

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Ferran II i la Generalitat de Catalunya (1479-1494)

Francesc Xavier Riera Hernández

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència *Reconeixement- SenseObraDerivada 3.0. Espanya de Creative Commons.*

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia *Reconocimiento - SinObraDerivada 3.0. España de Creative Commons.*

This doctoral thesis is licensed under the *Creative Commons Attribution-NoDerivatives 3.0. Spain License.*

Ferran II i la Generalitat de Catalunya (1479-1494)

**TESI DOCTORAL
DIRIGIDA PEL CATEDRÀTIC D'HISTÒRIA MODERNA
ERNEST BELENGUER CEBRIÀ
Programa Societat i Cultura**

**Departament d'Història Moderna
Facultat de Geografia i Història**

Universitat de Barcelona

Francesc Xavier Riera Hernández

Barcelona 2015

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ.....	5
1. HISTORIOGRAFIA.....	9
a) Fonts coetànies. Segle XV i primer terç del XVI.....	10
b) Autors de la segona meitat del XVI i XVII. L'obra de Capmany, segle XVIII.....	13
c) El segle XIX. El paper de la Renaixença.....	20
d) Els historiadors del segle XX.....	37
e) Els últims anys	64
CONSIDERACIONS FINALS.....	71
2. LES INSTITUCIONS POLÍTiques, ECONÒMIQUES I SOCIALS: EL REI, LES CORTS I LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL.....	73
2.1. LA REIALESA I ELS SEUS DELEGATS.....	73
2.2. ELS ORGANISMES REPRESENTATIUS DEL PRINCIPAT.....	75
2.2.1. LA DIPUTACIÓ, ESTRUCTURA I FUNCIONAMENT.....	75
2.2.1.1. ESTRUCTURA ORGÀNICA.....	79
3. ELS PRIMERS ANYS DEL REGNAT.....	103
3.1. DES DE LA MORT DE JOAN II FINS A L'ARRIBADA AL PRINCIPAT DEL NOU REI.....	103
La mort de Joan II.....	103
Els reis a Trujillo.....	110
L'afer Conomines, primera topada amb el rei.....	118
La inestabilitat al territori. Ferran demana ajut econòmic a la Diputació.....	121
Noves tensions entre el Consell de Cent i la Diputació.....	125
Els arrendaments de la Generalitat	128
La Generalitat anuncia que procedirà als arrendaments. Els fets de Sant Jordi.....	133
La suspensió de les eleccions i l'ultimàtum dels censals nous.....	138
L'ambaixada de Mateu de Moncada.....	146
Les arrels de la disputa.....	150
Una nova diputació, la primera del regnat de Ferran II.....	152
3.2. Des del primer viatge de Ferran II a Barcelona fins la celebració de les Corts.....	156
La situació de la Generalitat després de la marxa del rei.....	159
El nou lloctinent arriba al Principat.....	167
El viatge del diputat eclesiàstic a la cort	177
Noves desavinences.....	188
3.3. LES CORTS DE 1480-1481.....	190
El rei convoca Corts al Principat. Moviments previs.....	190
La celebració de les Corts de 1480-1481.....	193
Des de la seva suspensió fins al final definitiu de les Corts.....	198
4. LA REFORMA PENDENT. LA DIPUTACIÓ ENTRE 1481 I 1485.....	213
L'avançament dels arrendaments i la liquidació dels censals.....	213
Temps d'entesa amb el rei. Problemes amb el lloctinent.....	222
La Generalitat de Pere de Cardona (1482-1485).....	229
El lent deteriorament de les relacions entre la Diputació i la monarquia. Els problemes econòmics de la Generalitat.....	237
El principat sota la pesta. L'ambaixada de Santcliment.....	243

Problemes a Castellbó i Pallars. La reunió del 20 d'agost.....	252
La Diputació torna a Barcelona. Intent frustrat de convocar les Corts.....	257
L'ambaixada de Martí Pere Pons. La Generalitat presenta els seus greuges.....	262
4.1. LA IMPLANTACIÓ DE LA NOVA INQUISICIÓ. LA REVOLTA REMENÇA.....	271
La Inquisició de Ferran II arriba a Catalunya.....	273
L'ambaixada de mossèn Pere Joan Navarro	280
La revolta remença.....	284
5. LA REFORMA PENDENT. EL TRIENNI ANTERIOR A LA INTERVENCIÓ.....	301
L'ambaixada Santcliment.....	304
Entre la Inquisició i la resolució del conflicte remença.....	312
La Generalitat després de la sentència de Guadalupe. Entre la Inquisició i la mort del comte de Cardona i Prades.....	320
Renovació de càrrecs a la Diputació. La intervenció reial.....	325
La definitiva implantació de la Inquisició.....	328
6. LA “REPRESA DEL REDREÇ”. FERRAN II DECIDEIX ACTUAR RESPECTE LA DIPUTACIÓ.....	339
Les negociacions de Saragossa i l'ambaixada Desplà.....	345
La suspensió dels arrendaments i l'ambaixada Argençola.....	359
La intervenció de la Generalitat.....	364
7. LA GENERALITAT SOTA CONTROL REIAL.....	373
7.1. La primera intervenció (1488-1491).....	373
Entre l'afany del rei i la pressió als Diputats.....	379
Boscà marxa a reunir-se amb el rei.....	388
Unes instruccions per a redreçar la Diputació.....	399
La lenta resposta de la Generalitat.....	410
Ferran perd la paciència.....	415
Problemes interns.....	420
Una Diputació itinerant.....	423
La Generalitat respon a les crítiques.....	434
Els últims mesos de la Diputació i els retrets de Ferran II.....	439
Una continua demanda de càrrecs.....	456
El final del trienni: l'arrendament i la renovació de càrrecs.....	458
Una nova intervenció.....	462
7.2. LA SEGONA DIPUTACIÓ INTERVINGUDA (1491-1494).....	467
Primers entrebancs.....	471
El veritable inici del redreç.....	481
El rei torna a Barcelona.....	488
Les Corts de 1493.....	491
Entre la suspensió de les Corts, la recuperació dels comtats, i la seva conclusió.....	493
La instauració de la Diputació als comtats i la introducció d'una nova moneda.....	498
L'arribada del nou lloctinent i els arrendaments dels comtats.....	503
La situació de la Diputació a pocs mesos de la introducció de la insaculació.....	509
El primer consistori format per insaculació.....	517
8. CONCLUSIONS.....	527
ANNEXES.....	543

INTRODUCCIÓ

L'any 1940, tot just acabada la guerra civil, l'editorial Destino publicava a Barcelona un llibre amb el títol: *Política del rei Católico en Cataluña*, que signava el jove historiador Jaume Vicens Vives. Com havia fet anteriorment en la seva tesi doctoral sobre *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, l'autor dedicava diverses pàgines a la Diputació del General i a la seva relació amb el monarca.¹ Aquest no era un tema desconegut per a ell perquè un anys abans havia publicat un article sobre la transformació de la Generalitat entre els anys 1479 i 1493; un treball, com els anteriors, basat en documentació col·lateral que havia trobat mentre desenvolupava la seva investigació sobre el Consell de Cent.² Tot i que en aquestes obres reconeixia indirectament la necessitat d'estudiar amb més detall el paper del General, va ser precisament en l'any 1940 quan més clarament ho plantejà:

“Falta la investigación documental para el período comprendido entre los años 1481 a 1487 en los que respecta al General de Catalunya, y aún los datos que se conocen relativos a la intervención real en este organismo (1488-1493) son sumamente escasos y fragmentarios”.³

Però a més, Vicens reconeixia que totes les informacions que disposava de la institució responien al que qualificava com “eventualidad” fins que la documentació no fos coneguda amb detall. A que es devia la seva prevenció a rebre possibles crítiques? L'any 1938, Antoni Rovira i Virgili, membre del seu Tribunal Acadèmic, i amb el que Vicens havia mantingut uns anys abans una agra disputat sobre quin havia de ser el paper dels historiadors catalans del seu temps, havia escrit una dura crítica sobre la seva tesi. Aquest valorava molt positivament la seva aportació documental i la forma de treballar les fonts mentre considerava negativa la seva interpretació, argument que expressava així:

“L'aportació documental del senyor Vicens dóna a l'estudi del regnat de Ferran II una base magnífica. I encara ens fa sentir més la recança de publicacions anàlogues a propòsit d'altres regnats i períodes. Allò que deplorem és que l'estudi que ha fet el senyor Vicens damunt la base de la pròpia aportació

---

¹ VICENS VIVES, J., *Política del Rey Católico en Cataluña*, Barcelona 1940 i *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, 3 vol., Universitat de Catalunya, Barcelona 1936.

² VICENS VIVES, J., *La transformació de la Generalitat Medieval*, Barcelona 1936 [Homenatge a Antonio RUBIO Y CAMBRONERO, III], pp. 87-107

³ VICENS VIVES, J., *Política del Rey Católico en Cataluña*, Barcelona 1940, p. 156.

documental, no hagi estat més profitós. Les qualitats crítiques del senyor Vicens, tal com apareixien en aquest treball i alguns d'anteriors, no corresponen a la seva excel·lència com investigador, com veurem en el present article".⁴

Perquè Rovira i Virgili feia aquestes inclements afirmacions? Jaume Vicens Vives, era deixeble d'Antonio de la Torre, historiador andalús provinent de la historiografia espanyola que havia desenvolupat la seva carrera acadèmica a Barcelona.⁵ Fidel al seu mestre i a les corrents polítiques pròpies dels anys anteriors a la Segona Guerra Mundial, el jove estudiant defensava la idea d'un rei "autoritari" però no absolutista, que actuava sempre pensant en el bé comú, enfront uns súbdits moguts en moltes ocasions pels seus propis interessos expressats des de les seves institucions. Nogensmenys aquest discurs, com afirmava el mateix De la Torre, era la millor resposta a les argumentacions que els historiadors catalans de finals del segle XIX i principis del XX havien fet del regnat de Ferran el Catòlic. Darrera quedaven autors com Salvador Sanpere i Miquel, Ferran Soldevila o Antoni Rovira i Virgili. Ferran II ja no era un pioner de l'absolutisme que volia castellanitzar el Principat. Així, com assenyalava Jaume Vicens, el rei havia dut a terme una sèrie de reformes de tot tipus, també institucionals, que adaptaven el país als temps esdevenidors, com es demostraria al llarg dels segles següents. Un argument que expressava d'aquesta manera al final de la seva tesi doctoral:

"De l'èxit de la seva obra, ens en parla la seva persistència. Vigoritzà la Generalitat de Catalunya i la ciutat de Barcelona, i les féu aptes per a resistir, durant més de dos segles, les escomeses centralitzadores de Castella, temptatives nascudes a l'escalf de la ideologia nova de noves teories polítiques i administratives. Sense la seva obra de reforma potser no hauria estat possible de comprendre la Catalunya del 1640 i del 1714".⁶

Aquest era un discurs nou i diferent. Estàvem davant un monarca que volia *redreçar* el Principat i les seves institucions enfrontant-se a unes classes oligàrquiques que les controlaven i utilitzaven pels seus interessos personals. Però a més, i aquest era un altre aspecte interessant, per la seva permanent absència sobre el territori el rei havia de recórrer a la col·laboració de determinades persones per portar a terme els seus plans

---

⁴ ROVIRA I VIRGILI, A., "Ferran II i la ciutat de Barcelona, 1479-1516, de Jaume Vicens i Vives", *Revista de Catalunya* 1938, 85, pp. 589-590.

⁵ DE LA TORRE va fugir de Catalunya a l'inici de la Guerra Civil i es va passar al bàndol franquista. És autor del pròleg de *Política del Rey Católico en Cataluña* de Jaume VICENS VIVES.

⁶ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 414.

que, com ell, es movien fonamentalment pel bé de tothom. És precisament aquest argument, sumat a l'expressat pel propi Jaume Vicens Vives en relació a la necessitat d'estudiar la documentació original de la Generalitat, les que estan darrera de l'origen d'aquest estudi. No sabem si l'historiador gironí es va plantejar treballar la documentació sobre la Generalitat, però el cert és que setanta cinc anys més tard això encara era una feina pendent. És evident que les connotacions del regnat dels Reis Catòlics en els quaranta anys de dictadura van passar factura, però l'intens treball de l'historiador va marcar tal fita sobre el regnat de Ferran II a Catalunya que ningú ha tornat a estudiar-lo amb la profunditat i el detall que es mereix. Com va assenyalar Paul H. Freedman en la reedició de la biografia de Joan II de Vicens Vives, la seva visió del segle XV segueix intacte més enllà d'alguna aportació concreta en el tema dels remences.⁷

Al fet evident de retornar a les fonts originals s'hi afegia la necessitat de replantejar-se, als ulls del nostre temps, les afirmacions de Vicens Vives. Fàcil havia estat per ell construir un discurs on el Principat destruït per deu anys de conflicte bèl·lic, havia estat redreçat pel seu monarca a tots nivells i on les institucions havien tornat a la seva "puresa original" gràcies a la seva decidida intervenció. D'aquí a qualificar el seu regnat com a "positiu" per a Catalunya, només hi havia un pas. Però la realitat demostra, a partir de la documentació de la Diputació del General, que això no va ser tant evident. Aquesta afirmació es troba basada en dos punts:

- 1) No es pot parlar d'una institució, Generalitat o Consell de Cent, que en el passat funcionés de manera "ideal" així com tampoc que després de ser "redreçada" ho tornés a ser. De manera més o menys encertada, donaven resposta als esdeveniments produïts en el seus temps, per la qual cosa no poden ser comparades a cap moment anterior. A més, pel fet que fos intervinguda pel monarca, no hem de donar per fet que aquesta tasca es resolgués amb èxit.
- 2) Com hem assenyalat, Vicens Vives contraposava les bones intencions de Ferran II als interessos egoistes d'aquells que controlaven les institucions. Però res més lluny de la realitat. És evident que tan uns com els altres es movien pels seus interessos i era d'aquesta confrontació d'on sorgien unes decisions que en la majoria dels casos marcaven l'esdevenir del país. També

---

⁷ VICENS VIVES, J., *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo XV*. Edició de Paul Freedman i Josep M. Muñoz i Lloret, Urgoiti Editores, 2003, p. LXVIII.

cal veure que hi havia al darrera del que qualifica “d’oligarquia”; qui eren aquests homes i com actuaven, com de la mateixa manera és necessari prestar atenció a tots aquells que treballaven a servei del rei i per quins interessos es movien.

El que pretenem amb aquell treball és, en primer lloc, estudiar la relació existent entre el rei Ferran i la Diputació i tots els fets que van tenir lloc entre el gener de 1479 i setembre de 1494. El segon objectiu és comprovar fins a quin punt el monarca tenia motius per portar a terme la intervenció de la Diputació a l’estiu de 1488 i analitzar a continuació el seu funcionament al llarg dels dos triennis següents, en que ho va estar. Per últim analitzarem si aquesta intervenció va ser un èxit i si els objectius reials es van aconseguir.

Essencialment la nostra investigació està basada en un ampli i detallat aparell documental, que considerem, pot ajudar a conèixer millor el període. Amb ell també volem reforçar les nostres argumentacions fugint de lectures simples o pròpies d’un “presentisme” cada vegada més habitual en el nostre temps i en un moment tant delicat com el que estem vivint aquests dies.

El treball està estructurat en diversos capítols. En el primer es repassa la bibliografia relacionada amb la Generalitat des dels seus orígens fins el regnat de Ferran II. El segon aborda l’estructura de poder al Principat i el funcionament de la institució en el moment de la mort de Joan II. Un cop presentat l’escenari, el tercer capítol explica l’inici del seu regnat fins a les Corts de 1481. El quart tracta dels anys que van de 1481 a 1485 i el cinquè mostra el trienni anterior a la intervenció. El sisè capítol està dedicat als preparatius per dur a terme la intervenció. El més extens, el setè, processa els sis anys de la intervenció i les Corts de 1493 quan Ferran II es decideix a establir la insaculació per escollir als diputats i oïdors. Per últim, presentem unes conclusions, on s’avancen les línies del que passaria entre el rei i la Diputació en els anys següents. Com hem anunciat també presentem uns annexes on s’inclouen 115 documents referits a tot el període estudiat.

No voldria acabar aquesta introducció sense agrair al professor Ernest Belenguer la seva ajuda en aquest estudi. L’objectiu d’aquest treball és fruit de les converses mantingudes amb ell en el seu despatx durant els anys 2009 i 2010.

1. HISTORIOGRAFIA

No és el nostre objectiu fer referència a tota la bibliografia que existeix sobre el regnat de Ferran II. Son moltes les obres que ja el tracten de forma general i també les que ho fan en alguns dels seus aspectes més particulars. Preferim, doncs, centrar-nos en el nostre tema d'estudi i referir-nos a les obres que estan relacionades, d'alguna manera amb la institució objecte del nostre estudi.

El primer aspecte que cal destacar és que no hi ha amb cap obra que recopilï tota la història de la Diputació del General, creada per Pere III el Cerimoniós el 1359 i suprimida per Felip V el 1714.⁸ En canvi, podem trobar articles⁹ i llibres que ens parlin d'alguns aspectes concrets en diferents períodes històrics.¹⁰

Des del seu origen, aquesta institució està present en els tractats o estudis que parlen sobre el règim polític de Catalunya. En ells els seus autors ens parlen de la seva funció, la seva estructura i el seu funcionament. Després de la seva desaparició no serà fins el segle XIX amb la irrupció del nacionalisme i la Renaixença, quant el seu paper sigui recuperat i de nou vindicat. En els anys següents apareixeran diverses obres entre les que destaca, per la importància que tindrà en el nostre estudi, el llibre de Teodor Creus titulat *Un golpe de Estado hasta aquí desconocido en la Historia de Cataluña*. Malauradament treballs com aquest no tindran continuat. En la Història Positivista del moment aquestes institucions queden eclipsades davant dels reis o les Cancelleries, que són les veritables protagonistes del moment. Pels contemporanis, són justament les institucions com la Generalitat, les que dificulten en la major part dels casos, el que es considera el pas a la modernitat dels països europeus.

Arribats al segle XX les coses no canviaren gaire. Més enllà de la recuperació del paper del Consell de Cent en el regnat de Ferran II per Vicens Vives i la seva referència, de passada a la Generalitat, ningú tracta novament en profunditat el paper de les institucions catalanes. L'arribada del franquisme, i especialment el paper dels historiadors vinculats al règim, van aprofundir en aquesta idea, ja posada de manifest,

---

⁸ No és així en el cas del País Valencià. Veure MARTINEZ ALOY, J., *La Diputación del General del Reino de Valencia*, Valencia 1930. Coincidint amb el seu 650 aniversari, la Generalitat ha publicat una obra dirigida per Teresa FERRER MALLOL i amb articles de diferents autors. Parlarem d'ella al final del capítol.

⁹ Articles com el ja citat de VICENS VIVES o PÉREZ LATRE, M., "L'arrelament de la Diputació del General. Pàtria i vertebració política a finals del cinc-cents", pp. 31-50 dins d'AAVV., *Del patriotisme al catalanisme*, Editorial Eumo, Vic 2001.

¹⁰ Per exemple SIMÓ i TARRÉS, A., *Pau Claris, líder d'una classe revolucionaria*, Biblioteca Abat Oliva, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008.

de trobar-nos davant d'unes institucions "medievals" en el seu sentit negatiu, on unes oligarquies locals intentaven treure profit pel seu propi benefici, mentre que era el rei, com a cap del regne i pare dels seus súbdits qui tractava de "reconduir" o eliminar aquestes institucions pel bé de tot el país¹¹. En canvi, i potser com a reacció a aquesta posició, tampoc faltava la visió dels historiadors que veien en aquesta institució la base del poder polític del Principat i en la Diputació el govern propi d'un protoestat com Catalunya.¹²

Passem ara a tractar les obres que fan referència a la Diputació del General. Per fer-ho ens centrarem en diversos períodes:

a) Fonts coetànies. Segle XV i primer terç del XVI

La segona meitat del segle XV no té cap cronista que ens pugui parlar de les coses que passaven a la Catalunya del seu temps, com havia succeït en èpoques anteriors. Només hi ha dos noms que podem esmentar: Pere Miquel Carbonell i Pere Tomich, els quals no aporten informació rellevant pel nostre estudi. El primer autor fa referència a breus episodis de la vida del rei, especialment el del seu intent d'assassinat per Joan de Banyamàs.¹³ El segon és tan breu que no aporta cap informació rellevant.¹⁴ Res ens ofereixen tampoc les obres del cronistes castellans contemporanis. En elles tot l'interès està centrat en les gestes dels monarques sobretot en les seves campanyes a Granada, Àfrica, Itàlia i Navarra, i en un segon pla en les discòrdies internes a Castella, especialment en els primers temps del govern de la reina i els seus diversos enfrontaments, i en les relacions amb Portugal.

Més encara que aquestes cròniques, és limitada l'aportació que ens fan dos viatgers que van passar per Catalunya en el voltant de segle. En primer lloc l'alemany Jerònim de Münzer que es trobava a Barcelona a les acaballes de 1494.¹⁵

---

¹¹ Això ho podem veure en diverses obres, i de forma clara es posa de manifest en el llibre de ELLIOT, J.H., *La revolta catalana 1598-1640*, 2ª edició, Editorial Crítica, Barcelona 1989.

¹² És el cas de FERRO, V., *El dret públic català*, Editorial Eumo, Vic 1987.

¹³ Carbonell, P. M., *Chroniques de Espanya fins aci no divulgades, que tracten dels Reys dels Gots y ... dels comtes de Barcelona e reys de Aragó*, Barcelona 1547, f. 258.

¹⁴ TOMICH, P., *Historias e conquistas dels excel·lentíssims e catholics reys de Aragó e de lus antecessors, los comtes de Barçelona. Compilades per lo honorable històric Mossen-, caualler. Affegida la historia del excel·lentíssim e catholic rey e Hespanya Don Fernando*, Any M.D.XXX.III.

¹⁵ Publicada per Ludwig PFANDI en la *Revue Hispanique*, XLVIII, pp. 1-79. Hi ha una traducció al castellà feta per José LÓPEZ TORO amb la introducció de Manuel GÓMEZ-MORENO publicada amb el títol: *Viaje por España y Portugal 1494-1495*, Colecció Almenara, 1951. Hi ha traduïts al català els fragments de l'obra de MÜNTZER a la revista: *Quaderns d'estudi*, 1921, XIII, pp. 260-270 sota el títol "Catalunya vista per un estranger (any 1494).

Lamentablement, tot i destacar-les, el viatger confon i barreja les funcions de la Diputació i el Consell de Cent barceloní.¹⁶ Més coneguda és la narració del noble florentí Francesco Guicciardini que passa pel Principat de camí a Castella en missió diplomàtica.¹⁷ El mateix Vicens Vives destaca com, tot i que alguns elements que narra han estat confirmats pels documents del període, la rapidesa del seu pas per Catalunya no li permet conèixer a fons les inquietuds i les esperances dels catalans.¹⁸

Molt més important en canvi, és la informació que ens aporten els dos Dietaris principals d'aquesta etapa. Així, fonamental pel nostre treball de recerca, és el Dietari de la Generalitat de Catalunya, veritable columna vertebral d'aquest estudi, que hem pogut anar completant a partir de la documentació analitzada. Aquesta és la principal font per conèixer els esdeveniments destacats de la institució al llarg de la seva història i fins a la seva desaparició el 1714 i de la que José Coroleu va publicar un resum en castellà a finals del segle XIX al diari *La Vanguardia*.¹⁹ Anteriorment havia estat publicada una edició molt fragmentària, cenyida als anys 1460-1461 i corresponent a les anotacions relatives al príncep de Viana.²⁰ Després d'un intent fallit de ser publicat, a causa de la Guerra Civil (1936-1939), hauran de passar uns quants anys per a que just a meitat de segle XX l'Associació de Bibliòfils de Catalunya, publiqui a cura de Marina Mitjà una part del contingut dels Dietaris, exactament el període comprès entre els anys 1454 i 1472.²¹

Cal destacar també la publicació del Dietari de Jaume Safont, notari adjunt a l'escrivania major de la Diputació des de mitjans del segle XV i autor precisament dels registres de la institució entre els anys 1454 i 1472²², en l'any 1992 per la Fundació Noguera. Segons Sans i Travé, Safont és responsable de que el Dietari sigui un instrument mixt, entre administratiu i crònica històrica. Les seves memòries personals, més enllà de les coincidències amb els Dietaris oficials, reflecteixen la llibertat amb que

---

¹⁶ Atribueix al Consell de Cent l'elecció de càrrecs per a tres anys i que aquests pertanyin als tres braços. Parla de la *casa diputada* on es recullen els tributs que abans eren del reis i que ara destinen, diu, al que ells volen; p. 4 de l'edició de 1951.

¹⁷ GUICCIARDINI, F., *Viaje a España de Francesco Guicciardini. Embajador de Florencia ante el rey católico*, Editorial Castalia, Valencia 1952.

¹⁸ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 26.

¹⁹ COROLEU, J., *Los Dietarios de la Generalidad de Cataluña*, Biblioteca de la Vanguardia, Barcelona 1889.

²⁰ *Colección de Documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, tomo XXVI, Barcelona 1864, pp. 23- 61.

²¹ *Dietari de la Diputació del General de Catalunya, 1454 a 1472. Per Jacme Safont. Pròleg i transcripció feta per Marina MITJÀ*, Barcelona 1950.

²² SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, pp. IX-CII.

sovint enregistra els assentaments, fet que li dóna una major agilitat i vivesa. Finalment serà l'any 1994, quan gràcies al patrocini de l'actual Generalitat de Catalunya, es comenci la publicació total i definitiva del Dietari des de 1411 fins a 1714, 303 anys de la història de la Generalitat, de Barcelona i de Catalunya. Sota la responsabilitat de l'Arxiu Nacional de Catalunya que va assumir la direcció i coordinació tècnica de la transcripció i la presentació de cada volum a càrrec d'un historiador expert en el període, la publicació es va finalitzar l'any 2007 amb l'aparició del darrer llibre, el desè, que recull els anys compresos entre 1701 i 1714.²³

L'altre Dietari fonamental per conèixer aquest període històric és el de la capital catalana. Conegut com a *Manual de Novells Ardits... apellat Dietari de l'Antic Consell Barceloní*,²⁴ és per a Jaume Vicens Vives el més complet, millor informat i el més imparcial. Afirmar fins i tot: “les seves dades són una garantia de veracitat, excepte en ben comptades ocasions, i en aquestes es peca més per omissió que no per voluntat de falsejar els fets”.²⁵

Contemporani dels fets que tractem en el nostre estudi, però amb un interès purament accidental a diferència dels anteriors, és el *Llibre de les solemnitats de Barcelona*.²⁶ Una obra que, com el seu títol indica, aporta escassa informació a la nostra investigació, però que es centra en els detalls de forma i cerimònia que es fan a la ciutat, aspectes de gran atractiu per a certs historiadors.

A més dels Dietaris, un altre element indispensable per desenvolupar aquesta investigació és l'aproximació al marc legislatiu de la Catalunya de finals de segle XV i inicis del XVI. Així cal fer referència a la compilació de les *Constitucions i altres drets de Catalunya*, feta l'any 1702 a Barcelona després de les Corts del rei Felip, on estan reproduïts bona part del textos legals aprovats a les Corts celebrades al Principat en els anys que va regnar Ferran II.²⁷

---

²³ Pel nostre treball el volum de referència és el primer: *Dietaris de la Generalitat de Catalunya, anys 1411 a 1539*, vol. I. El director de la obra és SANS I TRAVÉ, J.M., Generalitat de Catalunya, 1994.

²⁴ Publicat per SCHWARTZ, F. i CARRERAS CANDI, F., Barcelona 1892-1922, 17 volums.

²⁵ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 27.

²⁶ DURAN I SANPERE, A. i SANABRE, J., *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, edició completa del manuscrit de l'Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona 1930.

²⁷ Hem tingut presents les tres compilacions fetes: la de 1495, la de 1588-89 i especialment la de 1704, feta a Barcelona per Joan Pau MARTÍ i Josep LLOPIS. Reproducció facsímil de 1973 publicada per l'editorial Base. Hi ha una altra posterior de 1995, de la Generalitat de Catalunya.

b) Autors de la segona meitat del XVI i XVII. La obra de Capmany, segle XVIII

La presència de la Diputació del General tampoc és significativa en aquest període. Com ja hem vist, els cronistes coetanis del rei catòlic es van centrar en les gestes del monarca, pràctica pròpia del seu temps. En la segona meitat del segle XVI apareix la figura de l'aragonès Jerónimo Zurita, cronista oficial de la Corona d'Aragó. Aquest combina de forma encertada els documents de les èpoques anteriors amb detalls de les seves aportacions.²⁸ Malauradament pels nostres interessos, com ja hem assenyalat, el cronista aragonès no va més enllà dels aspectes polítics i bèl·lics. Exemple d'això serà també la seva obra sobre la vida de Ferran el Catòlic, encàrrec del seu nét, Felip II.²⁹

La feina de Zurita tindrà el seu referent a Catalunya en Joan Lluís de Moncada, autor de *Annales Cathalonie*³⁰ on escurça la crònica de l'historiador aragonès. En el seu treball no hi ha cap referència als esdeveniments de la Generalitat, tot i que podem trobar un paràgraf on es parla de la suspensió de les eleccions municipals portada a terme pel lloctinent, Enric d'Aragó el setembre de 1490.³¹

Amb l'arribada del segle XVII veiem un canvi en la forma de treballar dels historiadors. Sembla com si volguessin superar els temes que predominen en les obres anteriors i presten més atenció a altres aspectes. Així, per exemple, estudien les societats del seu temps i com aquestes s'organitzen, atenent entre d'altres coses, al funcionament de les seves institucions. Aquestes obres, tot i que no aprofundeixen en el nostre període d'investigació, si que ens ajuden a comprendre els mecanismes de funcionament de les institucions en el seu temps. Podem comprovar, en el cas de la Generalitat, quina visió es tenia d'ella després de les modificacions realitzades pel rei Ferran al llarg del seu regnat i després de cent anys de funcionament des de llavors.

El caràcter científic que li donen els autors a les seves obres fan d'elles autèntiques fonts d'informació que se sumen a la dels Dietaris ja citats. El treball d'aquests tractadistes farà que la seva influència, tot i els fets de 1714, segueixi viva en

---

²⁸ ZURITA, J., *Anales de la Corona de Aragón*, 4 vol., Zaragoza 1562-1579.

²⁹ ZURITA, J., *Vida de Fernando el Católico. De las empresas y ligas de Italia*, 2 vol., Zaragoza 1580 (de fet són la continuació dels quatre llibres anteriors). Hi ha una reedició preparada per Àngel CAÑELLAS LÓPEZ, de 1994.

³⁰ MONCADA, J. LL., *Annales Cathalonie*, 3 vol., Biblioteca de Catalunya. Es conserven el segon Ms. 495 i el tercer Ms. 496.

³¹ MONCADA, J. LL., Ob. cit.; f. 46v. i citat per VICENS VIVES.

el temps i es converteixi en referència pels autors de segles posteriors. El primer autor que ens interessa destacar per les seves aportacions importants pel nostre treball, és Andreu Bosc. Veí de Perpinyà, escriu la seva obra *Summari, index, o epitome dels admirables i nobilissims títols d'honor de Catalunya Rosselló i Cerdanya*,³² dues dècades abans de que aquests territoris fossin ocupats pels francesos. Gran defensor de Catalunya i la seva llengua, Bosc divideix la seva obra en cinc llibres on repassa la seva història: els seus reis, títols nobiliaris, càrrecs administratius, oficis, homes il·lustres, organització política, municipis i diputació, privilegis i llibertats, aspectes econòmics i socials, etc. Tot i que feta per un veí de la Catalunya nord, Bosc no oblida mai que la seva obra està pensada per a un lector que abasta tot el territori català. El quart llibre de *Títols de honor* dedica unes pàgines a la Diputació del General i el seu funcionament.³³ Aquest comença amb una defensa de la idea de la República, com un concepte basat en el model que van establir els romans, on el poble està representat per tres estaments. Això li permet afirmar que, en els territoris de Catalunya, Rosselló i la Cerdanya, “el modo de govern democràtic que es la República de la Deputació”.³⁴ A partir d'aquesta afirmació, Bosc dedica uns capítols a la institució; el primer sobre la Diputació del General de Catalunya, el seu inici, orígens i títols, i al Rosselló i la Cerdanya. En el segon per la seva vinculació als comtats, Bosch explica com entraren el habitants del Rosselló i la Cerdanya a formar part de la Diputació. El següent tracta els càrrecs, oficis, preeminències, jurisdicció i privilegis dels seus magistrats i oficials. Per últim, l'autor parla dels drets del General, de la Bolla, de com s'han de gastar els diners i quines persones estan obligades a pagar.

Entrant en detall en aquests capítols Bosc planteja l'existència de dues repúbliques: una formada pel príncep i el tres braços, i d'aquests una segona república “y govern polítich per tot lo tocant a la conservaio, benefici, y augment de tots ab titol particular de Deputacio, o General prouieint la jurisdiccio, y poder del Rey”.³⁵ L'autor refereix a continuació com aquest consistori o tribunal està ordenat per actes i lleis dels tres estaments, aprovades en Corts i formades per tres diputats i tres oïdors de comptes de cada braç. Parla de les seves funcions, com la defensa de la terra dels enemics, la conservació i observació de les seves lleis i llibertats, i de l'encàrrec de recaptar els

---

³² BOSC, A., *Summari, index, o epitome dels admirables i nobilissims títols d'honor de Catalunya Rosselló i Cerdanya*, Perpinyà 1628. Reproducció facsímil, Editorial Curial, Barcelona-Sueca 1974.

³³ *Ibidem*, pp. 371-379.

³⁴ *Ibidem*, p. 371.

³⁵ *Ibidem*, p. 371.

drets del General i de la Bolla. L'autor de Perpinyà passa a relatar com eren escollits els càrrecs per les Corts Generals i com aquesta elecció es va anar modificant al llarg del temps.³⁶ Com a exemple del seu interès en ajustar-se a la realitat i aportar tota la informació possible, aquest tractadista fa una referència al canvi de model d'elecció establert a les Corts de 1493, després de no fer-se cap modificació en les convocatòries de 1452, 1455 i 1481. Destaca Bosc com la nova forma d'extracció i insaculació, tot i alguns retocs en les Corts de 1512, 1520, 1533, 1537, 1542, 1547, 1553, 1576, 1585 i 1599 encara era vigent en el seu temps, en l'any 1628.³⁷ De les Corts de 1493 també hi ha una referència al "Llibre de l'ànima" del llistat de persones que entren en les insaculacions, i que es destaca, és tingut per capítol de Cort. Bosc també explica com els membres de la Diputació no exerceixen els seus poders quant les Corts estan reunides sinó és ordenat de manera expressa per aquestes. Fidel al seu territori, l'autor dedica un capítol a explicar els esdeveniments de la institució en el Rosselló i la Cerdanya: la seva història, els noms dels nadius que van ocupar càrrecs de diputat i oïdor, i amb especial atenció, al moment en el que el rei Ferran recupera el territori l'any 1493. La narració continua fent referència als diferents càrrecs del General, el seu poder, preeminències, jurisdicció i privilegis. Bosc destaca com aquests, que tenien les seves funcions establertes per privilegi reial, l'any 1509 gràcies a una ordre de Ferran II, passen a regir-se per la llei general i per tant la creació de nous oficials ja no seria cosa del monarca sinó de la institució. A continuació detalla la llista de càrrecs i oficis de la Diputació en la seva època, en concret, de l'any 1621. Recorda que, a excepció dels eclesiàstics, tots havien de ser nascuts als comtats i passa a explicar les seves funcions citant provisions i actes de Cort. També explica que ni els reis ni els seus oficials, prínceps o família reial o nobles, es podien entremetre's contra algú que hagués comès frau en els drets de la Generalitat sinó era a instància de la pròpia institució.³⁸

L'últim capítol del llibre fa referència als drets del General i de la Bolla. Bosc diu que els primers eren com els d'Aragó i València, mentre que els segons, creu, que més que tenir el seu origen a les Corts de 1413 eren propis de les de 1481, on estan ordenats per capítols de Cort, ordinacions, provisions i sentències. Recorda com tothom

---

³⁶ *Ibidem*, p. 373. BOSC afirma que la notícia més antiga que ha trobat sobre l'elecció dels diputats és de 1289, però a continuació destaca com a data de referència les Corts de Cervera de 1359. A continuació cita les corts del rei Ferran de 1413 i les d'Alfons de 1433. Assenyala que en aquestes últimes és quan es fixa el número de diputats i oïdors i que els seus càrrecs han de ser triennals. L'autor explica que obté aquesta informació de *El llibre de les Quatre Senyals* "que esta recondit en lo Archiu de dita Deputacio".

³⁷ BOSC fa referència també en el seu llibre a la introducció de la insaculació a la ciutat de Barcelona el 1498, però en cap dels dos casos, explica els motius per que van portar a aquests canvis.

³⁸ *Ibidem*, p. 377. Constitució del rei Ferran II l'any 1510.

estava obligat a pagar aquests impostos, fins i tot el rei, la reina o els primogènits i que aquests estaven compel·lits a fer-los pagar a la resta de persones, ministres i oficials reials. En canvi reconeix com els eclesiàstics no havien de pagar, per la butlla del Papa Clement VII i els inquisidors, per una provisió feta pel rei Ferran II a Madrid l'any 1509. Conclou Bosc la seva narració sobre la Generalitat afirmant que els seus oficials i ministres tenien l'obligació de denunciar tots els fraus descoberts com tothom de pagar dits drets.

El segon autor que cal destacar és Esteve Gilabert Bruniquer, historiador de primera categoria. Bruniquer no ens aporta grans informacions com Bosc sobre la Diputació, però el seu treball és fonamental per contextualitzar el període estudiat. Abocat en l'estudi exhaustiu del l'Arxiu de la ciutat de Barcelona, l'any 1608 escriu les seves *Rubriques* per encàrrec dels consellers de Barcelona.³⁹ Es tracta d'un catàleg de fets interessants o rellevants per l'autor a partir dels documents i registres de l'Arxiu del qual n'era bon coneixedor, tasca que combinava amb l'ofici de notari i síndic de la ciutat.

Com va assenyalar el propi Jaume Vicens Vives, les *Rúbriques* són un model de precisió. La seva manera de presentar la documentació és de tal nivell tècnic que no serà fins ja entrat el segle XIX quant els historiadors treguin tot el seu partit a les seves aportacions. El seu tractament dels temes i la gran varietat dels mateixos, ens permet aprofundir de manera ràpida, en aquells aspectes relacionats amb la nostra investigació i on Barcelona juga un paper protagonista a través dels fets polítics, socials, econòmics, religiosos, militars i sanitaris. Bruniquer dedica, fins i tot, un capítol del seu treball a la Diputació.⁴⁰ Aquest arranca amb una referència a l'any 1364, cinc anys després de la consolidació de la institució i conclou el 1618 amb una llicència d'obres aprovada i després suspesa, a una de les cantonades del Palau de la Generalitat. Com a la resta de les cròniques, Bruniquer situa cronològicament els fets, la majoria vinculats a les dues institucions, el Consell de Cent i la Diputació. Així trobem, entre d'altres, referències a censals, donatius i ordinacions aprovades sobre càrrecs en ambdues institucions. Són informacions d'interès, però com ja hem destacat, escasses.⁴¹ Bruniquer va escriure una

---

³⁹ BRUNIKUER, E. G., *Rúbriques de-. Ceremonial dels magnífics consellers i regiment de la Ciutat de Barcelona*, 5 vol., publicat per Francesc Carreras i Candi, i Bartomeu GUANYALONS I BOU, Barcelona 1912-1916.

⁴⁰ *Ibidem*, vol. II, pp. 101-115.

⁴¹ Per exemple, no hi cap referència entre el juny de 1482 i el desembre de 1498. Segueixen només dues notes abans de la mort del rei catòlic, una de 1510 i l'altre de 1515 recollides en les Cròniques de BRUNIKUER, p. 105.

altra obra on parla de Barcelona i la seva història.⁴² Tot i estar molt centrada en l'àmbit municipal i sense fer referències a la Diputació, l'autor parla de les discòrdies que es vivien a la ciutat i que van portar al rei, pel poder que es va atorgar el 1493, a fer la reforma de 1498.⁴³ No hi ha cap referència a la suspensió de 1490 ni tampoc als precedents viscuts al General.

Contemporani dels anteriors autors és Francesc Gilabert, que el 1616 publica *Discursos sobre la calidad del Principado de Cataluña, inclinacion de sus habitadores y su gobierno*.⁴⁴ Clar exemple d'aquesta barreja entre literatura, panflet polític i obra històrica, Gilabert planteja la seva obra en diversos apartats dedicats als poders del Principat, on els hi recorda les seves obligacions. Així el primer està dirigit al príncep, el segon a la Diputació i la resta als braços. Ens trobem amb una obra que busca la perfecció moral de les institucions i on tot ha d'estar reglamentat al detall, com es pot comprovar en els seus sumaris. En el cas de la Generalitat ens justifica la seva creació; ens explica com ha de funcionar, del seu pacte amb la monarquia i les obligacions dels seus integrants, entre d'altres moltes coses. Si la destaquem aquí és per que, ja en el segle XIX, serà una obra utilitzada per diversos historiadors.

Un altre autor al que cal fer referència perquè tracta el nostre tema d'estudi és Felip Vinyes, oïdor de la Reial Audiència de Catalunya. Davant d'un plet en el que es discutia l'autoritat del rei en matèria d'impostos, escriu un fullet on es posiciona en favor de la potestat del monarca.⁴⁵ Per justificar aquesta postura inicia el seu text amb un relat on explica els orígens de la institució i el desenvolupament del que qualifica com "imposicions generals". Felip Vinyes no serà recuperat fins el segle XX de la mà d'Antonio de la Torre, que el citarà en la seva conferència sobre l'origen de la Diputació.⁴⁶ Però més enllà d'això cal destacar que, en el seu relat sobre la manera d'escollir als diputats i oïdors, intercala unes línies sobre la intervenció de la Generalitat entre 1488 i 1493. Vinyes, precis, després d'explicar com es va conformar la institució

---

⁴² BRUNIQUER, E., *Relació sumaria de la antiga fundació y cristianismo de... Barcelona y del antich magistrat y govern dels... consellers y altres coses*, Publicat per Francesc MASPONS I LABRÓS en *La Renaixença*, Barcelona 1871, p. 76.

⁴³ *Ibidem*, p. 27.

⁴⁴ GILABERT, F., *Discursos sobre la calidad del Principado de Cataluña, inclinacion de sus habitadores y su gobierno*, Lleida 1616.

⁴⁵ VINYES, F., *Discurso en el qual se justifica que los braços iuntados en Cortes, solos, sin el rey no pueden proveer el oficio del General, ni ensacular los lugares de Deputados y Oidores vacantes, sino que todo lo han de hazer los Deputados y Oidores en execucion de los capitulos de las Cortes passadas*, Barcelona MDXXXII

⁴⁶ DE LA TORRE Y DEL CERRO, A., *Orígenes de la Deputació del General de Cataluña: Discursos leídos en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 18 de noviembre de 1923*, Barcelona.

després del final de la guerra civil el 1472, salta a 1488 per parlar de la intervenció portada a terme pel rei Ferran II i el seu lloctinent Ferran d'Aragó. Vinyes justifica aquesta, en la desavinença existent entre diputats i oïdors per l'elecció dels seus successors.⁴⁷ L'autor inclou els noms dels elegits en aquell any així com els del trienni següent, 1491. A continuació explica com en les Corts de 1493 es va mudar la forma d'elecció “de manera que fuesse por extracció y no por nominación”.⁴⁸ Y sobre la insaculació, Felip Vinyes explica que es va escollir un grup de divuit persones, sis per estament, per preparar un llibre on estiguessin recollits tots els capítols sobre aquest tema. L'oïdor de la Reial Audiència, destaca com aquesta forma d'elecció establerta el 1493 havia arribat fins el seu temps sense canvis d'importància.

Per últim no volem acabar aquest repàs anterior als fets de 1714 i a la desaparició de les institucions pròpies, sense fer referència a Joan Pau Xammar. Amb la seva obra *Civilis doctrina* aquest autor aprofundeix en detall en la manera de funcionar del municipi barceloní i en les seves dates claus.⁴⁹ Demostra conèixer bé l'organització del Consell de Cent i, fins i tot, es permet observar alguns dels seus principals defectes i assenyalar com, a partir d'aquests, es podien arribar a cometre fraus; una preocupació molt present en molts autors, especialment si descriuen la seva manera de funcionar.

Cal esperar a finals del segle XVIII perquè la tasca històrica en relació a les institucions catalanes sigui represa. Com hem vist, més enllà de les obres del període i de les referències puntuals ja citades, poc més se sap de la història de la Diputació del General. Pedra fundacional de la historiografia moderna, Antonio de Capmany i de Montpalau publica a Madrid el 1779 les seves *Memorias historicas*.⁵⁰ En els seus quatre llibres l'autor contextualitza el paper dels catalans al llarg de la seva història utilitzant com a fil narratiu el comerç, aspecte clau en el que aquests sempre havien destacat. Com ja va senyalar Vicens Vives, la seva aportació, no exempta d'errors, marca el que seran els estudis històrics del segle XIX. La seva importància també ve donada per destacar el

---

⁴⁷ VINYES, F., *Discurso en el qual se justifica que los braços iuntados en Cortes, solos, sin el rey no pueden proveer el oficio del General, ni ensacular los lugares de Deputados y Oidores vacantes, sino que todo lo han de hazer los Deputados y Oydores en execucion de los capitulos de las Cortes passadas*, Barcelona MDXXXII, p. 17.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ XAMMAR, J.P.D., *Civilis doctrina de antiquitate, et religione, regimine, priuilegis et praeheinentiis inclytate ciuitatis Barchinonae... Editio secunda cum additunculus...* Manuscrit, Barcelona 1644.

⁵⁰ CAPMANY I DE MONTPALAU, A., *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua Ciudad de Barcelona publicadas por disposición y a expensas de la Real Junta y Consulado de Comercio de la misma ciudad...*, 4 vol., Madrid MDCCLXXIX. Hi ha una reedició amb notes, de 1961, publicada per la Càmera de Comerç i Navegació de Barcelona, amb la col·laboració de E. GIRALT I RAVENTÓS i C. BATLLE I GALLART.

paper que juga Catalunya en el seu entorn mediterrani i en funció d'aquest també a Europa.

En relació al rei Ferran II, Capmany, monàrquic il·lustrat, destaca el paper que va jugar en la història d'Espanya i el desvincula del declini del Principat, fet que ho relaciona a l'allunyament de la cort i al seu canvi d'interessos. També crida l'atenció com vincula la falta de relació de la Corona d'Aragó als descobriments i les conquestes de finals del segle XV i principis del XVI, al fet que aquesta tingués una constitució “propia y estraña a la de Castilla”.⁵¹ Sempre utilitzant el comerç i la navegació com a fil del seu discurs, Capmany arriba a presentar un capítol, en el seu llibre segon,⁵² on parla del paper de les seves antigues institucions. I així destaca la creació de la Generalitat, però la desvincula de tot aspecte polític. També ressalta com aquesta, apareix amb la funció de la creació d'unes imposicions, *las Generalidades*, que calien ser recaptades i administrades, i com es va consolidar el 1359 a les Corts de Cervera. Capmany parla de les reformes introduïdes per Pere IV el 1375 i especialment de Ferran I, del que destaca com a les Corts de Barcelona de 1413 va acceptar que la seva família i tots els seus successors també estiguessin obligats a pagar les generalitats. L'historiador barcelonès destaca també com la institució estava sotmesa a les Corts, per passar a continuació a parlar d'altres impostos que estaven sota el seu control com el de la bolla i el segell. Amb una mentalitat pròpia de la seva època, Capmany es sorprèn de que els catalans fixessin unes taxes tant fortes, però ho justifica afirmant que hi havia molta demanda a l'exterior pel bon moment que vivia el sector tèxtil català i que aquestes taxes les pagaven uns consumidors d'alt poder adquisitiu que volien productes de qualitat com les sedes o les llanes. També destaca com aquests impostos dificultaven l'arribada de productes de l'exterior, el que afavoria als productors interiors. Curiosament Capmany arribà a afirmar que la Generalitat era l'encarregada de “fixar” les regles del foment i la perfecció de les manufactures nacionals.⁵³ A continuació, diu que després d'anys de declivi i de la falta de celebració de Corts, que recorda només es van celebrar un cop en els cent anys anteriors, van portar disputes que causarien, la primera llavor de les discòrdies civils posteriors. No falta una referència futura al rei Carles III, del que destaca que va posar fi a la bolla, un impost molt negatiu, afirma, pels ciutadans del seu temps. Finalitza el capítol fent referència al funcionament de la Diputació i destaca com

---

⁵¹ *Ibidem*, p. 192.

⁵² *Ibidem*, pp. 333-337.

⁵³ *Ibidem*, p. 336.

aquesta estava formada per representants dels tres braços, com aquests eren escollits cada tres anys i els poders que tenien. Com abans, i des d'un punt de vista més mercantilista recorda que sempre van mirar més pels naturals que pels estrangers, i així van obrar per sostenir la indústria pròpia i fomentar el comerç, una visió vinculada en aquell temps al proteccionisme mercantil.

Per confeccionar el seu relat creiem que Antoni de Capmany va utilitzar, en primer lloc les *Constitucions i altres drets de Catalunya*, així com el llibre de Andreu Bosc i potser de Xammar, tot i que com ja hem dit eludint qualsevol lectura política per centrar-se en els aspectes més econòmics i fiscals de la institució.

c) **El segle XIX. El paper de la Renaixença**

El sorgiment dels nacionalismes i l'aparició del Romanticisme suposà la recuperació de tot el que tingué a veure amb el passat dels pobles, especialment si aquest presentava elements destacats com era el cas de Catalunya. En les primeres dècades del segle XIX eren molts els articles i els tractats que parlaven de les gestes dels catalans i del seu passat. En aquells moments no es podia parlar encara de rigor ni mètode científic, però en aquella veritable eclosió cultural, molts són els autors que recullen i volen fer conèixer la realitat a una població que, molt poc a poc, es va formant intel·lectualment i que veu en el passat un mirall per entendre el present en el que viu. Aquests historiadors no semblen, en principi, tenir idees preconcebudes. Busquen difondre els fets històrics, i ho fan recurrent a les obres de les èpoques anteriors. Els seus autors de referència són els que ja coneixem. Entre aquests destaca Xammar per ésser més accessible, mentre que Bosc no era tant conegut. No oblidem que era originari d'un territori que ja no formava part del país.

El primer autor en importància és Andres Avelino Pi i Arimon amb el seu llibre *Barcelona antigua y moderna*, publicat en dos volums l'any 1854, tres anys després de la seva mort. L'autor, veí de Barcelona, vol recuperar alguns dels fets més destacats de la història de la ciutat i les seves característiques pròpies, tot des d'un punt heroic i fins i tot romàntic. Recupera obres d'autors anteriors i fins i tot contemporanis, d'Espanya i d'altres països. En la seva descripció del funcionament del Consell de Cent, Pi i Arimón s'inspira en Xammar, al que arriba a citar. No passa el mateix amb la Diputació, de la qual no hi ha cap referència bibliogràfica. L'autor arranca amb un article que dedica a aquesta institució descrivint com es va formar i com aquesta es consolida el 1413 amb

Ferran I.⁵⁴ Després parla de com estava constituïda, destacant la renovació dels càrrecs de diputats i oïdors cada tres anys. Fa una petita referència a les Corts de 1456 per assenyalar que en aquestes es van fixar les persones que podien ser escollides o no i el seu grau de parentesc, per passar després a realçar que va ser Ferran II qui en les Corts de 1493 va establir l'elecció de diputats per oïdor. Com veiem, no hi ha cap referència ni a la guerra civil de 1462 a 1472 ni a la intervenció de la Generalitat el 1488. A continuació, potser utilitzant a Capmany com a font, passa a descriure els diferents impostos que controlava la institució, destacant com és lògic, el de les generalitats i el de la Bolla. Afirmar Pi i Arimón que el zel de la institució era tal per evitar qualsevol abús, que cada any obria un judici públic que era conegut com la “visita” en el que els comptes podien ser revisats. Com fa Capmany també destaca la decisió de Ferran I de concedir a la Diputació el dret de cobrar els drets de les generalitats a la família reial i a tots els seus descendents. Això li porta a afirmar que “los Diputados tenían siempre medios positivos y valederos para el cumplimiento de la ley, y para hacer reparar prontamente las infracciones de la misma y los atentados contra los fueros, privilegios e inmunidades de Cataluña en general y de cada uno de sus habitantes en particular”.⁵⁵ A continuació i deixant-se emportar per l'esperit de la seva època, Pi i Arimón destaca com tots aquells que van ocupar el càrrec, ho van fer per la seva “clàssica lealtad y virtudes cívicas” que afirma, es va demostrar al llarg de la seva història i posa com a exemple la guerra portada a terme contra Felip IV. En l'article següent que fa referència a la governació de Catalunya, l'autor recalca com el Principat es va governar de manera “soberana, aislada, distinta y separada”⁵⁶ durant vuit-cents anys no “solamente de Castilla sino también de Aragón”.⁵⁷ Culmina aquest apartat ressaltant que aquesta “soberania independiente” va acabar primer al Rosselló el 1659 i després al Principat el 1714.

El llibre de Pi i Arimón fixaria el que posteriorment serà el panorama historiogràfic de la resta del segle XIX. Aquest és el valor de la seva obra. Entraran en lloc nous termes vinculats al liberalisme i al nacionalisme, el paper també de la democràcia i el govern sorgit del poble. Aspectes que des de llavors estan presents tant en els treballs dels historiadors com en el dels moviments polítics que aniran formant-se a Catalunya. D'aquí a que els autors futurs posin en entredit el paper dels monarques,

---

⁵⁴ PI I ARIMÓN, A. A., *Barcelona antigua y moderna*, vol. I, Barcelona 1854, p. 79.

⁵⁵ *Ibidem*, vol. I, p. 80.

⁵⁶ *Ibidem*, vol. I, p. 82.

⁵⁷ *Ibidem*, vol. I, p. 83.

serà qüestió de poques dècades. Una altra obra de clar afany divulgatiu és la dels advocats José Coroleu i José Pella i Forgas *Los fueros de Catalunya*. Sota el títol, els seus autors destaquen la confecció d'aquesta obra “con la ayuda de las colecciones legales, crónicas, documentos inéditos de varios archivos y los mejores tratados de los jurisconsultos y publicistas de Cataluña”.⁵⁸ L'objectiu dels seus autors, fidels a la seva formació, és donar a conèixer les lleis del Principat, el funcionament de les seves antigues institucions i les seves llibertats. Fins i tot es plantegen comparar-les amb les de Navarra i el País Basc. Després d'una breu introducció molt pròpia de l'època Coroleu i Pella passen a descriure els diferents articles de les constitucions del Principat. Aquí van intercalant altres fonts on repassen alguns del fets històrics viscuts al llarg de la història.⁵⁹ Així, aquests dos advocats fan servir un prolífic aparell bibliogràfic que citen al final del seu llibre, a més de fonts de l'època provinents de l'Ajuntament de Barcelona i l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Amb tot, la realitat és que hi ha poques novetats respecte a obres anteriors i les seves aportacions són poc significatives. Sembla, que tot i que tenen documentació de primera mà, aprofundeixen poc en ella. A la Diputació hi dediquen dos capítols. En el primer fan esment a les facultats del General utilitzant com a font les constitucions i altres drets del Principat. Aquí els autors destaquen el que qualifiquen com a contracte entre els reis i les Corts, fet que evitava que aquests fossin uns monarques absoluts. Així, segons Coroleu i Pella, la Generalitat era producte d'aquest acord i es convertia en l'ordre polític, en un poder paral·lel al poder executiu del rei, que mantenia el compliment estricte del pacte i preservava les llibertats de la terra.⁶⁰ Veiem aquí com, entre els diferents especialistes, el paper de la institució va agafant un protagonisme cada vegada més polititzat al llarg del segle, mentre que la seva basant econòmica i recaptatòria sembla passar a un segon pla. En aquest sentit, fins i tot, els autors donen un pas més i destaquen la diferència entre la forma d'actuar dels monarques i la institució: els primer moguts pels seus interessos, els segons pel bé de la casa i els seus conciutadans. Així, per exemple, treuen importància al paper que van jugar els diputats al no demanar la reparació dels contrafurs de les Corts de 1599, per a destacar en canvi, el paper que va jugar la Diputació al aixecar-se contra els reis Joan II i Felip IV. En aquesta defensa de les constitucions i llibertats del Principat, Coroleu i Pella assenyalen que la Diputació tenia

---

⁵⁸ COROLEU, J. i PELLA, J., *Los fueros de Cataluña*, Barcelona 1878.

⁵⁹ Per exemple podem veure com citen l'ús del Dietari de la Generalitat quan parlen del príncep de Viana. *Ibidem*, p. 54.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 561.

també com a funció defensar als seus habitants enfront dels poderosos: “detuvieron la arbitrariedad, contuvieron la ambición de los Reyes y la petulancia o la avaricia de los Vireyes; todo lo cual forma la mejor historia de la lucha de nuestro pueblo en favor de su independencia”,⁶¹ i per a demostrar aquesta afirmació asseguruen que molts exemples d'aquesta forma d'actuar es pot trobar en els Dietaris i les Deliberacions de la Generalitat; exemples de la defensa de les constitucions i llibertats del país que tindrien el seu gloriós epíleg en el setge de Barcelona de 1714.

Sobre la funció recaptatòria de la Diputació, els autors també destaquen el seu ordre i claredat arribant a afirmar que era millor que la del seu temps. Com ja havia assenyalat Pi i Arimón, reiteren la importància del capítol de Corts fet en temps de Ferran I, pel qual ell i tota la seva família havien de pagar els drets de les generalitats. Un fet utilitzat constantment pels historiadors posteriors serà per exemple veure com el rei, al Principat, estava sotmès a les lleis aprovades en Corts.

Un segon capítol de *Los fueros de Cataluña* es dedica a parlar de l'organització de la Diputació. Aquí semblen utilitzar com a font principal el llibre d'Andreu Bosc on, recordem, estaven recollits els principals càrrecs de la Generalitat. Parlen de les seves funcions i dels sous que cobraven. Recorden també com la institució no comptava amb diners i que tot el recaptat anava a la Taula de canvi de Barcelona. Coroleu i Pella detallen amb cura l'elecció dels diputats i els oïdors de comptes. Lamenten que aquests no siguin escollits directament per les Corts al distanciar-se aquestes en el temps i vinculen aquest fet a l'arribada d'una dinastia castellana i l'inici de la decadència. Amb tot reconeixen que va ser Ferran el Catòlic qui va establir la insaculació, element que veuen positiu, però no tan perfecte com l'elecció en Corts, en les ordenances aprovades l'any 1493.⁶²

Una altra obra que recull les aportacions dels autors anteriors és *Instituciones de Catalunya* de mossèn Salvador Bové, guanyador dels Jocs florals de Barcelona de 1894. En ella recull la història de les Corts, la Diputació, el Consell de Cent, els gremis i el Consolat de Mar. El capítol que fa referència a la Generalitat, arrenca afirmant que Catalunya es governa a sí mateixa en les Corts, sense fer cap referència al monarca i que la Generalitat és la seva “comissió”, raó per la que les Corts eren sempre permanents.⁶³

---

⁶¹ *Ibidem*, p. 563.

⁶² *Ibidem*, p. 580. VICENS lamenta en el seu llibre: *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 39, que aquests autors no facin menció a la introducció de la insaculació a la ciutat.

⁶³ BOVÉ, S., *Instituciones de Catalunya*, Barcelona 1894, p. 47.

El religiós utilitza com a fonts les constitucions de Catalunya i algunes de les obres que es troben a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, com el Llibre dels *Quatre Senyals del General de Cathalunya* (1638) on es recullen diversos capítols de Cort i ordinacions. Parla de les reformes establertes en les Corts de 1413 i 1454 per referir-se després a la insaculació fixada l'any 1493. No sembla que l'autor conegui l'obra de Teodoro Creus de la que parlarem més endavant i que va ser publicada el 1888, perquè es limita a explicar el procés d'insaculació fixat pel rei Ferran. A continuació explica que tant els diputats i els oïdors cobraven per desenvolupar el seus càrrecs. En un segon apartat, Bové parla de les obligacions de la Generalitat. Aquí demostra conèixer l'obra d'Andreu Bosc, al que cita, per afirmar que els diputats podien fixar ordinacions pròpies per a la institució. Per a parlar de la contribució dels drets del General, Bové cita constantment la legislació aprovada per les Corts, utilitzant l'edició de 1702, que remarca com les últimes celebrades a Catalunya.⁶⁴ Sobre el funcionament del drets del General, l'autor explica com a finals del març, abans de concloure el seu trienni, els diputats enviaven ordres als diputats locals per fer crides públiques a l'abril i que els interessats anessin a Barcelona a partir del dotze de maig per encantar els drets. Tots els diners dels arrendaments anaven posteriorment a la Taula. Com ja hem vist amb als autors anteriors, Bové no pot evitar destacar que la família reial també pagava impostos. Tot això li porta a dir, que la “nostra autonomia administrativa era completíssima”.⁶⁵ A continuació passa a explicar el funcionament de l'arrendament de la Bolla i els diferents càrrecs de la Diputació, utilitzant com a fonts els ja citats Bosc i Xammar. Salvador Bové tanca el seu capítol dedicat a aquesta institució amb unes conclusions. Pel religiós la Diputació del General existia per “mantenir lo pacte entre la nació i lo rey; per a complir al peu de la lletra lo manat en les Corts; per alçarse devant per devant de la magestat, si aquesta volgués esquexar lo llibre de les constitucions y privilegis; per avisar al poble del rompiment del contracte; *per a resistir* a la força que élla empleyés en fer complir lo anti-constitucional; per a constituhir, en fí, á la terra catalana en república independent o anexionarla á un altre Corona, si estos fossen los únics remeys pera salvar l'arca santa de nostres furs y llibertats...”.⁶⁶ Bové dedica les seves últimes paraules a aquesta institució amb un somni: la recuperació d'unes Corts pròpies que donessin pas a la resurrecció de la Generalitat.

---

⁶⁴ *Ibidem*, p. 66. No hi ha cap referència a les de 1706 amb el rei Carles.

⁶⁵ *Ibidem*, p.84.

⁶⁶ *Ibidem*, p.106.

Però com ja hem assenyalat, l'esdevenir del segle XIX amb les seves aportacions científiques a tots nivells, degueren jugar un paper important en el terreny de la investigació de les fonts documentals. És el temps del Positivisme i el fet de comptar amb importants Arxius a la ciutat de Barcelona, obria moltes possibles vies de treball. On primer es va veure aquest fet, va ser a l'Arxiu Municipal. Els investigadors es van posar prests, però aquest afany es va veure, al nostre entendre, perjudicat per dos aspectes. En primer lloc podríem parlar, potser per manca de preparació acadèmica i de rigor científic, d'una lectura "precondicionada" per part d'autors que ja sabien com "acabava" la història del Principat i on un reis amb idees absolutistes, que venien de Castella, tenien com a missió destruir la nació catalana. Mentrestant, els seus habitants actuaven moguts pels seu patriotisme de manera desinteressada i pel bé comú. En definitiva una història de bons i dolents. L'altre aspecte relacionat amb l'anterior i que moltes vegades mostraven aquests autors, era el Presentisme. Conceptes com "democràcia", "sobirania popular", "dictadura" o com també veurem "cop d'estat", eren termes difícils d'aplicar al segle XV.

Un pas més en la imatge que s'anirà formant sobre el rei catòlic i la seva relació amb Catalunya ens l'ofereix Antoni de Bofarull. Director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó entre 1852 i 1868 i un dels promotors de la celebració dels Jocs Florals, publica una gran quantitat d'obres en els terrenys més diversos. Despatxat per Vicens Vives com un investigador de poca categoria, el cert és que va poder durant molt anys, accedir a fonts de primera mà i va ser autor de referència pels historiadors posteriors. De la seva producció, ens interessa destacar el seu llibre *Historia crítica civil y eclesiàstica de Catalunya*, publicada en nou volums a Barcelona entre els anys 1876 i 1878.⁶⁷ L'autor, recollint part de l'esperit dels seus antecessors, arriba a afirmar que el regnat de Ferran II és "almenys el de l'agonia de Catalunya".⁶⁸ Així, parla de la creació d'una única cort de matriu castellana i del poc interès del monarca en viatjar als seus territoris patrimonials després de la mort del seu pare. A continuació, farà una revisió de tot el seu regnat on intenta posar de manifest la "castellanització" del monarca, amb exemples com els de la conquesta de Canàries i de Granada. Dedicar un capítol a l'establiment de la nova inquisició on també parla de la resistència de les institucions catalanes. Tot i ser el Dietari de la Generalitat una de les seves fonts principals, Bofarull no entra en detall sobre la mateixa, mentre que quan parla del Consell de Cent i de la primera intervenció

---

⁶⁷ Hem utilitzat l'edició de 1909 i en concret els volums 19-20 i 21-22.

⁶⁸ BOFARULL I BROCA, A., *Historia crítica civil y eclesiàstica de Catalunya*, vol. 19-20, p. 159.

reial del municipi, fins i tot s'equivoca i la data a l'any 1498. Vicens arribarà a afirmar d'aquest autor, referint-se a la introducció de la insaculació a la ciutat de Barcelona, que no només desconeix les fonts originals sinó que fins i tot obvia els treballs dels antecessors immediats seus, referint-se a Antonio de Capmany⁶⁹ i fins i tot a Pi i Arimón. L'arxiver i historiador no parla ni de la intervenció de la Diputació el 1488 ni de la seva posterior reforma l'any 1493. La història de Bofarull s'avoca en els capítols següents en temes de gran interès per la seva època, com la expulsió dels jueus, el descobriment d'Amèrica i les guerres a Itàlia, tema aquest últim on Zurita serà el seu referent. L'historiador gironí arriba a al·legar que amb Bofarull la historiografia torna enrere, fins i tot a temps anteriors a Capmany.⁷⁰

Arriba el moment de parlar de Salvador Sanpere i Miquel, un autor clau per entendre el paper de la nostra història en la segona meitat del segle XIX. Va ser el primer en utilitzar exhaustivament les fonts originals com ningú ho havia fet fins llavors. Les seves obres, són un reflex de com la historiografia anirà configurant la imatge dels fets històrics i dels seus protagonistes en el nostre país. En la seva primera obra escrita en català, *L'alsament de Mieres*,⁷¹ es centra de ple en el període històric que ens ocupa. En ella relata l'aixecament dels remences contra les institucions del país i les seves conseqüències donant, a més, un paper principal al rei Ferran. A partir de l'ús de les fonts del moment, de forma sistemàtica i com no s'havia fet fins aquell moment, Sanpere ens presenta un monarca que juga totes les seves cartes i no té cap tipus d'escrúpols, una imatge que faria fortuna i que perduraria entre els historiadors posteriors. Més enllà, destaca també per una bona narració dels esdeveniments i unes conclusions on l'autor no dubte en posicionar-se en contra del sobirà. En la seva narració, la ciutat de Barcelona ocupa el paper protagonista, mentre que la Generalitat només està present com a font d'informació a partir, una vegada més, de les notes que aporta el seu Dietari. De la mateixa època és el seu llibre *Barcelona: son passat, present y porvenir*.⁷² El llibre està dividit en tres apartats: passat, present i futur. En relació al primer, el que més ens interessa, es troba subdividit també en tres parts: la ciutat, el sistema polític i el sistema econòmic. Al tractar-se d'un llibre sobre Barcelona, Sanpere

---

⁶⁹ En canvi, si que hem trobat referències d'aquest autor a la seva obra, per exemple al vol. 19-20, p. 162, nota 1.

⁷⁰ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 42.

⁷¹ SANPERE I MIQUEL, S., *L'alsament de Mieres*. Jochs Florals de Barcelona 1879, pp. 121-153.

⁷² SANPERE I MIQUEL, S., *Barcelona: son passat, present y porvenir. Memòria històrica, filosòfica y social*, Barcelona 1879. SANPERE havia treballat uns anys a l'Arxiu Històric Municipal de la ciutat on va poder consultar documentació de l'època a més de les notícies de BRUNIQUER i la seva *Relació sumària*.

ens parla del sistema polític fent referència primer al que qualifica de “govern nacional” per passar a descriure a continuació, com funcionava el govern de la ciutat de Barcelona.

L'autor inicia el capítol allà on ho va deixar Salvador Bové en el seu llibre sobre les institucions de Catalunya, però en sentit contrari. Mentre que pel mossèn era factible recuperar aquelles velles institucions pròpies, Sanpere creu que això ja és impossible.⁷³ Després d'un ràpid repàs històric, Sanpere comparteix la idea que l'adveniment de la dinastia Trastàmara era incompatible amb el sistema polític català en un moment, el seu, que coincidia també amb la restauració de la monarquia borbònica, després de la Primera República Espanyola. De Ferran II, arriba a afirmar que, com el seu avi, impecable enemic de la casa reial de Barcelona, ell ho va ser del comte de Pallars, al que dona el nom del “darrer català”.⁷⁴ Embargat pel seu estat d'ànim, arriba a afirmar unes pàgines més endavant i potser pensant entre altres fets, en la Diputació: “Nostra organització política no te estabilitat; nostres lleys no tenen forsa perque s'escriuen sobre paper y no sobre les costums; per lo contrari es per lo que á Inglaterra son fermas i robustas las institucions, perque alli la societat política i la societat familiar confonan son origen.”⁷⁵ Dures paraules d'un historiador que dècades després va ser criticat pel seu excessiu patriotisme. Després d'un breu repàs al segle XV, Sanpere afirma, en la mateixa línia expressada per Bofarull, que el rei catòlic era un monarca castellà i que estava dedicat en cos i ànima als interessos de Castella, mentre que per a governar els seus propis estats anomenà un Consell Reial d'Aragó, i ho rematava afirmant: “lo rey d'Aragó no te temps mes que per dedicarse al govern de les coses de Castella”.⁷⁶ I aquí l'historiador del segle XIX farà servir una expressió molt recurrent en la seva obra: “desde aqueix temps deixa d'existir Catalunya com nació; desde aqueix dia passa á esser provincia pura y simple de la monarquia espanyola”. I de totes aquestes premisses conclou que els catalans només volien conservar les seves llibertats i viure tranquils dels seus records, un objectiu polític que es mantindria per segles, fins a “la mort de Barcelona [que] honrà els nou sigles de sa gloriosíssima historia”.⁷⁷ Veiem una vegada més el paper del rei catòlic pels historiadors de la època i com aquest va agafant un aspecte cada vegada més negatiu, fins i tot, maquiavèl·lic.

---

⁷³ *Ibidem*, p. 30. Per a l'autor això és a causat pel “modo d'esser históric de Catalunya, y á una de las mes característiques qualitats del poble català: la antipatia per las ‘novetats polítiques’”.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 34.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 37.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 41.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 49.

Aquesta darrera visió ens porta a la següent obra, clau pel nostre estudi, per ser la primera que aborda de ple un tema que estarà molt present en el nostre treball d'investigació. Es tracta de la intervenció per part del rei Ferran II de la Diputació del General a l'estiu de 1488. Aquesta, fins llavors, havia passat desapercebuda pels historiadors, que no s'havien detingut en aprofundir les pistes que donaven les fonts originals ni el relat de Felip Vinyes publicat el 1632. Va ser Teodoro Creus qui, justament quatre-cents anys després dels fets, publicà a Madrid en el Boletín de la Academia de la Historia, el llibre *Un golpe de Estado hasta aquí desconocido en la historia de Cataluña*. Amb el seu cridaner títol, l'autor, no dubta en fer un paral·lelisme entre la seva època i uns fets que s'havien produït a finals del segle XV. Creus, advocat de formació, serà el primer en provar documentalment com el rei va suspendre l'elecció de diputats per col·locar després a diverses persones escollides. A més, mostra a partir de documents, com dos anys després també era suspesa la renovació dels consellers a la ciutat de Barcelona.

El llibre s'inicia amb una justificació per part de Creus del títol del seu treball.⁷⁸ Aquí utilitza uns arguments on barreja història i política, una confusió, recordem, molt pròpia de la segona meitat del segle XIX. Per fer-ho recorre a diversos autors per a ressaltar el paper i les funcions de la Diputació. Així, en primer lloc, cita a Bosc i a Bruniquer per fer després un salt en el temps i referir-se a Víctor Balaguer i a dues de les seves obres,⁷⁹ afegint a continuació la compilació i els usatges de Catalunya. Aquest bagatge historiogràfic li permet a Creus fer una aferrissada defensa de la institució. Segueix citant la *Barcelona antigua i moderna* de Pi i Arimón i les obres de Coroleu i Pella: *Los fueros de Cataluña* i *Las cortes catalanas*, per a reafirmar la idea de que la Generalitat era una comissió permanent de les Corts Generals on estaven representats els tres estaments. En el capítol següent torna a citar a aquests autors per a explicar el procés d'elecció de diputats i oïdors. Cal tenir en compte que estem davant la primera obra contemporània que es centra només en la Diputació de Catalunya. Arribat el moment d'explicar el perquè del títol, Creus barreja conceptes i els interpreta des del

---

⁷⁸ CREUS, T., *Un golpe de estado hasta aquí desconocido en la Historia de Cataluña*, dins del "Boletín de la Academia de la Historia", 1888, XIII. Sobre aquesta argumentació, veieu les pp. 22-37.

⁷⁹ BALAGUER, V., *Bellezas de la historia de Cataluña*, Barcelona 1853. Admirador de Ferran II, dedica un capítol al seu regnat, pp.85 a la 93, molt basat en ZURITA. L'altre llibre és *La libertad constitucional. Estudios políticos*. Barcelona 1858. El capítol XVI està dedicat a la Generalitat, pp. 185-192. BALAGUER recull les aportacions de GILABERT, FELIU DE LA PENYA, CAPMANY, BOFARULL i PI. CREUS arriba a copiar paràgrafs complets. D'aquest període és un altre historiador reinaxentista, Antoni AULÈSTIA I PJOAN que publica entre 1887 i 1889 una *Història de Catalunya* en dos volums. La seva visió de Ferran II és positiva però no aporta cap informació sobre la Diputació.

punt de vista del seu temps, afirmant sobre l'elecció de diputats: “que no estuviese hecho con participación de las Cortes o en los términos y forma por los mismos junto con el rey establecidos, debía constituir un atentado contra los derechos de tales Cortes y contra las leyes, libertades y privilegios, y consiguientemente, lo que en lenguaje moderno se suele llamar un *Golpe de Estado* (la cursiva és de l'autor)”.⁸⁰ Per a Creus serà la Generalitat la primera institució en patir els efectes de la política autoritària del rei, una acció que considera, ja havia despertar la por entre els seus membres, com ho justifica utilitzant com a exemple l'arribada al Principat del lloctinent o també amb la implantació de la Inquisició castellana al territori. Tot i que presenta alguna documentació nova sobre el període, Creus basa les seves argumentacions en alguns aspectes concrets que semblen buscar més la ratificació de les seves hipòtesis. Afirmar que, tot i que potser la intervenció reial estava justificada perquè hi havia constància de les irregularitats i el mal funcionament de la Diputació, el rei es movia per interessos personals reafirmat en l'argument de que no hi havia constància de que s'actués contra els diputats ni els oïdors. També es lamentava que el rei no hagués pres mesures per facilitar les eleccions a l'any 1491 i afirma, fins i tot, que si finalment ho va fer el 1493 amb la introducció de la insaculació, va ser per la situació prebèl·lica que es vivia amb França i per la “lealtad y nobleza de ánimo de los catalanes en su proceder con ocasión del atentado contra la persona de aquél por el orate Cañamás cometido”.⁸¹ L'obra de Creus té el valor de posar els esdeveniments històrics sobre la taula, al temps que incorpora alguna documentació original, fins i tot de la seva propietat, de la que es desconeix llur situació actual. En l'altre costat, com ja havem assenyalat, veiem com el seu discurs barreja elements del seu temps i del passat sense cap metodologia històrica. El treball de Teodoro Creus va ser l'única referència a aquesta intervenció reial en detall fins a l'arribada de Vicens Vives i la seva nova aproximació al que va succeir, aquest cop amb un punt de vista més positiu pel paper del monarca. El primer autor que citarà l'obra de Creus és Francisco de Bofarull i Sans. Aquest, a diferència de l'anterior, no presenta cap aportació documental. Intenta fer una síntesi del que s'havia publicat fins llavors amb la seva obra *Reseña histórica del carácter y desarrollo de los municipios catalanes*, on més enllà del títol, dedica també unes pàgines a la Generalitat.⁸² Bofarull

---

⁸⁰ CREUS, T., *Un golpe de estado hasta aquí desconocido en la Historia de Cataluña*, dins del “Boletín de la Academia de la Historia”, 1888, XIII, p. 22.

⁸¹ *Ibidem*, p. 59.

⁸² BOFARULL I SANS, F., *Reseña histórica del carácter y desarrollo de los municipios catalanes*, II Certamen Literario-Artístico, Vilanova i la Geltrú 1888, pp. 79-116.

cita en la seva explicació les obres d'Antoni de Bofarull i Pi i Arimon, però tot i que parla del llibre de Teodoro Creus i utilitza aportacions seves com la de la suspensió de les eleccions de Barcelona, el 1490 obvia el seu nom al llarg de tot el treball. Sí que parla, en canvi, de la intervenció dos anys abans de la Generalitat, que afirma que el rei va fer per acabar amb els abusos que es produïen a dins de la institució. Així afirma rotund: “Este atropello o contra fuero de Fernando el Católico que un escritor contemporáneo califica de *golpe de estado* (cursives de l'autor), fué solo una de tantas arbitrariedades de un rey absoluto”⁸³. Però a continuació el seu discurs dóna un gir i afirma, també amb rotunditat, que si el rei va fer aquest “acte despòtic” va ser, com va explicar en una llarga carta, per acabar amb els abusos comesos pels representants de Catalunya. Recorda a més i ho fa entre cometes, que el rei va manifestar la seva intenció, diverses vegades, de “suspender” les eleccions. Aquest argument, juntament amb el de la missiva que anava dirigida al seu cosí germà el lloctinent Enric, li fa afirmar, en contraposició a Creus, que: “Fernando el Católico solo quiso cambiar la institución interinamente, y como los diputados no supieron cincerarse de las acusaciones del Rey ni probaron su inocencia, resulta que el acto del Rey aunque despótico fué fundado de la justicia y de consiguiente disculpable”⁸⁴. Bofarull remata la seva crítica a l’“autor del *golpe de Estado*”⁸⁵ afirmant que si el rei va demorar la renovació va ser perquè estava entregat, com tots els seus regnes, a la conquesta de Granada i a més Barcelona estava sotmesa a continues epidèmies de pesta. De la Generalitat, Bofarull només afegirà que la suspensió va finalitzar el 1493.

Més enllà de les coincidències entre Creus i Bofarull en les seves crítiques a la monarquia i al seu abús de poder, recordem que ambdós escriuen ja en època de la Restauració i després del fracàs de la Primera República, tots dos prenen camins diferents. Així Bofarull utilitza i valora les aportacions de l'advocat barceloní, però per acabar destacant que al final el rei buscava el bé de la Diputació. Per a Creus, en canvi, va ser la pressió del país el que va portar, anys després, a la seva restauració. Estem davant de l'inici, encara molt rudimentari, del que seran les dues maneres de veure l'actuació de Ferran II envers les institucions del país i al llarg dels anys del seu regnat.

Arribem ja a l'any 1892, una data que des de l'Estat espanyol és reivindicat el descobriment d'Amèrica, en un moment en que el país ja ha perdut la major part del seu

---

⁸³ *Ibidem*, p. 102.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 103.

⁸⁵ El fet de no citar a CREUS i fer servir les paraules “cop d'estat” entre cometes per referir-se a ell, ja fa pensar sobre quina va ser la repercussió del seu llibre.

imperi colonial i on només es conserven Cuba, Puerto Rico i Filipines. El que en la resta del país serà un referent per reafirmar els aspectes més patriòtics del regnat del reis catòlics des d'un punt espanyolista, a Catalunya aquest any tindrà una visió molt diferent.

L'Ateneu de Barcelona encarrega a Salvador Sanpere i Miquel, que com a part de les commemoracions del descobriment d'Amèrica, prepari una sèrie de conferències per aprofundir en el coneixement de la Barcelona d'aquell temps. Del recull de les mateixes, es publicarà *Barcelona en 1492*.⁸⁶ Com confessa el mateix Sanpere, que ja era un personatge de referència pels especialistes de l'època, va preparar les seves intervencions després d'una estada a l'estranger, catalogant el seu treball com a fruit d'una “verdadera improvisación”.⁸⁷ El que crida poderosament l'atenció, com va destacar Vicens en el seu *Ferran II* quaranta anys més tard, és que aquest relat de Sanpere, tot i “fet ha corre-cuita i amb poc control, ha tingut la sort de merèixer un crèdit extraordinari dels historiadors contemporanis”.⁸⁸ Analitzant el seu contingut i des de l'inici de la primera conferència, l'autor busca desmarcar-se de la visió que els historiadors castellans tenien del regnat del Reis Catòlics. Sanpere es mostra orgullós de la seva ciutat, Barcelona, i inicia un relat que poc té a veure amb les gestes conegudes i destacades en aquell període. Mostra una imatge molt diferent de la que en general es tenia de Barcelona. Veiem com des del principi el nou rei es fa, en poc temps, amb el control de la situació:

“Aquí, al advenimiento de Fernando había muchos reyes que se llamaban Concelleres y Consejo de Ciento, Diputados y Diputación, y aun Cabildo y Clero parroquial ó Beneficiario, á todos estos reyes, en poco tiempo, en el transcurrido desde el advenimiento de Fernando al trono de Aragón (1479), al primer día del cuarto centenario que celebramos hoy, les había usurpado sus coronas”.⁸⁹

Sanpere desgrana una sèrie d'exemples per justificar les seves afirmacions i exposa a més, que el 1480, era un moment “psicològic” ideal per portar a terme els seus plans. Sanpere serà un dels historiadors que més contribuirà a la imatge maquiavèlica del rei.

---

⁸⁶ SANPERE I MIQUEL, S., *Barcelona en 1492*. Conferencias dadas en el Ateneo Barcelonés los días 8, 11 y 15 de Noviembre de 1892, Barcelona 1893.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 117.

⁸⁸ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 49 i nota 90.

⁸⁹ SANPERE I MIQUEL, S., *Barcelona en 1492*. Conferencias dadas en el Ateneo Barcelonés los días 8, 11 y 15 de Noviembre de 1892, Barcelona 1893, p. 6.

L'autor arriba a afirmar que la misèria de Barcelona és culpa del monarca i també del que anomena "partit conservador", buscant aquests posar el poble en contra del partit popular. Tot i que Sanpere passa a descriure la intervenció reial amb temes com la Inquisició o el Consell barceloní, no hi ha cap referència en les seves exposicions sobre l'actuació de Ferran a la Diputació. Mentre que l'historiador utilitza com a font el Dietari de la Generalitat, al que li veu un ús partidista, no fa cap referència a la mateixa. No deixa de ser un fet curiós, doncs només quatre anys abans, Creus havia publicat el seu llibre i a més demostrava conèixer bé la documentació del Consell de Cent que es trobava a l'Ajuntament.

Més enllà d'aportacions com la de Sanpere, continuava el treball de divulgació d'autors que en la mateixa línia recorrien a articles o conferències per difondre els seus punts de vista sobre aquest període històric. Treballs, que aniran formant allò que des del segle XX coneixem com a "opinió pública". Precisament el 1905 Josep Pella i Forgas del que hem parlat per la seva col·laboració amb José Coroleu, publica com havia fet Sanpere, un catàleg amb les seves catorze conferències llegides uns anys abans a la Federació Escolar.⁹⁰ Pella sosté també una imatge ambigua del rei. Per una banda, lamenta que potser per no comptar amb una dinastia pròpia, Catalunya no havia arribat a ser independent i que al unir-se amb Castella, Ferran va ser l'últim príncep de Catalunya "que parlava sa llengua, que era veritablement català".⁹¹

En relació al paper jugat per la Generalitat, Pella serà el primer en destacar com la rivalitat entre les dues institucions més destacades del país, la Diputació i el Consell de Cent, va jugar en contra dels seus interessos i els del país en moltes ocasions. Afirmar que aquesta va ser una anomalia perjudicial per a Catalunya perquè moltes vegades les dues governaven de forma paral·lela i havien estès la seva influència per tot el territori del Principat.⁹²

Pella reprèn el tema de la intervenció del General que Teodoro Creus va presentar quasi vint anys abans. Afirmar que el rei catòlic es volia venjar de la institució per tot el que havia passat des de l'inici de la guerra civil. Comparteix amb Creus que es va tractar d'un veritable cop d'estat i aporta una dada nova al que va passar aquell estiu de 1488: "el cas va ésser que, havent vingut a Poblet un abat castellà, un tal Cueto, lo primer que va proposar al rey es que desorganisi la Diputació y al efecte el rey dicta una

---

⁹⁰ PELLA FORGAS, J., *Libertats y antich govern de Cathalunya*, Barcelona 1905.

⁹¹ *Ibidem*, p. 21.

⁹² *Ibidem*, p. 243.

pragmática per la qual suspén de real ordre als diputats y en nomena d'altres figurant entre els que suspén en Desplá, capdill del partit francès. Aquesta era la clau de la venjansa de Ferran el Católich”.⁹³ Veiem com fins i tot es planteja que la idea d'intervenir la Diputació, no provenia del propi sobirà. L'autor afirma a continuació, que el rei va justificar la seva decisió d'anular el primer cos polític de Catalunya, pel desgavell administratiu i el pagament dels censals, qüestions administratives, segons ell, sense importància. Així remata el seu argument assegurant: “Be sabia'l rey que Catalunya estava aclaparada de tants anys de revolució y no hi faria resistència!”⁹⁴. Idea que també destacaran altres autors posteriors.

Però Pella és més un divulgador que un historiador. Referint-se a la reforma de la Diputació portada a terme a les Corts de 1493, conclou també sense cap cita ni referència a la documentació original, que si el rei la va restablir va ser perquè necessitava diners; i que per fer-ho va recórrer a la “forma antiga, ó sigui nomenantse per insaculació”, una argumentació que no es basava en cap prova.

Un altre autor clau en aquest moment serà Francesc Carreras i Candi, continuador de la línia històrica fixada per Sanpere i Miquel. No només va ser l'autor de nombrosos treballs, sinó que a més va impulsar la publicació del Dietari de l'antic Consell barceloní iniciat el 1892 i al que ens hem referit, així com també les Rúbriques de Bruniquer, a l'any 1912. La seva producció, molt variada però també amb alts i baixos, enllaça la història Positivista pròpia del segle XIX amb les noves corrents que sorgiran en les primeres dècades del segle XX. A més i com assenyala Vicens, va fer un pas formidable per donar a conèixer la història municipal de Barcelona. En canvi però, no podem dir que la Diputació del General despertés el seu interès.

Carreras i Candi, serà un dels historiadors que primer tractaran el paper que van desenvolupar els jueus en el Principat i com aquests van anar patint un setge cada vegada més gran que finalitzaria l'any 1492 amb la seva expulsió. En la seva variada recopilació de notícies ens relata molts aspectes sobre la seva situació, que es veuran reflectides en el període estudiat i on també estarà present de manera molt puntual la Generalitat.⁹⁵ L'autor recull les aportacions de Bofarull per recordar que hi havia dos tipus d'Inquisició i que va ser el rei Ferran qui va voler fer entrar aquesta “intromissió

---

⁹³ *Ibidem*, p. 185. Unes línees abans PELLA recorda com durant la guerra civil, Francesc i Grau Desplà lideraven la facció partidària de l'annexió amb França.

⁹⁴ PELLA FORGAS, J., *Llibertats y antich govern de Cathalunya*, Barcelona 1905, p. 185.

⁹⁵ CARRERAS I CANDI, F., *Evolució històrica dels juheus y juheissants barcelonins*, Estudis Universitaris Catalans, vol. III, Barcelona 1909, pp. 404-428 i 498-522; i vol. IV, Barcelona 1910, pp. 45-65 i 359-373.

forastera” el 19 de març de 1482.⁹⁶ A partir d’aquí Carreres i Candi relata amb detall totes les gestions fetes pel municipi per evitar la introducció d’aquest nou tribunal. Així destaca que també la Diputació del General es sumà a les gestions realitzades per la ciutat el febrer de 1486, donant ordres al seu representant davant la cort, mossèn Santcliment.⁹⁷ És la primera referència al paper que juga la Generalitat en aquest assumpte i un exemple de col·laboració entre les principals institucions catalanes. Però poc més podem destacar de cara al nostre estudi. Carreras i Candi utilitza bé la correspondència i la resta de fonts de l’Ajuntament de Barcelona, situació que no es repeteix en el cas de la Diputació. Per exemple, veiem com no fa cap referència a que també els diputats i oïdors es van negar a prestar jurament davant de l’inquisidor Espina, el juliol de 1487. En el següent volum que Carreras i Candi dedica a aquest tema, veiem com el paper del Consell de Cent adquireix encara, un major protagonisme. Entre altres fets, parla de com la pressió als judeïssants augmenta, igual que els problemes econòmics de la ciutat a causa de la fugida d’un sector tant important pel comerç. A partir d’aquí l’autor ens explica les mesures proteccionistes fixades per les teles de la Corona d’Aragó i la intenció del rei de fer pagar impostos als eclesiàstics. En l’últim apartat que l’autor dedica a aquest tema, torna a estar present la Diputació del General. Carreras ens parla de que en l’any 1492 fa diverses reclamacions al rei.⁹⁸ El motiu, és la intromissió de la Inquisició en declarar sobre la pertinència d’haver de satisfer els drets del General, per les robes extretes del Principat per conversos fugitius. Citant una carta del rei de 8 d’abril d’aquell mateix any i dirigida al pare inquisidor que Carreras troba al Registre de Cancelleria de l’Arxiu de la Corona d’Aragó, ens explica com el rei va recolzar la institució catalana i ordena als inquisidors que no tornin a molestar-los perquè puguin portar a terme la seva jurisdicció lliurement.⁹⁹ La resta de l’article està dedicat als xocs que es van produir amb els inquisidors, essent la última referència un cas entre el braç militar i aquests, durant els anys 1687 i 1688. Francesc Carreras i Candi encara té una altra publicació sobre la Inquisició, a l’Anuari de l’Institut d’Estudis Catalans.¹⁰⁰ Segons Vicens Vives aquest serà el seu treball més complet de la implantació de la Inquisició castellana segons la documentació que figura

---

⁹⁶ *Ibidem*, vol. III, p. 507.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 517.

⁹⁸ *Ibidem*, vol. IV, p. 360. L’autor no fa cap referència a que en aquell moment la Diputació estava intervinguda.

⁹⁹ ACA. Cancelleria, Registre 3569, f. 133.

¹⁰⁰ CARRERAS I CANDI, F., *L’Inquisició barcelonina substituïda per l’Inquisició castellana (1486-1487)*. Anuari de l’Institut d’Estudis Catalans, MCMIX-X, any III, Barcelona 1911, p. 130-177.

a l'Arxiu de la ciutat. Veurem en el nostre estudi com aquest es complementa amb el de la Generalitat. Candi repassa els motius pels que el monarca va introduir aquest Tribunal, la passivitat de la Inquisició pròpia i com el nou model va arribar a tots el territoris de la Corona. Destaca també la resistència de les institucions catalanes¹⁰¹ i la intransigència del rei per poder executar els seus propòsits. No falta tampoc una referència a les greus conseqüències econòmiques que tot això va comportar. Carreras, tot i que centra el seu discurs en la documentació de la ciutat, com hem assenyalat, també fa alguna referència a la Diputació. Així, també recorda la gestió feta pel seu ambaixador Sancliment, a la cort. La posterior jura dels representants del Consell de Cent i la Diputació davant l'inquisidor general, posa fi a tota la resistència, tot i alguns gestos simbòlics. Finalment, l'estiu de l'any 1487, marcarà l'entrada definitiva al territori de la nova Inquisició, moment en el que Carreras i Candi finalitza el seu article. Cal destacar, per últim, que aquest està complimentat per un interessant apèndix de vint-i-un documents de diferents orígens però amb còpia a l'Arxiu Municipal de la capital catalana.

La tasca de Carreras i Candi culmina pocs anys després amb un repte de gran abast: la publicació de diversos llibres, que tracten de ser un compendi de tot el que fins a llavors s'havia publicat en diferents estudis aïllats. D'entre aquests volums, dos centren el nostre interès. El primer versa sobre el Principat.¹⁰² Diversos autors fan un repàs a la Geografia, l'Antropologia, la Economia, la Llengua i la Història. Carreras centra aquesta darrera des de la Protohistòria fins a els anys trenta del segle XIX. L'autor fa una petita referència a la creació de la Generalitat¹⁰³ i al seu funcionament només a partir de la informació que li facilita el *Llibre de les Quatre Senyals del General de Catalunya*.¹⁰⁴ Això li permet parlar de manera molt fidel sobre quan es va crear la Generalitat i del número i funció dels diputats i oïdors al llarg del temps. També parla dels diferents càrrecs del General, tot i que no aprofundeix gaire. Finalitza amb una petita menció a la existència dels drets de la Generalitat i els censals. Ja en relació a la història de Catalunya, Carreras i Candi prefereix fer un relat centrat en els fets

---

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 134 “... seguidament referiren les actives gestions practicades pels concellers ab la mira d’oposarse al funcionament dels inquisidors. Explicaren al concell, que ls diputats s’oferiren per tot quant convingués...”.

¹⁰² CARRERAS I CANDI, F., *Catalunya*, Geografia General de Catalunya, Barcelona 1913.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 940 i 941.

¹⁰⁴ *Llibre de les Quatre Senyals del General de Catalunya*, Barcelona 1634. Hi ha una reproducció en facsímil feta l'any 2006 per l'Editorial Base.

culminants del regnat de Ferran II i sobretot de les seves gestes militars.¹⁰⁵ Del Principat només destaca que Aragó i Castella seguiren separades, la lluita del comte de Pallars contra el rei Ferran, el paper de Catalunya en la conquesta de Granada i el que denomina “la darrera intervenció catalana a Nàpols”. Un altre llibre de la mateixa col·lecció anterior és el que Francesc Carreras i Candi dedica a la ciutat de Barcelona.¹⁰⁶ Aquí trobem material que és comú amb al llibre citat anteriorment i on també apareixen referències a altres temes tractats per ell, especialment el dels jueus i la Inquisició. Pel tema dels remences, l'autor es remet als treballs de Sanpere i Miquel. Carreras també es refereix de manera molt genèrica a l'afer dels eclesiàstics i a les Corts de 1493. Fa algunes referències genèriques a les reformes del Consell de Cent, però cap d'elles sobre la intervenció i la reforma del General.¹⁰⁷ Si cita a Teodoro Creus, és per a afirmar que ell va publicar el document de 1490 que recull la suspensió de les eleccions a consellers de la ciutat. No aprofundirem més en aquest tema perquè s'escapa del nostra tema d'interès. Carreras i Candi té una visió del monarca propera a la de Sanpere i veu en ell un rei manipulador i que no utilitza les possibilitats que fixen les institucions de l'època per establir els mecanismes democràtics; una idea molt comuna en els historiadors de finals segle XIX. Dels seus escrits se'n deriva que aquest autor no té una visió gaire positiva dels consellers, als qui considera uns buròcrates moguts pels seus interessos, amb poc control de la seva gestió, manca d'interès en solucionar problemes.. Aspectes tots que també trobarem en la Generalitat.

No volem acabar aquest apartat sense dedicar unes línees a un historiador d'origen no català: Andrés Giménez Soler. Aquest, juntament amb Antonio de la Torre, del que parlarem més endavant, estudien amb detall els regnes de la Corona d'Aragó i especialment el regnat del rei Ferran II. Els dos representen bé una corrent propera al que seria el discurs nacional espanyol. D'Andrés Giménez Soler, aragonès de naixement, destaquem dues obres: *La Edad Media en la Corona de Aragón* de l'any 1930¹⁰⁸ i amb diverses reedicions posteriors, i una biografia del rei Catòlic publicada poc després de la guerra civil.¹⁰⁹ En la primera obra, aquest historiador parla de la unitat nacional aconseguida pels Reis Catòlics i destaca la figura del rei Ferran II, sotmès a un segon pla per la majoria d'historiadors castellans al llarg del segle XIX. Remarca del

---

¹⁰⁵ CARRERAS I CANDI, F., *Catalunya*, Geografia General de Catalunya, Barcelona 1913, pp. 1001 a 1006.

¹⁰⁶ CARRERAS I CANDI, F., *La ciutat de Barcelona*, Geografia General de Catalunya, Barcelona 1913.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 522.

¹⁰⁸ GIMENEZ SOLER, A., *La Edad Media en la Corona de Aragón*, Editorial Labor, Barcelona 1930, p. 400.

¹⁰⁹ GIMENEZ SOLER, A., *Fernando el Católico*, Editorial Labor, Barcelona 1941.

monarca, a més de les seves gestes polític-militars, la capacitat de resoldre conflictes pendents com el dels remences.¹¹⁰ Aquesta mateixa idea la desenvolupa en el llibre de *Fernando el Católico*, quan afirma que “causas políticas posteriores nacidas de la falta de sentimiento nacional y amor excesivo a la región han ido engrandeciendo la fama de doña Isabel y empequeñeciendo la de don Fernando”.¹¹¹ La seva biografia, és una continuació de les gestes en la línia de Zurita i on les fonts utilitzades es basen en les cròniques dels autors contemporanis del rei; una manera de fer història semblant que veurem a continuació.

d) Els historiadors del segle XX

Amb l'arribada del segle XX ens trobem una generació d'historiadors més preparada que, allunyada dels trets de l'època anterior, afronta amb mètode i rigor, els temes a tractar. La majoria d'autors del país s'avoquen a estudiar les gestes de la casa comtal barcelonina deixant en un segon pla els anys que, consideren, marquen la decadència del Principat simbolitzada amb l'arribada de la dinastia Trastàmara.

El primer en enfrontar-se novament al període, objecte del nostre estudi, serà Elías Serra i Ràfols, menorquí. Va estudiar Filosofia i Lletres a Barcelona on va aconseguir el títol de doctor gràcies a una tesi doctoral sobre els pagesos de remença.¹¹² Els seus treballs són el resultat de la utilització de les fonts documentals tant de l'Arxiu de la Corona d'Aragó com el de l'Arxiu Històric de Barcelona. Amb Serra i Ràfols passem d'un Ferran II que no busca en aquest conflicte avantatges polítiques o financeres, a un rei que vol ser àrbitre per resoldre un plet que s'arrossega des de principis de segle. Una idea que serà compartida amb entusiasme per Jaume Vicens Vives¹¹³ tot i que lamenta que Serra i Ràfols es deixi arrossegar, per l'“antiferranisme” de Sanpere i Miquel.

L'altre treball que cal destacar d'aquest autor serà el que dedica a Jaume Destorrent, figura important com veurem. Aquest ja havia aparegut en la seva tesi com a conseller en cap de Barcelona i líder de l'host que va deixar la ciutat per enfrontar-se als

---

¹¹⁰ GIMENEZ SOLER, A., *La Edad Media en la Corona de Aragón*, Barcelona 1930, p. 303. De la sentència de Guadalupe, arribarà a afirmar que és clau per entendre el creixement econòmic posterior de Catalunya.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 8.

¹¹² SERRA I RÀFOLS, E., *Fernando el Católico y los payeses de remensa. La solución del pleito agrario en Cataluña*, Tesis doctoral, Lleida 1926.

¹¹³ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 67. Especialment quan es refereix a les conclusions del llibre.

remences revoltats el febrer de 1485. Serra i Ràfols li dóna tot el protagonisme en un article publicat el 1926.¹¹⁴ Per la seva elaboració, l'autor utilitza les fonts documentals ja citades, a més dels Dietaris del Consell de Cent. En la bibliografia emprada, recull només les conferències de Duran i Sanpere publicades, recordem, sota el títol: *Barcelona en 1492*. A l'inici del seu escrit, el jove investigador es desmarca de Sanpere afirmant que les postures d'aquest autor que assenyalava l'animadversió del rei contra Catalunya, no podien ésser acceptades i afegeix que calia tenir en compte el paper jugat pels catalans, que considera mancat de civisme i patriotisme. Serra afirma també, que el rei "no volia fer més del que tots els reis del seu temps: instaurar l'absolutisme propi de les grans monarquies dels començos de l'anomenada edat moderna".¹¹⁵ No entrarem a parlar en detall d'aquesta obra, centrada en el món municipal barceloní, però si que volem remarcar un parell d'aspectes. Serra i Rafols posa de manifest com el monarca necessita de persones que, sobre en el territori, se n'encarreguin de fer complir els seus designes al temps que aquests aprofitin la seva situació per treure un rendiment personal. Un altre punt d'interès, aquest sí centrat en Destorrent, és que es posa de manifest el seu caràcter i la seva forma d'actuar. La figura d'aquest personatge, com veurem, serà clau per entendre moltes de les coses que passaran a la ciutat i a la Diputació en els últims vint anys del segle XV.

Ens aturem per un moment en una conferència que també serà un referent per entendre el paper de la Generalitat al llarg de la història i especialment en els seus primers anys de vida. Es tracta de la que va donar Antonio de la Torre y del Cerro a l'Acadèmia de les Bones Lletres, el novembre de 1923, sota el títol *Orígenes de la Deputació del General de Catalunya*.¹¹⁶ Aquesta exposició es convertirà en obra cabdal per a tots els autors que en els anys posteriors estudiïn aquesta institució. Crida l'atenció que sigui precisament un historiador d'origen cordovès, format a Sevilla i que va arribar a Barcelona després d'una estada de set anys a València, qui fos el primer en endinsar-se en aquest tema. Va ser precisament, gràcies a aquesta conferència, que va ser nomenat acadèmic de les Bones Lletres aquell mateix any. Pels historiadors locals, De la Torre mai va ser considerat un membre actiu de la historiografia catalana.¹¹⁷ En

---

¹¹⁴ SERRA I RÀFOLS, J. DE C., "Jachme dez Torrent. Una figura interessant dels inicis de la decadència". *Revista de Catalunya*, 1926, VI, p. 241-247.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 241.

¹¹⁶ DE LA TORRE Y DEL CERRO, A., *Discursos leídos en la Real Academia de las Buenas Letras de Barcelona*. 18 de Noviembre de 1923, Barcelona 1923. Inclou la resposta de Ferran a Valls Taberner.

¹¹⁷ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, de la introducció a la reedició de 2010. *Esdevenir a Vicens*. M. A. MARÍN GELABERT, p. XXIV.

relació a la seva conferència aquesta es divideix en dues parts. En la primera fa un llarg repàs a alguns dels autors ja citats. Així destaquen Vinyes, Capmany, Coroleu i Pella, Bosc, Bové, Carreras i Candi, Pi i Arimón i Bofarull. De totes les seves aportacions, De la Torre conclou:

“La confusión unánime entre el General i la Diputación del General; la inseguridad en cuanto a la fecha de sus orígenes, lo afianzado del criterio de haber surgido para la defensa de las libertades e intereses de Cataluña. En este último aspecto parece como sí cada siglo le hubiese adjudicado la defensa de lo que más estimaba: la Fe, en el siglo XVI; las libertades políticas, en el XVII; el “pacto” en el XIX; y, los acuerdos de las Cortes, en el XX”.¹¹⁸

Antonio de la Torre anuncia a continuació que ell busca resoldre aquests dubtes. Per això, anuncia, recorre a les fonts sobre la Diputació que es troben a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a l'Arxiu Municipal de Barcelona i a les *Constitucions i altres drets de Catalunya*. Fixa el seu objecte d'estudi en el que qualifica com a “concepte del General” i en recollir els intents de creació de l'organisme fins a la seva configuració permanent. I reconeix que no busca plantejaments definitius, només vol ajudar a aclarir futures investigacions a partir del seu treball. Segons aquest historiador, existeixen dos confusions principals; una no haver distingit entre el General, identificat amb les Corts, i un organisme que el representés, diferent de les Corts i no temporal com elles al que se li va donar el nom de Diputació del General. La segona seria suposar que la Diputació del General va tenir des d'un primer moment totes les atribucions que va anar guanyant al llarg del temps. A partir d'aquí De la Torre farà un repàs a les Corts celebrades des de 1289 per concloure “que hasta el final del reinado de Alfonso III de Cataluña, IV de Aragón, no ha existido la Diputación del General”.¹¹⁹ De la Torre ja no tornarà al tema de la Generalitat. Mestre de Vicens Vives a la Universitat de Barcelona, contagiarà al jove estudiant gironí, l'interès per el regnat dels Reis Catòlics; un període del que ell deixarà encara obres de referència en els anys posteriors a la Guerra Civil Espanyola.¹²⁰ Tornem novament als treballs de Serra i Ràfols sobre la guerra dels Remences i la figura de Jaume Destorrent. Poc temps després, i mentre preparava la seva tesi doctoral sobre Ferran II i el règim municipal de Barcelona, Jaume Vicens

---

¹¹⁸ DE LA TORRE Y DEL CERRO, A., *Discursos leídos en la Real Academia de las Buenas Letras de Barcelona*. 18 de Noviembre de 1923, Barcelona 1923, p.19.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 51.

¹²⁰ DE LA TORRE Y DEL CERRO, A., *Documentos sobre las relaciones internacionales de los Reyes Católicos*. CSIC. Barcelona 1949; *Los Reyes Católicos y Granada*, Instituto Jerónimo Zurita. Madrid 1944.

Vives publicava dos articles sobre els mateixos temes tractats per Serra. El primer, centrat també sobre la figura de Destorrent i la modificació del règim municipal de la capital catalana;¹²¹ el segon sobre l'actuació del monarca al llarg de l'enfrontament amb els remences.¹²² No aprofundirem en aquests articles perquè ens aparten del nostre objectiu, que és fixar l'esdevenir de la Generalitat en els anys del rei catòlic, per sí que volem destacar com va ser Vicens qui, a l'inici del seu article sobre els remences, va fixar un quadre historiogràfic que donaria peu a la controvèrsia més gran que potser s'ha donat entre historiadors del país, entre el propi Vicens, Rovira i Virgili i en un segon pla, i defensant al primer Enric Bagué.¹²³ I alhora, el que per a nosaltres és més important: marcaria el terreny de l'estudi en els anys següents de tal manera que podríem dir que arriba fins els nostres temps. Així Vicens ens parla de dos grups, el dels historiadors castellans que el veuen independent de la política portada a terme per la seva dona, que té tot el protagonisme i el dels historiadors de la Corona d'Aragó que divideix entre els que el veuen com un sobirà castellà, el cas de Zurita i Balaguer o els que el veuen com un rei "d'esperit castellanitzador" que actuava com a rival directe de les institucions, la prosperitat i la cultura de Catalunya, i aquí Vicens cita a Bofarull i a Sanpere i Miquel. El jove historiador, amb una seguretat aclaparadora per la seva edat i experiència, anunciava que estava disposat a aportar novetats tant en el tema de la ciutat de Barcelona com en el de la Diputació del General, amb la publicació de la seva tesi.¹²⁴ No aprofundim més en els punts de vista de l'autor en temes com el dels remences o el Consell de Cent de la ciutat, que tractarem amb més detall en el nostre treball, però si ens detindrem en un altre article publicat abans de la seva tesi i on sí es parla del nostre camp d'estudi. L'any 1936, el mateix en el que llegirà la seva tesi, Vicens publica un article amb el títol de *La transformació de la Generalitat Medieval, 1479-1493*.¹²⁵ Per primer cop, després de Teodoro Creus a l'any 1488, es presenta un treball centrat en l'estudi de la institució en els anys del rei Ferran II. A partir de les dades analitzades per la seva tesi, pot aportar moltes novetats sobre aquest assumpte i el que és més

---

¹²¹ VICENS VIVES, J., "Jachme dez Torrent, Ferran II i la modificació del règim municipal de Barcelona". *Estudis Universitaris Catalans XVI*, Barcelona 1931. Reeditat a *Obra dispersa*, Barcelona 1963, p. 3-14.

¹²² VICENS VIVES, J.: "La política de Ferran II durant la guerra remença", *Estudis Universitaris Catalans XVIII*, Barcelona 1933. Reeditat a *Obra dispersa*, Barcelona 1963, p. 15. També el 2011.

¹²³ Tots els articles sobre aquesta polèmica es poden trobar al llibre *Obra dispersa* de VICENS publicat el 1963, tres anys després de la seva mort i reeditat el 2011.

¹²⁴ Aquesta afirmació i les anteriors a VICENS VIVES, J., *Obra dispersa*. "La política de Ferran II durant la guerra remença", *Estudis Universitaris catalans XVIII*, Barcelona 1933, p. 15.

¹²⁵ VICENS VIVES, J., *La transformació de la Generalitat Medieval, 1479-1493*, Barcelona 1936 [Homenatge a Rubió i Lluch, III], p. 87-107. També a *Obra dispersa*, 1963 i 2011.

important, li permet construir un discurs propi sobre aquest cas, unes conclusions que s'allunyen dels punts de vista exposats fins a llavors. Jaume Vicens inicia el seu article recordant el llibre de Teodoro Creus i el seu descriptiu títol, per fer un repàs a continuació als punts de vista ja coneguts de Francesc de Bofarull, Josep Pella i Ferran Soldevila, del que parlarem més endavant. Per aquests autors, el rei vol subjectar una institució que encara podia oposar-se a les seves pretensions i que els motius al·legats pel monarca - abusos i fraus portats a terme per diputats i oïdors - no eren més que un pretext per legitimar una intervenció que anava en contra de les constitucions, usos i costums del Principat de Catalunya. A partir d'aquest argument Vicens Vives afirma:

“Nosaltres, en canvi presentem unes conclusions que s'aparten radicalment d'aquell esquema i sostenim que la intervenció del rei fou exigida per les circumstàncies, suggerida pels mateixos catalans i motivada per la necessitat de reorganitzar i de salvar de la ruïna la Generalitat de Catalunya”.¹²⁶

A continuació l'article es divideix en tres apartats. En la primer l'autor ens explica com van ser els consellers de la ciutat de Barcelona els que van incitar al rei a actuar contra la Generalitat i a modificar la seva forma d'elecció des del primer any del seu regnat. Aquests justificaven la seva posició, segons Vicens, en diversos aspectes: no pagaven el que els hi devien dels censals nous i tampoc del seus interessos provinents de la guerra contra Joan II. Una demanda a la que el rei va contestar dient que el dret a tractar dels censals nous era cosa seva i de les Corts. La situació es complicaria encara el dia de Sant Jordi quan, al visitar el Palau de la Generalitat, els consellers van rebre de la mà d'un escrivà i un notari, la ordre del monarca. Un altre tema complicaria més les coses i és el que Vicens anomena “l'afer Saportella”. El consellers censuraven novament als membres de la Generalitat per pagar el sou a un antic diputat, que s'havia passat al bàndol de Joan II durant la guerra, mentre aquests afirmaven que no tenien diners per fer front als censals. Més tard, el juliol d'aquell any i abans de sortir cap el Principat, el rei ordenà als diputats que no arrendessin els drets del General fins que ell no arribés i dies després els hi demanava a més que suspenguessin l'elecció de nous diputats i oïdors fins que ell arribés. A continuació l'historiador cita una carta del conseller en cap, Joan Mateu, on aquest també demana la suspensió de les eleccions. Una petició que li serveix a Vicens per a dir: “el desgavell de la Generalitat, de què tots els catalans patien, havia acabat per provocar aquell descontentament col·lectiu al qual

---

¹²⁶ *Ibidem*, p. 88.

els consellers fan referència”.¹²⁷ Aquí l'historiador es mostra molt segur vinculant els interessos dels membres del Consell de Cent amb el de la resta dels catalans. Amb la mateixa seguretat, afirma que no veu en el rei ni els consellers cap interès polític, idea que es justifica, afirma, en el reforçament de la Generalitat com a vetlladora de la *Constitució de l'Observança*,¹²⁸ aprovada a les Corts de 1481. Vicens Vives fa evident el contrast entre un Consell de Cent preocupat pel benestar del país, enfront una Generalitat acaparada per unes quantes persones i cobejada per altres que n'esperaven beneficis.

En el segon apartat de l'article es narra la intervenció efectiva del rei en la Generalitat. Aquí ens parla d'unes negociacions realitzades a Saragossa entre desembre de 1487 i febrer de 1488 on es prepararia l'acció. Com abans, Jaume Destorrent, en aquest moment advocat de la Diputació, entre d'altres, avisen al rei del desgavell de la institució, el que porta a aquest a encarregar al regent, a la Cancelleria Francesc Malet i a l'advocat fiscal Gaspar Vilana, que preparin una informació secreta sobre els abusos i els desordres dels diputats. A partir d'això Vicens enumera una sèrie de punts per justificar que aprofitant el final de la campanya de Màlaga i l'arribada de l'hivern, el rei viatgi a Saragossa per a reunir-se amb persones de relleu del Principat i preparar la intervenció. Un altre aspecte destacat per Vicens es que van ser els catalans els qui van demanar al rei que actués, mentre que aquest vacil·là uns quants dies abans de decidir-se a fer-ho. Justifica l'autor aquest punt de vista en les instruccions al lloctinent, a Malet i a Vilana, i en una carta dirigida al primer. A primers del mes de maig tot estava preparat i el rei ja comptava amb les provisions necessàries i la llista de les persones a nomenar. Finalment el 6 de juliol de 1488, Ferran expedia les ordres per a la suspensió de les eleccions de diputats i oïdors, un document que l'historiador ens detalla a continuació i on apareix: l'ordre de suspensió adreçada al lloctinent, la nòmina de diputats i oïdors que han de prendre possessió, les instruccions al lloctinent sobre la manera de procedir a la substitució, la lletra de creença als consellers de Barcelona i la lletra a l'abat de Poblet comunicant-li el seu nomenament. Vicens conclou aquest apartat amb aquestes paraules: “la suspensió d'eleccions es portà a efecte dintre la més completa normalitat. Ningú no en protestà. L'adhesió de la ciutat de Barcelona, o almenys dels seus representants, els consellers, donà a l'acte tota legalitat possible.

---

¹²⁷ *Ibidem*, p. 93.

¹²⁸ La constitució anomenada *Observança* és la intitulada “Poc valdria”, cap. 22 de les Corts del 1481. Veure nota 26.

L'exccepcionalitat de les circumstàncies requeria mesures excepcionals, ràpides urgents i efectives".¹²⁹

En el tercer apartat, Vicens Vives llança dues idees: en l'aspecte polític la intervenció de Ferran II fou resolta amb l'establiment del règim d'insaculació a les Corts de 1493, i que la gestió del rei durant la seva intervenció fou d'ordre exclusivament econòmic. L'autor basa aquestes afirmacions en les cartes ja citades i en el seguiment constant de la seva tasca. Però aquí, a diferència del que faria en la seva tesi doctoral, només ens dóna el punt de vista del rei i no consulta les fonts de la Generalitat que només "parlen" des de les cartes del monarca.¹³⁰ Imbuït d'aquest esperit que el rei mostra en les seves cartes als diputats i a Jaume Destorrent, Jaume Vicens arriba a afirmar que "l'honradesa del rei és ací extrema, precisament perquè sentia la responsabilitat de la tasca que havia emprès".¹³¹ Però les coses potser no estaven tan clares. El nostre autor, unes línies més endavant, reconeixia que els vicis es perpetuaven i que fins i tot va arribar a amenaçar a diputats i oïdors - posats per ell -, si algun deutor deixava de cobrar el que li pertocava. Altres exemples confirmen que existien problemes, però com hem assenyalat la informació provenia de la Cancelleria Reial. No sabem què passa des del punt de vista de la Diputació. A les últimes dues pàgines i d'una manera que ens recorda els últims capítols de la tesi sobre Ferran II, Vicens Vives despatxa de forma ràpida el que seria la segona Diputació intervinguda, la del trienni 1490-1493. En un sol paràgraf conclou que amb aquesta, molt fidel a la seva persona, "s'entrà en una etapa de franc recobrament".¹³² Justifica aquesta afirmació en que el batlle general, Miquel Sarriera es va fer càrrec dels arrendaments del General a instàncies directes del rei. Amb aquests ingressos es podien lluir quaranta mil lliures per trienni, segons Jaume Destorrent, qui per l'historiador és l'ànima directora de la reforma del General i la persona de confiança del rei per executar la reforma municipal de Barcelona.¹³³ Com succeiria també amb la seva tesi doctoral, veiem com Vicens parteix d'un moment "actual" de desgavell institucional i nostàlgia d'un idíl·lic passat on tot funcionava "correctament" i on el rei pren la iniciativa, busca resoldre els problemes i retorna el "prestigi" perdut a les institucions.

---

¹²⁹ *Ibidem*, p. 102.

¹³⁰ Per exemple, VICENS diu a partir de les cartes del rei: "Els diputats li devien prometre que tot aniria bé". *Ibidem*, p.103.

¹³¹ *Ibidem*, p. 104.

¹³² *Ibidem*, p.106.

¹³³ VICENS ressalta aquesta idea en una nota on cita un document reial (*Ibidem*, p. 106, nota 5) i descarta que sigui l'abat Pueyo, l'ànima de la reforma com, assegura, s'havia afirmat. No ho diu, però està pensant en ROVIRA I VIRGILI com veurem més endavant.

Tornarem a Vicens Vives, però abans hem de citar dos treballs que també fixaran amb força la imatge del rei catòlic. Són dues obres generals sobre la història de Catalunya, on es recull l'esperit de la Renaixença i es veu en el monarca l'artífex de l'absorció del Principat a mans de Castella. Ens referim a la *Historia Nacional de Catalunya* d'Antoni Rovira i Virgili i la *Història de Catalunya* de Ferran Soldevila, ambdues publicades al llarg dels anys trenta.¹³⁴ La obra del segon, com va destacar Vicens Vives, és la primera història de Catalunya amb característiques universitàries.¹³⁵

Antoni Rovira i Virgili dedica el capítol quart del seu setè volum a Ferran el Catòlic. Fidel a les seves idees, un dels seus apartats està dedicat a l'actuació del rei contra les llibertats catalanes. En la primera línia, Rovira, ja deixar clar que el rei va adoptar una política absolutista i unitària, una manera d'actuar, afirma, que va seguir amb una certa franquesa però també amb cinisme.¹³⁶ L'autor marca el començament d'aquesta ofensiva centralitzadora al novembre de 1479 quan el va destituir als corredors de la Llotja de Barcelona, fet que recull de Sanpere i Miquel en la seva *Barcelona en 1492*. Explica després, la negativa de les institucions catalanes a rebre al lloctinent Enric, recollida al Dietari de la Generalitat. A partir d'ací segueix una enumeració continua de greuges basats en les argumentacions, com ja hem vist, de Sanpere i Miquel. En el següent capítol Rovira tracta el tema de la introducció de la Inquisició. Només destaquem aquí que les fonts utilitzades són, principalment, Carreras i Candi i en menor mesura, de nou, Sanpere. Seguint aquesta enumeració i després de parlar de l'agreujament de la crisi econòmica en la dècada dels anys vuitanta, Rovira aborda el que titula com "La designació dels diputats i oïdors del General de Catalunya".¹³⁷ L'autor arriba a afirmar que cap historiador català havia trobat "rastre documental o narratiu d'aquest fet" per a continuació citar com a única font el llibre de Teodoro Creus. Rovira i Virgili es limita a explicar els documents utilitzant els mateixos arguments que cinquanta anys abans assenyalava Creus, destacant que els diputats sortints havien defensat els interessos del General dos anys abans de la intervenció, reclamant a la Tresoreria Reial el pagament d'uns drets del General. Així veu, l'abat de Poblet, nascut a Zamora i escollit pel rei com a diputat de la institució

---

¹³⁴ La primera va ser publicada de nou a Bilbao respectant l'edició original realitzada entre 1922 i 1934, l'any 1978 per la editorial La Gran Enciclopedia Vasca; la segona, augmentada, es va publicar novament a Barcelona l'any 1962, per l'editorial Alpha. Les nostres notes provenen d'aquestes edicions.

¹³⁵ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 72.

¹³⁶ ROVIRA I VIRGILI, A., *Historia nacional de Catalunya (1922-1934)*, vol. VII, p. 72

¹³⁷ *Ibidem*, vol. VII, p. 102.

intervinguda, com l'autèntic executor dels dissenys del monarca. Per a Rovira és tal el seu servilisme que fins i tot Ferran descarta algunes de les seves propostes. Com abans Vicens, també aquí apareixen les queixes del rei per la pobra actuació dels escollits i com espera que reprenguin la iniciativa. Després de citar als elegits per formar la segona Diputació intervinguda, sense referir-se a les causes, l'historiador i periodista es pregunta si era necessari substituir les minucioses precaucions per a l'elecció de càrrecs, adoptades l'any 1455, per simples informes al rei de persones més o menys interessades? I afegeix, en sintonia amb Creus, si ¿no va ser possible reunir les Corts entre els anys 1482 i 1493?, un aspecte aquest que també tractarem en el nostre treball. Fins i tot s'atreveix a afirmar que si no ho va fer l'any de la intervenció va ser per l'oposició que s'hi trobaria.¹³⁸ El cert, és que per a ell "l'actitud del comte-rei era francament hostil a les institucions polítiques de Catalunya".¹³⁹ Rovira conclou referint-se a la introducció de la insaculació en les Corts de 1493, com no hi ha constància, segons el Dietari i el Llibre de Deliberacions de la Generalitat, de la intervenció reial en l'elecció de càrrecs a l'estiu de 1494. Però més enllà d'això, en les seves conclusions sobre aquest afer, finalitza que "el greu atemptat reial contra la Diputació" va ser possible per la davallada de les institucions polítiques del país. I afegeix que el rei volia impedir que algun dia, la Generalitat, tingués "la força nacional i popular per prendre l'actitud revolucionària que adoptà des de l'any 1461 i que va estar a punt d'acabar amb la dinastia castellana que regnava a Catalunya des de l'any 1412".¹⁴⁰ Per a Rovira, el rei buscava convertir-la en un consistori addicte, dòcil i obediènt dins del seu pla unitari i absolutista desenvolupat de forma gradual.

L'altre autor que cal citar, en la línia de l'anterior, és Ferran Soldevila. Fidel a la Renaixença, veu en aquest període el moment en que Catalunya queda subordinada a Castella. En la línia dels historiadors vuitcentistes afirma que l'objectiu del monarca, més que ajudar a la recuperació del país després de la guerra civil de 1462 a 1472, era trencar tots els possibles ressorts de resistència de les institucions catalanes.¹⁴¹ Soldevila segueix els esdeveniments del regnat en la línia que havien fet els seus antecessors. Així comença parlant de les primeres actuacions del rei negatives pel Principat, les

---

¹³⁸ *Ibidem*, p. 108. Extrau aquesta conclusió de les instruccions especials enviades pel rei al lloctinent per a realitzar la intervenció, publicades per CREUS.

¹³⁹ *Ibidem*, p. 107.

¹⁴⁰ ROVIRA I VIRGILI, A., *Historia nacional de Catalunya (1922-1934)*, vol. VII, p. 109. ROVIRA no farà cap referència més a com va quedar la institució després de la mort del Rei Catòlic.

¹⁴¹ SOLDEVILA, F., *Història de Catalunya*, vol. II, p. 785. Soldevila afirma que el matrimoni entre Isabel i Ferran va ser una oportunitat, gràcies a la guerra contra Joan II, per facilitar l'hegemonia castellana.

Corts de 1480-1481, on els catalans van posar tantes esperances i que segons ell van quedar defraudats. També comparteix amb Rovira i Virgili la seva admiració per Duran i Sanpere i la seva *Barcelona en 1492*. Segueix a aquest quan parla dels remences, oferint una imatge del rei enganyador que encoratjava als pagesos, i obvia l'obra de Serra i Ràfols - que en canvi, si recuperarà juntament amb les aportacions de Vicens en la reedició de 1962 -. En el tema de la Inquisició, en canvi, segueix a Carreras i Candi però insinuant que aquest va estar lligat amb el dels remences, una idea que manté gracies a un document de l'Arxiu Municipal de Barcelona que Sanpere i Miquel aporta en la seva obra *Barcelona en 1492*.¹⁴² Sobre la seva intervenció en les institucions catalanes i en la seva primera edició, Soldevila seguirà també a Sanpere, i afegirà a Serra i Ràfols i Vicens quan parli del Consell de Cent, i a Teodoro Creus quant parli de la Generalitat. Soldevila inicia el seu relat sobre la Diputació recordant que aquesta es va resistir a la introducció de la Inquisició i es pregunta si va ser aquest fet el que li va fer emprendre de forma decidida a realitzar la seva reforma.¹⁴³ A continuació l'autor exposa l'estat en que es trobava la institució a inicis del regnat de Ferran el que li permet recordar la situació d'enfrontament que vivia amb el Consell de Cent barceloní pel tema dels censals nous, aspecte que descriu en la segona edició citant l'article de Vicens. Soldevila destaca, com Vicens, el paper de Jaume Destorrent en la intervenció de la Diputació, però ressalta més que l'historiador gironí, el paper i costat fosc del personatge. Sobre la intervenció reial, citant a Vicens, Soldevila apunta a que "Destorrent i els seus col·legues aprovaven aquesta arbitrària mesura reial, tan oposada a les prerrogatives de la Generalitat, i fins van estimular-la declarant que la forma habitual d'elecció de diputats era en total "destrucció del Principat" i que així Catalunya seria "restituïda en sa llibertat".¹⁴⁴ L'historiador comparteix la idea que temes com la resolució de les conseqüències de la guerra civil, la conquesta de Granada, el conflicte amb els remences i la implantació del Sant Ofici van retardar la seva actuació però que no van impedir que finalment actués. Un cop realitzada la intervenció destaca, com Rovira i Virgili, que el rei no només trencava el mètode tradicional d'elecció de diputats i oïdors, sinó que a més col·locava a un lleonès al front de la més alta corporació de Catalunya.¹⁴⁵ Segueix Soldevila afirmant que no sap si els càrrecs contra els diputats

---

¹⁴² Aquest document es troba a l'Arxiu Municipal de Barcelona. Deliberacions 1484-1485, ff. 148 i següents.

¹⁴³ SOLDEVILA, F., *Història de Catalunya*, vol. II, p. 820.

¹⁴⁴ *Ibidem*, p. 821.

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 822.

estaven justificats o eren exagerats però afirma, com Vicens Vives, que la veu de la part contrària - la de la Diputació - no ha arribat fins a nosaltres. Assegura, citant a Creus, que s'hauria d'haver exigit un procediment criminal contra els conculcadors de la llei i els dilapidadors de les finances públiques però que "enlloc no n'hem trobat notícia".¹⁴⁶ Poca cosa més hi ha com a novetat. Recorda que el rei va amenaçar a aquesta primera Generalitat intervinguda i que la segona va ser més eficaç. És fidel a Vicens quant parla de les il·lusions portades a terme, recordant també el paper del batlle Sarriera. L'apartat culmina amb les Corts de 1493 i la introducció del sistema d'insaculació on Soldevila destaca parlant del rei amb força:

"Abans no tenia absolutament cap intervenció dins la Generalitat; ara, havia intervingut, amb les Corts, en la confecció de les primeres llistes dels aptes per als càrrecs. Després, sempre que ho va creure necessari, Ferran va recórrer al maneig i al control de les llistes, de les bosses, on hi havia els noms. Però, sense que li calgués recórrer a aquest extrem, la part que l'atzar tenia en l'elecció evitava la cristal·lització de forts partits polítics que poguessin dirigir la vida pública i crear dificultats a la reialesa. Llevava, fins i tot, per aquest motiu, a les corporacions locals, una part del seu caràcter polític".¹⁴⁷

Soldevila es pregunta si aquesta era tota la reforma que el rei pretenia portar a la Generalitat? Una qüestió que ell mateix respon negativament a partir dels treballs aportats pel propi Vicens Vives i justificada per la perspectiva del conflicte permanent que es vivia amb França.

L'historiador veu, en la última part del regnat de Ferran, un canvi important en la seva actitud cap el Principat, que ve donada per la mort de la reina Isabel l'any 1504, i la seva tornada als territoris patrimonials. Però que no evita que afirmi al final del capítol, parlant del rei i la seva política a Catalunya, que dels quatre reis de la branca Trastàmara va ser "el que més sistemàticament treballa per reduir les institucions catalanes - no impulsat, com el seu pare, per una revolta dels catalans, sinó fredament, metòdicament".¹⁴⁸

La següent obra que ens ocupa és un referent destacat en la historiografia del país i clau també en el nostre treball. Es tracta de la tesi doctoral de Jaume Vicens Vives, llegida el febrer de 1936 a Barcelona, *Ferran II i la ciutat de Barcelona*.

---

¹⁴⁶ *Ibidem*, p. 823.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 824. Aquesta idea sobre la insaculació serà desenvolupada per VICENS VIVES a *Política del Rey Católico en Cataluña*, Editorial Destino, Barcelona 1940.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 842.

Publicada en tres volums aquell mateix any i el següent, i que va ser reeditada l'any 2010 coincidint amb el cent aniversari del seu naixement i del cinquanta de la seva mort.¹⁴⁹ La tesi, centrada en la reforma del Consell de Cent efectuada pel monarca al llarg del seu regnat, recull altres temes vinculats a aquest com la revolta remença, la introducció de la Inquisició al Principat i la intervenció i posterior reforma realitzada pel rei a la Generalitat. L'autor, que pot copsar a partir de la documentació de la Cancelleria Reial les intencions del monarca, utilitza l'exemple de la intervenció de la Diputació per parlar després de la seva actuació en relació a la seva intromissió en el funcionament del Consell de Cent. En el primer volum del llibre, Vicens tracta amb molt de detall els primers anys de regnat de Ferran II. Aquí posa de manifest les diferències existents entre la ciutat de Barcelona i la Generalitat de Catalunya.¹⁵⁰ Parla a continuació de les Corts de 1480-1481, de l'inici del redreç de la ciutat i de com aquest s'estanca a causa del problema remença i l'establiment de la Inquisició. Serà en el segon volum on l'historiador gironí parli amb detall sobre la reforma de la institució catalana. El seu primer capítol, està dedicat al que ell qualifica de "represa del redreç" desenvolupada entre els anys 1488 i 1490. Un paper clau juguen aquí una sèrie de negociacions realitzades a Saragossa on, segons Vicens, es va preparar la intervenció del General. L'autor basa aquesta afirmació - reconeix que no té una documentació completa - en sis punts que desenvolupa de forma detallada. A més, recorda com Jaume Destorrent ja li havia demanat quan era conseller en cap, que intervingués la Diputació i com també va suggerir al monarca la forma d'elecció de diputats i oïdors. Seguint la seva narració, en els primers dies de l'any 1488 estaria aprovat, en línies generals, el pla d'execució. Pla del que formarien part, a més del rei, el lloctinent Enric, el propi Jaume Destorrent, el regent de la Cancelleria, Francesc Malet i l'advocat fiscal Gaspar Vilana. Arribat a aquest punt, Vicens entra de ple en la intervenció reial de la institució amb un capítol sobre el tema. Aquest comença recordant que per a la majoria dels historiadors catalans el rei odiava la Diputació "sia per l'oposició que aquest organisme féu al seu pare, sia per la conducta dels diputats, contrària com les dels consells de la ciutat de Barcelona, a l'establiment de la Inquisició". Recordant a Creus i Soldevila, Vicens afirma que per aquests historiadors, el rei volia "reduir un organisme que podia

---

¹⁴⁹ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, 2 vol., Universitat de Catalunya, Barcelona 1936. Aquesta és l'edició que nosaltres hem utilitzat.

¹⁵⁰ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 177-179. VICENS havia avançat aquests problemes en el seu article sobre la reforma de la Generalitat. Aquests eren: els dels censals nous i el sou que Bernat Saportella va cobrar per ser l'únic integrant de la Diputació reialista de Joan II.

perjudicar i posar en perill els seus plans de domini absolut de la terra catalana”.¹⁵¹ També destaca com el suposat frau econòmic és una excusa per anul·lar l’elecció de càrrecs i posar al capdavant de l’organisme, un abat castellà del monestir de Poblet per realitzar els seus desitjos absolutistes. Vicens manté a partir d’aquí una línia d’argumentacions molt similar a la del seu article sobre el tema publicat uns anys abans. Recorda les instruccions enviades al lloctinent, Malet i Vilana, per portar a terme la intervenció fins arribar a la data del 6 de juliol de 1488 quan, des del Reial de Vera a Almería, el rei envia les ordres necessàries per la suspensió de les eleccions, amb tots els seus detalls.¹⁵² Culminada la intervenció, l’historiador destaca com “ningú no en protestà i la vida de la Generalitat continuà sota la poderosa vigilància del monarca”¹⁵³ i conclou aquest apartat amb algunes idees que expressa amb un esperit de sentència definitiva molt similar a la que va manifestar en el seu article sobre el tema. Afirmar que la intervenció va ser molt beneficiosa, que la seva finalitat era primordialment econòmica, i que encara que el seu acte fregava les constitucions, ho havia fet aconsellat pels mateixos catalans, augmentant fins i tot el seu prestigi. I un apunt més que semblava no voler deixar escapar. Sobre l’abat Payo, afirma Vicens, que si va ser escollit pel rei no fou pel seu “esperit castellanitzador”, sinó per ser aliè a les lluites de poder entre els naturals i que es devien només als interessos del rei i al benefici de la Diputació, objectiu expressat pel mateix monarca.

La Diputació desapareix de la tesi de Vicens en aquest capítol. Ell mateix reconeix que no és la seva intenció estudiar fins a quin punt la intervenció del sobirà fou saludable per a la Generalitat.¹⁵⁴ No sabem que va passar en els anys següents fins a la fi del regnat del rei Catòlic, el 1516. Només alguna referència puntual de col·laboració mútua amb el Consell de Cent per interessos comuns com es veuria en temes com el dels draps de Sicília anys després.

Publicada la tesi de Jaume Vicens Vives i en plena Guerra Civil Espanyola, Antoni Rovira i Virgili escriu una crítica específica a aquest treball.¹⁵⁵ Dura en les seves afirmacions, ens porta a recordar l’intercanvi d’articles que els dos havien realitzat uns anys abans i a la que ja ens hem referit. No hi ha constància que contestés a les seves

---

¹⁵¹ *Ibidem*, vol. II. Aquesta cita i l’anterior a la p. 26.

¹⁵² Tornarem a aquest tema quant sigui tractat en el nostre treball.

¹⁵³ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 34.

¹⁵⁴ *Ibidem*.

¹⁵⁵ ROVIRA I VIRGILI, A., “Ferran II i la ciutat de Barcelona. 1479-1516, de Jaume Vicens i Vives”, *Revista de Catalunya* 1938, 85, p. 589-608

asseveracions, però tot fa pensar, que la fi de la guerra i del diferent destí dels dos ens va privar d'aquest possible debat. Rovira inicia el seu article felicitant a Vicens per la seva contribució a la investigació del període, després de mostrar un miler de documents, la majoria inèdits.¹⁵⁶ Però a continuació, afirma, és molt discutible el seu judici sobre l'actuació de Ferran II sobre Catalunya, un judici que en diverses qüestions és equivocat i fins i tot insostenible, segons Rovira, a la llum dels documents aportats. En la línia dels historiadors més catalanistes Rovira també lamenta que Vicens critiqui a Salvador i Sanpere, del que arriba a dir que amb menys documents encerta millor en les seves hipòtesis que l'historiador gironí amb més de mil documents.¹⁵⁷ Afirma que el seu mestre Antonio de la Torre tot i ser bo en la introducció dels mètodes historiogràfics i la utilització de fons arxivístiques, era dolent “quant s'encaminava a fer prevaler els propis punts de vista, que no eren tots de caràcter purament científic”.¹⁵⁸

Rovira arriba a afirmar que Vicens, després d'una feina d'anys i documentació recopilada, “deconstrueix” el període per reconstruir-lo històricament. I l'aportació resultant és, pel seu crític “molt més densa, documentada, precisa i completa que la de [Salvador] Sanpere, però en gran part és desenfocada i confusióària”.¹⁵⁹ Ens estenem aquí perquè a continuació Rovira i Virgili ofereix alguns exemples per a justificar les seves afirmacions, i entre ells, a més del que ofereix sobre els remences, destaca el de la Generalitat i la seva intervenció. L'historiador tarragoní destaca com per a Vicens les actuacions del rei responen a una campanya de moralitat administrativa i financera. Argument que ell aprofita per desacreditar-lo afirmant que aquest és un recurs recurrent al llarg del temps però que casi sempre, darrera de les intervencions reials, hi ha altres motius. A més destaca com el propi Vicens sap que l'argument econòmic no és suficient i que per portar a terme la seva actuació “de forma legal” utilitza als advocats Malet i Vilana, un procediment del més normal per donar a la intervenció una imatge de legalitat. Rovira i Virgili, a més, fa èmfasi en que la idea de la intervenció reial a la Generalitat va partir de la Casa de la ciutat de Barcelona i que més enllà de possibles favoritismes i mala gestió, com per també passava al municipi barceloní, al darrera de

---

¹⁵⁶ Publicats en el volum III de l'obra de VICENS VIVES.

¹⁵⁷ ROVIRA I VIRGILI, A., “Ferran II i la ciutat de Barcelona. 1479-1516, de Jaume Vicens i Vives”, *Revista de Catalunya* 1938, 85, p. 595.

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 597. Arriba a afirmar que “algunes de les seves tesis sobre els problemes peninsulars del segle XV estaven inspirades, almenys en part, pels seus sentiments respecte als problemes peninsulars del segle XX.” A la mateixa pàgina.

¹⁵⁹ *Ibidem*.

tot estava Jaume Destorrent.¹⁶⁰ De tot això fos, conclou Rovira, que l'actuació de Ferran si en alguna cosa no estava inspirada era en motius d'ètica. I afegeix “que el monarca i els seus agents exerciren tot seguit dins la Diputació el favoritisme en pro de llurs protegits, fins al punt que hom va pretendre que el nomenament de funcionaris havia de fer-se amb la intervenció reial?”.¹⁶¹ De la segona intervenció lamentarà que Vicens, tot i que la criticqués afirmant que era il·legal, la despatxés amb l'argument de la necessitat, un argument que qualifica de “còmode i elàstic”.

Tornant a la figura de Jaume Destorrent, que també serà molt present en el nostre treball, Rovira i Virgili, lamenta que el rei s'hagués aliat amb aquest, l'home que més havia desprestigiats les institucions catalanes, per realitzar la seva campanya moralitzadora. I aporta dades que no apareixien en la tesi de Vicens Vives. Destorrent era un antic partidari de Joan II que havia perdut al seu germà executat l'any 1462, quan va començar la guerra civil. Però més enllà d'aquests detalls biogràfics i utilitzant els documents publicats en l'annex de la tesi, afirma que per destruir l'oligarquia de la Casa de la ciutat el monarca:

“fa amo i senyor absolut d'aquesta el mateix personatge, que era el màxim oligarca (avui diríem cacic). Per combatre el favoritisme, atorga favors il·legals i immorals als seus protegits. Diversos actes immorals de què ell acusa la Generalitat de Catalunya i els Consells de la ciutat, els trobem practicats pel rei mateix en la documentació”.¹⁶²

L'historiador conclou aquest apartat de l'article afirmant, que més enllà de les imposicions en la política municipal de Destorrent, també es van produir fracassos com el de l'arrendament dels tributs, tema que escapa al nostre objectiu. I que l'establiment de la insaculació en les institucions pròpies, no va evitar l'intrusisme reial tant en la confecció de les llistes com per part dels aristòcrates en la manipulació puntual dels processos d'elecció. Afirmació aquesta de la que Rovira no dona proves.¹⁶³

Aquest conclou el seu article parlant de l'obra política del rei. A una tercera via anunciada per Vicens Vives on el sobirà crearia les condicions d'una Catalunya autònoma que posteriorment destruiria Felip V, allunyada dels historiadors favorables i crítics amb el monarca, l'autor tarragoní respon que “aquesta era una síntesi en gran part

---

¹⁶⁰ *Ibidem*, p. 604. ROVIRA I VIRGILI diu literalment “Destorrent n'estava infectat fins al coll”.

¹⁶¹ *Ibidem*, p. 605.

¹⁶² *Ibidem*.

¹⁶³ *Ibidem*, p. 606. L'autor parla de “joc de mans, més o menys enginyós, en virtut del qual eren designats els homes prèviament escollits pels manegadors - bons o dolents - de les corporacions respectives.”

“fantàstica i contrària a les dades conegudes i irreversibles de la nostra història”¹⁶⁴. Així l’obra iniciada pel rei Catòlic seria continuada, eixamplada i profunditzada pels reis de la Casa d’Àustria, afirma Rovira, enmig de la resistència i la protesta del poble i d’unes institucions que “Ferran havia volgut convertir en dòcils instruments del poder reial, ensems llunyà i absorvent”. I remata les seves idees afirmant que Catalunya deixa de ser amb Ferran II una nació per convertir-se en una província, i justifica aquesta afirmació recordant que el rei governa fora, envoltat de gent forania i contrària a les llibertats. A més crea el càrrec de virrei i el Consell d’Aragó, refà la Reial Audiència i introdueix la Inquisició castellana al territori. Però més enllà de totes aquestes acusacions Rovira i Virgili apunta per últim que no tota la responsabilitat va ser del rei sinó que també els propis catalans van tenir una gran culpa. Vist amb la perspectiva del temps, les crítiques d’aquest historiador, que va morir deu anys després a l’exili, no van tenir cap ressonància entre els especialistes. El panorama cultural de la Postguerra aniria per altres camins com veurem a continuació.

La següent obra que comentarem precisament tracta de la política del rei Catòlic a Catalunya. Va ser escrita per Jaume Vicens Vives, l’any 1940, just un any després de la fi de la Guerra Civil.¹⁶⁵ Aquí l’autor intenta aprofundir en els continguts dels seus treballs anteriors des d’una visió autoritària del monarca, com corresponia a un temps on la figura dels Reis Catòlics inspirava un règim dictatorial que just acabava d’imposar-se per les armes a tota Espanya. Escrita en castellà, comptava amb una introducció del seu mestre Antonio de la Torre, que havia fugit a territori franquista en el transcurs de la guerra. En ella, el mestre afirma que calia recuperar la figura del rei davant dels historiadors castellans, que donaven major protagonisme a la reina Isabel, al temps que calia contestar als historiadors catalans dels segles XIX i XX que posaven en dubte el paper del rei, d’aquí la necessitat d’aquest llibre. De la Torre, també afirmava Vicens, plantejava una nova figura, una nova imatge del sobirà, davant del que fins llavors es considerava “monarquia absoluta”. Es tractava de la “monarquia autoritària”, un concepte més ajustat a aquells temps al seu parer. L’historiador andalús, destacava a més les reformes portades a terme pel rei, especialment a la ciutat de Barcelona i a la Generalitat, i com aquesta obra reproduïx i amplia els treballs de Vicens en el període anterior.

---

¹⁶⁴ *Ibidem*.

¹⁶⁵ VICENS VIVES, J., *Política del Rey Católico en Cataluña*, Editorial Destino, Barcelona 1940.

En la seva introducció, Vicens afirma que la seva obra no és una reducció de la seva tesi doctoral, sinó que l'amplia perquè aquí el rei és el personatge central. En relació als fets històrics exposats en el text afirma, que mentre dóna per esgotat temes com el del municipi de Barcelona i els remences, queda, en canvi, molt per fer en assumptes com l'establiment de la monarquia autoritària, la intervenció reial de la Generalitat de Catalunya i la política econòmica del monarca.¹⁶⁶ Aquests mateixos temes marcaran els capítols del llibre, de manera que un d'ells estarà dedicat a la intervenció reial de la institució. Per a la seva confecció, Vicens recupera l'obra de Teodoro Creus i els arguments plantejats en el seu article sobre la Diputació. La resta d'aportacions sobre el tema, van ser publicades a la seva tesi doctoral. I encara que no ho cita, per parlar sobre els orígens de la institució, sembla utilitzar els arguments que Antonio de la Torre va presentar en la conferència de 1923 a la Reial Acadèmia de les Bones Lletres. En quant als anys de la intervenció, introdueix algunes cartes del monarca que no havia utilitzat en el seu *Ferran II i la ciutat de Barcelona*. Com a la introducció, però ara de manera més concreta, destaca com seria necessari investigar la documentació del General, especialment dels anys 1481 a 1487, per aprofundir en el procés que va portar a la intervenció de la institució¹⁶⁷. Aliè a les crítiques de Rovira i Virgili, Vicens Vives adapta el seu discurs als nous temps i a la idea de "l'autoritarisme monàrquic" com un bé necessari en situacions complicades, un símil apropiat per aquells anys.¹⁶⁸

Després d'un ràpid repàs als inicis de la institució, Jaume Vicens, recupera la idea de que la Generalitat estava controlada per les oligarquies. Recorda que si el rei no va actuar, no va ser per falta de motius, perquè la ciutat de Barcelona el mantenia informat de totes les irregularitats comeses, que detalla en treballs anteriors. Insisteix en l'argument que ni Ferran ni el consellers es movien el 1479 per interessos polítics, com demostra el fet que s'aprovés la Constitució de l'*Observança*.¹⁶⁹ I així, en un llenguatge molt de l'època justifica l'objectiu de la posterior intervenció:

“Sólo el deseo de desarraigar la oligarquía de la Diputación del General, y con ello de restaurar en este organismo la conciencia perdida de su misión pública y

---

¹⁶⁶ Amb tot VICENS considera que l'estudi que ofereix en el llibre no patirà, en línies generals una modificació molt profunda. *Ibidem*, p. 9.

¹⁶⁷ *Ibidem*, p. 156.

¹⁶⁸ Setanta anys després ESCARTIN a *Pedralbes* 30 (2010) publica l'article "Sobre *Política del Rey Católico*", p. 25-57. L'autor destaca el treball de VICENS en el centenari del seu naixement i es mostra molt crític amb SOLDEVILA i ROVIRA, mentre destaca la figura de DE LA TORRE.

¹⁶⁹ VICENS VIVES, J., *Política del Rey Católico en Cataluña*. Barcelona 1940, p. 155.

de su función orgánica en el cuerpo constitucional de Cataluña, fué entonces como en 1488, el motivo eficiente de la postura política del Rey Católico”.¹⁷⁰

L'autor fa un breu repàs a la dècada dels vuitanta, descriu les instruccions donades per a la intervenció després de la reunió de Saragossa i recorda que si no es va actuar judicialment contra els diputats i oïdors, va ser perquè ho impedièn les ordinacions de la institució. Insisteix també en que les reformes introduïdes pel monarca eren exclusivament administratives i econòmiques. Com a novetat, detalla tres cartes del rei a la Diputació intervinguda que no havia donat a conèixer anteriorment, de maig, octubre i novembre de l'any 1489 on amenaça als seus membres per les seves discrepàncies i falta de diligència. Això li serveix per recordar, a més, que el rei va desestimar la petició del diputat eclesiàstic, l'abat Payo de recuperar l'antic privilegi d'elecció de càrrecs. En relació a la segona Diputació també intervinguda, Vicens destaca com aquesta si va ser més eficient i planteja la hipòtesi que, com havia passat al municipi, el regent de la Cancelleria Jaume Destorrent, i no l'abat Payo com alguns deien, havia estat l'ànima directora de la seva reorganització.¹⁷¹ La darrera part del capítol està centrada en la instauració del sistema d'insaculació. Vicens nega que sigui una arma en mans de la monarquia i afirma que prenent la iniciativa, va resoldre un problema que constitucionalment responia a les Corts. Això li porta a afirmar amb rotunditat “que este hecho corrobora la rectitud de la intención del monarca en 1488 [any de la intervenció], y nos disuade de toda interpretación intervencionista del rey en la Diputació”¹⁷². Amb l'explicació per part de Jaume Vicens del funcionament del sistema insaculatori i la creació dels Llibres de Matrícules, conclou el capítol. Cap referència al que va passar en els anys posteriors amb la Generalitat, fins a la fi del regnat del rei Catòlic.

A principis dels anys quaranta del segle XX, l'historiador gironí era el responsable de la major empenta donada mai als estudis sobre la Generalitat en aquell període. Un treball que ell mateix reconeixia ésser insuficient i en el que calia continuar treballant. La seva petició, tindria continuïtat poc després, de forma puntual i “asèptica”.

La següent obra a la que farem referència pertany a un altre deixeble d'Antonio de la Torre. Ignacio Rubio i Cambroner era l'arxiver de la Diputació Provincial de Barcelona a finals de la dècada dels anys quaranta, quan publica en dos volums magníficament enquadernats *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV i*

---

¹⁷⁰ *Ibidem*, pp. 155-156.

¹⁷¹ *Ibidem*, p. 170.

¹⁷² *Ibidem*.

XVI.¹⁷³ Fidel a l'esperit del moment, De la Torre fa en la seva introducció tota una declaració de principis sobre quina era la funció específica de la Generalitat, una observació que seguirà fidel el seu alumne:

“No era la Diputación un gobierno de Cataluña; sólo un organismo que, a su función primaria de orden económico, podía y logró agregar otras; pero su carácter de representación de todo el Principado la situaba en condiciones inmejorables para tomar, en momentos decisivos, iniciativas por graves que fuesen”.¹⁷⁴

L'autor realitza un treball propi del Positivisme on recull tot allò publicat fins a llavors en relació a la Generalitat. Amb una presentació molt cuidada i nombrosos gravats i planells, presenta també a més de les aportacions dels historiadors, imatges relacionades amb l'arquitectura, la pintura, l'orfebreria i fins i tot la indumentària relacionada amb la institució. En quant al seu contingut, Cambronero centra el seu estudi en dues parts. La primera s'inicia des dels seus orígens fins al regnat de Joan II; la segona tracta el seu desenvolupament fins als Reis Catòlics, amb una referència a les modificacions introduïdes en el sistema de la insaculació en els anys 1503, 1585 i 1599. L'arxiver afirma consultar, per primer cop, documents sobre la Generalitat que es troben a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, així com també de la Biblioteca de Catalunya (llavors Biblioteca Central) i la Biblioteca de la Universitat de Barcelona. En quant a la bibliografia ¿Quines són les fonts que utilitza? Cambronero comença al segle XV amb Comes i arriba al segle XX citant als principals autors, però no fa cap valoració sobre les seves aportacions; es limita a ressenyar les seves obres i a incloure les cites que utilitzarà posteriorment. Per a bastir el context històric espanyol destaca les obres de Rafael Altamira y Antonio Ballesteros.¹⁷⁵ Vicens està citat pels seus treballs on apareix la Diputació, mentre que Soldevila figura a la bibliografia però només per apuntar que la seva aportació es basa en Antonio de la Torre. No hi ha cap menció a Antoni Rovira i Virgili. Tot aquest apartat constitueix el primer capítol del llibre. Del segon fins al cinquè, molt fidel a l'article d'Antonio de la Torre de l'any 1923, tracta sobre la confusió entre els noms del General i la Diputació, i de com aquesta va evolucionar fins

---

¹⁷³ RUBIO Y CAMBRONERO, I., *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV y XVI*, 2 vols., Diputación Provincial de Barcelona 1950; VICENS VIVES, J., *Política del Rey Católico en Cataluña*. Barcelona 1940, p. 9.

¹⁷⁴ RUBIO Y CAMBRONERO, I., *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV y XVI*, vols. I, Diputación Provincial de Barcelona 1950, p. 17.

¹⁷⁵ El primer per la seva obra *Historia de España y la civilización española*, Barcelona 1900-1914. El segon per *Historia de España y su influencia en la Historia Universal*, Barcelona 1918-1929.

les reformes, la primera de 1413 i després de 1433 i 1453, per arribar a la de l'any 1473 després de superar la divisió en dues parts durant la guerra civil. En la segona part, els capítols VI i VII, parlen de la institució des del regnat dels Reis Catòlics fins a la reforma de 1493, amb dues puntuals referències posteriors a les reformes de 1503, 1585 i 1599. L'autor, a l'inici del capítol VI, considera la intervenció reial com a inevitable, sobretot per la seva situació econòmica i per la rivalitat que existia amb el Consell de Cent, que justifica amb afers com el dels censals nous i el cas Saportella. Sense veure res de nou, Cambroner es limita a repetir arguments ja plantejats per Vicens Vives. Fins i tot quant critica als historiadors catalans per afirmar que el rei odiava la Diputació, ho fa utilitzant a l'historiador gironí. Tot el seu argumentari va en la línia de les seves paraules inicials: la intervenció era necessària per evitar encara problemes més greus. Cambroner finalitza aquest capítol utilitzant les paraules de Vinyes, tant per explicar la intervenció de 1488 com per donar la llista de càrrecs escollits pels següent trienni, el dels anys 1491 a 1494. Com ja havia succeït en el llibre *Política del Rei Catòlico*, el capítol VII serveix per destacar positivament la figura del monarca com a única persona, de veritat ocupada, en refer la imatge de la institució intervinguda. Així Cambroner, com Vicens, destaca que va ser Ferran qui li va donar la solució feta als catalans, una iniciativa que constitucionalment considera els hi corresponia a ells. En relació a l'establiment de la insaculació, explica que van ser les Corts les que les ho van plantejar com a manera de superar diferències i favoritismes. L'arxiver a continuació es limita a recollir els capítols que fixaven la forma de regir el sistema insaculatori. Aquest apartat culmina amb les reformes de 1503 quant s'ordena rebaixar, de divuit a nou, el número de testimonis necessaris per assistir a les eleccions de diputats i oïdors, en el cas de mort durant el seu càrrec. El mateix cas es va aplicar per aquelles persones pertanyents a la llista d'insaculats que passessin a un altre estament. També hi ha una referència a la resta de reformes del segle XVI, tema que s'escapa del nostre camp de treball. Com ja hem destacat, el treball de Cambroner, més propi d'una altra època, es limita a recollir tot el que s'havia publicat fins llavors, però fill dels anys de la Dictadura, l'autor destaca la labor del rei, sempre desinteressada i on el bé d'una institució - no política - prima per davant dels interessos d'uns sectors socials que actuen en funció dels seus propis objectius.

Més novetats pel nostre estudi aporta Marina Mitjà un any després de l'anterior. Llicenciada en Filosofia i Lletres, el seu llibre, publicat en català per la llavors Asociación de Bibliófilos de Barcelona, recull els anys del Dietari de la Diputació fets

pel notari de la institució Jaume Safont, període que va dels anys 1454 a 1472¹⁷⁶. Del Dietari de la Diputació, recordem, s'havien publicat alguns fragments en la segona meitat del segle XIX a La Vanguardia, però aquesta és la primera vegada que es farà de forma sistemàtica, fins i tot afegint els dibuixos i les grafies utilitzades en el segle XV. Mitjà s'encarrega de la transcripció i el pròleg. En ell l'autora, a més de parlar de la vida del seu protagonista, fa el primer intent sistemàtic de descriure l'organització de les escrivanes de la Diputació, aspecte que tractarem en el capítol següent.

Tornem novament a Jaume Vicens Vives. Vint anys després de presentar la seva tesi doctoral publica *Els Trastàmars*¹⁷⁷. Centrada en els regnats dels quatre reis del segle, Vicens destaca en el pròleg que el veritable protagonista del llibre és el poble català al llarg d'un segle marcat per "les seves convulsions socials i d'esfondrament col·lectiu". Aquest canvi de paradigma en l'historiador gironí, respecte als seus plantejaments anteriors on donava tot el protagonisme als monarques i a les institucions, es fa més evident al citar historiadors de les corrents predominants en aquell moment com Pierre Vilar, Jean Brousolle o Pierre Bonnassie. En el seu llibre, Vicens marca clarament una primera part on parla de la situació de la societat catalana en el període, fent èmfasi en el declivi econòmic i a l'ambient d'enfrontament entre les diferents classes socials. Fixat aquest quadre, passa a parlar dels diferents reis sota el lema "Crisi i revolució" per Ferran I, Alfons el Magnànim i Joan II i "El Redreçament de Catalunya" per referir-se a Ferran II. Així les últimes cinquanta pàgines del llibre estan dedicades a aquest. Dividides en dues parts, és en la segona on es planteja clarament la idea del redreç. En una nota, l'autor confessa que per la seva elaboració utilitza la tesi doctoral i la obra de 1940 *Política del Rey Catòlico*, tot i que establirà nous matisos. Vicens aprofita la ocasió que li brinda el nou llibre per criticar a aquells que afirmen que Ferran va implantà la monarquia absoluta a Catalunya i Espanya, i que personalment combrega amb l'Absolutisme. Assegura, que dir això, suposa un abisme "d'època i mentalitat que no es pot saltar impunement sense caure en la incoherència".¹⁷⁸ A partir d'aquí insisteix en que és millor parlar de "monarquia autoritària", un concepte que ell mateix reconeix que ha fet fortuna, per a afirmar en una nova proposta que és més

---

¹⁷⁶ *Dietari de la Diputació del General de Catalunya 1454 a 1472. Per Jacme Safont. Pròleg i transcripció de Marina MITJÀ, Barcelona, MCML, p. XIII-XL.*

¹⁷⁷ VICENS VIVES, J., *Els Trastàmars. Segle XV*, Biografies catalanes, Sèrie històrica, 8, Barcelona 1956. Nosaltres hem utilitzat una reimpressió feta per "El observador de la actualidad", Barcelona 1991.

¹⁷⁸ *Ibidem*, p. 216.

convenient parlar de “monarquia preeminencial”,¹⁷⁹ un matís important, assegura, perquè reflecteix exactament la realitat del pensament i l’actuació del rei Catòlic. A partir d’aquest argumentari, l’historiador gironí afirma que el rei sabia que existia una teoria i uns drets absolutistes però que només en dues o tres ocasions i de forma excepcional, va utilitzar la doctrina del “poder absolut”.¹⁸⁰ Destaca com Ferran II era un ferm defensor del pactisme i insisteix en la idea ja plantejada anteriorment que la *Constitució de l’Observança* de l’any 1481 fou la clau de volta de l’edifici pactista català fins al 1714, malgrat l’investida de 1640. Tant important com el paper del rei és per Vicens, el de la constitució d’un grup decidit a ajudar a la política reial. Després dels anys de la guerra civil, els partidaris del consens i els pragmàtics liderats per Jaume Destorrent, són per Vicens claus juntament amb el monarca, per dur a terme “la restauració de la terra dintre del joc dels factors preeminencial i pactista”.¹⁸¹ En relació al nostre tema d’estudi, l’historiador dedica un apartat a parlar de la intervenció reial en les institucions: la Diputació i el Consell de Cent barceloní. Sobre el primer, el que ens interessa, reitera les seves posicions anteriors. Diu que el rei va intervenir la Generalitat “en bé del benefici universal i no del particular”,¹⁸² pel que no es pot parlar d’un cop d’estat, concepte que remet al llibre de Creus del segle anterior. La intenció del monarca era “que la Generalitat marxés endavant”. Insisteix també en la idea de que la primera Diputació intervinguda, la de 1488, no va actuar bé, mentre que la segona, la de 1491, va aconseguir fer prosperar realment la vida de l’organisme.¹⁸³ Conclou el tema referint-se a les Corts de 1493 on una comissió de cinquanta quatre persones, dins la que estaven totes les autoritats vives del país, acordà establir el regiment de matrícula o insaculació al General. Més endavant recordarà que el rei va donar per cancel·lada, després de la seva mort, la potestat reformadora reial del sistema insaculatori. Vicens culmina el capítol sobre el rei amb la recuperació econòmica del Principat, que fixa a partir de 1492, les noves reformes aconseguides pel rei, com la de la Reial Audiència de l’any 1493, o la creació del Consell d’Aragó el 1494, i les seves empreses internacionals, amb una referència puntual a la descoberta d’Amèrica i la conquesta d’Àfrica. L’historiador farà responsable als catalans de la situació en que van quedar a la mort del rei, en una “recolzada de la història” on “s’anà marfonent en la vulgaritat de la vida autènticament

---

¹⁷⁹ Concepte que Vicens defineix com “el govern del príncep com a preeminent en el si de la cosa pública”, p. 216.

¹⁸⁰ Les cometes són del propi Vicens, p. 216.

¹⁸¹ *Ibidem*, p. 217.

¹⁸² *Ibidem*, p. 228.

¹⁸³ *Ibidem*.

provinciana dels segles XVI i XVII”.¹⁸⁴ Més d’una dècada més tard, i mort el seu mestre, Joan Reglà dirigeix una *Història de Catalunya*¹⁸⁵ que havia estat encarregada a Vicens i que aquest no va poder finalitzar. Aquí, la seva visió sobre la Diputació en els anys de mandat del rei Catòlic, continua essent del tot vigent. Reglà recull el concepte de monarquia preeminencial al que suma l’argument de l’absentisme reial, també molt present amb Jaume Vicens, per fixar les diverses reformes que el rei portarà a terme a les institucions del país. En referència a la intervenció reial dels dos organismes representatius, el deixeble cita al seu mestre per assenyalar que Ferran buscava “desincrustar l’oligarquia d’ambdós organismes en l’instant que calia renovar-los per a cancel·lar el dèficit que arrossegaven des de l’època de les Torbacions”¹⁸⁶. Després de parlar també de la reforma feta pel rei al Consell de Cent, Reglà es deté a parlar del sistema d’insaculació per afirmar que aquest suposa “la submissió de les corporacions afectades a la monarquia autoritària, mitjançant la substitució de les oligarquies polítiques pels administradors o tècnics”¹⁸⁷. Arribats a aquest punt, Reglà s’aventura a afirmar:

“És el problema de sempre: la politització excessiva pot demanar una mena de cura de repòs que, si es fa massa llarga, planteja en l’extrem oposat de la politització, uns mals encara pitjors (un remei més greu que la malaltia): els elements actius s’acostumen a actuar al marge de la legalitat, i els conformistes s’habituen a vegetar dins un horitzó purament egoista”.¹⁸⁸

Reglà conclou la seva referència a la reforma de la Generalitat i a la introducció de la insaculació, citant novament a Vicens i les seves paraules al final del seu llibre sobre els Trastamares; i insisteix en un argument plantejat per aquest, al final de la seva vida. Aquesta idea és la del tradicionalisme del Barroc que unida al sistema fossilitzat de la renovació de càrrecs públics, va portar a molts catalans al camí del bandolerisme, una sortida que Reglà coneixia bé i que va estudiar molt en profunditat.

Amb la mort de Franco l’any 1975 i la recuperació de les llibertats, hi ha un desig de conèixer més coses sobre el passat de Catalunya i les seves institucions polítiques. El record de la Generalitat republicana estava encara present en molta gent. En aquest ambient, alguns historiadors recuperen i difonen per diversos mitjans, la

---

¹⁸⁴ *Ibidem*. Aquesta cita i l’anterior a la p. 218.

¹⁸⁵ REGLÀ, J., *Historia de Catalunya*, 2 volums, Barcelona 1969-1972.

¹⁸⁶ *Ibidem*, vol. 2, p. 32. Afirma també que el rei va actuar el 1488 d’acord amb els caps de l’antic partit buscaire.

¹⁸⁷ *Ibidem*.

¹⁸⁸ *Ibidem*, vol. 2, p. 33.

historia de la institució i en alguns casos reivindiquen el seu paper. Un dels millors exemples el trobem en el reportatge que l'historiador Jaume Sobrequés publica a la revista *L'Avenç* el desembre de 1976.¹⁸⁹ L'autor repassa la història de la Generalitat des dels seus orígens fins a la seva abolicció per Felip V, l'any 1714. Dels anys de govern de Ferran, Sobrequés ressalta la idea que finalitzada la guerra civil, aquesta va acabar sense vencedors ni vençuts, un fet que calia subratllar després del que havia passat l'any 1939 i de com calia iniciar una política de redreç en el Principat, recollint els arguments de Jaume Vicens. Citant a aquest, Sobrequés també es fa seva la idea de que la forma d'escollir els càrrecs de diputats i oïdors, tot i utilitzant fórmules legals, aquestes podien ser fàcilment burlades, el que portava a l'establiment d'una oligarquia àvida de gaudir del maneig dels quantiosos ingressos que reportava el cobrament dels drets de les generalitats. Fidel a l'argumentari vicencià l'autor justifica la intervenció a com inevitable i enfocada primordialment a resoldre els problemes econòmics de la institució que derivaven, principalment, de no pagar als seus creditors. Curiosament Sobrequés conclou que mentre que la insaculació no va evitar que fos una minoria escollida, on fins i tot el monarca era qui manegava els llibres d'insaculació, unes regles que citant a Soldevila vinculava aquests càrrecs a determinats organismes religiosos i determinats oficis i cases nobiliàries, va “temperar les bandositats i la lluita de poder”.¹⁹⁰ Una idea que s'allunya de l'argumentada uns anys abans per Joan Reglà. Però aquí, com en el cas de l'anterior, ni un ni l'altre aprofundeixen en els detalls del que va passar entre la reforma de 1493 i la mort del rei l'any 1516, un període clau per justificar aquests plantejaments.

De l'any 1980 hi ha una breu referència que no volem deixar de citar. El Col·legi Notarial de Barcelona, recupera un catàleg confeccionat per Pere Serra i Postius, que recull tots els noms dels diputats i els oïdors de comptes de la Generalitat des de l'any 1359 fins a 1710.¹⁹¹ Tot i que ja era conegut d'uns anys abans, com reconeixen Josep Maria Sans i Concepció Ballart, aquest és el moment en que el llistat es publica de forma íntegra. Els seus dos autors ajuden a contextualitzar el document i destaquen que Serra utilitza com a font de primera mà l'Arxiu de la pròpia institució. Fins i tot, introdueix notes puntuals, com en el cas de la reforma portada a terme l'any

---

¹⁸⁹ SOBREQUÉS, J., “La Generalitat de Catalunya. Dels orígens a Felip V”, *L'Avenç*, núm. 0, desembre 1976, p. 11-19.

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 15.

¹⁹¹ SANS I TRAVÉ, J.M. i BALLART I MARSOL, C., “El catàleg de Diputats i Oïdors de Comptes de la Generalitat de Catalunya (1359-1710) de Pere Serra i Postius” p. 63-118. *Estudis històrics i documents del arxiu de protocols*, VIII, Barcelona 1980.

1493 per les Corts amb la introducció de la insaculació. Sans i Ballart destaquen que la seva font principal van ser els llibres anomenats “Noticiarum” així com els “Dietaris” oficials de la Generalitat. També destaquen que l'autor aporta més detalls quan s'apropa al seu temps, especialment des de 1686 i encara amb més detall des de 1701. Sans i Ballart conclouen la seva introducció destacant com aquest llistat és encara millor que els dos publicats fins llavors, el de Rubio i Cambronero i el de Jaume Sobrequés.¹⁹²

Set anys després apareix una obra que tot i no estar dedicada al nostre tema d'estudi és una referència per les seves aportacions en diferents aspectes. Es tracta del llibre de Víctor Ferro *El Dret Públic Català*.¹⁹³ Llicenciat en dret, l'autor descriu amb detall el corpus legislatiu de les institucions que el Principat va perdre arran de la fi de la guerra de Successió. Va ser la obra de la seva vida i on demostra tenir un ampli coneixement de les fonts legislatives, que presenta de forma ordenada i exhaustiva. En la seva detallada descripció, Ferro dedica un capítol a la Diputació del General que estructura en quatre apartats. El primer, el dedica als diputats i oïdors de comptes, el segon a les seves competències, el tercer a la seva jurisdicció, poders i privilegis i l'últim a les Juntes de braços i Braços Generals. Ferro demostra conèixer bé tota la bibliografia sobre la institució publicada fins aquell moment. L'autor tracta temes diversos, que s'analitzem en aquest estudi, des del sou dels càrrecs principals, la seva immunitat civil i militar o les competències, no sempre ben delimitades. Afirmar també com molts dels seus predecessors havien creat sovint “la falsa impressió que la institució tenia unes comeses amplíssimes de direcció política i uns poders generals d'administració pública”.¹⁹⁴ Així ens recorda com el Govern i l'Administració General de Catalunya estaven en mans del rei, els seus assessors i els oficials reials amb jurisdicció o sense, la Cancelleria, el Mestre racional, la Tresoreria o els oficials locals. Amb tot, Ferro reconeix que en ocasions puntuals la institució podia acaparar tot el protagonisme polític en moments que qualifica de “crisi de constitució pactista”, però el cert és que períodes de normalitat “el quefer dels diputats i oïdors se centrava en els dos grans camps d'actuació que les lleis expressament els encarregaven: l'administració del

---

¹⁹² Les dues en tot cas fragmentàries. RUBIO Y CAMBRONERO havia publicat en la seva obra, ja citada, una llista que va de 1413 fins a 1602. SOBREQUÉS, J. havia editat l'any 1977 el *Memorial Històric de Joan Francesc Boscà* on es recull el llistat de diputats entre 1359 i 1488 i la d'oïdors de comptes des de 1413. Cal afegir que la *Gran Enciclopèdia Catalana* disposa d'una llista només dels diputats de la Generalitat.

¹⁹³ FERRO, V., *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Universitat de Vic, 1987.

¹⁹⁴ *Ibidem*, p. 256. En la nota següent, número 44 descriu amb detall totes les interpretacions publicades sobre aquest assumpte.

fisc del General i la defensa de l'ordre jurídic paccionat".¹⁹⁵ Com ja hem assenyalat, dedica un llarg apartat a l'administració financera: els recursos, la seva organització o el pagament de càrrecs reials. En relació a la defensa de les lleis del Principat, Ferro es mostra crític amb les posicions de Vicens Vives i el seu concepte de "monarquia preeminencial" fixat a *Els Tràstamares*. Argumenta, al contrari que l'historiador gironí, que la concòrdia de Vilafranca lluny de representar la culminació de l'ideal pactista, suposava el triomf d'una oligarquia feudal, i proper a les posicions de Soldevila, assegura que el rei mai hauria acceptat d'adaptar-s'hi.¹⁹⁶ Aquestes afirmacions li porten a concloure que el veritable arrelament de la concepció pactista es produeix al llarg de la guerra amb les Corts de Montsó de l'any 1470, dins del seu capítol 53 "Com la potíssima" i culmina amb la reconstrucció política que Ferran el Catòlic i els pactistes moderats, portaran a terme ja durant el seu regnat.

En aquest marc i per evitar conflictes, s'aprova la constitució "Poc valdria" que per Ferro, ara sí coincidint amb Vicens Vives, assegura que "es crea un mecanisme per protegir la legalitat que no té, sapiguem, equivalent en el món contemporani ni en èpoques posteriors".¹⁹⁷ La validesa dels mecanismes posats en vigor es manifesten en el fet que no patiran modificacions destacades fins la Crisi de 1640. L'últim capítol dedicat a la institució tracta sobre la seva jurisdicció, poders i privilegis. Ferro destaca com la seva posició va ser veritablement excepcional. La representació permanent dels braços "aconseguí una immunitat jurisdiccional gairebé completa i una potestat normativa amplíssima que li permetien desenvolupar les seves comeses amb una total autonomia".¹⁹⁸ Fins i tot el rei, puntualitza, estava sotmès a la jurisdicció de la Generalitat en matèria fiscal, com havia esta fixat per capítol de Cort, l'any 1413. Amb el seu llibre, aquest autor ajuda a fixar el paisatge legislatiu en el que es mou la Diputació al llarg de la seva història moderna. Les seves aportacions predominen per sobre d'alguns desajustos en el temps, en el marc d'una institució que es perllonga en el temps, amb una durada de 355 anys fins a la seva desaparició el 1714.

---

¹⁹⁵ *Ibidem*, p. 257.

¹⁹⁶ *Ibidem*, p. 273, nota 93.

¹⁹⁷ *Ibidem*, p. 273. Recordem que per Jaume Vicens Vives era l'autèntica clau de volta que sostenia el sistema polític català.

¹⁹⁸ FERRO, V., *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Universitat de Vic, 1987, p. 281.

A principis de la dècada dels anys noranta, un breu article de Sebastià Riera publicat a *L'Avenç*,¹⁹⁹ busca esperonar als especialistes per a que encetin nous estudis sobre la Generalitat i el Consell de Cent.²⁰⁰ L'autor anima a les institucions públiques per a que es convoqui un premi o es formi un equip d'historiadors que estudiïn aquestes. Riera fa un repàs a les últimes obres publicades fins llavors fent especial èmfasi a Rubio i Cambroner, Vicens Vives i Ferro.²⁰¹ També cita a altres historiadors que de manera col·lateral parlen de la Diputació en el seus treballs.

Les dues següents referències que cal citar pertanyen al mateix autor. L'any 1992 la Fundació Noguera publica el Dietari del notari Jaume Safont.²⁰² A cura de Josep Maria Sans i Travé, aquest afirma en la seva introducció: “El lector trobarà en el Dietari o Llibre de Jornades una descripció intel·ligent i amena de l'ambient de la Barcelona del segle XV gràcies a la ploma àgil i precisa d'un notari barceloní, funcionari de la Diputació del General”.²⁰³ Més enllà de les obres que fan referència a la història de la Generalitat i especialment en el període que ens ocupa, la importància d'aquesta, el seu interès radica en que estem davant d'un dels seus protagonistes, que a més ens proporciona informació sobre diversos fets succeïts al llarg del segle. Serà en els últims anys del seu Dietari particular on trobem referències als anys de govern de Ferran el Catòlic. Així, també el veurem aparèixer en la documentació investigada i per últim la seva mà estarà present en el Dietari oficial de la Casa, al que li dona a més la seva forma quasi definitiva. Més presència tindrà en el nostre estudi el seu successor en el càrrec d'escrivà de la Generalitat, Miquel Benaula.²⁰⁴

Josep Maria Sans i Travé també és l'autor de la introducció al primer volum del Dietari de la Generalitat, publicat el 1994, obra de la que ja hem parlat al principi d'aquest apartat i que ara tornem a ella per referir-nos a aquesta introducció.²⁰⁵ Sans i Travé fa un repàs a la bibliografia sobre els orígens de la institució, destacant el treballs de tres especialistes: els ja citats Antonio de la Torre i Ignacio Rubio, i Cambroner als que afegeix a Maria Teresa Ferrer i Mallol de la que parlarem més endavant. Com ja

---

¹⁹⁹ RIERA, S., “La Generalitat de Catalunya i el Consell de Cent: dues institucions massa poc estudiades”, *L'Avenç* número 150, 1991, p. 30-33.

²⁰⁰ Recordem que Ferran Valls i Taberner havia fet el mateix en la recepció dels discurs d'Antonio de la Torre l'any 1927.

²⁰¹ D'aquest autor afirma que el cita per l'escassetat de treballs sobre el tema.

²⁰² SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Barcelona 1992, p. IX-CII.

²⁰³ *Ibidem*, p. V.

²⁰⁴ Jaume Safont va morir el 19 de novembre de 1487 segons recull el dietari de la Generalitat.

²⁰⁵ *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. I, anys 1411 a 1539. Introducció a càrrec de J. M. SANS I TRAVÉ, Generalitat de Catalunya, 1994, p. XI-XVIII.

havia fet Riera, Sans i Travé lamenta que no hagin estudis rigorosos i a fons sobre la Generalitat en època medieval i moderna,²⁰⁶ aspecte que li permet recuperar la figura de Safont per destacar la vàlua del seu Dietari personal. A partir d'aquesta conclusió l'autor s'atreveix a avançar un primer esbós del funcionament intern de la institució, una iniciativa que ell mateix qualifica de "rectificable" en la mesura de que noves recerques aportin més llum al tema. No entrarem ara en aquesta qüestió, que serà tractada en el proper apartat. Sans i Travé insisteix que la figura de Safont va ser fonamental per a que aquest conformés l'estructura del Dietari, convertint-se en un instrument mixt entre administratiu i de crònica històrica.²⁰⁷ Recorda també els diversos intents de publicació i com la Diputació de Barcelona ja va intentar-ho a principis de la dècada dels anys setanta amb dos volums, sota la direcció de Frederic Udina i Martorell, que no van tenir continuació.²⁰⁸

e) Els últims anys

Les demandes de Sebastià Riera no van quedar en l'oblit. Els anys de Democràcia, amb la recuperació de la Generalitat i un major interès dels especialistes sobre el tema, van contribuir a l'augment dels estudis sobre la institució. Amb tot i això, el centre d'interès semblava fixat en els seus primers anys de vida. Maria Teresa Ferrer i Mallol va ser la primera en tractar el tema en profunditat després de que ho hagués fet Antonio de la Torre, seixanta anys abans.²⁰⁹ El seu treball va tenir continuació una dècada més tard coincidint amb una eclosió d'estudis i investigacions centrades principalment en els terrenys legislatiu i econòmic.²¹⁰ Des de la Universitat Pompeu Fabra i des de camp de la història del Dret Tomàs de Montagut lidera diversos treballs d'investigació.²¹¹ Un d'ells, realitzat per Albert Estrada, intenta assentar les bases per

---

²⁰⁶ SANS es refereix més en concret a com funcionaven els serveis interns de la Generalitat.

²⁰⁷ *Ibidem*, p. XIV.

²⁰⁸ *Dietari de la Diputació del General de Catalunya*, vol. I, Barcelona 1974. Abraça els anys que van de 1411 a 1458. El volum II, Barcelona 1977, va de 1458 a 1512.

²⁰⁹ FERRER I MALLOL, M.T., "El primers diputats de la Generalitat de Catalunya (1359-1412)", a *Miquel Coll i Alentorn. Miscel·lània d'homenatge en el seu vuitantè aniversari*, Fundació Jaume I, Barcelona 1984, p. 221-254.

²¹⁰ En el nostre estudi no ens referim als autors que han estudiat la Generalitat després del regnat del rei Catòlic, com Miquel PÉREZ LATRE o Eva SERRA.

²¹¹ Entre els seus treballs més destacats sobre la Generalitat. MONTAGUT I ESTRAGUES, T., *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya (Des dels seus orígens fins a la reforma de 1413)*. Sindicatura de comptes de Catalunya, Barcelona 1996.

portar a terme un estudi a fons dels orígens de la Generalitat,²¹² on l'autor centra el seu esforç en fixar-hi un marc legislatiu. Destaca els treballs de De La Torre i Cambroner i especialment els treballs de Maria Teresa Ferrer i el seu mestre Tomàs de Montagut, sobre fiscalització. Centrat en la història del Dret i les institucions, Estrada afirma que el seu interès està fixat en les “disposicions emanades de les pròpies Corts i no de les generades per la pròpia pràctica de la institució”.²¹³ En les conclusions, es mostra convençut de que el seu treball obrirà la porta a nous treballs, especialment en el terreny prosopogràfic i que donaria a conèixer millor a les persones que van liderar la Diputació durant la seva vigència. També anima, a partir de les seves contribucions en el terreny tributari i jurisdiccional, a investigar la gestió de la institució.²¹⁴

Uns anys després i a partir d'aquestes investigacions, Estrada realitzarà la seva tesi doctoral sobre la Generalitat des dels seus orígens fins a 1413.²¹⁵ Aquest treball no publicat, recull el procés que va des del context previ a la seva creació de la Diputació, per passar després a relatar com es va configurant entre els anys 1379 fins a 1375. Aquí tracta de manera detallada com es va crear a les Corts de Cervera, la posterior Diputació de Catalunya i del regne de Mallorca nomenada per la Cort de Montsó de 1362-1363. Estrada segueix amb el que considera la ficció de la pervivència conjunta del General de Catalunya i Mallorca en la segona meitat de la dècada dels seixanta, per estendre's després amb les Corts de Vilafranca del Penedès de 1367-1368 i que porten a les de Barcelona de 1372-73, on s'estableix una gestió tècnica per a l'organisme. La darrera part del seu treball, l'autor la dedica a parlar del que anomena període de consolidació de la institució, que fixa entre les Corts de Lleida de 1375 a l'interregne de 1410 i el moment de la reforma final entre els anys 1410 i 1413. En les seves conclusions Estrada destaca que la Diputació respon, pel seu origen i composició a “la derivació d'una de les comissions estamentals i parlamentàries amb competència sobre una determinada matèria.”²¹⁶ Amb competència exclusiva per recaptar, administrar, gastar i fiscalitzar, Estrada assenyala que es separa radicalment de l'Administració Reial. Interessant també és veure el punt de vista d'aquest historiador del Dret, que considera l'existència d'una relació de cert mimetisme entre la Diputació i el Consell de Cent barceloní. L'autor

---

²¹² ESTRADA-RIUS, A., *Fonts, historiografia, mètodes i documents per a l'estudi dels orígens de la Generalitat de Catalunya*, Institut d'Història Jaume Vicens Vives, Universitat Pompeu Fabra, 1995. Treball no publicat.

²¹³ *Ibidem*, p. 58.

²¹⁴ *Ibidem*, p. 85.

²¹⁵ ESTRADA-RIUS, A., *Els orígens de la Generalitat de Catalunya. Dels precedents a la reforma de 1413*. Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona 2001.

²¹⁶ *Ibidem*, p. 804.

destaca com en el parlament reunit a l'octubre de l'any 1410, es denuncia la dependència del primer envers el segon, on de manera continuada es troben membres del Consell de Cent ocupant places de la Diputació.²¹⁷ Dos aspectes més que cal destacar d'aquest treball d'Albert Estrada, és en primer lloc veure que la voluntat estamental no passava en cap moment per perpetuar l'organisme, de la mateixa manera que el rei Pere III no parla en cap moment de la seva crònica de la institució. Així assegura:

“La institució era considerada tant pel rei com pels súbdits un ‘mal necessari. Un organisme corrector que no va ser considerat en tot el període estudiat més que com un organisme temporal, excepcional i provisional”.²¹⁸

En la mateixa línia que Estrada i també dirigida per Tomàs de Montagut, Isabel Sánchez de Movellán publica uns anys més tard la seva tesi sobre la Diputació.²¹⁹ Presentada el 2002, l'autora també llicenciada en Dret, continua avançant en el marc cronològic iniciat per Estrada i passa a descriure la institució entre els anys 1413 i 1479, que justifica aquesta data final en les reformes que posteriorment portaria a terme Ferran II. Sánchez de Movellán estructura el seu treball en tres apartats. En el primer parla de la Catalunya del segle XV i de les Corts Generals, passant per la consolidació de la institució. En el segon capítol es centra en el marc teòric de la Diputació i concretament en la seva normativa i estructura orgànica. Per últim, la tercera part la dedica a les seves funcions. Sempre des del punt de vista de la Història del Dret, Sánchez de Movellán es refereix a les tasques econòmiques, centrades en la recaptació del donatiu reial i a les polítiques i judicials, molt enfocat aquest últim en l'observança del Dret del Principat, les administracions responsables d'administrar justícia i la defensa militar de Catalunya. Aquests treballs ens ajuden a fer-nos una idea de quina era la situació legislativa de la institució a l'arribada del nou rei, però no ens permeten conèixer les circumstàncies històrico-polítiques que vivien els seus membres. El més interessant per a nosaltres, en el cas d'aquest darrer treball, és la referència inèdita a un Memorial redactat per un escrivà de la Diputació, Antoni Lombart que ocupà el càrrec d'escrivà major des del 1464. Com considera l'autora, estem davant “d'un manual de la institució en el sentit que la considerem una obra completa en quant al tema tractat”.²²⁰

---

²¹⁷ *Ibidem*, p. 805.

²¹⁸ *Ibidem*, p. 806.

²¹⁹ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004.

²²⁰ *Ibidem*, p. 18.

En ell, Lombart parla de forma molt detallada del funcionament de la Diputació, també de la seva normativa, i fins i tot descriu de manera molt concreta, la majoria dels esdeveniments ocorreguts en la Diputació.²²¹ Tot això fa que aquest document tingui un interès important per a nosaltres tenint en compte que va desenvolupar el càrrec en uns anys crucials fins a la seva mort, a l'any 1494, fet que recull el Dietari de la Generalitat. Parlàvem d'aquest treballs emmarcats en el terreny del dret i la fiscalitat. Sánchez de Movellán té publicat un altre llibre on parla de les institucions fiscalitzadores de la Generalitat. Sota el patrocini de la Sindicatura de Comptes de Catalunya, recull el període que va des de la reforma de 1413 fins el regnat de l'emperador Carles I.²²² Com les obres anteriors, aquesta es centra en el marc legislatiu impulsat pels monarques i en les obligacions dels diferents càrrecs responsables d'efectuar les recaptacions. En relació als anys de regnat del rei Catòlic, Movellán recorda com l'any 1488 el rei va arribar a escollir directament els nous oficials del General i entre ells també als oïdors de comptes. L'autora planteja una primera etapa, de 1413 a 1479, d'apogeu polític de la Diputació, mentre que la segona, de 1479 fins a 1556 constata un nou marc polític que afecta a la jurisdicció de la Generalitat. A les seves conclusions, l'autora es mostra sorpresa per la poca capacitat d'actuació dels oficials fiscals sotmesos als oïdors i fins i tot als diputats, que sempre eren els responsables últims; també en les negociacions i en la renovació de càrrecs. Sánchez Movellán destaca com el deutes van aparèixer amb la primera Generalitat i es van mantenir durant el període estudiat (almenys fins 1556). Per últim assenyalava com els capítols de redreç es van multiplicar en el temps a partir del segle XV i en els anys: 1512, 1520, 1533, 1542. Per últim remarca com la quantitat de donatius reials aprovats, així com la impossibilitat de fer-los front per part de la Generalitat, va propiciar la intromissió reial en la institució, primer a nivell fiscal, intentant controlar el cobrament a través dels capítols del Redreç i després a nivell personal amb les Visites del General.²²³

En aquest context, el 2005 i coincidint amb els quatre segles d'història de la Generalitat, es publica un dossier a *L'Avenç* dedicat a la institució.²²⁴ Els seus autors es feliciten pels progressos dels últims anys en la investigació, afirmació basada en les últimes obres a les que ens hem referit. Malauradament, tot i els avenços en matèria de

---

²²¹ El document original es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. ACA, Generalitat, sèrie G 161.

²²² SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya (Des de la reforma de 1413 fins al final del regnat de l'Emperador Carles I, el 1556)*, Sindicatura de Comptes de Catalunya, Barcelona 2004.

²²³ *Ibidem*, p. 155.

²²⁴ "La Diputació del General. Quatre segles d'història", *L'Avenç*, dossier número 303, juny de 2005.

legislació i recaptació, aquesta afirmació ens sembla discutible i creiem que poc més sembla que s'hagi aprofundit. Manuel Sánchez, historiador del CSIC, es centra en els orígens de la Diputació i la seva funció fiscalitzadora.²²⁵ En el terreny legislatiu Tomàs de Montagut parla del que considera solidificació jurídica del segle XV²²⁶. Destaca, com ja havia fet Isabel Sánchez de Movellán l'aparició del Manual de Jaume Lombard. Al referir-se al nostre període d'investigació, Montagut no posa en dubte la bibliografia anterior quan justifica la intervenció de 1488 en les corrupteles existents en les pràctiques de la institució, el que fa indispensable el “redreç” de 1493. Continua parlant del *Llibre dels quatre senyals*, una obra publicada el 1634 amb edicions posteriors en els anys 1683 i 1698 que servia per coordinar el Dret especial del General.²²⁷ L'autor recupera, al final del seu article, la figura del jurista Tomas Mieres (1400-1474) per afirmar que la Generalitat va fracassar en la seva obligació de garantir el triomf de la pau i la justícia a Catalunya, com es va demostrar en nombroses ocasions.

Cal destacar també en aquest marc cronològic, una Nadala publicada l'any 2004 per la fundació Lluís Carulla.²²⁸ Tot i les seves breus exposicions trobem aquí un resum molt acurat de la història de la Generalitat amb aportacions recents. Participen autors com Víctor Ferro, que parla de l'organisme creat per les Corts, així com Estrada, que resumeix els primers anys de la Diputació i la seva relació amb la corona: “els monarques, en canvi, la veien com una institució enutjosa però útil com a font de recursos”.²²⁹ Movellán per la seva part va una mica més enllà que en els seus treballs anteriors i arriba a afirmar que els anys que van de 1413 a 1479, marquen el moment de plenitud econòmica, jurídica i política de la institució. La historiadora del Dret apunta el moment d'inflexió amb les Corts de Cervera de 1469, intent per part del rei de crear noves imposicions, una voluntat que el monarca reafirmarà al final de la guerra civil amb la creació de nous impostos.²³⁰ Per últim Ernest Belenguier tracta el període objecte

---

²²⁵ SANCHEZ MARTÍNEZ, M., “La Diputació del General. Quan i perquè es va crear”, *L'Avenç*, dossier número 303, p. 24-28.

²²⁶ MONTAGUT, T. DE., “La solidificació jurídica del segle XV”, *L'Avenç* dossier núm. 303, p. 29-34.

²²⁷ Aquest llibre ha estat editat en una edició facsímil de l'edició de 1634 amb un estudi introductor del mateix Tomàs de Montagut, editorial Base, Barcelona 2006.

²²⁸ *L'autogovern de Catalunya*, Fundació Lluís Carulla (Nadala any XXXVII), (Amb treballs de V. FERRO, A. ESTRADA, I. SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, E. BELENGUER, M. PÉREZ LATRE, J. CAPDEFERRO, i J. ALBAREDA), Barcelona 2004.

²²⁹ ESTRADA-RIUS, A., “Orígens i evolució de la Deputació del General de Catalunya (1359-1413) dins de *L'autogovern de Catalunya*, Fundació Lluís Carulla (Nadala any XXXVII), Barcelona 2004, p. 31.

²³⁰ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., “La plenitud política de la Diputació del General (1413-1479)” dins *L'autogovern de Catalunya*, Fundació Lluís Carulla (Nadala any XXXVII), Barcelona 2004, p. 36-37.

del nostre estudi.²³¹ Com a historiador i especialista en la figura del rei Catòlic, destaca les relacions que es van establir entre el monarca i la institució en els anys del seu regnat. Belenguier destaca el tarannà autoritari del rei, al temps que palesa “la prudència del polític pragmàtic i coneixedor dels principis del pactisme català”. Ens mostra també la seva política de “contrapesos” en temes com l’aprovació de la constitució “Poc valdria” i amb el reforçament de les atribucions de l’Audiència Reial. I tot i que també destaca la intervenció reial a la Diputació, dóna força - un fet fins ara no destacat - al paper de resistència i defensa dels diputats en els moments posteriors, afirmació que li portarà a parlar d’unes reformes, per part del monarca, “massa autoritàries” en els últims anys del seu regnat. Aquella política de contrapesos anava minvant a favor d’un dels dos costats.

L’any 2009 es va complir un nou aniversari: els 650 anys del naixement de la Generalitat. Per a celebrar-ho la institució actual encarrega a una de les especialistes sobre el tema, Teresa Ferrer Mallol, la publicació de dos llibres. El primer, tenia com a objectiu divulgar i fer assequibles, a un públic ampli, alguns dels documents fundacionals i dels primers temps de la Generalitat, un camp que ja havia tractat en els seus treballs anteriors.²³² L’altre és un llibre acadèmic, dirigit per la pròpia Teresa Ferrer i que recull tota la història de la institució des dels seus orígens fins a la actualitat. Aquest va ser fet a partir de nombrosos articles i aborda els anys del regnat de Ferran II. Eva Serra participa amb un article que s’inicia amb les reformes portades a terme en el segle XV fins, el que l’autora considera, el creixement institucional del segle XVI.²³³ Serra inicia la seva exposició parlant de la intervenció del rei sobre la Generalitat, en l’any 1488. Bel·ligerant amb el rei - recupera el concepte d’autoritarisme reial -, i no dubta tampoc en recordar els autors, com Rovira i Soldevila als que no cita, per parlar d’una autèntica ofensiva “que preparava el terreny de l’intervencionisme reial sobre les institucions catalanes”.²³⁴ En aquest pla, preparat d’antuvi segons considera, afegeix una altra idea: “la reconstrucció del procés d’intervenció de la Generalitat pel

---

²³¹ BELENGUER I CEBRIÀ, E. “El redreç del General” dins *L’autogovern de Catalunya*, Fundació Lluís Carulla (Nadala any XXXVII), Barcelona 2004, p. 40 a 43.

²³² FERRER I MALLOL, M. T., *Els orígens de la Generalitat de Catalunya (1359-1413)*. Col·lecció Història i Pensament, núm. 7, Generalitat de Catalunya, Barcelona 2009.

²³³ SERRA I PUIG, E., “La Generalitat. De les reformes del segle XV al creixement institucional del segle XVI” dins *Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l’actualitat. 650 anys*. Dir. T. FERRER I MALLOL, Generalitat de Catalunya, Institut d’Estudis Catalans, Barcelona 2011, p. 141-161.

²³⁴ *Ibidem*, p. 141.

rei és opaca perquè s'actuà entre bastidors”,²³⁵ una afirmació que ens recorda a Sanpere i Miquel i a altres autors del seu temps. Més interessant és la descripció que fa de Jaume Destorrent i la resta de patricis vinculats a la seva causa, així com en destacar el fet que la situació, a l'inici del regnat de Ferran, era similar tant en el Consell de Cent com en la Generalitat. El que succeïa, segons Eva Serra, és que la Generalitat patia les denúncies unilaterals del partit victoriós de la guerra. Com van fer alguns dels historiadors ja citats, també destaca l'origen castellà del conseller en cap Pueyo Coello i remarca la presència de Destorrent i també de Gaspar Vilana, en la Generalitat intervinguda. Més interessant és la seva afirmació, allunyant-se de les paraules de Vicens, de que la intervenció del rei va ser primordialment econòmica i que el nomenament de persones com Joan Roig, que a més de conseller en cap passa a ser oïdor pel braç ciutadà, és “un reajustament oligàrquic i estamental fet sota la tutela del rei”.²³⁶ Com tot els autors citats, en aquest apartat ressalta la importància de la segona Diputació intervinguda, al temps que assenyala el paper que va jugar per l'adjudicació i per ordre del rei, del arrendament dels drets del General a Miquel Sarriera, batlle general de Catalunya. També destaca el paper de Francesc Guerau de Vallseca com antidestorrentista i contrari als nomenaments dels oficials fets per Sarriera. Per a Eva Serra, tant l'operació de sanejament de la Generalitat com la multa reial de 1486 als remences, foren dues accions decisives al servei de la Hisenda Reial. Després de referir-se a la introducció de la insaculació el 1493 i la seva evolució en el temps, la historiadora passa a descriure les competències constitucionals i fiscals de la Generalitat. Així veu una reafirmació de la voluntat política dels catalans, per contrarestar l'arribada dels Trastàmars: el fet d'adoptar la figura de Sant Jordi, la reforma de la Generalitat el 1413 amb noves atribucions i la elaboració de manuscrits com *El llibre de les Quatre Senyals*. I en relació a la defensa de les constitucions, comparteix amb Ernest Belenguer la idea de que la Constitució de la Observança tenia davant una Audiència, còmplice de la política reial. En quant a la part econòmica, Eva Serra veu en la Generalitat l'administradora de l'erari públic de Catalunya, independent del fisc reial. Una afirmació extrema que li porta a concloure que gràcies a això la Diputació es va convertir “en un cos polític poderós”.²³⁷ A partir d'aquí i de forma breu, relata els diversos tipus d'ingressos del

---

²³⁵ *Ibidem*, p. 142.

²³⁶ *Ibidem*, p. 144.

²³⁷ SERRA I PUIG, E., “La Generalitat. De les reformes del segle XV al creixement institucional del segle XVI” dins d'*Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat. 650 anys*. Dir. T. FERRER I MALLOL, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2011, p. 147.

General, tant els provinents d'impostos com els de deute públic. Amb tot reconeix la manca d'informació en profunditat de les finances del General. Apunta algunes dades aportades per Vicens en els primers anys del regnat de Ferran II però no va més enllà de l'any 1494. Serra finalitza les seves referències al regnat del rei Catòlic, afirmant que està pendent d'estudiar la recuperació econòmica del país després dels anys de la guerra civil, veient fins a quin punt es deuen a les polítiques proteccionistes del monarca o a pròpia dinàmica del país.

CONSIDERACIONS FINALS

Fins aquí hem presentat les principals obres que han tractat la història de la Diputació de Catalunya, des dels seus orígens fins el regnat del rei Ferran el Catòlic. Aquest repàs ens ha permet endinsar-nos en els treballs que han estudiat el període; un temps com hem vist, que no ha estat exempt de polèmica pel que fa a les actuacions dels dos principals protagonistes: el sobirà i la Generalitat. Les polítiques desenvolupades pel rei van ser llegides des de diferents punts de vista, i fins i tot, dividia als historiadors catalans d'abans de la guerra civil. Temes com la forma d'actuar del rei, autoritària o preeminencial segon uns o altres, la intervenció reial de 1488, els canvis introduïts a la institució l'any 1493, la pròpia política econòmica, el paper de Jaume Destorrent i els seus partidaris, etc, han quedat sobre la taula en aquestes pàgines. També el debat historiogràfic que, més enllà de la visió dels renaixentistes del segle XIX, enceta dos visions diferents a la dècada dels anys trenta del segle XX. Per una banda la de Vicens Vives, per una altra la de Rovira i Virgili i Ferran Soldevila. L'acollida de les seves obres posteriors i el "reenfocament" que farien els crítics de les seves aportacions documentals, mostrarien de manera subtil que aquesta divisió està viva en el temps.

Un altre aspecte a considerar vista la bibliografia fins aquí citada, és que després de les aportacions de Vicens Vives sobre el tema, poc més s'ha investigat. La veneració a la que ha arribat la figura d'aquest historiador, sumada potser a les seves rotundes afirmacions, ha fet que durant dècades les fons primàries no hagin estat novament consultades. Hem pogut comprovar al llarg d'aquest capítol com molts han estat els historiadors que han donat per bones les seves aportacions sense discussió.²³⁸ Fins i tot,

---

²³⁸ Coincidint amb el canvi de segle Ernest BELENGUER reivindicava la necessitat de seguir investigant sobre el període i fins i tot afirma: "Al fin y al cabo hay que pensar que, des de la desaparición de Vicens

creiem que hem posat de manifest com, més enllà de 1493-1494, poc es sap de la Diputació a excepció d'algun fet puntual, relacionat quasi sempre amb el rei o amb la celebració de les Corts. El desconeixement encara és més gran entre els anys 1504 i 1516, el temps que va de la mort de la reina Isabel a la de Ferran.²³⁹

I un apunt rellevant en el terreny de la investigació és observar que més enllà dels progressos i treballs de les últimes dècades, l'estudi de la Generalitat ha quedat en mans dels historiadors del Dret que ens han aclarit molt el panorama legislatiu de la institució i les seves relacions amb la resta del país. No podem dir el mateix del historiadors, que ja hem assenyalat, han preferit dedicar-se, en els últimes anys, a estudiar altres períodes destacats de la nostra història.

En les properes pàgines i a partir de la documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó intentarem posar una mica més de llum als esdeveniments d'aquest regnat. Vicens Vives va investigar el Consell de Cent i de forma "lateral" apareixia entre els documents utilitzats, informació sobre la Diputació. Nosaltres hem volgut escoltar a l'altre part, en un plet discontinu en el temps. El que llegiran a partir d'aquí posa la veu als representants d'una institució que a vegades va cobrar un protagonisme sorprenent, fins i tot pels ulls actuals. Els seus punts de vista, les seves afirmacions, no son ni millors ni pitjors que les dels altres protagonistes de la història, però també ens mostren com actuaven els seus oponents. Del coneixement de tots els punts de vista traurem les millors conclusions sobre aquells anys, tant allunyats en el temps, però a l'hora tant presents en el nostre món.

Vives en 1960, Fernando el Católico parece muerto en Cataluña y eso significa cuarenta años". BELENGUER, E. (coord.) *De la unión de coronas al Imperio de Carlos V*. Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, Madrid 2001, vol. I, p. 19.

²³⁹ Entre els pocs treballs que tracten aquest període: CASALS, À., "Els últims anys de Ferran II", *Pedralbes*, número 10, Barcelona 1990, p. 237-242.

2. LES INSTITUCIONS POLÍTIQUES, ECONÒMIQUES I SOCIALS: EL REI, LES CORTS I LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL

2.1. LA REIALESA I ELS SEUS DELEGATS

En aquest apartat ens limitarem a explicar, en línees generals, quina era la situació en la que es trobava Catalunya a la mort de Joan II. Per aquell temps, el Principat ja tenia una certa tradició d'ésser governada des de la distància. Les contínues empreses dels monarques de la Casa de Barcelona, els havien obligat a marxar en nombroses ocasions del territori, però va ser en època d'Alfons el Magnànim quan aquesta pràctica es va reafirmar. Sí que hi havia consciència de que Barcelona era el lloc on residia la cort reial, però era una idea pròpia dels barcelonins. Com va dir Vicens Vives, els seus habitants tenien la mateixa indiferència respecte a un rei governador de Castella que de Nàpols.²⁴⁰ Amb tot, i pels catalans de l'època, el fet que el seu senyor també fos amo d'altres territoris, enaltia la seva figura però per contra, no podia afectar en res amb les seves obligacions respecte a les constitucions, usos i privilegis del país.

Les estades de Ferran II en els seus territoris patrimonials no van ser nombroses. Després de la mort del seu pare i en aquell mateix any, el 1479, va viatjar al Principat durant poc més d'un mes i va tornar poc temps després, per quasi un any entre 1480 i 1481, per celebrar Corts. La guerra amb Granada l'allunyaria fins el 1492. Posteriorment restaria a Catalunya gairebé un any i tornaria al Principat per celebrar Corts a Tortosa l'any 1495, degut a la guerra amb França, on perllongaria la visita per espai de sis mesos. Tornarà a Barcelona, l'any 1503 per celebrar Corts, amb una estada també de mig any. La següent visita es produirà després de la mort de la reina d'Isabel. Menys d'un mes romandrà en el context del seu viatge a Itàlia. A la seva tornada, l'estiu de 1507, no baixarà del vaixell per una epidèmia de pesta, però si rebrà a les autoritats de la ciutat. Ja no tornarà en els nou anys següents.

Les característiques dels seus regnes i aquesta necessitat de visitar els territoris, va obligar a la monarquia a cobrir les seves absències amb substituïts. D'aquesta manera i des dels segle XIV, la figura política més important serà la del lloctinent general. Aquest càrrec va ser molt confós, des del principi, amb la figura del virrei. La figura del lloctinent es va anant consolidant al llarg del segle, principalment com hem assenyalat

---

²⁴⁰ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 93.

gràcies a la figura d'Alfons IV, mentre que els virreis aniran consolidant el seu paper en els territoris italians. Cal recordar que en ocasions, si el lloctinent general, era l'hereu de la Corona podia convocar Corts i parlaments.²⁴¹ La figura del virrei serà clau en els anys de govern del rei Ferran a Catalunya, principalment en els temps de la seva consolidació. Així a la dècada dels anys vuitanta, i com a personatge principal en molts dels seus esdeveniments, tindrem a un cosí germà del rei com a màxim responsable, Enric Fortuna.²⁴² En diverses ocasions les institucions del país van demostrar no acceptar els amplis poders que aquests delegats tenien en el territori. Des de la Diputació se li dóna molta importància al fet que aquests juressin els seus càrrecs i es comprometessin a respectar les lleis del país.²⁴³ De la mateixa forma també li recordaran que no poden fer seves atribucions que pertanyen al rei.

Per sota del virrei i substituïnt-lo quan aquesta plaça estava vacant, tenim la figura del governador i els seus portaveus o lloctinents. Aquests tenien funcions estrictament judicials i d'ordre públic. A més, virrei i governador, segons el moment, van presidir el suprem organisme judicial del Principat: la Reial Audiència que anirà agafant cada vegada, com veurem, un major protagonisme.²⁴⁴ Una altre institució, cada vegada més important en els anys del regnat de Ferran II serà el Consell Reial.

A més dels afers polítics, el monarca també havia d'encarregar-se dels seus interessos econòmics. Del seu patrimoni reial se'n responsabilitzava una mena de tribunal format per dos magistrats: el mestre racional i el batlle. El primer era l'autoritat principal de l'Administració Reial a Catalunya. Reglamentat a mitjans segle XIV la seva funció, com a comptable, era supervisar tots els serveis relacionats amb la recaptació, custòdia i administració de les rendes fiscals o assimilades. Com va assenyalar Víctor Ferro "racional volia dir comptable i que les altres comptabilitats públiques eren també regides per racionals".²⁴⁵ Per la seva banda el batlle s'encarregava de la conservació i el cobrament de tots els drets que pertanyien al sobirà. El batlle general de Catalunya era un oficial reial perpetu, de nomenament reservat. A més disposava d'una cort pròpia per

---

²⁴¹ LALINDE ABADIA, J., "Virreyes y lugartenientes medievales en la Corona de Aragón" en *Cuadernos de Historia de España*, Buenos Aires 1960, p. 97-172. Més recent les Actes del Congrés *El Gobierno de un mundo. Virreïnatos y Audiencias en la América Hispana*, Universidad de Castilla La Mancha, Cuenca 2004; Sobre el nostre tema "De virreïnatos indianos a virreïnatos mediterràneos. Una comparació contrastada" d'Ernest BELENGUER, p. 319-379.

²⁴² Sobre la vida d'Enric d'Aragó SOBREQÜÉS, J. *Els barons de Catalunya*, Biografies catalanes, vol. 3, El observador de la actualidad, Barcelona 1991, p. 238-245.

²⁴³ Això ho veurem especialment amb els successors de l'infant Enric.

²⁴⁴ No hi ha cap estudi que tracti dels primers anys de funcionament d'aquesta institució a Catalunya. FERRO, V., *El dret públic català*, Editorial Eumo, Vic 1987, li dedica unes pàgines: 108-120.

²⁴⁵ *Ibidem*, p. 87.

desenvolupar el seu treball format, entre d'altres, per assessors, notaris, advocats i procuradors.

2.2. ELS ORGANISMES REPRESENTATIUS DEL PRINCIPAT

En el segle XV l'autoritat del rei estava compartida amb la resta del regne mitjançant un instrument fonamental, les Corts. Al final de la Baixa Edat Mitjana aquestes eren una reunió dels tres estaments que rebien el nom de braços en Corts i estaven formats pel braç eclesiàstic, el nobiliari i el reial. Tot i que en teoria es devien reunir amb el rei de forma periòdica per tractar afers interns i externs del territori, la realitat és que aquests només es convocaven quant la monarquia necessitava diners. A canvi d'un donatiu, els estaments reclamaven al rei la reparació d'uns *greuges*, unes queixes per les actuacions que els oficials del rei, o aquest mateix, havien comès contra persones o institucions del regne després de les Corts anteriors.²⁴⁶ De la legislació que es va anar formant al llarg dels segles van sorgir els *furs*, una veritable col·lecció de lleis que es donaven en Cort i que constituïen l'autèntic codi jurídic del regne.

Aprovat el servei després de la reparació dels *greuges*, es procedia al *repartiment*, fet que consistia en distribuir el donatiu entre els braços. Els conflictes bèl·lics i la necessitat de recaptar nous impostos van obligar a mitjans segle XIV a la creació d'una institució permanent: la Diputació del General. Com ja hem assenyalat en l'apartat anterior, diversos autors han tractat de forma exhaustiva els primers anys del seu funcionament.

2.2.1. LA DIPUTACIÓ, ESTRUCTURA I FUNCIONAMENT

No és la nostra intenció aprofundir en la organització i funcionament de la Generalitat just en el moment de la proclamació de Ferran com a rei, una tasca, per altra part, ja desenvolupada per Isabel Sánchez de Movellán en el seu llibre *La Diputación*

---

²⁴⁶ Diversos autors han tractat l'estudi de les Corts des del 1876 quant COROLEU I PELLA publicuessin: *Las cortes catalanas: Estudio jurídico y comparativo de su organización y reseña analítica de todas sus legislaturas, episodios notables, oratoria y personajes ilustres, con muchos documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón y del Municipio de Barcelona*. Cal destacar novament a Víctor FERRO i el seu llibre on hi dedica un capítol a les Corts. També a Josep Maria SANS I TRAVÉ (secretari), "Les Corts a Catalunya", *Actes del Congrés d'Història Institucional, abril de 1988*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona 1991. L'article "La Cort General a Catalunya" de Sebastià SOLE I COT dins de *El territori i les seves institucions històriques*, Actes, Ascó 28, 29 i 30 de novembre de 1997, Fundació Noguera, vol. I, p. 117. Més recent FERRERO, R. i GUIA, Lluís, eds., *Corts i Parlaments de la Corona d'Aragó. Unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*. PUV, València 2008.

del General de Catalunya (1413-1479). Però sí que considerem necessari donar unes pautes per conèixer millor la institució i seguir els esdeveniments que l'aniran condicionant al llarg de tot el regnat.

Fixada l'estructura de la institució l'any 1413, aquesta es mantindrà, amb diversos canvis, fins a la seva desaparició en el segle XVIII. Com a delegació permanent dels tres estaments, la Diputació tenia una primera competència fonamental: recaptar els donatius aprovats en les Corts. Víctor Ferro assenyala, que per fer-ho, gaudia d'una jurisdicció absoluta i plena.²⁴⁷ Per portar a terme aquesta, es va organitzar un sistema impositiu nou i aliè a les xarxes fins llavors existents. Aquests tributs van ser coneguts, per diferenciar-los dels altres, com a *generalitats*. El seu nom prové de que totes les persones o general del Principat estaven obligades a pagar-lo, fins i tot el rei i els seus familiars²⁴⁸. En els seus inicis, aproximadament cap a l'any 1362, eren extraordinaris, però la continua necessitat de diners per part dels monarques van convertir-los en tributs ordinaris. Així els més rellevants d'aquests tributs, coneguts com a *drets* o *generalitats*, van ser: *el dret de les entrades e eixides*, *el dret de la bolla de plom i segell de cera* i *el dret de les joies*, que es cobrava només a Barcelona.

Amb el pas dels anys, a aquestes atribucions econòmiques, s'hi van afegir una altra atribució política. Cap el 1413 i amb l'arribada d'una nova dinastia, se li va assignar la funció de “vetllar per l'observança de las lleis” del Principat²⁴⁹. Aquesta responsabilitat farà que la Diputació, davant del conflicte al que s'avoca el país en la dècada dels anys seixanta del segle XV, prengui tot el protagonisme per a exercir “funcions de govern i de direcció política de Catalunya”. Com assenyala Sánchez de Movellán “aquest poder polític i de govern es manifestà de diverses maneres: erigint-se en òrgan polític defensor dels interessos del príncep Carles, actuant com a òrgan mitjancer entre la Corona i les institucions del Principat, o erigint-se en òrgan de govern d'una part del Principat durant la guerra civil (1462-1472)”.²⁵⁰

---

²⁴⁷ FERRO, V., *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Universitat de Vic, 1987, p. 225 i 285.

²⁴⁸ SÁNCHEZ, M., *El naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya (segles XII-XIV)*, Barcelona), Editorial Eumo, Universitat de Girona, 1995, p. 11.

²⁴⁹ FERRO, V., *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Universitat de Vic, 1987, p. 271 i següents. VICENS i altres autors ho vinculen al fet que la nova dinastia fos castellana. J. VICENS VIVES, J., *Els Trastàmars. Segle XV*, Biografies catalanes, Sèrie històrica, 8, Barcelona 1956, p. 98 i 105.

²⁵⁰ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 108.

Dues dècades més tard i essent rei Alfons IV es crea una comissió, a les Corts de 1431, per introduir reformes a la institució. Hi havia la sospita d'irregularitats en la recaptació de les generalitats. Interrogats els membres de la Generalitat i presentats diversos Memorials, els comissionats van concloure que s'havia produït una gran disminució de la recepció de les generalitats i que això es devia al cobrament defectuós dels drets, pel que recomanaven definir clarament les funcions dels oficials de la Casa i establir un sistema de sancions per aquells que cometessin infraccions. Les queixes d'alguns diputats, al considerar que no es respectaven les constitucions del Principat, van fer que les ordinacions aprovades el 1433 no suposessin canvis importants i com assenyala la mateixa Isabel Sánchez de Movellán, la Diputació del General va mantenir la seva consideració d'òrgan autònom i independent.²⁵¹

Les reformes portades a terme en les Corts de 1454-1458 no van més enllà de la modificació de l'elecció de diputats i oïdors efectuades el 1455 i que van consistir en passar a un sistema mixt de cooptació i extracció que es mantindria fins l'any 1488. Cinc anys després, el 1493, s'introdueix el sistema d'insaculació per decisió de Ferran II. Aquesta fórmula es mantindrà fins a la desaparició de la Diputació a principis del segle XVIII.

En quant a les normes aplicables a la Diputació del General a la segona meitat del segle XV, tres són les que cal destacar. Una primera, elaborada per les Corts i referida a la institució. En forma de capítols de Cort, aquesta normativa constitueix el que s'anomena dret general de Diputació. La segona està formada pels propis capítols i ordinacions del General. Inferior a l'anterior, aquesta és la legislació que la Corona delegava en la Diputació. Mentre que un part molt minsa de la primera es va publicar en les compilacions oficials del Principat, en el cas d'aquests capítols i ordinacions, no van ser donats a conèixer al llarg del segle XV. Autors com Isabel Sánchez de Movellán ho atribueixen al fet que d'aquesta manera la Diputació “volia preservar la seva autonomia i independència de la Corona i de la cort, i que per aquest motiu no publicava les normes que l'afectaven”.²⁵² Per a Movellán la Diputació podia així preservar la seva independència com a organisme i la seva jurisdicció absoluta per fer i elaborar tota la normativa referida a la matèria de les generalitats. La mateixa autora reconeix que Víctor Ferro apuntava un altre motiu per justificar que aquesta segona categoria de compilacions no estigués inclosa en les Compilacions. Així afirma que aquestes només

---

²⁵¹ *Ibidem*, p. 119.

²⁵² *Ibidem*, p. 122.

recollien el dret del príncep, pràctica inspirada en el dret del codi de Justinià, emperador i senyor.²⁵³

Un tercer tipus de normes reguladores de la Diputació, les constituïen les crides, que eren per a la institució, veritables disposicions divulgadores de les normes generals de la institució. Les crides emeses eren redactades i publicades directament per la Diputació.

A finals del segle XV van aparèixer els coneguts com els *capítols del redreç*. Segons els historiadors del Dret, els capítols del redreç aprofitaven la forma legislativa dels capítols de Corts, però en el seu àmbit material eren inferiors normativament ja que no podien revocar els capítols de Cort, ni altres lleis generals de la terra. Es començarà a parlar d'ells en el regnat de Ferran II i especialment des de la celebració de les primeres Corts a Barcelona, l'any 1481. El seu nom provindria del moviment general que va representar l'arribada del nou rei i la necessitat de redreçar el paper de la Corona i les institucions de tot el Principat. Sánchez de Movellán veu en aquest redreç normatiu, la forma com el rei va obtenir un control més importat sobre la institució i posa com exemple d'això la nova forma d'elecció de diputats i oïdors de comptes del General on el monarca participava en la confecció de les llistes d'insaculats.²⁵⁴ D'aquest control portat a terme pel monarca, els especialistes en Dret, conclouen, que els capítols de redreç podien ser comparats amb els de les Corts, perquè també s'hi produïa la intervenció reial.

No podem acabar aquest apartat sense parlar del *Llibre de les Quatre Senyals* on trobem tota la normativa general que regia la Diputació del General. De fet es tracta d'una compilació de tota la normativa general que regia la institució. Elaborada pels seus propis notaris i escrivans va ser iniciada en el mateix segle XV. Aquí trobem compilades les normes dispositives, capítols i ordinacions de les Corts i les crides elaborades pels diputats. Es conserven diverses còpies a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i en biblioteques com la de la Universitat de Barcelona. També hi ha un reedició recent.²⁵⁵

---

²⁵³ FERRO, V., "La Deputació del General" a *El territori i les seves institucions històriques*. Actes. Ascó, 28, 29 i 30 de novembre de 1997. Fundació Noguera. Vol. I, p. 442.

²⁵⁴ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 124.

²⁵⁵ Edició facsímil del *Llibre de les Quatre Senyals*, edició de 1634, amb un estudi introductor de Tomàs de MONTAGUT, Editorial Base, Barcelona 2006. Aquesta és l'edició que nosaltres hem consultat per aquest treball.

2.2.1.1. ESTRUCTURA ORGÀNICA

No son gaires els autors que han abordat l'estructura orgànica de la Diputació. El primer va ser Antonio Rubio i Cambroneró.²⁵⁶ També cal citar a Marina Mitjà en el seu pròleg al Dietari de la Generalitat elaborat per l'escrivà de la institució Jaume Safont.²⁵⁷ Aquesta autora es fixa més en el període que ens ocupa, el segle XV. Víctor Ferro²⁵⁸ tracta el tema, como no podia ser d'altra manera, en el seu capítol dedicat a la Generalitat. També Josep María Sans i Travé en la seva introducció al volum primer del Dietari de la Generalitat, avança un primer esbós del funcionament intern de la institució. I serà Isabel Sánchez de Movellán qui culmini la feina amb el seu llibre sobre la Diputació dels anys 1413-1479. Per desenvolupar la seva tasca, la historiadora del Dret, utilitza un document elaborat pel notari de la Generalitat Antoni Lombart. Es tracta d'un manual explicatiu del funcionament intern de la Diputació del General redactat cap el 1493, cinc anys després de la seva intervenció²⁵⁹. Aquest document és molt interessant perquè ens dona una imatge molt ajustada de com estava organitzada la institució en un moment clau pel nostre estudi.

A les persones que treballaven a la Diputació se'ls considerava oficials pel fet de desenvolupar un ofici, més enllà de que després hi poguessin haver diverses categories. A tots se'ls considerava oficials del General, independentment de la seva responsabilitat o funció. Amb noms com *diputats del General*, *advocats del General* o *porters del General*, sempre quedava demostrat que el càrrec estava vinculat a la institució.²⁶⁰

Com assenyala el *Llibre de les Quatre Senyals*, dins la Diputació hi havien fixades dues categories generals d'oficials segons la seva rellevància:

- a) La primera categoria, formada per oficials i ministres principals de la Diputació (diputats generals, oïdors de comptes i advocats del General).
- b) Una segona, formada pels oficials i ministres inferiors (escrivans, diputats locals, síndic o procurador del General i porters).

---

²⁵⁶ RUBIO Y CAMBRONERO, I., *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV y XVI*, 2 vols., Diputación Provincial de Barcelona 1950; VICENS VIVES, J., *Política del Rey Católico en Cataluña*. Barcelona 1940

²⁵⁷ *Dietari de la Diputació del General de Catalunya 1454 a 1472*. Per Jacme Safont, pròleg i transcripció de Marina MITJÀ.

²⁵⁸ FERRO, V., *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Universitat de Vic, 1987, p. 243-288.

²⁵⁹ El registre original a: ACA, Generalitat, sèrie G,161. És una còpia datada del 1530.

²⁶⁰ *Dietari de la Diputació del General de Catalunya, 1454 a 1472*. Per Jacme Safont. Pròleg i transcripció feta per Marina MITJÀ, Barcelona 1950, p. 14.

En canvi, com destaca Isabel Sánchez de Movellán, l'escrivà major Jaume Lombard fa una altra classificació. Considera que el grup de "ministres" està format per un grup més ampli d'oficials on entren: els diputats generals, els oïdors de comptes, els advocats, el racional, el regent dels comptes, l'executor dels deutes i l'escrivà major.²⁶¹

A aquests càrrecs caldria afegir el que Isabel Sánchez considera oficis menors i Marina Mitjà, professionals de les arts. Són tots aquells que apareixen en el Dietari de la Generalitat però que no estan regulats. Son oficis molt concrets i específics com constructors de l'armada, que posseïa la Diputació, o mestres d'obres o oficials que treballaven en la Casa de la Diputació. Tot i que sembla per les informacions que aporta el Dietari que aquests oficis eren vitalicis, aquests es desenvolupaven de forma puntual i segons les necessitats del moment.

En quant a la durada de l'exercici del càrrec, aquest podia ser vitalici prèvia designació dels diputats i ocasionalment dels oïdors. Inclouen a tots els oficials menors que cobraven un sou directament dels diputats. Entre ells destaquen els de drassaner, mestre d'obres o el fuster del General. D'altre banda i en relació als oficis "a beneplacit",²⁶² diputats generals, oïdors de comptes i diputats locals, aquests es pagaven, amb els diners que rebia la institució, del cobraments de drets com el de la bolla, o el d'entrades i eixides. El seus càrrecs estaven limitats a un trienni i no es podien repetir.

Cadascun dels diputats i oïdors representaven durant un trienni "los tres brassos de la Cort de Catalunya",²⁶³ una idea que com destaca Isabel Sánchez de Movellán, mantenia la suposició que cada tres anys es celebrarien Corts en el Principat.²⁶⁴ D'aquesta manera eren escollits un diputat i un oïdor eclesiàstic, un noble o militar per ocupar les dos places i succeïa el mateix amb els dos representants de les ciutats o viles de domini reial. El diputat eclesiàstic presidia el cos dels diputats i era considerat "diputat en cap", igual que el conseller de la ciutat. La representació dels tres estaments no es podia trencar mai, de manera que, per prendre qualsevol decisió important de la Casa, sempre es necessitava la presència d'un membre de cada braç. Si el que faltava era el diputat, l'oïdor del seu braç podia signar les lletres i albarans del diputat absent.

---

²⁶¹ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 142.

²⁶² ACA, Generalitat, sèrie G, 161. Sobre "officis a vida" foli 5 v,i sobre "officis son a beneplacit" folis 5 v i 6 r.

²⁶³ *Ibidem*, foli 3 v.

²⁶⁴ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 156.

Quines eren les seves obligacions? Els diputats eren els responsables de la representació, la gestió i l'administració del General. Havien de participar en la funció tributaria, l'observança del dret i la defensa militar. Fins i tot van haver d'encarregar-se de la custòdia dels esclaus. Amb el pas dels anys i entrat el segle XIV, a mesura que la càrrega de treball augmentava, els oïdors s'ocuparen específicament de les funcions tributaries i de control dels comptes del General, mentre que els diputats exercien la representació general de tota la institució.

Més enllà de la primacia dels diputats, el cert és que ambdós oficials es necessitaven i complementaven. Junts participaven per exercir les funcions principals de la Generalitat, com ara formar el consistori o el Tribunal Suprem encarregat d'afers com les generalitats. Conjuntament, estudiaven la regulació de les competències generals de la institució. Entre les seves obligacions comunes, com assenyala el *Llibre de les Quatre Senyals*, estava residir a Barcelona o en una altra vila reial, signar les lletres, albarans o cauteles, i les provisions relacionades amb les generalitats i fins i tot, si calia, d'altres matèries. A més, els diputats i oïdors escollien, des de la reforma de 1455, els oficials de la Diputació. Fins i tot, els primers podien participar en l'elecció dels segons. Els diputats també estaven obligats a rebaixar, cada any, deu mil lliures de les amortitzacions dels censals del General. Juntament amb els oïdors, podien administrar justícia en les causes concernents o en les que hi haguessin implicats oficials de la Generalitat. Des del seu òrgan judicial, el consistori, podien perseguir als deutors del General i fins i tot als deutors dels seus deutors, fins que aquests paguessin.²⁶⁵

Diputats i oïdors de comptes s'encarregaven de pagar als oficials de la Generalitat. Podien també els diputats, amb els oïdors i el consell dels advocats de la Casa, aprovar pagaments extraordinaris als oficials del General, pagaments on és lliurava un albarà o cautela. Per últim i com assenyala el *Llibre de les Quatre Senyals*, diputats i oïdors escollien conjuntament els arrendataris o compradors i els "encomanats" - col·lidors directes dels drets -. Fins i tot podien premiar econòmicament als corredors de drets que facilitaven l'èxit dels arrendaments.²⁶⁶

Fent justícia a l'origen de la institució diputats i oïdors tenien jurisdicció absoluta en matèria de drets i generalitats. Fins i tot estaven per sobre el rei²⁶⁷ i els seus oficials, començant pel propi governador del Principat. A més estava, entre les seves

---

²⁶⁵ ACA, Generalitat, sèrie G, 161, foli 11 r i v.

²⁶⁶ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 9.

²⁶⁷ ACA, Generalitat, sèrie G, 161, foli 1r.

obligacions, intentar recuperar, al principi del seu trienni, els deutes pendents del trienni anterior. També i juntament amb els oïdors, calia al principi del trienni fer les vendes o arrendaments i les comandes. Una altra obligació era perseguir als arrendataris de la bolla que defraudessin, fet corrent i sobretot vinculat a l'estimació de teixits. Fets els arrendaments, calia que els arrendadors entreguessin, en els primers dies després de la seva elecció, fermances o garanties.²⁶⁸ En el cas que les pagues dels arrendataris no s'haguessin satisfet en el termini estipulat, els diputats podien recuperar les generalitats per tornar-les a subhastar o designar directament un collidor. Un altre aspecte destacat i que crida l'atenció és que els diners recaptats anaven a la Taula de la ciutat, no passaven per la Diputació. Per últim, els diputats tenien l'obligació de presentar tots els comptes dels béns i drets del seu trienni a l'escrivà major. Aquest els entregava als oïdors que també els havien d'examinar i presentar unes conclusions.

Més enllà de les qüestions econòmiques, la funció dels diputats era defensar les constitucions, els privilegis i els capítols de Cort del país. Aquesta obligació venia donada per una constitució aprovada en les Corts Generals²⁶⁹ on també s'especificava que si els diputats estaven massa ocupats, es podia fer càrrec, de la defensa i el compliment de dret, el síndic o el procurador del General. Aquest dret també havia de ser respectat pel monarca i els seus lloctinents. Així, cada vegada que un rei accedia al tron, havia de jurar l'observança del dret general del país. Per fer complir l'observança d'aquest dret, els diputats podien interposar tota mena d'instruments judicials per a defensar les constitucions, els usatges, els capítols de Cort i les lleis generals del Principat.

A més, una norma aprovada l'any 1413 a les Corts de Ferran I, establí que la Diputació podia participar en la defensa del Principat disposant d'exèrcits i armades. Aquesta serà una de les regulacions claus per a entendre la capacitat militar de la Generalitat en els inicis de la guerra civil de 1462 i la seva capacitat de resistència al llarg de la dècada següent.

Sobre les obligacions i funcions dels oïdors de comptes destaca que aquests eren els màxims responsables fiscals de la institució. Eren competents per oir, examinar, impugnar, improvar, definir i decidir tots els comptes que els presentaven els diputats i altres oficials del General al final del seu trienni.²⁷⁰ També tenien poder sobre els

---

²⁶⁸ *Ibidem*, foli 69 v i 70 r.

²⁶⁹ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 23 i següents.

²⁷⁰ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 4 i 5.

comptes del trienni anterior.²⁷¹ La primera funció que van tenir els oïdors va ser la percepció i la distribució posterior dels diners recaptats. D'aquí, com ha assenyalat Isabel Sánchez de Movellán, la gran rellevància que van tenir pel control i la fiscalització dels comptes atribuïda als oïdors.²⁷² Estaven obligats a anar allà on es trobés la Diputació, a la que havien d'acudir tots els dies. Juntament amb els diputats formaven el consistori, i fins i tot substituïen a aquests quan estaven absents per signar les lletres i els albarans.

L'òrgan directiu i rector de la institució era el que es coneixia com a consistori. Format per diputats i oïdors disposava de l'assessorament permanent dels advocats del General així com dels escrivans de la institució.²⁷³ Aquest tribunal era el que tractava tots els plets que feien referència a la matèria tributaria de la Diputació. En ocasions, com es veurà a llarg dels anys del regnat del rei Catòlic, el consistori va haver de canviar la seva residència principalment a causa d'epidèmies, sobretot de pesta que patia Barcelona. La ciutat o vila escollida havia de ser de domini reial però la decisió del trasllat era del consistori i el rei no tenia cap participació en ella. Amb els seus membres marxaven també altres oficials com l'escrivà registrador, el racional, el regent dels comptes, l'exigidor dels deutes i el síndic o procurador del General.²⁷⁴

El consistori acostumava a reunir-se de dilluns a divendres, però com destaca el mateix Antoni Lombart, si era necessari ho feien els dissabtes al matí o, si la situació ho demanava, en qualsevol altre moment del cap de setmana. Com a curiositat, a la Casa de la Diputació s'exposava un calendari laboral per a tots els oficials on també figuraven els dies festius.

En quant a la designació de diputats i oïdors, aquesta es regia per la reforma de 1455.²⁷⁵ En aquell moment es van aprovar uns capítols de Cort i ordinacions que van modificar el sistema d'elecció fins llavors vigent. Així es va instaurar un sistema mixt entre l'anterior sistema electiu o de cooptació i un de nou, l'insaculatori, implantat amb aquesta reforma. Aquest canvi no modificava el període de servei de tres anys i afegia que al final de cada trienni, el 21 de juliol, es nomenessin els testimonis de la futura elecció. Al dia següent, el 22 de juliol, es farien les eleccions. Aquest dia es reunien els diputats i oïdors cessants, els testimonis i el notari del General. Els oficials cessants,

---

²⁷¹ *Ibidem*, p. 6.

²⁷² SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 152.

²⁷³ ACA, Generalitat, sèrie G, 161, foli 2 r.

²⁷⁴ *Ibidem*, foli 39 r i v.

²⁷⁵ ACA, Generalitat, pergamins, carpeta 32.

diputats i oïdors havien de proposar i nomenar sis persones per als sis càrrecs que havien quedat vacants. D'aquesta elecció quedava informat, secretament, el notari. Finalitzada la ronda, hi havia sis candidats per a cada una de les places. Es passava llavors a la següent fase, on s'utilitzava el sistema d'insaculació. S'introduïen sis rodolins amb els sis noms dels candidats en un bací ple d'aigua i un infant menor de deu anys extreia, en cada una de les sis eleccions, el noms dels sis nous oficials. Les extraccions es feien seguint un ordre: primer el diputat eclesiàstic, després el militar i per últim el diputat reial. A continuació es seguia el mateix ordre amb els oïdors de comptes.²⁷⁶ Diverses normes es van aprovar al llarg de tot el segle per evitar que els escollits poguessin repetir en els càrrecs. Així per exemple, els diputats en un principi no podien ser reelegits durant dos triennis, però després es va ampliar fins a sis, per tornar a passar a quatre amb una normativa de 1432 i formulada definitivament l'any 1433. Excepcionalment es va considerar que un oïdor podia ser escollit com a diputat passats sis triennis des de la seva última elecció.²⁷⁷ Si un diputat o oïdor moria en l'exercici del càrrec, s'havia d'elegir un substitut en un període de temps no superior a trenta dies. En el cas de que el mort fos el diputat eclesiàstic, el seu successor no podia ser del mateix bisbat o vegueria. Una altra disposició innovadora que va entrar en funcionament l'any 1455, és que si moria un oïdor en l'exercici del seu càrrec, havia de ser substituït abans de trenta dies i que si no era així, diputats i oïdors deixaven de cobrar el seu salari.²⁷⁸ A més, la renovació havia de ser pactada entre la resta dels seus membres.

Els oficials de la Generalitat tenien juraven el càrrec com feien els altres oficials reials i municipals, de forma que s'obligaven a exercir lleialment el seu ofici. En general el jurament constava de dues parts, primer s'atorgava el sagrament i després l'homenatge. En el cas dels eclesiàstics aquests només juraven el sagrament.

En relació a les seves competències els diputats podien anomenar ajudants, adjunts a l'època, perquè l'oficial s'havia fet vell o perquè tot sol no podia desenvolupar el seu càrrec. En un principi els dos afectats havien de compartir sou, però després de les queixes rebudes, la Diputació va aconseguir l'any 1433 que l'oficial cessant cobrés el seu sou complet i el substitut la meitat del salari. Els diputats podien, com ja hem assenyalat, escollir als oficials de la casa i nomenar els que s'encarregarien de tasques

---

²⁷⁶ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, pp. 310-314.

²⁷⁷ *Ibidem*, pp. 274-275.

²⁷⁸ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, número 162/2, f. 93 r.

extraordinàries. En el terreny polític (això es posa de manifest en el nostre treball), els oficials principals comptaven amb immunitat civil i criminal.²⁷⁹ Aquesta es mantindrà fins a la desaparició de la institució el 1714. Entre els seus privilegis, els oficials de la Generalitat estaven exempts d'anar a hosts i cavalcades. Això es justificava afirmant que de fer-ho no podrien desenvolupar correctament la seva feina, especialment la col·lecta de drets.

Els diputats i altres oficials tenien entre els seus privilegis la possibilitat de rebre als reis, igual que els consellers de Barcelona. Sortien a rebre'ls quant aquests visitaven la Casa de la Diputació i de la mateixa manera els acompanyaven al marxar, tant de palau com de la ciutat. També es cuidava el protocol quan visitaven la Diputació altres dignitats com arquebisbes, bisbes o comtes. En aquest cas era molt important el lloc on seia el convidat i la resta d'oficials superiors de la Casa. Si el rei o la reina morien, els més alts oficials havien de vestir-se amb gramalles negres, previstes en cas de dol. Si el mort era el primogènit reial, només diputats, oïdors i porters portaven el dol per un espai inferior a un mes. També estava establert un protocol en cas de defunció pels propis oficials o pels seus parents.

Entre les prohibicions a les que estaven sotmesos els oficials de la Generalitat destaquem varies, com assenyala Isabel Sánchez de Movellán.²⁸⁰ Els diputats no podien rebre assessorament de persones alienes sobre els temes de la Diputació. Tampoc podien fer préstecs al rei, a la resta de la seva família, o a altres persones si no era concordat en Corts. Estava també prohibit escriure a altres reis sense que en tingués coneixement el seu i si ho feia algun estranger, ho havien de comunicar al seu. Si en canvi, podien escriure al Papa o a altres dignitats eclesiàstiques. Una altra prohibició específica era que diputats, oïdors i advocats no podien rebre diners, donacions, o altres béns de particulars. Per últim cal destacar, que els diputats i els oïdors tenien la prerrogativa de remoure altres oficials del General, sempre que es fonamentés en una causa justa i demostrable davant dels seus companys.²⁸¹

En quant a incompatibilitats, els oficials reials no podien exercir càrrecs a la Diputació si abans no havien renunciat al seu ofici. A més, en el moment de jurar el nou càrrec dins de la Casa, havien de prometre no exercir cap altre ofici. També, en l'any 1476, es va articular com a incompatibilitat d'oficis entre els oficials de la Diputació per

---

²⁷⁹ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 42 r -43 r.

²⁸⁰ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004p. 177 i següents.

²⁸¹ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, pp. 18-19.

a que no poguessin ésser consellers de Barcelona, així com tampoc que els advocats de la ciutat no poguessin ser advocats de la Diputació i al contrari.²⁸²

Descrites les funcions de diputats i oïdors passem ara a centrar-nos en els advocats o assessors de la Generalitat. Aquests eren dos i com va assenyalar Isabel Sánchez de Movellán, un feia les funcions d'advocat de les causes que es presentaven davant del consistori quan aquest feia de Tribunal, i l'altre feia d'assessor i jutge d'aquestes causes. La seva elecció, en un primer moment depenia de la Cort, però des de 1420 aquesta va a passar a mans dels tres diputats i els tres oïdors, que concordats, s'encarregarien d'escollir els seus successors en el futur. Les eleccions es feien el mes de juliol, coincidint amb la renovació dels oficials principals o quan un d'ells moria durant l'exercici del càrrec. Els advocats a escollir havien de ser catalans²⁸³, doctors, o "iuristes sciens e de bona fama e consciencia"²⁸⁴ i per tant ser grans coneixedors del dret del país. En el cas de la mort d'un d'ells en l'exercici del càrrec, l'altre el substituïa i cobrava també la part proporcional del seu sou segons el temps dedicat ,fins que diputats i oïdors nomenaven un nou advocat. Crida l'atenció que a cada trienni es renovava només a un dels dos advocats i aquests desenvolupaven la seva feina al llarg de dos triennis complerts, tal com s'especificava en el seu nomenament. Finalitzat el seu ofici, no podien ser escollits de nou fins que haguessin passat dos triennis des de l'acabament de l'exercici del càrrec. Eren els únics membres de la Diputació dels quals les renovacions no eren coincidents amb les de la resta d'oficials. Tot i que comptaven amb aquests dos advocats, en algunes ocasions i si la necessitat ho demandava, els diputats podien buscar l'assessorament de juristes externs a la Diputació.

Com altres oficials, els advocats havien de jurar el seu càrrec davant, d'almenys un dels oficials principals de la Generalitat. El seu horari de feina va quedar fixat l'any 1420. Havien de treballar, com a mínim, tres dies a la setmana pel matí i la tarda. El *Llibre de les Quatre Senyals* especifica que no podien absentar-se per més de dos mesos i si ho feien se'ls descomptava la part del salari.²⁸⁵ Una de les funcions principals dels advocats era acompanyar sempre als diputats. Normalment es reunien diàriament a la seu de la Diputació, però si aquests abandonaven Barcelona, havien d'anar amb ells.

---

²⁸² BRUNIQUER, E. G., Rúbriques de-. *Ceremonial dels magnífics consellers i regiment de la Ciutat de Barcelona*, vol.II, publicat per Francesc Carreras i Candi, i Bartomeu GUANYALONS I BOU, Barcelona 1912-1916, p. 103. Això no es complirà en el cas de Jaume Destorrent, advocat de la Diputació i al mateix temps conseller de la ciutat.

²⁸³ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 52.

²⁸⁴ *Ibidem*, pp. 16-17.

²⁸⁵ *Ibidem*, p. 17.

Entre les seves funcions, la principal d'elles era “veure, reconèixer i apuntar tots els processos i totes les escriptures que feien referència al General, així com intervenir en totes les causes, actes i qüestions que afectaven el General”.²⁸⁶ Com destaca Sánchez de Movellán, els advocats de la Diputació tenien una doble funció:

- a) Havien d'assessorar constantment els membres de la Casa de la Diputació, especialment diputats i oïdors. La funció assignada als diputats d'observar el compliment del dret del Principat, portava a aquests a requerir sovint els consells dels juristes de la Diputació, el que obligava a aquests a estar sempre disponibles, deixant tot allò en el que estiguessin treballant, per acudir i assessorar-los.²⁸⁷ Els oïdors també podien recórrer a ells si ho consideraven necessari. Quan els diputats demanaven consell a juristes externs, ho feien quan hi havia divergències amb el monarca i en la majoria dels casos, sobre afers específics. Es buscava llavors un doctor de l'Audiència que conegués bé el plet.
- b) Formaven part del tribunal consistori que jutjava els plets que es plantejaven davant la Diputació, generalment sobre la matèria de les generalitats. Els diputats tenien des dels orígens de la institució i per diverses disposicions reials, la potestat i jurisdicció absolutes en aquesta matèria. En les causes que es plantejaven davant el consistori, referides sempre a temes tributaris, un dels advocats exercia la funció d'assessor o jutge, mentre que l'altre feia pròpiament la funció d'advocat. Així es donava el cas que el mateix tribunal podia conèixer de l'apel·lació i suplica, si aquesta es presentava. En aquests casos els dos advocats s'intercanviaven les funcions. Quan aquest intercanvi despertava les suspicàcies d'alguna de les parts que intervenia en el plet, el tema es solucionava elegint un advocat extern al General i que no tingués cap vinculació ni amb les parts ni amb el cas.

Els advocats estaven obligats a residir al mateix lloc que els diputats, sempre amb disponibilitat absoluta donades les seves funcions. També, com els oficials principals, vestien gramalles negres en cas de mort del monarca. Com altres càrrecs del General no podien cobrar comissions fora del seu sou preestablert, ni rebre qualsevol tipus de bé.²⁸⁸ Tot i que en les primeres dècades del segle els advocats van intentar compatibilitzar la

---

²⁸⁶ *Ibidem*, pp. 16-18.

²⁸⁷ *Ibidem*, p. 17.

²⁸⁸ *Ibidem*, p. 52.

seva feina a la Diputació amb l'exercici de l'advocacia, el fet que es guanyessin més diners treballant fora de la Generalitat, i que la institució demandés en canvi una major dedicació, van portar a una reforma que va suposar un augment de salari a partir de l'any 1433.

Uns oficials de gran importància per a la institució eren els escrivans del General o notaris.²⁸⁹ Aquests els encarregats d'enregistrar una gran part dels actes jurídics i no jurídics de la Diputació del General, dels quals havien de donar fe pública. Aquests escrivans majors tenien un nombre important de col·laboradors que havien de continuar i transcriure molts llibres específics de la Casa. Així entre els textos en els que hi participarem estan: els processos de Corts i la redacció del *Llibre de les Quatre Senyals*; els llibres propis del seu càrrec: els greuges, les èpoques (de salaris i censals), el Repertori Gros, els Dietaris, el correu i la correspondència, els *Llibres de Deliberacions* del consistori, els Registres de generalitats, els Registres de galeres, el *Manual Comú* (escriptures notariales), els *Llibres d'eleccions* (de diputats i oïdors) que s'inscrivien en l'antic *Llibre de l'Ànima*, els enregistraments dels juraments dels oficials, etc.²⁹⁰ En la confecció de tots aquests registres participaven diversos ajudants de l'escrivà major. Tot i que l'enregistrament del Dietari era responsabilitat d'ells, durant un període de temps concret se n'en va encarregar l'ajudant de l'escrivania Jaume Safont.²⁹¹ L'escrivania major de la Diputació estava dividida en tres escriptoris:

- a) *L'escrivania major*, sota la responsabilitat de l'escrivà major. Funcionava com una veritable notaria que donava fe pública de tota la documentació que s'hi expedia, els *enregistraments* que es feien.
- b) *L'escrivania del regent dels comptes*, aquesta estava sota la responsabilitat de l'escrivà major del regent dels comptes.

---

²⁸⁹ Per accedir a la feina calia tenir el títol de notari públic. La carrera de notari durava vuit anys i el seu aprenentatge començava entre els catorze i setze anys. *Dietari de la Diputació del General de Catalunya 1454 a 1472. Per Jacme Safont*. Pròleg i transcripció de Marina MITJÀ, Barcelona, MCML, pp. XIV, XVIII i XIX.

²⁹⁰ Una aproximació en profunditat al fons de la Diputació a: LÓPEZ DE LA PLAZA, G., "Els arxius de la Diputació del General de Catalunya. Un recorregut tècnic pels estils de custòdia i descripció d'un fons històric" dins del *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, LI, 2007-2008, pp. 39-74. Agraïm a l'autora la seva ajuda.

²⁹¹ *Dietari de la Diputació del General de Catalunya 1454 a 1472. Per Jacme Safont*. Pròleg i transcripció de Marina MITJÀ, Barcelona, MCML, pp. I-L. Aquest es complementa amb el dietari personal del propi autor i del que ja hem parlat. Publicat el 1992 amb una introducció de J.M. SANS I TRAVÉ.

- c) *L'escrivania del mestre racional o Arxiu de la Diputació*, al capdavant del qual estava el mestre racional o regent de l'Arxiu de la Casa de la Diputació.²⁹²

Cada una de les escrivanies comptava amb un arxiu propi. En ells es guardaven totes les escriptures, cartes, lletres i processos referits a la institució, una decisió aprovada en les Corts i recollida en el *Llibre de les Quatre Senyals*.²⁹³ Per portar a terme l'enregistrament dels documents l'escrivà major tenia la col·laboració d'uns ajudants: "L'escrivà major disposava de dos o tres funcionaris, anomenats ajudants ordinaris de l'escrivania, precedits pel seu corresponent numeral".²⁹⁴ Així l'ajudant primer s'encarregava de l'enregistrament dels rebuts o àpoques i l'ajudant segon es feia càrrec de les lletres i albarans, els quals havien sempre de ser revisats per diputats i oïdors. Com assenyala Sánchez de Movellán "la remoció de càrrecs entre els ajudants ordinaris de l'escrivania major era un fenomen corrent, així com l'aspiració de l'ajudant primer d'arribar a l'escalafó més alt, l'escrivania major, i a altres càrrecs del General".²⁹⁵ Els relleus es produïen principalment a causa d'un canvi d'ofici de l'oficial substituït o de la mort d'aquest. El més habitual, quan moria l'escrivà major de la Casa de la Diputació, era que l'ajudant primer accedís al seu càrrec mentre es produïa una correlació de places en els altres ajudants de l'escrivania, però no sempre era així, com veurem. En ocasions podien demanar a diputats i oïdors, un adjunt que els hi ajudés en l'exercici del seu càrrec, si ells no el podien desenvolupar en condicions a causa de la seva senectut, vellesa o qualsevol altre indisposició.²⁹⁶ Un exemple el tenim en el propi Jaume Safont. Al juliol de 1440 va entrar a servir en la Diputació com adjunt de Pere Torró, notari i ajudant segon de l'escrivania major que havia demanat col·laboració i al·legava senectut i indisposició. Quatre dècades més tard, el setembre de 1478, el notari Miquel Benaula es convertiria en adjunt de Safont, també per la seva avançada edat i delicat estat de salut.

Els escrivans majors eren elegits per diputats i oïdors amb el beneplàcit dels advocats de la institució. Formaven part de la categoria de ministres del General juntament amb altres oficials del General, com el racional, el regent dels comptes o els

---

²⁹² *Ibidem*, pp. XIV-XV. També a ²⁹² SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Barcelona 1992, p. 18.

²⁹³ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 31.

²⁹⁴ ²⁹⁴ SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Barcelona 1992, p. 19-20.

²⁹⁵ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004p. 195.

²⁹⁶ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 286-287.

advocats. L'elecció dels escrivans majors i dels seus ajudants sempre va dependre dels diputats i aquests fins i tot podien reduir, si ho consideraven necessari, el seu nombre.²⁹⁷ Com assenyala Antoni Lombard, els primers disposaven dels seus oficis “a vida”,²⁹⁸ mentre que dels segons era molt difícil saber-ho donada la seva gran mobilitat i continuada promoció.²⁹⁹ Com els càrrecs anteriors, els escrivans havien de jurar els seus oficis, com ho podem comprovar en el Dietari de la Generalitat.

Quines eren les obligacions de l'escrivà major de la Diputació? En primer lloc tenia el deure d'inscriure i registrar en un manual, els contractes sobre els arrendaments dels drets o generalitats. Enregistrats per anys, tenien els noms dels diputats i oïdors que en cada trienni els havien adjudicat als arrendataris i compradors. També hi feia constar les garanties dels adjudicataris i els pagaments a compte que s'havien fet. En el cas que no s'aconeguís arrendar els drets, l'escrivà major prenia nota de les comandes que feien diputats i oïdors, per adjudicació personal directa i donava una còpia d'aquest llibre al racional o al regent dels comptes.³⁰⁰ També era responsable de l'escrivà major l'emissió de tot tipus de *lletres* i cartes que s'expedien des de l'escrivania de la Diputació i en les quals es posava el segell de la institució. Habitualment les cartes eren signades pel diputat eclesiàstic, recordem, la màxima autoritat del General, però en circumstàncies especials també ho podien fer la resta dels diputats o fins i tot els oïdors. En relació a les àpoques o rebuts als creditors censalistes, existia la ordre que fossin lliurades durant els tres dies següents al pagament o cobrament. En el cas que es produís un retard, normalment degut a un excessiu volum de treball o per malaltia, es castigava amb una multa de deu lliures que sortia del seu salari ordinari.³⁰¹ Els escrivans majors també s'havien de fer càrrec del control de totes les transposicions o permutes dels censals emesos per la Diputació. Una altra de les obligacions dels escrivans majors i dels seus ajudants era acompanyar els diputats i oïdors pel territori quan feien la cerca de safrans, i la vigilància i el control de les Taules i passos on es cobraven les generalitats. Un altre aspecte fonamental entre les seves tasques, com ja hem assenyalat, és la redacció del Dietari de la Diputació. Tot i ser feina de l'escrivà major, aquest la

---

²⁹⁷ *Ibidem*, p. 18.

²⁹⁸ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 5 v.

²⁹⁹ Amb tot SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, creu que també eren càrrecs vitalicis. SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 197.

³⁰⁰ *Ibidem*, p. 206

³⁰¹ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 279-280.

podia derivar a qualsevol dels seus ajudants.³⁰² L'escrivà major també rebia els escrits de les suplicacions o les demandes que, particulars o els mateixos oficials del General, volien que conegués la Diputació. Aquestes demandes, només podien tractar de matèries fiscals pròpies de la institució o del funcionariat de la Generalitat. Es tractava del primer tràmit d'un procés del que s'encarregaven els escrivans. A més de totes aquestes tasques a desenvolupar a la Casa de la Diputació, el seu responsable i els seus ajudants havien d'anar per tot el Principat donant fe d'actes molts diversos i exercint així com a notaris públics. En darrer lloc, cal esmentar que estava regulada la prohibició d'acceptar gratificacions dels nous arrendataris de les generalitats a part del preu de l'arrendament fixat. Per evitar-ho es va fixar una llista de preus que calia ser observada i on apareixia una relació dels preus taxats pels arrendaments dels drets, tant de les entrades i de les eixides com de la bolla i de les joies.³⁰³

Entre les prerrogatives dels escrivans, a més de nomenar ajudants, aquests podien exercir dos càrrecs al mateix temps. Un exemple el tenim amb Antoni Lombard i Jaume Safont, que a més d'ajudants de l'escrivania, van exercir l'ofici de procurador o síndic del General. Entre les seves incompatibilitats, no podien desenvolupar al mateix temps oficis reials i de la Diputació a l'escrivania. Sánchez de Movellán, també apunta, que devia haver incompatibilitat entre l'ofici d'escrivà major i els altres càrrecs de la Diputació, com el de procurador del General, que sí podien exercir els ajudants de l'escrivania.³⁰⁴

La segona scrivania de la Diputació era la del regent dels comptes. Elegit com l'anterior pels diputats i els oïdors, havia de ser concordat entre tots sis per evitar que accedissin persones poc aptes per desenvolupar el seus oficis en perjudici del General. El càrrec de regent els comptes era vitalici i només es renovava si l'oficial promocionava a un càrrec de més relleu, o per indisposició o mort del titular.³⁰⁵ Sánchez de Movellán destaca que alguns regents dels comptes pertanyen, socialment, al sector dels mercaders o canviadors de diners. En quant als seus ajudants, sembla que aquests eren notaris que provenien de l'escrivania major. No hi ha gaire informació sobre les seves tasques a l'època. Suposem que jurava el càrrec com la resta d'oficials. Tampoc es coneix el seu horari de treball en aquest segle, així com el del seu ajudant.

---

³⁰² És el cas de Jaume Safont, que es va fer càrrec del Dietari oficial durant 28 anys.

³⁰³ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 280-282.

³⁰⁴ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 206.

³⁰⁵ El maig de 1486 amb la mort de Bartomeu Ferrer, el càrrec va ser compartit entre l'oïdor eclesiàstic Joan Navarro i l'ajudant del finat Joan Fuster. ACA, Generalitat, deliberacions N-116, imatge 85.

El regent dels comptes s'encarregava de la comptabilitat de l'organisme³⁰⁶. Com afirma Marina Mitjà: “Registrava els ingressos i abonava i registrava les despeses de la Casa. L'escrivania del regent era, per tant, la caixa. El regent no era notari: era un mercader, hi havia de conèixer el maneig dels llibres de comptes i tenir sentit de l'operació comercial”.³⁰⁷ Per desenvolupar la seva tasca havia de portar la comptabilitat de la institució a través de diversos llibres. Fent-se càrrec de molts dels seus enregistraments o trasllats el seu ajudant, com també els anuals dels dos llibres anomenats “ordinaris” en què s'anotaven els arrendaments o les comandes dels drets o generalitats, els deutes, els rebuts, les gràcies, les remuneracions i altres despeses de la Diputació. Segons Sánchez de Movellán, ja des de la dècada dels anys vint del segle XV, el regent dels comptes podia demanar un adjunt al seu ofici.³⁰⁸ A més, hi ha constància, segons el Dietari de la Generalitat, que el càrrec podia passar de pares a fills i com fins i tot, aquest podia ser compatible amb altres oficis, com el de drassaner.

La tercera escrivania de la Diputació del General era l'escrivania del racional, també anomenada dels oïdors de comptes i portadors de les claus de l'Arxiu de la Casa de la Diputació. La majoria del personal que va desenvolupar aquest ofici eren notaris o ciutadans amb prestigi. També formaven part de la categoria de ministres del General, pel que havien de ser escollits concordadament entre diputats i oïdors. Així com els responsables de les altres escrivanies, sembla que el seu ofici era vitalici i els altres oficials principals, els racionals tenien ajudants i adjunts que gaudien d'un estatus jurídic semblant al de l'escrivania major.

Entre les obligacions de l'escrivà del racional o el notari de l'Arxiu de la Diputació, destacava rebre els comptes del trienni dels diputats i la seva revisió amb l'ajut d'un expert que col·laborava amb els oïdors. Junts havien d'arribar a la conclusió i definició final d'aquests comptes³⁰⁹ i havien de fer la mateixa feina amb els comptes dels diputats locals i la resta de comptes referents als béns o altres emoluments del General.³¹⁰ Relacionada amb aquesta funció comptable, es sumava la supervisió última que feien els oficials principals de la Diputació. Així, la norma general disposava que els diputats i els oïdors havien de declarar i aclarir tots els dubtes dels comptes

---

³⁰⁶ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 303 i següents.

³⁰⁷ *Dietari de la Diputació del General de Catalunya, 1454 a 1472. Per Jacme Safont*. Pròleg i transcripció feta per Marina MITJÀ, Barcelona 1950, p. XV.

³⁰⁸ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 210.

³⁰⁹ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161 f. 37 r.

³¹⁰ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, pp. 13-14.

examinats pel racional.³¹¹ L'escrivà racional i el seu ajudant tenien, a més, la funció de “continuar lo llibre apellat Blau, com sia propi, e pertanyent al dit offici”.³¹² Aquest llibre recollia les vendes, arrendaments i comandes que cada dia es feien de totes les generalitats del Principat, així com també de bolles de plom, segells de cera, draps de llana e altres productes, e entrades e eixides del territori. La feina principal del racional era portar aquest *Llibre Blau* i tots els llibres de la Taula o Banc del General. Per últim, l'escrivà de l'Arxiu i el seu ajudant, havien de prestar una caució o seguretat per les cent lliures que rebien per examinar els comptes dels drets o generalitats no arrendades.³¹³ Aquests encomanaments es registraven en un llibre del que tenien còpia el racional o el regent dels comptes.³¹⁴

No entrarem en detall al parlar dels diputats locals, aspecte que s'escapa del nostre estudi.³¹⁵ En canvi, convé destacar que aquests exercien el seu poder, per delegació dels diputats generals, en els territoris de la seva jurisdicció. Aquesta venia donada per les vegueries, territoris delimitats en la majoria dels casos pels antics comtats catalans. En la majoria de caps de vegueria trobem un diputat local. A finals del segle XV els diputats locals no arribaven a una vintena. Les seves funcions eren, com en el cas dels diputats generals, controlar i recaptar les generalitats del seu territori.

Una altra figura que cal destacar en l'organigrama de la Diputació és la del procurador o síndic del General. Aquests eren designats pels diputats, tot i que Sánchez de Movellán no descarta que ho fessin concordadament amb els oïdors i amb la col·laboració dels advocats de la institució.³¹⁶ El càrrec devia ser vitalici perquè hi ha constància de que, almenys, un síndic del General, Joan Ros el va exercir duran més de vint anys i fins a la seva mort. Normalment accedien al càrrec de procurador o síndic, els notaris i en ocasions combinaven aquesta feina amb la d'ajudants de l'escribania major. Antoni Lombart i Jaume Safont serien un exemple d'això. Cal destacar a més, com fa Sánchez de Movellán: “l'existència d'una gran mobilitat de càrrecs entre diversos oficials del General, com els de l'escribania major, els de la regència dels comptes, els oficials racionals, els procuradors del General o l'exigidor dels deutes del

---

³¹¹ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 36 v.

³¹² *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, p. 285.

³¹³ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 35 r.

³¹⁴ *Ibidem*, f. 30 r.

³¹⁵ Tracta el tema en detall: SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, pp. 215-225.

³¹⁶ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 226.

General”.³¹⁷ Tot i que en un primer moment el càrrec podia passar de pares a fills o a parents, aquest costum seria prohibit per la mateixa Diputació, l’any 1455.

La funció principal dels síndics o procuradors del General consistia en defensar les constitucions vigents al país i els seus capítols de Cort. Aquesta obligació de defensar la legalitat es podia desenvolupar de dues formes. Per una banda els síndics o procuradors que exercien aquesta funció en l’àmbit de la Diputació, sobretot a través de manaments dels diputats i que s’encarregaven dels processos iniciats pel mateix procurador, i d’altra banda, altres síndics del General que en el seu nomenament ja veien reafirmada la funció de defensa general de les constitucions i capítols de Cort del dret general del país en substitució dels diputats principals, funció que havien de complir seguint la cort del rei i presentant les demandes judicials dels drets vulnerats.

Com apunt final, destacar que els síndics del General podien renunciar al càrrec sempre que volguessin. Això normalment passava per la seva promoció a un altre càrrec de la institució.

Una breu referència als oficials encarregats de la recaptació de les generalitats: quan la Diputació no aconseguia arrendar els drets de les generalitats a particulars, que disposaven dels seus propis collidors - els col·lectors -, s’encarregaven de la seva recaptació i cobrament els oficials de la pròpia Generalitat. Aquests eren: el defensor de les generalitats, l’exigidor dels deutes de les generalitats, els collidors i sobrecol·lectors, els guardes i sobreguardes i els porters del General.

Tots aquests oficials havien de jurar servir lleialment en el seu ofici i sempre tenien l’opció d’abandonar el seu càrrec. Els oficis de collidors directes dels drets, generalment eren escollits pels diputats i els oïdors de manera concordada. Exercien la seva feina durant un trienni, però a diferència dels oficials superiors, podien tornar a ser escollits. En alguns casos, com ha posat de manifest Isabel Sánchez de Movellán, podien ocupar el seu càrrec de manera vitalícia.³¹⁸

Aquests oficials exercien el seu ofici, de forma general, fora de la Casa de la Diputació. El fet de tractar amb les persones que havien de pagar els drets de les generalitats, feia que en moltes ocasions estiguessin exposats a rebre amenaces i insults per part de persones que havien de pagar els seus tributs. Això va comportar que rebessin nombrosos plets i demandes davant el consistori de la Diputació.

---

³¹⁷ *Ibidem* pp. 226-227.

³¹⁸ *Ibidem*, p. 232.

El defensor de les generalitats podia desenvolupar el seu ofici de forma vitalícia. La seva funció, com el seu nom indica, era defensar els drets del General per a la correcta recaptació d'aquests. Per a desenvolupar la seva feina podia elegir collidors, i si ho necessitava, també guardes que havien de "recollir" (cobrar) els diferents drets de la Generalitat no arrendats. Aquí entraven tant el de la bolla de plom i segell de cera, com el de les entrades i eixides i el dels tributs sobre la canemasseria.

Un altre oficial era l'*instigador* o *exigidor dels deutes* del General "lo qual havia càrrech de exhegir e fer cobrar los deutes qui eren deguts al General de Cathalunya".³¹⁹ La seva funció principal era el cobrament dels deutes o "restes" deguts al General en concepte de generalitats. Per desenvolupar la seva tasca podia disposar d'un adjunt i el suport i els serveis dels porters del General que els ajudaven, per exemple, en els emparaments dels deutors. Aquest ofici era compatible amb altres del General.

Els collidors dels drets, eren els oficials encarregats de cobrar els drets no arrendats als particulars. Una vegada s'acabava el període en què la Diputació feia aquests arrendaments, els diputats i oïdors escollien concordadament els collidors. Tot i que eren escollits per aquests, en moltes ocasions, també van ser-ho pels defensors dels drets del General, els sobrecollidors i altres. Cal afegir que aquesta elecció sempre es produïa de manera excepcional i es feia per delegació dels oficials principals. Aquest oficials, com la resta, prestaven sacrament i homenatge, de la mateixa manera que ho feien la resta d'oficials del General. Específicament estaven obligats a complir els capítols i ordinacions que regulaven la col·lecta. Fins i tot, alguns d'ells disposaven d'una còpia de les normes descriptives de la recaptació i també havien de lliurar els diners recaptats al seu oficial superior que, generalment era el sobrecollidor de la ciutat més propera.

Com assenyala Isabel Sánchez de Movellán cal destacar que mentre "el collidor era la persona designada pels diputats i oïdors per cobrar els drets no arrendats, l'altre sistema existent era la subhasta que adjudicava als arrendataris el cobrament, tot i que aquests nomenaven col·lectors dels seus drets arrendats".³²⁰ Així, com explica la mateixa autora, es produeix una confusió entre collidors i col·lectors. Per una banda perquè s'utilitza la paraula *collidor* indistintament per a tots dos oficials i per l'altra perquè es pot observar com l'ofici de collidor va sovint unit al de guarda del General, i

---

³¹⁹ SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, p. 48.

³²⁰ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004p. 236.

que en diverses ocasions es pot comprovar com la mateixa persona exercia els dos oficis. Això passava normalment pel fet que l'oficial en qüestió pertanyia a una ciutat o vila que posseïa un pas, un lloc de control on havien de pagar-se les generalitats i on calia extremar la vigilància. Per aquest motiu molts d'aquests collidors eren nascuts i domiciliats en els mateixos llocs on s'havien de cobrar els impostos. A les localitats importants on hi havia més trànsit mercantil, com Barcelona, va haver-hi més d'un collidor. Aquests podien, si era necessari, demanar més guardes pel lloc on tenien assignada la collita. Els oficials visitadors del General eren els encarregats d'avaluar aquestes peticions i la feina desenvolupada.

Els collidors dels drets podien fer-se càrrec d'un dels drets o generalitats o de més d'un, però havien de portar llibres d'enregistrament separats. En quant a la durada del seu càrrec, aquests l'exercien durant un únic trienni i en tot moment podien ser remoguts pels diputats, de la mateixa manera que els arrendataris dels drets podien remoure els seus collidors.³²¹ Per poder portar un control d'aquests recaptadors de drets es van elaborar unes llistes que estaven en poder del racional o del regent dels comptes.³²² Aquestes eren utilitzades pels oficials visitadors de les diverses taules i passos del Principat.

Collidors i arrendataris de drets havien d'aportar garanties i fermances que asseguressin la recaptació prevista i s'inscrivien en un llibre que portava l'escrivà major de la Diputació. Aquestes fermances garantien el pagament del preu de la comanda assignada en cas que el collidor o l'encomanat no pogués cobrar els drets.

Un cop cobrats aquests drets, la funció principal dels collidors consistia en enregistrar correctament els cobraments realitzats. Aquests enregistraments eren revisats pels cercadors o visitadors de Taules i passos amb una periodicitat triennial. Els collidors de Barcelona podien ajudar-se d'escrivans per realitzar tots els enregistraments d'ingressos. A continuació, totes les recaptacions del Principat anaven a parar a la Taula de Barcelona. Els collidors de les ciutats grans es feien càrrec dels diners recaptats per les localitats petites, per enviar-los també a la Taula. Així cada trimestre o semestre es produïa aquest procediment per tot el territori.

Els collidors, tant els de les entrades com els de la bolla, disposaven d'uns segells o empremtes per, una banda, marcar els cobraments del drets de les entrades i, de l'altra, gravar els teixits que tributaven pel dret de bolla. Cada localitat tenia el seu

---

³²¹ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 30 r i 30 v.

³²² *Ibidem*, f. 30 r.

segell diferenciat que normalment portava les inicials, el nom o el símbol de la vila o lloc a què pertanyia. Era habitual al començament de cada trienni que oficials del General revisessin totes les Taules i passos del Principat i examinessin també els comptes dels collidors. En un primer moment aquesta funció la portaven un diputat, un oïdor i un advocat del General, però amb el transcurs del temps aquests van ser substituïts per d'altres, com els sobrecollidors o els ajudants de l'escrivania major.

En aquest temps, les agressions verbals i físiques als collidors i guardes dels drets del General, quan aquests exigien als particulars el pagament dels drets, eren freqüents. Aquests atacs es produïen sobretot fora de la ciutat de Barcelona, a llocs on estaven menys protegits. Sánchez de Movellán ha documentat diverses demandes i súplices, presentades davant del consistori de la Diputació pels collidors als diputats, on demanaven justícia i càstig pels infractors.³²³ A més, entre les funcions del collidors, també estaven les demandes que podien presentar els diputats locals de la seva vegueria sobre els fraus que trobessin en les recaptacions.

Existia una prohibició per a tots els collidors de les generalitats, doncs no podien cobrar les multes per fraus imposades als particulars,³²⁴ tot i que en ocasions sembla que sí van cobrar alguna part.

Una altra figura destacada és la del sobrecollidor, que era escollit pels diputats i oïdors de la Diputació i exercia el seu càrrec durant un trienni. Segons Jaume Sobrequés era “un inspector general de la Diputació en matèries relacionades amb la percepció dels drets fiscals d'aquesta, dotat d'amplíssimes competències sobre tot el Principat”.³²⁵ L'escrivà Antoni Lombard també assenjala de manera molt concreta les funcions dels sobrecollidors: “Lo General acostuma tenir dos sobrecollidors e, sobreguardes que van per tot lo Principat cullin, e portan en Barcelona les peccunies del General de les entrades e, exides e, los Llibres de les terças; e encarrech de regonexer e, saber los cullidors del General com se han en sos officis; e fan memorial lo qual porten als deputats qui hi provehexen”.³²⁶

Essent la funció principal dels sobrecollidors evitar els fraus, aquests havien d'estar constantment viatjant pel Principat. Per aquest motiu no podien restar a

---

³²³ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 242.

³²⁴ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 34 r.

³²⁵ SOBREQUÉS I CALLICÓ, J., “Aspectes de la política fiscal de la Diputació del General al segle XV: la qüestió de la sal a l'Empordà durant la Guerra Civil”, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironis*, vol. XXV-I, anys 1979-1980, p. 13.

³²⁶ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 9v i 10 r.

Barcelona més de dues setmanes. Per ajudar-losen la seva funció, comptaven amb l'ajut dels porters, sobretot pel que feia a la tramitació i execució dels deutes. Cada trimestre, o *terça*, els sobrecol·lidors estaven obligats a portar els diners, les pecúnies, recaptades pels col·lidors i de lliurar als receptors els llibres comptables de la bolla i de les entrades i sortides. Si els col·lidors no els entregaven els pagaments, els sobrecol·lidors ho havien de denunciar als diputats. Sobrecol·lidors i sobreguardes feien indistintament la cerca de les Taules recaptadores de drets.

Altres figures de tot aquest engranatge eren els receptors. Aquests eren els cobradors últims dels diners dels ingressos cobrats de les generalitats i que rebien a través dels sobrecol·lidors. Els receptors variaven segons els drets - de les entrades i de la bolla -, als que es sumava el receptor dels drets no arrendats, aquells els quals la seva recaptació estava encomanada als col·lidors.

Els receptors més importants eren nomenats per la ciutat i la vegueria de Barcelona, com corresponia a la ciutat més important del Principat. Altres localitats importants, com Tortosa, també tenien els seus. Aquests oficials podien tornar a ser escollits després de finalitzar el seu trienni, però també podien ser remoguts pels diputats i els oïdors que els havien nomenat. Una ordre dels diputats va establir que també podien encarregar-se de pagar sous a alguns oficials del General, com els guardes.

Un altre ofici que apareix constantment a la documentació és la dels porters. La seva principal funció era vigilar la Casa de la Diputació. Antoni Lombard parla de tres porters, cadascú amb una funció específica.³²⁷ En general, els porters s'encarregaven de les tasques domèstiques, de l'edifici de la Diputació i de la seva vigilància. També acompanyaven els diputats i altres oficials del General si sortien fora de la ciutat, i rebien els reis, als que precedien en els seus actes protocol·laris amb les maces alçades.³²⁸ S'encarregaven, a més, de portar les cartes executòries del General als seus destinataris recurrent el Principat, cobraven deutes del General, participaven en les cerques dels drets i del safrà, i feien saber pel Principat les crides redactades pels diputats. Un aspecte interessant, com recull el Dietari de la institució, és que aquests estaven obligats, pel fet de presidir els actes de la Diputació, a guardar una discreció especial sobre els assumptes tractats en les seves converses amb els oficials principals.

---

³²⁷ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 39 v i 40 r.

³²⁸ Sobre aquest tema: SÁNCHEZ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 247 i LOMBARD, A. a ACA, sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 40 v i 40 r.

Com altres oficials del General que participaven en la col·lecta i vigilància dels drets, els porters es renovaven cada tres anys i havien de jurar el seu càrrec. En ells se'ls obligava a treballar bé i lleialment en favor del General, protegint i guardant els drets de les generalitats i denunciant els fraus. Excepcionalment podien rebre el jurament per part d'altres oficials del General. Els porters podien arribar a cobrar sobresous per fraus descoberts o dietes per deixar Barcelona en missió extraordinària de la Diputació. Com altres oficials de la Casa estaven exempts de pagar drets de barra i pontatge.

La Generalitat també comptava amb guardes. Aquests variaven segons les seves funcions. Així hi havia un guarda específic, per a la Casa de la Diputació, que s'encarregava de la custòdia de l'immoble. Com assenyala Antoni Lombart, també comptaven amb uns guardes pels portals, que juraven el càrrec a l'inici de cada trienni.³²⁹ Un tercer tipus de guardes eren els dels drets del General. Aquests havien de vigilar la col·lecta dels drets i el seu pagament sense que es fessin fraus. En el cas que en trobessin, havien de denunciar-los als diputats locals o als principals.³³⁰ Les principals ciutats del Principat comptaven amb guardes, i algunes com Barcelona i Tortosa, amb més d'un. Cal tenir present que eren els encarregats de vigilar els punts estratègics de cada lloc per controlar l'arribada de les mercaderies. En les viles petites, en canvi, una mateixa persona podia desenvolupar les feines de collidor i guarda, fent-se càrrec del cobrament de les entrades i eixides. Isabel Sánchez de Movellán destaca, com per la seva feina:

“els guardes del General, al igual que altres oficials que també participaven en la recaptació dels drets, a causa de l'activitat exterior que desenvolupaven i del continu contacte que tenien amb la gent més variada, van interposar diverses demandes davant del consistori de la Diputació per veure's injuriats i insultats, o alguns, fins i tot, injustament empresonats per altres oficials - no del General - mentre desenvolupaven el seu ofici o exigien el pagament de drets”.³³¹

Situacions com aquesta es van produir de manera constant i aquest període no seria una excepció, on fins i tot alguns d'ells van morir en l'exercici de les seves funcions. Amb tot, cal afegir que els guardes, com altres oficials del General, estaven exempts d'anar al sometent i formar part de qualsevol campanya armada. En quant al guarda de la bolla de plom i el segell de cera, aquest era l'encarregat de fer la cerca i vigilància dels

---

³²⁹ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 16 r.

³³⁰ *Llibre de les Quatre Senyals*, Edició 2006, pp. 80-81.

³³¹ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 251.

botiguers, costurers, sastres i de la resta d'oficis, o de qualsevol persona que pogués defraudar comerciant amb teixits, així com denunciar aquests fraus al defensor del General.³³² Les rondes per efectuar aquests tipus de vigilància es feien un cop per setmana. Sánchez de Movellán destaca com a Barcelona, al menys, hi havia tres guardes i en moments de molta activitat econòmica aquests podien arribar a ser cinc, dels quals alguns d'ells feien d'escrivans de la Taula de Barcelona.³³³

La funció dels guardes distribuïts per la resta del Principat havia de ser més senzilla. En ocasions aquest ofici el desenvolupava el mateix collidor del lloc. El seu sou, en general, era proporcional als diners recaptats i a més podien participar de les multes imposades als defraudadors, o també podien tenir un salari taxat i una participació en les multes cobrades.

La majoria de ciutats i viles del Principat, a més de passos fronterers, comptaven amb guardes d'entrades i eixides. En les ciutats més importants, com Barcelona, existien diversos punts de control pel cobrament d'aquest dret, com el lloc de la platja, per on arribaven les mercaderies des del mar, o el Portal Nou. Cada guarda estava destinat a un punt, però en ocasions podien desenvolupar diferents oficis al mateix temps, com el de guarda i receptor, o el de guarda i collidor del mateix dret.

Més enllà dels guardes que depenien de la Generalitat cal destacar que també existien guardes nomenats pels compradors - arrendataris -, o els collidors dels drets de les generalitats per als llocs concrets on s'havien de recollir. Aquests, com els anteriors, tenien la missió de perseguir tot tipus de fraus i posar-los en coneixement del diputat local del lloc al que corresponia.

Per últim dins d'aquesta categoria d'oficis, cal parlar dels sobreguardes. Aquests eren escollits pels diputats i els oïdors de comptes i podien exercir el seu treball conjuntament amb càrrecs com el de sobrecollidor o visitador dels drets de les generalitats. S'encarregaven, amb altres oficials de la institució, de les cerques i vigilàncies que es feien per tot el Principat, per tal de supervisar que es recaptessin correctament les generalitats. Acostumaven a situar-se en les parts més fronteres del Principat.

Per finalitzar aquest apartat dedicat a l'estructura del General, cal fer una menció ràpida als seus oficis menors. Aquests no apareixen en el *Llibre de les Quatre Senyals* i

---

³³² ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 16 r.

³³³ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, p. 253.

cal recórrer a l'enumeració de càrrecs que ens aporten els *Dietaris* de la institució. Així podem observar ja, des de la segona meitat del segle XV, com es van afegint diversos oficis que recullen tasques puntuals i concretes, i sense repercussió en el funcionament habitual de la Diputació. Molts d'aquests són manuals, com el de pintor. No existeix constància escrita de la seva existència més enllà del Dietari, pel que no podem saber quin tipus de vinculació o quin sou rebien. Segons Antoni Lombart, aquests càrrecs normalment eren elegits per un sol diputat o un sol oïdor de comptes. Només per causes excepcionals es feia de forma conjunta entre els oficials superiors.³³⁴ Sembla ser que la majoria d'aquests càrrecs eren vitalicis i en moltes ocasions passaven de pares a fills. Però cal recordar que se'ls cridava per feines puntuals i en qualsevol moment els oficials del General podien recórrer a altres persones. Tot i les característiques dels seus càrrecs, aquests també havien de jurar en accedir al seu ofici. Ens limitem a continuació a recordar alguns d'aquests oficis tal i com estan recollits en el llibre sobre *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*: el de brodador, candeler, fuster, hoste de correus, pintor, banderer, llibreter, argenter, corredor (de coll i d'orella), estimador de draps i tenaller, especier, tenidor de la tenalla del General, escuders i jutges de la vila entre d'altres.³³⁵

---

³³⁴ ACA, Sèrie Generalitat, sèrie G, 161, f. 35 r i 35 v.

³³⁵ SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I., *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2004, pp. 263-268.

3. ELS PRIMERS ANYS DEL REGNAT

3.1. DES DE LA MORT DE JOAN II FINS A L'ARRIBADA AL PRINCIPAT DEL NOU REI

La mort de Joan II

El gener de 1479, el rei Joan II resta malat al llit a causa d'unes febres provocades per un dia de cacera. No feia encara una dècada que havia finalitzat la Guerra Civil al Principat, un dels conflictes més dramàtics en tota la seva història. Els anys que havien passat des de la seva tornada a Barcelona, a l'octubre de 1472, després de la capitulació de Pedralbes, havien estat un intent de reconduir una situació de la qual ell havia estat part.³³⁶ Per aquest mateix motiu, eren molts els partidaris de passar pàgina i veure, en el seu fill Ferran, l'escollit per obrir de veritat una nova etapa, el famós redreç, del que parlaria Jaume Vicens Vives cinc segles després.³³⁷

El Principat, i especialment les seves institucions, estaven pendents d'un desenllaç que previsiblement seria ràpid i fatal, tenint en compte la salut d'un rei que superava els vuitanta anys. Davant això, Diputació i Consell de Cent, prenien posicions i intentaven situar-se de la manera més profitosa, pensant en els seus interessos de cara al moment en que el nou monarca arribés al país.

La Generalitat havia sortit molt malmesa de la Guerra Civil. Tot i el seu protagonisme a l'inici del conflicte, la llarga durada d'aquest i la seva delicada situació, la van deixar en un segon pla en els anys de postguerra. Havia conservat els seus trets fonamentals, però s'havia guanyat les crítiques de gran part de la societat. Empitjoraven les coses, els greus problemes per fer front als préstecs que havia rebut del Consell de Cent i de particulars per a finançar la Guerra. El seu protagonisme, en els primers anys del conflicte, va passar al Consell de Cent.³³⁸ Aquest es va fer càrrec del finançament de l'esforç militar i finalitzada la guerra, també va voler, per la pressió dels seus propis censalers, que la Diputació liquidés el deute, o si més no, es fes càrrec de pagar les pensions. A més, la ciutat tenia diversos temes que calia resoldre i estava convençuda

---

³³⁶ Per a aprofundir els anys que van des del final de la guerra fins a la mort de Joan II: PELÁEZ, M.J., *Catalunya després de la Guerra Civil del segle XV (1472-1479)*, Editorial Curial, Barcelona 1981.

³³⁷ Sobre la idea de redreç i el paper del Consell de Cent en el regnat de Ferran el moltes vegades esmentat *Ferran II i la ciutat de Barcelona*. Per a conèixer altres aspectes sobre el seu govern en la resta dels seus dominis i en relació a la seva política internacional l'obra de BELENGUER I CEBRIÀ, E., *Fernando El Católico y la ciudad de Valencia*, PUV, València 2012.

³³⁸ Al seu llibre sobre la Guerra Civil, Santiago SOBREQÜÉS dedica un capítol al nou regnat i la liquidació del conflicte: *La guerra civil catalana del segle XV*, vol. II, Edicions 62, Barcelona 1973, pp. 345-354.

que el vell rei ja no els afrontaria, com el dels penyoraments, la restitució de bens confiscats i el de les gràcies abusives obtingudes del patrimoni reial.

En relació a la seva estructura, la Diputació s'havia “desdoblat” al llarg de la Guerra. Als pocs mesos d'iniciar-se el conflicte, un dels seus diputats Bernat Saportella, va fugir amb la seva família de Barcelona camí de Tarragona, on es trobava Joan II³³⁹. Així, el diputat “reialista”, va encapçalar tot sol la institució fins l'any 1470, quan el rei li va encarregar l'organització d'una Diputació amb el sistema que ja coneixem de vuit membres: tres diputats, tres oïdors i dos advocats. Les dues Generalitats van coexistir en el temps fins el final de la Guerra. Llavors i en compliment del punt número XI de la capitulació de Barcelona, el monarca es va comprometre a respectar les prerrogatives, les preeminències i les jurisdiccions atorgades a la Generalitat vençuda. Tot i les queixes dels diputats reialistes, aquests van haver d'esperar a les següents eleccions per veure una Generalitat renovada i on, com assenyalen diversos autors, entre ells Manuel J. Peláez: “els defectes fonamentals que caracteritzaren la nova entitat foren la manca d'interès polític dels compromissaris, que només procuraren desenvolupar aquella mena d'accions polítiques que podien reportar-los majors avantatges econòmics”³⁴⁰.

Es feia necessari introduir canvis en la institució i l'arribada d'un nou rei a Barcelona era una gran oportunitat per posar-los en marxa. Fins a quin punt els responsables de la Diputació i el Consell de Cent estaven disposats a jugar les seves cartes amb l'objectiu d'atreure al jove sobirà?

Els homes que en aquell moment ocupaven els alts càrrecs de la Casa eren, els diputats del braç eclesiàstic: el sagristà de Sant Joan de les Abadesses Joan de Lobera, que ocupava el càrrec des del 11 de gener en substitució de l'abat de Poblet, Miquel Delgado que havia mort el 26 de novembre de 1478; del braç militar: Mateo de Montcada i del reial Francesc Ramis. Entre els oïdors, l'eclesiàstic era el canonge de la Seu d'Urgell, Marc Artado, del braç militar Joan Saportella i del reial Joan Rossell, de Lleida. El mateix dia que el nou conseller en cap jurava el càrrec, els diputats escrivien al príncep Ferran dient-li que no el volien molestar però veient com el seu pare portava entre tres i quatre dies amb febre i donada la seva gran edat havien decidit informar-lo contínuament sobre el seu estat de salut i la seva evolució. Afegien, per reafirmar els seus arguments, una carta del metge Gabriel Miró, amb les seves apreciacions sobre el

---

³³⁹ Sobre Bernat Saportella: PELÁEZ, M.J., *Catalunya després de la Guerra Civil del segle XV (1472-1479)*, Editorial Curial, Barcelona 1981, p. 111. i SOBREQÜÉS, J., *La guerra civil catalana del segle XV*, vol. I, Edicions 62, Barcelona 1973, pp. 431 i següents.

³⁴⁰ *Ibidem*, p. 112.

delicat estat del monarca. A partir d'aquesta missiva, les cartes des de la Generalitat són constants per a mantenir informat al futur rei d'Aragó. Com a bons vassalls, també escriuen als diputats d'Aragó, als jurats de Saragossa, al conestable d'Aragó Joan de Cardona i al lloctinent de Joan II al Regne de València, Enric d'Aragó. A tots se'ls hi demanava des de la Diputació oracions per la salut del rei, ja moribund. En la carta al conestable, reconeixien que no volien deixar sol al monarca, fet pel que havien decidit posar de manera permanent amb ell un diputat i un oïdor de la casa, fent-li saber, a més, que “els consellers d'aquesta ciutat fan lo semblant”.³⁴¹

Les cartes, amb les notes del doctor Miró per informar a Ferran eren constants. En la seva missiva del 18 de gener per exemple, els informes del metge fins i tot porten escrita l'hora en que van ser redactats. Són un intent d'informar, de manera immediata, de l'estat de salut del vell monarca, un fet que fa més evident quin era el final esperat a Barcelona. És així com, ni vint-i-quatre hores més tard d'aquesta carta, entre les set i les vuit del matí del dia 19, moria el rei Joan II. Els diputats, com també farien els consellers, escriuen al seu fill comunicant-li l'òbit. I en el mateix escrit no dubten en demanar al futur monarca, després de recordar-li que havia “estat jurat i admès com a primogènit”, la necessitat de “la seva propera venguda”.³⁴² Tant el Dietari de la Generalitat com el del Consell de Cent recullen la mort del vell sobirà. Especialment el primer, que descriu en detall les seves cerimònies fúnebres. Però més interessant és la visió que aporta en el seu Diari, el veterà oficial i pare del Dietari de la Diputació Jaume Safont, que en els anys de la Guerra Civil va ser fidel a la institució quan aquesta lluitava contra el monarca:

“Dimarts, a XVIII de janer del any MCCCCLXXVIII, a VII hores ans de dinar, morí dins lo palau del reverend bisbe de Barchinona, on contínuament stava, lo il·lustríssimo senyor don Johan Segon, rey d'Aragó e de Navarra, etcètera, lo qual morí per senectut com passàsa etat de LXXXIII anys 'vel inde circa'. En temps d'aquest senyor foren molts ladres per tota la terra, e molts cossaris per la mar, en tant que ab tota veritat a penes algú gosava anar per la terra que no fos pres e robat. E per semblant, per mar anaven molts cossaris qui levaven la roba e les mercaderies a moltes gents. E may algú no·n podie haver justícia, e si·u feya era gran maravella. E vengueren en aço que fins los capellans qui·s levaven a matines prenien, e·ls ambocaven e·ls treyen de la ciutat, matent-

---

³⁴¹ ACA, Generalitat N-706, f. 2r.

³⁴² *Ibidem*, f. 12v.

los per castells e fortalezes que tenien en Cathalunya, e aquí·ls feyen rescatar. Encara se seguí ab tota veritat que en temps de aquest senyor tota la terra fonch plena de moneda falça, e per diverses castells, viles e loch(s) de Cathalunya se'n baté, e altres parts de sa senyoria per semblant, en quantitat cupiosa. En tant que en son temps foren fets molts deshòrdens en la terra, e sobergaries infinides a sos vassalls, les quals serien molt largues de recitar. És veritat que en l'article de la sua mort morí molt virtuosament, ço és, ben confessat, combregat e pernucciat, demanant perdó general a tothom, e ell, per semblant, perdonà generalment a tothom".³⁴³

Safont, aprofitava la mort del rei per fer una descripció de quina era la situació del Principat en aquell moment, a finals de la dècada dels setanta. Tot i ser benèvol al final de la seva vida amb Joan II, no s'està de destacar la situació de desgovern i perill en el que es trobaven els habitants del Principat, set anys després de la Guerra.

Al dia següent s'iniciaren les exèquies per la mort del monarca. Des de la Diputació, diferents correus transportaven missives als seus companys aragonesos i valencians, donant-los a conèixer la fatal notícia. Mentrestant representants de la Diputació i el Consell de Cent ocupaven els seu llocs, com marcava el cerimonial, vestits amb les indumentàries pròpies de l'ocasió al Saló del Tinell del Palau Reial. Dos cops al dia, matí i tarda, acompanyaven les seves despulles mortals; els consellers col·locats a la dreta i els diputats a l'esquerra³⁴⁴. Aquesta imatge mostra clarament fins a quin punt uns i altres feien valdre les seves institucions i s'observaven amb recel, sempre disposats a guanyar-se el favor del nou monarca. Més enllà del comiat a Joan II, sabien que els seus primers moviments eren claus per guanyar-se el favor del futur monarca i en aquest sentit els primers gestos podien ser decisius.

El dia 20 arribà a Barcelona des de Tarragona Joan Saportella, l'oïdor militar, absent a la ciutat des del mes de desembre, per a reunir-se amb els seus companys. El motiu principal: enviar un representant a la cort per defensar els interessos de la Casa. Aquell mateix dia i possiblement per a no perdre l'iniciativa, el conseller en cap de Barcelona, Jaume Destorrent,³⁴⁵ reunia al Trentenari o Consell reduït amb la intenció de

---

³⁴³ SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, pp. 267-268.

³⁴⁴ *Ibidem*, p. 268.

³⁴⁵ La Conselleria s'escollia cada any cap el 30 de novembre per espai d'un any. Així l'elegida per a l'any 1479 fou la següent: Jaume Destorrent, conseller en cap, Joan Roig, ciutadans; Guillem Ponçguem, mercader; Jaume Mas, notari, i Marc Teixidor, apuntador de draps. La relació entre Jaume Destorrent i els

proposar-los enviar un síndic al nou rei. La seva petició va ser aprovada amb la justificació que “moltes persones van al dit Sor. les quals totes no eren amants lo be de aquesta ciutat, e era dubte no informassen S. S. a llur pler e no en favor de la dita ciutat”.³⁴⁶ A que podia deures aquestes paraules? Aviat ho veurem.

Vuit dies més tard, el 28 de gener, el notari Miquel Benaula deixava Barcelona camí de la cort del rei. A les mans portava diverses cartes datades dos dies abans. En la seva credencial, els alts oficials de la Generalitat, demanaven al rei de Castella que escoltés al seu emissari com si d'ells mateixos es tractés i tampoc dubtaven en fer peticions similars a la reina Isabel.³⁴⁷ A més, portava cartes d'intercessió pel secretari i el tresorer del rei, així com per al conestable d'Aragó que es trobava amb els reis. A que es devia l'interès i la urgència dels diputats en escriure al rei? Les instruccions ens ho expliquen.³⁴⁸ Els diputats i oïdors volien que el monarca els hi tingués en “especial recomenació” i ho justificaven afirmant que d'ells depenia la recollida dels impostos que els monarques predecessors seus necessitaven per a formar exèrcits i defensar llurs territoris. Feta aquesta evident introducció, li detallaven la situació econòmica en que es trobava la Diputació a la mort del seu pare. Aliens al seu dol, parlaven fredament de tots els problemes que tenien plantejats, així com de les iniciatives portades a terme per solucionar-los, gestions a les que feien responsable al propi Joan II. Així explicaven a Ferran, la situació de decrepitud en que es trobaven les arques públiques al final de la Guerra Civil, com no havia estat possible fer front al pagament de censals, tant els vells com els nous, i que amb el beneplàcit del monarca s'havia decidit no pagar els primers. Recordaven a Ferran, que amb la capitulació de Pedralbes, la Taula de Barcelona ja no comptava amb les més de quatre-centes mil lliures de les que disposava la Generalitat abans de la Guerra i com aquesta s'havia vist abocada a no pagar els censals anteriors a 1468. A més, els actuals diputats justificaven la seva actuació en els càrrecs, en els quasi dos anys i mig, afirmant que no comptaven amb suficients diners, perquè calia pagar als censalistes que havien servit al rei des de 1472 i als que havien col·laborat amb la Generalitat revoltada entre 1468 i 1472, anys que aquesta institució ja no havia fet front als seus compromisos econòmics. Les instruccions no li ocultaven tampoc el malestar

---

Saportella era molt dolenta a causa de la mort, ajusticiat, del germà gran del primer abans de la Guerra Civil, com veurem.

³⁴⁶ AHMB. Del. 1478-1479, f. 134v.

³⁴⁷ ACA, Generalitat, sèrie V, 16. “Suplicam per aquella sia merce sua benignament hojr lo, e sobre aquells donar li plena creença com si per nosaltres personalment ne fos suplicada e manar lo prestament expedir com al seu servey e indemnitat del dit General cumple, e de vostra gran senyoria se spera”, f. 18r.

³⁴⁸ Les instruccions dels diputats i oïdors a Benaula es troben a ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 19v-24r. Document 1.

existent entre els creditors que havien servit al rei i que consideraven que havien de cobrar abans, i els altres que plantejaven com tots havien de cobrar al mateix temps. A més, es justificaven per escrit, amb documents signats pel propi Joan II i aportats per Benaula, els pagaments dels censals a Mateu Capell, Gaspar Maymó, el comte de Cardona i Prades, Joan Ramon Folc III i el castellà d'Amposta. Pagaments que sens dubte havien causat malestar a la resta de creditors.³⁴⁹

Les instruccions de Miquel Benaula també feien referència al govern de la ciutat de Barcelona. Els diputats no se n'estaven de criticar al Consell de Cent per batre moneda de menut de Perpinyà sense permís reial. A més sospitaven dels seus membres:

“los consellers e consell de la ciutat de Barchinona novament serien entrats en pensament de pendres per sa (autoritat) los drets de les generalitats, taules, e collectes de aquells, tant per les pensions degudes dels censals vells com dels nous; los quals com dit es dessus puguen a tals e tantes quantitats que si integrament e succesiva e sens intermedi se han a pagar absorbexen totes les substancies del General”.³⁵⁰

El text finalitzava amb la petició al monarca que no prengué cap mesura fins a la seva arribada al Principat, recordant-li a més que les Corts eren l'instrument ideal per informar-se sobre quina era la situació del país i introduir els canvis que considerés necessaris. Els diputats remataven la seva posició afirmant que a ells: “no moura altra cosa en aquest fet que lo servey del dit senyor, be e repos del dit Principat, indempnitat del General, e descarrech llur”.³⁵¹

Paral·lelament, el Consell de Cent també s'adaptava als nous temps. El Trentenari havia decidit enviar a la cort al síndic Joan Mateu, en una missió que per a Jaume Vicens Vives “evidentment era complicada i plena de dificultats”.³⁵² El dia 28, el mateix que marxava Benaula, escrivien a Ferran explicant-li la intenció de la seva ambaixada. A més de donar-li el condol per la mort del seu pare i plantejar-li altres afers, li anuncien que l'escrivà de la Diputació es troba camí de la cort per “empetxar que los censals nous de la Deputació no sien pagats” i li demanen que supliqui al futur rei d'Aragó “que sia de merçe no creure illusions ni provehir alguna [cosa] per via de

---

³⁴⁹ *Ibidem*, 20r-20v.

³⁵⁰ *Ibidem*, f 23v.

³⁵¹ *Ibidem*, f 24r.

³⁵² VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p 164. En tot cas, no menys que la de Miquel Benaula.

sobrecehiment ni en altra forma”.³⁵³ En relació a aquest plet volien del seu síndic que aconseguís del sobirà una provisió, ordenant que els censals del General fossin pagats, perquè d’això, afirmava el document dels consellers, depenia la conservació de la ciutat.³⁵⁴

Des de la mort de Joan II, les dues principals institucions del país desplegaven les seves estratègies per guanyar-se el favor del seu fill i futur rei. Però en el cas de la Diputació, aquesta no era la seva única preocupació. Aquell mateix mes de gener s’havia signat la pau amb França, un fet que havia estat acollit de forma molt positiva per a tothom, però la situació encara estava lluny de calmar-se. Al llarg de la frontera continuaven els actes de guerra a causa de la resistència d’Hug Roger III, comte de Pallars. Aquest noble era l’únic que continuava en peu de guerra després de la capitulació de Pedralbes, de la que el vell sobirà l’havia deixat al marge. La Diputació era l’encarregada, després de la mort del rei, de fer front a aquell desafiament. Els diputats, ja des del mateix febrer, escrivien cartes a Ferran, a la regent de Navarra, la princesa de Foix, al conestable d’Aragó, el fill del comte de Cardona, al secretari del rei i al propi Benaula per fer-los arribar la fragilitat de la situació que de no evitar-ho, podia derivar en nous problemes.³⁵⁵ També insisteixen al rei, novament, en que no podien fer front al pagament dels censals vells, fet pel que li demanaven que no permetés l’obertura de causes contra ells perquè, com ja li havien dit, havien actuat en compliment de les ordres del seu pare.³⁵⁶

Davant el fet que el Consell de Cent també havia enviat al seu síndic a la cort, diputats i oïdors decidiren enviar un segon emissari a reunir-se amb el rei, probablement per reforçar, encara més, els seus arguments. Així, pels voltants del 10 de febrer deixava la ciutat comtal l’ardiac major de la Seu d’Urgell, Joan Navarro. En les instruccions, els diputats feien un repàs a les seves principals preocupacions: “ço es los censals carregats sobre lo General en lo temps de les turbacions, lo fet de les monedes,

---

³⁵³ Aquesta nota i l’anterior a AHMB. Lletres Closes, f. 4 v. Document 2.

³⁵⁴ Segons el Dietari de la ciutat el Síndic marxa de Barcelona el dia 25, mentre que les seves instruccions tenen data del 28. Va marxar abans perquè coneixia la partida de l’escrivà de la Diputació i després un correu li va enviar aquestes?

³⁵⁵ En una carta datada el 15 de febrer i dirigida a Benaula volen que parli amb el fill del comte de Cardona, conestable d’Aragó, i demani al rei que la princesa de Foix tregui del vescomtat de Castellbó a Matxicot i les seves tropes. ACA, Generalitat N-706, f. 35v -36r. Aquest dirigia partides armades a sou d’aquesta.

³⁵⁶ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f 25r-25v. La carta diu: “Novament son venguts a nosaltres alguns dels dits creadors comynant nos que si no pagam lo que degut los es de continent, procehiran contra lo General ab reclams e totes cohercions quels sien possibles”. Probablement coneixien les crítiques i pressions que rebien des de la conselleria Destorrent.

del comte de Pallars, Machicot, Mudarra, abat de Sant Johan de les Abadesses e de mossen Bernat Çaportella de les quals ell per menut es informat”.³⁵⁷ Als assumptes ja coneguts s’afegien els de Mudarra i Matxicot, dos dels capitans que feien la Guerra a la frontera i que tenien problemes per controlar a la seva gent per no cobrar els seus sous. Sobre el monestir de Sant Joan, els diputats demanaven una ajuda per a la seva reconstrucció, després dels danys rebuts al llarg del conflicte bèl·lic i la seva fidelitat a Joan II. També es parlava de l’antic diputat Bernat Saportella, l’home que havia encapçalat tot sol, entre els anys 1462 i 1470, una Diputació reialista paral·lela a l’aixecada en armes. Un afer, que serà important i del que tractarem més endavant. La missiva culminava amb una demanda a l’ardiaca perquè treballés estretament amb Benaula si aquest encara seguia a la cort.³⁵⁸

Els reis a Trujillo

Els reis de Castella rebien la notícia de la mort de Joan II a la ciutat extremeña de Trujillo. El dia 28 de gener Ferran escriu a la Diputació i al Consell de Cent i la reina Isabel ho feia un dia més tard, per transmetre’ls el seu sentiment per la mort del seu pare i anunciar-los la seva intenció de dirigir-se aviat al Principat.

La carta del sobirà arribava a Barcelona el 10 de febrer i aquell mateix dia diputats i oïdors el contestaven. Seria la primera de les moltes que els hi escriurà al llarg del seu llarg regnat. En aquesta, li fan saber que les honres fúnebres al seu pare estaven tant ben fetes “que no si pot res mellorar”,³⁵⁹ per després insistir de nou en la necessitat que anés aviat al Principat per fer front a tots els seus problemes i abordar també els interessos particulars dels catalans plantejats a la última Cort del seu pare celebrada a Barcelona. Per reforçar els seus argument, afirmaven sense donar gaires detalls que s’estaven produint “violències i desordens” en algunes parts del territori. En aquest sentit li donaven el seu recolzament en la resolució del plet amb el Comte de Pallars, enquistat des que la Capitulació de Pedralbes li negués el perdó reial. Els membres del consistori coneixien els moviments que el rei estava realitzant per regraciar-se amb el

---

³⁵⁷ *Ibidem*, f. 29v.

³⁵⁸ En un altre carta, que portava l’ardiaca, des de la Diputació li demanen a Benaula que avanci tot el possible en les seves gestions i que els hi comunicui l’estat de les mateixes. ACA, Generalitat N-706, f. 33v.

³⁵⁹ *Ibidem*, f. 30v-31r.

noble coincidint amb el nou escenari creat després de la mort del seu pare.³⁶⁰ En la seva carta als diputats, Ferran havia expressat la seva preocupació, compartida també amb el Consell de Cent, sobre la necessitat de vetllar per la pau i la bona administració de la justícia fins que es produís la seva arribada. Una petició a la que responien afirmant que ells eren els encarregats de mirar pels Usatges de Barcelona, les constitucions i els capítols de Cort del Principat, mentre que havia de ser el seu governador i els seus oficials qui s'encarreguessin de fer justícia.

No només el comte de Pallars preocupava a la principal institució del país, també ho feien els remences. Per aquells dies els diputats escrivien als seus representants locals a Girona, Vic i Camprodon, perquè estiguessin molt atents al que passava en els seus territoris. Tenien constància que, després de la mort del rei Joan II, s'havien produït assemblees de remences on havia participat un dels seus principals cabdills, Francesc de Verntallat. Així, demanaven als seus representants locals, que estiguessin molt pendents i informats de qualsevol fet que pogués succeir per fer-los ho saber i comunicar-ho prest a Ferran.³⁶¹

La situació a tot el Principat, fins i tot a la mateixa capital, era delicada. El buit de poder produït per la mort del pare de Ferran i la seva esperada arribada, havien animat a molts a jugar les seves cartes per situar-se millor de cara als nous temps. No es recordava una situació similar almenys des de l'època d'Alfons el Magnànim, quan aquest va marxar a Nàpols i va deixar Catalunya en mans de la seva muller, la reina Maria. Però des de llavors moltes coses havien passat i entre aquestes una Guerra Civil de deu anys i la creació d'una nova Generalitat, que sense grans canvis era diferent a la que havia fet la guerra a la monarquia. Ara els seus membres tenien per davant molts fronts oberts i qualsevol d'ells podia degenerar fins a convertir-se en un conflicte.

A mitjans del mes de febrer, encara no feia un mes de la mort de Joan II, quan aparegueren els primers problemes. Els responsables de la Generalitat rebien pressions i insults de creditors censalistas, que exigien recuperar els diners invertits en la institució en els anys de la Guerra Civil. Fins i tot, diputats i oïdors qualificaven de “quasi avalots” el que estava passant en aquell moment a Barcelona. Més enllà del relleu al front de la monarquia, no semblava haver-hi cap fet puntual que provoqués aquelles

---

³⁶⁰ Així ho expressaven en una carta al veguer de Pallars aquell mateix dia. ACA, Generalitat N-706, f. 32v: “Haureu sentit algunes persones aquests dies per passats esser anades al comte de Pallars per concordar de sa restitutio a obediencia del Senyor Rey.”

³⁶¹ *Ibidem*, f. 36r- 37v.

protestes. Des de la Casa de la Diputació s'informava immediatament a Ferran del que estava passant, al temps que s'exculpaven de tota responsabilitat sobre l'afer:

“Los dits censals son stats carregats per persones no havents potestat, sens autoritat, e permis del S. R. de gloriosa recordacio, e per expulsio sua, e per esser stats impugnats dits censals per los principals e molts de la cort, e donada requesta nols aprovassen, pagassen ne admetessen, e per esser stats los qui dita instancia fan los principals de dites passades conmocions, e per ço deurien haver se en dits fets al parer nostre pus benignament e suau”.³⁶²

A més afegien que gràcies al governador de Catalunya Galceran Requesens de Soler, que es trobava a la ciutat, s'havien prohibit i desviat els procediments dels creditors censalistes per a que no es fessin efectius. Solució que els hi portava a demanar a Ferran que “sia mercesua provehir e manar en dit fet res no sia innovat fins a la dita venguda”³⁶³ així com també que Requesens investigués les amenaces i desordres produïts contra ells. Però encara hi havia un altre tema que volien amb ell tractar. En la mateixa carta datada el dia 20, els diputats insistien en la seva llista de greuges. Entre aquests destacava l'atac de Mudarra i els seus homes contra Almacelles, on havia capturat entre tres-cents i quatre-cents caps de bestiar. A més el rei de França, amb la complicitat de la princesa de Viana, havia aconseguit ocupar la vila d'Organyà amb tropes capitanejades per Matxicot, fet que havia obligat al conestable a marxar cap a la Seu d'Urgell per a protegir la ciutat. Donada la gravetat del que estava passant, el consistori es va comprometre a mantenir-lo informat en tot moment, decisió de la que també feien partícip al seu enviat, Miquel Benaula.

Tornant al tema dels censals nous, que era el que estava passant? Vicens Vives havia parlat d'aquest tema en la seva tesi doctoral. Per a ell, que utilitza documentació municipal, la Generalitat devia a la ciutat importants sumes de diners dels anys de la Guerra contra Joan II. Per mantenir l'esforç, el Consell de Cent havia bestret a la ciutat carregant censals sobre el pecuniari particular. L'historiador afirmava que les pensions d'aquests censals havien de ser abonades per la ciutat amb els diners que rebria del General,³⁶⁴ però com que aquests no feien front als seus crèdits, els consellers havien de fer-se càrrec del pagament de les pensions degudes. L'arribada de Ferran II al tron

---

³⁶² ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 28r. Aquests pertanyen a la Diputació revoltada contra el rei. Document 3.

³⁶³ *Ibidem*.

³⁶⁴ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 166.

segons aquest, “quasi coincidí amb les reclamacions dels creditors dels censals nous que, exigien a la ciutat que els fossin abonades les quantitats que se’ls devien en concepte de pensions o interessos”.³⁶⁵ Però aquestes demandes no eren sols per a la ciutat, també les rebia la Casa de la Diputació. El que pels diputats eren persones “sens autoritat” que reclamaven uns diners que havien prestat per mantenir la lluita contra el monarca, pels consellers, en una lletra enviada al rei el mateix dia que la de la Diputació, eren: “spitals, sglesies, pubilles, dones, vidues, monastirs e altres coses pies, les quals... perexen, e lo servey diunal cessa e molt donzelles stan sens marit e no es dupte que algunes se.n perden”.³⁶⁶

Aquests eren els missatges que li arribaven al sobirà a finals del mes de febrer: perill d’avalots a Barcelona segons la Generalitat, censalistes de la institució que es trobaven en una situació desesperada segons el Consell de Cent. I més enllà del terreny econòmic, problemes en les fronteres del nord i l’oest a causa de bandes armades, promogudes pels regnes de Navarra i França. Davant d’això el rei insistia en la seva intenció de viatjar aviat al Principat. El problema però era la delicada situació que encara es vivia amb Portugal després de la última guerra civil amb Castella, fet que no li permetia encara emprendre el camí cap els seus territoris patrimonials.

Nous problemes apareixien en poc temps. A finals de febrer els diputats havien escrit a Benaula i a l’advocat i assessor de la Generalitat, Joan Dusay, que es trobava a la cort per afers propis, per informar-los que els diputats d’Aragó i de València estaven carregant llanes pel port de Tortosa en perjudici dels seus interessos. Per aquest motiu els demanen que parlin amb el rei i que aquest prengui mesures per evitar-ho. A més, el bastard de Cardona, que s’havia dirigit cap al nord per fer front a les bandes armades, els havia fet saber que Matxicot havia donat un cop de mà a la vila d’Artesa, iniciativa greu de la que volien que el rei fos informat.

Només vint-i-quatre hores més tard, l’últim dia de febrer, els diputats perdien la paciència. Escrivien dues cartes, una novament al seu emissari i una altra al propi sobirà. A Benaula li deien molestos que estaven “admirats” que dels quatre correus que li havien enviat només un els hi hagués estat retornat. I el que era pitjor, li recriminaven no haver rebut encara cap carta seva. A continuació li demanaven que els escrivís per veure com anaven les seves negociacions i li recordaven que havia estat tramès a la Cort per tractar assumptes importants com els de Mudarra, Matxicot i el comte de Pallars, la

---

³⁶⁵ *Ibidem.* vol. I, p. 167.

³⁶⁶ AHMB. Lletres Closes. 1479-1480, f. 26 (20-II-1479).

situació generada amb la pau amb França i l'afer de les llanes de Tortosa. Adjuntaven, per donar-li més força a la seva potestat, la carta del bastard de Cardona on els posava al corrent de l'atac a Artesa. Per donar més dramatisme a la situació i aconseguir que s'impliqués en la seva resolució, li confessaven amb preocupació que potser era massa tard per reaccionar a l'atac.³⁶⁷ La carta dirigida al rei estava centrada en l'atac a Artesa. Els diputats volien que Ferran prengués mesures d'immediat, convençuts que només ell podia redreçar-la. Lamentaven que Matxicot, amb l'excusa de combatre al comte Hug Roger i utilitzant guiatges del rei de França, atacés la vila, propietat del baró de Ribelles i home de provada fidelitat al nou monarca, per fugir després a Organyà amb intenció de repartir-se el botí amb el seus homes. Davant la delicada situació, volien que el sobirà es dirigís a la princesa de Foix i al veguer del comtat de Castellbó, per demanar-los que obliguessin a les seves tropes a retornar tot allò que havien robat.³⁶⁸ No satisfets del tot, i potser desconfiant de la gestió reial, diputats i oïdors decidien escriure a la princesa de Viana, una iniciativa que escapava a les seves competències.³⁶⁹ En sintonia amb la carta dirigida al rei, li pregaven que es retornés tot allò que s'havia pres, afegint a més, que seria un gest, que els seus homes abandonessin el comtat de Castellbó. Amb aquestes accions, no s'estaven d'afegir, que es guanyarien el favor del sobirà. Més enllà d'aquestes paraules, poca cosa més podia fer la Diputació per defensar els interessos del Principat. Molt lluny quedava el paper que la institució havia donat al principi de la Guerra Civil enfrontant-se al rei.

El 5 de març, per fi els diputats rebien noves del seu enviat a la cort gràcies a un dels seus propis correus. Per ell, la Diputació s'assabenta de la pau acordada per Ferran amb el rei de França. A més el monarca insistia novament en el seu compromís de viatjar al Principat. A aquest anunci es contraposava un altre, que de ben segur va ser acollit negativament: el monarca havia decidit no prendre cap decisió sobre els censals nous carregats sobre el General fins a la seva arribada a Barcelona. A més estaven al corrent que el monarca havia donat instruccions sobre aquest propòsit al governador, fet que els hi feia sospitar que no hi havia cap decisió presa i que estudiava com resoldre el plet. Nerviosos per la manca de resultats i preocupats al veure perillar els seus interessos, descarregaven tota la responsabilitat sobre Benaula, al que acusaven de no fer el suficient per a guanyar-se el favor del sobirà, acusació que utilitzaven per a exigir-

---

³⁶⁷ ACA, Generalitat N-706, f. 45v.

³⁶⁸ *Ibidem*, f. 44 r- 44 v.

³⁶⁹ Recordem que la Generalitat no podia mantenir contactes amb altres reis o estats sense consentiment reial.

li una actuació més ferma en defensa dels seus interessos. Per a pressionar-lo més, li adverteixen que ja no poden mantenir-lo gaire temps més a la cort per les despeses que els hi estava ocasionant.

Les gestions de la Generalitat contrastaven amb les portades a terme pel Consell de Cent. Dies després de la carta de la Diputació a Benaula, aquests enviaven unes instruccions al síndic Joan Mateu. Més eficient que Benaula, havia enviat dues cartes rebudes la nit del 4 de març. Els consellers, com els diputats, es lamentaven també de la inacció del rei, però a diferència dels primers, ho feien en un altre sentit. Li diuen a Mateu, que Ferran com a mínim, podria “manar als diputats que comencen a pagar alguna cosa a quascu dels creadors, en paga prorata del que es degut, e la resta remetes a la seva venguda e presencia, affi que los infants i malalts de l-hospital qui stan en tanta necessitat, sglesies e coses pies, molt ciutadans e altres de aquesta ciutat qui stan en tanta misseria poguessen viure e de S. A. no perdessen aquella sperança que fins assi han tenguda”.³⁷⁰ Per aquesta motiu, fins i tot li demanaven que sol·licités també a la Reina de Castella que la Diputació pagués alguna quantitat als creditors. Una recomanació que no s’ajustava a la legislació pròpia del Principat. Però així com els diputats, els consellers també eren conscients que aquest afer no tindria una ràpida solució. En la mateixa missiva i amb un to més confidencial, es confessaven desanimats i insatisfets per com el sobirà estava actuant:

“Tenim crehença e gran dubte que S. A. puga venir axi prest com aquests negocis requeren, e per ço stam molt anujats e vehem los poblats d-essi molt desconfortats de les sperances que tenien e no creguen, no que no creguen que S. A. ho redresara tot, pero para los que la cosa sera longa, que es lo maior contrari que aquesta negociació haver pugua , maiorment que·y ha moltes coses en que S. M.. d.equi hon es podia molt facilment provehir”.³⁷¹

La sensació de desgovern era compartida per les dues institucions del país. Davant la situació, els diputats decidien enviar a la cort un segon emissari, Joan Navarro, al que li feien entrega d’una carta on el primer que demanaven a Ferran II era que autoritzés a Miquel Benaula a retornar a Barcelona. L’objectiu, era evitar que les despeses augmentessin, una excusa amb l’esperança que a la seva tornada portés alguna ordre reial que tractés les seves demandes.

---

³⁷⁰ AHMB. Lletres Closes, 1479-1480, f. 38. Document 4.

³⁷¹ *Ibidem*.

El monarca havia resistit durant setmanes la pressió de les institucions del Principat. En aquells moments les seves prioritats passaven per reconduir les relacions amb Portugal i la pau signada a França. A part del temps, també la distància li ajudava a pensar fredament en quines serien les seves primeres decisions en els territoris heretats del seu pare. Seria en el mes de març quan prendria les seves primeres iniciatives i ho faria escrivint a Barcelona dues cartes datades els dies 6 i el 13.³⁷² Així, els hi anunciava que havia reunit al seu Consell per a escoltar tant al seu enviat com el de la Diputació, i volia abordar la situació del desgavell monetari en que es trobava el país, afer que li havia plantejat la Diputació. A continuació i com en ocasions anteriors afegia, donada la importància del negoci, havia decidit no actuar fins la seva arribada als regnes.³⁷³ Desconfiant potser de les institucions i necessitat de bona informació abans d'actuar, es decidia a enviar a Barcelona a un dels seus homes de confiança, el tresorer Guillem Sánchez.

La situació semblava estancada i no es produïen progressos de cap tipus. Els consellers, amb el seu cap Jaume Destorrent, no defallien i escrivien novament al monarca amb una energia que ja no es trobava en els diputats.³⁷⁴ La missiva del Consell de Cent, amb una intenció política clara segons Vicens Vives, buscava cercar una aliança amb el rei.³⁷⁵ En primer lloc es lamentaven que el monarca encara no els hi hagués fet cap concessió: “haguere·ns feta la M. V. Singular gracia que de tantes coses que suplicam, pus son de justicia, alguna per V. E. nos fos otorgada. E vertaderament tota la nostra sperança es en la C.V., pero no podem entendre que es la causa que te V. M. En [no] atorgar nos les coses per nos suplicades e demenades”.³⁷⁶ A continuació, el volien convèncer que era necessari actuar amb rapidesa i que ells, a diferència dels diputats que insistien reiteradament, no es movien per interessos personals: “E crega V.A. a nosaltres qui no tenim ocupada la roba vostra ni de persona que vischa, que la triga destroheix aquesta feyna, e tot cessa si V. A. hi fa prouisio prompte, que ab lo voler de la M. V. e ab lo desig que aquesta ciutat e molts e altres tenen en lo seruey de V. M. totes coses son molt facilis”.³⁷⁷ I per reforçar els seus arguments no s'estaven de

---

³⁷² AHMB. Lletres Reals Originals, A-1605. No hi ha constància de la carta del dia 1, ni com tampoc de missives similars a la Diputació.

³⁷³ Poc després insistiria en aquesta argument davant el governador de Catalunya, demanant-li que no fes res fins que arribés al principat. ACA, Cancilleria, registre 3605, f. 4.

³⁷⁴ Fins i tot els oïdors havien marxat de Barcelona per atendre els seus assumptes.

³⁷⁵ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 170.

³⁷⁶ AHMB. Lletres closes, 1479-1480, f. 49v.

³⁷⁷ *Ibidem*.

pressionar a Ferran, contraposant la imatge negativa que al seu parer oferia la Diputació i els seus membres:

“Ne sabem pot comportar la E. V. que lo General que vuy es tant opolent e qui no paga a nengu, haia star axi ocupat en mans de .x. o .xii. persones e que no·s sapia ne vulla entendre hon van aquestes peccunies; les quals en lo temps e quan les coses eren en orde, se despenien en fer serueys a llurs reis e senyors e ab aquells se son fets tants assenyalats e singulars actes”.³⁷⁸

Unes dures paraules contra una institució que representava als braços del país. A més també es destacaven els greuges que, consideraven, patia la ciutat per aquesta situació, al temps que comparaven el paper positiu dels seus representants, preocupats per Barcelona i els seus habitants, enfront d'aquelles “persones apassionades e plenes de interessos e no pensen sino en tractes o inteligencia per posar vos en necessitat”.³⁷⁹ Un argument que Jaume Vicens Vives es va fer seu sense comprovar ni dubtar de la seva veracitat, com es comprovar en la seva tesi doctoral. No satisfets del tot amb les paraules anteriors i encara per reafirmar els seus arguments, el conseller en cap i els seus companys insistien altra cop en tots els problemes pendents que necessitaven una solució per part del monarca. El principal, novament, era el de la Generalitat i els censals nous. Els consellers volien del rei “que almenys fins a la venguda vostra, manas V. E. que pagassen mitges pensions, que aço es lo maior be que puga esser en aquest fet, car socorren a tantes persones qui perexen. Mostrau la vostra justicia, e no·s pert la esperansa e amor extrema que te en V. A. e obtes la via per venir al repos e total redres”.³⁸⁰ La missiva finalitzava amb una apel·lació directa a Ferran perquè prengués una decisió immediata sobre qualsevol dels afers, amb l'argument, a més, que ell havia de ser el primer interessat en afrontar els problemes i alleugerir els danys, que patia cadascú dels habitants dels Principat. Jaume Destorrent havia desplegat en aquest text tot el seu malestar amb l'esperança de que per fi el monarca abandonés la seva passivitat i prengués alguna decisió.

Però el rei no tenia la intenció de canviar d'idea. Per aquells mateixos dies felicitava al governador Requesens de Soler, precisament per no fer res en relació al tema dels censals. A més li demanava, en la línia expressada al Consell de Cent, que de

---

³⁷⁸ *Ibidem*. Aquest paràgraf està molt present en tota la bibliografia posterior sobre la Diputació. És interessant repensar si no es aplicable de la mateixa manera al Consell de Cent. Només cal veure els esdeveniments posteriors.

³⁷⁹ *Ibidem*.

³⁸⁰ *Ibidem*.

paraula els insistís personalment en que no es faria res fins a la seva arribada a Barcelona. Felicitació a la que es sumava també una reprovació al governador per haver contactat sense permís reial amb el comte de Pallars per reduir aquest a la seva obediència. A més, i sobre una petició del seu subordinat sobre la formació d'un contingent de cavalleria de cent homes provinents de les localitats de jurisdicció reial, Ferran afirmava que aquest no era necessari perquè aviat arribaria al Principat. Per evitar nous problemes amb les seves tropes ordenava a Requesens que obligués a Mudarra a posar fre a tots els robatoris i pillatges que s'estaven produint, petició que li havia fet arribar la Diputació. També li donava instruccions per revocar tots el guiatges i actuar amb determinació contra tota bandositat, gestos que buscaven la pacificació del territori.³⁸¹

L'afer Conomines, primera topada amb el rei

A finals del mes de març, semblava que l'estat d'ànim dels diputats de la Generalitat havia canviat. Havien rebut notícies del seu enviat a la cort, Miquel Benaula, i semblava que els esdeveniments es desenvolupaven a favor dels seus interessos. Potser per compensar-lo pels retrets de la seva última carta ara li escrivien per a felicitar-lo de com portava les seves gestions davant del rei.³⁸² També agraïen, en una altra carta al monarca, que no prengués cap decisió en el tema dels censals nous a l'espera de la seva arribada.³⁸³ Ferran havia decidit amb una provisió renovar una altra del seu pare, revocada posteriorment, on es reservava al sobirà i a la Cort General del Principat, el dret de tractar aquest delicat assumpte. Satisfets per aquestes mesures, avantatjoses pels braços als que representaven, els diputats li enviaven una còpia de la seva carta a la reina.³⁸⁴ Però quan semblava que la sintonia entre la institució i el monarca anava en augment, aquell mateix dia, el 24 de març, els membres del consistori redactaven una segona lletra a Ferran II on li mostraven el seu malestar per un altre assumpte: l'afer

---

³⁸¹ ACA. Cancilleria, registre 3605, 4 r- 4v. Vicens Vives tracta el tema dels guiatges a Ferran II... vol I, p. 175-177.

³⁸² ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 30v. "Vos agraphim de la diligencia e sollicitud per vos en dits fets prestada sumament vos comendam heu som molt contents pregam e encarregam vos afectuosament que per servey nostre e benefici de aquesta casa tota via tant com aquy sereu axi ho vullau continuar, lexant en vostra partida totes coses en orde avistant nos del apuntament en que sereu restat, per que venyent lo cas nosaltre pugam esser conforme a aquell e totes coses se provehesquen e succehesquen com desyam a total servey del S. Rey e descarrech nostre e benefici del General".

³⁸³ *Ibidem*, f. 30r. Document 5.

³⁸⁴ Al mateix temps en una carta, que arribaria a Barcelona el 10 de abril, Ferran contestava a la demanda dels consellers sobre l'afer dels censals que en dos mesos estaria en Barcelona. AHMB. Lletres closes, 1479-1480, f. 71.

Conomines.³⁸⁵ Jaume Vicens Vives va ser el primer que va parlar sobre aquest conflicte, on es va posar de manifest “que al cap de la governació de l’Estat hi havia un home decidit a imposar una autoritat que considerava sagrada i a impedir que se infiltrés algú dins l’òrbita de la seva actuació”.³⁸⁶

L’afer Conomines havia començat uns mesos abans. El rei Joan II li havia donat a un notari de Barcelona Francesc Guerau de Conomines un nomenament en que s’obligava a la Taula dels oficials triennals de la ciutat a prendre’l com a notari. Els consellers de la ciutat, que qualificaven a Conomines de “notari cupdicios”,³⁸⁷ van presentar una reclamació davant el vell monarca, que finalment va decidir desfer el seu compromís per ser contrari a les constitucions de Catalunya i a un privilegi d’Alfons IV relatiu a la constitució d’aquest Tribunal. Però mort Joan II, el notari, com d’altres súbdits de la Corona, va decidir creuar la Península per reunir-se amb el nou sobirà. Produïda la trobada, Ferran li va atorgar unes Lletres Closes on es disposava la seva reincorporació a la Taula, amb la prohibició expressa d’actuar contra el compliment de la ordre reial. A l’arribar la notícia a Barcelona, el Trentenari, el Consell reduït de la ciutat, va decidir portar el plet al Consell de Cent que es celebrava al dia següent, el 16 de març. Celebrada la reunió, l’afer Conomines no es va arribar a tractar. El motiu va ser que aquest havia decidit renunciar al seu càrrec. El que va passar a continuació, segons Vicens Vives, que no facilita cap nom ni font, és que diverses persones que no volien que Conomines ocupés el càrrec “escriviren al monarca que els consellers l’havien coaccionat, havent convocat el Consell de Cent exclusivament per aquest objecte”.³⁸⁸ La reacció i defensa dels consellers no es va fer esperar i en aquest punt també van intervenir els diputats de la Generalitat, que no apareixen en la narració de l’insigne historiador gironí. El 23 de març, els consellers escrivien unes instruccions al seu enviat a la cort, el síndic de la ciutat Joan Mateu, per explicar-li la renúncia del notari, al·legant que aquest, com també era membre del Consell, va preferir “posar ses excuses dient que si ell sables dites coses fossen contra constitucions e privilegis ell ho

---

³⁸⁵ Aquesta com assenyala Jaume VICENS VIVES, també seria la primera discòrdia de la ciutat amb el rei, VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol.I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 172.

³⁸⁶ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 174. L’autor també destaca el paper de “entusiastes reialistes” que consideraven qualsevol triomf del rei com a propi.

³⁸⁷ AHMB. Deliberacions 1478-1479, foli 147 v. Sessió 16 de març de 1479.

³⁸⁸ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 172.

haguera acceptada dita gracia”.³⁸⁹ I es aquí on tornem a la carta de la Diputació ja citada i escrita el 24 de març, un dia després de les enviades a Mateu i al rei pels consellers, quan es suposava que el plet havia quedat tancat després de la renúncia de Conomines.³⁹⁰ Els diputats mostraven la seva admiració per la reacció de la ciutat i el consellers a la decisió reial de promoure al notari. A més li recordaven al monarca que la seva provisió anava contra “les constitucions i llibertats de la patria” detallant aquestes i recordant-li quan van ser aprovades i quins reis les signaren. Aquest punt els hi permetia insistir en l’important que era pel monarca ser fidel als seus avantpassats i al territori que governava:

“On nosaltres sentint tal previsio contrariar a tantes constitucions a la defensio de la observança de les quals per constitucio e constitucions a causa de nostre officii som obligats ab jurament e homenatge per suplicacions e instancies a posar e interposar nos. E encara stres per lo dit jurament e homenatge e per lo servey de deu e vostre e orde de la justicia crehents vertaderament vostra Mat. no esser certa o recordant de tals constitucions metent vos en recort aquelles les quals son axi, en esser e som certs com a amador de la justicia e volent tenyr aquest Principat en son bon orde e leys per vostra excellencia jurades e repos de vostre stat e de vostres vassalls fareu aquelles servir havem delliberat fer la present a vostra gran excellencia supplicant humilment aquella que manant servir les dites constitucions ly placia revocar la dita provisió per lo dit Guerau Conomyne impetrada recurrent al dits jutges de la taula la recepcio, eleccio e nomynacio de notary de la dita taula iuxta forma de les dites constitucions e com es acostumat”.³⁹¹

Què estava passant? El rei actuava en la línia desitjada per la Diputació, endarrerint una solució a l’afer dels censals nous, i al mateix temps - el mateix dia -, escrivien al monarca molestos per un afer que, en teoria, s’havia resolt dies abans en una reunió del Consell de Cent gràcies a la renúncia de l’interessat al seu càrrec a la Taula. A més, tot i les diferències entre diputats i consellers, era evident que havien defensat una postura comú. I fins i tot es donava el cas que mentre els diputats, més atrevits, acusaven directament al rei, els consellers, més hàbils o potser més prudents, preferien

---

³⁸⁹ AHMB. Lletres closes, 1479-1480, f. 48 23-III-1479.

³⁹⁰ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 30v-31v. Document 6.

³⁹¹ *Ibidem*, f. 31r-31v.

descarregar tota la responsabilitat al secretari reial Lluís González.³⁹² El final del plet és conegut. Tot i que els oficials de la Taula havien escollit com a nou oficial a Miquel Çafranquesa, el rei preparava la seva resposta. No estava disposat a acceptar que les institucions del Principat, amb la Diputació al capdavant, li diguessin el que havia de fer, en un clar exemple del que seria la seva manera de governar. Així, en primer lloc, escrivia al seu vicecanceller mogut “per [la] conservacio de nostra preheminenca en la qual nos conve molt mirar e attendre e precipuament en aquests principis”.³⁹³ A continuació demanava als seus homes al Principat que li informessin bé i amb detall sobre l’afer, des dels seus consellers reials, al governador general i al seu enviat Guillem Sánchez. En darrer lloc i després de reunir-se amb el seu Consell Reial, decidia que el càrrec fos retornat a Guerau de Conomines. De res havien servit les demandes de diputats i consellers, que semblaven haver produït en el monarca l’efecte contrari al buscat. Els seus desitjos havien de ser satisfets.³⁹⁴ A més de la seva readmissió, el rei volia castigar als jutges de la Taula contraris al seu ingrés. Segons Vicens si no van ser castigats va ser gràcies a mediació dels consellers davant el rei, amb una carta plena d’excuses i justificacions.³⁹⁵ No va passar el mateix amb la Generalitat. Aquesta havia complert, tot i que a destemps, amb la seva funció de protegir i defensar les constitucions i lleis del país, fins i tot més enllà dels seus propis interessos en un tema tan sensible com els dels censals nous. Però a diferència dels consellers que s’havien retractat d’una manera vergonyosa, diputats i oïdors no van penedir-se davant el rei per la seva actuació.³⁹⁶

La inestabilitat al territori. Ferran demana ajut econòmic a la Diputació

La situació al nord del Principat no deixava de ser preocupant. Els problemes a les fronteres no cessaven i no només per la pressió dels enemics del rei, sinó també per les seves pròpies tropes que havien atacat algunes localitats de l’Urgell al no rebre les seves pagues. Per calmar els ànims a Barcelona, el sobirà escrivia als responsables de la Diputació per anunciar-los que ja havia demanat a Mudarra, el seu capità al territori, que

---

³⁹² Estem davant d’un altre exemple de l’habilitat de Jaume Destorrent per gestionar els problemes com destaca repetidament VICENS VIVES?

³⁹³ ACA. Cancilleria. Reg. 3605, f. 15r.

³⁹⁴ El rei li escriu a Guillem Sánchez: “Car cosa devida es nuestros mandamientos sian obedescidos y si no lo fueren entendremos dar sentimiento a quien contraviniere”. ACA. Cancilleria. Reg. 3605, f. 7v.

³⁹⁵ Són abundants els casos en el que Ferran pressionat per tercers afirma que actuarà contra persones o col·lectius i després no fa res per propi interès personal.

³⁹⁶ Les justificacions dels consellers a AHMB. Lletres closes, 1479-1480, foli 69.

evités nous pillatges.³⁹⁷ A més l’hi jurava que en poc temps arribaria per fi al Principat i prendria mesures per resoldre la situació. Però a les seves paraules, i com a part de la solució, s’hi afegia una demanda: “certa quantitat de peccunio” per poder fer front al pagament dels sous de les seves tropes. A més, també els hi requeria que des de la institució, es fessin càrrec de l’allotjament del seu exèrcit com “s’acostuma a acollir gent de guerra”.³⁹⁸ Però la Generalitat no semblava disposada a respondre positivament a la petició del seu senyor. A demandes anteriors d’ajuda del propi Mudarra i del conestable d’Aragó, els diputats ja s’havien negat a col·laborar, utilitzant l’argument que no tenien competències per fer-ho. Fins i tot havien enviat al seu oïdor eclesiàstic, Marc d’Arledo a reunir-se amb el fill del comte de Cardona i Prades, per a reafirmar de paraula, que la seva potestat en aquests afers era limitada.³⁹⁹

Ferran II pretenia, davant els robatoris i pillatges comesos per la companyia de Mudarra i per evitar que aquesta es dissolgués, que la Generalitat els hi pagués el sou de dos mesos, mes a mes, amb el compromís que el conestable es faria càrrec del seu comandament. A canvi del seu ajut, el rei es comprometia a tornar-los les quantitats prestades dels diners que esperava ingressar amb la celebració d’unes Corts que pensava convocar a Barcelona, després de la seva arribada. Rebuda la seva demanda, el consistori es reunia immediatament, una iniciativa amb la que volien demostrar al monarca la seva predisposició a ajudar-lo: “[Després] d’haver examinada la materia moltes vegades havents nosaltres molta voluntat donassem complit e degut effecte al que per vostra Mat nos era manat scrit”.⁴⁰⁰ Vana esperança! Estudiad el cas amb detall i amb l’anàlisi de la legislació de la pròpia Casa i dels capítols i actes de Cort aprovats en temps del seu pare, sentenciaven que no podien ajudar-lo, amb l’argument que era necessari el vist-i-plau previ d’unes Corts.⁴⁰¹ A més li deien allò que consideraven que ell havia de saber pels seus coneixements previs: que la Diputació no comptava amb capital públic a la seva disposició, i que si aquest era necessari, calia convocar i celebrar Corts al Principat. Una argumentació que reiteraven així:

“La forma e orde dats en lo dit acte de cort nos streny tant fort ab sagrament e homenatge per nosaltres prestat que en sou ne altres coses no podem despendre

---

³⁹⁷ ACA. Cancilleria. Registre 3605, f. 4v- 5r.

³⁹⁸ *Ibidem*, f. 5r.

³⁹⁹ ACA, Generalitat N-706, f. 66r-66v. La carta a Mudarra a N-706, f 67r.

⁴⁰⁰ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 32r. Document 7.

⁴⁰¹ “Nosaltres no haver facultat ne modo algu de poder donar tal sou ne altre scrits ab sagrament e homenatge sens que per la cort nons fos donada tal comissio”. *Ibidem*, f. 32r.

quantitat alguna sens voluntat de la cort que no contrafessem a les coses jurades ab tanta solemnytat”.⁴⁰²

Per tancar del tot la demanda reial, li van fer saber a Ferran que, com a ell, també havien informat de la seva determinació al seu capità i al conestable.

No sabem com el rei va reaccionar davant aquesta negativa, però els diputats no defallien en la cerca d’alternatives per a reconduir la situació i aturar els pillatges. A principis del mes d’abril, sense consultar a Ferran, escrivien novament a la princesa de Foix per demanar-li que castigés a Matxicot i al seus homes pel saqueig d’Artesa, al temps que exigien que se’ls hi tornés als seus habitants tot allò que els haguessin robat. Per reforçar les seves exigències li enviaven una carta que havien rebut de la vila on es narrava el saqueig i el repartiment del botí a Organyà. En aquesta, els mateixos veïns es lamentaven davant la Generalitat que tot i demanar ajuda al bastard de Cardona com a capità general del nou rei, aquest no havia fet res per la localitat.⁴⁰³

A més d’escriure a la neboda de Ferran, els diputats es dirigien al rei evitant tota referència a la seva negativa a contribuir a l’esforç militar del Principat. Sense preocupar-se per la situació d’instabilitat que es vivia a les fronteres, ara es permetien demanar al monarca que no s’oblidés de les seves obligacions després de la pau amb França, en referència a la recuperació dels comtats del Rosselló i la Cerdanya. Els membres de la Generalitat li advertien que més enllà de paraules seves “de confort i consolació” per a referir-se als seus habitants, aquests estaven preocupats a causa dels treballs dels francesos per reforçar les defenses davant la possibilitat que es produís un atac.⁴⁰⁴ Amb tot i com havien fet en el cas d’Artesa, la Casa de la Diputació acomplia amb una de les seves funcions principals: vetllar pel territori del Principat i els seus habitants, indistintament que es trobessin sota domini reial o dels enemics de la monarquia.

Però tot i les bones intencions, el cert és que la situació no millorava, un fet que encara feia més necessària la presència del rei. El conestable, Joan Ramon de Cardona, els tornava a escriure, aquesta vegada per intercedir per Mudarra i els seus homes insistint en la necessitat que rebessin l’ajut econòmic. De res servia i aquests insistien altra cop en els arguments coneguts: “La potestat dels diputats talment es limitada per

---

⁴⁰² *Ibidem*, f. 32r.

⁴⁰³ ACA, Generalitat N-706, f.68r- 68v. La princesa els hi contestaria que el botí de l’atac a Artesa, principalment el bestiar, va acabar en terres del comtat de Castellbó. Els diputats també van escriure al seu veguer per a informar-lo de les seves gestions, com fan saber als jurats de la localitat. ACA, Generalitat N-706, f. 80v.

⁴⁰⁴ *Ibidem*, f. 74r.

capitols de corts que en manera alguna fer-nos pot e aço havem fet diligentmet veure e struir als assessors e advocats de la casa. Los quals camy algu trobar non poden”.⁴⁰⁵

Diputats i oïdors no els podien prestar cap ajut econòmic però a més estaven enemistats amb el capità reial i la seva companyia. Fins i tot, i per predisposar a Ferran contra el militar, li arribaven a dir que Mudarra estava queixós del monarca perquè assegurava que aquest li devia un diners que no li pagava. Una afirmació a la que afegien una altra segons la qual molt s’hauria de conformar amb les set mil lliures que havia rebut de Joan II abans de la seva mort. Un altre problema que s’afegia al de la soldada de les tropes, era la necessitar de buscar-los allotjament. Des de la Generalitat li feien saber al rei que havien parlat sobre això amb el governador de Catalunya, per demanar-li que els ordenés que s’instal·lessin pel seu compte perquè ningú volia allotjar-los de forma voluntària.⁴⁰⁶

Els diputats tornarien encara a escriure al rei sobre aquest assumpte degut a les pressions rebudes pel tresorer del rei Guillem Sánchez. Reiterant l’argument dels desordres i alteracions provocats per Mudarra i els seus, ara afirmaven que aquestes s’havien iniciat en temps de la lloctinència de la seva germana Joana, ara reina de Nàpols. A més, insistien un altre cop, en el fet que el seu pare li havia fet entregar de set mil lliures, una quantitat que consideraven no havia servit per defensar la frontera, ni per evitar que els soldats acabessin vivint sobre el terreny, pel que consideraven al capità “pagat e mes de pagat”.⁴⁰⁷ Conscients de la seva intransigència i per a no molestar al sobirà, condescendents, afirmaven al final de la seva missiva que per l’amor a la seva persona volien a les tropes però que no podien fer-ho al no haver-ho acordat els tres braços en Corts.⁴⁰⁸

Per la oposició de la Diputació als desitjos del nou monarca ja referits, com l’afer Conomines i el pagament a les tropes de Mudarra, s’hi afegia en aquell moment un de nou que no ajudava a la situació: un plet relacionat amb el papa Sixte IV. Els diputats es mostraven molestos per una iniciativa seva, que tot i que no estava encara anunciada, coneixien. Es tractava de la creació d’un nou impost sobre el clero aplicat a tot el territori. Justificant-se novament en la seva obligació de vetllar per la conservació del territori i dels seus pobladors, però també pel bé i la protecció del monarca,

---

⁴⁰⁵ *Ibidem*, f. 75r.

⁴⁰⁶ *Ibidem*, f. 78r-79v.

⁴⁰⁷ *Ibidem*, f. 101r.

⁴⁰⁸ “No podem convertir los preceptes del General sino que en ço que la vostra altesa ab ensemps la cort de aquest principat ordona e com hun no hi hage congregada cort no tenym poder de fer tals pagaments per que suplycam a vostra serenytat myrant nos hage les coses damunt dites per scusats”. *Ibidem*, f. 101r.

asseguraven que la intenció del pontífex amb la seva nova idea, perjudicaria al Principat “que portarie aquella en grandissima penuria e destruccio, com ja sie molt exhinanyts de pecunnies e traure hi per tal via”.⁴⁰⁹ Per aquest motiu i considerat l'estat de postració que es trobava el país després de la última guerra, demanaven a Ferran que no imposés cap dècima. Afegint, a més, que si finalment aquesta era introduïda, també s'implantés a la resta dels territoris de la Corona d'Aragó, una potestat que només depenia del rei.

Noves tensions entre el Consell de Cent i la Diputació

El 17 d'abril tornava a Barcelona des de la cort l'enviat de la Generalitat, Miquel Benaula. Una setmana després, els diputats escrivien a Ferran II una carta on es desfeien en elogis per l'interès que el rei havia mostrat en els afers de la Diputació, una apreciació que els hi havia tramés el seu enviat. Tot i no mostrar-ho clarament, el to de la carta reflectia la satisfacció del consistori per les primeres decisions que havia pres el rei, destacant curiosament la de no fer res en el tema dels censals nous. Insistien novament en suplicar-li, que anés el més aviat possible a la capital del Principat.⁴¹⁰ La seva intenció d'ajornar qualsevol decisió sobre aquest tema fins la seva arribada, era conseqüent amb la prudència amb la que havia actuat fins a llavors. Preferia, un cop arribat al Principat, escoltar tots el punts de vista dels seus súbdits per a després prendre una decisió definitiva; una pretensió que no tenia perquè jugar a favor dels interessos de la Generalitat, tot i que així potser ho pensaven també els membres del Consell de Cent, amb Jaume Destorrent al capdavant.

Els diputats també agraïen a un dels seus advocats que es trobava a la cort, Joan Dusay, les gestions que estava portant a terme per l'interès de la institució.⁴¹¹ Aquest havia marxat a la cort a principis de febrer per afers propis, tot i que portava correu pel rei. Alabat per Benaula, que destacava d'ell el seu important grau d'influència, el consistori volia que es fes càrrec de tots aquells temes que es tractessin a la cort i on la Diputació estigués implicada, com era el cas que s'havia plantejat amb l'abat de Sant

---

⁴⁰⁹ *Ibidem*, f. 77v-78r.

⁴¹⁰ “Supplicam continuament a vostra gran magestat sia merce sua quan mes prest pora venir en aquell per dexar nos la vista de vostra excellencia acabadament gloriosos e pugam acompanyar la voluntat nostra que tenim en servici vostra serenytat en tot lo que possible nos sia”. També escriuen a la reina Isabel i al vicencanciller Alfonso de la Cavalleria per demanar-lis que el rei accelerés el seu viatge. ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 35v.

⁴¹¹ Joan Dusay era un jurista que a l'inici de la guerra civil es va decantar pel bàndol de la Generalitat al qui va aportar arguments en la seva lluita. Posteriorment es va passar al reialista atret potser per la promesa de Joan II d'atorgar un perdó general i respectar les constitucions i privilegis del país.

Joan de les Abadesses.⁴¹² Conscients de les maniobres del Consell de Cent, també li demanaven que estigués molt pendent de tot allò que fes el representant de Barcelona, el síndic Joan Mateu, que no havia deixat la cort, fet que inquietava als diputats davant la possibilitat que aconseguís del rei alguna nova provisió que els pogués perjudicar.⁴¹³

Però els moviments dels diputats dins la cort no es quedaven aquí. En el seu llibre sobre *Ferran II i la ciutat de Barcelona* Vicens afirmava sobre la provisió aconseguida del rei pel tema dels censals nous com “els homes de la Generalitat, més audaçs o més influents que els del municipi barceloní”⁴¹⁴ havien assolit els seus propòsits. Els diputats, com veurem, no només estaven agraïts a l’escrivà Miquel Benaula i al seu advocat, el jurista Joan Dusay.

El 28 d’abril de 1479 escrivien des de la Generalitat al secretari major del monarca, Gaspar Arinyó.⁴¹⁵ Diputats i oïdors agraïen a l’home de confiança del rei, el tracte rebut per Benaula i la seva defensa dels interessos de la Casa davant el sobirà: “vos restam no sols en general tots obligats per lo offici [que] tenim ans encare com a particulars persones, e siau cert que aquest consistory es tan prest a lo honor e plaer vostra que en res que a vos hagues sguart lo trobarieu en totes coses prompte”.⁴¹⁶ Satisfets per les seves gestions, des del consistori li demanaven que des d’aquell precís moment es fes càrrec dels seus plets a la cort. Per assegurar-se la seva complicitat, no s’estaven d’oferir-li compensacions econòmiques “tant havem deliberat al present segons les facultats de aquesta casa donar vos cinquanta florins corrents vallents vins eser liures emige segons nos es licit e permes com mes al present nous pugam estendre”.⁴¹⁷ Com a contrapartida a més, li demanaven que fes tot el possible per evitar que el rei prengués noves mesures que poguessin perjudicar a la Generalitat “e de vos confiam e que res del que lo senyor rey ha provehit per lo dit Benaula a importuna instancia del sindich de aquesta ciutat ne de altres no hi fos provehit en contrary car no seria servey de sa majestat ne beneffici de aquest Principat e de sa excellencia”.⁴¹⁸ Un

---

⁴¹² El rei havia revocat una provisió demanada per la Generalitat perquè el religiós recuperés la seva abadia després de ser empresonat pel rei de França. Ferran considerava que l’abat estava en connivència amb el comte de Pallars. Els diputats li demanaven que el religiós fos restituit del seu càrrec. *Ibidem*.

⁴¹³ “Scriviui tenint asment en les obres del sindich de Barchinona qui aqui es que res no si innovas”. *Ibidem*.

⁴¹⁴ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 177.

⁴¹⁵ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 32v-33r. Document 8.

⁴¹⁶ *Ibidem*, f. 32v.

⁴¹⁷ *Ibidem*, f. 33r. Es tractava d’un suborn? Aquesta iniciativa es recorda les utilitzades pels lobbies.

⁴¹⁸ *Ibidem*. Els diputats també li comunicaven que havien escrit al rei per informar-lo de la tornada de Benaula i per intercedir per l’abat de Sant Joan de les Abadesses.

exemple del temor de diputats i oïdors, a que la pressió del Consell de Cent portés al monarca a rectificar en el futur.

A Barcelona, Destorrent i els seus companys tampoc abaixaven la guàrdia de tot el que feia la Diputació. No havien paït la decisió del rei sobre els censals nous i qualsevol moviment dels diputats i oïdors era seguit amb interès, així com tampoc perdien l'esperança de reconduir la situació en favor seu. Entrat el mes de maig trobaven nous arguments per desprestigiar la Diputació després d'una reunió del seu Trentenari el dia 16. Immediatament escrivien al rei per posar-lo al corrent del que passava:

“Derrera ment volem dar avis a vostra altesa com los diputats de Cathalunya crehent que pus de vostra majestat han obtes lo que volien, no poden fer totes coses han deliberat en aquests dies dels bens del General pagar a mossen Bernat de Saportella lo salari complet del temps presidi com a diputat”.⁴¹⁹

A què es referien i qui era Bernat de Saportella? A l'inici de la Guerra Civil, Saportella era diputat de la Generalitat, quan va fugir cap a Tarragona amb la seva família, on es trobava el rei Joan II amb les seves tropes, el gener de 1463. Durant el conflicte i per ordre del rei, ell sol es va fer càrrec d'una Diputació paral·lela que va lluitar contra el monarca Trastàmara fins a l'any 1470.⁴²⁰ Celebrades les Corts Generals a Montsó d'aquell mateix any, se li encarregà llavors la organització d'una nova Generalitat amb la seva estructura tradicional de tres diputats i tres oïdors. Ara, els consellers de Barcelona li recordaven a Ferran que per un parlament celebrat a Tarragona fet pel seu pare, s'havia acordat que pels serveis prestats aquest continués cobrant tres mil sous a l'any, encara que hagués deixat el càrrec. I el que era pitjor pel Consell de Cent, aquests li pagaven en un context econòmic negatiu i quan, segons afirmaven, no estaven complint amb les seves obligacions:

“Ara per que·ls deuen sobrar molts diners e no paguen a nengu e vehen e crehen que V. M. no ve, pensen que poden fer lo que volen [e] han deliberat pagar al dit mossen Saportella”.⁴²¹

Aquestes eren les veritables i tenses relacions que es vivien entre les principals institucions del país en la primavera de 1479, mentre esperaven l'arribada a Barcelona del nou sobirà. Unes relacions on predominaven la desconfiança, l'egoisme i les

---

⁴¹⁹ AHMB. Lletres closes, 1479-1480, f. 81v, 18-V-1479.

⁴²⁰ SOBREQÜÉS, S. i SOBREQÜÉS, J., *La guerra civil catalana del segle XV*, vol. I, Edicions 62, Barcelona 1973, pp. 431-436.

⁴²¹ AHMB. Lletres closes, 1479-1480, f. 81v, 18-V-1479.

rancúnies, especialment del costat de la ciutat i on el seu conseller en cap, que jugava un paper clau, no estava disposat a renunciar ni al seu protagonisme, ni als seus interessos polítics i personals més íntims.⁴²²

Mentre això succeïa a Barcelona, un correu partia en els últims dies de maig des de la localitat extremeña de Trujillo per dirigir-se al Principat. Els temors de la Generalitat no eren gratuïts i el rei semblava més receptiu a les demandes que li havien arribat del Consell de Cent. El fet que el seu síndic continués a la cort, havia estat determinant davant la presència d'homes com Dusay o Avinyó, defensors dels interessos del General. Entre un plec d'instruccions enviades a la ciutat hi havia una carta relativa als censals nous. Ferran considerava, i així ho transmetia als consellers, que “les coses estan reposades”, motiu pel que havia ordenat al governador Requesens de Soler que “cobre a ses mans totes les lletres que per la dita causa atorgam e sien stades presentades, e hagudes, les meta en poder de vos conseller en cap que les tengau fins hi haian fet altra provissio”.⁴²³ En la seva Tesi, Vicens plantejava com aquestes instruccions suposaven una rectificació del sobirà en aquest afer, tot i que reconeixia que, més enllà que Destorrent es fes amb les cartes com ordenava, mancava recuperar les que estaven en mans de la Generalitat.⁴²⁴ Difícilment es podia parlar d'una victòria de la ciutat quan encara els consellers tornarien a demanar al monarca que revoqués la provisió, ja que havia notaris que en donaven fe que amb la destrucció de les cartes no era suficient.⁴²⁵ Aquest “si” responia a una certa premeditació? La postura ambigua del rei així ho fa pensar.

Els arrendaments de la Generalitat

En els darrers dies de maig, per fi, Ferran va veure el moment de viatjar als seus territoris de la Corona d'Aragó. Les negociacions per signar la pau amb Portugal anaven per bon camí i no podia demorar per més temps la resolució dels problemes que es plantejaven a Aragó, Catalunya i València des de la mort del seu pare feia quatre mesos.

---

⁴²² Es donava la circumstància que el maig de 1462 els diputats Montserrat de Monsuar, Bernat Saportella i l'oïdor Bernat Joan Casaldàliga sentenciaven a mort al germà gran de Jaume Destorrent, Pere, i a Francesc Pallarés per organitzar un complot, conegut com de San Matías, favorable als interessos de la monarquia. BATLLE, C., “Una família barcelonesa: los Destorrent” a *Anuario de Estudios Medievales*, 1. Barcelona, 1964, p. 479.

⁴²³ Aquesta nota i l'anterior a AHMB. Lletres Reials Originals A-1608.

⁴²⁴ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 178 i nota 56.

⁴²⁵ AHMB. Lletres closes 1479-1480, f. 90. Data 15-VI-1479.

Al llarg de tot aquell temps, havien estat molts, i no només les institucions del país, les que buscaven guanyar-se el seu favor. S'aproximava el moment de prendre la iniciativa en els múltiples afers que afectaven als seus territoris patrimonials.

Probablement amb una de les persones que el rei va mantenir contactes abans d'iniciar el viatge va ser amb el conestable d'Aragó, Joan Ramon Folc, fill del comte de Cardona i Prades. Des del mes d'abril, l'intercanvi de correspondència amb el diputats havia estat constant i aquests, recordem, havien enviat a l'oïdor Marc d'Artado a entrevistar-se amb ell. A les seves desavinences causades pel finançament no resolt per Mudarra i les seves tropes, es sumava ara el de la subhasta dels arrendaments. Faltaven pocs mesos per finalitzar el trienni del consistori i s'aproximava el moment de posar en marxa els mecanismes per encantar-los o subhastar-los. El seu pare, el comte de Cardona Joan Ramon Folc III, es trobava a Sicília on Joan II l'havia enviat amb el càrrec de virrei.⁴²⁶ Ara els Cardona no volien, mentre esperaven l'arribada de Ferran al Principat, perdre el seu control, una font considerable d'ingressos tot i la penúria en que es trobava el Principat després de la guerra civil.

A finals d'abril i després d'enviar a Barcelona a un home de la seva confiança a parlamentar amb els diputats, aquests responien per carta al conestable afirmant que la seva obligació, en compliment del jurament i homenatge prestats, era encantar els arrendaments per caps de vegueries i així ho havien fet. Arribaven a confessar-li que havien pensat tenir-los presents a ell i al seu pare, per tractar-se de senyors importants i posseir tantes terres en el Principat. En quan a tornar-li la visita enviant-li un emissari, li anunciaven que preferien primer conferir els arrendaments, per trametre després un oficial de la Casa que parlés amb ell.⁴²⁷ Evidentment la missiva va haver de molestar al conestable.⁴²⁸ La seva família havia controlat els arrendaments en els últims anys i semblava que ara la Generalitat, potser perquè considerava que estava en una situació de força després del relleu al front de la Corona i del recolzament rebut del nou rei amb el tema dels censals, estava disposada a buscar nous arrendadors que aportessin majors guanys a la institució.

Lluny de conformar-se, el conestable els hi contestà pocs dies després. El noble afirmava sentir-se admirat de que aquests haguessin iniciat les crides per fer els

---

⁴²⁶ L'any 1477 havia acompanyat a la infanta Joana a Nàpols per casar-se amb Ferran, després va passar a l'illa. SOBREQÜÉS, S., *Els Barons de Catalunya*. Història de Catalunya, Biografies catalanes, vol III, El observador de la actualidad, 1991, p. 180.

⁴²⁷ ACA, Generalitat N-706, f. 92v.

⁴²⁸ Fins i tot la carta acaba amb les paraules: "ne havent mes a dir mas que la S.V. rescriua lo que li plaria". ACA, Generalitat N-706, f. 92v.

arrendaments, sense tenir-lo present. A més, ell havia format part de la Diputació en el trienni 1473-1476 i havia estat una de les figures més destacades de les darreres Corts de Joan II entre 1473 i 1479, temps en el que el seu pare havia estat apartat dels afers del Principat.⁴²⁹ Els diputats per la seva banda insistien en que la seva obligació, en compliment del seu ofici, era encantar els drets en benefici del General com ho feien els seus predecessors. Així li deien “havem principat fer encantar dits drets e continuarem encantan aquells, e si cas sera que trobem tal preu que degudament los degam liurar ho farem per satisfacer el deute de nostre offici”.⁴³⁰ El diputats reiteraven novament la seva decisió en el compliment del seu jurament al ocupar el càrrec i com aquest els hi obligava a complir amb el calendari per treure’ls a subhasta.

Només quaranta vuit hores després d’aquesta resposta, el 9 de maig de l’any 1479, arribava al port de Barcelona el comte de Cardona i Prades, Joan Ramon Folc III. Joan II, el seu company d’armes durant la Guerra Civil, havia mort mesos abans i arribava el moment de posar-se a disposició del seu fill, el jove Ferran que encara es trobava a Castella. Historiadors com Santiago Sobrequés afirmen que el noble es va dirigir d’immediat cap a la cort on comptava amb la total confiança del jove rei.⁴³¹

No sabem en quin moment es va produir el retrobament entre el jove rei i el vell noble però en aquest context i entre les seves últimes instruccions enviades abans de deixar Trujillo, Ferran escrivia als diputats per prohibir-los que arrendessin els drets del General mentre ell no hagués arribat a Barcelona.⁴³² El monarca expressava el seu desig d’afrontar entre els nombroses temes que se li plantejaven en el Principat, redreçar el General i curiosament justificava la seva petició utilitzant els mateixos arguments que els diputats havien dirigit al conestable:

“E cumple al servey nostre e beneffici de les generalitats que aquelles no sien arrendades fins a tant nós siam aqui, per que tratant-se del redres de dit General poria esser que altra deliberació fos millor que fer arrendament o si era vist

---

⁴²⁹ SOBREQUÉS, S., *Els Barons de Catalunya*. Història de Catalunya, Biografies catalanes, vol III, El observador de la actualidad, 1991, p. 181.

⁴³⁰ ACA, Generalitat N-706, f. 92r.

⁴³¹ SOBREQUÉS, S., *Els Barons de Catalunya*. Història de Catalunya, Biografies catalanes, vol III, El observador de la actualidad, 1991, p. 180. L’historiador afirma que potser va restar un temps a la cort o que simplement es va allunyar durant uns anys de la política catalana. La revolta remença i l’encàrrec del rei d’ocupar el comtat del Pallars van ser les últimes accions que aquest va fer entre la seva tornada i la seva mort, l’any 1486. Segons una carta del Consell de Cent el comte va marxar de Barcelona el 14 de juny per trobar-se amb Ferran a l’Aragó. AHMB. Lletres Closes, 1479-1480, f. 93. El comte de Cardona i Prades, i el seu fill, llavors adolescent havien defensat a Ferran, un nen, i a la seva mare Joana Enríquez en el setge de la Força de Girona, l’any 1462.

⁴³² ACA. Cancilleria. Registre 3605, f. 28v-29r.

deure·s fer se pora merce en obre ab major avantatge e utilitat de les dites generalitats”.⁴³³

En les seves ordres, el rei afirmava que estava pensant en demanar-los la seva suspensió des de temps abans, un requeriment que en cap moment apareixia en la seva correspondència i que si no ho havia fet era perquè no sabia en quin moment aniria a Barcelona, dubte al que ara sí que podia respondre. Les ordres reials acabaven amb una advertència clara als diputats “no poseu difficultat per quan desijau lo servey nostre e benefici del dit Principat”.

Entre finals de maig i principis de juny, aprofitant aquell ambient de complicitat que des de la Generalitat consideraven que mantenien amb el rei, li agraïen per escrit el seu interès per les últimes qüestions que li havien plantejat. Sobre el tema del comtats ocupats pels francesos, el monarca es reafirmava en el seu compromís amb ells, argumentant que sempre estaven presents en els seus pensaments. Sobre l'afer dels impostos dels valencians, que carregaven les seves llanes al port de Tortosa, els hi ordenava que no fessin res fins a la seva arribada i a l'espera que ell pogués parlar amb totes les parts. En relació a l'atac de Matxicot a Artesa els hi comunicava que havia escrit tant a la princesa de Viana com al veguer del comtat de Castellbó.⁴³⁴ Els diputats també escrivien al monarca en una nova petició, per sufragar les tropes de Mudarra. El rei havia decidit, a la vista de la negativa de la Diputació, contribuir a l'esforç militar, demanant als consellers de Barcelona que donessin la ordre a la Taula de la ciutat per avançar mil cinc-centes lliures a compte del donatiu d'una futura Cort i que, arribat el cas de que aquesta no es celebrés en l'espai d'un any, ell mateix se n'encarregaria de tornar els diners. Ara els diputats l'informaven, que degut a la seva petició, s'havia celebrat un consell a la casa de la Diputació on a més d'aquests i dels consellers de la ciutat, havien participat representants dels estaments del Principat. Analitzada la demanda reial havien consultat diverses actes de Cort i capítols de la Casa, especialment la darrera celebrada a Barcelona per Joan II . La conclusió havia estat que “tal prestec sens cort o bestreta nos podia fer que no fos violar los dits actes e a de servey de vostra altesa”.⁴³⁵ Per apaivagar d'alguna manera aquesta negativa, que reunia a totes les forces polítiques del Principat, els diputats afirmaven que la seva negativa no es produïa per voluntat pròpia, doncs volien ajudar al seu senyor, sinó per respecte a la legalitat “quy

---

⁴³³ *Ibidem*, f. 29r.

⁴³⁴ ACA, Generalitat N-706, f. 121r-122r. També els enviava còpia de les seves cartes a aquests.

⁴³⁵ *Ibidem*, f. 103v. Document 9.

ab molta voluntat desijen servir e complaure aquella mas per quan les leys de la patria no ho permeten les quals son fetes atant servicy de vostra Reial corona be e conservació de aquest Principat".⁴³⁶ El text finalitzava reiterant els danys causats per Mudarra i la seva partida i insistint en la idea que sense convocar Corts no es podia autoritzar cap préstec o bestreta, motiu pel que reiteraven un cop més, la necessitat que Ferran es traslladés a Barcelona.

Els diputats aplicaven la seva lògica i més enllà de si comptaven amb diners o no, el cert és que no podien, segons la legislació de la Casa, aprovar cap servei per molt que el rei insistís. Però la situació semblava cada vegada més complicada. El conestable comunicava en aquells primers dies del mes de juny, que la princesa de Viana acumulava tropes a la frontera, tocant el Pallars. Immediatament advertien al sobirà que uns dos mil homes a peu i altres dos-cents a cavall es disposaven a ocupar el territori.⁴³⁷ Els membres de la Diputació, sospitaven de la princesa i temien un possible acord entre aquesta i el comte de Pallars, on aquest els hi cediria les seves fortaleses per controlar el territori. Fonamentades o no aquestes sospites, pensaven que de produir-se la invasió seria molt difícil recuperar-les, fet que posaria en perill no només el nord oest del Principat sinó també el nord d'Aragó. I encara advertien al rei que per informacions de dos homes de la seva confiança, Pedro Dança i Benito Marco, tenien constància que enemics del rei controlaven la Vall d'Aran a excepció del castell de Leho.

La gravetat de la situació i la tardança del rei en arribar al Principat portà també als diputats a escriure als seus homes a la cort. En efecte, tant l'advocat del General, Joan Dusay, com el secretari i conseller del monarca Gaspar d'Arinyó, reberen cartes seves. Com havien fet amb el monarca volien transmetre la seva preocupació per la delicada situació que s'estava vivint a la frontera. També aprofitaven per agrair-los les seves gestions en l'afer de les llanes de Tortosa, aconseguint, com en el cas dels censals nous, que el rei no fes res fins arribar a Barcelona. Sobre la situació de l'abat de Sant Joan de les Abadesses insistien en que continuessin treballant per ajudar-lo. Per últim, i com en altres ocasions, els demanaven que els informessin quan Ferran decidís iniciar el viatge cap a Catalunya.⁴³⁸

Qui aviat tindria notícies sobre la marxa del rei era el Consell de Cent. El mateix dia de la seva partida, el 4 de juny, Ferran escrivia als consellers. La seva ofensiva per

---

⁴³⁶ *Ibidem*.

⁴³⁷ *Ibidem*, f. 124r.

⁴³⁸ *Ibidem*, carta a Dusay a 123r, carta a Arinyó a 123v.

guanyar-se la confiança del monarca no havia cessat en les últimes setmanes. Aquests li havien escrit dues vegades i com el mateix Ferran reconeixia, havia parlat molt amb el seu enviat, el síndic Joan Mateu. Fruit d'aquestes entrevistes, el rei semblava més sensible a les demandes del consellers. Ferran els hi plantejava alguns temes que l'ocupaven, com els censals de Mallorca o la construcció del port de Barcelona. En relació a la Diputació i al pagament del sou al diputat Bernat de Saportella pel temps que es va fer càrrec de la institució, el rei els hi anunciava que havia admès la seva protesta i a continuació escriuria "als dits diputats se guarde fer tal pagament".⁴³⁹

Tot apuntava a que les tornes havien canviat. La presència del representant de la Generalitat, Miquel Benaula i l'advocat Joan Dusay, i l'ajut del conseller i secretari del rei Gaspar d'Arinyó, havien estat beneficioses per a la institució en els primers mesos de l'any, però les coses estaven mutant. La presència del representant de la ciutat a la cort i les seves converses amb el monarca, més els informes del seu home de confiança al Principat, Guillem Sánchez,⁴⁴⁰ juntament amb la resistència de la Diputació a la petició de diners per Mudarra i la resistència dels diputats a entregar els arrendaments als Cardona, els hi estaven passant factura. A més no cal oblidar que el tema dels censals nous seguia obert després de les últimes instruccions del monarca.

La Generalitat anuncia que procedirà als arrendaments. Els fets de la diada de Sant Jordi

A mitjans del mes d'abril, els diputats ja havien escrit als seus homes a la cort per a que estiguessin alertes de qualsevol moviment de l'enviat del Consell de Cent, Joan Mateu. Els diputats, eren conscients que estaven perdent influència i desconfiaven de les maniobres que s'estaven produint al seu voltant.

El 9 de juny i quan el rei ja havia emprés la marxa cap a la Corona d'Aragó, els diputats escriuen al seu home més influent, el conseller Gaspar d'Arinyó.⁴⁴¹ El motiu: la demanda per part de Ferran II de suspendre l'arrendament de les generalitats. El consistori li comunicava que havia rebut la carta de mans de l'enviat i tresorer reial Guillem Sánchez. Escrita pel secretari Luis Gonçales, els diputats adjuntaven una còpia al conseller. Des de la Diputació es mostraven sorpresos per la petició del monarca.

---

⁴³⁹ AHMB. Lletres reials originals. A-1609.

⁴⁴⁰ VICENS VIVES parla de la missió de Sánchez a : *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 169.

⁴⁴¹ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 39v-40r.

Dolguts per una decisió unilateral, li recorden que va ser “tot lo poder real ab voluntat de la cort”⁴⁴² qui va transferir als diputats la responsabilitat d’arrendar i collir les generalitats i com la seva funció no era altre que “l’augmentació de la corona real e deffencio de la patria”.⁴⁴³ Fixat el marc, els diputats demanaven al conseller reial que fes el possible per garantir-los la fidelitat al jurament prestat al ocupar els seus càrrecs. Tampoc s’estaven de criticar, sense aportar cap nom, a aquells que donaven “sinistres informacions” al monarca:

“[Estem] molt admirats dels qui consellen a la mat. real tals coses no podem creure que vist quan es derogat a les leys de aquesta casa tingue a be donar li tals consells”.⁴⁴⁴

La lletra finalitzava amb un anunci. Diputats i oïdors reiteraven que per obligació als seus càrrecs i al jurament prestat continuaven endavant amb l’arrendament dels drets de les generalitats.

Un nou element venia a afegir més tensió a les relacions entre els consellers els i diputats. Tot havia començat el dia de Sant Jordi, quan encara estava vigent la provisió de Ferran del mes de març que aplaçava qualsevol resolució sobre el plet dels censals nous a l’arribada del rei a Barcelona. Jaume Vicens Vives, va recollir en la seva Tesi, el que va passar aquell 23 d’abril segons la versió del Consell de Cent:

“No cal dir la indignació que experimentaren els consellers contra els diputats, quan el dia de Sant Jordi, retornant del Palau de la Generalitat, se’ls apropà un escrivà de la Diputació, amb un notari i dos testimonis, per lliurar-los una carta adreçada al Consell de Cent en la qual es comunicava l’al·ludida disposició. Els consellers escriuen a Ferran II que no la hi llegiran, “considerant que publicar en hun Consell tant gran e entre gent tant agreuiada poguera portar inconvenients, deffiances e perdua de voluntats e gran lessio de la fama que V. A. reporta de amar summamente la Justicia”.⁴⁴⁵ Els diputats, acusen també, d’haver obrat malament i no haver esperat la seva vinguda, i acaben de demanant al rei la revocació de la carta i de la provisió”.⁴⁴⁶

El conseller en cap no havia perdut el temps. La carta de la ciutat al rei estava datada el 24 d’abril, un dia després que es produïssin els esdeveniments. Aquesta semblava clau,

---

⁴⁴² *Ibidem*, f. 40r.

⁴⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁴⁵ AHMB. Lletres closes, 1479-1480, f. 64. Data 24 -IV-1479.

⁴⁴⁶ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 177.

per entendre el canvi de parer de Ferran a l'ordenar la retirada de la provisió i la ordre de que aquestes fossin entregades al propi Destorrent. La informació que la ciutat va fer arribar al sobirà i la seva reacció - l'entrega dels documents a Destorrent - va acabar amb la paciència dels diputats. Aquests decidien el 12 de juny, escriure al monarca per donar-li la seva visió del que havia passat el dia del seu patró. En primer lloc, mostraven la seva sorpresa que, portat per les queixes del Consell de Cent, decidís revocar les seves pròpies instruccions, una informació que els hi havia arribat per moltes bandes. Motiu pel que asseguraven: “nosaltres stam tant congoxats e admirats de tal scriure e de tals falses e sinistres informacions per quisvulla sien fetes a vostra altesa que mes no podem”.⁴⁴⁷ A continuació contraposaven la seva manera de fer, a la que qualificaven d'apassionada pels seus oponents, i afegien desitjar la seva arribada per explicar-li com havien actuat fins llavors. També li explicaven com i pequè havien actuat d'una determinada manera:

“que sabents que los crehedors del General se preparaven e o volien tornar instar lo que fins aqui diverses vegades ab spatles dels consellers havien fet ço es per pagament dels quis dien censals nous qui son stats smercats per foragitar la magestat del senyor Rey vostre pare, e a vostra altesa de aquest Principat e han destruit aquest General sentint aço vehents que ja les presentacions de dites letres nos podien mes diferir com ja hagues bons dies que les teniem e no les haviem volgudes presentar, per aportar maiors novitats les presentam e no pas lo dia de Sant Jordi com ells han dit sino a XXII de abril ab forma molt quieta e graciosa, e aço nos paria los consellers nos devien grahir que era apartar los de congoxes ab los dits crehedors qui cada dia los instaven aquesta es stada la veritat e no altre e per que vostra excellencia ho vege li trametem copia de la presentacio de dites letres”.⁴⁴⁸

La versió de la Diputació del que havia passat aquells dies d'abril, era molt diferent. Veritat o no, semblaven disposats a defensar-la, fins i tot davant del nou rei, en el moment que aquest arribés a la ciutat, i li demanaven que confies en les seves obres més que en informacions que li arribaven de tercers.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁷ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 37r. Document 10.

⁴⁴⁸ *Ibidem*, f. 37r-37v. En el que si coincidien diputats i consellers era en el temor a nous aldarulls dels creditors censalistes similars als que s'havien produït al poc de la mort de Joan II. També es interessant veure com la Generalitat restaurada apuntava el fet que aquells que volien recuperar els seus diners eren els mateixos que havien volgut foragitar a Ferran i al seu pare del tro.

⁴⁴⁹ “No fer nos vergonya en lo que fem tant madurament e a tant servey vostre de aquest vostre General, e per conservar vos aquell”. *Ibidem*, f. 37v.

A més del rei, diputats i oïdors van escriure als seus dos homes de confiança a la cort: l'advocat del General Joan Dusay i el conseller i secretari reial, Gaspar d'Arinyó. Al primer el posaven al corrent de les maniobres dels consellers i de les seves conseqüències:

“Nosaltres som avisats com los consellers de aquesta casa han scrit a la mat. del Senyor Rey clamant se de nosaltres, informant la del contrary de la veritat, ço es dient que lo jorn de Sant Jordi venints ells a la casa de la Deputació a la missa, los fem presentar publicament les letres que la majestat real los feya per occasio dels crehedors censalistas del General dients havien pres aço a gran greuge e justificantse davant la mat. del Senyor Rey per la qual justificacio la sua excellencia havia provehit les dites letres dels censalistas vinguessen en ma de micer Torrent”.⁴⁵⁰

Com havien fet amb el rei, també el posaven al corrent de com havien actuat. Entrant en detall de com, segons ells, s'havien produït els esdeveniments. Reconeixien haver mostrat el document als consellers, però afirmaven que havia estat el dia 22 i no el 23 d'abril, com s'afirmava des de la ciutat. A més, i el que era encara més important, ho havien fet de manera discreta i gens ostensiva al assabentar-se que els “crehedors nos devien instar e congoxar per la paga dels dits censals i davant el fet de “que molts vullen ab falses e sinistres informacions scriure a la mat. prefata”.

Els diputats també aprofitaven per enviar a Dusay una còpia de la carta del rei, despatxada pel seu secretari Luis Gonçales, sobre la petició de suspendre els arrendaments. També li demanaven, al seu advocat, que parlés amb Arinyó per suplicar “a la mat. del Senyor Rey sia merce sua vulla cessar tal modo de scriure”.⁴⁵¹ Una petició que de ben segur no era fàcil de trametre al sobirà.

La lletra escrita al conseller reial Gaspar d'Arinyó, encara aportava noves claus sobre el que havia passat. A més, és a ell a qui els diputats demanaven que fes arribar al monarca la seva resposta. Arinyó era qui els hi havia informat de la carta que Destorrent i els seus companys havien enviat a Ferran, on s'explicava la seva versió del que havia passat el dia de Sant Jordi i de la decisió del monarca que les lletres sobre la qüestió dels censals passessin a mans del conseller en cap.⁴⁵² Sense fer referència als diners que havia rebut del consistori, li agraïen també la seva ajuda i les informacions

---

⁴⁵⁰ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 40v. Document 11.

⁴⁵¹ *Ibidem*. Des de la Diputació també li demanaven a Dusay que estigués molt pendent de la reacció del sobirà a les seves properes cartes.

⁴⁵² *Ibidem*, f. 38v - 39r.

subministrades. Diputats i oïdors reiteraven al conseller el seu desig de fer-li arribar al monarca la seva versió de com s'havien produït els fets, i com des del Consell de Cent s'havien tergiversat, relat que volien compartir amb ell:

“No podem admetrens respondrey e satisffer per lo honor nostra e a vergonya dels qui tals informacions fan lo ques pertany, stants admirats de tal scriure ens desplaui molt per esser axy contra veritat car nosaltres tant arregladament com podem mirant al servey del senyor rey e a la unitat e repos de aquest Principat”.⁴⁵³

Per a demostrar la seva innocència, i fins i tot per a justificar-se davant una persona tan pròxima al sobirà, li enviaven a més una còpia de l'acta de la presentació del document reial mostrat als consellers.⁴⁵⁴ Afegien també, com havien expressat al rei, que van decidir no dilatar més la presentació dels documents als consellers “per quan tenim avis cert que los dits crehedors entenien en voler nos tornar iustar e congoxar per raho dits censals, e axi per fugir a maiors novitats lo dia per nosaltres dit no podent se mes dilatar”.⁴⁵⁵ A més i sobre els membres del Consell de Cent afirmaven:

“Dits crehedors fahien principals spatles quy alguns dies havia tenient ja dites lretres en nostre poder e vins vehen que necessitat occorrech per los respectes dits no presentam aquelles e de aço nos devem congoxar dits consellers pus fahiem honestament lo que devem a servey del senyor Rey e per apartar totes maneres de novitats, e encara a gran repos llur per la instancia que de cada dia havien dels dits crehedors, e aquesta es la pura veritat del negoci”.⁴⁵⁶

A Arinyó, li confessaven estar segurs que el rei no estava ben informat de quina era la situació, perquè no hagués permès que les cartes passessin a mans de Destorrent, i que si sabés de la seva actuació “haguera hagut a servey lo que havem fet, e crehem ho haura com sabra la veritat de tant just e areglat modo de procehir que en dites presentacions havem tengut”.⁴⁵⁷ Com abans havien fet amb el seu advocat, els diputats li demanaven en darrer lloc, que els mantingués informat sobre qualsevol novetat que es pogués produir.

---

⁴⁵³ *Ibidem*, f. 39r.

⁴⁵⁴ Tot i que aquí parlen del 22 de maig i no del 22 d'abril. Es tracta probablement d'un error de transcripció.

⁴⁵⁵ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 39r.

⁴⁵⁶ *Ibidem* f. 39r-39v.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, f. 39v.

La suspensió de les eleccions i l'ultimàtum dels censals nous

No havia passat gaire temps quan un altre fet va complicar encara més les coses. El rei seguia el seu viatge i es trobava ja a Madrid, quan sortien de Barcelona les cartes de la Generalitat. Només amb un dia de diferència, Ferran II escrivia novament a la Diputació. En aquest punt, és difícil obviar les pressions que el fill de Joan II rebia des del Consell de Cent per intervenir la Generalitat, actuant en representació seva el síndic Joan Mateu. Jaume Vicens Vives conjecturava que “potser el fet que els diputats del General de Catalunya haguessin sorprès la seva bona fe en l’afar dels censals nous li produís certa indignació, i que es mostrés, tot seguit, propici a prescindir dels interessos creats en que fins llavors s’havia ofegat la ciutat de Barcelona”.⁴⁵⁸ Nosaltres creiem però que aquesta es va poder deure a la postura ofensiva i interessada dels consellers, amb Jaume Destorrent al capdavant, sumada al malestar del rei per l’actuació de la Diputació en assumptes com el del préstec a les seves tropes i la negativa a ajornar els arrendaments, fets que el van predisposar en contra. El que crida l’atenció és que el monarca no estigués millor informat, o que volgués obviar la legislació del General i la seva forma d’actuar, dos punts ben regulats des de feia anys, com mostren alguns dels historiadors citats a l’apartat anterior. En tot cas, cedir als desitjos del rei hagués suposat desvirtuar completament el sentit de la institució.

En les seves instruccions escrites a Madrid el 13 de juny, el rei ordenava ara a la Generalitat la suspensió de les eleccions de diputats, prevista pel mes de juliol.⁴⁵⁹ El rei justificava la seva decisió en la necessitat de redreçar el Principat i la pròpia Diputació, evitant qualsevol referència al Consell de Cent:

“E per los mateixos y altres respectes, los quals no volem per ara comanar a la pluma, hauem pensat esser util cosa e concernent al seruey nostre y be dels negocis que la elecció fahedora de deputats en lo juliol primer vinent sia differida fins a la presencia nostra si al temps de fer dita elecció no serem presents en aqueixa ciutat, car la dita prorrogació no pot danyar en cosa alguna sino molt aprofitar, majorment que altra vegada per respecte que no sguardava per ventura tant lo be publich es stada aquella differida”.⁴⁶⁰

---

⁴⁵⁸ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 180.

⁴⁵⁹ ACA. Cancilleria. Registre 3605, f. 30v-31r. Document 12.

⁴⁶⁰ *Ibidem* f.30v..

I acollint-se a aquesta demanda també els exigia “no fesseu arrendament dels drets de les generalitats, pus alguns altres anys hauia stat lo dit General sens esser arrendat”.⁴⁶¹ Quin era l’objectiu del rei? Les seves instruccions no ofereixen detalls. Volia controlar les llistes de persones candidates a cobrir les places o directament es plantejava escollir-les personalment? Aquesta mateixa qüestió, probablement se l’estaven fent a l’edifici del Consell de Cent.

Jaume Destorrent no desaprofitava el temps en favor dels seus interessos. El conseller en cap i els seus companys, podien estar satisfets després de rebre la última carta del monarca. Ferran II havia dictaminat a favor de Barcelona en l’afer dels censals de Mallorca. A més també havia acceptat la seva protesta pel fet que els diputats i els oïdors volguessin pagar el seu suposat sou a Bernat de Saportella. Ara els consellers li responien, per fer-li saber, que havien entregat aquesta als diputats, advertint-lo que segurament aquests li escriurién afirmant que ja l’havien pagat i justificant-se del perquè ho havien fet. Desconfiats, li demanaven que no fes noves provisions en aquest assumpte.⁴⁶² Sobre els propers passos del monarca en relació a la Diputació, cap referència. Però en una altra carta del mateix dia i dirigida al seu síndic i representant a la cort, aquesta del propi Destorrent, es deixava entreveure que disposava d’alguna informació que li feia sospitar sobre les intencions reials envers la institució. El conseller en cap comptava amb l’habilitat i confiança del seu representant assolida davant del rei després de setmanes passades a la cort. Aquest, en nom dels consellers, requeria a Joan Mateu el 15 de març, que esbrinés de forma secreta, quina era la pretensió del monarca envers la institució, especialment sobre si volia que la nova elecció de diputats es fes com en triennis anteriors o si quedaven suspeses fins la seva arribada. Fins i tot, el conseller li reconeixia a Mateu, que en el cas que el sobirà modificués o suspengués les eleccions, l’escriurién per recolzar la seva decisió.⁴⁶³

Aliena a aquestes maniobres, la Generalitat reiterava els seus arguments davant Ferran. Encara no sabien que el rei volia suspendre les eleccions de diputats i oïdors i tota la seva preocupació estava centrada en la possible suspensió dels arrendaments. Sorpresos i admirats per la seva petició jutjaven que aquesta era conseqüència de “no

---

⁴⁶¹ *Ibidem.*

⁴⁶² “Suplicam a la M. V. sia merce sua no provehir en aquest fet en cosa alguna en contrari”. AHMB. Lletres Closes, 1479- 1480, f. 93.

⁴⁶³ “Car si nosaltres sentiem que S. M. tingues tal parer e ell ho manas e ho volgues nosaltres li-n scriuriem e fariem instancia, perque sabem e vehem que lo modo e forma de las eleccions es gran desrvey de S. A. e total destrucció de aquest seu principat.” AHMB. Lletres Closes, 1479- 1480, f. 97

essar stada degudament informada ne per persones qui sapien les leys e capitols de cort axi solemnement per nosaltres jurats”.⁴⁶⁴ Després de deixar clar que es devien al seu jurament i als capítols del llibre de la Casa, que anomenen *la anima del General*, afirmaven que, per respecte als mateixos, estaven obligats a encantar els arrendaments. Joan de Lobera i els seus companys no s’estaren de respondre’l, quan aquest afirmava que en altres ocasions, s’havien suspès aquests. Així, li feien saber que si els seus antecessors ho van fer, era perquè en aquell moment es celebraven Corts a Lleida, presidides per la germana de Ferran, Maria, exercint en aquell moment les funcions de lloctinent, i que si així es va decidir era per l’alta mortalitat que s’estava produint al Principat degut a una epidèmia de pesta. Sense donar cap marge de negociació, afegien dirigint-se directament al rei “e axy senyor nosaltres ab humil reverencia parlant no podem cessar de continuar les crides de dits arrendaments e liurar aquells al mes donant”.⁴⁶⁵ Tampoc s’estaven de dir-li, que confiaven en que no s’atrevis a prendre altres mesures per respecte a les seves pròpies obligacions de diputats, així com ell estava obligat a les seves. Amb aquest raonament buscaven reforçar el paper del consistori, atenent al seu compromís, fruit del seu jurament al prendre el càrrec i al seu sentit de la responsabilitat i obligació amb la Casa, fet que estava per davant dels desitjos del nou monarca. Amb tot, i sense descuidar la cortesia, en una segona carta d’aquell mateix dia, el 13 del mes de juny, es felicitaven per la seva pròxima arribada a les terres de la Corona d’Aragó, des que aquest els anuncies la seva sortida d’Extremadura.⁴⁶⁶

El diputat eclesiàstic i els seus companys, també es dirigien al seu home de confiança a la cort, Gaspar d’Arinyó, que seguia a Trujillo després de la partida del rei, per agrair-li que els avisés de la propera arribada del monarca al Principat. Darrera d’això, volien fer-li saber que havien advertit a Ferran “per occasio dels avisos contra tota veritat fets per los consellers de aquesta ciutat sobre la presentacio de les letres dels crehedors”,⁴⁶⁷ un anunci, es lamentaven, “de coses tant contraries a la veritat”, que esperaven aclarir quan ell arribés a Barcelona, fet que els portaria, creien, “a sobreseure en tot si és proveït en contrari”.⁴⁶⁸ Però les coses es precipitaren dos dies després. El 15 de juny, el governador del Principat, Galceran de Requesens, enviava de nit un home de

---

⁴⁶⁴ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 38r.

⁴⁶⁵ *Ibidem*, f. 38r-38v.

⁴⁶⁶ ACA, Generalitat N-706, f. 125v-126r.

⁴⁶⁷ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 41 r-41v.

⁴⁶⁸ *Ibidem*.

confiança al Palau de la Generalitat per demanar als diputats que entreguessin tots els documents que Miquel Benaula havia portat signats pel rei relacionats amb els censals nous, i que ara per ordre de Ferran havien de ser entregats a Jaume Destorrent. Davant la resistència dels diputats a complir aquesta ordre, aquella mateixa nit, el governador donava un ultimàtum al diputat eclesiàstic Joan de Lobera, perquè s'entreguessin totes les provisions abans del migdia. Escandalitzats per l'ultimàtum, els diputats i oïdors varen escriure immediatament al vicecanceller Alfons de la Cavalleria, al que consideraven una persona ben informada, per explicar-li el que estava passant.⁴⁶⁹ Condicionats per la pressió del governador, li feien saber que mai s'havia viscut una situació en la que uns alts càrrecs de la institució es trobessin davant un ultimàtum similar. Sense ocultar les seves sospites, afegien que “les sinistres e males informacions fetes al senyor rey fetes per los consellers de la ciutat”⁴⁷⁰ i la derogació de les provisions, afectava directament a les lleis i llibertats de la Diputació, motiu pel qual demanaven la seva intercessió per aconseguir que les ordres reials no fossin revocades sense abans ser escoltats.⁴⁷¹ I així “amb congoxa i passio” aprofitaven per a incidir en el fet que aquells que havien volgut acabar amb la monarquia fossin ara els que demanessin el retorn dels seus diners:

“Cosa es molt fort e de mal eximpli los qui han destruit aquest General, e per foragitar son rey e senyor e destruir aquest Principat carregants sobre aquesta casa e (cativant) la ultra passades docentes milia liures despeses de comptant de dit General qui eren en la Taula, encara passades trecentes mylia liures en censals nous. Trobar axi que ab simulades (colors) devant lo senyor rey los favorexen e defensen per acabar de destruir aquesta casa”.⁴⁷²

Diputats i oïdors confiaven, a més, a Cavalleria, que en el mateix moment que li estaven escrivint, es trobaven reunits i deliberant trametre un diputat o persona de confiança al rei, donada la gravetat de la situació; amb l'esperança que, amb aquesta iniciativa i les seves cartes, quedessin en evidència aquells que havien posat al rei en contra de la Generalitat i dels seus membres, fet que confiaven havia de servir per a guanyar-se novament el seu favor.

---

⁴⁶⁹ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 42r-43r. La Generalitat envià una carta molt similar al vicecanceller del Regne de València, Jaume Aguilar. Els dos vicecancellers havien signat provisions similars en temps de Joan II.

⁴⁷⁰ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 42v.

⁴⁷¹ “Sens esser nosaltres hoyts qui per nostres officis representam los tres staments de aques Principat”.

Ibidem.

⁴⁷² *Ibidem.*

Però això no era tot. Aquell mateix dia i potser per la pressió a la que eren sotmesos per l'ultimàtum del governador, els diputats es dirigien a Ferran per respondre a les seves demandes sobre el plet de Bernat de Saportella i al seu sou de tres mil lliures. Recordem que el Consell de Cent havia informat al monarca sobre la intenció del consistori de pagar-li un sou a l'antic dirigent de la Diputació reialista. Destorrent havia aprofitat el cas per denunciar que la Generalitat no pagava als creditors censalistes, però si ho feia, en canvi, als seus antics companys. La seva demanda per a que no el paguessin, si encara no ho havien fet, enervà encara més als diputats, sotmesos a un setge múltiple. La situació era tan delicada que, diputats i oïdors s'estaven plantejant enviar a un delegat per reunir-se d'immediat amb el sobirà. El dia abans, el 15 de juny, havien escrit al propi Bernat de Saportella a Tarragona, on residia,⁴⁷³ per comunicar-li les seves intencions i demanar que el seu fill tornés a Barcelona, davant l'oferiment del diputat del braç militar Mateu de Montcada, d'entrevistar-se amb el rei “per manera que sia feta cara a tot lo que contra nosaltres ab sinistres informacions vehem se orfila”.⁴⁷⁴ El malestar dels diputats, evident des de les noves provisions dels censals nous, augmentava amb aquesta qüestió i els portà a escriure, a més del monarca com comuniquen, al propi Bernat de Saportella i al conseller del rei Gaspar d'Arinyó.

Així, en la seva resposta al monarca, diputats i oïdors es mostraven “no poc meravellats” d'una informació que segons ells no responia gens a la veritat.⁴⁷⁵ En primer lloc, li recordaven, tot el que l'antic diputat havia fet per la causa del seu pare, des de la fugida de Barcelona a l'inici de la guerra civil, passant pels anys que va liderar en solitari una Diputació paral·lela, fins que va poder ampliar-la el maig de 1470 amb altres dos diputats i tres oïdors. També destacaven com, durant tot aquell temps i per ordre de Joan II, havia fet tot el possible per recaptar les generalitats de la manera acostumada contribuint al finançament de les tropes reials. Des del consistori afirmaven, a més, que durant tots aquells anys, Saportella va ser l'únic diputat que no va cobrar el seu sou, perquè en aquells moments tots els ingressos que aconseguia la Diputació reial anaven destinats a la gent d'armes, i que va ser en un moment posterior quan es va decidir que els arrendadors de la Generalitat es fessin càrrec de pagar-li tres mils sous.

---

⁴⁷³ El seu fill Joan de Saportella havia estat escollit com oïdor de comptes pel braç militar per aquell trienni.

⁴⁷⁴ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 41v. La petició a l'oïdor Saportella perquè vagi a Barcelona a ACA, Generalitat N-706, f. 111r.

⁴⁷⁵ *Ibidem*, f. 47r-48v. Fins i tot des de la Diputació es permeten recordar-li a Ferran que suposadament ell estava al corrent de tots aquests assumptes per que en aquell moment es trobava a Saragossa mentre el seu pare estava a Tarragona. Document 13.

La situació es va complicar posteriorment, seguien, al no acabar la guerra, especialment degut a la resistència de Barcelona, motiu pel qual continuava sense cobrar el seu sou. Davant d'aquesta situació, Saportella va portar el seu greuge a un dels parlaments que el rei Joan va celebrar a Tarragona. En la recta final del conflicte, un consell format pels nous diputats, juntament amb el regent de la Cancelleria, Antoni de Bardaxí, van acordar pagar-li el sou, cosa que es va fer amb l'entrega d'unes terres prop de Balaguer. Finalitzada la guerra, continuaven, va demanar que se li pagués íntegrament el seu salari, afegint que volia retornar els terrenys que havia rebut perquè havia tret poc profit. Justificava la seva petició pels riscos que havia viscut amb la seva família en defensa de la causa de Joan II, i pels problemes que havia patit per cobrar de forma regular el seu sou com a diputat. Estudiat el cas pel consistori, examinats diversos documents i consultats els diputats predecessors de Lleida i Cervera, es decidia pagar-li el sou des del moment que es va sumar a la causa reialista fins el mes de maig de 1470, moment en que va deixar de ser l'únic diputat de la casa. Donades les explicacions, Lobera i els seus companys es lamentaven un cop més davant del rei que “alguns de la casa de la ciutat, no havent a record les excessives e grans despeses que a causa llur e dans insoportables en aquells temps son stats a la dita casa e General que passen ultra docentes milia liures atant dany com vostra excellencia sap”.⁴⁷⁶ I posaven com exemple que dos consellers de la ciutat van demanar explicacions pel pagament del sou a Saportella, reclamació que els va portar, com afirmaven, a “reveure tot el negoci”. Les explicacions dels diputats a Ferran finalitzaven amb una justificació per les decisions preses, acollint-se al fet que precisament per la memòria del rei, el seu pare, el Principat i la lluita contra els enemics, va ser necessari actuar d'aquella manera. Tampoc faltava una crítica final a tots aquells que els atacaven, però sense especificar a qui es referien.⁴⁷⁷

Com van fer amb el rei, els diputats també van escriure al seu confident Gaspar d'Arinyó, per agrair-li que els informés sobre el que estava passant amb Saportella.⁴⁷⁸ Des de la Diputació, li demanaven que fes tot el possible perquè la seva resposta sobre aquest afer li arribés el més aviat possible. Un cop més es confessaven amb el conseller

---

⁴⁷⁶ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 48r. Indirectament els diputats li recordaven al rei que Barcelona lluitava contra el seu pare mentre que Saportella era el home que abanderava la Diputació reialista. Un argument que ja havien utilitzat aquell mateix dia en l'afer dels censals davant l'exigència del governador que entreguessin les provisions derogades.

⁴⁷⁷ “Es ver que molts volen veure en nosaltres lo qui primerament recordant se del passat no vehen ni miren en si mateix”. ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 48v

⁴⁷⁸ La carta a Arinyó va ser escrita el dia 15, un dia abans que la de Ferran.

i li deien que el rei estava falsament informat, i que tot era producte d'una estratègia concreta:

“Stam tant meravellats de aquests maneigs ques comensen tenir que dubtam succehesquen en servey de la mat. del senyor Rey ne be de aquesta terra que ab sinistres e falsas informacions tant promptament crehegudes de cada dia vehiem exir de aqueixa cort diverses provisions ab tota honor parlant de la mat. del senyor Rey tant contraries a les leys de aquesta cosa es fort fet”.⁴⁷⁹

Pels diputats restava clar que darrera d'aquesta estratègia estava la ciutat de Barcelona i els seus dirigents: “Aço diem principalment per lo que sentim del fet que aquy se es provehit novament instant la ciutat per los censals nous. Cosa es de gran admiracio”.⁴⁸⁰ I mostraven la seva confiança en el propi Arinyó, que així li transmetien, perquè gràcies als seus aclariments i a la seva influència, el sobirà comprovés la veritat de tot el que havia passat en relació a Bernat de Saportella.

Però el veritable problema que calia resoldre de forma urgent en aquell moment, era el de les provisions sobre els censals. Diputats i oïdors seguien reunits i el temps que els havia atorgat el governador Galceran de Requesens, estava a punt d'expirar. Per aquest motiu decidien escriure una segona lletra al rei i als vicecancellers d'Aragó i València, com li feien saber a Gaspar d'Arinyó.⁴⁸¹ No havia passat ni un dia que l'havien escrit per l'afer Saportella, que ara el posaven al corrent de l'ultimàtum del governador al diputat eclesiàstic, per tal que li entregués les actes i lletres sobre els censals nous, documents que passarien a mans de Jaume Destorrent. Degut a la gravetat del cas, també li comunicaven, que estaven deliberant enviar una ambaixada a veure el rei, on a més del diputat Mateu de Moncada, estaven pensant enviar un altre membre del consistori o a una tercera persona, amb l'encàrrec d'informar al monarca del que estava passant. Els responsables de la Generalitat li arriben a confessar que mai havien llegit ni conegut decisions tant perjudicials per a la Casa, a la qual tenien la obligació de representar, per la qual cosa es mostraven convençuts que la iniciativa de recuperar els documents no partia del sobirà sinó d'unes persones desconegudes que li aconsellaven amb informacions falses. Fins i tot afirmaven que no era possible que el nou rei actués d'aquella manera tant poc diplomàtica: “no podem creure que de la mente de hun tant

---

⁴⁷⁹ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 42r.

⁴⁸⁰ *Ibidem*.

⁴⁸¹ *Ibidem*, f. 43r-44r. La carta a Alfonso de la Cavalleria a: *Ibidem*, f. 42r-43 amb còpia per Jaume Aguilar. Als dos se'ls hi recorda que la Generalitat representa als tres estaments i que pensen enviar algú a reunir-se amb el rei. Document 14.

virtuosissim e saprentissimo rey e senyor qui ab tanta unitat e amor vol governar sos subdits e ab la cara tant girada de tota observanca de llurs leys”.⁴⁸² Pels diputats, aquells qui ara volien destruir la Generalitat, eren els mateixos, fent referència al Consell de Cent, que els que durant la guerra van lluitar contra la monarquia:

“Metent hi totes les persones e peccunies per foragitar la excellencia sua e fer la anar onze anys foragitada de ses terres hagen aprevaler en lo conspecte de sa. mat. e o trobar persones qui les favoresquen entant maltractades despeses”.⁴⁸³

Els membres de la Diputació reconeixen estar preocupats i admirats pels esdeveniments, però insistien en confiar en Ferran, convençuts que ell no podia actuar d’aquesta manera, argument que utilitzaven per demanar a Arinyó que intercedís per ells davant del monarca per evitar que les lleis i llibertats de la Generalitat fossin violades.⁴⁸⁴

Amb la carta al conseller, s’adjuntava la que dirigien al rei. Sense fer referència a l’ultimàtum de Requesens, es mostraven sorpresos perquè ara se’ls hi demanés que retornessin les provisions que Ferran havia entregat a Benaula i especialment perquè fos Destorrent el qui hagués de guardar-les.⁴⁸⁵ A més li recordaven, que precisament van enviar el seu notari a la cort per evitar conflictes i escàndols sobre aquest afer, i que el seu pare ja s’havia expressat en la mateixa línia en les seves provisions, ordenant sobreseure les execucions fins que es decidís en Corts com es farien els pagaments. Pels diputats era evident que “inferir de aço tant perclar e demostracio que han volgur fer e esser en preiudici de vostra real potestat”.⁴⁸⁶ I que si rectificava novament, la seva imatge no resultaria perjudicada perquè, com havia passat amb els seus avantpassats, aquests sempre havien actuat “com és degut”, tenint en compte als membres dels tres estaments amb els que conjuntament governaven. Com havien fet amb el cas de Saportella, insistien en que sinistres informacions havien influït en les seves decisions, motiu pel que no podia actuar en contra del consistori, al governar ells sempre en benefici del rei i de la pàtria i no pels seus interessos, com contràriament consideraven que actuaven els consellers.⁴⁸⁷

---

⁴⁸² *Ibidem.*, f. 43 v.

⁴⁸³ *Ibidem.*

⁴⁸⁴ La carta conclou amb una petició a Arinyó. Que els posi al corrent de qualsevol informació que els consellers utilitzin contra ells. *Ibidem.*, f. 44r. En un altre lletra a l’advocat de la Diputació a la Cort, Joan Dusay, els diputats es mostren admirats que no els avisés dels moviments que s’estaven produint. També li demanen que defensi el paper de la Generalitat davant el monarca, al temps que intenti posar en evidència als qui els critiquen. *Ibidem.*, f. 45r-45v.

⁴⁸⁵ *Ibidem.*, f. 44r-45r. Document 15.

⁴⁸⁶ *Ibidem.*, f. 44v.

⁴⁸⁷ “Tals actes en ma de consellers qui son stats principals instadors en aquesta materia”. *Ibidem.*

Descontents potser per la carta, o davant de la fi del temps atorgat pels governadors, els diputats escriuen una segona carta al monarca.⁴⁸⁸ Datada també el 16 de juny, aquesta ofereix nous matisos sobre la reclamació de les provisions i la resta de documents. En primer lloc li fan saber a Ferran, que un manament dins un marge de temps tan breu, sis hores, afirmen, es “cosa no vista ne hoyda” i menys contra membres de la Diputació.⁴⁸⁹ Signades pel canceller, el vicecanceller i el regent, havien estat presentades als consellers i al veguer, com es podia comprovar en els seus registres de Cort. Per aquest motiu, consideraven, no era necessari entregar-li els documents al conseller en cap Destorrent i al regent, perquè ja disposaven d’una còpia. Afegien que no calia arribar a aquella situació, convençuts de que en el moment en el que ell arribés al Principat, sabia trobar la solució al problema. Més important, consideraven en canvi, era la situació dels Llibres de Registres dels censals nous, al ser la referència principal per conèixer els seus propietaris. Els documents, li feien saber a Ferran, es trobarien a la Casa de la Diputació, a la Casa de la ciutat i en mans de molts notaris, els quals “faran e fan testimony de tot e seria digna cosa fossen haguts e vists e aqui se veurian los titols de tals censals”. Per últim, demanaven al monarca, que donés ordres prestes al governador perquè aturés les seves maniobres i que deixés les coses com estaven.⁴⁹⁰

La situació era tan compromesa, que el diputat eclesiàstic i la resta dels seus companys, decidien compartir la seva preocupació en la reclamació de les provisions dels censals nous i el sou a Saportella amb el vell comte de Cardona i Prades, que uns dies abans havia deixat Barcelona per sortir al camí de Ferran en terres aragoneses.⁴⁹¹

L’ambaixada de Mateu de Moncada

La intenció d’enviar un delegat a reunir-se amb el rei, es va fer realitat el 25 de juny. Aquell dia, deixava Barcelona el diputat militar Mateu de Moncada i de Moncada, senyor de les baronies d’Aitona, Seròs i Mequinensa.⁴⁹² Els seus companys advertien a Arinyó de la seva marxa per a demanar-li tot suport possible en la seva ambaixada.⁴⁹³ A

---

⁴⁸⁸ *Ibidem*, 16, f. 45v -46v. Document 16.

⁴⁸⁹ El diputats li recordaven a Ferran que les seves provisions eren “closes” i com citaven a la carta anterior, similars a altres del seu pare. *Ibidem*, 16, f. 45v.

⁴⁹⁰ Fan aquesta petició diuen per servei al rei, a la institució i al Principat i afegint que a ells no els mou la passió ni el fet “d’eretar” *Ibidem*, f. 46v.

⁴⁹¹ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, 46v-47r.

⁴⁹² Una carta a Arinyó confirma que aquest dia marxa el conseller marxa cap a la cort, en canvi el Dietari de la Generalitat recull que aquest marxa a les seves terres.

⁴⁹³ *Ibidem*, f. 53v.

més, Moncada portava cartes de creença tant pel comte de Cardona com pel seu fill el conestable, responsables fins llavors dels arrendaments de les generalitats.⁴⁹⁴ Però curiosament i només produir-se la seva marxa, el consistori decidia que també els acompanyés Miquel Benaula. El motiu era que ell havia estat la darrera persona que havia viatjat a la cort i estava al corrent de tots els temes relacionats amb la institució.

Mateu de Moncada portava unes instruccions molt precises sobre l'objectiu de la seva missió.⁴⁹⁵ En elles es recollien quasi tots els aspectes dels conflictes oberts entre la Diputació i la monarquia, des de la mort de Joan II fins a aquell mes de juny. Per a fixar la situació, en primer lloc, els diputats li recordaven al monarca que com representants de l'estament general del Principat, es devien al seu benefici i al de la Corona. A continuació i sobre el tema més candent, el dels censals i la retirada de les seves provisions, li demanaven al diputat que insistís davant el monarca en els seus arguments, que eren precisament els rebels els qui durant els anys de la guerra civil havien carregat de crèdits la Generalitat, de tal manera que els diners manllevats superaven les dues-centes mil lliures i que per complicar encara més les coses, els censals s'havien fet a fors poc raonables. També afegien, que un cop acabada la guerra, va ser necessari finançar amb nous préstecs la guerra al Rosselló, la defensa de l'Empordà i els pagaments a Mudarra. I tal com s'havia acordat a les Corts, puntualitzaven, es treballava per fer front als préstecs. A continuació, les ordres recordaven que el rei i Benaula havien acordat a principis d'any, que la resolució de l'afer fos pactat en el futur entre el monarca i les Corts.⁴⁹⁶ I en el cas dels censals nous, li argumentaven que havia acordat amb Benaula abordar el tema de la moneda a la seva arribada a Barcelona. En la mateixa línia manifestada en les seves últimes cartes, es mostraven convençuts que el Consell de Cent i els seus principals responsables eren els culpables, amb les seves queixes, del canvi de parer de rei; fet que s'havia posat en evidència després de que aquests donessin una versió falsa del que havia passat el dia de Sant Jordi. Des de la Generalitat, s'insistia en la tergiversació i utilització del que havia passat, per part del consistori i a favor dels seus interessos, afirmant que els hi havien entregat les provisions del rei un dia abans de Sant Jordi, i que aquests van manipular els fets aprofitant per criticar-los. Fins i tot afirmaven que els consellers, buscant afavorir els interessos dels censalistes, no havien dubtat en posar en entredit les

---

⁴⁹⁴ *Ibidem*, f. 52r.

⁴⁹⁵ *Ibidem*, f. 49r-51v. Document 17.

⁴⁹⁶ "La solucio dels quis dien censals nous a la determinacio de la magestat real, e de la cort en la qual la materia dels dits nous censals se era tant agitada, e apuntada"ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 49v.

decisions reials. Tampoc comprenien, i així ho expressaven, la decisió del monarca de recollir les provisions i registres dels censals nous de la Diputació, per entregar-los a una persona que consideraven tan parcial com Jaume Destorrent. Per últim li demanaven al seu enviat, el diputat militar, que li fes saber a Ferran que tot el que estava passant anava “contra tota veritat, e en perjudici de les leys e libertats de aquest seu Principat”.⁴⁹⁷ De la possibilitat certa que el rei prengué una decisió unilateral sobre els tema dels censals nous, com plantejaven els consellers, afirmaven des de la Generalitat:

“E quan es en l'altre cap que sens cort aquestes materies la excellencia sua pot fer stem admirats dits deputats de tals informacions a la excellencia sua fetes axy poch satisfents al servey de la sua altesa e a la observança de les constitucions e libertas de aquest seu Principat. Com sia clara cosa aquesta materia dels dits censals fin aci esser stada meneiada en la cort e en aquella per novenes diverses vista e apuntada, e es certa cosa que de tals coses la mat. ab los prohomens de sos regnes ço es ab los tres staments de aquells, les acostuma e de compondra e quietament reposar, e aclarir, e aço es lo servey complit seu e repos de sos vassalls, e observança de llurs leys e libertats”.⁴⁹⁸

Mateu de Moncada també havia de parlar-li al rei del tema de la suspensió dels arrendaments i del sou a Bernat de Saportella. Del primer assumpte, insistien en què per obligació dels seus càrrecs no podien suspendre'ls, mentre que del sou de l'antic diputat aportarien informació suficient gràcies als documents que havien entregat a Benaula. A més, els diputats també volien del seu company que donés al nou rei complida raó de tot el que havien fet al llarg d'aquell trienni, que estava a punt de finalitzar. Afegien, a més, que no tenien res per amagar i que si volien aclarir les coses era amb el desig de “que si algu, o alguns la han informada de res que hage sguard al contrary de llur honor o del jurament que prestar han, los faça venir devant la altesa sua per que devant aquella sia vista la malicia e passio quils mou a tals sinistres informacions”.⁴⁹⁹ No faltava una referència a les torbacions que es vivien a l'interior del Principat. Evitant tota referència als diners demanats per pagar als seus soldats, els diputats agraïen a Ferran les seves cartes a la princesa de Viana i al veguer de Castellbó, perquè els damnificats pels atacs

---

⁴⁹⁷ El diputat eclesiàstic, qui signa les instruccions, recordava com alguns creditors censalistes havien aprofitat la mort de Joan II per insistir en aquestes reclamacions, motiu pel qual, es feia necessari. segons Lobera, entregar de forma discreta les provisions del rei als consellers el 22 d'abril. *Ibidem*, f. 50r.

⁴⁹⁸ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 50v.

⁴⁹⁹ *Ibidem*, f. 51r. El diputats potser tenien la falsa esperança que el rei demanés explicacions al conseller en cap.

de Matxicot i especialment els veïns d'Artesa, poguessin recuperar les seves propietats. Amb tot, no se n'estaven de fer-li saber que Mudarra i els seus homes havien portat a terme nous atacs.

Més enllà de les instruccions al seu enviat, uns dies després des del General, encara escrivien al rei sobre la seva petició de no arrendar les generalitats. Els diputats reiteraven un cop més que aquesta era la seva obligació abans de finalitzar el trienni. A més, es mostraven partidaris de renovar els contractes perquè havien observat que aquells arrendadors, que portaven molts anys, acostumaven a defraudar i a beneficiar-se. També puntualitzaven com, un cop fet l'arrendament, era molt fàcil conèixer quins eren els ingressos de la Generalitat. I en la línia expressada en el cas dels censals, també es posaven en mans del sobirà per a que aquest resolgués l'assumpte un cop arribés a Barcelona.

Mentre la Generalitat buscava recuperar la influència perduda, qui semblava estar al marge de les seves maniobres era el síndic barceloní, Jaume Mateu. Aquest escrivia, per aquells dies, diverses cartes als consellers, sense fer referència a l'ambaixada de la Generalitat i a les gestions de Moncada i Benaula davant el rei. En aquell moment, el que buscava Jaume Destorrent, era conèixer quins serien els propers passos de Ferran en relació als censals nous, després d'aconseguir que totes les provisions sobre aquest assumpte estiguessin a les seves mans.⁵⁰⁰ El que ara volia saber, era si finalment es suspendrien les eleccions, tal i com el rei havia demanat. Així, en una carta del 9 de juliol, ordenava al seu síndic, que en el supòsit que el monarca es disposés a reformar el sistema d'elecció, li demanés a Ferran que els diputats no poguessin escollir entre les cinquanta persones de cada estament, donat que aquests es movien “per interessos propis e particulars [e] obliden lo servey del dit Sor. e lo be comu”.⁵⁰¹ També afegien des de la ciutat, amb molta seguretat, que en el cas que no es celebressin eleccions de la forma acostumada, Catalunya veuria restituïda la seva llibertat, tot gràcies, puntualitzaven, a una decisió reial encaminada al bé comú.⁵⁰² Els consellers encara escriuriu novament al sobirà, el 12 de juliol, per lamentar-se de la seva tardança en arribar al Principat. I per fer evident la necessitat de la seva presència a Barcelona, comparaven la seva arribada amb la d'un messies, advertint-lo que si aquesta es

---

⁵⁰⁰ “E mes sentirets ab lo dit Sor. si S. M. entrant en Arago, deliberara fer alguna provisio sobre los censals nous, porque portara gran benefici a molts qui stan deseretats.” AHCB. Lletres Closes, 1479-1480, f. 97.

⁵⁰¹ AHCB. Lletres Closes, 1479-1480, f. 106. La data porta erròniament la data del 19 de juny.

⁵⁰² “Car com S. M. haia ja començat a escriure sobre aquesta materia tothom ne es stat molt content e alegre”. AHCB. Lletres Closes, 1479-1480, f. 106.

continuava endarrerint, el territori i els seus habitants “caurien en total desaparició, desfiats de esser ja mes redressat.”⁵⁰³ Un estat d'ànim que, real o fingit, es produïa quan era evident que per les dates del calendari, mitjans de juliol, la celebració d'eleccions a la Diputació estava a punt de produir-se. Arribats a aquest punt, Destorrent i els seus companys informats per Mateu que els diputats treballaven per a evitar la suspensió mentre els acusaven d'haver demanat la inhibició, responien afirmant que no era veritat, i que calia insistir en la necessitat de prohibir l'elecció amb l'argument de que cada estament comptava amb cinquanta candidats que “stan ligades e fora de llur llibertat e no gosen fer lo be comu perque·ls es promes que seran mesos en baci”.⁵⁰⁴

Les arrels de la disputa

Aquesta potser era la veritable qüestió. Amb l'arribada d'un nou rei, qui havia de col·laborar per redreçar el Principat i les seves institucions? Uns representants dels tres estaments, que conformaven la societat del país en aquell moment del segle XV, o d'un rei que gràcies al seu poder podia fer i desfer a voluntat seva amb la connivència de l'oligarquia de la ciutat de Barcelona? Jaume Vivens Vives va plantejar la hipòtesi d'una aliança entre el rei i la ciutat, amb unes visions polítiques coincidents i amb l'objectiu de “reorganitzar la Diputació del General de Catalunya, i no per a finalitats polítiques, sinó per a posar fi als abusos econòmics a que havia donat lloc la forma d'elecció dels diputats”.⁵⁰⁵ Però el cert es que el rei en aquest moment, potser per la seva nova responsabilitat o perquè encara no disposava d'homes de confiança que coneguessin bé el funcionament de les institucions i el seu veritable estat, no es va atrevir a prendre decisions. Enfront del agosarat recolzament de Jaume Destorrent, semblaven existir altres punts de vista, altres maneres d'actuar. A més, la pròpia Generalitat li recordava constantment al monarca, que qualsevol actuació relacionada amb la Diputació passava per celebrar unes Corts on estaven representats els tres estaments. I a més, es donava el cas, que el seu punt de vista no era l'únic. També el comte de Prades i de Cardona, com ja va assenyalar Vicens, volia convèncer a Ferran

---

⁵⁰³ “E si ara dita composio es diferida resta que dits spitals, monestirs e esglesies es tanquen e les donzelles vagen per mal cap, e los homens de honor a captant”. AHCB. Lletres Closes, 1479-1480, f. 108.

⁵⁰⁴ AHCB. Lletres Closes, 1479-1480, f. 106.

⁵⁰⁵ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 181

que no es podia actuar sense la convocatòria d'unes Corts.⁵⁰⁶ El vell noble, potser va defensar aquesta idea com la millor manera de trobar un mínim acord per fer front a tots els problemes que s'estaven produint en aquell moment.⁵⁰⁷ La postura dels consellers de Barcelona, representants de l'estament reial, estava molt allunyada d'aquest punt de vista. Preocupats per la possibilitat que Ferran estigués més proper als partidaris de celebrar Corts, no dubtaren en escriure'l amb la intenció de dissuadir-lo. Per fer-ho utilitzaven, curiosament, els mateixos arguments que havien fet servir amb els membres de la Generalitat: les persones que participarien en el parlament es mourien pels seus propis interessos.⁵⁰⁸ Com si ells no fessin el mateix! A més i elevat la seva pressió, animaven al rei a no dubtar i actuar de manera unilateral “V. A. no ha mester tals confusions; sino que supliquem a N. S. Deus que prengue lo vostre cor en les sues mans e que vice et manu regia façau vostre real juy e que tothom serua lo manament, e axi com manareu se fara, que no es nengu qu i pugua res”.⁵⁰⁹ Més clar no es podia dir.

En una de les seves últimes cartes abans de renovar els càrrecs de la institució, els diputats responien al comte de Cardona, que els havia escrit des de la cort. Aquests li agraiïen la seva intermediació davant el rei, i les seves gestions per evitar iniciatives en contra de la Casa del General.⁵¹⁰ Tot feia pensar, que aquesta mediació, com l'ambaixada enviada a Ferran II, havien produït efecte, portant al sobirà a replantejar-se les seves primeres decisions sobre la Diputació. El 16 de juliol, des de la Diputació, escrivien al diputat militar - encara a la cort - Mateu de Moncada i al diputat eclesiàstic per demanar-los que acudissin a Barcelona per assistir a l'elecció dels diputats del nou trienni, que s'anava a celebrar el 22 de juliol. A més se'ls demanava que romanguessin a la ciutat un parell de dies abans de la data oficial, perquè aquesta, com també es remarcava, no es podia fer sense la seva presència. I perquè no quedés cap dubte, el text remarcava que el rei havia decidit aixecar la suspensió.⁵¹¹ Tant el diputat eclesiàstic i el militar, que es trobava indispost, com també el notari i escrivà Benaula, arribarien a

---

⁵⁰⁶ *Ibidem*, p. 183. En aquest sentit el record als anys de la guerra, i la necessitat de complir amb les lleis de la terra tenia que estar molt present.

⁵⁰⁷ En instruccions al síndic, els consellers no s'estaven d'advertir-lo sobre el comte “ja sabeu quals son los tractes que acostuma a manejar” i li demanen que observi si el comte “se manejara en conduir lo Sor. rey en cosas prejudicials, les quals puguen turbar lo redres qui s-espera de la beneuventurada venguda del dit Sor”. AHCB, Lletres Closes, 1479-1480, f. 97.

⁵⁰⁸ “Ne es posible que ab persones mirants los interessos propis ja mes si fes concesio bona.” AHCB, Lletres Closes, 1479-1480, f. 93 15 de juny.

⁵⁰⁹ AHCB, Lletres Closes, 1479-1480, f. 93, 15 de juny.

⁵¹⁰ ACA, Generalitat N-706, f. 134r.

⁵¹¹ “Car la Majestat del Senyor Rey ab sa letra ha levat lo impediment ab altre sua letra fet en dita eleccio.” *Ibidem*, f. 137v-138r. No hem trobat la carta del rei.

temps a Barcelona per assistir a la cerimònia de renovació de càrrecs. Mentre això passava, els consellers de Barcelona, com hem vist a l'apartat anterior, es dirigien al seu síndic per fer-li saber que ni per ell, ni tampoc pel monarca tenien notícies sobre una possible prohibició o suspensió de l'elecció de diputats. Reiterant els seus arguments afegien que si finalment no es celebressin les eleccions “tota Cathalunya sera restituida en sa libertad e tothom mirara lo servey de S. G. A. e lo be comu” mentre que en canvi si aquesta es produís “molts perdrien la speransa que tenen en S. A.”.⁵¹² Era per això pel que des de la ciutat insistien a Mateu que fes tot el possible per influir en el rei i aconseguir els seus desitjos. Però tres dies més tard i després de rebre noves de Mateu, els consellers tornaven a escriure'l per recriminar-li que les seves gestions no haguessin donat el fruit esperat. El motiu, que aquest els hi havia reconegut que els diputats, com hem vist, treballaven des de la mateixa cort per veure restituïda la seva llibertat per escollir. Una llibertat, que des del seu punt de vista com a representants de la ciutat era falsa, perquè la seva forma d'elecció no garantia la seva veritable llibertat, al estar cadascú al servei del seu estament, fet pel que no “gosen fer lo be comú”. Una argumentació que volien que Mateu fes arribar al rei.⁵¹³

Era evident que la represa de la iniciativa per part dels diputats amb la seva ambaixada havia deixat fora de joc al representant de la ciutat.

Una nova diputació, la primera del regnat de Ferran II

El 22 de juliol, i de la mateixa manera que s'havia fet en els triennis anteriors, es va procedir a l'elecció dels nous diputats i oïdors de comptes. Els escollits van ser, entre els diputats, per l'estament eclesiàstic l'arquebisbe de Sàsser - canonge i degà de Barcelona -, Berenguer de Sos, per l'estament militar el cavaller de la vegueria d'Urgell Martí Joan Meca i per l'estament reial el ciutadà de Tortosa, Joan Boteller. Els oïdors escollits eren en representació del braç eclesiàstic, el canonge Martí Pere Ponç, pel militar el cavaller de la vila de Cervera, Joan d'Altarriba i per l'estament reial el burgès de Perpinyà, Bernat Castelló. Conscients de la situació viscuda en les últimes setmanes, els diputats, a més d'escriure a Ferran per comunicar-li el nom dels elegits per la mà del propi Benaula, enviaven una carta al comte de Cardona i Prades, per demanar-li que,

---

⁵¹²AHCB, Lletres Closes, 1479-1480, f. 106, 9 de juliol.

⁵¹³AHCB, Lletres Closes, 1479-1480, f. 108, 12 de juliol.

com el notari, informés al monarca d'aquests canvis.⁵¹⁴ També, com era tradicional, s'enviaven cartes als escollits per comunicar-los els seus nomenaments.

El 2 d'agost el diputat Martí Joan Meca i els tres oïdors, juraven el càrrec. Dos dies després, ho feia el diputat reial Joan Boteller i finalment, el dia 7, el conseller en cap, l'arquebisbe de Sàsser i canonge de Barcelona, Berenguer de Sos. Coincidint en el nomenament d'aquest últim i reunit per primer cop el consistori al complet, escrivien al sobirà per anunciar-li el seu compromís amb el càrrec i el seu desig que, abans de retornés a Castella, pogués portar a terme el redreç del Principat.⁵¹⁵ Però adjuntaven una segona carta, aquesta gens protocol·lària. Com havien fet els seus predecessors, els nous diputats i oïdors demanaven ajuda a Ferran II després dels nous atacs de Mudarra i els seus homes, al que s'afegien els pillatges realitzats per un vaixell sota el comandament d'un tal Peralta en diversos punts de la costa de Cadaquès, territori sota jurisdicció de la Diputació.⁵¹⁶

Un altre problema al que havia d'enfrontar-se el nou consistori, era el de la lluita contra els fraus que es cometien dins la pròpia Diputació. Diversos exemples ens mostren com els seus responsables eren conscients de la situació i intentaven combatre'ls amb més o menys efectivitat. Els anteriors diputats s'havien pronunciat davant el rei a favor de renovar de manera periòdica els arrendaments, convençuts que si així no es feia, donaven oportunitats a instaurar tot tipus de corrupteles. Des del consistori en ocasions s'actuava, però moltes vegades calia tenir en compte els interessos de tercers, com era el cas dels Cardona, principals arrendadors dels drets de les generalitats. Un exemple d'això es pot comprovar en una carta del consistori sortint, dos dies abans de deixar el seus càrrecs. Aquests informaven al fill del comte, el conestable, que havien enviat a un dels seus oïdors, Marc d'Artado, a la Seu d'Urgell. El motiu era que un tal Guillem Figueres, desenvolupava els oficis de collidor de drets de les generalitats i responsable de la bolla i segell de cera de la ciutat, unes tasques que no podien recaure en una mateixa persona, com des de la Diputació li recordaven al noble per "practica de la casa e costum del General".⁵¹⁷ Després de fer-li saber que, a

---

⁵¹⁴ ACA, Generalitat N-707, Carta al rei f. 144 r. Document 18. Al comte de Cardona f. 144r i 144v.

⁵¹⁵ ACA, Generalitat N-707, f. 16v-17r.

⁵¹⁶ *Ibidem*, f. 17r -17v. L'any 1409 el rei Martí va empenyorar el seu comtat d'Empúries a la Diputació i al Consell de Cent a canvi d'un censal. L'any 1456 el govern buscaire de Barcelona va arribar a un acord amb el rei Alfons pel qual li tornava les terres que posseïa a Empúries a canvi de la possessió de les rendes de determinades localitats entre les que estaven Tàrraga i Terrassa. Tot i les protestes del empordanesos, el monarca feu donació d'aquesta part del comtat el seu nebot Enric d'Aragó. En aquest moment la Diputació del General conservava la seva part del comtat.

⁵¹⁷ *Ibidem*, f. 14r.

més, hi havia motius per a expulsar-lo per algunes irregularitats que havia comés i de la que tenien informació, li comunicaven que per atenció a la seva persona i per estar Figueres sota el seu servei, el mantenien en el càrrec de responsable de entrades i sortides de la ciutat, per a que pogués mantenir el seu salari de trenta lliures, mentre que col·locaven a un mercader de la localitat, Joan Guilla, al front de l'ofici de les bolles i al que se li pagarien deu lliures del salari que cobrava Figueres. Els diputats demanaven al conestable la seva aprovació, al temps que també es mostraven receptius a qualsevol possible suggeriment.⁵¹⁸ Exemples com aquest posen de manifest fins a quin punt, els membres de la Diputació, no controlaven l'estructura de la institució i fins a quin punt estaven obligats a resoldre situacions consensuant acords.

La preocupació pel tema dels fraus comesos des de dins de l'estructura de la Generalitat era gran, però també que aquesta no rebés els diners dels impostos que es cobraven al Principat. Per aquest motiu i en els primer dies de la seva nova escomesa, els alts responsables de la institució es dirigien al veguer de Barcelona i a la resta de localitats del país mitjançant una crida. Sabien que en molts llocs no s'estaven pagant els drets dels General, tant el de la bolla com el del segell de la cera, de joies i fins i tot de ramaderia. Per aquest motiu ordenaven a més, al sots algutzir, que es paguessin “be e leyalment als collidors de aquelles quy per los dits deputats son stats posats e ordenats tots los dits drets segons forma dels capitols e ordinacions fets e fetes per la exaccio dels dits drets”.⁵¹⁹ I amenaçaven amb emprendre actuacions, si era necessari, contra tots aquells que cometessin fraus o no col·laboressin amb la Casa.

Els diputats s'estaven preparant per rendir comptes davant del nou rei, quan la seva presència a Barcelona era ja qüestió de setmanes. La pressió que havien exercit el conseller en cap i els seus companys contra la Diputació, havien posat en guàrdia els seus membres que es preparaven per explicar al monarca quina era la seva situació. El 22 d'agost, quan faltaven menys de deu dies per l'arribada de Ferran II a la capital catalana, la primera vegada que venia essent el nou rei d'Aragó, els diputats entrants tornaven a escriure'l. Feia només tres dies que el notari de la Diputació, Miquel Benaula havia arribat a la ciutat després de reunir-se novament amb el rei a Saragossa. El dia 23, el sobirà deixava la ciutat per emprendre el camí cap a Barcelona. Els seus nous responsables volien advertir-lo de com, només jurats els seus càrrecs, havien estat

---

⁵¹⁸ “Avisant la S. vostra de aquestes coses vos plana per los respectes dessus dits hante ho per accepte e de nosaltres ordenar lo que us sera plasent”. *Ibidem*.

⁵¹⁹ *Ibidem*, f. 23 r.

informatos dels fraus, que sobre els drets de les generalitats, es cometien a Barcelona i a la resta del Principat. Per a mostrar el seu compromís de fer tot el possible per perseguir-lo i castigar rigorosament als seus responsables, li explicaven com havien actuat contra un cavaller, un botiguer i dos sastres per les irregularitats comeses contra el dret de bolla del General.⁵²⁰ Berenguer de Sos i els seus companys també li agraïen una carta seva entregada en mà per Benaula. No coneixem el contingut de la mateixa, però diputats i oïdors es mostraven satisfets pel tracte rebut en les últimes setmanes:

“Per esser coses tant conformes als capitols de Cort de aquesta casa per les quals coneixem manifestadament la real excelencia vostra, e en special recomendacio a aquest General, e a nosaltres a recort en la dita letra, entre les altres coses, hauria creença per al dit Benaula comesa en virtut de la qual apres de haver-nos dites de vostre real excelencia coses de molta consolacio per a nosaltres de aquest vostre Principat nos ha dit la altesa vostra nos encarrega myrem attentament en la conservacio e augment de aquest general, e drets de aquell”.⁵²¹

Aquestes paraules confirmen que tant les gestions portades a terme per l'antic consistori, enviant a la cort a l'oïdor Mateu de Moncada, i les explicacions donades en assumptes com els censals nous, els arrendaments, o el sou a Bernat de Saportella, havien satisfet al monarca. Però a més, i sorprenentment perquè el rei estava a punt d'arribar a la ciutat, encara des del General enviaven el seu escrivà major, Joan Solsona, a trobar-se amb aquest. No coneixem fins a quin punt van influir en el seu canvi de parer, personatges de la cort com Joan Dusay o el mateix comte de Cardona i Prades, però el cert és que el rei semblava haver posposat qualsevol decisió unilateral respecte als afers de les institucions i el país, apostant clarament per celebrar Corts. Potser era només una jugada estratègica, i el que volia era conèixer millor la situació del Principat i les seves institucions, i buscar col·laboradors per executar els seus plans en el futur. A més, també extrauria conclusions de l'agressiva ofensiva que el conseller de la ciutat havia portat en contra de la Diputació, i com aquest podia convertir-se en un instrument pels seus interessos. Però en aquell moment, Jaume Destorrent, es podia considerar perdedor després que des de la Diputació frustrassin les seves maniobres.

El 24 d'agost i des de Lleida, Ferran es dirigia als membres dels tres estaments per convocar-los a trobar-se amb ell a Barcelona, vint dies més tard, amb intenció que li

---

⁵²⁰ *Ibidem*, f. 6r-6v.

⁵²¹ *Ibidem*, f. 6v.

prestessin l'acostumat jurament de fidelitat.⁵²² L'últim dia del mes, com recull el Dietari de la Generalitat, el rei arribava al monestir de Valldonzella, on passava la nit abans d'entrar pel matí a la ciutat comtal. El Diari especifica que els diputats el van anar a saludar aquella mateixa tarda.⁵²³

3.2. DES DEL PRIMER VIATGE DE FERRAN II A BARCELONA FINS LA CELEBRACIÓ DE LES CORTS

Jaume Safont, el vell escrivà de la Generalitat, descrivia en el seu Dietari personal l'entrada del nou rei a la capital del Principat:

“Dimecres, primer die de setembre del any MCCCCLXXVIII passat migjorn, entrà en la ciutat de Barchinona lo il·lustríssimo senyor don Fferrando, rey d'Aragó e de Castellà, etcètera, qui novament succehia en lo regne d'Aragó, après mort del rey en en Johan, pare seu. Entrà per lo portal de la Draçana e detraç lo dormidor de Framenors, fonch-li apperallat un gran e bell cadafal al cap de la plaça de Framenors, en lo qual, en presència de tot lo poble, jurà los privilegis de la ciutat, usos e custums de aquella, e les constitucions e capítols de corts de Cathalunya, e totes altres libertats de la terra, lo qual jurament féu sobre la sancta Vera Creu e sobre un missal, en mans e poder del reverendíssim senyor don Pedro d'Urrea, patriarcha de Alexandria e archabisbe de Terragona, lo qual era canceller del dit senyor rey. E tantost com hac jurat, passaren-li devant tots los oficis e confraries de la dita ciutat, ben vestits, de diverses lureyes divisats e ben abillats, ab lurs standarts, hu après d'altra e axí·s aviaren per lo carrer Ample avall fins a Sancta Maria de la Mar, per lo carrer de Moncada, per la capella d'en Mercús, per la Bòria, per la plaça de les Cols, dret fins a Sent Jacme, passant denant la porta de la Deputació fins al Palau del Bisbe. E con tots foren aviats, lo dit senyor devallà del cadafal e muntà a cavall sobre un molt bell cavall e ben arnesat que li tenien aperallat, e mès-se sots un dosser de drap d'or, e tirà detraç tots ells, fahent aquella via matexa fins a la Seu, on descavalchà e feu oració. E d'equí se'n anà a descavalcar a la plaça de Sent·Ana, a on posà a casa de mossèn Carroç, qui és devant lo monestir de les monges preycadoresses. E aquella nit foren fetes grans alimares e moltes maneres de alagries per tota la ciutat, e fonch

---

⁵²² ACA, Cancilleria, Curie 3599, f. 1r i següents.

⁵²³ *Dietari de la Generalitat*, vol. 9, f. 3r.

feta festa e alimares tres jorns contínuus, ço és, aquest die que entrà, e dos altres dies contínuus après següents”.⁵²⁴

El jurament del rei posava fi a un període marcat pel regnat del seu pare i el record de la guerra i la postguerra, i obria un altre en el que tots veien un futur millor. Amb aquesta cerimònia es renovava el pacte entre el senyor i el seu poble, la garantia recíproca de fidelitat i compromís entre ambdues parts, un fet que es posaria a prova en múltiples ocasions al llarg d'un regnat de 37 anys, i que no estaria exempt de tensions.

Més enllà del protocol i el jurament prestat, el que crida l'atenció de la primera visita de Ferran com a nou monarca a Barcelona, és la brevetat de la mateixa, vint-i-tres dies més tard marxava en direcció al Regne de València. Probablement el monarca va poder copsar de primera mà la situació en que es trobaven el Principat i les seves institucions, la Diputació i el Consell de Cent. D'aquelles jornades, tenim constància d'algunes gestions puntuals en diversos afers, així com el d'una nova ofensiva del municipi en el tram final de la seva estada a la ciutat. A aquestes, es sumaria una darrera decisió del monarca, que repercutiria directament en la Diputació del General.

Deu dies després d'arribar a Barcelona, el monarca escrivia al seu procurador reial interessant-se pel fet que Jaume Destorrent i la seva dona, Joana Beneta, no havien cobrat les pensions d'unes les rendes de Mallorca des de l'any anterior. Ferran a més ordenava i advertia a aquest, “que lo dit micer Torrent e muller sua axi com es degut sia pagat e satisfet e propes no farau lo contrari en manera alguna defenseu com ax vulla per nos sia fet e complit”.⁵²⁵ Tot i que la quantitat no era elevada, la suma dels dos censals rondava les cent lliures.⁵²⁶ Era evident que el rei volia guanyar-se el favor del conseller en cap, una complicitat que mai havia faltat en la seva família, exemple evident de l'apropament de dos personatges que jugaran un paper clau en el destí de la Diputació.

En referència a la nova ofensiva de la ciutat contra la Diputació, com va destacar Vicens Vives en la seva Tesi, el 18 de setembre després de reunir-se, el consistori es dirigí al monarca per reiterar, un cop més, que el redreç de Catalunya passava per la restitució de béns i la composició del General. Els consellers també pressionaven a Ferran amb l'argument que la Casa del General es trobava en un autèntic desordre.

---

⁵²⁴ ⁵²⁴ SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, p. 144r.

⁵²⁵ ACA. Cancilleria. Registre 3561, f. 22r. El plet pels censals de Mallorca encara no estava resolt, pel que la provisió reial s'anticipava a la solució general i els hi permetia cobrar les pensions endarrerides.

⁵²⁶ *Ibidem*, f. 21v. Vicens afirma que eren de la seva muller. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 188.

L'historiador gironí afirmava, utilitzant documentació municipal, que el rei compartia les idees dels consellers, però que si no es decidia a actuar pel seu compte era perquè la única forma d'aconseguir diners per resoldre aquests temes era mitjançant la celebració de Corts. Res es parlava, d'aquells partidaris que volien buscar una solució consensuada pels braços i els monarca, com el comte de Cardona o de la pròpia Generalitat.

Conscient de la divisió d'opinions entre institucions, i buscant una ràpida solució per poder seguir el seu periple pels seus nous dominis, Ferran va formar una comissió especial formada per tretze persones. Aquesta comptava amb tres representants de cada estament del Principat i quatre oficials reials: el canceller, el vicecanceller, el governador i el mestre racional. Anava això a favor dels interessos del municipi? No ho semblava, però Vicens preferia destacar com algunes de les mesures reials, i concretament, la de promulgar una pragmàtica ordenant la devolució immediata de béns al patrimoni reial per part d'aquells que els haurien confiscat il·legalment, havia afavorit la política de la ciutat, fet "que feia preveure el sentit reparador que tindria la resolució total".⁵²⁷

Sabem dels moviments de la ciutat i de la seva protesta del 18 de setembre però, quin va ser el paper de la Generalitat durant l'estada del rei a Barcelona? Cap document ens dóna pistes sobre les seves actuacions en aquells dies, però curiosament sí que apareix un procés notarial relacionat amb la Diputació, un dia abans que Ferran deixés la ciutat. El 22 de setembre el rei encarregava al conseller en cap, Jaume Destorrent i a l'advocat Joan Ros que es fessin càrrec del plet del seu cosí germà, Enric d'Aragó, contra la Diputació, per no haver-li pagat els emoluments que, segons ell li corresponien de la jurisdicció criminal de Cadaquès, Roses, Llança, Empúries, Garriguella i Sant Pere de Rodes.⁵²⁸ Un acord que, com recordava el propi rei, formava part del contracte que l'any 1409 el rei Martí havia signat amb la Generalitat, quan els hi va cedir el territori a canvi d'un censal. Per solucionar el cas i donada la seva imminent marxa, Ferran delegava el plet al seu vicecanceller Alfonso de la Cavalleria i impartia instruccions precises a Destorrent i Ros amb una clara advertència afegida:

“maneu als dits deputats e compelliau aquelles que dins terme de dos mesos posen en poder de vosaltres los comptes de les dates e rebudes que han fet de les dites rendes, ab comunicació que si dins lo termini per vosaltres a aquelles

---

⁵²⁷ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 187-188.

⁵²⁸ Sobre la vida d'Enric Fortuna: SOBREQUÉS, S., *Els Barons de Catalunya*. Història de Catalunya, Biografies catalanes, vol III, El observador de la actualidad, 1991, pp. 238-245.

prefigidor o metran los dits comptes en poder de vosaltres per nos sera provehit a[1] liurament de les dites terres al dit Illustre Infant”.⁵²⁹

S’obria així un nou problema molt perjudicial per la Diputació del General. Aquesta vegada el rei sortia en defensa dels interessos d’un dels seus familiars més propers i ho feia utilitzant una persona molt contrària a tot allò que tingués a veure amb la Generalitat i la seva gestió en el període posterior a la guerra civil.⁵³⁰

Dos dies després de deixar la ciutat, el municipi escrivia al sobirà felicitant-lo per la conclusió de la pau amb Portugal i lloant-lo per “dar complit repos a aquest Principat e ciutat qui tant vos amen e servir desigen, com reposades nostres diferències...”⁵³¹ mentre que la Diputació, li feia arribar a Jaume Destorrent i Joan Ros, un document on contestaven a la petició del rei sobre el plet obert amb el seu cosí germà.⁵³² En ell, i entre d’altres arguments, diputats i oïdors responien dient que la petició del rei anava en contra de les constitucions de Catalunya, i a més, segons aquestes, el vicecanceller Alfonso de la Cavalleria no es podia fer càrrec del plet al no ser natural del Principat. La missiva posava de manifest la determinació de la institució i els seus membres, en fer front als desitjos del monarca en aquest afer.

La situació de la Generalitat després de la marxa del rei

Les coses no van millorar amb la marxa del monarca, però tampoc semblava que estiguessin tan encarrilades com va afirmar Vicens Vives. El cert és que una estada tan breu a la ciutat Comtal - que no va arribar a un més -, no semblava haver aclarit quines eren les intencions de Ferran. En el cas que ens ocupa, la Diputació es trobava en aquest moment amb un nou problema que calia afrontar: el de les demandes del cosí del rei. Coincidint amb la marxa del sobirà va aparèixer un cartell a la porta de la capella de les Verges, davant el Palau Episcopal, on es convidava al poble a aixecar-se a favor del rei

---

⁵²⁹ ACB, Generalitat, Sèrie G, 193, 42, f. 2v.

⁵³⁰ Diversos autors han tractat la figura de Jaume Destorrent i la seva família. A l’article de Carme BATLLE ja citat “Una família barcelonesa: los Destorrent”; i de la mateixa autora “La oligarquia de Barcelona a finals del segle XV: el partido de Destorrent a *Acta Històrica et Archaeologica Medievalia*, número 7-8, Barcelona 1986, p. 321-335. Més relacionat amb la seva implicació en la reforma del Consell de Cent recordem Elias SERRA i RÀFOLS “Jachme dez Torrent. Una figura interessant dels inicis de la decadència”, *Revista de Catalunya* (1926), p. 241-247 i Jaume VICENS VIVES “Jachme Dez Torrent, Ferran II i la modificació del règim municipal de Barcelona”, *Estudis Universitaris Catalans*, XVI Barcelona 1931, p. 137-154. Reeditat a *Obra dispersa* de VICENS VIVES, 1967 i 2011.

⁵³¹ AHCB. Lletres closes 1479-1480, f. 146v

⁵³² ACA, Generalitat, Sèrie G, 193, 42, f. 2v. El document va ser confeccionat per Safont. La Diputació també va felicitar al rei per la pau, al temps que li comunicà la celebració d’un tedèum conjuntament amb els consellers. ACA, Generalitat N-707, f. 32v.

de França. Diferents lectures es van fer d'aquesta crida. Mentre que per a Vicens Vives no deixa de ser una anècdota,⁵³³ per a Rovira i Virgili era un prova de la distancia que hi havia entre les “masses” i una oligarquia municipal que no representava els interessos de la població barcelonina.⁵³⁴ Però el cert, és que aquest malestar semblava més propi d'aquells que controlaven les institucions, o si més no, dels qui tenien aspiracions de controlar-les. Així, la primera reunió de la tretzena convocada el primer dia d'octubre a casa del comte de Cardona, a Barcelona, per tractar de l'aplicació d'una provisió per recuperar els béns del patrimoni reial, va ser tot un fracàs. A l'encontre, només van assistir el vicecanceller Joan Pagès, el mestre racional Çalba, Manuel Corbera de l'estament militar i el comte de Cardona, tot i que estava malalt. El Llibre de les Deliberacions de la ciutat, assenyala que alguns dels presents es mostraren molt crítics amb el paper de Barcelona i especialment amb el seu conseller en cap, fet que el portaren a tenir “moltes paraules prop stretes ab aquells”.⁵³⁵ La situació era tal i els interessos tant dispars que finalment el canceller, el vicecanceller, el governador de Catalunya i el comte de Cardona, van signar una lletra ordenant que no es continués en l'aplicació de dita pragmàtica. Les posicions estaven ben delimitades i estava clar, a diferència del que afirma Vicens, que una figura com Destorrent no contribuïa a la concòrdia i a l'acord entre els membres de la Tretzena. En vista de la situació, el conseller en cap vetllant pels seus interessos, no va dubtar en demanar d'immediat al rei, que mantingués la força de la pragmàtica i l'apliqués de forma íntegra. Era una postura lògica en aquell que s'havia mostrat partidari de governar sense buscar el consens de les Corts. La situació havia arribat a tal punt, que fins i tot el rei, es va plantejar enviar algú de confiança per fer-se càrrec de la situació. Però al final, com assenyala Vicens, la recuperació del patrimoni reial es va poder dur a terme.

Mentrestant, la Diputació estava ocupada en els seus assumptes. Al plet obert per les seves terres a l'Empordà es sumava un altre problema: la sortida de mercaderies valencianes que s'estava efectuant des del port de Tortosa. Per aquest motiu, el consistori del General, decidia enviar novament a buscar al rei a València, al notari i l'escrivà de la Casa, Miquel Benaula.⁵³⁶ El 28 de setembre escrivien a Ferran per

---

⁵³³ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 188.

⁵³⁴ ROVIRA I VIRGILI, A., “Ferran II i la ciutat de Barcelona. 1479-1516 de Jaume Vicens i Vives”, *Revista de Catalunya*, Barcelona 1938, 85, pp. 597-598.

⁵³⁵ AHCB. Deliberacions 1478-1479, f. 198v. Sessió de XXXII de 9 d'octubre de 1479.

⁵³⁶ Les seves instruccions a ACA, Generalitat N-707, f. 38v-39r.

anunciar-li que aquest deixava Barcelona per reunir-se amb ell.⁵³⁷ Justificant el seu viatge, protestaven per les “vexacions” que patien els mercaders per part de la Generalitat valenciana i els seus arrendadors, al pretendre cobrar-los sis diners per tona de llana. Davant d’això, li recordaven que el seu pare anteriorment, va haver de prendre mesures davant d’una situació similar i evitar que es tornés a produir. Diputats i oïdors també aprofitaven per protestar, que la pesca i la venda de coralls provinents de Sardenya estiguessin en mans d’estrangers, especialment genovesos, fet greu per ser l’extracció i la venda a l’illa, monopoli dels súbdits del rei. En aquest sentit també lamentaven la venda de draps francesos a Sicília. Per buscar una major difusió dels seus greuges, des de la Diputació van escriure al vicecanceller Alfonso de la Cavalleria, al que reclamaren que preparés una acció coordinada amb els seus companys d’Aragó, en especial per resoldre el tema del carregament de mercaderies al port de Tortosa.⁵³⁸

El relleu en la Diputació del General no havia afectat a l’objectiu principal d’aquest. La institució continuava fent front a les seves obligacions com a garant dels interessos del monarca i del Principat, al temps que no descuidava afers més delicats i propis com el de la demanda del cosí germà del rei contra la Diputació, per les terres empenyorades, que els hi havia fet arribar el rei el dia de la seva marxa. El 8 d’octubre escrivien a Benaula, quan feia una setmana de la seva partida, per demanar-li que sol·licités a Ferran la renovació de la comissió escollida per aquest tema.⁵³⁹ Aquests ordenaven al notari, que demanés al rei, la renovació de la comissió responsable del cas. Pels membres de la Generalitat, Joan Ros era una persona propera a l’infant, motiu pel que recomanaven diversos noms per substituir-lo. També plantejaven la opció d’afegir més persones a la comissió, per la que també proposaven diversos noms, deixant la porta oberta al notari per proposar d’altres. En un altre gest vinculat a aquesta reclamació, aquell mateix dia, els diputats ordenaven al seu escrivà major, Antoni Lombard, que marxés a l’Empordà per portar còpia dels comptes i els rebuts fets pels procuradors i relacionats amb el cas. Els diputats amb aquesta doble iniciativa, demostraven no estar disposats a cedir amb facilitat a les pretensions del nou rei.

Però Ferran tampoc cessava la seva pressió sobre la institució després de la seva estada a Barcelona. Un altre front s’obria per a ells en aquells dies. El 9 d’octubre, tres homes del rei: el regent Joan d’Argentona, l’advocat Francesc Malet i el procurador

---

⁵³⁷ *Ibidem*, f. 37v-38r.

⁵³⁸ *Ibidem*, f. 36v-37r.

⁵³⁹ ACA, Generalitat N-707, f. 61r-62v.

fiscal Miquel Rodes, presentaven a la Diputació una lletra del monarca on se'ls hi demanaven cent seixanta-tres mil sis-centes seixanta-cinc lliures a compte de les pensions d'uns censals que, segons aquest, provenien de la capitulació de Vilafranca. Aquell mateix dia, com explica Vicens Vives, el conseller en cap de Barcelona proposava al Trentenari que tractés aquest assumpte. Però, i a diferència del que havia passat fins llavors, la ciutat es va posar del costat del General. Com destacà l'historiador, el conseller en cap i els seus companys van oposar-se al pagament, perquè d'executar-ho, sofririen “un fort cop tots aquells qui tenien crèdits sobre la dita corporació, que eren la majoria de catalans i, significativament, els barcelonins, aquests pels famosos censals nous”.⁵⁴⁰ El Consell de Cent, vetllant pels seus interessos, acordà nomenar una setzena amb l'objectiu d'evitar que la demanda del rei prosperés, mentre que Destorrent es lamentava que el rei ho hagués fet per redreçar la Generalitat, fet que creia, hauria evitat aquesta situació. Però el cert és que, per primera vegada des de l'inici del nou regnat, consellers i diputats anaven junts a la cerca d'un únic objectiu: evitar el pagament de les més de cent seixanta-tres mil lliures que exigia el rei.

Dos dies més tard i estudiada la demanda pel consistori, els diputats responien al monarca.⁵⁴¹ Després de dir-li que havien rebut la seva petició amb molta congoixa, li anunciaven que després de posar el cas en mans dels seus assessors, aquests havien arribat a la conclusió que no s'havia de pagar, al ser contrària a les lleis i constitucions del Principat. No potser sense ironia, recordaven al monarca, que aquestes havia jurat guardar i complir, com de la mateixa manera estar obligat a que els altres també les guardin i compleixin. Per això li recordaven, que tot i que es va tractar el tema del donatiu a les Corts de Lleida en temps del seu pare, aquest no es va aprovar donada la situació de penúria en que es trobava el país. A més, puntualitzaven, que la Diputació no podia fer-se'n càrrec si abans no havia estat aprovat pel parlament “no pagarem quantitats algunes, mesanant dites ordenances sens manament de Cort.”⁵⁴² També li recordaven al fill de Joan II, que per la Capitulació de Vilafranca ell mateix havia confirmat tots els usatges, constitucions i privilegis del Principat, i que fins i tot va renunciar a aquest donatiu després de socórrer al seu pare assetjat pels francesos a Perpinyà. En darrer lloc no s'estaven de dir-li que iniciatives com aquesta generaven preocupació i no ajudaven a redreçar el Principat, després dels anys de guerra civil,

---

⁵⁴⁰ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 191.

⁵⁴¹ ACA, Generalitat N-707, f. 44v-45v. Document 19.

⁵⁴² *Ibidem*, f. 45r.

motiu pel que li suplicaven que aturés les seves demandes i tornés aviat a Barcelona.

Què estava passant? Estava clar que el rei necessitava diners, però era la Diputació la millor font per aconseguir els ingressos? Potser la insistència de Jaume Destorrent en afirmar que aquesta tenia diners i no feia front al pagament dels censals, havia fet efecte en el rei. Però Ferran en la seva breu estada a Barcelona, no semblava haver plantejat aquest tema. A més, amb accions com aquesta, mostrava estar mal assessorat en tot el que es referia al funcionament institucional del Principat. Potser podia demanar subsidis a molts dels seus territoris, però ell havia de saber que a la Corona d'Aragó era necessari convocar Corts per acordar l'aprovació de donatius, i que en tot cas sense aquest tràmit, la Diputació no podia procedir a recaptar ni entregar els diners al monarca. Vicens Vives li dóna protagonisme al Consell de Cent en aquest afer, però en realitat va ser la Diputació, directament com a implicada, la que va portar la veu protagonista per resoldre el conflicte. Una resposta que es sumaria a la que havia realitzat en casos anteriors i a la d'altres que es succeïrien en el futur.⁵⁴³

L'altre tema que tenia ocupats a diputats i oïdors era la demanda presentada per l'infant Enric. Després que Benaula tornés de la cort sense aconseguir que el rei modificés la composició de la comissió encarregada del cas, Berenguer de Sos i els seus companys escriviren al bisbe d'Urgell, fill natural del comte de Cardona, que es trobava a la cort amb el rei, per demanar-li que intercedís per ells buscant el mateix objectiu que no havia aconseguir Benaula: la renovació de la comissió encarregada del cas.⁵⁴⁴ Per reforçar la seva petició, adjuntaven una carta amb una súplica del procurador general, on li recordaven al monarca el seu jurament i la seva obligació de complir les constitucions. Aquest era un argument al que cada vegada la Diputació es veia obligada a recórrer. Amoïnats pel que pogués passar, també demanaven al religiós que els informés immediatament sobre qualsevol novetat o decisió del rei que els pogués afectar.

El que no podien preveure era el que va passar a continuació. No havia passat Ferran II ni un mes al Principat i els vells problemes: la penúria en que es trobava el país després de deu anys de guerra civil i un redreç que no acabava d'arribar, es sumaven a altres nous. Els seus primer mesos com a rei mostraven una gestió dubitativa on no acabava de perfilar un objectiu clar. A més, a causa del seu absentisme i de la

---

⁵⁴³ Jaume VICENS VIVES a partir de les cartes i les deliberacions de la ciutat de Barcelona parla "d'algú" que havia influït en el rei per que aquest demanés els diners. Podia tractar-se d'Alfonso de la Cavalleria pero no sembla plantejar-se que la idea vingués, també, del propi Ferran.

⁵⁴⁴ ACA, Generalitat N-707, f. 68r.

curta estada a Barcelona, no tenia persones de confiança per mantenir-lo informat de tot allò que passava i que es poguessin encarregar de la seguretat interior i exterior del territori, en un panorama conflictiu com recordava constantment la Generalitat. El sobirà necessitava una persona de provada fidelitat, que estigués per sobre de les rivalitats i tensions pròpies de la societat catalana,⁵⁴⁵ i que al seu paper d'àrbitre, sumés el de confident i executor de les seves ordres. Aquesta figura sempre havia estat necessària en moments d'absentisme reial i la nova situació la requeria. De fet, aquest càrrec es consolidaria al llarg de tot el regnat del rei Trastàmara i tindria continuïtat fins el segle XVIII i el càrrec no era estrany pels súbdits del Principat, que recordaven la lloctinència de la reina Maria en l'absència d'Alfons el Magnànim.

La persona escollida va ser l'infant Enric d'Aragó, comte d'Empúries i duc de Segorb. Nascut a Calataiud l'any 1445 i l'últim comte d'Empúries, per Jaume Sobrequés, es va educar a Castella però amb dotze anys era el senyor d'un dels comtats més antics del Principat que en quasi la seva totalitat li pertanyia (la resta estava en mans de la Diputació). El seu pare va morir a la batalla d'Olmedo, abans del seu naixement, i sota la tutela del seu oncle Joan II, va participar en la guerra civil al costat del seu cosí Ferran. Posteriorment es va implicar, sense èxit, per aconseguir més poder en diverses intrigues a Castella, fins al punt d'estar disposat a casar-se amb Juana "la Beltraneja" per arribar a ser rei d'aquest regne.

Però les seves il·lusions es van frustrar amb la mort d'Enric IV i la proclamació com a reis d'Isabel i Ferran. Confiscats tots els seus bens a Catalunya i també a València, va aconseguir gràcies a Joan II, ser perdonat pels nous reis perquè com assenyala Zurita "amaba en gran manera a su sobrino". El febrer de 1475, l'infant i la seva mare recuperaven tots els seus béns. Novament en terres de la Corona d'Aragó va haver de fer front a la rebel·lió dels seus súbdits a Segorb, que es resistien a tornar a la seva obediència. Davant d'aquesta situació, Joan II el va anomenar lloctinent del regne de València.

Quan semblava que amb la mort del vell rei, l'infant quedaria arraconat, el cert és que l'elecció de Ferran per a ocupar el mateix càrrec al Principat, com va assenyalar Jaume Sobrequés, li va oferir noves oportunitats. Més enllà de les seves antigues diferències o potser per aquestes, el seu cosí va veure en ell la persona de confiança que podia servir-lo de la manera més adequada, al menys, en els primer anys del seu regnat.

---

⁵⁴⁵ Com havia demostrat el fracàs de la Tretzena. A més Ferran potser va descartar possibles candidats com el comte de Cardona i Prades.

Així, l'onze de novembre de 1479 en una provisió datada a Toledo, el monarca li conferia la lloctinència general de Catalunya.⁵⁴⁶

La notícia va trigar encara un temps en arribar al Principat. Vicens Vives afirmà que els consellers tenien sospites d'aquesta elecció i que van consultar al seu síndic, Joan Mateu, davant la cort.⁵⁴⁷ En canvi, segons la documentació de la Generalitat, aquests no semblaven estar al corrent del que passava. Ni en les seves deliberacions ni tampoc en el seu correu observem cap referència al nomenament del lloctinent. A finals de novembre, els diputats es dirigien a Ferran per a comunicar-li que enviaven altra cop a Miquel Benaula a la seva presència, per tractar de diverses qüestions que no concretaven, però que eren “necessaries al servey de vostra real corona e benefici del dit Principat”.⁵⁴⁸ A més escrivien als seus homes de confiança a la cort, el secretari i conseller reial Gaspar d'Arinyó, i al bisbe d'Urgell, Pere de Cardona, per informar-los de la decisió d'enviar novament a la cort a l'escrivà de la Diputació, Miquel Benaula. Tot i que no els expliquen els temes que tractarà si els diuen que fan necessari enviar a una persona.⁵⁴⁹

Quins eren aquests afers? Ho veiem en les instruccions que s'emportava l'escrivà de la Casa i que anaven signades pel propi diputat eclesiàstic Berenguer de Sos.⁵⁵⁰ A més de seguir el protocol, els diputats li demanaven al seu representant que felicités als reis pel naixement de la seva filla Joana, i aprofitant l'avinentesa, demanés a la reina la seva intercessió davant Ferran en benefici del General i descàrrec seu. A continuació s'entrava de ple en els dos principals temes que preocupaven al consistori. Per una banda, volien que Benaula reclamés amb urgència al rei una solució en l'afer de les llanes provinents del Regne de València i carregades al port de Tortosa. Per una altra, volien fer evident un altre cop el seu malestar per l'amenaça reial d'entregar els seus dominis a l'Empordà a l'infant Enric, si des del General no se li pagaven les quantitats que aquest considerava que se li devien.

Per fer evident la penúria econòmica en que es trobaven els seus territoris del comtat, li feien saber a Ferran que els ingressos eren tan minsos que no arribaven ni per pagar els sous del procurador i la resta d'oficials de la Casa. A més no se n'estaven

---

⁵⁴⁶ ACA, Cancilleria, Curie 3599, f. 16.

⁵⁴⁷ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 195.

⁵⁴⁸ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 57r.

⁵⁴⁹ *Ibidem*, f. 57v i 58r. En un altre carta, del mateix dia, al comte de Cardona, es feliciten per la recuperació del comte i l'informen del viatge a la cort de Benaula. Un exemple més de fins a quin punt el noble estava informat de les actuacions dels diputats. *Ibidem*, f. 57r.

⁵⁵⁰ *Ibidem*, f. 56r -57r. Document 20.

d'acusar al cosí del rei de “dona aquesta inquietació als dits diputats per veure si per tal ocasió poria recobrar dites terres sens pagar los preu per les quals son stades empenyorades”.⁵⁵¹ I davant d'aquesta sospita demanaven a Benaula que estigués alerta:

“E tan secretament com pora se strenyara en saber la voluntat intrinseca del dit Senyor. E si sera tal vulla que le dites terres recayguen en lo dit Illustre Infant dira a la mat. sua com (ndes) en facultat dels dits diputats poder hi dar loch com nou pugua fer sens la dita cort general de Cathalunya”.⁵⁵²

Defensa dels seus interessos o defensa de la legalitat emanada de les Corts? El cert és que un cop més diputats i oïdors, assessorats pels seus advocats, apel·laven a les lleis del Principat i a les obligacions constitucionals del monarca:

“E suplicara la sa altesa no prengua a molestia la deffencio que lo dits diputats fan en dita causa com hi sien stres migençant sacrament e homenatge tant per lo a bastar los dits emoluments als salaris dels dits oficials com dit es com e per quan en lo modo de procehir es fet perjudici a les constitucions de Cathalunya, capitols e actes de cort, e usatges de Barchinona”.⁵⁵³

Els diputats insistien de nou en la seva oposició a acceptar que Destorrent i Ros estiguessin al front de la comissió encarregada del cas. També volien recordar a Ferran que el vicecanceller del regne d'Aragó, Alfonso de la Cavalleria, no era català ni vivia a Catalunya fet pel que no podia autoritzar la creació d'aquesta. Per això li demanaven novament al sobirà, en boca de Benaula, que no prengués cap decisió fins que es trobés al Principat.

Curiosament, les instruccions no feien referència a la petició del monarca per a que es fessin càrrec del pagament del censal de cent seixanta-tres mil sis-centes seixanta-cinc lliures del temps del seu pare. El Consell de Cent en canvi, preocupat pel que pogués passar amb els censals que rebia de la Diputació si aquesta havia de fer front al pagament, va enviar a la cort al seu síndic Joan Mateu. La Generalitat, potser més optimista, havia donat per tancat el tema després de la seva rotunda negativa a la petició del rei, en la seva carta enviada el passat 11 d'octubre.

---

⁵⁵¹ *Ibidem*, f. 56 v.

⁵⁵² *Ibidem*.

⁵⁵³ *Ibidem*.

El nou lloctinent arriba al Principat

L'oficial reial, Ferran de Rebolledo, va ser l'encarregat d'informar formalment a les institucions del Principat, de l'elecció del nou lloctinent.⁵⁵⁴ La decisió del monarca venia recomanada per persones del país, com l'advocat fiscal i regent de la Cancelleria Francesc Malet. En la seva petició pel càrrec de la lloctinència, Ferran li comunicà que havia decidit nomenar el seu cosí Enric i li feia saber que, entre les seves obligacions estaria l'execució de les pensions de la Generalitat i "l'administració de la justícia universal".⁵⁵⁵ La reacció del Consell de Cent és coneguda gràcies al llibre de Jaume Vicens sobre *Ferran II i la ciutat de Barcelona* mentre que Teodor Creus va fer referència a la de la Diputació.⁵⁵⁶ Les institucions del país semblaven conscients que, més enllà de demanar de forma continuada la presència del rei al Principat, certament calia que algú el substituís al territori perquè aquest no podia abastar tots els seus dominis. La figura del lloctinent es convertia en l'enllaç necessari i directe entre el país i el seu sobirà, una funció que podia ser molt útil en el futur. Mirant al passat i més enllà de les seves queixes formals, els esdeveniments de les últimes dues dècades feien inevitable, pels diputats i consellers, l'acceptació de la lloctinència decidida per Ferran. Aquests només es van poder lamentar de les atribucions rebudes per Enric d'Aragó, que un cop més creien, no s'ajustaven a l'ordenament constitucional del país.

El 19 de gener de 1480 arribava a Barcelona com a lloctinent Enric d'Aragó, acompanyat per la seva mare. Jurà el càrrec a la Seu davant dels consellers de la ciutat i els diputats de la Generalitat. Vicens Vives explica que el protocol va ser fixat pel propi monarca, com recull una carta dels consellers dirigida al seu síndic.⁵⁵⁷ En el Dietari de la Generalitat, es pot llegir com es va desenvolupar la cerimònia i on s'especifica que tant des de la ciutat com des de la Casa de la Diputació, es donaren "en escrits certes protestacions e salvetats de les leys de la terra, e de tot foren fets actes testificats".⁵⁵⁸ A

---

⁵⁵⁴ AHCB. Lletres reials. Toledo, 16-XI-1479.

⁵⁵⁵ ACA. Cancelleria. Registre 3605, f. 40r-40v. En un altre carta, el rei adverteix a l'advocat fiscal Gregori Molgosa, que el lloctinent s'ocuparà de l'afer del patrimoni reial. *Ibidem*, f. 41

⁵⁵⁶ CREUS, T., *Un golpe de estado hasta aquí desconocido en la Historia de Cataluña*, dins del "Boletín de la Academia de la Historia", 1888, XIII, p. 99.

⁵⁵⁷ AHCB. Lletres closes, 1480-1482, f. 1, 20-I-1480.

⁵⁵⁸ "Aquest dia, hora de migjorn, entrà en Barchinona lo il·lustre senyor infant don Enrich d'Aragó, duch de Sogorb, e comte d'Empúries, com a loctinent general del excelentíssimo e potentíssimo senyor, lo senyor rey, en lo principat de Cathalunya; e jurà, com és acustumat, alt, al cap de la Seu, devant lo altar, on foren presents los senyors deputats e les consellers de Barchinona, los quals, o lurs síndichs, donaren en escrits certes protestacions e salvetats de les leys de la terra, e de tot foren fets actes testificats. Los dits deputats, ab gran cavalcada, li isqueren fins un bon troç deçà carniceria de Sants, e los consellers un poch dellà creu Creu Coberta de San Anthoni. E dengú dels dits deputats e consellers no li besaren la mà, per

més, ni consellers ni diputats van voler besar la mà al lloctinent, fet justificat pel propi Dietari per la manca d'informació del monarca sobre el nomenament, fins i tot després d'haver-lo consultat. El Diari del General destacava més clarament un malestar que no mostrava el de la ciutat, degut a una descripció més asèptica dels fets.⁵⁵⁹

Que deien els escrits de protesta dels diputats i consellers presentats el dia del nomenament d'Enric d'Aragó? En el cas del primers, coneixem un document posterior al seu jurament sense datar. En ell, els diputats l'accepten en el càrrec com a lloctinent al temps que presenten una queixa particular pel seu nomenament. Tot i que el rei li dóna potestat per convocar i celebrar Corts Generals en el Principat i fer processos de regalia i crides en virtut de l'usatge "Princeps Namque", des del General puntualitzen que aquesta potestat pertany només al monarca:

"les quals coses sien de suprema regalia e amexes a la corona e dignitat reyal per usatges de Barchinona, constitucions generals de Cathalunya, capitols e actes de Cort, privilegis e altres drets de dit Principat se han exercit per la majestat del dit Senyor Rey en persona e no son comunicables a altre qualsevol dignitat o prehemincia sia".⁵⁶⁰

D'aquest manera feien evident, en nom dels tres braços, el seu malestar per l'elecció reial i mostraven inquietud pels amplis poders atorgats al seu familiar per a que en algun moment pogués utilitzar dites competències rebudes per alterar o derogar alguns dels usatges, capítols e actes de Cort, privilegis, immunitats, llibertats, usos, pràctiques o altres drets del Principat.⁵⁶¹ A la vista d'aquestes reaccions es pot constatar que la Generalitat era la institució, que després d'un any del regnat de Ferran, més es resistia i fins i tot criticava les ordres que li arribaven de la Cort. Però a més i en relació al seu propi funcionament, havia de ser evident el temor que les atribucions, donades al cosí del sobirà, poguessin posar-lo en un pla avantatjós respecte al plet que aquest tenia amb els diputats per les seves terres al comtat d'Empúries. I això sense comptar amb els

---

tant com lo dit senyor rey ne havie scrit als dits consellers, qui la majestat sua n'avien consultada. E aquí matex, ço és, fet lo dit jurament, pregueren bastó dos algutzirs e juraren. E nuncha lo dit il·lustre loctinent, en l'entrada ne après, se féu portar spasa devant". *Dietari de la Generalitat*, vol. 9, f. 14v.

⁵⁵⁹ "Lo dit dia vers la una hora apres mig jorn lo illustra don Anrich comte de Ampuries com a loctinent del serenissimo Rey e senyor nostro intra en semps ab la illustra senyora Infanta mara sua en la present Ciutal al qual los honorables concellers ensemps ab los vaguers de la present Ciutat e ab los consols de mar e promens isqueran fins a la Creu cuberta, e lo mateix dia jura los privilegis etc. *Manual de Novells Ardits*. Vol III. P. 11.

⁵⁶⁰ ACA. Generalitat, cartes diplomàtiques, V-235, 500. Document 21.

⁵⁶¹ "Los dits deputats en lo dit sindich per ell e encion e per pau dels tres brassos o staments del dessus dit Principat, protesten que no volen ne entenen ne consenten la dita loctinencia, poders e juraments sia inferit prejuy alguna lesió o derogació als dits usatges, constitucions, capitols e actes de cort, privilegis, libertats, immunitats e altres drets (vt) e observantsa de aquells mes expressament dissenten". *Ibidem*.

altres afers que estaven pendents de resolució, com el del censals nous o el de les cent seixanta-tres mil sis-centes seixanta-cinc lliures que el monarca reclamava del temps del seu pare.⁵⁶²

El nomenament del lloctinent no va disminuir la implicació de Ferran II en els assumptes del Principat. En els primers dies de desembre de 1479 i mentre Benaula viatjava a Toledo per ordre de la Diputació, aquest escrivia al Consell de Cent per contestar a les seves últimes demandes, rebudes per Mateu. El monarca semblava només voler guanyar temps perquè no resolía cap de les qüestions que se li havien plantejat i només es comprometia a tornar aviat a Barcelona. Sobre la Tretzena constituïda pel municipi, que s'havia revelat un fracàs, i sobre el censal reclamat a la Generalitat del temps del seu pare, es limitava a informar-los que un cop prenguéss una decisió els hi comunicaria. Sobre la qüestió dels censals nous i com a conseqüència de les pressions que estava rebent, els anunciava la seva intenció de donar-se un temps per estudiar com actuar.⁵⁶³ Ferran també aprofitava per a respondre a una reclamació de la Diputació sobre la venda de teles franceses al Principat i de pròpies en llur territori, aprofitant la treva entre els dos regnes. Els diputats hi estaven interessats, doncs podria suposar un augment del comerç i del pagament dels drets de les generalitats. El monarca, sense donar més arguments, els hi respongué que no era possible.

La carta del rei tindria resposta dels consellers pocs dies abans de Nadal, el 21 de desembre. Més enllà d'insistir en la necessitat que Ferran tornés a Barcelona, aquests es mostraven inquiets pel fet que amb l'elecció del lloctinent el monarca els deixés en un segon pla. A més també li reiteraven la necessitat d'afrontar una solució definitiva a l'afer dels censals nous. Com abans va fer Jaume Destorrent, la nova conselleria dirigida per Ramon Marquet, membre de la burgesia de la ciutat, insistia en la idea de solucionar l'afer com a part del redreç del Principat. Tampoc desaprofitaven la ocasió, seguint la mateixa línia dels seus antecessors, per criticar la Generalitat acusant-la de retenir béns i afirmant que si prenia mesures contra ells "socorrera V.G.A. a molts spitals, viudes, pubilles e homens de honor qui han tot llur be sobre dit General. E no podent ne esser socorreguts perexen de fam".⁵⁶⁴ Les classes dirigents i benestants de la

---

⁵⁶² Aquesta preocupació no era tan clara en el document del Consell de Cent. Una carta al seu síndic, en la cort, fa saber de la seva protesta i li demana que transmeti al rei que la ciutat "no fa ni diu res en dites coses, sino per lo servey de la M. S. e conservacio de les sues reyalz prehemincies". AHCB. Lletres Closes, 1480-1482, f. 8.

⁵⁶³ "Per la gran e molta contradiccion es en aço e per lo que les coses de aqui desijam compondre, nos ha paregut sobreseure i per ara e pensar-hi". AHCB. Lletres Reials Originals A – 1611.

⁵⁶⁴ AHCB. Lletres closes, 1479-1480, f. 176v.

ciutat utilitzaven als més febles per a pressionar al rei i aconseguir els seus interessos. Davant d'aquesta afirmació, la coincidència d'interessos entre la ciutat i la Generalitat per respondre a la demanda reial d'aconseguir les cent seixanta-tres mil sis-centes seixanta-cinc lliures, semblava un miratge. Res havia canviat amb la renovació dels consellers el 30 de novembre, excepte l'exigència, ara més insistent, d'una solució pel tema dels censals nous.

Nous problemes apareixien en l'horitzó quan encara no s'havien resolt els antics. El 8 de gener de 1480, la Diputació prenia novament la iniciativa. El notari i escrivà de la Casa, Miquel Benaula, no havia tornat de Castella i era necessari fer-li arribar al monarca noves peticions. Per agilitzar els tràmits, els diputats van escriure al conseller reial Pere de Cardona, bisbe d'Urgell.⁵⁶⁵ També al mateix Benaula, per si encara no havia iniciat el camí de tornada cap a Barcelona. Cuidant les formes, li demanaven que no es prengués malament que aquesta vegada es dirigissin directament al religiós.⁵⁶⁶ Per a facilitar-li la feina al fill del comte de Cardona, també comunicaren al rei que el bisbe li parlaria en nom seu; intercessió que també demanaren a la reina Isabel. Quin era el motiu que portava al consistori a mobilitzar-se d'aquesta manera?

Els diputats s'havien assabentat per una carta dels consellers a la reina, en resposta a una missiva seva, que aquests insistien novament en el pagament dels censals nous. També aprofitaven que, donada la darrera bona collita de blat així com la pròspera previsió d'enguany, es donaven les circumstàncies idònies per aixecar la prohibició, fixada en temps de Joan II, de vendre els excedents alimentaris fora del Principat. Per a la Diputació la venda d'aquests suposava, com ells mateixos reconeixien, un oportunitat per augmentar els ingressos de la Casa. Aquests eren els dos punts de les instruccions dirigides al bisbe d'Urgell.⁵⁶⁷ En relació als censals nous i coincidint amb el rei, el responsables de la Generalitat li demanaven al sobirà "no voler res innovar",⁵⁶⁸ mentre que sobre l'aixecament de la prohibició de la venda de blat estaven convençuts que la portaria a terme en virtut de les lleis del Principat. Per reforçar aquesta afirmació

---

⁵⁶⁵ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 59v. Els diputats també demanaren al bisbe que informés de les seves gestions al conseller reial Arinyó.

⁵⁶⁶ *Ibidem*, f. 59r.

⁵⁶⁷ *Ibidem*, f. 59r-60v. El comte de Cardona va ser informat per la Diputació d'aquestes gestions al temps que també li demanaren que escrigués al seu fill "e encarregar lo de vostra part se haia en les coses toquants lo General com de la Rv. persona sua se spera". *Ibidem*, f. 61 v. També informen al conestable d'Aragó, germà del religiós. Darrera quedaven les desavinences dels diputats amb els Cardona per la subhasta dels arrendaments.

⁵⁶⁸ *Ibidem*, f. 60r.

enviaven, a més del bisbe, les lleis concretes per que li fossin llegides a Ferran.⁵⁶⁹ I per pressionar encara més al rei, les instruccions al bisbe detallaven que no dubtés en demanar la mediació de la reina de Castella.⁵⁷⁰

El 19 de gener es feia efectiva la lloctinència d'Enric d'Aragó al Principat, amb la seva arribada a Barcelona i el jurament del seu càrrec, fet al que ja ens hem referit. A finals d'aquell mes, encara des de Toledo, el sobirà es dirigia als consellers de la ciutat. Semblava que les últimes gestions dels diputats havien causat l'efecte desitjat. Aquest els anuncià la seva intenció de tornar a Barcelona a la primavera, moment en que resoldria l'afer dels censals nous.⁵⁷¹ Sobre l'aixecament de la prohibició de la venda de blat al Principat, el 24 de febrer, Ferran ordenava als consellers que parlessin amb els diputats i el lloctinent per decidir que calia fer, no sense estudiar abans tots els aspectes i les constitucions relacionades amb el cas. A més, els anunciava que escriuria al seu cosí per informar-lo sobre el tema.⁵⁷² Aquesta va ser la primera acció coordinada de les institucions del país amb el nou lloctinent, un fet que seria cada cop més habitual en determinades circumstàncies, com es veuria en el futur.

Però la principal preocupació de la Generalitat, el plet amb el lloctinent pels subsidis de les terres empenyorades de la Diputació a l'Empordà, estava lluny de tancar-se. Tot i les demandes del consistori, el jove monarca no havia cedit a les peticions de la Diputació i mantenia al seu front dues persones, Joan Ros i Jaume Destorrent, de les que la institució desconfiava. En el cas de la primera, el consideraven part interessada en el plet; pel segon argumentaven com a tret negatiu la seva animadversió envers la Diputació, que creien havia demostrat sobradament en assumptes com el dels censals nous i la incautació de les provisions reials o els fets del dia de Sant Jordi. Però, a més, i després del nomenament del nou lloctinent, els diputats consideraven que aquest tampoc era una persona neutral per impartir justícia, donat que també era part interessada en el plet i sospitaven que Enric d'Aragó, havia enviat a un home de la seva confiança per a entorpir les gestions que estava realitzant Benaula a la

---

⁵⁶⁹ El Consell de Cent es queixava que a la cort hi havia persones que desconeixien les constitucions, usatges, privilegis, usos i costums del Principal i la ciutat. Una referència indirecta, segons Vicens, al viced canceller Alfonso de La Cavalleria. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 204.

⁵⁷⁰ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 60r. "Per la molta confiança los dits deputats que en ella tenen haver en special recomandacio lo dit General". A la reina li envien una segona carta el dia 9, després de l'enviada una jornada abans.

⁵⁷¹ AHCB. Lletres Reials Originals, A-1612.

⁵⁷² AHCB. Lletres Reials Originals, B-186. El diputats també volien que la ciutat comprès forments a Catalunya i no "en llocs estranys".

cort. Reunit el consistori per a deliberar sobre la situació,⁵⁷³ els seus membres decidien enviar al seu síndic a entrevistar-se amb el monarca. A més decidien informar del seu malestar a l'advocat de la Generalitat en la cort, Joan Dusay.⁵⁷⁴ I també, com era habitual, informaven de les seves decisions al comte de Cardona i al seu fill que restava a la cort. La marxa del síndic Antoni Ferrer, en direcció a Castella, es produïa el 3 de març de l'any 1480. El seu objectiu, segons les instruccions encarregades, era convèncer al rei amb l'ajut de l'advocat de la Generalitat, el bisbe d'Urgell i del conseller reial Gaspar d'Arinyó, i aturar aquest plet fins la seva tornada a Barcelona.⁵⁷⁵ Diputats i oïdors atorgaven al síndic i a l'advocat la possibilitat de negociar un acord, i encarregaven al segon, el seguiment de tot allò relacionat amb el cas, ordenant-li a més que els mantingués informats sobre qualsevol decisió que pogués prendre el monarca. La Generalitat confiava resoldre el plet amb una futura visita del rei, viatge que també demanava el Consell de Cent. Per a justificar la necessitat de la seva presència, aquests afirmaven que només quan ell arribés es podrien solucionar els altercats i les diferències que s'estaven produint al Principat. Fins i tot s'atrevien a demanar-li que, si ell no podia anar a Barcelona, enviés en nom seu a la reina, una petició més formal que real.⁵⁷⁶

La tornada a Barcelona de Ferran II era del tot necessària, com també ho era la necessitat de celebrar Corts Generals per aclarir el panorama polític del Principat després de la mort de Joan II. Els primers mesos de regnat i la seva fugaç visita del mes de setembre, no havien resolt cap dels principals problemes del país. La situació econòmica era encara delicada, les tensions a la frontera amb França, tot i la treva signada continuaven, i la qüestió dels censals nous seguien a l'espera d'una solució que posés fi a l'enfrontament entre les dues principals institucions del país. El rei havia dubtat durant mesos en convocar parlament i per acabar de complicar les coses havia obert nous fronts, tot just després de deixar la ciutat comtal, potser per decisió pròpia o mal assessorat pels seus consellers. Al plet obert amb la Diputació i el nou lloctinent, per les seves terres a l'Empordà, es sumava, el de la reclamació del donatiu de més de cent seixanta-tres mil lliures del temps del seu pare.

---

⁵⁷³ ACA. Generalitat, sèrie N-115, f. 11v.

⁵⁷⁴ ACA. Generalitat, sèrie V, 16, f. 67 r, carta al rei. ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 68r- 68v, carta a Dusay. També s'informa a l'escrivà de la Generalitat a la cort Macià Badia.

⁵⁷⁵ *Ibidem*, f. 68v-69v. Tenien el precedent al seu favor del cas dels censals. Document 22.

⁵⁷⁶ *Ibidem*, f. 69v. El síndic també portava cartes als reis per reafirmar la necessitat de la seva presència a Barcelona. Els diputats li diuen al rei que només la seva presència i el seu arbitri podia acabar amb les diferències que existien i portar a terme les reformes necessàries. En un altre carta demanaven a la reina Isabel que animés a Ferran a tornar a Barcelona. Ambdues cartes a ACA Generalitat, sèrie V, 16, f. 70r.

Al rei no li havia agradat que la ciutat sortís a favor de la Diputació en aquest afer. A finals d'any i potser animat per Alfonso de La Cavalleria, havia ordenat que no es reunís una setzena creada per la ciutat només per abordar aquest pagament, un fet greu, com va qualificar el propi Vicens Vives.⁵⁷⁷ Els consellers van reaccionar dient-li a Ferran que si aquesta comissió havia estat creada era precisament per conservar “lo credit del General, en lo qual stan totes les forces de aquest vostre Principat”.⁵⁷⁸ Una defensa compatible des del municipi, amb la insistència de la Conselleria de Ramon Marquet, en solucionar el tema dels censals nous a costa de la Diputació. La diversitat d'interessos mostrava situacions com aquesta, tot i que les relacions entre els consellers i els diputats es deteriorarien encara més en qüestió de poc temps.

Finalment, al mes de febrer, el rei va decidir revocar la demanda de cent seixanta-tres mil lliures a la Diputació.⁵⁷⁹ Es pot parlar d'un triomf de la Diputació davant del rei? És possible. Les pressions de les institucions del país i els seus emissaris havien fet efecte i el monarca havia comprovat com, efectivament, havia renunciat a aquest pagament quan encara el seu pare era viu. En tot cas, el que semblava clar per a la monarquia, és que la única manera d'assegurar-se uns ingressos passava per celebrar Corts al Principat i aprovar un donatiu, com des de feia mesos li feien saber des de la Generalitat. Al març, en una carta dirigida als germans Margarit, cavallers de Girona, Ferran els hi assegurà que cobrarien les quatre mil lliures que havien acordat amb el seu pare. Per a tranquil·litzar-los, potser per les notícies que rebien, els hi deia que de no cobrar les dues-centes mil lliures que reclamava de la Generalitat, cobrarien del primer donatiu de les Corts que properament es celebrarien.⁵⁸⁰

El 20 de març, Benaula arribava a Barcelona des de la cort i portava una missiva del monarca on es comprometia a tornar aviat a la ciutat per iniciar el redreç repetidament anunciat. Mentrestant, el síndic Antoni Ferrer seguia a la cort, amb la missió de mantenir-los al corrent de qualsevol novetat. El nerviosisme era patent, tant entre els diputats com entre els consellers, i queda palès en una carta d'aquest últims on es lamentaven de la poca implicació del sobirà en els afers dels catalans, en un moment

---

⁵⁷⁷ “Impossibilitava el funcionament d'una comissió municipal elegida de conformitat amb uns privilegis que el monarca acabava de jurar”. VICENS VIVES, J. *Ferran II i ...* Vol. I, p. 197. Tampoc es va facilitar l'entrada a la cort del síndic de la ciutat a la que s'havia dirigit per ordre de la ciutat per abordar aquest afer. *Ibidem*, p. 198.

⁵⁷⁸ AHCB. Lletres Closes, 1479-1480, f 173.

⁵⁷⁹ Però curiosament no ho fa ver amb la Tretzena formada pel Consell de Cent fins a finals del mes d'abril. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, pp. 198-199.

⁵⁸⁰ ACA. Cancilleria. Registre 3605, f. 55v.

en que la seva situació era crítica a tots nivells.⁵⁸¹ El malestar i la tensió eren tals, que en un nou exemple del grau de complicitat que hi havia entre la Generalitat i Joan Ramon Folc III, el diputat eclesiàstic i els seus companys el posaren al corrent de que diversos grups, entre els que figuraven els consellers de Barcelona, s'estaven plantejant enviar a la cort una ambaixada formada per representants dels tres estaments, amb l'objectiu de forçar la tornada del rei a Catalunya. Segons li confessaven, també sabien que s'havia parlat de coordinar aquesta estratègia amb ells, però fins aquell moment ningú el havia dit res. A més, en una reunió del Trentenari convocada el 27 de març, les faccions presents de la ciutat, entre les que destacaven la de Jaume Destorrent i la de Galceran Dusay, havien decidit que fos el segon qui encapçalés la possible ambaixada, tot i que alguns dels presents eren contraris al considerar-lo proper al comte de Cardona. Els responsables de la Generalitat justificaven la seva carta en el fet d'informar-lo dels successos ocorreguts, amb el convenciment que ja n'estaria al cas. Però el que era més important i com li feien saber, no sabien si els crítics a Dusay estaven en contra del comte o de la Diputació per l'afer dels censals nous. Desorientats per la situació, li demanaven a més que els contestés, per aconsellar-los sobre que havien de fer.⁵⁸²

A l'espera de notícies, els diputats decidiren escriure també als seus homes de confiança a la cort. Mentre que la ciutat només comptava amb el seu síndic, els diputats disposaven d'una ampla xarxa de contactes: els consellers del rei, Pere de Cardona i Gaspar d'Arinyó, l'advocat del General Joan Dusay, i el seu últim enviat, Antoni Ferrer. El més sorprenent és que, com si no fos suficient, també es van dirigir al doctor i vicecanceller Jaume Aguilar, i al mestre i oficial reial Joan Ribesaltes, per demanar-los que els mantinguessin informats de qualsevol novetat, atenent a les referències que havien rebut d'ells per part de Miquel Benaula, on destacava el seu compromís amb el Principat i la Generalitat.⁵⁸³ Aquestes demandes d'atenció sobre tot allò que estigués relacionat amb la Generalitat, donà els seus fruits. L'advocat Dusay els advertia poc després en relació al plet de l'empenyorament amb el lloctinent, que el seu enviat hauria deixat la cort amb "certes previsions". Coneguda la informació, els diputats li responien que aquest, un tal Franquet, podia trobar-se ja a Barcelona, perquè ells no tenien cap

---

⁵⁸¹ AHCB. Lletres closes, 1480-1482, f. 39.

⁵⁸² ACA. Generalitat, sèrie V, 16, f. 71v. En una breu postdata afegeixen "sentit havem los de la ciutat han enveia com nosaltres meneiam res ab lo Senyor Rey". La desconfiança amb Galceran Dusay provindria, probablement, del seu vincle familiar amb el síndic de la Generalitat, enviat a la cort Joan Dusay. Document 23.

⁵⁸³ Del primer es destacava el seu "amor e voluntat vos soy hagut en endreçar les coses de aquest Principat e General de aquell". *Ibidem*, f. 71r. Al segon li demanaven que insistís als reis en la necessitat que anessin aviat al Principat. ACA, Generalitat N-707, f. 159r.

novetat sobre el plet.⁵⁸⁴ Inquiets per la manca d'informació sobre el que estava passant, Berenguer de Sos i els seus companys, varen escriure al seu enviat i síndic perquè estigués molt atent i investigués les informacions que els hi havia proporcionat l'advocat, perquè a més, com li recordaven, d'això depenia que pogués tornar aviat a Barcelona.⁵⁸⁵

A la falta de notícies, es sumava que les que arribaven a Barcelona no eren gaire optimistes. A principis del mes d'abril, els diputats se n'assabentaven pel propi Antoni Ferran que, com a representant del Consell de Cent, encara no havia estat rebut pel monarca.⁵⁸⁶ Era aquest un exemple de l'envejable relació entre la Diputació i el rei de la que tant sospitaven els consellers? Certament és que el tracte que rebien per aquells dies els consellers i diputats era molt similar. Després de les darreres desavinences entre els representants de les dues institucions, Ferran havia deixat de banda les seves reclamacions per abocar-se de ple en la celebració de les Corts a Castella.⁵⁸⁷

Quinze dies més tard, per una altra carta del síndic, els diputats sabien que aquest havia pogut reunir-se amb el rei. No hi ha detalls sobre la trobada, però aquests es decidien a escriure noves missives al rei, que enviaven a Ferrer, per a que l'hi fes arribar. Fet l'encàrrec, afegien, l'autoritaven a tornar a casa.⁵⁸⁸ En una d'elles, insistien un cop més, a demanar a Ferran II que tornés a Barcelona, després de mostrar-li la seva devoció i reiterar la seva preocupació per la possible "pèrdua" del Principat si no feia aviat. Conscients de la seva insistència, argumentaven que aquest era l'únic recurs del que disposaven perquè "nos comdeu e forçeu ab multiplicades letres exortar lo mismo de vostra real majestat e voler dispondre en venyr en lo dit Principat per mostrar aquell en lo repos que per tant temps ha desig per mita de la excelentissima Senyoria vostra".⁵⁸⁹ Amb un to provocador afegien, que tot i que Benaula els hi havia anunciat de part seva i de paraula que aviat tornaria a Barcelona, dubtaven pel seus nombrosos compromisos a Castella. I gelosos d'aquest regne, li recordaven les seves obligacions amb els seus territoris patrimonials "com a pare, cap, e senyor natural de aquestos vostres Regnes de

---

⁵⁸⁴ ACA, Generalitat N-707, f. 159v.

⁵⁸⁵ *Ibidem*, f. 158r. També volien que mantingués informat de tot a Joan Dusay.

⁵⁸⁶ ACA, Generalitat N-708, f. 8v. En resposta també a cartes de Dusay i el bisbe d'Urgell, els diputats atribuïen la situació a la celebració de la Setmana Santa. ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 73r. Al primer li demanaven que continués investigant tot lo relacionat amb el home que el lloctinent. ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 73v.

⁵⁸⁷ Sobre aquestes corts a Toledo, veure BELENGUER I CEBRIÀ, E., *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia*, PUV, València 2012, pp. 97-107.

⁵⁸⁸ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 73v.

⁵⁸⁹ ACA, Generalitat N-708, f. 22v.

la casa de Aragó”,⁵⁹⁰ recurrent fins i tot, al record del seu pare difunt i a la seva intenció, afirmaven, d’acabar amb les diferències existents al Principat. En una segona carta, el consistori responia a una petició expressa del monarca.⁵⁹¹ Aquest els hi recordava com després de la batalla de Toro, el març de 1476 i en el transcurs de la guerra civil castellana, havia fet restituir tots els béns del monestir de la Cartoxa. Segons el rei, la Generalitat tenia algunes pensions de censals que no havia pagat i ara els demanava que ho fessin si no volien contrariar-lo. La resposta de la Diputació era, una vegada més, similar a la dels casos anteriors.⁵⁹² Els diputats li contestaven que no estava ben informat sobre l’afer, tot i que Benaula en la seva estada a la cort, li havia explicat en quin estat es trobaven. Li recordaren que, fidels a la causa Trastàmara, personatges com Vicent Çalba, Joan Torre i Galcerán Duran, no van cobrar les seves pensions des de l’inici de la guerra civil a l’any 1462, fins el 1468, moment en que van començar a cobrar-les, fins feia dos anys. Com a la resta dels censalistes vells que es trobaven dins la ciutat durant el conflicte, li feien saber que els frares de la Cartoxa tampoc van començar a cobrar fins a l’any 1468.⁵⁹³ Amb tot, segons la Diputació, donada la misèria i necessitat en que es trobaven els frares i després dels seus precés als diputats del trienni anterior i a ells mateixos, havien decidit a avançar-lis diners “secretament per no scandalitzar” altres creditors censalistes.⁵⁹⁴ A més recordaven com altres monestirs com el de Montalegre o el dels Jerònims i l’Hospital de la Ciutat, esperaven cobrar els seus censals, i a diferència dels religiosos de la Cartoxa no havien fet arribar les seves queixes. En relació a la situació econòmica de la Casa de la Diputació per fer front als seus pagaments, asseguraven que els seus ingressos no deixaven de disminuir a causa de la difícil conjuntura econòmica del Principat i a la obligació de pagar els censals acordats en les últimes Corts celebrades a Tarragona. La lectura d’aquest document, posa en entredit la imatge de solvència econòmica de la Generalitat, que promovien els consellers de Barcelona, i que Jaume Vicens Vives va acceptar sense contrastar. Preocupats per aquesta reclamació, els diputats es dirigiren també al conseller del rei i al bisbe d’Urgell, per la seva condició de eclesiàstic, per a que els ajudés i fes de mitjancer seu en aquest nou plet. Coneixedors de l’estat en que es trobava el Principat

---

⁵⁹⁰ *Ibidem*

⁵⁹¹ Aquesta tindria data de 29 de febrer de 1479 però no es troba entre la documentació.

⁵⁹² ACA, Generalitat N-708, f. 8v-10r. Document 24.

⁵⁹³ “Ço obediencia de aquella per lo dit temps igualar lo predits obedients a vostra altesa ab los altres per lo temps que no havyen rebut fins en lo dit any LXVIII segons nos paria e havem hagut de consell dret equitat e justicia directament e d’aquí anant com si fossen iguals”. ACA, Generalitat N-708, f. 9r.

⁵⁹⁴ Els diputats insisteixen en que mentre els fidels a la seva causa no van rebre diners entre 1462 i 1472 si ho van fer els frares de la Cartoxa. *Ibidem*, f. 9r-9v.

després de la mort de Joan II per la crisi econòmica, les tensions socials, la pèrdua de la població, la caiguda del comerç local i especialment de la llana, o l'entrada de productes francesos, els diputats reconeixien a Pere de Cardona que si “lo senyor rey tarda molt en venyr dau es tot per perdut e lo dit Principat restara destruit”.⁵⁹⁵

Els motius de fricció entre Ferran II i la Diputació del General augmentaven i no semblava que res pogués reconduir o evitar la situació. Només la tornada del sobirà a terres catalanes i la trobada amb els representants de les seves principals institucions, podien ajudar a reconduir la situació i resoldre les coses. La sinceritat dels diputats i els oïdors havia estat una constant en aquells primers mesos de regnat. Per aquest motiu costa de creure que aquests volguessin enganyar al seu monarca en temes tant delicats com els tractats fins aquell moment (censals nous, el sou de Bernat de Saportella o la restitució dels béns de la Cartoxa, per exemple). És difícil pensar que la voluntat dels responsables d'aquell trienni passés per voler enganyar al seu monarca.

El viatge del diputat eclesiàstic a la cort

El temps passava i la situació no feia més que complicar-se. I a això, calia afegir el nerviosisme i la preocupació dels diputats, compartida pels consellers, pel fet de no saber en quin moment el rei emprendria el camí cap a Barcelona. Com va assenyalar Vicens Vives, aquells van ser uns mesos perduts com a conseqüència d'unes suspicàcies i prevencions que no van finalitzar fins la seva arribada, en el mes de novembre.⁵⁹⁶

El mes de maig, i en una decisió sense precedents, el consistori de la Diputació va prendre la iniciativa i va acordar enviar a la cort el seu representant eclesiàstic, l'arquebisbe Berenguer de Sos amb l'objectiu de reunir-se amb el monarca.⁵⁹⁷ Amb ell també viatjaria uns dels seus advocats ordinaris, Joan Rossell. El dia 16, donaven a conèixer a Ferran II les seves intencions, que justificaven per les accions del lloctinent en relació al plet que els enfrontava i per la desconfiança que els generaven els arbitres que havien de resoldre'l:

---

⁵⁹⁵ *Ibidem*, f. 5v.

⁵⁹⁶ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 199. L'historiador feia responsable de la situació als oficials reials.

⁵⁹⁷ Proper als Trastàmara, després de la Guerra Civil Berenguer de Sos va participar en les Corts de Perpinyà - Barcelona de 1473-1479 on formà part d'una comissió encarregada del redreç del General i que tenia en els censals nous un dels temes principals a resoldre. L'any 1477 a Medina del Campo el príncep Ferran el va anomenar membre del seu consell. SOLÉ I SABATÉ, J.M. Dir. *Història de la Generalitat de Catalunya i els seus presidents, 1359-1518*, Vol. I, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2003, p. 216.

“Vists los procehiments e actes fets per los primitius e segons jutges de la causa intemptada per lo Illustre Infant don Enrich de Aragó, loctinent general de la vostra maiestat en aquest Principat de Cathalunya contra lo General del dit Principat en gran derogacio de les constitucions, capitols de cort del mateix Principat e usatges de Barchinona e a preiudici evident del dit General”.⁵⁹⁸

Per reforçar els seus arguments, afegien que la seva decisió era producte a més de les infructuoses gestions dels seus enviats a la cort: el notari Miquel Benaula i el síndic Antoni Ferrer, els quals “han tant tardat desempatxarse en dita cort que la hora que son arribats de part de ça les provisions per ells reportades no han aprofitat en dita causa”.⁵⁹⁹ Per aquest motiu i pels consells rebulls de diversos lletrats que no pertanyien a la Casa, els membres del General consideraven que aquesta era la millor opció. A més del sobirà, els diputats també informaven de la seva decisió al vicecanceller d’Aragó, Alfonso De la Cavalleria i al seu homòleg al Regne de València, Jaume Aguilar. No podia faltar tampoc l’avis al seu home de confiança a la cort i conseller reial, Gaspar d’Arinyo. Altres persones informades de la propera ambaixada de l’arquebisbe eren Pere Asamar, responsable dels temes relacionats amb el Principat a la cort, i Guillem de Sancliment, cavaller vinculat a la institució.⁶⁰⁰ Precisament per la seva condició d’eclésiàstic, també s’advertia al cardenal d’Espanya i al bisbe d’Urgell, Pere de Cardona.⁶⁰¹ No faltava tampoc una carta a la reina Isabel per a guanyar-se el seu favor. Precisament és amb ella amb qui més semblen sincerar-se els diputats, explicant-li els motius de la seva decisió:

“Per los multiplicats grehuges e preiudicis de continuo fets, acumulats a les constitucions, capitols de cort de aquest Principat e usatges de Barchinona no solament conve trametre, mas es sobiranament necessary anar personalment algu de aquest consistory per reparacio de aquells”.⁶⁰²

Coneixem quines eren les instruccions que l’arquebisbe i l’advocat de la casa portaven en el seu viatge a Castella.⁶⁰³ Els diputats esperaven que, amb la presència dels seus enviats, Ferran fos més sensible a les seves demandes i que després de les seves apel·lacions anteriors “sia merce sua manar e fer tornar a loch tot ço e quan en la dita causa fins aci es stat encantat e procehit per los dits primers e segons jutges assignats

---

⁵⁹⁸ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 74 v.

⁵⁹⁹ *Ibidem*.

⁶⁰⁰ *Ibidem*, f. 76 r.

⁶⁰¹ *Ibidem*, f. 75 r- 75 v.

⁶⁰² *Ibidem*, 16, f. 75 r.

⁶⁰³ *Ibidem*, 16, f. 76 v-77v. Document 25.

contra constitucions e capitols de cort de Cathalunya e usatges de Barchinona”.⁶⁰⁴ Per a justificar la seva, el consistori li recordava que, en virtut de les lleis i constitucions del Principat, el rei només podria abordar aquest plet en el moment en que es trobés al Principat. A més volien que el plet, d’inici a fi, es fes a “ulls del monarca” i sense intervenció d’altres, una referència indirecta a la comissió inicial formada per Jaume Destorrent i Joan Ros, dels que consideraven evident la seva animadversió a la Generalitat i al mateix Alfonso de la Cavalleria. A més de demanar-li que insistís en la necessitat de la seva tornada a Catalunya, els diputats atorgaven al seu company, la llibertat per abordar amb el monarca altres temes no resolts encara, com eren: la sortida de llanes de valencians des del port de Tortosa i la venda de draps francesos a Sicília, un assumpte que no estava del tot tancat. El Memorial també plantejava un nou greuge, producte de l’autoritarisme reial. Ferran havia prohibit l’accés dels diputats a l’Arxiu Reial sense el seu permís, especialment en tot allò relacionat amb la causa de l’infant Enric i altres en els que la Diputació estigués implicada. Per aquest motiu reclamaven al monarca que donés ordres al responsable de l’Arxiu, el notari Carbonell, per a que aixequés les restriccions i entregués qualsevol document que fos reclamat per la Generalitat, i fins i tot, per qualsevol dels seus vassalls.⁶⁰⁵

El 19 de maig de 1480, Berenguer de Sos i Joan Rosell iniciaven el seu viatge en direcció a Toledo. La casualitat havia fet que el síndic de la Generalitat hagués arribat a Barcelona, precisament el dia abans de la seva partida. Conscients de la delicada situació i de la necessitat de redreçar-la, en una instrucció final especificaven que si durant el viatge un dels dos enviats queia malalt i la seva recuperació no es produïa en pocs dies, l’altre havia de seguir el camí.

La situació al Palau de la Generalitat devia ser molt tensa. Era evident que, tot i la tornada d’Antoni Ferran, els responsables de la institució no tenien cap informació del resultat del viatge de l’enviat del lloctinent. Per acabar de complicar les coses, només 24 hores després de la marxa del diputat i l’advocat, els hi arribà una informació que el lloctinent havia enviat a un altra persona de confiança per reunir-se amb el seu cosí. Disparades totes les alarmes, decidien que Miquel Benaula també marxés immediatament a la cort. Des de la Generalitat es pensava, que per la llarga distància a recórrer i el delicat estat de salut del conseller en cap, el seu viatge seria molt lent,

---

⁶⁰⁴ *Ibidem*, 16, f. 76v.

⁶⁰⁵ *Ibidem*, f. 77v. I especifiquen “tal prohibicio sia insolita e molt preiudicada al comu e public del dit Principat”.

mentre, el notari i escrivà de la Casa podria arribar a la cort en poc menys d'una setmana, el que els hi permetria assabentar-se de les intencions del lloctinent. Els diputats havien d'informar novament al rei, que aquesta vegada era Benaula qui es dirigia a la cort, pregant-li a més que no prengués cap decisió fins l'arribada del bisbe de Sàsser. I afegien a més, pensant en la presència de l'home del lloctinent, que si a la arribada de l'escrivà ja hi hagués alguna provisió feta, aquesta quedés suspesa.⁶⁰⁶ Com en d'altres ocasions, també es va alertar de les últimes novetats, tant a l'advocat de la Generalitat a la cort, Joan Dusay, com al conseller del rei, Gaspar Arinyó.⁶⁰⁷ Els diputats informaren del gir que havien pres els esdeveniments i especialment de la marxa de Benaula, amb la instrucció concreta de sol·licitar al sobirà que no es prengués cap decisió fins que arribessin.⁶⁰⁸

El 23 de maig, Miquel Benaula deixava Barcelona en direcció a Toledo. Juntament amb la correspondència citada, s'emportava unes instruccions molt precises⁶⁰⁹ i un memorial secret.⁶¹⁰ Dividides en dotze punts, estaven dedicades exclusivament a “la causa que menem contra ell [l'infant Enric] per deffensio de les terres empenyorades a la cort general del dit Principat en lo comtat d'Ampuries”.⁶¹¹ Com havien fet amb Ferran, també demanaven a l'escrivà, que si el rei hagués pres alguna decisió sobre el cas, aquesta quedés suspesa fins a l'arribada del diputat eclesiàstic i l'advocat de la Casa. També l'indicaven, que en cas necessari, mostressin al monarca l'apel·lació interposada en la sentència, que el vicecanceller Joan Pagès i el regent de la Cancelleria Antoni Bardaxí havien fet a petició de l'advocat de la Generalitat a la cort Joan Dusay. En relació a la primera comissió encarregada a Ros i Destorrent, insistien en la necessitat que fos revocada, per ser contrària a les constitucions i capítols de Cort del Principat. En altre punt, des de la Generalitat, es demanava que si el rei no es volia fer càrrec personalment del plet, que almenys revoqués aquesta comissió per fer-ne una altra segons les lleis del país, i que pogués estar formada per juristes no vinculats al consell del lloctinent o propers a ell.⁶¹² Per reforçar els seus arguments, els diputats ordenaven a més a Benaula, que s'emportés a Castella “unes constitucions compelides,

---

⁶⁰⁶ *Ibidem*, f. 80r.

⁶⁰⁷ Les dues cartes a ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 78r-78v.

⁶⁰⁸ Carta a l'arquebisbe ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 79r-79v i a l'advocat ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 78v.

⁶⁰⁹ *Ibidem*, f. 81r-83r. Document 26.

⁶¹⁰ *Ibidem*, f. 79v.

⁶¹¹ *Ibidem*, f. 81r. Prefereixen parlar de les terres de la cort general abans que dir Generalitat.

⁶¹² El memorial secret comptava amb una llista de les persones que els diputats consideraven aptes per formar una nova comissió.

e usatges de Barchinona bones attes que en la cort no ny ha affi que puguen ajudar se de aquelles en que sera necessary”.⁶¹³ Un altre aspecte clau i en el que volien incidir, ocultava una crítica encoberta al paper que jugava en el plet el vicecanceller aragonès, Alfonso de La Cavalleria i altres juristes de la cort:

“Lo dit Benaula dira als diputats, e assessors que supliquen per part de tot lo present consistory a la mat. del senyor Rey sia merce sua ordenar e provehir que ningun jurista de qualsevol nacio sia no pugua aconsellar ne caber en consells de negocis toquants los fets de Cathalunya o singulars de aquell quy no tingua les constitucions e usatges del dit Principat e no haia jurades aquelles com vol la constitucio de la reyna dona Maria en la cort de Montço capt XVII e altres”.⁶¹⁴

Per reforçar la seva postura, els diputats protestaven dels “abusos que sen fan” des de la Cancelleria Reial per part de persones que ignoren les lleis del país. Per solucionar-ho, i en un gest inusual i atrevit, demanaven a Ferran que ordenés a aquests jurar-les en presència del diputat eclesiàstic un cop arribat a la cort:

“sia cosa certa que los quy ignoren les constitucions e leys del dit Principat no poden aconsellar be a la excellencia sua en les coses del dit Principat, suplicants al dit senyor dites constitucions man jurar en presencia del dit diputat. Regracians a su altesa com ha entes en formar consell per les coses de aquestes regnes, lo que redunde en servey seu e be del dit Principat”.⁶¹⁵

I per a que no hi hagués dubte de les seves intencions, ordenaven a Benaula que demanés a Berenguer de Sos i Joan Rossell que reclamessin al monarca que, tant el canceller com el vicecanceller i el regent de la Cancelleria, així com altres oficials reials de la cort, juressin les constitucions de Catalunya. Per bastir les seves exigències aportaven capítols de Cort aprovats en temps del rei Martí I, i reiteraven que en virtut d’un capítol de la Cort celebrada a Montsó per la seva tia, la reina Maria, un “aragones no pot esser canceller, vicencanceller ne regent cancellaria en Cathalunya fins atant que hagen los aragonesos revocat en un fur per virtut del qual son los cathalans privats de tots officis en Arago”.⁶¹⁶

Tornant al plet amb el lloctinent Enric pels empenyoraments de les terres de la Diputació a l’Empordà, Benaula s’emportava a Toledo una còpia dels salaris dels procuradors de les terres del General, així com els comptes dels procuradors rebuts, amb

---

⁶¹³ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 82r.

⁶¹⁴ *Ibidem*, f. 82r-82v.

⁶¹⁵ *Ibidem*, f. 82v. A més les vinculaven a la posada en funcionament dels consells reials.

⁶¹⁶ *Ibidem*, 16, f. 83r.

la intenció de demostrar fins a quin punt li podia convenir a l'Infant fer-se càrrec dels salaris d'aquests quan, en aquell moment, els seus ingressos eren insuficients.

Aquests instruccions es complementaven amb el Memorial secret que Benaula portava pel diputat i l'advocat. En ell s'especificava que si aquests aconseguien l'anul·lació de la primera comissió, demanessin l'entrada d'alguna de les persones que aportaven en una llarga i nova llista.⁶¹⁷

Per últim, i per a demostrar que la situació econòmica de la Generalitat era dolenta, o com a mesura de pressió dels seus companys per accelerar les gestions davant el rei, després de les dificultats que s'havia trobat el seu síndic per ser acceptat a la cort, Benaula portava dues cartes més, una per a Berenguer de Sos i l'altre per a Joan Rossell. En aquestes se'ls hi feia saber que, després de consultar als seus propis advocats i assessors, havien decidit fer-se càrrec de les seves despeses durant dos mesos des del dia de la seva partida, però que a partir d'aquells moments, ells mateixos s'haurien d'encarregar de les seves necessitats.⁶¹⁸

La preocupació de la Generalitat pel futur de les seves terres a l'Empordà no era infundada. Poc després de la seva partida, el lloctinent els hi havia fet un requeriment per a que li fossin lliurades. A més, Destorrent i Ros, apel·lant a la seva responsabilitat com a jutges, havien ordenat a Rafael Rafart, receptor de la Bolla del General i en un gest sense precedents, que pagués a l'infant Enric dotze lliures i deu sous o que procurés bestretes per a que aquest cobrés els diners.⁶¹⁹ La situació estava tant enrarida que qualsevol fet semblava donar a pas a un greuge i a una nova carta dirigida a la cort.⁶²⁰

Quinze dies després de la seva marxa, el 6 de juny, els seus companys es dirigien a Berenguer de Sos. Molestos per no saber res des de la seva marxa, li recordaven que el temps jugava en contra seu, recordant-li que no podrien fer-se càrrec de les seves despeses més enllà dels dos mesos acordats. Després d'informar-li del que estava passant a Barcelona, compartien amb ell la seva preocupació de com els últims esdeveniments pertorbaven el bon funcionament del General, al temps que també perjudicaven a les constitucions i capítols de Cort. En un altre moment, i com a prova del seu grau de confiança amb el diputat eclesiàstic, li feien saber que havien consultat als advocats del General sobre si seria possible actuar contra Destorrent i Ros. De l'antic conseller de la ciutat, i tenint en compte els precedents viscuts i l'enemistat manifesta

---

⁶¹⁷ *Ibidem*, 16, f. 79v.

⁶¹⁸ Les dues cartes a ACA, Generalitat N-708, f. 25r-26v.

⁶¹⁹ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 84v.

⁶²⁰ Les cartes en aquest moment anaven pel diputat reial Joan Boteller.

que mostrava contra ells, destacaven la manera en que treia partit de la demanda del lloctinent:

“la passio dels dits micer Torrent e contra nosaltres en favorir desordenadament e contra justicia lo dit Illusmo. senyor Infant es stada dada demanda nova de manament les terres empenyorades dient que aquestes terres se havien a restituhir per real paga, o per administracio de la universal justicia”.⁶²¹

Les queixes contra Destorrent no quedaven aquí. Segons relataven els diputats a l'arquebisbe, l'advocat, utilitzant les seves maniobres habituals, havia iniciat una campanya per persuadir “de nit e de dia” a ciutadans, creditors del General i consellers de Barcelona amb l'argument que la seva ambaixada anava “contra constitucions e contra capitols de cort, e molt malament en destruccio del General e dessipacio de les persones”.⁶²² Fins i tot afegien que aquest havia maniobrat per a que el Consell de Cent enviés una ambaixada al rei per protestar oficialment, però que després que aquests encarreguessin a experts si aquesta s'ajustava a la llei, havien contestat que la legislació ho permetia.⁶²³ La carta a Rossell, més breu, es limitava a informar-lo de la demanda del lloctinent. Els diputats també escrivien al seu advocat en la cort, Joan Dusay, per posar-lo al corrent de les últimes novetats sobre el cas.

Després de setmanes sense notícies de la cort, en la primera quinzena de juny els diputats rebien una carta de Ferran datada del 30 de maig. La satisfacció entre els membres del consistori era tal, que decideixen contestar-lo prest i motius no faltaven per fer-ho. Per una banda, el rei els anunciava que finalitzades les Corts de Castella es disposava a tornar en breu al Principat. A més, valoraven positivament la seva actuació en el plet de la Cartoxa pel fet de tractar a tots els creditors per igual⁶²⁴ i no se n'estaven d'agrair-li, vistes les circumstàncies, el seu compromís amb l'observança de les constitucions del Principat.

Però tot i la retrobada sintonia amb el monarca, des de la Diputació seguien preocupats per tot el que tenia relació amb el plet que mantenien amb el lloctinent i les maniobres de Destorrent. El 4 de juliol, els homes de la Generalitat, Berenguer de Sos, Rossell i Benaula es trobaven a la cort. Així ho comunicaren immediatament als seus

---

⁶²¹ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 83v-84r.

⁶²² *Ibidem*, f. 84r.

⁶²³ *Ibidem*.

⁶²⁴ Tot i que es comprometen a afavorir al monestir. ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 88r.

companys després del primer contacte amb el sobirà i el seu consell⁶²⁵. Amb ells es trobaven també l'advocat Dusay i el conseller reial, el bisbe Pere de Cardona. Mentrestant a Barcelona el malestar, els rumors i les crítiques per l'ambaixada de la Generalitat eren constants, i potser per aquest motiu els diputats decidien augmentar la seva pressió per a intentar resoldre definitivament el plet. Conscients que els dos mesos fixats per a resoldre el cas no eren suficients, però preocupats també per les crítiques que rebien i especialment pel cost de l'ambaixada, els diputats decidiren prorrogar un mes més la cobertura de les despeses dels tres ambaixadors a Castella, amb la intenció que passat aquest temps tornessin a Barcelona.⁶²⁶ A més, i en previsió de que aquest no quedés resolt en el termini previst, sol·licitaven a Dusay que se n'encarregués quan els seus enviats marxessin. Decidida la nova estratègia, els diputats escrivien a Ferran II. En la seva lletra insistien novament en la necessitat que les provisions sobre el plet amb l'infant fossin revocades. Així, als arguments recurrents sobre els greuges comesos contra les constitucions, s'hi afegia ara, el de la important despesa econòmica que havia suposat la seva ambaixada i els problemes que generaven, en el funcionament quotidià de la Diputació, les absències del conseller i l'advocat de la Casa.⁶²⁷ Com feien amb el rei, també es dirigien a Berenguer de Sos i Joan Rossell amb ordres específiques d'insistir en la revocació de l'ordre i la comissió formada per Destorrent i Ros, amb l'argument de que aquesta anava en contra de les lleis del Principat per estar constituïda després de la marxa del rei de Barcelona i per comptar amb la signatura d'Alfonso de La Cavalleria, un home que no pertanyia al Principat.⁶²⁸ Avançant-se a una resposta negativa a la seva petició, els seus companys enviaven unes súpliques per fer-les arribar al monarca. I com a novetat, des de la Diputació, volien posar de manifest davant el rei "la seva bona justícia natural", com demostrava el fet de no tenir cap causa pendent de la jurisdicció militar entre els anys 1448 i 1456, temps que la ciutat de Barcelona havia tingut el comtat empenyorat. També afirmaven, que des d'aquella època, es donava la circumstància que amb els ingressos aconseguits no hi havia diners suficients per a pagar als procuradors. Argument aquest que els feia afirmar que "lo senyor Infant no

---

⁶²⁵ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 91r. També ho fa el secretari de la Diputació a la cort ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 94v.

⁶²⁶ El bisbe i l'advocat havien deixat Barcelona el 17 de maig per lo que tenien cobertes les despeses des de la Generalitat fins el 17 de juliol. Amb aquesta decisió se'ls hi dona temps, fins el 17 d'agost, per tornar a Catalunya. ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 90r.

⁶²⁷ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 90v. En els mateixos termes escriuen a la reina, f. 91r.

⁶²⁸ *Ibidem*, f. 91r-93r. Document 27.

pot res haver ne li seria res degut ans haurie a cobrar lo General”.⁶²⁹ No faltava una referència, a aquells que els tiraven en cara que mai havien fet pel redreç d’aquells llocs desempenyorats. Advertint als seus enviats, per si algú els hi demanava explicacions, que un cop fet l’empenyorament en les últimes Corts del rei Martí, aquest va continuar després de la seva mort i que Ferran I no va fer res per redreçar la justícia. Tampoc havia fet res, afegien, el rei Alfons, que com el seu pare només va aprovar una Constitució que no estava vinculada directament amb el cas; situació repetida amb la reina Maria. Sense perdre l’esperança d’aconseguir el seu objectiu, els companys de l’arquebisbe remataven el seu escrit demanant-li que, d’aconseguir la revocació, els informés immediatament perquè els advocats es prepararessin per afrontar el cas quan el rei arribés a Catalunya. Diputats i oïdors basaven la seva confiança en el fet que només el monarca, i no el lloctinent, podia prendre una decisió sobre el plet.

La Diputació semblava estar en el punt de mira de tothom. L’afer de les seves terres al comtat d’Empúries i tot allò que l’envoltava, especialment l’enfrontament amb el cosí del rei, les tensions entre la Generalitat i la ciutat, les primeres actuacions de la comissió Destorrent-Rosell, i especialment la polèmica ambaixada del diputat eclesiàstic a Toledo per tractar temes propis, havien generat un gran malestar entre diversos sectors de la societat barcelonina. A més es donava la circumstància, que molts consideraven el viatge un error per la seva elevada despesa i el moment de crisi econòmica, i més quan el rei havia de tornar, en un moment o altre, a la ciutat.

A mitjans de juliol arribaven noves dels seus representants a la cort. Però la única notícia positiva era que el diputat eclesiàstic estava recuperat i la seva salut era bona. Ràpidament el responen felicitant-lo per la seva recuperació, però a més mostren amb ell el seu malestar per la manca de notícies relacionades amb el plet d’Empúries.⁶³⁰ Disgustats perquè veuen que el temps s’acaba sense cap tipus de resultat, els reiteren novament que facin tot el possible per a aconseguir la revocació del rei, perquè el 17 d’agost han d’emprendre el viatge de tornada, sense cap nou aplaçament i hi ha molta gent pendent d’això.⁶³¹ A més, i en resposta a la proposta del religiós d’actuar judicialment contra el comte d’Empúries, responen ordenant-li que es limiti a complir les instruccions que fins llavors havia rebut. A una altra petició de Berenguer de Sos, a favor de demanar favor a personatges de la cort com Pere Asemar i Jaume Aguilar i el

---

⁶²⁹ *Ibidem*, f. 92r.

⁶³⁰ ACA, Generalitat, sèrie V, 16, f. 94v-95r. També escriuen a Dusay y Benaula per que segueixin les indicacions d’aquestes instruccions.

⁶³¹ *Ibidem*, f. 95r.

que és més incompreensible: al propi Alfonso de la Cavalleria, li responen que ho faran amb els dos primers, però que no amb el vicecanceller perquè seria atorgar-li unes atribucions a les que no tenia dret per no ser català. Amb tot, i per no descartar del tot la proposta, li fan saber que l'escriuran però que ho faran només per les seves atribucions com a representant del Regne d'Aragó.⁶³² Dificil intermediació la d'aquell que era part implicada en el cas i que disposava de la confiança del rei per a governar en el seus territoris patrimonials!

La situació per la que s'estava dirimint, va arribar fins i tot a les terres on havia començat el plet. En els primer dies d'agost, els diputats feien pública una crida en els dominis empordanesos per a demanar a batlles, universitats, consols, jurats, consellers, prohoms i vassalls, la seva col·laboració amb el procurador del General, Alfons Suaris.⁶³³ Aquest havia rebut, en les darreres setmanes, diversos insults i amenaces d'un tal Guillem Ramon Descamps.⁶³⁴ Per això la Diputació advertia a tothom sobre les conseqüències de no respectar als seus oficials "sots pena de la fidelitat de la qual al dit General e a nosaltres som tenguts, e obligats e pena de la confiscacio de les persones e bens de quiscums dels contrafahents".⁶³⁵ Per si no era suficient, la proclama finalitzava amb noves amenaces als habitants sota la jurisdicció de la Diputació:

"E aço no diferau e recuseu en manera alguna la observança de vostra illesa fidelitat e obediencia acostumada servir e nostres manaments obehir volreu e les penes dessus dites e altres a nostre arbitre reservades".⁶³⁶

Lluny d'aquí, a Toledo, Berenguer de Sos i Joan Rossell no avançaven amb les seves gestions, com feien saber als seus companys el primer diumenge d'agost. La falta de progressos feia evident a Barcelona que el rei no estava disposat a acceptar les seves peticions. Per aquest motiu, el diputat militar Joan Meca, en la seva resposta realista i poc ambiciosa, es limitava a demanar als seus ambaixadors que si no aconseguien la revocació de la comissió formada por Destorrent i Ros, estarien disposats a acceptar-ne una de nova, formada per un advocat de la Generalitat i un altre del lloctinent. I si aquesta proposta tampoc era acceptada, que uns jutges imparcials estudiessin si la comissió s'ajustava a les constitucions del país, per després abordar i sentenciar sobre la causa principal. L'objectiu d'aquesta proposta, segons el diputat militar, anava més

---

⁶³² *Ibidem*, f. 96r.

⁶³³ *Ibidem*, f. 97.

⁶³⁴ *Ibidem*, f. 96v - 97 r.

⁶³⁵ *Ibidem*, f. 97 v.

⁶³⁶ *Ibidem*.

enllà del plet i buscava el beneplàcit de tots aquells que criticaven l'ambaixada i la seva despesa:

“En manera que lo General restas en sperança de reintegracio de tals e tants preiudicials e vosaltre ne resportasseu honor, e los miradors coneguessen les despesses fetes per causa de vostra anada haver aprofitat”.⁶³⁷

Era evident que la campanya de desprestigi de diversos sectors de la ciutat, encapçalats per Jaume Destorrent i utilitzant com a principal argument l'elevat cost econòmic de l'ambaixada a Castella, havia donat els seus fruits. Curiosament, en una altra carta d'aquell mateix dia signada també per Meca i la resta dels seus companys, es mostren més molestos amb Berenguer de Sos i Ros per tot el que estava passant. De forma detallada, repassaven tots els que havien estat els seus objectius en el moment d'emprendre el viatge i la manca de resultat fins aquell moment, era l'acció que buscava fer-los evident el seu fracàs. Lamentant-se de que la seva estada a la cort no fos més productiva, els amenaçaven amb impugnar-los les despeses de l'ambaixada en els cas de no aconseguir resultats satisfactoris pels seus interessos.⁶³⁸

Conscients que el temps de la seva missió a la cort s'acaba, els diputats es dirigiren als reis en el que seria l'últim intent de resoldre la situació. Però els seus arguments eren reiteratius: la necessitat de revocar la comissió per anar en contra de les constitucions i els capítols de Cort del Principat i la necessitat de resoldre la qüestió per a que el diputat eclesiàstic i l'advocat de la Casa poguessin tornar a Barcelona, degut a les elevades despeses de la seva ambaixada i a la seva necessària presència a la ciutat.⁶³⁹ També i com a mesura de prevenció, demanaren a Joan Dusay i Pere de Cardona la seva atenció en tot el que es relacionava amb el cas per si, havien de tornar a Barcelona els enviats de la Generalitat sense que aquest estigués resolt. Tanmateix, a Dusay, li feien saber que per la demanda del lloctinent, els jutges encarregats del cas havien exigit al consistori el pagament de cinquanta-dues lliures, sis sous i tres diners per fer front a les despeses del plet i el que encara era pitjor: el lloctinent demanava que li fossin entregades les terres de la Diputació amb l'argument, o potser també amb l'excusa, de la seva falta de col·laboració a l'hora de mostrar-li els comptes de les terres empenyorades.⁶⁴⁰

---

⁶³⁷ *Ibidem*, f. 99 v

⁶³⁸ *Ibidem*, f. 98r-99r. Document 28.

⁶³⁹ *Ibidem*, f. 100 v.

⁶⁴⁰ *Ibidem*, f. 102 i també a ACA, Generalitat N-708, f. 87.

Noves desavinences

Tanmateix no estaven resoltes aquestes friccions quan encara apareixien de noves que feien més evident el malestar de la Diputació envers el nou rei. En aquell ambient enrarit, el diputat Joan Meca escrivia a l'arquebisbe de Sàsser i a l'advocat de la Casa per plantejar-li un nou greuge. En les darreres setmanes, homes de la Casa havien observat una major presència d'oficials reials en el Principat, principalment alguatzirs i comissaris, que no dubtaven a actuar en contra de diverses persones, fet que havia provocat "resistencies e moltes maneres de procehiments derogatoris a les dites constitucions e preiudicials e damnosos als poblats en lo dit Principat".⁶⁴¹ Després d'advertir als seus enviats que aquests oficials només podien actuar en casos puntuals o processos de regalia, se'ls hi demanava, pel fet de trobar-se a la cort que, en compliment dels seus deures i per la seva obligació de vetllar per les constitucions "vullau informar a la mat. del S. e suplicar la sia merce sua provehir hi talment que a la observancia del jurament per sa mat. prestat e de les dites constitucions sia degudament satisfet".⁶⁴² De la mateixa manera, des de la Generalitat, es dirigien al rei per fer-li saber el que estava passant. Fins a quin punt els diputats no podien esperar un mesos per plantejar a Ferran aquest tema quan tornès a Barcelona? El cert és que els responsables de la Generalitat que seguien a la ciutat, no ocultaven el seu malestar amb el monarca. Un exemple d'això era com, de forma breu i sense concessions, li anunciaven que els seus enviats li farien arribar aquest nou greuge:

"Sobre los multiplicats preiudicis que de continuo se fan a les constitucions e capitols de Cathalunya per la tramesa de alguatzirs e comissaris per lo dit Principat, scrivym a nostres embaxadors quy per dits preiudicis deuen recorre a la mat. vostra suplican per co aquella sia merce sua donar dar los crehença sobre dit fet e per provehir en aquell segons de vostra excellencia se spere".⁶⁴³

En la mateixa línia i davant la falta de noves dels seus enviats a la cort i poc després de deliberar sobre el cas, la resta dels membres del General escrivien el 30 d'agost als seus companys a la cort. Després de puntualitzar que ja en el seu moment els havia avisat que no es farien càrrec de les seves despeses més enllà del dia 17, els advertien que

---

⁶⁴¹ *Ibidem*, f. 101 v.

⁶⁴² *Ibidem*. Per reforçar el seu punt de vista els enviava diverses constitucions de temps dels reis Ferran I i Alfons V i també per la reina Maria.

⁶⁴³ *Ibidem*. Noves queixes farien arribar a Dusay a mitjans de setembre ACA, Generalitat N-708, f. 83 v-84r.

arribat setembre, si no havien torna a Barcelona, les seves despeses anirien al seu càrrec.⁶⁴⁴

A tot el que passava es va sumar encara un altre conflicte promogut per un nou recolzament de la Diputació al Consell de Cent a causa, altre cop, d'una topada amb el vicecanceller del rei. Aquesta vegada, el motiu era el càrrec de cònsol del Principat a Palerm. Francesc Alegre havia estat nomenat pels consellers de la ciutat, però Alfonso de La Cavalleria considerava que Barcelona no tenia dret a procedir a l'elecció i que era el rei qui havia d'atorgar-lo. Les coses es van complicar quan, coincidint amb la visita del rei a la ciutat comtal, el regent de la Cancelleria catalana, Antoni Bardaxí, havia declarat que el consolat pertanyia a la ciutat, fet que donava validesa a l'elecció de Francesc Alegre.⁶⁴⁵ Sense considerar la decisió de Bardaxí, De la Cavalleria mantenia la seva negativa a donar-li aquest dret a la ciutat. Davant la situació, els consellers advertien al seu síndic a la cort, en el mes de febrer, que observés les maniobres del regent perquè sospitaven que aquest volia resoldre definitivament l'afer fora del Principat.⁶⁴⁶ Les sospites es van confirmar quan De La Cavalleria va portar el plet davant la Reial Audiència. La maniobra de passar el cas de mans del rei a la justícia, empitjorava les coses, i li donava una nova dimensió que anava més enllà. I com va assenyalar Vicens Vives:

“Perquè s’involucrava un privilegi pel qual no es podien fallar les causes dels catalans fora de Catalunya. L’afer Alegre deixava de preocupar en allò que tenia de concret per agafar importància en les seves derivacions d’ordre general”.⁶⁴⁷

La reacció de les institucions catalanes va ser immediata i davant la protesta de l'interessat va reaccionar amb més rapidesa la Generalitat que la pròpia ciutat. En efecte, el 6 de setembre els diputats es dirigien al seu advocat a la cort i als seus homes de confiança per a informar-los del que passava. També escrivien al monarca, per fer-li arribar els greuges que havien rebut d'Alegre, i per recordar-li com, en compliment de les constitucions i altres capítols de Cort aquest, que havia estat cridat a presència del rei, no estava obligat a fer-ho fora de Catalunya.⁶⁴⁸ Tanmateix afegien, que el cas només

---

⁶⁴⁴ *Ibidem*, f. 102v.

⁶⁴⁵ AHCB. Lletres Closes, 1480-1482, f. 4.

⁶⁴⁶ AHCB. Lletres Closes, 1480-1482. Lletra al síndic del 4 de febrer de 1480: “Considerades les maneres qui-s tenen en cort, e la favor que lo dit Cavalleria [ha] es dubtat que jatsia la questio no puxe esser treta de aquest Principat, ell no-n recorrega al Sor. Rey”.

⁶⁴⁷ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 208.

⁶⁴⁸ ACA, Generalitat N-708, f. 80v- 82r.

es podia resoldre dins del Principat de Catalunya, com així va succeir mesos més tard quan Ferran va tornar novament a Barcelona.⁶⁴⁹

Afers com el d'Alegre o el de les actuacions dels algutzirs reials, no ajudaven a reconduir la situació i a aquests calia sumar el principal mal de cap dels diputats: el plet amb el lloctinent per les seves terres a l' Empordà. Dues eren les seves preocupacions en aquest cas, els diners que el lloctinent els hi reclamava per les despeses del plet i el que encara era pitjor: la seva intenció d'apropiar-se de les terres del General amb l'excusa de que no havien entregat els seus comptes. I com si no fos raó suficient, al malestar existent a la ciutat per les despeses de la seva ambaixada a Toledo, com havien comprovat els diputats, es sumava ara el malestar dels creditors del General i la resta de la població. Uns fets, afirmaven des del consistori, que posaven en perill el crèdit de la Diputació i que podien portar a que ningú els hi volgués prestar diners, fet que sentenciaven, aniria en perjudici del propi sobirà.⁶⁵⁰

3.3. LES CORTS DE 1480-1481

El rei convoca Corts al Principat. Moviments previs

Amb la conclusió de les Corts de Castella, Ferran podia per fi “girar la cara” cap els seus territoris patrimonials com des de feia setmanes li demanaven de la Generalitat i el Consell de Cent. Només la malaltia del príncep Joan, el primogènit, endarreriria la seva marxa novament al Principat. Per fi, el 15 de setembre i amb la intenció d'apaivagar els ànims entre els catalans des de Medina del Campo, el rei convocava als estaments a participar en la obra del redreç de la pàtria.⁶⁵¹ Es feia evident que la celebració de les Corts era la opció preferida pel monarca per redreçar el Principat. En qüestió de pocs dies, la notícia arribava a Barcelona. En la bonanova de la seva tornada, s'hi afegia l'anunci de celebrar les Corts amb els tres estaments. El Consell de Cent es va felicitar immediatament per la decisió del monarca al qual van agrair les seves intencions.⁶⁵² En

---

⁶⁴⁹ La ciutat va escriure al rei i al seu síndic el 9 de setembre, tres dies més tard que la Diputació. Els conselleres li recordaven al monarca que el cas estava en mans de l'audiència de Catalunya després que el regent de la cancelleria del principat hagués desestimat la disposició del vicecanceller. AHMB. Lletres closes, 1480-1482, f. 5.

⁶⁵⁰ ACA, Generalitat N-708, f. 85r-85v.

⁶⁵¹ ACA, Cancilleria, Curie 3599, f. 29, 33r i 37r. Convocatòria dels bisbes de Catalunya, de l'estament eclesiàstic, de la reina Isabel com a senyora de Terrassa, Sabadell i Vilagrassa, de l'estament militar i del reial.

⁶⁵² AHCB. Lletres closes 1480-1482, carta del 23 de setembre f. 110, carta del 2 d'octubre, f. 113.

canvi, tot i que la Generalitat també es felicitava per la seva propera arribada, els diputats estaven més pendents dels seus propis afers. El 22 de setembre es dirigien a Joan Dusay, preocupats per la intenció dels comissaris responsables del plet amb Enric d'Aragó d'entregar-li les terres de la Diputació, com a resposta a la seva negativa de lliurar els comptes dels seus procuradors al territori. Una amenaça que de confirmar-se, asseguraven, seria contrària a nombroses constitucions del país. Inquiets per la falta de notícies dels seus enviats, el diputat Joan Meca feia saber a Dusay, amb una breu postdata, que en el moment d'enviar-li la carta havien rebut noves de Berenguer de Sos i de Rossell. Els dos els informaven sobre les últimes intencions del monarca “que lo Senyor Rey vol veure en totes maneres lo que sos fet contra constitucions e si axí es ho vol tornar a loch.”⁶⁵³ Un anunci que els donava esperances per a resoldre de forma favorable els seus interessos.

Però com passava amb la Generalitat, la futura arribada de Ferran al Principat posava a tothom a l'avantguarda, al temps que prenien posicions per defensar els seus interessos en el nou regnat, que ara per fi, començava. Exemple d'això el tenim amb Hug Roger III, comte de Pallars. Enfrontat als Trastàmara des de l'inici de la guerra civil, i exempt del perdó reial per Joan II després de la capitulació de Pedralbes, el noble si no animava, almenys permetia atacs puntuals en els límits dels seus territoris i com aquest eren contestats, amb més pena que gloria, per les tropes a sou del sobirà. En aquest context, i potser per la seva vinculació a la causa de la Diputació al llarg de la guerra civil, el comte anunciava a diputats i oïdors la seva intenció de retre obediència al nou sobirà. Aquest fa ser un gest valorat positivament pel consistori, com demostra el fet que li anunciessin que en poc temps enviarien els seus collidors a les seves terres.⁶⁵⁴ Les coses, com es veuran més endavant, no serien tan senzilles.

Aquestes no van ser les úniques maniobres que es van produir en aquells dies. De la mateixa manera que amb la Generalitat, Ferran havia anunciant al seu cosí, la intenció de posposar la resolució del plet entre l'infant Enric i la Diputació a la seva arribada a Barcelona. Aprofitant l'impàs, el 10 d'octubre, els diputats oferien a Enric d'Aragó, extrajudicialment, un document polèmic on es comprometien a entregar-li els comptes a canvi de donar per tancat el plet. La seva resposta, com els mateixos diputats transmetien després al monarca va ser: “oyda aquella nos ha dit de paraula molt reposadament e humana que la sua intenció es fer, e de fer farà cessar tota instància en

---

⁶⁵³ ACA, Generalitat N-708, f. 88v.

⁶⁵⁴ *Ibidem*, f. 84 v-85 r.

la dita qüestió fins vostra majestat sie en aquest Principat”.⁶⁵⁵ Podem confiar en la sinceritat de les seves paraules o aquestes responien als manaments del rei? Tot fa pensar en la segona opció; una posició més propera a la Diputació i de la qual ells mateixos es felicitaven com feien saber a Dusay, present a la cort:

“Car la sperança nostra es ferma que la sua alta Senyoria no solament reparara lo que es stat fet, en perjudici e lesio de les dites constitucions, ans encara determenara la clarissima iusticia del dit General de tot açò”.⁶⁵⁶

Tanmateix des de la Diputació confiaven, vistes les seves ordres sobre aquest assumpte, que amb la seva presència, el monarca posés fi a tots els desentesos que s’havien produït en els primers mesos del regnat, especialment en tot allò que afectava a les constitucions i capítols de Corts del país. Unes lleis que, com s’havia vist fins llavors, no havien estat del tot respectades. Faltava veure si aquesta mancança per part dels assessors del monarca, era feta de forma intencionada o per manca de coneixements sobre les lleis i constitucions del Principat. Tres dies després de la trobada entre el lloctinent i els diputats, que semblava obrir una nova entesa entre ells almenys fins la vinguda del monarca, arribaven per fi a Barcelona el conseller eclesiàstic Berenguer de Sos i l’advocat de la casa Joan Rossell.⁶⁵⁷ I ho feien sense dret a cobrar cap remuneració, com els seus companys els havien advertit. En efecte, durant mes i mig, des del 30 d’agost, s’havien fet càrrec de les seves despeses. Amb ells, també arribava a la capital catalana, Miquel Benaula.

Tanmateix, el Consell de Cent iniciava els seus preparatius per participar a les Corts. El 19 d’octubre, s’escollia a una vint-i-quatrena de Corts i als cinc síndics que representarien la ciutat, tots ells de les diferents faccions que controlaven el govern municipal. Aquests eren el conseller en cap Ramon Marquet, el seu antecessor, Jaume Destorrent, Joan Ros, senyor, Galceran Carbó i Joan Roig.⁶⁵⁸ Aquesta elecció no va passar desapercebuda pels diputats que la van recollir en el seu dietari.⁶⁵⁹ A que es devia l’interès dels diputats per aquesta elecció? La resposta la oferien els censals nous. Almenys tres d’ells estaven posicionats clarament en contra de la Generalitat per aquest assumpte. I fins i tot, dos d’ells, Destorrent i Ros, eren membres de la primera comissió

---

⁶⁵⁵ ACA, Generalitat N-708, f. 101 r.

⁶⁵⁶ *Ibidem*.

⁶⁵⁷ En el dietari de la casa aquest dia, 13 d’octubre de 1480, apareix per error com a oïdor.

⁶⁵⁸ DACB, III, p. 12. També a Rubriques de Bruniquer, IV, p. 102. Molt fidel a Destorrent, Joan Roig, per exemple, va ser nomenat conseller en cap entre 1488 i 1489. També seria escollit oïdor reial de la primera Diputació intervinguda (1488-1491).

⁶⁵⁹ *Dietari de la Generalitat*, volum 1, p. 239.

encarregada de dilucidar el plet amb el lloctinent, els quals havien estat denunciats per la Diputació davant el rei, pels seus interessos contraris a la institució.

La celebració de les Corts de 1480-1481

El 23 d'octubre Ferran arribava a Lleida i uns dies més tard, el 6 de novembre, es trobava novament a les portes de Barcelona. Diputats i consellers, a més de gent de tota condició, van sortir a rebre al monarca més enllà del portal de Sant Antoni. Potser per ser la darrera hora de la tarda, més de cent homes amb torxes van acompanyar la comitiva. Com assenyala Safont, i a diferència d'altres reis de la Corona d'Aragó, el sobirà no es va traslladar a la Seu per orar a la capella de Santa Eulàlia i va preferir retirar-se a descansar al Palau Major.⁶⁶⁰

Dies més tard, el 13 de novembre, el rei feia publicar edictes per tot el Principat, anunciant treves reials de sis mesos i obertes a perllongar-se en el temps, per garantir que tots aquells que haguessin d'anar a Barcelona per participar a les Corts, poguessin fer-ho sense problemes.⁶⁶¹ Una decisió necessària, tenint en compte, que no tot el territori es trobava en pau, i que els homes del comte de Pallars i les cavalcades dels francesos se n'encarregaven de recordar. Al dia següent, el 14, el monarca pronunciava unes paraules des del Palau Reial, amb les que pretenia fer un punt i apart, donant pas a un nou període en la història del Principat, i especialment, a que es posés fi a les seqüeles que la guerra civil havia causat als seus habitants i que s'arrossegaven des de feia ja quasi deu anys. La proposició que el rei va llegir en públic, mostra molt bé com era el seu caràcter i què esperava d'aquestes Corts. El seu text breu i concret, expressava el que volia dels seus súbdits catalans. Nogensmenys els hi feia saber que, un cop jurades les constitucions després de la mort del seu pare, era conscient de la necessitat “de proveir sobre les diferències qui eren entre los del dit Principat a causa de les turbacions passades”.⁶⁶² Justificant la seva llarga absència, afegia que la seva principal voluntat era precisament aquesta, però que si no va poder dedicar-se de ple, en la seva visita anterior, va ser “per la molta necessitat que teníem de tornar al nostre regne de Castella”.⁶⁶³ Per a reforçar encara més aquest argument, afegia que ja en el moment de

---

⁶⁶⁰ SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, p. 281. El dietari de la ciutat justifica aquest acte pel cansament del fill del rei. DACB, III, p. 14.

⁶⁶¹ ACA, Cancilleria, Curie 3599, f. 47.

⁶⁶² ACA, Generalitat, Corts N-991, f. 21r. També a *Parlaments*, p. 221.

⁶⁶³ *Ibidem*.

la seva marxa, pensava en tornar el més aviat possible “per totalment reposar e proveir a les dites diferències e encara reformar lo qui freturejàs de reformació e bonament reformar-se se pogués”.⁶⁶⁴ Tanmateix, aquest semblava el principal motiu pel qual els convocava, però no era l’únic. Dos afers de política internacional també preocupaven al rei i volia compartir-los amb els seus súbdits per fer-los front. Per una banda, els turcs havien ocupat Otranto, convertint-se en un perillós precedent i en una amenaça per a Nàpols i Sicília. L’altre assumpte era la recuperació dels comtats del Rosselló i la Cerdanya, en mans dels francesos, des del temps de Joan II.

Aquestes eren les demandes que Ferran plantejava als tres estaments “affi que es puixa, sens molta dilacio, proveir a totes les coses sobredites” posant pressió sobre aquests “car lo temps es breu e requer gran celeritat, i és necessari ab los altres regnes e senyories nostres, algunes de les dites coses conferir, a fi d’haver d’aquells ensemps ab vosaltres, servei, subvencions e ajuda”.⁶⁶⁵ El rei finalitzava el seu parlament oferint-se en “entendre ab eficàcia, en proveir e deduir a execució les coses sobre dites, quan més prestament se fer puixa”.⁶⁶⁶

Rellegint las paraules i atenent al seu to conciliador, molt lluny semblaven les pressions d’aquells que l’animaven a governar sense convocar als estaments. Però de la mateixa manera, era evident que la simple convocatòria no seria suficient per a resoldre la delicada situació en la que es trobava el país. Mal assessorat, com a mínim, en relació a les tradicions i costums legislatives del Principat, el sobirà tampoc semblava estar ben informat de quina era la realitat del país, i de com els seus habitants encara patien les conseqüències de la guerra civil. Davant d’aquest panorama, si el rei confiava en que les Corts es desenvolupessin d’una forma fluida i normal, en poc temps va veure que no seria així. El fracàs de la Tretzena, convocada en any 1479, era el precedent de que les diferències entre catalans suposaven, en gran mesura, un problema per assolir acords.

A la vista de la manca de progressos, el 12 de desembre, Ferran adreçava una cèdula a les Corts on es mostrava menys conciliador. Cansat i potser impacient per la falta de resultats, insistia en els motius de la seva convocatòria, reconeixent que si així ho havia fet era per la necessitat de fer front als seus tres principals objectius. I que si ho feia era degut a que les seves rendes i entrades del patrimoni reial eren insuficients per resoldre els reptes que s’havia fixat, una situació molt habitual entre els seus

---

⁶⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁶⁵ ACA, Generalitat, Corts N-991, f. 21v. També a *Parlaments*, p. 223.

⁶⁶⁶ *Ibidem*.

avantpassats.⁶⁶⁷ Una asseveració que ajuda a comprendre el perquè, Ferran, no havia actuat de forma unilateral i sense convocar Corts un any abans. Encara més interessant, era veure com el document també recollia el malestar i la irritació del sobirà per la lentitud dels parlamentaris en arribar a acords, un fet poc sorprenent atenent les rivalitats i desavinences que es vivien en el Principat en molts diversos afers, entre ells els que ens ocupen per la seva vinculació a la Generalitat. Desanimat pel que estava veient, el monarca no s'estava d'afirmar "que segons les diligències que havem fet... clarament coneguem que sperar mes temps en que les sobredites coses per vosaltres fossen concordades seria superfluo e infructuos, axi com es stat per lo passat".⁶⁶⁸

Per fer front a la situació, Ferran en el seu paper de rei i senyor dels catalans, es proposava com a àrbitre ideal per a superar les diferències entre els seus súbdits "per a rectament proveir no-ns donen impediment les passions que a vosaltres acostumen a torbar e impedir... Car si be considerat es, vista vostre discordia e difficultat de concordar, no teniu altre remey",⁶⁶⁹ i a continuació encara destacava el seu paper de mitjancer "com a Rey e Senyor vostra cercarem totes les vies que porem per a remediari que en nostres mans la fe e regnes nostres no romangan indefesos e vosaltres no resteu axi com fins aci haveu stat"⁶⁷⁰. Però tot això no era gratuït. Per a resoldre la situació, els presentava una proposta d'avinença on mostrava, ara si, les seves veritables cartes: tres-centes mil lliures de subsidi i la construcció de dotze galeres; una petició excessiva per a un territori postrat per una guerra civil de deu anys i que deu anys més tard encara no s'havia recuperat econòmicament. Aquest és un nou exemple de fins a quin punt Ferran II desconeixia la realitat del país.

Les desavinences entre els estaments eren tant grans, que ni la demanda del rei va tenir resposta. El 12 de gener de 1481 decideix escriure als tres braços per a mostrar-los el seu malestar.⁶⁷¹ Ara es lamentava pel fet que el catalans no fossin capaços de superar les seves diferències i els advertia que estava disposat a prescindir de les Corts per buscar una solució unilateral que posés fi a les conseqüències de la guerra civil. Conscient de la falta de voluntat per solucionar un tema tan important, sobre la resta de les seves demanades, els feia saber que buscava l'ajut que no trobava a Catalunya, en la

---

⁶⁶⁷ ACA, Cancillería, Corts 39, f. 30. "Car com sabeu sens vosaltres alguna cosa de les sobredites bonament proveyr no podem, per les poques rendes e entrades que [d']aquest nostre Principat e dels altres regnes a ell units reebem".

⁶⁶⁸ *Ibidem.*

⁶⁶⁹ *Ibidem.*

⁶⁷⁰ *Ibidem.*

⁶⁷¹ ACA, Cancillería, Corts 39, f. 41.

resta de territoris de la Corona d'Aragó. Al centre del conflicte, estava la restitució dels béns usurpats al llarg de la guerra i per això calia de la generositat de tots els implicats, des de les ciutats, la Diputació, els patricis urbans i, fins i tot, els representants parlamentaris. L'estament reial estava dividit segons els interessos particulars de cada localitat,⁶⁷² mentre que el militar era el més immobiliista, per ser el més beneficiat en les usurpacions comeses en temps de Joan II. La situació era de tal nivell, que al final els estaments reial i eclesiàstic van contestar les dues cèdules reials, fet que ni així va evitar mostrar les desavinences entre braços i especialment entre els mateixos membres del primer. En la seva resposta, Ferran no se n'estava de fer més evident la falta d'acord entre els braços, per repassar a continuació alguns dels temes que ocupaven als estaments. Entre aquests, hi havia dos relacionats amb la Diputació del General: el dels censals nous i el de l'elecció dels alts càrrecs de la institució. Sobre el primer, el monarca afirmà:

“En lo capitol dels censals nous del General vosaltres de braç reial dieu que sie feta eleccio de persones per ha veure la veritat del preu. En aço los ecclesiastichs y vosaltres no convenyu ny ten poch vos aderiu a la dita nostra cedula y el nostre motiu no procura sino dilacio de temps lo que nos com dit vos havem no podem comportar. E per ço es millor ço que diem en la dita nostra cedula majorment atessa la impossibilitat que entre vosaltres es de concordar en eleccio de persones”.⁶⁷³

El rei estava al corrent de l'enfrontament entre faccions i que, per exemple, aquest s'havia viscut en la Tretzena. Tanmateix, no tenia cap esperança en que una comissió en la que estiguessin presents el afectats, pogués resoldre un plet tan delicat. Sobre l'altre assumpte, la reforma en l'elecció dels diputats, argumentava de forma clara:

“En lo capitol del General no sou concorts ans diferents e be contraris. Car vosaltres del braç reial demanau eleccio de persones, e lo braç ecclesiastich no demana la dita eleccio. E vosaltres del braç reial voleu la dita eleccio ab poder de referir be conexen que stant a la fi del temps que aci podem star tals eleccions com la dita ab referiment son molt impropis no fahent a la provisio de la necessitat en que stam per la brevitat del temps. Car no serieu sino per detenir

---

⁶⁷² Barcelona compartia amb el rei la seva proposta d'aprovar un article general sobre les restitucions, mentre que Tortosa, i després Lleida buscaven solucions particulars. VICENS VIVES, J. *Ferran...* Vol. I p. 217.

⁶⁷³ ACA, Generalitat, Corts N-991, f. 63r.

nos en no res aci ny en les altres parts de nostres regnes on Deu myjançant no dubtam esser servits”.⁶⁷⁴

La situació ja no donava més de sí. El temps corria en contra seva i el rei estava decidit a marxar per aconseguir dels altres regnes allò que Catalunya li negava.

A finals del mes de febrer s’anunciava la prorroga de les Corts per un espai de tres mesos, després de remetre totes les diferències al rei per a que decidís que calia fer després del fracàs de les negociacions. A la fi, Ferran era conscient que no s’aprovaria el donatiu fins la resolució de les diferències.⁶⁷⁵ Per a contribuir a desencallar la situació, a més, va crear una Diputació especial amb l’objectiu de continuar estudiant les reclamacions pendents. Formada el 26 de febrer, comptava amb quaranta-cinc persones, quinze de cada braç. Entre les escollides pel braç eclesiàstic, es trobava el seu diputat, Berenguer de Sos.⁶⁷⁶ L’objectiu d’aquesta comissió era buscar punts en comú sobre les diverses matèries considerades importants pel redreç del Principat. Entre d’altres, a més de la justícia, el comerç o la moneda, estava també la reforma de la Diputació. Reunits el 27 de febrer per primer cop al Palau de la Generalitat amb la presència del canceller Margarit, el vicecanceller Joan Pagès, Alfonso de La Cavalleria i Joan Sarriera, aquesta no va tenir continuïtat per la decisió del rei de marxar al Regne d’Aragó.

Però Ferran no estava disposat a renunciar al seu donatiu abans de deixar el Principat. En una carta dirigida al Consell de Cent i a la Diputació els feia saber que a canvi de les tres-centes mil lliures, dues-centes mil pagades pel General i la resta com decidissin les Corts, garantiria el retorn al patrimoni reial dels drets i rendes que es collien a Tortosa, Amposta, Cervera, i altres parts del país, i que li eren degudes a la ciutat de Barcelona a canvi de censals que Alfons IV i Joan II els hi havien venut. A més, es comprometia a retornar-los Flix, la Palma i la casa de Miramar, i el que era encara més important: a pagar les pensions dels censals a tots aquells que havien estat enfrontats en la guerra civil⁶⁷⁷ i el cobrament dels censals nous carregats sobre el

---

⁶⁷⁴ *Ibidem*.

⁶⁷⁵ *Ibidem*, f. 65r.

⁶⁷⁶ Entre els nobles de l’estament militar seleccionats estava el comte de Cardona i entre els cavallers Bernat de Saportella.

⁶⁷⁷ “E direm e declarem en los censals que són dins lo Principat de Cathalunya, los quals aquells qui són estats en la nostra obediència fan al qui són stats de la part altra qui no seran en pacte o concòrdia ab lurs creadors o en possessió de reebre les íntegres aitals pensions que es paguen a rahó de XXII sous per liura de la pensió que.s pagava ans de les turbacions passades, e que les pensions de aquells degudes declarem ésser pagades, ço és, aquelles que seran degudes e caygudes après de la publicació de una real nostra pràgmatica dada en Barcelona a XXII de setembre any MCCCC setanta-nou a rahó empero de deu sous per liura. E no ajustarem persones algunes que.s puguén alegrar de la dita reducció sinó los continguts en

General.⁶⁷⁸ Disposat a donar totes les facilitats, el monarca acceptava que el donatiu no fos pagat fins que tot s'hagués complert, àdhuc de les quantitats que calguessin per fer les esmentades restitucions al reial patrimoni i tot el referent a Flix i les altres possessions.

El 16 de març Ferran II deixava Barcelona en direcció Calataiud on l'esperava la reina Isabel per a celebrar les Corts al Regne d'Aragó. Però si el monarca confiava que les coses allà anessin millor, s'equivocava. Més d'hora que tard, el rei va ser conscient que hauria de tornar a Barcelona si volia portar a terme els seus objectius i desencallar la situació de bloqueig en que es trobava el Principat.

Des de la seva suspensió fins al final definitiu de les Corts

Suspeses les Corts fins la futura tornada del rei, la Generalitat ocupava novament el seu protagonisme habitual. I com ja era costum sorgien nous punts de fricció entre la monarquia i la representació permanent dels tres braços, aquesta vegada poc després de marxar el monarca. Un mes després de la marxa de Ferran i en compliment de les seves atribucions com a guardians de la legalitat vigent, els diputats feien arribar al lloctinent Enric una queixa signada a Cervera per Bernat Saportella, Guerau Altarriba, Joan Aimerich i Gaspar Gelabert. Aquests protestaven pel fet que un home d'origen castellà, Diego de Avellaneda, exercís els oficis de veguer i batlle de la localitat, una atribució reservada només per a catalans, com recollien les constitucions i capítols de Cort del Principat. Per a complicar les coses, els denunciants asseguraven, a més, que Avellaneda portava en el càrrec més de dos triennis seguits; un exemple evident del que, probablement estava passant també en altres parts del territori des de feia anys, tant pel fet de no ser naturals del país com per ocupar càrrecs més enllà dels termes establerts. Moguts per la pressió dels denunciants o potser pels interessos compartits, els diputats exigien a Enric d'Aragó que prengués mesures contra el tal Avellaneda, en compliment

---

la capitulació de Barcelona, e aquells qui per tot l'any mil CCCC seixanta-quatre inclusive, e no més avant, són venguts en nostra obediència. AHCB. Lletres Reials Originals B-187, 21 de febrer de 1481. Document 29.

⁶⁷⁸ D'aquests especifica: "E més vos farem pagar los censals nous carregats sobre lo General de Cathalunya, reduhits emperò los preus de aquells a la veritat, ço és, les robes que foren donades per lo preu de aquell al que verdaderament valien, e les pensions a rahó de trenta-dos mil per mil. E quan als censals que la ciutat pren sobre lo dit General e aquells que la ciutat és obligada per los quals té certs drets del General entremans farem pagar aquells en lo modo e forma que vuy los reeb e pren sens alguna alteració o disminució en lo preu o propietat e pensions de aquell". *Ibidem*.

dels capítols de Cort, constitucions i usatges de Barcelona.⁶⁷⁹ Un altre contenciós, també dirigit al lloctinent i de la mateixa data que l'anterior, el tenia com a protagonista. Els diputats li demanaven que prengués alguna mesura contra dos naturals del Regne de València, Gerònim Julià i Luis de Soler, per exercir sense autorització els seus oficis d'alguatzirs dins del Principat de Catalunya. Sense donar cap explicació sobre les seves activitats en el territori, els diputats li feien saber al representant i cosí del rei, que per constitucions aprovades per la reina Maria i pel seu propi oncle Joan II, estava prohibit de manera expressa que alguatzirs catalans poguessin actuar en territori valencià. Jugant amb les paraules i sense amagar un doble sentit, afegien que no volien pensar que els dos individus actuessin sobre les seves ordres - Enric havia estat fins a un any abans, lloctinent del Regne de València -. Tanmateix, li exigien a més que informés al sobirà del que estava passant.⁶⁸⁰ Més enllà d'aquestes friccions puntuals, semblava com si la relació entre la Diputació i el lloctinent havia arribat a un punt d'equilibri, com demostra el fet que Enric participés en els actes de la Diputació organitzats per a la festivitat de Sant Jordi d'aquell any⁶⁸¹

Fruit d'aquesta situació, entre l'inici i la posterior continuació de les Corts, és una iniciativa que va partir de forma conjunta entre el Consell de Cent i la Diputació. Potser per la situació d'extrema debilitat econòmica en la que es trobava Barcelona i tot el Principat i com una manera d'incentivar-la i augmentar els febles ingressos de la Diputació, consellers i diputats van escriure, el mateix dia, una proposta als reis Ferran i Isabel on els hi demanaven una rebaixa en els drets d'entrada de les mercaderies catalanes a Castella i Aragó, per facilitar així que els comerciants catalans poguessin estar presents en la principal fira castellana, la de Medina del Campo.⁶⁸²

Tornant a les Corts interrompudes, tal i com assenyala Vicens Vives, és possible que molts dels consellers reials fossin contraris a la tornada del monarca a Barcelona, però el cert és que la situació i els problemes que també s'estaven produint en el transcurs de les Corts aragoneses, abocaven a Ferran a tornar al Principat i enllestir, de la millor manera possible, les Corts iniciades en el seu moment i ara interrompudes. Per prevenir nous entrebancs i abans de tornar a Barcelona, realitzava diverses gestions amb l'objectiu sinó d'aconseguir l'èxit, almenys d'aconseguir les millors condicions per a

---

⁶⁷⁹ ACA, Generalitat N-708, f. 145.

⁶⁸⁰ *Ibidem*, f. 147v- 148r.

⁶⁸¹ Amb tot, els diputats van escriure de nou al lloctinent tres setmanes més tard en relació als dos assumptes després de veure com no prenia cap mesura. Sobre Avellaneda ACA, Generalitat N-708, f. 156 i sobre els alguatzirs valencians ACA, Generalitat N-708, f. 157.

⁶⁸² ACA, Generalitat N-709, f. 13v.

reprendre les negociacions amb els estaments. El 6 de juny, els diputats rebien missives reials que responien immediatament.⁶⁸³ Fins i tot decidien enviar a Miquel Benaula perquè rebés en mà la seva resposta. Que era allò que demanava Ferran II perquè li contestessin en la major brevetat i de la mà d'un emissari propi? La resposta era aquesta: el monarca volia que la Diputació en ple, es reunís amb ell a Lleida el proper dia 15. A la trobada, s'hi havia de sumar el lloctinent, que havia viatjat fins allà acompanyat de la seva mare.⁶⁸⁴ Però aquests, en la seva resposta, li feien saber que a causa del seu jurament, i per constitucions i capítols de Cort, no podien marxar de Barcelona “lo que infinidament nos congoxa per quan sempre lo desig nostre de servir e obeir vostre alta Senyoria ab molta voluntat devoccio e afeccio”. Justificaven la seva decisió en un Consell, no sols convocat amb els advocats i assessors de la Casa sinó, també amb l'opinió de diversos juristes. Precisament per la seva negativa a viatjar, el consistori havia decidit enviar al seu emissari. Dies després, Joan Ramon Folc de Cardona es lamentava als diputats pel fet que aquests no haguessin obeït les ordres del rei, viatge que es devia fer “per molts motius”.⁶⁸⁵

Quins eren el motius que havien portat al sobirà a realitzar aquesta convocatòria abans de tornar a Barcelona? Sabem que en aquells dies, i concretament el 2 de juny, el monarca havia escrit als consellers per a consultar-los si podrien aconseguir que els acords de les Corts fossin presos per majoria de vots i en contra de la minoria.⁶⁸⁶ Potser aquest era un dels assumptes que Ferran volia tractar tant amb els diputats com amb el lloctinent Enric, i potser, perquè no? el del plet entre aquest i la Diputació per les terres d'Empúries. I des de la Generalitat, no faltaven motius per no presentar-se a la cita que semblava més una trampa que un intent honest de resoldre les desavinences dels últims mesos. I a això calia sumar el desgast que havia produït a la institució, el viatge a Castella del conseller eclesiàstic. Com per viatjar de nou, i aquest cop el consistori al complet fins a Lleida!

El 16 de juny, l'emissari de la Generalitat tornava a Barcelona, quan el rei, no gaire lluny d'allà, es trobava a Martorell. Els diputats, potser assabentats de les intencions del rei expressades a Lleida, temien que es quedés allà per a negociar

---

⁶⁸³ *Ibidem*, f. 16v-17r.

⁶⁸⁴ *Dietari de la Generalitat*, volum 1, p. 241.

⁶⁸⁵ ACA, Generalitat N-709, f. 19v-20r. Principal representant de l'estament nobiliari, el comte de Cardona, era partidari de celebrar corts al principat.

⁶⁸⁶ AHCB. Lletres closes 1480-1482. f. 157 (5-IV-1981).

aspectes relacionats amb les Corts abans d'entrar a la capital catalana.⁶⁸⁷ Vicens Vives, que tracta aquests moviments des del punt de vista de la ciutat, creia que els consellers estaven preocupats perquè aquestes gestions estaven promogudes pels partidaris del trencament entre el sobirà i Barcelona, i la no continuació de les Corts, una estratègia, afirmava, que tenia com a objectiu quedar-se definitivament amb els béns usurpats.⁶⁸⁸ Potser per aquest motiu, el comte de Cardona estava en aquesta línia, quan lamentava que els diputats no haguessin viatjat a Lleida. Però aquests temors eren infundats. El mateix dia, Ferran II ordenava la prorroga de les Corts pel proper 18 de juny, dilluns.⁶⁸⁹ Un dia més tard i encara a Martorell, es dirigia als veguers reials de Barcelona, Girona, Tortosa, Tarragona, Lleida, Balaguer, Tàrraga, Cervera, Montblanc, Vilafranca del Penedès, Vic, Ripoll, Manresa, Camprodon, Igualada, Moià i als sotsveguers de Besalú i Vallès, perquè portessin a terme crides dirigides a totes les persones que tinguessin “interessos, diferències o alteracions provenyents per causa de les turbacions passades de qualsevol stament o bras”.⁶⁹⁰ A totes elles, el monarca les hi ordenava comparèixer davant seu el proper 2 de juliol, amb el compromís que escoltarien quina havia estat la seva decisió sobre aquest tema.

Vistes les trobades prèvies i els primers passos del rei, tot feia pensar que aquesta vegada s'entraria de ple en els problemes, i que les Corts finalitzarien definitivament. A més, en aquests segon intent, estaria present la reina de Castella, que arribaria a Barcelona en qüestió de dies, essent el seu primer contacte amb els seus súbdits catalans. Ja hem vist com els diputats i també els consellers barcelonins, veien en la dona de Ferran una possible aliada amb la que consolar-se o demanar ajuda per aconseguir els favors del seu sobirà. Un exemple de l'estima que els catalans tenien a la reina Isabel, es pot comprovar en el Dietari personal de Joan Safont. El vell notari i partidari de la Generalitat durant la guerra civil, explica detalladament, com es va produir l'arribada de la reina al monestir de Valldonzella el 26 de juliol⁶⁹¹ i com va esperar fins el dia 28, dissabte, per entrar a la ciutat.⁶⁹² El programa de festes havia estat

---

⁶⁸⁷ *Ibidem*, f. 158v. Carta dirigida a la reina Isabel. No té data però està entre una del dia 8 i un altre del 16 de juny.

⁶⁸⁸ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 220.

⁶⁸⁹ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti, 3663 f. 55.

⁶⁹⁰ ACA, Cancilleria, itinerum, 3633 f. 21v.

⁶⁹¹ Aquell mateix dia els diputats es van desplaçar més enllà d'Hospitalet per besar-li la ma. *Dietari de la Generalitat*, vol. 9, 60r.

⁶⁹² “És veritat que lo sendemà, que fonch divendres, la dita senyora no entrà, ans fonch suplicada que fos de sa mercè se speràs fins lo sendemà, que seria dissabte, per ço com totes les coses que eren necessàries per la sua benaventurada entrada encara no eren prestes”. SAFONT, Jaume. *Dietari...*p. 283.

acordat entre el rei i el Consell de Cent. El seu esplendor estava per sobre del que s'havia vist fins llavors, en una ciutat deprimida per la postguerra i la crisi econòmica:

“La dita senyora entrà per lo portal de Sent Anthoni, a on li fonch apperallada sobre lo dit portal una araceli plena d'àngels, la qual, con la dita senyora fonch en dret del dit portal, se obrí e de dins isqué una sencta Eulàlia acompanyada de IIII àngels, qui ab cert artifici molt meravallosament se calaren vers la dita senyora, e, cantant la dita sancta Eulàlia, dix a la senyora reyna, en rims, que plagués a sa senyoria hagués per recomanada la dita ciutat en la qual ella havia pres martiri”.⁶⁹³

Res es va deixar a la improvisació en el posterior recorregut pels carrers de la ciutat. A la reina Isabel l'acompanyaven a més del seu marit i els membres de la cort, nombrosos nobles, bisbes - entre ells el diputat Berenguer de Sos -, ciutadans i burgesos, tant del Principat com de la resta dels territoris de la Corona d'Aragó. Fins i tot, com descriu Safont, les classes més humils van poder celebrar la seva arribada:

“al portal de les XXX Claus on hagueren feta una bella font ab VIII canons, qui continuament vassaven, ço és, per los IIII vin grech, e per los IIII aygua fresca. E fonch ordonat que entorn la dita font fossen posats cent gots de vidre e que lexassen veure absolutament tothom qui beure volguers, e signantment los castellans e tots altres qui venien ab la dita senyora. És veritat que tots aquells qui havien càrrech de aministrar la dita font s'i aportaren molt vilment, a pocha honor de la ciutat”.⁶⁹⁴

A Barcelona no eren pocs els que confiaven que, amb la presència dels reis i especialment d'Isabel, les Corts es tanquessin satisfactòriament per a tothom. Quasi tots els autors que han tractat el període, destaquen el seu paper clau per a que Ferran aconseguís els seus objectius, especialment gràcies al seu arbitratge per a resoldre els greuges presentats.⁶⁹⁵ En efecte, entre els mesos de juliol i octubre, el monarca va aconseguir tot allò que no havia estat possible en la seva estada anterior. A això havien contribuït tant la seva petició al Consell de Cent i a la Diputació, en la crida del mes de febrer, com a les gestions portades a terme a Calataiud, Lleida i també a Barcelona

---

⁶⁹³ *Ibidem*.

⁶⁹⁴ SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, pp. 283-284.

⁶⁹⁵ És el cas d'Ernest BELENGUER I CEBRIÀ. En el seu *Fernando el católico y la ciudad de Valencia*, diu: “No había que echar en saco roto que en su triunfo colaboró activa y sabiamente su esposa, la reina Isabel, la primera soberana de Castilla que pisaba tierras catalanas y que lo hacia con un natural gracejo, entre prudente y cordial...”, p. 109.

abans de l'arribada de la reina. Els mateixos consellers barcelonins, reconeixien en una de les seves reunions i a les acaballes de les Corts, l'esforç realitzat per la Corona en benefici de Catalunya i a favor del final de les rancúnies que es remuntaven a l'època de les "turbacions".⁶⁹⁶ Uns esforços compartits, com assenyala Vicens Vives, per la ciutat de Barcelona, i que exemplificava la renúncia dels consellers a embargar els diners dels seus creditors, dipositats a la Taula de la ciutat, i especialment els procedents dels arrendaments de les generalitats.⁶⁹⁷ Però tampoc es pot obviar que els acords no van ser fàcils, com demostra el fet que Ferran i els tres braços van negociar durant tota una nit per poder tancar definitivament el plet. Finalment, la matinada del 8 d'octubre, entre les set i les vuit, les Corts oferien al monarca, com assenyala el Dietari de la Generalitat, un donatiu de tres-centes mil lliures.⁶⁹⁸ Aquell mateix dia es publicaven els capítols acordats.

No és el nostre objectiu aprofundir en el resultat d'aquestes Corts prou conegudes, però si és necessari fer una relació general d'aquells acords vinculats a la Diputació del General, i especialment als que l'afectaven directament. En primer lloc, cal ressaltar els capítols on Ferran es comprometia a respectar les constitucions del Principat. Un fet important, després de les desavinences viscudes en els seus primers mesos de regnat i de manera particular entre el monarca i els seus consellers amb la pròpia Generalitat, per l'observació i el compliment de les lleis del país. Tanmateix, després dels problemes que s'havien produït entre el rei i la institució, sumades al plet obert entre la Diputació i el lloctinent perquè els seus afers es tractaven fora del Principat, el sobirà va reconèixer als catalans amb l'article "Clarificant",⁶⁹⁹ el seu dret a que els plets i les causes judicials es dirimissin només a Catalunya i no en el marc fora de la cort itinerant. S'evitava, a més, com havia succeït en el viatge de Berenguer de Sos a Castella, que ambaixades similars es repetissin en el futur. A més es fixava que només i excepcionalment, li arribarien les súpliques de sentències donades pel rei, essent el camí més curt per accedir a la instància jurídica de la monarquia; que amb tot, com destaca Ernest Belenguier, aquesta no era absolutament suprema. Cal tenir present que el

---

⁶⁹⁶ AHCB., Deliberacions, 1480-1481, f. 185v.

⁶⁹⁷ Els estaments militar i eclesiàstic de la Cort temien que la ciutat fes ús de les seves prerrogatives per procedir a l'embargament per que es preveia una declaració del rei contrària a la Generalitat i a favor de la ciutat en l'afer dels censals nous que no es va produir. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 223, nota 230. Es tractava d'una nova intoxicació dels enemics de la Generalitat?

⁶⁹⁸ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 242.

⁶⁹⁹ ACA. Cancillería, Curie 2, Reg. 3600, f. 2r. Document 30. CADC. Vol. I. Ll. I, títol II, art. 24, p. 187. Editorial Base, 1973.

sobirà no podia ordenar confiscacions de béns sense una ordre judicial prèvia, tret de les causes últimes de lesa majestat o heretgia declarada.⁷⁰⁰ Un altre punt que també va ser motiu d'enfrontament entre la Diputació i la cort, era el de l'intervencionisme d'algunes persones no naturals del Principat en els seus afers, tal com havia fet el vicecanceller Alfonso de La Cavalleria amb les seves decisions, o altres persones foranies ocupant oficis al Principat. Així es redactaren dos capítols, el 12 "Approbants"⁷⁰¹ i el 19 "Per quan",⁷⁰² que s'ocupen de l'exclusivitat dels catalans per ocupar els càrrecs de Catalunya. També es reiterava la constitució "Princeps Namque", per la que els catalans només podien ser convocats a les armes per formar un exèrcit, si el rei estava dins de les seves fronteres i per unes causes molt concretes.

Aquests capítols reafirmaven l'aparell constitucional del Principat després de la guerra civil, però el rei va anar més enllà i va acceptar uns nous límits forals mai vistos al Principat i on la Generalitat estava predestinada a jugar un paper fonamental com a màxima institució del país. Així Ferran II promulgava, la que posteriorment es coneixeria com a "Constitució de l'observança" o simplement "Observança". Producte de les negociacions entre el rei i els estaments i conseqüència també de la seva experiència de govern en els seus primers mesos de regnat, aquesta constitució coneguda inicialment com "Poc valdria"⁷⁰³ suposava per part del monarca l'acceptació, el reforç i la consolidació de les lleis aprovades pels seus antecessors contra la intromissió atemptatòria de l'autoritat reial en els privilegis, lleis, usos i costums de Catalunya. Com assenyala aquesta constitució i remarca el propi Jaume Vicens en el seu llibre, s'arriba fins a un punt que "tota lletra, carta, provisió, manament o comissió perjudicial a dits privilegis - fossin de barons, eclesiàstics, cavallers, homes de paratge, ciutats, viles, llocs, ciutadans, burgesos o homes de vila -, eren declarades, *ipso facto* nul·les, de manera que no tenien força de manera obligatòria pels oficials reials, i en tot cas, eren declarats sense cap valor, els actes realitzats per aquests en obediència de les disposicions inconstitucionals del monarca".⁷⁰⁴ De la resta de capítols aprovats, dos

---

⁷⁰⁰ BELENGUER I CEBRIÀ, E., *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia*, PUV, València 2012, p. 110.

⁷⁰¹ CADC. Vol. I. Ll. I, títol XLVIII, art. 11, p. 161. L'article fa una excepció amb els eclesiàstics estrangers, al que dona el mateix tracte que als catalans, mentre siguin nadius de territoris reials i visquin a Catalunya.

⁷⁰² CADC. Vol. I. Ll. I, títol XLVIII, art. 12, p. 162. En aquest capítol i atenent a les conseqüències de la guerra civil, fet que va portar a molts a exiliar-se, es fixa que serà català aquell nascut a l'estranger de pares catalans i que s'hagi domiciliat després a Catalunya.

⁷⁰³ ACA. Cancilleria, Curie 2, Reg. 3600, f. 5v. CADC. Vol. I. Ll. I, títol XVII, art. 2, p. 47.

⁷⁰⁴ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 224.

estaven molt vinculats a reivindicacions portades a terme per la Generalitat en aquells mesos. D'una banda, es fixava l'obligació per a tots els oficials reials d'escoltar sentència d'excomunió en la introducció de llur ofici, a excepció de les persones que ocupessin el càrrec de lloctinent i sempre que fossin familiars del monarca.⁷⁰⁵ Per l'altra i en relació al plet per les terres de l'Empordà, tot i perpetuar els capítols aprovats pel rei Martí - últim rei de la casa de Barcelona -, s'obria la porta a fer modificacions “en la causa ques mena sobre la Vila de Roses e Cadaques, e altres terras que vuy posseix lo Principat de Cathalunya.”⁷⁰⁶ Aquestes paraules posaven en evidència que, més enllà de les bones intencions, el plet entre la Diputació i el lloctinent continuava obert mentre es celebraven les Corts.

Resumint, com han destacat alguns historiadors, la gran beneficiada pels acords de les Corts va ser, en principi, la Generalitat. I diem en principi per com anirien les coses en els anys següents. Gràcies al capítol de Cort “Poc valdria” la Diputació del General es convertia en el guardià del corpus jurídic i constitucional del Principat. D'aquesta manera i apel·lant al “Poc valdria” els diputats d'ofici o fins i tot sense instància de part, podien presentar un contrafur contra els oficials reials que fessin greuges contra les seves constitucions. Era, com ha senyalat Ernest Belenguer, “la consolidació d'una institució, la Generalitat, que havia encapçalat anys abans l'enfrontament amb Joan II”.⁷⁰⁷ Una Institució, que com hem vist, poc tenia a veure ja amb la que es va aixecar en armes contra el rei i on els nobles semblava que portaven la veu cantant. Però a més i com destaca el mateix historiador, Ferran no estava disposat a cedir tot el seu poder a canvi d'un donatiu, i es guardava una carta per a limitar el poder dels diputats i els oïdors. Els seus contrafurs havien de ser presentats i resolts davant de l'Audiència Reial, el Tribunal Suprem de justícia del rei, i lògicament, aquest sempre seria més procliu a fallar les sentències a favor el monarca que no del costat de la Diputació.

Els acords de les Corts en matèria econòmica, també van ser rellevants. Especialment les que fomentaven el proteccionisme com a fórmula idònia per afavorir la recuperació de l'economia del país i especialment de Barcelona.⁷⁰⁸ Altres dos assumptes importants, per la seva complexitat i els interessos en joc dels implicats,

---

⁷⁰⁵ A principis de 1494 s'obriria un plet entre la Generalitat i el rei per la negativa del nou lloctinent Joan de Lanuza a escoltar sentència de excomunió.

⁷⁰⁶ CADC. Vol. I. Ll. I, títol XVII, art. 2, p. 48.

⁷⁰⁷ BELENGUER I CEBRIÀ, E., *Fernando el católico y la ciudad de Valencia*, PUV, València 2012, p. 111.

⁷⁰⁸ No es detallen les mesures proteccionistes aprovades per Ferran en aquestes corts. Aquesta era una reivindicació que partia del Consell de Cent.

quedaven en mans del monarca: els censals nous i les usurpacions portades a terme en el transcurs de la guerra.

Ferran es van prendre el seu temps per dictaminar sobre aquests afers i, potser no per casualitat, ho va fer el mateix dia que deixava la capital catalana. I potser no era una casualitat perquè havia actuat d'una forma similar en la seva estada anterior en el plet entre el lloctinent i la Diputació. Nogensmenys era com si el rei volgués evitar tota reacció a les seves decisions, i en el cas de que aquestes es produïssin, ell ja estigués lluny del Principat. Sobre la qüestió dels censals nous, tant les institucions del país com el mateix monarca havien reconegut de forma clara, després de les desavinences dels anys anteriors, el deute públic durant i després del conflicte, resolent-se així l'enfrontament viscut entre consellers i diputats.⁷⁰⁹ Tanmateix això li va permetre actuar de forma rotunda per a resoldre el plet. El sobirà donava per bons els censals nous, tot i reduint el seu preu. El pas següent era ordenar als diputats “que aquells scriven e continuen e façen scriure e continuar en los capbreus dels censals de la casa de la Diputacio. Com vullam e declarem que los dits censals se alegren de tots e qualsevol privilegis de ques poden e acostumen alegrar, los censals qui son carregats sobre lo dit General”⁷¹⁰ mentre que també els hi demanava que li enviessin totes les pensions passades “les quals no volem quels diputats paguen e sien tenguts pagar”.⁷¹¹ Fins i tot els hi deia que aquells que hi haguessin cobrat una part, no rebessin res més. Capítol apart mereixia Barcelona a la qual ordenava, atenent a les seves preeminències que el mateix Ferran se n'encarregava de recordar, que els censals fossin pagats al mateix interès pel qual havien estat contractats, especificant que no volia que fossin reduïts ni en pensions ni en propietat. No faltaven tampoc unes instruccions precises als diputats:

“Volem provehir e manam que los diputats de Cathalunya paguen e sien tenguts pagar al clavary de la dita ciutat de Barchinona quy de present es, e per avant sera quistum any en qua stima terça la terça part de les pensions dels dits censals que la dita ciutat pren sobre lo dit General e fa per aquell”.⁷¹²

A aquests també els hi demanava que dels seus ingressos ordinaris paguessin a la ciutat cinc-centes lliures cada any, per poder “luyr e quitar los dits censals que la dita ciutat es

---

⁷⁰⁹ ACA. Cancilleria, Curie 2, Reg. 3600, f.12r. Capítol de Cort 30.

⁷¹⁰ ACA. Generalitat, N-991, f. 184v.

⁷¹¹ *Ibidem*.

⁷¹² *Ibidem*, f. 185v.

obligada”.⁷¹³ Estava clar que Ferran tenia present els enfrontaments i les disputes que s’havien produït fins llavors, especialment pels plets plantejats per aquells que també buscaven aprofitar-se de la situació a favor seu. Per aquest motiu i per evitar nous problemes en el futur, ordenava que li fossin entregats tots els procediments oberts en un terme de pocs dies. Passat aquest temps, totes les demandes que no estiguessin en mans de les autoritats reials, quedarien sense efecte i els notaris implicats podrien perdre el seu ofici. Presentades aquestes ordinacions, a Ferran només li quedava donar la seva última instrucció:

“Ordenam provehim e statuhim que tots los dits censals sobre lo dit General carregats quis dien nous sien haguts per carregats fets e fermats despuys que seran carregats los altres censals que per provisio de la present cort se han de carregar attes que reben fermetat per la validacio, e provisio per nos de present feta”.⁷¹⁴

Era, ara sí, la resolució que s’esperava definitiva sobre el plet dels censals nous. Ningú li podia negar que aquest s’havia implicat en el problema fins a l’últim detall.⁷¹⁵ Ara li tocava a les dues institucions principals del país posar de la seva part, especialment la Diputació, però també i és important destacar-ho, es posava fre al descontrol que s’havia viscut al llarg dels anys. Ferran havia actuat pensant més en resoldre un problema que semblava enquistat, que en el seu propi benefici. Nogensmenys, sobre el censal de les dues-centes mil lliures promeses a la Capitulació de Vilafranca i que tants problemes havia donat a diputats i consellers en la tardor de 1479, Ferran va decidir, també en perjudici seu, a renunciar a ell després de la resistència rebuda. Tanmateix, el fet de convocar Corts li garantia, que d’una manera o una altra, tindria garantits uns ingressos amb el beneplàcit dels tres estaments.⁷¹⁶

Un altre tema important, era el de garantir uns ingressos econòmics a la Generalitat. Fet i fet, i per aquest motiu, la Cort va posar al dia tot allò relacionat amb els drets de les generalitats. El capítol trenta de les Corts, delimitava la seva regulació per evitar alguns problemes viscuts fins a llavors. En la seva introducció es fixava el

---

⁷¹³ *Ibidem*, f. 185v-186r. “Co es aquell dels dits creedors quy millor mercarta fara, volent ordonant, e manant que los drets e rendes del dit General dels quals la dita ciutat te missio entre mans per los dits censals sien tornats e restituits al dit General, e de les rendes e dients de aquell segons que nos ab la present sentencia les restituhim a aquella”.

⁷¹⁴ *Ibidem*, f. 186r.

⁷¹⁵ ACA. Cancilleria, Curie 2. Reg. 3600, 58r-68r. La sentència, signada pel rei, recull 24 apartats. El 17 tracta sobre els censals nous de la Generalitat, el 19 sobre els censals de Barcelona sobre el General. La documentació sobre la liquidació dels censals i les llistes dels afectats a ACA. Generalitat. Sèrie V, 7.

⁷¹⁶ ACA. Cancilleria, Curie 2. Reg. 3600, f. 8r.

territori on aquests s'havien d'aplicar: el Principat i els comtats del Rosselló i la Cerdanya. A continuació i de forma detallada, es fixaven els criteris d'aplicació de les generalitats. Per últim, s'especificava de forma clara, que en cas de dubte d'alguna de les ordinacions i sempre que no es celebressin Corts, “los deputats e oydors de comptes del General qui ara son o per avant serant puixen aquellas declarar, corregir, smenar, o interposar tantes vegades com sera necessari e a ells sera ben vist”.⁷¹⁷ Potser perquè els braços desconfiaven que aquest article es complís, i aquí entraven novament les experiències viscudes pel consistori en el breu temps que Ferran portava de regnat, s'afegia un punt per a reforçar el poder i la independència de la Generalitat, petició acceptada per Ferran:

“Que per aquelles coses en ells contingudes no sia feta derogacio, nonacio, o prejudici algu als capitols e actes de cort, privilegis, usos e practiques del General e de les generalitats del dit Principat ne a la jurisdiccio e potestat als diputats e oydors de comptes de aquell atorgada, ants loant aprovant e confirmant aquells dits capitols o actes de cort privilegis usos e practiques supplica la dita cort resten en lur força e valor e en cosa alguna no sien alterats ny perjudicats per los dits capitols e novells impositos. Sino en tant quan es specialment en los presents capitols ordenat. E que tanta e tal potestat, iurisdiccio e prerogativa hagen los deputats presents e los sdevenidors en e sobre los capitols e impositos e altres coses en la present cort sobre les dites generalitatds ordenades: quana e qual ha ells es stada atorgada fins al dia present en les coses del General e generalitats de aquell”.⁷¹⁸

El capítol aprovat es posaria a prova en els anys següents. Però més enllà de la seva aplicació, el cert és que la seva detallada redacció, feia evident una desconfiança real per les possibles intromissions del monarca en la seva funció fonamental: la recaptació d'impostos. No en va, diversos personatges, alguns en càrrecs importants, havien maniobrat de forma interessada amb l'objectiu de perjudicar la imatge de la Generalitat. Aquesta, com tothom, patia els efectes de la crisi econòmica, però també havia demostrat de forma clara el seu compromís per la salvaguarda de les lleis i constitucions del Principat. Un altre assumpte havia quedat pendent de tancar al final de les Corts. Es tractava del plet entre el lloctinent Enric d'Aragó i la Diputació, pel que ningú semblava esperar una resolució immediata. Més sort va haver-hi en canvi amb un altre tema que

---

⁷¹⁷ *Ibidem*, f. 20 r. Capítol de Cort 30.

⁷¹⁸ *Ibidem*.

semblava de difícil solució. Aquest era el de les usurpacions portades a terme al llarg de la guerra civil i que Ferran també va tancar en el moment de la seva marxa.⁷¹⁹ Cal recordar que per les reparacions de la guerra, es va destinar una tercera part del donatiu aprovat a les Corts, que sumava tres-centes mil lliures.⁷²⁰ La intenció reial era efectuar la devolució dels béns confiscats als seus veritables propietaris, després dels deu anys de guerra i amb especial atenció als derrotats per la seva lluita a favor de la causa de la Generalitat. Com en el cas dels censals nous, el plet estava en mans del rei a causa dels interessos particulars i les diferències constants entre els afectats. Per dictar sentència el sobirà també va comptar amb diverses disposicions aprovades a les Corts. Per una banda, comptava amb les cent mil lliures aprovades del donatiu, per a distribuir entre els afectats dels estaments perjudicats per la devolució general de béns. En segon lloc, les Corts havien acordat que tot aquell que tingués béns de patrimoni reial que no fossin reclamats en l'espai de vuitanta anys, seria considerat senyors de dits béns.⁷²¹ En darrer lloc, una nova constitució fixava que les sentències arbitrals s'haurien de portar de manera forçosa a execució, al temps que es limitava qualsevol tipus de recurs, amb només tres causes d'excepció: dol deliberat, corrupció o enormíssima lesió.⁷²²

Els dos principals temes a resoldre estaven tancats abans de la marxa dels reis: els dels censals nous i els de les reparacions de guerra, però entre els que estaven pendents, el més interessant pel nostre estudi és el plet entre el lloctinent i la Diputació. Per resoldre'l Ferran necessitava el consentiment de la Cort, cosa que va aconseguir el 13 d'octubre, recuperant els territoris que en el seu dia el rei Martí va entregar a la Diputació.⁷²³ També afegia, previsorament i convençut que s'havien produït “disminucions, negligències o omisions e dans”⁷²⁴ en els llocs empenyorats, que si en el futur es produïen sentències o execucions dels diputats o els seus procuradors generals contra el sobirà per les seves ordres, a aquestes se'ls hi donés “callament e silenci perpetu”.⁷²⁵ Estava clar que el monarca amb la seva resolució, buscava que aquesta fos una veritable fita, i que marqués un abans i un després en els territoris empenyorats,

---

⁷¹⁹ ACA. Cancilleria, Curie 2, reg. 3600, f. 58r-68r. Document 32.

⁷²⁰ Sindicat signat pels diputats de la Cort. ACA. Cancilleria, curie 2. Reg. 3600, f. 31v-34v.

⁷²¹ Constitució “Si algu haura”. CADC. Vol. I. Ll. VII, títol II, art. 2, p. 361.

⁷²² Constitució “Primerament”. CADC. Vol. I. Ll. II, títol XIII, art. 5, p. 182.

⁷²³ ACA. Cancilleria, Curie 1, reg. 3599. 50v-52v. Per si no fos suficient, especificava la fi de tot vincle de la Generalitat i de tots els seus membres, així com la resta de càrrecs públics del principat. Document 31.

⁷²⁴ *Ibidem.* 50r.

⁷²⁵ *Ibidem.*

evitant qualsevol esclatxa per la que els diputats, presents o futurs, poguessin mantenir les seves reivindicacions vives:

“E axí mateix [el rei] vol e mana que lo dit contracte de empenyorament sia cancel·lat e hagut per cancel·lar e totes coses en aquell contingudes e aquell de fet man cancel·lar e cancel·le. E vol e consent la magestat del dit Senyor que per lo present acte no sia feta derogacio, preiudici, o novacio a les constitucions de Cathalunya, usatges, privilegis, e libertats dels tres staments axí en singular com universal e comanints per lo semblant fermes, e perpetuats los capitols per lo rey en Martí atorgats segons en lo capitol de la observancia es disposat.”⁷²⁶

Un cop més, l'autoritat i l'astúcia del rei quedava demostrada. La Diputació i els seus homes poc podien fer després d'unes instruccions tant clares i precises. Res podia evitar que el sobirà entregués al seu cosí germà les terres que aquest desitjava, com a mínim, des que va tornar del Regne de València. El 3 de novembre, l'escrivà Antoni Lombard que actuava en aquest moment com a síndic i procurador de la cort, es dirigia a Empúries per fer-li entrega a l'infant i lloctinent Enric Fortuna, les terres del General.⁷²⁷

Una breu referència a la situació del comtat de Castellbó. A petició dels diputats, el rei va aprofitar la seva estada a Barcelona per abordar els problemes que patien els seus habitants a causa dels reiterats atacs de bandes armades. Ferran es dirigí a veguers, batlles, sotsbatlles, cònsols, jurats i capitans per advertir-los dels robatoris comesos per Marinot i els seus homes, i per informar-los que havia escrit a la princesa de Navarra amb l'objectiu que aturés les partides armades. De la mateixa manera, els hi demanà que augmentessin les precaucions per evitar que ningú donés acollida o ajuda a aquestes partides, sots pena de pagar multes de fins a mil florins d'or o patir altres càstigs reservats al arbitri reial.⁷²⁸

Resolts els principals problemes polítics i econòmics, signat l'acord sindicat per pagar les tres-centes mil lliures de donatiu,⁷²⁹ i després que el príncep Joan jurés com a primogènit del Principat,⁷³⁰ Ferran i Isabel podien deixar el Principat. El dia 5 de novembre es dirigien cap el monestir de Valldonzella on passarien la nit, per seguir

---

⁷²⁶ *Ibidem*.

⁷²⁷ *Dietari de la Generalitat*, volum 9, p. 68r. Amb tot, els diputats no renunciaven a presentar un recurs. El 12 d'octubre contractaven a l'advocat Antoni Mitjans perquè es fes càrrec del cas. ACA. Generalitat, deliberacions N- 115, imatge 102,

⁷²⁸ ACA. Cancilleria, *diversorum sigilli secreti*. Reg. 3561, f. 158r.

⁷²⁹ ACA. Cancilleria, curie 2, reg. 3600, f. 31v-34v.

⁷³⁰ SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, p. 286.

camí, al dia següent, cap el Regne de València.⁷³¹ El dia 6 expirava la primera Cort General de Catalunya sota el regnat del nou monarca. Tots els especialistes consideren que aquell va ser el moment en el que definitivament quedava tancada una part de la història del país. Amb la resolució dels plets pendents, des del final de la guerra civil, semblava la fi d'un període convuls que s'arrossegava des de feia dècades. El Principat entrava ara en un nou temps, o almenys, així ho semblava.

---

⁷³¹ *Dietari de la Generalitat*, volum 9, p. 68r. Segons el diari de Safont, la reina Isabel va marxar el dia 5 i el rei ho va fer un dia més tard. SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, p. 286.

4. LA REFORMA PENDENT. LA DIPUTACIÓ ENTRE 1481 I 1485

L'avançament dels arrendaments i la liquidació dels censals

Ja hem vist com Ferran i les Corts van afrontar algunes de les qüestions que estaven pendents de resoldre, des de temps de Joan II, al Principat. Com els diputats desitjaven, no s'havia pres cap decisió en relació a la Generalitat fins que es van iniciar les Corts i un cop acabades, el seu balanç era agredolç pel consistori. Per una banda s'havia aconseguit reafirmar el paper de la Diputació en el terreny legislatiu, gràcies a l'aprovació d'una constitució tant important com la del "Poc valdria". En canvi, diputats i oïdors havien hagut d'entregar al lloctinent les terres d'Empúries que havien rebut del rei Martí més de mig segle abans, tot i que no perdien l'esperança de recuperar-les. A més, el rei havia donat per resolt el tema dels censals nous, mentre que sorgia un nou problema: el dels arrendaments.

En els primers dies de setembre, mentre encara es celebraven les Corts, aquestes ordenaven a la Generalitat que avancessin el procés per arrendar els drets de les generalitats, que habitualment es feia entre els mesos de març i abril, d'aquell mateix mes.⁷³² Immediatament es feia un crida pública a tots els interessats per a participar a la subhasta que es celebraria a Barcelona el 22 de setembre. Per a fer més atractiva la convocatòria, es ressaltava, com un fet avantatjós, la possibilitat de fer-se amb les generalitats uns mesos abans de la renovació del consistori, prevista per a l'estiu de 1482 i fins el final d'aquell trienni. També s'oferien garanties als arrendadors perquè no portessin modificacions durant el període de l'arrendament que poguessin perjudicar-los, fins i tot si les Corts quedaven interrompudes.⁷³³ Més enllà de que el rei de Nàpols havia recuperat Otranto, Ferran mantenia la seva intenció d'avançar tot el possible el cobrament de les quantitats pactades al final de les Corts.

En el moment de la seva partida i trobant-se al monestir de Valldonzella, el monarca es dirigia als diputats per demanar-los que agilitzessin els tràmits per portar a terme els arrendaments. Però en menys d'una setmana, aquests li donarien una resposta que de ben segur no li va agradar.⁷³⁴ Els responsables de la institució li feien saber que degut a les obligacions dels seus càrrecs i després de consultar als seus advocats, no

---

⁷³² ACA. Generalitat, N-991, f. 104r-105r.

⁷³³ *Ibidem*, 105r.

⁷³⁴ ACA. Generalitat, N-709, f- 63r-64r. Document 33.

tenien intenció de procedir a fer els arrendaments abans del mes de maig, doncs “la Cort non provey nosaltres forsadament havem a seguir lo que per dits Capítols de altres Corts es disposat”.⁷³⁵ Temps que els permetria preparar la subhasta i perseguir possibles fraus, amb els diputats locals i la resta d’oficials. Març i abril serien, precisaven, els mesos dedicats a fer les crides per a començar a fer els arrendaments passat el 12 de maig. Per si no era suficient la seva negativa, li deien, a més, al rei:

“lo speriment de aquests mesos quis cullira sera molt util al General per que confiam en nostre Senyor ab la molta diligencia que'n donarem ho farem molt valer e apres arrendarem sobre ferm certificants ab los novells impositos si valra lo rellat dels capítols tramatem a vostra majestat per que conega vostra excelencia no podem mes fer del que dit haurem”.⁷³⁶

Per fer arribar la seva determinació, els diputats ordenaren a Miquel Benaula que li entregués aquesta carta, dirigida al monarca, al vicecanceller i conseller reial Joan Pagès.⁷³⁷

Però la resistència de la Diputació a complir els seus desitjos, no era un problema per a demanar noves gràcies. Pocs dies abans, en una carta signada per l’escrivà major de la Generalitat Joan de Solsona, es sol·licitava a Ferran que intercedís davant del Papa Sixt IV, per demanar una plaça vacant, en algun bisbat, al diputat eclesiàstic Berenguer de Sos.⁷³⁸ En l’escrit s’apel·laven els serveis de l’arquebisbe al monarca i especialment als seus pares, en els anys de la guerra civil, afegint també que aquest no havia rebut cap favor reial a diferència d’altres.⁷³⁹ Anys després, el mes de juliol de l’any 1484, just en el moment que s’implantava la nova Inquisició a Barcelona, els diputats encara insistien a la Cort, per a que el religiós rebés un bisbat, i de no ser possible, es permetien suggerir al monarca, que el recomanés davant el pontífex perquè li fos atorgat un alt càrrec dins l’Església.⁷⁴⁰

Un altre assumpte ocupava als diputats, i el fet que els reis es dirigessin a terres valencianes, era una bona ocasió per reprendre’l. Es tractava dels carregaments de llanes

---

⁷³⁵ *Ibidem*, 63v.

⁷³⁶ *Ibidem*, 63v-64r.

⁷³⁷ Fins i tot, el conseller en cap li va demanar que no marxés en busca del monarca sense emportar-se aquesta missiva, donada la importància, de la mateixa. ACA. Generalitat, N-709, f- 67v-68r.

⁷³⁸ ACA. Generalitat, N-709, f. 65v-66r.

⁷³⁹ Just abans de deixar Barcelona, Ferran va donar instruccions a favor del bisbe d’Urgell pels serveis prestats a ell i al seu pare. ACA. Cancilleria, itinerum sigilli secreti. Reg. 3663, 64r. En un altre carta Ferran demana a Joan Sarriera que Saportella, sigui admès com a advocat a sou de la batllia general del Principat. *Ibidem*, p. 68v.

⁷⁴⁰ ACA. Generalitat, N-712, f. 21v-22r.

que es realitzaven al port de Tortosa per part dels mercaders valencians, un tema que no havia estat abordat en el transcurs de les Corts. El cas era important, perquè el 19 de novembre, es reunia el consistori per analitzar la situació.⁷⁴¹ En la trobada decidien encarregar-li a l'advocat Joan Dusay, que marxava per afers propis a València, que portés el problema davant el rei. I aquest, sense perdre el temps, deixava aquell mateix dia Barcelona. Un exemple de la importància que tenia aquest assumpte pels diputats, és que aquests havien entregat cartes als seus homòlegs valencians pels jurats de la ciutat i pel sobirà. Des de la Generalitat volien, i així ho mostrava la seva lletra de creença, que Dusay parlés amb Ferran de l'avançament dels arrendaments, de les llanes de Tortosa i d'un afer particular entre Álvaro de Madrigal i ells. Dels tres temes demanen al monarca una ràpida resposta.⁷⁴² Crida l'atenció com a la seva demanda en contra de la sortida de llanes des de Tortosa, els diputats valencians els hi van respondre de forma freda i sense cap concessió, que caldria entendre's també amb els diputats aragonesos.⁷⁴³

Unes setmanes després de la marxa de l'advocat de la Generalitat a València, els diputats decidiren, per a reforçar la seva voluntat, enviar a Miquel Benaula. En aquest cas la causa de la seva marxa eren els arrendaments, però també el de la moneda falsa, un tema que cada vegada tenia major presència en el Principat. L'escrivà, que marxava el 10 de desembre, portava unes instruccions que havia de compartir amb el seu advocat.⁷⁴⁴ En elles, Berenguer de Sos i els seus companys, reiteraven la seva voluntat de no avançar els arrendaments com volia Ferran, amb l'argument ara, que la seva petició no havia estat confirmada ni pel lloctinent Enric d'Aragó, ni pel comte de Cardona, ni pels consellers de Barcelona, entre d'altres. Per justificar la seva negativa, afegien, havien demanat opinió als seus advocats, com també havien consultat les actes de totes les Corts i especialment de les darreres. Això els havia portat a concloure, com havia fet anteriorment en la seva carta del dia 13 de novembre, que no avançarien els arrendaments.⁷⁴⁵ Perquè reiteraven els seus arguments davant Ferran II un altre cop fins al punt d'enviar a la cort a Benaula? El motiu, com ells mateixos reconeixien, era la pressió que rebien tant d'Enric d'Aragó, com del comte de Cardona o dels consellers de Barcelona; i fins i tot del mateix Jaume Destorrent, per a què es portessin a terme els arrendaments, després de la marxa de Dusay. La pressió sotmesa va fer que des de la

---

⁷⁴¹ ACA. Generalitat, deliberacions. N-115, imatge 106-107.

⁷⁴² *Ibidem*, f. 68r.

⁷⁴³ *Ibidem*, f. 68v.

⁷⁴⁴ ACA. Generalitat, N-709, f. 90r-91r. Cartes a Dusay a ACA. Generalitat, N-709, f. 72r i 74v-75r. En aquesta segona els diputats temien que Ferran hagués marxat cap a Terol.

⁷⁴⁵ De forma interessada o no evitaven tota referència a la petició de les Corts del 5 de setembre, nota 1.

Diputació decidissin d'entregar als seus emissaris la llista d'assessors consultats i que havien sentenciat a favor de mantenir el model existent: subhastar els arrendaments el 20 de març i lliurar-los el 12 de maig.⁷⁴⁶ Tanmateix i per apaivagar el malestar que podia causar la seva decisió, els diputats s'atrevien a afirmar, que aquesta espera seria beneficiosa, perquè amb ella es vendrien els drets de les generalitats a major preu. En quant a l'afer de les llanes de Tortosa des de la Generalitat, demanaven als seus enviats una resposta ràpida al problema que resolgués la situació. També volien de Dusay i Benaula que parlessin amb el protonotari Joan Domínguez i amb el tresorer del rei, sobre el tema de les resolucions de les Corts i específicament sobre els censals nous. A més d'aquesta correspondència, l'escrivà portava, dues cartes dirigides al monarca. En la primera li confessaven que havia estat la seva insistència la que els havia portat a recórrer a assessors per a justificar la seva oposició a avançar els arrendaments, al temps que li demanaven que autoritzés el carregament dels censals aprovats a la Cort per a que sense la seva signatura aquests no es podien expedir. Com en anteriors instruccions, insistien en resoldre definitivament el plet de les llanes.⁷⁴⁷ En la seva segona carta, advertien al monarca d'un tema que fins llavors no havia tingut gaire repercussió: el del diferent valor que una mateixa moneda podia tenir en diferents llocs dels Principat. En efecte, els diputats advertien a Ferran que mentre un carlí a Barcelona valia catorze diners, a l'Empordà podia arribar a canviar-se per setze. Això els hi portava a demanar que es fes tot el possible perquè aquests valguessin a tot el Principat, el mateix que a la capital catalana.⁷⁴⁸

L'altre gran qüestió que va ocupar a la Diputació després de la marxa del rei, va ser la de consensuar amb els oficials reials les llistes de persones que havien de cobrar els censals, que el rei havia donat per vàlids en les seves instruccions, abans de marxar de Barcelona. La llista, a la que ens hem referit en el capítol anterior, estava en mans del conseller i protonotari reial Felip Climent.⁷⁴⁹ Però revisades aquestes uns dies més tard, es va arribar a la conclusió que no coincidien, en casos concrets, amb les que contemplava la Diputació. Un exemple d'això ens ho mostra una lletra que els diputats van enviar a Ferran II el 23 de novembre, on li advertien que el protonotari li presentaria un memorial sobre les incorreccions que aquest contemplava en relació a dos individus:

---

⁷⁴⁶ *Ibidem*, 90v. Són: Bartomeu Travesset, Pere Boquet, Gregori Molgosa, Andreu Solzina, Guerau Guardiola, Pere Miquel de Gerona, Joan Andreu, Joan Benet Dezcoll, Antoni Mijans, Pere de Clariana, Joan Vilar, Jaume Antoni Boteller, Jaume Antoni, Jerònim Albanell, Joan Batlle, i el propi Joan Dusay.

⁷⁴⁷ ACA. Generalitat, N-709, f. 71r-71v.

⁷⁴⁸ *Ibidem*, f. 73v.

⁷⁴⁹ ACA. Generalitat, sèrie V, 7. Tota la informació sobre aquest afer es troba en aquest apartat.

Berenguer Aguilar i Francesc Estaper. Aquestes havien estat presentades després de que tant un com l'altre, protestessin davant el racional de la Generalitat.⁷⁵⁰ L'assumpte no era menor, perquè poques setmanes després, el 12 de desembre, Ferran contestava des de València a les qüestions plantejades per la Diputació.⁷⁵¹ El rei reconeixia que segons el memorial que havia rebut, les quantitats degudes als interessats no coincidien. D'Aguilar arribava a admetre que els seus censals havien estat disminuïts en més de la meitat, mentre que en el cas d'Estaper un dels seus censals ja havia estat liquidat. Potser per aquests precedents, ordenava que a partir d'aquell moment, es tingués com a referència l'Arxiu de la Generalitat, i afegia:

“E així que en los contractes llurs, e continuacio fahedora, en los capbreus dels dits censals sia feta de tota la quantitat sens disynució alguna ques trobara en vostre archiu en veritat esser stada mesa de comptants, e de la quantitat de les robes que es trobaran esser stada meses en dits censals sia disynuida la meytat, e no mes ni menys”.⁷⁵²

Des d'aquell moment les consultes es va produir de forma simultània i amb resultats contradictoris. El 23 de desembre de 1481, el rei es dirigia novament als diputats. Aquesta vegada, els dubtes venien pel censal del mercader de Barcelona, Guillem Miró. La partida que havia estat pagada no concordava amb la que encara formava part del censal. Després de comprovar les xifres de la crida donada als diputats, Ferran els hi ordenava que corregissin la partida del dit Miró en la còpia del protonotari reial, segons les instruccions rebudes.⁷⁵³ Cinc dies després, el 28, noves instruccions, però aquesta vegada sobre uns censals d'Arnau i Jaume de Navel que portaven a Ferran a demanar-los també una correcció en el càlcul de dos dels seus censals per evitar que llurs propietaris resultessin perjudicats.⁷⁵⁴

No resolta encara els afers que havien portat a Dusay i Benaula a seguir els passos del rei, nous assumptes despertaven la preocupació dels alts càrrecs de la Generalitat amb l'arribada del nou any. Diputats i oïdors escrivien al sobirà el gener, per a mostrar-li la seva preocupació per un nou impost que s'havia fixat a totes les robes i mercaderies que arribessin al Principat des de Gènova, tradicional enèmic de la Corona

---

⁷⁵⁰ ACA. Generalitat, N-709, f. 97v.

⁷⁵¹ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti, Reg. 3561, f.172v-173r.

⁷⁵² *Ibidem*.

⁷⁵³ *Ibidem*, f.177r-177v.

⁷⁵⁴ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti, Reg. 3561, f.180v-181r. “Per que vosaltres aixi mateix ho adobeu en manera que lo dit Navell no sia perjudicat ne agreujat contra raho, e justicia mes que los altres”, f. 181r. No sabem quina relació podien tenir els Navel amb el monarca.

d'Aragó.⁷⁵⁵ Per a la Generalitat, aquesta nova taxa de sis diners per lliura aplicada a tots els productes genovesos, perjudicava de forma greu als drets de les generalitats, i fins i tot, consideraven, anava en contra de les lleis del país. A més, suposava un greuge amb el Regne de València perquè, al no tenir aquest impost, els mercaders genovesos desviarien els seus vaixells als seus ports, evitant així els catalans. Davant d'això i recordant-li el jurament prestat en servei del Principat i els seus habitants, li demanaven a Ferran que retirés l'impost.⁷⁵⁶

Un canvi qualitatiu de la seva relació amb el lloctinent, es va produir precisament en relació a aquest assumpte. Potser considerant insuficient la seva petició a Ferran perquè retirés la taxa a les mercaderies genoveses, els diputats, com a forma de pressió indirecta al monarca, van decidir enviar una ambaixada a Empúries per reunir-se amb Enric Fortuna, on es trobava passades les festes nadalenques. El dia de reis, l'advocat i assessor de la Diputació, Joan Batlle, deixava Barcelona en direcció a Girona. Portava l'encàrrec de tractar dos temes amb el cosí del rei.⁷⁵⁷ El primer, lògicament, era el del nou impost, convençuts que aquest havia estat creat pel rei com a conseqüència "d'inoportunes o sinistres informacions".⁷⁵⁸ A més de perjudicial, la nova taxa, afirmaven, anava en contra dels drets del General perquè precisament les teles genoveses, especialment els draps d'or i de seda, suposaven una forta contribució a les arques de la Diputació. Afegien també, que iniciatives com aquesta, podien desanimar en el futur a possibles interessats de participar en els arrendaments de la Generalitat, quan faltaven pocs mesos perquè sortissin a subhasta. Per aquests motius i pel fet que la nova taxa anava en contra de les constitucions del Principat, des de la Diputació li demanaven al home del rei a Catalunya que retirés l'impost o al menys intentés dissuadir-lo de la seva aplicació. En quant a l'altre assumpte, els diputats li feien arribar al lloctinent, el seu malestar pel fet que un oficial de manament reial, Pere Falcó, estava exercint la seva feina sense haver jurat les constitucions i en perjudici "del capítol de l'Observança" aprovat a la última Cort celebrada a Barcelona. Per aquesta causa exigien al lloctinent i també al rei, que ordenés a tots els seus nous oficials que respectessin les lleis del país i, especialment al primer, li demanaven que tots els seus subordinats prestessin el jurament i homenatge deguts a la institució.⁷⁵⁹ Les gestions del batlle no

---

⁷⁵⁵ ACA. Generalitat, N-709, f. 83v-84r.

⁷⁵⁶ *Ibidem*, f. 84r.

⁷⁵⁷ *Ibidem*, f. 84v-85r

⁷⁵⁸ *Ibidem*, 84v.

⁷⁵⁹ *Ibidem*, 85r.

van haver de ser fàcils, perquè va trigar onze dies en tornar a Barcelona. Qui també arribava l'11 de gener a Barcelona des de la cort, era l'advocat del General, Joan Dusay.

Poc després, el dia 19, ho feia Miquel Benaula, provinent de Terol on es trobava el rei. En aquesta localitat aragonesa, el 6 d'aquell més, Ferran II havia donat nombroses instruccions als seus súbdits catalans. En una pràctica cada vegada més habitual, el monarca semblava deixar passar el temps, sense prendre cap decisió, per a després, en un curt espai de temps, respondre en un dia de forma frenètica a totes les qüestions plantejades des del Principat. Tanmateix aquest era la impressió que oferia la correspondència que Benaula portava amb ell per ser entregada als responsables de la Diputació. A més de les cartes dirigides a ells i al conseller en cap, Berenguer de Sos, altres missives anaven dirigides al lloctinent Enric. De la documentació que Benaula portava pel consistori, destacaven unes instruccions reials on es repassaven tot els assumptes pendents des del final de la Cort, feia ara dos mesos.⁷⁶⁰ Un cop més, el tema dels arrendaments i el seu avançament, centrava el principal interès del sobirà. En primer lloc i donada la seva importància, el rei abordava el tema dels arrendaments. A diferència del que consideraven diputat i oïdors, Ferran creia que avançar-los contribuïa al “be, la conservació, e augmentació del dit General”.⁷⁶¹ I fins i tot afegia que, d'aquesta possibilitat, depenia que el redreç de la institució fos una realitat, opinió que considerava compartien a més els tres estaments. El rei era conscient, com ell mateix reconeixia, que ja no es podia fer res - ens trobàvem ja al mes de gener - i estava resignat a esperar al maig, com fixaven les constitucions i capítols de Cort, i aconsellaven els experts consultats.⁷⁶² Més inflexible semblava en canvi en relació a la quantitat que calia demanar per vendre els drets de les generalitats. Ferran defensava davant els diputats, que aquests no es podien arrendar a menys de trenta-dues mil lliures, com havia confessat a Benaula, per poder fer front al pagament dels crèdits i càrrecs de la Casa, i poder lluir anualment algunes quantitats per augmentar i millorar el crèdit de la Diputació. En un gest d'apropament al General, similar al que li havia portat a renunciar a l'avançament de la subhasta dels drets de les generalitats, reconeixia com la seva actitud intervencionista sobre els arrendaments, contrària als capítols de Cort de la Diputació, era producte de la seva preocupació pel bé del General, tot i que també, i

---

⁷⁶⁰ ACA. Cancilleria, itinerum sigilli secreti. Registre 3663, f. 84r-85r. Document 34.

⁷⁶¹ *Ibidem*84r.

⁷⁶² “que encara que a nos hagues molt plagut dits arrendaments esser se fets, pero vist lo que per vos nos es stat dit de part dels dits diputats ho remetem a ells que ho facen segons son tenguts per observança de dits capítols, encarregant-los de nostra part donen gran diligencia que lo dit general sia arrendat”. *Ibidem*. 84r.

aquí s'exculpava "per persones quy crehiem sabien be las leys del dit Principat, e capitols de Cort, e entrevenyen en lo carrech de la defensio de aquelles".⁷⁶³ Al poc de la celebració de Corts i potser pensant en que no volia buscar nous motius d'enfrontament amb els membres de General, encara dedicava unes línees a disculpar-se:

"No es nostra intencio en cosa alguna perjudica ny derogar aquells, ans com per nostra letra los scrivim es tenir e servir, e fer observar los dits capitols e actes de Cort, e en aquells no contrafer ne prometre esser derogat en cosa alguna".⁷⁶⁴

Sobre el plet entre Alvaro de Madrigal i la Diputació, plantejat pels segons en la seva ambaixada, Ferran els hi responia que havia encarregat que estudiessin el tema als vicecancellers De la Cavalleria i Pagès, el regent Bardaxi i l'advocat Malet.⁷⁶⁵

Tornant al tema de les llanes valencianes carregades a Tortosa, afer que preocupava seriosament als mercaders del Principat i als diputats, així com també als seus homòlegs aragonesos, Ferran els hi responia, que no tenia cap informació sobre l'afer de les institucions valencianes. Per aquest motiu, es comprometia a investigar-lo, demanant-los a més que estiguessin tranquils, perquè en cap cas prendria una decisió sobre un assumpte amb tantes vinculacions entre territoris com aquest sense consultar als diputats de Catalunya i Aragó.⁷⁶⁶

En l'últim paràgraf de les seves instruccions a Benaula i en un nou gest per a guanyar-se als diputats i passar pàgina de tensions passades, el sobirà es desfeia en elogis sobre els seus membres buscant, potser, una nova complicitat:

"direu als dits diputats com stam molt contents, els tenim a gran servey ultra lo deure de lurs officis quils hi obliga la molta cura e diligencia que tenen en la exaccio dels drets del dit General que aquella confiança havem tenguda, e tenym dells, que les pregam e encarregam quan podem per lo carrech que tenym de myrar en la proteccio del dit General atant servey nostre, e be del dit Principat fundat, que ells entengan continuament en lo be e redreç del dit General pruyvint e castigant los fraus quy en aquelles se fan, e mirant en los cullidors, e

---

⁷⁶³ *Ibidem*, 84v.

⁷⁶⁴ *Ibidem*, 84v.

⁷⁶⁵ Álvaro de Madrigal reclamava a la Diputació 2.800 lliures per a les seves tropes com a sou per a protegir les terres de la Generalitat a l'Empordà, en temps de Joan II. Aquests s'excusaven dient que era el pare de Ferran qui havia de pagar. En el transcurs de la Cort Ferran havia donat la raó al primer. No faltaven tampoc les tensions nobiliàries. Mentres que Mateu de Montcada, abat de Poblet i diputat del trienni 76-79 estava del costat de Madrigal, el comte Joan Ramon de Cardona i el comte de Trivento Requesens de Soler estaven de part de la Diputació. ACA. Generalitat. Deliberacions N-115, imatge 121-127.

⁷⁶⁶ *Ibidem*, 85r.

exhigidors dels dits drets de manera que advenyent lo temps del arrendament faedor per la bona cura e diligencia lo dit General stiga en tal ordre e composicio que los dits arrendaments ne valguen molt mes cars ultra que hauran fet lo dever, e ho tindrem a assenyalat servey encara los ne redundara molta honor e reputacio, offerint-no esser promptes en tot lo que fer porem per lo be, e augmentacio del dit general e per la endreça, e be de quiscu dels dits diputats e hoydors dels quels fins açí nos tenim per be servits”.⁷⁶⁷

Com hem destacat, amb aquestes instruccions Benaula portava a Barcelona cartes del rei dirigides al lloctinent del Principat i al conseller eclesiàstic, Berenguer de Sos, entre d’altres. Juntament amb els drets de les generalitats i els arrendaments, estava preocupat pels censals. A petició del comte de Cardona, que tenia a les seves mans els arrendaments d’aquell trienni, Ferran li demanava al seu cosí, informació sobre alguns creditors censalistes que afirmaven tenir drets per a cobrar censals, tot i trobar-se en territori rebel i fora del període temporal acordat per ell per tenir opcions a cobrar.⁷⁶⁸ Per afrontar la situació, el rei demanava als diputats que mantinguessin informat al seu tresorer Gabriel Sánchez, i que no prenguessin cap decisió sense el seu vist-i-plau, fins i tot si es tractava d’ordres seves.⁷⁶⁹ Però a més, i en una altra carta els hi demanava, que per fer front a les seves necessitats, se n’encarreguin del pagament de prorrates del preus dels censals que en la Diputació tenia reservades. El rei, tot i reconèixer que això suposava anticipar-se en el temps, afirmava que estaria molt agraït i que ho tindria en compte.⁷⁷⁰ Fins i tot no dubtava en demanar-li al diputat eclesiàstic, Berenguer de Sos, que prengués personalment les mesures necessàries perquè la Diputació es fes càrrec d’avançar aquests censals que estaven en mans reials.⁷⁷¹ I coincidint o no, en una altra carta també dirigida a ell,⁷⁷² Ferran li responia a la seva petició perquè fes gestions per aconseguir del Papa que no l’enviés a Sardenya i que no escriuria a Roma, però que pensaria sobre això en el futur.⁷⁷³ Unes paraules que en tot cas sonaven a advertència, en funció de la seva actitud futura. Una actitud similar mostrava el sobirà envers

---

⁷⁶⁷ *Ibidem*.

⁷⁶⁸ ACA. Cancilleria, itinerum sigilli secreti. Registre 3663, f. 86v. Aquests afirmaven que així ho disposaven documents signats per Joan II i el propi Ferran.

⁷⁶⁹ *Ibidem*, f. 86r-86v.

⁷⁷⁰ *Ibidem*, f. 85v.

⁷⁷¹ “Encara que en tots [els diputats] tingam plena confiança de esser servits, per esser vos persona principal en aqueixa deputacio, e a nos tant fiada, vos pregam dirigau lo dit negoci com be acostumat haveu e de vos speram”. *Ibidem*, f. 86r.

⁷⁷² *Ibidem*, f. 87v.

⁷⁷³ El rei no explica el motiu de la seva decisió: “ per certes sguarts al present no scrivim dites letres”. *Ibidem*.

l'escrivà major de la Diputació, Joan Solsona. Aquest havia demanat al rei una compensació econòmica pels serveis que havia prestat a Joan II. El monarca li valorava la seva feina però al mateix temps li deia que no el podia ajudar, sense donar-li cap explicació “nons es possible per quan lo que alli tenym ho volem per a coses concernents granment servey nostre”.⁷⁷⁴ Com a solució alternativa, li oferia un càrrec com a reconeixement als serveis prestats. En relació al plet entre Alvaro de Madrigal i la Diputació, Ferran es dirigia al lloctinent del mestre racional, Pere Bancells i al racional del General, Francesc Altalló per a què es fessin càrrec del recurs que havien presentat sobre el cas els diputats. Davant llur malestar, el monarca els donava l'opció de revisar els comptes i les demandes presentades, per poder estudiar i resoldre definitivament el cas.⁷⁷⁵ El cert és que tots aquests assumptes estaven en boca dels diputats en els últims dies de gener de 1482.

Temps d'entesa amb el rei. Problemes amb el lloctinent

El 2 de febrer els diputats responien a les ordres del monarca. El seu tresorer havia de revisar els comptes del General i l'assumpte de les bestretes de les prorrates reservades als censals de la Casa.⁷⁷⁶ Sobre aquest tema es comprometien a col·laborar, però li confessaven estar “molt poc pecuniosos”⁷⁷⁷ per haver se fer-se càrrec del pagament dels censals vells i per diverses quantitats que havien hagut de pagar per manament de les Corts. Amb tot i per no molestar al rei, es comprometien a fer tot el possible per complir les seves instruccions. De la mateixa manera, i sobre la seva exigència de que totes les consignacions passessin per l'aprovació de Gabriel Sánchez, els diputats es mostraven disposats a acceptar el seu arbitratge, però amb la condició de que les controlés molt en el moment d'atorgar-les i així evitar problemes posteriors.⁷⁷⁸ En aquest context, des del consistori també escriviren a la reina Isabel, per agrair-li les seves atencions envers l'emissari de la Casa i per demanar-li el seu ajut en tot allò que pogués beneficiar en un futur, al Principat.⁷⁷⁹

---

⁷⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁷⁵ Carta a Francesc Altalló a ACA. Cancilleria, itinerum sigilli secreti. Registre 3663, f. 88r. La carta a Pere Bancells a ACA. Cancilleria, itinerum sigilli secreti. Registre 3663, f. 88r-88v.

⁷⁷⁶ ACA. Generalitat, N-709, f. 101r-101v.

⁷⁷⁷ *Ibidem*, 101r.

⁷⁷⁸ *Ibidem*, 101v.

⁷⁷⁹ ACA. Generalitat, N-709, f. 98v. Altres cartes d'agraïment per l'ajuda rebuda per Benaula es dirigeixen al secretari major del rei, Gaspar d'Arinyó, al protonotari del rei, Feliu Climent, i al conseller del reis, Luis González.

Mentrestant la Generalitat havia de complir amb la sentència que atorgava el seu territori a Enric d'Aragó. El 5 de febrer de 1482, el síndic de la cort i escrivà major del General, Antoni Lombard i el síndic de la Diputació, Antoni Ferran, marxaven a Empúries per reunir-se amb el lloctinent. Lombard havia comunicat als diputats que el cosí del rei, li ordenava acudir a la seva presència per a lliurar-li en possessió el castell, la vila i la parròquia de l'Empordà. Una demanda que provocava la sorpresa, real o fingida dels diputats, que es resistien a entregar les terres.⁷⁸⁰ En efecte, des del consistori afirmaven que les terres en qüestió estaven sota el domini d'un tal Pere Torrella, que les havia comprat en les Corts celebrades a Monsó i que la compra havia estat ratificada, amb alguns matisos, a les Corts celebrades per Ferran. Però això no era tot. En la carta, signada per Berenguer de Sos, s'assegurava que el propi lloctinent havia confirmat la venda feta a Torroella. A més, el diputat eclesiàstic puntualitzava com "l'acte de la cort no diu ne conte que la dita cort ne altra per ella hare adonar ne liurar possicio alguna tant solament relexar e restituir lo dret quey tenya e soltar los homenatges del vassalls ne anomena ab paraules expressas lo castell e loch de Empuries".⁷⁸¹ Berenguer de Sos li demanava a Lombard, que custodiava les actes de les Corts, que mirés pels interessos de la Diputació en la seva entrevista amb el lloctinent. Petició que reforçava aportant un informe detallat per l'escrivà major.

Però els problemes i malentesos entre el lloctinent i la Diputació no es centraven únicament en les propietats que el consistori tenia a les comarques de Girona. Poc després de marxa d'Antoni Lombard i Antoni Ferran, els diputats es dirigien al lloctinent, aquesta vegada per un assumpte de competències. Davant la crisi econòmica que patia el Principat, fet agreujat per un problema real d'abastiment alimentari, Enric d'Aragó havia publicat una crida on prohibia, per ordre seva i del monarca, treure del Principat productes comestibles com forments, ordi, civada, olis i altres. A més advertia, a qui no respectés la seva voluntat, que seria castigat amb la confiscació dels seus béns i fins i tot, podria ser empresonat.⁷⁸² La crida especificava que només Ferran II podia fer excepcions, atorgant llicències per a treure vitualles a persones determinades.

La crida del lloctinent no va agradar als diputats, que consideraven que podia perjudicar als seus interessos. Aquests el van escriure immediatament per advertir-li que amb aquesta iniciativa havia actuat en contra de les constitucions del Principat, i més

---

⁷⁸⁰ ACA. Generalitat, N-709, f. 96r-96v.

⁷⁸¹ *Ibidem.* 96v.

⁷⁸² ACA. Generalitat, N-709, f. 103v.

concretament, amb la constitució aprovada pel rei Jaume II feta en la segona Cort de Barcelona. A més, i això era el més rellevant, li asseguraven que decisions com aquesta eren perjudicials pels drets de les generalitats, perquè al prohibir la seva sortida, disminuirien els seus ingressos, fet que afectaria negativament a les arques de la Diputació.⁷⁸³ Per donar encara més dramatisme a la qüestió, afegien que amb la crida, els mercaders que portaven productes com l'oli, l'arròs o la fruita de Mallorca i València, deixarien de proveir al Principat, fet que també perjudicaria als drets d'entrada. En conclusió: la seva decisió anava en contra de la Diputació que fins i tot podria estar abocada al seu "extermini". La única solució, era revocar la crida, i així "levar lo dit torb e empaix del dit General e generalitats".⁷⁸⁴

Fets com aquest demostraven la manca de coordinació i sintonia entre les institucions del Principat i el sobirà, tot i el poc temps transcorregut des de que s'havien celebrat les Corts a Barcelona. La manca de coneixement sobre el funcionament d'institucions tant importants pel país com el General o l'interès d'alguns en contrarestar el seu poder, feien més evident entre els diputats i oïdors, l'estar atents a qualsevol fet contrari als seus interessos.

Un altre gran plet, encara no resolt entre la monarquia i la Diputació, era el dels arrendaments. Després que aquests no s'haguessin avançat uns mesos, com el sobirà desitjava, un nou afer venia a complicar les coses. Ferran, convençut que l'arrendament dels drets de les generalitats del proper trienni s'havia realitzat al llarg del mes de març, escrivia als diputats per demanar-los informació sobre el seu resultat. El problema era que la subhasta no havia començat. El 16 de març, diputats i oïdors li feien saber que aquests no es subhastarien fins el mes de maig, i que si havia entès per alguna carta seva que els arrendaments es feien al març, això era degut a un problema de transcripció de l'escrivà que havia copiat la carta.⁷⁸⁵ Amb tot, i buscant tranquil·litzar-lo, afegien que les crides acostumades estaven ja en marxa amb l'objectiu de publicar els arrendaments, com era tradicional, al llarg del mes de maig. De manera habitual, els diputats es comprometien amb el seu sobirà a treure el major profit de la subhasta i per demostrar la seva eficiència com a gestors, li anunciaven que de les prorrates dels censals que tenia a la Generalitat, havien entregat ja al tresorer reial, Jaume Monfort, mil cinc-centes lliures i que aquell mateix dia li entregarien mil vint-i-sis lliures més. Els diputats reconeixien

---

⁷⁸³ *Ibidem.*

⁷⁸⁴ *Ibidem*, 104r.

⁷⁸⁵ ACA. Generalitat, N-709, f. 113r.

que en la majoria dels casos aquests pagaments es demoraven, fins i tot de trienni en trienni, però que ells havien agilitzat el pagament per “la gana e devoció” que tenien de servir i complaure al rei.⁷⁸⁶ Aquesta era potser la manera, en la que els membres del consistori volien compensar al monarca per la seva negativa a avançar els arrendaments i els malentesos produïts amb posterioritat per aquest assumpte.⁷⁸⁷ La situació no era fàcil per a la Generalitat, com li feien saber a Ferran en una altra carta on, més enllà de comprometre’s a fer-se càrrec dels arrendaments li confessaven que les càrregues econòmiques que patien, limitaven el seu marge d’actuació:

“[La Diputació] Stiga vuy molt carregat e degua pensions als censals vells del any LXX fins en LXXVIII, si ara prorates axi de les III mil lliures, com dels censals nous, e apres les pensions ordinaries de quistums dels dits censals e molts altres carrechs”.⁷⁸⁸

Descripcions com aquesta buscaven fer més evident a la Cort, l’esforç que diputats i oïdors havien fet per bestreure més de dues mil lliures i entregar-les al seu tresorer. Tenia mèrit poder entregar al monarca aquestes quantitats, perquè la situació econòmica del Principat era molt complicada, i com ells mateixos recordaven, continuaven produint-se enfrontaments al nord del país, a la Vall d’Aran. De la mateixa manera tot i el resultat de les Corts, continuaven els problemes amb les possessions dels enemics de Joan II durant la guerra que aquest havia entregat als seus partidaris i que ara, en compliment dels acords signats per Ferran, havien de ser retornats. En un gest per part de la Generalitat per evitar problemes majors, s’obria la porta a que els usurpadors de les terres d’aquells que havien seguit la causa de la Diputació, poguessin mantenir-les fins que els seus amos haguessin recollit les seves collites. Una proposta que no havia estat contemplada en les conclusions de la Cort.⁷⁸⁹

En aquest context, un nou factor entrà en joc en el regnat de Ferran II. L’inici de l’empresa de Granada després de la presa de la fortalesa cristiana de Zahara pels musulmans, el desembre de 1481, va despertar la maquinària bèl·lica del rei de Castella i Aragó. El mes de febrer de 1482, cinc dies abans que el marquès de Cadis en un arriscat cop de mà conquerís Alhama, el rei es dirigia als seus súbdits catalans per

---

⁷⁸⁶ *Ibidem*, 113v.

⁷⁸⁷ En un altre carta escrita aquell mateix dia els diputats mostraven al tresorer reial Gabriel Sánchez la seva preocupació a l’hora d’avançar dues-centes de les tres-centes mil lliures acordades com a donatiu i com el General es veuria endeutat pels anys següents. També li parlaven de l’esforç efectuat per pagar al rei les més de dues mil cinc-centes lliures a les que es referien en la carta al monarca. ACA. Generalitat, N-709, f. 124r.

⁷⁸⁸ ACA. Generalitat, N-709, f. 112r

⁷⁸⁹ *Ibidem*, 112v.

informar-los sobre la situació, fet que portava als barcelonins a celebrar un *Te Deum*. Dos mesos més tard, a l'abril, el monarca demanava a la Diputació el seu compromís amb l'empresa que havia iniciat contra el Regne de Granada.⁷⁹⁰ Necessitat sempre de diners, especialment en un moment en que començaven els primers enfrontaments bèl·lics, el rei preferia obviar els malentesos i les divergències viscudes fins llavors i agrair als diputats i oïdors tot el que estaven fent per avançar els seus pagaments al tresorer reial, Jaume Monfort. Obviant l'assumpte de la transcripció errònia, els felicitava, a més, que els pagaments es realitzessin al llarg dels mes de maig. Menys flexible es mostrava amb les prorrates, els donatius aprovats en Corts, fins i tot si aquestes no corresponien al seu propi trienni. Per a prevenir qualsevol dubte o inconvenient, evitava les protestes, remetent a la Generalitat al seu tresorer. Estava clar que les noves necessitats de la monarquia estaven per sobre de tot, especialment de la difícil situació econòmica del país i dels problemes de la institució per fer front a les seves responsabilitats. A més, les pretensions del monarca podien perjudicar a tercers.

A principis del mes de maig el diputat eclesiàstic, després de parlar amb Jaume Monfort, es posava en contacte amb el tresorer del sobirà.⁷⁹¹ Berenguer de Sos li recordava a Gabriel Sánchez que, tot i haver fet dos pagaments al rei que sumaven dues mil cent setanta-sis lliures, Monfort els hi reclamava més diners a càrrec dels ingressos de la Casa, de les prorrates que rebrien en un futur les arque del rei. A més, i com aquest ja els havia demanat per carta, el tresorer reial els hi exigia que les avancessin abans que acabés el seu trienni al front de la Generalitat. A aquestes pressions, s'hi afegia un problema que el diputat eclesiàstic plantejava a Sánchez: existia un acord personal entre el rei i el conestable Joan de Cardona i la seva dona⁷⁹² on es fixava que, en virtut d'un deute de vuit mil florins d'or de pensions cessades de lliure censal al matrimoni, s'acordava que cada 13 de novembre⁷⁹³ se'ls hi havia de pagar dues mil dues-centes lliures durant tres anys. Per fer front a aquests pagaments s'havien habilitat censals de pensions pels mesos de febrer, maig, juny i novembre. Víctima de la "congoxa" com ell mateix confessa i conscient de la relació propera entre Aldonça i Ferran, Berenguer de Sos li demanava a Sánchez que es dirigís al seu subordinat per ordenar-li que concentrés els quatre censals en el mes de novembre, confiant en que així

---

⁷⁹⁰ *Ibidem*, f. 137r.

⁷⁹¹ *Ibidem*, f. 167r-167v.

⁷⁹² Aldonça Rodríguez. Era germanastre de Juana Enríquez, mare de Ferran II.

⁷⁹³ Era el dia en que es donaven per extingits aquest tipus de censals, coincidint amb el final de les corts i la marxa del rei de Barcelona.

rebrien puntualment els seus diners, que en aquest moments venien amb retard.⁷⁹⁴

Veritablement, res feia pensar que els responsables de la Diputació tindrien un final de mandat tranquil. A les pressions que rebien de la cort, s'hi afegia un nou problema gens fàcil de resoldre. Ferran i els seus homes es trobaven a Còrdova, realitzant els primers preparatius per atacar el Regne de Granada, quan el rei i el seu protonotari escrivien a la Diputació en motiu d'un censal del mercader Guillem Miró, exemple de com fins a quin punt es vigilaven tots els seus moviments. El monarca, recordem, havia ordenat al consistori, que totes les seves operacions tinguessin el vist-i-plau del seu tresorer Gabriel Sánchez, després del malestar generat per la seva manera de gestionar els censals. Un exemple d'això, havia estat el cas de Miró. A finals del mes de desembre el sobirà havia escrit als diputats advertint-los que, segon les informacions que havia rebut, la partida que aquest havia cobrat no corresponia amb el censal concordat. Ara, cinc mesos més tard i assessorat pel seu protonotari que acabava d'arribar de Barcelona,⁷⁹⁵ els escrivia novament per advertir-los que els comptes del mercader no quadraven. Mentre que en una casella constava que tenia dos censals de mil cent lliures, en una altra figurava que eren set-centes cinquanta. El monarca ordenava als diputats més atenció en els comptes i corregir totes les irregularitats possibles per evitar nous malentesos.⁷⁹⁶ Ferran demostrava estar ben informat i al corrent de tot el que es feia en relació als censals gràcies als seus oficials, i no estava disposat a permetre noves disputes o enfrontaments després de les Corts.

Amb l'arribada del mes de maig i com era habitual, els diputats van procedir a l'arrendament dels drets de les generalitats pel proper trienni (1482-1485). El 21 de juny, notificaven al monarca el resultat de la subhasta. En primer lloc, li feien saber que seguint la fórmula utilitzada en els darrers triennis, havien encantat els arrendaments per Taules per a després, fer-ho de manera conjunta buscant així el major rendiment. Vista la gran diferència existent, asseguraven, i donat que el major benefici el proporcionava l'arrendament general, havien decidit lliurar tots els drets del General: entrades i sortides del Principat, la Bolla de plom, i el segell de cera i de joies, al comte de Cardona i Prades, Joan Ramon Folc III. Tanmateix es fixava que aquest pagaria en els propers tres anys a comptar des del primer dia de juny, la quantitat de trenta mil lliures

---

⁷⁹⁴ Cal tenir en comte que per a novembre ja s'hauria produït un nou relleu al front de la Diputació.

⁷⁹⁵ El protonotari també es va dirigir als diputats ACA. Generalitat, Serie V, 7. P. 79r.

⁷⁹⁶ *Ibidem*.

anuals.⁷⁹⁷ Noranta mil lliures per tot el trienni, era una quantitat massa ambiciosa en un moment en que la situació econòmica del Principat era molt delicada, i on mesures com la portada a terme pel lloctinent per restringir el comerç contribuïen a empitjorar les coses. Aquest dos condicionants als que es sumava l'absència d'altres ofertes per part d'altres candidats, van fer inevitable que fos el vell noble qui continués controlant els impostos del país. Sis dies mes tard, el 27 de juny de 1482, els diputats comunicaven als collidors que els arrendaments havien estat venuts al comte de Cardona i Prades.⁷⁹⁸

Venuts els arrendaments, diputats i oïdors en un gest que encara feia més evident l'estreta vinculació entre la Diputació i els comtes Cardona, escrivien al tresorer reial en relació al plet que aquests mantenien amb el monarca. L'arquebisbe Berenguer de Sos, li proposava a Sánchez una solució, després d'explicar-li que havia revisat la documentació sobre el cas i havia parlat amb el seu subordinat, Guillem Monfort i amb l'advocat fiscal Francesc Malet.⁷⁹⁹ Aquesta solució, consistia en entregar-li al noble i a la seva dona, els divuit mil florins que se li devien en els mesos de novembre dels propers tres anys, a compte dels diners recaptats del donatiu de dues-centes mil lliures, aprovat a les Corts.

Tot i vendre els arrendaments, en ocasions els diputats i oïdors no volien que els seus collidors o receptors dels drets de la generalitat dels que estaven més satisfets, perdessin la feina. Aquest era el cas, per exemple, del receptor d'entrades i sortides Lluís Granada i del de la Bolla Rafael Rafart i el seu fill i adjunt, Pere. En una carta dirigida a ambdós, els reconeixien la seva preocupació, perquè des de feia anys no s'exercia correctament la seva feina motiu pel que es deixaven d'ingressar molts diners “per no esser stats pagats los preus de aquells, axi dels compradors o arrendadors com altres, a gran dan e periudici del dit General, e dels creadors de aquell”.⁸⁰⁰ Amoïnats pels grans deutes que tenia la Diputació, afegien que qualsevol problema en els pagaments dels arrendaments podria suposar la seva ruïna i la fi de la institució, motiu pel qual els anunciaven que més enllà de que els drets del General estiguessin arrendats al comte de Cardona, volien que continuessin exercint els seus oficis pel trienni que estava a punt de començar. A més, convençuts de la seva fidelitat, els hi demanaven que vigilessin davant qualsevol irregularitat, fins i tot del propi arrendador:

---

⁷⁹⁷ ACA. Generalitat, N-709, f. 165r.

⁷⁹⁸ *Ibidem*, f. 170v-171r.

⁷⁹⁹ *Ibidem*, f. 168v-170r.

⁸⁰⁰ ACA. Generalitat, Sèrie V, 16, f. 108r.

“Axi que si al temps, los dits arrendador, o arrendadors no pagauen la quantitat continguda en lo dit arrendament, en tal cas ab fort instancia façau aquells executar per los mijans que la casa de la Deputacio pot e deu, e sia al consistori de la dita casa per vosaltres, o algu de vosaltres dit e notifficat per manera hi sia feta provisio deguda”.⁸⁰¹

En darrer lloc, els diputats feien veure en llur fidelitat i entrega, l'èxit de la seva tasca i el futur de la institució “lo dit General romangue tostemp indempne de tans dans qui seguir le porien, e los dits creadors sien pagats en lurs pensions ordinariament, e donat orde sia descarregat de tants interessos que fa”.⁸⁰² Aconseguir els màxims ingressos, era clau per poder pagar les pensions i lluir els censals, l'objectiu principal de la Diputació en aquell moment.

Des del punt de vista de la monarquia, les Corts celebrades per Ferran II tancaven alguns dels afers pendents de solució des del regnat de Joan II i la guerra civil però en canvi, l'actitud del rei en altres conflictes, com el dels pagesos de remença, obria la porta a futurs problemes. La Generalitat, contràriament, no s'havia vist sotmesa a cap canvi important en el seu funcionament intern, més enllà de perdre uns territoris que des de dècades estaven sota la seva jurisdicció. De res havia servit que els seus responsables en aquell trienni fossin més complaents amb el monarca del que havien estat els seus antecessors.

La Generalitat de Pere de Cardona (1482-1485)

Segons informa el Dietari de la Generalitat, el primer dia d'agost juraven els seus càrrecs els nous diputats i oïdors de comptes.⁸⁰³ El bisbe d'Urgell, Pere de Cardona, del qual destacava el seu paper com a canceller i conseller de Ferran II, havia estat escollit diputat eclesiàstic.⁸⁰⁴ Germà del conestable Juan Ramon de Cardona, el seu pare Joan Ramon Folc III era el posseïdor dels arrendaments de la Generalitat pel nou trienni. Acompanyaven al religiós, Guillem Ramon de Bellera com a diputat militar i Pere Blanca, burgès de Perpinyà i diputat reial. Els oïdors escollits eren, en representació del braç eclesiàstic Antoni Monterda, beneficiat en el bisbat de Barcelona; del militar, el cavaller Joan Valentí Boscà; i de l'estament reial Ramon Marquet, ciutadà de

---

⁸⁰¹ *Ibidem*.

⁸⁰² *Ibidem*, f. 108v.

⁸⁰³ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 245.

⁸⁰⁴ Fill bastard, es va dedicar a la carrera eclesiàstica i ingressà en l'orde benedictí. Abat en diversos monestirs, l'any 1472 era bisbe d'Urgell i abat de Solsona.

Barcelona. La nova Diputació seria l'encarregada de posar en marxa els acords presos a les Corts i en aquest sentit l'elecció de Cardona com a diputat, semblava tancar un triangle perfecte on el seu pare es faria càrrec dels arrendaments i on el seu germà, com a conestable, jugaria un paper important en defensa de l'ordre públic al Principat.

Dies després de prendre possessió del seu càrrec, Pere de Cardona es dirigia als reis de Castella i als que, fins feia poc eren companys seus a la cort, per anunciar-los la propera arribada de l'emissari de la Casa, l'escrivà Miquel Benaula.

Les instruccions que portava el seu emissari mostren les preocupacions dels nous diputats i oïdors en els primers dies del seu mandat, al temps entreveïen quina era la situació del Principat en aquell estiu de l'any 1482.⁸⁰⁵ En primer lloc, agraiïen al rei que els mantingués informats sobre els esdeveniments de la guerra de Granada i l'animaven a seguir amb la seva empresa contra els infidels. En relació als afers dels país, la principal preocupació de la nova Generalitat estava centrada en la situació del vescomtat de Castellbó. S'estava donant el cas, que oficials d'aquest territori, no collien els drets de les generalitats que s'havien acordat a les Corts. Reconeixien a més que ni les gestions realitzades pels diputats anteriors ni les requestes portades a terme, havien servit per resoldre la situació. La solució pels nous diputats era emprendre accions rigoroses contra tots aquells que es resistien a pagar, veïns i localitats. Però per fer-ho i així ho transmetien, calia que el rei s'impliqués personalment, motiu pel qual havien decidit enviar a Benaula a la cort. El notari a més, havia de demanar al rei en nom seu, que es dirigís a la princesa de Navarra, perquè obligués a pagar als habitants del vescomtat tal com ordenaven els capítols de Cort.⁸⁰⁶ Pels diputats, si aquesta ho aconseguia, els estalviaria a ells molts problemes. Però aquest no era l'únic problema del nou consistori i per acabar de complicar les coses, el comte de Pallars Hug Roger III, vell enemic dels Trastàmara, utilitzant el precedent de Castellbó, no havia deixat que els drets de les generalitats fossin recollits en el seu comtat, una decisió que podia tenir continuïtat en altres territoris del Principat afectant molt negativament als nous arrendaments i al redreç del General. Un exemple d'aquest fet s'estava produint ja al marquesat de Camarasa on no es recollien els drets del General. Pere de Cardona confiava en redreçar la situació en quant les ordres de la Diputació arribessin a la localitat, tot i que demanava al rei l'ajut per a què els seus homes fessin complir la llei

---

⁸⁰⁵ ACA. Generalitat, N-710, f. 12r-15r. Document 35.

⁸⁰⁶ *Ibidem*, 13r.

al territori.⁸⁰⁷ Però no només hi havia problemes en la recaptació dels drets del General. El comte de Pallars havia ocupat Vielha i els diputats advertien al sobirà que tota la vall estava “en perill de destrucció”. Per no alarmar-lo encara més, el diputat eclesiàstic informava al sobirà que el lloctinent ja s’estava encarregant de l’assumpte, formant un exèrcit per dirigir-se a la zona, no sense enviar un ultimàtum al comte perquè retirés als seus homes dels territoris conquerits. Aquest, sempre escàs de tropes, va retirar-se per l’empenta d’Enric d’Aragó, tres mesos més tard.

La situació de debilitat en la que es trobava el Principat, també era evident en les seves costes i fins i tot davant la capital. El 16 de juliol, unes naus genoveses havien atacat davant la platja de Barcelona, a dos vaixells catalans: un del comte de Cardona i l’altre del mercader Miquel Busquets. Després d’una dura lluita, els atacants havien aconseguit apressar la nau del noble, mentre que l’altre havia aconseguit fugir i entrar al port amb el vaixell ple de ferits.⁸⁰⁸ Tanmateix la gravetat del que havia passat, feia necessari que l’emissari de la Diputació tractés l’atac amb el rei per evitar que un fet així tornés a succeir.⁸⁰⁹ Després d’explicar-li el que havia passat, el conseller en cap es lamentava de la falta de naus armades per fer front a atacs com aquest. Obviant les demandes reials, presentades a les Corts per a construir una armada, el religiós demanava al monarca que enviés galeres per a protegir les seves costes, amb l’argument que de no fer-ho, el tràfic de mercaderies estaria en perill i en el futur, Barcelona i el seu comerç i indirectament també la Diputació, pels drets de les generalitats que es deixarien d’ingressar.

Conscients que el seu senyor concentrava tots els esforços polítics i militars en la lluita contra el regne de Granada, però compromès amb els problemes del Principat tant de terra endins com de la mar, els diputats no dubtaven en felicitar-se pel servei dels seus avantpassats al llarg de la història de la institució, per captar la seva atenció,

---

⁸⁰⁷ *Ibidem*, 13v. La dona de Joan de Lluna i l’ alcaid de Camarasa.

⁸⁰⁸ Safont en el seu dietari relata aquesta batalla naval: “Dimarts, a XVI de juliol, MCCCCLXXXII, hora de tèrcia, se afrenallaren e-s combateren en les mars del Coll de Balaguer, denant l’Espital del Infant en Pere, dues galeres de catalans, ço és, una del comte de Cardona, e l’altra d’en Miquel Busquets, ciutadà de Barchinona, ab dues altres galeres e una galiota de genovesos; moriren-hi molta gent e hac-hi molta gent nafrada. E a la fi Déu donà la victòria als genovesos, qui prengueren la galera del comte, en la qual apresonaren molta gent de Barchinona e molts mariners de la Ribera; los morts foren mossèn Galceran Dussay, cavaller, en Luís Oliver e Berenguer de Relat, donzells, en Nardo de les Castelles, calabrès, patró que era de la galera del dit comte, n’Andreu Roig, mariner de Roses, e en Ffanoses e molts d’altres. E és veritat que mentre los genovesos combatien la galera del comte, la galera d’en Busquets se perlongà e vench-se’n en Barchinona ab molta gent nafrada que aportà”. SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, p. 287.

⁸⁰⁹ No cal oblidar com la nau apressada pertanyia al pare del nou diputat en cap.

obviant evidentment la guerra civil. Nogensmenys des del consistori, volien posar en valor tot el que podien fer per la monarquia en el present com en el futur “e redreçat lo dit general com huy està en disposició, e camy de fer-se, si a les damunt dites coses es degudament esforçada provehit quan pora en lo sdevenydor dit Principat poder servyr a sa altesa, e als Reys successors de aquella”.⁸¹⁰ El cert, és que per les seves pròpies paraules semblava com si els nous responsables de la Generalitat, en aquell estiu de l’any 1482 donessin per tancada la seva reforma. Els problemes, pels diputats i oïdors semblaven ser aliens a la pròpia institució.⁸¹¹

L’atac de l’estol genovès als vaixells catalans va causar un profund malestar al rei. Benaula havia deixat Barcelona el 23 d’agost en direcció a Còrdova, però Ferran ja estava al corrent del que havia succeït per una carta tramesa del Consell de Cent i datada el 17 de juliol, només un dia després de l’atac. Poc després, el 5 de setembre, el monarca es dirigia a la Diputació,⁸¹² al Consell de Cent i al regent de la Cancelleria, Francesc Malet. Als diputats, els feia saber que havia escrit als consellers de Barcelona, com també als regnes de València i Mallorca. Amoïnat pel que havia succeït i pensant en evitar nous atacs genovesos o barbarescos, Ferran volia protegir les costes mediterrànies utilitzant una flota de galeres de guarda, un dispositiu molt utilitzat en dècades passades. Per fer més efectiva la seva iniciativa, també es dirigia al lloctinent Enric, a l’arquebisbe de Tarragona i al mestre de Montesa. Als diputats els hi demanava que, conjuntament amb els consellers de Barcelona fessin el possible per accelerar la construcció i l’armament de cinc galeres que s’havien iniciat en les drassanes de Barcelona. A la seva petició s’hi afegia un desig: el de venjar l’atac a la galera del comte de Cardona i la resta dels seus súbdits.⁸¹³ En la carta a Barcelona, el rei insistia en aquests arguments, demanant-los que es fessin càrrec de la construcció d’un nou vaixell. Al Consell de Cent li comunicava a més, que si no havia ordenat el retorn de la seva esquadra, capitanejada per Vilamarí, era pel compromís amb el seu cosí Ferrante, el rei de Nàpols.⁸¹⁴ Cap referència feia a la Diputació. Potser per aquest motiu, al dia següent, noves instruccions reials ordenaven al Consell de Cent i a la Generalitat la necessitat de

---

⁸¹⁰ ACA. Generalitat, N-710, f. 15v.

⁸¹¹ Però no era així. En una carta dirigida l’últim dia d’agost als diputats locals de tot Catalunya, signada per Pere de Cardona, es demanà a petició del nou arrendador, el comte de Cardona, que es fessin crides per tot el territori per a recordar que no es poden tallar teles sense autorització de la Diputació. També calia fer crides advertint que aquell que cometés frau i fos descobert hauria de pagar una multa de deu lliures. ACA. Generalitat, N-710, f. 19r.

⁸¹² ACA. Cancelleria, curiae sigili secreti, 3608, f. 43v-44r.

⁸¹³ *Ibidem*, f. 44r.

⁸¹⁴ *Ibidem*, f. 41v.

que treballassin plegades per agilitzar la construcció de les cinc naus que es trobaven a les drassanes. Ferran II els recordava la seva obligació de construir també un vaixell, després d'anunciar-los que havia revocat tots el guiatges als genovesos.⁸¹⁵

La implicació i la reacció reial als atacs corsaris va ser ràpida i directa. Diferent en canvi, va ser la manera de gestionar la crisi del vescomtat de Castellbó i els problemes generats a la Vall d'Aran pels homes del comte de Pallars, afer que va quedar en mans del lloctinent. La segona quinzena de setembre, aquest es reunia amb el bisbe d'Urgell i el seu cosí, per estudiar com afrontar la situació. A l'octubre, els diputats es dirigien per carta al jove rei de Navarra, Francesc Febus⁸¹⁶ i a Hug Roger III. En el cas del primer, no era habitual que la Diputació es dirigís directament a sobirans d'altres regnes, però això responia a una missiva del monarca on aquest mostrava la seva sorpresa pel fet que la Generalitat s'atrevis a demanar als seus vassalls que paguessin les generalitats. En resposta seva, els diputats li feien saber que tots els habitants d'aquest territori, com a part del Principat, sempre havien pagat els seus impostos i cap motiu justificava que deixessin de fer-ho. Una obligació que s'havia reiterat en les últimes Corts celebrades a Barcelona, fet pel qual li demanaven al rei “que si per aço los dits vasalls hauran recurs altre vegada a vostra Ilustrísima Senyoria, lis vulle manar paguen segons per la dita Cort es stat ordenat”.⁸¹⁷ En la carta al comte de Pallars, Pere de Cardona li anunciava que Joan Lloret aniria a visitar-lo per fer-li entrega d'una carta del rei Ferran. El conseller en cap, també aprofitava per demanar-li que fes complir les resolucions aprovades en les últimes Corts i que donés totes les facilitats possibles per a que es pogués portar-se a terme la recaptació de tots els drets del General.⁸¹⁸

Just un dia després d'escriure aquestes cartes, el 20 d'octubre, arribava a Barcelona provinent de la cort, Miquel Benaula. Tres dies més tard, els diputats agraiïen a Ferran les gestions fetes davant el rei de Navarra⁸¹⁹ i les cartes que aquest havia escrit

---

⁸¹⁵ *Ibidem*, f. 44r.

⁸¹⁶ A més de rei de Navarra entre els seus títols estava el de comte de Foix i vescomte de Castellbó.

⁸¹⁷ ACA. Generalitat, N-710, f. 21r. Dies després, el 31 d'octubre, els diputats escrivien de nou al rei per anunciar-li que li envien a Joan Mercer per informar-lo dels nous tributs fixats per la Cort. ACA. Generalitat, N-710, f. 42r-42v. L'emissari va partir el 2 de novembre, segons el dietari de la Generalitat.

⁸¹⁸ ACA. Generalitat, N-710, f. 35v.

⁸¹⁹ La relació entre els dos monarques no semblava cordial. A una carta del monarca navarrès on diu que els seus vassalls no pagarien els drets de les generalitats Ferran li contestà sentir-se meravellat per la seva resposta tenint en compte la seva edat i recent successió al tro. Afegia també, després d'anunciar-li que enviaria una persona de la seva persona a veure'l, que ell mai faria una cosa indeguda. De la Generalitat li deia, tot i reconèixer problemes de coordinació amb ells, “los deputedos sin nos e nuestra consulta, tienen facultad e poder de provehir en ello por obras de fecho pero aquellas por respecto del amor y confusion que es entre nosotros no han querido fazer cosa alguna sin nuestra consulta lo que mucho nos ha plazido”. ACA. Generalitat, cartes diplomàtiques. V, 236, 506. Sense data. Document 36.

al comte de Pallars i a la marquesa de Camarasa, gestions que des del General, pensaven que serien definitives per resoldre la situació.

Altres assumptes s'afegien a les inquietuds dels responsables de la Diputació, ara en el terreny econòmic. Es tractava de la prohibició ordenada pel monarca de treure forments del Principat; iniciativa que des de feia temps tenia en alerta als seus membres. Aquests estaven convençuts que, si la mesura es feia efectiva, la Generalitat, però també tot el Principat, resultaria perjudicat per la disminució dels ingressos provinents del drets d'entrades i sortides. A més, sabien que el lloctinent no prendria cap mesura sense abans tenir una ordre expressa del rei. En un intent a contrarellotge, d'aturar la ordre reial, demanaven a Ferran que la mesura no es portés a terme. A més, pregaven al sobirà en compliment de les constitucions, que els seus oficials no poguessin aprofitar-se de la prohibició per quedar-se les mercaderies incautades. Sobre l'afer de les galeres, i per a que els principals interessats en que les relacions comercials del país no resultessin perjudicades, els diputats i oïdors es comprometien a fer tot el possible per accelerar la construcció de les naus.⁸²⁰

Les coses no anaven tant bé com Ferran hauria volgut. El compromís dels diputats en relació a la construcció de les naus, no eren més que bones paraules. El 15 de novembre, el rei escrivia al lloctinent Enric perquè acceleres tot el possible la construcció de la galera que tenia encarregada, al temps que li demanava que urgís a la resta de diputats i consellers, a avançar en la construcció de les seves.⁸²¹ Quatre dies més tard, Ferran mostrava la seva queixa al Consell de Cent per no complir la ordre d'armar una galera de guarda. Els hi manava, altra cop, fer-la i insistia que, amb la col·laboració de la Diputació, acabessin d'una vegada la construcció de les cinc galeres començades a les drassanes.⁸²²

No anaven millor les coses al comtat de Castellbó. Molest per l'actitud del seu parent, Ferran II escrivia a la seva neboda i mare del rei navarrès, Magdalena, la princesa de Viana. El rei li explicà com, tot i haver-li escrit i enviat un emissari personal, els seus vassalls es negaven a pagar els drets del General imposats a les Corts celebrades un any abans a Barcelona. Després d'explicar-li que la Generalitat estava capacitada per actuar contra ells, però que no ho havia fet per respecte a la seva autoritat, motiu pel que li havien demanat la seva ajuda, havia decidit implicar-se amb el

---

⁸²⁰ ACA. Generalitat, N-710, f. 36r-36v.

⁸²¹ ACA. Cancilleria, curiae sigili secreti, 3608, f. 54r.

⁸²² AHCB. Lletres reials originals, A-1624.

cas escrivint a Francesc Febus. El rei d'Aragó li feia saber que el seu fill li havia respost, afirmant que ell estava d'acord en que els habitants dels comtats paguessin les generalitats, però la realitat era que els seus oficials no estaven col·laborant, el que feia necessari a diputats i oïdors prendre mesures. Per evitar l'enfrontament que s'albirava, Ferran anunciava a la princesa que enviaria un nou emissari al seu regne, amb l'argument que no era la seva intenció que cap vassall pagués res del que no estès obligat, tot i recordant-li que tots els habitants de Catalunya, fins i tot ell mateix, estaven obligats a pagar els drets de les generalitats:

“Car todos los que stan e biuen dentro el Principado de Cathalunya son obligats en pagar los derechos que se imponen en la corte general, ny nos somos sensados de pagar aquellos por impuesta la ley en general sin excepcion de persona ny tierras alguna, e creemos que esto vos no ignorays, por que vos rogamos quanto mas afectuossamente podemos que por el devydo de la justicia e complacencia nuestra querades fazer que sea mandado a los dichos vassallos de Castellbo que paguen sin dificultar e contradiccion alguna los derechos del general dexando exigir aquellos segun fueron impuestos en la corte general de Cathalunya”.⁸²³

Aquesta vegada, les gestions de Ferran donarien els seus fruits. A finals de novembre, el rei de Navarra escrivia als diputats una carta que arribaria a Barcelona després de Nadal⁸²⁴. En la missiva, Francesc Febus responia positivament als requeriments del General, comproment-se a col·laborar amb ells. A més, justificava les desavinences produïdes fins a llavors, per un problema de comunicació i per evitar més problemes en el futur, es mostrava disposat a atendre qualsevol nova demanda dels diputats.

Però més enllà de problemes puntuals com el del comtat de Castellbó, la Generalitat necessitava assegurar-se uns ingressos suficients per fer front a totes les seves necessitats, especialment al pagament de censals i la recaptació del donatiu de les Corts. La situació era complicada pel perill dels atacs corsaris, que perjudicaven al comerç i als ingressos per les entrades i sortides del Principat, i a la negativa reial a aixecar les prohibicions de la treta de forments del Principat. A més, Barcelona es trobava en aquell moment, novembre de 1482, a les portes de la primera epidèmia de

---

⁸²³ ACA. Generalitat, cartes diplomàtiques. V, 236, 506-B. Sense data.

⁸²⁴ ACA. Generalitat, Generalitat, V, 236, 507.

pesta des que Ferran II havia arribat al tro.⁸²⁵ A l'octubre els diputats havien escrit al monarca per demanar-li l'aixecament de la treta de forments, però davant la falta de resposta de la cort i degut a la pressió dels arrendadors, es dirigien novament al rei.⁸²⁶ Com havien fet un mes abans, reiteraven els seus arguments en defensa dels drets de les generalitats, afegint que la bona collita de blat d'aquell any afavoria l'aixecament de les prohibicions. Per la Generalitat, l'abundància de forments obria les portes a vendre els excedents, fet que repercutiria positivament en l'augment dels seus ingressos. En relació al malestar dels arrendadors del nou trienni, els diputats mostraven la seva queixa per la introducció, per part del lloctinent del tresorer reial, d'un nou recàrrec a tots aquells que demanessin llicència per treure els seus blats, una mesura que consideraven, anava en contra de les constitucions dels països.⁸²⁷ Per acabar de complicar les coses, els arrendadors acusaven als diputats i oïdors d'introduir les mesures, motiu pel que insistien en la necessitat de retirar-les.

L'any acabava amb interpel·lacions entre el rei i la Diputació. Des de Madrid, on es trobava en aquell moment Ferran, es lamentava per la lentitud a l'hora de complir les seves instruccions i en concret pel fet de no haver encara començat a armar la galera que havia de ser construïda pel Consell de Cent. Un vaixell, que el rei volia que estigués navegant el proper estiu. Per posar-los encara més en evidència, els retreia que mentre ells encara no havien fet res, en els si ho regnes de València i Mallorca ja hi estaven treballant.⁸²⁸ Molest la seva passivitat, els ordenava per últim cop i de forma taxativa, que s'impliquessin en enllestir la nau i que el mantinguessin informat sobre els seus progressos.⁸²⁹ Un mes més tard, Ferran encara es dirigiria al Consell de Cent insistint en la necessitat de construir les naus per protegir les costes de la Mediterrània, al temps que

---

⁸²⁵ Joan Safont descriu una processó en el seu diari que es va celebrar aquell mes: "Divendres, a XXVIII de nohembre mil CCCCLXXXII, partí una solemna processó de la Seu de Barchinona e anà a Sencet Agustí, en la qual processó anaren gran multitud d'òmens e de dones i infants i infantas cridant: "Senyor, ver Déus, misericòrdia!". E anà-y lo il·lustre senyor don Enrich d'Aragó, comte d'Empúries e loctinent del senyor rey, los consellers de Barchinona, los deputats e molts altres pobles de tots staments. E portaren una candela de cera ten larga com és tot lo vogi de la ciutat de Barchinona e ten grossa com és lo dit de la mà; la qual ciutat en aquests dies fonch mesurada entorn de la vora del vall e tot lo vogi de la mar, ço és, de speró de speró, e trobaren que la dita ciutat vogia quatre milia cent XIII canes. És veritat que aquesta candela fonch partida en diversos troços, ço és, de cana en cana. E con la un troç era cremat encenien l'altra. E fonch posada aquesta candela e comença a cremar dins la capella de Sancta Maria de la Pietat del dit monestir lo dessús dit die e any. E açò fonch ordonat per placar la ira de Déu, car en aquests dies se començaven a morir de glànola en Barchinona". SAFONT, Jaume. *Dietari...*p. 288.

⁸²⁶ ACA. Generalitat, N-710, f. 46v-47r.

⁸²⁷ *Ibidem*, 47r.

⁸²⁸ "Tenim admiracio com no vos hi haveu ab altra diligencia maiorment veen que les dites ciutats fan lo que scrit les havem". ACA. Cartes diplomàtiques, Generalitat, V, 236, 509.

⁸²⁹ La carta no arribaria a Barcelona fins el 7 de Febrer de 1483.

demanava una major compenetració de totes les institucions implicades en aquest assumpte.⁸³⁰

Coincidint en el temps, la Generalitat informava al rei de l'arribada a Barcelona del seu enviat provinent de Navarra. Joan Mercer, portava les noves ja referides sobre la predisposició del monarca veí a col·laborar amb la Diputació, així com cartes dirigides al propi rei. Els diputats, a més, li feien saber a Ferran, la intenció de la mare del rei i princesa de Foix, expressada al propi Mercer, d'estudiar la situació amb els oficials del vescomtat de Castellbó, per després prendre una decisió sobre el que calia fer.⁸³¹ Un anunci, no del tot coincident amb el que Febus havia manifestat als diputats. Però més enllà d'això, el més preocupant pel consistori era la informació rebuda pel seu enviat després d'arribar a la Seu d'Urgell. Allà s'havia trobat la negativa del tres estaments a complir les ordres que arribaven de Pamplona per pagar els drets de les generalitats, resistència que anava en augment.⁸³² Davant del precedent que podia suposar aquesta negativa pels altres territoris del Principat, i no oblidant el malestar dels arrendadors, els diputats i oïdors demanaven a Ferran que tant el lloctinent Enric com la resta d'oficials reials, s'impliquessin en trobar una solució perquè els drets de les generalitats fossin cobrats com ordenaven els capítols de Cort, privilegis i usos en pràctiques de la Diputació. Conscients també dels problemes viscuts per la lentitud a l'hora de rebre els correus del rei, des de la Generalitat, demanaven al rei que fes el possible per no retenir els seus correus, perquè dilataven i complicaven els seus negocis.⁸³³

El lent deteriorament de les relacions entre la Diputació i la monarquia. Els problemes econòmics de la Generalitat

Potser pel que havia passat en els primers mesos del seu regnat i especialment per les protestes que s'havien produït a Barcelona, afegides a les contínues queixes que l'antic conseller en cap de la ciutat, Jaume Destorrent, repetia sobre la negativa gestió econòmica de la Diputació, Ferran havia ordenat que els seus oficials vigilessin de prop tot allò relacionat amb els comptes de la institució. Dos exemples d'aquests fets els tenim, tan a l'hora de gestionar el pagament dels censals després de les Corts on tot havia de passar per mans del tresorer reial Gabriel Sánchez, com en el seguiment que el

---

⁸³⁰ ACA. Cancilleria, curiae sigili secreti, 3608, f. 63v-64r.

⁸³¹ ACA. Generalitat, N-710, f. 86v.

⁸³² *Ibidem*, 87r.

⁸³³ *Ibidem*, 87v.

protonotari reial Felip Climent, havia fet dels mateixos. Un nou exemple d'aquesta vigilància portada a terme de forma minuciosa per la Cancelleria reial, es pot observar en els primers dies de l'any 1483. El monarca, demanava a l'actual consistori, explicacions als diputats sobre el pagament dels salaris fets pels diputats i els oïdors del trienni anterior. Nogensmenys considerava que aquests havien estat excessius i no estaven ordenats pel capítol de Cort. A més els demanava que es fessin càrrec de cobrar un deute pendent de divuit mil lliures del ciutadà gironí Francesc Samsó. Les peticions reials van provocar la resposta immediata de la Generalitat.⁸³⁴ Després de recordar-li que ells estaven per servir-lo a ell i al Principat, s'excusaven afirmant que encara no havien tingut temps de revisar els comptes dels seus antecessors - portaven poc més de cinc mesos en el càrrec -, a causa dels afers que el rei els havia encarregat mitjançant les instruccions portades per Benaula a Barcelona. Per redreçar la situació es comprometien a prendre mesures "E ques vulla que fos stat fet en lo passat nosaltres farem los pagaments e distribucions de les pecunies del dit General segons per los dits Capítols de Cort, e orde de aquesta casa es disposar talment que en tot sera satisfest que cumple al servei de nostre Senyor Deu, e de vostra altesa e als descarrecs de nostre consciencies".⁸³⁵ Del deute de Samsó es limitaven a afirmar que aquest ja havia estat reclamat.⁸³⁶ Els diputats reconeixien que casos com el seu, eren un exemple pels altres deutors i que estaven obligats a cobrar els deutes, perquè de no fer-ho la seva imatge resultaria perjudicada i més, en un moment en que la necessitat d'ingressos econòmics era constant. Contestades les instruccions del sobirà, els diputats i els oïdors s'atrevien a aventurar les causes per les que Ferran els interpel·lava d'aquella manera. Sense donar noms, consideraven que el monarca els havia exigit aquella informació per pressions o interessos de persones concretes, més que per la comprovació objectiva de les dades.⁸³⁷ A continuació suplicaven al monarca que si tornava a rebre acusacions similars, fossin enviades al General, amb el compromís que aquestes serien tractades amb justícia.⁸³⁸

Qui podia estar darrera d'aquestes acusacions? No tenim proves, però un cop més hem de parlar de Jaume Destorrent. L'última referència que teníem, era la seva participació com a síndic en les Corts de 1481. En aquest moment, a principis de l'any

---

⁸³⁴ ACA. Generalitat, N-710, f. 59r-60v.

⁸³⁵ *Ibidem*, 60r.

⁸³⁶ Hi ha constància que es va tractar el cas de Samsó el 28 d'octubre. ACA. Generalitat, deliberacions N-115, imatge 220.

⁸³⁷ "La qual creem ha fet dita letra pues per importunitat de algu que de certa sciencia". ACA. Generalitat, N-710, f. 60r.

⁸³⁸ *Ibidem*, 60r.

1483, el trobem com a membre de la Generalitat amb el càrrec d'advocat i assessor.⁸³⁹ Què havia succeït per a que aquest acèrrim enemic de la institució formés en aquest moment part de la mateixa? En la seva tesi, Jaume Vicens Vives ja havia reparat sobre aquest punt.⁸⁴⁰ Poca és la informació que aporten els documents de la Diputació. La plaça d'advocat, segons la legislació de la Casa era designada pels diputats. Segons el Llibre de Deliberacions del consistori, Jaume Destorrent i Guerau de Guardiola havien estat seleccionats per ajudar-los després de la nombrosa feina generada per l'acord sobre els censals i el cobrament del donatiu aprovat a les Corts. A més, l'advocat Joan Rossell, antic oïdor pel braç reial en el trienni de 1476-1479, estava malalt i havia marxat a la seva casa de Lleida per recuperar-se.⁸⁴¹ La nova feina a la Generalitat, obligava a Destorrent a desvincular-se per complet del Consell de Cent, motivada per una llei aprovada el novembre de 1476 que evitava mantenir càrrecs en les dues institucions, com assenyala Vicens Vives en el seu *Ferran II*. Però aquest, utilitzant les seves influències, va aconseguir, el 12 de desembre de 1482, que el Trentenari de la ciutat estudiés el seu cas de forma particular i excepcional, fet que li va permetre ser considerat com a ciutadà novell per la Conselleria de Pere de Coromines.⁸⁴² Poc després, el mes de febrer, el Trentenari de la ciutat obria les portes dels Consells i Oficis de la ciutat a diputats, oïdors de comptes i advocats del General.⁸⁴³ Aquesta decisió, condicionaria el futur de les dues principals institucions catalanes, a l'institucionalitzar el que serien unes veritables "portes giratòries" per alguns pocs privilegiats, que passarien d'una institució a l'altre. I el que és més important pel que succeiria en els anys següents: des de dins de Diputació i ocupant una plaça clau com la d'advocat, càrrec que li permetia participar en els consistoris, Jaume Destorrent podia conèixer de primera mà tot allò que es decidia a Palau, informació que després, sense cap mena de dubte, faria arribar al propi Ferran II.

---

⁸³⁹ Tenim constància pel llibre de deliberacions que va ser l'únic de tots els assessors consultats per la Diputació el desembre de 1481 partidari d'avançar l'arrendament com demanava el rei. ACA. Generalitat, deliberacions N-115. Imatge 118.

⁸⁴⁰ L'historiador gironí afirmava que seria curiós esbrinar la manera com Destorrent va aconseguir el càrrec. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 254, nota 90. Per a Salvador Cabré el va col·locar Ferran "amb l'ordre d'estudiar i canalitzar, secretament, els abusos i desordres dels diputats." AAVV., *Història de la Generalitat*, vol I, p. 219. Nosaltres no hem trobat cap document que demostrï aquesta afirmació.

⁸⁴¹ ACA. Generalitat, deliberacions N-115. Imatges 252-253. El document especifica com Guardiola era el substitut de Rossell durant la seva malaltia mentre que Destorrent ocupava la plaça d'advocat de forma permanent.

⁸⁴² AHM, Deliberacions 1482.1483, f. 120v.

⁸⁴³ "Attes que tots som germans, e concitudans tots haien una llibertat". AHMB. Deliberacions 1482-1483, f.145.

Les coses no anaven bé a la Generalitat en aquelles primeres setmanes de l'any 1483. La situació econòmica del Principat era veritablement delicada i res feia pensar que les coses poguessin millorar. Els diputats es queixaven per aquells dies que moltes persones encara no havien fet front al pagament dels fogatges acordats a les Corts, tot i les reclamacions fetes, de paraula i per escrit, dels anteriors diputats. Però a més, i això era el més greu, hi havia deutors de la Diputació que rebien diners pels censals, a compte dels drets de les generalitats. El perjudici era tant evident, que als diputats no els va quedar un altre remei que demanar al notari Esteve Ponç, ajudant del regent dels comptes, que s'encarregués de la situació. Per posar més pressió, a més, l'anterior consistori havia acordat el mes de juny, que no es fessin pagaments fins que els deutors haguessin pagat les quantitats pendents. Ara els nous diputats i oïdors, reafirmaven la decisió dels seus antecessors i acordaven, pel consell dels seus advocats, que Ponç firmes les àpoques de les pensions o les prorrates dels censals dels deutors que fossin degudes pel General. També aprovaven enviar cartes als arrendadors per ajudar-los, donant un marge de temps de vint dies als deutors per fer efectius els seus pagaments. En el cas que aquest no paguessin o no mostressin haver pagat les quantitats degudes a la Diputació, es prendrien mesures amb els arrendadors.⁸⁴⁴ Més enllà dels recels del rei, el cert és que la situació econòmica de la Generalitat estava lluny de ser satisfactòria i s'hi afegien, no ho oblidem, els problemes de recaptació als comtats de Castellbó i Pallars, els de la Vall d'Aran, així com també la pèrdua d'ingressos provinents del comtat d'Empúries.

Un exemple del nerviosisme i preocupació dels diputats, en aquells dies, és l'intercanvi de cartes que es va produir entre aquests i el secretari del rei, Gaspar d'Arinyó i el seu criat, Jaume Ferrer. A les queixes dels primers pels retards en la tramesa de les seves cartes, manifestada anteriorment, l'oficial reial els responia que parlaria amb Ferrer per prendre les mesures que fossin necessàries per evitar nous retards.⁸⁴⁵ Diputats i oïdors també estaven contrariats per la lentitud del monarca a l'hora de respondre a les seves demandes, fet que li feien saber per carta. Una missiva on, a més, mostraven el seu malestar per la negativa reial a les seves peticions d'alliberar la venda dels forments.⁸⁴⁶ El rei justificava la seva decisió amb l'argument

---

⁸⁴⁴ ACA. Generalitat, deliberacions N-115. Imatges 236-238.

⁸⁴⁵ El secretari reial recordava als membres de la Generalitat que les seves cartes no s'enviaven per correu ordinari al estar francs de segell. ACA, Generalitat, cartes diplomàtiques, V, 236, 511.

⁸⁴⁶ La carta no esta datada correctament i a més les pàgines no són correlatives. ACA. Generalitat, N-710, f. 85r-85v i 66r. Document 37. No hem trobat la carta del rei.

que no aixecaria la prohibició fins estudiar un informe que havia encarregat als arrendadors amb la intenció de saber quina quantitat de forment havia sortit del Principat i quina restava encara en el territori, per assegurar-se que no hi hauria problemes d'abastiment en el futur. Molestos sens dubte per la seva intromissió, els diputats li responien que la seva iniciativa, que qualificaven d'inusitada, només causaria problemes i inconvenients.⁸⁴⁷ De la requesta reial, els diputats afirmaven que el territori no era tant gran com per no conèixer bé en quina situació es trobaven els forments en aquell moment.⁸⁴⁸ Nogensmenys reiteraven novament la seva posició, a favor d'aixecar la prohibició, amb l'argument que les collites de l'últim any havien estat molt bones, com ho demostrava el fet que la quartera es pagués a onze sous i que les reserves de forments durarien, almenys sis mesos. Amb tot, el que més molestava als membres de la Diputació era precisament la situació en que es trobaven els arrendadors a causa de la seva prohibició. Els perjudicis que aquests patien per la prohibició i el fet de que el rei volgués consultar-los sense la seva col·laboració, portava els diputats a advertir-lo sobre el que aquests podien fer:

“E no haie a poc la serenitat vostra lo pretest dels arrendadors a nosaltres, car si ells entren en alteració ab nosaltres de voler compensar los dans que rebem per dita prohibicio, e per dita rahó en virtud de la enuccio cessen pagar lo preu del arrendament, o part de aquell, e nos podem pagar les pensions dels censals que lo General fa, e los altres carrechs que porten, sera gran de servei de la altesa vostre, perdre lo credit del General e dan dels poblats en lo dit Principat.”⁸⁴⁹

Agafant-se a aquests raonament, insistien altra cop en no fer la requesta per no recórrer als arrendadors. I sobre un nou impost carregat al transport terrestre que el rei estava estudiant, i del que els hi havia informat el lloctinent del tresorer reial, Jaume Monfort, li demanaven que no s'apliqués.⁸⁵⁰

No feia ni sis mesos que els diputats i oïdors de comptes havien ocupat els seus càrrecs, que els problemes no deixaven d'augmentar. Arribat el mes de febrer i davant l'absència d'instruccions del rei, Pere de Cardona prenia la iniciativa. La situació de la Generalitat era cada vegada més delicada. Els seus ingressos no eren abundants i

---

⁸⁴⁷ *Ibidem*, 85v.

⁸⁴⁸ Ferran potser pretenia amb l'enquesta descobrir possibles acaparadors que esperaven l'aixecament de la prohibició per vendre el seu forment a major preu. La Generalitat potser estava en connivència amb aquest pels seus propis interessos.

⁸⁴⁹ *Ibidem*, 85v.

⁸⁵⁰ *Ibidem*. No queda clar qui havia d'encarregar-se del nou impost. Si no era la Generalitat, podia ser un precedent perillós.

estaven sotmesos a moltes variables. A més calia fer front a nombrosos pagaments i especialment els que estaven vinculats als censals. Els ingressos no augmentaven i es parlava d'introduir nous impostos que podien ser aliens a la Casa. Calia redreçar el cobrament dels drets de la Generalitat, on hi havia problemes per a cobrar-los, perquè de no fer-ho, el seu exemple podia repetir-se en altres llocs del Principat. Ferran i la Diputació s'havien dirigit per carta a Hug Roger III recordant-li les seves obligacions de garantir el cobrament dels drets de les generalitats en el seu territori. El comte els hi havia respost afirmant que, en un termini de dos mesos, així ho faria. Però desconfiant del noble com de tots els membres de la seva família, el diputat eclesiàstic el tornava a escriure, adjuntant-li una nova carta del monarca.⁸⁵¹ El 14 de febrer de 1482, un correu del General es dirigia al Pallars amb les cartes del rei i els diputats. Mentre, un servidor seu es dirigia a la Seu d'Urgell, un dels altres llocs on hi havia problemes, per portar les lletres del rei de Navarra i la seva mare on es comprometien a fer pagar els arrendaments. Dies després, el 20 d'aquell mes, el propi Pere de Cardona acompanyat dels oïdors Marquet i Boscà, es dirigien a Prades per reunir-se amb el seu pare, principal arrendador del trienni.

El 25 de febrer, el servidor del bisbe, arribava a Barcelona des de la Seu d'Urgell. Un dia després i quasi sense descansar, marxava cap a Tarragona seguint els passos del seu senyor per fer-li entrega d'una carta del seu company Guillem Ramon de Bellera.⁸⁵² A que es devia aquella urgència? El diputat militar li feia saber a Pere de Cardona, que el seu criat havia estat assaltat a la vila d'Organyà. En dita vila, li havien robat els seus diners i totes les cartes, i fins i tot havia perillat la seva vida. Per acabar de complicar les coses, la resta dels membres del consistori també li feien saber que els habitants del comtat de Castellbó no volien pagar els drets del General acordats a les últimes Corts, informació que els hi havia fet arribar Antoni Lloret, l'emissari del rei al Regne de Navarra, que també havia estat atacat. Davant la gravetat dels fets, Bellera li demanava a Pere de Cardona “ pense e vege que es de fer, e quen's avise de la intencio dels tots”,⁸⁵³ tot i anunciant-li que ell i els seus companys, volien respondre immediatament i amb represàlies.⁸⁵⁴

---

⁸⁵¹ ACA. Generalitat, N-710, f. 100r.

⁸⁵² *Ibidem*, f. 103v-104r.

⁸⁵³ *Ibidem*, 104r.

⁸⁵⁴ Bellera era home de confiança dels Cardona i enemic declarat del comte de Pallars. Uns anys abans l'havia desafiat en dues ocasions després de que aquest negués cap relació amb el saqueig de Tírvia, a Castellbó. Hug Roger afirma que el responsable era un tal Ninou, capità del rei. SOBREQÜÉS I CALLICÓ, J.

A primers del mes de març, el bisbe d'Urgell i els oïdors militar i reial, tornaven a Barcelona. Dos dies més tard es dirigien al rei per informar-lo del que estava passant. Com havia fet Bellera, li feien saber que havien robat al seu correu i que aquest havia estat a punt de perdre la vida a mans dels seus assaltants, i de com Lloret, enviat per ells uns dies abans per fer unes requestes, també havia estat atacat. D'aquest afirmaven que si no el van matar era gràcies a l'ajuda rebuda d'uns homes que no pertanyien al vescomtat de Castellbó. Davant la gravetat de la situació, li anunciaven que tenien previst reunir al consistori per prendre mesures i respondre als atacs.⁸⁵⁵ Una declaració d'intencions que va resultar ser més formal que real, donada la delicada situació econòmica de la institució, incapaç, a més, d'enviar una força armada a la zona per redreçar la situació. Fidels al seu anunci, un dia després es produïa la reunió, però no en el sentit expressat al sobirà.⁸⁵⁶ Segons l'acta de la trobada i davant de diputats, oïdors i advocats, compareixia un representant dels habitants de la Seu d'Urgell. El mercader, Andreu Salas, reconeixia que no havien pagat els drets de les generalitats aprovats en les últimes Corts, però que això era perquè havien imitat als seus veïns del comtat de Castellbó. Salas demanava disculpes pel que havia passat i recordava al consistori com es continuaven pagant "els drets antics". També els hi pregava que no prenguessis mesures contra ells perquè ja s'estaven pagant els nous drets als collidors de la Generalitat. Després d'una deliberació a porta tancada, els diputats van comunicar al mercader que, atenent a les seves disculpes i a les mesures preses, no portarien a terme cap mesura contra ells.

El principat sota la pesta. L'ambaixada de Santcliment

La situació del Principat era extremadament delicada i no només per la crisi econòmica, doncs s'hi afegien els problemes a les zones frontereres i els atacs dels corsaris. El novembre, els barcelonins sortien en processó davant el nou brot de pesta que havia arribat a la ciutat des de França, i que es patia de forma greu a les comarques de Girona. Des de llavors s'havia produït un degoteig continu de morts. A mitjans de març, amb l'arribada de la primavera, la situació era encara més delicada. El dia 16, un dia després que el Consell de Cent comencés a prendre nota dia a dia del número de morts per

---

I SAROBE I HUESCA, R., *Hug Roger III. Epistolari de guerra i exili del darrer comte de Pallars (1451-1500*, Editorial Base, Barcelona 2008, p. 53-54.

⁸⁵⁵ ACA. Generalitat, N-710, f. 104v. Diputats i oïdors justificaven la seva posició en les prerrogatives i la potestat pròpies del seu ofici.

⁸⁵⁶ ACA. Generalitat, deliberacions N-115. Imatges 240 a 242.

l'epidèmia, la Diputació prenia una decisió similar. Ordenava al cirurgià Gaspar Ferrer, que se n'encarregués d'elaborar una relació de víctimes de la pesta i que fes arribar una còpia d'aquesta a l'escrivania del General. Era el pas previ per decidir, un dia més tard, el 17 de març, marxar de Barcelona fugint de l'epidèmia.⁸⁵⁷ Aquell mateix dia, el consistori donava atribucions a Bellera, que marxava al comtat de Pallars per afers propis, per a que pogués ordenar i fer collir els drets de les generalitat a qualsevol dels llocs per on passes.⁸⁵⁸ També l'autoritzaven a donar el vist-i-plau a qualsevol decisió que l'arrendador principal del General, el comte de Cardona, prengués des d'aquell moment.⁸⁵⁹ Fins i tot es fixava el repartiment entre l'arrendador i la Generalitat, de les multes econòmiques als possibles defraudadors descoberts.⁸⁶⁰ El dia 19, deixaven la ciutat els diputats del braç militar i eclesiàstic, prenent el segon, el camí cap a les terres del seu pare. Amb la seva partença i les atribucions donades a l'home de confiança dels Cardona, es feia més evident el control del vell noble en l'estructura recaptatòria de la institució.

Un parell de setmanes més tard i encara des de Barcelona, el diputat reial escrivia als seus companys. Assessorat pels advocats i assessors Destorrent i Guardiola, Pere Blanca els hi suggeria, davant la negativa dels habitants del comtat de Castellbó de pagar els nous drets de les generalitats i els rumors d'una important negociació sobre el futur de les mercaderies entre els regnes de Castellà, Aragó i el mateix Principat, la necessitat d'enviar algú per entrevistar-se amb el rei.⁸⁶¹ Eren aquestes dues qüestions de la màxima importància, com demostraria la ràpida resposta del bisbe que des de Tarragona valorava positivament la proposta. Satisfets, Blanca i la resta de membres de la Diputació l'escrivien de nou agraint-li el seu interès i explicant amb detall com es trobava la ciutat i els seus voltats a causa de l'extensió de la pesta. La situació anava empitjorant, motiu pel que estaven valorant marxar a Horta, mentre que el lloctinent, Enric d'Aragó, probablement ho faria a Mataró.⁸⁶² Finalment, el 16 d'abril, anunciaven al bisbe d'Urgell que estaven decidits a traslladar-se a una torre d'Horta que el cavaller,

---

⁸⁵⁷ ACA. Generalitat, deliberacions N-115. Imatge 245.

⁸⁵⁸ ACA. Generalitat, N-710, f. 110r-111r. La ordre anava signada pel propi bisbe d'Urgell.

⁸⁵⁹ "E encara tots altres [drets] que lo Egregi Senyor Comte de Cardona e de Prades universal arrendador dels drets del dit General volra remoure, e privar, e fer punyr, e castigar, e altres de nou nomenar a beneplacit empero del dit Egregi Senyor Comte arrendador pus sien abils y doneus e suficientes". *Ibidem*, 110v.

⁸⁶⁰ Segons aquestes instruccions les multes es dividien en quatre parts: una, per qui havia descobert el frau, una segona, per qui havia cobrat la multa, la tercera per l'arrendador i la quarta per la Diputació. ACA. Generalitat, N-710, f. 110v.

⁸⁶¹ ACA. Generalitat, N-710, f. 177r-177v.

⁸⁶² *Ibidem*, f. 119r-119v.

Antoni Guillem de Muntanyans els hi cedia, perquè poguessin continuar treballant fins el final de l'epidèmia.⁸⁶³

Seria a Horta on es prepararia l'ambaixada plantejada pel diputat reial, la primera de la Diputació escollida pel trienni dels anys 1482-1485. Sense donar-li opció de resposta, els diputats es dirigien a Ferran per fer-li saber com, en poc temps, mossèn Guillem de Santcliment viatjaria a la cort. Per justificar la seva marxa, afirmaven estar al corrent d'una possible negociació “qui tempo ha fou pensada, e ara es a nosaltres suscitada”,⁸⁶⁴ sobre el tracte que havien de rebre les mercaderies que, des del Principat, anaven fins als regnes d'Aragó i Castella. I era precisament pel fet que també anaven dirigides al segon, que també escrivien a la reina Isabel, demanant-li que fos receptiva a les seves peticions.⁸⁶⁵ La carta, tot i ser breu, no podia obviar el que estava passant a Castellbó, amb la negativa dels seus habitants a pagar els drets de les generalitats. Sense entrar en detall, també li anunciaven que el seu enviat li parlaria d'altres temes que no es detallaven, tot i que potser feien referència a l'aixecament de la prohibició de treure forments. De la situació a les terres de Pallars, Vall d'Aran i Castellbó, havia escrit una carta, per aquells mateixos dies el diputat reial a Ferran, a partir de les informacions que havia rebut del seu company Guillem de Bellera, en la que li advertia que si aviat no es prenia mesures “la guerra se stendra per lo Principat de on provindrien grans morts de persones, capcions de castells, viles e forçes jurendis, e grandissimes destruccions, e encara grandissimo dan als drets del General.”⁸⁶⁶

Més detalls aporten les instruccions que mossèn Santcliment s'emportava en el seu viatge. Aquestes, arrancaven amb un petició ferma per a que els mercaders catalans poguessin comerciar en terres castellanès. Més enllà d'afavorir el comerç entre els territoris, estava clar que la Generalitat buscava la possibilitat d'augmentar els seus ingressos en un moment de crisi interna i quan la situació econòmica del Principat era força delicada. Realitat o no, el cert és que la seva demanda estava molt treballada i demostra fins a quin punt els seus responsables s'acollien a aquesta com una taula de salvació. En la cerca d'aliats per la seva proposta, des de la Diputació no dubtaven en demanar-li a Santcliment que s'aturés a Saragossa per exposar als seus companys aragonesos i als propis arrendadors del regne, les avantatges de la seva proposta i com

---

⁸⁶³ *Ibidem*, f. 145v-146r.

⁸⁶⁴ *Ibidem*, f. 130v.

⁸⁶⁵ *Ibidem*, f. 129v-130r.

⁸⁶⁶ *Ibidem*, f. 128v. No només Bellera, probablement Destorrent que assessorava a Blanca, compartia aquesta opinió.

aquesta també els hi podia afavorir.⁸⁶⁷ Els arguments dels diputats i oïdors es sustentaven en diversos punts. En primer lloc recordaven que aquesta demanda partia dels antics consellers i dels diputats del trienni anterior i justificaven tornar a la mateixa com a motiu de la propera celebració de la fira de Medina del Campo i d'altres també previstes a terres castellanques. A més creien tenir raó en la seva demanda “per esser tots vassalls de hun rey e senyor”.⁸⁶⁸ Per reafirmar el seu plantejament, proposaven que les mercaderies estrangeres dirigides a Castella, era millor que per seguretat s'entressin pel Principat i no per França o Navarra. I el mateix argument proposaven en sentit contrari, reconeixent que això seria beneficiós pel General perquè afavoriria el cobrament dels drets d'entrada i sortida i d'altres impostos. En una mostra de que la seva iniciativa havia estat estudiada, atenent inclús a la legislació castellana, demanaven al monarca que fes tot el possible per a reformar les lleis de Castella i especialment el dret de duana. Així demanaven que de pagar un deu per cent per mercaderia que entrava o sortia del regne com era vigent, es pagués, com volien per Aragó, només un u per cent o arribat el cas, un dos per cent.⁸⁶⁹ Altres propostes més concretes, també recollien avantatges particulars pels mercaders catalans, com pagar menys impostos per les seves cavalcades, tenir cobertes les seves mercaderies en terres castellanques o poder entrar i sortir per diferents ports secs sense cap penalització. Convençuts que podien aconseguir els seus objectius, demanaven a Ferran i Isabel que es modifiqués l'impost de l'alcabala que es cobrava a les fires, i que es fixés un impost molt alt pels productes de luxe que des de França entraven a Castella, per obligar-los d'aquesta manera a entrar pel Principat.⁸⁷⁰ Estava clar que la Diputació i el Consell de Cent volien treure tot el partit econòmic possible a la unió dels dos regnes, i els seus promotors tenien clar, davant la delicada situació del Principat, que la fortalesa i la puixança de Castella podia ser la clau per treure al territori d'una crisi econòmica de la que no aconseguia sortir.

L'altre assumpte que l'enviat de la Diputació havia de tractar amb el rei, era el dels territoris que no estaven pagant els impostos acordats a les Corts. Els diputats li feien saber al sobirà tot allò que havia passat en els últims mesos, des de les gestions portades a terme amb el rei Francesc Febus, que moriria en aquells dies, com els assalts

---

⁸⁶⁷ ACA. Generalitat, N-710, f. 131r. Document 38. Des de la Generalitat es plantejava que les mercaderies que creuessin Aragó cap a Castella o altres territoris paguessin només un u per cent de dret d'entrada i un altre u per cent de sortida, mentre que les catalanes que restessin al regne aragonès paguessin el que ja estava estipulat. *Ibidem*, f. 131v-132r.

⁸⁶⁸ *Ibidem*, f. 131v.

⁸⁶⁹ *Ibidem*, f. 132v.

⁸⁷⁰ *Ibidem*, f.133v. Proposaven que es cobres només un u per cent només dels productes que es venguessin i no de tota la mercaderia com s'estava fent.

soferts pels seus oficials, atacs en els que havien estat a punt de perdre la vida. En relació al Pallars, prevenien a Ferran de la intenció dels seus habitants de no pagar els drets de les generalitats amb l'argument que tampoc ho feien els habitants de Castellbó. Afegien a més, que a la seva demanda personal perquè paguessin, Hug Roger havia respost que es donava dos mesos per veure si els del comtat de Castellbó ho feien. Millor anaven les coses pels seus interessos a la Seu d'Urgell on, després de negar-se a pagar, les gestions portades a terme pel consistori havien reconduït la situació i es pagaven els drets del General com s'havia acordat a les Corts.⁸⁷¹ Amb tot, els diputats advertien al monarca que cada vegada eren més els habitants de la zona que fugien al vescomtat de Castellbó per evitar pagar els impostos. Informat Ferran II del que passava, li demanaven que prengués mesures d'immediat perquè fos efectiu el cobrament dels drets de les generalitats. Els diputats no s'estaven també d'anunciar-li que el lloctinent estava al corrent de la situació, i que aquest, davant la seva absència, els havia comunicat que tenia previst celebrar un consell de màxim nivell per estudiar la situació i veure com calia actuar davant l'actitud d'aquests territoris. Potser desconfiant del lloctinent, reiteraven la seva petició d'ajut al rei, per evitar que la situació empitjorés i per por que la situació degenerés fins arribar a un conflicte violent amb Navarra.⁸⁷²

Un cop més i abans d'acomiar-se, els diputats demanaven l'aixecament de la prohibició de vendre forments fora del Principat amb nous arguments. Després d'afirmar que hi havia pocs mercaders per comprar, però en canvi molts agricultors per produir, asseguraven dels segons que si aquests no venien les seves collites, en el futur deixarien de sembrar i cultivar, mesura que perjudicaria a tothom. En el terreny legislatiu i per por que aquest aprovés l'aixecament a canvi de diners, li recordaven que, en compliment de les constitucions del país, no podia aixecar la prohibició a canvi d'un servei, un donatiu o un altre impost. Una possibilitat que el rei els hi havia negat per carta haver efectuat i que havien mostrat al lloctinent, després de les peticions dels diners rebudes del seu tresorer i altres oficials reials.⁸⁷³ Un nou plet que enriaria novament les relacions entre els homes del rei a Catalunya i la màxima institució del Principat.

---

⁸⁷¹ ACA. Generalitat, N-710, f. 134r.

⁸⁷² *Ibidem*, f. 136r.

⁸⁷³ "...la loctinencia de tresorer e altres per tals licencies havem exhigides e rebudes moltes quantitats de peccunia, e encara ne exegesen indifesentinent en gran violacio e perjudici de les dites constitucions per observança de les quals los dits deputats qui hi son tenguts e obligats per llur offici aquests al dit Illustrisim Infant loctinent e fetes requestes e pretextes al dit loctinent de tresorer e a altres". ACA. Generalitat, N-710, f. 135r.

Sis dies després que les instruccions fossin escrites i després d'informar al comte de Cardona i al veguer i prohoms del Pallars, entre d'altres sobre la seva marxa, l'enviat de la Diputació, marxava el 30 d'abril amb l'objectiu de reunir-se amb els monarques. Els diputats havien previst per les seves despeses que la seva missió es perllongués en el temps per l'espai de tres mesos a contar des d'aquell mateix dia.

A Barcelona la situació dels seus habitants a causa de la pesta, empitjorava per moments. Només en el mes d'abril, segons el Dietari del Consell de Cent, havien mort per l'epidèmia i altres malalties, 171 persones. A més, els afectats no deixaven d'augmentar i la malaltia s'estenia a les localitats properes a la ciutat, com la mateixa Horta. Per aquest motiu, a primers del mes de maig, un dels notaris de la Diputació, Antoni Ferran, marxava a Sant Cugat del Vallès per buscar llocs amb més garanties de salubritat pels seus membres.

A l'altre banda del territori, en la frontera amb França, la situació era cada vegada més complicada. A la manca de col·laboració del comte de Pallars amb els nous arrendaments, es sumava l'atac als seus dominis i concretament a la localitat de Salars, d'un exèrcit de gascons, fet en el que havien mort dos homes essent un d'ells oficial del lloctinent. Per aquesta causa, Enric es dirigia a diputats i oïdors demanant-los la seva col·laboració per prendre mesures. Aquests, de la mà del diputat reial Pere Blanca, i intentant quedar-se al marge del que passava, responia que només ell, degut a l'absència del rei i com a lloctinent, es podia fer càrrec de la situació.⁸⁷⁴ Enric d'Aragó, com havien fet des de la Generalitat, havia escrit a Ferran sobre aquestes novetats i ara, uns i altres, esperaven la seva resposta.

El 16 de maig, el diputat eclesiàstic i bisbe d'Urgell, tornava a Barcelona. Però donada la gravetat de l'epidèmia de pesta, decidia marxar prest de la ciutat i dirigir-se a Hospitalet, on havia llogat una casa. Aquell mateix dia, es reunia el consistori de la Diputació i es decidia, a petició dels advocats Destorrent i Guardiola, marxar a la localitat veïna per la proximitat amb la capital catalana.⁸⁷⁵ Però precisament per aquest motiu, els seus membres aquí tampoc es trobaven segurs. El 4 de juny, en un nou consell en el que participaven els diputats Guillem Ramon de Bellera i Joan Blanca, i l'oïdor Antoni Monterda, es decidia que tot el consistori, amb els seus oficials, es retrobaria novament a Terrassa al cap d'uns dies.⁸⁷⁶ Una decisió presa sense la presència

---

⁸⁷⁴ *Ibidem*, f. 150r-150v.

⁸⁷⁵ ACA. Generalitat, deliberacions N-115. Imatges 257-258.

⁸⁷⁶ *Ibidem*, 259.

del diputat eclesiàstic i els altres oïdors de comptes, Guillem Ramon de Bellera i Ramon Marquet, que el 31 de maig havien deixat Hospitalet per refugiar-se al Vallès. La situació a la comarca no havia de ser gaire millor, com es va poder comprovar al llarg de les setmanes següents. Tot i que a la localitat havia arribat el dia 3 l'advocat Guerau de Guardiola, aquell mateix dia, Pere de Cardona, sense aturar-se, es dirigia mogut pels seus interessos, al seu bisbat. L'oïdor Bellera per la seva part, un cop arribat a Terrassa, tornava altra cop a Hospitalet de Llobregat per recollir a la seva dona i tornar quatre dies més tard. És evident que aquesta successió de trasllats no ajudaven en res a la Diputació a tornar a la normalitat. Als seus responsables dispersos fugint de la pesta, s'hi afegia la dificultat que generava rebre qualsevol carta, tant del rei com del seu enviat a la cort, així com d'altres membres de la institució.

Un exemple d'això es pot comprovar en una carta que el comte de Cardona va enviar als diputats i oïdors el 19 de juny. Joan Ramon Folc III els feia saber que havia rebut un plec de cartes per a ells, entre les quals hi havia, les del seu ambaixador Guillem de Santcliment. Conscient de la importància de les mateixes, els anunciava que enviaria un home de confiança per fer-los-hi entrega. Amb elles, els membres del General rebrien també dues cartes de la cort: una del rei i l'altra del conseller i home de la seva confiança Gaspar d'Arinyó. L'home de la Generalitat havia arribat a Còrdova el 23 de maig i només un dia més tard havia estat rebut per Ferran II. El monarca, segons explicava el propi Santcliment, estava molt satisfet per la seva anada i per les seves noves sobre tot allò que ocorria al Principat.⁸⁷⁷ El sobirà havia donat resposta a les seves qüestions i aquest immediatament els hi feia saber. En relació a la negativa dels habitants del comtat de Castellbó a pagar els seus arrendaments, el rei volia que es fes una provisió per castigar a tots els rebels i fer complir la llei. En aquest sentit s'obria la possibilitat, per part del sobirà, d'urgir al lloctinent a reunir a tots els notables del Principat i estudiar com calia afrontar aquell desafiament. Santcliment també es referia als assumptes que enfrontaven a la Diputació i als oficials reials, com eren el de la treteta de forments i l'impost pels productes estrangers. El seu enviat els anunciava que, després d'informar al rei del seu malestar envers els seus oficials, per voler cobrar de la treteta de forments, i que aquests els havien respost afirmant que la seva oposició “no daria mes forces ni facilitats als diputats de les que ja tenen”,⁸⁷⁸ havia demanat al monarca que fes una provisió als seus oficials ordenant-los, sota pena de ser multats,

---

⁸⁷⁷ ACA. Generalitat, Cartes diplomàtiques, V-236, 515. Document 39.

⁸⁷⁸ *Ibidem*, 2r.

que no cobressin diners de forma directa o indirecta per aquest afer. Encara més enfrontats semblaven, uns i altres, per la crida i els drets fixats als productes venecians i genovesos establerts per Ferran i contraris als interessos de la Generalitat. Dels funcionaris reials, mossèn Santcliment advertia als diputats que “tenen a molta admiració tal demanda per les senyories vostres esser feta per quan lo que sa altesa fa non va sino per servici de tots sos vasalls e perque no semblant dret que venecians sobre sos vassalls inpertinentmet sia levat”.⁸⁷⁹ Afegint a continuació que el propi rei defensava aquests arguments i que ell es veia obligat a defensar els de la Diputació:

“E de so parlant yo ab lo Senyor Rey la altesa sua sen esquivia molt fent me les rahons demundites. Per mi li fou respost que les senyores vostres a vostre mes atendre al be universal de aquell Principat quell be ni mal de particulars e que tot dret que san posas per sa altesa an aquell Principat per santa intencio que sia la de sa altesa sera vist tot temps contra constitucio e libertats de la terra les quals yo aportava”.⁸⁸⁰

Insistent en això, i així els hi feia saber, havia demanat, a més a Ferran, que ordenés al batlle general de Catalunya que no fixés un dret d'un cinc per cent en diners venecians a tots els seus productes com a penyora fins que les relacions comercials amb ells es normalitzessin després dels últims problemes. Una decisió, que de materialitzar-se, també perjudicava al Principat i anava en contra de les seves lleis. Pessimista sobre aquest assumpte, Santcliment s'acomiadava afirmant que poc podia esperar-se del sobirà “si no ha volgut libertar la treta de forments” i quan a la resta dels seus regnes s'aplicava la mateixa d'igual manera.⁸⁸¹

En aquest cas, és interessant perquè disposem de la versió de Ferran sobre la seva audiència amb l'emissari de la Generalitat i sobre totes les demandes plantejades. Ocupat de ple en la guerra de Granada i en una breu i directa carta escrita dies després de la trobada, s'excusava davant la falta d'instruccions per la seva imminent marxa al front.⁸⁸² En primer lloc i en referència a la seva petició per facilitar el trànsit de mercaderies entre els territoris, els anunciava que l'havia deixat en mans de la seva esposa, la reina Isabel. A la negativa dels habitants del vescomtat de Castellbó a pagar les generalitats i els incidents que s'havien produït amb els seus emissaris, donada la seva absència, encarregava al seu cosí que se n'ocupés personalment del problema. Per

---

⁸⁷⁹ *Ibidem.*

⁸⁸⁰ *Ibidem.*

⁸⁸¹ *Ibidem*, 2v.

⁸⁸² ACA. Generalitat, Cartes diplomàtiques, V-236, 516.

últim i en relació a la prohibició de la treta de forments i el cobrament de diners per llicència, afirmava ignorar, potser de manera poc sincera, que això estigués regulat per les constitucions del Principat, motiu que l'havia obligat a signar una provisió després de parlar amb Santcliment i del que aquest els hi informaria a la seva tornada, sense donar cap detall, com també faria respecte la nova taxa pels productes venecians i genovesos.

El mateix dia que els diputats i oïdors llegien aquestes cartes i davant les informacions rebudes, els seus companys escrivien al diputat eclesiàstic per a demanar-li que es reunís immediatament amb ells a Terrassa per a celebrar el consistori.⁸⁸³ Quatre dies més tard i sense esperar a Pere de Cardona, escrivien a mossèn Santcliment a Còrdova, on esperava per ser rebut en audiència per la reina Isabel.⁸⁸⁴ Diputats i oïdors justificaven la seva urgència pel fet que a Santcliment li faltaven pocs dies perquè se li acabes el pressupost destinat a la seva ambaixada⁸⁸⁵ i en les novetats dels últims dies, les quals pensaven, de ben segur podrien beneficiar-lo en les seves negociacions. En aquest sentit, valoraven positivament la decisió del monarca de donar llibertat d'actuació en el tema del comtat de Castellbó al lloctinent Enric d'Aragó. Per ocupar-se del tema li feien saber, que havien decidit enviar al diputat militar Guillem Ramon Bellera i a l'oïdor reial Ramon Marquet a reunir-se amb el cosí del rei a Caldes de Montbui, on es trobava fugint també de la pesta. A més també havien de tractar amb ell la prohibició de la treta de forments del Principat. En aquest nou ambient d'optimisme, els diputats mostraven la seva esperança de revisar els acords signats amb el Regne de Navarra, per obligar als habitants del comtat de Castellbó a complir les seves obligacions i evitar que els seus veïns de Pallars poguessin treure benefici propi de la situació. En relació als drets imposats a venecians i genovesos, els diputats li comunicaven a mossèn Santcliment, que preferien no dirigir-se al batlle general, al comprovar que aquests ja s'estaven aplicant al Regne de València.⁸⁸⁶ Sense perdre l'esperança d'aconseguir la seva supressió en el futur, li demanaven al seu enviat que fes tot el possible perquè fossin suprimits:

---

⁸⁸³ ACA. Generalitat, N-710, f. 161r.

⁸⁸⁴ *Ibidem*, f. 162r-162v.

⁸⁸⁵ Els diputats donaven per fet que a la seva tornada Santcliment s'hauria d'aturar a Saragossa per informar als seus companys sobre la decisió de la reina Isabel en el tema duaner.

⁸⁸⁶ Els diputats dediquen unes dures paraules a Jaume de Santàngel que el desembre d'aquell any es faria amb les drets dels productes genovesos: "semblant dret es stat imposat en Valencia, no obsta que Sentangel no abuse de aquell fent les franquesses e gracies que vulge de dits drets". *Ibidem*, 162v. Ernest BELENGUER tracta aquest afer en el seu llibre *Fernando del Católico y la ciudad de Valencia*, PUV, València 2012, p. 161-164.

“torneu scriure a la majestat dessus dita e a mossen Aranyo suplicant que no gossen fer de dits drets ans tot hon part e egualment en manera que per indirecte el nos iure tot lo comerci et substrau als altres.”⁸⁸⁷

En el seu comiat i en un terreny més privat, els membres de la Generalitat es felicitaven per la decisió de Ferran de tornar a Santcliment la governació de l'illa de Menorca, així com que aquest hagués iniciat la nova campanya militar contra el Regne de Granada.

Problemes a Castellbó i Pallars. La reunió del 20 d'agost

La situació dels comtats de Castellbó i Pallars, i la seva resistència a pagar els drets de les generalitats, preocupava a la Diputació, especialment per si el seu exemple es podia repetir a altres territoris, com havia succeït a la Seu d'Urgell. En aquest sentit, era important també el paper que podien jugar els nobles per ajudar a controlar la situació. Per aquest motiu i amb la idea de guanyar complicitats en el futur consell que havia de reunir el lloctinent, el diputat Ramon de Bellera va escriure prest al comte i al seu fill, el conestable, per posar-los al corrent de la situació. Aquest era un home fidel als Cardona, que ja s'havia distingit per la seva enemistat amb el comte de Pallars al que, recordem, havia desafiat sense èxit l'any 1478. En l'escrit, a més de destacar el paper de tots els Cardona, els informava del seu viatge per entrevistar-se amb el lloctinent a Caldes de Montbui.⁸⁸⁸ Qualsevol solució militar a la situació, passava per l'ajut de la casa de Cardona i Prades, i del seu comte com a capità general del rei al Principat, on restava latent la seva enemistat amb el seu parent, el comte de Pallars, enfrontament que es remuntava a la guerra civil.

Les coses començaven a moure's en el Principat. El 15 de juliol, Pere de Cardona arribava des del seu bisbat a Terrassa i es reunia amb els seus companys. Dos dies més tard, es dirigien al comte de Cardona per anunciar-li que el dia abans, s'havia d'haver celebrat un consell per decidir quin dia es convocava parlament per tractar sobre la situació de Castellbó, però que aquest no s'havia realitzat causat pels nous casos de pesta. Ara estaven a l'espera que es confirmés una data per la trobada i informar, d'aquesta manera, al vell noble.⁸⁸⁹ El dia 19 es dirigien a Caldes de Montbui

---

⁸⁸⁷ *Ibidem.*

⁸⁸⁸ ACA. Generalitat, N-711, f. 16v-17r. Posteriorment aniria l'escrivà del General Joan de Solsona per donar fe de les decisions preses a la trobada.

⁸⁸⁹ ACA. Generalitat, N-711, f. 30v-31r. El lloctinent Enric havia convocat el primer dia d'agost al consellers barcelonins per al dia 8 per tractar afers general del Principat. AHCB, lletres reials originals. A-1636.

els diputats Pere de Cardona i Pere Blanca juntament amb l'oïdor Joan Valentí Bosca. Reunits amb el lloctinent, decidien fixar convocatòria de parlament, just un mes més tard, el 20 d'agost. Dos dies més tard tornaven a Terrassa i tres dies després el bisbe marxava per informar al seu pare, a les seves terres, sobre la data de la trobada.

Durant els dies que pare i fill van estar junts, no van parlar només de la situació del Principat i la futura celebració del parlament. Un vell afer relacionat amb la branca menor de la família dels Cardona, estava novament sobre la taula, i el diputat eclesiàstic i el seu pare semblaven voler treure partit de la seva posició dins la Generalitat. Feia més d'una dècada que s'arrossegava un plet entre la dona i el fill d'Anton de Cardona, mort el 1473, per una banda, i el seu nebot Hug i la seva mare Elfa, casada amb el germà d'Anton i mort en la guerra civil, quan lluitava al costat del bàndol de la Generalitat. Finalitzat el conflicte Joan II havia fet entrega de la baronia de Bellpuig, propietat dels segons, a Anton i a la seva dona Castellana de Requesens, com a prova de la seva fidelitat. Però amb la posterior sentència general de restitució aprovada l'any 1481, se li havia donat la oportunitat a Hug i a Elfa, d'acceptar una compensació pagadora per la propietat perduda, pels hereus d'Anton. La solució no va ser satisfactòria com demostra el fet que el cas no va quedar tancat.⁸⁹⁰ De tornada el 3 d'agost a Terrassa i conjuntament amb els seus companys, quatre dies més tard escrivien al rei. El motiu de la seva carta era la presentació d'un nou plet per part de Castellana i el seu fill Ramon per mantenir les propietats rebudes pel seu marit Anton com a mostra de la seva fidelitat a la monarquia al llarg del conflicte. En principi, semblava que era el lloctinent Enric qui havia de fer-se càrrec del cas, però la Diputació demanava a Ferran II la seva implicació en el cas, amb l'argument de vetllar pel bé de l'observança de les constitucions del Principat.⁸⁹¹ No semblaven tenir en molt bon a mare i fill, i potser tampoc els mateixos diputats al lloctinent i als seus oficials, perquè defensaven l'arbitratge reial amb l'argument que “los dits dona Castellana e don R. de Cardona pretest deve obserbar e fer observar per manutencio de llurs drets e per que per tarciturnitat dels dits Illustrisim lloctinet, vicecanciller, e altres lo drets del dit mare e fill sia ofuscat.”⁸⁹² Estava justificada la crítica al cosí del rei, quan segons havien fixat a les Corts, devien compensar als seus propietaris amb les propietats perdudes un cop

---

⁸⁹⁰ SOBREQÜÉS, S., *Els Barons de Catalunya*. Història de Catalunya, Biografies catalanes, vol III, El observador de la actualidad, 1991, pp. 183-184. Aquest autor afirma desconèixer si Hug va acceptar la proposta.

⁸⁹¹ ACA. Generalitat, N-711, f. 53v-54r.

⁸⁹² *Ibidem*, 54r.

acabada la guerra? O veient els Cardona en el lloctinent un obstacle pels seus interessos particulars, van utilitzar la Generalitat com a contrapès en favor propi? Sobrequés suposava que el clan dels Requesens i segurament els Cardona de la branca principal, van ajudar a Castellana i al seu fill. Aquest és un exemple clar de la seva implicació.

El 8 d'agost arribava a Terrassa des de Còrdova Guillem de Santcliment i aquell mateix dia, el diputat eclesiàstic, deixava la localitat per resoldre alguns afers personals al voltant de Barcelona, acompanyat de l'oïdor militar, Valentí Boscà. Mentrestant una vegada més, els seus companys escrivien al monarca per informar-lo de les últimes novetats al Principat. Per una banda la situació al Pallars semblava empitjorar després que els homes suposadament d'Hug Roger, havien cremat una església i maltractat als seus veïns.⁸⁹³ A més, grups de francesos havien creuat la frontera i també estaven cometent pillatges. La bona notícia era que per fi havien concordat, amb el lloctinent, celebrar parlament el proper dia 20 a Granollers.⁸⁹⁴ A la trobada estava previst que acudissin persones principals del país, per decidir quina estratègia calia seguir per donar compliment a les ordres reials i resoldre la situació. En quant a la Diputació, els seus responsables es mostraven satisfets per l'estat dels seus comptes, gràcies a l'últim arrendaments dels drets de les generalitats, com mostrava el fet d'haver lluït dels préstecs rebuts del Consell de Cent, una quantitat de cinc-centes lliures, una operació ordenada pel propi sobirà. Amb tot, els responsables de la Generalitat no amagaven la seva preocupació pel fet que eren cada vegada més els que es resistien a pagar els dret, acollint-se a l'exemple dels comtats de Pallars i Castellbó, situació que, afirmaven, estava portant a que alguns arrendadors es disposessin a abandonar els seus oficis, fent perillar el futur de la institució.⁸⁹⁵

Ferran, immers durant aquells dies d'estiu en la seva lluita contra el Regne de Granada, estava malalt. Res l'impedia, però, d'estar al corrent del que estava passant a les terres del Pallars. El seu comte semblava haver iniciat una guerra oberta en el territori, atacant la Vall de Boí i incendiat Durro. Després de capturar a Joan Dansa, un dels capitans dels Cardona a la zona, havia ocupat també diverses fortaleses de la baronia d'Erill i fins i tot no havia dubtat en cremar una església on es trobaven algunes persones refugiades, com la Generalitat li havia fet saber. Indignat pel que havia passat després dels seus gestos per reconciliar-se amb ell, Ferran escrivia al comte reprovant

---

⁸⁹³ ACA. Generalitat, N-711, f. 54r-55v.

⁸⁹⁴ *Ibidem*, 55r.

⁸⁹⁵ *Ibidem*, 55v.

les seves accions i especialment la crema de la custodia i les joies del temple, obres més pròpies “de persona que desige mes desobeir a nos, e a nostres manaments que de cumplir aquells maiorment”.⁸⁹⁶ Però a més, li feia saber, que estava informat de la seva resistència a obeir les ordres de lloctinent i del temor dels seus oficials a entrar en llurs terres. Per si no fos suficient, el feia responsable dels atacs produïts en els camins, de la inestabilitat a les terres de la Vall d’Aran i del segrest de Dansa. Ferran, com ja havia fet al començament del seu regnat, passant pàgina de tot el que havia passat des de l’inici de la guerra civil i el setge de la Força de Girona, li donava al comte una nova oportunitat per redimir-se, potser la última, evitant així mals majors. El rei sabia que, ocupat en la guerra contra els infidels, res el podia desviar del seu objectiu i menys per un problema com aquell, més propi de disputes privades de temps passats que no pas d’una rebel·lió contra la seva autoritat. Potser per aquest motiu afegia “que per servey nostre e per la fidelitat que tengut e obligat nos sou”⁸⁹⁷ posés fi als seus atacs, restituint i reparant tot el dany causat, a més de posar en llibertat a totes les persones retingudes. En darrer lloc i com a exemple de la seva poca confiança en el noble, advertia a Hug Roger que no utilitzés la capitulació signada el juny de 1480 per excusar-se i no complir les seves ordres, reiterant la seva obligació d’obeir totes les cartes i provisions fetes pel lloctinent Enric com a representant seu al Principat.⁸⁹⁸

La situació semblava cada cop més compromesa i totes les esperances per redreçar-la estaven posades en la reunió que s’havia de celebrar el 20 d’agost. Però la trobada i el fet que estigués convocada pel representant del monarca, aixecava suspicàcies, no sols entre els diputats sinó també entre els consellers de Barcelona i Girona.⁸⁹⁹ Arribat el dia, un altre dels escrivans de la Diputació, Antoni Lombard entregava una carta dels diputats i oïdors al lloctinent on l’anunciaven que tot i la importància de la reunió, havien decidit que no assistirien per “certs negocis del General” en els que estaven ocupats però que no especificaven.⁹⁰⁰ Amb tot des de la Diputació no volien quedar-se al marge de les decisions que es poguessin prendre. Des de feia un mes, un dels seus notaris, Joan Solsona, els representava a la lloctinència. Per això els diputats li pregaven que l’escoltés en tot i l’habilités per rebre les seves

---

⁸⁹⁶ ACA. Cancilleria, curiae sigili secreti, 3608, f. 85v.

⁸⁹⁷ *Ibidem*, f. 86r.

⁸⁹⁸ *Ibidem*.

⁸⁹⁹ VICENS, J. *Ferran...* Vol. I. P. 266-267. Els consellers es va negar acudir a la reunió al considerar que la seva convocatòria era contrària a la llei i per no participar la ciutat en reunions sobre temes generals del Principat sense la presència dels seus estaments.

⁹⁰⁰ ACA. Generalitat, N-711, f. 62v.

instruccions. Tot i que els diputats i oïdors no ho expressaven obertament, com tampoc els consellers de Barcelona, es negaven a acceptar el paper preeminent del lloctinent en substitució del monarca. A més desconfiaven de les decisions que pogués prendre i si aquestes serien respectuoses amb les constitucions del país. Massa responsabilitat pels seus membres. Ells representaven als tres estaments, però no eren els tres estaments.

Estava clar que les relacions entre el lloctinent i la principal institució del país no eren fàcils. A les desavinences anteriors, especialment la pèrdua dels territoris de l'Empordà, s'hi afegia la negativa dels diputats a assistir a la reunió. El 21 d'agost, Antoni Lombard deixava Caldes de Montbuí per a entregar una carta del cosí del rei als diputats. La posició de la Generalitat, no havia agradat gens a Enric d'Aragó, perquè immediatament marxaren a entrevistar-se amb ell a Caldes el conseller eclesiàstic i els oïdors militar i reial. Tres dies més tard, tornaven a Terrassa i escrivien a Ferran⁹⁰¹. En la seva missiva, els diputats li ocultaven al rei la seva negativa primera a participar en la reunió convocada pel lloctinent, afirmant que si ho van fer és perquè així ho va ordenar. Després d'un breu resum de la trobada⁹⁰² en la que es va tractar la situació de Castellbó i el Pallars, afegien que havien acordat amb ell, com a representant seu al Principat, que l'escrivís per a informar-lo de quina era la situació i la deliberació portada a terme. Molestos per la seva lentitud a l'hora d'afrontar la crisi dels comtats i per com havia organitzat aquella reunió, demanaven a Ferran II que prengués mesures immediatament:

“Suplicam a vostre altesa que pus veu aquesta forma de previsio com se te afer lo vulla fer de continent que una hora es un any hi en tal cosa se pot ara provehir ab vint que no fora apres ab cent que com mes hi mes va aquest Principat creix en mil desordens que si molts duren seran difícils de reparar”⁹⁰³.

Motius per preocupar-se hi havien. Com els mateixos diputats informaven al rei, el comte de Pallars havia seguit atacant diversos indrets i fins i tot havia ocupat Pont de Suert. A més, ningú s'atrevia ja a endinsar-se en terres del Pallars i de l'Urgell per por a ser robat, segrestat o fins i tot, assassinat. A més els responsables de la Generalitat es lamentaven de la llunyania del monarca i que aquest tingués que governar mitjançant cartes a persones que després no tenien ni facultat, ni manera d'actuar, una clara referència a la passivitat que mostrava, com consideraven, Enric d'Aragó. A més i en el seu descàrrec, afegien que degut a que hi havia oficis transitoris a la Casa, augmentaven

---

⁹⁰¹ ACA. Generalitat, N-711, f. 65r-66v. Document 40.

⁹⁰² No sabem qui va estar present a la reunió. En tot cas no van acudir ni els consellers de Barcelona ni els de Girona.

⁹⁰³ *Ibidem*, f. 65v.

els problemes amb els arrendadors per la manca de compromís amb les seves obligacions i davant els problemes que s'estaven produint al territori. Per resoldre la situació, la única sortida que contemplaven, com mostraven al final de la seva carta, era demanar al sobirà que aixequés un exèrcit reial.⁹⁰⁴

Enviada aquesta carta al rei, els diputats i oïdors deixaren Terrassa, per ocupar-se dels seus afers personals. El primer dia de setembre, el bisbe d'Urgell Pere de Cardona, marxava a veure als seus pares a les seves terres. Quatre dies més tard, el dia 5, ho feia el seu company Pere Blanca, que desafiant la pesta, es dirigia a Barcelona. Aliens a això, els oficials de la Casa continuaven treballant: el dia 9 de setembre marxava un porter del General Antoni Ferrer, a les terres de la Segarra i l'Urgell amb la intenció de cobrar uns deutes pendents que es devien al General.

Els diputats encara escriurien una última carta al rei des de Terrassa, donant resposta a una petició seva.⁹⁰⁵ Ferran els hi havia presentat una previsió, feta en el mes d'agost, de mans del procurador i cavaller Ferrer de Santmartí, on els hi ordenava que paguessin a aquest cent noranta lliures, de les mil que cada any la Generalitat havia de pagar, tots els mesos de setembre, al seu tresorer, Gabriel Sánchez, per a sostenir als cavallers i als burgesos dels comtats del Rosselló i la Cerdanya. Des de la Generalitat li responien, que aquell mes ja havien entregat a Sánchez les mil lliures i que aquest no els hi havia comentat res de la partida demandada. Per aquest motiu, consideraven, havia de ser el tresorer reial qui es fes càrrec del pagament a Santmartí. A més, també es queixaven, que feia uns dies, havien vist una carta amb segell del monarca on aquest ordenava al seu tresorer que li entregués a Guillem de Peralta un pensió de cent lliures i cinquanta sous pel major censal que rebia del General en el mes d'agost. Fins i tot, mostraven la seva admiració al veure com els censals eren demanats al tresorer reial, sense comptar amb ells en cap moment, fet que el rei semblava no reconèixer.⁹⁰⁶

La diputació torna a Barcelona. Intent frustrat de convocar les Corts

La situació a la capital començava a millorar amb l'arribada de la tardor. L'11 de setembre de 1483, el lloctinent Enric Fortuna, s'instal·lava a la torre de l'antic conseller de Barcelona, Miquel Desplà. El dia 22 es reunien en consistori els diputats i els oïdors,

---

⁹⁰⁴ *Ibidem*, 66r.

⁹⁰⁵ ACA. Generalitat, N-711, f. 80r.

⁹⁰⁶ *Ibidem*..

i decidien la seva tornada.⁹⁰⁷ L'acord especificava que el primer dia d'octubre es trobarien tots al Palau de la Generalitat per celebrar el nou consistori. Aquest, no es celebraria fins el dia 3, degut a que el diputat eclesiàstic no va arribar fins aquell dia. Un dia més tard venia també, sense cap contratemps, el porter Antoni Ferrer, enviat a les terres de la Segarra i l'Urgell a cobrar diversos deutes. I en aquells dies es llegien noves de França. El 30 d'agost, havia mort el seu rei, Lluís XI i els diputats van veure en aquest fet una oportunitat per recordar-li a Ferran II la necessitat de recuperar els territoris del Rosselló i la Cerdanya, en un moment en que el monarca de la Corona d'Aragó estava entregat del tot a la conquesta de Granada. A més, des de la Diputació, existia l'esperança que, amb el canvi de monarca, tot fos més fàcil a l'hora de recuperar els comtats perduts en temps de Joan II.⁹⁰⁸

A diferència de Jaume Vicens Vives, qui creia que Ferran II pensava convocar Corts, el juliol de 1483, per afrontar el tema de la recuperació dels comtats - nosaltres hem vist quins van ser els veritables motius del parlament d'agost -, si que sembla i més si atenem a la carta dels diputats, com va ser la mort del monarca francès, el veritable detonat que va animar al rei de Castella i Aragó a plantejar-se la recuperació del Rosselló i la Cerdanya. Quasi al mateix temps que la Generalitat escrivia al sobirà, aquest es dirigia als membres de la Diputació i del Consell de Cent, des de Vitòria. A les dues institucions, els hi consultava sobre la possibilitat de convocar unes Corts o parlament general del Principat per tractar la recuperació del Rosselló i la Cerdanya, presidides pel lloctinent.⁹⁰⁹ El sobirà afirmava, que havia arribat a un principi d'acord amb els francesos perquè li tornessin els comtats, però que la mort del seu monarca havia frustrat l'operació. Ara els hi reiterava la seva intenció de recuperar-los, fet pel que era indispensable convocar Corts o un Parlament. Però els reconeixia, que ocupat com estava per la guerra amb Granada i la delicada situació navarresa, la seva presència en el Principat era inviable, motiu pel qual els hi demanava la seva opinió.

La resposta de les dues institucions del país, en aquest cas molt similars, no es va fer esperar, com es pot comprovar per la seva ràpida resposta. Els diputats afirmaven, que la seva petició no era possible perquè per a poder aprovar qualsevol donatiu o servei, era necessària llur presència, com ordenaven les lleis, pràctiques i costums del país. Fins i tot, per a poder convocar-les, el rei havia d'estar físicament en el

---

⁹⁰⁷ ACA. Generalitat, deliberacions N-115. Imatge 283.

⁹⁰⁸ ACA. Generalitat, N-711, f.4v. Recordem que al rei francès se'l coneixia com "l'aranya universal".

⁹⁰⁹ AHCB. Lletres closes, 1483-1485, f. 80v. No hem trobat la carta adreçada a la Diputació.

Principat.⁹¹⁰ A la seva petició, els diputats de Barcelona es felicitaven pel fet que volgués celebrar Corts, però en sintonia amb els diputats, afirmaven que només ell en persona les podia reunir, i que per a convocar-les havia d'estar-hi present. Per si no era argument suficient, l'advertien que cap Parlament podia acordar subvencions de cap classe.⁹¹¹ El cert és que, per la coincidència de les dues posicions i veient que aquestes van ser escrites el 27 d'octubre la de la Generalitat, i un dia després la de la ciutat, sembla evident que probablement les dues institucions van consensuar les seves respostes. Per a Jaume Vicens Vives, la seva posició venia justificada només per la oposició al lloctinent Enric, doncs tots els catalans coincidien en voler la recuperació dels territoris ocupats pels francesos.⁹¹² Nosaltres pensem que, tot i la desconfiança envers Enric Fortuna, fet més clar en el cas de la Diputació, era evident la preocupació dels representants del territori davant d'una proposta que podia constituir un precedent perillós de cara al futu, i quan cada vegada era més evident l'absentisme d'un rei ocupat en aspectes aliens als seus territoris patrimonials.

Just un mes més tard, el 27 de novembre, Ferran II responia als diputats.⁹¹³ El sobirà mostrava la seva admiració davant la negativa a la celebració de les Corts amb la presència del lloctinent, juntament amb la resta de territoris de la Corona d'Aragó, i més quant el seu principal objectiu era tractar de la situació dels comtats del Rosselló i la Cerdanya. Des del seu punt de vista, llur recuperació redundaria també en el bé del Principat i l'augment del propi General. Per aquest motiu, insistia novament en les seves demandes, tot i afegint, que si aquestes Corts es celebressin amb l'ajuda de Castellà, seria més fàcil recuperar-los. Afegits aquests argument i en to conciliador, demanava a més, una ràpida resposta, posició de la que no dependrien les seves decisions més immediates.⁹¹⁴

Ferran no pensava canviar d'opinió i tampoc estava disposat a esperar més temps. Volia aprofitar aquells mesos d'hivern, a causa de l'aturada de la campanya granadina, per a resoldre aquest tema, però res era fàcil i més si tenim present com s'havien desenvolupat les darreres Corts a Barcelona. Sense tenir present la posició de les institucions del país i disposat a tirar endavant els seus projectes, decidia convocar

---

⁹¹⁰ ACA. Generalitat, N-711, f.11v.

⁹¹¹ AHCB. Lletres closes, 1483-1485. f.80v.

⁹¹² VICENS, J. *Ferran...* Vol. I. P. 267.

⁹¹³ ACA. Cancilleria, curiae sigili secreti, 3608, f. 116v-117r.

⁹¹⁴ *Ibidem*, 117r. Els diputats ho van fer el 20 de desembre. Insistien de nou en que només ell podia convocar Cort general, igual que a ella havien de respondre els tres braços. També recomanaven a Ferran estudiar altres opcions per recuperar els comtats. ACA. Generalitat, N-711, f. 31r-31v.

parlament el 24 de desembre, amb la intenció de trobar-se a la vila de Tarassona el proper dia 15 de gener.⁹¹⁵ El 26 de desembre escrivia al seu cosí amb còpies traduïdes al català per a la Diputació, el Consell de Cent i pel seu conseller i principal membre de la casa de Cardona, el vell Joan Ramon Folc III.⁹¹⁶ El rei ordenava que tots els representants dels territoris de la Corona d'Aragó es presentessin a la localitat aragonesa el dia predit i justificava l'elecció d'aquesta en el fet que estava a prop de Castella i Navarra. Els hi feia saber també, que ell partiria cap allà el dia després de Reis, acompanyat per la reina Isabel, el príncep Joan i les infantes, per arribar abans i poder rebre a totes les delegacions. Un cop més reiterava com a motiu principal de la seva demanda, l'interès en recuperar els comtats ocupats pels francesos.

Era evident que la situació portava a un nou enfrontament institucional entre el Principat i el seu senyor. Era lògic que Ferran volgués recuperar aquells territoris perduts pel seu pare en el transcurs de la guerra civil, però eren molts els fronts oberts en aquell moment. En el terreny intern, el monarca podia fer front a la governació dels seus territoris i en l'exterior, a la guerra de Granada i a les tensions amb Navarra, però a més, dedicar unes poques setmanes d'hivern a tractar de la recuperació dels comtats, semblava arriscat. Per fer-ho, calia temps i això era quelcom que el monarca no disposava. Buscava guanyar-lo amb aquella convocatòria de Corts a Tarassona però, almenys en el cas del Principat, per les seves lleis i constitucions, era una pretensió del tot il·lògica i de la que no hi havia precedents. Diputats i consellers anaven junts davant d'aquestes demandes i no estaven disposats a fer cap cessió.

Més enllà de la importància d'aquest assumpte, el rei seguia de prop el funcionament intern de la Diputació, en aquelles darreres setmanes de l'any 1483. A Ferran li havien arribat informacions, segons les que la Diputació estava recaptant importants quantitats de diners dels seus deutors. Per aquest motiu, ara els demanava que fessin totes les lluïcions de censals possibles:

“E per que poch valdria proveir a la exaccio recepcio i execucio dels dits deutes si les pecunies del dit General no servien en algunes luicions o descarrech dels censals i credits de aquells, per ço vos pregam y encarregam quan affectuosament podem que ab gran diligencia y entengau en la recuperacio de les dites peccunies del dit General y exaccio de aquelles en manera que a la fi del vostre trienni tingau alguna bona suma de pecunies sobergua e justada perque de

---

⁹¹⁵ ACA. Cancilleria, curie 3599, f. 138r-138v.

⁹¹⁶ ACA, Cancilleria, curiae sigilli secreti 3608, f.142r-142v. Document 41.

aquella se puixen fer alguna o algunes luicions de censals per exoneracio del dit General y conservacio del credit de aquell, en lo qual jat sia farent lo degut en ço que sou tenguts, empero encara vos ho reputarem a servey molt accepte”.⁹¹⁷

Remetent-se als balanços que havia vist a Barcelona mentre es celebraven les últimes Corts i pels càlculs fets en funció dels preus pactats pels arrendaments, el rei calculava que es podrien lluir, al final del trienni, entre deu mil i dotze mil lliures, una quantitat important donada la delicada situació econòmica en que es trobava el país. Si els càlculs del monarca eren encertats o responien als seus desitjos, era una cosa que es comprovaria en poc temps.

Tornant a la convocatòria de Corts i rebudes les instruccions del monarca, els advocats del Consell de Cent, de la Diputació i altres juristes, es reunien a Barcelona per estudiar el cas. Entre els braços, el reial era el que més resistència mostrava a les demandes del monarca mentre que els nobles i eclesiàstics, havien iniciat la marxa cap a la localitat aragonesa. La Diputació no va enviar cap representant - no cal oblidar que ells no participaven a les Corts -, i el Consell de Cent envià al seu síndic, Rafael Cervera, per presentar un acte de dissentiment a la convocatòria de Corts. Davant la seva posició inflexible, la majoria de catalans presents a Tarassona es van sumar a la posició del representant de la ciutat i es van quedar al marge de la convocatòria. Per evitar el bloqueig institucional, el sobirà va decidir enviar al seu secretari, Joan Navarro, a Barcelona. Del seu estat d'ànim davant la resistència dels catalans, ens en fem una idea per unes paraules que dirigia a finals del mes de gener al comte de Cardona, en resposta a una carta seva.⁹¹⁸ Ferran II lamentava que el vell noble tampoc hagués acudit a Tarassona, però el disculpava atenent a la seva edat i al seu delicat estat de salut. Pel rei si aquest hagués anat, hauria estat un exemple per a la resta dels seus súbdits, dels que afirmava “se meten a fer contradiccions prenent no esser tenguts venir a Taraçona, per esser loch inusitat la qual contradiccio no ha loch per molts respectes que ve podeu compendre”.⁹¹⁹ Ferran, un cop més, demostrava no acceptar el delicat funcionament institucional del Principat i posava per endavant el seu interès a recuperar els comtats, objectiu al que considerava havien de doblegar-se els seus habitants “E aqueix Principat de raho se deuria moure mes voluntari que altres per la recuperacio de aquells

---

⁹¹⁷ *Ibidem*, f.123r-123v.

⁹¹⁸ ACA, Cancilleria, curiae sigilli secreti 3608, f.166v-167r.

⁹¹⁹ *Ibidem*, f. 166v.

comtats”.⁹²⁰ Fins i tot es lamentava de l’esforç fer la seva família i ell mateix anant fins a Tarassona, com pel fet de prioritzar aquest assumpte per davant d’altres; interès que no havia estat respost de la mateixa manera. Sense perdre l’esperança encara confiava en que les Corts es poguessin celebrar i animava al comte de Cardona a convèncer a tots els convocats a acudir a la seva crida.

Arribat a Barcelona, el secretari reial entregava als diputats i consellers cartes escrites per Ferran el 16 de febrer, des de Tarssona. En el cas de la Diputació, el rei els hi demanava que transmetessin síndics per a una trobada que volia mantenir amb ells a Saragossa, de tots els estaments i de manera específica de la ciutat de Barcelona. A més, insistia per boca de Navarro, en la necessitat de parlar sobre la recuperació del comtats ocupats pels francesos, així com també del Principat i de la resta de territoris de la Corona d’Aragó. Possiblement amb aquest argument confiava atreure als seus súbdits, més ocupats en aquells moments pels seus propis afers.⁹²¹

La resposta dels diputats, de ben segur no li va agradar. Després de recordar-li que només eren els representants dels tres estaments, afirmaven que mai “fou vist ne practicat que deputats anassen o tramatessen procuradors en corts generals ne particulars”⁹²² Amb la mateixa negativa responien a la petició els tres estaments, perquè acudissin a Saragossa els seus delegats. Conscients que la seva resposta no seria del seu gust, s’oferien a col·laborar amb el monarca en tot el possible des del seus oficis. Compromís que també feien arribar de paraula al seu conseller Lluís de Margarit. Una pretensió de col·laboració de la que no cabia esperar cap recorregut.⁹²³

L’ambaixada de Martí Pere Pons. La Generalitat presenta els seus greuges

Aquest nou episodi d’incomprensió entre el rei i la Diputació per la convocatòria de Corts, s’afegia als nombrosos problemes que es vivien aquells dies. La greu situació econòmica del Principat, tot just superat l’últim brot de pesta, semblava lluny de millorar. Els problemes a l’interior del Principat anaven de mal en pitjor i la guerra amb el comte de Pallars semblava inevitable. En els primers dies de març arribava a

---

⁹²⁰ *Ibidem.*

⁹²¹ En aquest moment els diputats estaven preocupats per la situació dels comtats de Pallars i Castellbó, mentre que als consellers de Barcelona estaven ocupats en la crisi dels forments i l’afèr de Flix. Un enfrontament entre el rei i la ciutat per unes barcasses carregades de forments i blat, propietat del germà del tresorer reial, cereals que el batlle de la localitat havia intervingut per ordre del Consell de Cent.

⁹²² ACA. Generalitat, N-711, f. 52r.

⁹²³ *Ibidem.*

Barcelona el diputat Ramon de Bellera, un dels seus principals enemics. Al pessimisme del moment s'hi afegia la manca de resposta dels monarques en la seva petició per facilitar els intercanvis comercials amb Castella, una proposta de la que feia quasi un any i de la que encara no hi havia resposta. Davant la situació, l'11 de març els diputats i oïdors escrivien als seus company, Pere de Cardona i al seu pare, per anunciar-los que volien enviar algú a la cort.⁹²⁴ Reunits en consell el 14 de març de 1484 els diputats i els advocats Jaume Destorrent i Guerau de Guardiola, decidiren enviar a la cort al doctor en dret i canonge de la Seu d'Urgell, a més d'oïdor del trienni anterior Martí Pere Pons. Els diputats justificaven la seva elecció per l'experiència i coneixement dels capítols i ordinacions de la Casa. Dos dies més tard escrivien al sobirà per comunicar-li la seva decisió.⁹²⁵ De forma breu, li feien saber al monarca que si enviaven algú a veure'l era per plantejar la possibilitat d'afavorir el comerç entre Catalunya, Aragó i Castella. La seva segona preocupació era novament el comtat de Castellbó, que continuava negant-se a pagar els drets del General fixats en la darrera Cort. Per últim, afirmaven existir altres motius, que no detallaven i que deixaven en mans del seu emissari. Quins eren aquests assumptes?

Un cop més, les instruccions preparades per a Martí Pere Pons ens donen una idea detallada de quins eren els interessos i els objectius de la Diputació. I aquests havien augmentat de manera destacada en poc més d'un any, si ens atenem a les ordres que va rebre Guillem de Santcliment a l'abril de l'any 1483. El cert és que aquesta vegada, en la seva major part, eren una veritable llista de greuges contra el monarca.⁹²⁶ Alguns dels apartats, tractaven temes coneguts, que en la majoria dels casos havien anat complicant-se amb el pas del temps. Altres de nous, obrien el camp sobre recents problemàtiques que marcarien el futur de Catalunya i de la mateixa Diputació. Les ordres arrencaven amb una petició al monarca perquè resolgués un plet que els hi perjudicava directament. Com en altres ocasions havien fet, li demanaven a Ferran II, que prengués mesures per obligar als veïns del vescomtat de Castellbó a pagar els arrendaments acordats a les Corts; un fet enquistat i que s'estenia als territoris veïns, especialment a les terres del Pallars. El malestar pel que estava passant, havia arribat a orelles dels arrendadors, que protestaven a causa dels danys econòmics que estaven

---

⁹²⁴ ACA. Generalitat, N-711, f. 71v-72v.

⁹²⁵ *Ibidem*, f. 55v. Com en ocasions anteriors van escriure anunciant l'ambaixada a la reina Isabel, al cardenal d'Espanya i a altres alts càrrecs de la cort. Com en el viatge anterior, també van escriure als diputats aragonesos.

⁹²⁶ *Ibidem*, f. 58v-67r. Document 42.

patint.⁹²⁷ A més, i responent a la pressió del monarca perquè s'apliqués justícia, des de la Generalitat consideraven que això només complicaria les coses. Pels diputats, la solució passava per insistir davant la comtessa de Foix, animant-la a prendre mesures i convençuts que eren alguns veïns dels vescomtat, contraris als drets de les generalitats, els que confonien a aquesta amb els seus arguments. Per redreçar la situació, els diputats oferien a Ferran la possibilitat d'enviar al propi Martí Pere Pons, aquest cop com a enviat reial, per aclarir la situació davant la comtessa de Foix. Des de la Diputació li confessaven en les instruccions al propi canonge, que havien pensat enviar-lo al Regne de Navarra, però que no ho havien fet per demanar consell i autorització al rei.⁹²⁸ En el cas que aquest autoritzés la seva partida, demanaven a més, que li prepararessin totes les cartes necessàries per a desenvolupar la seva missió.⁹²⁹

Altres demandes plantejades, eren també conegudes des de feia temps. Com els mateixos diputats destacaven, la mes antiga era l'autorització perquè els catalans poguessin comerciar a la fira de Medina del Campo.⁹³⁰ I com havien fet amb Santcliment, repetien de forma detallada la seva proposta per afavorir l'intercanvi duaner entre els territoris i potenciar el seu comerç.⁹³¹ En aquest terreny exigien al monarca una solució definitiva al plet, sobre el dret imposat per Ferran, a les robes genoveses i venecianes que arribaven al Principat. Sobre això li recordaven al monarca que hi havia més a perdre que a guanyar si no es suprimia aquest, perquè mentre hi havia pocs comerciants venecians a Barcelona, eren molts els barcelonins i de la resta del Principat els que comerciaven a la ciutat dels canals.⁹³²

Més enllà d'aquests assumptes, un nou greuge se li presentava al rei. Diputats i oïdors li feien saber el seu malestar per diverses actuacions portades a terme per oficials reials dins el Principat, una pràctica que es tornaria habitual temps després amb el desplegament de la nova Inquisició. Des de la Generalitat protestaven per l'actuació dels funcionaris que, en compliment de processos de regalia, actuaven en territori del Principat sense que els acusats coneguessin els motius pels quals eren interpel·lats, al no existir causes obertes. Pels diputats aquest era un precedent que, a més d'afectar a possibles persones innocents, podia convidar a d'altres a marxar, deixant així el territori

---

⁹²⁷ *Ibidem*, 59r.

⁹²⁸ Recordem que segons les atribucions de la Generalitat no es podia enviar ambaixada a un altre país sense autorització del rei.

⁹²⁹ *Ibidem*, f. 60r.

⁹³⁰ *Ibidem*, f. 64v.

⁹³¹ *Ibidem*, f. 64v-66r.

⁹³² *Ibidem*, f. 67r.

despoblat. En el principal argument per a que rectificués, no dubtaven en recordar-li una llei aprovada pel seu propi pare a les Corts de Barcelona de 1456,⁹³³ que pretenia “evitar que algu no sia executat ans desser conegut esser culpable” especificant fins i tot “que la dita constitució a la letra sia observada e no sia contrafet en alguna part”.⁹³⁴ L’article establia a més, com ells mateixos també destacaven, que de no ajustar-se la seva actuació a la llei, l’oficial no havia de ser obeït, pagant una multa de cinc-cents florins a repartir entre l’agreujat i el rei.

Una altra queixa dels diputats, anava en relació a la comissió feta pel lloctinent a petició del procurador fiscal i dirigida als representants de les localitats del país, reials o de qualsevol tipus, per a perseguir als acaparadors i especuladors de blat. Segons les seves instruccions, el responsable d’aquesta, el jurista Vicent Miquel Novell, havia ordenat que tots aquells veguers o batlles que no col·laboressin amb ell, haurien de fer front al pagament d’importantes multes. Com en el cas anterior, Pere Pons li devia recordar a Ferran que, per diverses constitucions aprovades, en aquest cas pels reis Alfons II, Alfons III, Pere II, Martí I, Jaume II, la reina Maria i ell mateix, no es podien prendre mesures contra els interessats al no ajustar-se la comissió a la llei.⁹³⁵

Però aquests no eren els únics greuges de la Generalitat, hi havia d’altres on també estava present el Consell de Cent. Aquest era el cas de l’afer de Flix, un tema tractat per Vicens Vives en el seu llibre sobre Ferran II.⁹³⁶ Durant cinc mesos, Barcelona i el seu monarca havien estat enfrontats per unes barques carregades de blat que estaven atracades al seu port. Donada la manca de cereal, el Consell de Cent que posseïa la vila i la baronia de la Palma, havia ordenat la incautació de la mercaderia, principalment forment, propietat del tresorer del rei Gabriel Sánchez. Això havia provocat un plet entre Ferran i la ciutat, que va enviar una ambaixada a la cort. El sobirà imposaria el seu criteri utilitzant la seva autoritat, més preocupat per la seva imatge i el precedent que suposava, que pel problema en concret. Però abans de la seva resolució, en el mes de març, la Diputació portava també el tema a la cort de la mà del seu enviat. Segons la seva versió, el lloctinent Enric havia enviat una delegació fins a Flix, encapçalada pel porter reial, Rafael de Cantigorg, amb l’objectiu de garantir el pas de les barques, com

---

⁹³³ CADC. Vol. I. Ll. I, títol VIIIJ, art.3, p. 267.

⁹³⁴ ACA. Generalitat, N-711, f. 60v. Aquesta nota i l’anterior.

⁹³⁵ Detallem algunes d’elles. En el cas del rei Alfons II a les corts de Montsó es va aprovar que no es podia actuar contra ningú sense coneixement del jutge. La del rei Martí establia que tot oficial només pot utilitzar la seva potestat ordinària. La de la Reina Maria que no es podien crear nous oficials o comissaris i anar pel territori sense consentiment de Corts. De Ferran es fa esment a la constitució de l’observança. *Ibidem*, f. 61r-62r.

⁹³⁶ VICENS VIVES, J. *Ferran II i ...* vol. I, pàgs. 272-281.

havia ordenat el rei i en contra de les instruccions del Consell de Cent. A més, i per una ordre del vicecanceller Joan Pagès, s'advertia a tothom que interferís el seu pas, sots pena de ser acusat d'incomplir les ordres reials. Gràcies a aquesta ordre, afegien, el sotsveguer de Tortosa havia trencat les portes de la vila i dels magatzems i se'n havia endut els forments retinguts. La gravetat del que havia passat portava a la Diputació a no quedar-se al marge, al considerar que l'autoritat de Barcelona i el seu representant, el batlle de Flix, que complia les seves ordres, havia quedat en entredit. En resum, era per tot plegat pel que demanaven a Pons, com a representant seu, que li fes saber al rei que la seva actuació en aquest assumpte era contrària a les constitucions del Principat i els privilegis i llibertats de la ciutat de Barcelona. En aquest cas, la seva protestat estava basada en una constitució de Pere III i en el fet en que també s'havien aturat i descarregat naus amb forments per abastir la ciutat de València. Però com va passar en el cas de les acusacions sense proves o causes obertes, el que probablement va molestar més al sobirà, és que els diputats insistissin novament en recórrer a la constitució "Poc valdria", per posar en entredit les seves actuacions.⁹³⁷ I per empitjorar les coses, li recordaven també, que per la seva constitució i d'altres anteriors, els oficials reials no podien entrar en baronies o altres llocs que no estiguessin sota la jurisdicció del monarca. De Barcelona, afirmaven, que la ciutat disposava d'un "privilegi per vitualles" atorgat en època del rei Pere, i que a més havia estat "empatxada, privada e perturbada" en la seva jurisdicció sobre Flix i la seva baronia fins al punt de perdre quasi la seva possessió.⁹³⁸

D'aquest plet, Jaume Vicens Vives va concloure en la seva tesi doctoral, que davant aquest problema, la raó legal estava del costat dels consellers però els va responsabilitzar de no tenir un mínim de transigència per afavorir l'entesa entre la ciutat i el sobirà. En el cas de la Generalitat podem afegir que, fidel a la seves atribucions, no va dubtar en defensar els interessos de Barcelona com a cap i casal de Catalunya, com feia amb les lleis i constitucions del Principat. A més en aquest cas i a diferència d'altres ocasions, on les desavinences entre el Consell de Cent i la Diputació eren evidents, totes dues anaven juntes en la seva resposta al monarca. Clau per entendre aquestes accions combinades era, probablement, l'advocat del General Jaume Destorrent, que mantenia intacta la seva vinculació al Consell de Cent. Però mentre que

---

⁹³⁷ ACA. Generalitat, N-711, f. 63r. També li recorden com la constitució "Poc valdria" també va ser jurada pel lloctinent i el vicecanceller.

⁹³⁸ *Ibidem*, f. 64r.

per Barcelona, el que va passar en aquells primers mesos de l'any no va tenir majors conseqüències, segons Vicens Vives, en el cas de la Generalitat, difícilment el rei podia oblidar que aquests li recordessin reiteradament les lleis aprovades pels seus avantpassats i el que encara era pitjor: les lleis aprovades per ell mateix en les úniques Corts que havia celebrat en el Principat.⁹³⁹

Pons es trobava de camí a la cort quan Ferran encara escrivia als diputats l'últim dia de març, demanant la seva presència a Tarassona.⁹⁴⁰ Per pressionar-los més, també es dirigia al seu cosí demanant-li que fes tot el possible perquè els catalans acudissin en presència seva. A la preocupació del lloctinent per la delicada situació del Pallars, Benito Marco, un dels capitans adeptes al seu compte, havia atacat Claravalls i Concabella aquell mateix mes, el sobirà li ordenava que no fes res fins que rebés ordres seves, dedicant-se només a perseguir assaltants de camins.⁹⁴¹ El rei semblava voler quedar-se al marge, no prenent cap acció que pogués perjudicar a Hug Roger III, i pensant potser que els enfrontaments responien més a un afer entre nobles, que no a una qüestió d'estat.

El dies passaven i cada vegada era més evident que les Corts no es celebrarien com el sobirà desitjava. El 8 d'abril, quatre mesos després de la seva arribada a Tarassona acompanyat de la seva família, perdia la paciència. Ferran mostrava el seu malestar escrivint al comte de Cardona i Prades i al seu fill, el conestable, després de rebre a uns emissaris amb missatges poc tranquil·litzadors. El sobirà es lamentava del fracàs de les gestions portades a terme per animar als catalans a assistir a la convocatòria de Corts. A més, no entenia com a diferència dels seus altres territoris, aquests es resistien a acudir a la seva convocatòria. I més tenint en comte, com afegia, que l'objectiu fixat era recuperar precisament els comtats del Rosselló i la Cerdanya.⁹⁴² Per tot plegat, li demanava que pressionés tot el possible per aconseguir que es celebressin les Corts. Per intentar capgirar la situació, no dubtava en rogar-li que viatgés fins la cort per reunir-se amb ell, convençut que pel seu exemple, molts nobles l'imitarien. Amb tot, i conscient de la seva elevada edat i delicat estat de salut, deixava

---

⁹³⁹ Els diputats també mostraven el seu malestar per les crides publicades pel lloctinent, el veguer, i altres oficials reials pel enfrontament entre Benito Marco, capità del comte de Pallars, i Pere d'Ansa, adepta els Cardona. El diputats li recordaven a Ferran com només ell podia recórrer al "Prínceps Namque" i en tot cas la situació no era tant greu com per fer-ho.

⁹⁴⁰ Des de la Diputació altre cop contestarien negativament el 12 d'abril utilitzant els mateixos arguments que en respostes anteriors. ACA. Generalitat, N-711, f. 72v.

⁹⁴¹ ACA, Cancilleria, curiae sigilli secreti 3608, f.192v.

⁹⁴² "Los dits cathalans deurian mes instar e desitjar que altres" sentenciava el rei. ACA, Cancilleria, curiae sigilli secreti 3608, f. 202r.

la porta oberta perquè viatgés en el seu lloc el conestable.⁹⁴³ Aprofitant el seu correu, Ferran es referia a la situació del Pallars, felicitant-se per la nova aliança entre el noble i la princesa de Viana, per fer front a la gent armada que des del Pallars atacava el comtat de Castellbó. Per reforçar la seva aliança, li demanava que escrivís a la princesa Magdalena de Valois, amb el compromís que ningú dels seus vassalls seria atacat. Per aquest motiu demana als Cardona que “siguin molt curosos” per vetllar per la pau en els límits dels seus territoris. Però al mateix temps i en un gest molt propi, també els hi ordenava que “sens nostra licencia vos manam no farau moviment algu ni doneu favor y ajuda ne a la dita princessa ne a altri fins que de nos hajau expres manament”.⁹⁴⁴ Una petició que mostra la desconfiança reial envers tot allò que estava passant al territori i on es jugaven els interessos dels comtes de Cardona i de Pallars. Precisament i sobre els homes del segon, que capitanejats per Marco havien atacat els castells dels Cardona defensats per Rodrigo de Bovadilla i Martí Joan Meca, el sobirà demanava sense gaire convenciment que es mantingués alerta i preparat a castigar-los, però sense prendre la iniciativa perquè la situació empitjorava dia a dia.

La gestió del rei d’Aragó davant el noble més destacat del Principat, va ser inútil. No coneixem que li va contestar el vell noble, que va rebre la seva resposta de la mà d’un criat. Però aquest immediatament el va respondre encara més enfadat. Havia passat un mes i Ferran no entenia que aquest i el seu fill no obeïssin les seves ordres. En la seva resposta, confessava estar encara més molest al considerar que res impedia la seva presència a la cort i que si el problema era la seva elevada edat, el que calia fer era ordenar al seu fill que ocupés el seu lloc a l’ambaixada. Pel rei era la seva voluntat la que no li permetia portar a terme el viatge i no les excuses com l’edat o fins i tot la del seu altre fill, el diputat i bisbe d’Urgell, Pere de Cardona, del que el rei afirmava “ny tan poch la excusa del bysbe vostre fill es prou sufficient en special vista la resposta que dels diputats aguem”.⁹⁴⁵ Conscient que amb retrets no aconseguiria doblegar la voluntat del comte del que no podia oblidar els serveis prestats a la seva família des de la infantesa quant pare i fill van defensar a Ferran i a la seva mare en el setge de la Força fins el present, s’acomiadava mostrant el seu tarannà més conciliador:

“Confiant que us portareu en lo que al servey nostre cumple com acostumat haveu, e tots temps haveu fet del que dieu per nos se comporta en que vos siau

---

⁹⁴³ Fins i tot si aquest no podia anar – la situació al Pallars era cada cop més delicada- Ferran estava disposat a que anés un procurador amb poder per participar a les corts. *Ibidem.*

⁹⁴⁴ *Ibidem.*

⁹⁴⁵ ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, f. 7v.

diffavorit nos desplaui vos tingau tal pare: car nostra intencio nunca es stada desfavorir en sa justicia a persona alguna per umil que sia quan mes dabos de qui tants serveys havem reebuts e speram reebre.”⁹⁴⁶

Quin era el veritable motiu del malestar del comte de Cardona? Coincidia amb la Generalitat que la convocatòria de Corts no s’ajustava a la legislació del Principat o responia a interessos més personals? Motius potser no li faltaven, doncs el sobirà havia perdonat un temps abans, el mes de desembre de l’any 1483, al seu principal enèmic el comte de Pallars i a més, quan s’estaven produint nous enfrontaments entre els seus homes, el rei no semblava gaire partidari d’empendre una guerra en tota regla.

Un fet concret ocorregut en el mes de maig, canviaria l’actitud del rei Ferran II respecte al comte de Pallars. Tots els seus intents de reconciliació i la resistència a que els Cardona ataquessin les seves propietats, van canviar quan aquest va declarar la guerra a la reina Caterina, menor d’edat i germana de Francesc Febus. Justament la lluita per les possessions del Foix, vescomtes del territori, donaria posteriorment una dimensió internacional al conflicte. La por pel fet que els francesos, sota el regnat de Carles VIII i de la mà de Joan de Narbona, aliat posteriorment al de Pallars, poguessin obrir una falca en el territori, van fer a Ferran canviar d’actitud deixant actuar als Cardona i encarregant-los després d’acabar amb els seus dominis⁹⁴⁷. Conscients del que estava passant aquells dies - no oblidem el protagonisme del diputat eclesiàstic en el consistori -, des de la Diputació s’informava al monarca immediatament de tot el que passava. Confiant en que estigués al corrent del que passava, a mitjans de maig l’avisaven, per les informacions rebudes dels capítols i còsols de la Seu d’Urgell, que un exèrcit de quatre-cents homes es dirigia cap el comtat de Castellbó per envair-lo.⁹⁴⁸ Aquest fet beneficiaria els interessos dels Cardona en molt poques setmanes.

Aliens a aquests esdeveniments, els membres de la Diputació viurien en aquells dies dos esdeveniments importants pel funcionament futur de la institució. El 3 de maig moria el notari i un dels escrivans ordinaris de l’escrivania major, Nicolau Sala. Uns dies més tard, el 20, els tres diputats escollien com a successor seu al també notari i veí de Barcelona, Joan Navarro. Aquest era secretari reial i havia estat enviat pel propi

---

⁹⁴⁶ *Ibidem*.

⁹⁴⁷ A resposta d’una carta del lloctinent on li informa de les escaramusses entre els homes del comte de Cardona i el condestable contra els del comte de Pallars, Ferran afirmaria el mes de juliol “que todo quanto se faze es con sabidurya y mandamiento nuestro lo qual por certos respetos queremos se faga sin official nuestro y por esso no cumple sino dissimular lo y en caso aquellos pidiessen socorro que les deys con todas vuestras fuerza”. ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, f. 14v. Això fa pensar si l’actuació dels Cardona responia des del principi a una estratègia pactada amb el rei.

⁹⁴⁸ ACA. Generalitat, N-711, f. 53r..

Ferran a Barcelona per demanar als diputats que acudissin a Tarassona per a celebrar Corts Generals. Els diputats especificaven, que entre les seves funcions, estaria la d'efectuar els pagaments i ajudar als oïdors en les seves tasques i al racional en els seus comptes i obligacions.⁹⁴⁹ En aquesta elecció podem veure un dels primers exemples, juntament al de Destorrent, de com persones de la confiança del monarca, ocupaven llocs claus en el funcionament de la Diputació. Fet que els hi permetia conèixer de primera mà i des de dins, si el seu funcionament era correcte. En el segon esdeveniment també estava present la mort i la necessitat de cobrir una vacant. Aquell mateix mesoria també el vicecanceller Alfons Pagès.⁹⁵⁰ El mateix dia de l'òbit, el 22 de maig, consellers i diputats escrivien al monarca comunicant-li la notícia. Però mentre els primers es limitaven a això, des de la Generalitat a més, suplicaven al monarca que fos substituït prest per una persona "streta" e de consciencia preheminent"⁹⁵¹ Fins i tot enviaven una segona carta aquell mateix dia, amb la mateixa demanda, després de parlar amb els consellers de la ciutat.⁹⁵² Quin interès podia tenir la Diputació en relació a aquest càrrec? La resposta ens l'ofereix el propi Vicens Vives en el seu llibre sobre *Ferran II i la ciutat de Barcelona*. L'advocat del General, Jaume Destorrent, estava interessat en ocupar aquest càrrec com també ho estava el regent de la Cancelleria Antoni de Bardaixí. Però el rei volia que ocupés el càrrec Alfonso de la Cavalleria i així li va fer saber a aquest últim.⁹⁵³ En el cas de l'advocat del General i antic conseller en cap de Barcelona, sabem per una carta del sobirà enviada al lloctinent el mes de juliol que no comptava amb ell malgrat els seus serveis a la monarquia i de la intermediació del propi lloctinent:

“Es verdad que nos tenemos y siempre havemos mirado al dicho micer Torrent por tal como vos dezis, ni tampoco tenemos olvidados los servicios de aquel y de todos los suyos, pero queriendo proveer principalmente a la buena administracion de la justicia y a la ydonea y devida provision del dicho officio, a todo lo qual mucho contrasta multiplicacion de oficiales en el dicho officio, y

---

⁹⁴⁹ ACA. Generalitat, N-712, f. 23v-24r.

⁹⁵⁰ Entre les últimes dedicacions del vicecanceller estava la de resoldre el plet d'Elfa de Perelló contra Castellana de Requesens. El rei estava molt molest amb el lloctinent però sobretot amb Pagès per com havien actuat per donar fi al plet. ACA, Cancilleria, curiae sigilli secreti 3608, f.130r-130v.

⁹⁵¹ ACA. Generalitat, N-712, f. 5v.

⁹⁵² *Ibidem*, f. 6r.

⁹⁵³ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti, 3664, f.146r. En el cas de Bardaixí la seva sol·licitud va ser denegada el 31 de setembre de 1484.

veyendo que en el dicho officio de vicecanciller tenemos a a micer Alonso de la Cavalleria, cuya suficiencia dias ha tenemos experimentada y conocida...”⁹⁵⁴

Comenta l'historiador que la negativa reial provocà el distanciament entre Ferran i Destorrent. Era cert que l'advocat havia realitzat importants feines pel monarca, entre elles segurament informar-lo de tot allò que passava dins la Diputació, però tanmateix, el monarca reconeixia, en el paràgraf anterior, que el càrrec de vicecanceller havia de ser per a una persona honesta i respectable, i recordem que, Destorrent l'exconseller en cap, tenia un historial que no s'ajustava a aquesta imatge com havia passat en els enfrontaments viscuts amb la Generalitat en els primers mesos del regnat del nou monarca. A més, sabem que tenia amb una forta oposició de diverses i importants persones de la ciutat, i el rei sabia perfectament en què li podia ser útil i en que no. La seva decisió, condicionaria les seves futures accions tant dins la Diputació com, novament, en el Consell de Cent.⁹⁵⁵

A finals de mes, el bisbe d'Urgell, Pere de Cardona, deixava Barcelona per reunir-se amb el seu pare en llurs terres, mentre que el diputat Guillem Ramon de Bellera, fidel als seus senyors, marxava al Pallars per a seguir de prop els esdeveniments que es succeïen al comtat. En aquells dies de primavera, nous problemes anaven agafant embranzida i en qüestió de molt poc temps, els diputats i els seus companys serien arrossegats per ells. Ens referim a la implantació de la nova Inquisició al Principat i la revolta dels remences.

4.1. LA IMPLANTACIÓ DE LA NOVA INQUISICIÓ. LA REVOLTA REMENÇA

Per les qüestions tractades de manera detallada en les pàgines dedicades a l'historiografia, ningú posa en dubta que, tot i la seva simultaneïtat, eren assumptes sense cap vinculació. L'afer remença responia a un problema que vivia el camp català des del segle XIV com a mínim. Però la situació havia arribat a la seva màxima tensió en la dècada dels anys vuitanta del segle XV, després de l'aliança entre camperols i monarquia al llarg dels anys de la guerra civil, al no veure's els primers recompensats al final del conflicte. Res havia fet Joan II, al llarg la dècada dels setanta, per millorar la

---

⁹⁵⁴ ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, f. 14v.

⁹⁵⁵ El 21 d'agost el diputat Blanca en la postdata de les instruccions que Navarro se'n porta a la cort lamenta que encara no s'hagi elegit al successor de Pagès. També es queixa que ordres del rei vagin signades com a vicecanceller per Alfonso de la Cavalleria quan el substitut encara no havia estat anomenat, un fet que aniria contra constitucions. ACA. Generalitat, N-712, f. 45v.

seva condició. La frustració definitiva arribaria amb les Corts del nou rei, les de l'any 1481, i especialment amb l'aprovació d'un dels seus capítols, del que no va vàrem parlar en el seu moment: la constitució "Com per lo senyor". Aprovada gràcies a les pressions dels nobles sobre el jove monarca, aquesta portava al camp català als temps anteriors a la sentència interlocutòria d'Alfons el Magnànim, signada l'any 1457 per la qual s'havien invalidat els mals usos senyorials. Historiadors com Jaume Vicens Vives o Ernest Belenguier, consideren que Ferran II era conscient que aquesta no suposava cap solució, però en aquell moment no li va quedar una altra alternativa i va haver d'acceptar-la. El que passaria a continuació, seria conseqüència d'aquesta decisió, fet que no corregiria fins a després dels successos que estaven a punt de desencadenar-se.

L'altre gran assumpte que entraria en escena en aquest moment és el de l'arribada d'una nova Inquisició - la vella institució catalana havia quedat del tot obsoleta - per voluntat dels reis i especialment del propi Ferran. En aquest cas podem parlar d'una decisió premeditada del monarca que estava disposat a posar en marxa més enllà de tota resistència. No detallarem com es va instaurar en tots els dominis de Ferran II, tema força conegut, però si cal remarcar alguns fets puntuals. El Sant Ofici havia estat creat per una butlla de Sixte IV, el novembre de l'any 1478. Aquesta Institució de nova creació en terres castellanes, res tenia a veure amb l'antic model encara vigent a la Corona d'Aragó. Com va assenyalar Ernest Belenguier, aquest responia més "a una fiscalia acusatoria i al rigorismo de un juez poco clemente"⁹⁵⁶ on era possible que un acusat no conegués a qui el podia haver acusat, aspecte polèmic que centraria gran part de les futures crítiques. A més, el nou tribunal, no estava subjecte a jurisdiccions episcopals que poguessin actuar com a recurs d'última instància i en darrer lloc, les seves condemnes, de tipus molt divers, podien incloure, fins i tot, la foguera. Més enllà de tot pecat, era evident que el fet de no formar part de l'església catòlica, també era un delictes polític, en uns territoris que Ferran desitjava "nets i en harmonia".

Després de dos anys de vacil·lacions, el nou tribunal va començar a funcionar a Sevilla el setembre de 1480 i en poc temps va demostrar la seva eficàcia als ulls dels seus promotors. El Papa, informat del que estava passant, va intentar recuperar les seves atribucions derogant la butlla de 1478, exigint una major defensa pels acusats, i retornant les jurisdiccions als bisbes. Però Ferran, no estava disposat a renunciar a una maquinària tant eficient per a controlar els seus regnes. El monarca, obviant al Sant

---

⁹⁵⁶ BELENGUER I CEBRIÀ, E., *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia*, PUV, València 2012, p. 125.

Pare, va expandir la Inquisició per altres ciutats andaluses i castellanès. Tanmateix el sobirà era conscient que mentre en aquests territoris tot havia estat fàcil, no seria el mateix a Aragó, Catalunya i València, territoris impregnats d'un fort sentiment constitucionalista i que tenien el seu propi tribunal dedicat a aquests assumptes. El sobirà sabia que no podia fer excepcions en els seus dominis, perquè de fer-ho donava una oportunitat a tots els fugitius que busquessin fugir a un lloc segur, una possibilitat que no casava bé amb la idea d'equilibri, que es pretenia, pel cos social que formaven els súbdits.

Vençuda la resistència de Sixte IV, aquest anomenava inquisidor general d'Aragó, València i Catalunya al que ja ho era per a Castella, Tomàs de Torquemada, a l'octubre de l'any 1483. Era el pas previ per a que el Sant Tribunal arribés a tots els territoris de la monarquia. El Regne de València seria el primer en mostrar la seva resistència als plans reials. Els següents serien els catalans i al capdavant el Consell de Cent barceloní i la Diputació.

Ja coneixem com funcionava la Generalitat del trienni de 1482. Dominada pels Cardona, havia fet de la seva funció principal, el cobrament dels drets de les generalitats, la seva màxima dedicació. A aquesta es sumava, puntualment, la defensa de les lleis del país que exercia, com havien demostrat, al oposar-se a acudir a les Corts convocades per Ferran a Tarassona. En tot cas, diputats i oïdors coneixien bé la voluntat i l'autoritarisme del rei, i com de la mateixa manera el monarca estava informat, gràcies a persones de confiança de dins de la institució. Condicionats per les últimes Corts havien, a més, de fer-se càrrec de pagar el donatiu aprovat, per fer front als préstecs rebuts i fins i tot portar a terme lluïcions de censals. I tot això, en un context de crisi econòmica agreujada en els últims anys per diversos episodis, com la pèrdua dels territoris del comtat d'Empúries. Lluny quedava l'energia i la resistència que la Diputació del General havia mostrat en les dècades anteriors a la guerra civil. I per acabar de complicar-ho, es sumaven els problemes que es vivien al Pallars i Castellbó, comtats on perillava el cobrament dels seus impostos.

La Inquisició de Ferran II arriba a Catalunya

Aquesta era la situació de la Generalitat en el moment en que el monarca va decidir implantar la Inquisició al Principat. Embolicada en els seus propis problemes, seria Barcelona qui prendria el lideratge a l'hora de respondre a les seves intencions. I

precisament va ser la ciutat, la primera en alertar sobre el que estava passant a altres territoris. El 19 de març de 1482 l'ambaixador barceloní Joan Bernat de Marimón, advertia al Consell de Cent que a València s'havien iniciat alguns processos i que per la seva causa, molts conversos del regne estaven “per buydar aquella ciutat e despergir se per universum mundum”.⁹⁵⁷ Com destacà Vicens Vives, Marimón es lamentava que, si succeïa a Barcelona el mateix, es produïren grans danys a la ciutat. L'any següent, el 1483, no oferiria cap novetat més enllà del nomenament de Torquemada com a inquisidor major.

Les coses començarien a canviar al llarg de l'any 1484. El sobirà en una carta circular datada el dia 7 de maig, comunicava a diputats i consellers, mitjançant l'oficial Joan Medina, que el papa Sixte IV havia consentit a implantar la Inquisició en els seus regnes. Anunci que justificava així:

“Por quanto nuestro muy sancto padre informado que en nuestros Reynos hay muchas personas que olvidada la propia salud de sus almas siguen ritos judaycos e maffometricos e otros deuiantes de la fe. Para corregir y enmendar los quales de consentimiento e voluntat nuestra ha ordenado que en todos los dichos nuestros Reynos se faga Inquisicion contra lo que como dicho es han cometido el delito de la heretica pravitat.”⁹⁵⁸

Ferran també ordenava que s'ajudés, reverenciés i honorés als inquisidors que ell nomenés, advertint que tot aquell que no ho fes, que seria castigat amb una pena de deu mil florins i privació d'ofici. Una amenaça que sempre estaria present, per a diputats i consellers, i un exemple de la determinació del monarca per a veure complets els seus desitjos.⁹⁵⁹

La missiva reial arribà a Barcelona a finals de maig i amb ella s'afegia una credencial del sobirà a favor de Joan Franco i Guillem Caselles, designats pel propi inquisidor Torquemada per exercir els seus oficis a la ciutat. Segons el propi Jaume Vicens Vives, Franco, que fou l'únic que va presentar la credencial, no va ser ben rebut. El 31 de maig, els consellers, molestos, es dirigien al rei fent-li arribar el seu malestar, i utilitzant per primer cop dos arguments principals: el primer, que la seva implantació perjudicaria seriosament al comerç del Principat, i el segon, que aquest anava contra les

---

⁹⁵⁷ AHCB. Patents, 19 de març de 1482. Citada per CARRERAS, F. íntegrament, p. 507, vol. III, de *Jueus i judaitzants*. També VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 371.

⁹⁵⁸ ACA. Generalitat, cartes diplomàtiques, V, 237, 544.

⁹⁵⁹ *Ibidem*.

lleis del Principat i els privilegis de la ciutat.⁹⁶⁰ Buscant alternatives i degut a la gravetat de la situació, el conseller en cap Guillem Oliver i els seus companys, es van posar en contacte amb el lloctinent⁹⁶¹ i amb els diputats per coordinar la seva estratègia. Els representants de la ciutat també van escriure a l'escrivà de la cort Jaume de Casafranca perquè se n'encarregués de l'assumpte, al considerar que no ho podia fer el regent de la Cancelleria, Antoni de Bardaxí, ocupat aquelles setmanes en altres assumptes. Per aquesta causa també li sol·licitaven que fes arribar al sobirà les seves cartes i les dels diputats.⁹⁶²

Arribats a aquest punt és interessant comparar les lletres enviades a Ferran II per les dues principals institucions catalanes. Molt més extensa la de la ciutat, escrita el dia 20 de juny, detallava tot el que havia passat fins aquell moment i posava en coneixement del monarca les seves gestions davant el lloctinent Enric, per a veure si es podia sobreseure o endarrerir la potestat que havien rebut els inquisidors. A més, i fent referència a precedents com els succeïts a València i Aragó molts fugirien a l'estranger. Fent seu el paper de la Diputació també advertien que la implantació del tribunal eclesiàstic anava en contra de les lleis i constitucions del Principat i fins i tot del dret del General. Els consellers estaven confiats de no trobar cap jueu a la ciutat, però en cas de fer-ho, afirmaven, sempre es podia recórrer a la Inquisició local.⁹⁶³ La carta de la Diputació, més curta i escrita un dia abans, oferia un to més rotund.⁹⁶⁴ Obviant el fet que els homes de la Inquisició tenien les seves credencials, parlaven d'ells com "alguns quis dihen comissaris o inquisidors" fet pel qual, afirmaven, causava "no sols gran admiració per esser cosa insolita".⁹⁶⁵ El diputat reial - els seus companys no es trobaven a Barcelona -, parlava d'un consell celebrat amb Enric d'Aragó, on s'havia posat de manifest, com assenyalaven els consellers, que la presència dels inquisidors anava contra les constitucions del Principat. A més, Joan Blanca, també es referia als procediments que aquests seguien en diferents regnes, com el de Castella i el de València. Per a l'home de la Generalitat, aquest era un moment en el que semblava que l'economia es recuperava i es produïa un lleuger augment de la població, i l'arribada del

---

⁹⁶⁰ AHCB. Lletres closes, 1483-1485, f. 143. També feien referència al que havia passat fins a llavors a València.

⁹⁶¹ Al lloctinent li van demanar que volgués sobreseure les ordres rebudes pel monarca. AHCB. Lletres closes, 1483-1485, f. 144v.

⁹⁶² AHCB. Lletres closes, 1483-1485, f. 149. Es dona el cas que tant Bardaxí com Casafranca eren conversos.

⁹⁶³ AHCB. Lletres closes, 1483-1485, f.148.

⁹⁶⁴ ACA. Generalitat, N-712, f. 25r-25v. Document 73a.

⁹⁶⁵ *Ibidem*, f. 25r. Aquesta cita i l'anterior.

Sant Ofici causaria “gran turbació” i portaria a molts a fugir, principalment a França per la seva proximitat. La carta finalitzava reiterant al monarca la petició de no permetre als inquisidors actuar en el territori, com a demostració evident del seu desig de protegir les constitucions del país.⁹⁶⁶

Encara que el rei no coneixia el contingut d’aquestes missives, escrivia novament a la ciutat conscient de la seva resistència a desenvolupar els seus plans. Aquesta vegada utilitzava l’argument de la guerra contra Granada i el que això suposava pels seus territoris, per ordenar que les seves ordres fossin complides. Ferran, a més, els hi exigia que no perdessin el temps en fer complir els seus desitjos, advertint-los del que podia passar si les coses no es feien com ell volia.⁹⁶⁷ Per pressionar-los encara més, tres dies més tard i aprofitant l’ascendent que la reina tenia entre els seus súbdits catalans, aquesta els hi escrivia també demanant-los que s’encomanessin als nous inquisidors i que els ajudessin en la seva feina.⁹⁶⁸ Iniciatives com aquesta mostraven el grau de penetració i determinació dels sobirans en aquest assumpte.

Diputació i Consell de Cent eren conscients que només treballant junts podien resistir l’ofensiva dels seus senyors i aturar la implantació de la nova Inquisició. Els consellers, amb l’autorització del Trentenari, reunien el 9 de juliol, al Consell General de la ciutat. Com assenyalen Carreras Candi⁹⁶⁹ i Vivens Vives,⁹⁷⁰ la ciutat i la Generalitat, com el propi lloctinent Enric i altres persones, estaven disposades a formar un front per oposar-se a les ordres reials. Així en el llibre de les Deliberacions de Barcelona, es destaca que els diputats “se eren oferts... a la defensio de aquelles (les lleis de la terra) amb molta voluntat e amor”.⁹⁷¹ A més, i després de recórrer a diversos experts, aquests dictaminaven que l’arribada dels nous inquisidors no tenia perquè anul·lar ni ultrapassar les competències de l’inquisidor català Joan Comes.

Més enllà del compromís de la Generalitat per fer front a la instauració de la nova inquisició, aquells dies la seva màxima preocupació estava centrada en assegurar-se el cobrament dels drets de les generalitats en els conflictius comtats del Pallars i Castellbó, i en un moment en què la situació es deteriorava ràpidament. Per una carta

---

⁹⁶⁶ *Ibidem*. F. 25v.

⁹⁶⁷ AHCB. Lletres reials originals. A-1652. El rei també els hi comunicava que el religiós Joan Comes deixava de ser l’inquisidor a Barcelona.

⁹⁶⁸ AHCB. Lletres reials originals. A-1654.

⁹⁶⁹ CARRERAS, F., *La Inquisició*, p. 151, apèndix V.

⁹⁷⁰ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 374.

⁹⁷¹ AHCB. Deliberacions 1484-1485, f. 71.

del dia 25 de juny,⁹⁷² sabem que els diputats Pere de Cardona i Guillem Ramon de Bellera, juntament amb el pare del primer, el comte Joan Ramon Folc III i un dels seus capitans Marinot, es van reunir per estudiar la situació i buscar possibles sortides. En aquesta trobada no es va tractar la implantació del Sant Ofici. Deu dies més tard, el 5 de juliol i en resposta a una carta del diputat eclesiàstic sobre la situació del Pallars, l'únic diputat que restava a Barcelona, Pere de Blanca, demanava al bisbe d'Urgell que no el deixés d'escriure per a informar-lo de qualsevol novetat. Ell per la seva part afirmava, sense referir-se als últims esdeveniments, que a Barcelona no passava res digne de menció.⁹⁷³ Encara el 13 juliol, després d'iniciar-se com hem vist els moviments de la ciutat per intentar aturar l'arribada del nou tribunal, Blanca li reiterava al seu companys eclesiàstic que a la ciutat no succeïa res d'important. L'únic fet que destacava, era la marxa d'un tal Bofill amb la intenció d'entrevistar-se amb el rei de França, i les especulacions existents a Barcelona sobre qui l'enviava i els motius que el portaven al país veí.⁹⁷⁴

Conquerida Alora als musulmans, un mes més tard i des de Còrdova, Ferran es dirigia als diputats i consellers de Barcelona.⁹⁷⁵ En les seves cartes donava resposta a les que havia rebut des de Catalunya, datades del mes de juny. La carta al seu cosí, Enric d'Aragó, és la més interessant, per expressar-se amb ell amb més confiança. Respecte la seva preocupació per la implantació del nou tribunal, li responia que no hi havia motius per fer-ho, amb l'argument que si, com li asseguraven, a Barcelona no hi havia casos d'heretgia, res passaria.⁹⁷⁶ A la preocupació dels catalans per com aquesta iniciativa podia perjudicar al comerç i a l'economia del país, el rei assegurava amb un argument que també compartiria amb la ciutat:

“Antes que nos hoviessemos deliberado en dar lugar en que esta inquisicion se fiziesse en ciudad alguna de nuestros reynos hovimos bien considerado y visto todos los danyos e incrementos que desto se podia seguir y que a nuestros derechos y rentas reales ne provendria. Pero porque nuestra firme intencion y zelo es anteponer el servicio de nuestro Señor Dios al nuestro, conociendo

---

⁹⁷² ACA. Generalitat, N-712, f. 17r-17v.

⁹⁷³ *Ibidem*, f. 20r. “Aci S. no ocorren coses dignes de avis”.

⁹⁷⁴ “Aci a punt no ocorre cosa denguda digna d'avis sino ques dun Bofillo es manat anar o per sa voluntat lo nos creen va en vis del Rey de Ffrança de on se fan molts pronostics.” ACA. Generalitat, N-712, f. 22v.

⁹⁷⁵ ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613. Al lloctinent f. 13v-14v; als diputats 15r-15v; als consellers 13r.

⁹⁷⁶ “Porque es fama se bive en ella bien y catholicamente, tanto mas se deve dar lugar y no spantar se de la dicha inquisicion, affin que fallando se sin culpa queden con aquella gloria y fama”. ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, p. 13v.

quanto es sancta cosa proseguir esta inquisicion, en la deliberacion de la qual han cabido muchos y muy assenyalados doctores con el parecer y licencia de nuestro muy sancto Padre, queremos aquella en todo caso se faga, todos otros intereses postposados”.⁹⁷⁷

Fruit d’aquesta determinació demanava a continuació al lloctinent que col·laborés amb el nou tribunal perquè pogués iniciar els seus treballs sense impediments. Per a tranquil·litzar-lo li feia saber que havia ordenat als inquisidors enviats a Barcelona “non se hayan con furia ni crueldad sino con mucha moderacion, observando las dichas constituciones de manera que scandalo alguno non se siga”.⁹⁷⁸ Instruccions que també posava en coneixement dels consellers i que per a Vicens Vives mostraven un Ferran autoritari però no malèvol. Més que sinceres considerem que, amb aquestes paraules, el monarca buscava apaivagar tot tipus de tensions en el territori quan ell estava lluny i dedicat plenament a lluitar contra els musulmans. Autoritari i també realista, no es podia permetre conflictes a la seva reraguarda.

Ferran havia de donar resposta també a la principal crítica de les institucions catalanes al no adequar-se el nou tribunal a les lleis i constitucions del Principat. Aquest era un argument clau per la Diputació, compartit també per la ciutat. Sobre la legislació del país, Ferran li confessava al lloctinent que no volia “quebrantar aquelles antes queremos sean observadas segund las tenemos jurades”.⁹⁷⁹ De la mateixa manera en la seva resposta als diputats, els hi anunciava que, amb la seva implantació no pretenia derogar ni perjudicar cap llei o constitució, compromentent-se a que fossin observades. Per evitar majors problemes els hi deia també que havia estudiat el cas amb els seus consellers, afirmant aquests que no restaven perjudicades. Després d’afegir que amb la creació del nou tribunal es buscava servir a Déu per damunt de tot, el rei manava a la Generalitat de forma “afectuosa e streta [...] que en manera alguna no doneu loch los dits inquisidors sien perturbats ans aquells facen exerceixquen son officí iuxta ses comissions”.⁹⁸⁰ Intentant tranquil·litzar als responsables de la Diputació, com havia fet abans amb el lloctinent, Ferran els hi feia saber que havia ordenat als inquisidors que actuessin amb molta moderació i sense rigor ni crueltat per no escandalitzar a la població. Conscient del paper de la institució com a salvaguarda del compliment i observació de les lleis del Principat, els demanava que no dubtessin en escriure’l per

---

⁹⁷⁷ *Ibidem*, 14r-14v.

⁹⁷⁸ *Ibidem*, 14r.

⁹⁷⁹ *Ibidem*.

⁹⁸⁰ ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, p. 15r. Document 43b.

portar a terme les modificacions necessàries per a que el Sant Ofici s'adaptés a la legislació del Principat. Un oferiment que, a totes llums, mostrava més un desig de guanyar temps per afavorir la seva implantació, que no de ser un sincer compromís.

No satisfet potser dels tot amb les seves respostes, el monarca torna a escriure als consellers⁹⁸¹ i diputats⁹⁸² en la primera quinzena del mes d'agost. Tot fa pensar que la implantació del Sant Ofici a Barcelona no estava essent fàcil i els seus representants havien fet arribar a la cort els seus problemes. Ferran es queixava dels inconvenients que els membres del Tribunal s'estaven trobant per desenvolupar la seva feina, motiu pel qual, els hi ordenava que col·laboressin amb ells. En el cas dels diputats, el sobirà insistia en que aquests no havien fet res en contra de les lleis del Principat i afegint nous arguments per ajudar-los. Nogensmenys aquesta era una oportunitat, segons el rei per a que totes aquelles persones que volguessin reconciliar-se amb la “Santa Mare Església”, ho poguessin fer. A més insistia altre cop, potser per les crítiques rebudes, com la “intencio nostre no es que se use de ningua crueltat ne altra interes nos mou sino es lo servey de nostre senyor e honra de la sua sancta fe catholica”.⁹⁸³ Conscient de que la resistència no cessava i en previsió de futurs greuges que des de la Generalitat se li poguessin presentar, afegia:

“Car no es de creure que tant catholics, christinas com son stats los habitants de aqueix Principat qui impetres les constitucions e privilegis impetrasen co fa que fos en favor de la heretgia. Ne que los reys tant christianisims antecessors nostres atorgasen cosa que fos en detriment de la sancta fe catholica”.⁹⁸⁴

Ferran necessitava que la Diputació li fes costat en aquest afer i per això demanava novament la col·laboració dels seus oficials amb els inquisidors, fins i tot especificava, a qualsevol hora del dia. I els ordenava que no tornessin a demanar-li la seva derogació perquè la seva “inconmutable voluntat” es que aquesta s'implanti de forma definitiva.

Si aquest era el desig del monarca, les seves ordres no serien complides. Com assenyala Jaume Vicens Vives entre el dia 9 i el 16 d'agost, es reunia a Barcelona un consell format per “doctors, juristes i altres homens de sciencia”. Trobada que havia determinat que la implantació de la Inquisició anava en contra de les constitucions, els privilegis, les lleis de la terra i l'observança d'aquelles. Immediatament, el 18 d'agost, els diputats advertien al lloctinent Enric que vistes les conclusions del consell, i que de

---

⁹⁸¹ AHCB. Lletres Reials Originals, B-192.

⁹⁸² ACA, Cancilleria, Inquisitionis, 3684, f. 24r-24v. Document 44.

⁹⁸³ *Ibidem*, f. 24v.

⁹⁸⁴ *Ibidem*.

ser certs uns rumors que afirmaven que el monarca li havia enviat lletres closes per donar noves facultats i llicència als inquisidors, actuaria en contra d'una constitució del rei Martí que deia que aquestes no tindrien validesa si havien estat vistes per altres. A més, i això encara era més greu, consideraven que de confirmar-se les sospites també es violaria la constitució de "l'Observança" aprovada pel propi Ferran II.⁹⁸⁵ Els diputats no estaven al corrent del últims desitjos del rei, partidari de tancar definitivament el cas, però estava clar que ells no estaven disposats a donar-lo per acabat tan fàcilment.

Aquell mateix dia 18, convocat el consistori de la Diputació i davant la falta d'entesa entre les parts es decidia enviar un ambaixador a la Cort.⁹⁸⁶ El 21 d'agost escrivien dues cartes a Ferran per anunciar-li la seva intenció. Així li feien saber que enviaven a Pere Joan Navarro, canonge de la Seu de Barcelona i ardiaca d'Urgell, amb l'objectiu de tractar de diversos assumptes. L'elecció del religiós pot fer pensar que era la persona idònia per tractar amb els monarques el nou plet, tot i que no s'especificava quins eren els temes que volien plantejar.⁹⁸⁷ Com era habitual informaven a la resta de membres importants de la cort de la seva ambaixada.

Jaume Vicens Vives explicava en el seu *Ferran II* com després de les últimes cartes del sobirà, i a causa del consell celebrat pel lloctinent, els diputats i la clerecia van decidir enviar ambaixades per tractar l'afer.⁹⁸⁸ Les instruccions de Navarro posen de manifest com, en el cas de la Generalitat i entre les seves preocupacions no estava només la implantació de la nova Inquisició.

L'ambaixada de mossèn Pere Joan Navarro

El 24 d'agost el religiós deixava Barcelona en direcció a Còrdova.⁹⁸⁹ No havien passat ni sis mesos de la missió portada a terme per Martí Pere Pons davant la cort que novament enviaven una ambaixada a entrevistar-se amb el rei. Era evident que l'absència del monarca per les seves nombroses ocupacions i especialment la guerra de Granada, l'apartaven de les seves obligacions amb el Principat i llurs habitants. A les

---

⁹⁸⁵ ACA. Generalitat, N-712, f. 36r.

⁹⁸⁶ ACA. Generalitat, deliberacions. N-115, imatge 350.

⁹⁸⁷ ACA. Generalitat, N-712, f.37r-37v i f. 37v i 38r.

⁹⁸⁸ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 377.

⁹⁸⁹ Dos dies abans, el 22, marxava a la cort en representació del Consell de Cent, Bernat de Marimón. Els consellers havien escrit al Papa per consultar-li sobre la legalitat de la implantació de la Inquisició. L'antic inquisidor Joan Comes protestava per la seva part davant els delegats de Torquemada. CARRERAS, F., *La Inquisició*, p. 153, apèndix VI.

dificultats evidents per aquest fet, es sumaven altres aspectes que no ajudaven a facilitar les relacions entre la Generalitat i el sobirà.

La lectura de les instruccions de Navarro ens mostren quines eren les preocupacions de la Diputació aquell estiu. Aquestes, anaven signades pel diputat reial i veí de Perpinyà, Pere Blanca, l'únic dels tres que seguia a Barcelona en aquells mesos.⁹⁹⁰ En primer lloc es justificava al propi canonge de Barcelona la seva elecció, per ser una persona “intelligent i pràctica”. El principal assumpte del que calia parlar al monarca era el de la tensa situació al comtat de Castellbó i la necessitat de prendre mesures per solucionar-lo. Així, li recordaven a Ferran que Santcliment ja li havia informat dels problemes que s'estaven produint al no cobrar els drets de les generalitats acordats en les darreres Corts i com des de llavors les coses no s'havien solucionat, tot i les nombroses gestions portades a terme per ells mateixos. Insistien en que aquest era un tema principal pels seus interessos perquè d'aquests ingressos depenia que la Diputació pogués complir amb les seves obligacions. Blanca volia que Navarro també l'expliqués al sobirà que la situació al Pallars era cada cop més delicada després dels últims esdeveniments a França i Navarra i al observar que cada vegada es concentraven a les terres de Pallars “moltas malas gents”.⁹⁹¹ Referint-se novament als problemes que estaven patint per assegurar-se uns ingressos econòmics i reprenent el tema de la prohibició de la venda de forments, mostraven la seva preocupació per la situació de “stretura i miseria de tot aquest Principat e senyaladament la ciutat de Barchinona” per l'alt preu de la quartera - rondava entre els vint i els vint-i-u sous -, i per la delicada situació dels negocis vinculats al comerç en la que es trobaven els conversos, principals mercaders de la ciutat. Aquí entraven, ara si de ple, amb el que estava passant amb els inquisidors. El diputat reial detallava en les instruccions com la presencia de dos d'ells:

“han portat tan gran espant als poblats de aquella ciutat e senyaladament als dits mercaders e altres ques dien conversos que molts de ells se son partits de la dita ciutat e stan per a partir e la negociació ha cessat e cesse en gran dan de les generalitats e de dita ciutat”.⁹⁹²

Més enllà de destacar que l'arribada dels inquisidors podia afectar a l'economia i al comerç del país, Blanca utilitzava per mostrar el seu malestar, com havien fet els

---

⁹⁹⁰ ACA. Generalitat, N-712, f. 40r-45v. Document 45.

⁹⁹¹ *Ibidem*, f. 40v. Aquell mes d'agost Joan de Narbona declarava la guerra al regne de Navarra, al maig ho havia fet Hug Roger III. Aquests fets, van precipitar els fets i la implicació directa de Ferran II, que va encarregar al comte de Cardona envair el comtat de Pallars.

⁹⁹² *Ibidem*, f. 41 r.

diputats en el cas del Pallars i Castellbó, l'argument del perill que suposava per la institució veure disminuir els seus ingressos. Una percepció que s'havia fet patent, segons els diputat reial, a la reunió del consell convocat pel lloctinent uns dies abans. A aquesta afirmació es sumava la possibilitat certa, consideraven, que davant la marxa de moltes persones, la ciutat quedés despoblada.⁹⁹³ Conscient que potser això no era suficient per a convèncer a Ferran del seu error, recomanava recordar-li a Navarro, que Barcelona ho havia passat molt malament durant els anys de la guerra civil.

Com havien fet en les instruccions anteriors reiteraven les seves queixes per la manera d'actuar dels oficials reials. En aquesta ocasió, des de la Diputació, acusaven al lloctinent d'enviar a un oficial seu a Cervera, el jutge Bernat Miquel, amb la ordre d'amenaçar amb fortes multes a tots aquells, inclosos veguers o bisbes, que no li entreguessin els seus forments per vendre'ls posteriorment a preus molt alts. Rebudes moltes queixes dels habitants de la localitat, demanaven al monarca que en compliment de les constitucions del Principat aquestes pràctiques es suspenguessin i ningú fos multat.⁹⁹⁴

La referència a les lleis del país portava, a reiterar des de la Generalitat, la obligació del sobirà de respectar les constitucions i llibertats del Principat. Acollint-se a aquest argument i en referència a la implantació del tribunal del Sant Ofici i les actuacions portades a terme pels seus oficials, li demanaven a Navarro que recordés al rei la posició contrària del Consell a la implantació del nou tribunal. A més, i recuperant un argument utilitzat en els primers mesos del seu regnat contra el vicencaller Alfonso de la Cavalleria, li recordaven que assumptes de tal rellevància havien de ser tractats dins del Principat “de tal contesa nos pot coneixer ne disfer fora Cathalunya com sie causa de Cathalunya, e segons les constitucions del dit Principat, tota alteracio qui sie de causes de Cathalunya se han de veure e determenar en Cathalunya”.⁹⁹⁵ Recuperant l'afirmació de Ferran en la seva última carta, on afirmava que els seus avantpassats havien actuat de forma similar, aquests li responien donant-li la volta, després de consultar els Arxius Reials, que justament aquests havien perseguit als seus propis oficials per desordres comesos. Un fet que, afirmaven, s'estava produint en aquells

---

⁹⁹³ Més endavant s'afirma que molts marxen cap a Perpinyà i Avinyó. Altres busquen passatge per embarcar-se i deixar Catalunya. *Ibidem*, f. 41v.

⁹⁹⁴ Ferran obligaria a Enric d'Aragó a finals d'octubre a prendre mesures perquè això no tornés a passar “pues que no se signe otra cosa salvo vexar y fazer expensas indevidamente a las personas en este principado habitantes. A mucho mejor es no agraviar que despues del agravio hecho redreçar”. ACA, Cancelleria, diversorum sigilli secreti, 3564, f. 161v.

⁹⁹⁵ *Ibidem*, f. 42r.

moments donat que els seus oficials no respectaven ni les constitucions de Catalunya, ni els capítols de Cort i usatges de Barcelona, quan condemnaven a persones sense càrrecs evidents, ni proves, ni acusació formal. Una realitat que ni els mateixos consellers s'atrevirien a denunciar davant Ferran.⁹⁹⁶ I encara, per fer més evident el seu malestar per l'abús dels oficials de la Inquisició, li recordaven que precisament va ser el seu pare, Joan II, qui va aprovar una constitució per la que ningú podia ser perseguit o condemnat sense conèixer els motius pels quals estava acusat. Com si no fos suficient, en una postdata d'última hora, afegien indignats que no s'havia vist en dos-cents anys “temps que no es memoria de homes encontrar” que un inquisidor interrogui a l'oficial del bisbe de Barcelona sobre possibles casos d'heretgia.⁹⁹⁷ Finalment, el diputat reial rematava les ordres al seu emissari amb aquestes senzilles paraules: “Per totes les sobredites rahons e altres les quals ocorren en la dita feyna supplicara lo dit mossen Johan Navarro humilment la reyal Majestat provahisque e mane la sua excelencia los dits inquisidors sen vagen de la ciutat”.⁹⁹⁸ Massa atreviment, tot plegat per a un rei, que estava disposat a fer realitat les seves intencions, costés al que costés! A les resistències que rebia de la Diputació, la ciutat de Barcelona i el propi inquisidor del país, el rei Ferran va respondre el mes d'octubre escrivint al seu ambaixador a Roma per demanar-li que obtingués del Papa Sixte IV un decret que li donés més marge d'actuació a ell, la reina i a l'inquisidor Torquemada. Era la seva reacció a les acusacions que qualificaven als seus inquisidors de ser uns simples comissionats. El monarca, amb les seves noves gestions, buscava que aquests tinguessin rang d'oficials amb caràcter d'inquisidors.⁹⁹⁹

I mentre això succeïa, que havia passat amb les ambaixades enviades pel Consell de Cent barceloní a la Cort? Sabem per Jaume Vicens, que el representant de la ciutat Joan de Marimón, va tenir una estada poc grata. Des de Còrdova, va escriure una carta i altres dues des de Sevilla als consellers, on els informava del fracàs de les seves gestions.¹⁰⁰⁰ Finalment, el dia 3 de novembre era llicenciat de la Cort, amb la negativa del sobirà a atendre les seves demandes. Ferran, fins i tot, es permetia escriure aquell mateix dia per insistir en la necessitat d'afavorir l'actuació dels inquisidors. Per a guanyar-se la complicitat de les institucions catalanes, en un gest difícilment sincer, es

---

⁹⁹⁶ Les instruccions recullen com “per dietes o peatges e altres mensions en los bens de aquells delats fan exaccions e execucions rigidesm penyoren e fan aprehensions de bens e aquells, venen e exequen per la dita causa abans que los dits delats sien condempnats”. *Ibidem*. 43r.

⁹⁹⁷ També afegien que a Barcelona, per lleis dels país, no es podien fer enquestes generals. *Ibidem*, 44v.

⁹⁹⁸ *Ibidem*, 45r.

⁹⁹⁹ ACA, Cancilleria, Inquisitionis, 3684, f.27r.

¹⁰⁰⁰ AHCB. Lletres closes, 1483-1485, f.172.

mostrava disposat a que els oficials del Sant Ofici no dictessin sentència sense consultar abans a un diputat i a un conseller.¹⁰⁰¹ De l'ambaixador de la Diputació disposem d'una carta que des de Barcelona li van enviar en resposta a varies missives seves. En molt mal estat i escrita el 6 de novembre, informaven a mossèn Navarro de les primeres accions dels remences a l'Empordà i Osona. A més li demanaven al canonge, que es coordinés amb Marimón, informat també pels consellers i dirigir-se a continuació al rei per demanar-li que prengués mesures urgents per aturar la revolta.¹⁰⁰² La gravetat dels esdeveniments va portar al monarca a aturar, durant un temps, els seus plans d'instaurar de forma definitiva el seu nou tribunal inquisitorial.

La revolta remença

Al començament d'aquest apartat hem fet referència a la situació del camp català a finals del segle XIV. No hi entrarem en detall perquè altres autors ho han fet de manera monogràfica.¹⁰⁰³ Però cal tenir-ho en compte per entendre quin va ser el paper de la Diputació del General en aquell moment concret, a l'estiu de 1484, quan es desencadenen els fets. Com hem vist, la preocupació principal de la Diputació era tenir garantit un subministrament regular d'ingressos per fer front als seus nombrosos pagaments i especialment a la liquidació dels préstecs que devia la institució. Els diputats estaven ocupats, en aquell moment, en la delicada situació dels comtats del Pallars i Castellbó, i en la implantació de la nova inquisició al Principat. Ara, amb la crisi remença s'obria un nou front on, com amb els temes anteriors, es faria palès el poc marge d'actuació que tenia la Generalitat sorgida dels anys de la guerra civil.

El 13 de setembre de 1484, el diputat reial que restava a Barcelona sense els seus companys de consistori, es dirigia als monarques per a informar-los dels successos que s'estaven produint en el camp català. La carta de Pere Blanca s'anticipava en uns dies a la dels consellers de Barcelona. Alarmat, els advertia que s'estaven produint revoltes de grups de pagesos de remença, fet que havia aprofitat la resta per no pagar censos, tasques i altres drets. La situació era tan delicada que l'estament eclesiàstic del bisbat de

---

¹⁰⁰¹ AHCB. Letres Reials Originals A-1663. Pel que sembla la proposta no va tenir cap repercussió.

¹⁰⁰² ACA. Generalitat, N-712, f. 71v-72r. Com hem vist Marimón ja no es trobava a la cort.

¹⁰⁰³ Només destaquem alguns dels treballs més recents: SERRA, E., "Vicens i els remences. Tornar-hi a pensar", *Pedralbes*, Barcelona 2010, 30, pp. 107-119; FERNÁNDEZ TRABAL, J., "El conflicte remença a la Catalunya del segle XV (1388-1486)", *Afers. Fulls de recerca i pensament* 42/43, Barcelona 2002, pp. 587-624; LLUCH, R., "El conflicte remença fins a l'any 1486", pp. 59-78 i GUAL, V. "Les conseqüències de la sentència arbitral de Guadalupe" a CASALS, À.(Coord.) *Revisió historiogràfica de Jaume Vicens Vives*, Editorial Galerada, Cabrera de Mar 2010.

Girona estava estudiant enviar a la cort a l'abat de San Salvador de Breda, per informar del que passava a Ferran. Davant la complicada situació, el diputat demanava ajuda al monarca.¹⁰⁰⁴

La carta que enviaven els consellers al rei, deu dies més tard, encara era més preocupant. Un grup de pagesos de remença comandats per Pere Joan Sala, el mateix que havia col·laborat en la defensa de la força de Girona en l'any 1462, dins la que es trobaven el llavors infant Ferran i la seva mare, s'havia aixecat en armes contra l'alguatir Gilabert Salbà. Atacat l'oficial del lloctinent quan anava acompanyat del sotsveguer de Girona i una petita escorta a Mieres el 22 de setembre, Sala i els seus homes estenien la revolta per les muntanyes de Girona i per les comarques de Vic i La Selva.¹⁰⁰⁵

Com s'havia arribat a aquella situació? Com vàrem apuntar entre els temes que les Corts de Barcelona no havien resolt de forma satisfactòria, es trobava el plet remença. La pressió a aprovar la constitució “Com per lo senyor” dels braços nobiliari i eclesiàstic, a la que es va sumar el reial,¹⁰⁰⁶ va portar als camperols a la situació anterior a la sentència interlocutòria d'Alfons el Magnànim per la que havien estat invalidats els mals usos senyorial. Si com han destacat diversos autors, aquesta era una solució temporal per a guanyar temps i resoldre el plet més endavant, els fets demostren que no va ser així. Com havia passat amb la reforma de la Generalitat, l'assumpte havia desaparegut d'escena en els darrers anys. Però que Ferran no fes res, no volia dir que es desvinculés del tema. Així, i potser pel que pogués passar en el futur, es va garantir un contacte permanent amb els pagesos més favorables a mantenir acords amb la monarquia. Per una altra banda i mitjançant el seu cosí, el lloctinent Enric va intentar, sense èxit, que els nobles i també els alts eclesiàstics no fossin massa durs amb els seus camperols. Una petició poc realista si tenim present que aquest era també un gran propietari i més després d'apropiar-se de les terres de l'Empordà que estaven en mans de la Diputació.¹⁰⁰⁷ Potser conscient d'això, Ferran va recórrer també al baró de Cruïlles el març de 1483, per intentar concòrdies generals. Una iniciativa que no va tenir èxit per ser un encàrrec complicat. L'agost d'aquell mateix any i a canvi de seixanta mil florins

---

¹⁰⁰⁴ ACA. Generalitat, N-712, f. 55v carta al rei, f. 56r carta a la reina.

¹⁰⁰⁵ Entre 300 i 400 remences atacaren a l'oficial reial i la seva escolta. Salbà va perdre un ull a causa d'una fletxa. Un dels homes de l'escorta va morir de dues llançades mentre que el sotsveguer va ser fet presoner. Sala va perseguir a Salbà, que havia fugit ferit per a degollar-lo.

¹⁰⁰⁶ Cal recordar que Jaume Destorrent formava part del braç reial de les corts com a síndic, juntament amb Ramon Marquet, Joan Ros, Galcerán Carbó i Joan Roig.

¹⁰⁰⁷ Aquí el lloctinent prenia partit pels seus interessos. Res a veure amb la postura que havia adoptat en relació a la constitució de la nova Inquisició.

dels cent mil que els camperols havien promès al rei Alfons, una ambaixada remença que es va traslladar a Còrdova, va aconseguir de Ferran la legitimació de la “salvuarda”, una autorització legal per a que els remences poguessin reunir-se i tractar l’emancipació dels mal usos i del nomenament dels síndics i procuradors, per a iniciar un procés que aportés una solució satisfactòria. Això permetia al monarca centrar-se en els seus principals interessos, encapçalats sens dubte per la guerra de Granada. De la mateixa manera havia delegat, a la família Cardona, la resolució de la crisi del Pallars encarregant-los la ocupació del comtat. La situació un any després i davant de l’enquistament del problema, va fer que els grups de remences més radicals cridessin a la revolta, utilitzant el nom del sobirà per animar a la població a aixecar-se en la defensa dels seus interessos. La situació era molt delicada i no es podia perdre temps. Estava en joc l’autoritat reial i en qualsevol moment una espurna podia provocar una revolta general a tot el Principat, on estava present la crisi econòmica. A més, per a molts encara pervivia el record del darrer conflicte civil. Comunicats a Ferran II els darrers esdeveniments, la ciutat reunia el 25 de setembre el seu Trentenari, per analitzar la situació després dels fets de Mieres. El lloctinent havia demanat a la ciutat diners per formar un exèrcit i sortir a la recerca dels revoltats. Tot i que el Consell Reial no es va implicar en l’afer, com assenyala Vicens Vives, la creació d’una Vintena demostrava l’interès de l’alta burgesia de la ciutat en col·laborar per resoldre la crisi.

I mentrestant, que feia la Diputació? El cert és que poca cosa, per no dir res. La Generalitat feia setmanes que tenia a Barcelona només el seu diputat reial i els tres oïdors de comptes. El diputat militar i home de confiança dels Cardona, seguia implicat en la guerra contra el seu particular enemic, el comte de Pallars, així com el bisbe Pere de Cardona que acompanyava al seu pare amb un destacament de cavalleria, per fer front al seu enemic.¹⁰⁰⁸

El 30 de setembre, segons informa el Dietari de la Diputació, Enric d’Aragó es dirigia a terres gironines per esbrinar *in situ* el que havia passat.¹⁰⁰⁹ Poc després, el dia 7 d’octubre, l’oïdor reial Ramon Marquet, deixava Barcelona en direcció a l’Empordà. Veí de Barcelona, aquest era un home proper a Jaume Destorrent i a les classes dirigents de la ciutat. El dia 13 tornava a Barcelona després d’entrevistar-se amb el lloctinent, mentre que poc després i després de passar per Vic, ho feia aquest. Del seu viatge,

---

¹⁰⁰⁸ ACA. Generalitat, N-712, f. 54v-55r.

¹⁰⁰⁹ Vicens fixa la data el 2 d’octubre. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 305.

probablement, va treure la conclusió que la situació era pitjor del que esperava. Aliè a tot el que passava en aquells moments, Ferran atenia a algunes de les demandes fetes per Navarro en la seva ambaixada a la cort. En un to conciliador amb la Diputació i sense referir-se a la Inquisició, els anunciava que havia donat instruccions al lloctinent perquè posés fi a les actuacions de Bernat Miquel a Cervera,¹⁰¹⁰ així com també els informava que havia enviat dues cartes relacionades amb el que passava a Castellbó. Una missiva anava dirigida a la seva neboda Caterina, germana de Francesc Febus, princesa de Navarra. El sobirà li feia arribar les repetides queixes dels diputats davant la negativa dels habitants de Castellbó a pagar els drets de les generalitats, acordats en les últimes Corts, motiu pel qual li demanava que ordenés pagar els dits drets.¹⁰¹¹ La segona anava dirigida a Marinot, capità de la princesa a Castellbó per a demanar-li també, que per evitar majors problemes, donés ordres als habitants del comtat perquè paguessin els drets de les generalitats.¹⁰¹²

Però aquest problema havia quedat en un segon pla després del que havia passat amb l'aixecament dels remences. El dia 6 del mes de novembre, els consellers tornaven a escriure al sobirà per advertir-lo que, partides de pagesos encapçalats per Sala, havien anat a Vic i després a Hostalric, sumant adeptes a la seva causa amb l'argument que rebien suport del propi sobirà; informació que els jurats de Girona transmetien als diputats el dia 10, juntament amb les seves últimes accions.¹⁰¹³ Quatre dies més tard, el 14, arribava a Barcelona després d'una llarga absència, el diputat militar Guillem Ramon de Bellera, informat amb tota seguretat del que estava passant. Tots prests, els diputats escrivien a Girona per agrair-los la informació. També els anunciaven que havien escrit al seu ambaixador a la cort, mossèn Navarro, perquè mantingués al rei al corrent del que estava passant.¹⁰¹⁴ A més, els jurats anunciaven que havien parlat amb el lloctinent Enric i asseguraven que també escriuriem al monarca. Dies després arribava a Barcelona el conseller en cap i bisbe d'Urgell, Pere de Cardona. El mes de novembre es tancava amb l'elecció de Jaume Destorrent com a conseller en cap del Consell de Cent. Era l'aposta de la ciutat, segons Vicens, per "un home de prestigi, amb les condicions

---

¹⁰¹⁰ Nota 261.

¹⁰¹¹ ACA, Cancelleria, diversorum sigilli secreti, 3564, f. 158r.

¹⁰¹² *Ibidem*, f. 158 v.

¹⁰¹³ Carta citada per VICENS VIVES, J., a *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, nota 64. Segons els jurats Sala actuava "ab mil persuasions, a que dits pagesos per lur infelicitat donen credit".

¹⁰¹⁴ ACA. Generalitat, N-712, f. 76r. La gestió amb Navarro resultaria inútil. Aquest ja es dirigia a Barcelona on arribaria el 13 de desembre.

intel·lectuals necessàries per a fer front al problema remença i al de la Inquisició”.¹⁰¹⁵ Els diputats del General eren conscients de la gravetat de la situació. El dia 13 de desembre i després de l’arribada de Navarro a Barcelona, es dirigien al sobirà com s’havien compromès amb els jurats de Girona, per parlar-li de la gravetat de la situació al Principat, causada per la revoltat dels pagesos de remença, afer que no evitava que insistissin novament en la seva preocupació per les formes d’actuar de la nova Inquisició.¹⁰¹⁶ Deu dies més tard, des de la Generalitat escrivien a Ferran II, una iniciativa probablement consensuada, després de la tornada dels ambaixadors Navarro i Marimón. Diputats i oïdors mostraven la seva preocupació per les correries comeses fins llavors pels remences i reiteraven al monarca les seves peticions perquè prengués mesures.¹⁰¹⁷ Sorprenentment dedicaven més espai a la implantació de la Inquisició. Coneguda la fermesa i la determinació reial de paraula i pels escrits portats pel seu ambaixador, insistien altra cop en el seu argument, de que el nou tribunal no s’ajustava a les constitucions i llibertats del Principat, afegint a més, que aquest anava en contra dels seus propis oficis. A sis mesos de finalitzar les seves responsabilitats institucionals i de subhastar els drets de les generalitats, urgien al rei a resoldre el conflicte dels remences i tancar el de la Inquisició, convençuts que de no fer-ho, resultarien perjudicats els arrendaments.¹⁰¹⁸

Paral·lelament i des de Sevilla, Ferran prenia les primeres mesures contra els remences. El sobirà ordenava a Barcelona que ajudés al lloctinent Enric en tot allò que fos necessari per acabar amb Pere Joan Sala i els seus homes. Al seu cosí li dirigia unes instruccions que s’encarregaria de portar fins el Principat Jaume Çalbà, el germà de l’oficial atacat per Pere Joan Sala, enviat a la cort pel propi Enric d’Aragó per informar-lo de tot el que estava passant.¹⁰¹⁹ Ferran, que no es plantejava una altra opció que perseguir a Sala i als seus homes per capturar-los, volia deixar clar que en cap moment havia mostrat el seu recolzament als revoltats. Curiosament, les instruccions també recollien el malestar del lloctinent pel fet que hagués encarregat al comte de Cardona i

---

¹⁰¹⁵ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 311.

¹⁰¹⁶ ACA. Generalitat, N-712, f. 81r-81v.

¹⁰¹⁷ “Certificam vostra alta senyoria de les conmocions dels pagesos vulgarment dits de remença quy molts facinerosos e detestables actes com sab vostre altesa comesos han e cometen cada dia per los quals gran part del dit Principat sta levada, conmoguda e arremorada en grandissimo dan del dit Principat”. ACA. Generalitat, N-712, f. 82r.

¹⁰¹⁸ “Si les dites coses stan com avuy seran grandissimo d’any dels arrendaments”. ACA. Generalitat, N-712, f. 82v.

¹⁰¹⁹ ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, p. 64r-65v.

no a ell acabar amb el comtat de Pallars, demanant-li, sense cap problema, que l'ajudés en la seva lluita contra Hug Roger si el vell noble ho necessitava, després dels problemes que aquest havia tingut per posar en marxa el seu exèrcit. En una altra carta a Enric Fortuna recalcava la necessitat de “castigar resistencias y en reposar y atajar la conmociones que Pere Johan Sala va componiendo, ca esso no es materia que guiatges empedezcan la justicia, pues despues de atorgados han cometido tan abominable insulto”.¹⁰²⁰

L'any va acabar amb els atacs de Sala a les localitats de Vic i Granollers i l'ocupació de la vila d'Anglès pels remences. Seguidament van marxar en direcció a Montornès del Vallès, després d'un breu bloqueig a l'entrada de Girona. Davant la situació, el lloctinent enviava una tropa a la zona, encapçalada pel veguer reial Antoni Pere de Rocacrespa. Com es relatava en una carta del Consell de Cent al sobirà, la situació era tant greu que estudiaven treure la bandera de la ciutat per les circumstàncies.¹⁰²¹ Entre els nombrosos cavallers que marxaven amb Rocacrespa, es trobava el diputat Guillem Ramón de Bellera que deixava Barcelona amb l'expedició militar el 2 de gener de 1485.¹⁰²²

Tres dies després de la seva partida es produïa l'enfrontament entre els dos bàndols a la localitat del Vallès. Encapçalats pel nebot del cabdill remença, Bartomeu Sala, aconseguiren derrotar a la tropa del veguer quan tractava d'encerclar-los des de Granollers. Entre les baixes dels derrotats es trobava el fill del vicecanceller Pagès, mort uns mesos abans. L'home, capturat pels remences, després de colpejar-lo va ser degollat. Altres nobles havien resultat ferits en combat.

La preocupació entre els diputats i els consellers, va augmentar al fer-se'n ressó dels fets de Montornès. El lloctinent encara no havia rebut les instruccions reials que portava Çalba, on quedava desacreditada tota relació del rei amb els revoltats quan augmentava el temor a la ciutat davant el pobre paper de les tropes de Rocacrespa. Quatre dies després dels successos de Montornès i fracassat un intent del Consell de Cent de reunir a les localitats del terme i “carrers” de Barcelona, els diputats escrivien al monarca per explicar-li quina era la situació.¹⁰²³ En aquesta ocasió no ocultaven el seu malestar pel que consideraven, falta d'implicació del sobirà, per resoldre la situació. I

---

¹⁰²⁰ *Ibidem*, f. 65v. No entrem en més detalls ja coneguts i tractats per especialistes amb el tema remença, fet que es desviaria del nostre objectiu.

¹⁰²¹ AHCB, lletres closes 1483-1485, 187v.

¹⁰²² Entre d'altres també anaven : mossèn Berenguer de Requesens, mossèn Antoni d'Erill, mossèn Selva, mossèn, Joan Pere de Sentmenat, son germà Jofre de Sentmenat, mossèn Turell i mossèn Pere Torrens

¹⁰²³ ACA. Generalitat, N-712, f. 84r-85r. Document 46.

vinculant el que estava passant amb els remences, que no obeïen les ordres dels oficials reials, amb la del comte de Pallars, que també es resistia a les ordres del monarca i els seus homes, li reclamaven al rei una actuació efectiva per reconduir la situació i castigar als revoltats de manera que la situació no continués empitjorant. En aquest sentit, els diputats no se n'estaven de fer una dura petició al monarca “plaria a vostre altesa girar la cara en la conservació de aquest vostre Principat e no remetre-ho al que subseguir sen pot mas ab prontitud e efecte provehir com de la Majestat vostre se espera”.¹⁰²⁴

Veritablement el rei podia molestar-se per aquelles paraules, i així ho demostrà en aquells primers dies de l'any 1485, referint-se a la Diputació en unes cartes que enviava el 8 de gener de la seva pròpia mà al seu cosí i al regent de la Cancelleria, Antoni de Bardaxí.¹⁰²⁵ Diputats i consellers es resistien a complir les ordres del nou vicecanceller Alfonso de la Cavalleria, i ho havien fet saber al lloctinent amb l'argument que no s'ajustaven a les constitucions del Principat. Aquest ja havia estat un tema recurrent mesos abans, quan Jaume Destorrent com a advocat de la Diputació, havia intentat sense èxit ocupar la plaça. Mostrant la seva “gran admiración y enojo por tanto atrevimiento”¹⁰²⁶ Ferran reconeixia davant d'Enric, que no coneixia d'on podia provenir aquella oposició, fet difícil de creure coneixent la trajectòria de Jaume Destorrent i més quan afirmava que “que tales suplicaciones son fethas mas por passion o desordenada ambicion” i recordava:

“Que no es pequeña preheminencia nuestra tener amplia facultat para proveer del dicho officio segund constituciones del dicho principado o tener la limitada, como los sobredichos movidos por passion o ambicion de alguno reputan y por cierto pues la dicha facultat mas ampla y mas extensa tenemos y nos pertenesce por virtud de las constituciones del dicho Principado”.¹⁰²⁷

Tenia raó el rei? Nosaltres pensem que no. Tot i que ell podia escollir càrrecs com el de vicecanceller, aquest segons les lleis del país havia de ser natural del territori. Però també era cert i aquí Ferran tenia raó, que els diputats i també els consellers es movien pels seus propis interessos i concretament per qui en aquell moment era el màxim representant del Consell de Cent. Precisament, pel fet que De la Cavalleria fos d'origen aragonès, aquest va ser l'aspecte en el que el sobirà més es va estendre en justificar la seva elecció davant Enric Fortuna. Ferran, a més, assegurava, que els seus avantpassats i

---

¹⁰²⁴ *Ibidem*, f. 85r.

¹⁰²⁵ ACA, Cancelleria, diversorum sigilli secreti, 3564, f. 181r-183r.

¹⁰²⁶ *Ibidem*, f.181r.

¹⁰²⁷ *Ibidem*, f. 181r.

també el seu pare, no havien tingut cap problema a l'hora d'escollir persones de la Corona d'Aragó per ocupar càrrecs d'importància i no entenia perquè ell no podia fer el mateix. El rei ordenava al lloctinent que fes complir totes les provisions ordenades pel vicecanceller i que vetllés per les seves preeminències al Principat. Més interessants són les ordres del sobirà envers el causant de tots els problemes. Aquí Ferran sembla guardar-se d'intervenir, potser pensant en treure un profit posterior, “no es menester por agora exprimir” li diu al seu cosí:

“E assi como nos ignoramos de donde providen y quien es el que las dichas requisiciones e protestas procura y la causa porque las procura assi creemos que vos tampoco no lo ignorays havisando vos que no dariamos lugar por ninguna via quel dicho officio viniesse en otra persona pero (...) menos en aquel que piensa por estas vias haver deser provehido del dicho officio ca cosa muy injusta seria y a nos muy odiada que el qui tales cosas procura en lesion de nuestra preminencias en lugar de castigo al premio reportasse y por eso no dexeys si nuestro servicio desseays a quien tales practicas tiene desenganyar le e certifficarles de nuestra voluntad que sin duda sera inmutable”¹⁰²⁸

Sense citar el seu nom en cap moment, el sobirà probablement estava pensant en Jaume Destorrent, encara dolgut per no ser ell qui havia ocupat aquell càrrec de confiança. El fet que pogués moure els seus fils des de la Diputació i el Consell de Cent, li havia facilitat enterbolir la situació. Ferran en aquest punt del seu regnat, coneixia perfectament del que era capaç Jaume Destorrent.¹⁰²⁹ Tot i que també li explicà per carta a Bardaxí la situació, el monarca va obviar tota referència al que estava passant. Pensant en el futur i potser per falta de confiança en el seu familiar, li ordenà que fes un seguiment de l'actuació del lloctinent per comprovar si les seves ordres eren respectades i les instruccions del vicecanceller es complien. També demanava a Bardaxí que formés un grup de juristes capacitat per a estudiar qualsevol problema que pogués sorgir des d'aquell moment, i que anés en contra dels seus interessos.¹⁰³⁰ Desconfiava el rei del lloctinent després de la seva resistència a la instauració de la nova Inquisició? És possible. Aquest afer encara va generar una última carta del rei dirigida al comte de Cardona i Prades; un document que ens mostra fins a quin punt era important el paper

---

¹⁰²⁸ *Ibidem*, f. 183r.

¹⁰²⁹ Ferran també va escriure aquest dia una carta al Consell de Cent on rebutjava definitivament les pretensions de Destorrent d'ocupar el càrrec de vicecanceller. Citat per VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 330, nota 158.

¹⁰³⁰ ACA, Cancelleria, *diversorum sigilli secreti*, 3564, f. 184r. Document 47.

que jugava el noble dins de la Diputació.¹⁰³¹ Aquí Ferran es referia novament a Jaume Destorrent. Després de reiterar el seu malestar perquè les protestes contra el vicecanceller anessin dirigides al seu cosí i no a ell, li confessava al vell noble, també sense citar-lo, que hagués estat millor que els diputats haguessin deliberat sobre si el nomenament era ajustat a les constitucions “e no per complaure la desordenada ambicio de algu qui en aço los ha empesos car de tot som certificats a ple”.¹⁰³² El monarca reafirmava la seva intenció de conservar i defensar la seva preeminència a l’hora d’escollir càrrecs, al temps que també li feia arribar una còpia de la carta enviada al lloctinent. Per últim li demanava a Joan Ramon Folc, que l’ajudés en la defensa dels seus drets i que s’encarregués que els diputats no tornessin a fer una acció similar.¹⁰³³ Estava clar que Cardona, en aquell moments, no estava pendent del que passava en el consistori, dedicat plenament des de l’estiu, a la guerra contra el comte de Pallars. Però el fet és que a aquest nou problema entre el sobirà i la Diputació, s’hi afegia a altres anteriors i complicava les relacions entre Ferran i els seus súbdits. Calia veure en quin sentit evolucionarien els esdeveniments i en quin paper quedaria, en el futur, la família Cardona.

Però tot això quedava de nou eclipsat per la revolta remença. Dies després de la desfeta de Montornès, el diputat militar arribava a Barcelona. Un cop informats els seus companys, el bisbe d’Urgell i el diputat eclesiàstic, Pere de Cardona, marxava acompanyat de l’oïdor militar Valentí Bosca, a veure al seu pare per explicar-li la gravetat de la situació. Aquest havia reclamat la seva presència per despatxar temes diversos. Un dia més tard, el 15 de gener, els seus companys escrivien a Lluís Requesens, portaveu del governador general del Principat, per posar-se a la seva disposició per tot allò que fos necessari.¹⁰³⁴ Aquest es trobava a Girona fent de mitjancer en unes negociacions que s’havien iniciat entre representants dels dos bàndols. Precisament el dia 11, s’havia entrevistat amb Pere Joan Sala per fer-li arribar un ultimàtum, un intent d’acord que va fracassar sobretot per l’estament senyorial, al no acceptar la demanda dels remences de no exigir censos i tasques. La situació era cada vegada més compromesa. Les negociacions frustrades de Girona es van sumar a una

---

¹⁰³¹ *Ibidem*, f. 184r-184v.

¹⁰³² *Ibidem*. Les seves paraules mostren també fins a quin punt el rei coneixia tot el que passava dins la Generalitat.

¹⁰³³ “Siau propici e prompte e no doneu loch pus hi podeu molt facilment provehir que per dits deputats sien fetes impertinentes instancies e poch fundades en iusticia ,havent vos en aço segons que de vos confiam. *Ibidem*, 184v.

¹⁰³⁴ ACA. Generalitat, N-712, f. 85r-85v.

nova victòria remença amb l'ocupació del castell de Caldes de Montbui, on es van trobar els dos Sala amb més d'un miler d'homes. Mentrestant des de la Generalitat, informaven al diputat eclesiàstic i a l'oïdor militar, de les gestions portades a termes amb els remences i de les seves exigències perquè fossin retirats els mals usos.¹⁰³⁵ Com a opcions per aconseguir-ho s'havien posat sobre la taula propostes com pagar diverses quantitats al rei o formar una companyia de mil ballesters per unir-se a la guerra de Granada. També els informaven de que el lloctinent els havia reconegut que no tenia tropes suficients per fer front a la situació, i que els estament militar i eclesiàstic estaven disposats a contractar gent a sou per a combatre als pagesos. En aquest sentit, van anunciar a Cardona i Boscà, que un grup de membres de l'estament militar, entre els que es trobava el propi diputat Bellera, s'havien sumat a la convocatòria i pretenien demanar ajuda al germà del bisbe, el conestable. L'estament eclesiàstic volia, a més, que s'hi afegís el propi comte de Cardona, ocupat en la guerra del Pallars, un fet que posava en evidència la poca confiança que les classes dirigents del Principat tenien en el lloctinent Enric. Per això demanaven des de la Generalitat la implicació dels tres Cardona en la crisi.¹⁰³⁶ I aquí un cop més, Destorrent mostrava la seva habilitat política. Després de treure el 18 de gener la bandera de Barcelona, anunciava el pagament de mil lliures que s'havien recaptat per fer front a les reparacions que necessitava la muralla de mar. El conseller en cap aconseguiria amb el seu gest, un protagonisme que deixaria en un segon pla als membres dels altres estaments, especialment el militar.

El 23 de gener, els consellers escrivien una carta al rei on li expressaven quins eren els sentiments aquells dies a la ciutat de Barcelona:

“Hevien presa [els remences] la vila de Caldes destruint e devorant les vitalles e bens dels poblats en aquella, concitant e comovent los pobles a insults e desobediencies. Per la qual cosa sta tota la terra en gran desuaiament: tota negociacio cessa, les gents no gosen anar per la terra, los qui desigen be viure, per apartar se de llur congregació, se recullen ab llurs bens en aquesta Ciutat, si allo hon abiten nos tenen per segurs. Los qui han pler de coses noues e lo mal viure los deporta, se adherexen ab ells; els quals conciten e comouen los pobles, parlen menasses e coses molt scusades, meten fames vanes e tals que a nosaltres no sembla les degam scriure, car no son que creure se degen. Destroeixen la

---

¹⁰³⁵ *Ibidem*, f. 85v-87r.

¹⁰³⁶ *Ibidem*, f. 86v.

terra, guasten los viures, no senten en conrear ne endreçar la terra, tot benefici obliden, entenen en tota comocio e perdició de la terra”.¹⁰³⁷

No saben si les negociacions de Girona responien a un gest sincer de trobar una sortida a la situació, però el cert és que, un cop fracassades, els tres estaments veien en la confrontació bèl·lica l'únic camí per acabar amb els revoltats.

Mentre a la cort i ajudat per la distància, el fil de les negociacions entre Ferran i els remences més moderats no estava del tot trencat. Gràcies a la mediació de l'abat de Salvador de Breda, Bernat Sampsó, arribava una ambaixada formada per remences amb l'objectiu de tractar amb el rei un possible arbitratge. El dia 8 del mes de gener es signaven les bases d'un acord, que donava a Ferran la potestat per resoldre el plet, al temps que s'especificava com calia ratificar en un espai de tres mesos la proposta per part dels síndics generals dels remences. Aquell mateix dia es dirigia al lloctinent Enric per anunciar-li l'acord.¹⁰³⁸ El sobirà li demanava que facilités el guiatge, interromput al principi de la crisi, perquè els delegats es poguessin reunir a Girona. Potser convençut que gràcies a aquestes gestions havia evitat el conflicte, escrivia també al batlle general Jaume Sarriera i al governador Requesens de Soler. També, i prèvia consulta al seu Consell Reial, enviava al Principat al seu escrivà Jaume Ferrer amb unes instruccions molt precises.¹⁰³⁹

En darrer lloc i sense conèixer l'ambient prebèl·lic que es vivia al Principat, després de la treta de la bandera i la crida als estaments però informat de l'atac sofert per Rocracrespa, Ferran II escrivia el dia 2 del mes de febrer, novament al lloctinent¹⁰⁴⁰ com també ho feia als diputats, consellers i al seu propi consell. Potser per l'èxit de les seves gestions a la Cort, li demanava al seu cosí que fes tot el possible a favor “de la via del compromís”, però sense convocar parlament, convençut per pròpia experiència, que no s'arribaria a cap acord, perjudicant fins i tot als seus plans contra el comte de Pallars, que podria aprofitar la revolta remença en interès propi.¹⁰⁴¹ Afegia, que combinés amb els camperols l'ús del “palo o el pan” quan fos necessari, i que si no hi havia un altre

---

¹⁰³⁷ AHCB. Lletres Closes, 1483-1485., f. 203. Text extret de VICENS, *Ferran II...*, vol. I ,p. 325 i nota 143.

¹⁰³⁸ ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, p. 96v.

¹⁰³⁹ ACA. Generalitat, cartes diplomàtiques V, 236, 522-B, f. 2r-2v. Els remences s'havien compromès a pagar al rei mil lliures.

¹⁰⁴⁰ ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, f.118v.

¹⁰⁴¹ “E por esso no somos de pecer convoqueys parlamento, pues que del no puede sallir conclusion con effecto y podrian insurgir muchas cosas que danyarian a la concordia del dicho compromiso, e haun, lo que peor es danyaria al fecho del comte de Pallas, al qual no es nostre voluntad se de destorbo alguno, antes queremos sea perseguido”. El rei no volia fer res que perjudiqués els interessos dels Cardona.

remei actués contra ells amb l'ajut de la ciutat de Barcelona. Escrites les cartes a les institucions en termes molt similars, els anunciava que havia arribat a un acord amb una delegació de remences gràcies a la mediació de l'abat Sampsó. Als diputats i oïdors els hi deia estar informat sobre les últimes accions dels revoltats, on no faltaven els crims, però que amb tot, mantenia el seu pla de concòrdia al no haver-se reunit encara el seu enviat amb els delegats remences a Girona:

“Empero encara perseveram en lo dit compromís vist quel dit Jaume Ferrer e los dits pagesos encara no eren junts ny han prosseguit en lo dit compromís devant nos, principiat segons dit es hans peragut veure quina fi pendrà ço”.¹⁰⁴²

La mobilització continuava a Barcelona, aliena a aquestes paraules. Vicens Vives afirma, que el lloctinent i el conseller en cap no van fer res per a que es coneguessin els desitjos del monarca. En el seu *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, fa responsable d'aquest fet principalment al primer. Per a nosaltres en canvi, i per altres actuacions seves, pensem que va ser el propi Jaume Destorrent qui va instrumentalitzar la situació al seu favor. El rei no li havia atorgat el càrrec de vicecanceller, però amb la decisió de treure la bandera i aprovar el préstec per abastir a la tropa, havia recuperat el seu protagonisme davant la passivitat dels estaments. Algú com ell, no podia deixar la ocasió de treure profit dels esdeveniments en benefici propi. Més que fer-se intèrpret dels sentiments de la burgesia barcelonina, com assenyala l'historiador gironí, els consellers i el seu principal representant, s'aprofitaven de la por general de la ciutat i el Principat en interès particular, en un moment on la Diputació, dominada pels Cardona estava més pendent d'acabar amb el seu enemic secular, el comte Hug Roger III.

Els remences més radicals tampoc volien cap tipus de concòrdia, sobretot després dels seus darrers èxits. Un dia després de reunir-se amb el síndics remences, el mateix 2 de febrer, Pere Joan Sala i els seus homes atacaven Granollers aprofitant que era dia de mercat.¹⁰⁴³ Amb la ocupació de la vila, els remences controlaven el nus de les comunicacions que connectava Barcelona per una banda i els focus de la revolta per l'altra (Girona i Vic). La zona del Maresme i el sud del Vallès, especialment la zona Sabadell-Terrassa, també estaven amenaçades.

Només una jornada després de l'atac de Granollers, els diputats escrivien al comte de Cardona per comunicar-li la notícia. També l'informaven de la reunió del consell de la ciutat i de la implicació dels estaments eclesiàstic i militar per resoldre la

---

¹⁰⁴² ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, f.119r. Document 48.

¹⁰⁴³ Alguns detalls de l'atac al *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 250.

situació. Per aquest motiu li pregaven que es dirigís urgentment a Barcelona.¹⁰⁴⁴ El lloctinent convocava al noble i al seu fill, el conestable, davant la gravetat de la situació. Així el dia 7 de febrer, com recull el Dietari de la Generalitat, arribaven a Barcelona el noble i els seus dos fills, el conestable i el diputat eclesiàstic, acompanyats d'una tropa de vuitanta homes.¹⁰⁴⁵

El 28 de febrer, informat de l'assalt a Granollers dels remences, Ferran es dirigia novament al lloctinent¹⁰⁴⁶ i també al comte de Cardona.¹⁰⁴⁷ Altres cartes anirien dirigides a l'arquebisbe de Tarragona¹⁰⁴⁸ i a la ciutat de Barcelona.¹⁰⁴⁹ No hi constància de cap carta a la Generalitat, que des d'aquest moment sembla relegada a un segon pla. Ferran ordenava ara als estaments, que fessin el possible per ajudar al lloctinent, a controlar la situació. Era l'exemple més evident del paper subordinat en que es trobava la Diputació i on només destacaria el diputat eclesiàstic. Posats a buscar col·laboracions per resoldre la situació, el monarca preferia recórrer directament a cada braç, sense convocar un parlament del que estava segur que no trobaria solucions ràpides, a més de generar nous problemes.

Mentrestant Sala i els seus homes no perdien el temps. Els últims dies de febrer, des de Granollers, els remences avançaven en direcció a Sabadell i Terrassa. Controlades aquestes viles, es dirigien al Llobregat on atacaven el castell de Jofre de Sentmenat i la seva família, situat entre Terrassa, Granollers i Caldes de Montbui. Aquestes accions i la seva proximitat a Barcelona, portaven al lloctinent a convocar una assemblea, a la que van assistir l'arquebisbe de Tarragona, els bisbes d'Urgell i de Vic, el comte de Cardona i Prades i el seu fill, el conestable, i dos consellers de la ciutat, un d'ells el propi Destorrent. En aquesta reunió decidien formar un exèrcit per fer front als remences, recuperar algunes poblacions veïnes i socórrer el castell de Sentmenat.

El Dietari de la Generalitat ens informa que la tropa, comandada pel conestable, sortia de la capital catalana el primer dia de març. Entre els quasi mil homes que la

---

¹⁰⁴⁴ “Com prestat un hora es un any la venguda de aquella hi haurem a gracia”. ACA. Generalitat, N-712, f. 89v.

¹⁰⁴⁵ DG, número 9, f. 75r.

¹⁰⁴⁶ ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, f.141r.

¹⁰⁴⁷ *Ibidem*, f.142r. El rei utilitza un to molt suau a l'hora de demanar ajuda al noble, després de les desavinences viscudes quan aquest es va negar a col·laborar en la convocatòria de corts de Tarassona: “mucho vos encargamos por nuestro servicio os movays como dicho es y no por otras passiones algunas que en tal negocio cessar deven y con esto poned en ello con todas vuestras fuerzas y diligencia como siempre en las cosas de nuestro servicio haveys fecho y de vos confiamos”. També li demana que eviti tota passió amb el lloctinent i que col·labori amb ell.

¹⁰⁴⁸ *Ibidem*, f.181v.

¹⁰⁴⁹ *Ibidem*, f.141v.

formaven, estaven els diputats més implicats en el conflicte: Pere de Cardona i Guillem Ramon de Bellera. No entrem en detalls de les operacions militars empreses i ja ben conegudes. Recuperada la vila de Granollers, l'exèrcit reial retornava a Barcelona, conscients de que aquella no era la batalla definitiva. Mentre Barcelona portava a la pràctica la sortida de la bandera i mobilitzava més homes, Sala també buscava reforços a terres gironines. El dia 22 del mes de març els remences atacaven Mataró, "carrer de Barcelona", que demanava presta ajuda a la ciutat. Aquella mateixa tarda, marxava l'exèrcit, dirigit pel conestable, per passar la nit a Badalona. Amb ell anava el seu germà, el bisbe Pere de Cardona. Dos dies més tard i quan Sala i el seu exèrcit atacaven Llerona, les tropes del rei provinents de Badalona, els atacaven a la posta del sol. Després d'una llarga lluita, els camperols es retiraren deixant dos-cents morts i més de dos-cents presoners, entre ells el seu cabdill, que seria ajusticiat a Barcelona quatre dies després. Per acabar amb les partides que havien aconseguit fugir o no es trobaven a la zona, el lloctinent realitzaria encara una batuda en terres gironines, a la que es sumarien el Consell de Cent i els bisbes d'Urgell i Vic, i que finalitzaria amb la seva tornada a la capital catalana el 4 de maig.

Uns dies abans de l'enfrontament de Llerona, Ferran II escrivia des d'Écija als diputats, consellers i al seu cosí, als que responia de diverses qüestions plantejades en cartes anteriors. Per una banda es mostrava, per primer cop, disposat a acceptar que es castigues als revoltats, com se li exigia des de totes bandes, per buscar després una concòrdia definitiva. El que ara sorprenia perquè no s'ajustava a les seves instruccions anteriors, era que el rei es mostrava disposat a cridar als tres estaments per fer possible un acord, i així ho comunicava a diputats, consellers, representants de les principals ciutats, als tres braços, al Consell Reial i al governador general. El canvi d'idea de Ferran i la seva predisposició a reunir als braços, potser era degut a que en aquest moment el comte de Pallars havia deixat de ser un problema?¹⁰⁵⁰

El dia a dia de la Diputació no quedava interromput per l'enfrontament amb els remences. Entre la tornada del bisbe d'Urgell i la seva nova partida per participar en la que seria la derrota definitiva dels pagesos, Pere de Cardona escrivia una carta als eclesiàstics del capítol de la Seu d'Urgell. Aquests volien que marxés ràpidament a veure'ls degut a la negativa d'alguns veïns, d'una vall propera, a pagar els drets de les

---

¹⁰⁵⁰ Diversos autors parlen d'una possible entesa entre Ferran II i Carles VIII per que Joan de Narbona no ajudés al comte. SOBREQÜÉS I CALLICÓ, J. I SAROBE I HUESCA, R., *Hug Roger III. Epistolari de guerra i exili del darrer comte de Pallars (1451-1500)*, Editorial Base, Barcelona 2008, p. 61.

generalitats. El bisbe els hi feia saber que estava dedicat de ple, juntament amb el diputat militar, a la lluita contra els remences i per aquest motiu els hi pregava que fessin tot el possible per a resoldre la situació de forma que des de la Diputació no haguessin d'enviar als seus homes.¹⁰⁵¹

Assabentat de la victòria sobre Sala i els seus homes per les cartes del lloctinent, el comte de Cardona i el conestable, Ferran insistia al primer en que fes el possible per contribuir a la concòrdia amb els remences.¹⁰⁵² A més li demanava que ajudés als Cardona en tot el que necessitessin per reprendre la lluita contra el comte de Pallars, i a ser possible facilitant-li part de la seva gent a cavall per continuar l'empresa ara que el noble "sta apretat".¹⁰⁵³ El rei insistia en la via del compromís i en la seva represa a Joan Ramon Folc, al conestable, al seu escrivà, Jaume Ferrer,¹⁰⁵⁴ al cavaller Lluís de Margarit i al governador general del Principat, Requesens de Soler.

Aplacada la revolta de Sala, Ramon de Bellera deixava Barcelona el dia 8 del mes d'abril. Fidels als Cardona, marxava al Pallars per reincorporar-se a la lluita contra el seu comte. El bisbe d'Urgell, acompanyat pel bisbe de Vic, es dirigiren a Granollers per trobar-se amb l'infant Enric i tractar de la represa de les accions militars contra Hug Roger.¹⁰⁵⁵ Les setmanes següents, seguint les instruccions de Ferran, uns i altres coordinaren les seves forces per mantenir la pressió militar ens els territoris rebels. A continuació, el diputat eclesiàstic tornà a Barcelona, mentre que al mes de juliol ho faria Bellera després de participar en diverses accions militars.

Les negociacions amb els remences, amb avanços i retrocessos, seguien ara ja en mans de l'infant Enric d'Aragó i de l'enviat de Ferran II, Jaume Ferrer. L'intercanvi epistolar va ser constant, com demostra una carta enviada pel monarca al seu cosí el 30 de maig des de Ronda, just abans de reprendre la campanya contra el regne de Granada.¹⁰⁵⁶ El sobirà es felicitava per la seva estratègia de "pa i pal" amb els remences. El lloctinent per la seva part, es resistia a transferir homes armats als Cardona, amb l'argument que hi havia encara remences radicals actuant a les muntanyes del nord del Principat. Potser per aquest motiu o pel fet que estava dolgut perquè sospitava que el rei

---

¹⁰⁵¹ ACA. Generalitat, N-712, f. 93r.

¹⁰⁵² ACA. Cancilleria, curie, sigilli secreti, 3613, f.153v-154v.

¹⁰⁵³ *Ibidem*, f. 154r.

¹⁰⁵⁴ Ferrer havia estat criat del secretari reial Gaspar d'Arinyó i també era escrivà de la Generalitat. El rei li demana que parli amb totes les parts per a buscar una solució pactada, per que "aquestes diferències sempre subsistiran e no podeu comandament pendre terme sino per lo medi del dit compromís". *Ibidem*, f.156r.

¹⁰⁵⁵ DG. Número 9, p. 80r.

¹⁰⁵⁶ ACA. Cancilleria, itinerum sigilli secreti, 3663, f. 149r-150v. Document 49.

havia confiat més en el comte de Cardona o fins i tot en el governador Requesens per resoldre l'alçament remença, Ferran l'escrivia intentant treure importància:

“que jamas tal pensamiento havemos tenydo ni vos lo havemos scripto ca la principal cosa que a ellos nos ha movido y mueve es el tanto desseo que tenemos estos negocios tomen fin y deseando instar aquellos con vuestro parecer a fin que todas dificultades fuessen atajadas y despues considerando quanto bien el dicho Conde acudió a lo del castigo de Joan Sala y como en aquel se fallaron ya sea por vuestro mandado las personas destas fijos: el Condestable, obispo y comendador y tenyendo nos relacion quanto bien pelearon con los villanos apeandose en los barrancos y esforcando la gente, que conosimos per tenyda cosa dar les aquella havia mayormente que allende de todo esto por ser personas principales como suso dicho y anos afecctades es bien sean por vos llamados a los consejos y deliberaciones de las dichas y otros cualesquiera negocios assi como nos tenyendo les acerca siempre les haviamos llamado y lo fariamos en esso si presentes fuesse”.¹⁰⁵⁷

Un clar exemple de com el rei podia utilitzar als seus subordinats, i fins i tots als seus familiars, en funció dels seus interessos, que en el cas dels Cardona havien convergit, com ho demostrava el fet que, més enllà de les tensions entre el noble i el rei, aquests s'havien aliat per fer front al comte de Pallars o acabar amb la revolta remença.

El primer dia de juliol, es renovava el contracte d'arrendaments de la Diputació a nom del comte de Cardona i Prades i el 22, com era acostumat, es procedia a l'elecció dels seus principals càrrecs, la darrera amb el tradicional sistema de rodolins. Els escollits van ser: per l'ofici de diputat l'abat de Ripoll, Pere Pons Andreu de Vilar, el cavaller Guerau Desplà, i el ciutadà de Barcelona Pere Bussot, i pels càrrecs d'oïdors el canonge de Barcelona i ardiaca d'Urgell Pere Joan Navarro,¹⁰⁵⁸ el donzell Lluís de Mont-ros i el ciutadà de Girona Jaume Escala. Aquell mateix dia el notari de la Casa escrivia a la Cort per a informar dels noms dels escollits.

Finalitzava d'aquesta manera el trienni 1482-1485, un període on s'havia consolidat el lent declivi de la institució. Tot i que potser no tant com l'anterior, s'havia posat de manifest la seva dependència, especialment a mans del braç nobiliari i en concret de la família dels Cardona. Conflictes com el dels comtats de Castellbó i

---

¹⁰⁵⁷ *Ibidem*, f. 150r.

¹⁰⁵⁸ Recordem que havia estat l'últim ambaixador de la Diputació en reunir-se amb el rei. Com Bellera, era un home fidel als Cardona.

Pallars, juntament amb els dels remences, havien posat de manifest les seves limitacions i difícilment podien garantir el cobrament dels drets de les generalitats en aquells territoris. En quant a la recaptació dels impostos i la lluçió dels censals acordats, res feia pensar que es produïssin problemes importants. Altra cosa eren les demandes del consistori al sobirà, que més enllà de ser llegides poques vegades es convertien en ordres, com succeïa en la seva demanda per a facilitar el comerç amb la resta dels seus territoris i especialment amb Castella. El mateix passava amb els plets, com l'aixecament de la prohibició de treure forments del Principat o la lentitud en establir mesures per afavorir la producció en un moment de profunda crisi econòmica. En canvi i des del punt de vista del monarca, ra evident el malestar que li causaven les peticions contínues de la Diputació respecte a que es respectessin les constitucions del país i que ell mateix havia jurat i aprovat en Corts. Exemples com el de les queixes per a l'elecció del vicecanceller De la Cavalleria o la introducció castellana només feien, probablement recordar-li, la necessitat de redreçar la institució.

5. LA REFORMA PENDENT. EL TRIENNI ANTERIOR A LA INTERVENCIÓ.

El primer dia d'agost juraven els seus càrrecs els nous diputats i oïdors del General per després, com marcava la tradició, assistir a una cerimònia religiosa al mateix Palau de la Generalitat. Tres dies més tard, el nou consistori enviava la seva primera carta al monarca, lamentant la seva llunyania i confiant en que aviat arribés el moment de fer-li una reverència i besar les seves mans. La principal preocupació era encara la situació en que es trobaven els pagesos de remença. Tot i la derrota de Sala i el temps transcorregut des de llavors, diputats i oïdors seguien amb preocupació les accions de les partides més radicals que com detallaven “se esforcen pendre e ocupar fortalises de eclesiastichs, cavallers e gentils homes, vassalls de vostre Majestat, pendre nafar e maltractar molts de aquells e fer molts actes que no han bona demostracio ne esguart al servey de vostra Illustrisima Senyoria ne al be del dit Principat, ans causen gran turbació e donen gran torb al comerç e a la exacció dels drets del General de aquell”.¹⁰⁵⁹ Per a la nova Diputació estava clar que el perill no havia acabat amb la victòria dels homes del rei a Llerona i no semblava tant important la situació als comtats de Castellbó i Pallars, on els Cardona lluitaven en aquell moment per ocupar el segon. Potser per aquest motiu, els diputats demanaven al monarca que es dirigís a la princesa de Viana, Caterina, per demanar-li que obligués als habitants de Castellbó a pagar els drets de les generalitats acordats en les últimes Corts. Seguint l'exemple dels seus antecessors, es lamentaven dels problemes que s'estaven produint i que no feien més que danyar a la Diputació i perjudicar als arrendadors d'aquells territoris.¹⁰⁶⁰ El nou consistori, també es dirigia a la reina Isabel per a demanar la seva intercessió davant el seu marit, a favor del Principat i els interessos del General¹⁰⁶¹, ajut que, per primera vegada, feien arribar al príncep Joan.¹⁰⁶²

Diputats i oïdors no es dirigiren només a la família reial. El mateix dia escrivien al comte de Cardona, principal arrendador dels drets de les generalitats i responsable, juntament amb el seu fill, el conestable, per sotmetre, per encàrrec del rei, al comte de Pallars, Hug Roger III. A Joan Ramon Folc li demanaven, així com a la reina de

---

¹⁰⁵⁹ ACA. Generalitat, N-713, f. 4v. Els atacs dels remences continuaven en aquells dies de primavera. Un exemple era l'atac al monestir de Sant Feliu de Guíxols. VICENS VIVES, J., *Historia de los remensas en el siglo XV*, CSIC, Barcelona 1945, p. 229.

¹⁰⁶⁰ *Ibidem*, f. 5r.

¹⁰⁶¹ *Ibidem*, 5r-5v.

¹⁰⁶² *Ibidem*, f. 5v.

Castella i al seu fill, que fessin tot el possible perquè el sobirà fos receptiu a les demandes i els tingués sempre present els seus interessos i els del Principat.¹⁰⁶³

Assessorats probablement pel seus antecessors, diputats i oïdors tenien com a prioritat de govern, resoldre l'afer dels drets de les generalitats en el territori del Principat, on aquests no es collien per culpa dels seus oficials. El dia 21 del mes d'agost, el diputat eclesiàstic, Pere Pons, es dirigia als diputats locals de la vila de Tremp, al Pallars i als del comtat d'Urgell, per a manar-los la repetició de les crides fetes en el trienni passat i advertir-los que en el cas que les seves ordres no fossin complides es procediria a castigar als infractors. L'abat de Ripoll, justificava la seva amenaça en el fet de protegir els interessos de l'arrendador principal, el comte de Cardona.¹⁰⁶⁴

Ferran, per la seva part, estava més pendent de com evolucionava el plet amb els remences. Era conscient que tot i la revolta de Sala, com informava el lloctinent, continuaven els problemes en algunes zones del país. A més havia desviat part de les tropes del seu servei a reforçar els contingents dels Cardona, ocupats en derrotar al comte de Pallars, empresa que esperava que acabés aquell mateix estiu.¹⁰⁶⁵ En aquest context, i després de les desavinences entre el monarca i el seu cosí, encara era més evident que amb la força no s'acabaria el problema. Així, Ferran decidia, a finals de juliol i després d'unes primeres gestions frustrades pel nebot de l'antic canceller del seu pare, Lluís de Margarit, enviar un nou negociador davant els remences, aliè aquest a la realitat del país.¹⁰⁶⁶ El 22 d'agost i des de Còrdova, escrivia a les principals institucions del Principat, entre elles la Diputació, per comunicar-los que en un temps breu, arribaria a Barcelona el noble castellà Iñigo López de Mendoza en representació seva. En el cas dels diputats, el rei els hi expressava a més, el seu malestar perquè no havien cessat els desordres i la violència, causades per la manca d'acord entre els senyors i els pagesos en fer realitat un compromís que resolgués la situació, com l'advertia el seu escrivà. A més els anunciava, que Jaume Ferrer parlaria amb ells de diversos assumptes relacionats amb el General en nom seu, tot i que sense especificar.¹⁰⁶⁷ No coneixem quina va ser la impressió dels diputats al saber que una persona alineada al Principat se n'encarregaria de

---

¹⁰⁶³ *Ibidem*, f. 6r-6v.

¹⁰⁶⁴ *Ibidem*, 14v.

¹⁰⁶⁵ AHCB. Lletres Reials Originals A-1679.

¹⁰⁶⁶ "Hauemos acordado usar de nuestro officio y embiar alla un criado nuestro, persona comuna y sin passion con instrucciones y cartas assi para los senyores como para los pageses". ACA. Cancillería, 3609, f. 10r.

¹⁰⁶⁷ ACA. Cancillería, 3609, f. 8r.

solucionar el plet remença. Més informació tenim, en canvi, de com va reaccionar el Consell de Cent. El dia 14 del mes de setembre, Jaume Destorrent i la resta de consellers, enviaven una llarga carta al sobirà on, com assenyala Vicens, “la política contra el compromís torna a ressorgir, després d’un lapse de temps d’encongiment i de dissimulació”.¹⁰⁶⁸ Els consellers desconfiaven de qualsevol acord que reconegués les demandes del remences i on els senyors resultessin perjudicats. Es va produir una reacció similar a la Diputació? No ho sembla, segons la documentació. Fins el dia 3 d’octubre no van escriure al monarca, i ho van fer quan López de Mendoza estava a punt d’arribar a Barcelona.¹⁰⁶⁹ Aquell mateix dia, segons informa el Dietari de la Generalitat, els remences ocupaven el castell de Montnegre, prop d’Hostalric.

Diputats i oïdors semblaven preocupats per la manca de notícies del monarca, després de les primeres cartes rebudes en el mes d’agost i més quan tenien la seguretat de que aquestes havien arribat a la Cort de mans del conestable, Ramon de Cardona. Amoïnats, decidien enviar un correu propi dirigit a Francesc Rocafort, donzell que acompanyava al rei, perquè esbrines què havia passat amb les seves cartes i li fes arribar una de nova, que afegien. Buscant una ràpida resposta i vistos els precedents, ordenaven al correu que tornés amb la resposta reial i que si aquesta no era immediata que s’encarregués de buscar un nou correu.¹⁰⁷⁰ En la nova lletra, diputats i oïdors donaven resposta a una carta del monarca, que no hem localitzat, però que ens mostra una vegada més fins a quint punt el rei estava al corrent de tots els moviments de la institució. El cas és que després de prendre possessió dels seus càrrecs i davant l’evidència que els dos principals problemes dels país - el dels remences i l’aliança del comte de Pallars amb els francesos -, no es resoldrien ràpidament, els diputats i oïdors estaven estudiant, a petició del consistori anterior, enviar una ambaixada a entrevistar-se amb el rei, la tercera en un breu espai de temps. Assabentat de les seves intencions, els hi recomanava que no enviessin cap gran ambaixada, però que si ho consideraven indispensable, moderessin les seves despeses enviant una petita comitiva. En la seva resposta¹⁰⁷¹ els diputats afirmaven que, efectivament, havien decidit enviar un representant a la cort, però que abans de fer-ho l’haurien informat. Reiteraven novament que la situació al Principat era delicada, tant per la negativa dels comtats de Castellbó i Pallars a pagar els

---

¹⁰⁶⁸ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 355.

¹⁰⁶⁹ Segons Jaume Vicens arribaria el 8 d’octubre o poc abans. VICENS VIVES, J., *Historia de los remensas...* p. 239.

¹⁰⁷⁰ ACA. Generalitat, N-713, f. 28r.

¹⁰⁷¹ *Ibidem*, f. 28v-29r.

drets de les generalitats, com pels reiterats atacs que realitzaven els remences, motiu pel qual volien enviar una persona “ab pocha despesa”¹⁰⁷² i que avançaria la seva marxa després dels atacs remences, al castell de Montnegre a prop de Sant Celoni, i al castell de Palau de Tor, a Girona.

Arribat a Barcelona Iñigo López de Mendoza, el dia 10 del mes d’octubre, inicià les negociacions reunint-se amb els braços eclesiàstic i militar. Paral·lelament, els remences més radicals, seguien atacant propietats dels senyors, la última la presa el dia 12 de Castellbell, on havien maltractat a un tal Maçanet i a la seva dona.¹⁰⁷³ Nous atacs es produïen dies més tard a l’Empordà, destacant el de la fortalesa de Monistrol que depenia del monestir de Montserrat. La situació es deteriorava novament mentre seguien les negociacions de Mendoza, amb els braços, a Barcelona.

L’ambaixada Santcliment

Davant els moviments de les darreres setmanes i buscant no quedar el marge de les decisions de Ferran, els diputats, comunicaven al rei el dia 27 d’octubre que enviarien en presència seva a mossèn Santcliment.¹⁰⁷⁴ Aquest havia marxat a la cort en representació dels càrrecs del trienni anterior a la primavera de l’any 1483, quan la situació del país era molt diferent.¹⁰⁷⁵ Una vegada més, les seves instruccions recullen en detall les preocupacions de la Diputació i l’espera de les ordres precises del rei.¹⁰⁷⁶ La primera petició, per reiterada, es centrava en els problemes que tenien per cobrar els drets de les generalitats en els comtats de Pallars i especialment el de Castellbó. Reconeixien al monarca els seus esforços i gestions davant la cort de Navarra, però davant la manca d’èxit de les seves peticions, li proposaven enviar a una persona per a entrevistar-se amb la princesa de Viana. Convençuts de que aquesta iniciativa tampoc donaria gaire bon resultat, s’atrevien a recomanar una solució taxativa a una situació que no semblava tenir fi:

“E semblarie als dits deputats que pus tants manaments e so fadigues han hagudes e encara stan e perseveren en lus pertinacia de no voler pagar los dits drets que la Majestats sua sa vist li ere provehis e manas al portantveus de[ ]

---

¹⁰⁷² *Ibidem*, f. 29r.

¹⁰⁷³ Dietari de la Generalitat, vol. 10, f. 6v.

¹⁰⁷⁴ ACA. Generalitat, N-713, f. 48r. També transmeten còpia a la reina, 48v.

¹⁰⁷⁵ Aquell mateix dia un acord del Trentenari de Barcelona decidia treure de nou la bandera davant els nous atacs remences. AHCB. Deliberacions, 1485-1486, f. 192v-194r.

¹⁰⁷⁶ ACA. Generalitat, N-713, f. 42r-47v. Document 50.

Governador, o al veguer de Urgell de la vegueria de la qual lo dit vezcomdat es, que fessen apprehensio del dit vezcomdat a mans del dit Senyor Rey”.¹⁰⁷⁷

A grans mals, grans remeis. El nou consistori volia tancar el plet, de la mateixa manera que el sobirà estava fent amb el comtat del Pallars. Era qüestió de temps que quedés reduït a l’obediència reial gràcies a les armes dels Cardona i calia tancar definitivament aquest plet, un problema que es resoldria definitivament dècades després amb la conquesta del Regne de Navarra.

Respecte el tema dels remences i en la línia del que faria el Consell de Cent, la Generalitat mostrava les seves cartes i el seu malestar per tot el que estava passant. Fidels als seus interessos de classe i també, possiblement, pressionats per la Conselleria de Destorrent, la posició de les dues principals institucions del país davant les primeres gestions d’Iñigo de Mendoza, era força coincident. En primer lloc fan un relat de totes les accions comeses pels remences, fet que contraposaven a les gestions portades a terme en nom del rei, primer pel lloctinent i després pel noble castellà. A continuació vinculaven tots els danys que aquests atacs produïen, als perjudicis que causarien als drets de les generalitats. A més, destacaven, que els seus atacs estaven afectant de forma clara al comerç del Principat, a causa de la inseguretat de les vies de comunicació. Descontents per l’arribada al Principat d’una persona aliena, com López de Mendoza, per a negociar amb els remences, utilitzaven a aquest per afirmar que més enllà d’aturar-se els atacs, com ells esperaven “ara fan ab obres de fet mes mal que de abans”¹⁰⁷⁸ assenyalant que no fan cas dels oficials reials mentre continuen reclutant gent per a la seva causa. Per fer més evident el seu malestar, afegien, que mentre els pagesos no cessaven en les seves accions “lurs senyors nols ne donen ocassió o causa maiorment apres del dit guiatge publicat”, fet clau asseguraven, per enviar a Santcliment a la cort. També confessaven al monarca, que havien endarrerit el seu viatge per veure com gestionava la situació Mendoza, però que els nous atacs remences els havien portat a enviar-lo.¹⁰⁷⁹ Des de la Diputació, com també des del Consell de Cent, donava la sensació, com va assegurar Vicens Vives,¹⁰⁸⁰ que volguessin que fos Ferran II qui

---

¹⁰⁷⁷ *Ibidem*, f. 43r.

¹⁰⁷⁸ *Ibidem*, f. 44r.

¹⁰⁷⁹ Els diputats volen que Santcliment li faci saber al rei que “apres del dit guiatge per los pagesos son stats posats molts albarans e cartells a les portes de diverses esglésies del bisbat de Gerona certificants a tothom que no sien pagats censos, tasques, delmes, agrers e altres drets e amenassants als capellans quy per dita raho publicaran o signaran letres de vet” un fet que perjudicaria greument al finançament de la institució. *Ibidem*, f. 44v.

¹⁰⁸⁰ “La única solució que ells admeten com a viable és la de fer callar els remences d’una vegada i que el monarca resolgui per si sol un afer entre ambdues parts”. VICENS VIVES, J. *Ferran II...* vol. I, p. 356.

resolgués el plet, deixant de banda als negociadors dels remences moderats. Per fer-ho, contraposaven l'actitud exemplar dels senyors tot i els atacs i les amenaces rebudes:

“que apres fet e publicat lo dit reyal guiatge, los senyors de dits pagesos no han contrafet a aquell per obeir-los [-] an stat reposats servants los dits guiatge, ne vexacio alguna feta han als dits pagesos, ells empero dits pagesos no han stat ne stan per res de continuar los dits desordens, maleficis e novitats en grandissimo dan e destrucció del dit principat”.¹⁰⁸¹

Els diputats informaven al rei que Iñigo López de Mendoza havia deixat Barcelona amb intenció de reunir-se amb els caps remences, mentre que ells, seguint les seves instruccions, treballaven per fer possible el compromís dels braços eclesiàstic i militar.

Un altre assumpte que el seu ambaixador havia de tractar amb Ferran II, era el de la nova Inquisició. Santcliment havia de comunicar-li que una gran galera francesa s'havia emportat, feia uns dies, a una gran quantitat de conversos que residien a Barcelona. Per a diputats i oïdors, fets com aquests, perjudicaven “tot lo públic”: des de la pèrdua de població per la ciutat, com els perjudicis que patien els drets de les generalitats o altres drets reials. La situació també feia que molts catalans que volien abandonar Nàpols, per la situació d'instabilitat que es vivia allà al assabentar-se del que estava passant degut a la Inquisició i als remences, havien decidit dirigir-se a Avinyó i Montpel·lier abans que fer-ho cap a Barcelona, amb la conseqüent pèrdua de béns i mercaderies.

Els diputats tampoc descuidaven altres obligacions, com vetllar per la moneda del país, assumpte que des del consistori sempre es seguia amb interès i preocupació per la seva repercussió en el funcionament de l'economia. La situació d'instabilitat que es vivia a la Catalunya Vella, havia portat als col·lidors dels drets de les generalitats a realitzar els seus cobraments amb moneda de Barcelona, segons l'interès fixat per la Taula de la ciutat en el cas dels florins d'or, i rebutjant els tipus d'interès fixats a Girona, que en aquells moments era superior. Defensant la iniciativa, demanaven al sobirà “per benefici del dit General e encara per que les monedes desaforades [...] sia de merçe sua no vulle provehir en res contra la dita deliberació e declaració, car lo contrari seria desbaratar tot l'orde de les omendes qui corren en lo dit principat en gran dan[y] del dit General e de tot lo dit Principat.”¹⁰⁸² Els membres del General s'avançaven a qualsevol intromissió reial defensant la seva autonomia en relació al canvis monetaris.

---

¹⁰⁸¹ ACA. Generalitat, N-713, f. 45r-45v.

¹⁰⁸² *Ibidem*, f. 47r.

A diferència de les ambaixades anteriors, que es fixava un període determinat, es cobraven sous i dietes per l'encàrrec i on a partir de la data fixada, es feia càrrec de les despeses el propi ambaixador, a Santcliment se li donava total llibertat a l'hora de tornar al Principat, potser i a diferència d'altres casos, per ser conscients de la seva complicada missió. Al final de les instruccions, s'hi afegia un memorial on reclamaven a Ferran que l'escollit per substituir al vicecanceller Joan Pagès, fos una persona notable "deguda i pertinent". Sobre l'elecció d'Alfonso de la Cavallaria se li demanava a Santcliment que li recordés que aquesta anava en contra de les constitucions jurades pel monarca. Resistint-se al seu nomenament, encara afirmaven que rebudes les cartes amb les instruccions signades pel vicecanceller De la Cavalleria, aquestes no havien estat obeïdes al no ajustar-se al que ordenaven les constitucions del Principat,¹⁰⁸³ ferma resposta on era difícil discernir fins a quin punt responia a la voluntat del nou consistori o del propi Jaume Destorrent.

Encara no havia deixat Santcliment Barcelona, quan els diputats escrivien novament al sobirà.¹⁰⁸⁴ El motiu era informar-lo dels nous atacs remences i de la mort de diversos nobles en terres gironines. Des de la Generalitat insistien en la inutilitat de la missió que estava portant a terme Iñigo de Mendoza. A més, no ocultaven, el seu malestar al no tenir cap notícia del negociador reial, motiu que explicaven, els portava a escriure'l urgentment i abans de la marxa del seu emissari, per demanar-li, reiterant la inutilitat de les gestions del noble castellà, que actués en conseqüència.¹⁰⁸⁵

Finalment el dia 4 del mes de novembre, l'enviat de la Diputació deixava Barcelona. Formaven part de l'ambaixada dos emissaris de la ciutat: Francesc de Vallseca i Ramon Marquet.¹⁰⁸⁶ Una setmana abans, un acord del Trentenari de la ciutat, havia determinat treure altra cop la bandera de la ciutat si la situació es continuava deteriorant.¹⁰⁸⁷ Les posicions dels diputats i consellers convergien en defensa dels seus interessos. En la línia expressada pels diputats, des del Consell de Cent consideraven que tot i les gestions portades a terme per Mendoza, la situació no millorava i es

---

¹⁰⁸³ *Ibidem*, f. 47v.

¹⁰⁸⁴ ACA. Generalitat, N-713, f. 49r-50r.

¹⁰⁸⁵ "E empero per quan los desordens, crueltats e roberies d'aquells sempre han en augment e per dit compromes ne venguda de dit Mendoça nos reposen perço es stat deliberat per servici de vostra Serenisima excelencia trametre a aquella correu." *Ibid*, 49v. En una postdata s'afegien alguns atacs més del remences com el de la vila d'Anglès i el monestir de Cruïlles.

¹⁰⁸⁶ Les seves instruccions es troben a AHCB. Deliberacions, 1484-1485, f. 196v.

¹⁰⁸⁷ El rei, en una carta de 15 de novembre, amenaça als consellers per voler treure la bandera afirmant que si dificulta el compromís amb els remences "no penseu tingam la paciència tan adormida, ans siau certs que lesores hi manarem fer la provisió e castich ques pertanya en manera que restarà digna memoria". AHCB. Lletres Reials Originals A-1690.

reproduïen els atacs als senyors, fet pel que consideraven necessari nous càstigs als remences. Consellers i també diputats semblaven allunyar-se de tot compromís. Una ironia, com assenyala Vicens Vives, que s'anava perfilant la resolució del conflicte però que demostra fins a quin punt les institucions del país estaven al marge de les negociacions.¹⁰⁸⁸

En aquells mateixos dies, a inicis del mes de novembre de l'any 1485, López de Mendoza, aconseguia signar una capitulació a Sant Celoni, amb Bartolomé Sala, un dels caps remences que amb els seus homes havia ocupat la fortalesa de Castellbell i va aconseguir que aquesta fos retornada. El 8 de novembre es signava el compromís d'Amer pel que els pagesos es comprometien davant l'enviat reial, a acceptar que Ferran s'encarregués de resoldre el plet.

Sabem per Vicens Vives que els consellers es lamentaven d'aquests acords, però com van reaccionar per la seva part els homes de la Diputació? El 21 de novembre, els diputats escrivien a mossèn Santcliment.¹⁰⁸⁹ Aquests li feien saber el principi d'acord entre Iñigo i els remences, però es lamentaven que aquest “ab prou effany han fermat lo compromís no empero en la manera que lo dit noble ha aço apuntat ab los senyors mas en altre modo”.¹⁰⁹⁰ Era com si l'acord no s'ajustés amb allò acordat abans amb els nobles, però a més i com també s'especificava en la carta, l'acord era només amb els pagesos del pla, mentre que els de la muntanya “qui son les principals e mes forts se retenen encara e nos mostren gens voluntaris en pagar censos e altres coses ans los de mes dihen que no pagaran fins lo Serenisimo Senyor Rey haze declarat”.¹⁰⁹¹ Els diputats li demanaven a Santcliment que transmetés al rei aquestes demandes perquè actués en conseqüència i prengués noves decisions. La postura del General es suavitzava en un moment on la ciutat en canvi, demanava la intervenció del lloctinent i insistia en la necessitat de castigar als revoltats. Encara el dia 28 de novembre, dos dies abans de les eleccions de la ciutat i en un últim acte abans de deixar els càrrecs, des de la Conselleria de Jaume Destorrent es sol·licitaria al rei la convocatòria del sometent.¹⁰⁹²

Nous acords aconseguiria el representant del rei els dies 15 i 23 del mes de novembre a Olot, pels que uns emissaris anirien a la cort per intervenir en la futura

---

¹⁰⁸⁸ VICENS VIVES, J. *Ferran II...* vol. I, p. 358.

¹⁰⁸⁹ ACA. Generalitat, N-713, f. 57v-58r. Tres dies després els consellers de Barcelona ho farien als seus enviats.

¹⁰⁹⁰ *Ibidem*, f. 57v.

¹⁰⁹¹ *Ibidem*..

¹⁰⁹² AHCB. Lletres closes, 1485-1487, f. 91.

resolució del plet. Per aquest motiu el 30 de novembre, diputats i oïdors tornen a escriure al seu ambaixador. Els responsables de la Generalitat es tornaven a lamentar que els acords signats amb els camperols no s'ajustaven a allò signat amb els nobles, però ara si s'especificaven quin eren aquests incompliments.¹⁰⁹³ Des de la Diputació es lamentava que els pagesos no haguessin de pagar censos ni tasques fins que Ferran hagués pres una decisió, mentre que alguns no volien signar cap compromís. I tot i que es reconeixia que els remences havien tornat algunes fortaleses, altres consideraven, al no tenir notícies, que continuaven a les seves mans, mentre que havien atacat una altra com la de Brunyola, on havien estat ferides, afirmaven, una o dues persones.¹⁰⁹⁴ També li feien saber a Santcliment que diversos nobles i altres cavallers havien decidit formar partides armades, però que gràcies a la intervenció del comte de Cardona i a la mateixa Generalitat, aquests havien desistit. A més afirmaven que si així ho havien fet era per ajudar al monarca a fer possible el compromís amb els pagesos. Per últim, els diputats es mostraven admirats, com també ho farien els consellers de Barcelona, que Mendoza li demanés al lloctinent, un guiatge pels pagesos i insistien en el perjudici que suposava que aquests no fessin front al pagament dels censos.¹⁰⁹⁵

El 7 de desembre i a falta de notícies de Santcliment, els diputats escrivien de novament al seu emissari. El motiu “es per avisar vos que segons les noves que havem de Empurda lo noble don Enyego Lopez de Mendoza no ha fet ny fa lo que volye ab los pagesos”¹⁰⁹⁶ unes dures paraules que es justificaven per un nou atac remença a Olesa de Montserrat i per les amenaces d'aquests als monjos del monestir de Salvador de Breda. A més, afirmaven que els camins del Principat continuaven essent perillosos pels nombrosos robatoris. Per tot això i per la falta d'acord amb el rei, els drets de la generalitat i altres perillaven. Per aquest motiu, un cop més, li demanaven al seu enviat que urgís al rei per resoldre definitivament el plet. Poques vegades veiem exemples com aquest del paper marginal que vivia la principal institució de Catalunya, davant d'un moment tant important i clau pel desenvolupament posterior d'un afer fonamental pel país.

---

¹⁰⁹³ ACA. Generalitat, N-713, f. 61r.

¹⁰⁹⁴ Aquest segons diverses actes ja havia estat retornat pels remences el 15 de novembre, dues setmanes abans que aquesta carta fos escrita, tot i que els seus síndics van rebre reiterades instruccions pel seu compliment.

¹⁰⁹⁵ I ho expressaven així: “lo que es de meravellar per lo dit e altres respectes vehem la cosa tant embaraçada que no sabem que dir.” *Ibidem.* 61v.

¹⁰⁹⁶ ACA. Generalitat, N-713, f. 65r.

Dies després, a mitjans de mes, Iñigo López de Mendoza acompanyat de síndics remences, marxaven en direcció a la cort. Mentre, els senyors continuaven negociant a Barcelona a falta d'acord per nomenar els seus representants davant el rei. Aquest acabava d'escriure una carta molt similar als diputats i consellers, des d'Alcalá de Henares; la primera després de reunir-se amb els ambaixadors de les dues institucions. Ferran es centrava només en contestar les seves demandes en l'afer remença. El sobirà afirmava, potser amb no gaire sinceritat atenent a la seva correspondència amb els seus homes de confiança, que no s'havia ocupat gaire del plet, però que atenent a les seves demandes volia que, en tot allò relacionat amb el pagament dels censos i les tasques, es complissin las clàusules que s'acordessin en el compromís signat pels senyors i que per portar-ho a terme treballessin conjuntament amb el lloctinent.¹⁰⁹⁷ Aquell mateix dia, el 8 de desembre, el rei citava ambdues parts per defensar davant seu llur causa pròpia en qualitat de “rey e senyor arbitre arbitrador e amigable componedor”.¹⁰⁹⁸ Nobles, eclesiàstics i pagesos tenien un mes per presentar-se davant seu, a la cort.

No només el rei escrivia als diputats i consellers després de rebre a les seves ambaixades. El 22 de novembre, Santcliment havia enviat una carta a la Generalitat que rebien el 10 de desembre. Ara els diputats li contestaven, quan el conflicte remença semblava iniciar tímidament una resolució. En el text, molt deteriorat,¹⁰⁹⁹ els diputats es feliciten perquè el seu enviat ha pogut tractar les seves instruccions amb el rei. Insisteixen en la idea que els remences continuaven causant estralls en el territori, mentre que la inseguretat en els camins no desapareixia. Com farien també els consellers barcelonins, es lamentaven altre cop de la resistència dels pagesos a pagar els censos, els delmes i les tasques fins que el sobirà no hagués pres una decisió sobre el plet, fet que redundava, deien, en els “dans e destruccio d'aquesta ciutat e del Principat e dels drets del General quy molta disminucio ne prenen e pendran”.¹¹⁰⁰ Com veiem, sempre en última instància, l'argument econòmic era utilitzat com a salvaguarda dels interessos de la institució.

Després de la marxa d'Iñigo López de Mendoza a la cort acompanyat pels síndics remences i rebuda la convocatòria del rei del dia 8 de desembre, els diputats

---

¹⁰⁹⁷ ACA. Generalitat, N-713, f. 56r bis, 56v bis.

¹⁰⁹⁸ ACA. Cancillería, 3609, f. 54v.

¹⁰⁹⁹ ACA. Generalitat, N-713, f.69r-71r. Document 51.

¹¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 68v.

escriuen a Ferran II i novament a mossèn Santcliment, el 20 de desembre.¹¹⁰¹ Al monarca li comuniquen que han escrit al seu representant amb instruccions que aquest li donarà a conèixer, com també farà el propi noble castellà. Sense cap rubor, però conscients del moment, s'atreveixen a dir-li a més, que ells han treballat amb cura i diligència per fer possible la resolució del conflicte amb la signatura del compromís, com ell havia ordenat, i per apropar les posicions entres els remences i la resta de pagesos.¹¹⁰² Quines eren les noves que els alts càrrecs de la Diputació enviaven a Santcliment?¹¹⁰³ Més enllà de reiterar-li que havien actuat com el rei els demanava, intentant apropar els pagesos de remença amb els que no ho eren, insistien altra cop en mostrar el seu malestar pels atacs dels remences més radicals, com els que es van produir a prop de Martorell, on havien cremat molts pallers, i a Sant Llorenç de Munt, víctima de robatoris de bestiar. Un cop més, insistien en la salvaguarda dels interessos dels nobles, que veien com a falta d'un compromís definitiu, els remences no els hi pagaven. I posaven en valor que tot i la situació de violència i la negativa a pagar, tant els braços militar com eclesiàstic, confiaven plenament en que el rei pogués reconduir la situació gràcies a la seva justícia i clemència.¹¹⁰⁴ Sobre aquest plet, només els hi quedava demanar al sobirà que prengués una decisió ràpida, perquè la situació d'impàs que es vivia, perjudicava al país i també a la seva institució.

Al final de la seva carta, els diputats li deien a Santcliment que no li escrivien més sovint per intentar sempre poder confirmar les informacions que els hi arribaven, tant d'Iñigo López de Mendoza com dels atacs remences. Potser per aquest motiu dies després, en la mateixa festivitat de Sant Esteve, tornaven a escriure'l. Dos eren els motius d'una carta escrita en una data tan assenyalada. Un cop més des del General, insistien en demanar al rei que actués en contra d'uns atacs que no cessaven, l'últim liderat pel presumpte líder remença a l'Empordà contra el castell de Monells. L'altre motiu de la missiva, i potser el més important, anunciaven a Santcliment que en qüestió de tres o quatre dies com a molt tard, els braços eclesiàstic i militar haurien escollit als seus delegats per a marxar a la cort del rei.¹¹⁰⁵

Sense rebre aquesta carta, Ferran II a instàncies de les contínues demandes dels ambaixadors de Barcelona i la Diputació, ja s'havia decidit a actuar. El 30 de desembre

---

¹¹⁰¹ El mateix dia la conselleria de Bernat Çapila escrivia també als seus ambaixadors. VICENS VIVES, J. Annexes, doc. 86.

¹¹⁰² ACA. Generalitat, N-713, f.71r-71v.

¹¹⁰³ *Ibidem*, f. 69r-71r.

¹¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 70r.

¹¹⁰⁵ ACA. Generalitat, N-713, f.73r.

escrivia al seu cosí i lloctinent en el Principat per a que actués contra els remences més radicals “que son usados de mal obrar y enemigos de toda pas y reposo”.¹¹⁰⁶ El rei ordenava a Enric que enviés contra ells dos alguatzirs, acompanyats d’homes armats a despeses del Consell de Cent i la Diputació.

El monarca també demanava a la Generalitat que treballés conjuntament amb l’infant Enric, per donar una solució a tot el que tingués a veure amb els censos i les tasques, no compresos en el compromís firmat amb els pagesos de remença amb la intenció de que això no pogués afectar a les negociacions portades a terme. També feien saber a Ferran que estava a punt de formar-se la comissió d’eclesiàstics i nobles que participaria en la negociació.¹¹⁰⁷ D’aquest fet, els diputats informaven immediatament al seu enviat, al que li donaven més detalls sobre les persones escollides.¹¹⁰⁸ El dia 9, els membres de la comissió, deixaven Barcelona amb una lletra de creença de la Diputació i un dia després, els diputats escrivien novament al rei per donar-li a conèixer el nom dels escollits, militars i eclesiàstics, pertanyents als bisbats de Barcelona, Vic i Girona.¹¹⁰⁹ Amb tot insistien davant Ferran, en que els atacs dels remences més radicals seguien dirigits per un tal Canet, que no havia dubtat en atacar el castell de Finestrelles, mentre que també l’informaven de la recuperació del castell de Monells, per part del veguer de Girona. La situació era tan delicada que els responsables de la Diputació no se n’estaven de demanar al sobirà que agilitzés tot el possible les negociacions per resoldre definitivament el contenciós.¹¹¹⁰

Entre la Inquisició i la resolució del conflicte remensa

Aquell mateix dia, el 10 de gener de 1486, els diputats escrivien una carta, novament a Santcliment, que la portaria en mà el bisbe de Sant Pere de Gallicans. Aquesta deixava de banda el plet remença per tractar, altra cop, la implantació de la Inquisició al Principat.¹¹¹¹ Al seu representant davant del rei li feien saber que estaven al corrent de la “gran perseverància” del rei en fer-la, i es plantaven amb un nou argument: que tant ells com els seus antecessors no estaven en contra d’introduir-la però, en canvi, no la podien

---

¹¹⁰⁶ ACA. Cancillería, 3609, f. 62v.

¹¹⁰⁷ ACA. Generalitat, N-713, f.77r.

¹¹⁰⁸ *Ibidem*, f.77v.

¹¹⁰⁹ Aquests eren l’abat de Sant Pere de Rodas, el tresorer de la Seu de Girona, Pere Ferrer, els nobles en Guerau de Cruilles i Jofre de Cruilles, el cavaller i vermesor, mossen Johan Pere de Vilademany, i el ciutadà de Barcelona Guerau de Vallseca. *Ibidem*, f.78r.

¹¹¹⁰ *Ibidem*, p. 78v.

¹¹¹¹ ACA. Generalitat, N-713, f.79r-80r.

acceptar, perquè anava contra les constitucions, que els seus oficials foranis actuessin en el territori.¹¹¹² Argument que els hi portava a demanar un cop més, al rei, que respectés les constitucions i alhora, les fes respectar als seus oficials. A Santcliment també li informaven que havien parlat sobre aquest punt amb els consellers de la ciutat, per evitar especialment tot tipus de vexacions a persones innocents. Els diputats volien reunir-se amb aquests per estudiar la situació perquè a més, des de la ciutat havien consultat a un grup de juristes i aquests posaven en dubte que els oficials reials poguessin actuar al Principat tot i la butlla papal.¹¹¹³ El resultat va ser la reunió d'una comissió especial que redactaria una lletra enviada el dia 13 de gener als ambaixadors del Consell de Cent. En ella, es fixaven unes condicions mínimes per la implantació del Sant Ofici, que el rei havia de respectar. En línies generals el document defensava els interessos del país i apaivagava les preocupacions dels conversos. També intentava frenar la impunitat dels nous oficials i garantia a la Diputació i al Consell de Cent, la possibilitat de conèixer les sentències abans que es fessin públiques. Una proposta que segons Vicens partia del propi monarca.¹¹¹⁴

Estava clar que posicions com aquestes no podien fer més que irritar a Ferran, que no estava disposat a cedir ni un mil·límetre en les seves intencions, tant per buscar una solució pel problema remença, com en fer realitat la nova Inquisició en tots els seus territoris. Justament i davant la determinació del rei, crida l'atenció la petició que en aquell moment li feien des de la Generalitat. Una petició que més enllà de l'anècdota, ens recorda el grau d'independència i resolució de la institució. Ferran havia escrit als diputats el mes de novembre per a que cobressin, als descendents dels vicecanceller Joan Pagès, un deute de dues-centes lliures per una bombarda que la Generalitat havia prestat anys enrere a Joan II. Davant d'aquesta demanda, li contestaven al rei que llavors es fes càrrec ell de fer el pagament, perquè des de la Casa de la Diputació “es costumava e en necessitat de pagar les pensions de censals e altres carrechs als quals per nostre poder satisfer volrien”.¹¹¹⁵ Una atrevida demanda que també era una resposta a tots aquells que acusaven a la Generalitat de no fer front als seus pagaments, argument que estaria molt present, com veurem, en els esdeveniments posteriors. Els dies passaven i els diputats tenien la sensació que no es produïen avenços en cap dels temes

---

¹¹¹² *Ibidem*, p. 79r.

¹¹¹³ *Ibidem*, p. 79v.

¹¹¹⁴ Aquests 14 punts estan recollits a VICENS, J. Ferran II ... vol. I pàgs. 392-393. La carta publicada a AHCB. Lletres Closes, 1485-1487, f. 108. També publicada al seu apèndixs, doc. 87.

¹¹¹⁵ ACA. Generalitat, N-713, f.75v.

oberts. Per aquest motiu escrivien, altra cop a Santcliment, dues cartes on mostraven la seva preocupació per la manca d'acord en el tema remença, la negativa dels veïns del comtat de Castellbó a pagar els drets de la Generalitat i per la implantació de la Inquisició a Catalunya.¹¹¹⁶

La falta de notícies els portava a insistir en els problemes del país davant Santcliment, possiblement com una manera de pressionar també al rei a l'hora de prendre les seves decisions. Les notícies que arribaven a Barcelona, només feien que augmentar el malestar i la preocupació dels alts càrrecs de la Generalitat. Es succeeixen les cartes, també a la delegació eclesiàstica i militar¹¹¹⁷ on predomina la insistència en fer palès que els atacs remences no cessaven tot i les negociacions. A més, a Barcelona cada vegada eren més els que deixaven la ciutat per por a la Inquisició. De tots aquets fets, els diputats insistien davant Santcliment, mentre que a Ferran li demanaven que escoltés al seu enviat per conèixer el que estava passant. Aquest és un dels moments, on l'absentisme reial feia més evident la necessitat de prendre mesures.¹¹¹⁸ Les cartes fins i tot al seu representant són diàries, on li expliquen amb tot luxe de detalls, les noves accions dels remences, com l'atac al castell de Brunyola depenent de la Pia Almoïna de Girona.¹¹¹⁹ Els braços, representats a la institució, estaven disposats fins a l'últim moment, a fer evident davant del rei l'actitud dels pagesos més radicals com a forma de pressió per sortir beneficiats en el moment en que es tanqués l'acord que s'estava negociant.

A principis del mes de febrer, i novament davant de la falta de notícies de Santcliment i el desenvolupament de les negociacions sobre el plet remença, envien una llarga missiva al seu emissari.¹¹²⁰ En ella relaten minuciosament les diverses accions comeses pels remences en les últimes setmanes i fins i tot li adverteixen que Pere Joan Sala, el fill del cabdill remença, està ocupant el castell de Montnegre “volent dar

---

¹¹¹⁶ ACA. Generalitat, N-713, f. 83r i també 86r-86v. També escriuran a Francesc de Rocafort, cavaller en la cort del rei.

¹¹¹⁷ Des de la Diputació els hi fan saber que els remences no compleixen els acords signats amb Mendoza per que ho tinguin present a l'hora de negociar. També els hi demanen informació sobre tot allò que s'acordi sobre el tema. *Ibidem*, f. 89r.

¹¹¹⁸ En la carta que envien als diputats, es parla també dels problemes al Pallars, dels comerciants que marxen a causa de la crisi econòmica i els problemes per vendre draps i corals i dels atac frustrat dels remences al monestir de Sant Feliu de Guíxols. *Ibidem*, f. 87v-88v. Els atacs de corsaris a la costa eren continus com escriuen en un altra carta: “Aquesta terra no sembla sie de nengu car dies ha que co[r]ssaris castellans, gallegos, e viscahins discorren continuament la costa de les mars de Cathalunya e del Regne de Valencia robant e prenent quantes fustes troben”. *Ibidem*, f. 100v.

¹¹¹⁹ *Ibidem*, f. 90r

¹¹²⁰ *Ibidem*, f. 101r-104r. Document 52.

entendre que o que fan se fa ab intelligencia de la Majestat del S. Rey”.¹¹²¹ Posant sempre en entredit les negociacions portades a terme per Mendonza en la seva estada al Principat i vistos els esdeveniments posteriors, demanen a Ferran que prengui mesures contra tots aquells relacionats amb les revoltes i s’atreveixen a demanar-li que els faci venir amb les seves famílies en presència seva per atemorir-los. Convençuts que el rei no es deixarà enganyar per l’estratègia que consideren porten a terme els revoltats, demanen a Santcliment que parli amb ell:

“Car no es de presumir que informat plenament de elles [les accions violentes dels remences] lo sen Reyal animo no sie mogut a haver compassio dels dits eclesiastichs e militars que ab tanta humilitat padexen e ab tanta paciencia suporten tantes e tants prejudicis e damnatges per serva lo que dita M. los ha encarregat e manat e no provaesque sobre dit compromís”.¹¹²²

Fins al final, la Generalitat va influir en el rei per aconseguir una postura favorable als interessos dels nobles i eclesiàstics. Res es deia dels atacs i les pressions que en aquells mateixos moments també rebien els pagesos i de les que aquests també informaven al monarca. L’escrit a Santcliment comptava amb unes disposicions finals afegides a corre cuita, després de rebre una carta seva escrita només una setmana abans. Aquest els hi deia que havia rebut les seves missives i que el vicecanceller Alfonso de la Cavalleria havia “reganyat”¹¹²³ als pagesos per les últimes accions violentes comeses. A més insistien a Santcliment, en fer-li arribar aquestes al rei, com el cas de la mort d’un capità a Centelles, i negaven les afirmacions que estaven segurs arribaven al rei, que la ciutat de Barcelona havia tret la bandera contra ells.¹¹²⁴ Per últim, els diputats li demanaven al seu home de confiança, que els informés sobre les compensacions econòmiques que Ferran pogués ordenar a la resolució del plet, un assumpte que preocupava molt a nobles i eclesiàstics.

Pocs dies després, el 14 del mes de febrer, els diputats escrivien a Santcliment.¹¹²⁵ Una vegada més, li informaven dels atacs remences, en aquest cas un assalt contra dos individus en el camí de Girona a Barcelona. Més interessant és, que

---

¹¹²¹ *Ibidem*, 102v.

¹¹²² *Ibidem*, 103r.

¹¹²³ *Ibidem*.

¹¹²⁴ “Nosaltres calye scriure ne avisar vos en car avisats sera que los pagesos informen la M. del S. Rey de coses qui no (.) ab veritat com dir que la bandera desta ciutat sie crida ab gent de cavall e la dita gent hage provehit de robar e dampnerar a ells lo que no es en esser e que lo que dits pagesos destruccio cometen”. *Ibidem*, 103v. Recordem que pel mes de novembre el Consell de Cent, encarà sota el mandat de Destorrent, amenaçava treure de nou la bandera de la ciutat.

¹¹²⁵ ACA. Generalitat, N-713, f. 104r-105r.

l'informen dels contactes portats a terme entre ells i els consellers de Barcelona, a petició d'aquests últims. Tres són els temes tractats: el plet remença, la inquisició i el perjudici que al seu parer causaven, a les constitucions de Catalunya, el nomenament com a vicecanceller d'Alfonso de la Cavalleria, un plet que s'arrossegava des de la mort de Joan Pagès i on Jaume Destorrent, des de la Diputació o des de la ciutat, era el primer interessat sempre en recordar. Des de la Generalitat li demanaven al seu home de confiança, que treballés conjuntament amb els delegats enviats per la ciutat Francesc Vallseca i Ramon Marquet, per demanar al rei que resolgués el plet remença el més aviat possible.¹¹²⁶ En quan a la Inquisició li demanen que també treballi conjuntament amb ells i que si aquests aconseguixen algun tipus de tracte favorable amb el monarca “volrien que aquell mateix vos pres no sol per Barchinona mas encara per tot lo Principat de Cathalunya”. En quan al tema del vicecanceller, en aquesta ocasió s'argumenta el fet que els aragonesos no han modificat les seves constitucions per fer possible que un català ocupi càrrecs similars, i demanen novament la destitució de De la Cavalleria i que el seu càrrec l'ocupi un català, sense esmentar la persona que podria ocupar la plaça.¹¹²⁷ I fins i tot s'atreveixen a demanar-li que procedeixi a la substitució abans de fallar en el plet remença.¹¹²⁸

Encara el 18 de febrer, els diputats insistien davant del seu representant, en les malifetes dels remences, destacant entre d'altres com li havien tallat el dit a un eclesiàstic per guardar-lo en una bossa o com fins i tot un grup d'ells havia fixat cartells en el pont de Girona. Els responsables de la Generalitat insistien, un cop més, en que aquest tipus d'accions perjudicava el cobraments dels drets de les generalitats, degut a la caiguda del comerç causada per la inseguretat dels camins. A més, afirmaven, que els pagesos vinguts de la cort, no havien retornat Castellbell a l'abat de Montserrat, com havia acordat en el seu moment Iñigo de Mendoza.

De res servien les queixes del diputats. Com va apuntar en el seu dia Jaume Vicens Vives, res impediria que Ferran donés fi a un plet que durava més de cent anys i que havia causat dues guerres remences. Potser conscients d'això l'intercanvi de cartes entre Santcliment era continu. Fins i tot la marxa del rei d'Alcalá de Henares, sense

---

¹¹²⁶ *Ibidem*, f. 104v.

¹¹²⁷ *Ibidem*.

¹¹²⁸ “Per esser lo offici de vicecanciller regit per aragones e per no acceptarse sos vidits e signatures en Cathalunya e als pren gran torb sie equantment administrada.” *Ibidem*. En un altre carta datada el mateix dia li demanen que sobre la Inquisició utilitzi davant el rei l'argument que el canceller es aragonès. De la Cavalleria era un dels més implicats en la instauració del nou tribunal. ACA. Generalitat, N-713, f. 105v.

solucionar el plet amb els pagesos, donava peu a noves cartes on també estava sempre present la necessitat d'actuar en els comtats de Castellbó i el Pallars, per tal de cobrar els impostos de la Casa. Amb tot, el dia 24 de febrer, reconeixien que els pagesos havien retornat Castellbell i es disposaven a fer el mateix amb altres fortaleses que tenien ocupades.¹¹²⁹

Però els nervis semblaven no cessar entre els diputats i els oïdors. Pocs dies després, el 5 de març, li feien saber a Santcliment que, mentre els pagesos si que havien retornat Castellbell, no havia passat el mateix amb Montnegre. Era com si qualsevol detall que el monarca pogués saber sobre el que passava a Catalunya, el pogués influir per baixar la balança del costat dels nobles! Insistir en el fet que el fill de Sala i els seus companys, continuessin atemorint els camins de Girona, era un gra més en aquesta balança que no acabava de decantar-se. A partir d'aquí només quedava remarcar els plets pendants i reiterar, al seu emissari, l'atenció sobre qualsevol decisió que es prengués.¹¹³⁰

El 7 de març Ramon Marquet, un dels dos enviats del Consell de Cent a la cort, tornava a Barcelona acompanyat del cavaller Antoni Breuers. Aquests portaven una lletra de creença del rei per a la Generalitat, escrita a Medina del Campo el dia 22 de febrer, on els hi demanava que els prestessin tota l'ajuda possible.¹¹³¹ A més d'informar sobre com avançaven les negociacions i que l'acord estava pròxim, l'enviat de la ciutat requeria al Consell de Cent, en nom del rei, que li prestessin dues mil cinc-cents lliures per formar un exèrcit de cent homes a cavall i dos-cents a peu, per un temps de dos mesos, temps que estimaven per acabar amb les accions dels pagesos. A canvi Ferran, utilitzava com a garants al lloctinent, al comte de Cardona i el seu fill, el conestable, al comte de Trivento, al patriarca d'Alexandria, al batlle general i d'altres.¹¹³² El 14 de març la ciutat decidia deixar-li els cinquanta mil sous demanats, com es recull en el seu llibre de deliberacions:

“Aquesta sua ciutat li vulle fer pont o manleuar per vi de censal ab obligació dels bens de la ciutat fins en quantitat de .L. Mil sous, e per indemnitat de la dita

---

¹¹²⁹ ACA. Generalitat, N-713, f. 107v.

¹¹³⁰ *Ibidem*, f. 108r. El mateix Verntallat partia cap a Medina del Campo l'1 de març per incorporar-se a la cort que no abandonaria en temps. VICENS VIVES, J. *Historia de los remensas en el siglo XV*, CSIC. Barcelona 1945, p. 259.

¹¹³¹ *Ibidem*, f. 113v-114r.

¹¹³² AHCB. Lletres closes, 1485-1487, f.115v. Segons VICENS les necessitats de la Guerra de Granada l'impedien recórrer al patrimoni reial. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 362.

ciutat li promet donar tants censals sobre lo General de Catalunya, dels quis dien del donatiu, que valeguen en preu e pensions a la dita quantitat”.¹¹³³

El dia 21 Marquet tornava a la cort per informar al rei que el préstec havia estat aprovat i per abordar el tema de la instauració definitiva de la Inquisició al Principat. Aprofitant la seva marxa, els diputats li havien entregat una nova carta per Santcliment. En ella, potser per les informacions rebudes fins al moment, es mostraven convençuts de que la resolució del plet remença era ja imminent. Per aquest motiu, li demanaven al mossèn que intentés a continuació agilitzar tot el possible els tràmits per a que el monarca abordés la resolució definitiva dels problemes al Pallars i Castellbó. Això passava en aquella primavera, quan s’iniciava el setge de Sort i la derrota definitiva del comte de Pallars als seus dominis. Només quedava demanar-li que prest els fes arribar els termes de l’acord, sol·licitud que feien en una breu postdata.¹¹³⁴

Mossèn Santcliment anava seguint al rei allà on anava, com també ho feia l’altre enviat de la ciutat de Barcelona Francesc de Vallseca.¹¹³⁵ Des de Medina del Campo escriu altra cop als diputats el dia 15 de març, per informar-los que ha seguit al rei i que ha pogut informar a Alfonso de la Cavalleria dels actes comesos pels pagesos en les últimes setmanes. Res es diu sobre la polèmica oberta en relació al càrrec de vicecanceller, plantejat anteriorment, pel seu origen aragonès. Pensant ja en la resolució del plet, els diputats li contesten el 27, demanant-li que un cop tancat l’acord i si el sobirà marxava cap a Còrdova per a prosseguir la guerra de Granada, que tornés a Barcelona, a ser possible amb instruccions reials sobre els afers de Castellbó i Pallars.¹¹³⁶

Encara el 10 d’abril, des de la Generalitat, escrivien a Santcliment per fer-li saber que Pere Joan Sala i els seus homes havien assetjat durant vuit dies a Guerau Dezpla i a la seva família, refugiats al castell d’Esponellà. Els diputats destaquen com la seva resistència va ser un èxit gràcies a que els vassalls que estaven amb ells van ignorar

---

¹¹³³ AHCB. Deliberacions, 1486-1487, f. 28.

¹¹³⁴ “E axi us pregam que encontinent lo S. Rey haura pronunciat sobre lo dit fet dels senyors y pagesos de remença nos trametau translat de aquella.” ACA. Generalitat, N-713, f. 115r. Aquestes breus paraules es posen de manifest el paper, totalment marginal, que la principal institució del país va jugar en la resolució d’un plet tant important.

¹¹³⁵ En una carta datada el 3 d’abril el rei demana per a Guerau de Vallseca a la Diputació, al comte de Cardona i al bisbe de Vic, la feina d’adjunt al defenedor dels drets de les generalitats de Barcelona, Lluís Ros. ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3663 f. 199r.

¹¹³⁶ ACA. Generalitat, N-713, f. 116r. Aquesta carta també informa de la recuperació per part del veguer de Girona de la recuperació dels castells de Llagostera i Solius. A més un dels cabdills remences, Goxat, havia comprant el castell de Rocariba on s’havia retirat amb els seus homes.

els oferiments de Sala d'adherir-se a la seva partida,¹¹³⁷ un fet que calia destacar davant el monarca, així com també que els castells ocupats pels camperols s'anaven recuperant i la situació en general era molt tranquil·la. Aliens a tot el que estava passant i sense estar implicats en el procés que portava a la signatura de la sentència, des del General només quedava esperar conèixer els resultats de les negociacions i com aquestes afectaven, especialment als nobles.¹¹³⁸

Finalment el 19 d'abril es confirmava la sentència i el dia 21 es signava. No és el nostre objectiu entrar en els detalls del que va significar aquesta sentència. Als treballs considerats clàssics sobre el tema dels remences, en els darrers anys s'hi han afegit d'altres que aporten noves claus sobre el tema.¹¹³⁹ Pel que a nosaltres respecta, cal destacar un cop més el paper subordinat que la institució va jugar al llarg de totes les negociacions i el seu punt de vista, lògic per altre part, i proper a les posicions dels nobles i els eclesiàstics representats a la Casa, pels seus membres. Fins a l'últim moment, els responsables de la Diputació no van ser conscients dels progressos que sobre l'afer s'estaven produint, especialment entre els mesos de desembre i gener, i quan la negociació estava encarrilada, poc més podien fer que reivindicar els atacs remences com a mesura de pressió per aconseguir algun avantatge en el tram final de la negociació, un objectiu que difícilment seria tingut en compte per Ferran.¹¹⁴⁰

---

¹¹³⁷ “En cert los dits vassalls de Sponalla deffenaren virilment lo dit castell no volents adeyr al dit Pere Johan Sala de manera que ab la ajuda de deu lo dit mossen pla e tota sa casa e lo dit castell foren salvats e de dan preservats”. ACA. Generalitat, N-713, f. 119r.

¹¹³⁸ *Ibidem* 119v. Encara al dia següent escrivien al rei i a Santcliment per fer-li arribar un greuge del cavaller Marti Joan de Torroelles. Aquest protestava per que davant un plet que tenia amb els pagesos de Carles de Montbuy aquests havien decidit escriure al rei, fet que segons aquest no es podia fer en compliment de les constitucions del país que fixaven com disputes d'aquest tipus no es podien tractar fora del Principat. ACA. Generalitat, N-713, f. 120r-121r.

¹¹³⁹ Entre els treballs més recents que tracten el tema remença destaquem: FERNANDEZ TRABAL, J., “El conflicte remença a la Catalunya del segle XV, 1388-1486”, *Afers* 42/43 (2002); SERRA, E., “Vicens Vives i els remences. Tornar-hi a pensar”, *Pedralbes*, 30 (2010), p. 107-119 i FELIU, G., “Rellegint la història dels remences de Jaume Vicens Vives” *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 22 (2011), p. 33-64.

¹¹⁴⁰ En aquest sentit és molt interessant la carta que envien a Guillem de Santcliment el 24 d'abril, quan la sentència era ja una realitat. En ella veiem quina era l'estrategia del rei per a negociar: “instar lo vicecanciller, lo tresorer, Mendosa, e los secretaris, los embaixadors de Barchinona e dels senyors e vos e los pagesos e tanquats en huna cambra e en presencia de sa altesa volgue quistum diguessen e allegasen quan volrien uns aquant los altres.” Des de la Diputació s'ordena a l'emissari que des de Guadalupe torni a Barcelona, un cop signada la sentència, i que no segueixi a Ferran fins Cordova. ACA. Generalitat, N-713, f. 124r-124v.

La Generalitat després de la sentència de Guadalupe. Entre la Inquisició i la mort del comte de Cardona

Signada la sentència de Guadalupe, el 7 de maig, els diputats encara esperaven notícies del seu home de confiança a la cort sobre els detalls de la mateixa.¹¹⁴¹ Mentre, altres temes recuperaven tot el protagonisme, com el de la implantació de la Inquisició al Principat.

En el seu *Ferran II i la ciutat de Barcelona* Vicens Vives assegura, com en el mes de febrer, es llegiren varies cartes del seus ambaixadors a la cort davant el Trentenari, on semblava que el rei estava receptiu a escoltar les demandes sobre la Inquisició plantejades en la seva carta del dia 13 de gener. En dites lletres s'afirmava que el rei estava disposat a endarrerir l'entrada del Sant Ofici uns cinc anys, notícia que havia estat rebuda amb alegria entre els consellers i jurats de la ciutat.¹¹⁴² En canvi, res fa pensar en aquest optimisme, veient les cartes de Santcliment en aquells dies. Si això era cert com demostra Vicens, la Generalitat no participava d'aquest optimisme. Com assenyalaven els diputats, portaven setmanes esperant una resposta que els clarifiqués quina era la posició del sobirà.

El 6 de febrer d'aquell mateix any, el papa Inocenci VIII revocava tots els inquisidors de la Corona d'Aragó pontificia i nomenava el prior de Santa Cruz, Torquemada, com a inquisidor de Barcelona. Com a casualitat del destí, Ferran escrivia aquell mateix dia una dura carta des d'Arévalo al seu cosí i lloctinent, al que li recriminava la seva lentitud i falta de determinació a l'hora d'instaurar el nou tribunal, perdent el temps en la convocatòria d'uns consells que ningú li havia demanat celebrar.¹¹⁴³ Per acabar de complicar les coses en aquells dies, la Inquisició de la ciutat condemnava aquell mes a un home que havia mort unes setmanes abans. En la seva carta del 30 de gener, els diputats ja havien informat a Santcliment del que estava passant. Un convers argenter havia mort feia uns dies sense que ningú el molestés, però just dos o tres dies abans d'escriure'l s'havien trobat uns llibres escrits en hebreu sota el seu llit. Per aquest motiu i buscant un cop d'efecte, la Inquisició havia decidit desenterrar-lo i cremar el seu cos.¹¹⁴⁴ També la ciutat va escriure als seus ambaixadors perquè li fessin arribar al rei, que en el seu dia, aquest individu havia estat castigat i en

---

¹¹⁴¹ ACA. Generalitat, N-713, f. 135v.

¹¹⁴² VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 395.

¹¹⁴³ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3663 f. 191v.

¹¹⁴⁴ ACA. Generalitat, N-713, f. 101r.

tot cas no era ciutadà de Barcelona, sinó castellà i antic jueu.¹¹⁴⁵ Però el que no aconseguien evitar tant des de la Generalitat com des del Consell de Cent, era la sensació davant la cort que Barcelona i el Principat eren un refugi per heretges.

A l'abril, el monarca rebutjava la proposta que des de Barcelona i amb el recolzament de la Generalitat, se li havia fet arribar el 13 de gener.¹¹⁴⁶ Paral·lelament la ciutat havia fet gestions davant el papa per a intentar aconseguir una butlla favorable als seus interessos, una iniciativa abocada al fracàs perquè Ferran no estava disposat a cedir en les seves intencions, com ho demostra el fet d'ordenar fer efectiva la Inquisició.

En aquest context, els diputats escrivien el mes de maig a Ferran, per demanar ajut en un afer que tenia al papa Inocenci VIII com a protagonista. Aquest havia ordenat al bisbe de Barcelona, Lluís Desplà, a l'ardiaca major, Berenguer Vila i al canonge de la Seu, Bartomeu Travesset, que acudissin en presència seva en el terme de seixanta dies. Res es parlava dels motius, però des de la Diputació atribuïen la decisió del pontífex a les queixes rebudes d'algun ministre del bisbat “a causa de algunes diferències e litigis son entre lo dit Bisbe e capitol” i afirmaven dels convocats que són “dels principals qui se aposen a la deffensio dels privilegis e libertats e drets de la Sglesia de Barchinona”.¹¹⁴⁷ Per aquest motiu, però també per la inseguretat dels camins a causa dels remences i per la seva vellesa, els diputats li demanaven al rei que intercedís davant el Papa per estalviar-los el viatge fins a Roma. A més, també li demanaven que intervingués en el plet escoltant a les parts i buscant solucions.¹¹⁴⁸ Una petició difícil de complir atenent la reactivació de les activitats bèl·liques a Granada amb l'arribada de la primavera.

La situació s'anava enrarint i les friccions pel tema de la Inquisició anaven en augment. Un nou problema sorgia amb la intenció d'un frare aragonès, Juan de Colmenares, que segons la Diputació s'havia atribuït el càrrec d'oficial del Sant Ofici per ordenar a un tal Juan Gallego algutzir. A aquest, li havia encarregat la detenció de Galceran Bellver i la seva dona Francesca Cervellona, juntament amb una altra parella, acusades de participar en la mort del canonge de la Seu de Saragossa. Gallego no havia dubtat en entrar a Sanahuja, una localitat sota la jurisdicció del bisbe d'Urgell. Apelant a aquesta jurisdicció i als drets i constitucions del país, s'havia evitat la detenció i de la

---

¹¹⁴⁵ AHCB. Lletres closes 1485-1487, f 118v. 18-II-1486.

¹¹⁴⁶ *Ibidem*, f. 132. Sobre el memorial el rei diu “que ab aquell per aquesta Ciutat no es dememada cosa justa”.

¹¹⁴⁷ El motiu de la crida era resoldre la divisió que en aquell moment es vivia a Barcelona entre la gran i la petita clerecia.

¹¹⁴⁸ ACA. Generalitat, N-713, f. 136r-136v.

mateixa manera, els diputats exigien que Gallego no pogués actuar. A més, no dubtaven en recordar de paraula i també en una llarga carta dirigida al lloctinent, les moltes constitucions citades, i entre elles la de “Poc valdria” aprovada per Ferran en les últimes corts.¹¹⁴⁹ Així li demanen a l’infant don Enric

“que sia merce sua provehir que les dites constitucions sien observades e per observacio de aquelles manar totes provisions necessaries e per observancia de dites constitucions provehir e manar al dit Johan Gallego que no enante ni faca actes neguns en virtut de la pretesa comissio fets e atemptants”.¹¹⁵⁰

Però el lloctinent no anava a fer res pels diputats, després de la seva dura reprimenda per com havia portat fins a llavors l’afer de la Inquisició. Davant la seva actitud passiva, els responsables de la Diputació escrivien el 20 de maig al comte de Cardona, en nom seu i del seu fill, el bisbe d’Urgell. El seu estat de salut havia empitjorat en els últims mesos, tot i que en aquells dies semblava trobar-se millor. Els diputats demanaven ajuda al noble per la passivitat del lloctinent general, al no haver-los fet una provisió que pogués ser entregada a Gallego per impedir la seva missió.¹¹⁵¹ Dies després de rebre resposta del comte, tornaven a escriure’l insistint en que les gestions fetes davant l’home del rei al Principat no havien fructificat.¹¹⁵²

Sancliment retornava a Barcelona el 19 de maig. El tema remença havia estat per fi solucionat, tot i que quedaven per resoldre aspectes puntuals, però en canvi el plet per la Inquisició no feia més que complicar-se. Davant d’aquesta situació es feia indispensable continuar disposant d’una persona de confiança a la cort a qui poder escriure i també enviar les cartes dirigides a Ferran. La persona escollida va ser el cavaller Francesc de Rocafort, que acompanyava, juntament amb Miquel Gralla al rei, en la seva nova campanya militar. A aquest li va escriure el conseller eclesiàstic l’abat de Ripoll, per demanar-li que fes arribar al sobirà totes les cartes de la institució i que també els mantingués informats sobre qualsevol tema hi pogués interessar.¹¹⁵³ Juntament amb aquesta missiva enviaven una altra carta dirigida al rei. En ella, a més de comunicar-li que a partir d’aquest moment es faria càrrec dels seus afers a la cort Francesc de Rocafort, li plantegen dos temes aliens al que fins llavors havia passat al

---

¹¹⁴⁹ ACA. Generalitat, N-713, f. 136v-138v. Entre les queixes destaca la que Gallego no era nascut a Catalunya.

¹¹⁵⁰ *Ibidem* 138v.

¹¹⁵¹ ACA. Generalitat, N-713, f. 141r-141v

¹¹⁵² “En que la Senyoria sua nons feu aquella cara que volgueren ne axi poch de nostres supplicacions ha proceit efecte algu entant que nosaltres no sabem que mes fer de dites supplicacions quehavem volgut dar avys a la Senyoria vostre”. ACA. Generalitat, N-713, f. 152v

¹¹⁵³ ACA. Generalitat, N-713, f. 146r-147r.

Principat. En primer lloc li fan saber que han decidit, que a més de fer misses per a ell, també les faran des d'ara per la seva empresa contra els infidels granadins, campanya en la que anirien caient com a fitxes de dominó Loja, Illora i Moclin entre d'altres. Però a més, li demanaven davant dels dubtes, que els avisés quan s'hagués de produir el pas d'estrangers pel Principat amb guiatges seus, exhimint-los de no pagar els drets de les generalitats sobre les cavalcadures, els diners, les joies, les robes i altres béns. Una forma, afirmaven, de controlar la situació i perseguir als que cometin frau en el seu nom.¹¹⁵⁴

La decisió per acabar amb aquest tipus de fraus, per part de la Generalitat semblava ferma. Unes setmanes abans, el dia 11 del mes de maig, havien publicat una crida a tot el Principat on recordaven la obligació de que totes les mercaderies paguessin els drets de les generalitats. Una ordre dirigida a totes les persones del país i on de manera clara, s'advertia a tots els seus pobladors, que no s'atreïssin a treure qualsevol producte pel Rosselló i la Cerdanya. A més, advertien que qualsevol podia ser denunciat davant el collidor pel General i s'amenaçava a l'infractor amb dos cents sous de multa i la confiscació de la mercaderia.¹¹⁵⁵ Motius probablement no faltaven per estar preocupats. La situació econòmica no remuntava i la marxa dels jueus davant la situació que vivien, no ajudava a millorar les coses. Els ingressos pels drets de les generalitats havien baixat, un fet també agreujat per la revolta remença que feia insegur el comerç i per la guerra que s'estava desenvolupant en el Pallars entre el comte Hug Roger i el conestable. Per tot això, la Diputació havia intensificat els controls per evitar, no només que la gent no pagués impostos, sinó també els desviaments de diners des de dins de la pròpia institució. Un exemple d'això, ho tenim en una carta enviada pels diputats al conestable d'Aragó.¹¹⁵⁶ Aquests li demanen que prengui mesures contra Joan Llorenç, un criat seu i sobrecollidor del General, després que les seves contínues queixes no haguessin servit de res. Així, segons l'informen, i segons la investigació feta pel racional, aquest hauria desviat en benefici seu, més d'un miler de lliures dels drets de les generalitats recaptades. Per això i apel·lant a les importats despeses de la institució, volen que Joan de Cardona obligui al seu criat a retornar els diners, tot i que no es diu res de retirar-li el nomenament.

---

¹¹⁵⁴ *Ibidem*, f. 147v-148r. Així posen com exemple un genet de Milà que feia pocs dies havia passat per Barcelona amb sis cavalls pel seus ducs. Els diputats dubten per que havia fet el mateix l'any anterior.

¹¹⁵⁵ *Ibidem*, f. 143v-144r.

¹¹⁵⁶ *Ibidem*, f. 127r.

Però fer efectiu el cobrament d'aquests deutes no era fàcil. Ho veiem en el cas d'unes peticions, aquestes del regent de la governació de Catalunya Galceran de Requesens, al diputat militar Guerau Desplà i a l'oïdor eclesiàstic Joan Navarro. Aquest volia que la Generalitat sobresegués una causa que el General tenia oberta contra Miquel de Cardona per un crèdit que aquest havia rebut de la institució. Per donar satisfacció a la seva demanda, el conseller en cap li contesta que es donaran ordres al diputat local de Barcelona i al porter encarregat del cobrament per a suspendre la mateixa, però al mateix temps li fan saber a Requesens que volen cobrar el deute.¹¹⁵⁷

El 18 de juny, diumenge, Pere Joan Navarro, oïdor eclesiàstic es dirigia a Ponts per reunir-se amb el comte de Cardona i de Prades. Els motius del seu viatge eren, com recollia una carta que portava amb ell,¹¹⁵⁸ tractar “del quens ocorre sobre algunes coses concernents servey de la Majestat del S. Rey”. No sabem del cert quin era l'assumpte que es tractava, però tot apunta per una carta anterior a que podrien haver parlat de la instauració de la nova Inquisició al Principat i l'afer de Sanahuja, així com el de la Pau de Tolosa. A més, els diputats havien resolt un plet relacionat amb l'ofici del regent dels comptes, plaça que havia quedat vacant després de la mort de Bartomeu Ferrer, com el comte desitjava, un exemple més de com aquest influïa en el funcionament de la Diputació.¹¹⁵⁹ El cert però, és que aquell mateix migdia, el vell noble moria, com recollia el Dietari de la Generalitat amb sentides paraules.¹¹⁶⁰ Navarro tornaria a Barcelona una setmana més tard.¹¹⁶¹ Amb la seva mort, la Generalitat perdia molt més que l'arrendador dels seus impostos. Es tractava de l'home que des de l'estament militar millor coneixia la institució, de forma directa o pels seus fills i criats, també era qui més

---

¹¹⁵⁷ “Plarie a vostre noblesa encarregar vos al dit mossen Cardona se dispona per si o per alguna persona per ell en donar ordre que de ell e dels altres obligats en dit deute lo General sie subtengut en tal manera que haiam com de dar ly comport pagant”. ACA. Generalitat, N-713, f. 152r.

¹¹⁵⁸ *Ibidem*, f. 155r.

¹¹⁵⁹ *Ibidem*, f. 145v. El plet es va produir quan un gendre de Bertomeu, Joan Fuster, reclamava la plaça, el mateix que el seu ajudant i fillastre Pere Jornet que reclamava les dues places. Per acabar de complicar les coses també demanava la feina de regent Gabriel Lobera, que disposava d'un escrit signat per l'antic diputat Bernat Saportella on s'afirmava que la plaça de regent seria per a ell quan morís Ferrer. Reunit el consistori de la Diputació el 30 de maig, aquest decidia que es compartís el càrrec entre Fuster i l'oïdor Navarro. ACA. Generalitat, deliberacions N-11, imatge 85-89. En una carta d'uns dies abans, el 13 de maig, els diputats es comprometien amb el comte de Cardona a fer el que aquest els hi demanava per a resoldre el plet. ACA, Generalitat N-713, f. 141r.

¹¹⁶⁰ “Aquest dia, a les XII hores de migjorn, en la vila de Ponts, passà d'esta vida en l'altralo molt egregi e virtuosíssimo snyor don Johan, comte de Cardona e de Prades, en son lit de malaltia, rebuts primerament los sacraments de Sancta mara sglésia com a bon christià. 'Anima eius requieschat in pace'. Fonc gran tala la mort de tal senyor, qui és stat dels valents, cavellers del món, e de gran saber en totes coses, home benigníssimo, alegre e no gens cruel, e qui se havie fets grans honors, axí en batalles con en altres coses.” Dietari de la Generalitat, número 10, 27v.

¹¹⁶¹ El 18 de juliol marxaria de nou aquesta vegada per reunir-se amb el conestable, previsiblement per abordar els temes que aquest havia de tractar amb el seu pare. Tornaria a Barcelona el 14 d'agost.

havia defensat la necessitat de celebrar Corts a l'inici del regnat de Ferran. La seva edat, a la que afegia els serveis a la monarquia ja des del temps de Joan II, feien del comte una veu a la que el sobirà sempre prestava atenció. La seva absència estaria molt present en tots els esdeveniments que es produïrien en el futur, i tot que el seu fill ocuparia el seu lloc, aquest inevitablement, no arribaria a la seva alçada.

Dies abans de la mort del comte de Cardona i Prades, el seu fill, el conestable, conqueria Sort i el seu castell, posant tot el seu domini a la obediència de Ferran.¹¹⁶² El rei, que no volia, que la mort del seu pare afectés en res a les operacions militars, ordenava al lloctinent que col·laborés amb ell en tot allò que calgués.¹¹⁶³ El mateix feia amb els habitants del Pallars als qui demanava que ajudessin al conestable enviant un exèrcit contra el comte de Pallars, al temps que els hi demanava que no li prestessin ajut.¹¹⁶⁴ Si destaquem això, és perquè des de la Generalitat confiaven que, un cop acabada la guerra i recuperada la normalitat, els territoris revoltats complissin les instruccions emanades de les Corts de l'any 1481, on havien quedat fixats el pagaments dels drets de les generalitats.

Renovació de càrrecs a la Diputació. La intervenció reial.

Tot i que les energies del rei anaven dirigides a la guerra de Granada, fet palès per les contades cartes que Ferran enviava a Catalunya i on donava detall de les seves victòries militars d'aquell estiu, crida l'atenció un document que el monarca enviava al seu cosí, el lloctinent, amb còpies per al regent de la Cancelleria, Antoni de Bardaixi i per als diputats, a finals de juliol de 1486.

El rei els hi escrivia en relació a un préstec que la Diputació devia al duc de Villahermosa de quatre mil lliures. El noble havia mort i els seus fills, i nebots seus, Joan i Alfons d'Aragó volien recuperar els diners. Per aquest motiu, el monarca ordenava que algú es fes càrrec del deute perquè de cap manera se'ls hi tornés, ni en pensions ni en propietats. Desconfiava el rei de la situació financera de la Diputació? És possible, en quan a les seves instruccions especificava que volia que el seu desig fos obeït.¹¹⁶⁵ Un altre problema s'hi afegia a la renovació de càrrecs de la Casa. A la mort

---

¹¹⁶² Aquest havia escrit als diputats per donar-los la bona nova. D'immediat escrivien al seu pare per felicitar-se i desitjar-li llarga vida, tot i la seva malaltia, per veure el final de la campanya contra el comte de Pallars. ACA. Generalitat, N-713, f. 145v.

¹¹⁶³ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti ,3564bis, f. 92v-93r.

¹¹⁶⁴ *Ibidem*, f.93v.

¹¹⁶⁵ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti,reg. 3565, f. 65v-66r. Document 53.

del regent dels comptes, es sumava, el 28 d'agost, la de l'escrivà major Joan Solsona en la vila de Cervera. Dos dies més tard, l'oïdor eclesiàstic, deixava novament Barcelona per reunir-se amb el comte de Cardona, quan només feia quinze dies que s'havia reunit amb ell. El conestable, Joan Ramon Folc IV, havia heretat amb la mort del seu pare els títols de comte de Prades i marquès de Cardona. Amb quaranta anys en aquell moment, es va resistir com havia fet el seu pare, a qualsevol tipus d'acord amb els remences i produït aquest per la sentència de Guadalupe, encara mantindria al llarg del temps la seva oposició.¹¹⁶⁶ Amb tot, i com hem vist en aquell moment, estava ocupat en la lluita contra el comte de Pallars, un objectiu que li havia encarregat el monarca temps abans. Navarro no tornaria a Barcelona fins el 14 d'octubre.

La situació al camp, tot i l'acord signat a l'abril, estava lluny de ser tranquil·la. Els pagesos més radicals continuaven mostrant resistència, com s'havia vist amb els atacs a la vila de Bacara i al castell de Les. A mitjans de desembre, Ferran escrivia al regent de la Cancelleria Antoni de Bardaxí i a l'advocat fiscal Francesc Malet. Aquests havien advertit al sobirà que la violència no havia cessat al Principat i que es succeïen els atacs remences. En la seva resposta, Ferran es congratulava que el seu cosí hagués reunit al Consell Reial i de la seva determinació en executar a tots aquells que fossin condemnats. I demana a Bardaxí i Malet, que seguissin amb atenció tots els processos oberts, puntualitzant al segon que iniciés totes les instàncies que fossin necessàries en el cas que aquestes no haguessin estat plantejades.¹¹⁶⁷

Un nou exemple de quina era la situació de la Generalitat en aquell moment, a inicis de l'any 1487, la trobem en una sèrie de cartes que el rei dirigia al Principat el dia 23 del mes de gener, relacionades amb la mort de l'escrivà major de la casa, Joan Solsona. Ferran es dirigia al nou comte de Cardona i també a la seva dona, per després ordenar que s'enviessin cartes als diputats i també als advocats de la Casa. Des de Salamanca on passava l'hivern, el rei li recordava al conestable, que Solsona havia compartit el càrrec amb Antoni Lombard després de la guerra civil, amb la capitulació de Barcelona, i s'havia acordat en temps del seu pare, que els dos ocupessin la plaça de regent i es repartissin el sou. A més, l'acord fixava que en el cas que un d'ells morís, l'altre mantindria el càrrec i el sou complet. El motiu d'aquestes explicacions responia a la petició d'un "notary de aqueixa ciutat apellat Benaula" que segons el monarca

---

¹¹⁶⁶ VICENS VIVES, J., *Historia de los remensas en el siglo XV*, CSIC, Barcelona 1945, pp. 241 i 273. Sobre la seva biografia SOBREQUÉS, S., *Els Barons de Catalunya*. Història de Catalunya, Biografies catalanes, vol III, El observador de la actualidad, 1991, pp. 181-182.

¹¹⁶⁷ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3665, f. 24v.

molestava i inquietava a Lombard. El sobirà insistida en que ni Benaula ni cap altre, molestés a l'escrivà major que tenia dret, a més, a cobrar el seu sou complet "molt ans de les dites turbacions havya tengut e poseyt unicament lo dit offici, y es persona antigua, experta y feel en la dita scrivanya e molt affectat al servey nostre y que no seria raho que puix lo dit Solsona es mort li fos donat associat".¹¹⁶⁸ Més enllà dels motius donats pel rei per a que el vell oficial mantingués el seu càrrec i tot el sou, crida l'atenció d'aquestes instruccions que aquestes siguin dirigides abans al comte que no als diputats, tot i que també tindria la seva lògica si el pacte va tenir al seu pare com a testimoni. Més curiosa és la referència a Benaula per com parla d'ell, al ser una persona coneguda pel monarca i amb la que s'havia reunit en diverses ocasions, com ja hem vist en el capítol quatre. Més enllà de que no vulgui que ocupi el càrrec, sembla que no el conegui, quan aquest havia estat el primer emissari que la Diputació li havia enviat a la mort del seu pare i quan ell mateix l'havia recomanat, almenys en dues ocasions, als diputats dels triennis 1479-1482 i 1482-1485.¹¹⁶⁹ El que estava clar, un cop més, és que el rei disposava de persones, que des de dins de la institució, devien els seus càrrecs a la seva voluntat i com en el cas de Jaume Destorrent, el podien informar de tot el que passava, sobretot si ocupaven llocs claus com els d'escrivà major i advocat de la Casa.

La reacció dels diputats al llegir la demanda reial va ser contestar immediatament, recordant-li que en el seu moment ell va recomanar a Benaula per a un ofici del General, el que va portar a Ferran a escriure'ls de nou. El rei els hi demanava en primer lloc que no perdessin temps i que anomenessin prest a Lombard com acrivà major de la Diputació.¹¹⁷⁰ De Benaula, després d'afirmar "no tenyr recort haver li permes procurar li la scrivanya major de la deputacio" reconeixia que havia demanat per ell un "ofici de ploma" però, assegurava, "dels queis exercecen baix". Però a més, el sobirà, advertia als diputats que en el moment que la plaça de Lombard quedés vacant, la seva intenció era que fos ocupada per una persona de la seva confiança, el secretari reial Antoni Ferrer, una demanada que especificava no podia ser discutida per ser voluntat seva, i a més argumentava, si volia ser servit pels seus súbdits. Per a reafirmar les seves intencions, també va escriure als advocats de la casa, que li havien escrit una missiva sobre el tema, en aquell moment Guerau Guardiola i Jaume Destorrent. Als dos els hi

---

¹¹⁶⁸ Aquesta nota i l'anterior a ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3665, f. 35r.

¹¹⁶⁹ SAFONT, J., *Dietari o Llibre de jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, a cura de Josep Maria SANS I TRAVÉ, Editorial Noguera, Barcelona 1992, p. XXXIV. Fins i tot a l'any 1491 el rei recomenaria de nou a Benaula als diputats.

¹¹⁷⁰ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3665, f. 63r-63v.

demanava col·laboració per a que les seves ordres fossin complides pels diputats.¹¹⁷¹ Finalment el 29 de maig de 1487, Joan Solsona jurava el càrrec a la Casa de la Diputació com recull el seu Dietari.¹¹⁷²

La definitiva implantació de la Inquisició.

Aquells mesos de finals de l'any 1486 i la primera meitat de 1487, van veure la definitiva consolidació del nou Sant Ofici al Principat. Les gestions de la ciutat de Barcelona davant el Papa per impedir-ho, no havien fructificat mentre que sí ho feien, les de l'ambaixador eventual de Ferran II, el doctor Juan Ruíz de Medina, per donar tota la legitimitat de l'Església a la seva implantació. Aquest havia aconseguit del pontífex dues butlles, una per a la ciutat i una altra general pels inquisidors. El monarca, potser convençut del seu triomf, escrivia immediatament a Roma perquè li fossin enviades amb urgència aquestes, tot i que no sabem si ell sabia que Medina les havia aconseguit i clamava per l'urgència d'aquestes "porque es mucho desservido Nuestro Señor en dilatar se tanto el asiento de aquella Inquisicion".¹¹⁷³ Aquell mateix mes, el dia 20 de març rebia les butlles, com li agrairia en un altre carta al doctor Medina.¹¹⁷⁴ Els diputats estaven al corrent de tot el que passava. Per la informació que rebien de la ciutat, la nova conselleria estava formada per Francesc de Vallseca, Pere Destorrent, Jerònim Sala, Jaume Florença i Francesc Pereller,¹¹⁷⁵ es sumava la d'alguns documents que arribaven al Tribunal del Sant Ofici i dels que hi havia constància a l'Arxiu de la Casa.

Amb les noves butlles papals, res podia impedir ja que els desitjos del rei fossin per fi una realitat. Un clar exemple de que la seva victòria estava propera, s'havia produït en la primera setmana del mes de març. Com recull Vicens en la seva tesi, Antoni de Bardaxi, regent de la Cancelleria catalana i amic del rei, havia fugit cap a França amb la seva dona i les seves dues filles.¹¹⁷⁶ Segons explica l'historiador gironí citant al consell de Cent, Bardaxí havia fugit per unes instàncies que contra ell havien efectuat l'inquisidor de Barcelona i el bisbat de Lleida.

---

¹¹⁷¹ *Ibidem*, f. 63v.

¹¹⁷² Generalitat, dietari número 10, 56r.

¹¹⁷³ ACA, Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3665, f. 49.

¹¹⁷⁴ *Ibidem*, f. 59.

¹¹⁷⁵ Generalitat, dietari número 10, 41r. Pere era nebot i protegit de Jaume, a més com assenyala Vicens Vives, l'esperit del segon "dominava totpoderós en la nova conselleria". VICENS VIVES, F. *Ferran II...* vol. I, p. 407.

¹¹⁷⁶ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 408. Els consellers van informar al rei no així la Diputació. AHCB. Lletres closes, 1485-1487, f. 194v. També citat per SANPERE a *Barcelona en 1492*, p. 259.

El cert, és que la resistència dels anys anteriors a l'entrada del Sant Ofici, semblava diluir-se amb rapidesa. També la col·laboració entre la ciutat i la Generalitat en aquest assumpte. En el cas de la segona, els seus membres semblaven més ocupats en altres temes, al temps que els hi passava comptes el desgast de fets com el plet remença i la resistència dels comtats de Castellbó i Pallars a pagar els drets de les generalitats, entre d'altres. L'activitat continua que havien vist en els membres del trienni anterior, havia donat pas a un temps on el paper dels diputats estava en un segon pla. En el cas de la ciutat, cal tenir en compte que Vallseca, en aquest moment conseller en cap, sabia bé de la irreductibilitat de Ferran en aquest tema, després de la seva ambaixada, juntament amb Marquet, per intentar, recordem, dissuadir-lo.¹¹⁷⁷

El primer dia d'abril, l'inquisidor general Torquemada, anomenava Esteve Gago, algtzir del Sant Ofici per tot el Principat i la ciutat de Barcelona.¹¹⁷⁸ Res podien fer ja les lleis del país contra els desitjos del Sant Pare i la determinació del rei. Dos dies més tard el mateix Torquemada escrivia a l'inquisidor Alfonso Espina comunicant-li els nomenaments dels sotsoficials del tribunal religiós, en compliment de les butlles dels anys 1485 i 1487.¹¹⁷⁹

En els primers dies de juliol, s'esperava a Barcelona l'arribada de l'inquisidor Espina, prior del monestir de Santo Domingo de Huete. El dia 3, la ciutat enviava buscar a Jaume Destorrent, en aquell moment encara advocat de la Diputació, en previsió de la seva arribada. Aquesta es produïa de forma solemne el 5 de juliol. Crida l'atenció, en la descripció d'aquest fet, que es troba en el Dietari de la Generalitat, que més enllà de citar a tots els que van anar a saludar-lo, destaquí també l'escrivà encarregat de la seva redacció, com ni els diputats ni els consellers van sortir a rebre'l.¹¹⁸⁰ Vicens és molt ambigu en la narració d'aquest fet en la seva tesi doctoral. Per una part afirma, que si els consellers no van anar-hi, va ser per una qüestió del ceremonial, però el cert és que reconeix unes línies més avall que es va viure una nova divergència, dies després, per la qüestió del jurament. La resistència dels anys anteriors i la defensa de les constitucions i privilegis del país, no van quedar del tot anul·lades amb

---

¹¹⁷⁷ A Vicens Vives li crida l'atenció el canvi de talant d'aquesta conselleria respecte les anteriors. De Pere Destorrent destaca que "acceptà els fets consumats amb una resignació inesperada". VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. I, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 409.. Creiem que aquest canvi es deu a Vallseca i al propi Jaume Destorrent, fet aquest últim destacat per Vicens.

¹¹⁷⁸ ACA. Generalitat, serie V, 237, 549-B.

¹¹⁷⁹ ACA. Generalitat, serie V, 237, 551.

¹¹⁸⁰ Generalitat, dietari número 10, 59r. Si ho van fer el lloctinent, el bisbe d'Urgell, canceller i diputat eclesiàstic del trienni anterior, els bisbes de Tortosa, i Girona així com molts cavallers i ciutadans. El dietari de la ciutat no fa cap referència aquestes absències. DACB, vol. III, pàg. 58.

les butlles papals. Diputats i consellers potser sabien que no hi havia res a fer, però defensaven els interessos de les seves institucions - havien jurat els seus càrrecs, un fet que no cal oblidar - i estaven disposats a fer-ho evident fins que fos inevitable.

Espina no va perdre el temps després d'arribar a Barcelona. El 9 de juliol el lloctinent Enric d'Aragó publicava una crida, a petició seva, en la que prohibia que cap convers abandonés la ciutat per mar o per terra. A més, es fixaven multes de cinc-cents florins a tots els barquers, mariners, patrons o traginers que ajudessin a aquests a fugir.¹¹⁸¹ En una altra, aquesta del propi Espina i del seu company Sancho Marí, amenaçaven a tots aquells que ajudessin als conversos amb l'excomunió, i amenaçava a tots aquells que tinguessin informació o volguessin denunciar possibles heretges que passessin a fer-ho al Palau Reial Major on tenien fixada la seva residència.¹¹⁸²

El pas següent anava dirigit a les dues principals institucions del país i buscava la legitimació definitiva de la nova Inquisició per a que aquest pogués desplegar-se amb tota la seva legitimitat. El divendres 13, escrivia en llatí a diputats i consellers perquè acudissin el proper diumenge a una missa, on haurien de fer un jurament davant seu, seguint una fórmula que adjuntava amb el seu escrit.¹¹⁸³

Diputats i consellers van acudir diumenge a la cerimònia religiosa¹¹⁸⁴ però es van negar a fer qualsevol jurament. Aquell mateix dia i finalitzat l'ofici, els diputats escrivien a Espina per dir-li que com a bons cristians havien acudit a missa. De la mateixa manera els consellers també s'havien negat a qualsevol jurament, sense reunir prèvia deliberació del Consell de Cent. Uns i altres insistien en la seva fidelitat al monarca i tot i que ningú dubtava de la instauració de la nova Inquisició al Principat, el cert és que les presses de l'inquisidor, resultaven frenades pel zel de les principals institucions, centrades en fer complir les lleis del país. Un altre exemple que justifica aquesta argumentació, la trobem en una carta que la ciutat escrivia a Ferran II el dia abans. En la missiva del Consell de Cent conservada curiosament en l'Arxiu de la Diputació¹¹⁸⁵ aquests contestaven una carta del rei del dia 30 de març, on els informava de l'enviament de les persones que se n'encarregarien de fer les inquisicions. Així aquests responien complaguts, recordant l'anterior comissió portada a terme pel mestre

---

¹¹⁸¹ ACA. Generalitat, sèrie V, 237, 549-A. El dietari de la Casa també recollia la publicació de la crida.

¹¹⁸² ACA. Generalitat, sèrie V, 237, 552.

¹¹⁸³ ACA. Generalitat, sèrie V, 353, 612.

¹¹⁸⁴ Generalitat, dietari número 10, 59v.

¹¹⁸⁵ ACA. Generalitat, sèrie V, 237, 554. Document 54. Aquesta és l'única carta que hem trobat de la ciutat al rei en els fons de la Generalitat. La lletra original esta a AHCB. Lletres Closes, 1487-1490, f. 23v.

Franco, com els problemes s'havien resolt gràcies al Sant Pare i les seves butlles. Els consellers no discutien el poder atorgat pel pontífex als oficials del Sant Ofici, per això els principals homes de la ciutat havien sortit a rebre als inquisidors i acompanyar-los fins el Palau Reial, sense fer cap referència a les absències de consellers i diputats. El problema estava i no ho ocultaven, en que Espina encara no els hi havia mostrat la creença que suposaven, els hi havia entregat el rei, mentre que ells havien posat a la seva disposició persones preparades per ajudar-lo. Amb tot i el mes greu, és que després d'insistir i recordar les regalies que el monarca tenia sobre la ciutat i el Principat, l'advertien de que aquestes no podien ser reivindicades per bisbes, jutges eclesiàstics ordinaris o altres delegats, ni recórrer tampoc a oficials reials. Els consellers justificaven el seu punt de vista afirmant que cap religió tenia facultats per intervenir en territori català, una prerrogativa que només tenia el sobirà. Seguint la seva argumentació, aquests afirmaven que consultats nombrosos homes de ciència, aquests reconeixien com el pare inquisidor podia anomenar algutzirs o executors dels seus manaments però consideraven que no podien actuar a Barcelona. I en la seva negativa, no faltava el descàrrec de consciència dels que, probablement estaven convençuts de que passaria l'inevitable:

“E empero en aquesta ciutat tal algutzir no te ne pot tenir exercici per no tenyr territory, car es contra la real premynençia e regalia, e metre en (-) la jurisdiccio e (-) de cosa que james ha de ajudar ne lies stada permesa, e es perjudicar molt a la reial dignitat. Nosaltres Senyor per ço no havem fet ny fet in(--) algu, mas havem ho manifestat al Illustre Infant lochtinent de vostre altesa e ab la present ne donam avis a la Mt. vostra per nostre descarrech e que hi proveescha en la forma que li parega”.¹¹⁸⁶

Poc més quedava a fer. Era el reconeixement d'una derrota on només quedava apel·lar a la dignitat reial. La missiva conclouïa desitjant que els inquisidors es dediquessin només a les seves obligacions, de manera que Déu i el rei estiguessin servits i que “los bons fossin preservats los mals e culpables punyts, e los bons de totes vexacions preservats”.¹¹⁸⁷

---

¹¹⁸⁶ *Ibidem*.

¹¹⁸⁷ *Ibidem*. Amb la lectura d'aquesta carta difícil es compartir el punt de vista de Vicens Vives expressat en el seu Ferran II... vol. I p. 411. Els consellers no ocultaven una derrota, eren conscients de la seva derrota. I no era cert com ell diu que la Inquisició de 1478 era igual a la de 1484, els consellers sabien que el que estava en joc era l'aparició d'una nou tribunal, aliè al Principat, que disposava dels seus propis jutges i oficials, i que no havia estat consensuat entre el rei i els braços.

Enviada la carta el dia 14, el diumenge es reunia el Consell de Cent a petició del conseller en cap Vallseca. Els assistents van acordar que es portés a terme el jurament però, com havien fet els diputats, sense seguir la fórmula que proposava l'inquisidor Espina. Per resoldre la situació, es va crear una comissió que es formaria "ad hoc". Entre els seus membres, es trobava Jaume Destorrent que probablement mantenia informats als alts càrrecs de la Diputació del que estava passant. De les reunions, van sortir dos propostes de jurament, una més ajustada a les lleis canòniques i una segona per si la primera no era acceptada. Conscients de la situació de bloqueig i davant la falta de solucions, els bisbes d'Urgell i de Girona van proposar una reunió entre les dues parts per aproximar postures. La trobada va ser un fracàs, però el dia 18 des de la ciutat, comunicaven a Alfonso Espina la seva intenció de prestar jurament, acollint-se a la segona fórmula.¹¹⁸⁸ Aquest no va acceptar bé la proposta perquè deixava de costat el seu model de jurament. La tensió anava en augment i no faltaven les amenaces,¹¹⁸⁹ fins que al final l'inquisidor decidia comminar, el dia 19, a diputats¹¹⁹⁰ i consellers a jurar al dia següent, donant-los fins i tot temps fins a l'hora de la nona, les sis de la tarda.

Vicens Vives explica en la seva tesi, que en aquell moment els diputats començaven a amotllar-se fins al punt de prestar jurament segons la cèdula present pels inquisidors,¹¹⁹¹ mentre que els consellers estaven disposats a demanar ajuda a l'infant Enric. El cert però és que encara el dia 19, des de la Generalitat, seguien protestant per escrit, per la fórmula que Espina exigia per portar a terme el jurament. I fins i tot, afirmaven estar disposats a apel·lar, davant el Papa, pel que estava passant en aquell moment.¹¹⁹² Però en cap dels dos casos va ser necessari, perquè l'home que coneixia i es movia amb tota facilitat, en la ciutat i en la Diputació, aconseguia desbloquejar la situació. Si en algun moment Jaume Destorrent havia fet mèrits per guanyar-se el favor del rei, era aquest. Lluny quedaven les tensions per no haver aconseguit ocupar el càrrec de vicecanceller, com ja s'havia fet palès en el mes de maig, quan Ferran li reconeixia, entre d'altres, els esforços que veia pel redreç del Principat i pel fet de reunir-se amb el

---

¹¹⁸⁸ ACA. Generalitat, sèrie V, 237, 557.

¹¹⁸⁹ Segons relata Vicens un tal frare Agostín, és lamentava del que estava passant a Barcelona i advertia als consellers quehaviem de procedir amb justícia donant-los com exemple el que havia passat a Terol per no obeir a la Inquisició. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 413. La ciutat aragonesa s'havia resistit a la instauració del Sant Ofici, fet que va portar al rei a enviar un l'exèrcit. Aquesta es va rendir l'estiu de 1485.

¹¹⁹⁰ ACA. Generalitat, sèrie V, 237, 567.

¹¹⁹¹ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 413.

¹¹⁹² ACA. Generalitat, sèrie V, 237, 561. Els responsables de la Diputació es van reunir aquell mateix dia per analitzar la situació. ACA. Generalitat, N-116, imatge 210.

lloctinent per tractar aquest tema.¹¹⁹³ El cas és que l'advocat del General i del Consell de Cent, va presentar una proposta a les dues institucions i l'inquisidor es va mostrar disposat a acceptar proposta presentada per a la ciutat. Era una sortida intermèdia, que si bé no satisfieia a ningú, almenys evitava, que una de les dues parts, pensés que havia estat derrotada. Compartim amb Vicens, que més enllà del paper destacat que va jugar Destorrent per resoldre la situació, l'inquisidor va tenir present el malestar que hi havia a la ciutat, i fins i tot a la clerecia del país pel que estava passant. Però a diferència d'ell, creiem que també el fet que diputats i consellers es resistissin fins a l'últim moment, també va ser un element que Espina va tenir en compte. Vicens afirma que “una gota més i l'ànim de tots s'hauria encès; s'hauria reprès el contacte entre diputats, consellers i clerecia”,¹¹⁹⁴ però nosaltres creiem en canvi que no calia que aquest es reprengués per que mai va cessar, fet que Destorrent va tenir en comte per prendre la iniciativa.

Finalment, el divendres 20, diputats i consellers procedien al jurament. Aquest va ser recollit en el Dietari de la Generalitat com un pur tràmit i amb certa desgana.¹¹⁹⁵ Entre la documentació del General, es guarden diversos models del jurament signat, sense concretar quin va ser l'utilitzat a la cerimònia.¹¹⁹⁶ Culminat aquest nou pas en el seu pla per instaurar la Inquisició a Barcelona i a tot el Principat, els inquisidors Espina i Martí, feien arribar una crida, el 3 d'agost, a tots els sacerdots de les esglésies de la ciutat per a que la donessin a conèixer a tots els seus feligresos el diumenge següent o dia festiu. Com ja havia fet el lloctinent en el seu bàndol anterior, demanaven a tots els religiosos que advertissin als possibles heretges i a les persones que poguessin ajudar-los a deixar la ciutat o a treure les seves possessions, sobre el que els passaria en el cas de ser descoberts.¹¹⁹⁷ També van penjar cartells a les portes dels edificis religiosos insistint en les amenaces. Era l'advertència definitiva a una ciutat que no havia col·laborat en cap moment al desenvolupament del nou tribunal religiós i on fins al

---

¹¹⁹³ ACA.Cancilleria, *itinerum sigili secreti*, 3663 f. 229. Entre d'altres el rei ciutat als consellers de Barcelona, el bisbe d'Urgell i el batlle Sarriera. Crida l'atenció que no hi ha cap referència a la Generalitat de Catalunya.

¹¹⁹⁴ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 414.

¹¹⁹⁵ Divendres, a XX. Inquisidors. Aquest dia los reverend e magnífichs senyors deputats, requests per part del reverend inquisidor de herètica pravitat, li prestaren cert jurament, en escrits posat, de la prestació del qual fou fet acte per lo notari o scrivà del dit inquisidor e, axí matex, ne fou testificada carta per n'Anthoni Lombard, notari e scrivà major del General. Dietari de la Generalitat, número 10, 60v. Recollida també a les *Cròniques de Bruniquer*, vol.II, p. 120.

¹¹⁹⁶ ACA. Generalitat, sèrie V, 237, 563; sèrie V, 237, 564. Document 55. Sèrie V, 237, 565; sèrie V, 237, 566. Els diputats van escriure una carta el 25 de juliol a Ferran explicant-li tot el que havia passat al voltant de la jura però no hem trobat aquesta carta.

¹¹⁹⁷ ACA. Generalitat, sèrie V, 237, 569.

final, les seves institucions i fins i tot els seus eclesiàstics, es van resistir al seu desplegament. Per acabar d'enrair l'ambient, un nou conflicte es va produir amb l'arribada al port d'una nau de Nàpols, llogada pels mercaders barcelonins. Espina va intentar sense èxit obligar al seu patró, Lluís Soler, a entregar-li als sospitosos d'heretgia que es trobaven en ella, però aquest es va negar. L'inquisidor llavors intervingué la nau i va prohibir que qualsevol comerciant cristià pogués disposar d'ella.¹¹⁹⁸ La reacció va ser immediata. La ciutat i els canonges de la Seu van convocar consell i aquest va determinar amonestar a Espina, demanant-li que revoqués la seva disposició o que comparegués davant la Reial Audiència per donar explicacions.¹¹⁹⁹

Davant el que estava passant, diputats i consellers, un cop més i de manera coordinada, escrivien al rei el 18 d'agost. Les dues cartes eren molt semblants i expressaven les mateixes preocupacions. La dels diputats, anava dirigida al comte de Cardona, que en aquell moment es trobava a Màlaga amb el rei, per a que aquest li fes arribar.¹²⁰⁰ Els responsables de la Generalitat li deien el rei que, coneguts els càstigs per ajudar als heretges “tots desta ciutat cristians de natura han stat e stant tant torbats que no saben que fer duptants comunicar als dits conversos e de bens de aquells nols fes caure en excomunions e penes”.¹²⁰¹ Per aquest motiu seguien “axi la negociacio dels tots se es adormyda fins als encants que castum die se acostumen fer en les plaçes de la longa e de Sant Jachme de la dita ciutat qui son una bela cosa han stat per molts dies axi aturats que no si ha comprat ny venut res en gran admiracio dels myradors e no poch scandal dels tots”.¹²⁰² L'aturada dels intercanvis comercials era tant greu que es preocupaven pel futur dels drets reials i de les generalitats, així com els de la resta de taxes. Arribats a aquest punt redundaven en la idea d'afavorir a la nova inquisició, però insistien novament en que els seus procediments no podien estar per sobre del monarca i de les seves preeminències i regalies. I insistien en col·laborar amb els inquisidors però advertint:

“Mas volent parar lassos als tots on facilmente porien caure los cristians de natura de allo porie succehir maior destruccio e scandols si per vostre Majestat provehit

---

¹¹⁹⁸ ACA. Generalitat, serie V, 237, 572. A més s'obligava a Soler a pagar deu mil florins.

¹¹⁹⁹ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 414

¹²⁰⁰ ACA. Generalitat, N-714, f. 5v.

¹²⁰¹ *Ibidem*, f. 5r.

¹²⁰² *Ibidem*.

no hi ere de la qual cosa humilment encara suplicam axi com ja ab la precedent nostre letra [...] havem aquella demanant li en gracia [...] hi vulle provehir”.¹²⁰³

Els consellers utilitzaven els mateixos arguments que els seus companys, estaven disposats a col·laborar amb els inquisidors però creien que donant-los més potestat estava en perill la jurisdicció reial, a més el comerç s’havia paralitzat i els portalers i els guardes dels drets havien estat amenaçats pels oficials de la Inquisició. No estalviaven descripcions a l’hora d’explicar l’estat de la ciutat:

“La qual sta molt destrohida, despoblada, desuiada e encaregada de grans carrechs, les entrades de aquella molt disminuïdes, les imposicions o drets perduts, los manestrals, qui no fan cosa alguna de llurs officis, guasten aço poch que tenen e congoxen se quan no poden vendre sos bens per suplir a llur misserrima vida, en tant que tota comunicacio e practica de viure cessen en aquesta vostra ciutat. Pense V.G.A. los poblats en aquella com estan desconfortats”.¹²⁰⁴

Què demanaven diputats i consellers a Ferran II? Ja no es tractava del desplegament de la Inquisició, aquesta era una realitat. Potser el que buscaven era alleugerir la situació en la que es trobava la majoria de la població, cristiana més que conversa, però també una clara delimitació de competències i on estigués ben clar que les institucions del país havien d’estar per damunt del Tribunal del Sant Ofici. El cert és que potser s’aprofitava la confusió del seu desplegament per intentar encara treure rèdits.

Seria un error pensar que amb el jurament dels diputats i els consellers del dia 20 de juliol, el plet estava resolt. Hem vist com diputats i consellers seguien protestant de manera conjunta. Fins i tot la similitud de dues cartes del dia 18, escrites quan no feia ni un mes de la jura, ens feien pensar si al darrera no estava la mateixa persona.¹²⁰⁵ Però de la mateixa manera, estava clar que el rei no pensava cedir en res. Aquell mateix mes d’agost i des del Real de Màlaga, escrivia al lloctinent Enric, que mitjançant dues cartes li havia informat de l’arribada dels inquisidors a Barcelona, del tracte despectiu que havia rebut d’Espina, i del que havia passat amb el vaixell de Soler i la reacció de la

---

¹²⁰³ *Ibidem*, f.5 v. Es refereixen a la carta enviada el 25 de juliol i que no hem trobat. Hauria d’estar al final del volum anterior ACA, Generalitat, N-713.

¹²⁰⁴ AHCB. Lletres closes, 1487-1490. f. 29v. VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, Apèndix, doc. 98.

¹²⁰⁵ Ens referim a Jaume Destorrent. Els arguments i l’estructura de les dues és molt similar. A més en la segona part de les mateixes es fa referència a les noves alteraciones que es produïen per part dels remenses més radicals i a la mort d’un procurador del batlle Joan Sarriera.

ciutat i el seu bisbe.¹²⁰⁶ Així, Ferran, encarregava en primer lloc al seu delegat, que donés tota la seva ajuda als inquisidors i a tot el que aquests els demanessin, especialment als seus oficials, “tractando los con toda aquella veneracion que a tant sancto officio pertenece” i a continuació li deia que en el cas que es produís un nou plet sempre afavorís al Sant Ofici, remetent-les si calgués a ell “pues son cosas que tocan a nos y no a otri”.¹²⁰⁷ Ferran, que també reprendria als consellers, al bisbe i al Capítol de la Seu, també confessava al seu cosí no tenir notícies d’Espina, garantint a més que faria tot el possible per a que aquest el tractés millor de com fins llavors ho havia fet.

Les crides dels inquisidors es succeïen tot i la postració en que es trobava la ciutat. A la persecució dels conversos, dels que la majoria havien fugit, s’hi afegia ara l’apropiació de les seves possessions per part dels oficials de la Inquisició. Espina i els seus homes fins i tot, reclamaven els béns d’aquells que havien marxat els anys anteriors. El malestar, ja gran, dels habitants de la ciutat, no deixava de créixer. Amb tot i pel que hem de creure de la caiguda de Màlaga a mans de Ferran, notícia que va arribar a la ciutat la nit del 4 de setembre per una caravel·la que tornava a Barcelona de portar pólvora per les seves tropes, va significar una bona notícia pels catalans.¹²⁰⁸ Dos dies després, arribava la carta del monarca on es confirmava la caiguda de la presa de la ciutat a mans cristianes el 18 d’agost. El dia següent es celebrava un *Te Deum* a la Seu i s’encenien grans fogueres per tota la ciutat. Els diputats, sense esperar la confirmació oficial, van escriure al rei el dia després que la nau arribés a Barcelona. Tres dies abans, el 2 de setembre la ciutat havia enviat una ambaixada a reunir-se amb els inquisidors per anunciar-los que amb les seves actuacions estaven actuant contra el dret canònic, la ciutat i fins i tot contra les regalies del rei. Així entre els greuges plantejats figuraven la confiscació arbitrària de béns, l’aturada que estava patint el comerç a la ciutat i la forma confusa en la que es procedia a fer empresonaments, on fins i tot no es donava a conèixer de forma clara el nom de les persones acusades.¹²⁰⁹ Com assenyala Vicens Vives en la seva tesi doctoral, la missió va ser un fracàs.¹²¹⁰ Els inquisidors van respondre de forma despectiva, refusant tota avinença, el que va portar novament als

---

¹²⁰⁶ ACA.Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3663 f. 227r. VICENS, J. *Ferran II...Apèndix*, doc. 97.

¹²⁰⁷ *Ibidem*, aquesta nota i l’anterior.

¹²⁰⁸ Dietari de la Generalitat, número 10, 64r.

¹²⁰⁹ AHCB. Deliberacions, 1486-1487, f. 134v.

¹²¹⁰ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 418. Aquests van contestar als ambaixadors amb les paraules “quod scripsi, scripsi”. AHCB. Deliberacions, 1486-1487, f. 135.

consellers a escriure al lloctinent per a demanar-li el seu ajut.¹²¹¹ És en aquest moment en el que des de la Diputació escriuen al rei.¹²¹² Els seus responsables, després de felicitar a Ferran per la conquesta de Màlaga, insistien altra cop, després de rebre les missives del monarca i el seu secretari Joan de Colona, en la seva disposició a col·laborar amb els homes de la Inquisició en compliment de la voluntat reial “que sempre de nostre poder ajudaran e favoriran los dits Inquisidors en lur offici”¹²¹³ però a continuació afegien un argument ja manifestat anteriorment “que per lo descarrech nostre havem certificada aquella de les regalies e preheminecies si es axi com ere degut pertinent”.¹²¹⁴ Els diputats insistien en ajudar si, però sempre que els inquisidors no perjudiquessin els interessos de la Casa. Una explicació difícil d’interpretar i que provocaria no pocs problemes entre uns i altres en el anys següents.

Sabem que el dia 25 de setembre, Ferran encara escrivia als consellers sobre els afers de la Inquisició però no hem trobat cap carta de resposta de Ferran als diputats. Pel contingut de la primera, el sobirà era conscient que la activitat dels seus oficials podia causar certs mals a la ciutat. En referència a les seves queixes i reclamacions, aplicables també a les que feia la Diputació, afirmava que aquestes eren “coses juridiques i acostumades fer en totes les altres inquisicions, aixi de aquestos com de aqueixos nostres regnes”.¹²¹⁵ Fins i tot recalrava que el servei a Déu estava per sobre de tot tipus de consideracions. Un argument definitiu davant el qual no calia res més a dir.

Amb tot, ni el Consell de Cent ni la Diputació es van donar per vençuts. Continuarien insistint en les seves argumentacions i les seves protestes per la manera d’actuar dels inquisidors. Però ara, davant la inflexibilitat del rei, l’únic que quedava per fer era enviar noves ambaixades a veure’l. En el proper apartat, parlarem del que va passar amb aquestes iniciatives.

---

¹²¹¹ Enric d’Aragó no faria res. Recordem la carta que li havia enviat Ferran el 8 d’agost reprenent-lo per la seva manera de gestionar les queixes de les institucions catalanes. Nota 150.

¹²¹² ACA. Generalitat, N-714, f. 11v-12r.

¹²¹³ *Ibidem*, 11v.

¹²¹⁴ *Ibidem*.

¹²¹⁵ AHCB. Lletres reials originals A-1718.

6. LA “REPRESA DEL REDREÇ”. FERRAN II DECIDEIX ACTUAR RESPECTE LA DIPUTACIÓ.

Jaume Vicens Vives va ser el primer en utilitzar de nou la paraula redreç per referir-se als desitjos dels catalans i del propi Ferran II de treure al Principat de la situació que es trobava al final de la Guerra Civil i dels últims anys del regnat del seu pare. Un voluntat que es manifesta de forma constant, especialment en els primers anys del seu regnat, en la utilització d'aquest concepte tant per part del monarca com dels seus súbdits. L'historiador gironí plantejava en la seva tesi doctoral i en algunes de les seves obres posteriors com aquest es va desenvolupar des de les seves primeres Corts i que només entrebancs com la revolta remença o la instauració de la Inquisició van evitar que aquesta fos una realitat immediata. En els últims anys altres historiadors com Ernest Belenguier han precisat que cal esperar a la darrera part de la dècada dels vuitanta per veure iniciar-se el veritable redreç del Principat, emmarcat en aquest context per les intervencions reials de la Diputació i el Consell de Cent.¹²¹⁶ El cert es que mentre, les Corts de Barcelona de 1480-81 havien posat el punt i final a l'enfrontament civil i a les seves conseqüències, no podem pensar el mateix sobre les mesures que es van prendre per engegar el redreç català. Ferran havia tancat un conflicte molt important que el seu pare no havia solucionat, per la seva vellesa i per ser part interessada, però com s'ha vist en les pàgines anteriors creava un de nou. Amb la recuperació de la constitució *Com per lo senyor* cedia als desitjos dels nobles i retornava als camperols a la situació anterior a les reformes portades a terme pel rei Alfons el Magnànim al voltant del segle, fins i tot amb la recuperació dels mals usos senyorials. El mateix passava amb la implantació de la nova Inquisició, una pretensió del sobirà que havia estat del tot absent dels debat al parlament, i que havia generat tensions i malestar entre les institucions locals. La qüestió és que, a la delicada situació econòmica que afectava al Principat quasi deu anys després de la Guerra Civil, on aquesta seguia enfonsada i el comerç no acabava de recuperar-se es sumaven nous factors: la revolta remença i la fugida dels conversos, fets que encara afectarien més negativament l'economia. Però no tot era conseqüència de la voluntat i les decisions del monarca. A la seva absència, inevitable per un altre part i més especialment des de l'inici de la guerra de Granada més duradora probablement del que ell havia previst, es van sumar elements nous que van també perjudicar al territori i a les

---

¹²¹⁶ BELENGUER I CEBRIÀ, E., *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia*, PUV, València 2012, p. 145.

seves institucions, especialment la Generalitat. Ens referim als problemes per mantenir els ingressos provinents dels drets de les generalitats, davant el fet que aquests disminuïen a causa de la crisi econòmica i l'inseguretat, tant en els camins com en el mar, i a les que també es van sumar les revoltes i les negatives dels territoris fronteres a pagar els seus impostos, com s'ha vist en el cas de Castellbó Unes resistències que, més enllà de ser difícilment quantificables, podien servir d'exemple a altres territoris per no complir amb les seves obligacions amb la Diputació.

A l'hora de fer balanç de tot el que va succeir al Principat entre els anys 1481 i 1487 la conclusió com hem vist al llarg d'aquestes pàgines es força decebedora, especialment des del punt de vista de la Diputació, però també des del Consell de Cent. Vicens Vives plantejava en la seva tesi que al voltant dels anys 87-88 Ferran reprenia el redreç de la ciutat. Això potser es podia aplicar en el cas de Barcelona però no en el del Principat on encara quedava molt per fer i on tenia tot el sentit començar per la seva màxima institució: la Diputació. A l'inici del segon volum de la seva tesi, afirma amb rotunditat com la situació d'aquesta era pitjor que la del Consell de Cent. Amb uns arguments que farien fortuna parla del "desgavell" en que es trobava aquesta i com des de la ciutat, els seus consellers havien manifestat al rei el seu malestar pel que estava passant a la Diputació des de 1479. Però el cert és que moltes de les seves crítiques, com es mostra en el capítol tres, van ser contestades d'immediat pells diputats que van veure darrera els interessos particulars de Destorrent per desqualificar-los. D'aquest enfrontament, on no era fàcil saber qui deia la veritat i a més tant lluny de Barcelona, Ferran va concloure amb tota seguretat que el millor era no prendre cap decisió en calent i recavar informació per actuar posteriorment. A més, i a diferència de Vicens Vives, considerem que la situació de la Diputació en la dècada dels vuitanta no era gaire diferent a la de la capital catalana. El que marcava la diferència era el fet que una persona com Jaume Destorrent, adoptés des de l'inici del regnat una postura molt negativa i contrària a la institució.¹²¹⁷ Oligarquies àvides de gaudir dels manejos de les quantioses rendes i de les quantitats recaptades pels ingressos provinents dels drets de les generalitats com assenyalava Vicens podien haver, però ben segur el mateix passava entre els membres del Consell de Cent.¹²¹⁸

---

¹²¹⁷ Recordem com aquest ja era partidari de la intervenció reial l'any 1481.

¹²¹⁸ En tot cas entre les rendes recordar que el rei va otorgar al seu cosí les possessions del comtat d'Empúries, fet que va perjudicar a la casa. Sobre les generalitats aquestes anaven directament a la Taula de Barcelona, qui podia apropiar-se dels diners eren els cullidors, escollits per l'arrendador dels drets. Recordem que en els últims triennis era el comte de Cardona.

Vicens creu que si el rei no va actuar contra la Diputació l'any 1481, com li demanaven els consellers de la ciutat, va ser per “que se'l convences que, d'aleshores endavant, les coses anirien amb molta més normalitat i que s'evitarien els fraus que feien perillar la vida de la institució i dels interessos econòmics que s'hi relligaven”.¹²¹⁹ Ferran, si no ho va fer – creiem-, és per que va decidir donar-se un temps per veure quina era la seva situació real i per a comprovar si allò que li transmetia Destorrent per un costat i els diputats per l'altre s'ajustaven a la realitat. Si és probable que el sobirà volgués evitar qualsevol acció contra els diputats que pogués ser mal interpretada i que recordés al que havia passat en els anys de la Guerra Civil. Així el nomenament de l'antic conseller en cap de Barcelona com advocat de la Generalitat el 1482, càrrec en el que tindria com company al futur marit d'una de les seves filles, agafa tot el seu sentit. El rei aniria creant una xarxa de persones col·locades en llocs claus de la institució que el podien mantenir constantment informat i que arribat el moment podien donar-li tots tipus d'arguments per actuar en conseqüència.¹²²⁰

A la primavera de 1487 Ferran II estava ocupat en el setge de Màlaga, però era conscient que la seva absència al Principat es produïa en un moment mol delicat per al país. Fets com les protestes de les institucions davant la Inquisició, els atacs remences que no cessaven tot i la sentència de Guadalupe, la última resistència al Pallars, la presència francesa a la frontera, els perills de la pirateria i la delicada situació econòmica, sense visos de recuperació, feien necessari la celebració d'unes noves Corts. No es tractava de aconseguir un donatiu per la guerra, el rei sabia que el país no estava en condicions de aprovar-lo, sinó d'iniciar el veritable redreç que encara no havia engegat. Sabia, probablement, que aconseguir-ho sense la seva presència era quasi impossible. Ja ho havia intentant sense èxit uns anys enrere! Amb tot no va perdre l'esperança i va demanar al lloctinent que s'encarregués del tema. Enric d'Aragó va enviar el 27 d'abril una proposta a la ciutat davant els “molts desordes e mals” que patia el Principat per que pensessin mesures i provisions per corregir la situació. També els hi entregava una carta convocant parlament, solució que considerava idònia.¹²²¹ Crida l'atenció que res d'aquesta iniciativa es va comunicar als diputats del General, que es van mantenir al marge d'aquestes converses. El cert es que fins i tot dins del Consell de Cent es va

---

¹²¹⁹ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 27.

¹²²⁰ El maig de 1487 entre d'altres el rei havia agrait a Destorrent els seus esforços a favor de la sublevació de Catalunya. ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3663, f.229v. A més el malestar de l'advocat amb el rei per que aquest no li havia atorgat el càrrec de vicecanceller semblava del tot superat.

¹²²¹ AHCB. Deliberacions, 1486-1487, f. 113v, 9-V-1487.

produir divisió d'opinions sobre si el parlament es podia celebrar sense la presència del rei o si això anava en contra dels privilegis i llibertats de la terra. La majoria d'advocats i experts en lleis consultats es van oposar a la seva celebració però entre els pocs que si ho veien possible estava el propi Jaume Destorrent, present en les converses com advocat de la ciutat, tot i que també ho era del General. Com ell també era partidari de la seva celebració el seu nebot, conseller segon de la ciutat. En aquestes trobades es va plantejar fins i tot parlar amb alguns membres dels estaments militars i eclesiàstics que es trobessin a Barcelona.¹²²² A la vista de la resistència per celebrar aquestes Corts, els seus partidaris, encapçalats pel conseller en cap Francesc de Vallseca, no van dubtar en utilitzar com últim recurs l'argument dels difícils moments que vivia el país per convèncer als seus companys.

Finalment, a finals de juny, els contraris a la seva convocatòria, més hàbils que els propis Vallseca i Destorrent, van aconseguir ajornar qualsevol decisió amb l'argument que aquesta havia de ser presa conjuntament amb els altres estaments. No deixava de ser irònic que els que havien de decidir la reunió dels tres estaments eren els tres mateixos estaments, i tot això amb l'absència de la seva reunió permanent dels mateixos - la Diputació - que havia quedat al marge.

Aquest era un nou fracàs de la monarquia com havia estat el de la convocatòria de Corts a Tarassona. I com en aquell moment, el rei va intentar reconduir-lo per que aquest no fos evident. Si en aquell moment ho va solucionar reunint-se amb els braços dels seus altres territoris, aquí va intentar forçar una reunió dels estaments per aprovar un donatiu per la guerra de Granada. Potser l'objectiu no era tant rebre aquesta ajuda, era agost i la ciutat andalusa estava a punt de caure a mans dels cristians, sinó forçar la seva trobada. Va ser l'últim intent. Tot i que es va plantejar preparar un memorial per estudiar la situació com explica Vicens Vives aquest mai va veure la llum. Barcelona va ajudar militarment al rei, amb un carregament de cent vint-i-cinc quintars de pólvora, però d'aquest intent de celebrar Corts no va quedar res.¹²²³

Però els problemes no desanimaven al rei, molt interessat per saber quina era la veritable situació de les institucions catalanes. Aquell estiu rebia de l'escrivà reial Jaume Ferrer un memorial sobre la situació econòmica del Consell de Cent on quedaven recollides les entrades i el càrrecs de la ciutat. En la seva resposta agraià al seu oficial

---

¹²²² *Ibidem*, això encara fa més evident el desig de deixar al marge a la Diputació d'aquesta negociació.

¹²²³ VICENS VIVES, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, vol. II, Universitat de Catalunya, Barcelona 1936, p. 18.

l'escrit presentat “por el qual facilmente havemos visto y comprehendido en que stan todas cosas, asi de la perdicion como de la restauracion dessa dicha Ciudad.”¹²²⁴ També li especificava que parles amb el conseller en cap Vallseca “practicat sobre lo del servicio y assegurat aquel cautamente como conviene i dat orden con el segund vos tiene ofrecido en su caso y lugar”¹²²⁵ mostrant fins a quin punt aquest actuava per complaure al monarca i als seus oficials. Satisfet pel que havia llegit al memorial de Ferrer, Ferran, escrivia als consellers per assegurar-los que “nos havent compasio de la perdicio de aqueixa re publica per lo amor que sempre li havem portat e portam” afegint que estaria sempre al seu costat per tot el que decidissin fer en qualsevol dels caps que faltessin executar”.¹²²⁶

La resposta del rei es produïa el 10 de juny, a l'inici d'un estiu on estarien presents de nou les diferències entre el rei i els catalans per la posada en marxa de la Inquisició. I mentre Ferran semblava satisfet en com s'estaven portant les coses a la ciutat res es deia de la situació en que es trobava la Diputació. Només tenim constància del seu interès en que Antoni Lombard desenvolupés en solitari la tasca d'escrivà major de la Generalitat, així com que arribat el cas que aquest tingués que ser compartit fos el propi Jaume Ferrer qui pogués acompanyar-lo. Un desig que feia arribar als diputats però que també reiterava als diputats Destorrent i Guardiola.¹²²⁷

Content pel memorial rebut sobre la situació del Consell de Cent arribava el torn d'encarregar-se de la Diputació, i el final de la campanya militar era el moment idoni per actuar. Ferran tenia previst viatjar a Saragossa per resoldre determinats assumptes vinculats a la governació del regne aragonès i evitar que aquests encara poguessin complicar-se mes.¹²²⁸ Abans de la seva partida, des de Còrdova escrivia amb un correu particular el 21 de setembre al regent de la cancelleria catalana, Francesc Malet, i a l'advocat fiscal, Gaspar Vilana per demanar-los que obrissin una informació secreta, amb notari, de totes les irregularitats “desordens, mals, dans e tiranyes ques diu se ha fetes es fan de tots dies en aqueixa casa de diputacio per los diputats e altres mynistres de aquella en gran deserverey de Deu e nostre e dan evidentissimo del dit Principat”.¹²²⁹ Com reconeix el propi Vicens Vives probablement darrera d'aquestes acusacions estava

---

¹²²⁴ ACA.Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3665, f. 91v. VICENS, J. apèndixs. Doc. 95.

¹²²⁵ *Ibidem*.

¹²²⁶ *Ibidem*, f. 91r. VICENS VIVES, J. apèndixs. Doc. 96.

¹²²⁷ *Ibidem*. Als diputats f. 63r-63v i als advocats 63v. També els hi deia als primers que pensessin amb ell per qualsevol altre càrrec i no en Benaula.

¹²²⁸ BELENGUER I CEBRIÀ, E., *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia*, PUV, València 2012, p. 140-141.

¹²²⁹ ACA. Cancilleria, Varia 2. Negotiurum Castellae, 3686, f. 94v. Document 56.

el propi Jaume Destorrent,¹²³⁰ que juntament amb Lombard, havia vist de primera mà tot el que havia passat a la institució al menys en el cas del primer des de l'any 1482. A més les acusacions presentades recorden molt a les que aquest havia manifestat al llarg del any que va ser conseller en cap.¹²³¹ La missiva finalitzava reiterant que tota aquesta gestió es portés amb tot secret. Una patent anava adjuntada a aquesta carta i dirigida també a Malet i Vilana donava encara més detalls de les acusacions plantejades contra els oficials de la casa. Al frau i desordres ja anunciats també es sumava l'advertència que aquests usurpaven i s'apropriaven de poders, preeminències i prerrogatives que no els hi eren pròpies “absorbint en moltes maneres la substància del General e de la cosa pública de aquell, e convertint aquella en sos propis usos”.¹²³² Després d'assenyalar que això anava en contra de Déu, d'ell, de la mateixa Diputació, de la ciutat¹²³³ i del Principat es lamentava, utilitzant l'argument tantes vegades pronunciat pels diputats, que això també anés en contra dels juraments fet en el moment d'ocupar els càrrecs. A partir d'aquí el monarca insistia en la seva declaració d'intencions –només ell podia resoldre la situació- i demanava als seus funcionaris que actuessin amb diligència:

“e reebau verdadera informacio no solament dels desordes mals e dans dessus dits fets e comesos e ques fan e cometent de tots dies per los dits diputats e ministres de la dita Diputacio en tant detriment del dit General e de la cosa pública de aqueix Principat, mes encara de totes les altres coses tocants lo dan e perjudici del dit General e de la casa de la dita Diputacio, e encara dels statuts e ordinacions de aquella”.¹²³⁴

Per últim Ferran els hi demanava que aconseguida la informació la guardessin fins que rebessin noves instruccions seves. Anunciant-los que vista aquella “entenem proveyr degudament e mitjançant justícia en tot lo que sia servey de Deu, nostre y benefici y conservacio del dit General y Diputacio e de la cosa pública del dit Principat”.¹²³⁵

Rellegint les pàgines que Vicens Vives dedica a aquestes cartes, crida l'atenció com aquest destaca que el sobirà ja tenia clar en aquell moment intervenir la

---

¹²³⁰ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 28. Probablement per un error de transcripció la data aquí és 21 de novembre, quan es tracta com assenyala a la pàgina 20 del 21 de setembre.

¹²³¹ Entre els anys 1479 i 1480.

¹²³² ACA. Cancilleria, Varia 2. *Negotiurum Castellae*, 3686, f. 94r.

¹²³³ Crida l'atenció la referència als danys que la ruïna del General reportaria a la ciutat. Nosaltres pensem que aquest és un exemple més de com Jaume Destorrent influïa en el rei per predisposar-lo negativament contra la Diputació. Vicens també destaca aquest fet tot i que parla “de la idea del 1479”. VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 29, nota 77.

¹²³⁴ *Ibidem.*

¹²³⁵ *Ibidem.*

Generalitat.¹²³⁶ Res d'això trobem en els documents, especialment en el segon. Ferran els hi demanava que recopilin totes les proves possibles no només dels desordres i dels danys comesos fins a llavors. També dels que es fan i es faran en el futur. Els hi ordena com hem assenyalat unes línies més a dalt, que prenguin nota de com aquests afecten al seu estatus i les ordinacions de la institució. En cap moment és parla d'intervenir, si “d'extirpar los dits desordens y en son cas, justicia mijançant, punir i castigar aquells”. Sembla més que el rei en aquell moment busqués tenir totes les proves al seu abast i de mans d'oficials independents per actuar quan considerés necessari. A més la solució passaria per jutjar als responsables de les irregularitats.

Abans de deixar Còrdova Ferran mouria un altre peça per aconseguir estar encara més informat del que passava dins del palau de la Generalitat. Potser per que coneixia perfectament a Destorrent o potser per que volia contar amb més opinions el 29 de setembre escrivia als diputats agraint-lo la confirmació de Lombard en el càrrec i per demanar-los, a més, si el seu oficial Jaume Ferrer, el mateix que li havia enviat el memorial sobre la ciutat, podia ocupar la plaça d'adjunt a l'escrivania major. Setmanes després, a finals de novembre, diputats i oïdors li anunciaven la seva intenció d'enviar “home propy” per tractar amb ell de diversos temes tocats a l'interés del General i que llavors aprofitarien per respondre a la seva petició.¹²³⁷

Les negociacions de Saragossa i l'ambaixada Desplà

La carta dels diputats tenia data de 24 de novembre. Per aquells dies Ferran ja es trobava a Saragossa, on hauria arribat a principis de mes. Diputats i consellers no volien deixar escapar l'oportunitat de parlar amb el monarca -feia ja sis anys que havia deixat el Principat- i més després de les tensions viscudes en els últims mesos per la implantació de la Inquisició al Principat i la resolució del plet remença. Des de la ciutat, la conselleria de Jaume Vallseca i Pere Destorrent havia decidit, el setembre, enviar una ambaixada a la cort amb l'objectiu de reunir-se amb el monarca. Els escollits per aquesta van ser Joan Ros, Ramon Marquet i Jaume Destorrent.¹²³⁸ Però abans que ells,

---

¹²³⁶ Així afirma sobre el que Ferran volia de Malet i Vilana: “[que] obrissin una informació secreta, amb notari, sobre els abusos i els desordres dels diputats i, així mateix perquè s'instruïssin del estatuts de la corporació *per si ell havia d'intervenir-la*”. La cursiva és nostra. VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 28.

¹²³⁷ ACA. Generalitat N-714, f. 30v.

¹²³⁸ AHCB. Deliberacions, 1486-1487, f. 151v. (20-XI-1487). Aquests van marxar després de la renovació del consistori. Els elegits serien Joan Roig, com a conseller en cap, Jaume Ros, Miquel Bebet Luques, Rafael Cervera i Jaume Marc. Sobre els ambaixadors, com assenyala Vicens Vives, els dos

el 26 de novembre, marxava també l'escrivà de la Diputació, Antoni Lombard, complint així amb els desitjos del monarca.¹²³⁹ Aquell mateix dia es reunia el consistori del General per a decidir qui havia d'anar fins a la capital aragonesa per entrevistar-se amb el rei. L'escollit va ser el canonge i ardiaca major de la Seu de Barcelona, Lluís Desplà.¹²⁴⁰

Com havien fet els consellers amb la seva ambaixada, els diputats van informar extensament de la seva a totes les persones importants de la cort començant pel propi monarca i la seva esposa.¹²⁴¹ Signades per l'oïdor eclesiàstic, que temps abans havia encapçalat una ambaixada, es van enviar cartes de creença al comte de Cardona, al seu germà, el bisbe d'Urgell, al bisbe de Vic, al secretari del rei Joan de Coloma, als diputats del Regne d'Aragó i als jurats de Saragossa. També van rebre cartes de la Diputació el conseller reial, Requesens de Soler, el comendatari major de la ordre de Santiago, el cardenal de Espanya, el majordom del rei i el seu comptador major.¹²⁴² Els diputats també escriviren al lloctinent del Principat Enric d'Aragó i al lloctinent d'Aragó i fill natural del rei, Alfons d'Aragó.¹²⁴³

Que volien dir-li els diputats al rei? Quines eres les seves inquietuds? Com en altres ambaixades coneixem les instruccions que Desplà portava amb ell quan va deixar Barcelona. Aquestes, molt extenses, ens permeten conèixer de primera ma quina era la situació del Principat en els últims dies de 1487. A més també plantegen demandes, algunes ja antigues, i greuges pendants que els diputats tenien amb la corona.¹²⁴⁴ Les ordres comencen manifestant el desig d'anar en persona a veure al rei i amb la justificació quasi no ho fan és per que no ho permeten les constitucions del país, fet que els hi porta a enviar a l'ardiaca.¹²⁴⁵ A continuació i entran en matèria, el primer

---

primers “eren persones gratíssimes al rei i ambdues n’havien rebut favors”, mentre que Ros era molt proper a Destorrent i com es veuria més tard seria una persona molt afecta al monarca. VICENS VIVES, *J. Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 20.

¹²³⁹ Dietari de la Generalitat, número 10, f. 71r.

¹²⁴⁰ ACA Generalitat, deliberacions N-116, imatge 102. En la reunió estaven presents els advocats Destorrent i Guardiola. No es diu res dels motius del viatge. Possiblement era germà del diputat militar Guerau Desplà.

¹²⁴¹ ACA. Generalitat N-714, f. 41v

¹²⁴² ACA. Generalitat N-714. Les cartes es troben: comte de Cardona 43v, bisbe Urgell 44r, bisbe de Vic 44r, secretari del rei Joan de Coloma 44v, diputats d'Aragó 45r, jurats de Saragossa 45r, conseller del rei, Requesens de Soler 45v, comendatari major de la ordre de Santiago 46r, cardenal de Espanya 46v, majordom reial 46v i comptador major del rei 47 r. Les credencials de la ciutat per la seva ambaixada, dirigides a les mateixes persones són d'un dia després, el 4 de desembre. VICENS VIVES, *J. Ferran II i la ciutat...* vol. I, p. 419, nota 215.

¹²⁴³ ACA. Generalitat N-714, f.42v.

¹²⁴⁴ *Ibidem*, f. 33r-41v. Document 57.

¹²⁴⁵ Recordem que anys enrere a causa del plet amb el lloctinents per les terres d'Empúries sota domini de la Generalitat, el diputat eclesiàstic va deixar el Principat per reunir-se amb el rei.

assumpte que volen plantejar al rei, és la delicada situació econòmica en que es trobava Barcelona i tot el país en aquell moment, fet que havia perjudicat als ingressos provinents dels drets del general, que no deixaven de disminuir. Als problemes per la disminució de l'intercanvi de mercaderies, afegien la intromissió constant dels oficials reials, fet recordem que s'havia produït uns mesos enrere quan oficials de la Inquisició havien intervingut un vaixell mercant al port de Barcelona. Per tot això demanen al rei de forma literal “vulle girar la cara en lo redreç e augmentacio del dit Principat. Car sense la ajuda de la Majestat sua lo dit Principat esta en camy de destruccio e despoblacio”.¹²⁴⁶ Després d'insistir un cop més en la necessitat de redreçar e augmentar el territori afegien com a aquesta situació es sumava la situació de caos que es vivia en les comarques frontereres amb França on era molt difícil fer complir amb el pagaments dels drets de les generalitats. Un altre problema sempre present però que s'havia accentuat a finals d'aquella dècada i afectava també al comerç era el de la pirateria. La situació era tal, com li volien remarcar al rei, que fins i tot els atacs provenien dels seus mateixos súbdits de Castella, especialment de mariners viscaïns. El diputats insistien, com havien fet, en les seves cartes anteriors al monarca pel tema de la Inquisició, en que la capital catalana i el país estaven perdent població per tot el que estava passant. Per aquest motiu li demanaven que vingués a Barcelona “car la excellencia sua vahent les necessitats occorreria e proveheria en aquelles”.¹²⁴⁷

Entre altres peticions, crida l'atenció com un cop més els diputats insistissin en demandar un tracta privilegiat per que els comerciants catalans poguessin assistir a la fira de Medina del Campo. Com havien fet els seus predecessors demanaven al també rei de Castella per que s'aixequessin tot tipus d'aranzels per a facilitar l'intercanvi de mercaderies. Petició que posa en evidència que totes les gestions anteriors havien fracassat. Així com en altres ocasions, aquestes instruccions detallaven en precisió el que caldria fer per facilitar els intercanvis i com això afavoriria el comerç entre els dos regnes aquesta vegada es preferia destacar les avantatges que produiria, especialment en relació a l'augment dels ingressos en els drets de les generalitats.¹²⁴⁸ Si aquí el malestar dels diputats estava causat per la passivitat del rei en aquest afer passava el contrari amb la decisió d'aquest de crear un imposto pels mercaders venecians. Aquests

---

¹²⁴⁶ *Ibidem*, f. 33v.

¹²⁴⁷ *Ibidem*, f. 34v.

¹²⁴⁸ Per exemple els diputats plantejaven a les seves instruccions que en els cas que els mercaders catalans i els col·lidors de Medina del Campo no es possessin d'acord els primers no paguessin les alcabales, i només abonessin un u per cent d'allò venut, i res del que no s'hagués venut. *Ibidem*, f. 36r.

consideraven que no s'ajustava a capítols de cort per que aquests ja pagaven els drets del general, fet que els eximia segons ells de pagar cap més impost. A més per evitar pagar els dos, afirmaven, els comerciants d'aquesta república desviaven els seus vaixells cap a València i Mallorca on no existia aquest nou impost, el que perjudicava encara més el comerç local. En relació al comerç també demanaven que es fes complir la pragmàtica sobre els coralls aprovada l'any 81 que establia el monopoli català d'aquest producte a Sardenya i el Principat. Entre els greuges plantejats pels diputats a les seves instruccions a Desplà també figurava el de la situació del monetari al Principat. Demanaven al sobirà que prengué mesures a causa de “lo gran desorde que es en lo dit Principat” donat que una mateixa moneda podia tenir canvis diferents segons diferents territoris. En l'àmbit econòmic els diputats mostraven també la seva preocupació pel fet que totes les persones que tenien censals de l'època de la Guerra Civil, i que cobraven de ciutats com Perpinyà i Puigcerdà no rebien els seus diners. Motiu pel que demanaven a Ferran que escrivís al rei de França per que aquest fes pagar els censals i altres rendes als habitants del Principat que estaven sota el seu domini.

Les instruccions seguien amb un apunt interessant que ens posa de manifest com les ordres encarregades pel sobirà a Malet i Vilana per a actuar contra la Generalitat no eren potser desconegudes del tot per aquests en aquells dies de desembre. Així li demanen a l'ardiaca que demani al rei que no doni lloc a rumors “per quan se diu publicament en la dita ciutat que alguns tractes que en lo dit Principat hage convenença qui seria nova forma de regiment contra constitucions de Cathalunya e altres leys del dit Principat”.¹²⁴⁹ Un fet, afegien, que portaria “gran dany al dit Principat”. Aquesta ambigua petició donava pas, com havia passat en les instruccions d'ambaixades anterior a denunciar els abusos comesos pels oficials reials. Motiu pel qual s'exigia al rei que ordenés al lloctinent que tots els homes a les seves ordres respectessin les lleis del país. Una demanda que es feia més necessària després de la implantació de la Inquisició on fins i tot es procedia a l'embargament de tot tipus de propietats de persones acusades de heretgia que encara no havien estat condemnades. Per ver més evident el seu malestar li recordaven una constitució aprovada precisament pel seu pare en Corts on s'especificava que ningú podia ser castigat ni els seus bens embargats sense haver-hi sentència.¹²⁵⁰ Per aquest motiu reclamaven que no s'actués en ferm contra ningú sense haver-hi abans una sentència expressa. Encara en referència al funcionament de la

---

¹²⁴⁹ *Ibidem*, f. 37r.

¹²⁵⁰ “per que algun no fos punit ans que sie vist haver culpa”. *Ibidem*, f. 37v.

justícia també volien del rei que ordenés al lloctinent la limitació de algutzirs desplegats al Principat. Així li recorden que per llei no podien haver més de dos al país mentre que, segons ells, en aquells moments exercien el càrrec entre cinc i sis. Tancava aquest bloc de queixes una protesta contra alts càrrecs com el canceller o el vicecanceller als que acusaven de posar unilateralment en llibertat a persones que havien estat detingudes i sense que hagués constància quehaguessin pagat cap multa o fiança al tresorer, a l'escrivà o al porter.¹²⁵¹

En relació a l'afer remença, els alts càrrec dels General també dedicaven unes línies a la situació resultant de la Sentència de Guadalupe. Més d'un any i mig després d'aquesta, els diputats "ab aquella honor i subiecta reverencia que pertany de la sua altesa" encara protestaven per la seva firma al considerar que en alguns punts aquesta era contrària a les constitucions, usatges i llibertats del Principat. El diputats es lamentaven que Ferran hagués signada la sentència no només com àrbitre sinó també com a rei i senyor. Per aquest motiu li demanaven que especificqués que només havia actuat com a "àrbitre e arbitrador" i que aquesta no assentes jurisprudència per plets futurs.¹²⁵²

Les instruccions a Desplà no podien evitar referir-se al desplegament de la Inquisició. Tot i que com hem vist en les primeres línies del document es feia referència a "oficials reials" es veu com en pàgines posteriors es parla clarament dels inquisidors i del seu afany en controlar el trànsit de vaixells. Per aquest motiu el consistori demanava a Ferran que ordenés als inquisidors que "no torben les mercaderies, e naus o fustes que venen a la ciutat de Barchinona o altres parts del dit Principat, e mercaderies e mercaders [que] entren e ixen del dit Principat".¹²⁵³ Igual que en aquest punt els diputats acusen directament als inquisidors, reprenen el tema dels embargaments dels detinguts per reclamar al monarca que no permeti que aquesta es facin amb les propietats dels presumptes heretges abans que aquests haguessin estat jutjats i condemnats.¹²⁵⁴ Per últim i sense deixar el tema de la Inquisició encara li demanen al rei que, davant les butlles i actes apostòlics que aquests havien col·locat per la ciutat, aquest doni instruccions per aclarir la situació en que es troben els habitants de la ciutat "per quan

---

¹²⁵¹ Veiem aquí com el frau també arribava a la cancelleria on probablement els seus responsables acceptaven suborns. Cal pensar en com reaccionarien els acusats per aquesta denuncia posteriorment. *Ibidem*, f. 38v.

¹²⁵² *Ibidem* f. 39r.

¹²⁵³ *Ibidem*, f. 40r.

¹²⁵⁴ Crida l'atenció com en la primera part de les instruccions es plantegin els greuges i es parli de manera genèrica i com més endavant es repeteixi l'argumentació acusant directament als inquisidors. Diferències entre els autos de les instruccions per por a les seves conseqüències? És possible.

porten grans contraris les dites contradiccions axi en les consciencies com en lo viure de les gents e per dits contraris alguns se aparten de la ciutat”.¹²⁵⁵

En el terreny del propi funcionament de la Generalitat les instruccions no descuidaven el tema del pagament dels censals, un assumpte que tindria gran protagonisme en els mesos següents, i el del cobrament dels deutes deguts a la Generalitat. Diputats i oïdors deixaven a discreció de mossèn Desplà la llibertat de respondre a Ferran sobre tot allò que volgués saber. Sobre la demanda reial que el seu escrivà Jaume Ferrer ocupés una plaça d’adjunt a Antoni Lombard els diputats es mostren ambigus. Per una banda es mostren desitjosos d’obeir a les seves peticions però per un altre li recorden que no poder fer-ho per la insistència de Miquel Benaula en reclamar la plaça com li havia estat atorgada en la última Cort celebrada a Barcelona.

Les instruccions finalitzaven amb la petició a l’ardiac de la seu barcelonina de fer tot el possible per veure’s amb la reina Isabel per retre-li obediència, recomanar-li el General i el Principat, i informar-li de tots aquests assumptes.

Aprovada l’ambaixada per un espai de dos mesos, encara els seus responsables van tenir temps a incloure una postdata. El motiu dues cartes rebudes de data 27 de novembre rebudes a Barcelona el 3 de desembre. Dirigides al diputat eclesiàstic i al diputat militar Ferran els hi demanava que viatgessin a Saragossa per reunir-se amb ell. La resposta a la petició reial anava en aquesta postdata on s’anunciava que el segon, Guerau Desplà marxaria d’immediat però que no faria el mateix l’abat de Ripoll. Segons el document, el delicat estat de salut de Ponç Andreu Vilar i les inclemències de l’hivern feien poc recomanable la seva marxa per lo que havia decidit enviar al seu nebot Joan Esteve. Amb tot el religiós es mostrava disposat a emprendre el viatge si així ho ordenava el sobirà.¹²⁵⁶ En les línees finals de les instruccions estava present de nou el temor que el rei estigues preparant alguna iniciativa per intervenir a la institució. El fet que el rei convoqués a dos dels seus diputats portava a l’abat de Ripoll a afirmar que la seva citació “ha portat grandissima admiració als poblats del dit Principat e ciutat de Barcelona”.¹²⁵⁷ Per aquest motiu insistia en suplicar al monarca que no portes a terme cap modificació en el funcionament de la casa aprofitant la presència del diputat militar per que la seva obligació com a membres del consistori era residir a Barcelona. El 5 de desembre marxaven cap a Saragossa Jaume Destorrent i els seus companys. L’advocat

---

¹²⁵⁵ *Ibidem.* La idea de la despoblació estava sempre present.

¹²⁵⁶ *Ibidem.*

¹²⁵⁷ *Ibidem.*

de la Diputació probablement coneixia els detalls de les instruccions que mossèn Desplà s'emportava amb ell, si més no podia donar fe al rei de l'efecte que segons el conseller en cap havia produït a la capital catalana la citació dels dos diputats. Dos dies més tard seguien les seves passes l'enviat de la Generalitat i el diputat militar. Una setmana més tard els dos es trobaven a Saragossa. El dia 18 Guerau Desplà escrivia als seus companys per informar-los que el rei l'havia rebut i que li havia entregat una carta per que els hi fes arribar reclamant també la presència a la cort de l'oïdor reial Jaume Escalles. En la seva resposta li confessen al seu company no entendre per quins motius aquest ha estat convocat a la cort i li demanen que, juntament amb el seu emissari, intentin esbrinar els motius que han portat al rei a cridar-lo afegint que a causa de la seva absència "hi sera gran fretura axi en dar conclusio als comptes de la casa com en altres coses".¹²⁵⁸ Com el diputat, també l'ambaixador escrivia a la Generalitat. Mitjançant dues cartes el canonge els hi feia saber que el rei no volia rebre'l fins que hagués estat enviat de retorn a Barcelona. Els diputats li contestaven el mateix dia que ho feien al diputat, el 24 de desembre, per informar-lo que per ordre del rei viatjaria en breu a la cort l'oïdor reial. A més li demanaven que un cop arribat aquest treballés els tres per fer-li arribar als reis les seves demandes expressades a les instruccions. Per últim li demanàvem que fes tot el possible per contribuir al ràpid retorn de Escalles a Barcelona.¹²⁵⁹

Aquestes cartes demostren fins a quin punt a la Diputació no entenien el que estava passant a la cort per aquells dies. Vicens Vives, recordem, parla que el rei estava preparant la intervenció de la Generalitat. El cert es que mentre mantenia contactes amb Destorrent, que podia informar-lo en detall de tot el que havia passat en els últims anys a la casa, així com del propi Lombard, també volia rebre informació dels seus membres directes, en aquest cas dos dels seus diputats, tot i que un d'ells no va emprendre el viatge, i d'un dels seus oïdors, responsable dels comptes de la institució. Mentre tot això passava aquell mateix mes, probablement abans de Nadal, el lloctinent convocava a les principals personalitats del Principat que havien viatjat a la capital aragonesa per trobar-se amb el rei.¹²⁶⁰ No estan clars els motius de la trobada tot i que l'historiador gironí afirma que es va tractar sobre la intervenció de la Generalitat. El cert es que, hi amb

---

¹²⁵⁸ ACA. Generalitat N-714, f.49r.

¹²⁵⁹ *Ibidem*, f.49v. Els diputats també van escriure al comte de Cardona per comunicar-li la propera arribada a la cort de l'oïdor de comptes. Al noble també li demanen que intercedeixi per ell per que pugui tornar aviat a Barcelona i fer front a les seves responsabilitats. *Ibidem*, f. 49v-50r.

¹²⁶⁰ Entra d'altres a més del lloctinent estaven el comte de Cardona i el bisbe de Tarragona.

això coincidim amb ell, sembla que aquesta va tenir poca eficàcia.¹²⁶¹ El enviats de la ciutat parlen de la reunió amb les seves cartes però no passa el mateix amb els homes de la Diputació, que semblen al marge.

El mateix dia que els diputats escrivien les seves cartes a la cort arribava a Barcelona Antoni Lombard. I quatre dies després de rebre la carta de Desplà, el dia 27, Estales es dirigia a Saragossa, en compliment de l'ordre reial. L'oïdor portava una carta per al monarca on s'insistia en els problemes que causava a la Diputació la seva absència i es demanava a Ferran que agilitzes la seva estada per poder tornar i tancar els comptes de la casa.¹²⁶²

Qui tornava a Barcelona el dia de reis era el diputat Guerau Desplà. Res sabem dels motius concrets del seu viatge i del resultat del mateix. Una setmana més tard els diputats escrivien al seu enviat, el canonge Lluís Desplà per demanar-li informació sobre com portava les seves gestions. El fet que el diputat hagués tornat, donava peu a pensar que ja per fi s'estaven tractant els greuges presentats pel consistori –condició que havia donat el sobirà- però el cert és que en els últims dies no havien arribat noves de Saragossa. A més d'aquesta petició, els responsables del General aprofitaven l'ocasió per demanar-li al religiós que parlés amb el comte de Ribagorça. El motiu era que des del mes de març la Diputació no havia rebut els diners provinents dels drets del general de la Vall d'Aran territori que estava al càrrec d'aquest noble. Per si un cas aquest no volgués regularitzar la situació demanaven a Desplà que l'amenaces amb portar el cas al rei i fins i tot utilitza les prerrogatives que havien aconseguit dels seus avantpassats per actuar, tot i que no les concretaven.¹²⁶³

A la manca d'informació sobre el que estava passant al Regne d'Aragó i als rumors que havia aixecat al Principat la marxa dels membres de la Diputació es sumaven les queixes que sobre la Generalitat arribaven fins al propi monarca. Nous problemes que calia resoldre i que no deixaven ven parada la imatge del General entre els seus habitants. El 12 de gener el rei escrivia una carta als diputats, amb el vist-i-plau del regent de la cancelleria Francesc Malet, on els hi exigia, a petició de la ciutat de Tortosa, que els seus col·lidors tornessin a cobrar sis sous per peça de roba de llana gran que passava pel seu port.¹²⁶⁴ Utilitzant l'argument habitual de la casa: el respecte a les constitucions generals del país, se'ls hi recordava que no estava permès, com estaven

---

¹²⁶¹ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 22.

¹²⁶² ACA. Generalitat N-714, f.50r-51v.

¹²⁶³ *Ibidem* 55r. L'enemistat entre el comte de Ribagorça i la Diputació era constant.

¹²⁶⁴ ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti*, 3566, f. 38r.

fent, pesar la roba de la mateixa manera que es feia Barcelona, més avantatjosa pels arrendadors. El document reial els hi recorda als diputats el seu deure de complir amb les seves obligacions i afegia que a més de fer mal a la ciutat també perjudicava els propis drets reials. La situació era tant greu que “molts mercaders veent la nova de dret que atemta de exhigir no volen portar ny fer carregar lanes en dita ciutat”.¹²⁶⁵ Afegia que la localitat havia recorregut davant els diputats i que aquests no havien fet res, fet que els hi havia portat a enviar un síndic a la cort. Escoltades les seves queixes el rei els hi ordenava per últim que escoltessin a totes les parts implicades en el plet i que deixessin les coses com estaven abans. Aquest era, sens dubte un dels motius que portaven al rei a prendre mesures per redreçar el funcionament de la Diputació.

En aquest sentit cal veure els seus següents moviments. Ferran II anava col·locant als seus homes de confiança dins la institució i el de l'escrivania era un dels llocs més importants. La resistència de la Generalitat i del propi Benaula a donar llibertat d'actuació al monarca per afavorir la posició d'Antoni Lombard complicaven els seus desitjos. El 4 de gener, probablement sense conèixer la última posició dels diputats en l'afer de l'escrivà fixada a les seves instruccions, escrivia al General per ordenar que no prenguessin cap decisió sobre l'apel·lació presentada per aquest contra Lombard. A més, diplomàticament els hi encarregava “que per lo degut de la justícia e par gran servey nostre vosaltres despacheu la dita causa pronunciant sentència en aquella a dret e justícia conforme”.¹²⁶⁶ Una forma “elegant” de dir-los a que havien d'afavorir i, per si no era suficient, els hi exigia que actuessin amb celeritat “E no hi sia donada dilacio alguna sino en quan la justícia requerra deures fer car lo contrari seria a nos enujos”.¹²⁶⁷ Estava clar per al monarca que res podia impedir que Lombard controlés la principal escrivania de la casa.

La determinació del rei era equivalent, com a mínim, a la dels mateixos diputats. Així es veu en la resposta a la seva petició poc dies després. Els diputats s'atreveixen fins i tot a repetir les paraules del rei citades a la nota anterior per contestar “que per nosaltres sera ministrada e expedita justícia en la dita causa entre les dites parts tota hora en quan per aquelles o alguna delles instats ne serem”.¹²⁶⁸ Era la seva manera de reivindicar la seva independència a l'hora de prendre una decisió, conscients que el rei havia pres un clar partit entre els litigants.

---

¹²⁶⁵ *Ibidem.*

¹²⁶⁶ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3565, f.114v.

¹²⁶⁷ *Ibidem.*

¹²⁶⁸ ACA. Generalitat N-714, f.56v.

Millor anaven les coses entre el rei i els diputats en relació a les instruccions d'aquests últims. L'arquebisbe Desplà per fi havia pogut tractar amb Ferran sobre aquestes i així els hi transmetia als diputats i oïdors. Aquests li transmetien per la seva part que no tornés a Barcelona fins que el rei hagués marxat de Saragossa.¹²⁶⁹ Exemple d'aquestes negociacions va ser les iniciatives reials portades a terme en la segona quinzena de gener i primers dies de febrer. El rei era conscient de la situació de decrepitud en que es trobava el comerç del país. Una de les seves primeres mesures per reactivar la situació va ser donar compliment a la petició del General de fer complir la pragmàtica sobre els coralls. Així Ferran va demanar a la Diputació, mitjançant el seu ambaixador, que li fessin arribar una còpia d'aquest text aprovat a les darreres corts celebrades.¹²⁷⁰ L'últim dia del mes el rei ordenava, mitjançant la Generalitat que es fes complir la pragmàtica sobre els coralls.¹²⁷¹ La pirateria, un altres dels temes plantejats pels diputats, també estava present en un altre disposició aprovada aquell dia per la que es prohibia als catalans armar naus de cors sense les fermances del batlle general. També s'especificava que no s'atacarien naus d'altres territoris de la corona o nacions amigues.¹²⁷² A petició de la Diputació el rei també escriu a Carles VIII de França demanant-li que es disposi a pagar als creditors catalans les pensions dels censals que aquests tenien sobre diverses viles del Rosselló i la Cerdanya.¹²⁷³ Un altre tema que apareixia a les instruccions el de la moneda falsa i intrusa també es afrontat pel sobirà en els primers dies de febrer. Ferran escriu al lloctinent per demanar-li que faci publica de nou crides sobre l'expulsió de moneda francesa dolenta. També li demana que es reunexi amb el Consell de Cent i la pròpia Diputació per veure com es pot solucionar el problema de les monedes que tenen valors diferent segons el lloc on es troben.¹²⁷⁴

Més enllà de les seves mesures per reactivar l'economia del país hi ha un altre que mereix tota l'atenció. Les instruccions del General recollien el malestar dels seus membres, un any i mig, després de la sentència de Guadalupe, sobre el termes utilitzats en aquesta, quan el rei es definia no només com a àrbitre sinó també com a rei i senyor, i sobre el fet que aquesta pogués fos utilitzada com a model per a futurs plets. Ara el rei responia a la demanda dels diputats amb una provisió signada, com la resta de

---

¹²⁶⁹ *Ibidem*, f. 57r. La situació com hem vist era delicada i qualsevol informació podia ser d'interès pels diputats.

¹²⁷⁰ *Ibidem*, f. 58v.

¹²⁷¹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 54r

¹²⁷² *Ibidem*, f. 55r. Amb això es volia evitar els atacs de castellans i biscaïns a catalans.

¹²⁷³ *Ibidem*, f. 56v.

¹²⁷⁴ *Ibidem*, f. 51v-52r.

pragmàtiques, el 31 de gener ordenant que per evitar prejudicis i lesions a les constitucions de Catalunya, ningú pogués utilitzar aquesta per introduir modificacions o alteracions a les lleis del país.¹²⁷⁵ Però a més el sobirà ordenava a tots els seus oficials que respectessin aquesta ordre i que no prenguessin cap decisió que pogués perjudicar o derogar a les constitucions, lleis, privilegis i usatges de Catalunya. En el cas de no complir aquestes ordres es precisava que el responsable hauria de pagar una pena de deu mil florins.¹²⁷⁶

A finals de gener arribava a Barcelona l'oïdor reial Jaume Escales. Com havia succeït amb Guerau Desplà res havia transcendit del seu viatge segons la correspondència amb Desplà. A aquest li escrivien de nou el 7 de febrer una carta on es posa de manifest, un cop més, la poca sintonia que existia entre els diputats i el lloctinent i cosí del rei Enric d'Aragó. Aquest els hi havia escrit des de Saragossa per demanar per un home de la seva confiança una plaça de collidor dels drets de les generalitats a l'Empordà. Des de la Generalitat li havien contestat que tractarien el tema com persona a "la qual molt servir desijam" i fins i tot també li felicitaven pel seu matrimoni amb la infanta Guiomar.¹²⁷⁷ Molt diferent era en canvi la carta que els diputats enviaven al seu ambaixador davant la cort, i que incloïa la seva petició.¹²⁷⁸ En primer lloc acusaven al lloctinent de no ser capaç de respondre del que els hi esta sol·licitant per que el que volia estava fora de la seva jurisdicció.¹²⁷⁹ A més demanaven a Desplà que li retornés la carta dient-li que havien estudia la petició. També volien que el canonge, abans de retornar la missiva al noble, li expliqués al comte de Cardona el que havia passat per ser ell l'arrendador dels drets del general.

Noves protestes arribaven a Ferran per les activitats del General, queixes que també comptaven en amb la supervisió del regent de la cancelleria catalana Francesc Malet. El 8 de febrer Ferran escriu des de Saragossa al se cosí germà i al consell de cent en relació a certes pràctiques irregulars comeses a Barcelona en relació a la introducció

---

¹²⁷⁵ "Diem volem e manam que en temps algu les dites paraules ny algunes altres en dita sentència posades no poguen esser tretes ny portades a conseqüència para derogar o lesiar les dites constitucions e usatges ans volem aquelles e aquells restar illeses e en sa força e valor". ACA. Generalitat, V, 236, 523. Document 58.

¹²⁷⁶ Vicens Vives afirma en la seva tesi que el rei volia que els seus oficials respectessin les constitucions i no fa referència en cap moment a la sentència de Guadalupe. Nosaltres hem vist com el rei el que busca es evitar que qualsevol oficial reial utilitzi aquesta en futurs plets. VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 26.

¹²⁷⁷ ACA. Generalitat N-714, f.60r.

¹²⁷⁸ *Ibidem*, f. 59r.

¹²⁷⁹ "Ab guda reverencia parlat no creem la sua Illustrisima Senyoria hage legida car lo narrat en lo introit e en la conclusio es molt apartat e no conforme a la disposicio e capitols de cort e ordinacions (-)gues da aquesta casa". *Ibidem*.

de cuir estranger comeses pels arrendadors de la Diputació. El rei feia saber al lloctinent com havien arribat a la seva persona les protestes dels sabaters de la ciutat “qui son molts e dels principals officis de aqueixa ciutat de Barchinona”.¹²⁸⁰ Aquestes venien provocades per la utilització fraudulenta d’un capítol aprovat pel rei a les Corts de Barcelona que buscava limitar l’entrada d’aquest producte de l’estranger, obligant a pagar unes fortes taxes de deu sous per lliure, per a facilitar la utilització de l’autòcton. La norma a més donava la possibilitat a que una nova cort o la mateixa diputació pogués modificar-la segons les circumstàncies. L’efecte causat havia estat segons el monarca el contrari del buscat, essent aquells que havien demanat les mesures proteccionistes qui més s’estaven beneficiant de la situació. Davant la falta de matèria prima els preus de les sabates havien pujat de tal manera que ningú les comprava i els sabaters no les venien. Aprofitant-se llavors de la situació, els arrendadors, a canvi de diners, permetien l’entrada del cuir forà amb el consentiment dels diputats que no havien fet res per evitar-ho després de rebre les queixes dels afectats.¹²⁸¹ En vista de les queixes rebudes i davant la falta de reacció de la Generalitat Ferran li demanà al lloctinent que es reunís amb aquest últims per fer-los arribar les denúncies dels sabaters i per transmetre’ls el seu malestar pel que estava passant. També volia que Enric supervisés com es produïa l’entrada del cuir estranger al Principat, donant-li llibertat d’actuar com ell considerés. El rei, a més, va escriure als diputats per demanar-los que es veiessin amb el lloctinent i amb tots els implicats per recompondre la situació.¹²⁸² Per últim els advertia, afirmant que espera d’ells més “actes [vinculats] al benefici publich que al privat”.¹²⁸³

Fets com aquests només feien que confirmar, a ulls de la cort, la necessitat de prendre mesures per a redreçar la Generalitat. Com havia succeït amb els arrendadors de Tortosa, diputats i oïdors potser no eren els responsables directes del que estava passant amb el cuir estranger, però si era cert, i això era evident que era el rei el qui tenia que recordar als seus responsables la obligació d’evitar que aquestes coses passessin.

---

¹²⁸⁰ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 64v.

¹²⁸¹ “Los arrendadors del dit General extorquexen que no per benefiçi e augment de la cosa publica sots color de la qual lo dit capitol fou impetrat e per be que los dits sabaters o los prohomens de la dita confrarya de aço ne haren moltes voltes recorregut als dits deputats tanta es la favor e instancia dels dits arrendadors que nou han pogut remediar.” *Ibidem*.

¹²⁸² ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 64v. El rei els reiterava que la situació era conseqüència d’una mesura demanada per ells que estava provocant problemes per la seva mala utilització.

¹²⁸³ *Ibidem*.

Un dia més després d'escriure al lloctinent i la Diputació per aquest afer, Ferran escrivia una lletra de creença per a l'advocat del General i home de confiança Jaume Destorrent.¹²⁸⁴ Aquest es preparava per a tornar a Barcelona després de romandre a la cort durant més d'un mes. El rei semblava haver perdut la paciència, després de les últimes cartes dels diputats, en que el plet per l'ofici d'escrivà major entre Lombart i Benaula es tanqués de forma ràpida. Per aquest motiu ordenava a Destorrent, com advocat de la Casa, que en els cas queels diputats no haguessin fallat sobre el plet seguint els seus desitjos, no es retardés més per donar una mala imatge. A més i sobre la seva altre exigència: l'adjunció de la plaça d'adjunt per a Jaume Ferrer li demanava a Destorrent que aquesta es fes també efectiva per esser aquesta voluntat de Lombard.¹²⁸⁵ El sobirà no s'estava de criticar a aquells que, tot i mostrar-li el seu desig de servir-lo i complaure'l, dilataven l'elecció de Ferrer. En relació a Benaula, tot i que a Destorrent li reconeixia que en el seu moment havia estat disposat a donar-li un ofici "de ploma" ara especificava que en cap moment s'havia plantejat fer-lo oficial de l'escrivania major. La missiva finalitzava, en un exemple més del seu grau de complicitat, demostrada des de l'inici del seu regnat com a conseller en cap, delegat de corts, i advocat de la Diputació, durant ja més de cinc anys, i després de la seva estada a la cort durant els mesos de desembre i gener, demanant-li que "Haureu vos en lo predit ab aquella deligencia que de vos confiam... responent nos del que fet haureu".¹²⁸⁶ Just una setmana després el dietari de la Generalitat recollia que el seu advocat arribava de nou a Barcelona després de representar a la ciutat davant el rei, i encara una setmana més tard, el 23 de febrer ho faria l'emissari de la Diputació, l'ardiaca Desplà.

Després de deixar Saragossa, el rei es trobava a València el mes de març. En les últimes setmanes i fins aquell mateix mes realitzà diverses gestions per afavorir a aquells que com Destorrent, el mantenien informat i o els qui realitzaven gestions per preparar la futura intervenció de la casa. Així Ferran va portar diverses iniciatives per afavorir-los, en el cas de Marquet i Vilana, o per evitar-los problemes, com succeiria en el cas del propi Jaume Destorrent i un deute pendent amb us mercaders florentins, afer recollit per Vicens Vives en la seva tesi. Nosaltres pensem que era la seva manera de

---

¹²⁸⁴ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 65r-65v.

¹²⁸⁵ "Certificants los que en aço nos servira granment e que per fer dita adjuncio no myreu sino al que servey nostre e no cureu de complacencia de altres persones". *Ibidem*, f. 65v. Pensem que més que voluntat d'aquest era desig del rei.

¹²⁸⁶ *Ibidem*. El rei també li vol que col·labori amb ell el seu gendre i altre advocat de la casa Guerau de Guardiola. Vicens Vives també havia destacat el grau de confiança entre Ferran i Destorrent, intimat que fins llavors no havia fet aparició, però s'equivoca quan considera que les desavinences són entre Lombart i Ferrer, i no entre aquests i Benaula. VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 24, nota 59.

compensar-los pels serveis constants que li prestaven, sempre dirigits a afavorir els seus interessos.¹²⁸⁷

En la segona quinzena de març, el lloctinent i el regent de la cancelleria van escriure al rei informacions reservades sobre la Diputació.¹²⁸⁸ Segurament també ho va fer el mateix Destorrent. El rei semblava ja decidit a actuar i en aquest sentit, com va afirmar Vicens Vives, les converses mantingudes previament a Saragossa van ser claus per preparar la seva estratègia. El 31 de març escrivia unes ordres a Enric d'Aragó on Ferran demostrava fins a quin punt havia estudiat totes les contingències possibles davant el que pensava fer.¹²⁸⁹ Així en primer lloc afirmava “querriamos començar el dicho negocio y acabarlo como cumple al servicio de Dios y nuestro y bien del Principado, y para esto conviene fazer cuenta de la entrada con la salida, mayormente poniendo se en platica en nuestra ausencia”¹²⁹⁰, paraules que fixaven el moment del relleu al front del consistori com moment ideal per actuar per evitar possibles reaccions i crítiques. En aquest sentit tampoc volia trobar-se a Barcelona quan aquesta es portés a terme, pel que deixava tota la responsabilitat al seu cosí germà. Per això també li encarregava “por saber de vos si nos proviendo en la mutacion de la dicha Diputacion, por las causas que sabeys assi como vos los fablamos en Çaragossa, si nuestra provision seria exequtada assi e en tal manera que surtiesse en su effecto y no fuesse empachada por los diputados que oy son ny por la Ciudad, con allegaciones de ser esto contra constituciones o por otra qualquyere via. Ca de esto no podemos ser mejor informado que de vos, que amays nuestro servicio y teneys buen zelo al dicho negocio y podreys, si quereys, ser informado de los que ahi stan y dessean nuestro servicio y el bien del dicho negocio.”¹²⁹¹ El rei volia evitar tot tipus de reacció que deixés en entredit la seva voluntat, tant si aquesta vingués dels propis diputats com dels consellers, fet que

---

¹²⁸⁷ Marquet actuava en l'àmbit de la ciutat. El gener Ferran havia recomanat a Guerau Marquet al gran mestre de l'ordre de Rodes destacant el paper del seu pare per la seva fidelitat a la corona en els anys de la Guerra Civil i a la postguerra. També demanava per ell la castellanía d'Amposta. ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 45r. El març el rei escrivia al Papa per demanar-li un càrrec per al net de Vilana, del que deia “[He] recibido buenos servicios y mes escribe cada dia”. *Ibidem* 77r. Per últim a Destorrent el protegia, l'abril, tot i aparentar al contrari de la demanda dels florentins Pacis pels 650 ducats que li havien prestat abans de la Guerra Civil i no havia retornat. *Ibidem*, f. 25r-26v i VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 24, nota 58.

¹²⁸⁸ Al març Ferran li agràia al lloctinent les seves informacions “Vuestra carta de propia mano recebimos y vimos lo que dezis y la diligencia dada en la informacion de la Dipputacion. Tomamos delles plazer y sera en todo myrado como cumple al servicio de dios y nuestro”. ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 67v. A Malet també li escriu agraint-lo el seu treball “Quan en lo fet del General vehem quan nos screuis. Tenim vos ho tot en serveu e hi sera entes com se pertany”. *Ibidem*.

¹²⁸⁹ ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 70v-71r. Document 59.

¹²⁹⁰ *Ibidem*, f. 70v.

¹²⁹¹ *Ibidem*, f.70v-71r.

denotava com aquesta podia trobar resistència de les institucions del país.¹²⁹² Ferran tenia clar que havia arribat el moment d'intervenir però seria el lloctinent qui prepararia l'operació - fins i tot el monarca no havia pensat en qui hauria d'ocupar els càrrecs - amb la col·laboració de Malet i Vilana.¹²⁹³ A ell només li faltava preparar les provisions i decidir el moment d'utilitzar-les. Una segona carta sortia de València en direcció Barcelona, aquesta dirigida als diputats. Ferran havia perdut la paciència després que aquests no fessin cas als requeriments que fins i tot de paraula Destorrent i també el cavaller Lluís Margarit els hi havien fet en relació a l'adjunció de Jaume Ferrer a l'escribania de Lombart. Després de mostrar-se meravellat per la seva falta de resposta i per la seva insistència en recordar que la Cort li havia atorgat un càrrec els advertia que de no renunciar Benaula a la seva demanda els hi advertia sobre el que estaven fent “e no passar los limits del que a vosaltres pertany fer e no dilateu pus per nostre servey.”¹²⁹⁴ Estava clar que l'afer Lombart- Ferrer- Benaula estava tensant les coses fins a un extrem no vist fins a llavors entre el rei i la Diputació, motiu que també l'animava sens dubta a intervenir en la institució per reorganitzar-la.

La suspensió dels arrendaments i l'ambaixada Argençola

Trobat-se al Regne de Múrcia, Ferran decideix fer un nou pas per preparar la intervenció: portar a terme diverses modificacions a la subhasta dels arrendaments, prevista com era tradicional abans de renovar el General a l'estiu. Així escriu una carta el 7 de maig que arriba a Barcelona el dia 16.¹²⁹⁵ En ella els hi fa saber a diputats i oïdors que considerant els grans abusos i desordres que es cometien, i on fins i tot ells mateixos tenia constància quehi participaven, havia decidit “sots incorriment de nostre

---

¹²⁹² Veiem aquí com els que volien la intervenció del General a la ciutat eren Destorrent i els seus partidaris, i no tots els consellers que segurament coneixien les actuacions, moltes vegades irregulars, portades a terme per l'advocat.

¹²⁹³ “Assi mesmo, nos avisareys, si os parecera la dicha mutacion, queveguerias pornemos los diputados, assi de un stamento como de otro, significando nos si los diputados y oydores de contos de la yglesia, del stado militar, y del stament de las universidades, y en cada uno de los dichos casos nos direys lo que por orden de la casa de la dicha Diputacion se deve fazer, ca en caso de la dicha mutacion aquel mismo orden queremos seguir. Otro si, nos embiareys ordenado, a consejo de los sobredichos, lo que deve contener la provisio[n] que por la suspension de los diputados y oydores se deve fazer en caso de mutacion, y la creacion de los que nombraremos; y aun nos direys los que vos parece que devemos nombrar en el dicho caso”. *Ibidem*, f. 71r.

¹²⁹⁴ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3565, f. 152r. Document 60.

¹²⁹⁵ Curiosament aquesta es conserva entre la documentació de la cancelleria ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 89r, i el de la Generalitat per duplicat ACA. Generalitat N-714 f. 96v-97r. A.C.A. Generalitat, lletres rebudes del rei, N-926 f. 2v-3r.

ira e indignacio e de altres penes a nostre arbitre reservades”¹²⁹⁶ treure’ls per taules i no de manera general com fins llavors s’havia fet. L’objectiu pel monarca era que aquest arrendament fos veritablement públic, evitant així fraus com els que s’estaven produint “que si los preus de les arrendacions particulars per taules o vegueries muntaran mes que lo preu del arrendament universal, o lo universal forsa mes que lo particular façau lo trauç del dit general a aquell o aquells dels dits arrendadors o sieu los uns o los altres quy maior suma o quantitat hauran ofert donar en les dites generalitats”.¹²⁹⁷ Advertint-los de nou, potser escarmentat pel que estava passant amb Lombard i Ferrer, “de fer o attentar lo contrary en alguna manera per quan havem cara la gracia nostre”.¹²⁹⁸ Per reafirmar els seus desitjos el sobirà escrivia també al diputat eclesiàstic l’abat de Ripoll Ponç Andreu de Vilar¹²⁹⁹ i a l’advocat de la casa i confident Jaume Destorrent.¹³⁰⁰ Sobre la decisió Ferran escrivia encara dues cartes més dirigides a Enric d’Aragó i Francesc Malet. El rei els hi deia, potser contestant una petició seva per avançar la intervenció, que encara hi havia temps per preparar-la per lo que els aconsellava no precipitar-se en res. Al regent la cancelleria catalana, que li havia ofert diversos noms per ocupar les places de diputats i oïdors, li deia “per alguns respectes nos ha paregut que per esser negoci de molta importancia se deu fer e proveyr ab deguts fonaments, e ab bona e madura deliberacio, e puix fins a la nova eleccion ha circa de tres mesos se deu be veure la deguda provisio fahedora.”¹³⁰¹ En relació a la subhasta dels drets de les generalitats el sobirà li demanava que es fes de la manera següent: “mediant acte publich a temps que si esser pot, tots los dits diputats y oydors de comptes stiguen junts en la Dipputacio”¹³⁰² demanant li especialment que vigiles a aquests “ nos dareu avys perque en cas que en tot, o en part no observassen lo que per aquella manera no fallyran deguts remeys, ultra que sera constituyr los en major culpa, e nos sera major descarrech para provey daci avant”.¹³⁰³ Al lloctinent també li demanava paciència i que prestés la seva ajuda a Malet o a qui estigués present el dia de l’arrendament. Com en el cas de l’anterior també li

---

¹²⁹⁶ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, 89r. Document 61a.

¹²⁹⁷ *Ibidem.*

¹²⁹⁸ *Ibidem.*

¹²⁹⁹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, 90r.

¹³⁰⁰ *Ibidem.* El rei requeria també la seva ajuda perque els diputats acomplissin les seves ordres “que per les vyes degudes y acomodes a la materya, doneu orde que lo contengut en dita nostre prevyssio sia per observat y posat en execucio que axi com fahent se axi nos sera cosa grata, axi del contrary nos enujariem, ultra que noy fallyryen deguts remeis no sens carrech. E culpa de aquells quy del contrary fossen per ventura causa.”

¹³⁰¹ *Ibidem*, f. 89r.

¹³⁰² *Ibidem.*

¹³⁰³ *Ibidem.*

demanava molta atenció a l'actitud dels representants del General.¹³⁰⁴ La decisió reial de modificar la forma de portar a terme els arrendaments va disparar totes les alarmes entre els membres de la Diputació. El setge era evident i només faltava el cop de gràcia per revertir la situació. Però el pitjor era que diputats i oïdors desconeixien quines eren les intencions últimes de Ferran II i que passaria amb ells un cop deixessin la Diputació. El 30 de maig el consistori es reunia per estudiar la situació i decidia enviar a la cort al comanador de la casa del temple de Castelló d'Empúries, Joan d'Argençola. Com era habitual escrivien varies cartes dirigides al reis i a persones de la seva confiança residents a la cort com el conseller i comanador major de l'ordre de Santiago, Gutiérrez de Cárdenas, el majordom Enric Enríquez, i el protonotari reial Felip Climent.¹³⁰⁵ Lluny semblaven els temps on la Diputació tractava amb consellers i homes de la seva confiança com el bisbe d'Urgell o Gaspar d'Arinyó. En la seva carta al sobirà¹³⁰⁶ aquests li confessaven que s'havien assabentat per Joan Navarro, oïdor eclesiàstic i canonge de la Seu de Barcelona, que s'estava preparant una enquesta contra ells. Navarro que havia viatjat a València passat el mes d'abril per uns afers propis, havia parlat amb el rei que afirmava que encara no havia vist la conclusió de la mateixa per lo que no prendria encara cap decisió. Això no evitava als alts membres de la Diputació reclamar al sobirà l'immediata suspensió de la investigació amb l'argument que aquesta anava contra els capítols i actes de cort del Principat. En relació a la decisió reial de fer subhastar els arrendaments de forma publica i per taules, els diputats afirmaven que així s'estava fent. Per últim li anunciaven la seva intenció d'enviar al comanador de Castelló d'Empúries a entrevistar-se amb ell. A la reina Isabel només li demanaven que recomanés al frare davant el seu marit.¹³⁰⁷

Joan d'Argençola marxava cap a Múrcia, a buscar al rei, e 4 de juny de 1488. De tots els ambaixadors que la Generalitat havia enviat a reunir-se amb Ferran II des de l'inici del seu regant, feia casi deu anys, aquest era qui, probablement tenia el repte més difícil: convèncer al monarca que no actués en contra de la Diputació i els seus membres. Conscients de lo difícil que era l'empresa fins i tot portava dos plec d'instruccions. En les més extenses¹³⁰⁸ es recollia l'argument ja manifesta a la carta dirigida al rei. Signades pel propi abat de Ripoll aquestes buscaven la revocació per part

---

¹³⁰⁴ *Ibidem*, f. 89v.

¹³⁰⁵ ACA. Generalitat N-714, f. 94v. Desplà havia aconseguit del rei en la seva estada a Saragossa quedés franca de pagar segell en tota la seva correspondència, i així li fan saber al protonotari.

¹³⁰⁶ ACA. Generalitat N-714 f. 92v-93r.

¹³⁰⁷ *Ibidem*, f. 93r-93v.

¹³⁰⁸ *Ibidem*, f. 86v-91v.

del monarca de l'enquesta oberta sobre la Diputació. Així se li recordava que aquesta anava contra les lleis del país aprovades pels seus avantpassats. En relació a la previsió sobre els arrendaments insistien en l'argument queells ja s'havien plantejar subhastar aquests per taules i de forma general quan van rebre les seves ordres. A més li recordaven que a ell ja li havia semblat bé que en els triennis anteriors i des de la celebració de Corts a Barcelona els drets de les generalitats s'havien arrendat per 31.000 lliures a l'any, una xifra que ell havia aprovat. També li demanaven que no introduís canvis en aquesta pràctica com havien fet els seus avantpassats i per ser aquests un exemple de la credibilitat de la institució. Per tot això es demanava a Argençola que supliques al rei “vulle revocar los dits actes axi de la dita enquesta com de les previsions del dit arrendament e que vulle conservar lo orde ordenat e acostumat en lo dit General per los actes e capitols de corts statuits e ordonats com dit es los quals sa Mt. per la sua acostumada clemencia ha jurats e permes de servir e contra aquells no venir ne fer acte algu”.¹³⁰⁹ A continuació diputats i oïdors feien una clara defensa del seu treball en el trienni que estava a punt de concloure, exculpant-se per avançat de qualsevol acusació que poguessin rebre, especialment vinculada al pagaments de pensions i als comptes de la casa.¹³¹⁰ Per reafirmar aquest argument afirmaven davant el rei “no creu que a sa Mat. sien stades fetes clamors per lur regiment e govern”.¹³¹¹ Els diputats també es lamentaven que ara volgués fer reformes a la Casa quan no havia fet cap innovació en els dos triennis anteriors. Conscients que Ferran no cediria a la primera al seus desitjos, l'abat de Ripoll recomanava a continuació al seu enviat deixar parlar al monarca, i si aquest li parlava de reforma la manera d'elegir als seus càrrecs, li oferia nous arguments.¹³¹² Primer havia de dir que no podia creure una cosa així però que de ser certa el rei s'havia d'adonar que això anava en contra dels juraments prestats a l'ocupar els seus càrrecs i de les lleis del país. A més hauria d'insistir en el fet que no hi havia precedents d'una actuació com aquesta entre els seus avantpassats, per lo qual, en el cas de fer-la redundaria en gran vergonya dels seus responsables “Car demostrarie com dit es que la Mt. sua reyal tendria decontentacio dels dits deputats e hoydors de comptes e que ells no serien be haguts en lur regiment e administracio”.¹³¹³ Des de la

---

¹³⁰⁹ *Ibidem*, f. 88r.

¹³¹⁰ “E tostemps han entes en lur trienny en totes coses qui hagen hagut esguard al servey de sa Mt. es son mirats tant com a ells es stat possible en be e degudament regir e governar lo dit General”. *Ibidem*.

¹³¹¹ *Ibidem*. Amb aquestes paraules els diputats buscaven fer veure al rei que la possible intervenció no era demanda per la societat, argumentant que si farien servir posteriorment els seus partidaris.

¹³¹² *Ibidem*, f.89v. Document 61b.

¹³¹³ *Ibidem*, f. 90r.

Generalitat estaven disposats a utilitzar tots els argument possibles per evitar la intervenció i així tampoc faltava al rei recordar-li que les 36 persones necessàries per renovar els càrrecs el proper 22 de juliol ja estaven preparades i que totes elles eren bones i notables disposades a servir al rei, un argument que certament no tenia gaire solidesa, veient els precedents. Per tot això, les instruccions es remataven amb la intenció del diputats de portar a terme les eleccions de la manera tradicional confiant en que el rei aturaria qualsevol mesura dirigida contra ells, potser pensant que aquesta no partia d'ell i que s'havia deixat influenciar per tercers. Les instruccions finalitzaven demanant a Argençola que busqués la mediació de la reina Isabel amb l'esperança de rebre resposta del sobirà abans del dia de la renovació de càrrecs.¹³¹⁴

Argençola portava unes segones instruccions. Conscients que era difícil que Ferran cedís a les seves pretensions i en el cas que es mostrés decidit a modificar el sistema d'elecció de diputats, aquest li devia recordar que la única forma de fer-ho era celebrant Corts al Principat de la manera acostumada. A més no s'estaven d'insistir, com havien fet en les instruccions anteriors, potser conscients que la situació era irreversible en l'argument que la intervenció "seria contra lo jurament per sa M prestat e contra los capitols e actes de corts en gran vergonya e infamia dels dits diputats e oydors de comptes e per lo semblant serie perdre totalment lo credit del dit General".¹³¹⁵ Aquestes afirmacions posaven de manifest fins a quin punt diputats i consellers veien impotents el que estava passant.

Argençola marxava en direcció a Múrcia on fins llavors s'havien trobat els reis el 4 de juny de 1488, però aquests s'havien traslladat a Almeria per reprendre, amb l'arribada del bon temps, la campanya militar contra el regne de Granada. L'inquietud i preocupació dels diputats i oïdors davant el que li podia passar a la institució era evident. Només dotze dies després de deixar Barcelona, aquests escrivien al seu enviat per falta de notícies seves. Desconeixent potser que els reis es trobaven assetjant la ciutat de Vera, l'abat de Ripoll li demanava al comanador qualsevol informació que el hi pogués oferir sobre com es trobaven les negociacions amb el monarca.¹³¹⁶

El 28 d'aquell mes la localitat era conquerida per les tropes de Ferran, després d'un setge més fàcil del que s'esperava. Una setmana més tard el sobirà donava el pas que li havien demanat els seus homes de confiança a Barcelona. El sis de juliol, encara

---

¹³¹⁴ *Ibidem.*

¹³¹⁵ *Ibidem*, f. 92r. Document 62a.

¹³¹⁶ *Ibidem*, f. 101v-102r.

des del reial contra Vera, signava les provisions que li aquests li havien fet arribar per intervenir la Generalitat.

La intervenció de la Generalitat

No es pot negar que Malet i Vilana van prepara a consciència el plec d'acusacions contra la Diputació i els seus membres. No en va havien tingut mesos per preparar-ho amb la inestimable col·laboració de Jaume Destorrent, privilegiat observador de tot el que havia passat a la institució en els últims anys. Posar en marxa el mecanisme per suspendre les eleccions i anomenar als nous càrrecs seria ara cosa del lloctinent Enric.

Diversos són els documents que van sortir des de Vera per fer efectives les ordres del rei, tots coneguts gràcies en part a Teodoro Creus i sobretot a Vicens Vives. Tot i així considerem necessari referir-nos a ells.

El primer que cal destacar per la seva importància és l'ordre de Ferran, dirigida al lloctinent, en la que ordena la suspensió de les eleccions.¹³¹⁷ Aquesta comença amb les paraules “Certa cosa es que lo General es la anima del cors mixtich de aqueix nostre Principat del qual nos per la diuina gracia som cap, deffensor e protector”.¹³¹⁸ En una frase que ha fet fortuna entre els historiadors, el rei definia quin havia de ser l'esperit que regís la institució, una definició que ell havia pogut comprovar en els anys que portava governant al país, però al mateix temps i amb això ens recorda la postura que va prendre per resoldre el conflicte remença no dubtava en col·locar-se per sobre de tots i erigir-se en senyor, defensor i protector de la Diputació.¹³¹⁹ Des d'aquesta posició preminent, afirmava que gràcies a la informació rebuda coneixia la mala gestió i els abusos que s'estaven cometent, fets que anaven contra la cosa publica. A continuació el rei especificava les principals irregularitats i abusos comesos: participació de diputats i oficials de la casa en els arrendaments del general,¹³²⁰ pagament de censals a diputats que tenien deutes amb la institució, es prenia assegurances poc fermes, les pensions

---

¹³¹⁷ ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 122r-122v. Hi ha un altre còpia a ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 84r-84v sense data i col·locada entre dues cartes del mes d'abril d'aquell mateix any. Vicens Vives publicà el document a l'apèndix de la seva tesi, tot i que falta una frase a la transcripció, doc. 103. També hi ha còpia del document a ACA, Generalitat, lletres rebudes del rei N-926, f. 1r-2r. Document 63a.

¹³¹⁸ ACA, Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 122r.

¹³¹⁹ Recordem com els diputats li havien demanat a finals del any anterior que deixés per escrit com la seva posició com a rei i senyor en la sentència de Guadalupe no podia servir d'exemple en plets posteriors.

¹³²⁰ Recordem que el 5 de maig el sobirà havia escrit als diputats demanant-los la modificació de la subasta d'arrendaments prevista.

eren abonades de forma arbitrària, segons la dependència dels creditors,¹³²¹ existien salaris duplicats, i tampoc es controlaven les liquidacions dels comptes dels diputats anteriors i altres càrrecs com els receptors i els collidors. En relació als arrendaments es destacava la falta de cura i diligència a l'hora d'augmentar els tipus dels arrendaments i fins i tot s'assegurava que s'havia dissuadit a postors que estaven disposats a pujar preus. En relació als diners que es recaptaven cada any, 31.000 lliures, s'afirmava que després de pagar els salaris i les despeses de la casa, unes 28.000 mil lliures, encara quedarien 3.000 lliures a l'any, quantitat que no s'estava utilitzant per amortitzar els crèdits. Fet que feia pensar que es gastaven en usos il·lícits per que es continuaven venen censals, que en la majoria dels casos eren comprats pels mateixos membres de la Diputació, que després es feien pagar amb interessos més alts. També es denunciava que el recaptadors dels drets de les generalitats retenien els diners cobrats i els utilitzaven pel seu propi benefici, sense que els diputats fessin res per impedir-ho.¹³²² La provisió justificava a continuació els motius pels quals no es podien celebrar eleccions el proper dia 22 de juliol, tenint com a referència el que havia passat en triennis anteriors “E finalment elegint los deputados e oydors de comptes, quy de algun temps ença nos elegexen ab libertat dels eligidors sino a complasencia e expres memorial de les persones o testimonis quis volen en les eleccions trobar presents per portar segurament que aquells e no altres que ells volen e donen en memorial sien nomenats. E cometent molts altres abusos e desordens que per evitar plexitats ometem”.¹³²³

És interessant veure punt per punt fins a quin punt totes aquestes acusacions estaven fundades. En primer lloc moltes d'aquestes eren presents des de les primeres setmanes del regnat i provenien de Jaume Destorrent. Era clar que es produïen irregularitats, també passava al Consell de Cent! Però les acusacions no havien variat gaire en els set anys transcorreguts. La Diputació dels anys que van entre 1479 i 1488 era el producte de la fusió de la institució original, que havia fet la guerra a Joan II, amb la que havia creat aquest a Tarragona. Ferran no havia fet res per introduir

---

¹³²¹ Es podia donar el cas que alguns que havien de cobrar primer, veien com altre que havien d'esperar cobraven abans. A més alguns havien cobrat la mateixa pensió dues vegades. En cap cas es plantejava que poguessin ser errors per part dels responsables de fer els pagaments.

¹³²² En aquest punt el text recull una expressió calcada de les cartes que la conselleria Destorrent va enviar al monarca l'any 1479 demanant la intervenció de la Diputació: “E en lo comprar propietats de censals a menys for fahent los e quitar de continen diners per diners, dels quals actes molts pubills, vidues, pobres esglesies e obres pies son stades e son granment damnificats e damnificades”. *Ibidem* f.122r.

¹³²³ *Ibidem*, f. 122r-122v. Com en la nota anterior aquesta acusació recorda les portades a terme per la conselleria Destorrent dies abans de la renovació de càrrecs de juliol de 1479. En relació a la última frase és una llàstima que aquests no es concretin.

modificacions a l'inici del regnat però tampoc havia ordenat cap investigació imparcial per comprovar si les acusacions de Destorrent, de l'any 1479, eren fundades. Només el fet que aquest ocupés el càrrec d'advocat de la casa fa pensar que tenia la missió d'observar com aquesta funcionava des de dins. Anys després aquest aportava elements que simplement confirmaven les seves primeres acusacions. Eren aquestes certes? Més enllà d'estudiar en detall els llibres de censals d'aquells anys, es difícil comprovar fins a quin punt s'avançaven o no pagaments en funció dels interessos particulars o les amistats dels alts càrrecs de la Diputació –estem parlant de tres triennis diferents-. En quan a les protestes dels propietaris dels censals només tenim constància de la que es va produir poc després de la mort del rei Joan II, i no seria estrany pensar que aquesta va ser provocada per predisposar en contra al nou rei sobre la Diputació.¹³²⁴ Sobre el pagament de sous duplicats els llibres de deliberacions mostren un control estricte dels pagaments dels salaris i en la majoria dels casos s'especifica quan aquests son compartits, fet que es produïa principalment quan el titular del càrrec no es trobava en condicions d'exercir-lo.¹³²⁵ En relació als arrendaments de les generalitats recordem que aquests van estar durant tota la dècada en mans primer del comte de Cardona i Prades i a la seva mort del seu fill, el conestable. En tot aquest temps els contactes entre els dos nobles i la Diputació van ser continus, reunint-se de forma periòdica els seus oïdors amb ells, que no dubtaven en visitar-lo en les seves dominis.¹³²⁶ En quan a l'acusació la recaptació dels drets no havia augmentat tot i que havia persones disposades a fer-ho, afirmació també difícil de demostrar,¹³²⁷ en una època de crisi econòmica i on probablement ningú volia competir amb els Cardona pel seu control, es sumava els dels diners recaptats cada any. Ferran afirmava que es recollien 32.000 lliures a l'any, xifra que els diputats rebaixaven a 31.000 en les seves instruccions a Argençola. Sobre l'afirmació que no s'havien apujat aquestes quantitats a les últimes subhastes recordem que a les mateixes instruccions s'afirmava que aquesta havia estat acordada a les Corts celebrades pel monarca l'any 1481. Per últim i a les acusacions sobre les irregularitats

---

¹³²⁴ En les seves instruccions a Argençola els diputats afirmaven sobre els arrendaments que s'estaven preparant “que ells no han part en lo arrendament qui corre ny saben que desordens alguns se fahessen com se arrendessen los dits drets del General. ACA. Generalitat N-714 f. 87v. Aquesta afirmació tenia que ser producte d'alguna acusació concreta.

¹³²⁵ Recordem com Miquel Benaula va ocupar la plaça d'adjunt a Jaume Safont a l'escrivania del General a causa de l'elevada edat d'aquest.

¹³²⁶ Recordem a més que en el trienni 82-85 el conseller eclesiàstic era el bisbe Pere de Cardona, fill d'aquest comte i germà del conestable.

¹³²⁷ Veurem com posteriorment el rei haurà de recórrer al batlle general Joan Sarriera per treure endavant els arrendaments.

comeses pels arrendadors hem vist a la documentació com els alts càrrecs de la Generalitat en ocasions van advertir d'aquestes als Cardona i com en ocasions també ho van fer als implicats. De la mateixa manera en ocasions també es van reclamar deutes pendents, sobretots per dietes i salaris, a antics diputats i oïdors.

Presentats els càrrecs pel rei, quin altre remei restava? Afirmava Vicens Vives en la seva tesi doctoral justificant com a inevitable la intervenció reial.¹³²⁸ Nosaltres en canviensem que Ferran podia haver fet, de no deixar-se arrastrar per la influència de Jaume Destorrent, de Francesc Malet i Gaspar Vilana, una investigació realitzada per persones imparcials sense limitació de temps i que hagués posat les bases per portar a terme el desitjat redreç que tothom volia. A més diputats i oïdors haguessin tingut oportunitat de defensar-se de totes les acusacions. Després, i en el moment que es celebressin eleccions, es podrien portar a terme les modificacions acordades. No oblidem, que a més dels seus desitjos formals, la funció principal de la Diputació per a la monarquia era la de recaptar impostos i tot possible frau jugava en contra dels seus propis interessos. Així la provisió reial seguia “Atteses, donchs, les multiplicades clamors que a nostra Magestat son stades fetes dels dits e altres desordens en tanta notorietat que ja no es poden ignorar em aqueix nostre Principat sens gran carrech nostre, no podent ny devent tollerar ny passar aquelles sots dissimulacio, maiorment concorrent tants fraus e interessos publichs e particulars; desijants per ço provehir com se pertany al servey de Deu e a la exoneracio de nostra real conciencia, per indemnitat del be publich del dit nostre Principat e per sedar e reposar los coratges dels poblats en aquell que per la dita causa et non inmerito estan moguts vehent la cosa publica esser feta particular e lo que es de molts esser de poch e lo que fonch ordenat ab singular providencia dels Reys passats nostres progenitors de loable recordacio, ab voluntat e consentiment de aqueix nostre Principat per a subuencio, deffencio e conseruacio sua, esser convertit en usos e utilitats particulars, les publiques totalment oblidades e negligides”.¹³²⁹ Amb aquests arguments i utilitzant, com havia fet en el cas de la sentència de Guadalupe, el seu títol de rei i senyor “e per la real potestat que tenim en loch de N. S. Deu, usant aquella per lo be publich del dit nostre Principat”¹³³⁰ suspendre les eleccions i mana elegir als diputats i oïdors anomenats en un altre carta.

---

¹³²⁸ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ...* vol. II p. 32. L'historiador afirmava que llegint el text que atribueix a Malet i Vilana era evident la “descomposició del govern dels diputats”. Paraules que criden l'atenció per que res havia canviat, en aquesta diputació com tampoc en les anteriors.

¹³²⁹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 122v.

¹³³⁰ *Ibidem*, f.122v.

Una segona carta aportava la nòmina de diputats i oïdors escollits pel nou trienni.¹³³¹ Aquests eren, com a diputat eclesiàstic l'abat de Poblet Juan Payo Coello,¹³³² com a militar el vescomte d'Èvol, Joan de So i de Castro, i en representació del braç militar el ciutadà de Girona, Pere Terrades. Entre els oïdors, els escollits eren el canonge de Barcelona, Gaspar Peyró, el cavaller Bernat Salvà i el ciutadà de Barcelona, Joan Roig. Es dona la circumstància que aquest últim era el conseller en cap de Barcelona, una manera clara de garantir a la ciutat que aquesta participaria del control i redreç de la institució veïna.

Decidida la intervenció i anunciada la llista dels nous càrrecs quedava portar a execució aquesta. Per fer-ho el rei enviava amb les cartes anteriors unes instruccions al seu cosí sobre com calia actuar.¹³³³ Així Ferran, que no volia deixar cap aspecte a l'atzar. En primer lloc, i en un exemple del grau de complicitat del Consell de Cent amb l'operació, s'havia de reunir amb els consellers, per entregar-los una lletra credencial que també adjuntava, on s'explicaven els motius de la intervenció.¹³³⁴ Trobada que s'havia de produir el mateix dia o l'anterior al que els diputats es reunien a Palau per realitzar el relleu. Per a reforçar els seus arguments Enric d'Aragó els havia d'explicar el motius d'aquesta, remarcant que seria molt grat pel monarca que aquestes disposicions fossin acceptades, mentre que li seria molt molest qualsevol resistència que es produís.¹³³⁵ Donades les explicacions al consellers, aquests i els nous diputats i oïdors l'acompanyarien rapidament a l'edifici de la Diputació on suspendria la votació i donaria possessió als càrrecs escollits pel monarca. Abans de fer-ho havia d'entregar a cada un dels elegits una carta del propi rei.¹³³⁶

Però Ferran no només volia escollir als alts representants de la Casa, també volia col·locar a dues persones de la seva confiança com a advocats. Així ordenava que fossin anomenats Jaume Destorrent, que havia ocupat el càrrec dos triennis i que estava obligat

---

¹³³¹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3665, f.123. Document 63b.

¹³³² Nascut a Zamora i militar en la seva joventut, es va fer monjo de Poblet. L'abat Miquel Delgado li va encarregar la defensa del monestir en els últims anys de la guerra. Va ser elegit abat del monestir després de la renúncia de Joan Estanyà, que havia succeït a Delgado quan aquest va morir, el 1478.

¹³³³ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3665, f.123r-124v. Document 64.

¹³³⁴ AHCB. Lletres reials originals. B-198. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3665, f.125. La carta a la ciutat fa èmfasi sobretot en les irregularitats en els arrendaments, el pagament de censals i l'elecció de diputats i oïdors. Ferran destaca, a més que té "de les dites coses plena informació.

¹³³⁵ Crida l'atenció que Ferran li especifica al lloctinent que dedica a la seva exposició "poco tiempo, el menos que podréis". *Ibidem*, f.123v.

¹³³⁶ Hi havia sis cartes amb un espai en blanc per escriure el nom dels diputats i oïdors escollits. A tots se'ls hi demanava cobrar als arrendataris, fer pagar les pensions dels censals sense dilació ni excepció de persones, mantenir les generalitats i liquidar de tots els deutors de la Diputació. *Ibidem*, f. 126r. En el seu *Ferran II ...* Vicens Vives recull la carta de l'abat de Poblet que cita del llibre de Teodoro Creus. Vol. II, pag. 35 nota 95. En tot cas els sis escollits van rebre la mateixa carta.

a deixar el càrrec i Gaspar Vilana, un dels autors de la informació secreta que havia servit per portar a terme la intervenció.¹³³⁷

Portada a terme la intervenció, el lloctinent hauria de reunir en assemblea a tots els membres dels tres estaments que es trobessin a la ciutat, per explicar-los les irregularitats comeses a la Diputació fins aquell moment “ por dar a entender, a los que por ventura de aquesta nuestra prouision tomassen sinistros conceptos, que es todo·l contrario de lo que se les figura y lo que a ello nos ha movido y mueve es solo el servicio de Dios y el bien de la cosa publica de esse Principado”.¹³³⁸

Dues puntualitzacions més sobre aquestes instruccions que delimiten clarament els termes de la intervenció. Per un banda el rei reconeix, potser pensant en els tres estaments, que havia pensat celebrar Corts o parlament però que “acordando nos que en tales ajustes y congregaciones con mucha dificultad se trahen las voluntades de muchos a un effecto e que mucho mas difficil fuera traher las a este que a otro, porque parece que el reparo del dicho General toca a muchos y en muchas maneras, los quales se sforçarian fazer en ello todo el obstaculo que pudiessen, e que por evitar aqueste empacho e dilacion no pudiendo mas comportar la destrucción del dicho General, siendo de aquello y de los dichos desordenes bien informada y certificada la consciencia nuestra, havemos acordado usar del remedio sobredicho”.¹³³⁹ Unes paraules que fan pensar en quin era el record que el sobirà guardava de les úniques Corts celebrades amb els catalans en el que portava del seu regnat i quina impressió tenia sobre el seu resultat. Per un altre banda el seu compromís i la seva voluntat, fixat en les últimes línies d'aquest document de “prover en la reparacion de los dichos officios y General por restituir aquel e aquellos en su primer estado, assi como estauan antes y que los dichos excessos y abusos se fiziessen, e de quitar daqui adelante toda manera y ocasion de poder se apropiiar los dichos officios y General”.¹³⁴⁰

El rei encarava escriure dues cartes més aquell 6 de juliol des del Reial de Vera, una carta dirigida al regent de la cancelleria Francesc Malet i un altre al conestable, el comte de Cardona, Joan Ramon Folc IV. Al primer li demanava que “siau ab lo dit Infant e doneu orde ab vostre acostumbrada diligencia que lo que per nos se proveeix e mana sobre lo dit fet sia degudament e prompta posat en exequcio”.¹³⁴¹ Instrucció que

---

¹³³⁷ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3665, f.123v. Document 65.

¹³³⁸ *Ibidem*, f. 124r. La lletra de creença dirigida als tres estaments a f. 124v.

¹³³⁹ *Ibidem*.

¹³⁴⁰ *Ibidem*, f. 123v-124r.

¹³⁴¹ *Ibidem*, f. 125v.

buscava assegurar-se que les seves ordres fossin complides, al temps que li garantia un altre versió d'un súbdit de confiança sobre com es desenvoluparien els esdeveniments.¹³⁴² Al conestable i principal arrendador de la Generalitat, el monarca li anunciava personalment la seva decisió d'intervenir la institució després d'afegir que havia estat plenament informat, segurament en la seva estada a Saragossa. A més li demanava que per servei a la seva persona “doneu orde que les dites coses per no sobre aço provehides e manades sien deduhides en effecte”.¹³⁴³

Segons les instruccions rebudes el dia de la intervenció havia de ser el dels nous nomenaments el 22 de juliol, dia de Santa Magdalena, o la jornada anterior. El dia 17 el rei escrivia de nou al lloctinent Enric d'Aragó que li havia escrit per comunicar-li la mort del vescomte d'Èvol, qui havia de ser nomenat nou diputat militar. Ferran li recomanava que ocupés el seu lloc un familiar seu Ivany de Castro, al temps que li aconsellava, en el cas que el conseller de Barcelona Joan Roig no volgués ocupar el càrrec d'oïdor reial que col·loques en el seu lloc al mercader de la ciutat Guillem Miró.¹³⁴⁴ A més adjuntava una nova provisió amb els noms dels diputats i oïdors i donava llibertat al lloctinent per fer les substitucions necessàries.¹³⁴⁵

El 18 de juliol els diputats encara aprovaven una crida per fer-la publica el mes d'agost a la plaça Sant Jaume on, per ordre del rei, animaven a totes les persones que tinguessin censals de l'època de la Guerra Civil venuts o carregats per Barcelona per fets o negocis del General els hi fessin saber. L'objectiu era conèixer qui i quines quantitat deixarien per a fer lluïcions fins a cinc-centes lliures per persona i tenint en compte d'aquell que millor preu donés, recordant que així s'havia decidit en les últimes corts celebrades. Feia ja set anys!

Si els diputats volien satisfer al rei era ja massa tard. Dos dies després, el 20 de juliol arribava a Barcelona Joan d'Argesola, en la que probablement havia esta la missió més inútil del General del que es portava de regnat de Ferran II. Probablement al comanador de Castelló d'Empúries poc més va poder fer que informar a diputats i oïdors del seu fracàs i advertir-los de la immediata intervenció. Arribat el dia de la intervenció poc podem dir sobre com es va desenvolupar aquesta.¹³⁴⁶ Tot i que ho hem

---

¹³⁴² Recordem que Ferran estava molest per com el seu cosí havia gestionat, un mesos abans, el tema de la Inquisició, posant-se de costat d'aquella mateixa Diputació i del Consell de Cent.

¹³⁴³ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3665, f.124v.

¹³⁴⁴ *Ibidem*, f.127r.

¹³⁴⁵ *Ibidem*, 126v-127r. En aquest document crida l'atenció en referència a les ordres del rei que apareix tatxada la paraula “voluntat” i en el seu lloc apareix escrita “intenció”, f. 126v.

intentant entre els documents de la lloctinència, res hem trobat sobre possibles cartes o informes d'Enric d'Aragó al seu cosí sobre com es va produir aquesta.¹³⁴⁷ Les úniques referències de les que disposem són el Dietari de la Generalitat hi una breu crònica de l'escrivà major de General Antoni Lombard. Mentre el primer es limitava a assenyalar que aquest dia foren elegits els nous membres de la Diputació,¹³⁴⁸ el segon dona més detalls de com es van produir els fets:

“Lo Senyor Rey don Fernando beneventuradament regnant etc. per ordre e, intercessio del Illmo. Infant Don Henrich, lloctinent seu en lo Principat de Cathalunya ab letra patent Real feu inhibitio la vigilia de Sancta Magdalena als prop dits deputats per los motius en dita lletra continguts que no elegissen novells deputats abdicant los tot lo poder de fer-ho [...].

E, per ço, lo jorn de Sancta Magdalena que fou lo endema ques contavan a 22 de juliol any 1488 lo dit Illustriss. Senyor Infant en nom e, veu de la prefata Magestat vench a la Casa de la Deputació e, fet axir de aquella totom sino los magnifichs Ms. Francesc Moler, regent la Cancellaria de la Cort, e Jaume Monfort, lloctinent tresorer del Senyor Rey, e mi Anthoni Llombart, scriva major de la Casa de la Deputacio ab rodolins, e ab lo bassi del aygua en que foren messos de sis en sis, ço es, sis nomenats per lo diputat eclesiastic, e sis per lo diputat del estament militar e, sis per lo diputat del estament reial ab tres sisenes de los tres oidors fonch procehit a la electio dels novell deputats, e oidors e, isqueren los que segueixen”.¹³⁴⁹

Crida l'atenció com tot i decidits els noms de les persones que havien d'ocupar els càrrecs es va portar a terme el protocol tradicional per realitzar els nomenaments. Estaven els seus noms repetits en tots els seus rodolins o simplement estaven buits? Si més no crida l'atenció com es va produir el relleu.

Al dia següent, els nous diputats i oïdors a excepció de l'abat de Poblet, en camí, juraven els seus càrrecs. Aquest arribava a Barcelona el 30 de juliol i un dia més tard ho

---

¹³⁴⁷ Ferran afirma en una carta posterior, on contesta al lloctinent, que va rebre una carta seva datada el dia 23 on li explica com es va desenvolupar la intervenció. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 107r.

¹³⁴⁸ “Aquest dia foren elegits en deputats lo reverend abbat de Poblet, noble don Ivany de So e de Castra e mossèn Pere Terrades, ciutadà de Gerona; e en oïdors de comptes, mossèn Gaspar Peyró, canonge de Barchinona, mossèn Bernat Çalbà, caveller, e mossèn Johan Roig, ciutadà de Barchinona”. Dietari de la Generalitat, número 10, 90v.

¹³⁴⁹ ACA. Generalitat, sèrie G 161, f.153v-155v. Citat també per SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I. *Les institucions fiscalitzadores de...*p. 175.

feia ell. Amb l'arribada del mes d'agost la Generalitat contava amb uns nous diputats i oïdors com era tradicional però com assenyala Vicens Vives "la vida del la Generalitat continuà sota la poderosa vigilància del monarca".¹³⁵⁰ La novetat es que aquests havien estat elegits pel propi sobirà. Ningú podia imaginar-se encara tots els problemes que es viurien al llarg d'aquell nou trienni.

---

¹³⁵⁰ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 34.

7. LA GENERALITAT SOTA CONTROL REIAL

7.1. La primera intervenció (1488-1491)

La renovació dels càrrecs al front de la Generalitat portats a terme el dia 22 havia estat un èxit. La planificació i la cautela portats a terme pel rei, evitant fins i tot estar present a Barcelona, havien donat el seus fruits. Res podia fer pensar que, en qüestió de pocs dies apareixerien els primers problemes.

Ferran havia rebut cartes de Barcelona on se li explicava com havia anat la suspensió de les eleccions i el nomenament dels nous càrrecs del General. El sobirà estava, sens dubte, satisfet de com s'havien produït els esdeveniments - ningú protestà per la seva decisió - i el 2 d'agost, des de Villena, es dirigia als seus subordinats i als nous membres de la Diputació. Al lloctinent, Enric d'Aragó, li agraiïa les seves explicacions de com s'havia produït la intervenció.¹³⁵¹ També li informava que escrivia unes instruccions pels nous diputats i oïdors que adjuntava en el seu correu. Ordres, que li demanava, comprovés que fossin complides. Confiat en la vàlua del nou consistori li confessava “que la confiança que nos movyo a nombrar los para los dichos officios ante todos los otros se conforme con sus obras”.¹³⁵² Motiu pel que li demanava “que de vos de continuo los exorteys para que assi se fagan avisando nos siempre de como se hauran en ello, portal que si menester fuesse les sia por nos de continuo scritto y mandado lo que huvieren de fazer”.¹³⁵³ Estava clar que més enllà de la seves altres ocupacions, la principal la guerra amb el Regne de Granada, el sobirà estava decidit a seguir en de prop tot el que estigués relacionat amb la Diputació i amb el seu redreç. Per fer-ho, i donada la seva absència al Principat, necessitava persones de confiança que li informessin amb tot detall del que passava, preferiblement des de dins de la mateixa institució. Aquesta idea és la que li portà a demanar que dos persones claus en la intervenció com Destorrent i Vilana fossin elegits pels nous diputats i oïdors advocats de la casa. El que no podia imaginar, i així li transmetia el lloctinent en aquesta mateixa carta, es que aquests es negaven a nombrar a l'antic conseller de la ciutat, advocat de la Generalitat. La seva resistència no venia donada per una oposició personal envers Jaume Destorrent. La causa de la seva negativa era que, donades les ordinacions de la casa, aquest no

---

¹³⁵¹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 107v-108r.

¹³⁵² *Ibidem*, f.107v.

¹³⁵³ *Ibidem*, f.108r.

podia ocupar el càrrec d'advocat més dos triennis seguits. Situació diferent era la de Vilana, acceptat de bon grau des del primer moment. Davant aquesta resistència Ferran li recordava al seu cosí que igual que va elegir als nous diputats i oïdors va fer el mateix amb els advocats, afegint que “fue todo bien pensado”.¹³⁵⁴ Molest am la resistència del homes escollits per ell afirma taxatiu “y assi no toca a estos nombrar sino obedecer lo que por nos les es scrito y mandado, ça a ello [la intervenció i els seus nomenaments] nos movyeron y moverien dignos respectos sguardantes al bien del negocio”.¹³⁵⁵ Una argumentació, aquest, que estarà present al llarg de tot i el trienni i on es veu clarament la voluntat intervencionista del monarca. Per últim Ferran advertia que, arribat el cas que aquests volguessin fer una ambaixada, després d'escoltar-los, els hi expressaria la seva clara determinació a redreçar el General.

Com al lloctinent, Ferran també escrivia aquell dia al regent de la cancelleria para agrair-li el seu correu on també li explicava com s'havia produït la intervenció. El rei li demanava que treballés conjuntament amb aquest en el redreç del General, al temps que li mantingués informat en tot moment sobre el que estaven fent els nous diputats i oïdors de la Casa.¹³⁵⁶

El sobirà també es dirigia al nou consistori de forma general i a cada un dels seus membres en particular. En primer lloc volia felicitar-los a tots pels seus nomenaments per a continuació insistir en les irregularitats comeses a la Diputació. Així i en la línia de les acusacions expressades en les provisions per portar a terme la intervenció, els hi ordenava “que ab suma diligencia e ab tota integritat entenau en exequitar haver e exigir sens algun comport e excepcio de persones tots e qualsevol deutes deguts al dit General fahent regonexer los deutors e comptes no difinyts, e aço sumaryament simple e depla solament atesa la veritat iuxta les ordinacions e statuts de aqueixa casa. E axi be entenau en fer pagar les pensions ab egualtat a les persones aquy seran degudes, no donant loch puix es cert que los emoluments basten per axo e mes anant aque pensions algunes sien reçagades, ans de continent compelliau e façau rigidament compellir los arrendadors en pagar tot lo que deuen del arrendament passat e dels altres arrendaments per egualar lo general ab los creedors. E que dequy avant vidues pubills coses pies y personas de baxa condicio no sien post posades a les potents y afavorides. E no

---

¹³⁵⁴ *Ibidem.*

¹³⁵⁵ *Ibidem.*

¹³⁵⁶ *Ibidem*, f.109r. De la seva ma i en castellà (la carta estava escrita en català) afegia aquesta postdata: “Mucho vos tengo y en servicio lo echo y set cierto que lo tengo en mucho y bien. Conozco lo que vos me haveys servido y lo vereys en vuestra casa continuo me scrivis en esto del General como lo azen los diputados y en todo lo que vos vieredes ques my servicio de my mano.

resmenys que les peccunyes restants dels arrendaments, e quis obrerau dels deutes sien convertides realment e de fet en luyr e quytar lo General, lo qual quytament fareu a tota utilitat de la cosa publica y sublevacio de la casa e no per complasencies de manera que ab tals quytaments ne result la utilitat que resultar puixa al dit General. Guardant vos que no sien les dites peccunies convertides en altres usos ny en dublicats salaris ne altres altres coses impertinents e indegudes. E nos resmenys façau de continent donar compte als receptors e altres oficials de la casa quy tenen carrech de rebre deutes e emonuments del dit general, myrant que les desexides sien legitimes e myrareu axi mateix ab molta attencio los quytaments, los quals foren ordenats, fossen fets castum any apres del finament de la Cort general si son stats fets”.¹³⁵⁷ La llista de greuges que el rei havia expressat en les seves provisions abans del 22 de juliol eren ara ordres expressades al nous responsables de la Diputació. De la seva gestió, a més els hi deia, que esperava el benefici universal de la casa i els hi demanava, apel·lant a la confiança que ell els havia mostrat escollint-los, que el mantinguessin de continu informat sobre tot el que fessin. En aquest punt Ferran els hi advertia que sabia, tot i que aquests no li havien dit res, que es resistien a anomenar a Destorrent pel càrrec d’advocat per ocupar la plaça dos triennis. Utilitzant el mateix argument que amb el lloctinent, els hi recordava que ells ocupaven les seves places per la seva voluntat, com també voluntat seva era que ocupessin els càrrecs Destorrent i Vilana. Ordenava a continuació el final de tota resistència i el nomenament dels dos per la seva voluntat. Ferran, per últim, no deixava la ocasió de referir-se a un tema que havia quedat pendent en el trienni anterior i que no havia aconseguit tancar per la resistència dels anteriors diputats. Es tractava de l’adjunció de Jaume Ferrer a l’escrivania major ocupada per Antoni Lombard. El rei els hi demanava que fessin la dita adjunció, advertint-los que aquesta s’ajustava a les constitucions del país.¹³⁵⁸

Però per si tot això no fos suficient, Ferran a cada un dels nous diputats i oïdors.¹³⁵⁹ El rei els hi reiterava personalment la confiança posats en cada un d’ells per portar a terme la tasca encomanada. Per aquest motiu, a les instruccions comunes de tot consistori, considerava necessari puntualitzar alguns aspectes particulars. Així els hi demanava que fossin diligents i possessin tots els seus coneixements a l’hora de portar a terme la seva tasca reformadora. A més volia que no es deixessin portar, com havia

---

¹³⁵⁷ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 3v-4v. Una part del text, sobre la negativa a acceptar a Destorrent a ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3665, f.128r (esta el text complert).

¹³⁵⁸ *Ibidem*, 4v.

¹³⁵⁹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 108r-108v.

succeït en el passat pels seus interessos personals, i miressin pel be públic. A la missiva dirigida al conseller eclesiàstic, i com havia fet aquella mateix dia amb Malet, el monarca escriu unes paraules de la seva pròpia ma dirigides a l'abat Joan Payo Coello “Pues vos sabeys mi intencion qual es, vos ruego y encargo que se aga en todo el beneficio desse General, tan bien, que todos vean la gana que yo tengo en el beneficio y bien desse Principado, que cierto mucho dello va en el General y de lo que se fiziese continuamente”¹³⁶⁰.

Amb aquestes cartes s'obria un període nou per la Diputació. Del treball dels seus responsables depenia que la intervenció fos un èxit o un fracàs. En tot cas, com va saber veure Vicens Vives, Ferran volia una gestió perfecte que poses fi al que considerava havia estat fins a llavors “un desgavell”. De no aconseguir-ho qui podia quedar en entredit davant tot el país era el mateix rei.

Si un tema molestava al rei i calia resoldre d'immediat era el de Jaume Destorrent. Ferran havia demostrat la seva impaciència quan reprenia als diputats i als oïdors abans que aquests es mostressin contraris a anomenar-lo. Però aquests si que li havien fet arribar la seva negativa, tot i que aquesta escrita un dia després de jurar el càrrec i abans que l'abat de Poblet entrés a Barcelona, havia arribat a les seves mans uns dies més tard. Aquests no es negaven als seus desitjos, havien acceptat sense problemes a Vilana, però consideraven que qui havia d'ocupar l'altre plaça era l'altre advocat, Guerau de Guardiola, qui només l'havia ocupat un trienni. El sobirà els hi va contestar d'immediat des d'Albacete el 8 d'agost. A l'argument, ja conegut, que com ells l'antic conseller formava part de les persones escollides per portar el terme el redreç del General els hi advertia que no podien interferir en l'elecció dels advocats per que aquesta era una competència dels diputats sortints, atribució que ell havia des del moment que havia portat a terme la intervenció.¹³⁶¹

Els nous diputats i oïdors, conscients del reptes que tenien per davant, no volien problemes. Només rebre les cartes del rei del 2 i 8 d'agost el contestaven per donar-li a conèixer algunes de les seves decisions convençuts que serien grates per al rei. En aquest sentit reconeixien, sense cap resistència i conscients del seu protagonisme, a Jaume Destorrent com advocat de la casa. Sobre l'admissió de Jaume Ferrer, li anunciaven que deixaven el tema en mans precisament de l'anterior, per ser la persona

---

¹³⁶⁰ *Ibidem*, f. 108v. Creus cita aquesta en el seu llibre, pàgina 81, però la dona com escrita a Vera i no a Villena el 10 d'agost.

¹³⁶¹ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 5r.

que s'havia encarregat d'aquest en el trienni anterior. Content per aquestes primeres actuacions dels diputats Ferran els hi insistia a mitjans de setembre des de Valladolid en quines havien de ser les seves prioritats. Així els hi demanava que paguessin als creditors censalistas, respectant els termes pactats, cobressin els deutes sense cap excepció i que no es fessin cap tipus de despeses extraordinàries a no ser que fossin urgentment necessàries i fossin beneficioses pel General. Sobre els arrendaments, els hi recomanava que tots els diners avançats, sumats als deutes cobrats, es dediquessin a fer lluïcions de censals a “utilitat i descarrech del General”.¹³⁶²

Aconseguit el control de l'escrivania major, la oficina notarial de la Diputació, gràcies a homes com Lombart i Ferrer, era també necessari controlar el departament que guardava els llibres majors de comptes i la resta de documentació de la institució.¹³⁶³ El seu responsable era el veritable “caixer” de la institució i s'encarregava d'anotar tots els ingressos, així com d'abonar i portar el control de les despeses. El regent dels comptes en aquell moment era Bertran Boscà que s'havia fet amb el càrrec tres setmanes abans de la intervenció, després que el seu predecessor Francesc Altalló renunciés al càrrec, presumiblement per la seva senectut.¹³⁶⁴ Boscà havia estat el seu adjunt des del març de 1480 període que coincidia amb el anys de regnar del fill de Joan II i amb el període en el que s'havien succeït les presumptes irregularitats.¹³⁶⁵ Com havia fet, escrivint, a diputats i oïdors, Ferran es dirigia aquell mateix dia, el 19 de setembre al mestre racional.¹³⁶⁶ Després de dir-li que havia escrit als diputats i oïdors per ordenar-los, que amb detall, es fessin càrrec de cobrar tots els deutes pendents, sense excepció de persones, per poder pagar als creditors i lluir censals, li demanava a Boscà, una llista actualitzada de totes aquelles persones que no haguessin liquidat els seus deutes amb la casa, sospita que provenia de la informació de la que ell disposava. A més li demanava que revisés tots els comptes i memorials sobre la situació del General que considerés “sens mirar interes ny respecte de persona alguna sino sols del servey de Deu y nostre e satisfacer a vostre jurament”. Ferran finalitzava las seves instruccions al responsable de

---

¹³⁶² *Ibidem*, f. 5v.

¹³⁶³ El nomenament de Ferrer generaria encara un nou intercanvi de cartes, que es resoldria definitivament a favor dels interesos del rei. El 20 de setembre aquest escrivia al lloctinent, a la Generalitat i als seus advocats dient que pel seu desig que aquest ocupés el càrrec no volia que es violessin les constitucions, argument que ell mateixa havia negat als anteriors diputats! El dia 23, informat pel seu secretari, agràia als diputats que Ferrer hagués estat acceptat pel càrrec. ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 6r.

¹³⁶⁴ ACA. Generalitat, deliberacions. N-116, imatge 199.

¹³⁶⁵ La plaça de Bosca va ser ocupada pel mercader, Joan Steve, el nebot de l'abat de Ripoll que havia viatjat a Saragossa en representació seva davant la cort a finals de 1487.

¹³⁶⁶ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 116r.

l'arxiu amb una advertència “Car si obrareu en aço com deureu e a vostre offici pertany, ultra que sereu digne de comendacio, nos dareu causa en son cas y loch de haver record de vostre be e honor, axi com lo contrary nos sera cosa molesta”.¹³⁶⁷

Nous reptes es sumaven a la tasca que tenien encarregada els diputats i oïdors del General als tres mesos d'ocupar els seus càrrecs, ens referim a la contribució dels eclesiàstics. No és el nostre objectiu entrar en detall en que consistia aquest, tema desenvolupat amb tot detall per Jaume Vicens Vives en la seva tesi. El fet es que el rei, donada la ruïna en que es trobava Barcelona, estava estudiant que els religiosos paguessin impostos. L'estament eclesiàstic estava en contra de l'iniciativa al considerar que aquesta podia aplicar-se indefinidament i per atemptar a la seva immunitat secular. La primera argumentació es podia resoldre fixant un temps de dotze anys per fer els pagaments, assegurava el sobirà, mentre que de la segona, considerava que aquests podien contribuir al be general a una petita aportació.¹³⁶⁸ Per a reafirmar els seus arguments Ferran s'havia dirigit el mes d'agost al Papa Inocenci VIII, al vicecanceller de la Cúria Rodrigo de Borja, el futur Alexandre VI, i al cardenal de Sant Pere Advincula, Julià della Ròvere, posteriorment Juli II. Arribat el mes d'octubre i confiat en que les seves peticions havien estat ben rebudes pel pontífex, extrem que els seus homes a Roma li transmetien, el monarca decideix prendre la iniciativa.

El 13 d'octubre escriu fins a dotze cartes a la clerecia de Barcelona, deu lletres a eclesiàstics catalans, alguns antics diputats com el bisbe d'Urgell i el bisbe de Sàcer, l'antic emissari del General, l'ardiaca de Barcelona Lluís Desplà, o l'actual conseller en cap, l'abat de Ripoll. Per últim, Ferran es dirigia al lloctinent, la Diputació, el regent de la Cancelleria i el tresorer reial Jaume Montfort. En el cas dels diputats els hi demanava que col·laboressin en tot el possible amb els consellers per portar endavant aquest afer.¹³⁶⁹ Una petició, potser redundant, tenint en compte que el propi conseller en cap Joan Roig formava part del consistori.

Fos com fos aquest l'afer dels eclesiàstic va ser un fracàs. Ferran II no va aconseguir de Roma el recolzament que esperava per portar endavant els seus desitjos.

---

¹³⁶⁷ *Ibidem.*

¹³⁶⁸ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, pàgs. 40-41.

¹³⁶⁹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 122r.

Entre l'afany del rei i la pressió als Diputats

Quina era la situació real de la Generalitat intervinguda en els seus primers mesos de funcionament? Una carta dels diputats i els oïdors dirigida al rei el 13 de setembre ens ho mostra.¹³⁷⁰ Les seves primeres paraules eren per disculpar-se davant Ferran per la seva tardança en contestar les seves cartes. El motius eren diversos. Per una banda el retard produït en el jurament d'alguns càrrec com el d'advocat per a Jaume Destorrent que havia estat acceptat com ell desitjava i absent de la ciutat durant unes setmanes. Per l'altre la necessitat de revisar qui eren els deutors de la Diputació, i en especials els arrendadors. De la revisió de les comptes li feien saber que de l'últim arrendament havien rebut deu mil lliures, de les quals una petita part encara no s'havia entregat. Amb aquests diners tenien intenció, i així ho feien saber, pagar per mesos als seus creditors sense establir cap diferència. També s'estaven revisant les comptes dels sobrecol·lidors per veure si aquestes estaven bé i s'estaven efectuant correctament els pagaments. En relació a l'adjunció de Ferrer a l'escrivania de Lombart els membres del consistori li confessaven haver tractada la negativa dels diputats anteriors a admetre'l amb Destorrent. Així li feien saber després d'escoltar a aquest i al seu company Gaspar Vilana afirmar que el desig del rei no anava en contra de la legislació de la Casa i donava la seva insistència, havien acordat acceptar-lo pel càrrec. Amb tot, i per por de rebre crítiques, demanaven al monarca, que no acceptes que altres persones li demanessin càrrecs similars per recomanats seus, evitant possibles danys i perjudicis en el futur a la institució.¹³⁷¹

El rei mentrestant volia resultats immediats. Potser per que havia esperat molt de temps per actuar a la Diputació, o per que ara sabia del seu veritable estat, el cert és que des de les primeres setmanes confiava en que es poguessin pagar els censals i fins i tot comença a liquidar els préstecs més endarrerits. A més no estava disposat a renunciar, gràcies al nou paper que jugava gràcies a la intervenció, a nomenar y controlar la majoria de càrrecs dels oficials de la casa tot i les peticions dels diputats. Prova de la seva determinació la trobem en una carta que aquest enviada des de Valladolid el 14 de novembre, com responia a les informacions que li arribaven del General.¹³⁷² Per un costat Ferran es felicitava que haguessin cobrat dels arrendadors les entre deu i dotze

---

¹³⁷⁰ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 214r-215v.

¹³⁷¹ *Ibidem*, f. 215v.

¹³⁷² ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 124r-124v. Hi ha còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 7r-8r. Especifica que la lletra arriba a Barcelona l'11 de desembre.

mil lliures que devien dels arrendaments passats, però en canvi no entenia com no havien, en el temps que portaven ocupant els seus càrrecs, exigit altres partides ja tancades que haurien pogut permetre avançar en el pagament dels reditors censalistes, el que hauria evitat a més, assegurava, tenir que pagar nous interessos. Per reforçar les seves paraules els hi recordava tant a diputats com a oïdors que havien estat escollits diputats i oïdors per portar a terme aquestes mesures, advertint-los que la seva obligació era col·laborar en el redreç de la Casa.¹³⁷³ També es referia a tots aquells que tenien deutes amb la Generalitat, alguns d'ells antics membres de la Casa, per lamentar que no els haguessin reclamats, excepció de Joan Llorenç, sobrecollidor de la Diputació que ja havia estat condemnat per frau. El rei els reiterava la necessitat d'actuar amb diligència, per que creia que del cobrament de totes les quantitats pendents es podrien pagar totes les pensions degudes i lluïts els preus dels censals. En aquest sentit no dubtava en demanar-los que sol·licitessin al racional de la casa tots el comptes i també volia que l'informessin sobre les irregularitats comeses pels diputats i oïdors anteriors en els arrendaments de les generalitats.¹³⁷⁴ A més i per mostrar-los que estava de la seva part, el rei responia positivament a la seva petició que no actués de mitjancer de tots aquells que acudissin a ell per demanar ajuda en el moment que els diputats els hi demanessin pagar els seus deutes pendents. Per últim, els exhortava de nou a treballar pel redreç del General, recordant-los que per això havien estat elegits pels seus càrrecs.

A Ferran aquestes instruccions potser no li van semblar suficients per que a continuació va escriure una carta dirigida al diputat eclesiàstic i un altre al diputat nobiliari, amb còpia pel diputat reial i la resta d'oïdors. Si en la carta anterior el seu malestar no es dirigia a ningú en concret, ara si semblava tenir un únic responsable, l'abat Payo. Si era ell qui havia pensat en l'abat de Poblet pel càrrec de conseller en cap la decisió es veuria amb els mesos que potser no havia estat gaire encertada. El cert és que el 18 d'agost, quan no feia ni vint dies que havia jurat el càrrec, deixava Barcelona per dirigir-se al seu monestir i després a València per afers seus. Això no va a agradar al sobirà que li escrivia després de rebre una carta seva escrita el 15 de setembre on li plantejava la possibilitat de seleccionar des de la Generalitat els oficials encarregats de

---

¹³⁷³ “E fins aci no sabem ny havem avys que per vosaltres sia en cosa notable procurat tant lo redreç del dit General quan fora degut e nos desijam per la molta voluntat que tenym al be de la republica de aquest Principat”. El rei els hi demostrava així estar ben informat del que feien. *Ibidem*, 124v.

¹³⁷⁴ Aquí especificava que “senyaladament quan los conversos fugien de Barchinona per temença segons se diu de la Inquisicio fahedora en dita ciutat” *Ibidem*.

cobrar els impostos en lloc que fossin escollits pels propis arrendadors.¹³⁷⁵ En la seva resposta, el sobirà considerava que no era el moment de fer nous canvis –la intervenció ja havia estat un de contundent - i “considerat que en los capitols dels arrendaments sta axi permes y fermat”¹³⁷⁶ fins el proper trienni, quan si podria ser un bon moment per a abordar els canvis. Ja en el terreny més personal, i demostrant-li fins a quin punt estava ben informat, li fa saber com després de la seva tornada de València va decidir anar a Poblet quan el que tenia que haver fet era quedar-se a Barcelona per treballar amb els seus companys de la Diputació. Volent donar-li el benefici del dubte es mostra confiat que hagi tornat de nou a la ciutat per ocupar el seu càrrec, però per si un cas, li ordena que si no ha estat així marxi d’immediat a Barcelona per que esta convençut que “som certs que la absència vostra ha fet dan en aquests dies que no y sou stat”.¹³⁷⁷ Les cartes a la resta de membres del consistori tot i que no són tan rotundes com aquesta tampoc oculten el seu malestar. Després de remetre’ls a la seva carta dirigida a la institució, Ferran els hi advertia sobre lo molt que es molestaria que no estiguessin a la alçada del que s’esperava d’ells.¹³⁷⁸ Afegint que el seu principal objectiu tenia que se procurar pel be públic i universal.

Un altre to tenia en canvi la relació que s’estava establint entre el racional de la Diputació i el propi Ferran II. A les peticions d’aquest per que Boscà li ajudés en el redreç del General aquest li havia contestat positivament en una carta enviada a l’octubre. Ara Ferran li requeria, després de les seves últimes demandes als alts càrrecs de la Generalitat i veient la lentitud que mostraven en la seva gestió, que li fes arribar un memorial amb tots els deutes que els diputats tenien que exigir. El rei li assegurava que d’aquesta manera els hi podria encarregar més directament el que haurien de fer, amb el compromís afegit, que no els hi diria que ell era la persona que els hi facilitava la informació.¹³⁷⁹

Encara, dues cartes més sortien des de Valladolid aquell 14 de novembre. Amb la intervenció, Ferran no ocultava el seu desig de anar cobrint totes les places vacants dins del General amb persones de confiança o si més no que li deguessin el càrrec. Consolidat Lombard al front de l’escrivania major, demanava una plaça d’adjunt a la

---

¹³⁷⁵ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 125r.

¹³⁷⁶ *Ibidem.*

¹³⁷⁷ *Ibidem.*

¹³⁷⁸ “E tendriem molt ennuig que en vos no trobassem en lo dit redreç aquella exequicio que speram e lo negoci requer”. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 125r.

¹³⁷⁹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 125v.

mateixa pel seu fill.¹³⁸⁰ També sol·licitava a l'abat personalment, i a tot el consistori, que Pere Destorrent, nebot de Jaume Destorrent, substituís a Franci Morer en el seu càrrec de collidor de drets del General, recordant que el seu pare va morir ajusticiat pels serveis prestats als seus pares abans de la Guerra Civil.¹³⁸¹

Un altre aspecte al que calia enfrontar-se després de la intervenció era el de com la família Cardona havia gestionat els arrendaments de la Diputació en els últims anys. Aquests, recordem havien estat en mans de Ramon Folc III, i després de la seva mort l'estiu de 1486, al seu fill, el conestable. El cert era que parlar d'irregularitats en els arrendaments i no pensar en quin podia ser el grau de responsabilitat dels Cardona era quasi impossible, fos per acció o per omissió. En aquest sentit, Ferran es dirigia als diputats el 23 de novembre de 1488 per recordar-los, després d'assenyalar el paper destacat que ambos havien tingut formant part de diputacions passades, com en aquest moment només disposaven dels arrendaments i dels seus censals. Per això els hi demanava que “sien tractats ab tota aquella equitat que sos merits mereixen en la raho vol per forma que lo dit conestable conega que per vosaltres se fa e compleix aquesta nostre voluntat”.¹³⁸² Una idea que contrastava amb instruccions anteriors seves on es manifestava el seu desig que tothom fos tractat de la mateixa manera i que ningú rebés un tracte privilegiat.

Com era habitual el 30 de novembre es renovaven els càrrecs de la ciutat i Joan Roig deixava el Consell de Cent. Això facilitava, com detalla el dietari del General, que aquest es fes càrrec de forma efectiva de la seva plaça d'oïdor reial a la Diputació.¹³⁸³ El ja exconseller en cap s'havia distingit per col·laborar amb el rei en el seu intent de redreçar la ciutat. En el seu mandat s'havien revocat alguns oficis, amb un estalvi de unes 110 lliures anuals.¹³⁸⁴ Una experiència que potser li serviria ara en el seu nou destí.

Però més que eliminar oficis, o evitar possibles sous duplicats, l'objectiu en aquell moment del monarca semblava ser el de controlar totes les places que anaven quedant vacants a la Diputació. Dies després de demanar places pel nebot de Destorrent i el fill de Lombard, Ferran demanava amb una diferència de poques setmanes, dos càrrecs més. Per una banda volia un càrrec qualsevol per un tal Jaume Poble amb l'argument

---

¹³⁸⁰ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 8r-8v. Tornaria a insistir el març de l'any següent. *Ibidem*, 24r.

¹³⁸¹ ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 123v. La carta a l'abat de Poblet a 124r.

¹³⁸² ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 9r-9v. No faltava fins i tot una advertència “e compleix aquesta nostre voluntat certificants vos que del contrary havyem gran enuig”.

¹³⁸³ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 261.

¹³⁸⁴ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, pàgs. 45.

que “es molt afectat a nostre servey” y preparada per desenvolupar qualsevol tipus de feina.¹³⁸⁵ Més cridava l’atenció, per estranya, la petició que li arribava als diputats uns dies més tard, també del monarca, que en aquest cas feia de mitjancer. El 17 de novembre els hi demanava que en el moment que una plaça qualsevol quedés vacant tant en la Diputació com per fer-se càrrec dels drets de les generalitats li fessin saber per que la seva filla Joana estava interessada en que la ocupés una persona de la seva confiança.¹³⁸⁶ Potser simplement es tractava de garantir-li uns ingressos econòmics a una persona de la confiança de l’infanta però demostra fins a quin punt el intervencionisme reial a la principal institució que representava als catalans era una realitat des de de aquell estiu.

Paral·lelament Ferran continuava capficat en agilitzar tot el possible el sanejament econòmic de la Casa i la predisposició del regent dels comptes a col·laborar no podia ser passada per alt. Pocs dies abans de Nadal i des de Valladolid escrivia a Boscà per demanar-li que acudís a la seva presència i així ho pensava comunicar també al membres de la Generalitat.¹³⁸⁷ En la carta dirigida a aquests, molt més extensa,¹³⁸⁸ els hi comunicava el seu desig que el regent els comptes marxés a entrevistar-se amb ell, i aprofitava per repassar de nou quin era l’estat de les coses després de rebre noves seves a finals de desembre. En aquestes havien fet saber al sobirà que gràcies a un important esforç havien començat a pagar el censals de novembre. Ferran es felicitava per la notícia però insistia en que l’objectiu principal havia de ser lluir els censals. I en aquest aspecte i pensant en el moment de posar-les en marxa reiterava la seva voluntat que tothom fos tractat per igual, fins i tot ell mateix.¹³⁸⁹ A més els hi demanava que treballessin conjuntament amb els advocats per veure quines formes de lluçions podien ser més profitoses per la Generalitat. Fins i tot s’atrevia a recomanar-los que acceptessin ingressos més baixos de subhastes si amb aquests diners podien anar tornant préstecs de

---

¹³⁸⁵ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 18v. Aquest seria anomenat el novembre de 1490 porter de la casa en substitució d’Antoni Ferrer, mort per la pesta el juliol.

¹³⁸⁶ *Ibidem* 18r.

¹³⁸⁷ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 133v-134r.

¹³⁸⁸ *Ibidem*, 133r-133v.

¹³⁸⁹ “E per quan no volriem que en lo fet de les luycions portara vosaltres dubitacio alguna lo interes nostre, volem ab aquesta significar vos sobre aço nostre determenada voluntat y es que no cregau vullam esser preferits a nengu en dites luycions, ans es nostre desig y voluntat que la utilitat y profit del General sia preferit a tot altre interes nostre y de quisvulla, e que no hi hage excepcio alguna de persones, mes que lo fi vostre sia tot aplicat al beneffici e utilitat del General y axi no mirareu a nostres censals ny als nous ny als vells, ni de la sera”. *Ibidem*, f. 133r.

forma més continuada.¹³⁹⁰ A continuació, el rei demostrant com coneixia amb detall la situació de la institució, els hi demanava que a la vista que els diners provinents dels arrendaments havien d'anar a pagar els seus sous, i vist que la única font d'ingressos per portar a terme aquests quitaments era el cobrament de deutes, s'esforcessin amb això. Els deutes havien de ser cobrats als col·lidors o a tots aquells oficials que havien rebut diners però no havien pagat. A més hi havia persones importants, afirmava, que havien cobrat més sou del degut o que s'havien quedat directament els diners. Un fet pel qual estava molt molest i pel que ara també els hi demanava que actuessin d'immediat per resoldre'l. També els hi feia saber que a les seves oïdes havien arribat informacions que s'estaven cometent irregularitats amb les bolles del Pallars, on es pagava menys del fixat pel valor dels productes transportats.

Estava clar la implicació de Ferran en el redreç de la Diputació i com estava disposat a seguir-lo fins a l'últim detall.¹³⁹¹ Això es pot comprovar també en una carta molt interessant que el secretari del monarca, Joan de Coloma, els hi escrivia en els últims dies de 1488.¹³⁹² El funcionari reial els hi fa saber que aquest està tant interessat en rebre notícies de la Diputació que “ans vol llegir no sols vostres lletres mes totes aquelles que li son trameses que parlen del General”.¹³⁹³ Coloma, que puntualitza com totes les cartes dirigides a la institució pel rei eren rebudes per Destorrent, insistia en alguns dels arguments plantejats pel rei en la seva última carta, i especialment en el cobrament dels deutes. Així afirmava que havien estat varies cartes de tercers les que li havien informat sobre la falta de determinació per executar els cobraments però que en canvi estava “molt alegre i content” per que tots els creditors censalistes fossin tractats per igual.¹³⁹⁴ També els animava a acceptar ingressos més baixos de les subhastes si així es podia amortitzar deute i els demanava per últim que mirassin per Jaume Ferrer, del que estava molt satisfet de la seva feina.¹³⁹⁵

El rei no cedia en la seva pressió sobre els diputats i els oïdors, gràcies a la nombrosa informació de la que disposava. La primera setmana de gener els hi comunicava que estava al corrent de la intenció d'alguns de fer front als seus deutes

---

¹³⁹⁰ Producte d'aquesta preocupació Ferran arriba a dir: “que les pecunyes no stiguen mortes sens aprofitar al descarrech de aquell”. *Ibidem*.

¹³⁹¹ En un altre carta dirigida als diputats els hi ordenava, davant les notícies que els arrendadors del nou trienni no volien pagar la part dels sous de la casa que els hi pertocava, que els obliguessin a pagar. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 134r.

¹³⁹² ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 12r-12v.

¹³⁹³ *Ibidem*, f. 12r.

¹³⁹⁴ *Ibidem*.

¹³⁹⁵ *Ibidem*, f. 12v.

amb el General fent pagaments amb els seus propis censals. Davant aquesta possibilitat i anticipant-se al que ells poguessin fer, els hi recomanava que no ho acceptessin, però que si ho feien fos sempre al mateix for per el que els van comprar i sempre pels préstecs posteriors al temps de la Guerra Civil. A més els hi recordava com, segons les ordinacions de la Casa, cap oficial podia participar en arrendaments sots pena de perdre el seu ofici, un fet sobre el que volia que també actuessin i del que tenia coneixement que s'estava produint. En relació a la renovació de càrrecs ara els hi demanava que davant la possibilitat que qualsevol plaça quedés vacant aquesta no fos ocupada sense consultar-li prèviament, una ordre, que des d'aquell moment causaria molts problemes. També insistia en revisar el pagament del sous per descobrir possibles irregularitats e insistia en facilitar tota la informació sobre temes econòmics al racional, per que aquest estigués ben informat.¹³⁹⁶ En un altre carta, datada com l'anterior el 5 de gener, Ferran insistia en demanar que Pere Destorrent ocupés el càrrec del sobrecolridor de les generalitats, Franci Morer. El monarca els hi deia que havia rebut informació, probablement del propi interessat o del seu tiet, que li estaven pensant donar a una tercera persona.¹³⁹⁷ Motiu pel qual entre sorprès i sorprès insistia en que rebés el càrrec. I per si no fos suficient, una tercera missiva, també del mateix dia, buscava de diputats i oïdors que aquests li conferissin un ofici vacant per mort del seu propietari a Miquel Gralla, que com tots els seus recomanats era "persona idonea e sufficient."¹³⁹⁸

El control del rei sobre la gestió diària de la Generalitat era total. No semblava que els seus responsables tinguessin un gran marge d'actuació, i a més els seus membres eren vigilats dia a dia.¹³⁹⁹ Només quinze dies més tard Ferran els hi escrivia de nou varies lletres. En la primera responia a tres anteriors del General que havia rebut el mes de desembre i on li plantejaven diverses qüestions. Diputats i oïdors no acabaven d'entendre que a finals de novembre el sobirà els hi demanés que fossin curosos pel comte de Cardona, els seus familiars i els seus amics, quan al mateix temps els hi

---

¹³⁹⁶ *Ibidem*, f. 13r-13v.

¹³⁹⁷ Es nos feta relacio que vosaltres o alguns de vos haveu desinat la admissio de la dita resignacio ab pensament que si lo dit Franci Morer defallia de malaltia com que era constituït, lo conferirieu a altra persona que havem presa alguna admiracio. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 138v. A més Ferran també es dirigia personalment al diputat militar Ivany de Castro, al que acusava, segons les informacions que li arribaven, de ser responsable directe que el nebot de Jaume Destorrent no hagués estat encara nomenat pel càrrec. El rei l'ordenava que facilites la seva elecció i l'amenaçava si així no ho feia. *Ibidem*.

¹³⁹⁸ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 17r.

¹³⁹⁹ En una nova carta dirigida per aquells dies als diputats Joan de Coloma els hi reconeix que "segons la brevitat del temps que ha sou elets en los oficis no us haveu adormit" però els hi demana més celeritat en respondre a les demandes del monarca. *Ibidem*, f. 15v.

ordenava a l'hora de cobrar deutes pendents i perseguir fraus que no fessin excepcions amb ningú. A més es donava el cas que aquest noble havia intercedit per Miquel Benaula mitjançant la Generalitat per que rebés el càrrec dins la institució que se li havia promès. El rei els hi responia referint-se als Cardona, amb una seguretat que no donava lloc a dubtes,¹⁴⁰⁰ que “no es nostra voluntat que per la dita comendacio sua ny de negu se haia dar comport a cosa justa, o indeguda, o que repugnas al redreç de aqueix General” no tancant la porta a que arribat el cas es pogués actuar contra ell.¹⁴⁰¹ Sobre la plaça per Benaula, Ferran els hi recordava que el plet amb Lombard havia estat tancat i que a més aquest no podia rebre cap ofici per que precisament havia participat en els arrendaments del General, fet que al estar contemplat clarament en les ordinacions de la Casa li tancava les portes fins i tot a presentar qualsevol recurs. El monarca també els hi traslladava la queixa presentada davant seu per Francesc Navarro després que la Generalitat li reclamés que tornés la pensió que havia rebut. Com havia decidit i fet saber als diputats, ara els hi passava el plet per que aquests decidissin, amb l'assistència dels seus propis advocats, quin havia de ser el veredict. Ferran, rentant-se les mans i deixant els problemes en última instància a Destorrent i Vilana, tenia sempre totes les de guanyar. A més no s'estava d'insistir en el seu desig que Pere Destorrent i Miquel Gralla formessin aviat part del cos d'oficials del General.¹⁴⁰² I per si encara no tenien clar el seu paper, després dels mesos que portaven en el càrrec, els hi recordava quines havien de ser les seves obligacions “Car les causes que a nos han mogut en voler entendre en lo redreç del General no son stades sols en posar.i a vosaltres per oficials, mes en que façau lo degut, e que se prenga fatiga e treball, volent entendre totes coses particularment, e provehyr en aquelles justament e sens compost per portar lo dit redreç al fi desitjat, per la qual es cert havem mester nostra favor e manament perque toque a molt”.¹⁴⁰³ Les novetats aquells dies eren constants i probablement després de tancar aquesta carta, dos fets portaven al monarca a prendre de nou la ploma. El primer, una informació rebuda per la que els diputats ja haurien escollit a un tal Rafael Anglès per substituir a Granada; el segon un nou greuge que arribava a les seves mans. Així sobre el primer li ordenava al consistori a que obliguessin d'immediat a aquest a que abandonés el càrrec “liberament” per a col·locar immediatament en el seu lloc a

---

¹⁴⁰⁰ En tot cas afirmava que el que volia en la seva carta de novembre era que li respectessin la pensió. Nosaltres, com els diputats, pensem que aquesta no deixa clares les seves instruccions. Nota 30.

¹⁴⁰¹ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 14r.

¹⁴⁰² *Ibidem*, f. 15r. Com a mesura de pressió en el cas de Gralla escrivia a més una carta a cada diputat i oïdor

¹⁴⁰³ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 140r.

Gralla,¹⁴⁰⁴ ordre que també transmetia personalment a cada diputat i oïdor, recordant-los que no volia que cap càrrec fos atorgat sent se el seu vist-i-plau.¹⁴⁰⁵ En l'altre missiva, els hi feia arribar la suplicació del cavaller i antic diputat del trienni 82-85 Guillem Ramon de Bellera. Home de provada fidelitat als Cardona li demanava al sobirà que la Diputació retirés una càrrec sobre el salari que havia rebut en temps dels enfrontaments amb el comte de Pallars amb l'argument que actuava per ordre del rei i amb compliment del seu ofici. Ara el rei, excusant-se en el fet que no podia ordena l'anulació de la demanda “perque repugnaria a la raho provehir tal cosa sens be entendre los merits del negoci”¹⁴⁰⁶ i anava en contra dels capítols i el redreç de la casa ordenava als diputats que escoltessin els seus arguments abans de prendre cap decisió definitiva.

El 30 de gener tornava a Barcelona el conseller eclesiàstic l'abat Joan Payo, absent de la ciutat des de mitjans del mes d'agost. Una malaltia havia evitat que pogués incorporar-se abans al seu càrrec a la Diputació. Abans de la seva marxa havia escrit al rei per anunciar-li la seva recuperació, molt bé acollida pel rei que li dirigia unes instruccions amb l'esperança que les rebés quan estigués ja a Barcelona.¹⁴⁰⁷ Ferran li demanava que s'impliqués d'immediat en el redreç de la Casa i que envies a la seva presència, el més ràpid possible al mestre racional, Bertran Boscà, amb tota la informació possible sobre l'estat de la institució. El monarca també li demanava que llegís totes les cartes que havia enviat als seus companys per assabentar-se de com volia que es gestionessin els diferents afers de la casa, especialment el de les lluïcions dels censals i el de la renovació de càrrecs, amb especial atenció a la substitució d'Anglès per Gralla com receptor de les entrades i sortides del General.¹⁴⁰⁸

L'assumpte de les lluïcions era potser el que més preocupava a Ferran com aquest els hi recordava constantment als diputats. A finals de gener, amb la seguretat que es trobaven a Barcelona els tres diputats, els hi insistia en que aquestes es fessin a major utilitat del General.¹⁴⁰⁹ Així els hi recomanava que es fessin a raó de setze mil per mil però que sabia que aquests s'estaven fent vendes de censals per entre tretze i catorze mil

---

¹⁴⁰⁴ *Ibidem*, f. 141r-141v.

¹⁴⁰⁵ *Ibidem*, f. 141v. El diputats no podien conèixer aquesta ordre comunicada el cinc de gener en una carta que no arribaria a Barcelona fins el 4 de febrer.

¹⁴⁰⁶ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 141r.

¹⁴⁰⁷ *Ibidem*, 147r. El rei també esperava que es trobes a la ciutat Ivany de Castro i amb la presència dels dos s'agilitzés el viatge a la cort del regents dels comptes.

¹⁴⁰⁸ En la seva carta Payo li recordava al rei que el primer càrrec que quedava vacant a la Diputació tradicionalment era donat al diputat eclesiàstic per que busqués un substitut. Ara Ferran li responia que volia el càrrec per Gralla per lo be que li havia servit i per ser persona “molt sufficient e idonea”. *Ibidem*.

¹⁴⁰⁹ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 21r i Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 150r-150v.

per mil. Per aquest motiu no s'estava de dir-los que era millor que els subhastessin per treure tot el partit possible. Més desconfiat es mostrava sobre com el consistori estava fer front al pagament de deutes pendents. A les afirmacions dels diputats que actuaven amb diligència però amb lentitud per no cometre errors el rei no s'estava de respondre afirmant "diuse que molts deutes ha en la casa, los quals se creu ab menys temps del ques diu per vosaltres se foren poguts exhigir." I els hi ordenava que no perdessin temps en cobrar-lo i fer lluïcions, fent-li arribar informació detallada de tots els cobraments i els pagaments efectuats.

Un altre afer que no s'acabava de solucionar i semblava cada vegada molestar més al rei era el de Pere Destorrent. Ferran tornava a insistir a diputats i oïdors que eren varies vegades ja les que havia ordenat que el nebot de Destorrent ocupés la plaça de Franci Morer. A més insistia en recordar-los que el seu pare havia mort i perdut tot els seus bens a causa després de ser ajusticiat a l'inici de la Guerra Civil acusat de participar en una conspiració a favor de Joan II.¹⁴¹⁰ Potser per aquest motiu i en vista de la resistència del consistori a portar a terme el seu nomenament ara es mostrava disposat a admetre a Morer al seu servei per que Destorrent ocupés la plaça.¹⁴¹¹ També el secretari Coloma els hi advertia de la necessitat de complir els desitjos del rei, especialment en el cas de la places per Miquel Gralla i Pere Destorrent i sobre els pagament dels censals. D'aquests els hi arribava a dir que era lícit que volguessin proveir de càrrecs als seus parents i amics però que "per que tantes vegades ne ha scrit sa majestat y no si ha respost portaria ennuig a aquella si no obehieu o donasseu tal raho".¹⁴¹²

Boscà marxa a reunir-se amb el rei

Les coses no anaven tant bé com el rei podia esperar després de la seva intervenció. Ja des del primer moment esperava resultats immediats i amb el pas dels mesos s'havia pogut comprovar com aquests no acabaven d'arribar. El 14 de març els hi escrivia

---

¹⁴¹⁰ Tots i els anys passats des de llavors el rei recordava la fidelitat de la família Destorrent afirmant de Pere "... per tenir nos ho ell e los seus tan merescut, car no ignorau lo pare de aquell haver perdut per nostre servey los bens e la vida". ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 155r. Es dona la circumstància que un dels signants de la sentència de mort era Bernat de Saportella, que després fugiria a territori controlat pel rei i formaria, en solitari, la diputació reialista. Jaume Destorrent l'acusaria l'any 1479 de cobrar una gran suma pels seus anys com a diputat, plet recollit en el capítol 4.

¹⁴¹¹ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 23r i Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 155r.

¹⁴¹² ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 19r.

encara entre molest i extranyat “Empero tenim alguna admiracio que ha molts dies que no tenim letres vostres ni avis del que fet haveu. No volriem que fosseu tant tardes en scriure, ni en trametre nos Bertran Boscha racional de aqueixa casa segons per tantes vos havem scrit”.¹⁴¹³ A més també els hi demanava que estiguessin molt pendents de com s’estaven gestionant les taules dels arrendaments per evitar possibles fraus, d’un altre els advertia que tenia informacions que els arrendadors deixaven treure llanes del Principat sense que aquestes haguessin pagat íntegrament els seus drets.¹⁴¹⁴ Exemples com aquest posaven de manifest que els fraus es produïen a tots el nivells de la institució.

Ferran II probablement confiava que amb la presencia dels diputats eclesiàstic i militar a Barcelona tot s’agilitzés i que per fi Boscà marxés a la cort per reunir-se amb ell. Així es decidia en una reunió del consistori celebrada al palau de la Generalitat el 12 de febrer de 1489.¹⁴¹⁵ Un mes més tard escrivien al rei per anunciar-li que el regent dels comptes estava preparat per marxar de la ciutat, anunci que també compartien amb la reina Isabel, el vicecanceller de la Cavalleria i el tresorer reial Gabriel Sánchez.¹⁴¹⁶ Els diputats justificaven la lentitud a l’hora d’enviar a Boscà al fet que aquest havia tingut que reunir molta informació i estudiar-la bé abans de la seva marxa. En un exemple del nous vincles establerts entre els funcionaris del rei i de la Generalitat, també l’escrivà major Antoni Lombart avisava al secretari Joan de Coloma de la marxa del racional.¹⁴¹⁷

Les extenses instruccions que s’emportava Bosca, juntament amb un memorial dels deutes pendents de cobrar, ens permeten conèixer quina havia estat la gestió de la Diputació intervinguda en els primers mesos del seu funcionament.¹⁴¹⁸ Més enllà dels motius pels quals el rei havia decidit convocar-lo a la cort, diputats i oïdors volien aprofitar la seva marxa per justificar el seu treball en aquells mesos, on no havien faltat les critiques del monarca a la seva lentitud a l’hora de prendre decisions per redreçar la imatge de la institució.

Fetes les salutacions pertinents al rei, la reina i el príncep Joan, la primera obligació de Boscà era insistir en el motius que havien endarrerit el seu viatge a la cort. A continuació els diputats volien que aquest informés al monarca que havien revista

---

¹⁴¹³ *Ibidem*, 20r. La carta de Ferran arribaria a Barcelona l’últim dia de març quan Boscà ja havia marxat.

¹⁴¹⁴ *Ibidem*.

¹⁴¹⁵ ACA, Generalitat. Deliberacions, N-116, imatge 250.

¹⁴¹⁶ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 205v-206r. La carta a la reina 207r-207v.

¹⁴¹⁷ *Ibidem*, f. 210r.

¹⁴¹⁸ *Ibidem*, f. 152r-162r. Boscà també portava una cartes dels diputats i els oïdors i de l’aderran, missives de les que desconeixem el seu contingut. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 174r.

totes les comptes de la Diputació des que Barcelona s'havia entregat a les tropes de Joan II, l'octubre de 1472, document del que aportaven còpia. En relació a les quantitats pendents de cobrar per part de la Generalitat, l'informaven de diversos casos, essent el més conegut el de Joan Llorenç del que existien causes pendents. Aquest antic sobrecolridor no havia fet entrega de les liquidacions dels anys 73, 76 i 79 pel que devia a la Diputació, com ell mateix confessava 712 lliures, mentre que es sospitava que devia unes altres mil aproximadament. Un altre sobrecolridor que en aquest cas no havia fet pagament des de 1467 era Andreu Bosch. Com aquest, altres oficials de la casa, no havien donat raó dels diners que havien recaptat en els seus anys al front del seus càrrecs. Exemples d'això havien estat Rafael Rafart responsable dels ingressos de les bolles i Lluís Granada, ja mort, al càrrec dels ingressos dels drets d'entrades i sortides de la casa.¹⁴¹⁹ El diputats també li feien saber al monarca que havien revisat els llibres del regent del comptes Bartomeu Ferrer, també traspasat, i que el mateix s'estava fent amb els comptes del fogatges imposats a les corts de Montsó. A més també li feien saber que havien reclamat a una vídua de Lleida un deute de 376 lliures de feia trenta anys corresponent a l'arrendament d'una bolla del trienni 1458-1461!

En relació a la revisió dels sous demanada pel rei, les principals sospites d'irregularitats es dirigien en primer lloc al primer consistori format després del fi de la guerra. Així s'afirmava que els diputats, l'eclesiàstic i abat de Santa Maria de la Real, Joan Ribes, mort feia un any, el diputat militar Joan Ramon Folc de Cardona i el diputat reial, burgès de la vila de Perpinyà Bernat Aibrí i els oïdors, el prior de la Seu de Tortosa, Francesc Amigué, el noble Nicolau de Lupià i els hereus de Galceran Dusay devien més de 670 lliures per salaris que havien cobrat que no els hi corresponien.¹⁴²⁰ De més a prop en el temps era la reclamació, ja coneguda al diputat militar Guillem Ramon de Bellera, que havia ocupat el càrrec en el trienni 82-85. Com a ell, també se li demanava al bisbe d'Urgell i germà del comte de Cardona que tornessin els sous de dos mesos cobrats quan es trobaven a la cort. Els antics diputats eclesiàstic i militar es negaven a pagar amb l'argument que les seves absències estaven justificades per la seva implicació en la guerra del Pallars. Altres alts càrrecs de la institució que segons ells estaven sota sospita, per cobrar salaris superiors als establerts o no entregar els drets de

---

¹⁴¹⁹ Segons els diputats Rafart no havia pagat res des de 1470 mentre que Granada havia fet el mateix coincidint amb el regnat de Ferran. Des de la Generalitat estaven convençuts que recuperarien una important suma. ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 154v.

¹⁴²⁰ Aquests afirmaven que havien de retornar el salari que cobrat des del primer d'agost de 1473 perquè no van jurar els seus càrrecs fins el 22 de desembre d'aquell any. *Ibidem* 155r. Així ho recull a més el *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 214.

bolla deguts, eren el diputat i arquebisbe de Sàsser, Berenguer de Sos, i el seu company, el cavaller Martí Joan Mecha, juntament amb l'oïdor militar, Joan d'Altarriba, tots dels trienni 79-82. Del trienni 76-79 figuraven dos oïdors, el militar Joan de Saportella i el reial, Joan Rossell.

Un dels punts de les instruccions de Boscà es centrava en el paper dels arrendadors. El rei volia que aquests entreguessin les seves comptes al racional i al seu ajudant, a més de fer-se càrrec del pagament del sous dels diputats. Aquests així ho havien fet en els dos triennis anteriors però ara es negaven a fer-ho amb l'argument que eren els mateixos diputats els que havien fet els arrendaments.¹⁴²¹ El plet reconeixien esta pendent de resoldre's. Millor notícia era pel monarca l'anunci del consistori que fins aquell moment s'havien retornar dues mil lliures aproximadament de censals, pagaments que es feien dia a dia. A més i segons detallava el document per Boscà la intervenció de la Diputació havia beneficiat al seu propi crèdit. Així els diputats afirmaven que els censals nous que es venien abans a 7 i 8 sous per lliure ara s'estaven comprant per 10 i 11 sous, mentre que els donatius que estaven valorats en 12 sous, en aquest moment arribaven als 14. Per aquest motiu, afirmaven, totes les persones necessitades que abans venien les seves pensions a menys preu del real, ara no ho feien “pus saben que son pagats a la jornada que sa altesa porta gran gloria, e lo pensament e provisio de aquella es per tots sumament loada e bendita”.¹⁴²²

Un altre tema que el racional havia de tractar amb el sobirà era el de la renovació dels càrrecs de la Generalitat. El rei havia ordenat que no es fes cap nomenament sense ser consultat. Diputats i oïdors responien que així ho farien, agraint-li les seves intencions i el fet que volgués mirar “per totes les coses”. Però justament per això li suplicaven al monarca “que mire si es servey de sa altesa e be del General, tota volta ho remetem a disposicio e ordinacio de sa excellencia per que creem que desuberara lo que complica a son servey e be del General”.¹⁴²³ Sobre las suplicacions fetes per atorgar oficis per la filla del rei i per un tal Jaume Pobla els diputats es mostraven contrariats. Afirmaven que aquest tipus de peticions perjudicaven a la reputació del consistori i no ajudaven a millorar la seva imatge.¹⁴²⁴ Per a reforçar aquest argument es referien a continuació als desitjos del monarca que mossèn Gralla ocupés la plaça del rebedor dels

---

¹⁴²¹ Ferran també els hi havia demanat una investigació sobre els oficials de la Diputació relacionats amb els arrendaments. ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 158v.

¹⁴²² *Ibidem* f. 157r.

¹⁴²³ *Ibidem*.

¹⁴²⁴ “E per part dels dits deputats explicara a sa altesa no vulle daci avant donar tals spectatives per levar-se de importunitats e donar reputacio de la qual surt lo credit de aquest consistori”. *Ibidem*, f. 157v.

drets de les generalitats, Lluís Granada. Els responsables de la Generalitat havien atorgat el càrrec a Rafael Anglès “ciudadà honrat de aquesta ciutat e notable e bona persona” ajustant-se al capítols de la Casa. Per aquest motiu ara es resistien a substituir-lo per Gralla sense cap motiu aparent i demanaven a Ferran “que mirant a lo honor e reputacio del consistori no vulle que cosa justament e segons lorde de la casa en aquell fara se hage revocar, com a sols paregua esser servey de sa excellencia”.¹⁴²⁵

Un altre tema, present de forma regular en les instruccions del sobirà, com s’havia comprovat en les dirigides al Consell de Cent i ara també per primer cop en una petició directa a la Diputació, era el de reduir despeses eliminant oficis superflus i duplicats. Davant aquesta petició els membres del consistori li responien que estaven revisant les normes de la Casa per i actuar en conseqüència.¹⁴²⁶

Com succeïa en el tema de la designació d’oficis, un altre assumpte preocupava a diputats i oïdors per la imatge que podia mostrar de la seva forma de gestionar el funcionament de la institució. Així les instruccions de Bosca mostren com qualsevol iniciativa o crítica que es produís envers el consistori era estudiat amb deteniment per si podia desprestigiar la Diputació intervinguda. El cas era que Ferran s’havia posat del costat de Francesc Navarro en un plet entre el seu germà Joan i el regent dels comptes, Joan Fuster, per un salari del trienni anterior, després que el primer hagués recusat a la Diputació com a àrbitre del plet, fet que no contemplaven les constitucions del país. Els diputats, contrariats per l’actuació del rei al acceptar la recusació, li recordaven com pel bé del General davant de casos com aquests, els seus avantpassats els remetien a ells i als seus advocats.¹⁴²⁷ Afegint com en aquells moment a Barcelona:

“...moltes persones de continuo pensen com poran desreputar, envergonyr e desfavorir los deputats presents treballar que lo per sa altesa sanctament es stat pensat e executat no succhesche a la voluntat e proposit de la majestat sua”.¹⁴²⁸

Per aquest motiu, els autors de les instruccions li demanaven al sobirà que tal com havia confiat amb ells anomenant-los pels càrrecs, també confiés amb ells i en els seus advocats per a solucionar casos com aquests.

Per a finalitzar les instruccions i aprofundint en el malestar que semblava haver causat la intervenció de la Diputació, els diputats li feien saber a Ferran de l’existència

---

¹⁴²⁵ *Ibidem*, aquesta nota i l’anterior f. 158r.

¹⁴²⁶ *Ibidem*, f. 158v.

¹⁴²⁷ Afegien a més que portar aquests temes a tribunals ordinaris “poden portar gran dan e despeses al General, e axi en tot temps ses practicat e fet”. *Ibidem*, f. 159v.

¹⁴²⁸ *Ibidem*. Aquesta és la primera vegada que des de la Diputació es reconeixia que la intervenció portada a terme pel rei havia causat malestar a part de la població.

de cèdules on s'insultaven als diputats, als oïdors i als advocats, fet que desprestigiava la imatge del consistori. Dolguts, contraposaven el seu treball amb el dels seus antecessors, defensant com ells “miren com deuen per aquella e no fan lo que per ventura farien e exercitarien com ere en lo passat acostumat per esta casa e per capitols de cort, e lo que los passats acostumaven de fer quan ells regien e governarien”.¹⁴²⁹ Per aquest motiu, i potser per previsió que el rei rebés queixes o crítiques a la seva gestió no s'estaven de demanar-li que no fes publica cap provisió i que qualsevol afer els hi fos enviat amb l'argument que “per honor del consistory e de tant gran negociacio los par que sa majestat los deu favorir e no admetre ne oyr tals quedeles”.¹⁴³⁰

Coincidint amb l'inici de la primavera, Boscà deixava Barcelona per anar a buscar als reis que es disposaven a iniciar una nova campanya militar contra el regne de Granada. Les setmanes següents es van convertir en un veritable temps d'espera pels membres del consistori esperant notícies del seu escrivà. Amb tot alguns temes requerien ser abordats com era el cas del plet entre els Navarro i Joan Fuster. L'11 d'abril l'abat de Poblet escrivia a Boscà, al que adjuntava una carta pel rei, on li anunciava que la Diputació, amb els seus advocats i la col·laboració de quatre doctors amb lleis havia decidit enviar-li una còpia del procés.¹⁴³¹ Amb aquest gest, diputats i oïdors volien fer valdre els seus oficis i demostrar al monarca que podien resoldre el plet, recurrent si era necessari a l'ajuda d'experts aliens a la institució. El consistori havia decidit remetre'l el cas després que Joan Navarro, com a procurador del seu germà Francesc, hagués decidit marxar a veure al rei després que la Generalitat no acceptés la seva recusació i confirmés la seva declaració en el cas.¹⁴³² El cert es que aquest era un clar exemple que, potser per no pocs, la Generalitat ja no era aquella institució imparcial que es feia càrrec dels afers dels catalans per passar a vetllar només pels interessos de la monarquia i els seus escollits per dirigir-la.

El 23 de maig Beltran Boscà s'havia reunit a Jaén amb el monarca, com segons informava d'immediat als diputats i al seu home de confiança i escrivà del General

---

¹⁴²⁹ *Ibidem*, f. 161v.

¹⁴³⁰ *Ibidem*. Relacionat o no amb aquest ambient Ferran escrivia el febrer al lloctinent per demanar-li que prengué mesures després que Guerau de Vallseca fes pregonar que Jaume Destorrent, en aquell moment advocat de la Diputació, havia falsejat el testament d'un tal Argentona, utilitzant fins i tot un testimoni fals. L'antic conseller de la ciutat havia demanat al rei que s'actués contra Vallseca. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 155r.

¹⁴³¹ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 211r-211v.

¹⁴³² *Ibidem*, f. 212r-212v.

Jaume Ferrer.¹⁴³³ Dues setmanes abans el rei havia escrit al consistori per demanar-li que vetlessin per Franci Morer del que afirmava havia regit bé el seu càrrec de recaptador dels drets de les generalitats. Ferran no volia que ningú el molestés motiu pel qual els hi demanava “que tenint ell tal disposicio no li façau novitat alguna ny aquell forçeu ni permetau sia importunat o molestat per a renunciar lo dit offici ans lo y dexeu e façau tenir e posseyr pacificamente sens molestia de algu, favorint lo en aço en manera que perjudici ne vexacio alguna per la dita raho no li sia feta per persones algunes”.¹⁴³⁴ Tenia problemes amb els arrendadors de les generalitats? És possible. Recordem que des de la Diputació s’havien denunciat crítiques e injúries als seus membres en forma de cartells.

Com el mestre racional, també havia arribat a la cort Navarro, home de confiança del comte de Cardona. Llegides les instruccions de Boscà i després d’entrevistar-se amb el dos Ferran escrivia diverses cartes on es plantejaven temes que havien de ser abordats d’immediat i sense esperar que els dos tornessin a Barcelona. El sobirà escrivia en primer lloc al seu cosí al lloctinent en relació al que estava passant en plets com els que havien plantejat el Navarro i on estava implicada la Generalitat. El rei veia amb això una via oberta en els seus plans que podia generar nous problemes donada l’activitat fiscalitzadora dels diputats i les resistències mostrades per diversos sectors de la societat. Després de recordar-li que volia que diputats i oïdors fossin tractats millor que en el passat i que no volia que tinguessin problemes de cap tipus en l’exercici dels seus càrrecs li demanava a Enric d’Aragó que no acceptés que fossin presentades causes contra ells a la Reial Audiència pel precedent que suposaria ja que “per aquesta via se porien empachar les execucions de deutes y la reformacio de la casa e lo be e redreç del dit General en gran deservery nostre”.¹⁴³⁵ Així li ordenava que “daquy avant no otorgueu enocacio de causes algunes pertanyents o acostumades esser determynades per los dits deputats ny doneu loch sien empachades deliberacions e execuciones que los dits deputats faren en qualsevulla cosa que los pertanga per interes del General o be o redreç de aquell”.¹⁴³⁶ A més Ferran estava convençut en aquell

---

¹⁴³³ A aquest li demanava que comunicués al diputats que en el cas que Joan Llorens hagués estat apartat del seu càrrec de sobrecollidor per les irregularitats comeses aquest no fos atorgat a Rafael Anglès per donar-li a Gralla la possibilitat d’escollir substituïts. A més insistia en que aquest últim ocupés el lloc de Granada i no Rafel Anglès. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3565, f. 176r-176v. L’ordre als diputats a 176v : “E no hi poseu dubte, difficultat, ny contradicció o consulta car tal es nostra ferma voluntat”.

¹⁴³⁴ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3565, f. 211.

¹⁴³⁵ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 173v.

¹⁴³⁶ *Ibidem*.

moment que no cometrien cap irregularitat i en el cas que això passés volia ser ell, i ningú més, qui es fes càrrec de solucionar-ho.

Un altre tema que passava per la seva implicació personal era tot el que tenia a veure amb la principal família nobiliària d'aquell temps, els Cardona. Aquests havien format del nucli dur del poder del Principat en la última dècada, primer pel paper del comte de Cardona, i després de la seva mort, el 1486 pel seu fill, el conestable, sense oblidar al bisbe d'Urgell i antic diputat eclesiàstic Pere de Cardona. El sobirà escrivia al comte per comunicar-li que Navarro l'havia posat al corrent de les seves demandes i com, juntament amb Boscà, havien parlat dels temes que afectaven a la Generalitat.¹⁴³⁷ Després de deixar-li clar que el benefici del General havia d'estar per davant de tot, el rei enumerava una llista d'afers on estaven implicats els Cardona:

- Sobre una salari duplicat que havia cobrat quan era diputat, el rei li demanava acta de cort on es demostrés que tenia dret a cobrar-ho. En el cas que la mostrés no se li reclamaria.
- Del temps que havia cobrat el salari de diputat sense haver jurat el càrrec l'any 1472 ordenava que retornessin els diners els diputats que l'havien escollit pel càrrec.
- D'un pagament avançat en lo primer trienni de l'arrendament aproximat de 800 lliures de la bolla del comtat de Pallars, el rei assegurava que s'havia ingressat més de lo signat per lo que exigia al noble que restituís la diferència.
- En quan als quatre florins d'or que el seu pare i el castellà d'Amposta havien cobrat per un viatge a França, Ferran els hi perdonava.
- Problemàtic era en canvi el fogatge aprovat en les terres dels Cardona en temps del pare. Convençut que s'havia produït un gran frau, el rei exigia que la Diputació cobrés el deutes al temps que pagués les cauteles.¹⁴³⁸
- En relació a les pagues de les terces de l'arrendament el rei afirmava que igual que volia que la Diputació pagués cada dia les seves pensions, de la mateixa manera volia que paguessin els arrendadors les terces.
- Sobre una ferreria que tenia el seu pare i de la que els diputats afirmaven que no havia pagat res a la Diputació, el rei li demanava al comte que mostrés els

---

¹⁴³⁷ *Ibidem*, f. 175r-175v.

¹⁴³⁸ A més el monarca afirmava que el vell noble havia retingut els drets del general dels seus comtats amb l'excusa que la Generalitat li devia diners. *Ibidem*, 175v.

papers conforme havia pagat i que en el cas de no poder demostrar-ho així ho fes.

El monarca es comprometia amb el conestable a sol·licitar als diputats i als oïdors que tractessin favorablement i “sense passió” els seus assumptes i els dels seus servidors. Al temps que també cuidessin dels arrendaments i vigilessin els possibles fraus que es cometessin en los drets del comtat de Castellbó i de la princesa de Navarra dins el Principat de Catalunya.

Ferran encara escrivia aquell dia un altre missiva dirigida a la Diputació.¹⁴³⁹ Així els hi feia saber que tenia constància que des de 1431 el racional dels comptes i el seu ajudant tenia l'obligació de revisar el llibres de la col·lecta dels drets del General. Feina per la que van cobrar cent lliures cadascú entre aquell any i 1454. Però en aquell moment i degut a l'enemistat entre el racional i un diputat, el primer i el seu ajudant van deixar de revisar els llibre, motiu pel qual el diputats van deixar de pagar-los el sou a l'espera de portar el tema a les properes corts que es convoquessin. Celebrades les cort, continuava el relat, s'havia arribat a un acord de paraula que després no es va complir per voluntat del diputat implicat en el cas, del que el rei no aportava el nom. Finalment els diputats dels triennis posteriors, que consideraven injust el que havia passat, van pagar a l'oficial i al seu ajudant tot lo degut donant fermances. Ara, i aquest era el motiu que li portava a escriure'ls, Ferran volia que, com demanaven Bosca i el seu ajudant el consistori cancel·lés les caucions relacionades amb el cas. Per això els hi demanava que amb l'ajuda dels seus advocats resolguessin la situació.

Un altre afer que s'havia plantejat en aquells primers mesos des de l'intervenció del General era el del manteniment dels pagaments de la Diputació d'Aragó als seus creditors catalans i els de la Generalitat als aragonesos. En aquell dies el rei recordava als primers la seva obligació de pagar-los des de Saragossa i amb la seva pròpia moneda de la mateixa manera com la Generalitat catalana havia de fer amb ells. El sobirà als hi advertia a més de qualsevol excusa o impediment a l'hora de fer els pagaments per part catalana, fet que no creia, demanant-los “no deys lugar en alguna manera ni consintais que a instancia suya por via de reclamos, ni otras execuciones por las dichas sus pensiones sean fechas ni se fazan”¹⁴⁴⁰ per mals que considerava podrien comportar a les

---

¹⁴³⁹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 173v.

¹⁴⁴⁰ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 27v.

relacions i el comerç entre els dos territoris.¹⁴⁴¹ A més a Ferran li preocupava com això podia perjudicar als ingressos dels drets del general i al pagament del creditors, el que passaria factura sens dubte al redreç del General.

Mentrestant Boscà, que havia seguit a la cort fins a Còrdova, comunicava als diputats a finals de maig que havia pogut negociar extensament amb el rei. El racional els hi feia saber que aquest i el vicecanceller Alfonso de la Cavalleria estaven molestos per la decisió del consistori de pagar a un oficial, Gaspar Maymó, quatre-centes lliures per un préstec que se li devia per pagar a la gent d'armes que feia la guerra a favor del bàndol reial, sense consultar abans a l'arquebisbe de Saragossa. En aquell temps el seu pare havia decidit en les Corts de Cervera que se li fessin entrega de dos censals de vint-i-dos mil sous amb l'esperança que li serien retornats en el terme d'un mes per la cameraria de l'arquebisbat de Saragossa, i en el cas que no fos així es faria càrrec la Diputació. A més la decisió de pagar-li havia estat presa pels diputats del trienni anterior i els actuals no havien fet res més que ratificar-ho confiats que aquesta finalment pagaria.¹⁴⁴² Ferran també li havia demanat al racional que encarregués al consistori un memoràndum de les quantitats pagades a Maymó des que va rebre els censals fins aquell moment. Per aquests motius els diputats escrivien ara al rei i així li feien saber al seu enviant, al que enviaven una còpia de la carta pel seu consell per si aquest havia marxat ja cap a Granada per iniciar una nova campanya militar.¹⁴⁴³ En la seva resposta el consistori responia a la petició reial d'especificar les comptes vinculades al plet.¹⁴⁴⁴ Segons les seves dades l'oficial disposava de dos censals de mil quatre-centes lliures que li proporcionaven cent lliures cada mes de juliol. Va ser a les corts de Cervera de 1469 quan el diputat Bernat Saportella va autoritzar que si aquest ho un altre persona no recuperessin els seus diners, la Diputació es fes càrrec de pagar els seus interessos. Així aquest havia d'haver cobrat entre els mesos de juliol dels anys 1469 al 1487, dinou mil lliures, part de les quals havia cobrat de diverses partides que s'especificaven. Disposat a recobrar els seus diners, amb la seguretat que els capítols de corts aprovats en temps de Joan II li donaven la raó, els diputats del trienni anterior havien posat el cas en mas de diversos juristes. Aquests havien decidit setmanes abans

---

¹⁴⁴¹ "...se porian seguir entre los dichos Reino y Principado en gran deservicio nostro y perturbacion del sosiego, reposo y beneficio de aquellos e ahun del dicho comercio que es tan necessario y comun por las tantas utilidades que del provienen". *Ibidem*, 27r.

¹⁴⁴² El cas està detallat a les instruccions que Boscà s'emportava en el moment de la seva marxa. *Ibidem*, f.160v-161r.

¹⁴⁴³ *Ibidem*, f. 216r-216v.

¹⁴⁴⁴ *Ibidem*, f. 217r-219v.

de la intervenció de la Diputació que se li havien de pagar quatre cents lliures de les 580 que aquest reclamava. En relació al per que no s'havien posat en contacte amb el seu fill l'arquebisbe de Saragossa, li responien que “nosaltres no havem demanat en aço lo dit Illustre Archabisbe per que havem ja trobat lo General condemnat e havem vist en la requesta feta per dit Maymo que per part del dit Archabisbe nos dara raho ni excepcio alguna per la qual ell no fos tengut pagar lo que per lo dit Maymo ere demanat”.¹⁴⁴⁵ Segons la Diputació Maymó després de rebre les quatre-centes lliures Maymó havia guanyat gràcies als dos censals mil set-centes vint lliures i ja demanava la pensió que corresponia a 1488. Per aquest motiu li demanaven al rei que intercedís davant l'arquebisbe per que es fes càrrec la camareria de Saragossa del cas i que aquesta li tornés a la Diputació les quatre-centes lliures que li havien hagut de pagar.

Però no tot era fer front a les actuacions portades a terme pels representats de les diputacions anteriors. El responsables del consistori també havien de fer front al dia a dia de la institució, i com havien fet els seus predecessors, no s'estaven de comunicar-li al rei qualsevol fet que pogués influir en la seva feina i del que succeïa en aquells moments al Principat. A finals de juny de 1489 escrivien al monarca sobre dos temes que els hi preocupaven i que els hi obligaven a prendre mesures, especialment en el primer cas. En l'últim any de la Diputació anterior el rei havia fet arribar el seu malestar per com s'estaven gestionant el cobrament del drets de les generalitats en llocs com Tortosa. Ara els diputats i els oïdors escrivien a Ferran per fer-li saber que es cometien fraus de manera regular vinculats a l'entrada i sortida de productes al Principat. En les corts celebrades a Barcelona l'any 1481 s'havia aprovat cobrar impostos per la sortida de les llanes de Catalunya i per l'entrada del vi d'Aragó i del cuir no català, més per a fomentar la producció i el consum intern que no com una font d'ingressos. Ara des de la Generalitat li feien saber al rei que s'estaven cometent fraus i que alguns arrendadors i oficials seus cobraven quantitats menors a les fixades per permetre la seva entrada. Per aquest motiu havien decidit, i així li feien saber, prohibir l'entrada de cuir i vi i la sortida de llanes del Principat fins a rebre provisions sobre com devien actuar.¹⁴⁴⁶ La Diputació també informava al rei sobre diversos atacs comesos per partides de remences, que havien provocat la mort d'una persona i diversos ferits, a més de

---

¹⁴⁴⁵ *Ibidem*, f. 218v-219r.

¹⁴⁴⁶ *Ibidem*, f. 220v-221r. Un dia després i segons el dietari del General el porter reial Antoni Loret marxava amb ordres e instruccions de la Casa pels diputats locals, guardes i collidors. *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 262.

robatoris, que s'havien produït a l'Empordà.¹⁴⁴⁷ Aquestes partides es refugiaven, segons les seves fons al Rosselló, als voltants de Perpinyà. Els diputats, que es lamentaven que no hi hagués una major presència d'oficials reials a la zona, li demanaven a Ferran que prengués alguna iniciativa per frenar un fenomen que consideraven, només feia que créixer. També li anunciaven que s'havien posat en contacte amb el lloctinent Enric d'Aragó per avisar-lo del que estava passant.

El mes de juliol escrivien de nou al rei al conèixer que aquest havia iniciat el setge de Baza, un dels episodis claus i més sagnants de la Guerra de Granada. El diputats que esperaven la tornada a Barcelona de Bosca, es felicitaven per l'inici de l'atac i li informaven que aquest s'havia celebrat a la ciutat. Utilitzant la campanya militar com excusa li feien saber que “no curam dar avis algu particular de les coses que aci continuament tractam per servici de vostra majestat e redreç de aquesta casa sperants la venguda den Boscha”,¹⁴⁴⁸ una argumentació que només ocultava els cada vegada més grans problemes interns que es vivien a la Diputació i que en poc temps quedarien al descobert. Del racional a més no s'estaven de dir-li al rei que si aquest no havia arribat a Barcelona en les instruccions que aquest els hi havia preparat era per una indisposició que li obligava a restar a València on es trobava de tornada de la cort.¹⁴⁴⁹

Unes instruccions per a redreçar la Diputació

Deu dies més tard, el 23 de juliol de 1489, el racional de comptes arribava a Barcelona i es dirigia al palau de la Generalitat. D'immediat i sense espera es reunien diputats i oïdors per escoltar les instruccions que aquest portava i on quedava definida l'estratègia de Ferran II per redreçar la casa de la Diputació.¹⁴⁵⁰ Com eren aquestes i quina era el seu objectiu? En primer lloc cridar l'atenció la seva extensió: es tractaven de 59 punts escrits en castellà on es tractaven, en detall, els temes més diversos. Aquests es podien classificar en termes generals en diversos apartats.¹⁴⁵¹ En primer lloc i per importància estaria la gestió econòmica de la institució (aquí inclouríem arrendaments o pagaments i

---

¹⁴⁴⁷ Segons els diputats, després d'assassinar “cruelment a un home”, van atacar un mas on van ferir a una dona i el seu fill. També havien robat una garba de forment d'un tal Belloch de Girona. *Ibidem*, f. 221. Més que remences, probablement es tractava de bandolers.

¹⁴⁴⁸ *Ibidem*, f. 223r.

¹⁴⁴⁹ *Ibidem*, f. 223v.

¹⁴⁵⁰ Al dia següent escrivien al rei per dir-li que havien escoltat “unes instruccions en scrits continents moltes coses” i es comprometien a mantenir-li informat de com aquestes s'anaven complint. *Ibidem*. 224r.

¹⁴⁵¹ Les instruccions del rei es troben a ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 168r-172v. Algunes parts no estan transcrites però es troben a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 135 i següents.

liquidacions de censals entre d'altres), política de personal (en referència principalment al pagament de salaris i renovació de càrrecs) i funcionament intern de la casa, amb aspectes diversos.¹⁴⁵²

Llegint les instruccions de Ferran un es pot donar una idea de com aquestes s'havien elaborat al llarg del temps i amb una capacitat de concreció sorprenent tenint en compte l'absència del monarca de terres catalanes. A més crida l'atenció el nivell de burocratització que s'havia arribat a finals del segle XV en un moment de grans canvis a tots els nivells. Un cop més, cal insistir en el paper que havien jugat a favors dels interessos de la monarquia persones com Destorrent, Malet i Vilana, però també de Boscà i Ferrer, que des de la institució havien contribuït a que Ferran II pogués fer-se una idea aproximada del que estava passant a la Diputació.¹⁴⁵³ Les instruccions donaven resposta a nombroses qüestions plantejades abans i després de la intervenció de l'estiu passat i fins i tot donaven resposta a les instruccions que el racional del General s'havia emportat a la cort el passat mes de març.

Dos eren els temes que apuntaven directament als diputats i oïdors escollits pel monarca i a la seva gestió, el primer expressat en el primer article del text i vinculat a l'equip del trienni anterior. En efecte Ferran reconeixia que com a ells li havien arribat veus demanant la reintegració de la Diputació al seu estat original. Per aquest motiu els hi demanava que estudiessin cas per cas mentre esperaven que ell després de reunir-se amb el seu consell reial fixés la seva posició i un cop l'hagués anunciat es limitessin, amb la col·laboració dels seus advocats, a fer-la pública.¹⁴⁵⁴ Falsa justícia feta a mida per defendre els interessos de la monarquia! Fins i tot amb clara intenció de no acceptar que aquells que havien protestat per la intervenció intentaven reincorporar-se a les seves places o poguessin fer, o com deia el propi Ferran "Ca pues los sacamos de la mala governacion, grandissimo cargo nuestro seria que en aquella misma los tollerasesmos".¹⁴⁵⁵ Un altre tema preocupava al monarca essent aquest responsabilitat directa del diputats i oïdors. Entre tots els articles que aquests van escoltar aquell dia de

---

¹⁴⁵² Un dels aspectes plantejats era el de la gestió de l'arxiu. També s'abordava el desenvolupament de les reunions dels consistori o les ambaixades de la Diputació a l'estranger.

¹⁴⁵³ Probablement cap rei des de 1489 va estar millor informat com Ferran del que passava a la Principal institució del país.

¹⁴⁵⁴ Les instruccions recollien diversos plets, alguns del quals ja tractats en aquest treball. Un exemple era els dels germans Joan i Francesc Navarro amb el regent els comptes Joan Fuster per un antic salari. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 169r. Ara el primer havia presentat un recurs contra Destorrent i Vilana per unes sospites que no s'especificaven. La còpia que figura a N-926 afegeix que per voluntat del rei i com era habitual fins a llavors es busquessin uns altres advocats aliens de la casa i no sospitosos per cap de les parts.

¹⁴⁵⁵ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 168r.

juliol, hi havia tres –el 44, el 51 i el 53- que recollien clarament quina era la situació del consistori casi un any després de ser escollits. En un nou exemple de quin fins a quin punt estava al corrent de tot el que passava, els hi anunciava estar al corrent de la seva falta de discreció sobre les seves deliberacions. Fins i tot afirmava que es difonien les conversacions i els vots dels seus membres fet que ocasionava “molestias y malas voluntades contra los oficiales y ministros de la casa” motiu pel qual afirmava també “no osan libremente fablar y dello se sigue deservicio a nos y danyo al General”. Pel monarca fets com aquest, afirmava eren coses “dignes de reprehension y punicion y es señal de poca gravedad y de mucha passion”. Comparant la seva feina amb el paper del confessor els hi demanava a tots i a cadascun d’ells “quieran conservar gravedad y autoridad y apartarse de passiones y de fazer complacencias a nadie con tales reportes”.¹⁴⁵⁶ Però això no era el més preocupant, l’home que els havia escollit pel càrrec també els hi feia saber que coneixia la seva falta d’unitat a l’hora de prendre decisions i com les divisions entre els seus membres eren evidents.¹⁴⁵⁷ Davant això, Ferran els hi advertia que si comptava amb ells era per un únic objectiu, redreçar el General, de la mateixa manera com justícia només hi havia una. Per aquest motiu els hi exigia que pel seu servei i pel redreç de la Casa actuessin de manera concordada “Car faziendo lo assi creemos que no tienen passion sino que se sirben de la razon segun convienen a tales personas como ellos son”.¹⁴⁵⁸ El sobirà no s’estava de recomanar-los que davant d’un negoci on hi haguessin opinions diverses, s’optés per una votació dels seus membres per a decidir quina havia de ser l’opció escollida. També especificava que en cas de empat es tingués en compte l’opinió dels advocats per evitar qualsevol bloqueig i no perdre el temps a l’hora de gestionar la institució.¹⁴⁵⁹ Ferran també es referia a les critiques i a les acusacions dels contraris a la intervenció de la Diputació, fet que diputats i oïdors havien comunicat al rei en les seves instruccions a Boscà el mes de març. Ara els hi recomanava pel bé de la institució, i en un gest per evitar mals majors, que no es deixessin provocar per aquest i que guardessin “la dignidad de sus officios y del colegio usando tambien en ello la templanza que conviene”.¹⁴⁶⁰

---

¹⁴⁵⁶ *Ibidem*, f. 171v. Aquesta nota i les anteriors.

¹⁴⁵⁷ “Les direys que havemos algunos sentimientos que ellos no van bien conformes ny en unydad en las deliberaciones de lo que se ha de fazer de lo qual tenemos grande enojo y molestia. *Ibidem*, f. 172r.

¹⁴⁵⁸ *Ibidem*.

¹⁴⁵⁹ No oblidem que els advocats eren persones de total confiança del rei. Amb aquesta proposta es garantia els seus interessos en els cas que fos necessari.

¹⁴⁶⁰ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 169r.

Entrant en el terreny econòmic, aspecte que centrava la preocupació del monarca es tractaven amb detalls tots els assumptes relacionats, des dels arrendaments, als censals o les lluïcions o el deutes pendents de cobrar. Ferran estava molest per l'actitud cada vegada més intransigent dels arrendadors. Per aquest motiu entre les seves primeres demandes estava la que aquests entreguessin a Boscà els seus llibres de col·lectes. A més i com havia fet en els dos últims trimestres, els exigia que es fessin càrrec del sou del racional i del seu ajudant.¹⁴⁶¹ A més demanava als diputats que revisessin els llibres davant la sospita que els arrendadors havien fet cobraments de coses de confessos per las que no calia pagar, mentre que a altres persones se'ls hi hauria cobrat més del que deuriem o fins i tot en altres casos, menys del que estarien obligats. En el cas que es confirmessin aquests dubtes, el sobirà demanava a la Diputació que tots aquells que haguessin actuat en contra de les seves ordinacions fossin remoguts dels seus càrrecs.¹⁴⁶² Encara més greus eren les seves sospites que aquests en lloc de repartir amb els diputats els bens confiscats fraudulentament i el producte de les penes imposades com ordenaven els capítols dels arrendaments, els ocultaven per a no tenir que donar-los res. Motiu per el que demanava al consistori que obrís una investigació i el procurador del General, el propi Boscà, impartís justícia.¹⁴⁶³ També s'ordenava a diputats i oïdors que obliguessin als arrendadors a pagar les seves tèrcies de forma diària i sense cap retard ni problema, com estava fixat en els seus contractes.¹⁴⁶⁴ En relació als censals, les instruccions a Boscà oferien detalls sobre una de principals acusacions del monarca per justificar l'intervenció de la Diputació. Entre els arguments per portar-la a terme, recordem, estava el de les irregularitats comeses pels propis diputats i oïdors que compraven i venien censals a menys preu del fixat per després lluir-los. Ara el rei aportava la llista de persones que havien comés aquestes irregularitats. Eren entre els antics diputats militars estaven: Joan Mecha del trienni 79-82 i Guillem Ramon de Bellera, del 82-85; i dels diputats reials, el burgès de Perpinyà,

---

¹⁴⁶¹ *Ibidem*, f. 168v.

¹⁴⁶² *Ibidem*. El rei volia recórrer a guardes del General per evitar aquest tipus de fraus. Davant el cas que els arrendadors volguessin acomiadar-los o es neguessin a pagar-los el sou, Ferran recomanava als diputats que els obliguessin a mantenir-los en els seus oficis i a pagar-los els seus salaris. "Ca no seria razon que los dichos guardas por la dicha causa recibiesen agravio ni maltratamiento alguno".

¹⁴⁶³ ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 171v. Les mateixes instruccions afirmaven que el procurador havia resultat agraviat per les confiscacions portades a terme pels arrendadors per les crides i les inspeccions de safrans. Així s'ordenava als diputats "que declaren sobre la parte que pretenden les pertenecera de las confiscaciones segund forma de los capitulos de la Casa, assi del trienno presente como de los dos pasados". *Ibidem*, f. 172r.

¹⁴⁶⁴ "Car assi conviene al beneficio del General el qual queremos assy bien que pague las pensiones a los censalistas dia diado". *Ibidem*, f. 170r.

Joan Blanca, del mateix període de l'anterior. Dos oïdors apareixien també anomenats, Benet Castelló, burgès també de Perpinyà, que va ocupar el càrrec entre 1479 i 1482 per l'estament reial i el seu company, l'oïdor militar Joan d'Altarriba. Entre tots aquests també figurava el collidor dels drets del General Franci Morer, antic conseller tercer de Barcelona, que durant la crisi del mercats de blats, l'any 1483 s'havia convertit en un gran acaparador d'aquest producte. Les acusacions contra ell en las que s'afirmava que la ciutat no estava proveïda de blats per la seva voluntat van portar-lo a cedí mil quarteres al preu que fixés el Trentenari i pagadores un any després de deixar la conselleria.¹⁴⁶⁵ El rei ordenava als diputats que donada la seva condició d'antics membres de la casa i oficials en el cas de Morer els escoltessin abans de sentenciar sobre el cas. Condemna que passava, segons el monarca, per retornar a la Diputació els guanys obtinguts però al preu real dels censals en el moment que es van fer les lluïcions.¹⁴⁶⁶ Com havia fet en cartes anteriors Ferran insistia un cop més en la necessitat de portar a terme totes les lluïcions possibles per alleugerir la situació de la Generalitat, demanant-los ara que l'informessin amb detall de com s'estaven executant.¹⁴⁶⁷ En aquest sentit es felicitava per les informacions proporcionades pels diputats en relació al preu dels censals nous i els animava a fer totes les lluïcions possibles aprofitant la pujada del seu preu.¹⁴⁶⁸ El rei també volia que en el cas que es fessin lluïcions i els antics creditors tinguessin intenció de revertir els guanys comprant nous censals aquests no es fessin per menys de vint-i-sis per mil, una xifra superior a la que hi havia fins a llavors.¹⁴⁶⁹ Sobre els deutors del General, assumpte al que el consistori s'havia referit en les seves instruccions a Boscà quan aquest va marxar a la cort, Ferran els hi feia saber que eren molts els que els hi devien diners.¹⁴⁷⁰ Així els hi

---

¹⁴⁶⁵ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. I, pàgs. 153 i 272, nota 159. Recordem que el rei volia que Pere Destorrent ocupés la seva plaça de collidor dels drets del General.

¹⁴⁶⁶ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 140r. Aquest capítol, el 15, apareix a ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 169bis amb nota apartat i sota un epígraf amb la lletra H. El rei especificava que aquesta era la única manera de retornar el dany causat a la Diputació.

¹⁴⁶⁷ “Car nos les entendemos demandar razon y cuenta de la essecucion de las presentes respuestas y de cada un capitol de aquellos”. ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 171r. A més Ferran volia que tots els albarans dels pagaments de les pensions dels censals fets per la Taula de Barcelona es guardessin amb el mes i l'any en que s'havien acabat de pagar “que nos es dicho que assi antiguamente assi se fazia”. *Ibidem*, f. 171v.

¹⁴⁶⁸ Els diputats li havien fet saber al rei que degut a la intervenció el preu dels censals nous havia passat de entre set i vuit sous la lliura a entre deu i onze, mentre que els del donatiu que estaven a dotze havien pujat a catorze. *Ibidem*, f. 171r.

¹⁴⁶⁹ *Ibidem*, f.171v.

¹⁴⁷⁰ El rei els hi insistia en que si els deutors volien pagar amb censals carregats a la Diputació del temps de la guerra o de després ho havien de fer al preu en que s'estaven venent en “diners constants” en aquell moment. Si eren anteriors al conflicte, com el cas de les fiances, ho deixava a la seva discrecció. *Ibidem*, 172r.

recordava com ells mateixos li havien informat que el sobrecollidor Rafel Rafard i Andreu Bosch, no havien entregat a la institució tots els diners que els hi devien. Un fet que posava en perill el funcionament mateix de la casa de la Diputació, motiu pel qual també els hi ordenava que des de aquells moment tots aquells que tinguessin càrrecs vinculats al General fossin suspesos dels mateixos fins que no es possessin al corrent del pagament de les quantitats degudes. A més també s'especificava que en el cas que es demostrés que les persones que van cometre les irregularitats no eren solvents en el moment el qual se'ls hi van atorgar els oficis, es fessin càrrec de tornar els diners aquells diputats que els hi van anomenar.¹⁴⁷¹

Un segon apartat de les instruccions que el racional s'havia emportat a Barcelona estava vinculat a tot el que tenia a veure amb els seus integrants. Així, i com ja havia posat de manifest en instruccions anteriors, el sobirà ordenava als alts càrrecs de la Generalitat que no anomenessin a ningú ni fessin cap canvi entre els seus membres sense abans consultar-lo. A més i per evitar els problemes que havien sorgit amb les seves peticions d'ocupar el càrrecs que quedessin vacants per determinades persones el rei, amb un gest dirigit a complaure als diputats, els hi donava la raó anunciant la seva revocació i compromentent-se a no fer-ho de nou en el futur.¹⁴⁷² Un altre demanda del monarca a la Diputació dirigit a buscar un funcionament més racional i òptim de la Casa buscava l'eliminació de tots els oficis que aquests consideressin superflus i la revisió dels salaris dels seus oficials per reduir els que fossin més alts. Dues demandes que abans de ser executades necessitaven, per voluntat seva, del seu vist-i-plau.¹⁴⁷³ Ferran també volia posar fi a una pràctica molt habitual en aquell moment, la de persones que desenvolupaven la feina dels seus titulars a canvi de compensacions econòmiques. Així els hi recomanava que desenvolupessin ells mateixos la seva feina "pues no les es licito regir por substitutos".¹⁴⁷⁴ Ordenant-los que obliguessin a qui hagués utilitzat aquesta estratagema a ocupar d'immediat el seu càrrec sota l'amenaça que de no fer-ho serien expulsats dels seus oficis. El text també feia referència als membres de la Generalitat

---

¹⁴⁷¹ En un exemple més del grau de detall de les instruccions es fixava que en el cas que el deutor si hagués tingut diners en el moment de rebre l'ofici però després s'hagués arruïnat ja no seria responsabilitat del diputat. A més es plantejava fixar una fiança per ocupar càrrecs com el de sobrecollidor. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 170v.

¹⁴⁷² *Ibidem*, f. 171r. El rei no especificava a qui es referia però es podria tractar dels càrrecs que havia demanat mesos abans per algun servidor de la seva filla Joana i per Jaume Poble. Aquest ocuparia un any més tard el càrrec de porter del General en substitució d'Antoni Ferrer, mort per una nova epidèmia de pesta. També els hi deia que si en el futur enviava una petició d'aquestes característiques, el consultessin.

¹⁴⁷³ *Ibidem*, f.171v.

¹⁴⁷⁴ *Ibidem*.

que havien contravingut els seus capítols participant dels arrendaments, de forma total o parcial. El rei demanava que diputats i oïdors prenguessin declaració de tots aquells que estiguessin acusats d'aquestes pràctiques i també del procurador del General, per després prendre una decisió d'immediat.¹⁴⁷⁵ Dintre de les irregularitats de les que es tenia coneixement també ocupava un paper destacat el de les pensions que es cobraven sense motiu després d'abandonar el càrrec, fet que també estava present en les instruccions del mestre racional. Pel rei això havia estat responsabilitat dels principals membres de la institució i d'alguns dels seus oficials. Ara ordenava que aquestes fossin revocades donant possibilitat als afectats a que poguessin portar els seus casos als tribunals.¹⁴⁷⁶ Les instruccions dedicaven també dos dels seus apartats al síndic del General, figura prescindible segons opinió del monarca. Així, els hi diu als diputats que si la seva funció és l'observança de les constitucions, aquesta la pot fer el procurador del General, motiu pel que els hi recomana eliminar la seva plaça, sense augmentar el sou del segon.¹⁴⁷⁷ Per altre part també es mostrava queixós davant les despeses generades pel síndic en el transcurs de diverses investigacions obertes per frau que no havien estat sentenciades ni executades. Ara Ferran ordenava que es reprenguessin i s'executessin. A més especificava que si per retard d'aquestes sentències la Diputació restava perjudicada s'encarreguessin de compensar-la els anteriors diputats o els responsables directes de les negligències.¹⁴⁷⁸ Un altre capítol del text recollia un assumpte del que no s'havia parlat amb tots aquells anys i que encara no s'havia tancat del tot. El rei havia rebut demandes d'alguns dels antics membres de la Diputació reialista formada pel seu pare a Lleida i dirigida per Bernat Saportella en la recta final de la guerra que no havien cobrat els seus sous, mentre que si ho havien fet, asseguraven, els de la Diputació que lluitava contra el seu pare. Ara, el monarca donava instruccions per que de manera secreta, cada cas fos abordat per diferents advocats que no haguessin recomanat el pagament de les pensions per, a continuació, enviar-li les conclusions de cada lletrat amb un memorial de la Generalitat amb els noms de les persones que havien cobrar el sou durant la guerra. Amb aquesta documentació, es comprometia a respondre a cada un dels afectats.¹⁴⁷⁹ Un aspecte més relacionat amb la Guerra Civil apareixia a les

---

¹⁴⁷⁵ També es donaven instruccions per que testifiquessin sobre aquest afer els administradors dels arrendaments. *Ibidem*, f.168v.

¹⁴⁷⁶ *Ibidem*.

¹⁴⁷⁷ "Que de aqui adelante tenga encargo de las cosas pertenecientes al dicho officio de sindico aquel que tiene officio de procurador sin aumentacion por agora de su salario". *Ibidem*, f. 172r.

¹⁴⁷⁸ *Ibidem*, f. 169bis v.

¹⁴⁷⁹ *Ibidem*.

instruccions. El sobirà, pel que probablement la situació econòmica de la Diputació durant els anys del conflicte era un autèntic desgavell, demanava als seus responsables que examinessin les comptes de tot el període. Conscient que no seria fàcil els hi recomanava que després de repassar els albarans i en el cas de no disposar d'èpoques o cauteles suficients donessin un temps als interessats per presentar-les. En el cas de no fer-ho ordenava que fossin cobrades les quantitats degudes.¹⁴⁸⁰ En relació als càrrecs de la casa i els seus sous eren nombroses les referències a casos particulars on apareixien persones concretes que havien desenvolupat la seva feina entre els anys 1479 i 1489. En el seu afany per redreçar la institució semblava que el rei no volgués deixar res sense revisar. Diversos capítols feien referència a sous cobrats en aquell període, mentre que d'altres insistien en la recomanació de fer efectiu alguns dels nomenaments ja “sugerits” en ordres anteriors. Del primer cas destaquem exemples com el de un salari d'advocat cobrat per Joan Rossell que no havia exercit mentre que si ho havia fet Guerau de Guardiola, que també havia cobrat. Ara s'ordenava que Rossell tornés el salari o acordés amb Guardiola, com es tornaven els diners.¹⁴⁸¹ Un altre cas on també apareixia el segon, implicava a més seu sogre Jaume Destorrent. En el temps que els dos havien exercit el càrrec d'advocat de la Casa, el segon havia deixat el seu ofici durant dos mesos, fet que havia estat aprofitat per Guardiola per cobrar el seu sou i del seu company durant aquell període. Ferran exigia als diputats que obliguessin a Guardiola a retornar els dos mesos de sou, si Destorrent havia marxat amb permís del General. Però que si aquest havia marxat sense la seva autorització, fos ell qui pagués els dos mesos “car el General no puede pagar un mesmo salario dos meses”.¹⁴⁸² Les ordres reials també donaven oportunitat al monarca per deixar clara la seva autoritat davant els diputats i els oïdors de la Generalitat intervinguda. La primavera de 1480 el diputat eclesiàstic, Berenguer de Sos, l'advocat Joan Rossell i l'escrivà Miquel Benaula havien viatjat a la cort per demanar la intercessió del rei en el plet que existia entre la Generalitat i el lloctinent per les terres dels primers a Empúries. Nou anys més tard el

---

¹⁴⁸⁰ En un altre capítol de les instruccions des de la Cancelleria s'afirmava tenir constància que a l'arxiu del racional faltaven moltes comptes d'administradors de pecúnies mentre que també faltaven moltes cauteles. El rei també els hi ordenava que revisessin les comptes i en el cas de faltessin les cauteles es convoqués a les parts implicades per fixar un període de temps i posar al dia els pagaments. *Ibidem*, f. 170r.

¹⁴⁸¹ *Ibidem*, f. 169r.

¹⁴⁸² *Ibidem*, f. 169v. Aquest és un clar exemple que el rei no estava disposat a fer excepcions amb ningú, ni amb els seus homes de confiança. Tot i que el text no ho recull l'absència de Destorrent probablement es va produir durant la revolta remença. En quan el salari duplicat, recordem que l'advocat del General havia desenvolupat de manera simultània càrrecs dins la ciutat, un fet que havia estat prohibit fins el regnat de Joan II.

rei exigia als seus successors que els hi diguessin “que atendido que por capitulos de la casa es quitada toda facultad a los diputados de elegirse o ser elegidos por embaxadores, por ende compeliran i condempnaran aquellos, y a cada uno de ellos a restituir y pagar al General todos los dichos gastos”.¹⁴⁸³ Instruccions com aquestes donen una idea de fins a quin punt el rei i els seus subordinats tenien present com s’havia governat la casa de la Diputació al llarg de tots aquells anys i com havien aguardat a la seva intervenció per respondre a les mateixes.¹⁴⁸⁴ Com els dels trienni 79-82, també els seus companys del trienni següent tenien que donar explicacions de les quantitats rebudes mentre ocupaven els seus càrrecs. El bisbe Pere de Cardona i el noble Ramon de Bellera, diputats eclesiàstic i militar, havien cobrat més de quatre-centes lliures de la Generalitat en concepte de sou mentre es trobaven al Pallars acompanyant a les tropes que lluitaven contra Hug Roger III, diners que ara se’ls hi reclamava. Aquests al·legaven que es trobaven allà per servir al rei però ara Ferran ordenava a la Diputació que al no estar autoritzada la seva marxa per unes corts “exhigan, cobren, y essecuten el salario de aquellos y de los otros que son de la misma suerte”.¹⁴⁸⁵ Però ni la Diputació intervinguda quedava al marge de l’esperit fiscalitzador del sobirà. A l’antic conseller en cap de Barcelona, Joan Roig, que havia estat escollit pel monarca per ocupar una plaça d’oïdor que no havia ocupat fins abandonar la seva plaça a la ciutat el mes de desembre se li reclamava el sou que havia cobrat des d’agost, quatre mesos. En canvi es mostrava favorable a pagar el salari a l’abat de Poblet del temps que havia estat malalt i després que aquests li comunicés prèvia reunió dels advocats de la casa.¹⁴⁸⁶ Per finalitzar aquest apartat dues referències a renovacions de càrrecs que el rei volia portar a terme, assumpte de gran importància com hem vist des que la Generalitat havia estat intervinguda. Ferran insistia un cop més en el seu desig que Miquel Joan Gralla ocupés

---

¹⁴⁸³ *Ibidem*.

¹⁴⁸⁴ El fet de exigir la recuperació dels diners de l’ambaixada també por ser vist com un càstig davant la iniciativa i la determinació dels diputats d’aquell trienni. Altres articles anaven dirigits contra Rossell i Benaula. Al primer se l’acusava d’haver anat a l’Urgell a recollir cinc-centes lliures recaptades de fraus diversos que no havia entregat a la Diputació. A més si havia cobrat despeses pel viatge. El rei ordenava ara que s’obris una investigació contra ell. *Ibidem*, f. 169v. A Benaula se li acusava de haver cobrat mig salari de Safont quan aquest, segons les instruccions, encara estava en condicions de d’exercir el seu càrrec. Per això se li exigia que retornés tots aquells salaris. *Ibidem*, f. 170r. Recordem com aquest estava acusat d’haver participat en els arrendaments quan era oficial de la Casa. A més Ferran estava molest amb ell per la seva reclamació de rebre un càrrec a l’escribania major. Petició de la que el rei en un primer moment estava d’acord per després negar-li.

¹⁴⁸⁵ *Ibidem*, f. 168r. No s’especifica qui eren aquests altres però és probable que més d’un continués cobrant el seu sou o també dietes en moments d’absència per temes privats.

¹⁴⁸⁶ “Dizzese que assi ha sido siempre acostumbrado.” *Ibidem*, f. 172r. Més enllà de si aquestes decisions eren justes o no casos com aquest o el de Joan Roig, contribuïen poc a la concòrdia entre els membres del consistori.

el càrrec de rebedor de drets del General en lloc de l'escollit pels diputats, Rafael Àngles. Ara el rei per vèncer la resistència del consistori els hi ofería la possibilitat de donar a aquest últim la plaça de sobrecolridor, que calia atorgar després que el seu titular, Joan Llorenç fos acusat de cometre fraus.¹⁴⁸⁷ Per altre banda, i amb una rectificació que no deixava de sorprendre el sobirà renunciava a la demanda perquè Pere Destorrent ocupés la plaça de collidor de drets de les generalitats que posseïa Franci Morer. Informat de les característiques del càrrec, deia, havia decidit “que l'oficcio sea abolydo y anychilado”. Amb tot el rei ordenava que Morer mantingués la plaça de per vida cobrant el seu sou íntegra. Especificava a més que no volia que en cas d'indisposició tingués l'ajuda d'un adjunt.¹⁴⁸⁸

Aquestes instruccions no haguessin estat completes sense tenir present a la família Cardona. El seu paper havia estat clau en la governació del país a tots els nivells com ha quedat patent al llarg d'aquestes pàgines. Protagonistes en el cas de la guerra del Pallars o la lluita contra la revolta remença també havien jugat un paper destacat a la Diputació, fent-se càrrec dels seus arrendaments o formant part dels seus equips de govern. Ferran II també dedicava diversos articles de les peticions a Boscà a la principal família nobiliària del Principat. Quatre eren els temes en els que veia implicats els Cardona: la primera afectava a Joan Ramon Folc de Cardona i Urgell, diputat del trienni 73-76, la segona a la gestió dels drets de les generalitats així com la dels seus arrendaments, i per últim la ferreria propietat del pare del comte, mort el 1486. A aquest se li reclamaven des de la Generalitat sous cobrats de mesos que no havia ocupat el càrrec, així com també de dos mesos que havia marxat mentre Joan II celebrava corts. El rei els hi recordava que el tema havia estat ja tractat durant les Corts celebrades el 1481. El seu germà, el bisbe d'Urgell en aquell moment diputat, havia presentat una declaració on es demostrava que aquest tenia que cobrar tot el sou del seu mandat i que si aquest no havia ocupat el càrrec era per culpa dels responsables de fer l'elecció.¹⁴⁸⁹ En relació al sou dels dos mesos que se li reclamaven Ferran ordenava als diputats que presentés una llicència atorgada pel parlament i que en el cas de no fer-ho “mandamos

---

¹⁴⁸⁷ *Ibidem*, f. 172r.

¹⁴⁸⁸ *Ibidem*, f. 171r. No coneixem el motiu que van portar al rei a canviar d'idea. Potser Ferran estava pensant en oferir-li un càrrec més important dins la Generalitat. En tot cas l'elegiria diputat reial en el trienni següent. Miquel Joan Gralla seria també escollit diputat militar.

¹⁴⁸⁹ *Ibidem*, f. 168r. El responsable últim en tot cas era el seu pare. Recordem que Joan II va endarrerir en dues ocasions la nominació de diputats i oïdors d'aquell trienni a causa de la delicada situació del país tot just acaba la guerra per finalment ser escollits el 18 de desembre de 1473.

que el salario de aquel tiempo sea exigido y cobrado del dicho conde”.¹⁴⁹⁰ Més greu era el plet obert per la decisió del noble de retenir els drets de les generalitats dels seus comtats de Cardona i Prades i de les seves terres dels triennis 1470, 1473 i 1476 fins que la Diputació no li hagués pagat els seu sou. Ara, després de reconèixer que aquesta no era forma d’actuar, demanava als diputats que estudiessin las cauteles del sou del comte hi que després el paguessin per poder així recuperar els diners dels drets cobrats. En relació als arrendaments se’ls hi feia saber als diputats que el pare de l’actual comte s’havia fet càrrec dels fogatges de les seves terres amb gran perjudici de la Diputació segons el rei.¹⁴⁹¹ Després de parlar amb el comte i el procurador del General el rei ordenava ara al primer que compenses a la institució pels danys causats en temps del seu pare.¹⁴⁹² En aquesta trobada també havien abordat un problema que havia sorgit amb la bolla del Pallars. El noble afirmava que havia rebut només cent lliures per aquest impost, però el llibres de la casa portats a la cort per Boscà posaven de manifest que la Generalitat li havia entregat més de vuit-centes lliures. Per aquest motiu, i després e parlar amb ell, Ferran ordenava a aquest “restituir i pagar al General todo lo que por justicia restituir deura”.¹⁴⁹³ Per últim i en relació a un deute pendent per la ferreria propietat del seu pare, el rei ordenava a Joan Ramon Folc que la pagués si no podia demostrar que el seu pare ho havia fet.¹⁴⁹⁴

Dos referències més a les instruccions que Boscà va llegir al consistori aquell 23 de juliol de 1490. Aspectes no relacionats directament amb els anteriors però que també tenen la seva importància per estar vinculats al funcionament de la Diputació i com Ferran havia abordat la seva intervenció. En el seu afany per redreçar la institució el rei arribar a demanar comptes de fets que havien passat fins i tot abans de la Guerra Civil! En relació a un viatge que Pere Dusay havia fet a Nàpols el gener de 1456 mentre es celebraven corts a Barcelona per un assumpte de monedes per ordre dels diputats, Ferran demanava al General, convençut que aquest no es podia fer, que demanessin als llavors diputats o als seus descendents que es fessin càrrec de les despeses del viatge.

---

¹⁴⁹⁰ *Ibidem*. Amb el cas, similar, del seu germà mentre era conseller en cap, les instruccions fixaven la mateixa reclamació.

¹⁴⁹¹ *Ibidem*, f. 170v. Es sospitava que s’havien comés diversos fraus, el més greu, donar un número de focs inferiors als reals.

¹⁴⁹² “Y visto el cierto numero de los fuegos reintegren mediante justicia al dicho General del damnio que fallaran haber recebydo en la dicha arrendaçion de fogage. *Ibidem*.”

¹⁴⁹³ *Ibidem*, f. 169v. El rei aprofitava també per reivindicar la figura d’uns arrendadors més honestos “haveda tambien consideracion a la diligencia que los arrendadores son obligados a fazer en asentar la execucion de los derechos del general”.

¹⁴⁹⁴ *Ibidem*, f. 171v. El comte de Cardona s’excusava de pagar afirmant que al principi de la Guerra Civil homes de la Diputació li havien robat certa quantitat de plata.

De la mateixa manera també demanava als seus diputats i oïdors que obrissin una investigació sobre una ambaixada de la Diputació a diversos territoris insulars després de la mort del rei Alfons, el 1458. Pel monarca algunes de les despeses d'aquell viatge no havien estat justificades o semblaven, al seu parer excessives, motiu pel qual els hi demanava que cridessin als implicats i per fer-los restituir al General dels seus danys. Per acabar una menció a un article relacionat l'arxiu de la casa del General, responsable de tota la documentació vinculada a la institució i a les irregularitats que també s'estaven cometent. A Ferran li havien arribat informacions, probablement d'Antoni Lombard o del propi Bertran Boscà, segons les quals Miquel Benaula, i els hereus de Joan Solsona, també escrivà de Diputació, mort el 1487, així com altres persones que no cita, s'havien emportat documents de la institució. Per aquest motiu i apel·lant als capítols, les ordinacions i els processos de corts que regulaven el funcionament de l'arxiu el rei demanava als diputats que fessin tot el possible per recuperar els documents.¹⁴⁹⁵ Aquest era un exemple clar del desgavell en el que vivia la Diputació, situació que més enllà de perjudicar el dia a dia de la institució també podia afectar negativament a totes les consultes o plets que poguessin produir-se en el futur.

Al dia següent que fossin llegides les instruccions davant els principals responsables de la Generalitat, el 24 de juliol, aquests escrivien al rei. Diputats i oïdors li feien saber que ja estaven al corrent de les seves peticions i que, amb l'ajuda de Déu, entendrien d'immediat en posar-les en marxa, mantenint-lo informat amb detall de quins eren els seus progressos.¹⁴⁹⁶

La lenta resposta de la Generalitat

A finals d'agost i des de Baza, Ferran escrivia una carta que arribaria a Barcelona el 9 de setembre.¹⁴⁹⁷ Feia un any de la intervenció reial a la Diputació hi aquest no semblava satisfet del que havien fet. Més enllà que diputats i oïdors estiguessin al corrent de les seves instruccions semblava que per la feina que havien fet fins a llavors, el redreç que buscava no acabava de posar-se en marxa. A més tenia informacions, pels seus confidents dins de la Casa, que les coses no anaven bé. Després de recordar-los que si ell havia decidit intervenir la Generalitat era “sols per reformar y reparar aqueix General

---

¹⁴⁹⁵ “Provehan de cobrar todas las dichas scripturas, actos y procesos y aquellos fagan poner en el dicho archiu segund fasta aquí ha sido practicado y es dipuesto por los capitulos de la casa”. *Ibidem*, f. 172r.

¹⁴⁹⁶ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 224r.

¹⁴⁹⁷ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 140v. Hi ha còpia també a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 30v i 148v.

y no per aprofitar a nos”¹⁴⁹⁸; i que de no fer-ho nostra “conciencia no restava sana” per les informacions que tenia sobre la seva situació, els advertia que si havia decidit prescindir dels diputats electes era per que aquests s’havien deixat portar pels seus interessos i per les seves amistats descuidant la seva obligació principal: vetllar pel benefici del General. A continuació els hi demanava que s’apliquessin en les instruccions rebudes a la espera de rebre notícies dels seus progressos hi afegia que més enllà de tenir “entre mans negocis molt arduus”, una referència indirecta a la guerra de Granada, no tenia intenció de descuidar aquest.¹⁴⁹⁹ Per últim i amb to amenaçador els hi deia que espera fets i no paraules i que anessin amb compte per que de tot el que fessin ell estaria informat.

La determinació del sobirà en fer acomplir les seves instruccions era clara, i en aquest sentit la Generalitat també li servia de filtre per evitar ser ell qui quedés exposat per les seves decisions. Un exemple el tenim en la queixa que l’antic diputat militar del trienni 82-85, Guillem Ramon de Bellera, que apareixia en les instruccions de Bosca i al que se li reclamava el sou rebut durant el temps que havia participat en la guerra contra el comte de Pallars. El noble havia escrit al rei per demanar-li que suspengués la demanda que li havia presentat la Diputació per recuperar els diners. Ferran li havia respost afirmant que no podia suspendre unilateralment el requeriment però per a satisfer-lo li donava la possibilitat que fos escoltat pel consistori. Ara ordenava als diputats que l’escoltessin amb interès i estudiessin be les seves raons abans de prendre una decisió sobre el cas de manera que aquest posteriorment no tingués nous motius per protestar.¹⁵⁰⁰

Mentrestant diputats i oïdors s’havien posat en marxa per acomplir les ordres. Tres setmanes després de la seva lectura li feien saber el 14 d’agost de les irregularitats produïdes entre els responsables dels arrendaments de les llanes que s’exportaven a França, al cobrar aquests impostos inferiors al acordats en les últimes corts celebrades, una iniciativa clarament proteccionista, que buscava evitar la seva sortida del territori. Aquesta situació els havia portat a suspendre la seva venda a l’estranger, mesura segons ells que “fins aci dona gran be e endressa als poblats en aquests vostra Principat”.¹⁵⁰¹ El problema venia quan, degut a la suspensió, els arrendadors protestaven al considerar-se perjudicats per la mesura, assegurant que en virtut dels capítols dels arrendaments ells

---

¹⁴⁹⁸ *Ibidem*.

¹⁴⁹⁹ “Lo qual pus lo havem empres toque a la honor e descarrech nostre que si faça lo degut”. *Ibidem*.

¹⁵⁰⁰ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 30r.

¹⁵⁰¹ *Ibidem*, f. 225r.

tenien dret a cobrar fins a sis sous per peça de roba i al no venir la prohibició de la celebració d'unes Corts. Des de la Generalitat per la seva part els havien respost que ells eren els responsables del que havia ocorregut per haver abusat dels dits drets i per haver violentat el seu jurament com arrendadors. Unes argumentacions que ara li feien arribar al rei amb les que adjuntaven també els capítols del arrendament que havien estat violentats buscant la seva aprovació.¹⁵⁰² En relació a les instruccions del racional li feien saber que havien expulsat del seu càrrec a Joan Llorenç del seu ofici de sobrecol·lidors. A més hi per decisió del consistori s'havia determinat suspendre totes les pensions de càrrecs de la casa, al temps que havien ordenat a tots els oficials que es fessin càrrec personalment dels seus oficis sota amenaça de ser expulsats en el cas de seguir delegant en substituïts. Per últim també li feien saber que s'havia ordenat als advocats que obrissin causes contra tots aquells que haguessin comés delictes.¹⁵⁰³

Mentrestant les peticions dels diputats per que el rei no intervingués en els nomenaments dels càrrecs de la casa no tenien èxit. Ferran continuava donant ordres als membres de la Diputació de com havien de produir-se els relleus de la casa. En efecte, a principis de setembre demanava pel fill de Joan Capmany que es fes càrrec del seu ofici de col·lidor de drets de la bolla a la ciutat de Girona i tota la seva vegueria. El monarca justifica la seva petició en el fet que Capmany l'havia servit de tal manera que era "merexedor de tot favor e benefici".¹⁵⁰⁴ Aquell mateix mes informat que el col·lidor de la taula de la Diputació de la ciutat, Antoni Falgués, volia deixar al càrrec al seu fill a causa d'una indisposició els hi demanava també que procedissin al nomenament. En aquesta ocasió els hi feia saber que amb aquest relleu volia complaure a determinades persones de les que no aportava noms.¹⁵⁰⁵ Tota circumstància era aprofitada pel sobirà per anar col·locant persones de la seva confiança en llocs claus de l'organigrama de la Diputació. Al relleu generacional entre pares i fills es sumaven casos com el del col·lidor de la taula de Tarragona Pau Tolosa que havia fugit de la ciutat aquell estiu acusat d'heretge. Ferran ordenava que la seva plaça fos atorgada a Pere Arlambau que des de llavors ocupava la plaça provisionalment. La petició reial es justificava pel fet que

---

¹⁵⁰² El rei ja ho havia fet en una carta d'aquell mes escrita uns dies abans, el 2 d'agost, on contestava una petició anterior de la Diputació. "Deputats, vist havem vostra letra de XXVII de Juny passat ab que nos scriviu de la prohibicio haveu feth de lanas, cuyrams strangers e altres coses lo qual crehem satisfia al benefici de aqueix Principat e General, es nos stada grata y si los arrendadors hauran a nos recors sera respost lo ques deu". ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 31v.

¹⁵⁰³ *Ibidem*, f. 226r.

¹⁵⁰⁴ *Ibidem*, f. 32v.

¹⁵⁰⁵ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 150r.

Arlambau, com Capmany, havia servit molt bé al seu pare i a ell mateix.¹⁵⁰⁶ A més Ferran els hi demanava que en el cas que aquest nomenament depengués dels arrendadors i no d'ells, els pressionessin per que li donessin la plaça a ell i no a un altre persona. Amb tot, diputats i oïdors també intentaven aconseguir que alguns oficis que quedaven vacants fossin per familiars seus. Aquell mateix mes de setembre des de la Generalitat demanaven que Geronim Peiró, el nebot del canonge i oïdor eclesiàstic Gaspar Peiró ocupés una de les places de guarda encarregats de recollir els drets del general a Barcelona, després que el seu titular, Pere de Soldevila, resultés impedit i no pogués continuar treballant.¹⁵⁰⁷ El rei els hi respondria un mes més tard responnent afirmativament a la seva petició demanant-los només que fessin efectiva aquesta en el moment en el que veritablement el guarda de mar, que no podia caminar, deixes el seu ofici.¹⁵⁰⁸

Més enllà de la renovació de càrrecs un altre tema centrava l'interès del sobirà respecte a la Diputació. Es tractava dels problemes que s'estaven produint entre el consistori i els arrendadors per la decisió dels primers de suspendre les exportacions de llanes del país a França i les irregularitats comeses pels segons cobrant, abans de la prohibició, quantitats inferiors a les fixades. Els diputats buscaven la seva aprovació de forma clara a les mesures preses fins a llavors, recolzament que havien rebut a principis d'agost però ara els hi esperava una sorpresa. Ferran ordenava, amb el vist i plau del vicecanceller Alfonso de la Cavalleria, la revocació de la seva provisió on es prohibia la treta de les llanes a França.¹⁵⁰⁹ Des de la cancelleria consideraven que tot i les irregularitats comeses pels arrendadors aquestes no eren motiu suficient per suspendre les exportacions i que en tot cas el que calia fer era perseguir als infractors “la justicia be dictaria de punir e castigar los arrendadores en les penes que han incorregut per no observar la exaccio del dit dret”.¹⁵¹⁰ I per reafirmar la seva negativa a la suspensió afegia:

“Per tant vos diem que lo nostre parer es que nos deu prohibir ne vedar la dita treta de les lanas para França e que deveu provehir de maiors seguretats e caucions mijençant les quals los dits arrendadores hagen a exhigir daci avant lo

---

¹⁵⁰⁶ “E per que los serveys per lo dit Arlambau fets al serenissimo nostre senyor pare de gloriosa recordacio e a nos fou merexedor de aço e mes”. *Ibidem*, f. 150r. També hi ha còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 41r.

¹⁵⁰⁷ ACA, Generalitat N-714 f. 226v.

¹⁵⁰⁸ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 36v.

¹⁵⁰⁹ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 151v-152r. També a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 35r.

¹⁵¹⁰ *Ibidem*, f. 152r.

dit dret integrament e sens disminucio alguna, e que en altra manera nos puguen traure les dites lanes del dit Principat per a França”.¹⁵¹¹

A més, i això era una crítica directa als diputats, se’ls hi feia responsables de violar actes de corts al fer pública la seva provisió pel fet que aquestes no contemplaven la possibilitat que es prohibís la comercialització de llanes. Puntualitzant que aquestes mateixes actes permetien negociar amb França a qualsevol, fet que beneficiava no sols als arrendadors si no també a qualsevol habitant del Principat. I per evitar problemes de cara al futur fins i tot s’especificava com calia actuar:

“Per seguretat de aço deveu provehir que nos puguen traure lanes del dit Principat per a França sens licencia e albara fermat per vosaltres, e que vosaltres no pogau donar la dita licencia a persona alguna sino que jure en poder vostre que pagara entregament e complida lo dit dres sens frau ne engan[y], e que si sera trobat fer lo contrary haia perdut la lana o la valor de aquella e encorrega en alguna pena peccunyaria e que de tot aço haie dar fermança ques obligue a pagar la dita lana, e pena en lo dit cas, abdicant tot poder als arrendadors e ministres seus de donar facultat de traure la dita lana sens la dita licencia e albara vostres ab imposicio de grans penes si lo contrary ere fet.”¹⁵¹²

Molts problemes s’haguessin estalviat a la casa de la Diputació si aquestes instruccions haguessin arribat uns mesos abans. Als problemes ja creats per la prohibició, entre arrendadors i membres de la Generalitat es sumava ara el malestar que havia generat la rectificació del monarca. Els diputats havien intentat solucionar els problemes i semblava que contaven amb l’ajuda del rei. Ara la seva carta els hi posava en evidència davant de tothom.¹⁵¹³

Sense conèixer el canvi de parer del monarca en aquest afer els diputats escrivien en els últims dies de setembre a Ferran per posar-lo al corrent de les seves primeres actuacions respecte a les instruccions que havien rebut de Bertran Boscà a Barcelona.¹⁵¹⁴ En primer lloc li feien saber que degut a l’extensió de les seves ordres i el detall de les mateixes s’havien obert moltes causes i que la majoria d’acusats volien presentar recursos davant seu, fet que utilitzaven per justificar la seva lentitud en

---

¹⁵¹¹ *Ibidem.*

¹⁵¹² *Ibidem.*

¹⁵¹³ Al final de les seves ordres Ferran els animava a seguir treballant per la institució: “continueu e no cesseu de fer ho axi per comports ne acceptacions de persones procehint tost temps justícia mijençant, perque paregua la diferencia de aquesta adminystracio en la qual nos tenym la ma a laltra que fins aci es stada.” *Ibidem.*

¹⁵¹⁴ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 227r-228r.

escriure'l i en resoldre els plets. Per intentar apaivagar l'enfateïment de Ferran afegien d'immediat aquells aspectes en els que si havien fet progressos. El problema es que aquests no eren nous i ja li havien donat a conèixer en una carta anterior de mitjans d'agost.¹⁵¹⁵ La única novetat important, afegien, era la resolució del plet amb el fill de Lobet que es resistia a retornar una partida de dos mil lliures que el seu pare havia rebut de Joan II en el temps de la guerra afirmant que era seva. Així aquest es disposava a entregar al consistori una suma que rondava les mil cinc-cents quaranta cinc lliures. Per lo demás reiteraven al monarca amb satisfacció que, des que ells ocupaven els seus càrrecs, la Generalitat es feia càrrec dels seus pagaments dia a dia.¹⁵¹⁶

Ferran perd la paciència

Més enllà de les cartes que enviaven al rei, costa de creure que tant els diputats com els oïdors no fossin conscients que Ferran rebien múltiples informacions de tot el que passava a la Generalitat. Homes com Lombard, Ferrer, Boscà o el propi Destorrent el mantenien, amb tota seguretat, informat al detall de totes les seves accions. Cansat de la manca de notícies del consistori, però també per les novetats que havia rebut dels seus confidents, decidia escriure dirigir-se a ells en els primer dies d'octubre amb termes molt durs. Escrita en castellà, i probablement dictada per ell, narrava detalladament tot el que havia passat des que el racional els hi havia llegit les seves instruccions el mes de juliol.¹⁵¹⁷ Ferran els hi deia que sabia com havien acollit de forma unànime les seves ordres i com consideraven que aquestes eren positives per redreçar la institució i el país. Però, i d'aquí sorgia el seu malestar, sabia com arribat el moment de posar-les en marxa, havien preferit anteposar els seus interessos personals a la seva obediència tant a ell com a Déu. Sense donar noms afegia “parece nos que affecciones humanas, deudos, amistades, e ruegos han tenido y tienen tanta fuerza con vosotros o algunos de vos que por aquellos haveys olvidado aquel respecto de rectitud que siempre ante los ojos devyerades tener”,¹⁵¹⁸ motiu en el que veia la causa de la seva tardança en escriure'l i portar a terme les seves instruccions. A continuació i per reprendre'ls els hi recordava que els havia escollit a ells d'entre tots els seus súbdits del Principat, advertint-los a més

---

¹⁵¹⁵ Es tractava que tots els càrrecs estaven ocupats pels seus titular i que el sobrecolridor Joan Llorenç havia estat expulsat del seu ofici.

¹⁵¹⁶ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 228r.

¹⁵¹⁷ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 155v-156r. Hi ha còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 33v. La carta arribaria a Barcelona el 20 d'octubre. Document 73.

¹⁵¹⁸ *Ibidem*, f. 156r.

que tenia en les seves mans un memorial del deutes de la Casa que li havia fet arribar Boscà. Fet que li permetria actuar contra ell en el cas que no complissin amb les seves obligacions i no liquidessin els deutes, passivitat que el rei també veien en la resta d'actuacions de la Casa:

“Y ahun podria ser que con justicia repitiesse el General el danyo en tal manera recebido de los bienes de aquel de vosotros por cuya negligencia quedara danyado y perjudicado, y lo mismo que dizemos en respecto de las deudas lo entendemos dezir de todo lo al por vosotros bien deliberado y fastaquy muy mal executado”.¹⁵¹⁹

Quina ironia! El rei que havia decidit intervenir per primer cop a la seva història la Generalitat veia ara que les persones que havia col·locat al seu davant estaven fent el mateix que aquells que, segons ell i alguns dels seus col·laboradors com Destorrent, estaven al seu càrrec fins el trienni anterior. La carta finalitzava amb una crida del monarca per que deixessin de banda les seves diferències i els seus interessos i es possessin a treballar;¹⁵²⁰ i també amb una amenaça dirigida a tots aquells que prenguessin mesures o per endarrerir la reforma que volia portar a terme.¹⁵²¹ Per acabar de complicar més les coses, i en un nou exemple de com controlava tot el que passava a la Diputació, el rei tornava a escriure'ls, als pocs dies, per fer-los saber que s'estaven cometent irregularitats tant a Barcelona com al Principat en els drets de la bolla.¹⁵²² El sobirà estava al corrent que no tots els productes que es venien a les botigues de la ciutat estaven bollats, com fixaven els capítols de corts, motiu pel qual els hi demanava que aprovessin les provisions necessàries per perseguir-lo. A més volia que tot oficial que estigués al corrent dels fraus i no ho denunciés als diputats o als oïdors fos expulsat immediatament de la institució.¹⁵²³ En un altre exemple del grau al qual arribaven les ingerències del monarca en una segona carta, escrita també a l'octubre, els hi demanava també, i aquesta vegada en compliment de les seves instruccions, que liquidessin un censal que tenia un tal Perot Riglos per ser de les persones que més s'estaven beneficiant dels interessos que rebia, cent lliures per any.¹⁵²⁴

---

¹⁵¹⁹ *Ibidem.*

¹⁵²⁰ “Que todas las dilaciones e particulares passiones aparte prestes luego sin mas diferir lo pongays por obra”. *Ibidem.*

¹⁵²¹ “La dilacion dello nos seran tan molesta que no solo con paciencia no los tolleraremos mas proveheremos sobre ello assi devydamente que no sera su cargo e culpa de aquel de vosotros que del contrario fuese causa”. *Ibidem.*

¹⁵²² ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 159r.

¹⁵²³ *Ibidem.*

¹⁵²⁴ *Ibidem*, f. 159v.

Exemples com l'anterior ens demostren fins a quin grau de detall Ferran estava implicat en el redreç de la Diputació. De la mateixa manera, també prestava atenció als grans números i als pressupostos dels que s'havia disposat en tots aquells anys. El mateix dia que aconsellava al consistori que liquidés el censal de Riglos, el 20 d'octubre, reconeixia als diputats, després que s'estudiés la documentació que Boscà havia aportat, que els comptes de la Generalitat eren poc clars des de 1473, l'any posterior al final de guerra, i especialment en el darrer trienni.¹⁵²⁵ Per ajudar-los a revisar les comptes, el sobirà, que feia responsable de la situació a tots els oïdors que havien format part de la institució des de llavors, els hi proposava contracta a tres persones especialitzades en revisar les comptes. El rei justificava la seva proposta en el fet que els membres del consistori ja tenien moltes obligacions i, com havia quedat demostrat, els oïdors no estaven tampoc suficientment preparats per portar a terme aquesta tasca. A més i potser per que Ferran havia parlat amb Boscà l'oficina del racional també s'especificava com aquest no podia tampoc encarregar-se de la petició reial. Amb tot el monarca volia que les comptes del trienni anterior fossin revisades també amb detall i ordenava als diputats que arribat el cas, si quedava demostrada la responsabilitat dels antics oïdors, prèvia reunió amb els advocats de la Casa, s'establís que aquests tornessin els seus salaris o paguessin els salaris de les persones escollides per revisar els comptes.¹⁵²⁶

A Barcelona, mentrestant, les coses no anaven bé. Coincidint amb el final de l'estiu havia aparegut un nou brot de pesta a la ciutat, hi no eren pocs els que l'abandonaven el mes de novembre, entre ells el lloctinent i la seva família que ho feien en direcció a Tarragona, i Joana, la filla natural del rei que ho feia a Cervera, acompanyada pel diputat militar. A la Generalitat les desavinences, que el rei havia posat sobre la taula no ajudaven a portar a terme les ordres reials. A més, les resistències dels acusats i les seves apel·lacions al rei també perjudicaven la imatge de l'abat de Poblet i els seus companys. Com havien fet el 25 de setembre, diputats i oïdors escrivien de nou al rei el 12 de novembre per posar-li al corrent de com portaven les seves instruccions. Per llavors ja estaven al corrent del malestar del monarca i de com aquest els acusava de deixar-se emportar pels seus interessos personals i de no ser capaços de consensuar una estratègia per redreçar la institució. Buscant justificar la seva

---

¹⁵²⁵ *Ibidem*, f. 160r.

¹⁵²⁶ "Si lo oydors passats han comesa culpa en no ferlo que per lurs officis eren obligats e si son obligats de justicia tornar los salarys, o pagar les despesses que per la dita examynacio convendra fer". *Ibidem*.

lentitud a l'hora de resoldre les qüestions plantejades pel rei en les seves ordres, l'escriuien per fer-li saber qui eren els que havien presentat recurs a les seves demandes. Els diputats li enviaven aquestes per que el monarca decidís que calia fer.¹⁵²⁷ Entre aquestes figuraven els diputats i oïdors de la primera diputació de Joan II després de la Guerra Civil, que recordem, havien cobrat el seu salari des del mes d'agost però que no havien exercit els seus càrrecs fins a desembre de 1473. També li enviaven la protesta de l'oïdor Joan Roig. Aquest havia estat escollit pel rei per representar al braç reial en el moment de la intervenció, però en aquell moment era conseller en cap de Barcelona. Roig havia cobrat el seu sou com a membre de la Diputació però no havia fet efectiu el seu càrrec a la Casa fins després de finalitzar el seu mandat al Consell de Cent a finals de novembre de 1488. Ara aquest presentava una protesta contra els seus companys amb l'argument que aquest li demandaven que retornés el sou d'aquells quatre mesos. Com en el cas anterior volien que el rei els digués que calia fer. Per altre banda el rei havia ordenat al General que es reunissin amb els seus advocats per estudiar qui havia de fer-se càrrec del salari del defenedor dels drets del General, Lluís Ros, la pròpia Diputació o els arrendadors. Aquests li responien que estudiant el cas, i veient que segons els capítols de la Casa no se li podia pagar dels ingressos ordinaris, s'havia decidit que es fessin càrrec del seu salari els arrendadors, al menys per aquell trienni. Els diputats també li feien saber que el consistori anterior havia estudiat en dues ocasions si l'ofici de defenedor era necessari o no, arribant a la conclusió que aquest era prescindible. Per aquest motiu, des de la Diputació, també li preguntaven al sobirà que feien amb el sou del Ros si suprimien el càrrec.¹⁵²⁸

Les desavinences entre Roig i els seus companys poden ajudar a entendre el que passaria uns dies després. A finals de novembre arribava a Barcelona una carta del monarca on es mostrava encara més disgustat per com anaven les coses a la Generalitat. Escrita el 15 de novembre des del reial contra Baza, on el setge contra els musulmans semblava no acabar mai, Ferran els recordava un cop més el motius pels quals els havia escollit i quina era la seva missió principal “vos havemos exortado diessedes forma que con vuestra diligencia e industria el redreço del General fuesse traydo al fin que desseamos por alcançar el qual vos havemos puesto en los officios que exercis”.¹⁵²⁹ I si insistia un cop més en aquest argument era per que sabia, gràcies als seus confidents,

---

¹⁵²⁷ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 228v-229v.

¹⁵²⁸ *Ibidem*, f. 229v.

¹⁵²⁹ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 170r. Hi ha còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 38r. Document 74.

que les seves ordres, no s'estaven complint, i que les discrepàncies entre els seus membres eren públiques “Ahora por diversas personas havemos sabido las discordias e diferencias que son entre vosotros los quales son ya muy publicas, e assi bien las causas de donde aquellas proceden, de lo qual conjeturamos que los negocios desse consistorio e que se tractan en el son profanados e divulgados”.¹⁵³⁰ A més, recordant les seves instruccions a Boscà, contraposava la pròpia forma d'actuar “no havemos havido respecto salvo al beneficio comun y a lo que la justicia ordena ny havemos perdonado a nadye no fecho excepcion de personas ahun que fuessen cosas que tocassen muchos que nos han fecho senyalados servicios stimando que las remuneraciones no han deser fechas de la cosa comun ny en danyo de aquella” al que estaven fent els responsables de la Generalitat “E somos certificados que en la exequcion de las dichas instrucciones cada uno de vosotros tiene studio y forma de salvar su amigo, su pariente, o aquel a quien se ha fecho deudor de peccunyas prestadas. E assi quando cada uno de vosotros quiere salvar al suyo y executar al otro a quien no tiene obligacion o conjuncion el otro no da lugar a ello de donde proçede que sehan de fazer entre vosotros complacencias y son salvados unos por unos y otros por otros en perjuicio del bien y redreço del General.” No tenia que haver estat fàcil pel rei veure que tots els seus projectes per redreçar la institució fracassaven per culpa de les persones escollides per liderar-la. Per aquest motiu els hi demanava que miressin en detall cada punt de les seves instruccions per veure quanta raó tenia en escriure'ls reprenent-los per trobar-se en el segon any del seu mandat i pel balanç tant pobre de la seva gestió.¹⁵³¹ I fins i tot es queixava de com rebien les seves cartes al consistori “las quales sabemos no fazen operacion alguna en vosotros como que tengays ya los oydos endurecidos dellas”.¹⁵³² Per reconduir la situació Ferran els hi deia que estaria molt present des d'aquell moment fins a la propera elecció de tot el fessin i per últim els ordenava que el contestessin a aquesta carta amb una relació detallada, capítol per capítol, de tot el que havien fet en relació a les instruccions de Boscà, afegint al final la signatura de cada diputat, oïdor i advocat “porque aquella sera el testigo para comprobar las palavras con las obras”.¹⁵³³

Podem pensar que la carta del monarca va fer el seu efecte entre els membres del consistori i especialment entre els diputats. Però el cert es que una setmana després que

---

¹⁵³⁰ *Ibidem.*

¹⁵³¹ “Considerat quan adelante soys del secundo anyo de vuestros officios sin haver fecho cosa alguna, o muy poco”. *Ibidem.*

¹⁵³² *Ibidem.*

¹⁵³³ *Ibidem.*

aquesta arribés a Barcelona, i sense contestar a les seves demandes, el conseller en cap Joan Payo Coello deixava la ciutat, fugint de la pesta, per dirigir-se al seu monestir. A més i en una nova prova que l'actitud del consistori no havia canviat després de la reprimenda reial el 15 de desembre, el mateix dia que arribava a Barcelona la notícia de la conquesta de Baza per les tropes del rei, Ferran els hi tornava a escriure, molest, per que encara no s'havia produït el relleu de Gabriel Capmany pel seu fill Joan con havia ordenat en la seva carta de primers de setembre¹⁵³⁴. Mentrestant i com havia fet l'abat de Poblet, el diputat militar Ivany de Castro marxava també per dirigir-se a casa seva, a Castelló d'Empúries, el dia 22.

Curiosament, un dia després el consistori responia a les acusacions del rei expressades en la seva carta del 15 de novembre. Queda el dubte de saber qui va ser l'autor però en aquell moment a Barcelona només es trobava el diputat reial Pere de Terrades, els oïdors i potser els advocats. En la missiva no s'estaven d'agrair-li el seu to recriminatori "com a virtuossimo Senyor quy de nosaltres esser be servit desige"¹⁵³⁵ per després advertir-lo que no esperes una resposta immediata a les seves demandes. El motiu, com li feien saber a continuació era la marxa del diputat eclesiàstic al seu monestir per passar les festes. Res es deia que aquest havia marxat després de l'arribada de la carta del rei i que segons el Dietari de la Generalitat havia precipitat la seva marxa per l'epidèmia de la pesta. A més li feien saber que havien decidit, donades les qüestions que els hi plantejava, no contestar de manera particular per fer-ho quan tot el consistori es pogués reunir, fet que no succeiria fins passades les festes quan tornés a Barcelona el diputat eclesiàstic.¹⁵³⁶ Per aconseguir-lo mentre, li feien saber que dies abans havien fet lluçions de censals per valor de tres mil lliures, la majoria de deutes que li eren deguts, al temps que continuaven pagant-se les pensions dels censals cada dia, com ell havia ordenat, i com ja li havien fet saber anteriorment.¹⁵³⁷

Problemes interns

---

¹⁵³⁴ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f.203r. La carta, del 5 de setembre a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 32v. Havia arribat a Barcelona el 29 de setembre.

¹⁵³⁵ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 230r.

¹⁵³⁶ "Encontinent molt alt senyor que arribat sia nos dispondrem en fer aquella e darem raho a vostra excelencia de totes coses de manera que com dit es creem sen tindra per servida".*Ibidem*.

¹⁵³⁷ Al final de la carta aprofitaven per anunciar-li que a la ciutat s'havia fet una gran celebració per la conquesta de Baza el dia 4. *Ibidem* f. 230v.

Un mes més tard, el 26 de gener de 1490 es dirigien de nou al rei per anunciar-li que havien escrit als diputats eclesiàstic i militar per que tornessin a Barcelona per poder reunir al consistori i respondre a les seves demandes, plantejades al novembre.¹⁵³⁸ Però el veritable motiu exposar-li els problemes que tenien amb els advocats Jaume Destorrent i Gaspar Vilana. No sabem qui va escriure la carta – a Barcelona seguien el diputat reial i els tres oïdors – però en aquesta es queixaven que tant un com l’altre es negaven a treballar amb l’argument que tenien ordres de consultar al rei de qualsevol decisió que es prengués en relació als censals lluïts preu per preu a l’entendre que tindrien un valor inferior en tots els casos. A causa de la seva passivitat, afegien, “les coses stan adormides car nosaltres en dits processos e execucions e altres coses de justícia sens lo consell llur procehir no podem segons volen los capitols e practiques de la diputacio per nosaltres solempnament jurats e jurades e encara que axi ho mane en les instruccions la majestat vostre”.¹⁵³⁹ Aquest enfrontament feia més evident els problemes interns i la situació de bloqueig en que es trobava la Generalitat, motiu pel que demanaven al monarca una provisió que facilités una sortida al problema.¹⁵⁴⁰

Una nova provisió, encara des de Baza, publicava el rei a finals de gener amb intenció de redreçar el funcionament intern de la Diputació. Ferran volia modificar el sistema pel que es regia el pagament de sous del oficials i ministres de la Casa. Així els hi ordenava que des d’aquell moment es paguessin aquests a càrrec del deutes cobrats i no de les rendes i els ingressos ordinaris, una mesura que buscava incentivar la seva feina per aconseguir redoblar esforços i recuperar els diners la Generalitat no havia cobrat en aquells anys.¹⁵⁴¹

El 6 de febrer l’abat de Poblet tornava a Barcelona, i el diputat militar, provinent de Castelló d’Empúries, ho feia el 19 del mateix mes. Les setmanes passaven i el fet que els responsables de la Diputació estiguessin de nou junts no va suposar cap novetat en relació a les exigències del sobirà. Aquest, mentrestant, des de Sevilla i un cop acabada la campanya militar donava resposta a finals de març a algunes de les qüestions que des

---

¹⁵³⁸ La carta mal compaginada es troba a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 237v-239r-239v.

¹⁵³⁹ *Ibidem*, f. 239r.

¹⁵⁴⁰ *Ibidem*. Des de la Generalitat també aprofitaven per felicitar al rei per les seves últimes conquestes d’aquell mateix mes com Almeria o Guadix.

¹⁵⁴¹ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 205v. Ferran també els hi demanava que revisessin si devien continuar pagant a la ciutat de Barcelona un censal de setanta sous que “se convertien segons se diu en utilitat de persones particulars e nos del comu de la ciutat”. El rei considerava que després de la seva constitució i les corts celebrades aquest havia finit pero que es pagava “per inadvertencia dels que han tengut lo carrech o per usar de complacencies”.

de la Generalitat li havien plantejat el mes de novembre, just abans que els recrimines la seva lentitud en proveir les reformes.¹⁵⁴² Tres eren els temes que els diputats havien posat sobre la taula. D'una banda volien que el rei els indiqués que calia fer sobre el sou que els diputats fidels al seu pare havien cobrat de més entre els mesos d'agost, quan havien d'haver deixat els seus càrrecs, i desembre de 1473, moment en el que es va escollir nou consistori. També demanaven la seva opinió en el plet sobre l'oïdor Joan Roig al que se li reclamava el salari del General que havia cobrat mentre era conseller en cap, tot i que el rei l'havia escollit per ocupar el càrrec en el moment de la intervenció. Per últim demanaven al monarca que els ajudés a solucionar el plet generat pel salari del sobrecolridor del General Luis Ros. Com recollien les instruccions de Boscà, Ferran no volia que se'l pagués de les pecúnies ordinàries amb la intenció que es fessin càrrec els arrendadors. Les peticions del consistori posaven de manifest quin a punt totes les decisions sobre el funcionament del General passaven pel rei. En aquest sentit i com també ordenava en la seva resposta pretenia que totes les decisions que prenguessin diputats i oïdors contessin amb el vist-i-plau dels advocats, persones d'extrema fidelitat al monarca i claus per dur a terme la seva intervenció. A la primera qüestió i després d'estudiar el cas amb el seu consell i de destacar que havien estat elegits pel seu pare, Ferran responia que havien de retornar els salaris cobrats de més, al no estar aprovats en corts i per no estar legitimada la Generalitat a fer-ho, però que es guardava la possibilitat de compensar-los en cas que en el futur es celebres un parlament.¹⁵⁴³ Del sou de l'antic conseller en cap, en aquell moment oïdor reial, afer que havia enfrontat als propis membres del consistori, els hi responia que escoltades les versions de Destorrent i Vilana i la del propi interessat, es decantava per que retornes els diners rebuts mentre ocupava els dos càrrecs al no estar contemplat el seu cas en les ordinacions de la Generalitat hi per estar "presente en la ciudad y no podia entrevenyr en las cosas de la Diputacion por ser conseller de la ciudad".¹⁵⁴⁴ Per últim i sobre qui s'havia de fer càrrec del sou del sobrecolridor Ferran els hi encarregava per poder prendre una decisió que l'enviessin tota la informació de la que disposessin, i amb el que era més important, la opinió dels seus advocats sobre el cas.¹⁵⁴⁵ El rei s'acomiadava

---

¹⁵⁴² ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 209r-210r.

¹⁵⁴³ "Siempre que celebraremos cortes nos plazera favoreçer les en su justicia ca es razon pues sirvyeron sean pagados por la dicha corte a quien pertanece y tiene poder para lo fazer y no vosotros que soys procuradores della, limytados e obligados a servir el dicho capitol e no tenyentes capitol special para haver constituido el dicho demasiado salario. *Ibidem*, f. 209v.

¹⁵⁴⁴ El rei destacava com els advocats "son deste mesmo parecer". *Ibidem*.

¹⁵⁴⁵ *Ibidem*.

exigint-los la diligència en la seva feina que no havien demostrada, afirmava, en tots els mesos que portaven en els seus càrrecs. També els hi demanava que evitessin tot tipus de “passions” i que davant qualsevol plet o dubte que no poguessin resoldre amb la col·laboració dels seus advocats l’escrivissin per donar-los una resposta.

Aquesta carta i les acusacions de diputats i oïdors contra Destorrent i Vilana, fent-los responsables de la lentitud de la Casa per resoldre els plets que s’anaven generant per les instruccions del rei, portaren a Ferran a escriure als advocats. L’últim dia de març els agràia les informacions que li feien arribar sobre les actuacions que s’estaven portant a terme des de la Diputació.¹⁵⁴⁶ El monarca els hi anunciava que els hi havia contestat sobre els tres afers plantejats, però que preferia no contestar-los sobre altres plantejats per ells, que no especificava, per no haver estat consultat pels diputats i en algun cas per no tenir informació suficient. Sobre les acusacions que ells eren responsables de la lentitud a l’hora de prendre decisions els responia que no es preocupessin i que continuessin treballant com fins aquell moment ho havien fet i sempre mirant pel benefici del General.

Una Diputació itinerant

Des de la tardor Barcelona patia una nova epidèmia de pesta que havia portat a molts a deixar la ciutat com era el cas del lloctinent Enric i la seva família que havien marxat a Tarragona a principis de novembre. D’immediat es van produir les primeres morts que continuaren al llarg dels mesos següents. Amb l’arribada de la primavera i davant el fet que l’epidèmia no remetia diputats i oïdors es reunien el 29 de març per decidir si abandonaven la ciutat. Així aprovaven mudar el consistori a Vilafranca del Penedès, acordant també que el 26 d’abril es trobarien tots en aquella localitat.¹⁵⁴⁷ Els efectes que tindria aquesta decisió en el funcionament diari de la Diputació perjudicarien encara més la seva imatge ja malmesa pels enfrontaments entre els seus membres i les discòrdies que es produïen amb els seus advocats. Els canvis de domicili dels seus responsables afectarien negativament a la tramesa de la correspondència i més especialment a la que el rei enviava a la Generalitat. Si Ferran no estava satisfet del seu ritme de treball ara encara tindria més motius per estar disgustat.

---

¹⁵⁴⁶ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 185r.

¹⁵⁴⁷ *Dietari de la Generalitat*, volum I, pàg. 263. L’oïdor militar Bernat Salvà no va assistir a la reunió del consistori.

Decidida la marxa, l'abat Payo Coello deixaria Barcelona el primer dia d'abril. Els seus companys Ivany de Castro i Pere Terrades arribarien a Vilafranca el dia 19. Com ells també ho farien l'escrivà major Antoni Lombard el 22, i el racional Bertran Boscà, el 25. El mateix dia fixat per retrobar-se, el 26 d'abril, entraven a la localitat l'abat de Poblet i els notaris i ajudants de Lombard, Joan Navarro i Miquel Benaula.¹⁵⁴⁸ Un dia més tard els tres diputats es reunien en consistori per organitzar la seva feina, mentre arribava a Vilafranca, l'ajudant de Boscà Joan, Steve.¹⁵⁴⁹

Aliè a tot això el rei es veia obligat, davant la passivitat de la Diputació, a reprendre la iniciativa en diverses matèries que devien ser abordades. Plantejades amb tota seguretat per Destorrent en la carta que Ferran acabava de respondre, aquest es dirigia al General per que les solucionessin. Els anteriors diputats havien ordenat que es confeccionessin llistes de tots els capbreus que la Diputació feia a les tres escrivanies. Les dels mestre racional i el regent els comptes s'havien fet, lo que havia permès liquidar-los, però faltava concloure el de l'escrivania major. Ara tenia notícies que aquest estava finalitzat, motiu pel que demanava a diputats i als advocats que ajudessin a Lombard a liquidar-los també.¹⁵⁵⁰ Un altre assumpte al que feia referència el sobirà era una queixa que havia rebut del Consell de Cent per la qual la Generalitat es negava a pagar-los la part que els corresponia de les quantitats que rebia dels creditors del dret de la cera i que per capítols de cort havien d'entregar a la ciutat. A més tampoc volien pagar els sous dels que s'encarregaven del seu control i recaptació. Molest per l'actitud dels diputats, el 20 d'abril, els hi requeria a complir amb les seves obligacions tant amb la ciutat com amb els afectats, tot i que obria la porta a que presentessin un recurs.¹⁵⁵¹ El problema entre els membres de Diputació també donaven mals de cap a Ferran. El regent dels comptes, Joan Fuster, s'havia dirigit a la cort després de sentir un rumor que el sobirà havia demanat informació sobre el plet obert al consistori entre ell i el germà del notari i escrivà del General, Joan Navarro. Una afirmació que de confirmar-se, segons el regent, el perjudicaria. A més afegia que temia que la causa pogués resoldre's per persones poc parcials fet que portava a demanar al rei que revisés personalment la causa. Ferran ordenava que el plet passes a persones lliures de tota sospita i que pronunciessin el seu veredict sense la seva intervenció. Només en el cas que una de les

---

¹⁵⁴⁸ Aquest últim, segons els capítols de la casa i les ordres del rei, hauria d'haver abandonat el seu ofici beneficiar-se dels arrendaments en els triennis anteriors.

¹⁵⁴⁹ *Dietari de la Generalitat*, volum I, pàg. 264.

¹⁵⁵⁰ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 185v.

¹⁵⁵¹ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3665, f. 213r.

dues parts presentés recurs, puntualitzava, volia que se li fes arribar el dictamen a la cort.¹⁵⁵²

Però si hi havia un assumpte que en aquells dies donava molts problemes al rei era sens dubte el tracte que la Generalitat estava donant als arrendaments i als seus responsables. En les últimes setmanes havia rebut moltes queixes tants del principal arrendador del Principat, el comte de Cardona, com de la resta d'arrendadors. Per una banda aquestes venien donades per la intenció dels diputats de controlar tot allò que tingués a veure amb els arrendaments, fins al punt de prohibir sense motiu aparent les entrades de les llanes que arribaven d'Aragó. Per un altre es multiplicaven les crítiques per la seva falta d'afany a l'hora de perseguir els fraus que s'estaven produint, i fins i tot per la manca de protecció que els responsables de les recaptacions trobaven per part de la Diputació. Per resoldre la situació Ferran enviava una sèrie de cartes als diputats. En primer lloc els hi exigia que revoquessin la prohibició d'entrada de les llanes per injusta e indeguda i que actuessin amb justícia per evitar situacions com aquesta.¹⁵⁵³ A més, i en una altre lletra, els hi ordenava que s'apliquessin en la persecució de fraus en els arrendaments davant l'evidència que degut a la seva "relaxació" i a les poques condemnes, aquest estava augmentant de manera considerable.¹⁵⁵⁴ A més també els hi exigia que perseguissin i condemnessin a tots aquells que no respectessin als arrendadors o als seus oficials.¹⁵⁵⁵ En relació a la protesta del conestable Joan Ramon Folc, aquest li havia fet saber que es considerava agreujat i perjudicat com la resta dels arrendadors per la intenció del General de controlar tot el càrrecs vinculats al cobrament d'impostos, el rei els exigia que no es quedessin al marge i que "observeu e façau observar als dits condestable e sos persones arrendadors del dit General los capitols del dit arrendament sobre aço disponents, e ab los arrendadors concordats efermats, no fent per res ne donant loch al contrary, si nostra gracia e servey tenyu cars".¹⁵⁵⁶ Una

---

¹⁵⁵² ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 186r.

¹⁵⁵³ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 66v-67r.

¹⁵⁵⁴ "Per causa de la poca execucio de les penes que incorren los qui cometen e fan fraus als drets del General de aqueix nostre Principat, e encara per les gracies o relaxacions que vosaltres feu de aquelles segons som informats es donar atrevymnt o occasioa de continuar crexer e fer se cascum dia altres maiors fraus e abusos en los drets del dit General, no pagant, amagant e robant aquells, o altrament defraudant aquells lo que redunda en gran evident dan, perdua e perjudici dels arrendadors del dit General e encara es anichilar e destruir los dits drets de aquell". *Ibidem*, f. 66r.

¹⁵⁵⁵ "Encarregam, e manant vos molt stretament que sens acceptacio de persones, e comport de algu procehiau e aventeu contra totes e sengles persones quy hauran injuriat o maltractat los dits arrendadors oficials e ministres o algu o alguns de aquells e a deguda punycio e castich". *Ibidem*, f. 67v.

¹⁵⁵⁶ *Ibidem*, f. 68v.

amenança aquesta, cada vegada més habitual per un consistori que havia estat intervingut pel monarca.

La gestió dels diputats s'estava deixant notar de múltiples maneres, especialment des que la Diputació va rebre les instruccions de Boscà. Des de llavors els plets es succeïen i eren molts els que no dubtaven, com hem vist, en escriure al rei per demanar la seva mediació. Entre aquests també figurava el comte de Cardona i Prades que s'havia dirigit al monarca per dos plets que tenia oberts. Per una banda el General li demanaven els diners equivalents a cent trenta dietes cobrades quan era diputat, diners que afirmava ja li havien descomptat els seus antecessors d'una ferramenta de la Diputació que el seu pare va utilitzar en una galera que s'enfonsa en temps del rei Alfons. Per un altre banda el consistori havia obert una causa contra ell per certs fogatges que van cobrar els seus arrendadors: el notari Joan de Cardona i el mercader, Joan Satorre, i que considerava que havien de ser exigits a aquests i no a ell. Donades aquestes explicacions el conestable li demanava al monarca que fos absolt d'aquestes causes, mentre que totes aquelles que s'obrissin contra ell en el futur restessin suspeses fins que tornés al Principat o ell marxés a la cort. Després d'estudiar les seves demandes i per evitar que situacions com aquesta es tornessin a produir Ferran ordenava a diputats, oïdors i advocats que totes les causes en les que aparegués aquest fossin instruïdes amb tot detall i que abans de donar a conèixer el veredictes se li enviés tota la documentació del cas amb la sentència i un sobre tancat amb el vot i la opinió dels seus advocats. El sobirà a més especificava que volia rebre totes les causes en qualsevol lloc on es trobés i que aquesta fos dirigida al seu vicecanceller Alfonso de la Cavalleria per que pogués se estudiada pel seu consell i donar-los la seva resposta.¹⁵⁵⁷ Però allò que valia per la Diputació no tenia per que ser igual pel seu rei. Un dia després d'escriure a la Diputació per reprendre'ls per immiscir-se en els nomenaments que feien els arrendadors, Ferran escrivia a Cardona per anunciar-li que havia decidit anomenar a Joan Estela sobrecollidor dels drets de les generalitats en lloc de Joan Llorenç condemnat per frau, i que així li feia saber com li demanaven els seus criats. A més el sobirà afegia que si aquest només havia perdut el càrrec i no havia sofert un càstig més

---

¹⁵⁵⁷ *Ibidem*, f. 64v-65v. Amb les especificacions sobre l'enviament de les cartes de Destorrent i Vilana, el rei es garantia informació privada del seus confidents sobre els plets abordats i sobre la posició de la resta de ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 2r. El diputat militar Joan Gralla havia demanat al rei aquest càrrec per Estela, com el propi Ferran li membres de la Diputació.

greu era per ser criat seu i del seu pare, motiu pel que esperava que no possés cap impediment al nomenament.¹⁵⁵⁸

A Vilafranca del Penedès seguien arribat els membres de la Casa de la Diputació. El dia a dia de la institució, lluny de Barcelona, i amb tantes i diverses ocupacions no tenia que ser gens fàcil. El 3 de maig entraven a la localitat el regent dels comptes, Joan Fuster, i l'advocat de la Casa, Jaume Destorrent. Potser veient la situació, i davant la presència dels primers casos de pesta entre els seus habitants, l'antic conseller de Barcelona empenia de nou el camí tres dies després per dirigir-se a les seves possessions. La situació es deteriorà de forma ràpida a la vila per que pocs dies després, el 14 de maig, s'enviava a Cervera en una missió de dos dies al porter Antoni Ferrar amb l'objectiu de preparar allotjaments de cara a un nou trasllat del consistori.¹⁵⁵⁹

Mentre tot això passava a Catalunya, des de Sevilla el monarca no deixava de prendre decisions sobre el funcionament de la Diputació. Als problemes que anaven apareixent es sumava un altre constant: el del personal de la casa i la renovació dels seus càrrecs. Dos casos centraven en aquells moments l'interès del monarca, destacables el primer per la fidelitat que el rei mostrava envers aquells que l'havien servit tant a ell com a la seva família en els seus pitjors moments, i un altre que mostrava com havia funcionat el repartiment d'oficis en la dècada passada. En relació al primer, el rei havia ordenat en les seves instruccions a Boscà que l'ofici d'exigidor de deutes del general, que tenia Franci Morer, quedés extingit en el moment de la seva mort, però ara aquest havia demanat per al seu gendre Guillem Ramon Soler, que s'encarregués del seu ofici a causa dels seus problemes de salut. Trobant raonable la seva petició i tenint en compte que el pare de Soler havia protegit a Ferran en el setge de la Força Vella de Girona, com recordava el propi sobirà, donava instruccions als diputats per que donessin d'immediat l'ofici al gendre i que estudiessin a continuació si veritablement l'ofici podia desaparèixer a la mort de Morer. També ordenava que li enviessin les conclusions per estudiar-les amb el seu consell, mentre ordenava que el càrrec es mantingués fins la mort de Morer, moment en el que es prendria una decisió definitiva sobre la seva continuïtat.¹⁵⁶⁰ El segon plet es centrava en l'ofici de guarda dels drets d'entrades i

---

¹⁵⁵⁸ reconeixia al comte.

¹⁵⁵⁹ *Dietari de la Generalitat*, volum I, pàg. 264. Amb tot, el dia 28 encara arribava a Vilafranca l'oidor reial, Joan Roig.

¹⁵⁶⁰ A més s'especificava que en el cas que l'ofici no fos abolit aquest seria per Soler. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3570, f. 4v-4r i ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f.46r. Sobre la presència dels Soler a la Força, Sobrequés recull la presència d'un jurista, Ramon Soler, entre els

sortides del General en la plaça de mar de Barcelona. La passada tardor, Gaspar Peiró, l'oïdor eclesiàstic, havia demanat pel seu nebot aquest càrrec després que el seu propietari, Pere de Soldevila, quedés impedit per desenvolupar-ho. El rei estava d'acord en que aquest pogués ocupar-lo, però al morir Soldevila un tal Bernat Capell havia escrit al sobirà per informar-lo que ell, amb l'aprovació dels advocats dels General, compartia el càrrec amb Soldevila des del 28 de maig de 1479, sense cobrar i amb el compromís que si aquest moria l'ofici seria per ell. Però amb l'òbit del guarda de mar, els diputats l'havien expulsat després de deu anys en l'ofici per a col·locar com a titular a Gerònim Peiró. Dirigint-se als diputats, Ferran no podia evitar el seu malestar pel que aquests havien fet “si axi es com dessus nos es stat narrat, tenyn de vosaltres gran admiracio per haver fets tals procehiments”¹⁵⁶¹ i ordenava que s'encarregués d'immediat una investigació a persones neutrals que escoltessin a les dues parts. Com en els casos anteriors demanava que abans de fer publica la seva sentència enviessin tot el plet a la cort per ser estudiada.¹⁵⁶² Aquest era un altre cas evident que membres de la Diputació utilitzaven els seus càrrecs per col·locar familiars sense tenir en compte les situacions i precedents anteriors i on fins i tot s'obviava informació al monarca per aconseguir els seus interessos particulars.

Les queixes per la gestió de la Diputació es multiplicaven hi no eren només de particulars o membres de la pròpia institució. Fins i tot ciutats com Girona protestaven davant el rei per la forma d'actuar de la Generalitat intervinguda. El jurats de la ciutat escriviren al monarca en representació de la vila i de tot l'Empordà per a denunciar que els responsables del cobrament dels drets de les generalitats tenien ordres d'acceptar la moneda pròpia, com el pacífic, i no la de Barcelona. La primera estava molt devaluada pel fet d'estar la frontera molt a prop i després de més de set anys d'utilitzar principalment la segona. Per aquest motiu demanaven continuar utilitzant la moneda de la capital com havien fet fins a llavors. Des de la Cancelleria Reial s'ordenava als diputats que tornessin al sistema anterior de cobrament per a evitar les queixes dels gironins, advertint-los que en el cas que dels jurats tornessin a queixar-se davant el rei es veurien obligats a intervenir.¹⁵⁶³ Unes instruccions i una amenaça que no arribarien a

---

membres del grup burocràtic i domèstic que defensaren a la reina i al seu fill. SOBREQUÉS, *La Guerra Civil...* vol. I, p. 191.

¹⁵⁶¹ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f.54r.

¹⁵⁶² *Ibidem*, f. 54v.

¹⁵⁶³ “Car en tal cas per nos hi seria provehit de forma que la justícia sera rectament administrada e del que fet sera per vosaltres nos donareu avis” ACA, Cancelleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 4v-5r i còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f.78r.

mans dels diputats fins quasi un any després de ser escrites, el mes de maig de 1491. Era la conseqüència dels seus diversos canvis de domicili del General a causa de la extensió de la pesta per tot el país. Un fet que no ajudava gens a l'intercanvi d'informació entre el rei i la Diputació i que contribuiria a enrarir les seves relacions, empitjorant, a més, la imatge ja deteriorada de la institució.

La situació a Vilafranca del Penedès anava empitjorant per setmanes. Els casos de pesta eren nombrosos i era perillós seguir a la localitat. Així ho va veure el propi Destorrent després de tornar a la vila el 2 de juny. Dos dies després decidia marxar a la seva casa de Gelida.¹⁵⁶⁴ Al dia següent, 5 de juny, i davant el fet que augmentaven els morts causats per l'epidèmia, reunit el consistori amb l'absència del diputat reial que havia marxat a Girona, i de l'oïdor eclesiàstic, decidien, després de descartar Cervera, traslladar el consistori a Montblanc on tenien previst retrobar-se el 15 d'aquell mateix mes. El dia 7 el diputat eclesiàstic, sense esperar als seus companys, i acompanyat pel mestre racional deixaven la vila per arribar un dia després a la capital de la Conca de Barberà. Mentrestant arribava a Vilafranca l'oïdor eclesiàstic Gaspar Peyró on es reunia amb els seus companys i amb Ivany de Castro, l'únic diputat que encara seguia a la vila. El dia previst arribaven a Montblanc el diputat militar i els oïdors. Amb ells anaven l'escrivà major, Antoni Lombard, i el regent dels comptes, Antoni Fuster. Tot el grup, seguint les informacions del dietari del General es va instal·lar en el convent de Sant Francesc. Aquell mateix dia, i amb permís de l'abat Payo Coello, deixava la localitat el mestre racional que marxava a Tortosa per la mort del seu parent Joan Valentí Boscà, responsable de la drassana de Barcelona i oïdor militar del trienni 82-85. Cap dels dos advocats de la Casa es trobaven amb el grup que, recordem, necessitaven del seu vist-i-plau per realitzar la majoria de les seves gestions. Mentre Destorrent seguia a Gelida el 22 de juny arribava a la ciutat des de Barcelona l'altre advocat, Gaspar Vilana. Aquest volia reprendre el seu treball, fet que acontentar als diputats, però la notícia que la seva dona acabava de morir per la pesta, portà als regidors de la vila a prohibir la seva entrada. Per solucionar la situació des del consistori se li va proposar passar uns dies en una vila pròxima fins que quedés descartat que havia estat contagiada. L'advocat així ho va fer.¹⁵⁶⁵ El 29 de juny, diputats i oïdors es dirigien al rei per comunicar-li que degut a l'augment de morts a causa de la pesta havien decidit traslladar-se a Montblanc. També

---

¹⁵⁶⁴ Aquella mateixa jornada moria a Barcelona a causa de la pesta l'ajudant del regent dels comptes, Pere Benet Jornet.

¹⁵⁶⁵ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 265.

li demanaven que en compliment de les seves ordres i degut a la mort de l'ajudant del regent dels comptes, Pere Jornet, i del collidor dels drets de la bolla, Joan Verdera, que els enviés una provisió amb instruccions per a cobrir els dos oficis.¹⁵⁶⁶

Mentrestant, i com si Ferran estigués informat puntualment del canvis de residència dels membres de la Diputació i de lo difícil que era que tots estiguessin junts, es dirigia a ells per demanar-los que pel bé de la institució fessin un esforç i “steys todos juntos en un lugar, porque mejor y mas comodamento podays entender en todo lo que fuere servicio nuestro y beneficio del dicho General”.¹⁵⁶⁷ Però a més, i aquests era el veritable motiu del seu requeriment, volia que prenguessin mesures contra determinats arrendadors després que li arribessin informacions que aquests no entregaven diàriament la seva part de la recaptació a la Generalitat com estava fixat en els seus contractes. El pitjor d'això era que aquests retenien una quantitat que podia rondar entre les vuit i les deu mil lliures, uns diners que considerava el rei, podien anar, en el cas de entregar-se puntualment, a pagar les lluïcions del General, evitant a més pagar els interessos. Pel monarca ells eren els culpables de la situació, després de les informacions que li havien arribat del comte de Cardona i altres arrendadors, per no insistir i exigir els diners als responsables dels endarreriments, i el que encara era pitjor, per la sospita de possibles complaences amb aquests. La solució passava per obligar a tots els implicats que entreguessin puntualment les quantitats recaptades i que des de la Diputació es fessin d'immediat lluïcions per reduir les partides que es dedicaven al pagament d'interessos.

La reunió del consistori a Montblanc no va millorar les coses. L'advocat del General, Gaspar Vilana, seguia sense poder entrar a la ciutat i a sobre, el dos de juliol, moria de pesta el porter Antoni Ferrer, l'encarregat de buscar allotjaments pel consistori en les últimes setmanes. Al problemes per gestionar el dia a dia de la Diputació i l'absència dels diputats es van sumar de nous. Les cartes del rei van començar a arribar més tard, en ocasions amb retards que podien arribar a ser de quasi un any, a més els diputats i oïdors esperaven les ordres del rei per cobrir les places que anaven quedant vacants a causa de les morts provocades per l'epidèmia.¹⁵⁶⁸

El rei no va deixar d'aprofitar l'oportunitat que li donaven les baixes que s'estaven produint per continuar col·locant a persones elegides per ell. Coneguda per

---

¹⁵⁶⁶ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f.231r.

¹⁵⁶⁷ *Ibidem*, f. 45r. Document 75.

¹⁵⁶⁸ A l'exemple de la carta ja citada que no arribaria fins al mes de maig del any següent afegim un altre dels molts que hem trobat. De dos cartes enviades per Ferran des de Còrdova els dies 3 i 5 de juliol donant noms per ocupar càrrecs, la primera arribaria als diputats el 21 de gener, la segona en canvi ho faria el 14 d'agost.

Ferran la mort de Boscà es va dirigir d'immediat als diputats per ordenar-los que anomenessin drassaner de la drassana de Barcelona al regent de la seva tresoreria, Jaume Monfort.¹⁵⁶⁹ Més interessant es veure la connivència entre el monarca i l'abat de Poblet per assegurar-se el nomenament dels substituït de l'ofici d'ajudant del regent dels comptes. En dues cartes escrites el mateix dia, el 7 de juliol, Ferran ordenava per una banda a la Diputació, recordant el seu compromís fixat en les instruccions a Boscà, que fos el diputat eclesiàstic qui s'encarregués de buscar al substituït de Pere Jornet, mentre que per altre li confirmava a Joan Payo que “suggerís” als seus companys que escollissin al seu mestre sala, Joan Aymeric, qui de part seva havia demanat el càrrec al rei.¹⁵⁷⁰ Curiosament en una tercera carta del mateix dia ordenava al consistori, després de la dimissió d'un dels oficials encarregats del drets de bolla i plom de Cervera que col·loquessin en el seu lloc a un tal Miguel Despons, del que no es donava cap detall.¹⁵⁷¹

Diputats i oïdors en vista que Gaspar Vilana no havia entrat encara en Montblanc i que Jaume Destorrent no es reincorporava a la seva feina, van decidir buscar dos advocats que poguessin substituir-los i continuar així amb la seva feina. Els escollits van ser dos ciutadans doctors en lleis que es trobaven a la localitat fugint de la pesta, Hugo de Mijavila, de Tarragona i Gerònim Albanell, de Barcelona, home vinculat als Destorrent.¹⁵⁷² Abans de fer aquests nomenaments, tant el diputat eclesiàstic com els alts oficials presents a Montblanc escriviren al rei i al seu secretari Joan de Coloma.¹⁵⁷³ Així els informaven sobre les vacants que s'havien produït a causa de la pesta i de la seva intenció de buscar uns substituïts pels advocats. En qüestió de pocs dies, el 20 de juliol, divuit dies després de la mort del porter de la Generalitat, el 20 de juliol, Ferran ordenava als diputats que Jaume Pobla, per qui havia demanat feia temps el primer ofici que quedés vacant, ocupés la seva plaça.¹⁵⁷⁴ En un nou gest calculat, que

---

¹⁵⁶⁹ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 13v i còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 47r.

¹⁵⁷⁰ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666. La carta a la Diputació es troba a 13v i la de l'abat a 14r. Document 76.

¹⁵⁷¹ *Ibidem*, f. 14r.

¹⁵⁷² *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 265. Segons Carme Riera potser era fill de Nicolau Albanell, advocat de la Diputació i col·laborador de la reina Juana Enríquez. BATLLE, C. “La oligarquia de Barcelona a finals del siglo XV...” p. 333, nota 40. *Acta Historia et Archaeologica Medievalia*, n. 7-8.

¹⁵⁷³ En la seva carta de resposta el funcionari reial els agraeix les informacions sobre els oficis que han quedat vacants per la mort dels seus titulars. A una protesta d'aquests pel fet que les seves cartes al monarca no arriben o ho fan tard aquest els hi respon que això es deu a que no li envien sempre a ell. ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 51r.

¹⁵⁷⁴ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 14v i còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 51v.

demostra fins a quin punt el monarca dirigia la partida com si es tractés d'un joc d'escacs donava instruccions a la Diputació per que s'encarregués l'ajudant del regent dels comptes, el recent escollit Joan Aymerich, de buscar un substitut al collidor dels drets de la bolla, Joan Verdera.¹⁵⁷⁵ Dies després contestava als diputats per dir-los que tot i que havia rebut algunes propostes seves per substituir als companys morts, ell havia compromès les places amb altres persones, però que en el futur tindria en compte les seves recomanacions. Sobre l'absència dels advocats, es mostrava obert a acceptar que fossin substituïts.¹⁵⁷⁶ Per la seva part a l'abat Payo li agràia les seves informacions sobre els problemes que a causa de la pesta s'estaven produint per portar a terme les lluïcions que el rei demanava es fessin amb els ingressos dels arrendaments. Millor notícies arribaven de Girona on, gràcies a les gestions portades a terme pel diputat reial i veí de la ciutat, Pere Terrades s'havia consensuat una taula de canvi per acabar amb els problemes que s'havien produït en la recaptació dels impostos fins a llavors.¹⁵⁷⁷

Finalitzades les seves gestions el diputat reial es retrobava amb els seus companys el 31 de juliol. La situació a Montblanc per aquells dies, en ple estiu, era similar a la de Vilafranca del Penedès. El 2 d'agost i degut també a la pesta moria aquest cop l'ajudant de l'escrivania major, Marc Busquets, i un dia més tard, reunit el consistori en ple, es decidia marxar aquest cop a Cervera. Fugint de la localitat els membres de la Diputació es refugiaren al monestir de Poblet, abans d'instal·lar-se provisionalment a la vila de Verdú mentre que enviaven, davant la falta de oficials menors, al seu mestre racional a la capital de la Segarra per que busqués allotjaments e informés als paers de la seva pròxima arribada.¹⁵⁷⁸ El 18 d'agost entraven a la localitat els tres diputats, acompanyats de l'oïdor eclesiàstic, els advocats interins Albanell i Mijavila. Amb ells també hi anaven l'escrivà major, el mestre racional i el seu ajudant, el regent los comptes i el procurador del General.¹⁵⁷⁹ Uns dies més tard ho faria l'oïdor reial.

---

¹⁵⁷⁵ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 14r i còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 48v.

¹⁵⁷⁶ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 14v i còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 52r.

¹⁵⁷⁷ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 15r. El comte de Cardona com veurem més endavant havia informat al rei que els arrendadors tenien problemes per efectuar els seus pagaments.

¹⁵⁷⁸ Després de la mort de Ferrer, els diputats ordenaren a Antoni Loret, un altre porter de la Casa que es trobava a Lleida, que es reunís d'immediat amb ells. Així ho feia el 14 d'agost. *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 265.

¹⁵⁷⁹ *Ibidem*. Davant la negativa de Destorrent i Vilana a seguir al consistori els diputats iniciaren accions contra ells però el rei els va escriure per comunicar-los que aquests li havien escrit justificant la seva

Mentre això succeïa, des de Còrdova, el rei donava noves instruccions als diputats en relació a les places que anaven quedant vacants a causa de la mort per la pesta dels seus titulars. Així en dues cartes que arribarien a Cervera en els primers dies de setembre, Ferran ordenava que la plaça de veguer fos atorgada a Jaume Oller¹⁵⁸⁰, al temps que els recordava que havia acceptat la petició de Franci Morer per que el seu gendre ocupés el seu càrrec amb la condició que desaparegués quan morís el primer. En la segona rectificava la seva petició que la plaça de drassaner fos per Jaume Monfort després de assabentar-se que Joan Valentí Boscà tenia un fill gran que podia ocupar la plaça. Amb tot el rei demanava al consistori que estudies, en compliment de les seves amplies instruccions de l'any anterior, si aquest ofici era necessari per que es comentava “que el que lo tiene otra cosa no haze salvo llevar el salario”, fet molt perjudicial afegia pel General.¹⁵⁸¹

Però més enllà del interès del sobirà en anar controlant la renovació de càrrecs del General, el cert és que la situació del Principat en aquells dies de l'estiu de 1490 era greu. La pesta no remetia i eren moltes les persones que patien les conseqüències d'una epidèmia que no semblava tenir fi. A més situacions com aquesta repercutien en una economia molt dèbil que patia d'immediat les seves conseqüències. Conscient d'això el conestable s'havia dirigit a Ferran per fer-li saber que la situació era tant delicada degut a l'extensió de l'epidèmia i l'augment de les mortalitats que els ingressos pels drets de les generalitats havien caigut en picat i que els arrendadors ja no estaven en condicions de pagar les tèrcies, dia a dia, com es feia abans de la pesta. En resposta a la seva petició el rei ordenava als diputats que donessin més marge als arrendadors per que fessin els seus pagaments evitant qualsevol acció contra ells donades les circumstàncies. També els hi demanava la seva opinió sobre el que calia fer en el futur.¹⁵⁸²

A la cort havia arribat la notícia de la mort del ajudant de l'escrivania major Marc Busquets. D'immediat, havien passat només disset dies des de la seva mort, i

---

absència. Però a més els hi demanava “que si esto no repugna a justicia ny al juramento por vosotros prestado no sea fecha novedad alguna por la causa sobredicha en el exercicio de sus officios pus daque adelante ellos fagan y continuen lo que son tenydos y obligados como es de razon”. ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 20r No deixava de ser una manera elegant de pressionar-los i evitar qualsevol acció en contra d'uns homes que li eren molt útils als seus interessos.

¹⁵⁸⁰ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 17v i còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 47v.

¹⁵⁸¹ En aquest cas Ferran era partidari que es conservés la tradició que els oficis passessin de pares a fills. ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 19v-20r i còpia a ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 49v.

¹⁵⁸² ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 55r. Document 77.

potser per la importància del càrrec, ajudant d'Antoni Lombard l'escrivà major de la casa, el monarca ordenava que ocupés el seu lloc el seu escrivà Bartomeu Ferrer.¹⁵⁸³ La mateixa instrucció donava a l'abat de Poblet en un gest on, a diferència dels casos anterior, res feia per dissimular la seva determinació per controlar el càrrec.¹⁵⁸⁴ Era evident que no tots els oficis eren iguals a ulls seus dintre de la Casa de la Diputació, i que res anava impedir-li controlar tota la seva estructura. Exemple d'aquesta afirmació es que pocs dies després tornava a escriure als diputats, des de Guadix, per a reafirmar la seva voluntat que la plaça fos per l'escrivà reial després que anés a entrevistar-se amb ell el fill de Busquets. El monarca, a més advertia que no fessin res per aquest o dilatessin l'elecció de Ferrer per que res li faria modificar la seva decisió.¹⁵⁸⁵

La Generalitat respon a les crítiques

L'estada dels tres diputats a Cervera va permetre a aquests abordar en conjunt i amb els seus companys tots aquells temes que estaven pendents de resoldre des de feia mesos. Als problemes causats pels diferents trasllats del consistori es sumava l'absència dels dos advocats de Casa fet que també havia repercutit en el seu funcionament. Amb l'elecció provisional de Albanell i Mijavila s'havia resolt la situació, tot i que el segon va renunciar a la feina des d'Esplugues de Francolí on s'havia traslladat a finals d'agost.¹⁵⁸⁶ A finals de setembre de 1490 el consistori es dirigia al monarca on donaven resposta a molts dels correus i peticions que havien arribat des de la cort entre març i mitjans d'agost.¹⁵⁸⁷ D'aquesta forma la Generalitat pretenia millorar una imatge molt criticada, fins i tot pel propi rei, a causa de la seva passivitat i falta d'iniciativa per a redreçar la institució. Com havia fet Ferran II amb les seves instruccions a Boscà, l'abat Joan Payo i els seus companys contestaven amb detall totes les seves demandes. Tampoc faltava una disculpa per la tardança en les seves respostes, que atribuïen a la pesta, als canvis de domicili del consistori i a l'absència dels advocats "los quals no

---

¹⁵⁸³ ACA, Cancilleria, diversorum sig. secreti 3570, f. 27v.

¹⁵⁸⁴ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 15r (segona numeració).

¹⁵⁸⁵ ACA, Cancilleria, diversorum sig. secreti 3570, f. 28r i ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N-926, f. 52v. Poques setmanes abans el rei i en relació a l'ofici de drassaner el rei s'havia mostrat partidari de respectar la norma que fixava que els càrrecs podien passar de pares a fills. Nota 231.

¹⁵⁸⁶ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 266.

¹⁵⁸⁷ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N-926. Aquest carta apareixia desordenada, aporten la correlació d'imatges seguint la seva correlació correcta: 388, 389, 380, 381, 383, 384, 385 i 386. Document 78. Per a garantir-se que aquesta arribés el mes aviat possible al rei enviaven un correu propi.

havem poguts haver per molt los haïam demanat”.¹⁵⁸⁸ El primer assumpte que volien aclarir amb el rei era la demanda que aquest els havia fet el mes d’abril, a petició del Consell de Cent, per que paguessin la part que els pertocava del que rebien dels creditors del dret de la cera, així com el sou d’aquells que s’encarregaven a la ciutat del seu control i la seva recaptació. Per si no estaven d’acord amb la demanda de la ciutat, el sobirà havia deixat oberta la possibilitat d’un recurs, opció a la que els diputats s’acollien, presentant un memorial on justificaven la seva posició. A més s’havia portat a terme una investigació interna de la que també s’aportaven unes conclusions. Adjuntats els dos documents, sol·licitaven a Ferran que fos ell qui prengués la decisió que considerés més adequada, en un nou exemple del grau de submissió al que havien arribat els responsables de la Diputació. Sobre un altre de les seves demandes: el sou que l’oïdor reial en exercici, Joan Roig, havia cobrat del General durant els quatre mesos de 1488 quan encara era conseller en cap, els seus companys anunciaven a Ferran que havien decidit descomptar-li del sou, fet que reconeixien l’havia molestat fins al punt que “se clame de nosaltre dihent haver lo tretat ab molt rigor per haver lo executat sens haver lo oyt en sa justícia”.¹⁵⁸⁹ Reclamació a la que contestaven justificant-se afirmant que si així havien actuat era per complir els manaments reials. Sobre aquest afer afegien per últim que estaven disposats a atendre el seu recurs per fer-lo arribar a la cort juntament amb la posició del General, de manera que fos allà on es pogués tancar definitivament el plet. Del mes d’abril eren altres dos temes plantejats pel sobirà: la demanda presentada contra el comte de Cardona, pels sous cobrats quan era diputat, i la seva petició per que fossin aixecades totes les prohibicions al comerç de llanes provinents d’Aragó com exigien els arrendadors. Ferran volia que els diputats tiessin endavant amb tots els plets pendents per que, considerava, era molt el temps que s’havia perdut des de la intervenció reial. En relació al conestable, els diputats i els oïdors, conscients del malestar del noble i dels últimes advertències del sobirà es limitaven a deixar en les seves mans tot allò que estigués relacionat amb ell.¹⁵⁹⁰ Sobre les queixes dels arrendadors, els responsables del General, responien que aquestes eren injustes per que ells ho havien prohibit el seu pas, assegurant fins i tot que ells sempre havien

---

¹⁵⁸⁸ *Ibidem*, imatge 388. Els diputats utilitzaven precisament aquests arguments per justificar que encara no s’havia pres cap decisió sobre el salari cobrats entre agost i setembre de 1473 pels diputats d’aquell temps i pel sou del defensor dels drets de les generalitats Lluís Ros, demandes que el rei havia fet al març..

¹⁵⁸⁹ *Ibidem*. Amb tot els diputats estaven molestos amb els advocats, entenem que Destorrent i Vilana, per que havien enviat els seus informes sobre Roig al rei sense que aquest hagués pogut defensar-se, petició que feien arribar al rei.

¹⁵⁹⁰ “Axi que no poriem declarar en causa alguna contra dit comte placie a vostra majestat nos man scriure lo que vol fessam, e axi se fara axi com per vostra excelencia sera manat”. *Ibidem*, imatge 389.

facilitat el seu pas. Buscant una justificació a les crítiques afirmaven que si aquests els havien acusat i criticat era per que ells perseguïen els seus fraus, cosa que no feien els seus antecessors. Sense entrar en detalls afegien:

“Creem haver fer e fet lo degut contra los quy havíem sebut hagem injuriat mynistre algu del General que dits arrendadors se son injustament clamats e los actes fets mostren no y som en culpa alguna, e donam los oficis de cullidors vaquants aquy lo dit comte nos presente segons los capitols del arrendament com se pot veure en les provisions fetes de dits oficis, stam admyrats dells en fer clamors sens tenyr culpa”.¹⁵⁹¹

En coincidència al que el sobirà els demanava a finals de juny, diputats i oïdors es comprometien a fer tot el possible per obligar als arrendadors a entregar-los les quantitats pactades i dedicar els diners a fer lluïcions. Els membres del General també aprofitaven l’ocasió per manifestar al rei una queixa per l’actitud dels inquisidors al Principat. Era la primera referència que la Diputació intervinguda feia dels membres del Sant Ofici. Així es queixaven que aquests es negaven a pagar els drets de les generalitats, fet que li recordaven, anava contra capítols de cort i us i pràctica de la mateixa institució. Afegien a més que la negativa havia aixecat moltes murmuracions en tot el país i que de no resoldre la situació “sen porie pendre mal exempli”.¹⁵⁹² La situació era veritablement delicada per que fins i tot els inquisidors de Tortosa havien detingut a un guarda de la Generalitat substituint-lo per un propi i no deixant que fossin ells qui el col·loquessin, fet que consideraven era molt perjudicial “als capitols de cort e orde e be del General”.¹⁵⁹³ Els diputats afegien que per evitar majors escàndols havien preferit no fer res, forçant els pagament de les generalitats, a l’espera que el monarca resolgués la situació. Un altre tema que volien aclarir amb Ferran, demostrant-li de nou la seva gran lleialtat i obediència era el dels seus advocats absents. Payo Coello i els seus companys no podien dissimular el seu malestar amb Destorrent, principalment, però també amb Vilana per la seva absència, fet que havia retardat la presa de decisions, però tampoc volien molestar al rei després que aquest els donés ordres, el 17 d’agost que no prenguessin cap actuació contra ells. Així insistien com, un cop reunits a Cervera “los havem scrit e request per moltes letres e no havem pogut obtenir lo quens

---

¹⁵⁹¹ *Ibidem*, imatge 380.

¹⁵⁹² *Ibidem*. Des del consistori no es perdia l’ocasió de recordar com fins i tot el propi Ferran pagava els drets de les generalitats.

¹⁵⁹³ *Ibidem*, imatge 381.

ha molt danyat e tardar en les causes e fets que tenyem a fer”.¹⁵⁹⁴ A continuació justificada la nominació d’advocats substituïts donades les circumstàncies afegien que tant Mijavila com Albanell eren persones “notables, doctors solemnes de sciencia e bona consciencia” de les que estaven satisfets pel seu treball. I dels advocats absents només volien ressaltar com, en compliment dels seus desitjos i a pesar que s’havien absentat simultàniament, només havien volgut buscar uns substituïts provisionals. Per últim la carta de la Diputació, feia un extens repàs a les peticions reials per ocupar els càrrecs de la Casa que havien quedat vacants, la majoria causades per l’epidèmia. Així li feien saber que havien acceptat pel càrrec de collidor de la bolla, vacant per la mort de Joan Verdera a Pere Sagner, mentre que el barber Miquel Salmes ocuparia el càrrec d’albaraner que tenia Pere Solà com li havia demanat per ell al rei, l’oficial Joan Aymeric. De l’ofici d’ajudant del regent dels comptes, vacant des de la mort del notari Pere Jornet, li comunicaven que en compliment dels seus desitjos deixaven a l’abat de Poblet la llibertat d’escollir-lo. Més complicat era el cas de Guillem Ramon Soler. El més de maig, Ferran havia demanat per ell la feina d’exigidor dels deutes, càrrec que havia ocupat el seu sogre Franci Morer. Posteriorment a l’agost el monarca ordenava que el càrrec desaparegués en el moment de la mort de Morer. El problema era, hi així li feien saber els diputats, que s’havia fet el relleu sense conèixer aquesta nova condició, fet que els portava a demanar-li, i en aquest sentit afegien un escrit, sobre si era veritablement necessari abolir el càrrec a la mort del seu antic titular. Mesos més tard, al maig de 1491, i poc abans d’abandonar els seus càrrecs els diputats li demanaven al rei que mantingués l’ofici al considerar que era necessari “car a ell se sguarde demanar, solicitar a exequio de luyr los dits deutes deguts e devenedors al dit General e tenyr compte daquells, e altres coses”¹⁵⁹⁵ tal com s’havia decidit, afirmaven, en les darreres corts celebrades. En relació a un altre rectificació seva: el sobirà havia demanat pel seu regent de la tresoreria el càrrec de drassaner per a després recomanar al fill de mossèn Boscà el seu antic responsable si aquest no era superflu, des del consistori els responien ser aquest necessari donada la necessitat de preservar l’edifici i de col·laborar en la preparació d’esquadres navals en el moment que aquestes fossin necessàries. Per últim i en un ràpid repàs li donaven a conèixer altres renovacions de càrrecs que presentaven problemes. Per una banda calia solucionar el dubte que els hi havia generat tenir dos candidats presumptament escollits per ell, Jaume Oller i Jaume Poble, per ocupar la

---

¹⁵⁹⁴ *Ibidem*, imatge 382.

¹⁵⁹⁵ *Ibidem*, imatge 408.

plaça de porter després de la mort d'Antoni Ferrer, fet pel que li demanaven que es decidís entre uns dels dos¹⁵⁹⁶, i per altre la impossibilitat de nomenar a l'escrivà reial Bertomeu Ferrer, ajudant de l'escrivania major, per mort de Marc Busquets, degut a que aquest no es trobava en aquell moment en el Principat.

Precisament a alguns d'aquests afers es referia Ferran un dia després de la carta de la Generalitat en dos cartes que sortien de Còrdova el 25 de setembre. La més sorprenent i que també feia evident que en ocasions la Cancelleria Reial també vivia el seu particular desgavell feia referència al nomenament del responsable de la drassana de la ciutat. Si recordem en un primer moment Ferran havia escollit per aquest càrrec a Jaume Montfort. Posteriorment i al assabentar-se que el difunt Joan Valentí Boscà tenia un fill havia donat instruccions per que aquest es fes càrrec del seu ofici, decisió basada en el fet de respectar la tradició, però el més sorprenent és que ara el monarca es mostrava molt molest per que el càrrec encara no estigués ocupat, ordenant que fos Busquets de nou qui l'ocupés.¹⁵⁹⁷ En la segona també es buscava resoldre els problemes causats per les peticions de nomenaments per Poble i Oller. Així després de disculpar-se afirmant que s'havia produït un malentès reafirmava la seva voluntat que fos Poble qui ocupés el càrrec de veguer.¹⁵⁹⁸ Dos dies més tard, i en un gest per corregit el greuge, rei demanava per a Oller el primer ofici que quedés vacant de porter. Era evident que també la gestió de les decisions reials i la seva correspondència també patia els continuats trasllats del rei en l'última fase de la guerra de Granada.

Enviada la seva carta a Ferran alguns diputats i oïdors van reprendre els seus afers. L'oïdor eclesiàstic Gaspar Peyró es dirigia a Montserrat i posteriorment a Barcelona per resoldre diversos assumptes, mentre que el diputat reial Pere Terrades ho feia a Girona. El 9 d'octubre, encara a Cervera, i després de l'arribada de l'oïdor reial Joan Roig, la resta de membres del consistori es dirigien de nou al sobirà per posar-lo al corrent de les novetats que havien descobert en relació a les irregularitats comeses pels Cardona.¹⁵⁹⁹ A efectes seus dos eren més clares que la resta, per una banda estava el sou del conestable del temps que havia ocupat el càrrec de diputat, per una altre les 834

---

¹⁵⁹⁶ *Ibidem*, imatge 385. El dos havien demanat la plaça, Oller a més tenia la recomenació del rei de 16 d'agost per ocupar la plaça de veguer, mentre que Poble havia mostrat una segona carta de Ferran de 20 d'agost que havia rebut Joan Aymeric, oficial reial.

¹⁵⁹⁷ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 56r. La petició per que fos el fill gran de Boscà qui ocupés la plaça a la nota 231. Finalment el 31 d'octubre els diputats rebrien instruccions per que ocupés el càrrec el fill de Boscà. Aquest per ser menor havia d'estat assessorat per la seva mare i el seu tiet, el racional Bertran Boscà. ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 30v.

¹⁵⁹⁸ *Ibidem*, f. 56v.

¹⁵⁹⁹ *Ibidem*, f. 232v-233v. Document 79.

lliures que havia retingut el seu pare del preu de l'arrendament del general del trienni de l'any 1482-1485 a compte de les quantitats no ingressades, principalment dels drets del Pallars i la Vall d'Aran, llavors revoltats. Sobre el seu sou i després de consultar la documentació li feien saber que el conestable havia cobrat el seu sou durant tot el trienni, fins i tot contant els seus dos mesos de vacances i els dies que havia estat absent. Revisades les comptes aquests conclouen afirmant que el noble devia a la institució la xifra de 113 lliures i tres sous. Sobre l'altre afer i considerant que no era just retenir uns ingressos que pertanyen a la Casa, els diputats després de revisar part dels llibres dels collidors havien comprovat, a vegades amb sorpresa, com les recaptacions havien estat superiors al que s'esperava. Per això li demanaven al rei que reclamés a Joan Ramon Folc IV les més de 800 lliures del temps del seu pare. Des del General no s'estaven de dir-li a Ferran que com els hi havia demanat no farien res després d'aquestes conclusions i que li deixaven a ell que prengués les decisions oportunes.¹⁶⁰⁰

Amb l'arribada de la tardor, les mortalitats a Barcelona i a gran part del Principat havien anat disminuint. Davant les notícies que arribaven en aquest sentit a Cervera, el consistori de la Diputació, reunit el 14 d'octubre decidia tornar després de set mesos a la ciutat. S'iniciava el període final d'aquella Generalitat que no havia tingut un devenir fàcil i on no eren pocs els problemes als que s'enfrontava. El mesos següents demostrarien, que tot i les seves bones intencions, les coses no millorarien.

Els últims mesos de la Diputació i els retrets de Ferran II

El 5 de novembre de 1490 era la data escollida per que els membres de la Diputació es retrobessin al seu palau. En els primers dies del mes aquests van anar arribant a la ciutat. Entre els que es trobaven a Barcelona estaven els seus dos advocats titulars, Destorrent i Vilana. Veient el que passaria uns dies més tard tot fa pensar que es trobava a la ciutat preparant amb el lloctinent la intervenció del Consell de Cent. Més enllà d'aquesta data i potser per la proximitat de les festes nadalenques, poca activitat va registrar la Generalitat més enllà d'anomenar porter a Jaume Poble el 26 de novembre, complint així amb la petició reial.

---

¹⁶⁰⁰ *Ibidem*, f.233v. Poc temps després el lloctinent advertia al rei que el conestable estava cobrant talls a pagesos que no eren vassalls seus. Ferran responia el 4 de novembre demanant al seu cosí que advertís al comte que només podia cobrar als seus súbdits. ACA. Cancilleria, curiae sigilli secreti 3610, f. 71v.

Dos dies més tard, el 29, i davant els rumors d'una intervenció del Consell de Cent similar al portat a terme a la Diputació dos anys abans, alguns consellers i homes honrats de la ciutat es dirigiren a veure al lloctinent. Aquest, que els hi havia enviat a buscar, els va comunicar que per una ordre de Ferran del 3 d'aquell mes com les eleccions quedaven suspeses pel dia següent. Vicens Vives va relatar com es va produir la elecció dels nous càrrecs al dia següent. El que ens interessa destacar és precisament que va ser, l'advocat de la Diputació, Jaume Destorrent l'elegit pel rei per dirigir la institució municipal. En aquesta ocasió a més era ell, a diferència del que havia passat amb diputats i oïdors, qui havia escollit als nous membres del consistori, tots afins al seu partit. Amb aquest, eren tres els càrrecs que el notari tenia les seves mans per que des del 28 de setembre de 1489 també era advocat de la Batllia General de Catalunya. Com assenyala l'historiador gironí, Ferran preparava al seu home de confiança per ocupar la regència de la cancelleria, conscient de l'avançada edat del seu titular Francesc Malet.¹⁶⁰¹ Aquest moria l'agost de 1489. Finalment, i agraït pels serveis prestats a la seva persona tant a la Diputació com a la ciutat el rei el va nomenar-lo regent de la cancelleria catalana el 2 de gener de 1491.¹⁶⁰²

Produïda la intervenció del Consell de Cent i posat de nou de manifest la determinació del monarca per redreçar el funcionament de les principals institucions del Principat, res destacable va passar a la Diputació fins el dia abans de Nadal. El 24 de desembre els seus responsables de la Generalitat rebien dues lletres del monarca. Datades el 20 de novembre, en una d'elles Ferran responia a les qüestions puntuals que diputats i oïdors li havien plantejat en les seves cartes de 24 de setembre i 9 d'octubre,¹⁶⁰³ en l'altre, més extensa, feia repàs a la seva gestió de les instruccions portades per Bosca feia mes d'un any.¹⁶⁰⁴ Entrant en detall sobre la primera el sobirà els hi donava diverses instruccions sobre aquells plets que encara no s'havien resolt. Així sobre el salari que la ciutat de Barcelona reclamava a la Diputació, vist el memorial aportat pels diputats i coneguda la posició de Barcelona, el rei ordenava per ser jutges els membres del consistori, que fossin els seus advocats de la Casa sense comptar amb Destorrent part interessada qui dictaminessin una resolució. El monarca, a més, acollia

---

¹⁶⁰¹ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 103.

¹⁶⁰² La seva col·laboració a l'hora de preparar la intervenció de la ciutat ajuda a entendre la permissibilitat del rei davant les queixes dels diputats per l'absència de Destorrent a Cervera. No deixa de ser una ironia que per preparar la intervenció de la ciutat, la Diputació veies endarrerides les seves reformes per absència d'un dels seus advocats.

¹⁶⁰³ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 32r-33r. DOCUMENT 80 i ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 58v.

¹⁶⁰⁴ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 33r-34v. Document 81.

positivament la forma com des del General havien recuperat el sou cobrat de més per l'oïdor Joan Roig, tot i que deixava la porta per que aquest presentes un recurs, com complagut havia rebut la notícia que ells no havien vetat el pas de les llanes d'Aragó al Principat. Sobre com havien d'actuar en relació a la família Cardona, l'ambigüitat de la posició reial havia afectat als integrants de la Diputació que havien decidit prendre una actitud pasiva a l'espera de complir les ordres del monarca. Ara aquest els hi assegurava que si rellegien les seves cartes veurien com no havia ordenat cap sobreseïment sobre possibles causes pendents i els ordenava “que en los dichos negocios procedays con toda diligencia y consuleys con nos ensemble con los procesos”.¹⁶⁰⁵ Disgustat semblava en canvi pel fet que els diputats no haguessin encara resolt el plet dels triennis del temps del seu pare que havien ocupat els seus càrrecs quatre mesos més del trienni que els hi pertocava. Justificant el seu retard per la seva absència a Barcelona a causa de la pesta ara que havien tornat a la ciutat els hi requeria que ho solucionessin advertint-los que “qualquiere dilacion que en ello se diesse nos seria molesta”.¹⁶⁰⁶ En relació al que li feien arribar sobre els arrendadors, Ferran els hi demanava que el mantinguessin informat de tot el que feien, al temps que volia que fossin especialment estrictes amb ells. I sobre els problemes que havien tingut amb els inquisidors a Tortosa es mostrava admirat que aquests no volguessin pagar els drets del general i que haguessin retirat al seu guarda i reiterant el que havien dit els mateixos diputats afirmava “Ca pues nos pagamos los derechos no sabemos que razon haya para que ellos no los devan pagar, y lo de la guarda ha sido cosa mal mirada por ellos”.¹⁶⁰⁷ El rei ordenava que fessin pagar als inquisidors els seus drets com feia tothom i que col·loquessin el seu propi guarda sense pagar-los res al que havien posat ells. Per garantir que les seves ordres fossin complides també els anunciava que amb la seva carta adjuntava altres pels inquisidors de Barcelona¹⁶⁰⁸ i de Tortosa¹⁶⁰⁹. Aquesta carta també feia referència a una petició de Destorrent i Vilana per que se'ls hi pagués el sou del temps que no van seguir als seus

---

¹⁶⁰⁵ *Ibidem*, f. 32r.

¹⁶⁰⁶ *Ibidem*.

¹⁶⁰⁷ *Ibidem*, f. 32v.

¹⁶⁰⁸ El rei donava instruccions per que els inquisidors paguessin els drets del general “ E por ser cosa que cede en perjuicio del dicho General y que la disposicion del dicho capitulo de Corte y es justo que aquel sea observado vos encargamos que daquy adelante vosotros y los otros minystros desse officio pagueys liberalmente todo lo que de justicia deveys pagar por el drecho del General de las cosas que sacardes y pusierdes en esse Principado”. ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 34v.

¹⁶⁰⁹ Com en el cas dels de Barcelona el rei els advertia que tenien que pagar els drets i permetra a la Generalitat que retirés el seu porter “que quiten la guardia susodicha que vosotros pusisteis y pongan ellos otra en lugar de aquella y assi mismo que daquy en adelante exigan de vosotros y de los otros mynistros desse officio el derecho del General por las cosas que pusierdes y sacardes del dicho Principado que de justicia y ffazer se deve pagar. *Ibidem*, f. 34v-35r.

companys fugint de la pesta. Els diputats havien decidit pagar el seu sou als seus substituïts Albanell i Mijavyla. Ara el sobirà els hi ordenava que escoltessin a uns i els altres i que un consell format per advocats imparcials dictés sentència. En relació a la posició que els diputats li havien fet arribar al rei sobre les seves peticions per ocupar diversos càrrecs, aquest els hi contestava que en el cas de Morer i Soler estudiessin bé si l'ofici era necessari o no, mentre que per dirigir la drassana optava finalment pel seu tresorer Jaume Monfort. Pel fill de Boscà, menor d'edat, ara Ferran pensava en un altre càrrec. Sobre els dubtes plantejats pel consistori sobre Mateu Busquets pel càrrec de l'escribania al estar absent del Principat el rei mostrava tot el seu malestar envers la institució. Els diputats havien recorregut al capítol 49 de les instruccions de Boscà per rebutjar-lo atenent a que aquest fixava que els oficis havien de ser regits personalment. Ara els rei els hi contestava irritat que “segunt la informacion que tenemos vosotros no guardays esse capitulo sino en lo que quereys”¹⁶¹⁰ i que si Bartolomeu Ferrer no estava al Principat era per que estava al seu servei. Per tot això insistia en que se li donés l'ofici.

La advertència anterior pot proporcionar una pista de quin era el to de la segona carta que Ferran II enviava a la Generalitat. El rei, disgustat amb els homes escollits per redreçar la institució, no podia ocultar per més temps el seu malestar. En aquest sentit les informacions que li havien arribat del propi racional i antic missatger el mes de setembre posaven en evidència que les seves detallades instruccions no s'havien complert en la seva major part quan faltava poc temps per que acabés el trienni.¹⁶¹¹ I com havia passat amb les instruccions a Bosca, ara es descriuen en detall moltes irregularitats que s'estaven cometent en aquells mateixos moments. Veritable llista de greuges el rei escarmenta pel que estava passant no s'estava de donar fins i tot el nom de tots aquells que considerava estaven cometent irregularitats. Del to de la carta tenim prova en les seves primeres línees:

“hавemos sabido las negligencias y complacencias que se ha usado en la execucion de lo contenido en nuestras instrucciones que levo el racional Bosca queremos fazeros en este particular mencion de aquellas”.¹⁶¹²

A continuació i sense rodejos els recordava que la seva primera obligació era cobrar els deutes pendents per destinar-los a quitances, ordre que no havien complert per que a

---

¹⁶¹⁰ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 33r.

¹⁶¹¹ El rei li agràia les seves informacions i li demanava que els donés pressa en les seves actuacions i l'advertís de possibles noves negligències.

¹⁶¹² ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 33r.

continuació aportava una llista de persones i les quantitats que no havien retornat.¹⁶¹³ El monarca també els hi feia saber que coneixia com entraven productes prohibits al Principat sense que paguessin allò que s'havia acordat en capítols de corts, fet que havia perjudicat als menestrals. Recorrent als articles de les seves instruccions també els hi recordava que havia ordenat que es fes inquisició de totes les taules del Principat per comprovar que els arrendadors exigien els drets pactats, advertint-los a continuació que “sabemos que ny en lo uno ny en lo otro haveys fecho provision alguna”.¹⁶¹⁴ Per això els hi demanava que en compliment de les seves instruccions anteriors i com ordenaven els capítols de corts es procedís a revisar-les. En aquest sentit Ferran també els hi recordava que com havia ordenat en les seves instruccions i posteriorment en dues cartes volia que els arrendadors entreguessin els seus llibres al racional i al seu ajudant com es feia abans, petició que no havien complit. Així insistia en que es posés en pràctica al temps que els hi recordava també als diputats que calia resoldre si el sou del racional el pagaven els arrendadors o ells, dilema que es perllongava en el temps sense resoldre's. Sobre els càrrecs de la Casa el sobirà lamentava que no haguessin fet res, després de tant de temps, en relació a la supressió de càrrecs superflus i contra aquells oficials que havien participat dels arrendaments. Sobre les dietes cobrades de mes per antics membres del General, reconeixia que el consistori alguna cosa havia fet –citant com exemple que el bisbe d'Urgell havia tornat els diners- però lamentava que encara quedava molt per fer. Tampoc havien fet res per acabar amb les pensions que cobraven alguns antics oficials, com es detallava en un altre punt de les seves ordres, com per cobrar els deutes de Mateu de Moncada, Joan Rossell i Guerau de Guardiola per sous rebuts de més quan treballaven per la institució. El sobirà seguia repassant alguns dels articles de les seves instruccions de feia dos anys per posar en evidència a diputats i oïdors.¹⁶¹⁵ Més greu li semblava al rei que tampoc s'hagués resolt el tema dels sous pagats als membres de la Diputació reialista i la revoltada en el tram final de la Guerra Civil. Per ell era un tema molt important que calia una solució ràpida, com fixava un

---

¹⁶¹³ “Sabemos que no lo haveys fecho porque Johan Lorenç sobrecullidor deve trezientas lliuras, Andreu Bosca sobrecullidor, deve doscientas del General y cerca de CCCC de los fogatjes. En Granada, receptor, quondam, deve de liquydo passadas Mil D lliures y hay bienes suyos y buenos fiadores que tienen censales sobre esse General. En Raffart tambien deve, en Folgues y en Mas, cullidores de la taula de Barchinona deven mas de CC lliuras. En Lobet deve de resta Mil lliuras, y otros contenidos en hun memorial que levo Bosca deven mas quantidades”. *Ibidem*.

¹⁶¹⁴ *Ibidem*, f. 33v.

¹⁶¹⁵ “Sobre lo contenido en el XV capitulo nenguna cosa habeis fecho. En lo que proveyemos por el XVI capitulo sobre las luyciones fechas de los censales comprados y vendidos a menos precio por el obispo de Urgel y otros han se comenzado los procesos y no haveys curado de passar adelante. De lo contenido en los XVIII y XVIII. XX. XXII. XXIII. XXX. XXXVIII capitulo nenguna cosa haveys fecho”. *Ibidem*.

dels seus articles, i on estava en joc una quantitat aproximada de 3.440 lliures. Ferran reconeixia “tenemos de ello no poca admiracion, ca articulo tan poderoso como es este no se devia tratar tan remissamente ny con tanta negligencia”.¹⁶¹⁶ En previsió de nous retards els advertia que:

“que sin poner en ello mas dilacion ny scusaros unos con otros luego cumplays y exequiteys lo contenido en el dicho capitulo, embiando nos los votos de los letrados con el parecer de vosotros y el memorial a quien fueron pagadas las dichas pensiones iuxta forma del dicho capitulo, porque todo visto vos mandemos lo que cerca ello fazer se deviere”.¹⁶¹⁷

A la relació entre els arrendadors i la Generalitat també es dedicava un paràgraf. El rei considerava que uns i altres perdien el temps intercanviant retrets, fet que els havia apartat de les seves obligacions. Ara els hi exigia que ordenessin als arrendadors a fer els seus pagaments per tèrcies i dia a dia com havia ordenat a les seves instruccions. En relació a les lluïcions es mostrava convençut que des de la Diputació es podien haver fet moltes més de les realitzades al llarg del trienni però que si no ho havien fet era per que havien acceptat que els arrendadors no els paguessin cada dia com estaven obligats. En relació al funcionament del consistori, no dubtava tampoc en recriminar-los de nou que no respectessin el secret degut a les seves deliberacions, com també per no haver fet res per executar les penes i confiscacions dels fraus comesos com era ordenat a les seves instruccions. Afegint a més, que “antes haveys absolvido a muchos que havian incorrido en ellas”.¹⁶¹⁸ Tampoc faltava un nou retret pel fet que Miquel Benaula ocupés la plaça de síndic, quan ell en les seves instruccions havia plantejat que el càrrec desaparegués per que s’ocupés el procurador del General. I entre les seves últimes queixes no faltava una per no entregar a l’arxiu del General els processos i actes de cort que estaven en mans de Benaula, els hereus de Solsona i altres, així com les adjuncions del regent dels comptes, Joan Fuster, del que se sospitava havia comés falsedats en les seves adjuncions. Finalitzats els seus retrets, el monarca no es podia estar d’afirmar “de todo lo qual sobredicho pensar podeys si tenemos razon en estar malcontentos de vosotros”.¹⁶¹⁹ Recordant-los, com havia fet en altres ocasions, que pensava que per dipositar la seva confiança en ells haurien treballat bé i ràpid per satisfer-lo, afegint que precisament el seu compromís d’actuar després de rebre les seves instruccions de Boscà

---

¹⁶¹⁶ *Ibidem.*

¹⁶¹⁷ *Ibidem.*

¹⁶¹⁸ *Ibidem*, f. 34r.

¹⁶¹⁹ *Ibidem.*

els hi feia encara més culpables del que havia passat.¹⁶²⁰ En les seves últimes línies Ferran instava a diputats i oïdors a treballar i aprofitar el temps que els hi quedava en els seus càrrecs advertint-los que estava disposat a cobrar-los de la seva butxaca tot el que no ingressessin dels deutors de la Casa convençut que si no ho feien era per negligència o complaença seva, per que sabia que hi havia “bons pagadors”.

Pocs dies després el rei escrivia a l'abat de Poblet per agrair-li que li hagués escrit a finals de setembre.¹⁶²¹ Ferran aprofitava l'ocasió per remetre'l a les seves últimes cartes demanant-li “se ponga por essecucion todas las cosas por nos scritas antes de acabarse el trienno de vuestros officios, de manera que los que vinieren no hayan de enmendar las faltas de vosotros que amas de fazer lo que deveys nos servireys mucho en ello y del contrario no podriamos recibir sino enojo y molestia grande”.¹⁶²² Sobre la plaça vacant d'ajudant del regent dels comptes que el religiós volia pel seu criat, aquest li havia fet saber al monarca que no podia ocupar-la per no ser natural del Principat, motiu pel que Ferran li demanava ara que busqués un altre candidat, advertint-lo que era millor escollir una persona preparada que no compra l'ofici, pràctica que reconeixia no era del seu gust.

Passades les festes de Nadal, la Generalitat intervinguda entrava en la seva recta final. D'aquests sis mesos es pot parlar més de continuïtat que no de ruptura, prova que les amenaces del sobirà no van fer gran efecte en els seus membres. El gener de 1491, Ferran II els anunciava que havia anomenat al seu advocat Jaume Destorrent regent de la seva cancelleria, motiu pel que havia decidit, davant la impossibilitat que aquest ocupés els dos càrrecs que Jerònim Albanell es quedés amb la seva plaça d'advocat de la Diputació.¹⁶²³ Com en aquest cas el monarca continuava, a més, demanant càrrecs a la institució per persones de la seva confiança o que en el passat li havien servit fidelment com era el cas de Pedro Barberan pel qui volia la plaça de guarda del general de Tortosa.¹⁶²⁴ També i a petició de Gerònim Peyró va escriure als diputats per que obrissin una causa imparcial per resoldre la demanda de Bernat Capeller reclamant

---

¹⁶²⁰ “No devyades dar tantas dilaciones en la essecucion de las cosas susodichas, mayormente que quando Bosca os levo las dichas nuestras instrucciones proveystes como dicho es aquellas deverse essecutar y no haverlo fecho ya vedes quanto es maior el cargo y culpa que dello teneys”. *Ibidem*.

¹⁶²¹ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 35v-36r. Payo també estava preocupat per una assignació que el seu monestir tenia pendent cobrar de la batllia de València. El rei li feia saber que després d'escriure al batlle confiava en que aquest pagués i el tema quedés resolt.

¹⁶²² *Ibidem*, f. 35v.

¹⁶²³ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 10r-10v. La carta del rei a Albanell a 10r. Aquest tenia la recomanació del tresorer reial i el mestre sala Aymeric.

¹⁶²⁴ *Ibidem*, f. 14r.

l'ofici que tenia el primer de manera que no tornés ningú a reclamar el seu arbitri.¹⁶²⁵ Amb tot la desconfiança del rei envers els seus homes a la Diputació no disminuïa com li feia saber a Jaume Destorrent. Amb la complicitat que li donava la seva relació i el fet que aquest havia format part del consistori en els últims anys el 26 de gener el monarca li encarregava al nou regent que investigues qui dels diputats i oficials de la casa “entienden mas en tomar subornaciones que en bien regir sus officios” i quins dels seus companys ho sabien i no feien res “diz que se lo callan y consienten y se dize que nos no podemos poner la mano en castigarlo”. Desitjós d'actuar contra ells, Ferran també li demanava que, un cop tingués els seus sospitosos, l'escrivís i li fes arribar la seva opinió per estudiar quines mesures podia prendre.¹⁶²⁶ Aquestes sospites, expressades en les últimes ratlles de la seva carta de 20 de novembre adquirien ara tot el seu sentit. Ferran havia parlat llavor de negligència per tot feia pensar en una connivència entre membres i deutors de la Diputació.

El del cobrament dels deutes no era més que un dels diversos fronts que la Generalitat tenia obert en els primers mesos de 1491. Un altre conflicte cada vegada més enquistat era el dels arrendaments, on augmentava la desconfiança entre arrendadors i Generalitat degut a la disminució dels ingressos i a la resistència d'aquests a entregar els seus llibres de comptes. A més, i coincidint amb la finalització del trienni, calia subhastar, com era tradicional els drets de les generalitats. Les advertències del rei i les seves últimes amenaces havien fet efecte en el consistori, que va reaccionar prenent la iniciativa. Així en el primer dia de febrer es dirigien a Ferran per informar-lo que degut a les irregularitats que estaven cometent els arrendadors, tant per no pagar per terçes ni per fer-ho dia a dia, com per no entregar els seus llibres, havien decidit, amb el consell dels advocats de la Casa a intervenir totes les taules.¹⁶²⁷ A més li feien saber que com arrendador seu havien escrit al comte de Cardona per demanar-li que els hi fes entrega dels llibres que faltaven, el quals sospitaven que tenia a la localitat d'Arbeca. A més per intentar aplacar el malestar del rei cap a la seva gestió també li anunciaven que esperaven donar-li informació, en qüestió de dies, sobre les seves accions contra els fraus i les irregularitats comeses i denunciades pel monarca. I en relació a les lluçions, tant reclamades per Ferran, li transmetien la seva confiança que també en qüestió de poc temps procedirien a una lluçió del deute del General de entre dotze mil i tretze mil

---

¹⁶²⁵ *Ibidem*, f. 11v-12r.

¹⁶²⁶ *Ibidem*, f. 18v. Document 82.

¹⁶²⁷ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 240r. Document 83.

lliures.¹⁶²⁸ Diputats i oïdors van transmetre amb caràcter d'urgència aquesta carta per demostrar al rei que havien pres nota de la seves exigències.

Mentrestant, el rei des de Sevilla els escrivia una carta el 18 d'aquell mes que aquests rebien només en un terme de deu dies, exemple de com les comunicacions, després de la fi de la pesta, i donada la importància dels temes plantejats eren continues. La celeritat del rei al escriure'ls també estava vinculada al tema dels arrendaments.¹⁶²⁹ Els arrendadors s'havien queixat al monarca per l'actitud intransigent de la Generalitat que havia executat les dues últimes terces sense escoltar-los. Aquests reconeixien que certament havien tingut molts problemes per realitzar els cobraments degut a la pesta, però que si els diputats haguessin volgut parlar amb ells aquest els haurien avisat que en el terme d'una setmana i després de les festes nadalenques haurien pagar les quantitats que restaven pendents i en concret una suma de tres mil cinc-cents lliures, fet que hauria evitat l'execució de les taules. Ara el sobirà, de nou descontent per la seva forma d'actuar, els ordenava que es reunissin. En efecte, aquest reconeixia que els hi havia donat instruccions per que actuessin contra ells però puntualitzava que, si així ho havia fet, era per que pensava que els havien escoltat, i per això els advertia “ Ara veent que ells dien que no son stats oyts e que tenen causes per les quals deven esser sperats e no executats dia a diat per la dita terça, vos encarregam e manam que sobre la paga de la dita terça oyau los dits arrendadors”.¹⁶³⁰ Escoltats aquests afegia “e si us mostraran que segons us e costum de la dita causa deuen esser sperats en la paga de la dita terça, quels spereu, tant quan per practica e us de aqueixa casa trobareu deuen esser sperats”.¹⁶³¹ I contemplant totes les possibilitats també els hi demanava que en el cas que els seus arguments no fossin convincents, i prèvia consulta, als seus advocats, l'escrivissin aportant totes les racons per que des de la Cancelleria poguessin prendre una decisió sobre l'execució. A l'espera que els produís la trobada i es prenguéss una decisió final, Ferran els hi ordenava sobreseure les seves actuacions “e restituyreu libres, e altres coses per vosaltres fetes e ocupades per causa de la dita execucio al primer stat”.¹⁶³² En relació als llibres de comptes el rei ordenava, també a demanda dels arrendadors que es consideraven molt perjudicats, que es retornessin al seu lloc després que els diputats els

---

¹⁶²⁸ “Speram de molts frauds e altres coses haver noticia tal quen sert servey a vostra majestat y be de aquest vostre general de tot aço senyor nos ha paregut per ara dar avys a vostra excelencia la qual dins breus dies sera avisada de totes les altres coses que ha manades les quals speram hauran conclusio ensemps ab una lucio que stam per a fer de XII o XIII mil lliures”. *Ibidem*, f. 240v.

¹⁶²⁹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3569, f. 21v-22r. Document 84.

¹⁶³⁰ *Ibidem*, f. 22r.

¹⁶³¹ *Ibidem*.

¹⁶³² *Ibidem*.

haguessin de casa de Benaula per entregar-los al racional Joan Fuster. Com en el cas anterior afegia que després de ser escoltades totes les parts l'escrivissin per que pogués decidir que fer també en aquest cas.¹⁶³³

Abril era el mes en que havien de sortir a subhasta els drets de les generalitats i la pressió per encantar-los al millor preu era l'objectiu de la Diputació, especialment després del que havia passat en els últims mesos amb els arrendadors i per la delicada situació econòmica del Principat, agreujada per l'últim brot de pesta. A principis de març els diputats es dirigien de nou al monarca per respondre a les seves últimes cartes sobre aquest assumpte i per demanar-li consell de cara a l'arrendament. En elles difícilment podien ocultar el seu malestar envers el monarca, pel que consideraven instruccions contradictòries. En la seva carta de presentació,¹⁶³⁴ des del consistori li feien saber al monarca que adjuntaven una llarga carta on donaven resposta a les seves instruccions del més passat. En un to conciliador li demanaven que fixes la forma més adequada per a procedir a la subhasta i si calia, com s'havia fet en altres moments, retenir els drets de les entrades i sortides de Barcelona. Diputats i oïdors es mostraven més partidaris de fer els arrendaments per taules que no en conjunt, convençuts que “se trobara maior utilitat que en les universitats daquest Principat se trobaran mes per a dir hi que no arrendan se plegat, e desta forma ne hauria lo General molt maior utilitat”.¹⁶³⁵ Conscients del poc temps que disposaven per posar en marxa tot el procés li demanaven a Ferran que contestes el més aviat possible a les seves demandes en el mateix correu que hi havia portat aquestes a la cort. Diferent era en canvi el to de la segona carta que des del General adjuntaven a aquesta.¹⁶³⁶ Aquí el membres de la Generalitat intervinguda mostraven el seu malestar per les últimes instruccions del rei ordenant-los que fossin comprensibles amb els arrendadors, tant per escoltar les seves demandes com per esperar que aquests paguessin les terces. Efectivament, com ells mateixos expressaven “de la qual letra senyor molt excellent som estats molt meravellats o de les coses ve e justament fetes e per tantes letres e manaments a nosaltres fetes e escrites haver represensio maiorment amb informacions contra tota veritat a vostra altesa fetes”.¹⁶³⁷ Per justificar tot el que havien fet fins aquell moment s'emparaven de forma

---

¹⁶³³ Una setmana després i rebuda la carta de la Generalitat del 1 de febrer Ferran es dirigia de nou a la Generalitat insistint en aquests mateixos arguments. ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3665bis, f. 83v.

¹⁶³⁴ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 394 i 395.

¹⁶³⁵ *Ibidem*, imatge 394.

¹⁶³⁶ ACA. Generalitat N-714 f. 242r-245r. Document 85.

¹⁶³⁷ *Ibidem*, f. 242v.

genèrica en cartes anteriors seves i més en concret en el capítol número 32 de les instruccions de Boscà, en el que els hi ordenava que fessin pagar els arrendadors les terçies dia a dia¹⁶³⁸ i especialment en la seva carta datada el 20 de novembre on els havia amenaçat de cobrar-los dels seus bens no sols pel preu de l'arrendament sinó a més els interessos per tot allò que el General no hagués pogut lluir de censals per culpa seva. Aquests arguments, seguien, els havien portat després d'insistir als arrendadors a pagar el que devien per contracte, i pel fet de no fer-ho, a portar a terme la execució de les taules,¹⁶³⁹ puntualitzant que ho havien fet quan corresponia i afirmant a diferència del que feien els arrendadors que la pesta no havia estat un problema per que les que corresponien a aquell període “ja son pagades i a temps”.¹⁶⁴⁰ El problema segons la Generalitat tenia el seu origen en la darrera terça de l'últim any, temps que del que asseguraven a diferència també del que deien aquests “mas de paraula oyr aquells com haviem oyts huna, moltes e diverses vegades donant nos tostemps dilacions e paraules e mes en aquesta terça passada que en nengun altra”.¹⁶⁴¹ Per justifica a la execució de les taules els alts càrrecs del general recorrien a diversos motius: en primer lloc, que no havien pagat quantitat alguna en els últims tres mesos, a continuació que així ho podien fer per contracte i per últim, per complir amb el desig del monarca, i fer lluïcions de préstecs i poder pagar als creditors censalistas. A més confiaven en redreçar la situació en la terça que finalitzava aquell mes de març, i en la de juny que havien de deixar als seus successor, obrint la porta a que si els arrendadors els hi donaven suficients garanties que podien pagar aquestes els hi tornarien les taules. Sobre els llibres de comptes que tenia l'escrivà Benaula en el seu poder i que havien entregat al racional, els membres de la Diputació asseguraven que la seva actuació responia al desig del rei que els documents estiguessin en les seves mans com ordenava també en les seves instruccions. I en relació a la recuperació de documents per comprovar les comptes de la institució li feien saber que el comte de Cardona portava més de dos anys sense mostrar-los els llibres de l'arrendament, el mateix temps que ells portaven en els seus càrrecs.¹⁶⁴²

---

¹⁶³⁸ “XXXII. Item les dyreis que fagan pagar a los arrendadores las terçias de la arrendacion dia diado sin dilacion ny comporte alguno segunt forma y tenor de los capitulos de la dicha arrendacion. Car assi conviene al beneficio del General el qual queremos assy bien que pague las pensiones a los censalistas dia diado”. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 170v.

¹⁶³⁹ “Empero per moltes requestes haiam fetes ja mes poguerem la conseguir que volguessen pagar complidament aquelles ans encara discorregueren molts dies que non pagaren quantitat alguna”. ACA. Generalitat N-714 f. 243r.

¹⁶⁴⁰ *Ibidem*.

¹⁶⁴¹ *Ibidem*, f. 243v.

¹⁶⁴² En una breu postdata els diputats li comunicaven a més al rei que s'havien enterat que l'anterior comte de Cardona, pare del conestable, arrendador universal del trienni 1482-85 havia intentat que la

Per rematar la seva posició i defensa de nou les seves actuacions finalitzaven la seva lletra recordant-li a Ferran un altre carta seva datada el 17 d'agost, on aquest els hi deia que qualsevol carta que anés en contra de les seves instruccions o afectessin negativament al General no fossin executades per després consultar-lo i que aquest prengués una decisió. Precisament per aquest motiu li demanaven també una resposta ràpida per veure que calia fer amb les dos terces que quedaven per executar abans que finalitzes el trienni.

Uns dies més tard i a falta de notícies de la cancelleria reial, els diputats es dirigien el dia 16 de nou al monarca. Ara des del General s'afirmava que eren els propis arrendadors els que no es comprometien a poder portar a termes les terces del mes de març de juny, motiu pel que havien decidit a iniciar l'arrendament amb la tramitació dels sobrecol·lidors a inspeccionar les taules. Per si de cas feien saber al rei que encara estaven a temps de rectificar amb poc temps, si així ho ordenava.¹⁶⁴³

El rei, encara a Sevilla, no descuidava els afers del Principat. Mentre les cartes de la Generalitat viatjaven a Andalusia Ferran ordenava al lloctinent el 9 de març que reunís a diputats, consellers de Barcelona i altres persones que ell considerés per estudiar entre tots que es podia fer davant la presència de moneda falsa al territori i la gran varietat de monedes i preus que es donaven en aquell moment.¹⁶⁴⁴ Aquell mateix dia escrivia també al batlle general de Catalunya Joan Sarriera per a demanar-li que liquidés uns censals de la batllia per antics drets reials dels quals el Consell de Cent pagava interessos molt baixos, fet que li feia pensar en la facilitat de l'operació. El rei, a més li demanava de cara al futur “que si la ciutat volia luyr censals alguns antichs dels residuos dels dits drets quant ny haura o de les peccunies propies de la ciutat que vos façan luycio e quitament dels dits censals”.¹⁶⁴⁵ Operacions com aquesta posaven de manifest la confiança del monarca en el batlle, que estava a punt de jugar un paper clau

---

última terça la paguessin els diputats de la següent però que se li va negar i que va tenir que pagar dins el trienny als diputats, entre ells el seu fill Pere de Cardona. *Ibidem*, f. 245r. Setmanes després, el 6 d'abril, el rei insistia de nou per carta que no prenguessin cap decisió contra el noble sense abans consultar-lo. La carta però arribaria a Barcelona el 28 de març de 1492. ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 17r.

¹⁶⁴³ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge, 403. “Donam l'avis a vostra excellencia del arrendament fahedors dels drets del General per al trienny vinent suplicam lo humilment a tot mane respondre per que sapiam que manara fassam com per la brevitat del temps en lo qual se ha de fer dit arrendament, la tarda porie portar desservey a vostra excellencia e dan del General de aquest vostre Principat”.

¹⁶⁴⁴ ACA, Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 30v-31r. La moneda de Girona valia, per la contaminació amb la francesa $\frac{3}{4}$ parts de la moneda d'or barcelonina. A més la seva Taula, garantia els canvis i pagaments en el seu valor efectiu. Tot i les mesures reclamades per Barcelona i el malestar de Girona, l'afer no es resoldria fins que es celebrassin corts al Principat.

¹⁶⁴⁵ *Ibidem*, f. 35r.

en el funcionament de la segona Generalitat intervinguda.¹⁶⁴⁶ En un altre carta, ordenava a la Diputació que prengués mesures després que li arribessin notícies que els arrendadors no estaven exigint els drets de sortida de les llanes com establien els capítols de cort del Principat al considera que ja pagaven un dret de mercaderies. El rei afirmava que així se'ls hi havia exigint en nombroses ocasions, fet que no recull la documentació escrita, i que si ara insistien de nou era per les queixes que havia rebut dels consellers de Barcelona, que tenia a Jaume Destorrent com a conseller en cap de la institució intervinguda.¹⁶⁴⁷

Arribat a Sevilla el correu que la Diputació havia enviat a Ferran per que donés resposta a les seves peticions sobre com s'havia de realitzar el nou arrendament, aquest ho feia d'immediat amb dues cartes, una més breu, on responia aquesta qüestió. Buscant "la major utilitat del General" el rei els emplaçava a fer-los per taules, sense deixar fora la de Barcelona ni les entrades i sortides de la ciutat, i no conjuntament, al considerar la primera opció més profitosa. I afegia que fessin les crides per taules de la forma acostumada donant conjuntament a l'encant l'arrendament de totes donant després les entrades i sortides de cada una d'elles. Arribat el moment de lliurar aquest, els ordenava per últim que acceptessin el de major utilitat per la institució.¹⁶⁴⁸ En la segona carta, més extensa donava resposta a les queixes del diputats expressades després de rebre la seva carta del 18 de febrer.¹⁶⁴⁹ Sense conèixer la carta enviada pels diputats el 16 on afirmaven que els arrendadors no els garantien el pagament de les terces d'aquell mes, Ferran els ordenava que si aquest havien pogut pagar, encara que fos en retard la de desembre i es comprometien a fer-ho amb les següents se'ls hi tornés les taules. El sobirà justificava la seva decisió en el fet de "que aquelles sien pagades e exigides segons de justicia e raho exigir se deuen ab constreta de les obligacions e fermances donades, les quals son tantes e tals que no es necessari affegir ni mes".¹⁶⁵⁰ Conscient que d'aquell consistori poc més podia esperar i que el redreç ja no estava en les seves mans, Ferran els reprotxava que estiguessin "admirats" de les seves ordres considerant-les injustes i danyoses quan ell mirava per la institució. En quan al tema del llibres de comptes i la seva restitució, els hi feia saber que si havia actuat d'aquella manera era per

---

¹⁶⁴⁶ El 2 de gener, en ple conflicte entre els arrendadors i la Generalitat, Ferran havia agraït a l'oficial Joan Aymeric els seus consells sobre el futur arrendament responent-lo que els tindria presents. *Ibidem*, f. 10v.

¹⁶⁴⁷ *Ibidem*, f. 35v-36r.

¹⁶⁴⁸ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3665bis, f. 87r.

¹⁶⁴⁹ *Ibidem*, f. 86v-87r i ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 74v-75r.

¹⁶⁵⁰ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3665bis, f. 86v.

que quan Boscà va anar a la cort no li mostrà cap declaració sobre el tema feta per ells i que estudiat el cas es va decidir demanar-les. Per aquest motiu i pensant en la bona administració del General, ara els hi demanava que tornessin els inventaris als arrendadors, amb el compromís a canvia, que els facilitessin informació de tota la seva resta de llibres. Afegint a més que ell no tenia record que els hagués ordenat fer-se amb els llibres, i que si així era, que li fessin arribar la seva declaració. Per últim el rei els recomanava que actuessin amb celeritat per acomplir les seves ordres, per que els retards perjudicaven als arrendadors e indirectament al propi General. Obeint les seves ordres, el correu de la Diputació emprenia el camí de tornada a Barcelona on arribava el 2 d'abril, onze dies després de deixar Sevilla.¹⁶⁵¹

L'arribada a Barcelona de les instruccions del monarca no va comportar cap resposta dels diputats. Però aquest els va tornar a escriure'ls dies després en relació a dues de les demandes plantejades en les seves instruccions al racional Boscà de feia dos anys. Per una banda l'abat Samsó, diputat eclesiàstic de la Diputació reialista de 1470 a 1473 i els seus companys, havien recorregut al rei després que el consistori, en compliment de les instruccions reials els hagués demanat el sou dels mesos de més que van exercir entre l'agost i el desembre de 1473. Aquests al·legaven que si van ocupar el càrrec uns mesos més era per ordre del seu pare i que en tot cas, si a algú se li havia de reclamar diners era els seus successors. Per un altre els hereus de Jaume Francesc de Santceloni, diputat reial del trienni 1455-1458, i alguns dels seus companys encara en vida, també reclamaven l'arbitri reial després que des de la Generalitat els hi reclamés els diners de la galera que havien enviat a les illes i a l'almirall Vilamarí per anunciar-los la mort de l'oncle de Ferran, el rei Alfons. En el seu cas afirmaven que la decisió d'aprovar una partida econòmica i enviar una nau va partir de diputats, oïdors, advocats, persones importants de Barcelona i dels tres estaments, per lo que no eren els únics responsables. Aquestes peticions portaven al monarca a dirigir-se de nou als diputats per demanar-los que en els dos casos escoltessin als interessats i els seus representats, juntament amb els seus advocats i els advocats de la casa amb altres "no sospitosos" i

---

¹⁶⁵¹ Entre la correspondència figurava una carta del secretari reial Joan de Coloma als diputats. Aquests l'havien criticat per permetre als arrendadors presentar a la cort les seves al·legacions. Ara els hi responia personalment afirmant que era la seva obligació, i que no per això pensessin que actuava en contra seva: "Demy sed ciertos que no dexo ni dexare de procurar el bien desse General como el mio propio y si algo se despachase por my que no sea como querriades, no lo imputeys a my salvo a que su alteza mira en todo mucho bien y lo provee y manda como mas le parece ser justo". ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 76r.

que prenguessin una decisió definitiva sobre les seves demandes.¹⁶⁵² Aquest era un nou exemple de com les exigències reials no es veien complides en primera instància, per al final haver de ser resoltes per tribunals formats “ad hoc”. Més sort va tenir la Diputació a l’hora de cobrar unes dietes que s’havien reclamat al bisbe Pere de Cardona del temps que va estar al Pallars quan era diputat eclesiàstic. Aquest els hi va retornar dues-centes quaranta lliures, en forma de censals nous carregats a la mateixa Generalitat, després que el rei acceptés aquesta formular per recuperar els diners per no disposar d’ells.¹⁶⁵³

Un altre aspecte interessant eren les contradictòries ordres que, en ocasions, arribaven de la cort, com mostra l’erràtic tractament que va rebre en aquell temps l’escrivà Miquel Benaula. El rei havia rebutjat donar-li un càrrec dins l’escrivania major del General per a posteriorment, i en compliment de les seves instruccions, negar-li qualsevol altre ofici a la institució després de ser acusat de treure benefici personal dels arrendaments de la Generalitat abans de la intervenció. Petició que els diputats no havien portat a terme, mostrant més tard el monarca el seu malestar. Ara, i en una carta signada pel rei i amb data de 6 d’abril de 1491, aquest els hi demanava que evitessin que fos molestat i el deixessin al càrrec del llibre de les èpoques de la Casa.¹⁶⁵⁴ Curiosament, i només un dia després, degut a les queixes del propi Benaula per les pressions i el tracte rebut pels oficials de la Generalitat, Ferran escrivia de nou als diputats.¹⁶⁵⁵ A l’escrivà se li havia tractat malament, afirmava, pressionant-lo per a que pagués el sou que havia cobrat del temps que va ser adjunt de l’escrivà Jaume Safont. Per aquest motiu els hi demanava que en el cas que no haguessin emes la seva sentència el plet fos enviat a la cort, i que si ja ho havien fet no fessin res, sobreseient el cas, i enviant-lo també. En un gest envers l’antic ambaixador de la Diputació el sobirà ordenava que se li facilitessin totes les facilitats per que aquest pogués enviar-li els seus greuges, i fins i tot li oferia la possibilitat de viatjar a la cort per reunir-se amb ell i tractar el cas. Motiu pel que els hi demanava a més que no posessin cap dificultat en que aquest marxés.¹⁶⁵⁶ El rei reconeixia fins i tot les facilitats i el tracte de favor a l’escrivà

---

¹⁶⁵² En relació al greuge dels diputats i oïdors del trienni 70-73 ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3570, f. 57r. Sobre el correu naval *Ibidem*, f. 57v. Les pressions que els diputats van exercir sobre aquests corresponien als capítols 2, en el cas dels primers, i 33 de les instruccions de Boscà. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 168v i 170v.

¹⁶⁵³ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 83v.

¹⁶⁵⁴ *Ibidem*, f. 80r.

¹⁶⁵⁵ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 44r-44v. Còpia a ACA., Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 77r.

¹⁶⁵⁶ “E si lo dit Benaula volra venyr a nos per donar raho personalment de les causes sues o per altres respectes volem ens plau que vinga sens esser li feta aquy per vosaltres detencio alguna”. ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 44v.

rectificant el tracte que aquest havia rebut fins a llavors: “E aço fareu no obstant qualsevol letres o altres manaments que de nos haguesseu fins aci hagut en contrari tocant a interes del dit Benaula axi en instruccio de Bosca”.¹⁶⁵⁷ Un altre aspecte pel qual l’oficial del General havia rebut pressions i es considerava molt agraviat era el dels documents que aquest guardava a casa seva i li havien reclamat des del consistori. Aquests corresponien a les últimes corts celebrades en el Principat on havia participat com escrivà del braç militar. Creient la seva versió, el rei afirmava que aquest havia realitzat tres còpies dels documents, enviant-se una a la Diputació, un altre al Consell de Cent i la tercera a l’arxiu de Tarragona. Els originals quedaven en mans dels escrivans. Ara els rei els ordenava que abans de molestar-lo per que entregués els documents, miressin amb l’ajuda dels seus advocats si tenien els documents, i que si aquests no apareixien i no es podia resoldre el plet que l’escrivissin per que ell decidís com calia actuar.

Quedaven pocs mesos per el final del trienni i la situació era delicada, als problemes entre els arrendadors i els diputats es sumava la falta de sintonia i resultats dels segons. A més les ordres contradictòries del monarca i la falta de resultats en tot allò que se’ls hi havia encarregat no ajudaven tampoc a millorar la seva imatge. A aquest panorama es van sumar les morts el mes d’abril de l’oïdor reial i antic conseller en cap de Barcelona, Joan Roig, el dia 9, i la de l’oïdor militar, Bernat Salvà, el 27. L’abat Joan Payo per una banda i el consistori al complert informaven el dia 11 al monarca de la mort de Roig per demanar-li, a més, instruccions sobre el que calia fer.¹⁶⁵⁸ Sense resposta encara a la seva petició el 2 de maig tornaven a escriure a la cort per comunicar la mort del seu company, apuntant aquest cop que segons els capítols de la Casa, hi havia trenta dies des de la mort del titular del càrrec per escollir a un substitut.¹⁶⁵⁹ Mentrestant sense esperar la resposta del rei i en compliment del calendari de la Diputació el 13 de maig de 1491 es començaven a encantar a la llotja de Barcelona els drets de les generalitats per al proper trienni.

El diputat eclesiàstic no només havia informat a Ferran II de la mort dels dos oïdors. També li demanava permís per a marxar fins al real de Granada i mantenir una trobada amb ell. Probablement el religiós li volia plantejar diverses qüestions a partir de la seva experiència com a diputat en aquells anys. I una d’aquestes era, aprofitant la

---

¹⁶⁵⁷ *Ibidem*, f. 44r-44v.

¹⁶⁵⁸ ACA. Generalitat N-714 imatge 405. La carta de l’abat Payo no l’hem trobat.

¹⁶⁵⁹ *Ibidem*, imatge 407.

mort dels dos oïdors, eliminar aquest càrrec de la institució. A aquesta petició es sumava també una altre demanant al monarca que es dirigís als arrendadors comminant-los, després que les taules els hi fossin retornades, a que complissin amb les seves obligacions en relació a les dues últimes terces d'aquell trienni.

El 21 de maig el sobirà agràia als diputats i a l'abat de Poblet la informació sobre la mort dels seus companys. Al consistori els hi demanava que es prenguessin tot el temps que consideressin necessari per trobar-los uns bons substituïts i els hi demanava que li fessin arribar una llista de candidats. Per facilitar-los la feina el hi ofería tot el temps que fos necessari per a trobar uns bons candidats sense tenir el compte el terme de trenta dies que fixaven les ordinacions de la Casa per escollir-los.¹⁶⁶⁰ Més extensa era la seva resposta al diputat eclesiàstic on, en primer lloc es comprometia com Payo Coello li havia demanat a escriure als arrendadors.¹⁶⁶¹ A la seva proposta de suprimir els oficis d'oïdors el rei semblava receptiu, tot i que considerava que aquell no era el millor moment per portar-la a terme “porque es cosa que requyere fazerse con naturalydad y buen consejo nos parece que por agora no se deve hacer mutacion alguna fasta que sea mejor”.¹⁶⁶² A la seva intenció d'acudir a la cort per reunir-se amb ell, el sobirà li demanava que no anés, amb l'argument que la seva absència seria perjudicial per a la Diputació. I en relació al nou arrendament, posat en marxa feia uns dies, li recomanava que més enllà de la seva forma de portar-lo a terme, busquessin la fórmula millor i més segura. Per últim, i a un altre proposta seva, d'obligar per contracte als arrendadors a utilitzar personal de la Generalitat i no propi per realitzar la recaptació, Ferran s'oposava al considerar que aniria en contra del prestigi de la institució.

Un altre afer que lluny de tancar-se generava nous problemes era el plet entre el consistori i l'antic escrivà Miquel Benaula. Des de la Diputació s'havia decidit obrir una causa contra ell per les presumptes irregularitats comeses en els últims anys. Ara l'escrivà s'havia queixat al monarca, per que aquests, tot i que el rei ho havia ordenat, es negaven a fer-li entrega les actes de la causa per que pogués preparar la seva defensa. Molest per la situació, l'antic ambaixador de la Generalitat, havia recorregut de nou a Ferran per que intercedís per ell. Aquest es dirigia als diputats el 19 de maig ordenant-los que entreguessin a l'interessat les actes de tot el seu procés. Afegia a més, que

---

¹⁶⁶⁰ ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 56r i ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N-926, f. 81r.

¹⁶⁶¹ *Ibidem*, f. 55r- 55v. Document 86. La carta als arrendadors te data de 22 de maig, *Ibidem*, f. 55v. El rei els hi demanava que actuessin correctament per que els diputats poguessin fer noves lluçions. De no fer-lo, els avisava, se'ls hi retiraria de nou les taules.

¹⁶⁶² ACA, Cancilleria, itinerum sigilli secreti 3666, f. 55r.

l'enviessin una còpia del procés un cop estigués instruït.¹⁶⁶³ Al corrent de la seva petició estava el regent de la cancelleria, Jaume Destorrent. Interessat en que aquest afer no sortís del Principat es va dirigir al rei demanant-li que no se li enviés ni el procés ni la causa. Però Ferran, en una de les poques ocasions en les que no compartia les seves recomanacions li responia aquell mateix mes que no veia cap inconvenient per estudiar el cas a la cort donat que “la justicia sera myrada aqui tan rectamente que ninguno haura justa causa de se quejar” afegint a més “por tener este negocio la afrontacion que tiene cumple a nuestro servicio que sea mas mirado que otro”.¹⁶⁶⁴

L'altre assumpte que el sobirà volia resoldre abans del final del trienni era el de les lluçions del General. Satisfet pel fet que la Diputació hagués lluït onze mil lliures d'unes pensions de tretze mil pagades a interessos molt elevats, Ferran els hi ordenava aquell mateix mes que abans d'acabar el seu mandat s'encarreguessin de lluir les dues mil restants a compte dels propers ingressos de la institució.¹⁶⁶⁵ El rei també havia encarregat a la Diputació que calculés les quantitats que no havien estat cobrades en el període que anava de 1469 al moment de la intervenció. Una feina de la que s'havia encarregat l'advocat de la casa Joan Rossell que havia calculat els ròssecs de tot aquell temps en catorze mil lliures aproximadament, i al que demanava per escrit que passes la informació per que aquests actuessin en conseqüència.¹⁶⁶⁶

Una continua demanda de càrrecs

Coincidint amb la recta final del trienni el rei va incrementar la seva petició de càrrecs per persones recomanades. Aquest, com hem vist, és un fet que es va produir de manera continua des del moment de la intervenció de la institució el 1488 però que va augmentar a causa de l'epidèmia de pesta i la necessitat de buscar nous oficials per el nou trienni. A més i com a conseqüència de les seves instruccions també eren habituals els plets entre els candidats per ocupar les seves places, com va succeir amb l'ofici de guarda de mar del General a Barcelona entre Gerònim Peyró i Bernat Capeller, i on es posava fins i tot en dubte el paper imparcial dels membres de la Diputació en aquest

---

¹⁶⁶³ *Ibidem*, f. 58r-58v.

¹⁶⁶⁴ *Ibidem*, aquesta nota i l'anterior a f. 54v.

¹⁶⁶⁵ *Ibidem*, f. 55v.

¹⁶⁶⁶ *Ibidem*, f. 58r. “E per que es cosa de tanta utilitat del General com podeu veure vos pregam e encarregam de continuo solliciteu e obreu para que vinga a degut effecte als quals deputats ca sobre aço e segons vostre parer fem una bona letra la qual sera ab la present per que vos lals doneu o façau donar segons que millor vos parra”.

tipus d'afers.¹⁶⁶⁷ Només en el mes de febrer, Ferran havia demanat un càrrec qualsevol per un tal Antoni Rella, destacant la seva capacitat,¹⁶⁶⁸ i havia mostrat el seu malestar amb els diputats per no fer entregar a Baltasar Peyró de l'ofici de col·lector de la bolla de Vic com els hi havia demanat anteriorment.¹⁶⁶⁹ En unes altres instruccions d'aquell mes els hi ordenava encara que consultessin al seu mestresala mossèn Gralla o al seu escrivà Jaume Ferrer qui era la persona més adequada per ocupar el càrrec de sobrecol·lector de Barcelona, ofici que tenia Joan Llorenç fins que va ser apartat del seu càrrec per diverses irregularitats.¹⁶⁷⁰ També insistia en que el fill de Joan Valentí Boscà fos nomenat responsable de la drassana reial, tot i ser menor d'edat,¹⁶⁷¹ i demanava una feina com en el cas de Rella, pel notari Pere Andreu, servidor seu que havia estat expulsat d'Elna pels francesos.¹⁶⁷²

El mes de març el rei tornava a escriure als diputats el dia 6 una carta que no rebrien fins el mes de juliol, on exigia que s'acceleressin els tràmits per resoldre el plet entre Peyró i Capeller.¹⁶⁷³ Uns dies més tard, i pensant ja en el nou trienni, ordenava que fos escollit el veí de Balaguer Antoni Abella diputat local de Tortosa¹⁶⁷⁴ i poc després feia el mateix amb el mercader Antoni Benet de Camprodon pel qui sol·licitava el mateix ofici.¹⁶⁷⁵ El dia 20 els hi demanava que la feina de receptor de bolles del General de Barcelona passes a Felip de Ferrera després que Rafael Rafart hagués decidit renunciar al càrrec.¹⁶⁷⁶ Tres dies més tard els hi tornava a escriure per reiterar la seva voluntat, manifestada el novembre i de nou el gener, que Baltasar Peyró ocupés el càrrec de col·lector de la bolla de Vic.¹⁶⁷⁷

Entrat el mes d'abril Ferran insistia, segons ell, en demanar el càrrec de sobrecol·lector dels drets de les generalitats d'entrada i sortida de Tarragona i de la seva bolla per Joan Baget després de la mort de Pere Amargós. Des de la Diputació

---

¹⁶⁶⁷ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 11v-12r. Còpia a ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 71r. El rei els hi ordenava que formessin un tribunal imparcial que prenguéssin una decisió sobre el cas.

¹⁶⁶⁸ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 19v-20r.

¹⁶⁶⁹ “En dias passados vos scrivimos que del officio de collector de la bolla de Vich que vaccava por la muerte den Prunes proveyessedes a Baltasar Peyró, el qual y no otra persona queremos que lo haya lo qual fasta quy dize que no haveys complido que stamos maravillados”. *Ibidem*, f. 19v.

¹⁶⁷⁰ *Ibidem*.

¹⁶⁷¹ *Ibidem*, f. 20v. El rei especifica de nou que els seus tutors fins que no sigui major d'edat siguin el seu tiet, el racional Bertran Boscà, i la seva mare.

¹⁶⁷² *Ibidem*, f. 23v.

¹⁶⁷³ *Ibidem*, f. 44r.

¹⁶⁷⁴ *Ibidem*, f. 44v.

¹⁶⁷⁵ *Ibidem*, f. 38r.

¹⁶⁷⁶ *Ibidem*, f. 38r.

¹⁶⁷⁷ *Ibidem*, f. 42v.

justificaven el seu retard en nomenar-lo en que aquest ofici havia estat demanat des de la cort per un tal Casasús Cerer.¹⁶⁷⁸ Curiosament, una setmana més tard, els demanava que quan Baget volgués deixar el seu càrrec, aquest fos ocupat per Joan Bergueta.¹⁶⁷⁹ Més interessant és la petició que feia Ferran al racional del General el 6 d'abril. Sense demanar cap tipus de responsabilitats li comunica a Bertran Boscà que sap com a un secretari del comte de Cardona se li han exigit quaranta lliures per ocupar un ofici a la taula de Tortosa. Diners que el racional havia rebut de mans del batlle Miquel Sarriera. Descontent al considerar de mal exemple que els oficis que ell atorgava fossin venuts o entregats a canvi de suborns, ordenava que els diners fossin retornats d'immediat al seu propietari.¹⁶⁸⁰ Aquell mateix dia el monarca demanava a la Generalitat el càrrec de diputat local de Tàrrrega per Pere Bramón¹⁶⁸¹, i que l'ofici de sobrecolridor del comtat de Prades que pertanyia Luis Salvador retornés a aquest després de ser alliberat del seu captiveri en terres berberisques i degut a la mort del tresorer l'havia substituït en la seva absència.¹⁶⁸² Ferran també era agraït amb aquells que havien ocupat fidelment càrrecs a la Diputació. El 18 de maig ordenava a diputats i oïdors que donada la seva edat i el seu delicat estat de salut, el sobrecolridor de les taules del General pogués entregar el seu càrrec al seu fill o al seu gendre. Andreu Bosc havia desenvolupat aquest ofici per espai de més de trenta anys.¹⁶⁸³

Pensant de nou en el trienni que estava a punt de començar encara el 30 de maig el rei proporcionava el nom als diputats i a l'oïdor Gaspar Peyró de les persones que havien d'ocupar els càrrecs de diputats locals de Cervera, Tarragona i Manresa.¹⁶⁸⁴ El 20 de juny encara demanava els mateix càrrec per Joan Rufet a Vilafranca del Penedès¹⁶⁸⁵ i el 22 per Pere Joan Poble a Vic.¹⁶⁸⁶ Per la seva part i sense esperar instruccions, des de la Generalitat anomenaven ajudant del regent dels comptes a Francesc Palomeres, en lloc de Pere Jornet, mort per la pesta.¹⁶⁸⁷

---

¹⁶⁷⁸ ACA. , Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 80v.

¹⁶⁷⁹ *Ibidem*, f. 83v.

¹⁶⁸⁰ ACA, Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 44v.

¹⁶⁸¹ ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 46r.

¹⁶⁸² ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 84v.

¹⁶⁸³ ACA, Cancilleria, *itinerum sigilli secreti* 3666, f. 59v-60r.

¹⁶⁸⁴ *Ibidem*, f. 37r (segona numeració). El càrrec a Cervera era per Antoni Saliceda, a Tarragona per David Patau i a Manresa per Pere Rafael Aymerich.

¹⁶⁸⁵ *Ibidem*, f. 47r (segona numeració):

¹⁶⁸⁶ *Ibidem* f- 47r-47v (segona numeració).

¹⁶⁸⁷ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 267.

El final del trienni: l'arrendament i la renovació de càrrecs

La mort del oïdors de comptes era un fet excepcional que preocupava el consistori en les seves últimes setmanes de funcionament. La decisió del rei de deixar en les seves mans la manera d'afrontar-lo els hi havia donat una responsabilitat afegida que resolien en els primers dies de juny. En efecte, el dia 3 li feien saber a Ferran que estudiada la situació havien decidit, a partir de les seves recomanacions i de les instruccions que Boscà els hi havia entregat en el seu dia no elaborar la llista de candidats que se'ls hi havia demanat. Aquesta posició la justificaven en el fet que posteriorment ells no podien nomenar a unes persones que havien estat prèviament seleccionades per ells, possibilitat que no contemplava el jurament que havien prestat per ocupar els seus càrrecs. A més adjuntaven documents on justificaven la seva negativa:

“No vulle metre les consciencies nostres en tant perill, car a vostra altesa no fallira per altre vostra informacio de quals persones per aquests oficis seran satisfets al servey de aquella e al be de aquest General, e per que vostra altesa dels capitols de cort quy tracten e eleccio de deputats, e oydors del dit jurament haia complida informacio ne trametem copia a aquella.”¹⁶⁸⁸

Era evident com després d'un mandat tant accidentant els responsables del General ja només pensaven en deixar els seus càrrecs de la manera menys perjudicial als seus interessos personals. Més fàcil era satisfer els desitjos del rei en relació a la lluita de les dues mil lliures que quedaven pendents de pagar del préstec de tretze mil lliures. Al seu compromís en fer-ho i liquidar el préstec afegien el fet que veient com s'estaven produint els arrendaments pel pròxim trienni tot feia pensar que el seu preu – per taules o de forma global - augmentaria, el que permetria uns ingressos majors que en el passat.¹⁶⁸⁹

Mentrestant des del Real de Granada on continuava el setge contra la darrera ciutat en poder musulmà de la Península Ibèrica, Ferran es felicitava per la finalització del plet que durant anys, Benaula havia mantingut amb la Diputació per a cobrar el sou complet com a substitut de Jaume Safont en els anys que aquest no va poder ocupar el seu càrrec per causa de la seva elevada edat. La resolució dels advocats de la Casa, i així s'havia fet saber al sobirà, fixava que l'escrivà cobrés el sou sencer d'aquell període i no

---

¹⁶⁸⁸ ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 411.

¹⁶⁸⁹ “En lo fet senyor molt alte de arrendar los drets del General, que dies ha vostra majestat nos scrivy, entenem ab diligencia, fahents encantar dies ha, e de present quascun dia aquells particularment per taules e collectes en la lotga de aquesta vostra ciutat segons es acostumat e sempre treballen ab la maior diligencia e stucia que podem en fer les muntar a rahanables preus, apres Senyor experimentarem lo General arrendament per veure a qual se trobara maior sumun”. *Ibidem*.

la meitat com havia estat el cas. Acollint-se a les normes de la institució, la sentència considerava que aquest havia d'haver cobrat el seu sou complert, mentre que Safont, a l'estar malalt tenia que cobrar la meitat.¹⁶⁹⁰

Amb l'arribada del mes de juliol, i com era preceptiu, els diputats havien d'anunciar en pública crida qui es quedava amb els arrendaments del proper trienni. El rei els hi havia fet arribar la seva voluntat que la subhasta es fes de manera conjunta i per taules amb la intenció d'esbrinar quina de les dues era la més profitosa possible als interessos de la monarquia. Buscant el màxim profit, fins i tot el rei havia demanat un dia després de fer-se pública la seva decisió, el 2 de juliol, el rei encara demanava a Jaume Destorrent que fes tot el possible per a que el duc de Cardona i el comte de Trivento participessin en la subhasta, quan tot apuntava a que seria el batlle general del Principat, Miquel Sarriera, qui es feria càrrec dels arrendaments. Una recomanació que com ell mateix reconeixia buscava afavorir la competència per apujar els preus.¹⁶⁹¹ El cert però es que com recull el dietari de la Generalitat un dia abans, Sarriera s'havia quedat amb tots el arrendaments dels drets de les generalitats. Com el tres diputats i l'únic oïdor afirmaven, el preu no havia variat gaire per taules que al complert, fet que els hi havia fet decantar-se per la segona opció, fixant-se un preu de trenta vuit mil lliures, una quantitat superior a la de feia tres anys abans.¹⁶⁹²

Dues coses amoïnaven al sobirà en aquells dies, quan estava a punt de produir-se el relleu a la Diputació. Per una banda li havia arribat informació de l'abat Payo que diverses persones estaven intentant evitar que augmentessin els preus dels arrendaments per aconseguir-los a millor preu. El rei estava al corrent de la maniobra i així ho feia saber als diputats i al propi abat de Poblet el mateix dia 2 demanant-los que prenguessin mesures si veien confirmades les seves sospites:

“E per quan nos es referyt que se te studi per alguns que lo dit arrendament no puix lo que par a nos esser cosa digna de castigh e punyas per redundar en tant dan e prejuy del be publich, per ço vos encarregam e manam que per vosaltres

---

¹⁶⁹⁰ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 52v.

¹⁶⁹¹ “...quantos mas competidores sean mas creemos que subira el precio del arrendamiento”. *Ibidem*, f. 54v.

¹⁶⁹² Una quantitat que superava les cinc mil lliures a l'any amb respecte al trienni anterior. ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 413 i 414. Document 87. Segons les dades utilitzades per Vicens Vives eren 37.800 lliures, no es tenia en compte les dues mil lliures utilitzades per pagar el censal. A més l'historiador gironí basa l'èxit de l'arrendament en la nova diputació, quan el cert es que era degut a la sortint. L'augment estava més relacionat a la recuperació econòmica del Principat que a l'estat de la institució. VICENS VIVES, J. “La transformació de la Generalitat...” a *Obra Dispersa*. Vol I, p. 42, nota 69.

ne sia pres legitima informacio cautament, per que constant legitimament de tant desorde puxe esser degudament castigat per que sia exempli als altres per lo esdevenydor”.¹⁶⁹³

En un altre carta el monarca també agraià al diputat eclesiàstic que l’advertís sobre el que estava passant i li demanava que amb la resta del consistori investigués qui estava darrera d’aquells moviments.¹⁶⁹⁴ També li feia saber com, a petició seva, havia escrit els arrendadors per advertir-los que no donessin problemes a l’hora de pagar les últimes terces, amb l’argument que els diputats tenien ordres de portar a terme una nova lluçió de censals, la de dos mil lliures compromeses per abans del final del seu trienni.¹⁶⁹⁵

L’altre assumpte era més greu. Ferran havia fet del racional dels comptes del General Bertran Boscà una peça clau del seu redreç en aquell trienni, fins al punt de ser la persona escollida per transmetre les seves instruccions. Ara quan quedaven poques setmanes pel seu fi li arribaven informacions que aixecaven sospites sobre la seva forma d’actuar. El mes de gener, recordem, el sobirà havia confessat a Destorrent que li constava que tant diputats com oficials del General havien rebut suborns, irregularitats que volia que fossin investigades pel regent de la Cancelleria. Tres mesos més tard escrivia al propi Boscà ordenant-lo que tornés les quaranta lliures que havia rebut a canvi de vendre un ofici de la taula de Tortosa, amb l’amenaça de portar-lo als tribunals si així no ho feia. Però el que havia estat definitiu era la denuncia presentada a la cort per l’antic sobrecollidor Joan Llorenç. Aquest havia estat apartat del seu càrrec en el present trienni per unes suposades irregularitats comeses fins al punt que, al desembre de 1488, li van ser embargats els seus bens a Vilafranca del Penedès.¹⁶⁹⁶ Llorenç havia acudit al rei per fer-li saber que havia estat condemnat sense ser escoltat d’apropiar-se mil vint-i-dues lliures de la seva recaptació. Després d’afirmar que en virtut del seu contracte només s’havia quedat amb quatre cents havia estat embargat per la resta sense tenir oportunitat de presentar al consistori els seus albarans. Però al que més havia molestat a Ferran, era que aquests haguessin expulsat al sobrecollidor amb l’excusa que rebien ordres seves, un fet que no era cert. Per això, el mes de juny ordenava a la Generalitat que fos revisat el seu cas, escoltant a Llorenç i a totes les persones que

---

¹⁶⁹³ ACA, Cancelleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 55r.

¹⁶⁹⁴ *Ibidem*, f. 56r,

¹⁶⁹⁵ *Ibidem*, f. 55v.

¹⁶⁹⁶ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 261.

fossin necessàries, i amb l'ajuda dels advocats de la institució.¹⁶⁹⁷ Feta justícia, afirmava a més, que si era necessari, se li tornessin els diners i també l'ofici. I el que era més interessant, el rei ordenava que Bosca quedés al marge del plet per la desconfiança que generava a l'antic sobrecolridor:

“E com ell dit Johan Lorenç tinga per molt sospitos lo dit Bosca per justes causes de sospita que davant nos ha adverat, sens nota alguna de infamya sua lo inhibireu dels dits comtes e examynacio de aquells e de aquesta negociacio e de tota intercessio de aquella”.¹⁶⁹⁸

A finals de juny, el sobirà insistia en que fos revisat el cas de Joan Llorenç i arribat el cas en que es demostres la seva innocència i retornés a la seva plaça demanava a la Diputació que es compensés al seu mestre sala Miquel Joan Gralla amb l'ofici de receptor dels drets del General, que havia ocupat Lluís Granada fins la seva mort.¹⁶⁹⁹ Tots aquests exemples posaven en evidència el paper que el raciona havia jugat durant tot aquell temps. Per això també el 2 de juny es dirigia a la Diputació i al propi Boscà com a responsable del seu arxiu per que deixessin les comptes de la Casa endreçades per que poguessin ser revisades pels seus successors sota l'advertiment que, de no fer-ho s'atenguessin a les conseqüències.¹⁷⁰⁰

Ferran estava preparant el terreny per portar a terme la renovació dels alts càrrecs de la institució i no volia problemes. El balanç del trienni no havia estat del tot negatiu, s'havia sanejat part del deute de la Diputació, però seguien les corrupteles i les reformes previstes es realitzaven a un ritme molt més lent del que hauria volgut. A més era evident, que clau pel seu redreç definitiu era necessària la seva presència al Principat i això no era possible fins que Granada caigués a les seves mans. Era necessari formar un nou consistori i aquí l'experiència dels últims tres anys podia ajudar a corregir les coses.

Una nova intervenció

Com havia passat feia tres anys al real contra Vera, el 9 de juliol de 1491, sortien del real contra Granada les instruccions del rei catòlic per procedir a la renovació dels

---

¹⁶⁹⁷ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 52r-52v. Document 88 i ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 929 f. 6v. En aquesta transcripció falta part de les instruccions del rei en relació a Boscà.

¹⁶⁹⁸ *Ibidem*, f. 52v.

¹⁶⁹⁹ *Ibidem*, f. 56r.

¹⁷⁰⁰ “Aquell o aquells a culpa o negligencia dels quals no serya fer lo degut ne reebessen la multa o punycio que per raho e justicia conexeryem merexer”. *Ibidem*, f. 56v-57r.

càrrecs de la Diputació. Igual que en aquella ocasió el seu destinatari principal era el lloctinent del Principat Enric d'Aragó. Ferran li recordava al seu cosí germà com li havia ordenat intervenir la Generalitat tres anys abans amb el compromís que viatjaria al Principat per procedir a la seva reforma, convençut que ho faria abans de la seva conclusió. Ara, en canvi, li anunciava que degut a la guerra de Granada això no seria possible pel que es veia obligat a demanar-li que procedís de nou al nomenament de càrrecs. Per evitar possibles crítiques pel fet que el consistori sortint no escollís als seus successors com era habitual fins a 1488, el monarca recordava que les últimes eleccions havien estat suspeses, fet que deixava en les seves mans el relleu del consistori, com li feia saber al seu cosí, amb un punt de crítica a Enric:

“Vos encargamos y mandamos que sin mudar en ellas cosa alguna y sin servir otras solemnidades ny formas como quisisteis fazer el triennio passado essecuteis las dichas nuestras previsiones segund inseriremos y deveis la fazer en el mismo dia y hora que los dichos diputados y oydores se haurian de juntar para fazer la eleccion”.¹⁷⁰¹

Llegides les seves instruccions i donats els noms dels nous diputats i oïdors el rei demanava al lloctinent que, per evitar problemes com els que s'havien viscut amb l'anterior consistori pel manteniment de Destorrent com a advocat de la casa, s'escollís a Jerònim Albanell i Gaspar Vilana. Dos ordres més s'adjuntaven a aquesta missiva, per una banda el document on s'anunciava el manteniment de la suspensió de les eleccions, i per un altre la llista dels escollits per ocupar els càrrecs. En el primer document es reiteraven els arguments que el sobirà havia expressat al seu cosí.¹⁷⁰² Ferran mantenia el seu compromís per reformar la institució que aplaçava degut al setge de Granada. Deixava sense cap potestat d'elecció als actuals diputats, amb l'argument que les eleccions estaven suspeses des de feia tres anys i advertia amb una multa de fins a deu mil florins a aquells que no respectessin les seves ordres. A més ordenava a tothom que col·laboressin amb els nous membres, evitant qualsevol inconvenient que pogués produir-se. El segon recollia la llista de diputats i oïdors elegits pel monarca pel trienni 1491-1494.¹⁷⁰³ La experiència d'aquells tres anys i, amb tota probabilitat, els consells de Jaume Destorrent, en aquell moment conseller en cap de Barcelona després de la intervenció del Consell de Cent el mes de novembre, van ser decisius per formar la nova

---

¹⁷⁰¹ *Ibidem*, f. 58v. Ferran potser es referia al procediment per fer efectiva l'elecció sense recórrer als rodolins i fent públic simplement el noms dels escollits.

¹⁷⁰² *Ibidem*, f. 57r-57v. Document 89.

¹⁷⁰³ *Ibidem*, f. 57v-58r. Document 90.

nòmina. Els escollits eren persones properes al regent i alguns d'ells havien estat recomanats pel sobirà en els últims anys per ocupar, sense èxit, diversos oficis dins de la Diputació. Aquest era el cas de Pere Destorrent, nebot de Jaume i elegit diputat per l'estament reial, persona de total confiança i fidel al sobirà. A més havia tornat a finals de maig de la cort on s'havia reunit amb Ferran com emissari del Consell de Cent i on haurien tractat, amb tota seguretat, del seu futur nomenament com a diputat. Amb ell, i en representació del braç eclesiàstic, el rei s'havia decantat per l'abat de Montserrat, Joan Peralta. En representació de l'estament militar l'elegit era el seu mestre sala Miquel Joan Gralla per qui en el seu moment havia demanat el càrrec de sobrecollidor després de la mort de Franci Morer.¹⁷⁰⁴ Els oïdors escollits per al nou trienni eren: per l'estament religiós el canonge de Girona, Galceran Albanell, pel militar, Guillem d'Oms¹⁷⁰⁵ i pel reial Llorenç de Vilanova. Coneguts els noms i reiterada la suspensió de les eleccions, el rei ordenava al lloctinent que el nou consistori jurés el seu càrrec de la forma habitual. En previsió de qualsevol reacció contrària a les seves decisions el rei donava plens poders al seu cosí i negava validesa a qualsevol tipus de recurs que pogués presentar-se sobre aquestes. Totes les ordres sortien d'immediat amb un correu que arribava a Barcelona el 21 de juliol, un dia abans de la data habitual en que es procedia a la renovació de la Diputació.

Ordenada de nou la intervenció del General i a pesar d'estar ocupat en el setge granadí, Ferran no descuidava ni un moment els afers de la institució. Mentre el seu correu es dirigia al Principat, el monarca es dirigia el 11 de juliol al seu mestre sala i al regent de la Cancelleria per abordar temes relacionats amb la contribució dels eclesiàstics. Tant amb un com amb l'altre no es podia estar de felicitar-se per que l'arrendament que s'havia quedat el batlle general hagués arribat a les 37.800 lliures.¹⁷⁰⁶ La seva satisfacció estava del tot justificada. L'experiència dels errors comesos en el trienni que acabava havien estat del tot útils. El rei havia elegit persones de la seva total confiança com es demostrava en el cas del diputats militar i reial, essent aquest segon, a més, nebot de Destorrent. A més, la xifra per la que s'havien subhastat els arrendaments i el fet que estiguessin en mans de una sola persona al seu servei li facilitaven encara

---

¹⁷⁰⁴ Pere Destorrent i Miquel Joan Gralla havien anat i tornat junts des de Sevilla. VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat*, vol. II. P. 142, nota 193.

¹⁷⁰⁵ Aquest no arribà a jurar el càrrec. En aquest document apareix tatxat el seu nom i afegit el de la persona que el substituiria.

¹⁷⁰⁶ "Havemos sabido como la arrendacion del General fue librada a nuestro bayle general mossen Johan Çariera por XXXVII mil DIII lliures lo que mucho nos ha plazido como de continuo nos place qualquier beneficio y aumento del dicho General". *Ibidem*, f. 62r. La carta a Gralla a f. 61r.

més les coses. Per aquest motiu, el mateix 16 de juliol enviava una sèrie de cartes al regent de la Cancelleria¹⁷⁰⁷ amb l'encàrrec que les fes arribar al lloctinent¹⁷⁰⁸ i a la Diputació¹⁷⁰⁹ el seu interès que Sarriera rebés tota la col·laboració que necessités. En la mateixa línia enviava una provisió al lloctinent amb còpia per la princesa de Navarra, el duc de Cardona, el regent de la cancelleria, els consellers de Barcelona i altres demanant-los “quan mes affectuosament podem que en tot lo que a vos toque es haura a fer per vos siau molt parcial e favorable al dit dret e arrendador quan la equitat e honestat vos acompanyen, no donant loch que fraus sien comesos en lo dit dret ni quen res reba desfavor o detriment ans quan en vos sia directio benefici e augment. Certificant vos sera cosa en que no poch nos complaureu y lo contrari que no podem sperar, nos seria molestissim”.¹⁷¹⁰ En un altre carta mostrava la seva satisfacció amb els diputats per aquest fet i per la liquidació del préstec després de pagar les dues mil lliures restants.¹⁷¹¹ Poc després, el 20 de juliol, i en el probablement seria l'últim servei d'aquella Generalitat tan criticada al seu monarca, li feien saber que amb la llució d'aquelles dues mil lliures s'havia liquidat aquell préstec de 13.000 lliures que el General devia a la ciutat.¹⁷¹² El 1479, Jaume Destorrent, al front del Consell de Cent, protestava per que la Generalitat no feia front als seus deutes amb la ciutat. Més de deu anys després una Generalitat intervinguda liquidava el últim préstec que aquesta tenia amb la ciutat. I això passava quan aquest tornava a ser el màxim representant d'un municipi, també intervingut.

Encara el 2 d'agost l'abat de Poblet escrivia molest al rei Ferran. El motiu era doble. Per una banda es lamentava que a ells i als seus companys no se'ls hagués donat la possibilitat d'escollir als seus successors. Una opció que remetia al model anterior a la intervenció de 1488, privilegi que havia quedat del tot desprestigiats. Calia buscar un nou sistema de selecció de diputats i oïdors i aquest, era evident, estava només en mans

---

¹⁷⁰⁷ *Ibidem*, f. 62v.

¹⁷⁰⁸ *Ibidem*, f. 63r.

¹⁷⁰⁹ *Ibidem*, f. 63v. Al diputats els hi demanava de forma expressa que perseguissin i castiguessin tot tipus de fraus i donessin totes les facilitats per que Sarriera pogués escollir als seus subordinats. “E es nostra voluntat que si es de practica e costum que los arrendadors del General meten los administradors collectors e guardes del dret del General e altres ministres de aquell las dexen metre al dit mossen Çariera prestant en poder vostre sacrament e homenatge de haver se be e lealment en sos officis e sino es tal practica e serans alguns dels dits collectors e ministres no acceptes al dit mossen Çariera los mudareu a tota requesta sua e metreu en loch de aquells los qui lo dit mossen Çariera vos dira e nomenara, rebent de aquells lo dit sacrament e homenage”.

¹⁷¹⁰ *Ibidem*, f. 64r.

¹⁷¹¹ ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 929 f. 2r.

¹⁷¹² ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 415. Jaume Vicens Vives va destacar l'efecte beneficiós que per al Consell de Cent i per a tota la ciutat va suposar el pagament d'aquella quantitat. VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II pàgs. 157-158.

del monarca. L'altre queixa feia relació al fet que el consistori sortint havia abandonat els seus càrrecs el 22 de juliol i no a final de mes com era tradicional. El 27 d'aquell mateix mes el sobirà responia a Payo, que si ells i els seus companys van quedar al marge de l'elecció no va ser “por desconfianza ni desfavor vuestra ni de los otros, car no havia causa porque assi lo deviessemos fazer, sino que cumplia assi a nuestro servicio”.¹⁷¹³ En relació a la segona qüestió el rei es defensava apellant a una ignorància difícil de creure “que nunca fue la voluntad nuestra acortar el tiempo que haviades de servir, y assi no lo deveis atribuir a cosa fecha adrede sino que creimos que en el dia de la nueva eleccion fenecia vuestro triennio”.¹⁷¹⁴ Unes respostes que no ocultaven el seu malestar envers unes persones en les que havia dipositat les seves esperances per a redreçar la institució i que l'havien defraudat vist la seva gestió al llarg d'aquells tres anys.

---

¹⁷¹³ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 78r.

¹⁷¹⁴ *Ibidem*.

7.2. LA SEGONA DIPUTACIÓ INTERVINGUDA (1491-1494)

Com era tradicional i coincidint amb el 22 de juliol, santa Maria Magdalena, el lloctinent donava a conèixer, probablement sense tant protocol com li havia demanat el sobirà, els noms dels escollits per formar la Diputació del trienni 91-94. Al dia següent, dissabte, juraven els seus càrrecs l'abat de Montserrat, Joan de Peralta i el mestre sala, Miquel Joan Gralla i l'oïdor, burgès de la vila de Perpinyà, Llorenç de Vilanova. A la setmana següent i en compliment dels desitjos del monarca prenia possessió del seu càrrec com advocat i assessor de la Casa Jerònim Albanell pels dos propers triennis. El dia 29, jurava el seu ofici com a oïdor el canonge i vicari de la seu de Girona Galceran Albanell.

El dia 2 d'agost de 1491 jurava el seu càrrec com a diputat reial Pere Destorrent. Era un altre triomf de la família que veia com aquest arribava a la Diputació amb el càrrec més important que podia rebre, el de diputat, en un moment d'importants canvis i transformacions a la institució. Similar situació a la que vivia el seu tiet que en aquell moment controlava el funcionament del Consell de Cent. La fidelitat de la família a la monarquia, com recordava el propi Ferran referint-se al pare de Pere executat pel complot de San Maties, continuava donantels seus fruits.

Un dia més tard, reunits els tres diputats i els dos oïdors i sense esperar a l'arribada de l'oïdor militar a qui havien enviat un porter de la casa per notificar la seva elecció enviaven la seva primera carta al sobirà.¹⁷¹⁵ A aquest li reconeixien que si no l'havien escrit abans era per que fins aquell moment no s'havien trobat tots a Barcelona. Després d'agrair-li que contés amb ells per a ocupar els seus càrrecs i de comprometre's a servir-lo el millor possible, li comunicaven que havien enviat a un home del General a veure'l després d'haver-lo escrit amb correu propi el 23 de juliol i no tenir notícies seves. A continuació, i en un clar exemple de quin punt coneixien les comptes de la Diputació li comunicaven al monarca que després d'estudiar un memorial elaborat pels seus predecessors havien comprovat com del mes de juliol es devien als creditors de la casa una suma que superava les tres mil lliures motiu pel que anunciaven a Ferran que seria necessari recórrer als diners de la primera terça del nou arrendament, calculat en més de nou mil cinc-centes lliures, per fer front al seu pagament. Amb els diners sobrants, anunciaven, tenien intenció de pagar les pensions dia de dia del mesos

---

¹⁷¹⁵ ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 417 a 419.

d'octubre, novembre i desembre, i el que encara era més important, estaven convençuts que sobriarien diners per continuar fent lluïcions.

El 5 d'agost tornava a Barcelona el porter de la Diputació que havia anat a veure a Guillem d'Oms. Un dia després els diputats tornaven a escriure al sobirà per a comunicar-li que aquest, de qui adjuntaven una nota, no volia ocupar el seu càrrec com a oïdor del braç militar, sol·licitant-lo a més que li busqués un substitut.¹⁷¹⁶ A més, també li anunciaven que degut a la marxa de l'advocat Jerònim Albanell a Mallorca en missió reial havien elegit per substituir-lo durant la seva absència a misser Joan Oliva. A més, i reprenent antigues tensions amb el Consell de Cent, li feien saber que informats pel propi Sarriera, s'havien assabentat que la ciutat, per petició reial, estava estudiant la remissió del regiment d'Alfons el Magnànim. Per això els hi preocupava la possibilitat que Barcelona recuperés una ordenança de 1453 que disposava que en la ciutat i els voltants no es poguessin tallar ni vestir sinó draps fets a la ciutat. Com assenyalava Vicens Vives, els consellers confiaven que amb aquesta mesura augmentessin les cases de la ciutat en cinc-centes i que la mesura no afectés als arrendaments de la Generalitat.¹⁷¹⁷ Fet que els havia portat a reunir-se amb els consellers, aconseguint d'ells que fos sobreseguda per que les dues parts poguessin estudiar amb detall el plet i informar al rei del mateix. Fet que posava de manifest la col·laboració dels Destorrent al front de les dues institucions principals del país.

Al corrent de la negativa d'Oms a representar al braç militar com a oïdor d'aquell trienni, Ferran ordenava al lloctinent que fos escollit en el seu lloc el donzell Lluís D'Ivorra, senyor de Fonolleres.¹⁷¹⁸ A l'anunci dels diputats de fer front al pagament de les pensions amb els ingressos de la terça del setembre aquest es felicitava si això havia de servir per pagar-les diàriament. I com era habitual en totes les seves instruccions els hi animava per fer totes les lluïcions de censals possibles per descarregar a la Diputació de pensions. En aquest sentit requeria al nou consistori en que fossin diligents en fer cobrar els deutes pendents “sens comport e accepcio de persones”¹⁷¹⁹ per que tenia constància que fins llavors s'havien produït “complacencies”

---

¹⁷¹⁶ “E son stats contentes sobre seure en la execucio de dita ordinacio per que ab maior consell per ells e a nosaltres sie sobre aço deliberat si ells per ventura scrivien daço a la majestat vostra suplicant li vulle attendre en lo be de tot aquest seu Principat e General”. *Ibidem*, imatge 420.

¹⁷¹⁷ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 131.

¹⁷¹⁸ ACA. Cancilleria, *diversorum sig. secreti* 3566, f. 74v. El 12 de setembre un porter de la Diputació va marxar a buscar-lo a casa seva, prop de Cervera.

¹⁷¹⁹ ACA, Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 75r. ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N-929 f. 5r.

fet que havia “danyat lo dit General”.¹⁷²⁰ Amb l’esperança que fossin més diligents que els seus predecessors el monarca també els informava de les instruccions que havia enviat a Barcelona de mans de Boscà i els hi demanava que al tinguessin al corrent, mitjançant un memorial, d’aquells articles que quedessin per resoldre i de com els estaven executant.¹⁷²¹ I per reafirmar la seva voluntat escrivia personalment als diputats Pere Destorrent¹⁷²² i Miquel Joan Gralla¹⁷²³ i l’oïdor Jerònim Albanell,¹⁷²⁴ amb l’esperança, manifestada amb la carta comuna, que no fessin cap tipus d’excepció a l’hora de cobrar els deutes pendents. Ferran també es dirigia en una carta, més formal i freda que les anteriors, al racional del General Bertran Boscà, per agrair-li un memorial enviat sobre les comptes de la casa de data 5 d’agost i per demanar-li que en el futur aquests fossin més clars, evitant possibles omissions.¹⁷²⁵

El trienni començava amb bones perspectives pel monarca que aprofitava una petita llicència del nou equip per a mostrar de nou la seva autoritat i fins a quin punt diputats i oïdors no disposaven de gaire marge d’actuació. Com hem vist la Diputació havia escollit a Joan Oliva per a substituir a l’advocat Albanell durant la seva absència. Ara el rei els hi responia que estava d’acord amb el seu nomenament però els advertia que no tornessin a escollir a ningú per ocupar càrrecs sense consultar-li abans.¹⁷²⁶

No sabem si van reunir-se diputats i consellers entre el dia 9 i el 16 d’agost, però el cert es que, coincidint amb aquesta segona data, el Trentenari de la ciutat acordava que ningú no es podria vestir sinó era amb draps teixits a Barcelona a partir de juny de 1492. La mesura que buscava la recuperació econòmica de la ciutat després de la intervenció del Consell de Cent de l’any anterior trobava com assenyala Vicens un ferm suport i el recolzament del monarca. Així aquest demanà també als diputats que es reunissin amb els consellers convençut que si els arrendadors exigien severament els drets sobre aquelles extraccions, seria suficient per aconseguir la represa de l’activitat dels teixidors i drapers barcelonins. Per a assegurar-se l’èxit de la proposta es reservava

---

¹⁷²⁰ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 75r.

¹⁷²¹ *Ibidem*. El rei també els anunciava que havia escrit al lloctinent en relació a la renúncia de Guillem d’Oms, però res deia del nomenament del nou oïdor.

¹⁷²² *Ibidem*, f. 75v. Document 91.

¹⁷²³ *Ibidem*, f. 76v. Document 91.

¹⁷²⁴ *Ibidem*, f. 76r.

¹⁷²⁵ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 75v. En una altre carta Boscà demanava el càrrec d’oïdor per un tal Almogàver. El rei li responia que ja contava amb un substitut. *Ibidem*.

¹⁷²⁶ “Empero encarregam e manam vos que de tals e semblants cosas daquy avant nos consulteu abans deliberar e exeqtar ho, per que millor se faça lo servei nostre y lo be del General”. *Ibidem*, f. 77v.

la possibilitat que en el cas que no arribessin a un acord l'escrivissin per que ell prengués una decisió.¹⁷²⁷

A inicis de setembre, els diputats i els oïdors, encara sense Ivorra, feien saber a Ferran que ja estaven al corrent de les instruccions que Bertran Boscà havia entregat de part del rei als seus predecessors i per anunciar-lo que el mantindrien informat sobre els seus avenços i sobretot del cobrament dels deutes que la Generalitat tenien pendents de cobrar. A més conscients de les maniobres que des de Barcelona s'estaven portant a terme per revitalitzar l'economia de la ciutat, i afegint-se a aquestes, reclamaven al monarca que fes complir la pragmàtica que sobre coralls s'havia aprovat en les darreres Corts. Aquesta fixava que ningú que no fos vassall del rei pogués extreure, transportar, treballar i vendre coralls en els seus territoris.¹⁷²⁸

A mitjans de setembre Pere Destorrent es dirigia a l'abadia de Montserrat per a reunir-se amb el seu company Joan de Peralta. El dia 17 tornaven junts a Barcelona per assistir dos dies més tard a la jura del càrrec de l'oïdor militar Lluís d'Ivorra. Format al complet el consistori, poc després Miquel Joan Gralla marxava al castell Esponellà per a reunir-se amb la filla de Guerau Desplà amb qui tenia previst contraure matrimoni.¹⁷²⁹

La diligència dels nous diputats va satisfer a Ferran com els comunicava en diverses cartes, escrites sense abandonar el setge de Granada, que van rebre el 17 d'octubre. En efecte, el fet que aquests es comprometessin a informar-li del que s'havia fet i quedava per fer de les ordres que en el seu dia es va emportar Boscà de la cort li havien agradat. En relació al compliment de la pragmàtica dels coralls els hi demanava que li enviessin una còpia per poder actuar de forma coordinada.¹⁷³⁰ També aprofitava per demanar, com havia fet amb el consistori anterior, que revisessin tots els càrrecs del que disposava la Diputació per comprovar si era possible eliminar aquells que no fossin necessaris.¹⁷³¹ També es plantejava la possibilitat, per primer cop, d'abaixar sous en funció de les tasques desenvolupades. De tot això el rei demanava que se li enviés un

---

¹⁷²⁷ *Ibidem*. Ferran també es dirigia als consellers per informar-los que havia escrit als diputats perquè s'ajuntessin i tractessin el tema al considerar que aquest podia afectar al funcionament de la Diputació. *Ibidem*, f. 76v.

¹⁷²⁸ ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 422.

¹⁷²⁹ El rei li havia felicitat pel seu matrimoni el 19 d'agost. ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 76v.

¹⁷³⁰ *Ibidem*, f. 83r-83v. El tresorer reial Gabriel Sánchez també es dirigia als diputats per demanar-los còpia de la pragmàtica, abans de prendre qualsevol decisió. ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 929 f. 8v.

¹⁷³¹ El mateix dia que rebien aquestes cartes, el 17 d'octubre, Ferran tornava a escriure a la Diputació per a insistir en la necessitat d'eliminar tots aquells càrrecs i sous que fossin superflus. Amb tot el rei es comprometia a mantenir-los fins la mort dels seus titulars. *Ibidem* 10v.

informe detallat per poder prendre mesures.¹⁷³² Com havia fet des de la intervenció, també demanava en un altre missiva que Pau Mas, un guarda vell del General del portal nou de Barcelona pogués elegir al seu substitut després que així li demanés la seva família.¹⁷³³

Primers entrebancs

Nous problemes apareixien quan no feia encara un mes que la Diputació estava formada al complert. Informat pel lloctinent Ferran, s'assabentava que el nou oïdor militar havia estat processat anteriorment per tenir deutes amb el General. Per aquest motiu li demanava al seu cosí que recopilés tota la informació possible sobre el seu cas per a decidir posteriorment que calia fer amb ell. El sobirà reconeixia que d'haver estat al corrent dels seus antecedents no l'hagués escollit com oïdor militar de la Diputació “iusta cosa es que tales hombres no sean puestos en ningun officio que sea deudor al General dessoya tienen su instruccion los diputados que ninguno no pueda haver officio en aquella Diputacion que primero no paguen lo que deven”.¹⁷³⁴ La decisió d'atorgar els arrendaments del General a Sarriera, sumat a la insistència de la Diputació en reclamar diversos deutes al conestable de Cardona havien provocat el malestar d'aquest últim que es negava ara a col·laborar amb el consistori. Per aquest motiu, i després de dirigir-se al noble sense èxit,¹⁷³⁵ Ferran no dubtava en escriure a la seva dona i tia seva, demanant la seva intercessió. Aquest es mostrava admirat que el duc posés problemes a la recollida dels drets de les generalitats en les seves terres, motiu pel qual li demanava, amb to conciliador, que rectificués la seva actitud:

“Visto quanto deseamos el redreço del dicho General y ahun que lo scrivamos a el, havemos deliberado scrivirlo a vos, porque mireis que ello assi se faga, porque no sea menestar proveher hi assi como en tal caso concerna fazer lo y queramos scusarlo si se pudiere”.¹⁷³⁶

---

¹⁷³² ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 929 f. 9r. Aquesta carta i l'anterior estan datades el 25 de setembre, però mentre que la dels càrrecs va arribar el 17 d'octubre, aquesta ho faria el 24.

¹⁷³³ ACA. Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 83v.

¹⁷³⁴ ACA. Cancilleria, *itinerum sigilli secreti*, 3667, f. 138v. Ivorra mantindria el seu càrrec com a oïdor al llarg de tot el trienni.

¹⁷³⁵ “E per quan nos es dit que la dita exaccio en vostres terres no es ben feta ans es desfavorida lo que si axí es nos dona causa de admiracio per esser cosa contraria al que scrit vos havem y damnosa al intent e desig nostre del be e augment del General e credit de aquell”. ACA. Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f.84r.

¹⁷³⁶ *Ibidem* f. 85r. Document 92. Un dies més tard Ferran demanava als diputats com havia fet amb els seus antecessors que tractessin al duc de Cardona com a qualsevol altre en el moment de resoldre els plets

Una situació similar es vivia a les terres sota jurisdicció del bisbe d'Urgell. Ferran també es va tenir que dirigir al menys en dues ocasions a Pere de Cardona per que no possés, com en el cas del seu germà, problemes per a procedir a la recollida dels drets de les generalitats en el seu bisbat. El religiós, recordem, havia estat elegit diputat eclesiàstic en el trienni 82-85 i se li havien demanat diverses quantitats en el trienni anterior, ordre que provenia de les instruccions que el rei havia fet arribar a la Generalitat mitjançant el seu racional.¹⁷³⁷ Un tercer problema es sumava als anteriors, i aquest retrotraïa al sobirà als inicis del seu regnat. En el comtat de Castellbó i en altres llocs puntuals del Principat hi havia molt problemes per a cobrar els drets de les generalitats. Un fet que tot i habitual des de feia anys, ara tenint en compte que Miquel Sarriera s'havia quedat amb els arrendaments del trienni i que la situació jugava a favor dels interessos reials, calia resoldre. Per aquest motiu Ferran es dirigia a la seva cosina, la princesa de Navarra, i al comte d'Empúries per demanar-li que prengués mesures de forma consensuada amb el batlle general.¹⁷³⁸ El rei també es dirigia al seu capità a la zona, Matxicot, per advertir-lo que li havien arribat informacions que ell i els seus homes no facilitaven la recollida dels drets de les generalitats a Castellbó. Recordant-li que el territori formava part del Principat i la confiança que tenia amb ell li ordenava que prengués les mesures pertinents per corregir la situació i afavorir al General.¹⁷³⁹

Sense esperar resposta de les seves últimes cartes, diputats i oïdors escrivien al sobirà en la primera setmana d'octubre per posar-lo al corrent de les seves primeres actuacions al front de la Diputació.¹⁷⁴⁰ Aquests resumien breument quina havia estat la seva resposta a les ordres que havien rebut fins a llavors del rei:

- Havien col·locat al front de les diputacions locals, guardes, col·lectors i resta d'oficial del Principat a totes les persones que havia considerat mossèn Sarriera per a procedir a la recaptació dels drets de les generalitats, i es comprometien a continuar-ho fent si aquest ho demanava.

---

que tenia pendents però després de confessar-los que el noble s'havia queixat pel tracte rebut fins a llavors els ordenava que abans de sentenciar qualsevol afer relacionat amb ell li informessin en detall de les seves conclusions perquè el seu consell les pogués estudiar per respondre'ls sobre que calia fer. La carta amb data 3 d'octubre no arribaria a Barcelona fins el 29 de març de 1492. *Ibidem* f. 85v i ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 929 f. 17v-18r.

¹⁷³⁷ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 84v-85r. Ens referim al punt quatre de les instruccions de Boscà ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 168v

¹⁷³⁸ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 84v.

¹⁷³⁹ *Ibidem*, f. 84r-84v.

¹⁷⁴⁰ ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 424-427.

- Es comprometien a afavorir tots els arrendaments com el rei els hi manava en la seva carta del passat 16 de juliol.
- També estudiarien en detall totes les possibles lluïcions a executar així com també el cobrament dels deutes al General.
- Estaven estudiant totes les instruccions rebudes pel consistori anterior com se'ls hi havia manat i esperaven donar resposta a aquestes en el temps més breu possible.
- Sobre l'elecció d'Oliva per substituir a Albanell es justificaven afirmant que si així ho havien fet era perquè el segon marxava temporalment i per encàrrec reial, mentre que del primer havien considerat la seva suficiència i bondat. També es comprometien a no fer cap renovació de càrrecs sense abans consultar-li.
- De l'afer de la treta de llanes i la ordinació de la talla de draps aprovada pel Consell de Cent informaven a Ferran que estaven en converses amb els consellers i li confiaven avançar en poc temps la seva resolució.
- En relació a la readmissió com a sobrecolridor de Joan Llorenç, plantejada pel rei al juny, els diputats afirmaven que tot i insistir-li en diverses ocasions aquest s'havia negat a ensenyar-li les seves comptes, fet que els impedia retornar-li el càrrec que se li havia privat. El retard en tancar el plet, segons ells, era de Llorenç del que afirmaven a més, que no pensava mostrar els números si abans no li tornaven la seva plaça.

Fins aquí tot eren respostes a les demandes que en el seu dia havien arribat des de la cort. Diferent era en canvi l'assumpte que recollien des de la Generalitat al final de la seva carta. Després d'afirmar que ells com a vassalls seus i oficials de la Casa estaven obligats a informar-lo de tot allò que era important, passaven a relatar com uns dies abans, el 26 de setembre, dos fills de Ramon Marquet acompanyats d'altres homes havien assassinat a un taverner, de nom Joan Mestre i a un jove que estava amb ell anomenat Farfanya. El succés s'havia produït després que Mestre matés d'un cop a un fill seu. Detingut pels homes del lloctinent, el taverner s'havia negat tot i les tortures a les que va ser sotmès confessar per que ho havia fet i si era un encàrrec del enemics del pare. A més es donava el cas que en el moment del seu assassinat es produïren tota mena de agreujants: nocturnitat, mà armada, esquadra, traïció, donant-se el cas, a més que es trobava sota arrest domiciliari. Un cop comés el crim, els Marquet i alguns dels seus homes varen poder escapar gràcies a que contaven amb unes claus d'una de les portes de la ciutat, mentre que dos van ser detinguts pels oficials reials. Al dia següent i

després d'acudir en persona a la presó el lloctinent ordenava la mort d'un dels dos detinguts, el camperol Antoni Mallol que posteriorment era penjat de les reixes de l'edifici. Els fets van impressionar molt als habitants de Barcelona, no acostumats a aquell tipus de execucions sumàries, com els mateixos diputats narraven al rei, recordant-li que per les constitucions i privilegis del país aquest tenia dret a una defensa, així com tampoc hi havia “donada ne promulgada sentència sens consell del regent la vostra cancellaria ne intervencio e nombre de juristes statuyt per la constitucio novament per vostra majestat”.¹⁷⁴¹ A més, i així li feien saber al monarca, havien decidit després de consultar als seus advocats presentar una suplica i un dissentiment al comte d'Empúries per la seva actuació. Demanant justícia i per a reparar la situació li demanaven a continuació que actués contra els oficials que havien participat en el càstig. I reiterant els seus arguments conclouien:

“Segons per les constitucions per vostra excelencia fetes en aquella derrera cort, e altres daquest Principat es ordenat, car aquest Principat Senyor no te constitucions ne privilegis tals que empatxen la execucio de la justícia, ans aquella se pot complidament fer ab los tormes per leys diverses e humanes disposats”.¹⁷⁴²

Poc dies abans que la Diputació enviés aquesta carta, el Consell de Cent havia escrit al rei per informar-lo sobre aquests successos.¹⁷⁴³ Com els diputats, els consellers també expressaven a aquest la preocupació que havia despertat en la ciutat aquells successos, i especialment la mort sense condemna del camperol. A més i com ells mateixos reconeixien eren molts, crítics amb Destorrent, que afirmaven que si la ciutat no havia fet més en aquest cas era perquè havia estat intervinguda, una sospita que ells mateixos confirmaven amb aquestes paraules “Nosaltre, S. M. E. mirant lo servey de V.G.A. no hauem volgut fer tal aiusts”. Jaume Vicens Vives assegurava en la seva tesi que els contraris al conseller en cap van inflar exageradament les seves crítiques per a produir escàndols i malvolences i que el sobirà no era responsable del que havia passat.¹⁷⁴⁴ Això era cert, però el que havia passat era molt greu, superant tot el que s'havia vist fins a llavors amb el desplegament de la Inquisició al Principat. No era un fet menor i en

---

¹⁷⁴¹ *Ibidem*, imatge 426.

¹⁷⁴² *Ibidem*, imatge 427. En les darreres corts Ferran havia signat una constitució per la que ningú podia ser ajusticiat sense ser acusat formalment, poder defensar-se i sense deliberació i sentència d'un tribunal.

¹⁷⁴³ AHCB. Lletres closes. 1B.VI-34 f. 64v. (29-9-1491).

¹⁷⁴⁴ La reacció del lloctinent, executant a Mallol possiblement es va produir pel fet que s'atrevisin a assassinar a Mestre quan estava al seu domicili sota jurisdicció dels seus homes. Aquest detall va passar inadvertit per a Vicens.

aquest ambient, curiosament, qui va liderar la protesta pel que havia passat va ser la Diputació. Una institució feta a mida pel rei i amb homes de la seva confiança com Miquel Joan Gralla de Jaume Destorrent com el seu nebot.

Les notícies sobre el que havia passat a Barcelona van arribar d'immediat a mans del monarca al Real de Granada. Conscient del que havia passat i de les repercussions que un fet com aquell podien causar en un Principat on les seves principals institucions es trobaven intervingudes, el 17 d'octubre contestava als diputats.¹⁷⁴⁵ Per a evitar crítiques es comprometia amb la Diputació, després d'exculpar al lloctinent de tota responsabilitat,¹⁷⁴⁶ a actuar contra els oficials menors que “hayen delinquito y actuado contra constituciones” com ell mateix afirmava. A més els anunciava que si les constitucions, privilegis i llibertats havien resultat perjudicades ordenaria al lloctinent que prenguéss les mesures necessàries per a que aquestes restessin il·leses i la justícia no resultés danyada. Una intenció més formal que un altre cosa.

Un dia més tard Ferran mostrava la seva satisfacció per les notícies que li transmetien des de la Diputació.¹⁷⁴⁷ Tant el fet que Sarriera no tingués problemes en col·locar als seus homes de confiança per realitzar les arrendaments com el compromís dels diputats d'executar els deutes pendents i procedir a noves lluïcions posaven de manifest el diferent tarannà d'aquell consistori respecte al dels seus predecessors. Amb tot i en un nou exemple de la seva impaciència a l'hora de pretendre resultats immediats a les seves decisions els confessava, en relació a les instruccions de Boscà que tres mesos després d'ocupar els seus càrrecs “bien pensamos que ya nos scrivierades haver fecho algo dello”.¹⁷⁴⁸ En relació al plet de Joan Llorenç el rei es mostrava d'acord amb els plantejaments del consistori, partidari d'estudiar primer els comptes motiu del cas i abordar posteriorment el seu reingrés com a sobrecol·lidor. Tot i així Ferran insistia en que estudiessin les seves demandes per veure si eren justes. Una petició que no va agradar a la Diputació, que va considerar que el monarca no confiava amb ells. A finals

---

¹⁷⁴⁵ ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 929 f. 11v-12r. Arribaria a Barcelona el 31 d'octubre.

¹⁷⁴⁶ “Y como quiere reputamos quel dicho Infante ha procehido en lo susodicho mediante justicia, y en caso, del qual manifestamente le consta ahun que el orden requerido no se haya servado en el caso tal, como el que se comena donde el dicho justiciado se fallo, atendida la grevedad suya alguna e scusacion le da pues della se sigue fazer justicia y refrenar los delinquentes y crymynosos y quietud y pacifico stado dessa dicha ciudad”. *Ibidem*, f. 11v.

¹⁷⁴⁷ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 94v.

¹⁷⁴⁸ *Ibidem*.

de gener de 1492 responia a aquesta acusació negant-los que fos així però reiterant la seva voluntat que si li fes arribar la sentència abans que fos publicada.¹⁷⁴⁹

Tot i alguns d'aquests problemes puntuals, la relació entre el sobirà i la Diputació travessava el seu millor moment des de la seva primera intervenció. Diferent era la situació en el Consell de Cent o el monarca es disposava a porta a terme una nova intervenció. Jaume Vicens Vives i Josep Serra van tractar aquesta en el seu moment com ja varem recollir en el seu moment. El que ens interessa destacar aquí es que entre les persones claus per portar a terme aquesta, a més del lloctinent i del conseller en cap Jaume Destorrent, estava també el mestre sala i diputat, Miquel Joan Gralla. Aquest havia viatjat a la cort a la primavera i ara com a diputat del General jugaria també el seu paper en la intervenció. A finals d'octubre i després de contraure matrimoni estava a punt de tornar a Barcelona, aliè al que havia passat amb l'afer Mestre, quan el rei escrivia diverses instruccions per organitzar la renovació dels càrrecs municipals. Confiant plenament amb ell Ferran li demanava que col·labores amb Destorrent¹⁷⁵⁰ e informés de les seves intencions a Enric d'Aragó, com així li feia saber al seu cosí amb una lletra de creença.¹⁷⁵¹ El que ens interessa destacar era el paper de Gralla en aquest assumpte i la confiança que el monarca dipositava en ell.

Alguns aspectes puntuals enterbolien les relacions entre els diputats i la cort. Uns afers que en la majoria dels casos es devien més a desajustos propis de la renovació dels consistoris que no a veritables problemes, i més en un moment en que les mirades es centraven en la renovació al novembre del Consell de Cent i a la tensió que es vivia per aquesta entre partidaris i detractors de Destorrent. Entre els problemes que es vivien a la Generalitat destacava el que els arrendadors havien plantejat al monarca. Aquests es lamentaven pel fet que, mentre els diputats anteriors els hi deixaven quedar-se amb la quarta part de tot allò que confiscaven com feien amb la quarta parta de les multes imposades als infractors, el nou consistori encara no havia ratificat aquesta norma. Per aquest motiu i donant resposta als seus precis, Ferran els hi demanava que fessin publica d'immediat aquesta.¹⁷⁵² El rei no estava disposat a que haguessin problemes amb el nou arrendament i per això volia facilitar als seus titulars el seu treball. La Generalitat, per la

---

¹⁷⁴⁹ *Ibidem*, f. 108v. En un altre carta el rei també negava al seu mestre sala que no confiés amb ell. *Ibidem*, f. 106r.

¹⁷⁵⁰ ACA. Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 91r. Còpia del text es troba als apèndixs de *Ferran II ...* Doc. 148. Sobre la renovació de la conselleria de 1491, vol. II pàgs. 147-155 i SERRA, J. *Jachme Destorrent* pàgs. 244-245.

¹⁷⁵¹ *Ibidem*, f. 91v.

¹⁷⁵² ACA. Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 98r.

seva part, també escrivia al sobirà, però no per un afer intern. Els diputats, com també havien fet els consellers de Barcelona feien arribar, a finals d'octubre el seu malestar a la cort per les últimes actuacions portades a terme pels inquisidors a Barcelona que segons ells anaven en detriment de l'autoritat reial. Una tèbia queixa que poc tenir a veure amb les de mitjans de la dècada passada quan les dues institucions s'oposaren a la seva implantació al Principat.¹⁷⁵³

A finals de novembre es va produir la renovació del Consell de Cent i com l'anterior va ser portada a terme per Destorrent i els homes del rei al Principat. Els escollits eren tots partidaris seus, liderant Guillem Oliver el nou consistori. Vicens Vives afirma que amb la seva elecció “restava així arrodonida la tasca de Jaume Destorrent”.¹⁷⁵⁴ Com assenyalava l'historiador gironí el seu partit s'havia apoderat del municipi a canvi de prestar al monarca la seva col·laboració a l'obra de redreç econòmic i polític de la ciutat. Una actuació a la que nosaltres també afegim el paper que el seu nebot i el mestre sala jugaven també de forma paral·lela a la ciutat. Però els seus detractors que no eren pocs, tot i que no tan coneguts buscaven també la manera de fer-se presents. Mentre, el rei que coneixia perfectament com actuava el seu regent i com moltes vegades ho feia també pel seu propi benefici, començava a valorar fins a quin punt aquest li continuava essent necessari en un moment en que podia prendre les decisions que volgués en relació a les institucions del país. A *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, Jaume Vicens planteja que assumptes com el de la baralla dels Marquet i un presumpte frau amb l'arrendament del dret dels flequers, del que ell mateix s'hauria beneficiat,¹⁷⁵⁵ van perjudicar la seva imatge a ulls del rei. Nosaltres considerem que un altre afer també va ser decisiu perquè el rei decidís distanciar-se del que havia estat fins a llavors el seu home de confiança. El 22 de novembre de 1491, una setmana abans que es procedís a la renovació de càrrecs a Barcelona, el rei escrivia al seu cosí per demanar-li, a petició de l'Almirall de Castella, també cosí seu per part de mare,

---

¹⁷⁵³ Només cal observar en quins termes es dirigien al rei: “Et jat sia Senyor molt alt la nostra voluntat e intencio sie dirigir e favorir de nostre poder les coses de la dita inquisicio. Empero per quan aquelles com dit es conserneixen grantment interes de vostra magestat, per ço ne avisam aquella a fi que provehira al que vist li sera”. ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 428r. No hem trobat els motius concrets que van provocar aquesta queixa. Vicens obvia el tema mentre Carreres Candi no tracta dels anys que va passar més enllà de la seva definitiva implantació l'any 1487.

¹⁷⁵⁴ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 169.

¹⁷⁵⁵ *Ibidem*, p. 172. El lloctinent havia empresonat als arrendadors acusats d'agabellar el blat quan el rei havia ordenat que s'arrendessin al millor preu. El regent havia permès que un dels postors i els consellers arribessin a un acord. Amb molt de cinisme des del Consell de Cent van suplicar al monarca que observés unes lleis i uns privilegis que ells mateixos estaven infringint. Ferran no va actuar contra Destorrent i ordenà al lloctinent que alliberés als arrendadors.

Fadrique Enrique de Cabrera ¹⁷⁵⁶ que busqués jutges imparcials que es fessin càrrec dels seus plets, després que Destorrent es volgués fer càrrec dels seus plets. I per si aquest ho volia intentar més endavant afegia “en las causas del dicho almirante que se cometran de aqui adelante en las cuales no es juez el dicho regiente fareis que se cometan a jueces no sospechosos a alguna de las partes”.¹⁷⁵⁷ Estava clar que les seves maniobres, poc clares, eren del coneixement, fins i tot, dels familiars directes del monarca. Un fet al que tard o d’hora Ferran no podria “girar la cara” com havia fet fins a llavors com era el cas del frau dels arrendadors del blat.

Mentrestant a la Generalitat, diputats i oïdors estaven ocupats estudiant la situació de la institució i revisant les instruccions que el rei els hi havia fet arribar mitjançant el seu escrivà de confiança, Jaume Ferrer. Ordres que seguien el model fixat a les que en el seu dia va portar a Barcelona el racional Boscà. El consistori per la seva part havia enviat al regent de la vegueria de Barcelona, Bernat Terré, per comprovar quina era la situació dels arrendaments al comtat de Castellbó, una missió que li mantindria allunyat de Barcelona fins a les portes del Nadal.

1492 començaria amb les noves que el rei transmetria als seus súbdits catalans només produir-se la caiguda de Granada el 2 de gener des de l’interior de la ciutat. El dia 16 rebia aquestes el Consell de Cent i dos dies més tard ho feia la Diputació.¹⁷⁵⁸ Mentre que a nivell internacional el prestigi de Ferran II creixia i es convertir en un referent com a baluard de la cristiandat a ulls dels catalans es sumava el fet que per fi, després d’onze anys d’absència el rei retornaria a Barcelona. L’alegria al Principat era doble, per una banda s’havia posat fi a la “recuperació” de la Península en mas dels musulmans des de segles, al temps que res impedia al rei redreçar les institucions del país i acabar amb la situació d’excepcionalitat en que es trobaven. Per a celebrar la seva victòria el Consell de Cent acordava tancar les botigues de la ciutat durant mitja jornada i decidia celebrar una processió similar a les que es feien tots els anys per la festivitat del Corpus.¹⁷⁵⁹ El dietari de la Diputació recull com durant deu dies també es realitzaren alimares per tota la muralla de Barcelona.¹⁷⁶⁰ Davant el palau de la Diputació es

---

¹⁷⁵⁶ Fill d’un germà de Joana Enríquez, la mare de Ferran, va néixer l’any 1457 i va morir l’any 1538. Va rebre el càrrec d’Almirall a la mort del seu pare, l’any 1485.

¹⁷⁵⁷ ACA. Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 100r. Document 93.

¹⁷⁵⁸ ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 929 f. 15r. Document 94.

¹⁷⁵⁹ *Dietari de l’Antic Consell Barceloní*, vol. III, p. 92.

¹⁷⁶⁰ *Dietaris de la Generalitat...* Vol. I p. 269.

col·locà un bastiment de cordes en forma de pastera de Sant Jaume amb moltes llanternes.¹⁷⁶¹

Abocat a tot el que tenia a veure amb la conquesta de la ciutat, Ferran encara trobava temps per seguir ocupant-se dels afers del General. El 21 de gener escrivia de nou des de Santa Fe on havia seguit el setge granadí per respondre a les últimes qüestions que li plantejaven diputats i oïdors.¹⁷⁶² Aquests li havien escrit el passat 29 de novembre per fer-li arribar un memorial realitzat per ells i pels seus predecessors de tots els deutes pendents que havien estat cobrats per la Diputació. El rei, satisfet, els hi agraià la feina feta amb relació a les instruccions de Boscà i es mostrava convençut que serien igual de diligents amb la resta dels apartats encara no resolts i a la resta d'ordres que els hi havia fet arribar, pensant sembla puntualitzava en “que acatan a nuestro servicio y al beneficio desse General”.¹⁷⁶³ Per evitar nous problemes els recomanava que tinguessin cura a l'hora de reclamar els deutes i que agilitzessin tot el possible la resolució de plets i els advertia, probablement pensant en el membres del consistori anterior i en la repercussió de les seves decisions arbitràries que no tinguessin cap tipus de favoritisme cap els seus deutors”.¹⁷⁶⁴ I en aquest sentit els animava a més a fer quitaments de deutes després de rebre notícies al mes de desembre que la Diputació tindria superàvit. Ferran també es referia al censal que rebia Maymó per la Camareria de Saragossa, un dels punts de les instruccions que s'havia emportat el racional, demanant que li paguessin els vint-i-dos mil sous que aquest va pagar en el seu dia per ell. de la Diputació. Per recuperar els diners pel préstec, del que la Diputació era avalador del bisbe de Saragossa, fill natural del sobirà, aquest es plantejava segrestar la Camarareria i quedar-se amb part dels seus guanys fins que la situació es resolgués. Intenció que demostra fins a quin punt el rei era inflexible a l'hora de sanejar les comptes de la Generalitat.¹⁷⁶⁵ Com als diputats, Ferran també es dirigia personalment al seu diputat militar i mestre sala que li havia també escrit feia unes setmanes per informar-lo del relleu que s'havia produït al front del Consell de Cent el 12 de desembre.¹⁷⁶⁶ Fent evident la seva sintonia amb Joan Miquel Gralla en primer lloc li agraià la seva

---

¹⁷⁶¹ *Dietari de l'Antic Consell Barceloní*, vol. III, p. 93.

¹⁷⁶² ACA. Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 108r-108v. Document 95.

¹⁷⁶³ *Ibidem*, f. 108r.

¹⁷⁶⁴ “Porque no se pueda dezir que por vosotros usar de complacencias el General recibiese danno”.
Ibidem.

¹⁷⁶⁵ En una breu postdata el rei els hi demanava que li fessin saber si el seu fill devia pensions carregades al censal especificant les quantitats i als anys a que pertanyen. *Ibidem* 108v. Ferran també insistia en que li comunicessin quins salaris i oficis podien ser reduïts.

¹⁷⁶⁶ *Ibidem*, f. 106r.

col·laboració amb el regent de la Cancelleria, facilitant que aquest portés el control, juntament amb els seus partidaris del Consell de Cent. Satisfet del relleu afegia que així li faria saber als nous consellers i al propi Destorrent, al temps que li agria l'ajuda prestada:

“A vos tenemos en servicio la diligencia que pusistes en lo conduzir ahun que fue fazer lo que haveis acostumbrado en las cosas que acatan a nuestro servicio”.¹⁷⁶⁷

No es podia dir de manera més clara. El rei dipositava tota la seva confiança en Gralla després d'aconseguir els seus principals objectius amb l'ajuda de Destorrent. A més la imatge d'aquest, potser pels seus amplis poders i els escàndols que el precedien, estava cada vegada més en entredit.

El fet que Diputació i Consell de Cent estiguessin intervingudes i en mans de persones pròximes al regent de la cancelleria no evitava, com havia succeït en el passat, que es produïssin fets aïllats que enfrontessin directament a diputats i consellers. Un dels exemples més evidents va succeir el 3 de febrer de 1492 després de la mort de la neta de l'advocat fiscal Gaspar Vilana, una de les persones claus, recordem, per portar a terme la intervenció de la Generalitat l'any 1488. Com recull el dietari del General aquell dia es va congrega molta gent davant el domicili familiar per acompanyar les seves restes fins l'església de Predicadors, on actualment es troba el mercat de Santa Caterina. En el moment de sortir al carrer anaven davant del seguici el prior de Barcelona, el conseller de la ciutat Bartomeu Quintana, l'oïdor de compte i canonge de Girona, Gaspar Albanell i el regent de la cancelleria Jaume Destorrent. En l'últim moment, i quan enfilaven el carrer arribà a cavall el diputat eclesiàstic i abat de Montserrat Joan Peralta. Després de baixar del cavall el religiós es situà al costat del prior, fet que va portar al conseller a encarar-se amb ell. D'immediat aquest va respondre que aquell era el seu lloc, renunciant Quintana a mantenir la discussió, col·locant-se en un costat, entre l'abat i el regent. Fet que va portar a Albanell a retirar-se a una segona fila. Exemple de la importància que tenia pel membres del General el protocol i del que havia passat és que aquests ordenaren a l'escrivà de la Casa que deixés constància per escrit del que havia passat aquell dia al seu dietari.¹⁷⁶⁸

---

¹⁷⁶⁷ *Ibidem.*

¹⁷⁶⁸ *Dietaris de la Generalitat...* Vol. I p. 270.

El veritable inici del redreç

El cert es que tot i el poc temps que els responsables de la Diputació ocupaven els seus oficis poc tenia a veure la seva gestió amb la portada a terme pels seus predecessors. Hem vist com des del primer moment van prendre mesures per portar a terme les instruccions que Boscà havia portat a Barcelona. A més mantenien informat al rei de tots els seus avenços i res feia pensar que poguessin cometre algun tipus d'irregularitat donada la seva provada eficàcia, especialment en el cas de Gralla. En aquest context i conscients que finalitzada la guerra de Granada el rei estaria encara més pendent de la seva gestió, diputats i oïdors, aprofitant un viatge que aquest havia de fer, per assumptes seus, li encarregaren aquell mateix mes de febrer que viatgés a la cort per a reunir-se amb el monarca. En efecte, el dia 18 els diputats l'escrivien per anunciar-li la seva propera vinguda i els motius de la mateixa.¹⁷⁶⁹ Lamentablement no s'entra en detall de quins eren els aspectes que des del consistori volien fer arribar al sobirà.¹⁷⁷⁰ Només de manera genèrica li feien saber que volien informar-lo de les gestions fetes per a complir les seves ordres i per anunciar que havien obert una causa general contra el veguer, els consols, el capità i altres persones singular del comtat de Castellbó per no pagar els drets del general. A més li feien saber al rei que havien utilitzat aquesta preeminència sense consultar-lo perquè així ho recollien les lleis del país. Tres dies més tard, el 21 de febrer Joan de Peralta deixava Barcelona per dirigir-se a Granada.

Diversos temes relacionats amb la Diputació tenien ocupat al monarca mentre el diputat eclesiàstic creuava la península en direcció a la cort. Com havia fet unes setmanes abans Ferran impartia, el dia 24, unes instruccions clares de com diputats i oïdors tenien que actuar en relació als censals. Ordres en les que estava present el balanç negatiu que en la seva gestió havien deixat els seus predecessors. En aquest sentit Ferran els recordava que havien estat escollits amb la confiança que deixessin tot interès personal en segon pla per dedicar-se plenament al bé i redreç de la institució. En segon lloc, i aquí el sobirà aportava un detall interessant, els demanava que fossin sol·lícits a l'hora d'exigir el cobrament dels deutes i la lluïció dels censals però evitant tenir diversos plets oberts a l'hora “porque emprendiendo muchos negocios juntamente, se de ocaasion que los unos por los otros queden todos sin concluir”.¹⁷⁷¹ Insistent de nou en

---

¹⁷⁶⁹ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 259r.

¹⁷⁷⁰ “E mes notificara a vostra altesa altres coses interes del dit General concernents de les quals sen porte copies”. *Ibidem*, no hem trobat aquests documents.

¹⁷⁷¹ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 118r.

que el mantinguessin informat del grau de compliment, punt per punt, de les instruccions de Boscà. Poc després, el 9 de març, escrivia de nou a la Diputació, davant el temor que pel canvia d'arrendadors hi haguessin problemes per que aquests paguessin al racional de la Casa i el seu ajudant, per demanar-los que com havia estat habitual que obliguessin als arrendador a continuar pagant els seus sous.¹⁷⁷² Per evitar resistències per part d'aquests escrivia també al principal arrendador del General, Joan Sarriera. Però mentre als anteriors els hi ordena que es cobrin els sous dels arrendadors al batlle del Principat li deien que aquests estaven estudiant el plet i que parlaran amb aquests. Arribat el cas, afirma el rei que la Generalitat mantingui les coses com estan, apel·la al principal arrendador a seguir pagant als oficials.¹⁷⁷³ Aquell mateix dia i informat de la mort del drassaner del General Jaume Monfort el 27 de febrer, recordava a la Diputació les seves instruccions anteriors per les que volia que el fill de Joan Valentí Boscà, ocupés aquest càrrec en el moment que resultés vacant. Ara i mentre que aquest no arribés a la majoria d'edat encarregava a la seva mare i el seu tiet, el racional, que busquessin algú que ocupés aquest mentre Joanot encara vos menor d'edat.¹⁷⁷⁴

La resistència dels arrendadors a pagar al racional i el seu ajudant coincidia amb el temps amb la detenció per part del lloctinent dels arrendador del blat acusats d'agabellar els forments del Principat. En aquest context cal destacar un carta que Ferran II envia al seu cosí Enric d'Aragó on es posava de manifest el malestar de diversos sectors ciutadans en relació a la manera d'actuar del regent de la Cancelleria. En efecte, el sobirà ordenava, després de agrair-li el seu cel en fer complir la justícia, que deixés a aquests en llibertat, per a recomanar-lo que en qualsevol situació similar, actués amb més precaució i li consultés abans de prendre la iniciativa. Això ho feia, i és el més interessant, perquè considerava que diverses persones de la ciutat utilitzaven aquests assumptes per desprestigiar la seva figura després de la intervenció del Consell de Cent:

“Pero por que somos ciertos del odio que a micer Torrent y a los suyos tienen algunos en essa ciudat, por lo que se hizo por servicio y mandamiento nuestro, lo qual vos no ignorays, devíays reputar la dicha acusacion no proceder de recta intencion, sino de passion y enemiga que al dicho micer Torrent se tiene, por lo

---

¹⁷⁷² *Ibidem*, f. 122v.

¹⁷⁷³ *Ibidem*, f. 122r. Ferran puntualizava “no ha raho en contrari que deva o puixa legitimament repugnar a les dites coses que axi proceeix de nostra voluntat”.

¹⁷⁷⁴ *Ibidem*. El 3 d'abril de 1492 el dietari de la Generalitat recullia el nomenament de Guillem Ramon Desvall durant el temps que Joanot Boscà fos menor d'edat. *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 270.

qual era de pensar querrian poner lo en todo inconveniente. Y los que esto fazen, no solo tiran a danyar al dicho micer Torrente, mas quiza a comover y poner scandalo en esa ciudat”.¹⁷⁷⁵

Era evident que el malestar a Barcelona pel protagonisme del regent de la Cancelleria i les actuacions irregulars estaven generant un grup oposicionista, en el que també pesaven fets com els de les intervencions de la Diputació i el Consell de Cent. Ferran, en la seva carta, evitava tota crítica a Destorrent, potser pels serveis prestats o perquè encara necessitava de la seva ajuda fins que no estigués en condicions de tornar a la capital del Principat.

En els últimes dies de març es van reunir l’abat de Montserrat i el monarca a la localitat de Santa Fe, a Granada. Desconeixem amb detall quins son els aspectes generals que van tractar en la trobada més enllà de veure el grau de compliment de les seves instruccions, trameses en el seu dia per Boscà. Si que hi ha detalls d’aspectes puntuals tractats pels dos i als que el rei va voler donar resposta d’immediat. Per un banda i a nous requeriments, ara del diputat eclesiàstic, va acceptar que Joan Oliva ocupés el càrrec de conseller i advocat de la Generalitat fins que Albanell tornés de Mallorca.¹⁷⁷⁶ Un altre afer que preocupava als diputats, i que probablement estava en la base del seu malestar envers el Sant Ofici, era la decisió dels inquisidors d’ordenar als diputats que aturessin una causa oberta pel procurador del General contra el duc de Cardona i Jaume Vernigal, per una exacció irregular de drets per les robes que conversos havien tret del Principat després que el reis de Castella i Aragó signessin el seu decret d’expulsió, el 31 de març. Un mes més tard, el primer de maig es feia una crida pública per Barcelona anunciant als jueus que tenien tot el mes de juliol per a deixar els seus territoris. Coincidint amb la presència del diputat eclesiàstic a la cort Ferran ordenava al seu tribunal en Barcelona, que no s’immiscís en uns assumptes que no eren seus.¹⁷⁷⁷ Una advertència que no seria la última i que tindria continuïtat en el futur davant el perill que algunes de les seves funcions i preeminències es poguessin perdre en favor del Sant Ofici. Encara el rei tenia temps per demanar-los un tracte de favorable envers Miquel Benaula. El rei que semblava oblidar l’animadversió que en un moment puntual va tenir per a la seva persona demanava ara que se li respectes el seu

---

¹⁷⁷⁵ *Ibidem*, f. 126r. La carta es troba a VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* Apèndix, D. 155, p. 288.

¹⁷⁷⁶ ACA. Cancelleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 142v.

¹⁷⁷⁷ “Vos dezimos y encargamos muy stretamente que daquy en adelante no deys empacho alguno sobre estas cosas e otras que sean desta suerte a los dichos diputados, antes revoqueys la dicha inhibicion porque los dichos diputados puedan exercer su jurisdiccion liberamente”. *Ibidem*, f. 133v.

ofici com a guarda d'èpoques de la Generalitat al temps que reiterava com havia fet anteriorment que es tractés amb cura el seu cas en relació al sou integra que se li devia dels temps que havia figurat com escrivà de la Casa per la malaltia de Jaume Safont. Fins i tot especificava que tot i que havia demanat un ofici per a Pere Andreu de Perpinyà no volia, com aquest pretenia, que es quedés amb el càrrec al front de les èpoques.¹⁷⁷⁸

De la conversa entre Ferran II i l'abat Joan Peralta sorgiria una carta datada com les anteriors, el 7 d'abril, on el monarca es felicitava per la marxa dels afers de la Generalitat. En efecte, en primer lloc i després de ser informat del grau de compliments de les instruccions de Boscà i de les tasques desenvolupades pels seus membres, el rei es felicitava pel seu treball afegint a més la seva satisfacció pel fet que cadascun dels oïdors es fes càrrec de revisar les escriptures i les comptes de l'arxiu. A més reiterava als membres del consistori el seu desig “que no canseys en bien obrar en todo beneficio y aumento desse General que por agora no nos podriades en cosa mas servir”.¹⁷⁷⁹ El rei també els hi feia saber que havia donat instruccions al diputat eclesiàstic per resoldre el contenciós de Castellbó i els seus problemes per a cobrar els arrendaments dels drets de la Generalitat¹⁷⁸⁰ i els anunciava que ja havia escrit a l'inquisidor de Barcelona per a ordenar-li que “que no vos empache vuestra jurisdiccion”,¹⁷⁸¹ al temps que els hi encarregava que resolguessin les irregularitats que s'haguessin produït en el trienni anterior. En relació a aquestes precisament el 3 d'abril Ferran, li agràia al regent una enquesta que li havia enviat el primer de març sobre els suborns realitzats a la Diputació en els últims tres anys, afirmant “havemos mandado ver y aquella vista mandaremos proveer sobre ello lo que vieremos cumplir mas a nuestro servicio y a la buena administracion de la justicia”.¹⁷⁸² Una iniciativa que semblava haver partit del propi Destorrent, aficionat a aquest tipus d'informes, com es demostrava en casos anteriors. El monarca també li feia saber al seu home de confiança com havia ordenat a l'advocat Gerònim Albanell en missió reial a Mallorca que liquidés els dos censals que el regent

---

¹⁷⁷⁸ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 132v-133r.

¹⁷⁷⁹ *Ibidem*, f. 133r i ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, f. 19v-20r.

¹⁷⁸⁰ El 30 de maig el cavaller Joan Aimeric marxaria a Castellbó comissionat pels diputats amb l'encàrrec de la Generalitat d'anomenar nous collidors i guardes pel comtat i altres territoris. *Dietaris de la Generalitat...* Vol. I p. 270.

¹⁷⁸¹ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, 133r.

¹⁷⁸² *Ibidem*, f. 141r. Document 96. Com en altres ocasions tot i les seves promeses de prendre mesures el rei no va fer res sobre aquest assumpte.

tenia sobre unes rendes reials de l'illa. A més, també es comprometia a fer-se càrrec de les quantitats pendents de pagar per poder liquidar definitivament les lluïcions.¹⁷⁸³

Mentrestant i amb un exemple del compromís del nou consistori amb el redreç del General, dies més tard escrivien a la cort per anuncià noves bones. Vuit mesos després d'ocupar els seus càrrecs, els diputats Destorrent i Gralla i els tres oïdors escrivien al sobirà per anunciar-li que gràcies als deutes cobrats havien pogut fer lluïcions de censals per 2.265 lliures. Però encara hi havia un notícia millor que posa de manifest a quin punt havien arribat les coses en el trienni anterior, amb la Diputació ja intervinguda. Així com en aquell període “molts dels creadors desijaven e volien esser quitats a propi motiu lur, e encara interposaven pregnadors, ara empero es lo contrary”.¹⁷⁸⁴ La situació havia arribat a tal punt, com posaven de manifest, que els censals vells estaven en aquell moment a un vint-i-dos mil per mil, mentre que els nous arribaven a vint-i-cinc mil per mil. Motiu pel qual els seus propietaris s'estaven mobilitzant per defensar els seus interessos, advertint al monarca, que si no rebien altres ordres seves, amortitzarien els deutes que resultessin més beneficiosos per a la institució.¹⁷⁸⁵ Aquesta carta era molt clarificadora de quina era la situació econòmica de la Generalitat en aquell moment. L'economia del Principat després de dècades d'inestabilitat es recuperava i algunes de les mesures preses en els últimes mesos així ho demostraven. A l'augment dels ingressos pels drets de les generalitats es sumaven altres ingressos extraordinaris que provenien de la regularització i execució de mesures fixades per les instruccions portades per Boscà anys abans. En aquest sentit també semblava jugar un paper favorable, l'absència d'epidèmies al territori, i la integritat “moral” dels membres de la Diputació, de la qual no consten queixes com passava amb els seus predecessors.

Les novetats sobre la lluïció de censals van arribar a Granada, quan l'abat de Montserrat ja havia iniciat el seu viatge de tornada a Barcelona, on arribava el 2 de maig.

A mitjans d'aquell mes i des de l'Alhambra de Granada el rei preparava la seva tornada al Principat, conscient que arribava el moment de redreçar, si més no,

---

¹⁷⁸³ Exemples com aquest demostren com les actuacions de Destorrent no eren desinteressades i rebia compensacions de la monarquia. Els plantejaments de Vicens Vives d'una “franca entesa i lleial col·laboració” entre el rei i el regent pel bé de la ciutat es posa aquí en evidència. Cadascú mirava pels seus propis interessos.

¹⁷⁸⁴ ACA, Generalitat. Lletres rebudes del rei. N- 926, imatge 431. Document 97.

¹⁷⁸⁵ “Deliberants avisar vostra majestat si li sera vist deiam fer crida que seran quytats los quy millor mercat faran, la qual crida semble a nosaltres los fara mes de tenyr”. Ibidem.

definitivament les institucions del país. Per fer-ho calia tenir present el paper de totes aquelles persones que havien estat claus en el dia a dia del territori tant jugant un paper a favor dels seus interessos, com els d'aquells que ho feien, voluntària o involuntàriament, en contra. Com ja hem assenyalat Jaume Destorrent havia estat un personatge clau en totes les accions que el rei havia portat a terme en els últims anys. Però el seu temps estava pròxima a finalitzar. Ferran havia tret tot el partit possible del seu poder i de les seves connexions, mentre es succeïen les crítiques sense èxit dels seus enèmics, però les coses estaven canviant. El malestar que generaven algunes de les seves activitats irregulars, com el afer del arrendadors de blat, es sumaven d'altres com la seva influència i control sobre els magistrats de l'audiència, fet que patien els seus propis familiars, com l'almirall de Castella. En aquest context i per evitar majors problemes el 12 de maig Ferran aprovava la resolució adoptada pel lloctinent Enric sobre els arrendadors de blat, quedant aquests en llibertat sense cap mena de càrrecs. Més interessant era una referència indirecte sobre el propi Destorrent. Ferran li diu al seu cosí que quan sigui a Barcelona proveirà en certs càrrecs perquè "cierto nuestra voluntad es en semejantes officios poner personas buenas y sin passion".¹⁷⁸⁶ Per Jaume Vicens aquest és el primer exemple de desconfiança del rei cap al seu regent, al temps que reconeix no saber a qui es refereix, preguntant-se si eren els consellers.¹⁷⁸⁷ Nosaltres, com hem expressat reiteradament creiem que mai va confiar amb ell i que va ser la necessitat i les circumstàncies les que van portar al rei a comptar amb ell, essent conscient de les seves maniobres tèrboles. Precisament per això i pel control que exercia sobre l'audiència creiem que es a aquest tema al que es refereix el rei quan escriu al seu cosí sobre els càrrecs que cal renovar.¹⁷⁸⁸ Encara uns mesos més tard, el 4 de setembre, Ferran tornaria a escriure a Enric d'Aragó en relació a les irregularitats que Destorrent cometia a l'Audiència. L'arquebisbe de Tarragona havia demanat l'empresonament del rei en un plet que mantenia amb Saportella, antic membre de la Diputació, al considerar que el regent, un dels jutges relators del cas, actuava en favor d'aquest.¹⁷⁸⁹

El duc de Cardona també estava present aquells dies en les preocupacions del monarca. Les relacions amb el noble eren tenses després que Ferran hagués optat per

---

¹⁷⁸⁶ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3667, f. 331v.

¹⁷⁸⁷ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* Vol. II, p. 175, nota 312.

¹⁷⁸⁸ Crida l'atenció que l'historiador no reparés en la carta de 22 de novembre del rei al lloctinent sobre el plet que Fadrique Enrique de Cabrera tenia a l'audiència de Barcelona.

¹⁷⁸⁹ ACA. Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f.158r. Document 98. Aquest cas crida especialment l'atenció donada l'enemistat que Destorrent mantenia amb els Saportella des de la Guerra Civil, i especialment en els primers moments del regnat de Ferran II com es recull en el tercer capítol.

Sarriera per fer-se càrrec dels arrendaments del trienni. Però a més les investigacions obertes per la Diputació en relació a les irregularitats comeses per ell i el seu pare en els anys anteriors no contribuïen a millorar les coses, fet al que es sumaven les contradictòries instruccions del monarca com ell mateix reconeixia. Ferran que en un primer moment havia ordenat als diputats que fossin inflexibles amb ell, posteriorment, els havia demanat que no fessin pública cap sentència sense abans informar-lo amb detall de la causa i la seva resolució, per després canviar d'idea i ordenar que actuessin contra ell sense esperar la seva ratificació. Ara i a petició del noble es veia obligat a rectificar i tornar a demanar als membres de la Generalitat que li enviessin les causes amb les seves consideracions abans de fer pública sentència perquè així s'evitava donar-li arguments per continuar protestant d'indefensió.¹⁷⁹⁰ A més i en una segona carta els hi demanava que tinguessin en compte totes les proves que els Cardona presentaven en la seva defensa, després que també protestessin pel fet que des del General no fossin acceptades.¹⁷⁹¹

Fidel als seus subordinats, el rei encara escrivia el 22 de maig des de l'Alhambra al batlle Joan Sarriera per insistir en que li fos respectat l'ofici de sobrecollidor i receptor de bolles i generalitats del comtat de Prades i baronia d'Entença a Lluís Salvador, capturat en missió reial per pirates berberiscos.¹⁷⁹² Ferran havia demanat als diputats del trienni anterior que no anomenessin a ningú després de la mort del seu substitut, Pere Amargós mentre estava captiu. Ara es dirigia al seu principal arrendador, després d'assabentar-se que havia anomenat un nou oficial per fer-li saber que era qüestió de temps que Salvador retornés el Principat. A més el sobrecollidor es trobava "con harta necessitat" al tenir que vendre totes les seves possessions per aconseguir la seva llibertat.

Els mesos de juny, juliol i agost van passar sense cap intercanvia epistolar d'importància entre el rei i els diputats. El 12 de juliol, conscients que més aviat que tard el rei tornaria a Barcelona després d'una absència d'onze anys el consistori feia una crida per fer noves lluïcions de censals com aprovava després de reunir-se.¹⁷⁹³ Al llarg d'aquelles setmanes diputats i oïdors marxaven i tornaven a Barcelona en funció dels seus afers particulars aliens al que estava passant a la ciutat i a tot el Principat amb els

---

¹⁷⁹⁰ ACA. Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f.152v.

¹⁷⁹¹ "Admetais al dicho duque los articulos e pruevas que querra dar e producir en las dichas causas para deffension de su justicia". *Ibidem*, f. 153r.

¹⁷⁹² *Ibidem*. Entre les persones que va defensar a Ferran i a la seva mare en el setge de la Força de 1462 es troba un secretari reial amb el mateix nom. SOBREQÜÉS, *La Guerra Civil...* vol. I, p. 191.

¹⁷⁹³ ACA. Generalitat, deliberacions N-117, imatge 86.

jueus. Només un nota en el dietari de la institució del mes d'agost posava de manifest el drama que moltes persones vivien en aquell moment, al arribar el moment d'abandonar la seva terra natal.¹⁷⁹⁴

A finals d'agost el rei de Castella i Aragó es trobava ja a Saragossa des de on escrivia a la Diputació. Ferrer havia rebut noves queixes dels diputats anteriors als que un porter de la casa, Joan Peiró, feia responsables que els antics arrendadors no li haguessin pagat el seu sou. Ara el monarca els ordenava, després d'escoltar-lo, que després de consultar a tots els que estiguessin relacionats amb el cas i si aquest havia exercit correctament el seu ofici dictessin justícia.¹⁷⁹⁵

El rei torna a Barcelona

Tothom era conscient de l'imminent arribada dels reis a la ciutat. El 13 de setembre, el seu home de confiança, el diputat militar i mestre sala Joan Gralla marxava a Saragossa, per a reunir-se amb el rei per uns afers personals com recollia el diari de la Generalitat. Tornaria el 3 d'octubre. Tres dies abans el Consell de Cent rebia una carta del monarca, com recull el seu dietari, datada el 23 de setembre on els hi anunciava la seva intenció de dirigir-se a Barcelona “per entendre coses redundants al beniffici de aquesta ciutat e principat de Catalunya”¹⁷⁹⁶ i per demanar-los la seva ajuda per tal d'allotjar a la gran comitiva que els acompanyava.

Un mes més tard, a finals d'octubre, arribaven al monestir de Valldonzella els reis Ferran i Isabel, acompanyats dels seus fills, Joan el primogènit, Isabel, princesa de Portugal, les infantes Joana i Caterina i els seus nets. Amb ells anava una nombrosa representació de la cort entre la que destacaven de l'estament religiós el cardenal d'Espanya, el bisbe de Vic i l'arquebisbe de Sàsser i entre els nobles el duc de Cardona i comte de Pallars . A tots sortiren a rebre'ls els diputats i oïdors de la Generalitat com ells mateixos recollien en el seu diari.¹⁷⁹⁷ Al dia següent, 24 d'octubre, la comitiva reial

---

¹⁷⁹⁴ “Dijous, a II. Jueus. Aquest dia entraren e surgiren en la playa de Barchinona una gran nau de Rodes de II mil D botes e una galeassa grossa de Ffrança, e VII entre nauetes e galeons, totes carreguades de juheus, qui exien de Aragó, de València e de Cathalunya, e eren-se enbarchats part en Tortosa e part en Tarragona, exint de dites terres per manament de la majestat del senyor rey. Restaren-ne en Barchinona circa de XX, qui-s faheren cristians; los altres, ab dites fustes, se'n anaren la via de levant, e entre tots eren passats deu mil juheus entre hòmens, dones e infants”. *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 271.

¹⁷⁹⁵ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3570, f. 58v.

¹⁷⁹⁶ *Dietari del Consell de Cent...* Vol. III, p. 95. No hem trobat cap carta del rei on informi als diputats de la seva propera arribada. Si escriu en canvi el 30 de setembre a la Diputació perquè resolguin un plet per diners entre dos individus. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3570, f. 80r.

¹⁷⁹⁷ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 271-272.

entrava a Barcelona pel portal de Sant Antoni. Acompanyats de nou pels membres de la Diputació i pels del Consell de Cent i precedits per músics recorregueren el carrer Hospital per creuar el portal de la Boqueria i arribar a la plaça Sant Jaume. Després de passar per l'actual carrer del Bisbe arribaren a la Seu on pregaren davant del seu altar . Després d'assistir a una processó, el rei i els seus familiars més directes s'apostaren en el palau del bisbe d'Urgell, Pere de Cardona, a excepció del príncep Joan que va retornar a monestir de Valldonzella. Al dia següent el primogènit entrava en la ciutat amb tota la pompa indispensable per arribar al monestir de framenors on jurà els privilegis i les llibertats de la ciutat i el Principat de Catalunya. Després i com havia fet el seu pare tretze anys abans, va assistir a una desfilada de tots els gremis de la ciutat. Finalitzats els actes amb una cerimònia religiosa el jove es dirigia a la residència dels seus pares a la ciutat.

Instal·lat a Barcelona Ferran prenia les primeres mesures en relació a la Diputació. En una crida del 2 de novembre, amb el vist-i-plau del regent de la cancelleria, el rei demanava a tots els seus oficials en el Principat que ajudessin i donessin protecció als collidors, sobrecollidors i guardes de la Generalitat perquè poguessin desenvolupar el seu treball per tot el territori.¹⁷⁹⁸ Per a reafirmar la seva ordre amenaçava a tots aquells que no la complissin amb multes que anaven fins els dos mil florins d'or si així li comunicaven des de la Diputació. I els advertia que no possessin impediments ni dilacions a les seves instruccions. Era la primera mesura que el rei prenia en relació a la Generalitat en la seva tornada al Principat, i estava clar que buscava acabar amb les resistències i els fraus que, especialment en el interior del territori, es produïen en la recaptació dels drets de les generalitats. El rei encara escriuria el 26 de novembre a petició d'uns arrendadors perquè extremessin la precaució als voltants del port de Salou.¹⁷⁹⁹

Coincidint amb la presència dels reis a la ciutat moria el 12 de novembre l'assessor i advocat de la Generalitat Gaspar Vilana. Home de total confiança del rei havia estat encarregat juntament amb Malet de preparar la intervenció de la Diputació quatre anys abans. La seva mort es produïa quan només dues setmanes abans havia arribat a Barcelona l'altre advocat de la Casa, Gerònim Albanell després de la seva

---

¹⁷⁹⁸ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3566, f. 163r-163v. Document 99.

¹⁷⁹⁹ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 166v-167r.

estada per ordre del rei a Mallorca. Per a cobrir la seva vacant el dia 19 els diputats i els oïdors anomenaven a Pere Jaume Boteller fins el final del trienni.

El divendres 7 de desembre Ferran II rebia una ganivetada al llarg del coll quan descendia les escales del Tinell per part del camperol Joan Canyamàs.¹⁸⁰⁰ Més enllà de les hipòtesis sobre si darrera del seu atac hi havia un conspiració o no, fins als punt que estaven aparellades unes galeres reials per si era necessari fugir, en una ciutat que havia viscut tot tipus d'esdeveniments en l'última dècada que invitaven a la sospita, el cert és que per tots va ser millor veure en la follia d'aquell home el detonant del seu atac.¹⁸⁰¹ Durant uns dies, la reina, els seus fills i els seus homes de confiança van témer per la seva vida, mentre la ciutat celebrava processons i rogatives per la seva recuperació. En un gest que feia patent la seva recuperació i buscava retornar la calma a Barcelona, el monarca rebia el 13 de desembre els membres del Consell de Cent. Pel 20 de desembre com recullen els registres de l'Arxiu de la Corona d'Aragó,¹⁸⁰² el rei estava en condicions de contestar la correspondència endarrerida i un mes després de l'atemptat, el 9 de gener de 1493, sortia a passejar a cavall per Barcelona. Com recull el dietari de la ciutat i destaca Vicens Vives “los pobles li exien al encontra cridant altes veus, *Senyor Deus te mantenga* que era cosa admirable”.¹⁸⁰³ L'historiador destaca com “amb aquesta explosió d'entusiasme acabaren aquells moments d'angoixa ciutadana que havien servit per a palesar la compenetració del poble amb el rei” una afirmació que fins i tot relacionava amb la calorosa rebuda de 1481 i que encara rematava dient “que la major part dels catalans, sense distinció de matisos, volien i apreciaven Ferran II”.¹⁸⁰⁴ Unes paraules difícils de compartir veient tot el que havia passat en aquells anys i basades en un fet puntual com aquell, quan sabem del cert, que pel fet que unes persones mostrin el seu entusiasme per la monarquia no podem arribar a generalitzar que aquest sigui compartit per tota la població. A més cal pensar que per molts la recuperació del rei garantia una estabilitat que podia estar en perill en el cas de la seva mort i quant el record dels patiments de la Guerra Civil encara estava present.

---

¹⁸⁰⁰ Mentre que el dietari del Consell de Cent descriu amb detall l'atac sorfer pel rei, el de la Diputació recull en un paper solt enganxat a la seva costura que aquell dia “se seguí lo cas en la persona de la majestat del senyor rey, al qual Nostre Senyor Déu done longa vida”. *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 273. Creiem que aquest va ser afegit posteriorment.

¹⁸⁰¹ Valentí Gual ha tractat aquests fets a *Matar lo Rei. Barcelona, 1492*. Episodis de la Història, 342. Rafael Dalmau. Barcelona, 2004. Recull la majoria de la bibliografia que tracta aquest afer.

¹⁸⁰² ACA. Cancilleria, curiae sigilli secreti 3610, f. 128r i següents. Aquell mateix dia el diputat eclesiàstic deixava Barcelona per passar les festes nadalenques al monestir de Montserrat. *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 273.

¹⁸⁰³ *Dietari de l'Antic Consell Barceloní*, vol. III, p. 101.

¹⁸⁰⁴ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* Vol. II, p. 180. Aquesta nota i l'anterior.

A inicis d'aquell nou any, i ja del tot recuperat, Ferran anunciava la seva intenció de demanar al Papa Alexandre VI que l'abat de Montserrat fos anomenat bisbe de Vic.¹⁸⁰⁵ Recuperat de l'atac sofert el sobirà, acompanyat de la reina Isabel i el seu fill, acompanyats de l'abat Joan de Peralta es dirigien a principis de febrer al seu monestir on passarien uns dies abans de tornar a Barcelona, en un gest habituals entre els antics reis de la Corona d'Aragó.¹⁸⁰⁶ Carreras Candi afirma que els reis i el seus fills havien pujat a Montserrat quant es dirigien a Barcelona el mes d'octubre per tractar amb l'abat del nou règim que volien establir pel monestir.¹⁸⁰⁷ Sembla ser que el monarca ja havia anunciat la seva intenció l'any 1481 de visitar-lo i prendre mesures pel seu redreç. Després d'uns anys de resistència redreçar-lo. Peralta, que havia estat abat des de 1483 va ser nomenat bisbe de Vic el 27 de març de 1493. Amb la seva marxa va quedar oberta la via per que arribessin a Montserrat, a finals de juny, els primers catorze frares de Valladolid, gest que suposava la seva subjecció al priorat de San Benito la Real, d'aquesta localitat. Es posava fi a la resistència portada a terme per l'abat a acceptar religiosos de fora del Principat.¹⁸⁰⁸

Les Corts de 1493

El 10 de abril, casi sis mesos després d'arribar a Catalunya Ferran II anunciava la seva intenció de convocar unes Corts que s'havien d'iniciar el 7 de maig.¹⁸⁰⁹ El Consell de Cent escollia el 5 de maig els seus síndics a les Corts, i com havia succeït el 1481 aquests eren homes de la confiança de Jaume Destorrent: Pere Bussot, Guillem Oliver, Joan Berenguer de Junyent, Gabriel Samsó i Joan Oliba, aquest últim, recordem, escollit advocat de la Diputació l'agost de 1491 en absència de Gerònim Albanell. Uns homes que li permetien a l'antic conseller en cap estar al corrent de tot el que passaria en els mesos següents e influir en les futures decisions del monarca. El convent de Santa Anna va ser el lloc escollit per celebrar el parlament. Unes corts que buscaven tancar les

---

¹⁸⁰⁵ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3570, f. 128v.

¹⁸⁰⁶ El Dietari de la Generalitat recull que marxaren el dia 4 de febrer i tornaren a la capital catalana el 14 del mateix mes. P. 273. El motiu de la visita, amb tota probabilitat seria agrair a la Verge la ràpida recuperació del monarca i ultimar els canvis que anaven a produir-se a l'abadia.

¹⁸⁰⁷ CARRERAS CANDI, F. Visites de nostres reis a Montserrat. Butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres. Volum II pàgs. 354 i 355. Segons el dietari de la Generalitat l'abat es dirigí a Montserrat l'11 d'octubre i entra a Barcelona amb els reis el 23 d'aquell mateix mes.

¹⁸⁰⁸ Un dels arguments per portar a terme la reforma era que els abats passaven massa temps fora del convent. Crida l'atenció que Ferran anomenés a Peralta diputat eclesiàstic quant precisament aquest càrrec li obligava a passar més temps a Barcelona.

¹⁸⁰⁹ ACA. Cancilleria, curie 3, 3601, f. 32v-33r.

reformes portades a terme el 1481 i que donarien pas a un nou període en la vida del Principat. Era el moment de portar a terme, les promeses que el rei havia fet durant tant de temps al Principat, i així ho va anunciar en el seu discurs a l'inici de les Corts, el 7 de maig de 1493.¹⁸¹⁰ Recordant la contribució de la reina Isabel a la resolució de les darreres corts celebrades feia ja més de deu anys i excusant la seva tardança en tornar a Barcelona per la guerra de Granada, Ferran, es comprometia a afrontar aquells assumptes que llavors havien restat pendent i d'altres que havien sorgit al llarg de la seva absència amb l'argument que de no fer-ho seria “gran offensa de Deu, desservey nostre e dan de la cosa publica del dit Principat”.¹⁸¹¹ A continuació el rei afirmava que per corregir les coses havia mantingut diverses trobades però confessava que aquestes no podien portar-se a terme sense celebrar corts. Fixada la necessitat de reunir als tres braços passava a referir, reprenent el socorregut argument del redreç del Principat, quin eres els principals temes que calia abordar sobre la reforma del Principat en comú i en particular:

“Axi en lo que toca al orde e composicio de la bona administracio de la justicia e de les monedes, e Deputació, lo que molt desitjam arreglar e compondre, com encara per tractar e practicar dites coses dels comdats de Rossello e de Cerdanya e de totes altres coses que sien e pertanguen a la bona e deguda governacio del dit Principat, universalment et singular”.¹⁸¹²

Des del primer moment es va veure que com la restauració de la Diputació al seu estat original seria un del afers més importants a resoldre en aquestes corts juntament amb l'acceptació d'Alfons de la Cavalleria com a canceller reial. En els primers anys del regnat de Ferran, precisament la Diputació havia mostrat la seva oposició contra ell pels seus orígens aragonesos. A més aquest, recordem, havia fet mostres de la seva oposició als interessos dels catalans i als de les seves institucions.

Iniciades les reunions, als pocs dies, els tres estaments acceptaven l'habilitació de La Cavalleria, no sens reclamar, com havia fet més una dècada abans els membres de la Diputació, que els aragonesos derogessin un fur pel qual els catalans no podien obtenir oficis ni beneficis en el regne d'Aragó.

---

¹⁸¹⁰ Així ho recull el dietari de la Generalitat: “Dimarts, a VII. Cort. Aquest dia la majestat del senyor rey don Ffernando, benaventuradament regnant, comença tenir Cort General als cathalans en lo monastir de Santa Anna de Barchinona. Plàcie a Nostre Senyor Déu li façe continuar e finir aquella a lahor e glòria sua, e a servey del dit senyor rey, e a útil e repòs del dit Principat e dels tres staments d'aquell”. Volum I, p. 272. Rovira i Virgili afirma que foren prorrogades i la sessió d'obertura es va celebrar tres dies més tard. ROVIRA, *Història de Catalunya*, vol. VII, pàgs.139-140.

¹⁸¹¹ ACA, Generalitat, Corts N-994, f. 10r.

¹⁸¹² *Ibidem*, f. 10r.

En relació a la Generalitat, el 14 de juny una comissió formada per trenta sis persones, dotze de cada braç, dictaminava que al seu parer, la principal prioritat que calia abordar era la reforma de la Diputació i la introducció de la insaculació de diputats i oïdors de comptes. En la seva proposta pesava sens dubte les converses que el monarca havia intercanviat amb els seus homes més fidels i amb els fets que s'estaven produint al Consell de Cent.

El sistema d'insaculació, utilitzat des de dècades anteriors, tenia una doble avantatge per la monarquia. Per una banda fixava unes llistes de candidats que donaven al poder reial el control sobre tots aquells que volien entrar a les bosses evitant sorpreses perjudicials als seus interessos. Per un altre banda, tenia un punt d'atzar "controlat" que evitava el predomini de bàndols a l'hora de renovar els càrrecs. Amb tot i amb el pas del temps, la limitada renovació de les llistes d'insaculats facilitaria una certa endogàmica com es faria patent més endavant. Vicens Vives afirmà que la insaculació no suposava una intervenció directa del rei en la confecció de les bosses i dels seus noms per que aquestes es feien entre les Corts i el sobirà conjuntament,¹⁸¹³ però com dèiem aquesta idea és il·lusòria al controlar també Ferran les llistes de les persones que havien d'escollir-les. Així una delegació de cada estament havia de designar les persones d'aquell considerades aptes per ocupar els càrrecs en el futur. Un cop designades, els seus noms havien de ser inscrits en sis llibres, un per a cada diputat i oïdor de comptes. Arribat el dia d'elecció, es posaven els noms de les persones de les llistes en rodolins, i seguint la pràctica que es portava a terme fins a la intervenció, es posaven aquest en un bací d'aigua on un nen, no major de set anys, havia d'extreure a l'atzar els noms dels que ocuparien els càrrecs en el trienni següent.

Entre la suspensió de les Corts, la recuperació dels comtats, i la seva conclusió

El mes de setembre les Corts van quedar suspeses a petició del rei. El motiu, la devolució per part del monarca francès, Carles VII, dels territoris que el seu pare havia entregat a Lluís XI com a penyora per la seva ajuda militar en el transcurs de la Guerra Civil. Moltes coses havien canviat a la Península després de la caiguda del regne de Granada i ara Ferran podia abocar-se de ple en els seus interessos internacionals, especialment a Itàlia.¹⁸¹⁴

---

¹⁸¹³ VICENS VIVES, J. "La transformació de la Generalitat..." a *Obra Dispersa*. Vol I, p. 43.

¹⁸¹⁴ Per a aprofundir en aquests BELENGUER, E. *Fernando...* pàgs. 157-230.

La Diputació del General, inactiva a causa de les Corts, va posar-se de nou en funcionament com a conseqüència de les ordres que va rebre a inici de la tardor. Ferran no volia perdre temps i estava disposat a mobilitzar tots els seus mitjans per treure partit dels territoris recuperats. El 6 de setembre, el diputat militar Miquel Joan Gralla, l'oïdor i antic veí de la ciutat recuperada Llorenç de Vilanova i l'advocat de la Casa Gerònim Albanell – tot tres amb el beneplàcit de les Corts - marxaven amb els reis en direcció a Perpinyà on farien una triomfal entrada el dia 13. Aquell mateix dia el sobirà, des del castell de la localitat que tornava als seu domini, es dirigia a les institucions del Principat per anunciar-los la bona nova. En el seu escrit a més de destacar, com li expressava el propi sobirà francès, que si li retornava els comtats “no lo faze por necesidad alguna salvo por el amor que tiene con nos” es mostrava satisfet per la gran acollida que havien rebut ell i la reina per la seva arribada, fet que volia compartir amb les institucions del país.¹⁸¹⁵ Tres dies més tard, el 16 de setembre es feia publica crida per tot Barcelona “amb trompetes i alegries” la nova aliança entre els reis de Castellà i Aragó i el rei de França. Un tractat, el de Barcelona, com es veuria en poc temps de molt curta vida.

No havia acabat el mes quant Ferran es dirigia a la Diputació. El rei enviava una sèrie d'instruccions entre el dia 24 i el 30 per que diverses persones ocupessin de nou els antics càrrecs de la Casa, deserts després de que els francesos es fessin càrrec dels comtats. Tampoc faltava un escrit als arrendadors de les generalitats. Les seves ordres fan evident fins a quint punt els monarques controlaven tot allò que tenia que veure amb la Generalitat. El sobirà, sense tenir en comptes els anys transcorreguts a causa del conflicte civil i l'ocupació francesa, es mostrà partidari que recuperessin els seus oficis tots aquells que havien servit al seu pare. Així per la casa de la Diputació de Perpinyà ordenà que es fes càrrec de la mateixa Pere Roig, que ja s'havia encarregat d'ella en el breu temps que Joan II recuperà la ciutat.¹⁸¹⁶ També demanava que Jordi Terré responsable dels ploms de la localitat, que en el seu dia va aconseguir l'ofici gràcies a la intercessió del seu pare també el recuperés.¹⁸¹⁷ Com els anteriors, el doctor en lleis, Guirth Moner va sol·licitar al rei un treball amb l'argument de que els francesos havien danyat la seva casa degut a la seva fidelitat a Joan II. Per aquest motiu els hi demanava

---

¹⁸¹⁵ ACA, Cancilleria, curiae sigilli secreti 3611, f. 10v. El Dietari de la Generalitat recolliria d'una manera similar a l'expressada per Ferran a la seva carta l'entrada dels reis a Perpinyà. El príncep Joan s'havia fet càrrec de la lloctinència del Principat.

¹⁸¹⁶ ACA, Cancilleria, diversorum sigilli secreti 3569, f. 216v-217r.

¹⁸¹⁷ *Ibidem*, f. 214r.

que li nomenessin assessor i escrivà de la Diputació a la ciutat.¹⁸¹⁸ Pere Myr havia estat el responsable de la bolla de Perpinyà fins l'entrada dels francesos “e que per seguir aquell la fidelitat e servey nostre se diu perde lo dit offici”. Ara el rei demanava per a ell el mateix ofici.¹⁸¹⁹ Un altre veí de la ciutat, Bernat Girau, havia perdut al seu pare i als seus germans lluitant del costat del seu pare. Per a ell demanava que se li nomenés diputat local de Perpinyà.¹⁸²⁰ Un cas més curiós era el de Bernat Giginta. Aquest havia estat responsables de les entrades als comtats del Rosselló i la Cerdanya durant l'ocupació francesa. Ara el rei demanava que se'l mantingués en el càrrec a petició dels ambaixadors francesos i especialment del bisbe d'Albi, recordant també que el seu pare havia ocupat el mateix càrrec durant el regnat de Joan II.¹⁸²¹ El mateix passava amb Jaume Fàbrega per qui Albi havia demanat a Ferran que mantingués el seu ofici com a guarda de la bolla.¹⁸²²

Distribuint els càrrecs en els territoris recuperats era el torn dels arrendadors i col·lectors. El 29 de setembre el rei es dirigia a aquests per recordar-los que els drets de les generalitats, tant d'entrades i de sortides, com de segell de cera, eren comuns a tot el territori del Principat fet pel que havien de ser recaptats de la mateixa manera que es feien en Barcelona o en qualsevol altre localitat puntualitzant als seus responsables “que no y deu haver dificultat alguna mes en una part que en altra”.¹⁸²³ Per aquest motiu, afegia, s'havien desplaçat fins a Perpinyà, un diputat, un oïdor i un advocat de la Generalitat, amb l'objectiu de “pendre los dits drets de generalitats e segell o bolla y creixer los e fer exhigir de la manera que es cullen e exhigeixen en la dita ciutat de Barcelona”.¹⁸²⁴ L'advertència del monarca estava causada per l'oposició de la vila a que la Generalitat es fes càrrec de la recaptació dels impostos, fet que li portava a demanar als arrendadors que no intentessin aprofitar-se dels seus habitats després dels patiments que havien sofert al llarg dels enfrontaments bèl·lics i els anys d'ocupació.¹⁸²⁵ Per a evitar problemes futurs el rei amenaçava amb processar i incautar els seus bens a tots aquells arrendadors que no complissin les seves funcions i els requeria a que

---

¹⁸¹⁸ *Ibidem*, f. 213v.

¹⁸¹⁹ *Ibidem*, f. 214r.

¹⁸²⁰ *Ibidem*, f. 217r. També demanava el seu nomenament el príncep Joan.

¹⁸²¹ *Ibidem*, f. 212r-212v.

¹⁸²² *Ibidem*, f. 211.

¹⁸²³ ACA. Cancilleria, curiae sigilli secreti 3611, 15r-15v. Document 100.

¹⁸²⁴ *Ibidem*, f. 15r.

¹⁸²⁵ “E que no seria justa cosa que per haver ells sostenguts tantes destruccions y congoxes per lo servey de nostra majestat los hageu a esser carregats mes carrecs dels que fins ara santengut suplicant nos fos merce nostra no permetre ne donar loch a semblants coses”. *Ibidem*.

mantinguessin informat de la seva gestió al seu tresorer de confiança Gabriel Sánchez. El rei no s'estava de reiterar les seves amenaces a tots aquells que no respectessin les seves instruccions. El dia 4 d'octubre Gralla arriba a Barcelona amb les ordres del rei dirigides als seus companys de consistori, mentre que els reis ho farien quatre dies després.

Com era habitual, i més en aquest moment en que es trobava a Barcelona, Ferran II estava informat amb tot detall del que passava a la Diputació del General. Com havia passat en altres moltes ocasions durant la guerra de Granada, encara ara havia d'insistir als diputats sobre les seves peticions davant el fet de que aquestes, en ocasions, no es complien. Un nou exemple es va produir a l'assabentar-se que des del consistori havien escollit a misser Serradell pel càrrec d'assessor i diputat local de Perpinyà, càrrec que el sobirà volia per a Moner. Informat de la vàlua de Serradell i per evitar problemes el rei demanava a la Generalitat que li donessin a aquest un càrrec de rang superior, convençut que aquest l'acceptaria sense problemes.¹⁸²⁶

Els monarques, juntament amb els seus fills i la seva cort no restarien gaire temps mes a Barcelona. El 4 de novembre deixaven la ciutat en direcció a Saragossa per a seguir després cap a Castella. Paral·lelament, i com havia succeït l'any 1481 es feien públiques les ordenances aprovades en les Corts. Quin havia estat el balanç d'aquestes Corts i quines mesures reals s'havien pres per redreçar la Diputació.

La comissió formada el 14 de juny havia proposat introduir el règim d'insaculació a la Diputació. Com ja hem assenyalat anteriorment no coneixem fins a quin punt els seus trenta sis membres actuaren per pròpia iniciativa o per recomanació del monarca, però es difícil pensar que no fos així. La Cort havia al monarca llibertat per escollir la forma d'elecció de diputats, i aquests havien acceptat.¹⁸²⁷ Una reforma pactada on evidentment , per l'autoritat del rei i els dos triennis que la institució havia estat intervinguda, es feia difícil pensar que algú dels que formaven part de la comissió pogués proposar una alternativa a un sistema que, si més no, semblava millor que l'anterior. Àdhuc els precedents on es demostrava com aquest sistema d'elecció al menys era neutra i evitava enfrontaments entre bàndols. El 4 de novembre, el mateix dia que els reis i el primogènit deixaven Barcelona, es reunia al monestir de Santa Anna la comissió de 54 persones, 18 per cada estament, encarregades d'elaborar les llistes

---

¹⁸²⁶ ACA, Cancilleria, *diversorum sigilli secreti* 3569, f. 237v-238r.

¹⁸²⁷ ACA, Cancilleria, curie 3, 3601, 93v. Document 101.

d'insaculats que podien ser escollits com a diputats i oïdors dels tres estaments i dona el vist-i-plau a les noves ordenances sobre la forma de procedir a la seva elecció.¹⁸²⁸

Altres capítols referits a la Generalitat i a les seves funcions puntualitzaven com la institució veuria respectada tota la seva legislació,¹⁸²⁹ mentre es reclamava al rei l'assumpció dels drets de les generalitats d'entrades i sortides, com de bolles, en els territoris recuperats als francesos.¹⁸³⁰

La Cort també deixava altres disposicions de caràcter polític com la de reiterar el compromís reial amb la constitució sobre l'observança de les llibertats del Principat, fórmula potser retòrica després de veure com el sobirà havia governat el territori al llarg de la dècada. Com també succeïa amb el vist-i-plau reial a que qualsevol súbdit de la Corona d'Aragó pogués ocupar càrrecs al Principat sempre que existís una reciprocitat necessària, assumpte com hem vist plantejat pels catalans donat el protagonisme que tenia des de l'inici del regnat Alfonso de la Cavalleria.

Potser l'aspecte més important de les Corts de 1493 juntament amb la reforma de la Diputació i el privilegi del règim municipal, tema tractat per Vicens Vives,¹⁸³¹ va ser l'organització de la Reial Audiència de Catalunya. Ferran havia pres unes primeres mesures per redreçar la justícia i els procediments judicials en la seva anterior estada a Barcelona, l'any 1481. Ara, amb la aprovació de diversos capítols de corts, es fixava l'administració de la justícia del Principat, model que perduraria fins inicis del segle XVIII. Així s'especificava la composició de l'organisme, la fixació de les seves tasques, l'assenyalament del reglament per a jutjar les causes civils i militars i la intervenció a l'Audiència de la Generalitat de Catalunya. Vicens Vives destaca la minuciositat dels capítols aprovats però el cert es que poc temps després sorgirien els primers problemes per la falta de concreció d'alguns dels articles aprovats i pels abusos que alguns jutges portarien a terme. La nova normativa fixava a més, i això és el que més en interessa destacar, com els sous dels membres de la Reial Audiència havien de ser abonats dels ingressos de la Diputació del General¹⁸³² pel cobrament de l'import de les causes seguides davant l'Audiència.¹⁸³³

---

¹⁸²⁸ ACA. Generalitat, sèrie G, 155, 2. Document 102.

¹⁸²⁹ ACA, Cancilleria, curie 3, 3601, 94r.

¹⁸³⁰ "Revocar de present lo dit sequestre e dexar liberament e expedita lo dit General e drets de aquell detenguts en los dits comtats a la dita cort, e staments de aquella porque los drets del dit General sien incorporats e agregats a les peccunyes del General del dit Principat". Ibidem, f. 93v.

¹⁸³¹ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* Vol. II, p. 182-188.

¹⁸³² *Los quals salaris*. C.A.D.C. Vol. I. L.IV, tít. VII, art. 3, p. 256.

¹⁸³³ *Mes volem*, ibidem, tít. VIII, art. 12, p. 262.

Altres mesures, aquestes de caràcter econòmic van ser aprovades en el transcurs de les Corts. La majoria de caràcter proteccionista mantenien i ampliaven noves demandes de les institucions del país i els sectors més dinàmics de la societat que no volien veure perillar els seus interessos.¹⁸³⁴ Més relacionada amb la Generalitat és la pragmàtica datada també el 4 de novembre de 1493 sobre monedes d'or i d'argent.¹⁸³⁵ Mesura demanda des de feia anys, també per la Diputació, aquesta buscava solucionar el problema creat per la depreciació de la moneda forana, fet que patien els col·lidors de la Diputació com s'havia posat de manifest en el cas de Girona. Amb la seva crida, feta el 6 de novembre, el rei buscava també redreçar el sistema monetari igualant-lo a tot el territori, acabant a més amb la moneda devaluada i falsificada. Es buscava també acabar amb la diversitat de moneda petita que dificultava, a més, el comerç entre les diferents viles del país. Tot i la voluntat reial per afrontar el desgavell monetari i solucionar-ho la falta de concreció de algunes mesures i la seva limitada aplicació perjudicaria en poc temps tant a la ciutat de Barcelona com a la Diputació.

Per últim, el donatiu que aquestes corts aprovaren pel monarca fou de 220.000 lliures.¹⁸³⁶

La instauració de la Diputació als comtats i la introducció d'una nova moneda

No havia passat una setmana des que els reis i el seu seguici havien marxat en direcció a Saragossa quant des del consistori de la Diputació decidien enviar a Miquel Joan Gralla a reunir-se amb Ferran. Un doble motiu causava aquest viatge. Per una banda els responsables de la Generalitat havien calculat el cost que suposava per la institució pagar els salaris dels membres de la Reial Audiència i del Consell Reial. I la xifra no era petita: 43 mil lliures. Amb l'argument que per a poder recaptar aquesta quantitat era necessari comptar amb els ingressos dels drets de les generalitats dels comtats del Rosselló i la Cerdanya, supervisats pel tresorer reial Gabriel Sánchez, demanaven al monarca que aclarís al diputat militar i mestre sala si podien disposar d'ells, i en el cas de que respongués afirmativament si havien de fer-ho en moneda forta.¹⁸³⁷ Gralla

---

¹⁸³⁴ Un exemple d'això és el de la regulació de la importació de drapades sicilianes al Principat portada a terme el desembre d'aquell anys. ACA, Cancilleria, diversorum, f. 104r. També hi com havia demanat la Diputació feia temps una altre pragmàtica prohibia que els estrangers corallessin en les costes de Catalunya i Cerdanya. *Ibidem*, f. 102v.

¹⁸³⁵ ACA. Cancilleria, curie 3, 3601, f. 101v. *Rúbriques de Bruniquer*, vol. IV, p. 135 i 158. *Dietari de l'Antic Consell Barceloní*, vol. III, p. 107

¹⁸³⁶ ACA. Cancilleria, curie 3, 3601, f. 81r.

¹⁸³⁷ ACA. Generalitat N-715, f. 14v. Aquesta seria *el principat*, moneda d'or equivalent al ducat venecià.

s'emportava amb ell unes instruccions precises quant deixava Barcelona, el 12 de novembre, que es van conservar en els arxius de la Generalitat.¹⁸³⁸ Els diputats també havien elaborat una llista de totes les persones a les que calia abonar un salari, document que adjuntaven amb el seu memorial i que justificava “la gran suma” que calia recaptar, informació que creien que el tresorer reial també faria arribar al monarca. Això els hi donava més arguments, li deien a Gralla, per demanar que els drets de les generalitats dels comtats fossin collits de similar forma que els de la resta del territori “sien igualment pagats ab los ques cullen en les altres parts del present Principat axí en la forma de la imposicio dels dits drets com encare en lo pagament de moneda forta que los dits deputats son tenguts pagar e paguen del dit General”.¹⁸³⁹ A més afegien, posant dramatisme a la qüestió com, sense aquest nous ingressos provinents dels territoris recuperats, difícilment es podrien fer càrrec de tots els seus pagaments. I per fer més evident la situació es lamentaven que ciutats com Girona, Vic i part del comtat d'Empúries es resistien a acceptar la reforma monetària portada a terme pel rei, per continuar mantenint la seva pròpia moneda, de menys valor. Pretensió que valoraven podia causar unes pèrdues econòmiques de cinc mil lliures a l'any, fet que provocaria “gran desservey de sa majestat e destruccio del present Principat e total perdicio de aquesta casa”.¹⁸⁴⁰ A més els diputats consideraven que els seus habitants es beneficiaven de drets que en aquell moment pagaven, com el de entrades i sortides, motiu pel que consideraven que aquests no tenien raons de les quals queixar-se. Per a reafirmar els seus arguments li demanaven al seu emissari que li recordes a Ferran:

“que los dits comtats del Rossello e Cerdanya com la Majestat sua no ignora part on del present Principat, inseparable de aquell e ab eguals drets e ab eguals leys devallants de corts han acostumat fins aci continuament viure e esser governats ab les altres parts del dit Principat comuna”.¹⁸⁴¹

Diputats i oïdors no s'estaven a més de demanar a Gralla que supliqués al rei que donés ordres per a restituir tota la quantitat de drets collits fins aquell moment pels oficials reials de manera que aquests passessin a mans de la Generalitat. Sobre la reforma monetària, en una breu postada, preocupats en com aquesta podia afectar a la recaptació li demanaven al sobirà que fixés un valor a la moneda menuda, punt que no recollia en

---

¹⁸³⁸ *Ibidem*, f. 15r-17v. Document 103. Segueix un llistat de salaris.

¹⁸³⁹ *Ibidem*, f. 15v. La Diputació considerava, i així ho afirmava unes línies més endavant, que en el cas de no ingressar els drets del Rosselló i la Cerdanya, deixaria d'ingressar unes tres mil lliures anuals. A més es temia l'efecte contagi a les taules dels territoris veïns. *Ibidem*, f. 16r.

¹⁸⁴⁰ *Ibidem*.

¹⁸⁴¹ *Ibidem*.

detall la seva pragmàtica. Així proposaven, atenent al valor del croat, que el menut fos proporcionat a aquest, tal com s'havia plantejats a les corts.¹⁸⁴²

Sense esperar notícies del seu company, la resta de diputats i oïdors decidien enviar a Perpinyà el 25 novembre a Joan Steve, l'ajudant del racional Boscà. Com el mestre sala, també s'emportava unes instruccions molt precises que reflectien bé la seva determinació per conservar els mecanismes de recaptació dels comtats.¹⁸⁴³ En primer lloc ordenaven a Steve, un cop arribés, que prengués jurament al governador i a la resta d'oficials reial com s'havia fet tradicionalment fins la pèrdua dels territoris en temps de Joan II. A continuació volien que es fes publicar crida en tot el territori per comunicar als seus habitants que estaven obligats a pagar els drets de les generalitats. En el cas de que aquests dos punts, el jurament i la crida, no es portessin a terme, o hagués resistència per part dels interessats, es demanava al ajudant de racional que els informés per prendre les accions que considerés pertinents. Efectuades aquestes primeres mesures l'ajudant de la Casa havia de recórrer les terres que formaven els comtats prenent jurament als collidors dels drets de les generalitats i creant punts de guarda. A continuació tenia que donar instruccions als primers perquè cobressin a totes les peces de llana que sortissin del Principat, per unitat, sis sous si era neta o tres si era bruta. Per últim el homes de la Generalitat volien que Steve revisés tots els llibres d'entrades i sortides i de bolles dels comtats des que el rei va fer la seva entrada en ells, fixant com a data de referència el 13 de setembre, fins el moment en “que los drets son stats restituyts al General”.¹⁸⁴⁴

Quatre dies després de la marxa de l'ajudant de Boscà, des de la Diputació escrivien a Gralla, estranyats al no tenir notícies seves, donat que la cort seguia a Saragossa, decidits també a escriure de nou al rei com li feien saber.¹⁸⁴⁵ Els diputats reiteraven de nou la seva preocupació perquè els drets de les generalitats del comtats fossin iguals als de la resta del Principat i que aquest es cobressin amb la mateixa moneda. En la seva missiva al monarca insistien de nou en la necessitat de solucionar els problemes que s'estaven produint per falta de moneda menuda: “que si vostra majestat no provehiex prestament en egualar aquells lo General no pora pagar los

---

¹⁸⁴² En aquest sentit volien que el croat tingués un valor de vuit i quatre menuts, canvi que s'apliqués d'igual manera en tot el Principat. *Ibidem*, 17v.

¹⁸⁴³ ACA. Generalitat N-715, f. 24r-26r. Document 104.

¹⁸⁴⁴ *Ibidem*, f. 25v.

¹⁸⁴⁵ *Ibidem*, f. 31v-32r.

censals ans sera forçat rocegar la qual cosa molt danarya al credit que vuy te”.¹⁸⁴⁶ El problema era comú per a tot el Principat i especialment a Barcelona que també havia enviat a la cort al seu síndic amb l’objectiu d’aconseguir una llicència perquè Barcelona pogués encunyar tots els “menuts” que fossin necessaris i no únicament les mil lliures que li atorgava la pragmàtica reial. Després de parlar amb el sobirà, la ciutat va obtenir l’ampliació de la llicència de batre a dues mil lliures i la supressió del curs de les monedes falses. El síndic, en canvi, no va aconseguir, la autorització de batre “menuts” per compte de la ciutat com aquesta també pretenia, al considerar el monarca que aquesta era una preeminència seva. El mateix argument havia utilitzat uns dies abans amb els còsols de Perpinyà.

La reunió entre Ferran i Gralla es va produir finalment a finals de novembre o principis de desembre i el dia 8 responia als diputats sobre les seves qüestions plantejades.¹⁸⁴⁷ Sobre la llista de càrrecs i les elevades despeses a les que havien de fer front, aquest es limitava a contestar-los que “no es mester altra cosa sino quens ha plagut veure lo dit balanç, e direu lo que deveu molt mirar si de tants salaris, despeses, e carrechs se poria alguna cosa alleujar e moderar o del tot llevar com a superflum senyaladament en tantes scrivanyes e ab tan grosos salaris e altres oficis de vida”.¹⁸⁴⁸ Un argument reiterat com sabem a tots els membres de la Diputació de trienni en trienni. En relació a les monedes, el rei els ordenava que els pagaments dels drets d’entrades i sortides i de la bolla es fessin utilitzant la de Barcelona, mesura lògica després de fer pública la pragmàtica del 4 de novembre.¹⁸⁴⁹ A la qüestió de si els drets de entrades i sortides dels comtats havien de ser iguals al de la resta del Principat, Ferran es mostrava d’acord, però puntualitzava que en el cas de la bolla “sia servada la forma pasada e acostumada sens alteracio alguna”.¹⁸⁵⁰ Una decisió de la que no s’aportaven detalls ni motius. De la mateixa manera i als ingressos que la monarquia havia aconseguit en els primers moments de la recuperació del territori, diners que la Generalitat reclamava, el monarca responia que no els hi pensava tornar perquè encara

---

¹⁸⁴⁶ *Ibidem*, f. 33. A Barcelona hi havia problemes per falta de moneda petita. El Consell de Cent ordenà que les monedes velles fossin acceptades a pes i que els arrendadors i botiguers admetessin pagaments en l’antiga moneda, comproment-se la ciutat a compensar-los de les seves pèrdues. VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* Vol. II, p. 191.

¹⁸⁴⁷ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti ,3573, f. 215r-315v.

¹⁸⁴⁸ *Ibidem*, f. 215r.

¹⁸⁴⁹ La sentència del rei sobre els drets del general en el Rosselló i la Cerdanya i el pagament per l’entrada i sortida de productes, tot en moneda de Barcelona es publicà el 14 de desembre de 1493. ACA, Generalitat, pergamins, carpeta 39, pergami 764.

¹⁸⁵⁰ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti ,3573, f. 215v.

que mínimament, havien contribuït a alleugerir l'elevada despesa que havia suposat per les arque reials recuperar els comtats. Fet que li permetia afegir, no sense certa ironia, que havien d'estar satisfets pel fet que dits ingressos haguessin contribuït al be del General i també del Principat.¹⁸⁵¹ A un altre petició, la de fixar un numero a la moneda menuda, el monarca els hi responia que era partidari de no fer-ho per estar tots els contractes fixats en sous i lliures i pels molts problemes que donaria canviar-los. Per últim i a una petició que li havia arribat del batlle Joan Sarriera com arrendador del general, Ferran els hi feia saber que estava al corrent que aquest, com arrendador, havia recaptat carlins i altres monedes de plata, monedes que havien quedat en desús amb la reforma, i com havia intentat sense èxit entregar-les a la Diputació. Per aquesta causa, ara els ordenava que es fessin càrrec d'aquestes fins arribar a una xifra de mil lliures.¹⁸⁵² Però aquest no era la única desavinença que Sarriera tenia amb la Generalitat. Diputats i oïdors no volien facilitar-li la llista de fraus descoberts i les confiscacions portades a terme en el seu trienni. D'aquestes ell tenia dret, pels contractes d'arrendament, a quedar-se una part dels diners de les multes i els productes confiscats. Davant la seva oposició, Sarriera, com havia fet amb les monedes, va recórrer de nou al monarca. El 9 de desembre, només un dia després de demanar als diputats que es fessin càrrec de les monedes de Sarriera que havien quedat fora de circulació, el rei els escrivia de nou dient-los que informat de la seva falta de col·laboració amb el seu principal arrendador, volia que "molt secretament" perquè aques pogués reclamar tot allò que li pertoqués.¹⁸⁵³ Semblava clar que la relació entre el consistori i el seu arrendador a les acaballes del trienni no era tan bona com alguns podien esperar.

El 14 de desembre de 1493 el rei feia publica una declaració on es recollien les seves decisions, totes elles comunicades a la Diputació, tant en el tema dels drets de les generalitats de Roselló i la Cerdanya com el de la bolla.¹⁸⁵⁴ En virtut de l'acord al que s'havia arribat en la última cort fixava un nou període d'arrendament dels drets de les generalitats en els comtats que anava des del primer dia de gener fins a l'últim de

---

¹⁸⁵¹ "E que seguyntse al General e Principat tan inestimable benefici per aquella recuperacio no par si no que deguesen haver per molt ben empleat que aquelles peccunyes ajen ajudat a cosa tal". *Ibidem*, f. 215v.

¹⁸⁵² Ferran també els hi va enviar un dia després insistint només en aquest tema. El rei afirmava que Sarriera no volia agafar els carlins i les altres monedes de plata des que aquestes no eren acceptades a Barcelona, però donats els problemes que s'estaven produint, el príncep Joan, en aquell moment lloctinent li havia dit que els agafés amb el compromís que la Diputació es faria càrrec d'elles fins a una quantitat que no superés les mil lliures. *Ibidem*, f. 244v.

¹⁸⁵³ "E vengaus en consideracio a quants censals, salaris, carrechs e despeses de present lo General sta subiectes, o ab quanta attencio e vigilancia ço mester les coses de aquell sien mirades, e expedides e ben tratades." *Ibidem* 244r.

¹⁸⁵⁴ ACA. Generalitat N-715, f. 42v-44r. Document 105.

juny.¹⁸⁵⁵ A la declaració, el monarca no ocultava com en els transcurs de les corts s'havien produït importants diferències i discussions entre els estaments i entre particulars tant pel tema dels drets de les generalitats com el de la reforma monetària. Davant la falta d'acord, Ferran afirmava com aquests “foren contents que les dites contraversies e diferències fossen per nos vistes e determinades segons a la potestat a nos donada”.¹⁸⁵⁶ Així sobre el tema de les monedes anunciava que ja havia pres les mesures necessàries mentre que en els cas de les entrades i sortides dels drets de les generalitats dels comtats s'oficialitzava que aquests es cobressin de la mateixa manera que es feia a la resta del Principat segons les disposicions aprovades en les corts de 1481. Per últim, i amb l'argument de que la Diputació havia de pagar les pensions dels censals i altres despeses en moneda de Barcelona, s'ordenava que tots els impostos es recaptessin en aquesta moneda, no només als comtats.¹⁸⁵⁷ Per últim, com havia advertit als diputats, el rei es guardava la potestat de introduir canvis en el dret de la bolla del Rosselló i la Cerdanya. Amb aquesta declaració es tancava un altre capítol obert en temps de la Guerra Civil. El racional Bertran Boscà marxaria el 28 de desembre a Perpinyà per fer efectives les ordres del rei.¹⁸⁵⁸ Catalunya recuperava uns territoris que havia perdut llavors i ho havia fet en condicions satisfactòries. A més, es donava el cas que la Generalitat, més enllà de seguir intervinguda, havia recuperat la seva preeminència en el territori i tenia garantit uns ingressos gràcies a les disposicions reials que ajudarien, encara més, a la millora financera iniciada temps abans.

L'arribada del nou lloctinent i els arrendaments dels comtats

Un temps s'albirava a l'horitzó després de les corts de 1493. En qüestió de mesos la Generalitat recuperaria la seva autonomia, mentre que un nou privilegi buscava donar aire nou al Consell de Cent. Uns nous protagonistes prenen el relleu a tots aquells que havien protagonitzat els esdeveniments de les últimes dues dècades, que a conseqüència de la seva elevada edat o per mort desapareixien discretament de l'escenari. En aquest nou panorama qui semblava no tenir lloc era el cosí del rei, el comte d'Empúries. No

---

¹⁸⁵⁵ *Ibidem*, f. 42v.

¹⁸⁵⁶ *Ibidem*, f. 43r.

¹⁸⁵⁷ “E per quant lo dit General ha apegar les pensions dels censals e altres carrechs segons val la moneda en Barchinona provehim e declaram que dit dret de entrades e exides e encara de la bolla e tots los altres drets del dit General axi en los dits comdats de Rossello e Cerdanya com en les altres qualsevol parts de Cathalunya se haien a pagar a moneda Barchinona e a la valor que es e sera en la dita nostra ciutat de Barchinona”. *Ibidem*, f. 43v.

¹⁸⁵⁸ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 275.

sabem quines va ser les causes per les quals Ferran va decidir prescindir d'Enric d'Aragó. Ni Vicens Vives, ni Ramon d'Abadal s'atreveixen a donar una explicació però el cert es que probablement el sobirà busqués una persona més dòcil als seus interessos, al temps que menys vinculada al territori. Motius tampoc faltaven per desfer-se en aquell moment del seu familiar i segurament la seva presència a Barcelona en aquells mesos que anaven de finals de 1492 a octubre de 1493 li havien permès copsar impressions d'altres persones. A més sabem com personalment dos afers en el que ell va ser protagonista el van molestar molt: el de la seva resistència a la implantació de la Inquisició i la seva manera de gestionar l'afer dels Marquet, que havia acabat, recordem, amb la mort d'una camperol a la presó sense ser jutjat, fet que anava en contra de les constitucions del país.¹⁸⁵⁹

El successor d'Enric al front de la lloctinència de Catalunya va ser un altre persona aliena al Principat, el justícia d'Aragó Joan de Lanuza, que prèviament havia ocupat el mateix càrrec al Regne de València.¹⁸⁶⁰ El rei el va anomenar lloctinent el 10 de desembre de 1493 ¹⁸⁶¹ i cinc dies més tard comunicava al Principat la nova elecció.¹⁸⁶² El rei demanava la col·laboració de tots amb el seu lloctinent del que destacava la seva preparació i experiència al front del càrrec com a lloctinent en terres valencianes. A més justificava la renovació del càrrec en el context que suposava la recuperació dels comtats de mans dels francesos.

L'arribada del nou any comportava la posada en marxa dels nous arrendaments al Rosselló i la Cerdanya. Boscà havia marxat als comtats després de que Gralla hagués arribat a Barcelona des de la cort el 21 de desembre. El dia 8 els diputats es dirigien a Ferran per informar-lo que a l'enviar al seu racional a Perpinyà per fer efectives les seves ordres havien vist com des de la ciutat havien enviat tres correus a la cort per demanar al monarca que no se'ls obligués a fer els pagaments amb moneda de Barcelona com havia ordenat.¹⁸⁶³ Per fer més evident la gravetat de la situació, i el perill que al seu parer corrien els drets de les generalitats, li feien saber que tota la

---

¹⁸⁵⁹ El rei li reconeixeria al bisbe d'Urgell en una carta escrita el 9 de febrer de 1494 com amb el nou lloctinent "la justícia sia millor i mes promptament administrada que en altre temps no ere...(ja que) sera persona sans passio alguna... speram ell dara bona raho del qui li es acomanat". ACA. Cancilleria, curia e sigilli secreti 3610, f. 292r.

¹⁸⁶⁰ El mateix havia pasta amb Enric d'Aragó en el moment del seu nomenament, l'any 1479.

¹⁸⁶¹ ACA. Cancilleria, curie 3, 3601, f. 61r. El càrrec era per tres anys, si no hi havia novetat es renovava el nomenament.

¹⁸⁶² *Ibidem*, f. 65r-65v. El rei es dirigia a la Diputació, el Consell de Cent, al canceller i bisbe d'Urgell i al governador general de Catalunya, comte de Trivento.

¹⁸⁶³ ACA. Generalitat N-715, f. 51v-52v.

informació que havien rebut de Bosca havia estat reenviada a Gerònim Albanell per que li fos mostrada per aquest. Els diputats també escrivien al seu assessor i advocat per demanar-lo que fes arribar al monarca tota la informació, pregant-lo a més, que els informés sobre la seva resposta, a ser possible mitjançant el mateix correu que li havien enviat.¹⁸⁶⁴

Setmanes abans, el 19 de desembre, l'escrivà de la Diputació Benaula, en la seva primera ambaixada a la cort en més d'una dècada, s'havia dirigit a Saragossa per ordre del diputat eclesiàstic per informar al rei, entre d'altres coses, sobre la situació de les comptes de la Generalitat i la liquidació dels seus deutes en la recta final del trienni.¹⁸⁶⁵ Un mes més tard, i aprofitant el seu retorn a Barcelona, Ferran li entregava des de la localitat d'Aranda de Duero dues cartes amb instruccions per a la Diputació on es recollien les seves preocupacions d'aquell moment envers la institució. Fins i tot el rei li demanava per escrit la seva ajuda per enllestir els comptes i liquidar tots els deutes possibles.¹⁸⁶⁶ La carta més extensa tractava sobre aquest assumpte.¹⁸⁶⁷ En ella es posava de manifest, un altre cop, com temes tractats en les Corts amb els tres estaments no havien estat tancats de forma satisfactòria. El sobirà afirmava que havia cregut com, entre les conclusions d'aquestes, s'havia fixat que fossin els estaments els que havien de revisar els comptes del General per actualitzar la llista de deutors, especialment els més antics. Però ara i gràcies a l'ajuda de Benaula, havia comprovat com això no havia estat així. Fet que reconeixia “nos ha desplagut que fiscal haguessen aquí entemps ho hagueren provehit ab los dits staments per lo beneffici de aqueixa casa, e per que los deutes fossen pagats a aquella ab algun comport dels deutors”.¹⁸⁶⁸ Davant la situació, i potser donada la dificultat de corregir un error tant evident i davant el poc temps que quedava per a renovar el consistori, Ferran optava per demanar als diputats que continuessin revisant els comptes de la Casa “per que de aquells se veja la conclusio e claricia altrement que en lo passat, car deutes que en fer ho satisfaren algun son tenguts”.¹⁸⁶⁹ En relació als deutes que encara estaven pendents de cobrar, els hi demanava que tinguessin una mica de paciència si hi havia possibilitats de recuperar els diners. A més el rei els hi proposava, destacant els poders rebuts a les últimes corts, que

---

¹⁸⁶⁴ ACA. Generalitat N-715, f. 51r-51v. Aquesta carta anava signada personalment per Gralla.

¹⁸⁶⁵ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3668, f. 5r (segona numeració).

¹⁸⁶⁶ *Ibidem*.

¹⁸⁶⁷ *Ibidem*, f. 4r-4v (segona numeració). Document 106.

¹⁸⁶⁸ *Ibidem*, 4v (segona numeració).

¹⁸⁶⁹ *Ibidem*.

formessin una comissió d'experts o de membres dels tres estaments perquè estudiessin formules de pagament per tots aquells deutors que tinguessin problemes per a pagar:

“concordant ho per pagants segurs e facils de haver lo que desiyau poder se fer per no executar de present los deutors e que us compellen en dit fet lo quels paria pugau e degau fer e de aquy crehem serien per ells acompellats en algun bon medy que satisfara al be de la casa e exaccio de dits deutes sens greuge de rigor, ses execucions als deutors, e al descarrech de vosaltres.”¹⁸⁷⁰

L'altre assumpte pel qual el rei es dirigia als seus subordinats era pel donatiu de 220 mil lliures aprovat en les últimes corts. Ferran tenia coneixement gràcies al seu tresorer Gabriel Sánchez, que les pensions dels censals del donatiu no tenien la data en que aquest va ser aprovat. Per aquest motiu exigia als diputats que cancel·lessin tots els contractes i que tornessin a fer-se “en les mesades que lo dit nostre general tresorer aquy ne havem donat carrech vos scriua, e que les pensions comencen a correr del dia del acte del donatiu o del sindicat en avant”.¹⁸⁷¹ A més no s'estava de dir-los com de no actuar com ell ordenava seria “prejudici nostre lo qual vosaltres no deuen voler”.¹⁸⁷²

El 23 de gener arribava a Barcelona el nou lloctinent acompanyat de la seva família, i el mateix dia jurava les constitucions, com recull el dietari de la Generalitat.¹⁸⁷³ Poc abans, i sense esperar-lo, havia marxat als seus dominis de l'Empordà Enric d'Aragó. La seva arribada semblà agafar desprevinguda als membres del consistori perquè el dia 25 el diputat militar enviava dos correus, un en direcció a Vic i l'altre a Manresa en busca del diputat eclesiàstic. Gralla reclamava al bisbe Joan de Peralta que tornés d'immediat a Barcelona per la presència de Joan de Lanuza a la ciutat.

Vicens Vives afirmava en la seva tesi doctoral que el nou lloctinent fou acollit de manera molt favorable per les seves bones referències, encara que reconeixia que s'havia produït una “controversia” entre el rei i els consellers de la ciutat sobre si Lanuza havia d'escoltar o no sentència d'excomunió com consideraven els segons atenent a la Constitució de l'Observança. Contraris a aquesta posició eren el propi rei i “alguns catalans”, afirma l'historiador, citant a Jaume Destorrent i el bisbe d'Urgell. Res es diu de la reacció de la Diputació, interessant per partir d'una institució

---

¹⁸⁷⁰ *Ibidem*.

¹⁸⁷¹ *Ibidem* f. 4r (segona numeració).

¹⁸⁷² *Ibidem*.

¹⁸⁷³ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 275.

intervinguda que en qüestió de pocs mesos anava a ser renovada en la totalitat dels seus càrrecs. El mestre sala del rei i diputat militar es dirigia el 29 de gener a Gerònim Albanell, advocat del General que es trobava a la cort per a informar-lo que havia escrit al monarca, carta que afegia i li demanava que entregués al seu destinatari, preguntant-li també que li donés resposta utilitzant el mateix missatger.¹⁸⁷⁴ Que li deien des de la Diputació a Ferran, per esperar una resposta immediata a la seva reacció? El diputats defensaven punts de vista similars als consellers.¹⁸⁷⁵ En primer lloc li feien saber com havien demanat al nou lloctinent “li plagues hoir la sentència de excomunicacio ordenada e statuida per vostre majestat en lo capitol de la observança en la primera cort”¹⁸⁷⁶ tot i que sabien com el rei volia que “los de la casa reyal” no fossin compresos dins d’aquest capítol. Insistien a més en el fet de la importància del jurament abans d’exercir les seves obligacions en el càrrec, per demanar de nou que aquest procedís a aquest. I remataven els seus arguments, apel·lant al seu paper de defensor de la justícia, i afegint com de no procedir a la excomunió es cometria un atac a “les constitucions e drets de la terra” dirigint-se directament a ell per fer-lo responsable del que pogués succeir des d’aquell moment “ e axy en gran culpa sua que scientment volgues rompre les constitucions les quals la excellencia vostra per sa clemencia serva e ha volgut jurar servir e vol per sos oficials sien servades e donara asso Senyor molt al a vostres vassalls maior seguretat de administracio de justicia”.¹⁸⁷⁷ Dures paraules del General dirigides al sobirà més pròpies dels consistoris dels primers anys del seu regnat que no d’aquell que estava a punt de concloure el seu mandat.¹⁸⁷⁸

Més que la ciutat de Barcelona, era la Diputació qui liderava el malestar del principat pel fet de que Lanuza no sentís sentència d’excomunió. Però el cert és que el rei, havia demostrat de forma constant i un cop més ho anava fer que no estava disposat a renunciar als seus desitjos. Utilitzant arguments confusos, com reconeixia el propi Vicens Vives, feia triomfar, un cop mes, els seus interessos davant consellers i diputats.¹⁸⁷⁹ A aquests últims els anunciava com havia decidit demanar al lloctinent les

---

¹⁸⁷⁴ ACA. Generalitat N-715, f. 61r.

¹⁸⁷⁵ *Ibidem*, f. 60r-61r. Document 107.

¹⁸⁷⁶ *Ibidem*, f. 60r.

¹⁸⁷⁷ *Ibidem*, f. 60v.

¹⁸⁷⁸ El 7 de Febrer els diputats encara insistien al rei en aquest tema en una carta dirigida al rei on també demanaven que el lloctinent prengués mesures per solucionar els problemes que s’estaven donant amb les monedes de Girona i l’Empordà. *Ibidem*, f. 63v-64r.

¹⁸⁷⁹ En una carta a Lanuza Ferran li dona a Lanuza els seus arguments per rebutjar la petició de consellers i diputats. El rei en referència a la sentència de excomunicació afirma que aquesta diferencia entre el lloctinent i “altres” oficials, fet que demostraria que tenien un tractament diferenciat. És una interpretació, si més no, discutible. ACA. Cancilleria, curiae sigilli secreti 3610, f. 290v.

constitucions relacionades amb el plet i com les havia estudia amb el seu consell. D'aquesta reflexió, els hi feia saber, havien conclòs que en lloc es fixava que la excomunió s'hagués de prestar de forma obligatòria, advertint a més al General:

“No volem ni es nostra intencio que lo dit nostre loctinent general oia la dita sentencia de excomuncacio puis com dit es per la dita constitucio no es tengut ni obligat. E axi es stat determynat en lo dit nostre sacre consell.”¹⁸⁸⁰

Més clar no es podia dir. Més enllà de tota argumentació o capítol de corts els rei no estava disposat a cedir en els seus interessos. Al rei només li quedava demanar-los que no insistissin més en el cas i que ningú molestés a Lanuza de les seves obligacions.¹⁸⁸¹ Ferran s'avançava a tota possible critica que el nou lloctinent pogués rebre de les institucions catalanes, en un moment en el que el monarca, com feia saber al seu regent de la Cancelleria, volia que aquest utilitzes tota la seva energia en perseguir a delinqüents i detectar tot tipus de fraus. Objectius que també volia que fossin portats a terme per Jaume Destorrent, un encàrrec més formal que real a una persona que com bé sabia el rei era com posar a la guineu a vigilar un galliner:

“Lo semblant vos encarregam e manam que us hi haiau ab aquella diligencia que de vos esperam e lo semblant fareu en las cosas de la justicia afi en lo civil como en lo criminal posant orde en la justicia que aquella be y degudament sia administrada”.¹⁸⁸²

Fins a quin punt el canvi de lloctinent no buscava també acabar amb possibles connivències entre dos dels principals càrrecs del principat en matèria de justícia? Fos com fos es possible que Ferran no estava satisfet en com anaven les coses.¹⁸⁸³

Mentrestant l'adaptació dels comtats a la seva nova situació després de que aquests haguessin estats recuperats pels reis no estava resultant fàcil. El racional havia

---

¹⁸⁸⁰ ACA. Cancilleria, curiae sigilli secreti 3610, f. 292r.

¹⁸⁸¹ *Ibidem*. En una última carta del rei als diputats des de Medina del Campo, sobre aquest tema Ferran, en to conciliador, els hi deia que no es preocupessin perquè el lloctinent respectaria les constitucions del Principat: “vosaltres no dupteu que axi be lo dit loctinent servar los usatges, constitucions, privilegis e tot lo que hage guardar com si oys dita sentencia debes pus axi ho ha jurat, e per nos li es e sera continuament manat, e ell es tal persona que acostuma be servar lo que jura e lo que per nos ly es manat”. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti ,3573, f. 3v.

¹⁸⁸² *Ibidem*, f. 296r. Unes línies abans Ferran li diu a Destorrent el que vol de Lanuza “Mes havem entes ques han seguit alguns casos enaqueix Principat dignes de punicio sobre los quals screvim al dit nostre loctinent general encarregant e mananten aquell segons veuen que entenga en lo inquirir e poner los delinqüents quant li sie posible.” En aquesta carta el rei també fa saber al regent que acceptarà que Lanuza presti sentencia de excomunicació i que així li ha anunciat a diputats i consellers.

¹⁸⁸³ El 10 d'abril el rei escriuria encara a Destorret per demanar-lo que més enllà de les seves bones paraules actués amb molta diligència i vigilància en tot el que tingués a veure amb l'administració de la justícia. Sobre el plet per l'excomunió del lloctinent li agria el seu recoltzament. ACA. Cancilleria, curiae sigilli secreti 3610, f. 308v.

tornat d'aquests territoris a principis de febrer i segons les seves informacions el cobrament dels drets de les generalitats no estava resultant fàcil. Emissaris de Perpinyà desplaçats a la cort havien fet saber al rei que tenien problemes per fer els pagaments d'aquests drets amb moneda de Barcelona. El rei, intransigent també en aquest afer, es dirigia als diputats el 12 de febrer per demanar-los que fessin arribar les seves instruccions al seu governador en el Rosselló perquè aquest fes complir les seves ordres.¹⁸⁸⁴ Altres assumptes ocupaven als diputats en aquells moments. A petició del seu principal arrendador es dirigien el 15 de març al duc de Cardona per demanar-li que els hi fes arribar els seus llibres de comptes dels seus comtats i altres territoris així com la darrera terça del Pallars.¹⁸⁸⁵ Una petició que feia evident, una vegada més, la rivalitat i falta de col·laboració entre el principal arrendador del General i el seu actual responsable, recordem, a petició del rei.¹⁸⁸⁶

La situació de la Diputació a pocs mesos de la introducció de la insaculació

Faltaven pocs mesos per procedir a la renovació de la Diputació mitjançant el nou model d'elecció fixat a les últimes corts celebrades i Ferran no estava disposat de cap de les maneres a perdre el control de la institució. Com havia succeït fins a llavors el mes d'abril i davant les noves que li advertien del delicat estat de salut de l'escrivà major de la casa Antoni Lombart, es dirigia des de Medina del Campo, al diputat eclesiàstic amb una carta signada personalment per demanar-li que el seu segon Jaume Ferrer el substituís en el càrrec.¹⁸⁸⁷ A l'abat de Montserrat el rei no li donava cap alternativa mentre que al propi Lombard, en un to més conciliador li feia saber que havia vist en ell la persona idònia per substituir-lo.¹⁸⁸⁸ Com havia fet amb l'escrivà i el diputat el monarca es dirigia directament al consistori on clarament plantejava que si Lombard moria la seva voluntat "determinada e ferma" era que Ferrer ocupés la seva plaça.¹⁸⁸⁹ Exemple de la confiança que tenia en el seu escrivà, també es dirigia al nou lloctinent per comunicar-lo que aquest es dirigia a Barcelona, després de deixar la cort, i per

---

¹⁸⁸⁴ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti ,3573, f. 238r.

¹⁸⁸⁵ ACA. Generalitat N-715, f. 79v.

¹⁸⁸⁶ Les relacions entre els Cardona i el rei no eren mai fàcils. En aquells dies Ferran es dirigia al lloctinent per demanar-li que mirés molt pel monestir de Montserrat del qual el rei afirma tenir gran devoció i interès en que les seves coses siguin "endreçades" en un plet –del que no hi ha detalls– que aquest tenia amb el duc de Cardona i del que estava a punt de sortir la sentència. ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti ,3573, f. 7v.

¹⁸⁸⁷ ACA. Cancilleria, curiae sigilli secreti 3611, 47r-47v.

¹⁸⁸⁸ *Ibidem*, f. 47v.

¹⁸⁸⁹ *Ibidem*, f. 47r.

demanar-li que el tingués en “especial recomenació” per tot allò que aquest necessites en el futur.¹⁸⁹⁰ Totes aquestes gestions estaven justificades per una decisió anterior del sobirà que aquest havia traslladat als estaments en les últimes corts i després per carta a la Generalitat des de Saragossa el desembre passat. Ferran havia acordat llavors que el primer càrrec que quedés vacant a la Diputació seria per el seu criat Onofre Pou. Ara rectificava les seves instruccions anterior amb l’argument de que aquest no era persona preparada per a encarregar-se de l’escrivania major de la institució, amb la intenció de que ningú pogués presentar al·legacions perquè Ferrer no ocupés el càrrec.¹⁸⁹¹ També pretenia tancar la porta a l’altre pretenent al càrrec, Miquel Benaula, que des de feia anys també pretenia ocupar el principal càrrec de l’escrivania major. Un cop més la clara determinació reial marcava la configuració dels càrrecs de la Diputació. Exemple també de fins a quin punt els diputats estaven disposats a servir al rei es podia comprovar el 2 de juny quant aquesta vegada escrivien en relació al cas del sobrecolridor Joan Llorenç. Apartat del seu càrrec en compliment de les instruccions reials que Boscà havia portat als diputats l’any 1489, aquest havia acudit posteriorment a la cort per presentar al sobirà les seves al·legacions. Sensible a la seva petició Ferran havia demanat al consistori que revisessin el seu cas. Ara aquests responien que efectivament a aquest se li havia acusat d’apropiar-se de certa quantitat de diners, però que en tot cas no era tan elevada com es sospitava. A més afegien, que les irregularitats comeses pel sobrecolridor no eren més greus que les d’altres companys seus però que ell havia perdut el seu càrrec. Sense atrevir-se a prendre la iniciativa i com el rei havia ofert el càrrec a Jaume de Riudoms escrivien a la cort per demanar-li a Ferran que fos ell qui decidís que calia fer i qui havia d’ocupar la plaça.¹⁸⁹²

Però un tema molt més important es posava sobre la taula a dos mesos de finalitzar el trienni: calia procedir a realitzar el nou arrendament dels drets de les generalitats. Així li feien saber al rei en una carta escrita el 3 de juny com havien estat posats a l’encant en diverses crides i mitjançant el lloctinent perquè tots els interessats es trobessin a Barcelona per a procedir als mateixos. Però un nou brot de pesta preocupava als diputats i als oïdors, que pensaven que degut a aquesta molts no

---

¹⁸⁹⁰ *Ibidem*, f. 47v-48r. El rei també es dirigia al procurador reial per fer-li saber l’arribada de Ferrer.

¹⁸⁹¹ ACA. Cancilleria, diversorum sig. secreti 3568, f. 169v-170r.

¹⁸⁹² ACA. Generalitat N-715, f. 102r.

volguessin apropar-se a la ciutat.¹⁸⁹³ El membre del General li confessaven al rei que no havien deliberat encara si aprovar el seu trasllat, però reconeixien que estaven pensat deixar en mans de Lanuza aquesta decisió. En quant a l'arrendament fixat pel proper trienni, els diputats es mostraven partidaris de mantenir la quantitat plantejada pel rei en el moment de la seva marxa del Principat, fixada en 45.000 lliures anuals, una quantitat que com els mateixos diputats reconeixien, superava en poc les 43.000 lliures que el General necessitava per fer front a totes les seves despeses i molt realista atenent a la situació de pesta que patia de nou el territori “suplicam la al. vostra sia merce sua fer dir en dit arrendament la dita quantitat afi que si maior preu no si trobara rest segur lo General per aquest trienny que bastara en pagar les messans de de v. al. y los altres carrechs”.¹⁸⁹⁴ Tanmateix aquesta era la mostra evident que la Diputació, després de sis anys intervinguda, havia sanejat les seves comptes i els seus ingressos el que buscaven era permetre, simplement, fer front als pagaments dels salaris del seus membres i els de l'audiència reial. Els diputats també informaven al rei, com conegut el nomenament de Ferrer, Miquel Benaula els hi havia presentat noves al·legacions acompanyat del seu advocat, arguments que no havien pogut rebutjar i pel qual li havien concedit l'ofici.

El nomenament de Ferrer i el plet amb Benaula eren temes sensibles pel rei que semblava informat al detall de tot el que passava. Només dos dies després de la carta dels diputats i sense que aquesta hagués arribat a la cort el sobirà es dirigia als diputats des de Tordesillas al assabentar-se que el consistori havia acceptat les al·legacions del seu escrivà. Ara els hi feia saber com, tot i que entenia la posició de Benaula, la seva voluntat inalterable era que Ferrer ocupés el càrrec, i a més que ningú el molestés el en futur. Una advertència que era també un ultimàtum:

“I [si]servir nos desseays que fagays lo que al que fruto vos tenemos con complimento y no spereys que masa desto nos hayamos scrivir”.¹⁸⁹⁵

Per si aquestes paraules no eren suficientment clares, encara el rei es dirigia als que eren, sens dubte, els seus homes de confiança a la institució, els diputats Joan Gralla i Pere Destorrent, per demanar-los que fessin tot el possible perquè Ferrer ocupés la plaça abans d'acabar el trienni i no fos molest, informant-los com també els escriuria amb

---

¹⁸⁹³ El 13 de juny el Consell de Cent prendria les primeres mesures contra la pesta, entre elles el recompte de morts per l'epidèmia. *Dietari de l'Antic Consell Barceloní*, vol. III p.111. Segons el dietari de la Generalitat va ser un dia abans. *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 276.

¹⁸⁹⁴ ACA. Generalitat N-715, f. 97r-98r. Document 108. Els diputats també escrivien al seu advocat a la cort Gerònim Albanell i al tresorer reial Gabriel Sánchez per demanar-los el seu recolzament davant el rei en el seu argument de donar per bo un arrendament pel nou trienni de 45.000 lliures. *Ibidem*, f. 96r-97r.

¹⁸⁹⁵ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3668, f.112r.

lletres dirigides a tots i en particular al diputat eclesiàstic.¹⁸⁹⁶ Dins d'aquesta complicitat també demanava als diputats reial i militar que en relació al cas del sobrecolridor Jaume Llorenç que si aquest era condemnat a perdre el seu càrrec definitivament aquest fos ocupat per Jaume de Riudoms.

La carta de 3 de juny sobre els arrendaments i el brot de pesta a Barcelona arribava en pocs dies a Medina del Campo, localitat en la que es trobaven el reis. Allà el dia 14 Ferran contestava als diputats satisfet per la seva rapidesa en informar-lo de la situació per portar a terme els nous arrendaments. A més també valorava positivament que es possessin en mans del lloctinent per decidir que havien de fer en cas de tenir que abandonar la ciutat a causa de l'epidèmia. Entrant de ple en l'objecte de la seva resposta el monarca es mostrava d'acord en arrendar els drets de les generalitats per les 45.000 mil lliures apareulades en el moment de la seva marxa però també advertia als diputats que tot la nova epidèmia de pesta no estava disposat a que aquesta suma es reduís. Entrant en els detalls de l'arrendament Ferran com havia fet en el passat es mostrava obert a fer-ho per taules o de manera general donant llibertat, un cop més als arrendadors a escollir i renovar als seus oficials. En aquest sentit també els hi especificava que en el cas dels diputats locals volia que aquests fossin nomenats per Jaume Casafrança, lloctinent del tresorer reial. El rei, per últim, els hi demanava que abans d'acabar el seu trienni deixessin en ordre tot el relacionat amb les confiscacions portades a terme en el seu mandat i deixessin resolt el plet entre Ferrer i Benaula, a favor del primer.¹⁸⁹⁷

Estava clar que tant el nou arrendament com el nomenament del seu home de confiança en cas de que Lombart morís eren els dos temes que centraven l'interès de monarca. El 15 de juny, el mateix dia que moria l'escrivà major, el sobirà es dirigia a Ferrer i a Sarriera per donar-los instruccions del que havien de fer en aquelles setmanes claus prèvies a la renovació del consistori. A Ferrer, que li havia escrit per informar-lo de com s'estaven gestionant els nous arrendaments li demanava que fes tot el possible per evitar que aquest fossin arrendats per una quantitat inferior atenent als nombrosos càrrecs de la institució. També li demanava que fes un seguiment de com es trobava el cobrament de deutes del General dels diputats presents perquè volia demanar als seus successors un memorial de com es trobaven aquest en el inici del seu mandat.

---

¹⁸⁹⁶ “Vos sforceu en tot cas que de continet e ans de exir de vostres officis la dita adjuncio se faça segons scrit tenym car per ço tornam a scriure a tots ab letre comuna e al bisbe apart”. ACA. Cancilleria, curia e sigilli secreti 3610, 317v-318r.

¹⁸⁹⁷ *Ibidem*, f. 315v-316r.

Tanmateix i sobre les lluïcions li demanava informació sobre el seu estat advertint-lo de que demanaria als diputats que fessin totes les lluïcions possibles abans de deixar els seus càrrecs. I si Ferrer temia pel seu càrrec al front de l'escrivania el rei el tranquil·litzava dient-li que totes les gestions estaven fets i que res impediria que ocupés el càrrec. A més afegia davant un rumor sobre que Benaula volia protestar davant la cort “lo dessenganyaremos de palabra como por letras y desto perdet cuydado”.¹⁸⁹⁸ Per últim Ferran li demanava que el mantingués informat en detall que qualsevol esdeveniment. Com la anterior la carta al batlle responia a una anterior seva en la que aquest mostrava la seva preocupació pel nou brot de pesta que esta patint la ciutat. El rei, en un to afable i proper l'animava a fer-se càrrec de l'arrendament del nou trienni demanant el major preu possible.¹⁸⁹⁹ Sobre els efectes negatius que pogués ocasionar l'epidèmia a l'arrendament Ferran es comprometia amb Sarriera a afavorir-lo tot el possible. Però el més inversemblant, i això fa dubtar de la sinceritat del monarca després de fer-li arribar els seus desitjos afirmava:

“Empero si a vos pareciesse que por causa de la peste o por otro respecto fuesse mucho peligro vuestro o de vuestra casa de arrendar el dicho General por tanto precio como los dichos diputados por ventura quisieren sea vuestra voluntad que por nuestro screvir vos no haveys de fazer mas de quanto a vos pareciere de razon y por vuestra discreccion deveys fazer”.¹⁹⁰⁰

“Dichos diputados por ventura quisieren”! si era precisament ell el que li havia dit als membres de la Generalitat que fessin tot el possible perquè l'arrendament no baixés de les 45.000 lliures! Molta pressió i responsabilitat per a Sarriera, amb molt poc marge de maniobra per no assumir el nou repte que li presentava el rei.

Dues cartes mes enviava el rei als diputats i oïdors aquell mateix dia. Com havia fet saber al seu futur escrivà major els hi demanava que abans d'abandonar els seus càrrecs a finals de juliols cobressin totes els deutes que poguessin i fessin totes les lluïcions possibles, que en tot cas no debien de ser gaire importants.¹⁹⁰¹ El rei també volia que es possessin al corrent amb els actuals arrendadors pel tema de canvia de moneda després de que aquests li haguessin reclamat mil lliures que se'ls hi devien des

---

¹⁸⁹⁸ *Ibidem*, f. 318v.

¹⁸⁹⁹ “E que todavia nos tendremos por servido que emprendais de lo arrendar y en fazer subir e avantsar el precio de aquell lo mas que ser pudiere”. *Ibidem*, f. 317r.

¹⁹⁰⁰ *Ibidem*, f. 317v.

¹⁹⁰¹ *Ibidem*, f. 316v-317r.

del consistori per la moneda blanca trasquilada que havia estat retirada de la circulació.¹⁹⁰²

Casualitat o no, un familiar directe de Miquel Benaula, el síndic de la Diputació Bernat Benaula, havia presentat una suplicació davant el lloctinent Joan de Lanuça pel fet que alguns dels veguers del Principat no eren naturals de les localitats on exercien les seves competències, fet que anava en contra de les constitucions. Ferran no ocultava el seu malestar per una queixa que mai, afirmava s'havia produït atenent al fet que només calia ser català de naixement. Per aquest motiu ordenava als diputats i als oïdors que no donessin crèdit a aquest tipus de demandes especialment quant el trienni finalitzava i un de nou estava a punt de començar.¹⁹⁰³ Sobre la seva resposta i en una carta on Lanuça li feia arribar la protesta Ferran es sincerava i afirmava que després de la seva resposta confiava en que “callen, e sobresean no sera necessario passar mas adelante los del real consejo”¹⁹⁰⁴ un exemple clar que el monarca no volia nous fronts oberts en el moment en que la nova Diputació, elegida per primer cop per insaculació havia de ser escollida. El rei no s'estava d'aprofitar l'ocasió per demanar-li que fes un seguiment de com des de la Generalitat s'estava procedint al nou arrendament.¹⁹⁰⁵

El cert és que potser pels efectes de la pesta o pels canvis introduïts en el funcionament de la Diputació, a finals de juny els membres del General feien saber al seu senyor, tot i felicitant-se perquè li semblava adequada la xifra de 45.000 lliures pel proper arrendament, aquest difícilment es podria millorar.¹⁹⁰⁶ Fet aquest advertiment li anunciaven que en qüestió de dies i amb el canvi de mes lliurarien els arrendaments. Sobre els oficis de diputats locals que el monarca reclamava pels arrendadors, els diputats no s'estaven de demanar-li un pel seu company i oïdor pel braç reial, Llorenç de Vilanova, al seu Perpinyà natal, amb l'argument de que aquesta era pràctica habitual entre els alts càrrecs del General en el moment de finalitzar les seves funcions. També demanaven en nom de l'antic lloctinent i cosí germà del rei l'ofici de diputat local de Castelló d'Empúries per un doctor de la vila conegut seu. Qui se'n recordava ara dels plets mantinguts feia més de deu anys entre la Generalitat i Enric d'Aragó a compte de les terres sota jurisdicció dels primers!

---

¹⁹⁰² *Ibidem.* f. 317r.

¹⁹⁰³ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3668, f. 114v.

¹⁹⁰⁴ *Ibidem.* f. 113v.

¹⁹⁰⁵ “No curamos dezir os otra cosa sobre ello, salvo que cada y quando por ellos o por su parte sera recorrido a vos por el bien del dicho arrendamiento deys todo aquel favor y direccion que pudiere como de vos confiamos”. *Ibidem.* f. 114r.

¹⁹⁰⁶ ACA. Generalitat N-715, f. 4r (imatge 295).

El 4 de juliol els diputats i els oïdors comunicaven al rei importants novetats sobre el funcionament de la institució, notícies que anaven signades pel seu nou escrivà major Jaume Ferrer.¹⁹⁰⁷ En primer lloc, la Generalitat havia lliurat els arrendaments pel proper trienni de nou a Joan Sarriera per un preu de 45.000 lliures anuals, la quantitat que havia fixat Ferran com idònia. Pels diputats, la pesta havia estat la causa principal que havia frenat als compradors a oferir preus més alts a la subhasta. En relació a la situació dels censals, el consistori es comprometia, como desitjava el rei, a lluir tots els censals possibles abans de finalitzar el seu manament. També, aprofitaven per fer-li saber com, degut a la pesta, algunes de les persones que figuraven en les llistes d'insaculats havien mort en els últims dies, com era el cas de Joan de Borrelles. Finalment anunciaven al sobirà com havien decidit, per consell dels seus assessors, dona per bona la primera sentència en el cas del sobrecolridor Joan Llorenç, fet pel qual havien entregat el seu càrrec a Jaume Riudoms.

Informat el rei d'aquestes novetats, i atorgat els arrendaments a Sarriera, el consistori decidia abandonar Barcelona degut a l'augment de casos de pesta a la ciutat i davant la previsió de que més entrat l'estiu augmentessin els nombre de víctimes. Així els membres del General acordaven retrobar-se tots a la vila de Mataró el 15 de juliol.¹⁹⁰⁸

Mentrestant Ferran, sense saber que Ferrer ocupava ja el càrrec d'escrivà major, inquiet davant la possibilitat que Benaula pogués ocupar el seu lloc, es dirigia a la Diputació en el seu conjunt i al diputat eclesiàstic en particular. Als primers els hi recordava la seva voluntat de que Jaume Ferrer ocupés el càrrec de Lombart, com fins i tot els hi havia fet saber abans de la seva mort. A més els advertia que no endarrerissin la seva elecció, encara que Benaula presentés un recurs o marxés a la Cort per sol·licitar audiència amb el rei "Car ja us havem dit que no mudarem ny james permetrem que lo dit offici sia sino del dit en Jaume Ferrer per ço conforman vos ab nostra voluntat".¹⁹⁰⁹ Ferran es mostrava convençut que l'escrivà no presentaria cap nou recurs però de fer-ho, els hi ordenava als diputats que després d'escoltar-lo s'encarreguessin de que no prosperés, donant per tancat el plet abans de deixar els seus càrrecs. Per a reforçar la determinació reial, també es dirigia al conseller en cap per a demanar-li que Ferrer fos escollit sense perdre el temps, advertint-lo també que no tingués en comte la marxa de

---

¹⁹⁰⁷ *Ibidem*, f. 7v (imatge 302)

¹⁹⁰⁸ Entre els acords presos en la seva última reunió a la ciutat figurava el nomenament com advocat de la casa per espai de sis anys de l'oïdor eclesiàstic, Galceran Albanell.

¹⁹⁰⁹ ACA. Cancilleria, itinerum sigili secreti, 3668, f. 131r.

Benaula a la cort ni els possibles greuges que presentes “no deveys creer que la presencia del dicho Benaula ny intercessionones de otras personas puedan alterar en esto algo de nuestra voluntad tant delliberada”.¹⁹¹⁰ Que Ferrer ocupés aquest càrrec era clau, com es comprovaria posteriorment, perquè Ferran controlés tot el moviment de cartes que es produïa a la institució i per estar al corrent, de forma detallada, de totes les decisions que partien, i partirien en el futur, dels diputats i oïdors escollits per la nova forma d’elecció acordada a les darreres Corts.

El membres del General anaven abandonat aquells dies Barcelona per dirigir-se a Mataró. Entre els primers en fer-ho estava justament Ferrer que ho feia el 5 de juliol. El dia 8, en compliment dels acords fixats per procedir a la cerimònia d’insaculació es dirigien cartes, signades pel diputat militar, Joan Gralla, a 10 dels 54 homes del seu braç que apareixien a les llistes d’insaculats per que estiguessin presents el 22 de juliol a la localitat per assistir com a testimonis a la renovació de càrrecs.¹⁹¹¹ El dia 12, arribaven a la ciutat el diputat Pere Destorrent i el racional de la Casa, Bertran Boscà. Tres dies més tard el diputat reial es dirigia a l’eclésiàstic, ara bisbe de Vic, per fer-li saber que havien decidit, donada l’extensió de l’epidèmia procedir a la insaculació dels nous càrrec a Mataró i no fer-ho a Vic, fer pel que li demanava que acudís fins allà acompanyat d’un grup d’eclésiàstics que poguessin fer de testimonis el dia de la renovació de càrrecs.¹⁹¹²

Una setmana abans de procedir a la insaculació es realitzaven els darrers preparatius. El 15 de juliol, Pere Destorrent es dirigia al regent dels comptes, que encara es trobava a Barcelona, per demanar-li que els hi portés “lo bassi, cera, tanalles, pergamy e altres coses necessaries per la dita eleccio”.¹⁹¹³ També li demanava a Joan Fuster que requerís als advocats de la Casa la seva presencia a Mataró com a testimonis en el moment de la renovació de càrrecs. Aquell mateix dia havien arribat fins allà, entre d’altres el diputat militar Joan Gralla i els oïdors Llorenç de Vilanova i Galceran Albanell, mentre que el regent, amb tot el que se li havia demanat ho feia el 18. Aquell mateix dia, conscients de la imatge que donaria en la primera insaculació que s’anava a produir l’absència del diputat eclésiàstic degut a una malaltia que patia aquells dies, el diputat militar es dirigia per carta al bisbe de Vic perquè fes tot el possible per assistir a l’elecció dels nous càrrecs.¹⁹¹⁴ Exemple de la importància que es donava des de la Casa

---

¹⁹¹⁰ *Ibidem*, f. 130v.

¹⁹¹¹ ACA. Generalitat N-715, f. 8r (imatge 303)-8v (imatge 304).

¹⁹¹² *Ibidem*, f. 9v (imatge 306)-10r (imatge 307).

¹⁹¹³ *Ibidem*, f. 9r (imatge 303)-9v (imatge 304).

¹⁹¹⁴ *Ibidem*, f. 11r (imatge 309).

a la reforma portada a terme en les Corts, diputats i oïdors, convidaven als consellers de Barcelona a assistir a la cerimònia. Des de la Generalitat semblaven preocupats pel fet que degut a la pesta no estiguessin presents, el dia de la elecció, els trenta testimonis, deu per estament que s'havien fixat en la nova legislació. Potser per aquest motiu també requerien als consellers que alguns d'ells acudissin a l'acte, gest afirmaven que els tindrien molt present.¹⁹¹⁵ El 19 de juliol no dubtaven en enviar a un dels seus porters amb una llista d'invitacions a un grups de persones, per assistir també a la cerimònia. Entre ells estaven antics càrrecs de la casa com mosen Peyró del braç eclesiàstic; Guerau Desplà i Pere i Guerau Dusay, del militar; o mossen Ribalter del reial.¹⁹¹⁶

Per fi, el dia 21 arribaven a Mataró, des de Vic, el diputat eclesiàstic i l'oïdor Lluís d'Ivorra. Com ells, també ho feien dos advocats de la institució: Joan Oliva i Joan Ribalter. En qüestió de poques hores tots els membres del consistori estarien presents en el moment del nomenament, pel nou sistema d'insaculació, del nous diputats i oïdors del General.

El primer consistori format per insaculació

Com era tradició, el 22 de juliol van ser insaculats els nous membres de la Diputació. Com recull el seu dietari es va procedir a l'elecció en la casa d'un boter que es trobava davant la riera de Mataró. L'edifici va ser decorat, tant per dins com per fora, amb una enramada de flors de tal complexitat que els assistents van destacar la seva complexitat.

Els noms dels diputats escollits mitjançant els rodolins van ser pel braç eclesiàstic, el sagristà major de Girona, Pere Terrades,¹⁹¹⁷ pel braç militar, Miquel d'Oms i pel reial, el ciutadà de Barcelona Franci Guerau de Vallseca. Els oïdors escollits van ser per l'estament eclesiàstic el canonge de Vic, Sebastià Sala, pel militar, el cavaller Joan Bertran i pel braç reial, el burgès de Perpinyà Guillem Pere. Feta la renovació de càrrecs, des del consistori sortint escrivien unes cartes, aquell mateix dia, pel monarca i el lloctinent Joan de Lanuza, absent a la cerimònia presumiblement per l'epidèmia de pesta que patia el Principat. A aquest els diputats l'informaven del nom dels escollits i sobre la cerimònia d'insaculació li feien saber com “son stades presents moltes notables persones de castum stament nos sols en lo nombre que la constitucio

---

¹⁹¹⁵ *Ibidem*, f. 10v (imatge 308). Document 109.

¹⁹¹⁶ *Ibidem*, f. 9r (imatge 305).

¹⁹¹⁷ El seu pare Pere Terrades, ciutadà i jurat de Girona havia estat elegit per Ferran com a diputat de l'estament reial l'any 1488, a la primera Diputació intervinguda.

ordena mes molt maior fem, ço es de raho e degut.”¹⁹¹⁸ Una afirmació que fa reflexionar sobre el desig que tenien els braços de recuperar el control de la institució, encara que fos mitjançant una manera indirecta d’eleger als seus responsables. Amb la sensació del deure complit també escrivien a Ferran anunciant-li, que tot i les dificultats de les últimes setmanes, s’havia produït el relleu a la institució. En aquest sentit es felicitaven pel fet que tot hagués transcorregut “ab molta pau e repos”.¹⁹¹⁹ Una afirmació que fa pensar si els diputats i oïdors sortints temien altercats després de sis anys d’intervenció. També mostraven la seva confiança per la qualitat de les persones escollides: “paren nos personas abonades ydoneas per a regir los dits officis e speram que se honrau en aquells be e degudament a servey de nostre senyor deu de vostra al. e al benefici e utilitat del dit General”.¹⁹²⁰ Tot i que la carta finalitzava amb aquesta informació els diputats, conscients que potser aquesta seria la última carta que enviarien al rei com a membres del consistori afegien unes línies per explicar-li i fer-li saber quina era la situació de la Diputació en el moment de produir-se el relleu. Així li recordaven com al fer-se càrrec de la Diputació per s’havien gastat per ordinacions de la Cort, 12.000 lliures de les que havien lluït vuit mil. A més, i aquest era el motiu que els hi portava a afegir aquestes dades d’última hora, estaven disposats abans de que acabés el mes a lluir altres 6.500 lliures, reconeixent que si aquesta xifra no era major era perquè no disposaven de més fons.

Un cop escollits els membre del proper trienni els porters de la Generalitat marxaren de Mataró amb l’objectiu d’avisar als interessats que havien estat escollits per fer-se càrrec de la institució al llarg de tres anys. Mentrestant alguns dels diputats sortints com Joan Peralta deixaven la localitat per dirigir-se a Vic.

Però el dia 30 arribava la notícia des de Girona com, dos dies abans, havia mort a causa de la pesta el sagristà Pere Terrades. D’immediat Joan Miquel Gralla avisava al seu company del braç reial, Pere Destorrent: calia escollir d’immediat un nou representant del seu estament.¹⁹²¹ Un dia més tard i en compliment de la normativa aprovada l’any anterior era escollit de la mateixa manera que els seus companys el prior de Tarragona Francí Vicens, originari de Tortosa. Com havien fet amb els seus companys, d’immediat comunicaven les noves al rei¹⁹²² i al seu lloctinent.¹⁹²³ Joan

---

¹⁹¹⁸ *Ibidem*, f. 12r (imatge 311).

¹⁹¹⁹ *Ibidem*, f. 12v (imatge 312). Document 110.

¹⁹²⁰ *Ibidem*.

¹⁹²¹ *Ibidem* f. 24r (imatge 335) i 24v (imatge 336).

¹⁹²² *Ibidem*, f. 26v (imatge 340)

Miquel Gralla escrivia per la seva part al prior per demanar-li que es trasllades d'immediat a Mataró per a reunir-se amb els seus nous companys i jurar el càrrec.¹⁹²⁴

Un últim assumpte entretenia als diputats sortints en el moment d'abandonar els seus càrrecs. Coincidint amb els nous arrendaments, Ferran havia ordenat a la Diputació que Joan de Casafrança, el lloctinent del tresorer reial, s'encarregués d'escollir als diputats locals del territori, però el 16 de juliol els havia escrit al assabentar-se que el consistori rebia des de Perpinyà pressions perquè fossin ells qui portessin a terme la selecció de la localitat. Tanmateix el rei els advertia que no prenguessin cap iniciativa i deixessin l'assumpte en mans de Casafrança amb l'argument que no volia que res interferís a l'arrendament i als seus arrendadors.¹⁹²⁵ El 31 de juliol de 1494, el seu últim dia com a diputat reial Pere Destorrent contestava als requeriments del rei sobre aquest assumpte. En primer lloc li feia saber que ell i els seus companys havien seguit les seves instruccions i que havia estat ell, amb un memorial entregat al bisbe de Vic, el dia 22, qui havia lliurat el nom de les persones que havien d'ocupar les diputacions locals vacants per falta d'interès de Casafrança en ocupar-les. I que l'home escollit per ocupar el càrrec de Perpinyà, Bernat Girau, formava part del document entregat al notari i escrivà major de la Generalitat.¹⁹²⁶ Una distorsió que posava de nou de manifest la falta de coordinació, o al menys d'informació contrastada, entre el monarca i els seus súbdits.

Un últim apunt, en compliment dels desitjos del rei, i en un gest sense precedents a la història de la Diputació, uns mesos més tard, concretament el 10 de febrer de 1495, es publicaven uns certificats amb els dies que els diputats sortints havien treballat per la institució. Signats per Jaume Ferrer i el regent dels comptes Joan Fuster recollien el número de dies treballats, any per any, de cada un dels diputats, càlcul que els permetia ajustar la quantitat deguda en salaris al llarg de tot el trienni.¹⁹²⁷ Era una mesura per evitar irregularitats, voluntàries o involuntàries que poguessin perjudicar a les arques de la institució.

El primer dia d'agost pel mati juraven els seus càrrecs els diputats militar i reial Miquel d'Oms i Guerau de Vallseca, respectivament, i els oïdors Sebastià Sala i Joan Bertran mentre que per la tarda ho feia l'oïdor Guillem Pere. Sense perdre temps es reunien per primer cop en consistori, essent Sala l'únic representant del braç

---

¹⁹²³ *Ibidem*, f. 26v (imatge 339).

¹⁹²⁴ *Ibidem*, f. 27r. (imatge 341).

¹⁹²⁵ ACA. Cancilleria, curiae sigilli secreti 3611, 64r-64v.

¹⁹²⁶ ACA. Generalitat N-715, f. 28r (imatge 343). El diputats es limitaven a afirmar "pus la dita provisio es stada feta per son manament e servey nos tenga per scusats sino fem lo que nos scriu ab aquesta letra"

¹⁹²⁷ *Ibidem*, f. 29v (imatge 346) a 30v. (imatge 3448).

eclesiàstic.¹⁹²⁸ La seva primera decisió va ser traslladar-se a Vic on es retrobarien al cap d'un mes, després que a la mateixa Mataró s'haguessin produït diversos casos de pesta. Però degut a l'absència del diputat eclesiàstic decidien esperar-lo una setmana a la localitat per donar-li temps a que arribés i jurés el seu càrrec. D'immediat li escrivien per comunicar-li que havia estat escollit diputat eclesiàstic pel trienni que començava aquell mateix dia. També li deien que li esperarien una setmana per que pogués jurar el càrrec perquè de no fer-ho en aquell plaça hauria d'esperar tres setmanes.¹⁹²⁹ Aquell mateix dia, Galceran Carbonell jurava el seu càrrec com a nou advocat de la Diputació.

Tot i la reforma portada a terme en la elecció de càrrecs de la institució, reforma limitada perquè el rei controlava la llista de persones insaculades, el rei tenia altres mecanismes per controlar tot el que passava en el funcionament diari de la Diputació. Com havia estat habitual des dels primer mesos del seu regnat, aquest disposava de persones de confiança que el mantenien informat de qualsevol novetat i ara, amb una Diputació que deixava de nou d'estar sota control reial es feia més necessari. Per aquest motiu, dos dies després de la seva presa de possessió, des de Segovia, Ferran II escrivia al seu antic criat i home de confiança, l'escrivà major de la Diputació. Com havien fet els diputats sortints, Jaume Ferrer també havia escrit al monarca per comentar-li els canvis que s'havien portat a terme al consistori. Ara el rei li agràia la seva informació i l'animava a mantenir-lo informat, amb tot detall, del que passés en el futur a la Generalitat. En aquest sentit l'advertia que havia donat instruccions als seus nous responsables per agilitzar el cobrament de deutes i per lluir tots els censals que fossin possibles.¹⁹³⁰ I sobre aquests assumptes li demanava que estigués vigilant sobre qualsevol novetat, aprofitant el privilegiat lloc que li oferia ser la persona encarregada d'enviar la correspondència del consistori a la Cort:

“E vos pues esse officio teneys no cesseys continuamente de screvirnos de todo lo que mas adelante viereses cumplir, a nuestro servicio y bien del dicho General y poned vuestra diligencia de entender todo lo que entender se pueda, screviendo nos siempre de vuestro parecer como fueren las cosas pues sabeys quanto nos haveys de servir en ello”.¹⁹³¹

---

¹⁹²⁸ ACA. Generalitat N -115, f. 3r (segona numeració).

¹⁹²⁹ ACA. Generalitat N-716, f. 2r (imatge 87)-2v (imatge 88).

¹⁹³⁰ ACA. Cancilleria, curiae sigili secreti, 3606, f. 178r-178v. Document 111. El rei volia que l'avisessin si algu es negava a pagar deutes utilitzant cartes signades per ell: “las quales no tenemos memoria haver otorgado tales cartas a persona alguna e mas les dicho scrivimos que nos embien memoryal de las deudas del dicho General”. *Ibidem*, f. 178v.

¹⁹³¹ *Ibidem*.

No hi havia pres possessió del seu càrrec el nou diputat eclesiàstic que els seus companys iniciaven el seu treball. Els membres del nou consistori, com havien fet la majoria dels seus predecessors, volien iniciar el seu mandat amb tota la informació possible sobre la situació de les comptes de la Casa. Per aquest motiu, el diputat militar Guillem d'Oms es dirigia, encara des de Mataró el 5 d'agost, al receptor de les bolles de Barcelona, Rafael Rafart i al receptor dels drets d'entrades i sortides del General de Catalunya, Rafael Anglès. Al primer li deien que segons el informe que els hi havien deixat els seus antecessors es produïen fraus relacionats amb les bolles, motiu pel qual li demanaven que els entregués els seus comptes per a revisar-los.¹⁹³² En la mateixa línia a Anglès li exigien les comptes de dos triennis on hi havia constància que s'havien produït irregularitats i dels que ell havia informat prèviament perquè li fossin entregat al racional dels comptes.¹⁹³³ Fins i tot, i també per memorials dels seus predecessors reclamaven dos deutes de dues-centes i cinquanta-cinc lliures a dos diputats del trienni 1482-1485.¹⁹³⁴

Però tant important com conèixer bé l'estat econòmic de la institució era conèixer bé el mar legislatiu en que es mouria la Diputació després de la reforma portada a terme per les últimes Corts. En aquest sentit era necessari disposava d'una bona transcripció dels capítols acordats amb els tres estaments. El problema era que en aquells primer dies d'agost, potser per la seva provisionalitat a causa de la seva marxa de Barcelona o per desinterès la Generalitat no disposava d'aquests documents. El mateix diputat militar es dirigia el dia 5 a Miquel Benaula com escrivà ajudant de Ferrer lamentant-se per no haver rebut encara les actes i els processos de Corts després d'haver-li avançat a ell i als altres dos notaris, com a representants dels estaments, nou-centes lliures. Però a més li exigia, després d'assabentar-se que les havien entregat al protonotari del rei Felip Climent els diners, que se'ls hi fos enviada el més aviat possible:

“E per ço vos deem e requerim que pus haveu feta la dita solta nos liureu los dit proces e actes car altrament convendria a nosaltres provehir per lo carrech que de aço tenim per la cort general e per nostres officis segons per justicia trobariem deures provehir.”¹⁹³⁵

---

¹⁹³² ACA. Generalitat N-716, f. 3r (imatge 89)-3v (imatge 90).

¹⁹³³ *Ibidem*, f. 3r (imatge 89).

¹⁹³⁴ *Ibidem*, f. 5r (imatge 93).

¹⁹³⁵ *Ibidem*, f. 4v. (imatge 92). Oms va fer el mateix requeriment als dos notaris.

Els diputats aprofitaven a més per demanar-li a Benaula per que se'ls hi entregués un llibre que havia demanat el consistori anterior de fogatges. Amb tot i el que més cridava l'atenció per que posava de manifest un assumpte que s'arrossegava des de feia anys exigien a l'escrivà que els hi entregués les còpies de les actes de les Corts que s'havien celebrat en els anys de la Guerra Civil a Tortosa i Cervera.¹⁹³⁶

Entre els assumptes que heretaven els diputats dels seus antecessor es trobava un conflicte de competència que evidenciava com els anys de la intervenció no havien tancat aquest tipus de plets. Es donava el cas, i així li havien comunicat Gralla i els seus companys als membres del nou consistori, que el regent de la tresoreria del rei s'havia fet càrrec d'un falsificador detingut pel veguer acusat de fabricar falsos segells per bolles i que es trobava a la presó per ordre de la Diputació. Per resoldre la situació, li demanaven al seu advocat Joan Oliva que s'encarregués de l'assumpte i presentés una suplicació al lloctinent Lanuza.¹⁹³⁷

Mentrestant des de Segovia Ferran, més enllà de felicitar-se per la renovació sense entrebancs dels principals càrrecs del General, semblava estar més interessat com era habitual en els arrendament i en lluçió de censals. El 7 d'agost responia a les últimes novetats, enviades pels seus predecessors en dues missives.¹⁹³⁸ En la primera, la del 4 de juliol se li havia comunicat al rei com Joan Sarriera s'havia fet càrrec del arrendament per un preu de quarant mil lliures al any. Una xifra de la que es felicitava Ferran “nos restam molt alegres myran quant be ses fet segons cumpla al servey nostre e al benefici e utilitat del dit General”.¹⁹³⁹ No gensmenys com ell mateix reconeixia eren molts en no s'havien atrevit a pujar degut a l'extensió de la pesta per tot el Principat. De la segona, escrita a Mataró el mateix dia de l'elecció dels nou consistori, Ferran també es felicitava aprofitant per donar alguns consells als escollits. En primer lloc els hi demanava que fessin el possible per evitar grans despeses. A continuació els requeria a cobrar tots els deutes pendents “en la execucio dels quals creem que fins aci no ses fet lo que se aguera pogut e fer se devia”.¹⁹⁴⁰ Per Ferran molts dels deutors utilitzaven arguments o excuses, on fins i tot apareixia el seu nom o suposats documents avalats per

---

¹⁹³⁶ *Ibidem*. D'Oms també li demanava a Benaula que es reunís amb ells “per que haiem haver raho de vos de algunes coses que concernexen lo interes del General”.

¹⁹³⁷ *Ibidem*, f. 7v-8r.

¹⁹³⁸ ACA. Cancilleria, curiae sigili secreti, 3606, f. 176v- 177r. Document 112.

¹⁹³⁹ *Ibidem*., f. 176v. La quantitat fixada era de 45.000 lliures a l'any. Es presuposa que la diferència se la portava l'arrendador.

¹⁹⁴⁰ *Ibidem*, f. 177r.

ell, que disculpaven als interessats de fer els pagaments. Per aquest motiu demanava a diputats i oïdors:

“Entengau y façau executar aquells no obstant qualsevol letres nostres en contrary e si deutes hi ha obscurs vos desielieu en aclarir aquells de manera que conegan que per culpa vostra quella no resten per exhigir. E per que desijam saber quins e quants deutes son los que son deguts al dit General vos pregam que de aquells nos trametau memorial”.¹⁹⁴¹

El monarca també els hi recordava la importància de lluir tots els censals possibles. Recomenant-los que davant de qualsevol dubte o qüestió sobre com gestionar-los li consultessin a ell sobre com calia actuar, predisposició que afirmava, sempre havia demostrat.¹⁹⁴² En referència al arrendaments y els seus arrendadors, els exigia que aquests en res havien de ser perjudicats i sobre l'afer de l'elecció dels diputats locals afirmava preventinament “que no sian creats ny mudats altres dels que son stats donats en memorial de Jaume de Casafranca loctinent de nostre thesorier car ab aqueixa confiança se es donat lo dit preu”.¹⁹⁴³ Un advertiment important com es demostraria al llarg del trienni que ara s'iniciava.

Aquell mateix dia el sobirà es dirigia a seu principal arrendador que també li havia escrit uns dies abans. Joan Sarriera li havia escrit amoïnat pel fet que la pesta que patia el Principat pogués perjudicar als arrendament i no poguessin recaptar-se la quantitat pactada. Amb tot el batlle es mostrava confiat de que tot anés bé per la seva confiança i fidelitat al seu senyor. En la seva resposta Ferran li agràia els seus serveis i li feia saber com havia escrit als nous diputats per demanar-los que fessin tot el possible per recoltzar-lo.¹⁹⁴⁴ Però el que no li deia a Sarriera es havia escrit a més a Pere Destorrent.¹⁹⁴⁵ El batlle era un home proper a Jaume Destorrent, oncle seu, que acabava de deixar el càrrec de diputat reial. Conscient de lo delicat de la situació degut a l'extensió de la pesta, Ferran probablement volia que Sarriera no asumís els riscos d'un arrendament tan elevat com aquell en un moment de clara incertesa. De formà hàbil el sobirà el felicitava al temps que el feia responsable, juntament amb els seus companys,

---

¹⁹⁴¹ Recordem com uns dies abans a l'escriba major de la Diputacio li havia trasmés unes ordres similars.

¹⁹⁴² “E de esser de les dites coses per servey nostre nos vullau scriure quant lo cars ho requerram car en lo que nos pugam e degam fer per lo que haura sguart al beneficy utilitat e augment del dit General tostemps nos hi haureu propicis e favorables segons fins aci per speriencia se es conegut”. ACA. Cancilleria, curiae sigili secreti, 3606, f. 177r.

¹⁹⁴³ *Ibidem*.

¹⁹⁴⁴ *Ibidem*, f. 177v. En la seva despedida mostrant el seu compromís amb el batlle, Ferran afirmava: “en quant la justicia e raho nos acompanyara no falliren”.

¹⁹⁴⁵ *Ibidem*.

d'haver subhastat els arrendaments per quaranta cin mil lliures. Però d'immediat l'informava com Sarriera s'havia dirigit a ell per mostrar-li els seus dubtes i la seva preocupació de resultar perjudicat amb l'operació a causa tant de la pesta com del elevat preu pel que s'havia subhastat l'arrendament. Era llavors en aquest moment en el que li demanava a Destorrent, amb l'argument afegit que havia finalitzat el seu trienni, que es quedés part de l'arrendament per ajudar al batlle.¹⁹⁴⁶ El nou trienni, el primer de la Generalitat elegida per insaculació, s'iniciava en dos assumpte d'importància que deixarien la seva empremta: l'elecció de diputats locals i la gestió dels arrendaments en mans del batlle Sarriera.

Informats que el prior de Tarragona es dirigia a Mataró per jurar el seu càrrec com a diputat eclesiàstic, els seus companys decidien el dia 11 d'agost romandre uns dies més fins que aquest arribés a la localitat. Per aquest motiu es retrasava al 10 de setembre el dia en que tots havien de retrobar-se de nou, fugint de la pesta, a Vic. Finalment el dia 13, per la tarda, Franci Vicens arribava a la capital del Maresme. Al camí sortien a rebre'l els seus companys diputats i oïdors sense cap insígnia com recull el dietari de la Generalitat.¹⁹⁴⁷ Aquella mateixa tarda tots escoltaven missa i jurava el seu càrrec el diputat eclesiàstic.

Tres dies més tard, just abans de deixar la ciutat, el diputat Miquel d'Oms escrivia al conseller de Barcelona, Joan Fuster, per informar-lo que des de la Diputació, s'havien posat en contacte amb el seu clavari, Galceran Fivaller per mostrar-li el seu malestar. Els diputats del trienni anterior havien disposat d'una quantitat de sis mil lliures perquè Fivaller lluís part del seus censals a la ciutat però aquest havia decidit quedar-se amb una part, que fins i tot no concretava, amb l'argument que aquesta responia a un a terça que la Generalitat devia al Consell de Cent per pagar els interessos dels seus prestamistes i que encara no havia rebut. Des del consistori es lamentaven com "E es gran fatiga a nosaltres que som nous en aques officis no tenir presents los ministres quy nos han donar claricie e informacio del que es degut per lo General com es la dita terça".¹⁹⁴⁸ D'Oms feia responsable de la situació al clavari per no fer-se càrrec de portar al dia el pagament de les prorrates tot i prendre decisions unilaterals, tot i que reconeixia "que los deputats passats no myraven allo e devyen attendre pus fahien

---

¹⁹⁴⁶ "Havem pensat en fer vos la present pregant e encarregant vos que pus ya es finit vostre trienny del offic de diputat e sou fora del exercici de aquell vullau pendre alguna part en lo dit arrendament e ajudar al dit mossen Çarriera en lo que mester sia car ab la ajuda vostra som certs aquell stara mes descansat e sera caso que en servey vos tindrem". *Ibidem*.

¹⁹⁴⁷ *Dietari de la Generalitat*, volum I, p. 278.

¹⁹⁴⁸ ACA. Generalitat N-716, f. 19v (imatge 122). Document 113.

lucio que pagassen les porrates e pensions degudes fins al die de la lucio sena les quals bonament dites lucions fer nos poden”.¹⁹⁴⁹ Motiu pel qual demanava a Fuster que es reunís amb Fivaller i els hi fes arribar una llista dels prestecs i dels interessos que la ciutat tenia al seu càrrec. Aquest assumpte demostrarva com, més enllà de la intervenció reial a la Diputació i a les reformes portades també a terme al Consell de Cent, les tensions que es vivien dins el Consell de Cent també repercutien a la Diputació. Fuster, com Jaume Ros i la resta dels seus companys eren homes del partit de Jaume Destorrent.¹⁹⁵⁰ Era evident com la connexió entre aquests i el seu nebot i diputat Jaume Destorrent els havia permés actuar amb total impunitat. Però ara a la Generalitat hi havia un dels homes que més s’havien caracteritzat per la seva oposició als destorrentistes: Francí Guerau de Vallseca. Era evident com, amb la renovació del consistori, les tensions entre la ciutat i la Generalitat augmentarian per la enemistat entre els partidaris i els detractors de Destorrent.

Un altre conflicte, aquest de competències, tenien els nous diputats i oïdors amb les institucions del monarca. Just abans de deixar Mataró en direcció a Vic escribien a Ferran per informar-lo del que havia passat amb l’home detingut per falsifica la bolla i per demanar-li que ordenés al lloctinent que no es prengués cap mesura fins que ells enviessin un emissari a tractar el tema a la cort.¹⁹⁵¹ Prepara l’ambaixada no era fàcil perquè com ells mateixos reconeixien el seu emissari partiria de Barcelona, motiu pel qual no podien preparar el viatge conjuntament. El falsificador havia estat traslladat per ordre del tresorer reial Jaume de Casafrança d’una presó de la Diputació a l’audiència reial. Els diputats justificaven el seu malestar davant el monarca en el fet que es devien al seu propi compromís amb les lleis i constitucions del país i al jurament del rei i els seus antecessors per a respectar-les i fer-les complir. El més interessant era veure com la Diputació justificava la seva ambaixada. Volien que el rei estigués informat directament per ells i no només pels oficials reials afirmant “es rahonable e just que tots que pus tots som oficials de vostre altesa”.¹⁹⁵² En la mateixa línia s’expresaven amb el regent de la Cancelleria i antic company seu Gerònim Albanell, insistin amb l’argument que Casafrança s’havia fet càrrec del falsificador sense mantenir cap contacte previ amb ells.¹⁹⁵³ Recordant-li a més que tant Ferran com els seus predecessors s’havien

---

¹⁹⁴⁹ *Ibidem*.

¹⁹⁵⁰ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat...* vol. II, p. 181.

¹⁹⁵¹ *Ibidem*, f.16r (imatge 115)-17r (imatge 117). Document 114.

¹⁹⁵² *Ibidem*, f. 16v.

¹⁹⁵³ *Ibidem*, f. 17r (imatge 117)- 18r (imatge 119).

compromés a que fos la Generalitat la que es fes càrrec de castigar aquests fraus. Amoïnats pel fet que els jutges de la Reial Audiència es fessin càrrec del cas, afegien també, que “que lo preiudici seria molt maior si per lo dit Regent la thesorerya e per los jutges del reyal consell ere procehit en codempnar remetee o composit lo dit pres”. Un precedent que podia posar en perill les preeminències que la institució havia rebut dels reis passats. Per últim demanaven ajuda al regent amb l’esperança que el rei fos sensible a la seva demanda:

“E no creem que sa Al. ho prengue a servey car tots som officials de sa Al., e sia ha atorgat als deputats alguna preheminenca per afavorir les generalitats tot es per servey seu pregam vos quant podem affectuosament, en aço siau propici ques despaig com desijam offerint nos promptes a beneplacits vostres”.¹⁹⁵⁴

Un dia més tard els membres de la Diputació deixaven Mataró. Alguns com Franci Vicens tornarien al seu lloc d’origen, mentre d’altres evitant Barcelona, es dirigirien al seu nou destí.

El 10 de setembre de 1494, com estava previst, els diputats eclesiàstic i reial es retrobaven de nou a Vic. Amb ells estaven els tres oïdors de comptes. Quatre mesos més tard i davant l’evidència que l’epidemia de pesta remetia a Barcelona, el 21 de gener de 1495 el consistori reunit en ple decidia tornar a Barcelona.

---

¹⁹⁵⁴ *Ibidem*, f. 18r.

8. CONCLUSIONS.

Arribats al final del treball, és el moment de presentar les principals conclusions d'aquest estudi. Com hem mostrat en les primeres pàgines, durant dècades, la visió de la Generalitat dels primers anys del regnat de Ferran II fins a la seva intervenció i la posterior introducció del model insaculatori, per l'elecció dels càrrecs de diputats i oïdors, van estar condicionades per uns pocs treballs, base de totes les aportacions posteriors i que de manera general insistien en els mateixos arguments. Aquests partien de les afirmacions de Jaume Vicens Vives segons les que, la Diputació del General, actuava només en funció dels interessos del seus membres, com a representants principals de les seves pròpies oligarquies. Aquest punt de vista, el contraposava amb la rectitud del monarca i els seus nobles desitjos, encaminats sempre a buscar el millor per a la institució i el Principat.

El nostre treball pretén acabar amb aquesta visió. Durant dècades ningú ha estudiat novament i en detall, aquest període de la història de Catalunya del que considerem necessari aprofundir-hi. Un exemple d'això, és que no sabem res d'altres aspectes del seu regnat, com l'econòmic, present en aquestes pàgines i del que no existeixen treballs que tant ens podien haver ajudat.

El que primer cal destacar i hem intentat demostrar al llarg d'aquestes pàgines, és que darrera d'unes crítiques genèriques als responsables de la Diputació, hi havia persones amb noms i cognoms i que aquestes, en la majoria dels casos, més que moure's pels seus interessos ho van fer en general mogudes per les seves obligacions. Aquesta dada, va ser evident en el consistori des del moment de la mort del rei Joan II, i en tots els esdeveniments que posteriorment es van succeir. Tant el diputat eclesiàstic Joan de Lobera i els seus companys, com el seu successor Berenguer de Sos, eren homes de provada fidelitat a la monarquia, demostrada al llarg de la guerra civil, però que sempre van tenir present les seves obligacions amb el càrrec. Res fa pensar, veient la seva trajectòria, que actuessin per interès propi o moguts per ressentiments contra d'altres. Contràriament, sempre van posar per endavant el benefici i el prestigi de la institució, una actitud que encara té més valor atenent al que havia passat al llarg dels anys del conflicte i a la situació en que va quedar la Diputació posteriorment. Joan II havia creat una Diputació paral·lela que tindria la seva continuïtat en els anys de la postguerra. El seu valor, i això era el més important, és que més enllà del que havia

passat durant tot aquell temps, va ser capaç de preservar el seu esperit fundacional. Un fet encara més evident amb l'inici del regnat del seu fill Ferran, del que la seva característica principal com a senyor del Principat, seria la seva absència en el territori. Era clar, i tot i així es convenient recordar-ho, que pels monarques de la Corona d'Aragó, la funció principal de la institució sempre va ser la de recaptar impostos i donatius per poder mantenir la seva política. Però el que encara era més important, és que diputats i oïdors no van oblidar, en general, el seu compromís de mirar per les constitucions i les lleis del país. La Diputació estava formada pels tres braços i aquests vetllaven, evidentment, també pels seus interessos, essent la màxima representació política del país. Les dues primeres diputacions, amb les que va haver de tractar Ferran II com a rei de la Corona d'Aragó, van demostrar-li en repetides ocasions com es devien als seus càrrecs i a les seves obligacions. I no van tenir cap problema a l'hora de rebutjar les demandes del rei, sempre curt de diners, atenent al seu jurament. On Vicens Vives veia insubordinació, pels diputats i oïdors era el compromís amb les seves funcions, com es demostrà quan aquests es van negar, el mateix any 1479, a suspendre l'elecció de diputats i la subhasta dels arrendaments.

A diferència de l'historiador gironí, nosaltres hem disposat d'informació no coneguda en la seva època, documentació que ens ha permès conèixer els motius pels que els diputats van actuar en aquells primers moments del regnat de Ferran II. Durant molt de temps, es va donar per bona la versió que, des de la Diputació, no van tenir cap problema per pagar el sou endarrerit a l'antic diputat i fundador de la Generalitat reialista Bernat Saportella, quan mentrestant, la gent de Barcelona passava gana al no rebre les pensions que se'ls hi devien des del General. Una lectura desviada pròpia del seu autor: Jaume Destorrent. La documentació existent i la coneguda en les darreres dècades, ens ha permet vestir un nou panorama del que va passar en aquell temps. Podem afirmar així, que Jaume Vicens Vives va ser tant víctima d'ell com ho va ser el propi sobirà. Analitzada la documentació, el conseller en cap a la mort de Joan II, va ser capaç de generar un ambient contrari a la Diputació, que més enllà del seu temps ha arribat als nostres dies. Fins avui s'han donat per bones les seves crítiques, afirmacions que van ser contestades llavors pels diputats, sense que tinguessin la mateixa repercussió. Seria molt interessant conèixer quin tipus de vincle podia existir entre el príncep i Destorrent entre els anys 1472 i 1479, però el que estava clar, és que els seus punts de vista influïen en el jove Ferran en el moment de la seva arribada al tron. Com hem vist en aquest treball, el mateix sobirà reconeixia, molt de temps després, els

serveis prestats per tota la família Destorrent a la seva causa, al llarg dels anys de la guerra i especialment la mort del germà gran de Jaume en el complot de Sant Maties de l'any 1462. Els documents també ens mostren la bona memòria del monarca i com aquest sabia agrair els serveis prestats als seus homes de confiança. En tot cas, el monarca tenia en ell un confident i home de confiança, a l'inici del seu regnat. Una altra cosa era que Destorrent, com es pot comprovar seguint la seva trajectòria, en la majoria dels casos sempre es va moure primer pels seus interessos i després pels del seu senyor. Tornant a la documentació descoberta, i al fet que Vicens no va arribar a conèixer fets, com que va ser Joan II qui va ordenar el pagament del sou de Saportella o l'enfrontament entre la Diputació del Consell de Cent el dia de Sant Jordi per les provisions sobre els censals nous, se'ns mostren ara amb una perspectiva diferent després de llegir la versió dels diputats. Però a més, i no cal parlar de la intel·ligència i habilitat del monarca, prou coneguda, aquest coneixia perfectament al seu col·laborador, amb les seves virtuts i els seus defectes. I la seva relació, com totes, va passar per freqüents alts i baixos en funció dels seus interessos. A més de confident, el rei tenia amb ell un instrument per fer complir els seus desitjos. Així ho va mostrar clarament protagonitzant la intervenció del Consell de Cent o indirectament la de la Generalitat. En determinades ocasions, el sobirà va tenir en compte els seus consells - així pensem que va ser quan es va intervenir la Diputació -, i en canvi, va desestimar altres propostes, com la de no celebrar Corts a l'inici del seu regnat, com desitjava el noble Joan Ramon Folc de Cardona i Prades. Però el més interessant per a nosaltres és que, des del primer moment del seu regnat, el llavors conseller en cap, va fer tot el possible per posar al monarca en contra de la Generalitat fins el punt, de que aquest decidís intervenir-la uns anys més tard. Un tema diferent és si això era realment necessari i si el resultat va ser satisfactori.

Algun dia seria interessant escriure la biografia de Jaume Destorrent. En relació a la seva entrada en la Diputació, com a advocat de la Casa, no sabem com es va produir. Vicens Vives també confessa que no ho sap, però que seria interessant esbrinar com, l'any 1479, de criticar directament al consistori, animar a la gent a sortir al carrer en contra d'ells i participar en el plet de les terres del comtat d'Empúries en contra d'ells, va entrar a formar part de la Generalitat com advocat en la renovació de càrrecs en l'any 1482. Tot fa pensar, i potser la falta de documentació ho confirma, que aquesta es va decidir entre Ferran i ell mateix a Barcelona, un any abans i en el transcurs de les Corts. Aquesta determinació per veure al seu home de confiança en el càrrec, la trobem

més endavant quan els mateixos diputats escollits per ell, en la primera intervenció de la Diputació, es negaren, només prendre possessió dels seus oficis a l'estiu de l'any 1488, a acceptar per ordres i capítols de la Casa, que ocupés la plaça d'advocat per més de dos mandats. Inflexible, Ferran va fer gala del seu autoritarisme per mantenir-lo en la institució. Destorrent havia estat clau en el seu paper d'advocat entre els anys 82 i 88 facilitant informació i oferint-li arguments per procedir a la intervenció. Un fet que també es posaria de manifest amb altres exemples, com les detallades ordres de Malet i Vilana justificant la necessitat d'actuar contra la Generalitat, o també en les instruccions que Boscà portaria a Barcelona en nom del rei amb l'objectiu de redreçar la institució. La seva presència en la primera Generalitat intervinguda, condicionaria als seus membres, que sempre veurien en ell a l'home que informava a la cort de tots els seus moviments, quan no prenia alguna decisió puntual. Aquesta situació canviaria quan aquest deixaria el càrrec en la segona, al ser nomenat regent de la Cancelleria, tot i que Ferran va intentar que el mantingués (com havia fet l'any 1485 essent advocat de la Generalitat i novament conseller en cap). Amb la seva marxa, diputats i oïdors recuperarien certa llibertat, tot i que el rei tenia alternatives per assabentar-se del que passava amb persones com el propi Boscà, tot i que no tant posicionades com Destorrent. En aquest sentit, el fet que els seus nombrosos enemics, com reconeix el propi Vicens Vives, amb Francesc Vallseca al capdavant, i fins i tot el malestar de familiars del propi Ferran, com l'Almirall de Castella, Fadrique Enrique de Cabrera, van portar al monarca a distanciar-se paulatinament de l'antic conseller en cap. No importava! La feina en la Diputació i la Generalitat ja estava feta i altres podien ocupar el seu lloc com a confidents.

Un altre aspecte en el que cal aprofundir, és l'econòmic. Estava justificada la intervenció de la Diputació pels fraus comesos? Atenent a la documentació, no ho sembla. Vicens, com altres autors posteriors, van posar sobre la taula, casos de consellers o regidors, que aprofitant-se dels seus càrrecs i de les normatives que aprovaven les seves Universitats, en treien profit propi. Aquest no sembla el cas dels diputats i els oïdors. Més enllà de formar part del seu braç i defensar els seus interessos generals i particulars (ajudes a monestirs o institucions religioses, petició de càrrecs, etc.) els seus membres difícilment podien apropiarse d'uns ingressos que no anaven directament a les seves arques. Això feia que la majoria d'irregularitats, estiguessin centrades en el cobrament de sous i en dietes indegudes. En aquest sentit les instruccions que el rei va entregar a Boscà, per portar a Barcelona, recullen molt bé

aquests aspectes i mostren fins a quin punt les quantitats, motiu de disputa, no eren importants atenent al global del pressupost anual de la institució. Un altre aspecte interessant, fa referència al pagament dels censals. Jaume Vicens Vives recollint les paraules de Jaume Destorrent, feia responsable als diputats de deixar en la misèria a nens i vídues, mentre ells tenien diners. Però més enllà d'aquesta teatralitzada denuncia, què hi havia de veritat en la seva acusació? No dubtem que aquesta pogués ser real, però també creiem que els problemes de la Generalitat per fer front a tots els seus pagaments, també eren certs. Com hem assenyalat, no coneixem del cert quina era la situació econòmica del Principat a l'inici del regnat del Catòlic. Per a Manuel J. Peláez el país, en el moment de la mort de Joan II, s'estava recuperant dels desastres de la guerra i sortia de la crisi econòmica, però el cert és que vista la documentació de la Generalitat no sembla que això fos així. Els seus responsables, reiteren de forma constant els seus problemes de liquidat i la disminució d'ingressos, per la delicada situació del Principat. A més, els problemes a les zones de frontera, especialment als comtats de Castellbó i Pallars, i la pèrdua dels territoris que la Diputació tenia al comtat d'Empúries, van contribuir a veure també reduïts els seus ingressos. Això, per no parlar del que posteriorment suposaria la marxa dels conversos i la guerra remença. En resum, la Diputació sempre va estar molt exposada als efectes dels cicles econòmics del país i als fets que els condicionaven. Només en determinats moments, com els seus responsables sempre destacaven davant el rei, podien lluir els seus préstecs. En conclusió, diputats i oïdors tenien limitats els seus càrrecs en el temps i difícilment podien tornar a exercir-los. Per això en la majoria dels casos es limitaven a complir les seves funcions intentant evitar problemes que després els poguessin perjudicar.

Però un altre tema és el dels arrendaments. En l'esglaió de la organització i el funcionament de la Diputació del General, és on s'observen la majoria d'irregularitats. La seva estructura, pròpia de l'època, garantia el funcionament de la seva cúspide però no ho feia igual per la seva base. A mesura que ens allunyavem de Barcelona i dels seus principals responsables, tant arrendadors com diputats locals, tenien marge per actuar amb més llibertat, el que permetia també que fos més fàcil cometre frauds. En aquest cas, una demanda continua del monarca a tots els consistoris, com passava amb la lluita dels censals, era perseguir els possibles frauds dels arrendadors. Les instruccions del sobirà en els anys de la intervenció també posen de manifest que aquesta pràctica era més habitual del que semblava.

Arribats a aquest punt, cal parlar dels principals arrendadors de la institució en els anys que hem estudiat. Així és interessant contraposar dos de les seves figures: Joan Ramon Folc de Cardona i Joan Sarriera. Sense ells no s'entén tampoc el que va passar amb les Diputacions d'abans i després de la intervenció.

Quant encara no havia arribat a Barcelona per primer cop com a rei, Ferran havia ordenat als diputats, que no es fessin els pròxims arrendaments previstos. Vicens Vives no es va preguntar el perquè d'aquesta exigència, més enllà d'insistir en el tema de les irregularitats. El cert és que darrera d'aquestes, estava la figura del vell comte Joan Ramon Folc III, responsable de les mateixes en aquells moments. Si el rei donava crèdit a les acusacions de Destorrent, estava clar que el redreç de la Generalitat passava per prendre decisions sobre el seu principal arrendador. El comte de Cardona i Prades controlava tota l'estructura de recaptació de la Casa des de feia anys, fins al punt que diputats i oïdors mantenien estrets vincles amb ell. Estava clar que si el monarca no confiava amb el noble, havia de substituir-lo per un altre arrendador. Del seu bon funcionament i de la seva honestedat depenia que la Generalitat estigués en condicions de fer possible el seu principal objectiu: aconseguir una font regular d'ingressos econòmics per a la monarquia. Conscient de la pressió a la que estava essent sotmès i aprofitant-se de la forma d'elecció de diputats i oïdors, aprovada en època d'Alfons el Magnànim, Cardona va col·locar a homes de la seva confiança en els llocs claus de la institució. Va haver d'acceptar a Destorrent com advocat, però a canvi el seu fill natural Pere de Cardona, era el nou conseller en cap, mentre que un dels seus homes de confiança, Ramon de Bellera, era escollit diputat militar. D'aquí la pressió del rei al comte perquè els diputats acudissin a les Corts de Tarassona i la negativa d'aquest a ajudar-lo, fet que va generar un distanciament entre els dos, ràpidament superat quan el monarca el va necessitar per frenar la revolta remença. No en va, ell i el seu fill, el conestable, l'havien protegit a ell i a la seva mare en el setge de la Força, un fet que el rei no oblidaria mai. De la seva reconciliació i de la necessitat del rei de disposar de tropes en el Principat, com s'havia posat de manifest al llarg de la revolta remença, va sorgir una nova aliança d'interessos entre el rei i el noble. Gràcies a aquesta i arribat el moment, els Cardona van tenir carta lliure per a poder acabar amb el comtat del Pallars a l'estiu de l'any 1484.

Però tornant a la Diputació, redreçar-la passava per trobar uns nous arrendadors i en aquest sentit la mort del vell noble a l'estiu de 1486, va ser de gran ajuda pel rei Ferran. No era un fet decisiu però sí que facilitava el camí per buscar un substitut. El

monarca no es sentia obligat de la mateixa manera amb el seu conestable i el camí estava des d'aquell moment més obert per portar a terme qualsevol decisió, fins i tot la intervenció. És aquí on apareix la figura del batlle general de Catalunya Joan Sarriera. Amb ell, es produeix un canvi qualitatiu en la figura del arrendador de la institució. Aquest, a diferència de l'anterior sempre va actuar complint les ordres del monarca i per desig personal seu. La seva figura respon millor a la del funcionari reial que, sense cap iniciativa, s'ocupava de la seva feina buscant el màxim rendiment i benefici reial. Només cal veure com Ferran en les seves cartes, li demana que es faci càrrec dels arrendaments i com en tot moment coordina els seus moviments amb els dels diputats. Sense ell, no s'entén el sanejament i la recuperació econòmica de la Diputació, especialment entre el final de la primera Generalitat i intervinguda i tota la segona.

Un últim apunt en clau econòmica. Al llarg del temps estudiat i especialment en els primer anys del regnat, serien constants les propostes i reclamacions que des de la Diputació farien arribar al monarca per intentar revitalitzar l'economia del país després dels durs anys de la postguerra. Però el cert i veient la documentació, és que la distància física i el poc interès que sembla mostrar per elles Ferran, van refredar les expectatives dels diputats. Exemples d'això, van ser les seves peticions per aixecar els aranzels amb Castella i facilitar els intercanvis comercials amb les seves fires castellanes, com també les d'afavorir el comerç amb altres territoris. Propostes que van ser acollides negativament en la majoria dels casos, com va passar amb la prohibició de venda de forments, per interessos del rei o de persones properes, com es va demostrar en el cas de les barques aturades a Flix, del germà del tresorer reial. Veient les demandes del consistori i les respostes de Ferran, aquestes transmetien en la majoria dels casos una clara desconfiança per part del monarca. Més enllà de ser ignorades - en el cas de les fires de Castella -, poques vegades van ser aprovades i molt menys estudiades per si eren factibles.

En l'aspecte polític, aquestes pàgines han recollit amb detall, la lenta pèrdua de protagonisme de la Diputació del General en el període estudiat. És interessant observar aquest canvi si comparem el paper del consistori de Joan de Lobera, entre el gener i el juliol de 1479 i el de la darrera Generalitat intervinguda, amb Joan Peralta al capdavant, en el trienni 1491-1493. En efecte, mentre que veiem en el primer una ferma defensa dels drets i les constitucions del Principat, així com un clar protagonisme en el terreny polític i una continua tensió amb el Consell de Cent en el que s'ajuden o s'enfronten segons les circumstàncies, com en el moment en que s'aprova la constitució " Poc

Valdria” de la que la institució era la seva principal garant, el trist paper de la segona, no va més enllà de cobrar els drets de les generalitats i sanejar les seves comptes, alhora que se n’encarregava de cobrir les vacants dels seus oficis amb les persones que els hi ordenava el monarca. Entremig hi ha moments claus que han estat destacats aquí com el de la introducció de la nova Inquisició o el de la revolta remença de l’any 1485. Mentre que del primer cal la seva ferma oposició, pensant això si més en els seus efectes negatius a nivell econòmic i a la possible vulneració de les lleis pròpies, en el segon, es veia als camperols revoltats com a enemics que formaven un sòlid bloc el qual havia de ser derrotat sense cap contemplació. Per aquest motiu i més enllà de la seva defensa de classe, protagonitzada pels representants dels braços eclesiàstic i militar, és evident que la Generalitat, com a part interessada, va quedar el marge de tota negociació per resoldre el conflicte. La presència d’Iñigo López de Mendoza ,demostra fins a quin punt la pròpia Diputació no podia ser part per tancar definitivament el plet.

La revolta remença i la diferent reacció dels diputats davant aquesta, ens permet fer evident un fet que considerem ha estat poc destacat pels autors que han tractat el període. El nostre estudi mostra, tot i que potser no amb tot el detall que seria necessari, com davant de diverses situacions la posició dels diputats i oïdors, i fins i tot la dels seus advocats, no tenia perquè coincidir. Així hem vist en ocasions, com aquests mantenien diferències per assumptes diversos i on cada un d’ells mirava pels seus propis interessos o pels del seu estament. Això, que havia passat amb les diputacions anteriors, també va passar amb les intervingudes per Ferran, que aquest mateix els hi reprotxava en més d’una ocasió al assabentar-se de les seves discussions en relació a com havien d’afrontar el redreç del General. Estava clar que a més patien una gran pressió, per les exigències del monarca. Dos detalls més. La manca de consens entre els seus membres està present en diverses ocasions a l’hora de prendre decisions que podien afectar a la institució o a tot el Principat. En altres, en canvi, la defensa de l’organisme facilitava l’acord entre tots. En aquest sentit, crida l’atenció com moltes vegades aprofitant l’absència dels seus companys, un d’ells, normalment un diputat aprofitava per fer-se càrrec de la direcció de la Generalitat. Això va ser molt evident quant els seus membres marxaven als seus domicilis o viatjaven en compliment d’un encàrrec d’institucions. Exemples com aquest trobem molts, com quan Berenguer de Sos va marxar a la cort i des de Barcelona l’apremiaven per manca de resultats, o les contínues absències que l’abat Payo, diputat eclesiàstic de la primera Diputació intervinguda, van portar a Ferran a exigir-li més dedicació al seu càrrec.

Un dels primer objectius del sobirà per redreçar el General, va ser a més de sanejar les seves comptes i fer el possible l'augment dels seus ingressos, estar molt ben informat de tot el que succeïa portes endins. Ferran era conscient de la seva importància pel gran paper que jugava la institució i que ell coneixia bé després del desenvolupament dels fets al llarg de la guerra civil. Conscient que passaria poc temps en el Principat, pel seu matrimoni amb Isabel de Castella i sobretot després de l'inici de la conquesta de Granada, es va marcar a com objectiu disposar d'informació completa i ràpida de tot el que passava. Els primer moments van ser el més "opacs" pel monarca, que no es va atrevir a prendre cap decisió sobre la institució fins a saber de primera mà com es trobava. En aquest sentit els dos primers viatges a Barcelona, van ser claus per formar-se una idea pròpia de com estava la Diputació i què calia fer. Potser per aquest motiu no va fer res a l'espera de futurs esdeveniments i amb la tranquil·litat, com hem assenyalat abans, d'haver aconseguit que un home de la seva confiança pogués informar-lo de tot el que passava. Posteriorment altres persones de la confiança del rei anirien suplint el seu paper, fins al punt que quant aquest va marxar a ocupar el càrrec de regent de la Cancelleria, tot i que va intentar que li permetessin compatibilitzar-los, la seva presència nova ser necessària. Els anys de la intervenció, van ser moments en que el monarca va intentar controlar tots tipus de càrrecs, fins i tot posar-los al servei de persones de la seva confiança que sempre, en teoria, li estarien agraïdes. En quant als llocs claus de la institució tenia clar que, un cop instaurada la insaculació, necessitava algú de confiança que mantingués aquell fil que Destorrent li havia garantit al llarg de la última dècada. Aquests, en el moment en que posem fi al nostre estudi, eren el mestre racional i responsable de l'Arxiu, Bertran Boscà, del que Ferran sabia que havia comés algunes irregularitats però que l'interessava mantenir-lo en el càrrec, i al que per a ell encara era més important, el seu criat Antoni Ferrer, al que volia al front de l'escrivania major. Dos departaments claus en el funcionament de la Generalitat que li permetien controlar tot el correu que entrava i sortia de la Casa, així com un testimoni de confiança en les reunions del consistori, i el control dels arxius on es guardaven totes les disposicions aprovades en Corts per ell mateix i els seus antecessors.

Així com en algunes ocasions els diputats o fins i tot els oïdors, van actuar de forma unilateral com si les decisions preses fossin acordades pel conjunt del consistori, un fet semblant va passar dins de la Cort, d'una forma molt evident almenys en els primers mesos del regnat del rei Ferran II. En ella, persones com Alfonso de la Cavalleria, van prendre decisions relacionades amb la institució, com en el cas de

l'ultimàtum per entregar les provisions dels censals, sense tenir present les lleis que regulaven el seu funcionament o fins i tot potser sense el coneixement del monarca. El mateix passava amb el propi sobirà que, sobretot en els seus primers anys de regnat, formulava exigències que les lleis del Principat no permetia. El que està clar és fins a quin punt Ferran actuava amb ple coneixement de causa i posava a prova a la Diputació, o ho feia de forma sincera, fet difícil de creure atenent al número de consellers i assessors dels que disposava. Un exemple, el trobem quan va demanar diners per les tropes que perseguen les bandositats i els diputats li van contestar que no podien finançar-les sense l'aprovació d'un donatiu en Corts. Més evident sembla, en canvi, la conjunció d'interessos entre De la Cavalleria i Destorrent per desprestigiar a la Diputació, com es pot comprovar en el plet obert amb el lloctinent per a que aquest s'apropriés dels territoris que la Generalitat controlava des de temps de Martí I en el comtat d'Empúries. Estava clar que al voltant de 1479 diverses sensibilitats conflüen per reduir la força i la presència de la principal institució en el país.

Una altra figura que cal tenir en compte és la del lloctinent. Recuperada a la tardor de 1479 per Ferran, va tenir en Enric d'Aragó el seu primer representant. Va ser una persona de confiança pel rei. Tot i que la seva relació va passar per diversos alts i baixos, era responsable de l'ordre públic, i tot i la seva falta de mitjans per mantenir-lo, com es demostraria amb la revolta remença al haver de demanar ajuda, igual que per lluitar amb el comte de Pallars, la seva posició sempre va ser més forta que la dels diputats. Lluny quedaven els temps que la Diputació podia aixecar un exèrcit de centenars d'homes! La relació amb el lloctinent Enric i els seus successors mai va ser fàcil. Els diputats l'acceptaven, resignats davant el fet inevitable de l'absència del monarca, metre que en ocasions acudien a ell, en un altre s'enfrontaven al xocar les seves competències. Nogensmenys els nomenaments de tots ells i els seus jurament van ser polèmics, essent el cas més extrem el del successor d'Enric Joan de Lanuza, que va generar una protesta el mes de gener de l'any 1494. Sis anys més tard a les Corts de 1510, se li va donar la raó a la Generalitat.

Ferran era prou hàbil per controlar el que passava i jugar amb els seus temps, com també es pot comprovar al llarg d'aquest estudi. Un bon exemple és com va donar instruccions per fer entrega al lloctinent de les terres que estaven en mans de la Diputació, justament el dia que deixava la ciutat, després de la seva primera visita. El mateix passaria en altres ocasions, no donant marge als diputats per presentar al·legacions i obligant-los a iniciar uns tràmits on la nova burocràcia de l'època podia

desanimar al més optimista a buscar una ràpida solució als plets. Un exemple d'això el tenim en la continua necessitat d'enviar ambaixades a la cort per tractar tots tipus de temes o resoldre problemes puntuals. Tot i que per alguns historiadors la falta de documentació fa difícil reconstruir els esdeveniments al voltat del General en el període estudiat, el cert és que gràcies a les instruccions dels seus ambaixadors, hem pogut conèixer els interessos i les preocupacions que els diferents diputats i oïdors tenien en cada moment.

Una de les coses que crida l'atenció d'aquestes ordres i de les moltes cartes que les complementen, és observar com molts dels problemes que es manifestarien al llarg del segle XVI i ben entrat el XVII estaven ja sobre la taula en aquest moment. Així veiem la preocupació que vivien els habitants del Principat pel temor als atacs corsaris i com aquests afectaven al comerç marítim. El mateix passava amb els bandolers que, amb els seus assalts feien insegurs els camins. No parlem encara de bàndols, però podem observar com la situació generada per la postguerra i la derrota dels remences més radicals, van afavorir l'aparició d'aquests i la seva extensió pel Principat. El que en aquest moment seria per les autoritats del país un assumpte esporàdic al que calia atendre puntualment, com veurem més endavant amb els regnats de Carles I i del seu fill Felip, es va transformar en un veritable mal de cap que va obligar a destinar homes i diners a la seva lluita.

Arribats a aquest punt i veient com es van produir els esdeveniments i les conseqüències que van generar entre els anys 1479 i 1494, es necessari preguntar-se fins a quin punt Ferran II va actuar correctament i si la intervenció de la Diputació va ser necessària. A partir d'aquí, i aquesta és l'altra gran qüestió a la que volem contestar, és si la noció del redreç aplicada a la Generalitat va ser un èxit, com va plantejar Jaume Vicens Vives en els seus treballs, o no va ser així.

Està clar que el rei volia fer modificacions en la Diputació des del principi del seu regnat, i potser motius no li faltaven. No es tractava tant de castigar-la pel seu paper al llarg de la guerra civil - aquesta era filla de la Diputació reialista dirigida per Saportella i adaptada a la nova realitat de la postguerra pel seu pare amb homes de provada lleialtat, - sinó de treure d'ella el màxim rendiment. En aquest sentit havia de donar resposta als crítics, amb Destorrent al capdavant, a les seves acusacions de ser una institució corrupta. Però també, i això no era menys important, volia apartar-la de la influència dels Cardona potser convençut de que eren ells amb el comte Joan Ramon Folc, qui la controlaven i en treien partit a tots nivells, pels seus propis interessos. Una

vegada el monarca va aconseguir apartar-los, va introduir la insaculació per evitar que situacions com aquella es tornessin a repetir. El rei volia una institució al seu servei i no a la dels altres. I per controlar-la indirectament va recórrer a la insaculació com a forma ideal per evitar aquest tipus d'injerències que podien evitar que la institució s'apartés del seu objectiu fundacional: recaptar diners per la monarquia. Ell no buscava tant controlar o escollir a dit als seus representants, però sí evitar que aquests poguessin convertir-se en marionetes dels interessos d'altres que no pertanyien a la institució. A les llistes d'insaculats apareixen totes les persones destacades del Principat. L'objectiu del rei buscava una alternança reial de candidats al front dels càrrecs de la Casa, evitant que aquests poguessin, com passava amb el sistema antic abans, col·locar a persones afins que anessin rellevant-se en els seus càrrecs a l'acabar els triennis. Aquesta va ser sens dubte la gran aportació del rei a la institució, contribució destacada per la majoria d'historiadors del període. Amb tot, cal insistir en que recórrer a la insaculació no garantia el control de la institució. L'exemple més evident d'això va ser que justament en la primera ocasió que aquesta va ser utilitzada, a l'agost de l'any 1494, entre els diputats escollits es trobava un dels principals enemics de Destorrent, Francesc Vallseca. Aquest fet demostra com, més enllà de voler-ho controlar tot, l'atzar també jugava el seu paper.

Els sis anys de la intervenció, com hem comprovat, no van ser gens fàcils per la institució i els seus membres. En primer lloc, als pocs mesos de ser escollits, es va comprovar com l'elecció dels diputats i oïdors no va ser la més encertada. L'abat Payo era el més clar l'exemple. Més enllà de les seves contínues absències a Barcelona, els seus punts de vista, en ocasions radicals, com suprimir la figura dels oïdors, no van agradar al rei preocupat per com s'havia acollit al Principat la intervenció, i abocat completament en el seu sanejament econòmic. El lloctinent havia fet un "simulacre" d'elecció de càrrecs que no ocultava les intencions del monarca i que no va evitar algunes protestes puntuals com el mateix Ferran va reconèixer. Tot plegat un ridícul que va portar al monarca a demanar al seu cosí que, davant el fet de haver de repetir la intervenció en el següent trienni degut a que la guerra de Granada es prolongava, fet que no li permetia tornar a Barcelona, no repetís l'operació. El balanç d'aquest consistori va ser agrejolç. Els seus membres potser no eren els més capaços, però el rei els hi requeria resultats immediats des dels seus primers mesos al front dels seus càrrecs. Rebudes les seves instruccions de mans del mestre racional, van fer el possible per complir-les però el cert és que aquestes necessitaven de temps i dedicació. Obertes les

causes, molts dels afectats van intentar exhaurir totes les opcions abans de respondre als requeriments dels diputats, recorrent molts d'aquests, al propi rei. Això va generar una espiral de repliques i contrarèpliques amb resultats desencisadors en la majoria dels casos. A més, una nova epidèmia de pesta al Principat, els va obligar a marxar a Barcelona, fet que va dificultar la seva gestió del dia a dia de la institució. Amb tot, i com hem assenyalat, la bona feina portada a terme per Sarriera i els seus homes va permetre que els ingressos per la subhasta dels arrendaments augmentessin, com ja va destacar en el seu dia el propi Vicens Vives. Per llavors la situació al país havia millorat, després de la derrota del comte de Pallars i la relativa calma dels pagesos de remença. Millor li van anar les coses als diputats i oïdors de la segona intervenció. Semblava com si el monarca, hagués après dels errors del trienni anterior. En aquest sentit, la principal diferència amb el període anterior va ser que aquesta vegada i sense donar-li tant protagonisme al lloctinent, va posar al front del consistori a dos persones de la seva total confiança i de provada eficàcia. Es tractaven de Miquel Joan Gralla i l'abat de Montserrat Joan de Peralta. Gràcies a ells i novament amb Sarriera, la situació econòmica de la Generalitat va fer un salt qualitatiu, millorant la seva gestió al temps que es sanejaven llurs comptes. Aquest és el balanç positiu de la intervenció reial. Però també cal preguntar-se fins a quin punt aquesta va ser necessària en vista dels resultats. Potser introduint la insaculació, aprofitant una renovació de càrrecs i apartant als Cardona per col·locar un nou arrendador - el mateix Sarriera -, hagués estat suficient.

Però quedar-nos només amb aquesta lectura seria insuficient. Destacàvem en aquest mateix capítol, com poc que tenien a veure les primeres Diputacions del regnat de Ferran II amb les dels de la intervenció. De la lectura detallada de la correspondència entre el monarca i els seus consistoris, podem comprovar el grau d'implicació d'aquestes en els assumptes del Principat. Curiosament són les primeres les que més defensen les lleis i constitucions del Principat davant les intromissions reials, fins al punt que consideren necessari, recórrer a recuperar les lleis dels seus avantpassats o fins i tots a les aprovades pel propi rei després de les seves primeres Corts. Un fet, que atenent al caràcter del rei, segur el molestava. Són els mateixos consistoris que més endavant plantarien cara a la instauració de la nova Inquisició, al considerar que els seus funcionaris no podien actuar en territori català o que es negaven a acudir a la crida del monarca en terres aragoneses. D'aquesta constant tensió política entre el sobirà i els seus súbdits, es passa a la passivitat total dels membres de les Diputacions intervingudes. Actitud que es justifica a dos nivells. Per una banda diputats i oïdors es

limiten a complir allò que se'ls hi ha ordenat per qui els ha escollit pel càrrec, en general sense replica. Per una altra banda, la dedicació total del monarca i el consistori a atendre les qüestions internes de la Casa, centren tota la seva correspondència. Crida l'atenció com tot el que no estigui relacionat amb el seu funcionament desapareix. No trobem així cap greuge dels diputats, ni tampoc cap referència a la situació del Principat en el transcurs d'aquells sis anys. La falta d'informació, per exemple, sobre com es va estenent el Sant Ofici pel territori, la situació dels remences després de la sentència de Guadalupe o la situació del Pallars després de l'expulsió del seu senyor són evidents. Podríem pensar que portades a terme les seves reformes i després d'aquells dos triennis, la Diputació del General es va convertir en una institució políticament anodina abocada només a observar les instruccions del monarca i complir amb els seus deures recaptatoris.

Però no va ser així. En tota la correspondència no hem trobar cap afirmació del rei en relació als plans que tenia per la Diputació més enllà de facilitar el seu redreç. Desconeixem fins a quin punt el resultat de la intervenció, amb el seu sanejament econòmic i la introducció de la insaculació s'ajustaven als seus plans originals. Però si sabem, per la documentació, que des del primer moment es va comprometre amb els tres braços del Principat a fer efectiva la seva transformació en unes Corts. Gràcies a aquestes, l'any 1493, la Diputació del General, sortiria reforçada, sumant altres competències importants a diversos nivells, com la fer-se càrrec dels salaris dels membres de la Reial Audiència. Era l'exemple evident de la importància que per la monarquia tenia la institució com a instrument al seu servei. L'altra cara de la moneda, i això posa en dubte l'èxit del suposat redreç, és com ni Ferran ni els braços van aconseguir establir mecanismes més fluïts per facilitar les seves relacions polítiques. Més enllà de la introducció de la constitució "Poc valdria" de la que molt han parlat els especialistes per a destacar el compromís del sobirà amb el país, autèntica "clau de volta" diria Jaume Vicens del sistema pactista català i de les seves institucions, és que res es va fer per regular les relacions entre el rei i la institució. Així hem pogut comprovar al llarg d'aquest estudi, com van ser moltes les vegades que els diputats van recordar les obligacions del sobirà amb aquesta constitució, des del mateix moment de la seva aprovació i com aquest les va obviar, evidentment per interès propi, però també per manca de mecanismes d'arbitratge. Degut a la seva absència del Principat, les tensions i els malentesos entre Ferran i les diferents generalitats van continuar en els anys següents, com havia succeït abans de la intervenció. Ningú, començant pel propi

monarca, va ser capaç de preveure mecanismes que contribuïssin a facilitar les relacions entre una Cort, cada vegada més llunyana, i els seus súbdits, immersos en els seus problemes quotidians. La Generalitat tenia funcions molt clares però diferents per uns i per altres. Mentre que pel rei li garantia uns ingressos constants - per encarregar-se de l'ordre públic ja estaven els seus lloctinents -, pels catalans era el principal instrument per dirigir-se al monarca i fer-li arribar les seves demandes. Des del punt de vista del primer podem parlar d'un clar redreç, del segon en canvi tenim els nostres dubtes. Només cal veure com reinstaurada aquesta els vells problemes retornaven amb força: desavinences entre els oficials reials i la Diputació per les seves competències, per exemple en relació a presos detinguts pels segons pels fraus comesos contra la institució. Aquest és només un exemple del que passaria en els anys següents i de com les coses no s'havien tancat tant satisfactòriament com fins ara es pensava.

ANNEXES

Document 1. Els diputats envien a l'escrivà Miquel Benaula a Extremadura per reunir-se amb el rei i entregar-li un memoràndum sobre la situació econòmica de la institució. Amb aquest document els diputats volen sortir al pas de possibles acusacions de tercers sobre possibles irregularitats. També adverteixen al monarca de diversos rumors sobre la possibilitat que el Consell de Cent es faci càrrec dels drets de les Generalitats.

Barcelona, 26 de gener de 1479

19v (imatge 45)

Memorial e instruccions fetes per los diputats del General del Principat de Cathalunya an Miquel Benaula, notari, del que ha afer per ells quant adeus placia sia ab la magestat del Senyor Rey.

E primerament, feta reverencia e besada la ma a la majestat sua per part dels dits diputats, e hoydors de comptes del dit General li donara letra de crehença sen porta, e recomenara los dits diputats e hoydors en gracia e merce de sa .S. ab quanta mes humilitat e affeccio dir es pot, e en virtut de aquella exquisida hora oportuna explicara a sa altesa les coses següents.

Ves que per quant lo General de Cathalunya, e los imposit e carrechs en aquell imposats son stats fets e fundats per total servey dels reys e senyors regnants e per defensio del Principat de Cathalunya, e per conservacio del stat real e de la cosa publica del dit Principat, per ço (precipuament) e principal al dit senyor se sguarda com a rey, senyor, e cap de la re publica. La proteccio e conservacio de aquell a fi que advenint cas de necessitat de reys o companyes stranyes en lo dit General se copien pecunies e substancies per mija de les quals lo dit Senyor puga esser promptament servit de gent darmes necessaria, e lo dit Principat reste deffes e preservat de dampnatge conve a donchs al rey e senyor natural obtenint lo dit Principat tenir lo dit General en special recomendacio. Lo que es molt necessary lo dit Benaula suplica a la mat. del Senyor Rey ab molta instancia.

20r

E per que la magestat del dit Senyor sia informada del esser del General informara la sua altesa com en lany Mil CCCCLXII en la qual començaren les revolucions del seu Principat de Cathalunya abans que dites revolucions fossen comogudes lo dit General tenia en la taula de la present ciutat de Barchinona de comptants CXXXIII mil CCCCLXXXI lliures XVII sous .iiii. e no ere carregat de propietats de censals sino fins en quantitat de CXIII mil CCCCLXXXVIII lliures.sols. VIII diners e de pensions anuals fins en V mil CLXVIII lliures, IIII sols .i. conformes a la institucio del dit General e concernents servey dels Reys lavors gloriosament regnants, conservacio e augment de llur real corona e deffensio del dit Principat.

Suscitades les comocions sobredites, e trobant se la mat. del serenissimo Sor. Rey e Senyora Reyna de gloriosa recordacio pare e mare, de sa real excellencia ensemps e departidament en la ciutat de Tarragona en la qual se celebra per ells parlament general als cathalans, per lo dit parlament ab consentiment e autoritat e permis del serenissimo senyor Rey foren manlevades e carregades a censal mort sobre lo dit General VI mil lliures de (perpetat?) per les quals se fahien de pensio CCCCXXXVII lliures .iii. [...] per fer gent darmes e defensio del dit Principat e reduir a sa obediencia los qui eren fora de aquella.

En apres fonch feta venda e carregament de censal an Matheu Capell de propietat de VI mil CCXXXX lliures e de pensio de VIII mil CCCXX sous per reembre lo empenyorament lo qual la mat. del Sor. Rey pare seu havia fet al dit Capell dels drets de les generalitats de la ciutat, vegaria e collecta de Tortosa.

En apres en lany Mil CCCCLXX per la cort de Munço

20v (imatge 47)

ab assentiment autoritat e decret del dit senyor rey foren fetes vendes dels censals als dessus scrits, ço es an Gaspar Maymó los quals ere cobrador en la reddicio de sos comptes per la administracio dels drets de les generalitats dels fogatges e imposit dels dit Principat havia tenguda los anys Mil CCCCLXVI, LXVII, LXVIII, e LXVIII. de (perpetat?) de XXXXmil sous e de pensio C lliures.

Item, al castella de Amposta per purgar lo dret lo qual la Mat. del Sor. Rey li havia atorgat sobra totes les mercaderies quis menagarien per lo riu de Ebro, e passarien per lo loch de Flix fou feta venda de censal de propietat de Mil lliures e de pensio de . L. lliures.

Item, altre censal de propietat de .II. mil lliures e de pensio annual de .C. lliures. Lo qual fonch venut e assegurat al comte de Cardona per reembre e purgar lo dit riu de Ebro de cert dret per lo dit Senyor Rey a ell atorgat sobre les mercaderies quy devalarien per lo dit rei de Ebro qui passarien per Mora.

En apres que la ciutat de Barchinona sia stada reduida a obediencia del dit senyor se han fetes diversos manleutes e encarragaments sobra lo dit General no per via de vendes de censals mas manleutes simples ab algun interesser, ço es del dit any Mil CCCCLXX, en lo qual se celebra la dita cort de Munço fins en lo any Mil CCCCLXXII en lo qual a XVII de octubre se redui la ciutat de Barcelona a la obediencia del dit senyor rey tant per sou de gent que servi en la bastida feta per la recuperacio

21r

dels castell de Muntfalco de Careal e Tamarit siti de Pedralbes sobra Barcelona e per recuperacio de moltes altres terres qui en fora obediencia del dit senyor qui muntarien en sus de XXIII mil DCLX lliures en que havia passades VI mil lliures de interessers, e per sosteniment de la gent de armes del dit senyor apres recuperacio de Barchinona, ço es desset de octubre fins a deu de deembre e en sou de gent darmes per Perpinya, Elna, e altres partes de Cathalunya, e apres per la defensio de Empurda foren man levades ultra los fogatges imposats per la cort sobra los poblats en lo dit Principat en sus de LVI mil dc lliures.

Recobrada Barcelona fonch trobat que ultra los censals vells ia dessus designats eren stades despeses les dites CXXXIII mil CCCCLXXXI lliures XVII sous IIII qui eren en la dita taula de la ciutat e eren sats manlevats en lo temps de les turbacions per expulsio de les serenitats dels senyors pare e mare de la excellencia sua del dit Principat e del Sor Rey la donchs primogenit de Arago CXXXIII mil XXXV lliures X sous VI de (perpetat) e de pensio XIII mil DCCCLXXXI vint lliures Vso VI diners Lo que es stat pretes per lo serenissimo Sor. Rey pare seu e per la maior part dels de la cort qui son stat continuament en sa real obediencia, e han seguit e servit a aquella no esser se pogut fer ne haver validitat alguna.

Convocada apres cort en la vila de Perpinya e de Perpinya tornada a Barchinona per la majestat prefata e durant aquella los dits censals nous per la maior part dels demunt dits de la dita cort son stat impugnats, e durant aquella los precessors dels dits deputats e los presents per

21v

servey del dit senyor, benefici e repos del dit Principat e per satisfacer al deute de lur offici han trebalat e donada obra de pagar tots los demunt dit deutes manlevats per lo dit General, ço es per via de manleutes simples e les VI mil lliures carregades per lo dit parlament de Tarragona. Los censals den Capell, den Maymo, del castella de Amposta e comta de Cardona en que no resten a pagar sino entorn de III mil lliures e pagades totes les cauteles de aquells als quals ere degut de sou fins a la entrada de Barchinona e mes del dit dia fins a X de deembre lavors seguent les quals cauteles son stades demanades als dits deputats.

Veritat es resten apagar algunes quantitats de sou e altres degudes per cambis presos en la vila de Perpinya per pagament de sou de la gent darmes ally stava, les quals se han apagar de certs fogatges e drets imposasts per pagament de aquells los quals complidament nos son poguts cullir ne plegar en moltes parts del dit Principat tant per sterilitat de temps com per mortaldats e per coronatges, maridatges, cenes de presencia e ausencia e altres drets molts quis son continuament exhigits en lo dit Principat. Los quals deutes de sou los dits deputats paguen axi com hixen es cullen en quant en ells es.

E per tant lo General en aquesta liquidacio e punt han vist restar lo dit General ab lo carrech dels censals antichs e novells e vist que abans de la entrada de Barchinona los dits censals vells e novells nos pagaven, ans havien cesat pagar se del any LXVIII fins en lany LXX dos que Barchinona ere stada reduida a obediencia del dit senyor com dit es considerat que en la cort se havia tractat de la forma del pagament dels censals vells e novells e de la

22r (imatge 50)

reduccio de les propietats e pensions dels novells e no sen hauria poguda fer conclusio los dits deputats havent sperança la dita cort se conclouria e los dits fets pendrien alguna bona concordia e composicio han pres expediment de començar pagar e de fet han pagat tant quant peccunies los han bastant e abastaran les pensions dels dits censals vells començant pagar del any LXVIII prop passat e no pagant res de les pensions e derreratges deguts mas salvant si dret los crehedors.

Les causes inductives al dits deputats, no pagar al present e en prompte les pensions passades dels censals vells eren moltes. La una es que les peccunies e emoluments del General no abastaven al dit pagament, laltre es que si les dites pensions se haguessen a pagar del dia ques cessaren pagar attes que ni ha en dues maneres, ço es que ells quy havien stat en continuu servey del Sor. Rey los eren degudes les pensions del any LXII ença, e als quy eren stats fora obediencia del dit Sor. los eren degudes les dites pensions solament del any LXVIII ença, e lo que eren stats en dita obediencia pretenien devien esser primer pagats que los altres en quatra anyades, ço es del any LXII fins en lany LXVIII, e abans de res devien esser igualats e no devien esser de pijor condicio que los altres com que deguessen haver alguna prerogativa, e los altres volien axi igualment rebre com aquells, e vist aço e encara que si totes les dites pensions se haguessen a pagar juntament nos pogueren fer lo dits qytaments dels censals e deutes demunt dits los quals eren carregats a menor for, e ab interessos grans dels quals la dita majestat nos poguera servir en cas de necessitat de gran temps, e per ço fonch apuntat per dits deputats sabents la voluntat de la majestat del senyor Rey son pare comensassen a pagar

22v

la dita anyada de LXVIII dels dits censals vells fins que les coses sobredites fossen compostes per la magestat real prefata e per la cort, com dit es.

En lo pagament dels dits censals nous, los dits deputats crehen haver hagut justa causa de no entrar hi tant per servey de les majestats reals quant e per benefici del General e descarrech llur com del pagament de aquells haie hagut gran contradiccio en la cort pretenents esser se manlevats en temps incon(gruu) en desservey de les Matss, destruccio de la terra per persones no havents poder de fer tals manleutes sens actoritat, e decret de vertader e natural Rey e senyor per esser stat carregats los uns dells en mercaderies e robes sobrenteses, missatgeries en França e altres reys e senyors que invocaven, e en altres illicites maneres de reduccio de propietats e abolicio de part de pensions dels quals se havia haguts diversos pensaments en la dita cort fets e apuntaments per nomenaments elts per aquella ab poder de refferir als staments restants dits apuntaments en suspes. La delliberacio provisio e conclusio dels quals censals ab permis, e autoritat de la Mat Real los dits deputats per tranquilitat e repos de aquell sumament afectaven.

E los dits crehedors no contents de les coses ques maneaven en cort ne de la gran scusa los deputats tenien e no pagar dits censals nous feren diversos avists en la present ciutat en forma no licita ne permesa, e encara induiren alguns altres quy eren stats en continua obediencia de les Mats Reials faent reclam inmoderat, e de excessives quantitats, ço es en una sola vegada exposant reclam de Mil lliures lo qual reclam si fos stat prosseguit portava grandissim dan al dit General, e ere exemplar per altres per aquest modo absorbir se per tal via tot lo General, per la qual raho connecte

23r (imatge 52)

trametra persona propia de la casa de la Deputacio al dit Sor. Rey pare de sa altesa. La donchs resident en la ciutat de Tortosa ab largues instruccions. Los quals avists e procehiments la Mat del dit Sor, hague a molta molestia, e per ço ab ses provisions dades en dita ciutat de Tortosa sots calendary de XXX de abril any Mil CCCXXVII mana al portant veus de governador en Cathalunya, veguer, e balle, e altres officials, cessassen de tals avantaments e aiusts sospenent e sobrechehent en les dites coses fins que sa Mat fos en la dita ciutat o della haguessen licencia o manamanet en contrary.

En apres de aço fonch scrit a sa Majestat ab instruccions comeses a don Matheu de Muncada a les quals sa gran .S. respos molt extensament per letres e instruccions comeses al dit don Matheu spatxades per mossen Gaspar Darinyo, secretari del dit senyor en Sivilla a vint de janer any Mil CCCCLXXVIII no havent per acceptes tals avists e conmocions ne instancies, e scrivy sobre aço la Mat. del Sor. Rey als dits crehedors, e altres com de sa excellencia se pertany segons totes aquestes previsions e letres poran esser exhibies a la Mat. del dit Sor. per lo dit Benaula.

E per quant novament per los consellers de la ciutat de Barchinona sens rebuda de la cort, ne de deputats, fonch procurat que la Mat. del senyor Rey fes certa crida e novitat sobre les monedes que la hora corrin en aquest Principat abatent los menuts de Perpinya reduint lo for del real de vint diners a XVIII e manant lo pesar per lo qual mudament de monedes en continent la taula de la ciutat altera los fors de las monedes dor en la forma seguent, ço es flory dor

23v

a VIII sous IIII, ducats XVIII sous, scut dor a XVI sous, pacifich a XV soys, e axi segons mes o menys prenants les altres monedes dor gran dismynucio de ques segui gran murmur axi dins la dita ciutat com fora de aquella e no resmenys gran torb e dan als drets de les generalitats e a tota la negociacio del dit Principat com havia ja rebut del abatiment de les blanques, e apres de les quartes, diries los dits consellers de Barchinona e altres adherents haver procurada la dita novitat per ambicio de rebre les pensions del censals del General e altres de moneda fort no havent sguard quant dampnatges provenien als poblats en lo dit Principat. E iat sia los dits deputats haien acor les monedes se arreglen en Cathalunya, e de elles se disposa a servey del senyor rey e be publich, ha convengut a ells maiorment en virtut de un capitol fet en la cort ultimament celebrar en Munço e vist lo murmur que axi dins la dita ciutat com per tot lo Principat se fahia per la greu perdua de dites monedes. Supplicar a la Mat. del dit senyor sospenes e fes revocar dita crida com per sa benignitat e clemencia revoca de continent, supplicar la prefata majestat se assegues en dites coses e compongues aquelles demanera que fos servey de nostre senyor deu e de sal real corona e menys dan del dit Principat. Lo ques creu la Mat. prefata haguera fet si nostre senyor Deu nol hagues appellat al seu regne.

Mes avant se hauria hagut sentiment per algunes persones que los consellers e consell de la ciutat de Barchinona novament serien entrats en pensament de pendres per sa (autoritat) los drets de les generalitats, taules, e collectes de aquells, tant per les pensions degudes dels censals vells com dels nous. Los quals com dit es dessus puguen a tals e tantes quantitats que si integrament e successiva e sens intermedi se han a pagar absorbexen totes les substancies del General, entant que ne sa .S. pora esser servida per corts ne

24r

en altra manera de gran temps del dit General ne en deffensio del dit Principat si cas necessary ocorria, e que per dita raho haurien lo llur sindich a la Mat. del dit Sor. per procurar e supplicar llur intent se pugua deduit a execucio.

E com les coses sobredites sien vistes redundar en gran desservey del dit Sor. e detriment del General han volgut certificar la altesa del dit senyor de les coses com passen ab existencia de veritat, pertant lo sobredit Miquel Benaula supplicara de part dels dits deputats a la celsitut del dit senyor ab quanta me humylitat e afeccio pora sia merce sua no voler innovar res ne provehir en les dites coses fins la sua prospera venguda sia en aquest Principat apres de la qual informada extensament per mija de Cort o en altra manera se spera fermament provehir sobre aquelles a la horde nostre senyor Deu servey de sa altesa beneffici e repos del dit Principat e poblats en aquell, e sia de sa merce vist com sta aquest Principat desordonat e quant redres ha necessary li placia venir en aquell per constituir lo en total repos per manera sa excelencia ne pugua esser millor servida.

Pora dir lo dit Benaula a la Mat. predita als diputats no moura altra cosa en aquest fet que lo servey del dit senyor, be e repos del dit Principat, indempnitat del General, e descarrech llur car les peccunies del General no les se han inbursar ne retenir los dits diputats ans les han convertit en pagaments dels carrechs

24v (imatge 55)

de aquell, o en son cas en servey del Sor. Rey e benyffici del Principat pus per la Cort ab permis, e autoritat del senyor Rey sia deliberat e provehit, e si lo General sera be administrat lo dit senyor ne pora esser servit e la terra en cas de necessitat deffesa.

En totes les coses demunt dites, e altres dependents de aquelles, lo dit Benaula ab la mes diligencia e cura que pora e sabra, se dispondra dar bo e complit recapte segons li es comes, e actes que ell es plenament informat de tot com per diverses vegades axi en la dita cort com fora aquesta hi ha entrevengut e sab aquestes materies.

Fforen expedites les presents en Barchinona a XXVI de janer any Mil CCCC LXXVIII.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 2. El conseller en cap de Barcelona adverteix al seu síndic Joan Mateu de l'arribada del representant de la Generalitat a la cort. Jaume Destorrent creu que l'objecte del viatge és aconseguir del rei una provisió per no haver de pagar els censals nous.

Barcelona, 28 de gener de 1479

Al molt honorable e de molta discreccio lo senyor en Johan Matheu, notari, sindich trames a la M. del Sor. rey.

[...]

Per quant aqui es anat en Benaula de la Deputacio, per empexar que los censals nous de la Deputació no sien pagats, per tant es de suma necessitat vos supliquets a la M. del Sor. rey que sia de se merce no creure illusions ni provehir alguna [cosa] per via de

sobrechiment ni en altra forma, perque la paga dels dits censals no sia feta iuxta los contractats ans li placia atorgar vos provisio manant los dits censals sien pagats. E aço fets summa diligencia, car be sabets que tota la conservacio de aquesta ciutat hi va.

Item...

Los consellers de Barchinona

AHCB. Consell de Cent. Lletres Closes 1479-1480, f. 4 v.

Document 3. Els diputats escriuen al rei per informar-li de les turbacions que s'estan produint a algunes zones de Lleida, on les seves tropes sota el comandament de Mudarra han saquejat diverses localitats mentre els francesos capitanejats per Matxicot, han entrat al país. Des del consistori també fan saber a Ferran que han sofert pressions dels censalistes nous després de la marxa de Benaula. Els diputats parlen "d'insults i quasi avalots".

Barcelona, 20 de febrer de 1479.

27r (imatge 60)

Serenisimo e virtuosissimo Senyor

Los dies passats tramatem a vostra altesa en Miquel Benaula, notari, instruit e informat plenament dels quens parria expedir al servey de aquella, beneffici e repos de aquest vostre Principat e conservacio del General de aquell.

27v

E apres continuam de scriure certificant dita vostra altesa com mossen Mudarra sta instat en Castelló de Ffarfanya ab cert nombre de gent a cavall e de peu volent viure sobre los pahis, prenent se les avaries vituales e bens dels circunvehins, e novament se ha preses .ccc. o .cccc. caps de bestiar de Almacelles, e del carnicer e Leyda en deservy eneglecte de vostra reyal correccio, detriment de les constitucions, privilegis e drets de la terra, e contra dret, justicia, equitat e derogacio de la seguretat per ell e los de sa companya prestada mijançant sagrament e homenatge de la qual havem trames copia a la Mat. Vostra. E com Machicot capita de gent darmes per lo rey de Ffrança per conducta de la princessa de Viana sta instat en Organya qui es en mig del camy general e pas quy va de les parts de Urgell e altres a la Seu de Urgell, Gnoarra, Gascunya, ab LXX o LXXX de cavall e .cc. o .ccc. lecajos, per la qual raho fa star ab insupportables velles e treballs la dita ciutat Durgell, terres de Capitoll, e altres comerquants maiorment desque es stat sentit volia e ha temptat moltes veguades scalar lo castell de Torres, e altres e tenya concert de pendre dita ciutat Durgell. Com dita . S. V. haura pogut veure per lo trellat de les letres dels capitolls e consols de la dita Seu e ciutat Durgell, e del veguer de Pallars a nosaltres trameses la qual dins nostres letres interclus la .M. V. haura rebut. Es stat necessary lo bastard de Cardona sia muntat la dita ciutat per confortar e conservar los ab dit Machicot e altres gents darmes. Apres dels quals coses a XVIII del present de dita M. Vostre rebem una letra dada en Trujillo a quatre del mes de febrer la qual e coses en ella mantengudes havem, asumam, gran a dita .S. V. la qual per satisfaccio de aquella certificam nosaltres fins en aquesta hora haver certificat de continuo vostra altesa de les coses ocorrents en aquest Principat segons per crehencia e instruccions del dit Benaula, e coses apres sa partida subseguides, e a ell remeses, dita majestat vostra sera plenament informada. E per abtemperar a vostres manaments havem deliberat rescriure a vostra altesa com apres partida del dit Benaula, e expedicio de les altres coses subseguides, nosaltres som stats no solament sollicitats justats e requests mas de continuo

28r (imatge 62)

importunats e inquietats per los quis dien creadors nous del General de Cathalunya per los encarregaments dels censals fets sobre dit General en lo temps de les turbacions del dit Principat de paraules requestes suggestions e compnacions mes en la forma de insult e quasi de avalot que de quieta, ere posada demanda e comynant de presseguir lur instancia sobra la observancia de la capitulacio de Barchinona ab les armes. Los quens par devia esser assats acusat, considerades les revolucions e turbacions passades, a attes que los dits censals son stats carregats per persones no havents potestat, sens autoritat, e permis del S. R. de gloriosa recordacio, e per expulsio sua, e per esser stats impugnats dits censals per los principals e molts de lacort, e donada requesta nols aprovassen, pagassen ne admetessen, e per esser stats los qui dita instancia fan los prncipals de dites passades conmocions, e per ço deuriem haver se en dits fets al parer nostre pus benignament e suau. E crehem de dites coses se hagueren seguit insults e omfractes sino que a nostre . S. Deu ha plagut vostre governador mossen Requesens de Soler esser retrobat personalment en aquesta ciutat. Lo qual segons a son officí se sguarda no ha donat loch ans ha prohibit e desviat fins açí los procehiments per los dits creadors censalistat comynats no vinguessen a efecte. E per quant es necessary aquestes coses esser composades e reglades altrament que per dit creadors no son demanades, e a la direccio de aquelles deure esser sperada la sperada venguda de sa altesa pertant suplicam a aquella sia merce sua provehir e manar en dit fet res no sia innovat fins a la dita venguda, e per que dits fets millor succhesquen manar al dit governador de les dites menaces, e desordes si li sera vist diligentment inquirir ffent certa la mat. vostra restam molt aconsolats de la presta venguda la dita .S. V. nos ha per la letra significada, e en lo mig en lo que conceriura servey de vostra altesa, e repos e tranquilat de dit Principat tant per lo deute de nostre officí quant per la afeccio que al servey de vostra Mat. havem, e per esser ne tant encarregats per aquella nos hi haurem ab tal afeccio e diligencia que dita Mat. vostra ne restara ben servida segons

28v

de aquestes coses per dit Benaula sera pus stesament informada al qual sobre aquelles li plasia donar fe e crehença e manar lo expedir com lo negoci requer e de vostra Mat. se spera com sia peril en la triga. E nostre senyor deu augmente, e prospere vostra reyal stat, de Barchinona a XX dies del mes de febrer del any Mil CCC LXXVIII.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 4. El membres del Consell de Cent al Síndic es dirigeixen al rei Ferran perquè obligui a la Diputació a pagar els censals, encara que només sigui una part, degut a la situació d'extrema misèria en que es troben alguns dels seus propietaris.

Barcelona, 11 de març de 1479

Al molt honoragle e de molta discreccio lo senyor en Joan Mateu, notari, sindich de Barchinona trames al Sor. Rey.

Molt honorable senyor e de molta discreccio. A .iiii. del present, ja en la nit, havem rebudes dues letres vostres; molt largament nos scriuiu de les respostes que ha fetes la M. del Sor. rey de les instruccions nostres, les quals en los demes caps e quasi en tot son remeses per quant S.M. sia en aquest principat; e sab nostre Senyor Deu, que si la venguda de S. A. fos tant presta quant S.E. significa fora algun tant remey a la tanta miseria en que son passats los poblats en aquesta ciutat; pero vehen los fets de aqueix regne en lo[s] quals som inscrit, se presencia es necessaria.

Tenim crehença e gran dubte que S. A. pugua venir axi presta com aquests negocis requeren, e per ço stam molt anujats e vehem los poblats d.essi molt desconfortats de les esperances que tenien, no que no creguen que S. A. ho redresara tot, pero par los que la cosa sera longa, que es lo maior contrari que aquesta negociacio haver pugua, maiorment que. y ha moltes coses en que S. M., d. equi hon es podia molt facilment provehir. Car venint als censals nous haguessen dar carrech, pero pariens, axi com apres vos havem scrit, que S. M. podie e pot almenys per al present, manar als diputats que comencen a pagar alguna cosa a quascu dels creadors, en paga prorata del que es degut, e la resta remetes a la sua venguda e presencia, affi que los infants e malalts de l.hospital qui stan en tanta necessitat, sglesies e coses pies, molts ciutadans e altres de aquesta ciutat qui stan en tanta miseria poguessen viure e de S. A. no perdessen aquella speransa que fins assi han tenguda. Per ço suplicareu la dita M. e interposareu la senyoria reyna, que sia de sa merçe que li placia manar als dits deputats pagar, dels dits censals, alguna cosa als dits creadors, affi que tanta gent no haia star en ten gran necessitat e miseria.

Vos sabeu que dels censals de Mallorques...

AHCB. Consell de Cent. Lletres Closes 1479-1480, f. 38

Document 5. El diputats agraeixen al sobirà el seu anunci de no pendre cap decisió important relacionada amb la Generalitat fins la seva arribada a Barcelona.

Barcelona, 24 de març de 1479

30r

Serenisimo e virtuosisimo Senyor.

De vostra majestat havem reebut dues letres del V del present mes de Març e ja abans ne havyen reebut altres dues sobre los negocis per los quals havem trames a vostra gran Senyoria en Miquel Benaula, notari, per les quals e encara per letra del dit Benaula havem vist ab quanta clemencia ha hoyt aquell en tot lo que de nostre part a la prefecta majestat vostra ha volgut dir. E axy mateix com ha provehit sobre dits negocis justament e sancta com de tan justissimo S. Rey e Senyor se sperava les quals coses e per haver nos fets participants e les psperes noves de aqueixos vostres regnes havent de aquellas grandissima consolacio, tenym a suma gracia e merce ben besant les mans a vostra altesa. Supplicant humilment aquella sia merce sua haver en special recomendacio aquella casa e General en lo que sia servey seu be e utilitat de aquell affectants sumament la propera venguda de vostra reyal Mat. en aquests seus regnes e Principat sia presta per la qual sens dupte confiam totes coses seran redreçades e compostes a total servey de nostre Senyor Deu e de vostra excelencia, benefici e tranquil repos de aquest seu Principat. E man nos vostra Majestat lo que plasant ly sia lo stat de la qual nostre Senyor Deu augmente. De Barchinona a XXIII de març any M CCCC LXXVIII.

D. V. S. M.

Humyls vassalls ...
Amb còpia a la reina

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 6. La Generalitat, en la mateixa línia expressada pel Consell de Cent, es nega a acceptar la petició del rei perquè Guerau de Coromines ocupi la plaça d'escrivà de la Taula de Canvi. Per respecte a les constitucions i lleis del Principat li demanaven que revoqui el seu nomenament.

Barcelona, 24 de març de 1479.

30v (imatge 67)

Serenissimo e virtuosissimo Senyor.

De vostra excellencia per hu appellat Guerau Coromynes, notary de aquesta ciutat, serya

31r

stda obtenguda provisio ab la qual es manat als jutges de la taula ab decret de nullitat e inhibicio si fehien lo contrary que prenguen en scriva en la taula tenidora per los officials del trienny passat. De aquesta provisio ha sortit admiracio en la ciutat e maiorment en la casa dels consellers e consell de aquella com la dita provisio sia expressament contra constitucions e libertats de la patria e signantment contra aquella constitucio del Rey en Jacme de gloriosa memoria en la cort de Barchinona e altre en la cort de Gerona, altra en la cort de Montblanch del rey Alfonso antich, e altra en la cort de Monço del rey en Pere, abans vostres, en les quals constitucions e altres per vostra altesa jurades servir al servey de aquell e bon ordre de aquest vostre Principat de Cathalunya esta statutyt e ordenat los jutges predits haver se apendre lo scriva o notari ydoneu e sufficient e de aço presten sagrament e homenatge e tal scriva o notary no haver esser admes ne elegit per vostra altesa, e si u era que tals provisions no sien admeses. On nosaltres sentint tal provisio contrariar a tantes constitucions a la defenssio de la observança de les quals per constitucio e constitucions a causa de nostre offici som obligats ab jurament e homenatge per suplicacions e instancies a posar e interposar nos. E encara stres per lo dit jurament e homenatge e per lo servey de deu e vostre e orde de la justicia crehents vertaderament vostra Mat. no esser certa o recordant de tals constitucions metent vos en recort aquelles les quals son axi, en esser e som certs com a amator de la justicia e volent tenyr aquest Principat en son bon orde e leys per vostra excellencia jurades e repos de vostre stat e de vostres vassalls fareu aquelles servir havem

31v (imatge 69)

delliberat fer la present a vostra gran excellencia supplicant humilment aquella que manant servir les dites constitucions ly placia revocar la dita provisio per lo dit Guerau Coromynes impetrada recurrent al dits jutges de la taula la recepcio, eleccio e nomyncacio de notary de la dita taula iuxta forma de les dites constitucions e com es acostumat. La qual cosa com sia article molt (precipun) e singular a la directio de la justicia e lorde posat sobre la taula tenidora per los officials tryennals servir se hauran a gracia e merce singular a vostra altesa la qual nos mane lo que ly placia e de que vulla conservar per lonch temps ab victoria e postracio de sos enemichs. Feta en Barchinona a XXIII de Març any M. CCCC LXXVIII.

D. V. G. Scia.

Humyls vassalls e servidors...

ACA. Generalitat. Sèrie V,16

Document 7. El rei havia demanat a la Generalitat que es fes càrrec dels sous de Mudarra i els seus homes durant dos mesos. Aquests li contesten que no ho faran al no tenir autorització d'una comissió de Corts.

Barcelona, 31 de març de 1479

31v (imatge 69)

Sacra Majestat

De vostra gan excellencia havem reebuda una letra dada en Trujillo a .VIII. de febrer prop passat ab la qual vostra Mat. nos significava e encarregava pendre a gran servey la companya de mossen Mudarra no fos desfeta ly donassem sou de mes en mes para dos mesos jaquynt la disposicio

32r

de la dita gente a orde del egregi don Joan de Cardona, condestable. E que vostra alteza nos faria pendre en compte e paga a la cort la dita quantitat la qual letra reebuda ab aquella humil e subierta reverencia ques pertany e sollicitats molt continuament per part del dit condestable deduissem a effecte lo dit fet preposades aquestes coses en lo consistory de la casa de la Deputacio e hagut consell e examynada la materia per moltes vegades havents nosaltres molta voluntat donassem complit e degut effecte al que per vostra Mat nos era manat scrit. Empero vists los capitols e orde de la casa e vist vuy acte de cort fet e confirmat per la majestat del Senyor Rey pare vostre de memoria gloriosa en la cort de aquesta ciutat trobam nosaltres no haver facultat ne modo algu de poder donar tal sou ne altre scrits ab sagrament e homenatge sens que per la cort nons fos donada tal comissio. Entre nosaltres certament resta no poca congoxa per que no podiem cumplir lo manament de vostra senyoria. En que senyor molt alt sens fecho alguna tenyem e tenim tanta voluntat sifer se pogues quanta nous poriem scriure. La forma e orde dats en lo dit acte de cort nos streny tant fort ab sagrament e homenatge per nosaltres prestat que en sou ne altres coses no podem despendre quantitat alguna sens voluntat de la cort que no contrafessem a les coses jurades ab tanta sollemnytat. E axy ho havem dit al egregi condestable e respost a mossen Mudarra quyns hen havya scrit per que humilment suplicam vostre excellent Mat. Sria. quy som crets desija e vol que lorde de aquest Principat e casa sien servats com aquestes coses totes sien al servey vostra e augment de la reual corona nos vulla haver benignament per scusats essent certa vostra gran

32v

altesa que lo que stara en arbitre nostre serem tan promptissimos que complirem e farem tot lo que per vostra Mat. nos sera manat lo qual la santissima trinitat per loch temps vulla conservar e prosperar ab victoria e proteccio de sos enemichs. Feta en Barchinona lo darre de març any M. CCCC LXXVIII.

D. V. G. Scia.

Humyls vassalls...

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 8. Després de la marxa de Benaula, els diputats i oïdors escriuen al conseller i secretari major de Ferran II, Gaspar Arinyó, perquè es faci càrrec dels seus assumptes a la cort.

Barcelona, 27 de març de 1479

32v (imatge 71)

Al molt magnífich mossen e molt savy mossen Gaspar Darinyo, secretari maior de la majestat del Senyor Rey.

Molt magnífich mossen, e molt savy, axi per letres den Miquel Benaula essent aqui trames per nosaltres e la majestat del senyor Rey per coses qui com haveu vist havien tant sguart al servey de nostra majestat e be de aquest Principat com encara per relacio sua apres sa venguda a nosaltres feta, havem sabut la tacita amor ab la qual haveu tractat lo dit Benaula e les coses de aquest Principat, e gran direccio donada ab la mat. del Senyor Rey en tot lo que sa excelencia per nosaltres li es stat necessary suplicar e impetrar, e encare que de vostre virtut e amor tenieu a aquesta casa e per conseguent a tot lo Principat coneguda per vostres obres passades nos tienguesseu en obligacio. Ara per lo que havem vist a tant servey del senyor rey, be del dit Principat, e honor nostre haveu endreçat lo dit Benaula e les coses de que per nosaltres tenia carrech, vos restam no sols en general tots obligats per lo officii tenim ans encare com a particulars persones, e siau cert que aquest consistory es tan prest a lo honor e plaer vostra que en res que a vos hagues sguart lo trobarieu en totes coses prompte, e havem a molt plaer tenir vos per persona tant nostra axi per esser tant acceptat a la majestat del senyor rey com encarara acompanyada com dit es de tanta virtut. E axi nos ha plagut molt remetre a vos les coses de aquest Principat e vinguen en mans vostres per que com certs nos mpdeu esser sino al servey de senyor rey e be del dit Principat complidament dirigides. E perque es molta raho de tants treballs e amor al present sentiam de nosaltres

33r (imatge 72)

no solament accio de gracies ans encara alguna remuneracio e satisfaccio acompanyadora de altres següents per tant havem deliberat al present segons les facultats de aquesta casa donar vos cinquanta florins corrents vallents vins eser liures emige segons nos es licit e permes com mes al present nous pugam estendre. Pregant vos prengau paciencia empendre aquelles que no es nostra voluntat tenit vos a tant bon recort les coses de aquest Principat aisu per aço satisfet dexant per avant a nosaltres lo carrech de mirar en vostra satisfaccio segons vos teniu merescut. Pregant vos quant mes afectuosament podem haiau totes les coses del dit Principat e que a vos remetrem per recomenades segons virtuosament acostumat havem e de vos confiam e que res del que lo senyor rey ha provehit per lo dit Benaula a importuna instancia del sindich de aquesta ciutat ne de altres no hi fos provehit enconyary car no seria servey de sa majestat ne benefici de aquest Principat e de sa excellencia. Nosaltres scrivym a la mat. sua dues letres, la una responnet a sa excelencia del que lo dit Benaula nos ha refferit per part de aquella, l'altra sobre lo fet del abat de Sant Johan desabadess com haiam sebut per haver scrit lo governador de aquest Principat al senyor rey supplicant sa excelencia de perdo al dit abat, sa majestat esser sen entrenyorada e voler la provisio a suplica nostra atorgada revocar. Vos veureu lo contengut en dites letres e per semblant en lo que lo dit governador ne afa a sa majestat conforma al desig e voluntat nostre planeus leus legir les distintament totes al senyor rey e primer la reponsiria al que lo dit Benaula nos ha refferit e haver lo tot per recomenat com dit havem, car sab deu nosaltres nons mou en res que supliquem al dit senyor sino los servey be e repos de sos vassalls e no suplicarem a sa majestat per persona que ly fos stada inobediente vullau haver a recort de les noves que aquy occorrenar supplicar al senyor rey per ses letres sia merce sua fer nos ne participants per lo repos de nosaltres. E vos per semblant voler nos sovint scriure, e si coses algunes de aquest consistory vos plaura que pugam fer scriuvi nos ne ab ferma sperança. Lo noble don Matheu de Moncada condiputat nostre vos scriu per una letra ha mester del senyor Pere en Pau Rossell que era scriva de racio del senyor rey de gloriosa recordacio planeus mossen tant per amor del dit don Matheu com per la amor nostra prestar hi en (impetrar) e trametre li dita letra la diligencia que de vos se confia. Dada en barchinona a XXVIII de abril any Mil CCCC LXXVIII. P. Jo. de Lobera

Los diputats, etc.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 9. Davant la negativa de la Generalitat a pagar els dos mesos de sou a les tropes de Mudarra, el rei els hi demana que li avancin mil cinc-centes lliures a compte del donatiu que s'aprovi de les Corts que vol celebrar a Barcelona. Aquests li responen que això no es pot fer.

Barcelona, 2 de juny de 1479

103 v

Serenisimo e virtuosissimo Senyor.

De vostra Majestat en aquests dies passats havem rebuda una letra responia a una nostra ab la qual vostra Majestat scrivia que per servici de aquella explicant ab crehença vostra voluntat als Consellers de aquesta Ciutat instat consell se donas ordre per servei vostre e per apartar la companya de mosen Mudarra li fossen scrites en la Taula M D lliures que vostra Excelencia les ponria en compte del donatiu de Cort, o dins un any les pagaria segons pus stesament en la dita letra es contingut. An Excelentissimo .S.

donada una vostra letra a consellers e explicada vostra crehença a aquelles havem instat cert consell en la casa de la Deputacio demenats los dits consellers a molts altres de tots staments e aquells instats lesia vostra letra en la dita congregacio ab aquella myllor foren e modo que havem pogut explicada ally la voluntat vostra a nosaltres manada. Vists elegits diversos actes de Cort e capitols de la casa e precupament l'acte darrerament fet en la Cort de aquesta Ciutat per lo Ilustrisimo Serenisimo pare vostre de gloriosa recordacio los quals actes los congregats volgueren fer alli logne fonch vist e consellat per los tots que obstant los dits Capitols e actes tal prestec sens cort o bestreta nos podia fer que no fos violar los dits actes e a de servey de vostra altesa introduyr. sa una tal practica e per un tal cars de que en la temporada prop passada a causa del dit mossen Mudarra, aquest principat es stat e congoxat de damnificat e axi nosaltres del dits congregats no puguem obtenir altre consell de que certament restam congoxats com no podiem executar lo que vostra excelencia volia fahent certa aquella que no ses produit per voluntat de nosaltres ne dels congregats quy ab molta voluntat desijen servir e complaure aquella mas per quant les leys de la patria no ho permeten les quals son fetes atant servicy de vostra Reial corona be e conservació de aquest principat per que Excelentisimo .S. tramanter vos rellat dels dits actes e encara de la previsió que fonch feta de la companya del dit mossen Mudarra per les congoixes e danys per aquell donats humilment e subcectiva suplicam aquella com no desfalgam en voluntar haver nos per scusats en no fer tal prestech car la potesta nostra es tan streta que sens la Cort no havem facultat de prestacio o bestraure ly quantitat alguna suplicant la Sanctisima

104 r

sobre vostra felicissima e prompta venguda vulla dar presta direcció la qual present no dubtam sera servida e lo be de la patria sera fet e provehira en lo redreç e repos de aquella tant necessari. De Barchinona a II de Juny any M CCCCLXXVIII.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-706

Document 10. Davant les crítiques rebudes des del Consell de Cent per com els diputats van informar-los el dia de Sant Jordi sobre la provisió del rei en materia dels censals, aquests ofereixen al rei la seva versió. No dubten en acusar al conseller en cap, Jaume Destorrent, de falsejar fins i tot la data en que es van produir els fets calificant-los de "sinistres informacions".

Barcelona, 12 de juny de 1479

37r (imatge 80)

SRM

Serenissimo e excelentisimo Senyor.

Entes havem per moltes vies com los consellers de aquesta ciutat haurien scrit a vostra real excellencia clamants ce de nosaltres dients que lo jorn de Sant Jordi prop passat venints ells a missa a la casa de la Deputacio publicament e enforma no pertinent los haviem feta presentar la letra que la excellencia vostra los feya per causa dels aiusts dels crehedors censalistes del General e que per les aparents iustificacions que los dits consellers han fetes en llur scriure a vostra altesa aquella hauria manat eo provehit les dites letres per nosaltres impetrades vinguessen en ma de micer Torrent, conseller en cap de aquest ciutat, e encara tots actes de les presentacions. Encert serenissimo senyor ab humil e subierta reverencia parlant de vostra altesa nosaltres stam tant congoxats e admirats de tal scriure e de tals falses e sinistres informacions per quisvulla sien fetes a vostra altesa que mes no podem. Car senyor lo fi de nostres actes no es appassionat sino fer lo servey de vostra altesa e tenir aquest vostre Principat ab unitat e repos. E del quem fem e farem nosaltres ne darem tal raho a Deu e a vostra altesa que per les obres nostres seran conegudes les malicies dels qui contra aquesta casa impugnen, e speram endeu en breu devant vostra altesa donar ne complida raho. E ara Senyor del que fet havem en dites presentacions lan volem dar, e es aquesta, que sabents que los crehedors del General se preparaven eo volien tomar instar lo que fins aquí diverses vegades ab spatles dels consellers havien fet ço es per pagament dels quis dien censals nous qui son stats smercats per foragitar la magestat del senyor Rey vostre pare, e a vostra altesa de aquest Principat e han destruit aquest General sentint aço vehents que ja les presentacions de dites letres nos podien mes diferir com ja hagues bons dies que les teniem e no les haviem volgudes presentar, per aportar maiors novitats les presentam e no pas lo dia de Sant Jordi com ells han dit sino a XXII de abril ab forma molt quieta e graciosa, e aço nos paria los consellers nos devien grahir que era apartar los de congoxes ab los dits creehedors qui cada dia los instaven aquesta es stada la veritat e no altre e per que vostra excellencia ho vege li trametem copia de la presentacio

37v

de dites letres. Supplicam a vostra serenitat no vulla creure totes informacions sino a les obres de quison car nosaltres Senyor del que farem efet havem tots temps ne darem compte lo ques pertany a vostra excellencia e per sinistres informacions placia a vostra altesa no fer nos vergonaya en lo que fem tant madurament e a tant servey vostre de aquest vostre General, e per conservar vos aquell. E prosper nostre Senyor Deu vostre real stat per larguesa de benaventurada vida. Ffeta en Barchinona a XII de juny any mil CCCC LXXVIII.

D. Vra. Real Mat.

Humyls vassalls ...

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 11. Davant les acusacions rebudes per la ciutat de Barcelona, a més d'escriue al monarca els membres de la Diputació es dirigeixen al seu home de confiança a la Cort perquè conegui de primera mà el que va passar i els defensi en cas necessari.

Barcelona, 12 de juny de 1479

38v (imatge 83)

Al molt magnífich e molt savi mossen Gaspar Darinyo conseller e secretary maior de la majestat del senyor rey.

Molt magnífich e molt savy mossen, vostra letra havem rebut feta en Trosillo a XXII del mes prop passat responsiva a les que nosaltres vos erem stades per correu remeses en la qual nos avisau del que haveu fet ab la majestat del Senyor Rey dirigint nostres lretres axi en lo sobrehiment sa mat. ha fet en lo fet de les lanes quis carreguen en lo port de Tortosa com encara sobre lo barreiamet fet per Machicot e altres gents sues e del vezcomdat de Castellbo en la vila de Artesa, e mes nos dieu en dita letra los consellers de aquesta ciutat haver scrit a la mat. del senyor rey que lo dia de Sant Jordi venynts ells en aquesta casa de la Deputacio a missa los fem presentar publicament les lretres que la

39r (imatge 84)

prefata mat. havia manades e atorgades sobre los ajusts dels crehedors censalistes del General, e ab llur scriure mostreu haver ho pres a gran greuia dient a la mat. prefata esser contents lo que ab dites lretres los manava posar per obra e que ab aquesta oferta lo senyor rey volia que les lretres que sobre aquesta materia se eren fetes vinguessen en poder de micer Torrent e que tothom havia havia hagut a mal tal manera de provehir e que per lo honor nostra e amor tenieu en aquesta casa nos ne fehien avis, dient nos mesanant vos tenir per recomenades les coses de aquesta casa ab molta voluntat. A la qual vos responem que us regraciam quant mes podem dits avisos e los treballs que ab tanta amor e voluntat preneu per les coses de que scriuiu a la mat. prefata, e ultra que son concernents molt al servey de sa majestat a al be e repos de aquest seu Principat, als quals vos com a bon criat e servidor de la excellencia sua continuament sguardau encara per la bona voluntat e sollicitut hi tenim vos tenim con dit havem en molta contentacio digna de assenyalar recort e siau cert que aquesta segons ja vos havem scrit iuxta les facultats de aquella no se oblida en satisfier los qui talment per ella treballen e dirigeixen les coses sues en los que es stat scrit per los consellers de aquesta ciutat sobre la presentacio de les dites lretres dels crehedors censalistes no podem abmetrens respondrey e satisfier per lo honor nostra e a vergonya dels qui tals informacions fan lo ques pertany, stants admirats de tal scriure ens desplau molt per esser axy contra veritat car nosaltres tant arregladament com podem mirant al servey del senyor rey e a la unitat e repos de aquest Principat nos havem en lo govern e regiment de nostre officii crehents que a Deus e apres al senyor rey ne darem tots temps la raho ques deu dar. E venints en lo fet de la dita presentacio vos certificam que nosaltres a vint e dos de maig presentam e o fem presentar en la casa de la ciutat als consellers la letra que la mat. del senyor rey justament e sancta los feya per raho dels dits crehedors e no fou dita presentacio lo dia per ells affirmat segons en lacte de la dita presentacio tresllat del qual vos traments poreu apertament veura e parients tal presentacio axi pertinentment deures fer als dits consellers e no obmetres, e aço per quant tenim avis cert que los dits crehedors entenien en voler nos tornar iustar e congoxar per raho dits censals, e axi per fugir a maiors novitats lo dia per nosaltres dit no podent se mes dilatar en la manera mes honesta e graciosa que poguem e molt quieta e reposada fem presentar dites lretres als dits consellers dels quals dits crehedors fahien principals spatles quy alguns dies havia tenient ja dites lretres en nostre poder e vins vehen que necessitat occurrech per los respectes dits no presentam aquelles e de aço nos devem congoxar dits consellers pus fahiem

39v

honestament lo que devem a servey del senyor Rey e per apartar totes maneres de novitats, e encara a gran repos llur per la instancia que de cada dia havien dels dits crehedors, e aquesta es la pura veritat del negoci, e lo fi sant e bo que tengut hi havem apartats de totes passions e malicies car sempre que apres la mort de la mat. real de gloriosa recordacio havem treballat per servey del senyor Rey e be de aquest seu Principat al qual si dirigim nostres actes reposar totes les coses de aquest Principat e tenir lo dit Principat ab unitat com axi se sguard a nostre officii de aço havem volgut informar la magnificencia vostra per que si prefata mat. es stada avisada del contrary la vullau certificar de la veritat axi com de vos confiam, e stam molt maravellats que per tal scriure dels consellers sia stat provehit segons nos scriu, les dites letrer venir en ma de micer Torrent, qui es lo cap dells. La majestat del Senyor Rey crehem nosaltres que si fos informada de la veritat haguera hagut a servey lo que havem fet, e crehem ho haura com sabra la veritat de tant just e areglat modo de procehir que en dites presentacions havem tengut. Hans paregut scriuren a la mat. del senyor Rey remetent a vos la letra, e si us semblara per dar raho de nosaltres li sia donada, e de per vos hagut nostre avis dar ne complida raho al senyor rey sia fet tot segons a vos com dit havem qui som certs sou persona en la qual la serenitat del Senyor Rey se reposa e aço es lo que a vostra letra respondre nos occorra. E si per vos coses algunes porem fer rescriuino. Dada en Barchinona a XII de juny any Mil CCCC LXXXVIII.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 12. El rei Ferran II ordena a la Diputació que no faci els arrendaments, així com tampoc l'elecció de càrrecs de diputats i oïdors pel proper trienni, fins que arribi a Barcelona.

Madrid, 13 de juny de 1479

30 v

Lo Rey:

Venerables nobles, magnífichs e amats nostres. La voluntat e desig que nós tenim en lo redrez, repos, y be de aqueix nostre Principat, en lo qual y altres regnes d'Aragó per la divina clemencia naturalment e legitima havem novament succehit per mort del serenissimo Senyor Rey pare y Senyor nostre de immortal memoria, ha causat que nós, dexades totes altres coses, havem deliberat

anar a aqueix Principat e regnes, stimant que lo benefíci y repos de aquell sera millor procurat e fet en presencia nostra que altrament. E axi som en cami e dins breus dies serem en la ciutat de Çaragoça, com no entengam detenir nos en part alguna fins siam en aquella. E per ço en dies passats, stimant que una de les principals coses que han esser redressades en lo redres de aqueix Principat es lo General de aquell, vos pregam vosaltres no fesseu arrendament del dret de les generalitats, pus alguns altres anys hauia stat lo dit General sens esser arrendat; e aço per dignes respectes concernents lo be universal del dit Principat y encara de les generalitats de aquell. E per los mateixos y altres respectes, los quals no volem per ara comanar a la pluma, hauem pensat esser util cosa e convenient al servey nostre y be dels negocis que la elecció fahedora de deputats en lo juliol primer vinent sia differida fins a la presencia nostra si al temps de fer dita elecció no serem presents en aqueixa ciutat, car la dita prorrogació no pot danyar en cosa alguna sino molt aprofitar, majorment que altra vegada per respecte que no sguardava per ventura tant lo be publich es stada aquella differida. Per que us pregam e encarregam quant mes stretament podem que per servey nostre conformant vos ab aquesta nostra voluntat, prorrogueu la dita elecció fins a la presencia nostra, com dit

31 r

es, car cosa sera en que nos servireu, e molt conferint al be y repos de aqueix Principat. Data en Madrid a XIII de juny del any Mil CCCCLXXXVIII.

Dirigitur diputatis Cathaloniae.

*** Aquesta carta apareix en els apèndix del llibre de Vicens (número 21, pàgina 49).

ACA. Reial Cancelleria. Curiae Sigilli Secreti. Reg. 3605.

Document 13. Els diputats escriuen al rei per a sortir al pas de les crítiques rebudes pel fet de pagar-li el seu sou endarrerit a Bernat de Saportella, únic membre de la Diputació realista creada per Joan II després de que aquest i la seva família fugis de Barcelona per sumar-se a la causa del monarca a l'inici de la Guerra Civil. El diputats acusen a Destorrent d'estar darrera de les provocacions.

Barcelona, 16 de juny de 1479

47r (imatge 100)

S. R. M.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

De vostra mat. havem rebuda una letra contenen en efecte aquella esser informada nosaltres de peccunies del General contra forma del parlament de Tarragona voler pagar salary a mossen Bernat Çaportella, la donchs deputat ultra tres milia sous manant a nosaltres informassem vostra excellencia de la veritat, e que si pagat no havíem, sobresseguessem en pagar, trasus haguéssim haguda vostra resposta. E responent aquella stam no poch meravellats de la informacio contra veritat feta sempre humilment parlant a vostra altesa, car lo fet passa per la forma seguent. Vostra mat.

47v

no ignora com mossen Bernat Çaportella deputat al principi de les turbacions e conmocions de Cathalunya, stant per força en aquesta ciutat e havent a fer tot lo que volien los qui governaven en aquella temporada ab una galera den Tora sen ana ab molt perill de sa persona a Tarragona obedient, e fonch seguit e encalçat ab fustes de Barchinona fins a la dita ciutat de Tarragona, e anant li assats prop, e en vista hach exir a Tamarit. Arribat a Tarragona, essent la mat. del Senyor Rey pare vostre e vostra excellencia en Ceragoça en lo saore real consell fonch delliberat e per la prefata mat. manat, lo dit Çaportella continuas e regis son offici e fes cullir e culgues les generalitats en la forma acostumada, les quals sempre han servit al sou de la vostra gent darmes e sempre ha regit hi es stat per deputat hagut, e en ell resident la deputacio fins a la cort de Munço general celebrada en lany LXX hon elegi novells diputats a X de Maig. E per quant les peccunies del General e molt mes eren e foren vistes esser necessaries al sou de la dita gent darmes los dit mossen Bernat, deputat unich en aquell temps no poch esser pagat de son acostumat salary de deputat, e altres emoluments acostumats de dar a deputat exercint tal offici. E es ver senyor molt alt que apres sa venguda a Tarragona e passat molt temps, en un parlament fonch donat carrech als arrendadors li donassen tres milia sous. Vist que en altres coses havien mester per al sou les dites peccunies e axy lo dit mossen Bernat fonch pagat de aquell parlament anant ab los tres milia sous pero en les apoques hi albarans de revuda (salvanes) dret e se ha salvat dret en la resta e feta la novella Deputació a Munçoi e cobrades les mes terres de Cathalunya excepta Barchinona que encara no era reduida devant los diputats elets a Munço demada complida paga de son salary, e los lavors diputats, ab consell de micer Bardaxi e micer Riquer, assessors llurs hagueren per clar havia esser pagat integrament com a deputat de son salary fins aquell parlament que fonch lo segon, o terç de Tarragona, e que ates nols constava plenament e la delliberacio de aquell parlament se aturaven maior delliberacio, e axy lo dit mossen Bnt. Çaportella en aquelles hores fonch pagat donant li empaga ab carta de gracia lo loch de la Sayda, prop de Balaguer, e en vista de Balaguer, lo qual loch es del General e de pochha rebuda, e era en mans de hu de Balaguer lo qual loch te per quatorze milia sous podent lo cobrar per aquell preu lo General. E reduida Barchinona, e passades totes aquestes temporades havents se pagats molt contractes fet per sou en lo fet de Perpinya, e encara de Salas, e de mossen Mudarra e sa companya

48r

lo dit mossen Bernat creehent haver hi disposicio per esser pagat del que li restava a rebre es vengu a nosaltres pregant e instant nos li pagassem son integre salary e cobrassem lo dit loch de que ell havia poch fruyt. Dient e affermant que ell havia servit tot aquell temps e ab gran treball e perill de sa persona e que no se ere trobat en aquell parlament e que en lo que havia rebut dels tres milia sous havia feta sa salvetat e que per son salary li ere donat ab capitol de cort setze sous e mig tot dia e los emoluments acostumats dar a deputat per observancia de la practica de la casa que han tal disposicio de parlament hi fos no li podien haver levat ni podien levar sou integre salary com lo senyor rey de gloriosa memoria pare vostra los parlaments tots de la cort general de Munço lo hagen

hagut per ver deputat e lo poder residir en ell tot obedient, e axi fugit dels inimichs e anat a la prefata magestat, concloent lo pagassem. Hom nosaltres senyor molt alt, hoydes e vistes totes aquestes coses, les apoques e pagaments ab salvetat e delliberacio feta per los predecessors deputats e Leyda, e Cervera ab consell de llurs advocats haguts nostres advocats, e altres en consellar nos en aço apres mols consells, seguint aquells, deliberam lo dit mossen Bernat de tot son temps esser pagat que servit havia administrat e regit lo dit offici com a deputat fins al any LXX a X de maig, mes a nostra delliberacio e consell hagut en escrits segons lorde de la casa e sentints se aquestes coses per alguns de la casa de la ciutat, no havent a record les excessives e grans despesses que a causa llur e dans insoportables en aquells temps son stats a la dita casa e General que passen ultra docentes milia liures atant dany com vostra excellencia sab donaren nos sentiment del fet de mossen Bernat dient nos ho dos dels consellers qui foren ab nosaltres e que mirassem aquests affers, e ells hoyts e la congoxa quen mostravem, nosaltres molt digestament, e ab repos tornam reveure tot lo dit negoci. E jat sia haguessem lo mateix consell de justicia lo dit mossen Bernat deure esser pagat encara nos som aturats que fins aci cautela de sou pagament ab tot ja era manada e spatxa no li havem volguda fer liurar axi senyor molt alt passa la veritat de aquest fet e conste per actes, e certament 'Senyor molt excellent' si tant se hagues gordat en la temporada passada en exaurir e despendre les tantes quantitats com se son despesses, e al desservey de la mat. del Senyor Rey de gloriosa memoria e vostra, e destruccio del Principat e General hi haguera altra forma de servir vostra gran altesa e tornar a la real corona les terres perdudes e fer sforç contra los inimichs

48v (imatge 103)

deus dia loat de tot qui ho ha permes. Senyor nosaltres en quant podem e nostre regir, e administrar miram, e havem mirat lo que es servey de Deu principalment, e apres vostre e be de aquest Principat. Es ver que molts volen veure en nosaltres lo qui primerament recordant se del passat no vehen ni miren en si mateix. E no pus senyor molt alt de aquesta materia sino que fem certa vostra gran excellencia la veritat passa segons demund scrivim. La qual man a nosaltres lo que placent li sia, sperants ab grandissima voluntat la felicissima venguda vostra. Escrita en Barsalona a XVI dies del mes de juny any mil CCCCLXXVIII.

D. V. R. M.

Humyls vassalls etc. los deputats del General etc. residents en Barchinona.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16.

Document 14. Els diputats escriuen al vicecanciller del rei Alfonso de La Cavalleria per informar-lo com el portaveu del governador els ha ordenat que li facin entrega a Jaume Destorrent de les provisiones reials sobre els censals nous que Benaula havia portat de la Cort. Li demanen que no es prengui cap decisió fins que puguin enviar un diputat i demostrar que les acusacions rebudes son falses.

Barcelona, 16 de juny de 1479

42r (imatge 90)

Al magnifich mossen e molt savy micer Alfonso de la Cavallaria, vicecanciller del Senyor Rey en lo regne de Aragó.

Molt magnifich e molt savy mossen, huy que comptavem quinze del present lo portant veus de general governador en aquest Principat nos trames a dir per son assessor que li donassem totes les letres e actes que en Miquel Benaula havia portats de la majestat del senyor rey sobre la materia dels censals nous que de aço tenia manament

42v

del senyor rey qui volia per son governador fossen gordades emeses en poder de micer Torrent, conseller en cap de aquesta ciutat. A nit passada lo dit Governador trames a dir al venerable Pere Joan de Lobera, nostre condeputat eclesiastich, que ly mana res nosaltres fins vuy a mig dia dassem dites letres e actes que tinguessem, e encara que si en los registres de aquesta casa hi havia res continuat qui fes contra dits censals nous quen fos cas de manera que res noy paragues. Aquestes son coses de gran novitat e ab humil e subierta reverencia de la mat. del senyor rey perlant molt deviants a les leys libertats e capitols de cort de aquesta casa a tant servey de la magestat real fets de aquest seu Principat benefici e repos may tals commacions em ordes de voler procehir contra aquesta casa ferem vists mostren be ab si les sinistres e males e males informacions fetes al senyor rey per los consellers de aquesta ciutat, e a que tals provisions axy derogants ab la honor ques pertany com dit es a les leys e libertats de aquesta casa sien procehides de la cort de la mat. prefata, e entant deservey de aquella e dany de aquest General com la excelencia sua haia acostumat en semblants actes molt virtuosament mirar. No podem creure tals provisions e letres per los qui saben les leys e libertats de aquesta casa e que cumple al servey de la majestat prefata com sou vos molt magnifich, e altres sien stades concellades que ab sinistres informacions e falses haveu procurat fer revocar sens esser nosaltres hoyts qui per nostres officis representam los tres staments de aquest Principat. Les provisions que a tant servey, seu, conservacio, e augment de aquest General eren stades per lo Senyor Rey sactament e be atorgades. Cosa es molt fort e de mal eximpli los qui han destruit aquest General, e per foragitar son rey e senyor e destruir aquest Principat carregants sobre aquesta casa e cativant ultra passades docentes milia liures despeses de comptant de dit General qui eren en la Taula, encara passades trecentes mylia liures en censals nous. Trobar axi que ab simulades colors devant lo senyor rey los favorexen e defensen per acabar de destruir aquesta casa. En cert mossen ab molta congoxa e passio havem dir lo que diem a vos qui sou persona de tanta virtut e instruida plenament de aquestes materies per que vos hi sou ja trobat vinint la majestat del Senyor rey de gloriosa recordacio, e sabeu quant comprenem, e no podem creure en aço haiau res sabut per que us vehem persona arreglada en consellar al senyor rey. Lo que cumple al seu servey e al repos de sos regnes. Nosaltres stam en delliberacio

43r

vista aquesta gran novitat axi ab falses informacions impetrada de trametre a la majestat reial un diputat per que la excellencia sua per aquell, o altre persona em promptam trametedora. Ulte que per les letres ne fem a sa excellencia sia vista la veritat a gran reprehencio, conclusio e vergonya dels que aquella hauran aconsellada. Confiam de la majestat sua auy procehira com se pertany de

un tant virtuosissimo rey e senyor. Pregam vos perço quant mes affectadament podem per aquella confiança que de vostra virtut tenim per la amor nostra vist quant cumple al servey del senyor rey vullau pendre treball de conferir de aquestes coses ab sua excellencia e o en son loch aconsellar aquella en aquest negoci segons virtuosament de vos confiam al servey seu e be de aquest Principat de manera que en aquest fet sia sobresegut e lo procehit contra aquesta casa torn en lo punt que stava ans de tal nova provisio per esser stada axy impetrada stuciosament e ab contraries informacions derogants les leys e capitols de aquesta casa, e primer seam hoyts devant da magestat e lavors comdepne los qui hauran culpa, que nosaltres darem raho a Deu e la sua excellencia real de la administracio de nostre officii la ques pertany e de tot lo que havem fet. E al present nons ocorre sino quens rescrivau lo que plasant vos sia. Dada en Barchinona a XVI dies del mes de juny any mil CCCC LXXVIII.

Los diputats, etc. a vostra honor apperellats

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16.

Document 15. El diputats escriuen al rei sobre l'últimatum rebut perquè facin entrega de les provisions sobre els censals nous al conseller en cap, Jaume Destorrent. Els diputats es defensen afirmant que ells només compleixen amb les seves obligacions.

Barcelona, 16 de juny de 1479

44r (imatge 94)

S.R.M.

Serenissimo e excellentissimo Senyor.

Sabut havem e sentit que lo governador de Cathalunya te letra de vostra mat. ab la qual se diu li es manat faça donar a nosaltres e metre en sa ma los actes de una presentacio de letra que vengut Miquel Benaula de vostra altesa portava als consellers ab lo qual era provehit e manat en los censals nous fos sobresegut en tota novitat vostra excellencia se trobas presencialment en aquesta ciutat. Car la donchs present per aquella e per la cort hi sera provehit e que los dits actes e letra e encara altres letres als altres officials dirigides per fer cessar tota novitat hagudes e cobrades per lo governador metes e posas en ma de micer Jacme Destorrent conseller en cap de aquesta ciutat de que senyor molt alt stam ab no poca congoxa e maravella de tal letra e manament.

Car per cessar novitats evidentment cominades contra nosaltres de execucions e altres actes que certament se foren fets segons la demostracio que sen feye per dita raho trametem lo dit Benaula portant sen traslat de semblants letres. Ja la magestat del senyor Rey de gloriosa memoria essent en Arago e apres a Tortosa havia trameses

44v (imatge 95)

per aportar tota manera de novitats scandels que certamen se foren seguits si axi no fos stat provehit e no solament en aquesta materia mas en totes altres materies de gracies la prefata majestat per sobreseure execucions entre los obedients e altres ha scrit e provehit cessassen cosis que la delliberacio ab la cort fos feta com se feren tals pagaments e dites provisions moltes ab signatura e visura de conceller, viceconceller, o regent, e en aquest fet remetent ho vostra altesa a micer Alfonso de la Cavalleria e micer Jaume de Aguilar atorga los dits semblants letres al dit Miquel Benaula per nosaltres trames. Si per levar la oportunitat de inconvenients se son presentades era en altre temps consemblants de la prefata mat. de gloriosa memoria. Perque inferir de aço tant perclar e demostracio que han volgur fer e esser en preiudici de vostra real potestat. Car encara ques digue que fins que per vostra altesa, e per la cort hi sia provehit no es acte puixe periudicar en res a vostra real presencia com les coses grans e concernents lestat vostre e de tot lo Principat com es aquesta sempre la excellencia dels precessors vostres de gloriosa memoria hagen fetes, e acostumades de fer com es degut, e pertanyents a la real majestat ab lo promens e maiors de son regne que son los tres staments de la cort ab lo consentiment dels quals vostre mat. segons los passats provereixen, e han acostumat provehir al tranquille stat de aquest vostre Principat e la materia es tant clara a vostra excellencia per que tot ho ha vist e sabque axi vostra magestat ho ha metre en repos la qual tots unyversalment desijam. E senyor molt alt no podem creure tal manar a provisio de certa sciencia provehir de vostra altesa mas per sinistres informacions com tal presentacio ne actes no hagen portat scandal algu ni novitat ni menys perjudici a vostra altesa e segons vos es stat scrit no ha feta presentacio en la manera que han informada vostra excellencia. Per que humilment supplicam aquella provehir e manar que tals actes e provisions per aquella via e forma en deffavor de aquesta casa nos faren com sempre ab humil e deguda subiercio perlant no sien acompanyades ab los termens de justicia e segons les leys e constitucions de la patria maiorment mentre tals actes en ma de consellers qui son stats principals instadors en aquesta materia. Nosaltres en aquesta casa qui no es composta sino al servey vostre e de la corona speram vostra altesa provehira en tal manera sobre aço que tal manar e provisions no seran meses en execucio com lo contrary seria gran novitat e gran desservey de vostra altesa la qual ha esser principal protector e deffenedor de aquesta casa

45r (imatge 96)

e axi senyor vos ne supplicam. E la santissima trinitat vulla conservar vostra alteza en tota prosperitat e dirigir vostra felicissima e presta venguda com tots desyjam. Ffeta en Barchinona a XVI de juny any mil CCCCLXXVIII.

D. V. R. Mat.

Humils vassalls etc. los deputats residents en Barchinona.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16.

Document 16. Els diputats informen al rei que el governador els hi ha donat un terme de menys de sis hores per entregar les provisions dels censals 'cosa no vista ne hoyda'. Contraposen la seva discreció a la actitud beligerant del conseller en cap. També defensen la seva gestió per servei al rei, la institució i el Principat i li recorden al monarca que els seus càrrecs no són hereditaris.

Barcelona, 16 de juny de 1479

45v (imatge 97)

S. R. M.

Molt alt e molt excellent Senyor

Après haver escrit a vostra alteza sobre la materia que sentiem per manament e ordinacio de vostra excellencia, lo governador hauria afer en haver aquells actes de que per part de la ciutat se fa tanta demostracio esser preiudicials a vostra majestat en tal forma de scriure e que aquells vinguessen a ma de micer Torrent. Lo dit governador ha fet hun manament a nosaltres dins terminy molt curt que no contenia sis hores 'cosa no vista ne hoyda' e menys practicada contra deputats

46r

e orde e prerogatives de la dita casa que li donassem los dits actes. De que senyor los hoynts e sabents tal acte han aço a una gran novitat e maiorment senyor molt alt segons ja vos havem informat, e scrit de aço que les letres de vostra alteza portades per Benaula trames per nosaltres a aquella son consemblants a altres letres per la magestat del senyor rey de gloriosa memoria closes e patents fetes en aquesta negociacio, e ab consell atorgades e signades per canceller, vicecanceller, e regent e aquestes derrereres e manades per vostra alteza son closes totes, e axi closes presentada una a consellers, e altre al veguer de aquestes los registres son aqui en vostra cort, e acte algu no se ha fet sino del sobre scrit e presentant les lo notari no ha pogut fer altre acte ne ha fet altre acte sino de la presentació de la letra closa nomenant e continuant lo sols sobrescrit: micer Torrent conseller en cap ia te la dita letre la qual li fonch dada closa e lo veguer la a ell tramesa quin efecte porta de manar a nosaltres e manar no donem aquelles com ja sien stades en la forma predita degudament presentades. Certament senyor aquest perlar e remor abolir se etolre tals letres sempre humilment perlant als qui han volgut fer tant gran punit e demostracio es de poca importancia, e efecte, e de menys fruyt car per tal scriure vostra real mat. ni menys per tal presentacio no pot pendre preiudici, o lesio alguns ans tal scriure hon fossen letres patents e descloses es conservar la prehemencia real en fer cessar inconvenients qui eren preparats e novitats empero aquestes coses vostra excellencia millor les veura, e presencialment sabra e trobara durants les turbacions e inobediencies quins ne quals actes preiudicials a la real corona se son fets nomenadament contra lo senyor rey pare vostre de gloriosa memoria e contra vostra alteza. Los registres libres e contractes per aço fets son en esser, e en la casa de la Deputació, e en la casa de la ciutat, e en ma de molts notaris, e aquells faran e fan testimony de tot e seria digna cosa fossen haguts e vists e aqui se veurian los titols de tals censals. Lacte senyor molt alt, o carta de la presentacio de les letres closes ja en una letra nostra per dar raho a vostra alteza en quin dia la presentacio fonch feta e sens scandal es trameza a vostra alta excellencia, e aci quil ha pres es hun nothary appellat Joan Bassa, jurat den Solsona, scriva rial del qual tota via se pot haver sens serimonia alguna. A donchs senyor planeus mirar totes aquestes coses, e a sinistres informacions de algunes gents aquesta casa ni nosaltres no haiam desfavors com principalment aquesta casa sia feta al servey vostre, e a bon repos

46v

stat de la corona real e de tot aquest Principat. E sia merce vostra manar al governador sia sobresegut en totes aquestes coses e sien tornades en la punt en que staven en lo que innovat sies de manera que sia satisfet al servey de vostra alteza, e al be de aquest Principat e no vulla vostra merce nosaltres e aquesta vostra casa siam axi maltractats per procurar lo be e servey de vostra excellencia e de aquest General fet al servey vostre del qual vos senyor deveu esser protector e defensor. A nosaltres senyor, nous hi mou passio alguna que de aquest General no havem eretar, mou nos senyor lo zel de vostra servey e be de aquest vostre Principat. E prosper nostre senyor deu vostra real stat per larguesa de benaventurada vida. Scrita en Barchinona a XVI dies del mes de juny any mil CCCC LXXVIII.

D. V. R. M.

Humils vassalls etc. residents en Barchinona, etc.

ACA. Generalitat, Sèrie V, 16.

Document 17. Abans de finalitzar el trienni els diputats envien al seu companya Mateu de Montcada a reunir-se amb el rei. En les seves instruccions es repassen els principals assumptes relacionats amb la Diputació com són els dels censals nous, l'enfrontament amb el Consell de Cent el dia de Sant Jordi per les provisions del rei o el sou pagat a Bernat de Saportella.

Barcelona, 28 de juny de 1479

49r (imatge 104)

Memorial fet per los venerables e magnífichs senyors los diputats e hoydors de comptes del General de Cathalunya residents en Barchinona al molt noble don Matheu de Moncada, condeputat llur, qui de present va a la magestat del senyor rey del que per part de llur consistory los ha paregut dege explicar eser quant adeu placia sia ab la excellencia del dit Senyor.

E primerament junt lo dit Matheu ab la prefata magestat, besades les reals mans de aquella per part dels dits condeputats seus e hoydors de comptes recomenara humilment aquells e merce de la sua alteza.

E exquisida ora oportuna de poder parlar ab la magestat prefata explicara aquella que la excellencia sua se deu be recordar com apres la mat. del senyor rey de gloriosa memoria pare de la altaesa sua passat de aquesta vida los dits deputats e oydors trameteren a la excellencia sua en Miquel Benaula notari ab largues instruccions e plenament informat de totes aquelles coses de les quals havia paregut als dits deputats la excellencia sua devia esser certificada. E primerament de les coses esser stamente del General de aquest seu Principat. Lo qual a tant servey de la corona real e benefici del dit Principat es stat fundat manifestans a la altaesa sua tot lo esser stament del dit General axi dels censals vells carregats ans de les turbacions del present Principat en temps degut e pertinent, e per augmentacio de la corona real de Arago e deffensio del dit Principat, e de totes les manleutes les quals son fetes sobre los drets del dit General axy per los parlaments de Tarragona, de Cervera, de Montblanch, de Leyda e per la cort de Munço celebrats per la mat. del dit senyor rey de gloriosa recordacio, e per la excellencia sua, e aço per recuperar e tornar

49v

obediencia sua la ciutat de Barchinona e altres parts del present Principat inobedients a la corona real. E com reduida la dita ciutat de Barsalona a la real obediencia e expellits los que tiranicament la detenien fou trobat los quis dehien deputats del dit General residents en lo dit temps de inobediencia dins la dita ciutat havyen carregat de tants grans credits lo dit General que passaren les manleutes fetes per expellir e foragitar la real persona sua del dit Principat ensus de docents cinquanta milia liures de les quals crearen diversos censals afors molt desrahonables cativant lo dit General e posant aquell en total destruccio. Mesanant lo dit Benaula certifica la altaesa sua de les manleutes fetes apres de la reduccio de Barchinona per virtut de diversos actes de cort axi per los fets de Rossello, deffensio de Ampurda, pagament de Mudarra, e altes diverses quantitats de sou. E com los deputats presents han treballat de totes llurs forces enlestir lo dit General, e han portat aquell en la liquidacio, e bon punt en lo qual huy sta pagants totes les demuntades manleutes fetes per dits parlaments e corts, e havent comensat pagar les pensions dels censals vells iuxta les facultats del dit General. Lexant la solucio dels quis dien censals nous a la determinacio de la magestat real, e de la cort en la qual la materia dels dits nous censals se era tant agitada, e apuntada. E que no sol aquestes coses tenia carrech lo dit Benaula explicar a la sua excellencia particularment, ans encara axi de monedes com altres moltes, havents sguart al servey de la altaesa sua e be del dit seu Principat, les quals coses per la excellencia sua vistes segons les respostes que als dits deputats per lo dit Benaula migensant letres e instruccions la magestat sua ha fetes ha mostrant tenir a gran servey haver les axy perticularment e distinta sabudes e provehi en aquelles segons cumple al servey de la sua real corona e beneficci de aquest seu Principat e General. Manant sobreseure en totes coses qui contra lo dit General fahessen fins la sua real excellencia personalment fos constituïda en aquest seu Principat hon aquelles coses, altres necessaries de redreç, foren degudament ab la cort de aquest Principat hon eren tant examinades degudament compostes, e sobre aço, e altres coses havent sguart al servey seu e be del dit Principat la excellencia sua com rey e senyor virtuosissim amant la unitat e beneficci del dit Principat e General de aquell manan esser expedites santes e justes letres, e reals provisions trameses per lo dit Benaula als dits deputats .

Es se seguit que apres la venguda del dit Benaula, e portades

50r (imatge 106)

les dites letres e reals provisions la real mat. del dit senyor rey seria stada informada sinistrament per los consellers de aquesta ciutat qui son los deffensors de aquests censals nous, com lo dia de la festa del glorios Sant Jordi, los dits deputats los presentaren les reals letres e provisions sobres los aiusts dels censalistes nous contenents sobresehiment en llurs conminacions de reclams e que aquesta presentacio se feu molt incompstament. Lo que ere occasio de grans inconvenients e dans colorant ab demostracio de insurgir ne desservey a la altaesa sua. La voluntat tenen dits consellers favorir e ajudar dits censals e manleutes mostrants se molt obedients en obtemperar los reals manaments en dites letres contenguts. E que per aquesta forma de scriure de dits consellers, e encara per esser stat dit a la altaesa sua en enlestir, e aclarir les coses del dit General no esser hi necessaria la intervencio periudicial a la prehehinencia de la corona real. Per aquests motius la excellencia sua havia scrit e manades letres al portant veus de general governador en lo present Principat cobras dels dits deputats totes les dites letres, e minutes de aquelles e encara abolis dels registres e llibres de la casa de la Deputacio totes scriptures qui faessen per la dita materia dels censals nous segons per lo dit governador los fou dit, e que dites provisions e letres vinguessen en ma de micer Torrent conseller en cap de la dita ciutat. E sobre aço dira lo dit noble don Matheu a la magesta prefata que sabudes per los dits deputats aquestes coses restaren de aquelles molt admirats e congoxats per esser stades escrites, e dites, a la excellencia sua axy sinistrament, e plant ab la humil reverencia de vassalls ques pertany devant sa mat. contra tota veritat, e en perjudici de les leys e libertats de aquest seu Principat. Les quals la altaesa sua ha acostumades inviolablement observar. E primerament quant es en la presentacio de dites letres aquella no fou feta en dit dia de Sant Jordi ne ab insult algu, ans molt quietament e graciosa a XXII de abril, stants los dits consellers en la casa de la ciutat, e foren iustament moguts los dits deputats lo dit temps en fer dites presentacions les quals dies havia havien dilatades fer, e aço per tant com hagueren avis cert que dits crehedors se devien tornar aiustar e cominar de les execucions que contra dit General diverses vegades apres que la mat. del senyor rey fou passada de aquesta vida havien attemptades e cominat fer prou desordonadament, e incompsta ab paraules dignes de real reprehensio, es vist aço per los dits deputats, fou feta fer dita representacio pertinentment e ab bon fi, e que aquest fet los dits deputats vehents que per zelar lo servey del dit senyor rey e lo beneficci e repos del dit General havien fet tant degudament e reposada tots llurs actes los paria cosa molt fort que los dits consellers ab sinistres informacions haguessen a suplicar de res la altaesa sua e dolien molt que aquests mals censals los quals dien en llurs actes, contractes, e vendes, los capitols de aquells que per foragitar, e expellir lo rey don Joan e tota

50v

sa posteritat son venuts, e smerçat, e encara los quals son stats mesos en lo dit General, part en diners, part en missatgeries fetes en França, Anglaterra, Provehença, Burgunya e altres parts per convocar tirans, e eufirzos draps, sotils, galotxes, fils de balesta, pilotes, draps de çeda son de gent de armes innimira e salaris de inabils ministres deguts tals e tant mals censals e a tant mal fi sinercorts e qui han destruit tot aques Principat tropen persones algunes qui ab diverses maneres los favoresquen atant desservey de la excellencia sua e mal exemplar de sos vassalls, e dan del General.

E quant es en laltre cap que sens cort aquestes materies la excellencia sua pot fer stem admirats dits deputats de tals informacions a la excellencia sua fetes axy poch satisfents al servey de la sua altaesa e a la observança de les constitucions e libertas de aquest seu Principat. Com sia clara cosa aquesta materia dels dits censals fin aci esser stada meneiada en la cort e en aquella per novenes diverses vista e apuntada, e es certa cosa que de tals coses la mat. ab lo prohombres de sos regnes ço es ab los tres staments de aquells les acostuma e de compondra e quietament reposar, e aclarir, e aço es lo servey complit seu e repos de sos vassalls, e observança de llurs leys e libertats. Dira lo dit don Matheu que per diversos correus sobre aço los dits deputats han scrit a la altaesa sua de tota la veritat la qual es aquesta. Confien de la gran excellencia sua que com a rey e senyor prudentissimo hi haura

degudament provehit e sino es encara feta dita provisio lo dit don Matheu supplicara la altesa sua sia merce sua fer dita provisio tornant a loch totes coses invocades per causa de les dites sinistres informacions segons cumple al servey seu, be e repos de aquest seu Principat.

Item, mes lo dit don Matheu dira al dit senyor rey com de la excellencia sua havien en los dies prop passats rebudes dues letres, ab la una de les quals la mat. sua los dehia que per servey de aquella e be del dit General los encarregava e manava no arrendassen los drets del General. L'altra que com la altesa sua hagues sabut que mossen Bernat Çaportella, cavaller, demanas lo compliment del salary de deputat del temps que ho ere stat e en lo parlament de Tarragona fos disposat ell haver tant solament tres milia sous que lo dit senyoor rey manava informassem la mat. sua del ver e que en lo mig no pagassem lo dit mossen Bernat Çaportella fins haguessem altra manament. A les quals letres los dits deputats han respost largament al dit senyor rey axy sobre la meteria de dits

51r

dits arrendaments los quals per capitols de corts per los dits deputats sollempnament iurats trobans esser utilitat del dit General no podrem scusar com encara sobre lo que se ere deliberat en la demanda del dit mossen Çaportella degudament, e a consell dels advocats de la casa e altres, e encara per que si la mat. sua mes stensament ho volra veura lo dit don Matheu li oferra fer mostrar a la altesa sua los actes fets per los deputats tant pertinentment e justa sobre la solucio faedora al dit mossen Çaportella los quals actes en Miquel Benaula, notary, sen porta ab altres actes de la dita causa.

E mes lo dit don Matheu donara si necessary sera a la mat. prefata complida raho a la excellencia del dit senyor de totes les coses en lo temps del trienny dels dits deputats e hoydors per que la magestat sua vege la veritat de tot e aquant servey seu e be de aquest Principat los dits deputats e hoydors han regit e governat llur offici e que de tots llurs actes ne daran a deus e a la excelencia del dit senyor la rahou ques pertany apartants se com es degut de totes passions, e stucioses informacions car lo que a la excellencia sua es dit per part dels dits deputats mostraran esser ver que devant qualsevol persones e que negu nols ne fara vergonya, e haura a gracia a sa majestat que si algu, o alguns la han informada de res que hage sguard al contrary de llur honor o del jurament que prestar han los faça venir devant la altesa sua per que devant aquella sia vista la malicia e passio quils mou a tals sinistres informacions. Dient que tota la passio e pensament dels dits deputats es que lo servey de la magestat sua sia fet e lo Principat sia augmentat, e en pau e tranquil e repos regit e governat.

Item, mes lo dit noble don Matheu regraciara a la mat. prefata les letres li ha plagut a sunpropi dels dits deputats atorgar per a la princessa de Viana e veguer del vezcomdat de Castellbo per lo barreiamet fet per Machicot e gens del dit vezcomdat de la dita vila de Artesa. Les quals letres son stades trameses a la dita princesa e per que fins aci dites coses robades no se haguda raho suplicara a la magestat prefata vulla provehir en aço de manera que los dits homens de Artesa cobren ço que tant iniustament los es stat levat.

51v (imatge 109)

Item, lo dit noble don Matheu dira a la mat. prefata com novament mossen Mudarra e gents sues hauria corregut (ESPAI EN BLANC) qui es del bisbe de Urgell, e hauria sen portats LXXX caps de bestiar, les quals no ha volgut fer restituir ans diu ha viure sobre la pats pus no li es dat sou per suplicara a sa excellencia hi vulla provehir de manera aquest mal feytor sia castigat segons vol lo capitol de cort a causa sua fet en la ciutat de Balaguer.

Item, mes dira a la excellencia del dit senyor com novament mossen Pedro Dausa hauria presos en la Vall Daran a mossen Benito Marco, e a son fill e se fan molts mals en aquella vall per lo de una part e altra, lo que redunde en gran desservey de la altesa sua e dan de aquelles terres de aquest seu Principat per que supplicara a la sua altesa hi provehesca com cumple al servey seu be e repos de aquest Principat.

En totes les altres coses predites havent sguart al dit General e casa de la Deputació lo dit noble don Matheu ne dara complida raho que de la senyoria sua se confia. E per informacio del que al dit don Matheu occorrera, e en dites negociacions, e altres del dit General los dits deputats manen anar ab lo dit don Matheu en Miquel Benaula, notari jurat de la casa de la Deputacio qui es plenament de tot informat e dell se pora haver los actes e informacions necessaries per als negocis que occorreran.

Foren expedites les presents en Barchinona a XXVIII de juny any Mil CCCCLXXVIII. P. Jo. de Lobera.

ACA. Generalitat. Sèrie V. Reg. 16.

Document 18. Els nous diputats i oïdors escollits pel trienni 1479-1482 escriuen a Ferran II per anunciar-li la seva elecció. Li demanen la seva presència al Principat per iniciar, el més aviat possible, el redreç de la institució.

Barcelona, 7 d'agost de 1479

16 v

S.R.M

Serenisimo e virtuossimo Senyor:

A nostre senyor deu es stat plasant nosaltres esser stats elegits en diputats del General de aquest vostre principat de Cathalunya per lo Trieny corrent segons la majestat vostre es ja stada certificada per los precessros nostres lo dit offici la qual pot esser certa etals ab servent coratge nos exhibim e offerim a la altesa vostre que per nostre poder treballarem en haver nos en lo exercici e us del dit nostre offici que succehira a lahor de nostre senyor deu servey de la majestat vostre e benefici de aquest vostre principat supplicam a aquella ab

17 r

Quant més afecció podem sia merce suar abans de retornar sen en los Regnes de Castella li placia declinar en lo dit Principat per la venguda de la qual se spera total redreç augment repos e tranquillitat de aquell e nostre senyor deus exalçe e prospere vostre reial stat. De Barchinona a VII dies del mes de agost del any de la nativitat de nostre senyor Mil CCCC LXXVIII.

D.V.E. Mt.

Humyls vassalls.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-707.

Document 19. La Diputació escriu al rei per a comunicar-li després d'estudiar les seves demandes amb els seus assessors no pensen pagar cap de les quantitats reclamades per aquest. Ajornan qualsevol ajuda a la celebració de Corts.

Barcelona, 11 d'octubre de 1479

44 v

S.R.M.

Molt alt e molt excelent Senyor:

Una letra patent de la magestat vostra nos fonch presentada tres dies ha per mossen Johan de Argenton, Regent la Datha general, mirer ffrancesch maler, advocat, e Miquel Rodes, procurador fiscal. La qual contenya en efeccte pagassem a la magestat vostra o a son procurador Cent seixanta tres milia sisentes seixanta cinc liures a vostra excelencia degudes per pensio de censals per los lavors deputats e consell venut, e encarregat en virtut de comissio feta per la Cort de Lleida e de aquy anant quistam any nou milia LXXXXII liures deu sots de pensio notificant-nos si no ho feyem seria per vostra altesa provehit a execucio segons volen e disponen les constitucions fetes sobre los censals de la qual cosa certament haviem haguda molta congxa per quant com molt desijosos servir e complaure la majestat vostre de tot lo que a nosaltres fos possible. Empero per esser aquesta cosa tant greu e contenir tot (lessor) de aquest vostre principat e casa de general, havem volgut ab nostres advocats, e altres homens de sciencia veure, e be examinar, si nosaltres per lo offici que de present senyor erem de justicia tenguts al que per vostra altesa ere demanat, e a nosaltres manat. E vists tot los artes que per vostra altesa eren allegats, e altres que feyen en deffencio del dit general, en lo que havem pogut comprendre e a nosaltres es stat aconsellat no podem per alguna via nens es possible fer lo que per vostra altesa es manat per quant la letra per vostra altesa tramesa es signada per vostra ex. e no per Cano vostre o V[...], e per conseguent es contra constitucions les quals vostra altesa per sa acostumada clemencia, e justicia ha continuament servats e guardats, e manats servir e guardar, e com certs si la majestat vostra hagues hagut de dites constitucions e usatges record no haguere volgut dita letra, o previsio trametra en perivhi de aquells, e a hon fos per ells signada nons par ab humyl e subverta Reverencia parlant de la majestat vostra hagues

45 r

loch per que es vist esser cosa be notoria que la letra la qual fonch tramesa per la Cort de Leyda repentinament e sens sabuda ne voluntat de la majestat del Senyor Rey vostre pare lavors benaventuradament regnant la qual es stada perdins de tot aquest vostre principat no contenya ne dava tal potestat al lavors deputats que poguessen fer donatiu, e menys obligations com tal solament se puixen fer per la dita Cort ab voluntat [...] e deret de la majestat vostre, e per ço nosaltres en lo instròit de nostres officis segons es disposi per capitols de Corts prestam sagramente e homenage que no pagarem quantitats algunes, mesanant dites ordenances sens manament de Cort, per qualsevol necessitat que ocorregues, quant senol gran que fos en cas, ques tractas de restauracio, o perdicio del principat, e certament senyor, no seria servei de vostra majestat, ans grandissim de servey, que volgues afirmar los dits lavors diputats e consell tenguessen tal potestat, car haura per semblant aprovar vostra altesa molts altres artes, mals per ells fets los quals la majestat del Senyor Rey vostre pare e vostre en les Cortes de Montço, e altres parts ha continuament inpronatts. Mesanant senyor segons son informats la majestat del Senyor Rey pare vostre vist quants mals se eren subreguits en aquell seu e vostre principat per causa de la capitulacio de Vilafranca quant aquesta vostra ciutat de Barchinona se reduy a la clemencia e fidelitat sua volgue aquella cassar e avillar e haver per no feta be informat del capitol tocant al servei e donatiu a la majestat vostre havent considerat a les cosses dessus dites, e a la destruccio e perdicio del dit vostre principat. E apres vostra excelencia vengut de la gloriosa victoria hauria haguda dels enemichs socorrent e deliurant del siti de Perpinya al Senyor Rey para seu en la present Ciutat, axi com confirma tots los altres usatges, constitucions, e privilegis axi per semblant

45 v

confirma a dita capitulacio e renuncia al dit servei o donatiu. E certament Senyor, de aço tots havem stat amb molta admiracio, e congxa, e tota la gent de aquest vostra principat esta molt congsoisada de aquest fet, car tendrien lo general per perdut, quu es Lo servey vostre, e deffensio de aquest vostre principat, e daltre part staryen sens sperança alguna de haver redreç, e repos en les diferencies de aquell. A vostre altesa senyor redressat dit principat, e constituhint lo en pau e repos axi com som certs per sa gran clemencia, e voluntat, e haguera fet si nostra ventura hagues per mes hagues pogut un poch mes aturar no pot fallir que la terra no faça tot aquell maior servey, que possible hi sera, e ab gran amor e devocio, e vuitat de tot lo principat, e sera fet en la manera pertinent e acostumada. E per ço senyor suplicam a la majestat vostre per sa clemencia e merce no vulla a present aquestes coses moure, quy metrien tot lo dit vostre principat en grandissima stretura e congoixa els traura de tota sperança de repos lo qual a present sperem e fermament confiem ab la benaventurada tornada de vostra majestat. La qual nostre Senyor benaventuradament conservi en tota prosperitat e gloria e man a nosaltres lo que placent sia. De Barchinona a XI del mes e octubre del any Mil CCCCLXXXVIII.

D.V.E. S.

Humils vassalls...

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-707.

Document 20. Memorial de la Diputació que el seu ambaixador Miquel Benaula s'emporta a la Cort. En ell es repasen diversos assumptes relacionats amb l'estat de la institució.

Barcelona, 2 de desembre de 1479

56r (imatge 118)

Memorial o instruccions fetes per lo reverendissimoo e magnífichs senyors los diputats del General del Principat de Cathalunya residents en Barchinona al honrat e discret en Miquel Benaula, notari e ministre de la casa de la Deputació del dit General del que per ells te de fer com a deus placia sia ab la mat. del Senyor Rey.

E primerament, junts lo dit Benaula en cort del dit S. apres de haver ly besada la ma, e feta reverenci a la mat. sua recomenara lo dit General de Cathalunya e los dits diputats representants aquell en gran e merce de la altesa sua, suplicant li placia haver aquells en specialment recomenats com a coses totalment dedicades a servey de la altesa sua.

Item, explicara a la prefata mat. la molta alegria los dits diputats han haguda del bon part, e dellurament los quals la serenissima senyora infanta, filla sua a la qual nostre .S. deu vulla donar longua vida alahor sua honor del dit senyor renom e fama de aquella, e beneffici de sos regnes e terres.

Lo semblants explicara a la serenissima .S. reyna a la qual suplicara sia merce sua intercedir ab la mat. del S. Rey per totes coses concernents beneffici del dit general honor e descarrech dels dits diputats.

Item, regraciara, de part dels diputats quant mes pora a la mat. del dit senyor la bona expedicio sa altesa feri donar en les provisions fahents per lo dit General de Cathalunya per raho de la negociacio de les lanes quy per habitants en Valencia se carreguen en lo port de Tortosa.

Item explicara a la prefata mat. com lo Illustrisimo Infant don Enrich inquieta lo dit General e diputats de aquell demanant los compte dels emoluments procehits de les terres del comdat Dampuries les quals per lo rey en Martí de loable recordacio foren empenyorades a la cort general del dit Principat per preu de cent e cinch milia florins. Los quals emoluments com notoriament se sab no abasten per pagar los salaris ordinaris del procurador

56v (imatge 119)

e balles e altres oficials locals de dites terres, e creuse lo dit Illustrisim Infant dona aquesta inquietacio als dits diputats per veure si per tal ocasio poria recobrar dites terres sens pagar los preu per les quals son stades empenyorades. Pertant lo dit Benaula informara la mat. del dit Senyor quines, e quals, terres son les predites e quyns ports de mar tenen e quant son (proptingues??) al reyalme de Ffrança e quant servey es de sa altesa star com stan. E tan secretament com pora se strenyara en saber la voluntat intrinseca del dit Senyor. E si sera tal vulla que le dites terres recayguen en lo dit Illustre Infant dira a la mat. sua com (ndes) en facultat dels dits diputats poder hi dar loch com nou pugua fer sens la dita cort general de Cathalunya. E suplicara la sa altesa no prengua a molestia la deffencio que lo dits diputats fan en dita causa com hi sien stres migençant sagrament e homenatge tant per lo a bastar los dits emoluments als salaris dels dits oficials com dit es com e perquant en lo modo de procehir es fet perjudici a les constitucions de Cathalunya, capitols e actes de cort, e usatges de Barchinona, e signantment per la comissio feta de dita caussa, a sa mat. a micer Jaume Deztorrent e micer Johan Ros quant e per la admitio feta a aquells de micer Johan Pages per diverses rahons, e entre les altres per que micer Alfonso de la Cavalleria, vicescanciller del regne de Aragó quy ha signada aquella no esser cathala ne domiciliat en Cathalunya lo que es contra dites constitucions, e per esser aquesta causa tant ardua, e concernir lo interes de tot lo dit Principat. Perço suplicara sa altesa sia merce sua porrogar la persecucio e decisio de la dita causa fins a la sua benaventurada venguda en aquest Principat per la qual instanment suplicara com per aquella se spera les dites coses se compondran a servey de sa altesa, beneffici e repos del dit Principat.

Item, informara la mat. del dit Senyor del apuntament fet per la cort general de Cathalunya sobre lo redreç de la mercaderia del qual sen porta trellat. E suplicara a la mat. prefata per coses en dit apuntament contengudes.

Item, tant quant lo dit Benaula tardara obtenir dites coses de la mat. del dit senyor e per occasio de aquelles

57r

se haura a detenir en cort continuament avisara los dits diputats del que succehira en dits fets, e occorrera en aquelles parts.

Les altres coses sien remeses a la discreccio del dit Benaula pus sien conformes enordenants a les predites.

Foren expedites les presents en la ciutat de Barchinona a dos dies del mes de dehembre del anya M CCCC LXXVIII. J. Bereguer de Sos, etc.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 21. Els diputats i els oïdors accepten amb reserves el nomenament d'Enric d'Aragó com a lloctinent del Principat de Catalunya.

Barcelona, sense data: No consta data i figura a l'ACA només amb l'any 1479 (11 de novembre de 1479)

Los deputats del General del present principat de Cathalunya residents en Barchinona, o lo Sindich de aquell. Accpeten lo jurament fet per lo molt Illustre Senyor Infant don Enrich d'Aragó, duc de Segorb, comte de ampuries [...] com a loctinent general del excelentissimo e potentissimo Senyor lo Senyor Rey. E empero per ço com en los poders a la Illustrissima Senyoria donats per la Majestat del Senyor Rey entre los altres son de convocar e celebrar corts generals en lo dit principat e fer processos de regalia e convocació en virtut del usatge princeps namque, les quals coses com sien alyes a la corona e dignitat reial (taxat) per usatges de Barchinona, constitucions generals de Cathalunya, capitols e actes de Cort, privilegis e altres drets del principat se ha exercici per la magestat del senyor Rey en persona e no son comunicables a altre de qualsevol dignitat o prehemencia sia per (axi) ab aquella humil e subjecta (Reynba o ryncia?) ques plany los dits deputats en lo dit sindich per ell e encion e per pau dels tres brassos o staments del dessus dit principat, protesten que no volen ne entenen ne consenten la dita loctinencia, poders e juraments sia inferit prejuy alguna lesió o derogació als dits usatges, constitucions, capitols e actes de cort, privilegis, libertats, immunitats e altres drets (vt) e observansta de aquells mes expressament dissenten. E enquant en los altres poders dita loctinencia e acceptacio de jurament directament o indirectament o expressa fossen vistos derogar als dits usatges, constitucions, capitols de cort, privilegis, immunitats, libertats, usos practiques e altres drets del dit Principat protesten precemblant que no derogaran (taxat) no puguen per [...] cert infoyts o causats prejuy algu o lessio o derogació a aquelles e noy consenten ans expressament dissenten que no pugna cer tret a gregencia e esdeveny dor fe [...] rol

*** Segueix barrat:

Los deputats del principat de Cathalunya residents en Barchinona o lo sindich de aquell vist lo jurament fer per lo molt Illustre Senyor Infant don Enrich d'Aragó, duc de Segorb, comte d'Empuryes com a loctinent general de la magestat del Senyor Rey per quant en los poders e loctinencia donats per la dita magestat a la Illustrissima Senyoria entre los altres es donant poder de convocar e celebrar corts generals en lo dit principat e fer processos de regalia e convocacions en virtut del usatge princeps namque les quals ocnes sien de suprema regalia e amexas a la corona e dignitat reyal per usatges de Barchinona, constitucions generals de Cathalunya, capitols e actes de Cort, privilegis e altres drets de dit principat se han exercit per la magestat del dit Senyor Rey en persona e no son comunicables a altre qualsevol dignitat o prehemencia sia, per ço ab aquella humil e subjecta (Rfincia?) ques pertany per ells eenno e per part dels tres braços o staments del dit principa protesten que no entenen ne consenten per la dita o indirecta als dits usatges, constitucions, capitols, e actes de cort, privilegis, libertats, immunitats e altres drets vt coobservancia de aquells ans expressament hi dissenten. E en quant en los altres poders dita loctinencia e jurament e acceptació de aquell directament o indirecte tractament o expressament fossen vistos derogar als dits usatges constitucions capitols e actes de cort privilegis immunitats libertats usos practiques e altres drets del principat protesten per semblant que no pgnan per aquells esser inferit o causar prejudici algu lesió o derogació a aquelles en quells avs enquerit fossen vist a aquells en qualsevol manera (drogar?) o prejudici no y consenten ans expressament dissenten e aue no pugna en tret aconseguen en esdevenidor sequins rol

ACA. Cartes diplomàtiques V-235, 500.

Document 22 . Memorial del síndic Antoni Ferrer amb les instruccions del que ha de fer quant arribi a la cort.

Barcelona, 29 de febrero de 1980

68v (imatge 143)

Memorial o instruccio feta per los deputats del General de Cathalunya residents en Barchinona en Anthony Ferran, notari, sindich del dit General del que ha fer ab la magestat del senyor Rey nostre senyor e altres quant a deus placia sia plegat en la cort del dit senyor rey.

E primerament plegat en cort ja a micer Johan Dusay doctor advocat del General de Cathalunya e donar li ha la letra que los deputats li fan e comunicar li ha la apellacio, apostols, e suplicacio, que sen porte e pregar e encarregar la facen emparts en los (canth?) a totes letres e provisions impetrades e impetradores per part del Illustre Infant don Enrich fahents e tocants en manera alguna

69r (imatge 144)

lo dit General. Com se digua lo dit Infant haia trames al dit senyor en Ffranquet de Castello de Ampuries per revocar les provisions trameses per Benaula.

E abans de fer dita presentacio jia al V. S. bisbe durgell, canseller del senyor rey e dar li ha la letra que dels dits deputats li porta e dir li ha les comendacions dels dits deputats, e pregar, e encarregar lo li placia haver per recomenat dit negoci com de sa senyoria se confia.

E mes donara la letra que porta al magnifich mossen Gaspar Darinyo e pregar lo de part dels deputats eb quant a ell se sguarda li placia haver per recomenat dit negoci, e serve practica ab la mat. del dit senyor se reserve dita causa fins a sa prospera venguda segons dits deputats li scriuen e li desempatxe les provisions que per dita raho com pus prest pugua.

En apres fara reverencia a la magestat del senyor rey, besar li ha la ma de part dels dits deputats e recomenarlos ha en gracia e merce del dit senyor e ensemps ab los dits micer Dusay e mossen Gapar Darinyo e si possible sera trobant si lo bisbe durgell presentara ab mat. del dit senyor, la apellacio, apostos, e suplicacio que sen porte e suplicara a la mat. del dit senyor sia merce sua reservar se la dita causa fins a sa propera venguda en aquest Principat, manant lo entretant les provisions oportunes ab inhibicio e coses

necessaries. E axy be fara reverencia e besara la ma a la senyora reyna e li donara la letra dels deputats suplicant la sia merce sua per los dits fets intercedir ab la majestat del dit senyor rey.

E obtengudes dites provisions fara empes, e encarregara de part dels dits deputats micer Dusay prengua principal carrech de dita negociacio en manera que absent ell res en contrary no si puxa invocar.

E mes donara la letra que sen porte per en Macia Badia, e encarregar lo ha quen presencia del predit trames que en ausencia pare sment si res

69v

sentia en contrary hi procehis, e ab micer Dusay hi fes cars car si en aquest fet, o altres exposara treballs alguns per lo General sera per los deputats hagut sguart a sos treballs.

Les altres coses en lo present negociacio fahedores sien trameses a la discreccio dels dits micer Dusay e Anthony Ferran pus no sien contraries a les predites.

Fforen expedides les presents en la Ciutat de Barchinona lo derrer dia de ffebrer del any mil CCCCLXXX. Berenguer de Sos.

Après la expedicio mes suplicara les magestats dels senyors Rey e Reyna que attes que per causa de les revolucions del dit Principat ha en ell moltes diferencies les quals no poden enlestir sens la presencia e benaventurada venguda del dit Senyor Rey en Cathalunya, o de la senyora Reyna o de abdosos ensemps si dispone si podien com sens llur venguda lo dit Principat no pugua pendre total reformacio repos ne sosech, per ço los suplicara sia merce llur per son servey e beneffici del dit Principat voler ser los dits, o algu dells, disporre en dita prospera venguda com dits deputats los scriuen.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 23. El diputats escriuen al comte de Cardona i Prades per avisar-lo que el Consell de Cent envia una ambaixada a reunir-se amb el monarca. Aquests no saben els motius però sospiten que aquesta pot demanar alguna mesura contra ells. Per això li demanen al noble que intenti enterar-se del seu objectiu.

Barcelona, 28 de març de 1480

71v (imatge 149)

Al molt Egregi Senyor lo Senyor comte de Cardona e de Prades

Molt Egregi Senyor. Entes havem alguns consellers de aquesta ciutat de Barchinona e altres haurien donar emparer deures fer alguna embaxada comuna de part dels tres staments acostumats entrevenir en cort de Catalunya al S. R. per coses concernents beneffici de aquest Principat, aiustant per dita raho algun parlament de ques sperava comunicar ab nosaltres del que fins aci nons es stat comunicat, e per be siam voluntaris a tot lo que sia beneffici de dit Principat, veritat es nos seria novament reportat com ahir se seria menerat en lo consell de Trenta de aquesta ciutat la dita ciutat deure elgier per fi embaxador al S. R. Les causes per que ignoram, esperar se proposar prest en lo consell de cent jurats desta ciutat. E rameiant sobre aço diries tres affeccions concorren en dit consell, una dels carbons, altre dels Loberts rossos e micer Torrent, e altra de mossen Marquet Bussot Galceran Dusay e que davant en parer alguns que fora bo per embaxador dit Galceran Dusay alguns dells haurien volgut dit no esser spedient per esser afectat al comte dient ho de la senyora vostra. E per ignoram aqual fiuren los sobredits si contra lo General, a causa dels censals nous, e o altre, o per que o com havem delliberat certificame la senyoria vostra encara que cregam ne haura ja sentit alguna cosa que li placia tant per lo interesser del dit General com en altra manera abans per miya de alguna fiada persona que per letra e consellar nos lo que li paregue per beneffici del Principat e descarrech de nosaltres. Dada en Barcelona a XXVIII dies del mes de Març del any Mil CCCCLXXX. A prest la data, sentit havem los de la ciutat han enveia com nosaltres meneiam res ab lo Senyor Rey. E per ço volriem fer meneix per si, e encara sentim com los sab mal com de res comunycam ab la senyoria vostra perque us placia sobre tot la intencio vostra desempatxant lo portador. Dada vt. supra. Berenguer etc.

Los diputats, etc.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 24. El rei havia escrit a la Diputació per demanar-los que paguessin certes quantitats al monestir del la Cartoxa. Aquests li contesten que no ho faran i li expliquen en detall els pagaments realitzats fins a llavors.

Barcelona, 26 de març de 1480

8 v

S.R . M.

Serenissimo e excelentissimo Senyor:

De vostra gran excelencia havem rebuda una letra dada en Toledo a XXVIII de febrer passat ab la qual senyor, la altesa vostra nos significa en la batalla de Zamora feu vot de restituir al monastir de Cartoxa integrament totes les coses al dit monestir pertanyents

detengudes per qualsevol persones, e com per lo General de aquest principat sien degudes algunes pensions renegades de censals los quals nosaltres diferriam pagar, per tant la majestat vostra nos encarregaria prestament pagassem e o fessem pagar al dit monestir tot lo que degut li fos en manera na haguessen a recorre a vostra altesa com pratmatica ne altra empaig a la dita paga la puga contrariar. A la qual letra senyor molt excelent, humylment responem que segons lo modo de scriure nos par-la majestat sia stada informada axi de la forma que dites pensions son degudes al dit monestir com encara de la manera tenim tant justa e igual en lo pagament de les pensions de tals censals justa la facultat de les peccunies del dit General per la qual raho ultra que diverses vegades la excelencia vostra sia stada avisada personalment del cer stament del dit General per en Miquel Benaula per nosaltres trames en cara havem deliberat ab la present informar-la de la veritat per que

9 r

aquella com a Rey e senyor justissim haura a nosaltres per excusats fahents lo que ens es possible a lo degut primerament savia majestat quant nosaltres comensam a pagar les pensions dels censals vells ans de les turbacions de aquest principat carregats sobre lo General trobam com ajudes de pensions roçegades ço es de l'any LXII que comencaren dites conmocions fins l'any LXXVIII que havem propiat pagar dits censals passades seixanta milia tres. E por servir degut ordre en lo pagament de dits rassehs dozens us mossem Bernat Talba, mossen Bernat Johan Torre per Johan Pere de Liure, notari, Galceran Duran, cavallers e molts altres qui eren stats en continuo servei e obediencia de vostre reial altesa foragitats de la present ciutat del any prodit LXII fins en lo dit any LXVIII no havem rebuda pensió alguna dels dits censals e als qui eren stats en la opinyo de Barchinona los era tansolament degut del any LXVIII fins en lo dit any LXXVIII entre los quals haurem continuament rebut fins en dit any LXVIII los dits frares de cartoxa deliberam pagants les pensions corrents las quals principiam a pagar l'any LXXVIII a tots los dits censalistes vells en los dits rossechs ans de pagar als qui eren stats dins la present ciutat ço obediencia de aquella per lo dit temps igualar lo predits obedients a vostra altesa ab los altres per lo temps que no havyen rebut fins en lo dit any LXVIII segons nos paria e havem hagut de consell dret equitat e justicia dirtament e d'aqui anant com hi fossen eguals haver non pensament sobre la paga de dits rossechs. E com senyor mol excelent los predits cartoxans en los dies passats ans de dar-nos dita letra per bon temps son stats ab nosaltres recintant nos les miseries e necessitats del dit monestir. Los diputats predecessors nostres e nosaltres myrants al servey de Deu e havem portat del dit monestir sacretament per no scandalitzar los altres cerladors lo havem avantatrats del present mossen çalba e altre de quatre avisades car com lo dit monestir de Cartoxa com dit es entemps de les turbacions de aquest principat fos stat pagat de sos censals amb la

9 v

present Ciutat com los altres de la dita ciutat e los predits mossen Çalba, mossen Torre e altres encara no sien igualats ab los dits frares de Cartoxa e altres avis encara per igualar los sien degudes dos o tres anyadits per suplir a les dites necessitats de dit monestir. los havem bastresta una pensió mes anant la qual ningus crehedors censalistes no han rebuda e encara foren socorreguts en mes anant en Cent e Vynt lliures o circa apar nos senyor se deuran contentar que ab tanta amor e voluntat los haram tractat ab avantatge de tots los altres e no suppicar a vostra altesa de scriurens façam lo que (cont - taxat i corregit-) es possible fer. Car senyor axi es degut de dits censals e molt mes al spital de aquest Ciutat als monastir de Montalegre e als Jeronims e altres monestres e costs pres a molts altres recadors nerespacio nos primers en temps e en dies que los dits cartoxans los quals valents fem lo degut e que podem han paciencia sperants la disposicio al tema a sia fet de regularment de recadors asi que ab egualtat sien ordenadament pagats e pagants ea uns e dexants los altres no seria sino fer contra nostra jurament lo que vostra altesa com a Rey e senyor cristianissimo no volria e encare seria stande lugar tots los predits cohedors Certificants a vostra altesa que per aixi per lo desinu de la mercaderia e distensio de aquest principat lo qual tot temps disminuïre los drets del General prenen gran disminucio e mes senyor havem ahir dos censals la en de Muntblanch de propietat de M lliures del parlament de Tarragona, d'altre de MIII lliures que havem de present quitar per acta de cort e sentencia de vos que en tenym oïda por la qual raho suplicam a vostra gran excelencia myrant los dits costs tant iustos e rahanables a la voluntat havem mostrat per obres tenyr en socorrer iuxta la possibilitat mentre a dits cartoxans sia merce sua tenir-nos per scusats sino son pagats complidament com volrieu us pracmatica alguna nos obste a nosaltres en pagar anigu ne aquesta casa no hi es entesa maiorment en fer los pagaments disposats per capitol de Cort. Sua certa vostra excelencia us apres deu aquella com a Rey e senyor mentre desyjam mes servir, obeir e complaure que cosa de aquest mon es us no en tenym fractura de voluntat

10 r

sino de possibilitat e quant porem los socorrem anan traurem com fins aci havem ara per servey de vostra reyal altesa la qual mentre senyor deu prospera e larguesa de benaventurada vida. Scrita en Barchinona a XVI dies del mes de abril any Mil CCCCLXXX.

D. V. R.M.

Humils vassalls...

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-708.

Document 25. Després que el monarca ha decidit entregar a Enric d'Aragó les terres que la Generalitat posseïa al comtat d'Ampúries el consistori decideix enviar una ambaixada encapçalada pel diputat eclesiàstic a reunir-se amb el rei. Aquestes són les seves instruccions.

Barcelona, 16 de maig de 1480

76v (imatge 159)

Memorial o instruccions fetes per los deputats del General del Principat de Catalunya als serenissimo e magnifich archebisbe de Sacer, canonge de degua de Barcelona, condeputat lur, e micer Johan Rossell, doctor en decrets, advocat ordinary del dit General de e per les coses per les quals son trameses del .S. Rey.

E primerament despres de haver feta reverencia a la majestat del senyor Rey e de haver ly besat la ma e de haver recomanats los dits diputats en gracia e merce sua donar ly hun la letra de crehença que dels dits diputats senporten, e en virtut de la dita crehença explicar ly han e suplicaran la mat. sua de les coses següents.

I. Primo, suplicara la mat. del dit Senyor Rey per mitja de la suplica que sen porten e altres sia merce sua en virtut de les apellacions per part del dit General de Cathalunya emeses de les declaracions donades e actes fets per los primers e segons jutges de la casa iniciada per lo Ill. Infant don Enrich de Arago, loctinent general de la mat. del senyor rey contra lo dit General e per les causes e rahons en dites suplicacio, e apellacions deduides sia merce sua manar e fer tornar a loch tot ço e quant en la dita causa fins aci es stat encantat e procehit per los dits primers e segons jutges assignats contra constitucions e capitols de cort de Cathalunya e usatges de Barchinona.

II. E mes suplicara la magestat sua per les causes e rahons

77r (imatge 160)

en la dita suplica deduhides sia merce sua de la dita causa sia conegut per la mat. sua resident en lo Principat de Cathalunya e no en altra manera ne per altra segons en dita suplica se conte pus especificament.

III. E mes suplicaran la mat. del dit senyor que si, e hon la mat. sua no provehis en la forma que dessus, que en tal cas sia suplicada la dita causa sia prosseguida e termenada davant sa mat. hon se val sia e no per altre, o altres persones, ne en altra part per les causes e rahons en dita suplicacio pus largament contengudes.

IIII. E si per ventura als predits sera vist que per beneffici del dit Principat fos util, e necessary comunicar ab la mat. del senyor Rey del fet de les lanes que per valencians se carreguen en Tortosa de les drapades de Sicilia, a la observancia de les constitucions, e altres coses, concernents de directo, benefficade la casa de la Deputacio e Principat sobredits que lo puguen fer pus la negociaciio principal per lo qual va e son tramesos non hagues torb, dan, o dilacio alguna.

V. E mes faran reverencia a la serenissima e virtuosissima senyor Reyna e apres de haver li besat la ma e donada la letra de crehença que sen porten en virtut de aquell la suplicaran ly placia haver per recomanat lo dit Principat e per lo be de aquell quy es principalment fundat per conservacio de la corona real de Arago li placia per reintegracio de les constitucions de Cathalunya capitols de cort e usatges de Barchinona interposar ab lo senyor rey sia de merce sua condescendre a les coses de les quals per part del dit General es suplicat.

VI. Item que la supliquen la mat. del dit Senyor ab aquells termes los semblars de la sua pospera venguda en lo Principat de Cathalunya ab mijans e paraules que no (sospren) alguna obligacio sino sola suplicacio com lo redreç e beneffici del dit Principat nos pugua altrament componre que per la sua prospera venguda

77v

Item es deliberat que si per cas la hu, o altra dels sobredits Re. S. e micer Johan Rossel cahia en alguna indisposicio o malaltia que no fos en pochos dies de poder continuar lo camy, que en tal casa lo quy dispost sera continua son camy e negoci lo que per les instruccions dessus los es comes e ordenat remetent lo sperar al S. e discreccio de ells.

Les altres coses sien remeses a les Re. paternitat, providencies e magnificencies sues pus sies conformes e no contrariats en res a les predites.

Fforen expedites les presents en la ciutat de Barchinona a setze dies del mes de Maig del any mil CCCCLXXX. Marti Johan Mecha, etc.

Après la expedicio, e mes suplicaran la Mat. del dit Senyor que attes que en Carbonell, notari, tenint les claus del archiu del dit senyor en la ciutat de Barchinona, te manament del dit senyor de no comunicar ne donar reltat de acte algu recondit en dit archiu sens licencia e manament del dit Senyor e lo General de Cathalunya axy en la causa que lo dit Illu. Infant contra lo dit General mena com en altres haia necessary per deffensio sua moltes coses del dit suplicaran la majestat del dit senyor sia merce sua provehir e manar que lo dit Carbonell haia comunicar als dits diputats e o llur sindich o procuradors tots actes al dit General utils e necessaris en la dita causa, e altres com lo dit archiu comu e a la cort del senyor, e a sos vassalls e subdits per lo quiscu ha necessary de aquell e tal prohibicio sia insolita e molt preiudicada al comu e public del dit Principat.

Expedites los dit dia e any en Barchinona.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16.

Document 26. Just després de la marxa de la seva ambaixada els diputats envien a Miquel Benaula amb instruccions pels seus membres després d'assabentar-se que el lloctinent també envia un home de la seva confiança a la cort.

Barcelona, 20 de maig de 1480

81r (imatge 168)

Instruccions fetes an Miquel Benaula, notary de la casa de la Diputació del que ha de fer en la enada ha fer a la mat. del Senyor Rey per ordinacio del consistory de la dita casa de la Deputacio, e a consell dels advocats de aquell.

I. E primerament considerant que se han sentiments vertades que lo Ill. Senyor Infant don Enrich loctinent general de la mat. del senyor rey en lo present Principat deu trametra persona propia e de cuyta a la prefata mat. real per impedir e dar torb a les provisions necessaries per los diputats en la causa que menem contra ell per deffensio de les terres empenyorades a la cort general del dit Principat en lo comdat dampuries per impetracio de les quals provisions sia stat deliberat trametre a la mat. real lo Rmo. senyor

arquebisbe de Sacer, canonge e dega de Barchinona, deputat eclesiastic del General del present Principat e lo magnifich micer Johan Rossell, doctor en decrets, ciutada de Leyda, assessor e advocat ordinary del dit General es crega rahanablement lo dit Rmo. senyor arquebisbe axi per la larguesa del camy qui es daci a Toledo com encara per la gravitat de la persona del dit Senyor no puga axi prompta anar al dit S. R. com seria necessari e lo negoci requer

81v

es necessary lo dit Miquel Benaula ir per ses jornades tant com pora a la magestat prefata per prevenir a la excellencia sua de la venguda dels dits, e arribat ab aquella li dara la letra que sen porta per a sa maiestat e suplicar la sia merce sua no provehir cosa nengua en dita causa encara que per part del dit Ill. Infant ne fos suplicada. E si provehit havia lo que nos creu que placia a la prefata mat. revocar o suspendre la provisio que per sa excellencia sera feta fins a tant los damunt dits sien stats ab la maiestat sua e haien explicat a aquella lo que per part del damunt dit consistory li han a dir, e presentara lo dit Benaula la apellacio interposada ara ultimament en la sentencia donada per lo magnifich Johan Pages, vicecanciller, e micer Anthony Bardaxi, regent la cancellaria e micer Falco e aco fara a consell del magnifich micer Johan Dusay quy ally es, advocat del dit General suplicant la prefata mat. no vulla encantar, provehir, ne manar cosa alguna fins los predits sien units ab aquella.

II. Item, lo dit Benaula trobant per lo camy los dits deputat e assessor los dara la letra de crehença que sen porta en virtut de aquella los comunicar tot lo que apres lur partida se es en lo dit consistory vera les coses contengudes en les presents instruccions apuntat e deliberat.

III. Item, lo dit Benaula, dira als dits deputats e advocat que en tota manera obtinguen revocacio del senyor Rey de la primera comissio feta a micer Ros e a micer Torrent com sia contra constitucions e capitols de cort e per obtenir la dita revocacio per aquesta sola raho sien tramesos com en altra manera, lo capitol de la casa non comportava e per co faram ques obtingua ans de totes coses la dita revocacio, e ja son en lo proces les constitucions contra les quals dita comissio es stada feta.

IIII. Item, lo dit Benaula dira al dit diputat e advocat que si nos podia obtenir de la mat. del Senyor Rey que la excellencia sua personalment volgues conixer de aquesta causa en lo present Principat e se

82r

en lo present Principat ese haia obtenir comissio de la dita causa de part deca que obtenguda primerament revocacio de la primera comissio feta a micer Ros e a micer Torrent com dessus es dit que attentament fos mirat per los dits diputat e advocat tal comissio se fes segons les suspencions de Cathalunya e si possible es se obtengues dita comissio dels merits de la causa revocada la comissio feta a micer Ros e a micer Torrent e anant indesecuta com aquella sia contra constitucions, e sia feta comissio a dos o tres juristes e aquell de les persones de les quals apart lo dit Benaula sen porta memorial, e aço per tant com tots los altres juristes principals son de consell del dit senyor loctinent e molt afectats a ell, e axi mateix per raho de la providencia que es allegada contra lo loctinent al qual los de Cathalunya desigen complaure e axi mateix per lo vicecanciller e regent micer Falco, assessor del governador micer Torrent e micer Ros quy ja han votat e consellat e se son apellats dells los han per sospitosos e porrescens e no resten juristes quy de stima sien aquy la causa pogues esser comesa sino als dels dits memorial a nenguna de les parts rahanablement sospitoses.

V. Item lo dit Benaula sen portara unes constitucions compeldes, e usatges de Barchinona bones attes que en la cort no ny ha affi que puguen ajudar se de aquelles en que sera necessary.

VI. Item, lo dit Benaula dira als diputats, e assessors que supliquen per part de tot lo present consistory a la mat. del senyor Rey sia merce sua ordenar e provehir que ningun juriste de qualsevol nacio sia no pugua aconsellar ne caber en consells de negocis toquants los fets de Cathalunya o singulars de aquell quy no tingua les constitucions e usatges del dit Principat e no haia jurades aquelles com vol la constitucion de la reyna dona Maria en la cort de Montço

82V

capt XVII e altres, e aço per provehir als abusos que sen fan e encara per que les comissions e altres provisions exints de la casa del Senyor Rey en cancelleria sua sien confomes a les constitucions e leys del dit Principat, e com sia cosa certa que los quy ignoren les constitucions e leys del dit Principat no poden aconsellar be a la excellencia sua en les coses del dit Principat suplicants al dit senyor dites constitucions man jurar en presencia del dit diputat regraciants a su alesa com ha entes en formar consell per les coses de aquestes regnes. Lo que redunde en servey seu e be del dit Principat.

VII. Item, mes lo dit Benaula, dira als dits diputat e assessor que supliquen messanant a la mat. del senyor rey sia merce sua manar que lo canceller, vicencanciller, e regent cancelleria siny haura prothonotary, secretaris e altres officials reals presents en cort del dit senyor quy son tenguts prestar sacrament e homenatge de servir les constitucions de Cathalunya quant a quiscu dells se sguarda presten los dits sacraments e homenatges e aço dira al senyor Rey, en cas que los predits requests per los dits diputat e assessor nol volguessen prestar. E lo dit Benaula sen portara los capitols de cort del rey en Marti, e altres per aço fahents e alguns actes de tots officials reyalys quy han prestats dits juraments e la forma de aquells.

VIII. Item, mes lo dit Benaula sen portara translat de les taxacions fetes de salaris als procuradors de les terres del General, les quals son en lo Libre Verd del consistory de la casa de la Deputacio.

VIII. Mes anant lo dit Benaula sen portara translat dels comtes que haver se proan donats als dits diputats per diversos procuradors de les terres del General per que axy per mostrar

83r

ho al senyor rey quant per servir sen en lo que necessary sera los dits embaixadors sen puguen en sos cas e loch servir e los senyor pugua veure quina utilitat ne poria redundar al dit Infant pagar lo salary dels dits procuradors com no basten los emoluments al dit salary.

X. Item, lo dit Benaula sen portara lo capitol de la cort de Munço ab lo qual es disposat que aragones no pot esser canceller, vicencanciller ne regent cancellaria en Cathalunya fins atant que hagen los aragonesos revocat en un fur per virtut del qual son los cathalans privats de tots officis en Arago.

XI. E mes lo dit Benaula sen portara totes les provisions e actes que ly parra sien necessaris en dit negoci que ell tenia com ultimament fou trames per lo present consistory en Castella per que de aquells sen pugua ajudar al menester.

XII. Remetent les damunt dites coses a lo dit Benaula lo qual sab en totes les presents negociacions, e altres del General e de la casa de la Deputació molt per haver la practica de aquelles, e encara per haver les moltes personalment negociades per aquest consistory ab la dita magestat real en les quals, e en lo que sera necessary a utilitat de les negociacions de dits deputat e assessor, e al be del General e honor del present consistory se haura ab la diligencia e cura que dell se confia, e loablement usas.

Fforen expedites les presents en Barchinona a XX del mes de Maig del any mil CCCCLXXX.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16

Document 27. Diputats i oïdors escriuen al seu enviat, l'arquebisbe de Sàsser i el seu advocat Joan Rossel sobre les últimes novetats en relació amb el plet amb el lloctinent.

Barcelona, 18 de juliol de 1480

91r (imatge 188)

Instruccions fets al Remo. S. archebisbe de Sacer, diputat del General de Cathalunya e al honorable micer Johan Rossell, doctor en decrets, advocat ordinary de la Diputació del dit Principat sobre les coses que han fer e impetrar del senyor rey per part del dit General.

Primerament, vistes e legides per los diputats e hoydors del dit General, e advocats, o regents la advocacio les letres que han rebudes del dit s. archebisbe, e de micer Rossell de quatre del present mes de juliol del que havien negociat fins en aquella hora ab lo senyor rey e ab son consell, e aplegat consell de juristes en los consistory es stat vist als diputats, e hoydors de comptes e advocats e consell, que lo dit senyor archebisbe e micer Rossell lexades totes altres fahenes e comissions deuen entendre e suplicar la mat. dels senyor rey en obtenir revocacio de la letra e comissio primera feta a micer Joan Ros e a micer Jaume Destorrent. La qual fonch feta en Barchinona ans la partida del senyor rey la qual es contra constitucions

91v (imatge 189)

axi per esser signada per lo S. R. com encara per esser signada per micer Alfonso de la Cavallaria, aragones, quy per la constitucio de Munco nos pot dit ne usar ne signar ne exercir jurisdiccio alguna en Cathalunya com a vicecanceller ne en altre qualsevol nom. E encara es contra constitucions per haver hi signatura de dos vicecancellers. E axi mateix per lo que es contengut en aquella que lo rey mana que facen tals assignacions de XX dies. E per esser la dita letra decisiva determenant los diputats esser tenguts a la reddicio dels comptes com conste a sa magestat per lo contracte del empenyorament com haia aujudicar per los directum, etc. co que lo S. V. en les causes de justicia toquants interessar de part no pot ne deu fer ne sen pot de res entremetre. E encara enco que diu que causa revidendi trametam lo proces al senyor Rey com aço sol haia loch en les causes criminals e no en les civils e pecuniaries. E per tant supplicarem a la mat. del senyor rey en scrits que li placia aquella previsio o comissio revocar e totes les coses danque seguides com sia contra constitucions moltes segons en lo proces largament e allegat. E aquesta revocacio se pertany al .S. R. ferla e no la pot altra fer sino ell per quant la letra es signada de ma sua en consebuda en persona de sa maiestat e per ço la sua mat. ha feta la revocacio de la qual deu, e es tengut fer sents proces e comissio alguna pus sis feta fe a ell de la letra e comissio e signatura sua e de les constitucions jurades, contra les quals es sols per la dita revocacio e per la contrafaccio de les constitucions e per obtenir que aquelles sien servades lo dit senyor diputat e micer Rossell son tramessos. E per aquesta raho sola podien esser tramesos e elegits. E lo que deuen e han mester obtenir es la dita revocacio e no entendran en alre ne suplicar la Mat. del S. R. dalre. Car a tot laltre obsten los capitols de la casa de trametrey diputat hoydor, o advocat. E per ço suplicaran la dita mat. que li placia servir les constitucions e per observança de aquella revocar e haver per revocades la dita comissio e provisio. Car si aço no obtenen no haurien res fet de ço per que son anats e axy ho tenen en les instruccions que sen portaren axi elexats tots altres caps entenran en la dita revocacio tant solament fins aquella haiem obtenguda suplicant lo S. R. ab suplicacions en scrits li placia aquella revocar e tots los actes daquen seguits.

E si lo S. R. no ho volia revocar donar li han dues o tres suplicacions en scrits de les quals portaran copia autentica ab les provisions que lo S. R. hi fara. E de paraules no en scrits a la maiestat del S. R. quant cumple al seu servey fer la dita revocacio com sia contra tantes constitucions e leys de la terra e que si la S. R. havie tenir corts ne fer lo redreç

92r (imatge 190)

del Principat aquesta causa lempatxarie perque la cort en res no encantarie fins aquest grehugue fos tomat a loch.

Axi mateix, informaran la dita Mat. de la bona justicia natural del General que haien quiscuna demanda feta per lo S. Infant. Primerament, en la causa dels comptes demanats de la jurisdiccio criminal com del any M. CCCCVIII fins en LVI la ciutat de Barchinona qui tenie lo comdat empenyorat ha hagut lo compte, e es cobradora dels carrechs del comdat ordinari LX sous e ultra aquella es cobradora per quiscum anys XXVII mil D sous que fa de censals per la quantitat que presta a lo S. R. havia promes pagar les pensions e comissions e no sen ha res pagat de pensions ne menssions.

E de LVI enca teniu alguna part dels comptes dels procuradors qui son stats als quals denguns termins no ha bastat pagar los lurs salaris. E axi que de un cap ne daltre lo senyor Infant no pot res haver ne li seria res degut ans haurie a cobrar lo General.

En laltre cap de la demanda feta apres dits embaxadors son partits prenent lo redreç de la justicia esser fet e los lochs desempenyorats diran que no es ver que redreç universal se haie james fet. Car lo Rey en Marti, apres lempenyorament continua la cort tres o quatre anys e mory sens finir la cort e sens fer algun redit universal e perpetual de la justicia e sens reparar los grehuges que eren donats en la cort. Apres lo rey don Ferrando no feu reparacio de grehuges ne redreç de la justicia universal e perpetual, solament feu una constitucio ab cert donatiu e no per lo empenyorament ne tant poch fina cort. E axi mateix lo rey don Alfonso tant

poch fey reperacio alguna de grehuges ne redreç de justicia feu una constitucio per donatiu que li fonch fet e no per lo dit empenyorament e per lo semblant de la reyna dona Maria e axy mateix per li dit empenyorament nos ha fet redreç de justicia universal ne reparats grehuges ne perpetualment redreçada la justicia nes han finades corts generals fins aci. E perço ha durat e duta lempenyorament e los diputats han tenguts los dits lochs no obstant les dites constitucions.

E si lo S. R. suplicat ab suplicacions en scrits de la dita revocacio no volria revocar, lo dit S. diputat e mycer Rossell portant copia de les dites suplicacions que hauran donades e provisions les quals seran tantes quant mes porau car necessary seria que almenys de dos en dos dies, o tres, sens donats una licencia del S. R. e tornarsen han informada pero ad plenum sa excelencia

92v

de la justicia natural que los diputats tenen in ultra peticion e perque informada no crega los diputats vullen defugir ne recusar la examinacio de aquell pus se face ab observança de constitucions e perca excellencia en Cathalunya. E si ho revocara obtenguda la dita revocacio obtenran de aquella una provisio e inhibitoria als jutges de aci la qual trametran per correu, o portaran ab si e obtenguda la dita revocacio lavos trametran tant com staran en cort si per perroscencia lo S. R. volra cometre los merits de la causa principal a ell mateix en Cathalunya o tractar la davant sa S. en Cathalunya ab inhibicio aci e si de aço no poran res obtenir, lexar ho han star e de la perorrostencia ny de res ne tractaran fins hagen obtenguda la dita revocacio car la causa de la perrostencia no fa res a la revocacio de la dita comissio ques ha fer per lo S. rey e no per altry e aquella revocacio pot fer e revocar en Castella, o hon se vulla sia pus li consta es contra constitucions. E axy mateix obtenguda dita revocacio veuran si poran finir lo fet dels draps de Sicilia.

E venynt sen donara e lexaran carrech a micer Dusay lo qual encarreguaran e pregaran que comm advocat dels diputats, e en altra manera, prega la deffensio de la causa de la perorrostencia en la causa dels merits que restara si fins a la partida no haura hagut compliment.

Aci son tots de parer que aquesta causa en los merits reques la persona del Senyor Rey, e que per altry no pot esser decidida durant la lochtinencia de aquest Senyor e que per altry que per lo S. R. no pot esser determenada son de parer se ha determenar en Cathalunya e per lo S. R. , o en Arago per perorrostencia sians de finir la loctinencia, o venir lo S. R. en Cathalunya venia en Arago per que es proximor propicia aut reguint nob e magis confederatum e unica [...] Castella et inquo ete copia doctor et prior.

Axi mateix es hagut aci per cert en lo consell que han tengut per la perresistencia segons forma de la constitucio es prou provada altre [...] per juramentun per lo proces e demana del locht. qui es demanant e adversary. E axi mateix es locht. ab tant gran potesta. E per lo semblant per los desordes que per lo proces se mostren que han fets lo vicecanciller e regent la cancelleria e los altres jutges qui tots son de consell del dit locht. E aço es prou privat enoy ha mester altres proves carde dret bastaria solament

93r

la potencia e jurisdiccio del adversary e pledeiar ab ell infra jurisdiccionen suam es contra dret e justament ha loch percerescencia car jutge ne comissary dins la sua jurisdiccio serien segurs al General.

Entota manera son de parer que en res no entenen sino primerament en revocacio de la dita letra e comissio e actes da quen seguits que es contra constitucions per la qual obtenir son anats sobreshint elexant tots altres caps fins la dita revocacio sia obtenguda car a liter nos poris sustenir la embaxada ni dar raho daquella sino per lo dit cap de reformacio de constitucions, e aço proseguiran solament fins sia obtenguda dita revocacio e si altres coses que contrastassen en aço havia en les primeres instruccions han per revocat aquelles e volen aquestes sien servades e que en tota manera la dita revocacio, e obtingut, e fins aquella sia obtenguda nos entene en alre per no embaracar o differir dita revocacio que es clara.

E partira del S. R. obtenguda revocacio, o no obtenguda a tot lo pus larch a XVII de agost primer vinent com no hagen pus temps de aturar ally com facen, gran fretura en lo consistory e lo murmur e perlar de la gent que es gran de lur star.

E en la partida dexaran com dit es dels dits fets que restaran a fer al dit micer Dusay carrech etc, pregant, e encarregant lo ho hage per recomanat e sera hagut sguart a sos treballs.

Les altres coses sien remeses a la R. S. e magnificencia llurs pus sien conformes a les precedents.

Floren expedites les presents en la ciutat de Barchinona a XVIII de juliol del any Mil CCCCLXXX.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16.

Document 28. El diputat militar, Joan Mecha, escriu molest al seu company, el bisbe de Sàsser i a l'advocat Joan Rossell lamentant la falta de notícies seves provinents de la cort.

Barcelona, 9 d'agost de 1480

98r (imatge 202)

Al reverendisimo pare en Crist senyor, los senyor Berenguer de Sos canonge e degua de la seu de Barchinona e elect de la sglesia de Sacer al magnifich micer Johan Rossell doctor e advocat ordinary embaxadors del General del Principat de Cathalunya en Cort del S. R.

Reverendisimo e magnifich mossen, vostra letra havem rebuda feta en Toledo a XXVIII de juliol, e vist lo contengut en aquella nos responem que jat sia per nosaltres creguam fermament la voluntat e afeccio vostra en la endreça del negoci, per lo qual tramesos sou esser tant gran e maior de la nostra. Empero no crehem que vosaltres salva gracia haiau causa del admirar vos de nosaltres, ne

(imprugir) nos, vullam tractar una materia, tant ardua com es la per que sou tramesos ab diversitat de opinions. Car veritat es que sempre havem persistit en un proposit com no ignorem les senyories e magnificencies vostres, que en les instruccions a vosaltres comeses, sots calendary de XVI dels mes de maig, pus prop passat en la factura de les quals vosaltres mateixos e signantment vos micer Rossell entreyngues la principal cosa, vos fonch comesa si era suplicassee a la magestat del S. R. fes revocar e tornar a loch tot quant los primers e segons jutges haviem enantat contra constitucions e capitols de cort de Cathalunya e usatges de Barchinona, e per que conegau ho havem a memoria, havem volgut cotar e nombra en la present lo primer capitol de les dites primeres instruccions, lo qual vos placia relegir, e poreu veure que no tractan les coses ab diversitat de opinions. Apres donam instruccions an Miquel Benaula expedites a XX del dit mes, e any, en lo terç capitol de les quals trobareu havia special commissio de dir a vosaltres que en tota manera haguesseu revocacio del Senyor Rey de la primera commissio feta a micer Ros e a micer Torrent e dels actes de ella subseguits com sia contra constitucions e capitols de cort de Cathalunya, car per obtenir revocacio de la dita commissio e actes sou poguts esser stats tramesos, e no el altra manera. Car lo capitol de la casa no comporte que per altres actes poguesseu anar. E per ço abans de totes coses, haureu insistir en la dita revocacio e vosaltres des que sou aqui, no sabem nens haveu escrit ne avisats hi haiau treballant ne donada la supplicacio, la qual de aci vos ne aportar per la dita raho per obtenir la dita revocacio. E per que conegau circa aquesta materia sempre havem persistit en un matex proposit, si mirau la letra que per Benaula vos fem, sots kalendary de sis de juny, trobareu vos encarreguam dels grehuges e prejudicis fets a les dites constitucions e capitols de cort, se obtingues revocacio e axy be ho poreu veure en la letra que particularment a vos dit micer Rossell havem feta, e perço si be es attes a les instruccions vostres e del dit Benaula, la primera e principal cosa per la qual sou stats tramesos e ha hagut loch vostra tramesa, era per fer revocar la dita commissio, e actes daquen subseguits. E per ço

98v (imatge 203)

perseverantment havem allo mateix repetit en lo primer capitol de les instruccions que sots kalendary de XVIII de juliol vos remetem per Lucas, correu, e perço nons par, nos porten ab diversitat de opinions en aquesta causa e par nosaltres fora stat be no haguesseu escrit lo que fet havieu, en dit cap, quy ere lo principal per que tramesos ereu, com dit es e sobre aço vos ne portas supplicacio ordenada ab insercio de la suplicacio donada per lo procurador del General, ordenada per vos micer Rossell, per lo qual som moguts a fer la tramesa de vosaltres. La quals abans de totes coses havieu de presentar. Quant scriviu que en arribant vosaltres aquy primerament, en virtut de la suplicacio que us ne aportaveu ordenada allegas la perorrestencia, e salvo reverencia vostra, no era aqueixa la intencio de nosaltres, ne la continencia de dites instruccions, que abans haguesseu a donar la suplicacio de la perorrestencia que de la revocacio de la commissio e grehuges, car lo modo del procehir en la causa principal, e merits de aquella, sguarda iustar a la part del S. Infant, a la hora vosaltres allegar la perorrostencia e coses fahents per nostra part. E perço es nostra intencio fixa e continuada que sempre vos havem diat, en instuiccions e escrit en la qual perserveram hens preguam supliqueu, una, dues o tres vegadesen scrits a la mat. del Senyor Rey sia merce sua revocar dita commissio e actes subseguits e virtut de aquella per les causes e rahons e les suplicacions e instruccions que portades vos ne haveu, e apres vos havem trameses contengudes , de les quals, e de la resposta del Senyor Rey portareu actes autentichs, en forma e manera que deus e gents coneguen se ha fet lo dever en la dita revocacio de commissio e actes e per que en temps de cort tenidora ne pugam donar vosaltres e nosaltres complida raho, lo ques creu haurem be menester e maiorment vosaltres quy ho menaiu aquy, car nosaltres pus havem dat en instruccions lo que satisfa al descarrech dels tots, scusats seriem car molts myradors, e compradors tenim, e si nos mostrava haver hi fet lo dever per la cort nos ne poria esser donat carrech, e meritament les despesses serien impugnades, e poria esser vosaltres vehesseu millor aquy lo ques pot fer que nosaltres per axo no obste que co per que principalment son anats nos dege primer de tot altre cap prosseguir e mostrar en allo se haia feta la principal diligencia que fer se es poguda, e nons par obste lo que dien de haver perdudes dues sentencies, car donat un inconvenient de la nula commissio son seguits los altres, no empero a culpa, ne crim nostre, mas per prosseguir la observança de constitucions les quals la mat. del Senyor ha sollemnament jurades, e en la dita revocacio no ha ne obste perorrestencia alguna, e la qual revocacio

99r (imatge 204)

sa senyoria e no altres ha de fer, perquant la letra es signada de ma sua, e consebuda en persona sua, segons escrit vos havem en les instruccions. E fetes e donades les dites suplicacions en scrits, e cobrats actes de aquelles direu de peraula e sens escrits a la mat. del dit Senyor quant cumple a son servey fer la dita revocacio per observancia de les dites constitucions, e vosaltres ne nosaltres no haviem en sa senyoria sino suplicacions, pero que si corts se tenen hames la cort no passaria res, que dits prejudicis no sien revocats e reintegrats e informada la mat. sua per vosaltres de la justicia del General, e lo poch dubte que se ha de la causa principal, tractant se en judici segur, peureu sa vona licencia e venir vos neu, com a per molts se faça gran cas de vostra tarda segons per les derrereres instruccions a les quals nos refferim, e en les quals stam e perseverem veureu pus stesament. E en tot cas portareu los actes que aquy fetes haureu. E si coneixeu la mat. R. prenia a molestia lo dar de les suplicacions en scrits es mester li doneu raho com ho feu, per dar ne raho a la cort e al consistory quy tramesos vos ha, e per observancia de les constitucions e per lo sagrament e homenatge que prestat haveu com per aquesta sola causa haia hagut loch vostra tramesa. E per al present als nons occorrer mas que la Rma. S. e magnificencies vostras resciriuren lo quels placia. Dada en Barchinona e VIII dies del mes de agost del any mil CCC LXXX. March Johan Mecha.

Rmo. e magnifich notari a honor e beneplacit de la R.S. e magnificencia vostres apellats los condeputats del General, etc.

ACA. Generalitat. Sèrie V, 16.

Document 29. Cartell reial. A canvia d'un donatiu de tres-centes mil lliures canvi del donatiu el rei atorga diversos drets i rendes.

Barcelona, 21 de març de 1481

Carta 20.

Cartell signat per Ferran II i segellat. A canvi d'un donatiu de tres-centes mil lliures (dues-centes mil pagades sobre el General, i la resta segons determinaran les Corts), el monarca garanteix el retorn al patrimoni reial de drets i rendes que es cullen a Tortosa, Amposta, Cervera, i altres parts de Catalunya, i que són deguts a la ciutat de Barcelona a canvi de censals que Alfons IV i Joan II li van vendre (són els anomenats "contractes de la Batllia General"). A més, Ferran II també es compromet al retorn de Flix, la Palma i la casa de Miramar, al pagament de les pensions dels censals entre persones que han estat en bàndols diferents en les passades turbacions, així com al pagament dels censals nous carregats sobre el General. El monarca accepta que el donatiu no sigui pagat fins que tot això s'hagi complert, llevat de les quantitats que puguin caldre per fer les esmentades restitucions al reial patrimoni i el referent a Flix i les altres possessions.

AHCB. Lletres Reials Originals.B - 187.

*** A continuació està la transcripció del document original. De la Diputació diu el següent:

"... E direm e declarem en los censals que són dins lo Principat de Cathalunya, los quals aquells qui són estats en la nostra obediència fan al qui són stats de la part altra qui no seran en pacte o concòrdia ab lurs creadors o en possessió de reebre les íntegres aitals pensions que es paguen a rahó de XXII sous per liura de la pensió que.s pagava ans de les turbacions passades, e que les pensions de aquells degudes declarem ésser pagades, ço és, aquelles que seran degudes e caygudes aprés de la publicació de una real nostra pràgmatica dada en Barcelona a XXII de setembre any MCCCC setanta-nou a rahó empero de deu sous per liura. E no ajustarem persones algunes que.s puguin alegrar de la dita reducció sinó los continguts en la capitulació de Barcelona, e aquells qui per tot l'any mil CCCC seixanta-quatre inclusive, e no més avant, són venguts en nostra obediència.

E més vos farem pagar los censals nous carregats sobre lo General de Cathalunya, reduhits emperò los preus de aquells a la veritat, ço és, les robes que foren donades per lo preu de aquell al que verdaderament valien, e les pensions a rahó de trenta-dos mil per mil. E quant als censals que la ciutat pren sobre lo dit General e aquells que la ciutat és obligada per los quals té certs drets del General entremans farem pagar aquells en lo modo e forma que vuy los reeb e pren sens alguna alteració o disminució en lo preu o propietat e pensions de aquell.

E per tenir e complir les dites coses e seguretat de vosaltres, plau-nos e som contents que no sie passat per Nós a execució alguna de donatiu encara que aquella fos concordat e offert fins a tant que totes les dites coses sien per Nós executades e complides. E si lo contrari era fet o obmés o volguéssim passar avant, que de continen en virtut del present cartell, lo qual en tal cas pugau mostrar, vos hi opposeu e contradigau, e poseu hu o molts dissentiments..."

Document 30. Conclusions de les primeres Corts celebrades a Barcelona per Ferran II, finalitzades la tardor de 1481.

Barcelona, 8 d'octubre de 1481

1r

... Molt alt e molt excellent senyor. La cort general del nostre Principat de Cathalunya quis celebrara en la present ciutat de Barchinona vista e considerada la proposicio per nostre gran excellencia en lo principi de la dita cort, e altres en apres fetes, e considerat la necessitat qui ocorre en compondre lo dit Principat axi en orde de la justicia mercaderia, com en encara en la composicio, e egualment dels drets del General del dit Principat, e per les gran diferencies que eren entre los poblats en aquell. Los quals redreç, e composicio de grant temps ença lo dit Principat ha sumament desigat e fermament sperat que per vostra gran excellencia se havia en aquells talment provehir que fora servey de nostre senyor Deu, e de nostra altesa, e aumentacio de vostra real corona, e dels successors vostres be prosperitat, e repos de tot lo dit Principat e los poblats en aquell. De...

2r

...Clarificant encra quant sia necessari ainstant oblacio aprovacio e consentiment de la present cort, statuim volem e ordenam que las causas civils, criminals, o mixtes fiscals principals o de apellacio puix no sien causes de oficials reials per raho de sos officis no entenent per oficials reials diputats del Principat, consellers, pahers, jurats, consols o procuradors de les ciutats o viles reials encara que agen juridicció nos pugan traure evocar conixer ne determenar fora lo dit Principat, e que en les causes patrimonials e ens les comissions de causes de apellacions sien servades les constitucions de Cathalunya. Empero...

4v

... Com per lo senyor rey don Alfonso de alta recordacio sia stada donada una sentencia interlocutoria sobre les remences e aquella sia contra constitucions de Cathalunya, usos, practiques e consuetuts del Principat. Ab la present constitucio revocam e anul·lam la dita sentencia, e volem e ordenam que los senyors alodiaris e directes de les dites remences sien tornats e de present tornam aquells en aquella possessio e recepcio de tots censos, tasques, jornades, servituts e altres drets, us, e exercici de aquells en que eren abans de la promulgacio de la dita sentencia. Sien empero servats los pactes e concordies particularment fetes...

5v

Poch valria fer leys e constitucions sino eren per nos e nostres oficials observades, per ço confirmant los usatges de Barchinona, e les constitucions del Principat de Cathalunya, capitols e actes de cort, privilegis comuns e parcials e altres libertats del dit Principat volem e manam que aquells e aquelles sien observats e senyaladament esser observats los capitols del Rey en Marti: No obstant qualsevol provisio, acte o sentencia quis fes o donas en qualsevol manera en la causa quis mena sobre la vila de Roses e Cadaquers, e altres terres que vuy prosseix lo Principat de Cathalunya volent e declarant que qualsevol letres provisions manaments comissio e comissions ab carta o sens carta contra los dits usatges constitucions capitols e actes de cort e encara contra privilegis e libertats usos e costums de la Sglesia...

7r (sobre que els oficials jurin les constitucions)

... volem e ordenam que los diputats del Principat de Cathalunya pugen se e sien tenguts intentar supplicar per la observança de la present constitucio segons que per constitucions los es permes, e contre los dits oficials qui ab declaracio seran incorreguts en dites penes fer instancia davant no o nostre loctinent general, o governador general, o portant veus de aquell que sien en dites penes executats sens

7v

despeses empero del General. Empero que lo sindich del General, advocats e scrivans de la casa de la Deputació haien a fer dites instancies ordenarse e continuar lo que sera necessari contentant se del salari quel es ja taxat e ordenat.

8r

Item, que la magestat vostra faça acte de cort, e ab lo present fa ab lo qual declare com aquell censal pretes de propietat de CC milia lliures lo qual en cert cas fonc promes en la capitulacio de Vilafranca es nulle e sens algu efecte, e que per lo dit censal lo dit Principat, singulars e general de aquell no son tenguts e obligats en preu, ne en pensions, penes, despess, ne altres coses ans ab lo present acte de cort vostre majestat casse e anulle aquell imposant axi mateix a la senyor reyna, al batlle general, o procurador fiscal, e qualsevol altre qui dret o interes hi pretenges haver perpetuo silenci. E mane la carta del dit censal axi en original forma escrita quant encara en los prothocollos e notes dels notaris qui aquell han rebut e tenen esser cancellat e lineat per manera que no puga ne faça sdevenidor fe alguna, e que la carta qui es en sa publica forma ha liurada en mans dels dipputats del dit Principat extinguint la causa e plet que era per causa de aquell entre vostre alteza e la senyora reyna e lo batlle general e procurador fiscal de una part, e los dipputats e procurador del General de la dita cort de la part altre. Manant e provehint que lo present acte de cort sie continuat en lo original proces de la dita causa. E no resmenys

8v

que vostra alteza de orde ab tot effecte que la senyora reyna per raho del interes que pretenia en dit censal loe e approve lo present acte e renuncié expresament al dit censal, e qualsevol dret que pretenges haver per causa de aquell. Plau al Senyor Rey. Item. Supplica la dita cort a vostra gran alteza que revoque e haye per revocada una real pragmática feta per la Magesta vostra en la present ciutat de Barchinona data XXVII de setembre, any Mil CCC LXX VIII ensempls ab una declaracio o interpretacio per vostra alteza sobre aquella feta. En axi empero que les coses en virtut de aquella fins aci executades o sentenciades per sentencies que sien passades en cosa jutgada se hayen tenir e observar sino en quant serien contraries, e contrariejassen al que per vostra alteza sera declarat en virtut del poder per la dita cort aquella donat. Plau al senyor rey. E MES SUPPLICA la dita cort que placia a vostra alteza que axi en virtut del poder a aquella donat per la cort quant encara ab lo poder que ab lo present acte dona a vostre excellencia voler pronunciar e declarar en les diferencies que son sobre los censals quis dien nous carregats sobre lo General. Plau al senyor rey. E LA DITA CORT offer a la vostra gran excellencia e fa donatiu gracios e per les coses dessus e daval contengudes, de trecentes milia lliures de la moneda vuy corregent en la present ciutat de Barchinona en la forma e ab les condicions davall contengudes, e no en altra manera, e pagadors en la forma segent, e no en altra manera. Ço es, per carregaments e vendes de censals carregadors per los diputats del Principat de Cathalunya, a raho de vint y cinch milia per mil, e no menys, sobre los drets de les generalitats amb los dessus dits capitols imposats en la forma e manera e ab totes les seguretats que los altres censals sobre lo dit General son carregats. De les quals CCC millia lliures hajen esser repartides, distribuïdes e consignades cent millia lliures per vostra alteza entre persones dels tres staments de la present cort nades o domiciliades verament, e sens ficcio en lo dit Principat de Cathalunya qui han servit durant les turbacions passades a vostra real majestat e al senyor rey don Johan de immortal recordacio pare de vostra alteza per satisfaccions de danys reebuts en servey de vostra alteza e del dit senyor rey pare vostre durant les dites turbacions. E en smens de restitucions fetes e fahedores e remuneracions de serveis segons que a vostra alteza sera vist. E fetes e fermades les dites constitucions e atorgats los desus e devall scrits capitols, e sentenciat, e declarat axi per nostra alteza com per la senyora

9r

per la senyora reina en les coses que son comeses per vos senyor e per la cort. Les quals sentencies sien agudes per actes de cort e prestat per la dita senyora reyna lo consentiment en lo capitol parlant de pretes censal de docents milia lliures de la capitulacio de Vilafranca segons dit es e repartides per vostra alteza donades, e consignades ab tot effecte les dites cent mylia lliures per satisfaccions de dans, smendes, restitucions e remuneracions de serveys segons dit es. E prestat jurament per vostra alteza que per tot lo mes de novembre primer vinent quant a les constitucions fahedores executara ab tot effecte lo que per vostra alteza sera sentenciat e declarat haia les dites CC milia lliures carregadores sobre lo dit General, e drets de aquell segons es dit e de aquelles puga dispondre a sa voluntat.

...Com per fer les vendes dels dits censals segons dit es sia necessari que la dita cort face sindicat, e don poder als dipputats per fer les dites vendes en la forma desus dita. Per ço supplica a vostra alteza qui li placia fermar, loar, e aprovar, e decretar aquell ab aquelles clausules e privilegis que seran necessaris en favor dels compradors dels censals. Plau al senyor rey. E ENCARA supplica la dita cort que sia de vostra mercant atorgar lo present acte de cort que tots e qualsevol censals carregadors per actoridat de la present cort sobre lo General sien privilegiats axi en propietats com en pensions axi, e com los altres censals carregats fins ara sobre lo dit General. Plau al senyor rey.

ACA. Reial Cancelleria. Curie 2. Reg. 3600

Document 31. El rei escriu a la Diputació en relació al plet que aquests mantenen amb el lloctinent en relació a la terres del comtat d'Empúries.

Barcelona, 13 d'octubre de 1481

50v

Remissio e relaxacio fasta per d. R. deputats Generalis Cataloniae de administracione terrath comtatus Empuriath.

In cristi nomine pateat universis [...] (data) per curia generalem que ni presenciare cathalans celebra unis in ciutate Barchinona fastum fuisse per nostri expresso consensu actum queudam tenoris sequentis. Lo senyor rey fermara apocha, e diffincio a la cort dipputats e general de Cathalunya com ha reebuts e ha preebuts e recobrats los lochs empenyorats per lo rey en Marti de gloriosa memoria a la dita cort, dipputats e general. Ço es Roses, Cadaques, Llança e altres conteguts en lo contracte de empenyorament fet per lo dit rey en Marti a la dita cort et fa fi e diffincio als dits cort, dipputats e General, e a la ciutat de Barchinona, e quant a ella se sguarda, e encara a qualsevol procuradors, administradors, receptors, e officials qui dites terres hagen regit per los dits dipputats, general, e ciutat de totes amons questions, peticions, e demandes, les quals pogues fer o intentar de present o endesvenidor a la cort, dipputats e general del dit Principat, ciutat, procuradors, administradors receptors e officials llurs axi per lo contracte del dit empenyorament com en qualsevol altra manera causa o raho. E axi per reddicio de comptes, defruyts, e emoluments com encara per disminucions negligencies o omissions e dans donats als dits lochs empenyorats. E encara per qualsevulle sentencies o execucions que los dits dipputats o sos procuradors generals o qualsevol altres officials aguessen donades, executades, e o fetes en aquelles imposant a sa magestat, a sos successors sobre les dites coses callament e silenci perpetual. E axi mateix vol e mana que lo dit contracte de empenyorament sia cancellat e hagut per cancellar e totes coses en aquell contengudes e aquell de fet man cancellar e cancella. E vol e consent la magestat del dit Senyor que per lo present acte no sia feta derogacio, preiudici, o novacio a les constitucions de Cathalunya, usatges, privilegis, e libertats dels tres staments axi en singular com universal e comanints per lo semblant fermes, e perpetuats los capitols per lo rey en Martí atorgats segons en lo capitol de la observancia es disposat. Volentes igitur ni dicto et preiusertia iuri certa sciencia deliberateus et consulte confitenir et reagonossuma vobis curie generali depputatis et generali preditis Cathalonie

51r

[...] vigore cumsdam alterius actur per curiam e audem die et anno quibus supra facti tenoris sequentis. La cort del Principat de Cathalunya per alguns bons respectes tocants lo servey de la magestat del senyor rey se les obliga a tornar e restituex al dit senyor los lochs empenyorats a la cort e General del dit Principat. Ço es Cadaques, Roses, Llança e altres contenguts en lo contracte del dit empenyorament per los senyor rey don Martí de gloriosa memoria fet a la cort del Principat, e per aquella als dipputats e difineix ab sol renuncia, relaxa, desobliga e remet tot lo dret que la cort, depputats, e General hi tenen, enteniem en virtut ddel contracte del dit empenyorament sia cancellat, e que los homenatges prestats a la dita cort, diputats, e General sien aguts per cancellats e absolts e aquelles sien prestats al senyor rey daqui sa majestat manara salvades empero a la dita corte general les constitucions de Cathalunya, usatges, privilegis, e libertats dels tres staments axi en singular com universal. E romanints per lo semblant fermes e perpetuats los capitols per los senyor rey Marti atorgats segons en lo capitol de la observança es disposat. Restituistis es tornastis no bis nosquem a vobis habuimus recepimus et recuperanims apro receptis et recuperatis habemus et habere volunms a vobis vila loca castra e terres de Cadaques, Roses, Llança et alia loca contenta in impugnamento per illustrem regem Martim memorie precebis facto dicto generali cathalonie et exeo absoluimus disfinimus donamus denunciamus remiting et penitus et perpetuo relaxams vob dictis ecersdem. Curie Generali cathalonie vobisqum depputatis ipsus et generali, a nostra jura desquam vices raciones et acciones reales et personales, mixtas, utiles et directas, ordinarias, extraordinarias, et aliaquascumque que nobis competunt pertinent e spectant ac competere pertinere et spectare posunt et debent nuncun et ni futurum adversus seu contra distam curiam dipputatis et generale cathalonie et ecram vos civitatem Barchinone ni universo et singulares ipsius quate vos concernit et ni superomens et singulos procuratores administratores receptores et officiales quoscumque qui hatteus dictas villas loca castra et terras rexerint et administranerint

51v

(segueix en llatí)

52r

(segueix en llatí)

52v

(llatí) ant necessariare defectu verbote ant ex quascumque causa seu iurio ministerio ant deposicione quantum cumque urgente vel necessaria de qua eciam cogitari non posset sub et cum renunciacionen dictare e aliare ominum et singulare legum jurin usum statutore racionali constitutionum et consuetudum premisser vel alicui ipoch repugnantum qualitercumque. Et signanter legis sine juris dcediris generalem renunciacionem non valere nisi precedat sequatur ne specialis. Her igitur omnia et singula supratida facimus paciscum e promitinus per nos heredesquem et succesores nostros cuoscumque vobis curie generali et depputatis preditis ni manu et posse noth et secretary nostri subsignant her a nobis pro vobis a lusque omnibus et singulis personis quare intersit et ni teresse poterit infuturum legistune stipulanti et recipienth. Datum et actum Barchinone die trecesimo octobris anno a nativitate dim M CCCC LXXXI. Regonereq nos trore videlicet ....

ACA. Reial Cancelleria. Curie I. Reg. 3599

Document 32. Acords sobre els censals nous i el retorn dels bens usurpats en el transcurs dels anys de la Guerra Civil.

Barcelona, 5 de noviembre de 1481

58r

Nos don Fernando, etc. Vist lo poder a nostra Majestat per la cort general en la present ciutat convocada que de present en aquella se celebra atribuir, en e sobre los interessos e diferencies qui eren e son de part a part, provenints per causa de les passades turbacions del Principat de Cathalunya lo qual poder a nos per la dita cort atribuit es del tenor seguent: La cort general del Principat

de Catalunya convocada e la qual a present se celebra per la magestat del senyor rey en la ciutat de Barchinona ha feta deliberacio, que attes nos poden concordar los interessos particulars e diferencies que son de part a part dins lo dit Principat de Catalunya provenents per causa de les turbacions passades, sien remeses totes les dites diferencies a la prefata Magestat del senyor rey a determinacio de la qual sobre aquelles se haja destar. Volent la dita Magestat no puxa servirse donatiu si per la dita cort deliberat sera fer fins tant en les sobredites diferencies haja declarat sa altesa. E no enten la dita cort en les sobre dites coses remeses comprende o parlarse de res de donatiu ne de redreç de justicia monedes mercaderia del General ne de les diferencies del senyor rey ab particulars de la cort ne de les remences. E volem que si per la present cort era per la magestat del senyor rey prorogada a mes de tres mesos, o si aquella sera spirada o licenciada que lo present poder sia eximit. Vistes les dites diferencies e interessos que eren e son de part a part en lo dit Principat provenints per causa de les turbacions passades de aquell e signantment sobre les restitucions de les coses que axi per via de confiscacions e de gracies concessions e impignoracions per la magestat del Senyor Rey don Joan de alta recordacio pare nostre, e per nos fetes e confirmades ço de nou atorgades com en altra manera en lo temps de les dites turbacions son stades ocupades preses confiscades incorporades retengudes e lliurades

58v

axi de sglesies e persones eclesiastiches religioses e coses pies. Com de universitats e persones legues no solament viles, castells, lochs, jurisdiccions rendes e drets, mes encara censals, violaris, feus, coses infiteutiques, e altres devall specificades. Vistes les dites confiscacions, incorporacions, gracies e concessions e ocupacions. Vistes encara les capitulacions per lo dit senyor rey pare nostre fetes e firmades ab algunes de les dites ciutats, castells, viles e lochs encara ab algunes persones del dit Principat e vists alguns cartells per lo dit senyor rey pare nostre de gloriosa memoria, e per nos confirmats, e de nou atorgats e fermats. Vistes encara les destruccions e disminucions per causa de les dites turbacions en lo dit Principat universalment en diverses maneres seguides. Als quals si per nos no eran degudament provehit e remediât se poria seguir tota ruyna, perdicio e exterminacio del dit Principat e dels habitants en aquell. E per tal volents nos com a rey, principe, cap e senyor del dit Principat e de la republica de aquell e dels habitants en lo dit Principat subdits e vassalls nostres en les dites coses en virtut del dit poder a nos per la dita cort donat e atribuyt degudament provehir Los quatre sançts evangelis davant nos proposats e per nos reverentment contemplats e mirats per tal que los (valls?) de nostra pensa millor puxan veure e provehir. Lo present dia e hora a hoir nostra pronunciacio declaracio e determinacio assignats. Los quals a maior cautela assignan a les parts que entre si tenen los dits interessos e diferencies procehim a la nostra declaracio e deternynacio la qual volem que haja força e sia haguda per acte de cort com aquella que ab voluntat e consentiment de la dita cort se fa promulgan diem declaram e pronunciam sentenciam statuhim e ordenam en e per la força seguent:

59r

Primerament, ateses les diferencies que son prevengudes per causa de les dites turbacions sobre les alienacions, impignoracions, e ocupacions fetes de viles, castells, jurisdiccions, rendes e altres drets de nostre real patrimony entre les persones aquy son fetes, e moltes ciutats, viles, universitats, reals [...] que tenen privilegis e per lur part alleguen constitucions e capitols de cort e atenten que entre les altres coses lo be e augment e utilitat del dit Principat de Catalunya sta en la conservacio de nostre real patrimony: lo qual per causa de les dites alienacions, e impignoracions fetes de aquell per causa de les dites turbacions es stat molt disminuït en gran interes e dan de aquell e de la republica del dit Principat. Per tal volents aquestes coses tornar a degut stat, volem, provehim, manam, statuhim e ordenam que tots e qualsevol castells, fortaleses, viles e lochs, jurisdiccions civils, criminals, e mixtes drets, e rendes, e qualsevol altres bens de qualsevol nom e condicio sien pertanyents en qualsevol manera al nostre real patrimony que durant les dites turbacions e fins la present jornada axi per lo dit senyor rey pare senyor nostre com per nos per qualsevol utilitat o necessitat, o altra causa o raho a qualsevol persones encara que fossen reals o de sanch real venuts, donats o empenyorats o per qualsevol altre via alienats o venuts, donades empenyorades o alienades: sien de continent en aquell esser e punit ques trobaran e sens haver raho alguna de milloraments o pyjoraments ensemps ab los fruyts de aqui avant devedors e cullidors tornats e restituhits e incorporats, e tornades e restituhides e incorporades a la real corona e en nostre dominy e patrimony axi com eren e staven ans que les dites turbacions fossen fetes axi com ab la present les restituhim tornam e incorporam revocant e havent per revocades totes gracies, donacions, empenyoraments, vendicions, o qualsevol altres alienacions que de aquells o aquelles com dit es per lo dit senyor Rey pare

59v

nostre e per nos durants les dites turbacions, e apres offsen fetes en qualsevol promesses e cartells que per lo dit Senyor Rey e per nos fossen donats e fetes. No obstant qualsevol practiques en contrari de aço disponents, manam e provehim que de aqui avant sien inviolablement observats e observades les constitucions e privilegis axi generals com particulars tals alienacions prohibints. E per quant es contencio entre parts sobre la impignoracio per nos feta del castell vila e baronia de Martorell al noble mossen Requesen de Soler pretenen per la una part esser de patrimoni real e per la altra esser barhina no havent de aço feta complida examinacio per la brevitat del temps. Per tant de present exceptam del dit capitol la dita impignoracio e alienacio per nos feta al dit noble per dits castell, vila e baronia. Volent que aquella tinga e posseca no obstant lo present capitol fins per nos per justicia hi sia provehit. Mesanant exceptant del dit capitol la vila de Cambrils que te e posseeix lo egregi comte de Cardona. Lo qual te la dita vila per titol del senyor rey don Joan pare nostre: per causa que per son ser servei transferi en mossen Çarriera lo castell e loch de Angles, fins que lo dit comte sia satisfet del dit castell e loch de Angles, o de ço qui le sia degut, o degues haver per la dita causa.

E mes provehim, satutum e ordenam e ab la present volem e manam que totes e qualsevol viles lochs e castells fortaleses baronies (callanies?) censals censos tasques scribanyes stablides jonades batudes salmes pesqueres erbages drets jurisdiccions axi civils com criminals e mistes cases terres dignitats eclesiastiques seculars e altres beneficis regulars e encara priorats comandes de Sant Joan de Jesuschrist, e de les altres ordens militars de qualsevol nom sien dins lo Principat de Catalunya emsemps ab los finyts

60r

de aqui davant devedors e cullidors ...

60v

[...] E mes exceptam la vila de Blanes e altres terres que lo egregi comte de Cardona e la comtesa muller sua tenen del vezcomdat de Cabrera fins que hi sia feta justicia segons ordre de dret. Sobre les quals davant nos es plet pendent. No volem empero que los dits comte e comtesa se pugan alegrar de qualsevol donacions e gracies o drets adquirits per causa de les turbacions passades.

Volents que lo dit comte e comtessa sian tenguts e paguen los censals e altres carrechs que sobre la dita vila e terres son carregats tenint e possehint aquelles segons la forma e orde davall scripta e per nostra Majestat ordenada.

61r

III. Encara mes ne exceptam del dit capitol lo que mossen Joan Çarriera del comte de Modica lo qual metem en secrese a mans nostres detenedor per aquelles persones que per nos hi seran dipputades fins atant que per nos en altra manera hi sia provehit. Volem empero que los censals que fa lo dit comte de Modica carregats sobre les viles e lochs e terres de aquell e los que les dites viles e terres sues conjuntament o divisa sien pagats segons for ma dels contractes dels dits censals reduits empero segons la reduccio jus faedora dels censals. No obstant qualsevol gracies o donacions fetes dels dits censals per causa de les dites turbacions, fetes les quals dessus havem revocat e revocam.

V. E mes ne exceptam...

VI. E mes exceptam del dit capitol e totes coses en aquell contengudes los castells viles e lochs de les baronies de Bellpuig e de Linyola, e altres que foren del noble don Ramon de Cardona, quondam, e apres vingueren al noble don Hugo de Cardona, fill seu, e aran tenen e posseixen la muller e fills del noble don Anthoni de Cardona, quondam. Remetent axi com per la present remetem la questio ques sobre los dits bens entre la dita muller e fils de don Anthony de Cardona, quondam, e una part, e lo noble don Hugo de Cardona, fill del dit, quondam, Hugo de la altra. La qual causa e questio cometem al Illustre Infant don Enrique nostre molt car cosi. Lo qual sie tengut de determenar la dita causa dins del temps de hun any comptador del dia que per lo dit don Hugo sera posada demanda contra los sobre dits davant lo dit Illustre Infant. Empero no entenem perjudicar en res per la dita restitucio general que manam fer a la noble dona Castellana, muller del dit quondam

61v

don Anthony de Cardona, ne a sos fills ans expressament de aquella dita restitucio sien reservats e exceptats com dit es ab totes garanties e drets que tinguen sobre les dites baronies viles castells e lochs e altres terres que foren del dit quondam don Hugo de Cardona. Pero si lo dit Hugo dins vuyt dies daci avant comptadors acceptara lo pacte seguent de la qual acceptacio haje a constar per acte publich. Volem que les dites parts hajan a seguir aquell e lexar la via del plet. E lo qual cas revocam la dita commissio e volem que sia haguda com si no fos feta. Lo partit premencionat es aquest, que la noble donya Castellana, muller del dit don Anthon de Cardona, quondam, e los dits sos fills per los legitims tutors e curadors hajan e sien tenguts carregar per via de censal a raho de XVI mil per mil sobre les dites terres den mil florins corrents mitjançant carta de gracia los quals sien del dit don Hugo per fer de aquells a ses propies voluntats. E acceptant lo dit partit segons dit es sie tengut diffinir la dita dona Castelana e sos fills de tot dret, e accio que per qualsevol causa e raho li pertanga sobre les dites terres. E nos a major cautela en lo dis cas los absolem e disfunim.

VII. E mes exceptam del dit capitol e de les coses en aquell contengudes lo censal de pensio de CC lliures que lo dit comte de Cardona fahia a dona Elsa de Perellos devallant de la comtessa de Luna, sa mare. En lo qual farem fer justicia...

VIII. E axi mateix pronunciam sentenciam, volem e manam

62r

que totes e singulars persones seculares de qualsevol titol e condicio sien, e encara eclesiastichs religiosos priorats e comandes del orde de Sant Joan...

62v

63r

X. Si empero les dites persones de les dites condicions qui son stades o vengudes en la real obediencia voluntariament e sens força alguna fins per tot lany Mil CCCC LXIII inclusive, e stant continuament en aquella faran censals e violaris a persones que axi mateix sien stades vengudes voluntariament e sens força alguna en la real obediencia per tot lo any Mil CCCCLXIII inclusive stant continuament en aquella. Volem que paguen aquells per temps...

64r

65v

XVII. E venint a declarar sobre les diferencies qui son dels censals quis dien nous, e que durants les turbacions passades son stats carregats sobre lo General de Cathalunya. Per algunes consideracions lo nostre real anymo movents pronunciam sentenciaz , e en la forma devall escrita validam los censals nous deins specificats e nomenats e reduhits en los preus e propietats segons se conte en una cedula signada de nostra ma e segellada de nostre segell. La qual havem liurada en poder de nostre prothonotari. Manant e provehint que sien de aqui avant pagats a raho de XXXII mil per mil en lo die e terme apositat en los contractes de aquells. Manant als dipputats de Cathalunya que aquells stiguen e continuen e façan scriure e continuar en los capbreus dels censals de la casa de la Dipputacio. Com vullam e declaram que los dits censals se alegren de tots e qualsevol privilegis de ques poden e acostumen alegrar los censals qui son carregats sobre lo dit General. Remetem empero e havem per remeses totes les pensions passades. Les quals no volem quels dipputats paguen ne sien tenguts pagar, axi mateix si alguns dels dits creadors ne havian reebudes algunes. Volem que aquelles no puxen esser per los dits dipputats repetides, demanades o compensades.

XVIII. En la demanda feta per mossen Galceran Durall, Pere Durall,

66r

fill seu, Pere de Coromines, Galçaran Durall, mossen Joan Bernat e Ducich Almugaverr sobre los sis mil florins dor dells deguts per lo General de Cathalunya interessos per aquell demanats, pronunciam e declaram que din dos dies apres que sera intimat los tres staments de la present cort, e los dipputats de Cathalunya hajan a fer e crear sindich per fer vendicio als dessus dits censals, ço es a cascu dells per sa quantitat a for dde XXV mil per mil, e la pensio de cascu dels dits censals se haie de pagar daci avant casenmany en son termini. E que la dita venda se haie fer per lo dit sindich ab carta de gracia, e ab aquelles clausules, obligacions e

renunciacions en semblats contractes acostumades posar. E si dins lo dit temps lo dit sindicat e vendicio nos fahien en tal cas pronunciam e manam que los dits sis milia florins sian pagats als dits supplicants dels bens, rendes, del dit general. Condemnant en aço lo dit General e depputats e administradors de aquell, quant als interessos demanats per lo temps passat pronunciam e declaram per alguns sguarts nostre animo movents dels dits interessos no deures res demanar. Imposant al dessus dits demanants e supplicants sobre aquells silenci.

XVIII. Empero per quant la ciutat de Barchinona pren certs censals nous sobre lo General de Cathalunya e encara fa molts censals per lo dit General per los quals te carta de indemnitat, e missio entre mans de certs drets. Per ço volent provehir a la indemnitat de la dita ciutat validam segons dessus es dit los dits censals que la dita ciutat pren sobre lo dit General, e tots los censals que fa per aquell e la indemnitat que li es stada feta e provehim e manaz que aquells sian pagats al for que son carregats com no vullam que sian reduyts en pensio ni en propietat. E per dar orde en los pagaments dels prop dits censals volem provehim e manam que los dipputats de Cathalunya paguen e sian tenguts pagar al clavari de la dita ciutat de Barchinona qui de present es, e per avant sera cascum any en cas

66v

cuna terca la terça part de les pensions dels dits censals que la dita ciutat pren sobre lo dit General e fa per aquell. E no resmenys per que la dita ciutat en algun temps puxa exir de la dita obligacio volem axi mateix e manam que los dipputats del dit Principat cascum any ultra les pensions dels dits censals paguen e sian tengut pagar al dit clavari cinch centes lliures pagades empero les pensions de censals e altres carrechs ordinaris del dit General per obs de luir y quitar los dits censals que la dita ciutat es obligada, ço es aquell dels dits creadors qui millor (mecat?) fara volent, ordenant, e manant que los drets e rendes del dit General dels quals la dita ciutat te missio entre mans per los dits censals sian tornats e restituys al dit General e als dipputats o als administradors e receptors del dit General, e de les rendes e drets de aquell segons que nos ab la present sentencia los restituym a aquells.

XX. E encara per quant en molts dels dits contractes dels dits censals nous del dit General axi en la dita ciutat com de altres sos posades algunes palaures no degudes provehim e manam sots privacio de lurs officis que tots e qualsevol notaris qui dits carregaments han rebuts, o los detenidors de les notes e scriptures de aquelles, e les parts, acreedores, qui los dits contractes tindran en publica forma sian tenguts dins XXX dies primer vinents portar los dits prothocols e notes los notaris e detenidors de aquells, e los dits creadors los contractes en poder del vicecanciller o del regent nostra cancelleria los quals e cacu de aquells hajan a cancellar, elevar, e fer cancellar, e llevar dels dits prothocols, e contractes totes les paraules que a ells parra e sera vist esser indedugament posades, refant los dits prothocols e contractes a paraules degudes e pertinents. E que per la dita reparacio no sien les parts tengudes pagar al notari sino lo que muntara lo pargamy el scrivent quy aquells scriura. E los qui dins lo dit temps no faram ço que dit es, los notaris sian privats de sos officis ipso facto, e les parts no puxen

67r

esser pagades de les pensions de sos censals fins les dites coses hajan complit. E mes avant, ordenam, provehim e statuym que tos los dits censals sobre lo dit General carregats qui es diuen nous sian haguts per carregats fets e fermats despuix que seran carregats los altres censals que per provisio de la present cort se ha a carregar, attes que reebem fermetat per la validacioe provisio per nos de present feta.

XXI. E per maior classificacio de les dites coses e per remoure tots duptes ques porien seguir pronunciam, e ab la present determynam que los censals e violaris que seran carregats sobre universitats e persones particulars en lo temps de les dites turbacions del dit Principat apres les reduccions de les ciutats, viles e lochs del dit Principat on seran stats venuts e de aqui avant se crearan en aquell no sian compresos en la present reduccio, e determinacio per nos sobre lo pagament de les pensions dels censals e violaris dessus feta ans aquella no obstant los creadors censalistes e violaristes que en lo dit temps hauran comprat dins censals e violaris e daci avant compreran puxan proseguir demanar, e exhigir ses pensions integrament tant com per la justicia ls pertanyra. E aço enquerint los dits censals e violaris no son stats creats sobre lo General de Cathalunya com sobre aquells ja sia per nos feta special declaracio.

XXII. Item, atenten e considerant que en algunes ciutats, viles e lochs del Principat de Cathalunya, ço es en la ciutat de Barchinona e algunes altres, en les dites turbacions son presos bens mobles, de algunes de les dites ciutats viles e lochs los quals eren en servey e obediencia nostra, e los creadors de aquells als quals eren degudes algunes quantitats jat sia fossen dintre les dites ciutats, viles e lochs no han curat opossarse a la ocupacio dels dits bens mobles ne requerir execucio de aquells. E ara apres les reduccions de les ciutats

67v

viles e lochs demanen esser pagats de lurs deutes integrament, los dits deutors pretenents allegants lo contrari. E sia rahonable dar algun ordre en les dites coses. Per aço pronunciam e determinam que los dits deutors qui deuen deutes simples qui no sien censals ne violaris no sien tenguts pagar los dits deutes ne puxam esser demanats ne executats per los dits creadors, ans en aquells los imposam silenci perpetuo, als dits deutors (xxxxxxx) absolvent sino en cas ontals deutes fossen deguts a persones pobres o miserables als quals volem e ordenam sian aquells pagats integrament y en aquesta manera limitan y entenem lo capitol de la restitucio en quan parla e dispon de la restitucio dels deutes.

XXIII. E mes pronunciam, e declaram, volem en manam, que tant quant la vila de Colliure stara fora nostra obediencia la leuda quis diu de Copliure no sie cullida en alguna part del Principat de Cathalunya. Venint empero la dita vila de Copliure en nostra obediencia, volem que axi lo nostre procurador real com los altres de qui fos interes romanguen en sos drets.

XXIII. E per que segons forma de la offerta per la cort a nostra excellencia feta de les CCC mil lliures havem a donar e partir C mil lliures aquelles entre persones de cascu dels staments nades o domiciliades en lo Principat de Cathalunya en satisfaccio de dans, smenes de restitucions fetes, e faedores, e remuneracions de serveys segons que a nos sera vist. Per ço donant e compartint les dites C mil lliures e consignant aquelles manam als dipputats del dit Principat de Cathalunya que entre les persones contengudes en un memorial de nostra ma signat e ab nostre segell segellat per nos donat al nostre prothonotari, e per aquelles parts o quantitats per nos en dit memorial compartides e designades axi en propietat com en pensions responguen daqui avant de les dites C mil lliures a les dites persones

68r

en dit memorial contengudes, a les quals volem e manam sien fetes totes les cartes per la present donacio e consignacio necessaries ab totes les clausulas oportunas.

Volent, pronunciant, e determenant que la present nostra declaracio e determinació en les coses en aquella dispostes e ordenades sie observada e deduyda a degut effecte: no obstant qualsevol capitulacions fetes per lo dit senyor rey, o per nos o per altres havents poder ab qualsevol persones ciutats viles e lochs del dit Principat, a les quals en quant son diversos e contrarias a la present nostra declaracio e determinacio expressament derogam. E no resmenys per que la present nostra declaracio e determinacio a les coses en aquella contengudes no sia ne puxa esser empachada o diffirida per sobreseiments ne guiatges fets. Los quals quant en aço ab la present revocam: ne per sobreseiments ne guiatges faedors dels quals quant a effecte de poder empachar la dita execucio nos abdicam poder de fer o atorgar aquells. Encara que aquelles fossen propio motu o a supplicacio de les parts.

ACA. Reial Cancelleria. Curie 2. Reg. 3600

Document 33. Els diputats anuncian al monarca que no compliran les seves instruccions i que trauran a subhasta els arrendaments de les generalitats segons el seu calendari tradicional, entre els mesos d'abril i maig.

Barcelona, 13 de noviembre de 1481

63 r

Al molt alt e molt excellent e potentissimos Senyor lo Senyor Rey:

Molt alt e molt excelent e potentissimo Senyor:

Stant propartir se vostra majestat del Monastir de Valldoncella dix e significa a nosaltres hauria a servey se

63 v

fes arrendament dels drets del general de aquest principat per benefici d'aquell e axi desitjosos de complir lo que vostra excellencia volra de continent no scringuen ab nostres advocats en veure si fer se podia a en quyna manera a trobam que per expressos capitols de Cort e practicha de tostemp observada en los mesos de Mars e Abril se faci e han afer les rendes per lo present vostre principat que venguen per arrendar en la present vostra ciutat al XII die del mes de Maig o en altre forma e temps nos pot fer los quals capitols en lo instrohit de nostres oficis havem prestat segurament e homenatge de tenir a servir e per alguna via nons podem partir de la seria de aquells e ja sia lo parer de nosaltres tenynt se la cort sia stat tostemp ques devya arrendar e axi diverses voltes ne havem solicitada la cort empero pus la Cort non provey nosaltres forsadament havem a seguir lo que per dits Capitols de altres Corts es disposat es veritat senyor molt excelent havem pensat e axi ho motem en execució descriure per tots los diputats locals e altres ministres del general entenguen ab suman vigilancia en la explicació dels drets e de (il.legible) e executar diariament los fraus e si hi seran negligents ne remissos los privarem dels officis e haurem deliberat metre tan gran cura en la explicació dels dits drets queu tenim sperança en nostre senyor los farem molt valer e quant vindra al mes de Març o Abril farem nostres crides e apres a XII de Maig farem los arrendaments iuxta forma dels capitols si trobarem com util al general e trobar si mes que no haura valgut collint se creyem senyor molt excelent lo speriment de aquests mesos quis cullira sera molt util al General per que confiam en nostre snyor ab la molta diligencia que'n donarem

64 r

ho farem molt vales e apres arrendarem sobre ferm certificants ab los novells imposts si valra lo trellat dels capitols tramatem a vostra majestat per que conega vostra excelencia no podem mes fer del que dit haurem e nostre senyor deu conserva benaventuradament vostre reyal persona e stat manan a nosaltres vostre excelencia lo que placent li sia. De Barchinona a XIII de novembre any Mil CCCCLXXXI.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-709

Document 34 . El rei escriu a diputats i oïdors en resposta a les seves últimes demanes. Ferran els explica als diputats perquè vol adelantar la subhasta dels arrendaments.

Terol, 6 de gener de 1482

84 r

Lo Rey de Castilla, de Aragón, de León, de Sicilia, rey.

Lo que per part nostre havem dir e respondre als reverendisims, magnífichs e amats, nostres los diputats del General del nostre principat de Cathalunya, vos amat e feel nostre en Miquel Benaula scriva de la diputació del dit principat trames per los dits diputats a nos, a tot ço, e quant per part lur nos haveu dit e explicat es lo ques segueix:

Primerament los direu que la causa per que los havem dit de paraula e apres scrit volguessen arrendar los drets del general ere la amor que tenyem, e tenym al be, conservacio, e augmentacio del dit general lo qual nos paria esser, e de fet tenym per clar es que lo dit general sia arrendat e en aquest parer vehiem recahia la comuna oppinio dels stamentes de la Cort per nos en lo dit principat celebrada com del dit arrendament o arrendaments en comu o en particular faedors per als de la dita Cort e anos succehix molt gran redreç del dit general, e axi scrivym del nostre parer als dits diputats, e que nos paria no deures liurar lo dit arrendament a menys de XXXII Mil lliures car aquell balanç ne foy fet en la dita Cort per poder lo dit general pagar los credits, e carrechs a les quals es obligat, en encara per poder luyr quistum any alguna quantitat que es tot lo be del dit general per augmentar lo credit de aquell, pero que vist e hoyt lo que per part llur particularment e distinta nos es stat dit sobre los dits arrendaments, e com obsten los capitols de Cort al present no poder se fer aquelles segons nos era stat dit, e crehiem poder-se fer fins en lo mes de Maig primer vinent, e que aço de sui locs dits Diputats han fet veure ab molt e diversos ampliates consells per los quales se diu es stat conclos que al present los dits diputats no poden ne deuen per observança de dits capitols fer dites arrendaments que encara que a nos hagues molt plagut dits arrendaments esser se fets, pero vist lo que per vos nos es stat dit de part dels dits diputats ho remetem a ells que ho facen segons son tenguts per observança de dits capitols, encarregant-los de nostra part donen gran diligencia que lo dit general sia arrendat. E per quant com dit es lo balanç fou fet a les XXXII Mil lliures nons par menys de dit preu se degue arrendar, car aquell preu, e maior vist lo redreç dels drets del dit general, e la diligencia, e cura nos dieu los dits diputats han exhigit los dits drets crehem degudament si trobara.

84 v

Segonament los direu de part nostre en lo periudici que dieu es fet als capitols de Cort de la dita diputacio en la letra los mananm fer de Tarragona sobre los dits arrenaments que lo que nes mogue afer los la dita letra foren dues coses: la una la causa demunt dita quy es lo desig tenym del be del dit general, l'altre que axi ne erem consellats per persones quy crehiem sabien be las leys del dit principat, e capitols de Cort, e entrevenyen en lo carrech de la defensio de aquelles los quals veerem e ordenaren la dita letra, e crehiem anar degudamen, pero que si per aquella es fet perjudici a algu, o alguns dels dits capitols de Cort, e poder per virtut de aquells donat als dits diputats no es nostra intencio en cosa alguna perjudica ny derogar aquells, ans com per nostra letra los scrivim es tenir e servir, e fer observar los dits capitols e actes de Cort, e en aquells no contrafer ne prometre esser derogat en cosa alguna.

Tercerament los direu sobre lo que dit nos haveu de la sentencia donada per nos sobre la demanda feta per mossen Alvaro de Madrigal que tot lo que en aquest negoci se es fet, e en lo discurs de aquell ses fet a consell de myrer pages nostre vicecanciller e mycer Alfonso de la Cavalleria, mycer Anthony de Bardaxi, regent nostre cancelleria e myrer Malet als quals era remes aquest negoci ab los altres, e aquests tenyen carrech de veure, e examinar dita demanda, e de demanar, e appelar les parts de quy fos interes, e axi crehiem sia fet be e degudament per elles, e que a nos no es possible revocar dita sentencia.

Quartament los direu per part nostre sobre la questio lo Regne de Arago, e lo dit principat tenen ab lo Regne de Valencia per les lanes qui es carreguen per habitants en Valencia en lo port de Tortosa que fines aci per part del dit Regne de Valencia no nes stada feta instancia de previsio afluna, e que vist lo gran interes nos haveu dit ara, e altres vegdaes per part dels dits di-

85 r

putats es del dit principat que nos stam attents en dit negoci, e quem serem ve recordants que ja mes per nos hi sera provehit e cosa alguna en interes dels dits Regne de Aragó e principat que primer no hi sien per nos demanats, e appellats los diputats del dit Regne de Aragó e los diputats del dit principat, e axi que stiguen reposats en aquest article.

Mes anant los direu per part nostre com havem sabut que los dits diputats farien demanda al magnifich mirer pages vicecanciller nostre de una bombardia que ell entra tengut al dit general per lo Senyor Rey nostre pare de gloriosa recordacio que es pregam quant podem vullen cessar dita demanda al dit vicecanciller e no ly facin novitat alguna per aquella com no sia raho que de tal fermaça sostenga dan algu, e que aço los haurem asenyalat servey.

Mes anant direu als dits Diputats com stam molt contents, els tenim a gran servey ultra lo deure de lurs officis quilhs hi obliga la molta cura, e diligencia que tenen en la exaccio dels drets del dit General que aquella confiança havem tenguda, e tenym dells, que les pregam e encarregam quant podem per lo carrech que tenym de myrar en la proteccio del dit general atant servey nostre, e be del dit principat fundat que ells entengan continuament en lo be, e redreç del dit general pruyvint e castigant los fraus quy en aquelles se fan, e mirant en los cullidors, e exhigidors dels dits drets de manera que advenynt lo temps del arrendament faedor per la bona cura e diligentiam lo dit general stifa en tal ordre e composicio que los dits arrendaments ne valguen molt mes cars ultra que hauran fet lo dever, e ho tindrem a assenyalat servey encara los ne redundara molta honor e reputacio, offerint-no esser promptes en tot lo que fer porem per lo be, e augmentacio del dit general e per la endreça, e be de quiscu dels dits diputats e hoydors dels quals fins açi nos tenim per be servits.

Yo el Rey

Expedit en ciutade de Turolu die sexto January anno...

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3663

Document 35. El nou diputat eclesiàstic Pere Cardona escriu a l'escrivà Miquel Benaula per informar-lo de la renovació portada a terme a la Diputació i de les novetats que s'han produït al Principat.

Barcelona, 19 d'agost de 1482

12 r

Instruccions fetes per los molt Reverendisims noble e magnífichs Senyors Los diputats del General del Principat de Cathalunya ab consell de llurs advocats an Miquel Benaula, notari oficial de la casa de la diputació. Lo qual trametem a la majestat del Senyor Rey del que ha de negociar ab sa altesa e ab la Sereníssima Senyora Reina per part dels dits diputats com deus vulla sia ab llur alteses:

E primerament essent junt en Cort darà la letra de creença sen porta dels dits diputats a la prefata majestat del Senyor Rey, e besara les mans a aquella per part dels dits diputats, e hoýdors de comptes. E recomanara humylment aquell en gran e merce de sa altesa.

Mesenant per virtut de dita creença explicarà a la prefata majestat com los dits diputats, e hoýdors de comptes poch dies ha han reebuda una letra

12 v

de sa altesa dada en Cordova a (espai en blanc) dies del mes (espai en blanc) ab la qual la excellencia sua per sa acostumada humanitat e clemencia los ha certificats de la ocasió que ha induhida la serenitat sua en levar-se del siti de Loxa dients los esser stada la causa lo maraument de les vitalles necessàries per a tant real exèrcit del qual avys los dits diputats fan subiranes gràcies a la maiestat sua quí los ha volguts axí certificar de la veritat. Los quals eren desyjosos saber del modo com ere stat. E que ells confien en nostre Senyor dus quí es principal director dels actes humans que vestigant xpranissim ament. La majestat sua per exaltació de la Sancta fe Catholica ha feta, e fa tant gloriosa empresa dara a la serenitat sua complida virtuosa de aquella.

E més, explicarà a la Majestat prefata com après que los dits diputats, e hoýdors son entrats en lo exercici de lurs oficis reconeixents l'ordre e disposició de la casa de la diputació, e de la exacció dels drets de les generalitats han trobat que los officials del Vezmanat de Castellbó no han volgut fins aci en manera alguna consentir ne admetre sien cullits en les parts del dit vezcomtat los drets de les generalitats imposats per tot lo dit principat en les Corts ultimament per la majestat sua en la present Ciutat celebrades, mes per moltes letres que los diputats precessors lurs los ne hagen scrites, e fetes fer diverses requestes han mostrat, e significat, e respost que per via alguna en lo dit vezcomtat tals drets no admetyen, volents-se separar per tal via de la comuna contribució dels drets igualment per totes les parts del dit principat pagnadors. Sobre les quals coses los dits diputats precessors lurs per virtut del poder a ells per actes e capitols de Cort atorgats han fetes diverses previsions

13 r

mitjansant legitim proçes. En tant que no resta al present als dits diputats sino provehir per riguroses execcions contra les persones, e poblats, del dit vezcomtat segons volen e dispossen los dits Capitols de Cort, e son contrets per aquells. E que attes que aquestes coses vista la inhobediència del dit vezcomtat nos poden fer sens obra de fet e de rigurosa execució han volgut primerament avisar la altesa sua migensant la tramesa del dit Benaula de dites coses, e suplicar a aquella com a Rey e Senyor e cap de tot lo dit principat vulla provehir en aquest negoci scrivint a la Ilustrissima princessa de Navarra faça pagar en dit vescomtat segons volen dits Capitols de Cort los dits drets per manera que los dits diputats no haren axy com necessariament hauran provehir en fer les dites execucions.

E més dira a la majestat prefata com lo comte de Pallars vist que los del vescomtat de Castellbó no han volgut admetre los dits drets del general no lexe ne promet aquells sien cullits en les parts de son Comtat lo que es cosa de no poder-se per via alguna més comportar. Car de aço se poryen seguyr grandissimos dans al dit general, e grandissim contrary a la arrendació feta novament dels drets de aquell, e a la emició que tenen feta al dit arrendament La qual arrendació com sab sa majestat se es feta per redreç e benefici del dit general. E si tals coses eren consentides e promptament per los dits diputats no hi ere degudament provehit Los drets de les generalitats no sols pendryen gran dampnatge en les dites parts de Castellbó, e Pallars ans encara porie esser causa que molts altres prenants exemplar de aquests desordenats actes se atreviren en fer lo semblant. Lo que serie grandissimo desservei de sa altesa, e grandissim dampnatge al dit principat

13 v

e total destrucció dels drets del general de aquell en la conservació e augment dels quals com sab sa altesa va tant per servei de aquella, e be del dit principat.

Més anant dirà com en lo marquesat de Camerasa per semblant depor ença nos consent se cullen dits drets pero ques creu que vistes les provisions que dits diputats hi ha fan que los dits drets hi seran exhigits e cullits però que tota via sa Majestat scrigra a la muller de don Johan de Lluna, e al alcayt de Camerasa en continent obeesque en fer cullir dits drets.

E més dira a la prefata majestat com los dits diputats han hagudes letres com lo Comte de Pallars ha pres un loch de la Vall d'Aran appellat vella loch reyal del qual loch ha presos en son nom los homenatges, e que tota aquella vall sta en camy de gran destrucció, e les partides totes de aquella frontera e los drets del general no poden esser exhigits en aquelles parts lo que és grandissimo dan del general, per totes les dites coses suplicarà lo dit Benaula a la excellencia del dit Senyor Rey sia merce sua per servey de aquella e benefici del dit principat, e general de aquell volen promptament provehir en tot com sab es necessary didnt a la prefata majestat com lo Ilustre Infant Loctinent de aquella ha fet cura aquest negoci virtuosament tot lo que hi ha paragut esser stat servey del Senyor, e repos de aquella vall. E sta preparat de partir per aquella via ab les hosts de les vegaries [...] de les dites parts de Pallars. E que ans de partir per maior stusa sua hagut madur consell ha volgut fa digar lo dit Comte en tornar a loch les dites coses que sa maiestat hi proveesque de ally com cumple al servey de aquella, e a be del dit principat.

14 r

Més avant dirà, lo dit Benaula, a la excellencia del dit Senyor, lo gran dan que les galeres de genovesos han dat en aquest principat per causa de les preses han fetes axí de la galera del Egregei Comte de Cardona com altres fustes de mercaderia de hon-se es desujat tan lo exercici de aquella de aquest seu principat axí per causa de la gent presa com encara per recel que se ha de tornada de dites galeres maiorment per no haver bist fustes ab que si puga resistir, e danyar a a dites galeres (ratllat: 'maiorment per no haver bist fustes ab que si puga resistir') de manera que sisa majestat no proveheix en tenyr en aquestes mars algunes galeres per segurat de aquelles se creu que en aquest principat no calra negociar cosa alguna per la mar, lo que seria total destitució de aquell com Lo exercici mercantivol sia stat la principal causa que aquest Ciutat, e tot lo dit principat eren prosperats, e los drets de les generalitats augmentats e del contrari no sen poria seguir sino grandissio dan a tot lo dit principat, e generalitats de aquell suplicara per ço a la altesa del dit Senyor Rey com a Rey e Senyor quí continuament ha sobradament amat dit principat, e en lo qual aquella te tota sa speranza sia merce sua voler provehir en aço de tal manera que dits jenovesos senten digna punició del que ha fet en deservey de sa altesa e Lo dit principat no reste en tot repòs que de sa majestat confia.

E més dirà a la majestat prefata com aquella no ignora los gloriosos Reys passats predecessors llurs, e la sua excellentissima Senyora quants serveys han rebuts de aquest principat e general de aquell e quan per mitja de aquest general La real corona d'Aragó és

14 v

stada augmentada, e redreçat lo dit general com huy està en disposició, e camy de fer-se, si a les damunt dites coses es degudament esforçada provehit quant pora en lo sdevenydor dit principat poder servir a sa altesa, e als Reys successors de aquella. Suplicarà per çò, humilment, per part dels dits diputats lo dit Benaula a la serenitat sua sia merce sua voler tenyr en specialment memòria, e recomendació lo dit principat, e general de aquell axi com los dits diputats de la altesa sua sobradament confien.

E explicades les dites coses per lo dit Benaula haguda hora oportuna de poder negociar ab la Ilustrissima Senyora Reyna besarà las mans de aquella per part dels dits diputats, e recomenarà aquells, e los hoýdors de comptes humylment en gracia, e merce de la altesa sua.

E darà a la excellentissima Senyora la letra de crehença dels dits diputats, e per virtut de aquella dirà a la altesa sua les coses contengudes en los capitols de la present institució, e supplicar le ha humylment per part dels dits diputats sia merce sua intercedir ab la majestat del Senyor en lo que sia necessari per benefici del dit principat e general de aquell com en la altesa sua aquest seu principat te grandíssima confiança axi per la granesa de la sua gran clemencia com encara per la experiencia de sos Reyals actes finis aci fets en tant benefici e repòs de tot lo dit principat recomenant per part dels dits diputats humylment a la serenitat sua tot lo dit principat, e general de aquell a tant servey de la corona Reyat fundat.

15 r

E explicades les dites coses lo dit Benaula dara les letres altres s'en porta per mossen Arinyó, protonotari, Luis Gonçalís, tresorer, doctor de Talavera e altres, segons li (parra) les dege dar per expedició sua, e treballara haver les letres necessaries del Senyor Rey per a provisió deguda de les coses damunt dites treballant expedir se quant més prest puga per atornar al present consistori avisant als dits diputats encontinent sia allí de totes les coses que ocorreran en dita Cort sobre dits fets, e altres de que ly parra dar avys remeten. Lo mes dir sobre les dites coses a la discrecció del dit Benaula pus sie conforme al que damunt se conte.

Fforen expedites en Barchinona a XVIII del mes de Agost, any MLXXXII. Pedro de Cardona, elet de la sglésia d'Urgell.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-710

Document 36 - Carta de Ferran II a la princesa de Viana

Barcelona (Sense data)

Nos el Rey de Castilla nos enujamos mucho a saludar a vos Illustrissima princesa de Vyana nuestra muy cara y muy amada sobrina. En los días pasados escrevimos e envyamos persona propia al muy Illustre Rey de Navarra vuesto hijo y nuestro muy caro y muy amado sobrino por que los sus vassallos del vizcondado de Castellbo no permetian exigir ny coger en las tierras del dicho vizcondado los derechos del general segun han sido impuestos en la corte general ultimamente celebrada en Barchinona. E como quiera que los deputados de Cathalunya tengan facultat en provehir por obrar de fecho contra los que recusan pagar los derechos del general, pero vista la conjuncion y amor quy es entre el dicho muy Illustre rey e nos no quisieron preceher a cosa alguna sin primero consultar con nos, y esta serie la causa por que la screvimos rogandole que mandasse a los dichos sus vassallos pagar los dichos derechos. E por su respuesta veemos que la voluntat es aquellos segund los scriue paguen todo lo a que son obligats, pero por que no sabya esto como passaria que screvya a los oficiales del dicho vizcondado que le avisasen de la (xdat). E por que aquellos no le fagan informado por la qual el no desse lugar en la exampcion de los dichos derechos, lo qual seria causa que lo deputados havyan proceer por obrar defecho contra los habilitadores del dicho vizcondado, por ende havemos deliberado tornar envyar persona propia al dicho muy Illustre rey diziendo le que no creyas no quysiessemos dar lugar que sus vassallos pagassen cosa a que no fuessen obligadas y que nynuno le de a entender que nos ean tenydor a pagar lo que les demandan. Car todos los que stan e biuen dentro el principado de Cathalunya son obligats en pagar los derechos que se imponen en la corte general, ny nos somos sensados de pagar aquellos por impuesta la ley en general sin exepcion de persona ny tierras alguna, e creemos que esto vos no ignorays, por que vos rogamus quanto mas afectuossamente podemos que por el devydo de la justicia e complacencia nuestra (querades) fazer que sea mandado a los dichos vassallos de Castellbo que paguen sin dificultar e contradiccion alguna los derechos del general dexando exigir aquellos segun fueron impuestos en la corte general de Cathalunya. E sea de data...

ACA. Cartes diplomàtiques Generalitat, V, 236, 506 - B

Document 37. Els diputats mostren el seu malestar envers Ferran II per no respondre a les seves reiterades demandes d'aixecar la prohibició de la treta de forments del Principat, després de l'última bona collita.

Barcelona, 30 de gener de 1483

85r

Serenísimo e potentísimo Señor:

Stants nosaltres en expedició de un correu per la vostra altesa, e per la admiració teniem de no haver cobrada resposta de aquella de tant temps ençà que havem trameses en Cort dos correus lo darrer dels quals hi era pus ha de humanes axí sobre la prohibició de la treta de forments com exaccio de novel vetigal com instruccions per la majestat vostra per en Miquel Benaula a nosaltres trames havem rebuda letra de vostra majestat ab la qual comemora la resposta ja per altre a nosaltres feta e conforma lo mateix, ço es, que no es intenció sua de licenciar dita treta cosa alguna se exhigestha ne axí poc la prohibició de dita treta se leva fins sia feta requa quins forments ha exits, e quants ne resten en Catalunya per que lo principat no vengue appretura com se speras maior inconvenient de posar carestia e Catalunya per causa de levar

85v

dita prohibició que no del pretest, e requestes que per dits arendadors nos son fetes. A la qual, senyor molt alt, responem que la cerqua de dits forments fahedora al parer nostra causara carestia e novitat en la terra e salua gracia de la senyoria vostra sera causa de gran deservei de vostra altesa e dany de la terra com sia inusitada en aquest principat, e totes coses noves porten inconvenients. E pot esser certa la majestat vostra que Cathalunya no es tant gran que facilmente lestat de aquella en forments, e altres coses, nos sapra be. E per quant a nosaltres es cert, e notori en lo dit principat haver abundancia de forments e haver hi bon sementer ben plogut e hauan sa molt sembrat, e los blats be exit, e gran novitat com la quartera del forment sia en sta ciutat a XI sols per com sera lo parer nostre no freturar dita requa, ans aquella esser de servei de vostra altesa, com es dit e dau de la letra e mes humil en aquella, dient que es la cam perque es fa. E no hare a poc la serenitat vostra lo pretest dels arendadors a nosaltres, car si ells entren en alteració ab nosaltres de voler compensar los dans que rebem per dita prohibició, e per dita rahó en virtut de la enimo cessen pagar lo preu del arrendament, e part de aquell e nos podem pagar les pensions dels censals que lo General fa, e los altres carrechs que porte sera gran de servei de la altesa vostre, perdre lo credit del General e dan dels poblats en lo dit Principat, per tant. Excellentísimo Señor suplicam a la altesa vostre sia merce sua i attesa. La abundancia notoria de dits forments, e altres coses sobre dites, e per quant de aci a la collita ja no ha mes de mig any hi plaria licenciar dita treta no sperada dita cerqua, e manar les constitucions sobre aço disposants sien servades de les quals, e del pretest dels arendadors trametem translat ab la present, e provehir que dit nou vertigual nos exhigestha segons no cessa exhigir-se. Car si e hon per Monfort, loctinent de tresorer nos exhigestha, basta que de fet continuament se exhigeix

86r

per quis vol sia e manar expedir nostres correus. E nostre senyor deu prospere e exalte vostre reial stat per longua successio del temps. De Barchinona a XXX de (afegit després: febrer) del any MIIIIILXXXIII.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-710

Document 38. Instruccions al seu enviat mossen Sancliment, enviat a la Cort. Els diputats proposan als reis Ferran i Isabel de Castella aixecar els arancels per facilitar el comerç entre el Principat i Castella. També li demanen fer extensible la seva proposta a la Diputació d'Aragó.

Barcelona, 24 d'abril de 1483

130v

Molt alt e molt excellent e potentísimo senyor.

A vostra alta senyoria trametem mossem Guillem de Sancliment, cavaller, axí per lo fet de la negociació qui tempo ha fou pensada e ara es a nosaltres suscitada, de les robes e mercaderies qui per los catalans, e o poblats en aquest vostre principat de Cathalunya seran meses en Aragó, e en Castella, de la qual, serenísimo senyor sis condueix succhira grandíssima utilitat als poblats de dits regnes e principat e als drets de aquest General. Com per lo fet del vezcomtat de Castellbó, los poblats del qual encara perseveren en no voler pagar los drets del dit General darrerament per vostra majestat en la Cort general ordonats, com encara per altres causes e negocis tocants granment interes del dit General segons largament son contengudes en les instruccions que liurades li havem, per ço senyor molt alt, besants vostres reials mans humilment suplicam aquella per merce sua li plarie benignament oïr lo dit mossen Santcliment, e dans li creença a aquelles provehir a les coses segons de tanta majestat se spere. E ultra que sera gran servici de aquella encara ho reputarem a molta gracia e merce a vostra gran e excellent senyoria. La qual nostre senyor deu mantingue e prospere longament ab felicitat e victoria de sos enemichs com desíge. Manant sempre a nosaltres lo que plasant li sie. Dat en Barchinona a XXIII de abril del any Mil CCCLXXXIII.

D.V. Serema. Excia.

131r

Instruccions per los reverendisimos e magnífichs los senyors deputats del General del principat de Cathalunya residents en Barchinonna fetes precedent deliberació en lur consistori feta a consell dels honer, assessors, e advocats de la casa de la Deputació, al magnífich mossen Guillem de Santcliment, cavaller en Barchinona domiciliat de les coses devall scrites que haura fer ab les majestats dels serenísimo senyor rey e reyna e passant la ciutat de Saragossa ab los reverendíssims nobles e magnífichs deputats del Regne de Aragó e ab los arendadors dels drets del General del dit Regne.

Primerament per tant com en lo trienni prop passat fou fet pensament e mogut per los magnífics lavors consellers de la ciutat de Barchinona e altre deputats immediats predecessors llurs, e ara per lo qui huy son consellers als presents deputats, en gran util e beavenya dels drets del dit General per una gran negociació, que obtenint-se de les coses devall scrites se faria en lo dit principat per causa de la fira de Medina del Campo e altres del Regne de Castella. Car no solament los mercaders e altres poblats en lo dit principat per esser tots vassalls de hun rey e senyor, seguint-se les coses davall strates farau al maior fervor e repos de lurs persones, e bens de la dita negociació, ans encara los strangers axi com ara van e trameten lurs avers e mercaderies en Castella per via de França de ho de Gascunya e de Navarra, e altres parts vindran ab menys

131v

despeses e perills, ab llurs mercaderies e robes en la dita ciutat de Barchinona e altres ciutats e viles del dit principat e de aqui portaran, o portar faran aquelles als dits regnes d'Aragó e de Castella e per lo semblant dels prop dit regnes a la dita ciutat de Barchinona, e altres parts del dit principat de on se spere provindran molt grans utilitats als drets d'entrades e exhides e altres del dit General en gran utilitat, e augment de aquell.

Per ço, lo dit magnífich mossen Guillem de Santcliment anant a les prefectas majestats dels serenissims rey y reyna passara per la ciutat de Saragossa e liurara al reverendisims nobles e magnífichs deputats del dit Regne, jurats de Çaragossa e arrendadors dels drets del general d'Aragó les letres de creença que sen porte en virtut de les quals contarán a ells les grans utilitats que aquastu dels dits generals, regne e principat previndran de la dita negociació induint e mostrand-los tant com pora totes les coses conferents a aquella. Así que se obtingue disminucio de los drets d'entrada e exida del dit regne d'Arago de les robes, avers e mercaderies qui de Cathalunya iran o passaran en Castella. Los quals drets son V. per C d'entrada e C. per C d'exida, e axi entre abdosos los drets son X. per CC. Los quals drets paccia se deurien disminuir al mes a hu per cent d'entrada e hu per cent de sortida de totes robes e mercaderies qui exints de Cathalunya entraran en Aragó per passar a Castella o en altres parts. Com altrament la dita negociació fer-nos porye tant per causa del dit gran dret quant encara per los grans drets e scritures que son en Regne de Castella per los quals disminuir e remediar es stada la suplicanda la majestat del senyor rey del qual los dits deputats tenen tals avisos que mitjançant lo divynal adiutory totes coses se conduyran per fer. La dita negociació si empero

132r

les dites robes mercaderies e avers qui exieran de Cathalunya seran venudes en Aragó, que en tal cas paguem e pagar haven lo dret acostumat. Certificant lo dit mossen Santcliment als dessus dits que en Cathalunya les coses, e mercaderies, que son de transit per Aragó e altres parts, paguen molt poch drets al General e son molt favorides.

E es voluntat e intencio dels dits senyors deputats que lo dit mossen Guillem de Santcliment no ature en la dita ciutat de Saragossa per les causes demont dites, vint huyt dies continus del dia que en aquella encara en anant comptadors.

E junt lo dit mossen Santcliment ab les majestats del Senyor Rey de de la Senyora Reyna als quals premeses humils recomendacions de part dels dits deputats ab besament de llurs reials mans, liurara les letres de creença que sen porte, en en virtut de aquelles explicara com millor pora les coses demont dites tocant la dita negociació e encara lo que ja fet se apuntat haura ab los dits deputats, e arrendadors de Aragó. E suplicara, lur majestat en la mes humil e acomoda manera que pora en nom e veu dels dits deputats del General de Cathalunya que per tant servici de aquella, benefici augment confederacio e mutua (conservacio?) de llurs vasalls e subdits axi de Castella com de Aragó, e de Cathalunya, e signanment per augmentacion del drets del dit General. Lo qual per servici de la reial corona e stat format lus plarien atorgar consentir, e ab tota eficacia fer en execucio metre en lo dit Regne de Castella a la dita negociació a la qual sens aquelles degut efecte surtir no porie.

132v

Primerament com en lo dit Regne de Castella se exhegesta un dret apellat de la duana, lo qual es X. per C de entrada, e X, per C de exida de totes robes e mercaderies qui entren e eixen per qualsevulle port del dit Regne, que sie provehit que los catalans e poblats en lo principat de Cathalunya qui metran e trauran qualsevulla robes, mercaderies, bens o avers de Cathalunya en Castella, e de Castella en Cathalunya no sien tenguts pagar per dit dret de duana sino hu per cent de entrada, e hu per cent d'exida o al mes fort dos per cent, aço maiorment considerat que segons relacio de mercaders pratichs ja se acostume fer gracia del dit dret a dos per cent.

Item com en lo port, en los mercaders e altres entren se exhegestha altre dret per les cavalcadures que cavalquen e atzembles o altres animals que sia provehit que los dits catalans, e, o, poblats en Cathalunya, entrant ne exint en, o de Castella no sien tenguts pagar sino sis maravadiz, o menys per cavalcadura, e que no haie dar fermança detornar ab dites cavalcadures per lo port mateix, pero si trauran de Castella cavalls o mules e altres animals per mercaderia que de aquells e aquelles haren pagar lo drets demont dit com de la mercaderia.

Item, que los catalans, o poblats en Cathalunya qui entraran en Castella per hun port o pas ab robes o bens e mercaderies no sien tenguts tornar exir per aquell mateix ans sien libertat llur sens incorriment de pena alguna passar per aquell port o pas que li plaura, ab les mateixes o altres robes mercaderies o bens.

Item que passants los dits catalans o poblats en Cathalunya lurs robes, mercaderies, e avers qui

133r

exiran de Cathalunya per qualsevulla port, o pas de Castella on haie dret de peatge o altre dret, sien tenguts los peatgers o collidors de aquells demanar de fet, al qui les passara, los dits drets. E si nol demanaren de fet com dit es encara que les passassen sens pagar que no caiguen e incorreguen pena alguna, pero que en tal cas hagem pagar los dits dret, o drets. Mas si passassen aquelles fora del camy royal en tal cas lo quy les passaryen haien trametre persona als collidor o collidores dels dits dret, drets sotz la pena acostumada.

Item, que les robes, mercaderies, avers, e altres bens quy axi de catalans o poblats en Cathalunya com de altres vasalls de la majestat del Senyor Rey exints de Cathalunya passaran o seran portades en lo dit Regne de Castella entrant e exint sien plenament guiades e assegurades en axi que no puixen esser marcades ne en qualsevol manera impedites o detengudes.

Item, que sobre totes robes, avers, o mercaderies e bens qui seran meses en los regnes e senyoria de Castella per ho, e per França, o per altres parts qui no sien de senyoria del Senyor Rey, axi com species, drogues, brocats de or, e de argent, draps de seda,

xamellots, sures, e altres coses qui nos fareu de fet es leven o cullen dins la senyoria del rey de França, sia imposat en tota Castella hun tan gran dret que sien vistes esser les dites coses prohibides a no poder-hi entrar sino per Cathalunya e altres terres del senyor Rey.

Item vist que en los dit regnes e senyoria de Castella se acostuma a fer gran gracia als mercaders del dret apellat alcavala, e signantment en la fira de Medina sie statut e practicat de tots

133v

temps que en cas que los mercaders o altres nos puixen concordar ab lo collidor del dit dret de alcavala en tal cas no son tenguts pagar sino ·II· e mig per C sie provehit que en lo dit cas que nos puixen concordar al dit collidor no sien tenguts pagar per dit dret de alcavala sino hu per cent de les robes, mercaderies e avers que vendra, e no de altres que no vendra.

Item, lo dit mossen Guillem de Santcliment explicara de part dels dits diputats a la majestat del dit senyor Rey com los officials, consols e altres poblats en lo vescomtat de Castellbó, perseveren en lur error e inobediencia de no voler pagar los drets del General ordonats per la Cort ultimament per la sua alta Senyoria celebrada en la ciutat de Barchinona segons los dits diputats ne han ja stat a aquella. E lo senyor Rey ne feu letra al Illustrisimo Rey de Navarra, quondam, e a la Illustrisima princesa de (Navarra -taxat) Viana, les quals letres los dits diputats per hun jantil home tremateren, e liurar feren als dits Illustrisimo Rey e princesa. Lo qual scriure e tramesa del dit jantil home no veem. Los dits diputats havem fet fruyt algu. E com apres los dits diputats trameteren per correu altres letres de la sua majestat per dita raho precehides dressades als dits lavors Illustrisimo Rey de Navarra senyor del dit vescomtat, e Illustrisima princesa de Viana, e als consols del dit vescomtat de Castellbó. Lo qual correu com fou al dit vescomtat fou pres, e li foren levades les dites letres e altres que dels dits diputats portave, e encara lo volgueren matar segons relacio sua. E mes com los dits diputats ans de la tramesa del dit correu havien fet anar un porter reial al dit vescomtat per presentar certes requestes

134r

per lo tant dan perjudici e interes del dit General ordonades. Al qual porter fou feta resistencia per los del dit vescomtat, volent aquell matar, fins que ab un cavall que cavalcarie fugir e metent so de via fos fou ajudat per homens fora lo dit vescomtat, e axi campa segons soste per informacio rebuda, e li prengueren hu de tres homens quil acompanyave.

E mes explicara a la prefecta majestat que per causa de recusar los del dit vescomtat los dits drets preve gran dan al dit General, e sen spere maior si deliberadament e sens dilacio no hi ere provehit. Car los poblats en la terra de Pallars e altres parts convehines al dit vescomtat sen congoixen e clarament dien que si aquells no paguen los dits drets, ne pagaran ells, car altrament serie despullar les lurs ciutats e viles per esser los tan vehins. E lo comte de Pallars rebuda la letra de la sua majestat ha scrit als dits diputats que ell es content fer pagar los seus vassalls, si los de Castellbo paguen en que en veure si pagaven o no speraria dos mesos. E mes dira a la sua majestat que si no hi ere ab efficacia provehit los dits convehyns, e apres los altes farien semblant recusació de pagar los dits drets. E ja per dita raho los de la ciutat de la Seu d'Urgell seguint lo cami del dit vescomtat, havien recusat pagar los mateixos drets pero apres obtemperants a les previsions e encantaments dels dits diputats han tornades totes coses a loch, e paguen segons la dita Cort ha ordonat. E que en aço ere la dita ciutat stada induida, per tant com dessuis quenos paguen los dits drets en lo dit vescomtat tota la negociacio quis fahie en la ciutat se esguarda al dit vescomtat per

134v

causa del alenyament dels dits drets, hor, e que los poblats en la dita ciutat desabiten aquella es muden al dit vescomtat e semblant es de les altres parts convehines e gran destruccio lur, e en evidetissimo dany del dit General. E notificara lo dit mossen Guillem de Santcliment al dit serenismo Senyor Rey que perlo tant interes del dit General e drets de generalitats, e de les prerogatives e potestat dels dits diputats co ue a ells, e son necessitats iuxta. La potestat a ells contessa per capitols, acts de cort, usos, e practiques de la casa de la Deputacio precehir contra los dits recusants, pagar los dits drets fins acomplida obediencia de pagar aquells [...]. Ja ho hagueren mes en execucio sino que força de aço porien succehir obres de fet, e scandols als quals los dits diputats desigen obiar, maiorment per moltes fames ques dien, e porien dar ocasió de guerra per occasio del dit Regne de Navarra. E per ço los dits diputats han deliberat certificar la sua alta e potentissima Senyoria La qual lo dit mossen Guillem de Santcliment de part llur humilment suplicara per merce sua li plaria provehir a totes les dites coses com vist sera a aquella, e scriure als dits diputats de la voluntat e intencio de sa majestat.

Item lo dit mossen Santcliment, apres que haura explicades les coses damunt dites, explicara a la majestat del Senyor Rey lo gran abus que ses fet, e fa continuament per causa de les prohibicions de traure forments del dit principat e lo grandissimo dans donats, e quis donen al public del dit principat. Car poch son en nombre los mercaders o persones qui compren o verius agabellen forments per traure, e molts son los pagesos e altra gent baixa qui cultivant cullen aquell. Los quals poch compradors tenen practica, que abans han venut dits forments que comprats o compren los dels dits pagesos abaix for, e tenen los ja venuts a gran for, e axi los dits pagesos, e altres no han utilitat denguna, ans

135r

tota es dels mercaders, o altres compradors qui son poch en nombre com dit es, de on ve que tenint-se tal practica, si provehit no hi ere los dits pagesos e altres se dexaran de sembrar e cultivar forments en gran dan e destruccio del principat. Mesanant reduira a memoria a la sua majestat com per diverses letres los dits diputats havem scrit e suplicat a aquella que per observança de les constitucions de Cathalunya no permetes que per dar tals licencies de traure forments se prenguessen o exegissen peccunies per via de servei o donatiu ne en altre manera. E la sua alta senyoria havie respost ab ses letres com a virtuosa majestat que no li plau ne vol tal exaccio se façe ne dret, o vertigal se culle per dites licencies ans mane les dites constitucions sien observades, les quals letres per los dits diputats foren mostrades, e comunicades al Illustrisimo Infant lochtinent de sa majestat, e aço no obstant la loctinencia de tresorer e altres per tals licencies havem exhigides e rebudes moltes quantitats de (peman?), e encara ne exegesen indifesentiment en gran violacio e perjudici de les dites constitucions per observança de les quals los dits diputats qui hi son tenguts e obligats per llur offici aquests al dit Illustrisim Infant loctinent e fetes requestes e pretexts al dit loctinent de tresorer e a altres. Encara a maior cautela lo dit mossen Santcliment de part dels dits diputats per manutencio de les dites constitucions suplicara humilment al Senyor Rey per merce sua per levar tot abus li plarie revocar per ara la prohibició de la dita treta de forments per observancia de les dites constitucions e per gran utilitat e beavenya del dit principat, e proveestha que de la treta o licencia de traure forments directament ne

indirecta en deagun temps nos puixen pendre peccunies algunes. E si sen prenyen que los qui aquelles darien o pagarien sien haguts per violadors e transgressors de les dites constitucions

135v

e incorreguen ipso facto en aquelles penes qui incorren los violadors o transgressors de aquells. E certificara lo dit mossen Santcliment la majestat del senyor rey de la abundancia que es de forments per tot lo dit principat e de la bona anyada que se spere plasent a nostre senyor Deu.

E si previsions saludables inxerer lo effecte demont dit contengut en lo precedent capitol lo dit mossen Guillem de Santcliment obtindra del Senyor Rey trametra prestament als dits deputats per correu com en la (tregua) se causen grans dans e perjudicis.

E apres que lo dit mossen Santcliment haura explicades totes les demont dites coses a la majestat del Senyor Rey, avisara aquella de les fames que concorien axi de les parts de França com de Navarra e del stament del dit principat. Per ço que si vist sera a aquella puixe provehir al servici de la sua alta corona e a la salut e beavenya del dit principat. E mes avisara a sa majestat com los consols de mar d'aquesta ciutat han rebut letra de home de aci, qui es en Marsella, certificant-los com lo Rey de França ha manat restituir a fforçoso janoves les quatre galeres que li eren stades desarmades ab tot lur de forniment e ja son en sa ma, e que hi ha CCL homens per força, e que eren prop de Marsella lo dit fforçoso ab una nau de MD botes aportant a les dites galees CCC homens axi mateix per força.

Item jatsie. Los dits deputats ab llur letra de XXII del corrent, e devall scrit mes per correu haiem stesament certificada. La majestat del Senyor Rey de les coses devall scrites. E encara per lo molt que

136r

hi va lo dit mossen Santcliment certificara aquella de les grans novitats seguides e qui maiors se speren de les terres de Pallars, Vall d'Aran, e altres circumvehines segons es contengut en dites letres que los dits deputats han reebudes de les quals lo dit mossen Santcliment sen porte copia per son avys les quals letres en continent que les reeberen los dits deputats han comunicades al Illustrisimo Infant loctinent general de la perfecta majestat suplicants-lo provehir a les coses com la previsio a ell per abncencia del senyor Rey pertangue. E lo dit senyor Infant ha dit que tals mateixos avisos tenie e que delibere tenir consell e fer ço aconsellat hi sera. E suplicara lo dit mossen Guillem de Santcliment de part dels dits deputats la dita majestat per merce sua vulle prestament provehir dites coses segons vist sera a aquella. La qual per la sua gran inteligencia e per lo contengut en dites letres compendra a quals fins (tirem) les dites novitats e provehira al necessari. Car altrament la guerra se stendrie per lo principat de on provindrie gran deservye a la sua alta corona, e grans morts de persones, capcions de castells, viles, e forces incendis e grandissimes destruccions, hor, e aniviliacio als drets del general e de altres. Totes les quals coses lo dit mossen Santcliment qui plenament es informat explicara expresament a la dita majestat exasperant la materia com mes pora per ço que la previsio sie prompta car en la dilacio se causarien les destruccions dessus dites.

E tant en lo que se ha menerar en la dita ciutat de Saragossa quant en lo que se ha d'explicar e suplicar a les [...] segons damunt es dit. Lo demont dit mossen Guillem de Santcliment se haura ab les maior prudencia, cura e diligencia que pora, e expedira aquelles com mes prest

136v

pora, e ab ses continuades letres avisara los dits deputats dels meneigs e apuntaments que fets haura donant en totes coses lo bon recapte que de la bondat e virtut sua es confiat.

Sia empero avisat lo dit mossen Guillem de Santcliment que si per raho de les coses damunt dites los Senyor Rey i Reyna manaran letres o previsions algunes aquelles han esser franques de dret de segell pus fan per lo General.

Finalment! los dits deputats ab lo dit consell de llurs assessors e advocats per relevar de despesses lo dit General, e per que les coses damunt dites en la dilació porten grans dampnatges, preguem e encarreguem lo dit mossen Santcliment que ab gran diligencia se haie en les dites coses asi que sien expedites dins tres meses comptadors del die que partira de la present ciutat de Barchinona fins al dia que tornant entrara en aquella. Lo qual temps precisament li prefigeixen. Pere de Cardona, elect de Urgell.

Expedita en Barchinona, a XXIII de abril de l'any Mil CCCCLXXXIII.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-710

Document 39. L'enviat de la Generalitat a la cort, Guillem de Santcliment, escriu als diputats per informar-los de les gestions portades a terme fins a llavors davant els reis, entre elles la de facilitar el comerç entre Castella i el Principat.

Còrdova, 23 de maig de 1483

1 r

Senyors reverendisimo e magnifich monssenyors de seragnost en fora per duperdades lletres scriuv a les senyories vostre (guie) yo dexava carecs avem lest del fets de Seragnost.E tirant mon camy per al Rey nostre senyor a cordoba en la general ciutat arribi despus dnya vespre divendres a XXIII de maig, e lo dissapte que era aya de mati besi la ma al Rey nostre Senyor e fou me donada audiencia per al despres dinar la qual hora fun ab sa magestat e comenades mostra grandisim plaer de ma venguda e oltrament per les cosses que per my li foren dites per part de les senyories vostres de continent proneho non comunytas a mossen Arinyo e que

prest serya de sonapatxat no podia dir quanta congoxa e yra mostra lo Rey nostre Senyor contra los de Castellbó dient que vol que si fasa una bona provisio que sia castich als presents e axumplir als esdevenidros mostra molt contentar-se de quan conyament vostres senyories avyen provehit fins aci e ara dererament per ma venguda sobre aquest (cap) pertint me de la altesa sua lo jorn mateix avy a mossen Arinyo ab lo qual comunyqui totes coses so restat ab ell de ma que sera diluns que ell sera content donar-me forma que ampliament pugam comunicar e entendre en lo negoci no dexare perder hora ni [...] per ha prest de senpatar me lo dit mossen Arinyo mostra gran divina voluntat fer tot lo que sia possible per aqueix principat e donades les sues lletres a don Enrich e Rodrigo duola al trosser e al protonotary tots nostra significant faran quant poran en tot lo be de aqueix principat per que nonych ha altres a quy part lletres nobles e donades esser trobar los ab la Reyna nostra senyora huy ques diluns e a ven XXVI de maig so estat ab mossen Arinyo am vist lo Rey nostre Senyor ha provehit que ell dit mossen Arinyo, lo trosser, lo protonotary tinguen carrech de desenpatxarme e que donavem ara per de mossen Arinyo e que no quen fos som estats tots ensemps acasso de mossen Arinyo lo dimarts e gran al primer cap de mes instruccions anem apuntat no vara a la Reyna nostre Senyora e que ell Rey nostre Senyor scriga molt afectuosament

1 v

la voluntat sua remetent a la Reyna nostre Senyora tota ra exercicio e segons lo quen mostra lo Rey nostre senyor com no li pare sobre aquest cap la voluntat sua per a conforma ab la vostra enpero de tot faren avisats ab la present que aquestos senyors faran relació molt prestament al Rey nostre Senyor quant al fet de Castellbó per ells mes stat significant si fara una rigurosa promissio segons demund e dit entrant en la praticha quyna eu lo modo com sen fara a moltes dificultats pero molts respectes e principalmente per que lo que es comença aya aques aportar fins a la fi tot lo que es desiga e ells merixen per molt que no sia estat estones si yo aportaria nengun parer de les senyories vostres ya mes e vulguent en altre si lo que per vosaltres senyors mes manar que es que vosaltres ya tenin ordre de provehir en semblants casos e que agueren na fet sino que la disposicio der mon vos ha fets duptan per molts respectes e que per ço no consultau la Majestat duptant una cosa mes que l'altra nos seguis que forsa la Majestat nos prenguer a servici que les provisions vostres sobre aquest fet ya no an esser sino de fet segons les cosses subseguides e per aquy los e dites moltes cossen quen paria dir justa forma de vostra subformacio aquestos senyors aci tenguda per molta iusta e savia provisio de trametre primer al Rey nostre senyor aci de batut molt a la fi se son asolats en que el Rey nostre Senyor escriga una letra al senyor Infant manant-li que de continent ajunt un consell de singulars e notables persones e que se deuen fer e lo que sera de termenat sia trames asi asa Majestat la qual fara tal provision que les senyories vostres seran mes que contentes tota volta crech que altra nos proveyra al present per quant comprench essent que fins quell Rey nostre Senyor sia ab la Reyna nostre senyora nos comportara que res de fet se exercit e cara per que les negociacions de la de Navarra estan en tal punt e lo que aci mester temps per [...] de execució volen mirar com succeyan primer les cosses quant en lo fet de les tretes dels forments aquy avem agut grans contres y promet es ver que sen cost son estats contents

2 r

que no sen prenguent diner en lo com seria provehit es stada nostra alterguacio no volent insta forma de la instructio e ells no volent ho dient quell Rey nostre Senyor no daria mes forces ni facilitats als diputats de les que ja tenen, entre ells es stat concordat empero no consentint (ni yo) ver es que pendre-lo que pore que lo Senyor Rey fassa una provisio dirigida a tots sos oficials grans y menors sots grans penes demanan-los que d'asi avant no gosen pendre diner per via directe ho subdirecta de neguns forments que an pres per fer relació al Rey quant al altre cap de la crida e drets que aci messos sobre venecians e genovesos tenen a molta admiracio tal demanda per les senyories vostres esser feta per quant lo que sa altesa fa non va sino per servici de tots sos vasalls e perque no semblant dret que venecians sobre sos vesals inper tinentmet sia levat e de so parlant yo ab lo Senyor Rey la altesa sua sen esquivia molt fent me les rahons demundites per my li fou respost que les senyores vostres a vostre mes atendre al be universal de aquell principat quell be ni mal de particulars e que tot dret que sauposas per sa altesa an aquell principat per santa intencio que sia la de sa altesa sera vis tottemps contra constitucio e libertats de la terra les quals yo aportava e emostradas en aquests senyors per raho ells no volen sots pendre la crida an presta aquell apuntadament per la relació del Senyor Rey que la altesa sua escriga una letra al batlle general de Cathalunya manant li que d'aci avant no afegescha lo dret de cinch per cent en diners de venecians sino en aquesta manera que prenga penyores ho fermances de la cantitat de cinch per cent fins atant que los venecians leven los cinch per cent (tatxat) que tenen sobre

2 v

sos vesals del se [...] si la altesa sua met lo dret sobre genovesos ho fa ab consentiment dels matexos ab mitga de la senyora Reyna de Nàpols que nos raho que los diputats sen deguen agreugar es los estat respost que la maior gracia e gloria que los diputats e tots sos vesals poder aver e que en majors cosses y en semblants de aquestes totes les gents del mon fossen trentaris e pagassen dret a la altesa sua empero que vist que aquesta forma de dret encara que sia ab voluntat de les parts es contra constitució de Cathalunya era forsat suplicar la majestat sua per incontinencia de aqueles e que axill ne suplicava son e fonts be informats de tot lestament de aqueix principat e de la poch defencio [...] aci me promes lo mes prest que poram fer relació al Rey nostre Senyor.

Si em oblidat que per res lo Rey nostre senyor no ha volgut libertar la treva de forments per molta abundancia que sapia ny aga e la bona anyada ara de present es ver que maior no sen [...] diner. Tot ya damunt es dit.

[...] nerana que los cinch per cent de venecians e de genovesos no sera mes sino en Catalunya iusta forma de vostra informacio per ell mes estat molt (contra) dit diens que en Valencia y en Mallorca y per totes les terres del Rey ses mes en agual forma e de Valencia ses ten (host) provat (demunt) honi mes se tenya que mossen Anthoni Johan es asi per Valencia e de mana aquest cap axi com yo e ell se contenta de la provisio demunt dita lo que no fag yo e perso so un poch jutjat de certh cathala yo com vos e dit pendre lo que pore mes pusque resta per iudici nom vull mostrari content huy ques divendres de mati v esar ab lo Rey nostre senyor per que uy ara de (corpocist) nos pogue fer res e son y estat.

ACA. Generalitat, cartes diplomàtiques. V-236, 515.

Document 40. Els diputats informen al rei sobre els problemes que s'estan produint per cobrar els arrendaments en els comtats de Castellbó i Pallars. Li fan saber que cada dia perdut complicarà més la solució dels problemes.

Terrassa, 27 d'agost de 1483

65 r

Molt alt e molt potentisim Senyor:

Les novitats que de castum dia siesen en aquest vostre principat e los pronunciaments grans dans e perills aquesta preparat si prestat a tot no es provehit sou ocasio per descarrech de nostres officis scriure axi a vostre maiestat que de poch dies ença apres que largament avisant a aquella ab mossen Santcliment de quant nos occuria y cobram resposta de aquella ly havem scrit diverses letres la una de les quals es de set, l'altre de vint e la darrera de noy del present e devall scrit mes ab la qual avisam largament a aquella del que sera fet e (anentat) per lo Illustre Infant en lo fet del vescomtat de Castellbó fins en aquella hora, ço es que per lo que per vostra altesa li era stat ab sos letres manat que avisats son consell en lo qual nosaltres si li paria fossem demanats ell havia convocat lo dit consell per a vint del present. Apres Senyor se es seguit que nosaltres axi com fonch ordonat fom a la dita jornada en la vila de Caldes y alli per lo dit Illustrisim Lloctinent fonch proposat a tots los quy en dit consell eran la probediencia del dit vezcomtat de Castellbó com ya vostra excelencia sab de no voler contribuir en lo pagar dels drets e imposicions del General e qual provisio paria si devia ni podia fer y per semblant en los Reynes de Pallars quy ab veritat van cada dia reixent de mal en pitjor. E vistes les dites coses proposades e lastament de la terra perague al dit Illustrisim Infant i a tots que stant ell de la manera que sta no es per aprovehir en cosa alguna ni obvyar a novytat que en aquesta terra se façe com aquestes coses se haran a fer a desposits los quals ell no poria comportar si de vostra excelencia no exien car per ell anar ad [...] deçar a dis della sa alçant tota la terra [...] lo que mester for y castigar los malfactors e los qui se atreveixen a fer e romoure mal [...] dens el dit loctinent diu no es pot bastar. la sua [...]. E per ço Senyor vist i considerat per tots [...] dit consell vostre que tots los desordens e mals que en la terra se fan deuen e acostumen

65v

los oficials reyalis ab dessots llurs o de la Cort castigar e punyr fonch feta conclusió per lo dit Illustrisim loctinent e per los altres que en aquestes novitats tant grans y quy tant comprenem nos pot be provehir sino que lo loctinent de vostre altesa o altre oficial principal de aquest tinga tal forma que convelgali (trasgeit) la terra per alli han mes mester sia e que de aço fos scrit a vostra excelencia per lo dit Illustrisim infant lo qual ne deu scriure largament de la deliberació feta a vostre majestat hi encara per nosaltres. E per ço suplicam a vostre altesa que pus veu aquesta forma de previsio com se te afer lo vulla fer de continent que una hora es un any hi en tal cosa se pot ara provehir ab vint que no fora apres ab cent que com mes hi mes va aquest principat creix en mil desordens que si molts duren seran dificils de reparar. De aquest mal e inobediencia del dit vescomtat molts altres prenen ya exemple que excusen per semblant pagar e lo no pagat es tant plasant cosa que tothom si volria asegar pus veyen que los altres ne hixen ab la llur. En Pallars y tantost passat Urgell no es ni[n]gu qui hi gosa passar que no sia robat, pres o mort y ya per tota Cathalunya aço se scampe que fins ara havem hagut nova com lo Comte de Pallars ha pres la vila de Vella e derrotat lo castell de aquella y apres a pres lo Pont de Suert. Ab tals novitats e inconvenients ni la terra ni los drets del General no poden sino rebre grandissims encontres y stant vostra excelencia tant lluny de aquest principat nos poden negociar tots jorns ab letres si los qui a si son ab carrech de aquella no tenen tal facultat e manera que anant per la terra li puguen prova [...] vostra altesa no ignora. los carrechs del General quant son transitoris es stat [...] per redreç de aquell lo arrendament a stat fet li [...] ab tot axo es be mester nosaltres nit i dia entendam en la exaccio de molts deutes que son deguts per suplir als dits carrechs que si en aquestes coses [...] damunt dits nos provaheix los arrendadors nos [...] del arrendament que [...] manassen de cada dia tot lo que en dites terres per deu es disimuneixen e sera ve[...] de traure deutes hi encara per molt [...] bastar en que no hara a venir a remoure les pensions

66r

lo que seria tota dessencio de aquest principat. E axi excelentisimo Senyor pus vostra altesa veu en aquestes coses quant hi quant li va per lo servei e reputacio del stat de aquest be e repos de aquest principat plaria li promptament y com lo cas y novitat requereix manar hi provahir lostat reyal en vida de la qual nostre senyor prospere e done victoria desos enemichs manant sempre a nosaltres lo que plasant li sia. En la vila de Terrassa a XXVII de agost del any Mil CCCCLXXXIII.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-711

Document 41. Carta del rei al Lloctinent, amb còpia per la Diputació, el Consell de Cent i el Comte de Cardona. Convocatòria de Corts a Tarazona

Vitoria, 26 de desembre de 1483

142r

Illustre Infante nuestro, muy caro y muy amado primo, e lugarteniente general allende lo que ya por otras cartas en estos dias pasados os screvimos acerca lo que teniamos pensado por la recuperacion de los condados de Rosselló y Cerdanya por el grande interes e reputacion que como sabeis a nos y a nuestra real corona fora podeis podeis y a comprehender quanta razon tenemos de tenir mucho a corazon la recuperacion de los dichos condados y quanto devemos mirar en no dexar passar la paz que de presente tenemos. E assi preservando continuamente sobre este nuestro pensamiento con deliberacion determinada de no alçar mano desta negociacion fasta haver recobrado los dichos condados, como quiere que de primero houy essemos entendido en convocar cortes particulares en los Reynos de Aragon, Valencia, e en esse principado. Agora por dar mas presta expedicion al negocio, havemos

deliberado tomar convocar cortes generales para todos los dichos reinos y celebrar aquellas personalmente y con presencia de la Serenissima Reina nuestra muy cara y muy amada mujer para la qual convocacion bien considerados todas cosas, assi por lo que a nos cumple residir en esta frontera acerca los negocios de Navarra, como ahun por las cosas de Castilla no havemos fallado lugar más comodo ni conuiniente que es la ciudad de Tاراونا, la qual havemos constituido lugar para dicha celebracion de las generales cortes. E por tanto havida consulta y determinada deliberacion de poner por obra las dichas cosas y entender con todo nuestro estudio ingenio y fuerzas en recuperar los dichos condados y tornar incorporar aquellos a nuestra real corona con la qual eran unidos y muy injustamente estan separados y detenidos, havemos mandado despachar todas cartas para la dicha general celebracion necessarias y entre los oficiales para esse principado como por aquellas

142 v

vereis para XV de Enero dentro del qual termino todas hayan a comparecer. E por que nos e la dicha serenissima Reyna con los Illustrisimos principe e infantas nuestros hijos indubitadamente plaziendo, a dios partiremos hun dia despues de los Reyes para la dicha ciudad por no perder tiempo en prorogaciones ni en otra cosa sino que luego podamos perseguir las dichas generales cortes affin que lo que hovieren de comparecer no dilaten sus partidas ni confien de prorogaciones antes vengan luego a la dicha ciudad de Tاراونا, a donde nos indubitadamente antes del tiempo seremos havemos acordado certificar a vos desta nuestra voluntad e deliberación, por ende vos rogamos, e encargamos con quanta voluntad y afeccion podemos que pues comprehendéis la qualidad del negocio, e quanto importa a la honra, e stado nuestro con generla diligencia soliciteis assi al conde de Cardona, Diputats y consejeros dessa ciudad como otras universidades e singulares personas que las dichas cortes hana de venir vengan al tiempo ya dicho, sin sperar prorogacion alguna por retener tiempo. Ca por essa causa partiremos nosotros antes de tiempo ius speraremos en la dicha ciudad para que en llegando el tiempo asignado podamos proveir en las dichas cortes. Esto vos encargamos fagays con aquella diligencia y prontitud que sabeis es menester y el caso requiere, y de vos grandemente confiamos. Dado en Vizcaya a XXVI de Diciembre del año Mil CCCCLXXXIII.

Yo el Rey

Dirigitur Illustrisimo Infant Enrico
Loctinent general in cathalonia principatur

*** Afegeix que la mateixa carta es tradueixi al català i sigui enviada als diputats de la Generalitat, els consellers de la Ciutat de Barcelona i al conseller nostre el Comte de Cardona i Prades.

ACA. Reial Cancelleria. Curiae Sigilli Secreti. Reg. 3608.

Document 42. Instruccions de la Diputació pel seu enviat Martí Pere Ponç Pons

Barcelona, 16 de març de 1484

58 v

Instruccions per los reverendisims noble e magnifics senyors deputats del General de la Diputació de Cathalunya residents en Barchinona ab intervenció dels magnifics oydors de comptes de aquell fetes precedent deliberació de lur consistori a consell dels honorables assessors e advocats de la casa de la diputació al molt honorable mossen Martí Pere Pons, doctor en drets, canonge d'Urgell del que ha a fer per ells quant a deu plaria sie reunit ab les Majestats del Senyor Rey e Senyor Reyna e ab altres segons devall sera dit del qual es plenament confiat hi dara bon e complit recabre tant per esser persona intel·ligent e docte, quant encara per que en lo trienni prop passat fou hoïdor de comptes del dit General e te molta noticia e experiencia dels capitols e ordinacions de la casa de la diputacio e de les practiques de aquell.

E primerament, besades les mans, e donada la letra que dels diputats sen porta a la Majestat del Senyor Rey et recomanats los diputats en gracia e merce de aquella en virtud de dita letra explicara a sa excellencia les coses següents:

Reduira a memoria a la Majestat del dit Senyor Rey com per diverses vegades es stat scrit a sa excellencia per los diputats, e ultimament per misser B. desentiliment com los poblats en lo vescomtat de Castellbó han recusat fins açí e recusen pagar los drets de les generalitats per la Cort ultimament celebrada per la Majestat sua en Barchinona sobre tots los poblats [...] Cathalunya imposats e ara los [...] semblant en gran[...] perjudici interes e dampnatge [...] havent esguard al dit

59 r

vescomtata mas a les terres rerumvehines qui per excusar pagar les dites generalitats e no perdre la negociacio e comerci lo qual se aplica tot als del vescomtat hon nos exhegexen los dits drets: e se aparten de les dites terres rerumvehines volen fer lo semblant recusant pagar dits drets. Mes encara per quant los arrendadors del dit General per lo dan e interes gran que reporten per la dita recusació han diverses vegades protestat contra los diputats e General extimant a gran summa de pecunia lo dany que els prove de no pagar los dits drets los del dit vescomtat e altres rerumvehins. E per ço los diputats rebudes les lretres de la Majestat sua han fins así ab suma diligencia entes e procehit e fets tots los procehiments que per justicia fer e enantar iuridicament se porien contra aquells per la recuperació e reformació dels dits drets recusats pagar, e relevacio de tant grans e inextimables dans e evitar maiors al General entant que no restar sino exequicio e procehiments de fet, los quals jat sia instament e ab gran insta causa poguessen fer e executar, vist lo que per sa excellencia los es stat scrit per ses lretres. Empero atessa la ocorrencia del temps los arduits negocis la Majestat sua te en Navarra e los fets de França ocorren a sa Majestat com stan los quals concerneixen tant lo gran e prosper stat seu e altres coses que los dits diputats porien ignorar. E attes que en les montanyes de Pallars stan e concorren moltes males gents no stan sperant sino semblants procehiments de fet. E procehint de fet se somourie guerra per ço los es stat vist esser expedient no commoure tant gran fet, e apartar tota ocasio e perill de inconvenients que versemblant se porien. Mas sobreseure en aquells e primer consultar sa

majestat per maior servei de aquelles e seguir la deliberació de la altesa sua com a obedient [...] vassalls zelant lo servey e prosperitat [...] tremetre [...].

59 v

E mes dira a la excelencia sua que per quant aquestes coses no conceneixen interes algu de la comtessa de Foix ne redunden en dany seu, Mas sols es interes d'alguns particulars del dit vescomtat qui en gran deservy de sa altesa dany e destrucció de les generalitats aconseguixen util los quals informem e han informada la dita comtessa e son consell del contrari si a sa majestat sera vist esser servei e delliberas per maior iustificacio sua tremetre persona alguna a la dita comtessa e a son consell per que sens scandol e inconvenients se pogues deduhir a execució deguda la exaccio dels dits drets del general den los dits lochs per mitja de letres per sa majestat fahedores a la dita comtessa han dat los dits diputats facultats al dit misser Ponç de anar per part e en nom de sa altesa a la comtesa de Foix e a son consell per informar aquella e a son consell com no es interes algu seu sino de alguns particulars del dit vescomtat e donar-los a entendre com tots los poblats en lo dit principat son tenguts obtemperar tot ço e quant per la Cort General de Cathalunya ab asantiment del Senyor Rey es provehit e ordenat. E treballar dita comtessa e son consell provehissen dits drets fossen acceptats es pagassen en lo dit vescomtat e los diputats sien a tot efecte reintegrats del que fins aci los es stat recusat e difert pagat de les dites generalitats.

Empero no han delliberat tremetre lo dit misser Ponç a la dita comtessa fins a tant que sa excellencia fos consultada si hauria per accepte servey la dita tremesa e fos vist esser util E portar votiva conclusio del dit negoci al dit General havent letres necessaries de la Majestat sua per a la dita comtessa. E per ço suplicara la Majestat que plaria a sa excellencia delliberar si sera servey daquella tremetre persona alguna per les dites coses a la comtessa de Fox e son consell o no. Car los diputats prompts obeyr e servir sa excellencia ho remetem a la deliberació de aquella la [...] previsió del dit negoci.

[...] Senyor Rey que per servei de la altesa [...] per a sempre provehir en les

60 r

dites coses talment que los diputats no hagen mes recorrer per aço a aquella e lo general sostenir mes despeses de les que sostengut e fetes ha fins aci.

E si a la Majestat del dit Senyor Rey sera vist que lo dit misser Ponç anas a la dita comtessa e a son consell haura les letres que necessaries seran de la Majestat del Senyor Rey. E hira a la dita comtessa seguint la forma que la Majestat del Senyor Rey li donara. E si era vist a la altesa sua no esser util no deure anar a la dita comtessa no ira accis sen tornora ab aquell spatxament que lo Senyor Rey li fara sobre dita exaccio. E en tal cas reduira a memoria e suplicara la altesa sua vulle scriure al illustre Infant lochtinent que force e deduhexqua a exequio que los dits drets sien exhigits en los dits lochs axi deguts com devedors.

E mes puix se trobera per lo dit negoci ab la dita Majestat. Com per los oficials de la excellencia sua assiduament sien comesos abusos e evidents perjudicis en diverses maneres a les constitucions de Cathalunya, capitols de Corts, e usatges de Barchinona per ço supplicara a la majestat sua li plaria provehir e manar dits abusos cessen e sien tornats a loch. E d'aci avant de tals abusos se abstringuen los quals abusos e perjudicis entre los altres son los següents:

E primerament, per causa dels processos de regalia son tramessos alguatzils e altres oficials de sa excellencia e ministres de Cort sua fora la Cort per lo principat per fer inventaris citacions presons de persones delades e altres actes o articles necessaris ocorrents en los dits processos e aquells tals per dret o peatges e altres comissions en los bens de aquells [...] e exequcions rigides [...] de bens e aquells [...] que los dits [...]

60 v

iuxta la forma del proces de regalia: sia conegut aquells esser culpables no feta avinença tranfactio o composicio ab la part: expresament e directa contra la constitució per lo Senyor Rey Don Johan de perpetua memoria pare de sa altesa en la cort de Barchinona celebrada ab la qual sanctament per que algu no fos punyt ans que sia vist haver culpa es provehit e ordenat que tals exaccions per los dits respectes et als nos faren, ans de (sinma?), o sia conegut aquell tal delat esser culpable o haver transigit o esser compost ab la cort, altrament aquell tal oficial o ministre exigint es hagut per privador, persona e no deu esser obehit e encorre en pena de D florins guanyador la mitat a sa excellencia e l'altre mitat a la part lesa, segons en dita constitució (llibre IV pàgina 267) pus largament apparla qual començe "com sia cosa" e de aquella sen porta còpia lo dit misser Ponç Don se segueix diverses vegades que lo ignocent de culpa es punyt e grans e inextimables dans, oprpressions e destruccions als vasalls los quals per les dites rigoroses exequcions per la dita causa fetes resten destruits los lochs ells habitaven e despoblats. Per ço suplicara la dita Majestat que plaria manar e provehir ab tot efecte per la administració de justicia e observança de la dita constitució sobre tot abus e evitar que algu no sia executat ans desser conegut esser culpable que la dita constitució a la letra sia observada e no sia contrafet en alguna part (colents?) tots abusos fins aci fets. E que si daqui avant se feyen la dita pena de la dita constitució sia executada rigoroso sine mercede.

Item que los dits alguatzils oficials e altres ministres quant vam e hixen de la cort per lo principat per causa de los dits processos de regalia tramessos als lochs e habitacions del delats o altre per fer inventaris, presons de persones, o altre article necessari ocorrent en los dits processos de regalia [...] dietes, treballs, despesses fan en los bens [...] inmoderades exequcions [...] ells permes exigir iuxta forma [...] respectes inmoderats

61 r

salari e messions e mes salaris que nols es taxat e permes taxar e exigir per aquella contraforma e taxa expressament feta, e continguda en la dita constitució no tements encorrer les penes en dita constitució contingudes de la dogla e de .D. florins en gran dan apressio e destruccio als vassalls per que sia suplicada li plaria ab tot efecte tolrer tot abus de cetero nos faça e la dita constitucio e taxa en aquella continguda sia a la letra observada e les penes en la dita constitució contingudes sme merce exequtades en los contrafahents.

Item que com misser Vicent Miquel, jurista domiciliat en Barchinona sia anat a Cervera e en altre parts e hara presentat als lochtinent de veguer e batle una comissió de Illustre Infant lochtinent general a suplicació del procurador fiscal e manada dirigida als veguers, batles e lochtinents de les ciutats e viles de tot lo principat axi reals com altres en efecte contenent que alguns

temerariament fan gabella de blats aquells compren tenen e avisten en sitges e botigues per modo que tots los blats e vitualles de la terra vinguen empoder llur e nengu no pugue comprar ni haver dits blats sino per llur ma, a grans preus asi de oprimir e posar la terra en necessitat de forments e altre vitualles e per haver informació de aço mana a aquells dits oficials sots pena de .II. (hi ha una mena a sobre del II) florins d'or a consell del dit misser Vicent Miquel jutge de cort de la Majestat sua creant e constituint aquell assessor e assident en les dites coses a aquells, e donant los en aço per assessor aquell prenguen informació de dites coses, e aquella closa e segellada tremeten per lo dit assessor a ells donat ab la qual los dits veguers o batles axi en Cervera com en altres lochs axi reals com de barons ensemps ab lo dit misser Vicent Miquel ha fet [...] enquestes e proces contra los dits compradors [...] blats e altres gabelladors [...] e assident de dit vague [...]

61 v

o seguretat alguna feta per lo dit misser Vicent Miquel Novell assessor creat lo que expressament es contra la constitucio del Senyor Rey Alfons Segon de immortal memoria feta en la cort de Monço començant "Item ordenam e statuhimidibi" Item "no gos en alguna altra cosa jutgar ne enantar en algun pleyt sens coneguda de jutge o de assessor", ab la qual es ordenat e mananat als veguers e jutges ordinaris e lochtinents d'aquells que en lo introit dellur offici iuren tres coses: fer instris proposit or passione, segundo, que no gos indicar ne prevehir ne enantar en res sens coneguda de jutge or assessor, e que serve les constitucions e libertats de la terra.

Item contra la constitució del Senyor Rei Martí, de perpetua recordació, començant: Item "Senyor r. ab la qual es provehit que tot official ordinari hara usar de sa ordinaria potestat e ab consell de son assessor e fahent lo contrari incorre en pena e es tengut en a la part lesa".

Item mes es contra les constitucions del Senyor Rey Jacme Segon començant: Item ordinamus re en la tercera cort de Barchinona CXIII. E contra la constitució començant "Item omnis vica" in eadem curia. E contra les constitucions del Senyor Rey Pere 2 en la cort de Monço començant "Licet vicarius". E la constitució del Senyor Rey Alfonso tercer en la cort en la mateixa cort. Ab les quals es ordenat que tot veguer, batle, official, assessor e assident hara jurat e assegurar tenir taula e sindicat e suficientment ab suficients fermances ans que use e usar gos o puxe de son offici. E si usaye ans de dits juraments e asseguram que sia privit axi com aprivada persona e [...] de [...] constitucions.

Item [...] constitució de la observança novament [...] sa majestat celebrada (***)potser es refereix al "Poc valdria") [...].

62 r

Item mes es contra la constitució de la Senyora Reyna dona Maria de alta recordació començant: "Item per toltre vaxacions" ab la qual son prohibits novells oficials e comissaris en qualsevol nom sien creats e no poden res fer ne anar per la terra, ut in spa apres de la constitució del Senyor Rey Alfonso en la cort de Barchinona.

Item stant la ciutat de Barchinona, Senyora de la baronya de Flix, de la vegueria de Leyda en necessitat gran e stretura de forments e vitualles volent provehir aquella en virtut dels privilegis a aquella atorgats davall continguts lo batle de la dita baronya de Flix per manament e previsió dels consellers de la dita ciutat havien aturats e fets descarregar forments quen certes barques carregades de forments devallarien per lo riu de Ebro en la dita vila en les botiguer per fer portar aquells a la dita ciutat Lo Illustrisim Infant lochtinent general ha manat e provehit una letra dirigida al veguer e sotsveguer de la ciutat de Tortosa en efecte continen que com ell hagues trmes a la dita vila de Flix, Raffael de Canthigorh porter de la Majestat del Senyor Rey per expedicio del carregament de algunes barques de forments que la dita Majestat havia manat fer de forments de Aragó e no havent nova d'aquella, fos avisat e informat lo dit carregament era stat impedit per los consellers de ditat ciutat de Barchinona que havien fet pendre les dites barques de forments carregades e havien fet aquelles descarregar en terra, per ço mana als dits veguer e sotsveguer e (acasum) dells que vistes les presents vagen personalment a la dita vila de Flix per execució dels dits reals manaments en renyencia e [...] cont [...] maria als batles e jurats qui [...] dits reals manaments [...] no havien exequatats e que [...] fessen desliurar e si desfarien [...] en les fustes e desluir [...] de conduhir [...]

62 v

e provehissen que d'aqui avant altres barques que davaller an per lo dit riu de Flix carregades de forments d'Aragó que sien de la prefata Majestat no sien impedides mas liberament passen e facen son viatge. Imposant grans penes pecuniaries als oficials e habitants en Flix e altres lochs de la ribera d'Ebro que de aqui avant no impedexquen tals fustes o barques davalleran carregades de forments sien del Senyor Rey. Mas aquelles liberament sens detencio alguna lexen passar aquelles manant expressament a qualsevol oficials e vassalls del dit Senyor Rey, sots pena de cors e de haver e per la fidelitat que son a la dita Majestat tenguts no facen impediment algu als dits veguer e sotsveguer executats dits manaments reals ans los sia feta assistencia en obra e consell e tota hora seran requests. En virtut de la qual letra e previsió provehida e signada per lo magnifich misser Johan Pages vicecanciller, lo sotsveguer de Tortosa es entrat en la vila e baronya de Flix que es de la ciutat de Barchinona ab tota jurisdicció (mil e cemnalmeri) e inxtesmperi e violentment ha rompudes les portes de la dita vila e les portes de les botigues son dints de dita vila hon starien los dits forments los quals lo dit batle de Flix per la dita previsió e manaments als dits consellers de Barchinona per la dita causa de fer-lo portar e de avituallar la dita ciutat de Barchinona en necessitat gram de vitualles posada havyen a ell fet usant del privilegi a la diutat ciutat atorgat davall contengut hauria aturat e fet descarregar a les dites barques devaller per lo dit riu. E aquells dits forments recondits en dites botigues ha presos els ha desliurats e fets portar en gran dan e interes de la dita ciutat: les quals letra e previsió del dit Illuste Infant lochtinent general signada del dit vicecanciller de la Majestat del Senyor Rey. E actes fets per lo dit sotsveguer notoriament e directa son: e venen contra constitucions generals del principat, privilegis e libertats a la dita ciutat de Barchinona atorgats e confirmats per diverses constitucions per la prefata Majestat per sa benignitat e clemencia jurades e per los dits lochtinent general general e vicecanciller les quals constitucions e privilegis violats son los següents :

[...] e mana dita previsió als veguer [...] que prenguen dits forments

63 r

retenguts en la dita vila de Flix per causa de vitualles e dita ciutat de Barchinona per los dits consellers de Barchinona e ab grans penes pecuniaries prohebox quen e veden als oficials e habitants en la dita vila e baronia de Flix que barques devallants per Ebro no sien retengudes ni impedides: mas liberament passen segons emparg e contradicció alguna e conte manament als officis e vassalls qualsevol de la Majestat Sotspena de cors e de haver e de la fidelitat que no presten dit impediment ans presten favor consell e ajuda. E dits forments son stats presos e ocupats per lo dit sotsveguer e sen ha portats e fet portar aquells en virtut de la

previsió del Illustrisim Infant lochtinent general signada del dit misser Pages es notoriament e directa contra privilegi atorgat a la dita ciutat de Barchinona per lo Senyor Rey Pere tercer de inmortal recordacio per lo qual es atorgada facultat e poder a la dita ciutat per sos ministres liberament tremetre e pendre en qualsevol parts: "Vy ult granment qualsevol forments e fer portar per mar o terra e descarregar aquells en la dita ciutat pera vituallar aquells us constitucio practica e observança d'aquell d'aquell de tant de temps ença no es memoria del contrari e per (simnya) reial enconradictori [...] obtenguda e donada per lo dit Senyor Rey Pere terç lo dit privilegi us e practica d'aquelles es stat declarat en certs forments que la dita ciutat de Barchinona havia pressos e fet descarregar los quals eren de la ciutat de Valencia. E contra diverses constitucions ha signantment contra les constitucions novament fetes per la majestat sua en la cort de Barchinona celebrada e de la observança començant "Desitjant que los usatges" e començant "Poc valdria" jurades per la prefecta Majestat e per los dits Infant e vicecanciller. En virtut de [...] privilegi e constitucions confirmants aquella los [...] consellers per conservacio de la dita ciutat e pobla [...] axi per servey de la prefat Majestat, los dits forments [...] tenguts e starien en les dites

63 v

Item per quant la dita letra e previsio mana e dona facilitat als dits veguer e sotsveguer d'entrar en la vila e baronya de Flix de poder de pendre los dits forments estarins dins la dita vila e baronya. E lo dit sotsveguer en virtut de aquella es entrat en la dita vila e baronya violentament rompent dites portes de la dita vila es e ve manifestament contra la constitució del dit Senyor Rey Pere Segon en la primera cort de Barchinona, capitol començant: "Item, statuim (itag) volumus et mandamus que vicarius". Ab la qual es ordenat que los veguers e altres qualsevol oficials de la Majestat del Senyor Rey no poden ne deuen entrar en baronya o loch altre del principat de Cathalunya que sia de la jurisdicció del dit Senyor Rey per querimonis, prignoribus et expedicio nibus fariendis. E contra la constitució del dit Senyor Rey en la dita cort .C.XL. E contra la constitució del Senyor Rey Jacme .L. en la primera cort de Barchinona començant la una "Desiants" E l'altre Poch valdria . Ab les quals dites constitucions son confirmades e manades observar.

E axi mateix en quant los dits forments detenguts per portar a la dita ciutat de Barchinona, streta de vitalles en la dita vila de Flix per los dits consellers eren vitalles de la dita ciutat e axi eren guiat per privilegi de vitalles entant gran favor de la cosa publica de la dita ciutat per lo dit Senyor R. Pere a la dita ciutat atorgar lo qual privilegi comença "Nos en pare per la gracia de Deu" confirmat ab altres privilegis de vitalles per la majestat sua per les dites dues constitucions per sa excellencia en la dita cort de Barchinona novament fetes. E per conseguint, axi dita previsió com tots los dits actes fets per lo dit sotsveguer es e son notoriament e directa contra los privilegis, guiatge de vitalles, constitucions [...] confirmants e operants aquells.

[...] baronya de Flix esser en e de la vegueria de [...] lo dit sotsveguer de Tortosa esser

64 r

entrat en la dita baronya de Flix en virtut de la dita previsio seria comissari delegat creat en aço per la dita previsió e com a comissari entrat: e haver exercit dits actes contra la constitucio de la senyora dona Maria començant "Per tolre vexacions" la qual dispon comissaris per qualsevol causa necessitat o raho no puxen esser tremesos en alguna part de Cathalunya confirmada per les dites dues constitucions novament fetes.

Item com la dita ciutat sia stada empatxada, privada, e perturbada en la jurisdicció que ha en la dita vila e baronya us e exercici: e quasi possessio d'aquella. E encara lo us e possessió de pendre vitalles e fer portar aquelles en la dita ciutat de Barchinona per la dita previsió e per los dits actes fets per lo dit sotsveguer: e en virtut de aquella es de directe e manifestament contra la constitució del Senyor Rey Pere segon de perpetua recordació en la pimera cort de Barchinona la qual comença "Per dug Rex vel aly oficiales non spolient" confirmada per les dites constitucions.

Item com als vassalls de la [...] barons, cavallers, ciutadans e d'altres sien stats fets manaments penals compulsions e rigoroses exequcions contra aquells per lo Illustre Infant, veguers, altres oficials reals, e compellint e forçant aquells anar no encas permes per lo usatge o usatges de Barchinona princep nanque ne als a la Vall d'Aran stant les diferencies de mossen Pedro Dança e mossen Beneyto Marcho per stablir e guardar la vila e castell de Avella. E per los dits manaments penals compulsions e exequcions mols dels dits vassalls sien stats forçats anar personalment: e en la dita custodia e guardia sien stats forçats e compellits star e continuar e altres trametre a la dita vila e castell per la dita ocessio e altres se sien composats no podent evitar tals maments en gran dan interes [...] aquells e de lurs barons e senyors [...] contra la constitució del senyor Rey [...] primera cort de Barchinona començant [...]. Disponent e provehint expressament [...] confirmada per les dites dues [...]

64 v

Item com los processos de regalia de us practica et constitucio se degen e acostumen fer en e per cems e excessos grans accedins e enormes e no en cassos [...] e de poca importància e huy en gran abus d'aquells se facen indistintament en cassos pochos cunyls e de poqua importancia e hon se fan en cas per mes fer dits precessos: nos serva en aquells la forma practicha es stíl degut ordenat e introduhit per usatges us e costum de la terra en gran dan del servey de la Majestat sua abus dom e destrucció dels vasalls.

Item per tant com en lo trienni passat fou fet e comunicat pesament per los lavors consellers de Barchinona e altres al deputats immediats precessors lurs e ara per los qui vuy son consellers, als presents deputats, en gran util e benavenir als drets del dit general per una gran negociació que obtenint se les coses devall scrites se farie en lo dit principat per causa de la fira de Medina del Campo e altres dels Regnes de Castella per la qual raho, l'any passat fon trames a la Majestat del S. Rey e S. Reyna lo magnific mossen Guillem de Santcliment, conseller, e no porta conclusio d'aquella, la qual es molt desijada per quant seguint se les coses davall scrites No solament los mercaders e altres poblats en lo dit principal per esser tots vassalls de hun Rey e senyor ab maior fervor e repos de llurs persones e bens la dita negociacio ans encara los strangers axi com ara van e tremeten lurs havers e mercaderies en Castella per via de França de ho de Cathalunya e de Navarra, e altres parts vindran ab menys despesses e perills ab lurs mercaderies e robes en la dita ciutat de Barchinona e altres ciutats e viles del dit principat e de aquy portaran o portar faran aquelles als dits Regnes d'Aragó e de Castella e per lo semblant del prop dits Regenes a la dita ciutat de Barchinona e altres parts del dit principat de hon se speren prevenir molts gran utilitats als drets del dit General en gran augment d'aquell.

[...] mossen Martí Pere Ponç anant als dits Serenissimos [...] Reyna passara per la dita ciutat de Çaragoça e [...] Reverendisimo Nuestro e magnifichs diputats del dit Regne [...] Çaragoça e arrendadors dels drets del general [...] les letres de crehensa que sen porte en

65 r

virtut de les quals comunicara a ells les grans utilitats que acason als dits generals, Regne e principat provindran de la dita negociació induhinte mostrant-los tant com pora totes les coses conferents a aquella asi que se obtinguen disminució dels drets d'entrada e exida del dit Regne d'Aragó de les robes, havers e mercaderies de Cathalunya, iran o possaran en Castella, los quals drets son .V. per cent d'entrada e .V. de exida e (abtre) ab dosos los drets son .X. per .C. e axi son dues entrades e dues exides que serien .XX. per cent los quals drets porrie se deurién disminuir al mes ahu per .C. de entrada e hu per .C. de exida de totes robes e mercaderies qui exints de Cathalunya entraren en Aragó per passar en Castella o en altres ports. Com altrament la dita negociació fer-nos porre tan per causa del dit gran dret quant encara per los altres grans drets e stretures que son en Regne de Castella per los quals disminuir e remediari es stada ja suplicada la Majestat del Senyor Rey, del qual los dits deputats tenen tals avisos que myañant lo duynal adintory totes coses se conduyran per fer la dita negociació. Si empero les dites robes, mercaderies, e arrers qui exiran de Cathalunya seram venudes en Aragó que en tal cas poguen e pagar hagen-lo dret acostumat.

Es la voluntat e intenció dels dits senyors deputats que lo dit misser Pons no ature en la dita ciutat de Çaragoça per les causes demundites ultra vint dies contimug del die que en aquella entrara enant

En arribat lo dit mossen Pons ab les Majestats del Senyor Rey e de la Reyna explicara el aquelles les coses demunt dites tocants la dita negociació e encara lo que ha fet, e apuntat haura ab los dits deputats e arrendadors de Aragó. E suplicara humilment a aquelles [...] veu dels dits deputats de Cathalunya [...] de aquella benefici augment [...] de lurs vassalls e subdits [...] de Aragó e de Cathalunya [...]

65 v

dels drets del dit general lo qual per servici de la Reyala Corona es stat fermat, lus plaria atorgar, consentir, e ab tota efficacia fer en exequió metre en lo dit Regne de Castella les coses davall scrites summament necessaries a la dita negociació en la qual sens aquelles degut effecte surtir no porre

Primerament, com en lo dit Regne de Castella se exequira un dret apellat dret de la Dohana lo qual es .X. per .C. de entrada e .X. per .C. de exida de totes robes e mercaderies qui entren e ixen per qualsevol port del dit Regne que sia provehit que los cathalans e o poblats en lo principat de Cathalunya qui metran e trauran qualsevulla robes, mercaderies, bens e quers de Cathalunya en Castella o de Castella en Cathalunya no sien tenguts pagar per dit dret de Duhona sino hu per cent de entrada e hu per cent de exida o al mes fot dos per cent. Aço maiorment considerat que segons relacio de mercaders ja se acostume fer gracia del dit dret a .II. per cent.

Item com en lo port hon los dits mercaders e altres entren se exhegescha altre dret per les cavalcaures que cavalquen e atzembles e altres animals sie provehit que los dits cathalans o poblats en Cathalunya entrant-ne exint en o de Castella no sien tenguts pagar sino dar fermaça de tornar ab dites cavalcaures per lo port mateix. Pero si traura de Castella cavallso mules o altres anymals per mercaderia que d'aquells e aquelles hagen pagar lo dret demunt dits com de la mercaderia.

Item que los cathalans o poblats en Cathalunya qui entren [...] Castella per hun port o pas ab robes bens o mercaderies [...] tenguts tornar exir per aquella mateix ans [...] sens incorrimet de pena alguna [...] port o pas que li plaura ab les mateixes [...] mercaderies e bens.

66 r

Item que passants los dits cathalans o poblats en Cathalunya lurs robes, mercaderies, e havers qui exiran de Cathalunya per qualsevulla port o pas de Castella hon hara dret de peatge o altre dret sien tenguts los peatgers o cullidors de aquells demanar de fet al qui les passara los dits dret o drets. E si molt demanarien deffet com dit es, encara que les passassen sens pagar que no cayguen o incorreguen en pena alguna pero que en tal cas hagen pagar los dit dret o drets. Mas si passauen aquelles fora del camy real en tal cas los quy les passarien hagen tremetre persona als cullidors o guardes del dits dret o drets sots la pena acostumada.

Item que les robes, mercaderies, havers e altres bens qui axi de Cathalunya o poblats en Cathalunya com de altres vassalls de la Majestat del Senyor R. exints de Cathalunya passaran o seran portades en lo dit Regne de Castella entrant e exint sien plenament guiades e assegurades en axi que no puxen: esser marchades ne en qualsevol manera impetides o detengudes.

Item que sobre totes robes, havers, mercaderies e bens quy seran meses en los Regnes e Senyoria de Castella per Lio e per França e per altres parts qui no sien de Senyoria de Senyor R. Axi com species, drogues, brocats d'or e d'argent, draps de seda, xemellots, succes e altres coses qui nos faren de fet es leven o cullen dints la senyoria del Rey de França sia imposat en tota Castella hun tant gran dret que sien vistes esser les dites coses prohibides no poder-hi entrar sino per Cathalunya e altres terres del Senyor Rey e aço per favorir la negociació de tots lo vassalls de les prefactas Majestats.

Item vist que en los dits regnes e senyoria [...] se acostume a fer gran gracia als mercaders [...] apellat Alcala e signanment [...] sie estatuhit e practicat [...] que los mercaders o altres [...]

66 v

ab dit cullidor no sien tenguts pagar per dit dret de alcala sino hu per .C. de les robes, mercaderies, e havers que vendran e no de altres que no vendran.

E jat sia los dits diputats hagen hoyt dir que les diferencias qui eren en Pallars, en Vall d'Aran stan en sobreshiment de guerra per algun temps. E empero lo dit mossen Ponç certificará a la Majestat del Senyor Rey que per los lecajos e altra gent de guerra qui en dita terra habiten per criaça que hi han presa e per no haver complit e perpetuo repos les diferencias e o bandositats de dites parts stants juntats en dita terra fan continuament grans novitats e robaries entant que ja dengun en aquelles parts anar ny negociar no pot en grandissimo dan dels drets del General e dels poblats en les dites parts e despoblació de les viles e castells e lochs e finalment en prostració, motificació e anychilació de la mercaderia de la qual la cosa publica se soste e los drets reials e del general proceheixen. E suplicara de part dels dits deputats la dita Majestat li plaria a dites coses talment provehir que cessen los dits desordens, dans, e destruccions les quals a maiors coses succehir porren si provehit non ere.

Item lo dit mossen Martí Pere Pons presentaran a la Majestat del S. R. una suplicació que sen porte per lo fet de cert dret per la sua alta Senyoria novament imposat sobre robes de janovesos qui entren en Cathalunya e altre de robes de venecians, ço es cinch per

cent, e sollicitara aquella ab miya de humils suplicacions li plaria per les rahons e motius en aquella contengudes revocar la crida en ella mencionada e sobre aço manan degudes provisions les qualas com expedints sien lo dit misser Ponç tremetra als dits deputats.

[...] ara novament per manament de sa Majestat sia stada [...] en la present ciutat de Barchinona crida ab que es [...] venecians ab lurs bens sien fora [...] e dels altres Regnes e terres de

67 r

aquella dints cert temps. E sia cosa notoria que en la present ciutat de Barchinona et dit principa ha molt poch venecians e bens d'aquells. E que de la dita ciutat et dit principat ha persones e molts bens robes e credits en la dita Ciutat e Senyoria de Venecia qui son de Barchinona e de altres parts del dit principat, e porien granment perillar si novitat alguna ere feta depart deça als dits venecians per ço lo dit misser Ponç humilment suplicara la Majestat del dit S. Rey li plarie attendre a les dites coses e talment provehir a aquelles que los seus fidelissimos vassalls d'aquesta ciutat e del dit principat tals dan[y]s, perills, e destruccions, reportar no puxen.

En tant en lo que se ha explicat e supplicar a les dites majestats quant en lo que se ha menerar en la ciutat de Çaragossa segons demunt es dit. Lo demunt dit misser Ponç se haura ab les maiors prudencia, cura e diligencia que pora e expedira aquelles com mes prest pora e ab ses continuades letres avisara los dits deputats dels manergs e apuntaments que fets haura.

Si empero avisat lo dit misser Ponç que si per raho de les coses demunt dites los Senyors Rey e Reyna manaran letres e previsions algunes aquelles havenen franques de dret de segell pus fan per lo general.

Finalment los dits deputats ab lo dit consell de lurs assessors e advocats per relevar de despesses lo dit General e per que les coses demunt dites en la dilació porten grans dampnatges prenguem en encarreguem lo dit misser Ponç que ab gran [...] en les dites coses asi sien expedides [...] comptadors del dit [...] ciutat de Barchinona fins [...]

67 v

en aquella lo qual temps precisament prefigexen

E per quant segons a oyda dels dits senyors deputats e oydors es provengut la Excellentissima Senyora Reyna. Quy de present ensemps ab la Majestat del Senyor R. se trobe personalment a la ciutat de Taraçona del Regne d'Aragó deu partir de la dita ciutat e fer la via de Cardona o altre parts de Castella, pertant si e hon la dita Senyora Reyna ans de arribar lo dit misser Ponç en la dita ciutat de Taraçona ser partida o entrada en Castella, volen los dits deputats e oydors que lo dit misser Ponç no sie (artat?) o necessitat anar a la sua majestat per los negocis en les presents instruccions conteguts. Si empero a ell sera vist per benefici dels fets e negocis dessus dits deure-hi anar o los dits deputats e oydors ho volran e lin scriuran en los dits casos e quasaun d'ells li dit misser Ponç ira lla hon la dita Senyora Reyna ser per negociar ab la sua alta senyoria les dites coses.

Expedit Barchinone XVI die Marcy Anno a nativitat domini Millesimo CCCC octuagesimo quarto.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-711.

Document 43A. Queixa de la Diputació al rei Ferran II per l'arribada d'un oficials de seva nova Inquisició. Els diputats li demanen que ordeni la seva marxa del Principat per no tenir competències per actuar en el territori.

Barcelona, 19 de juny de 1484

25 r

Excelentissimo e virtuosissimo Senyor:

Après de esser arribats en aquesta vostra ciutat de Barchinona alguns quis dihen comissaris o inquisidors ab algutsir receptor e altre oficials e ministres se es causada en la dita ciutat e principat no sols gran admiració per esser cosa insolita e esser stat declarat nenme discrepante en lo consell del Ilustre Infant don Enrich d'Aragó, loctinent general de la majestat vostre en aquest Principat esser contra constitucions de aquest vostre principat mas e molts ne han gran temositat per haver hobit recitar los rigorosos procehiments per los dits comissaris e inqidors fets en los regnes de Castella e de Valencia. Entant que per ocasió de lur venguda axi com dita ciutat après de tants dampnatges per ella sostenguts se començava reparar ara spere dismynuhir e despoblar e en part de despoblara en fet sino per la esperança se ha vostra Majestat no permetra res contra constitucions se fasse, e la negociació de la dita ciutat e Principat pren gran turbació e empaig a los drets de les generalitats tran disminució. E per esser dit Principat frontierar al reialme de França molts stand en punt de transferir lurs persones, diners, mercaderies, robes e bens en lo dit reialme de Ffrança e altres regnes e terres fora lo domini de vostra altesa e signantment mercaders e altres que no possehexen bens sients fins dines e mobles que son [...] de transportar en grandissimo deservy d'aquell [...]

25 v

cas de emcio nos ha grantment protestat, per tant excelentissimo Senyor, a vostra Majestat humilment supplicam li plarie per son servei be universal del dit Principat conservació de dit arrendament e observancia de dites constitucions provehir que dits comissaris o inquisidors en res per virtut de lurs comissions no procachesquen en manera que dites constitucions sien servades ilese e aquest vostre principat la protecció del qual se sgarde e aquella sie preservada de vexacions e dampnatges. L'estat de la qual nostre Senyor deu prosperar e exalçe, de Barcelona a XVIII dies del mes de juny de Mil CCCCLXXXIII.

D.V. R. Mt.

Humils vassalls...

Document 43B. Resposta de Ferran II a la petició de la Diputació, que els seus oficials del Sant Ofici abandonessin d'immediat el Principat. El rei els hi diu que ha parlat amb el floctinent i que ha ordenat als mateixos que actuïn amb molta moderació.

Còrdova, 23 de juliol de 1484

15 r

Lo Rey

Venerables nobles, magnífichs, amats e fidels nostres. Una letra vostre de XVIII del passat havíem rebuda sobre la inquisició a aqueixa ciutat per nos tramesa per la qual haven vistes les rahons nos donau per que nos deguessem manar cessar la Inquisició e signantment per ques preten esser contra constitucions e leys de la terra a que us responem que nostre desig no es donar lloch aquelles sien derogades ans volem en tot sien observades. Empero per que nos som informats les dites constitucions en res noy obsten. E considerants quant es sancta cosa la dita inquisició se fara equant carrech seria de nostra consciencia aquella fos perturbada volem en tot cas fortificar son effecte e volem lo servey de nostre gran Deu sia present a qualsevol altres coses, interessos e dans quen preminguen. E per ço vos prengam, encarregam, e manam affectuosament ie streta podem que en manera alguna no doneu loch los dits inquisidors sien perturbats ans aquells facen exerceixquen son offici iuxta ses comissions. Car ab tot segons fama en aqueixa ciutat se trobaran poch o quasi ninguns que en aquella pecar de heregia sien cayguts lo que devya donar loch a que la dita inquisició se fes per la gloria e fama catholica que en aqueixa ciutat ne restarya. Nos havem manat als dits inquisidors se reguesquem molt moderadament e no ab rigor e crueltat alguna de manera que no hauran causa de scandalitzarse. E si aquí sera pretes esser contra constitucions admissos los dits inquisidors feu nos sien tramessos les rahons e cusaes affi que vistes aquelles puixan provehir a la observacio de aquells axi com es nostre desig. Y en tal cas

15 v

cercarem altres modos ab los quals lo servey de nostre Senyor Deu no fos perturbat. Dada en Cordoba a XXIII del mes de juliol del any Mil CCCC LXXXIII.

Dirigit Diputatis Cathalonie

Lo Rey

Gonçales secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Curiae Sigilli Secreti. Reg. 3613

Document 44. A les protestes pel fet que la nova Inquisició no s'ajusta a les constitucions i lleis del Principat, el rei els hi respon més important és perseguir als heretges.

Còrdova, 4 d'agost de 1484

24r

Lo Rey

Venerables nobles magnífichs e amats nostres . Clarament haureu pogut compendre per la letra que tramesa vos havem en reposta de la vostra consulta quant nos es stat molest lo empaig que se ha donat als magnífichs inquisidors de la heretica pravitat no lexant lo preceir en la inquisició pus es cert que en ninguna cosa han excedit la ferma que per dret canonic es statuyda ny han a fer res que contra les constitucions e privilegs de aqueix Principat sina de tota clemencia e misericordia ab aquelles persones que coneixen la sua culpa se voldran reconciliar, ap la santa mare sgelsia e tonar al vertader camy de salvacio

24v

del qual fins aquella hora hauran stades desinades e lo contrari de aço no podem pensar qui lo pugga dir, ne qui lo puixa creure: perque la utiltat ne intencio nostre no es que se use de ningua crueltat ne altra interes nos mou sino es lo servey de nostre senyor e honra de la sua sancta fe catholica. E per ço nos desplaui mes que scriures poria que ab color de observació de constitucions e privilegs an sancta obra sia empachada. Car no es de creure que tant catholics, christinas com son stats los habitants de aqueix Principat qui impetraren les constitucions e privilegs impetrasen co fa que fos en favor de la heretgia: ne que los reys tant christianisims antecessors nostres atorgasen cosa que fos en detriment de la sancta fe catholica. E per ço vos encarregam e manam que si ja fet no sera de continent façau leval qualsevol impediment o empaig que sino aci als dits inquisidors se haia donat e no (olament) les lexeu liberament exercir lo que dit offici mas encara es nostra voluntat quels doneu tota favor e ajuda que mester. Lo sera en qualsevol hora que siau requests. Car puis en ço no nos mou sino sol serveu de nostre senyor Deu en exaltacio de la sua

sancta fe cathlica. Por degut propi ne particular interes. Lo havem a po ho sar ans aquest ha de procehir a tot altre interes per gran que sia e axi lo deveu fer vosaltres vos encarregam e manam que lo façau no curant co mes avant per aquesta causa consultar nos que la incommutable voluntat nostra es que la dita inquisicio se faça e persiga e per los inquisidors sera guiada la forma demunt dita, lo contrary nos seria mes molesta que cosa que en deservy nostre fer se pogues. Dada en la ciutat de Cordova a quatre del mes de agost del anys Mil CCCC LXXXIII.

Yo el Rey

ACA. Reial Cancelleria. Inquisició. Reg. 3684.

Document 45. Instruccions per a l'enviat a la Cort de diputats Pere Joan Navarro.

Barcelona, 21 d'agost de 1484

40 r

Instruccions per los reverendisims e magnífichs senyors deputats del General del Principat de Cathalunya residents en Barchinona ab intervenció dels magnífichs oydors de comptes de aquell, fetes precedent deliberació de lur consistori a consell dels bons assessors e advocats de la casa de la diputació al molt honorable mossen Johan Navarro, canonge de Barchinona del que ha a fer per ells quant a deu plarie sie [...] Majestats del Senyor Rey e Reyna e ab altres segons [...] del qual es plenament confiat hi dara [...] per esser persona intelligent e practica.

40 v

Reduir a memoria a la Majestat del dit Senyor com diverses vegades es stat scrit a sa excelencia per los diputats e ultimament per mossen Guillem Santcliment com los poblats en lo vescomtat de Castellbó han recusat fins aci cot e recusen pagar los drets de les generalitats per la cort ultimament celebrada e fermada per la majestat sua en Barchinona sobre tots los poblats del principat de Cathalunya imposats car los de Pallars segons som informats fan lo semblant en gran menyspreu de dita majestat e de la dita cort prem dit interes e dampnatge del General no solament havent sguard del dit vescomtat mas a les terres convehines qui per excusar pagar les dites generalitats e no perdre la negociació e comerci lo qual se applique tot als del vescomtat hon nos exhigessen los dits drets e se aparten de les dites terres a convehines volen fer lo semblant recusant pagar dits drets. Mes encara per quant los arrendadors del dit General per lo dan e interes gran que pretenen reportar per la dita recusacio han diverses vegades protestat contra los diputats e General (eximant) a gran suma de peccunia lo dany quilts prove de no pagar los dits drets los del vescomtat e altres convehins. Et per ço los diputats rebudes les letres de la Majestat sua han fins aci ab suma diligencia entes e procebir a fets tots los procehiments que per justícia fer e en anar iuridicament se porien contra aquells que a recuperacio [...] dels dits drets recusats pagar e relevació [...] dans e evitar maiors al General [...] sino execució e procachiment de fet los quals jat sie [...] poguessen fer e [...] vist a que [...] es stat scrit per ses letres. Empero a tesa la [...] del temps los [...] negocis la Majestat sua re in Navarra, e los fets de Ffrança ocorren a sa Majestat com stau los quals conceneixen tant lo [...] prosper stat seu en altres coses que dits diputats porien ignorar. E les actes que en les montanyes de Palas stan e concorren molts malas gents statn esperant fins semblants procachiments. Per ço lo dit mossen Johan Navarro [...] la excellent Majestat sua vulla proveir a les que coses [...] quelles vengueren

41 r

a deguda execució com los diputats haguen fet tot ço e quant han pogut.

Item lo dit mossen Johan Navarro dira o exposara a la Majestat del S. R. la gran stretura e miseria de tot aquest Principat e senyaladament de la ciutat de Barchinona la qual axi per la gran estretura e carestia de virtualles com la quartera del forment hi valen a XX e XXI sous e la negociacio e mercaderia perduda dubta es molt que la dita ciutat no vingue a total perdicó e ruina e tot lo be de ella huy en die sta en alguns mercaders ques diuen conversos los quals fan quasi tota la negociacio e mercaderia de aquesta ciutat. Et dira que novament ses seguit que sa altesa ha trames a la dita ciutat a[1] mestre Johan Francho e mestre Joan Caselles per inquisidors de la heretica pravidad ab alguasir e receptor e altres ministres los quals e encara les novitats que aquells han fetes e volrien fer han portat tan gran espant als poblats de aquella ciutat e senyaladament als dits mercaders e altres ques dien conversos que molts de ells se son partits de la dita ciutat e stan per a partir e la negociació ha cessat e cesse en gran dan de les generalitats e de dita ciutat. E per ço suplicara a sa altesa vulle fer cessar dita inquisició maiorment qui la dita tramesa de inquisidors e officials es contraria constitucions e libertats de la terra. Et axi es stat conclos e declarat en lo consell reyal tengut per lo Illustrisimo Infant don Enrich, loctinent general de sa altesa.

Item si per la Majestat del S. R. li sera replicat o respost que ell no [...] del que es diu de la destrucció de la dita ciutat como no creque que estes coses que es fan al servei de nostre S. deu poguen portar tals dans [...] mirar al servey de nostre senyor deu [...] per los quals ells daria loch a sostenir heretges e infels [...] en ses terres e regnes. E en tal cas lo dit mossen Navarro satisfen hi respondra que si tals [...] e delictes fossen manifests [...] (no es veuen les últimes línees de la fulla)

41 v

que la dita ciutat de tals coses no es diffamada mes ella e los habitants en ella son persones catholiques semble que sa altesa deu molt mirar sense diffamació ne vestigi dels crims la vulle metre perills de total ruina car si fahent se dita inquisició de desppoble e apres no se trobe tal cosa fera gran dolor destruir tal ciutat sense culpa de la destrucció (o destencio)de la qual redundaria no sols desseuneix a sa altesa mes encara a la Majestat (digna?).

Et si per les dites rahons lo dit S. R. no volra mudar de proposit ans stara e perseverara en lo parer dessus dit lavors lo dit mossen Johan Navarro recordara a sa excelencia quant es cosa decent mirar que la conservacio de la dita ciutat de la qual los seus passats

han hagut naxença e principi e ab aquella e ab les persones e vens de aquella son venguts a exaltar la real corona en l'estat e loch que vuy se trobe e que la dita ciutat per los inconvenients passats perdues de bens e de persones desynament de mercaderia, carestia de vitualles e de si mateixa per ser posada e dehirada de lochs estens vient se axi perduda era entra en pensament per certes vies e formes prestant hi favor sa altesa sublevar e repar se ab que no sols pogues socorrer a dites (novitats?) mes encara servir a la Majestat sua. E ara vahient aquesta tramesa de inquisidors tot lo poble sta tant (destan forcat) fahent que tots aquests pensaments se destorben molts dells se transfereixen en Perpinya o en Avinyo o en altres ports fora la S. que sa altesa. Et axi lo dany es tant gran que la excellencia sua deu mirar per aquell car destrohida la sua ciutat de Barcelona es destruhit lo principat de Cathalunya que es un dels que [...] de la sua reyal corona.

Et apres si res de aprovicio o acte fa moure la majestat del senyor Rey del seu proposit o intensio lo suplicara que almenys sie merçe sua preservar les constitucions e libertats del dit principat e mirar que lo dany d'en General en la dita tramesa dels dits inquisidors, oficials i ministres de aquells sie contra les dites constitucions per la sua Majestat solemnement solen prontament iurades.

Et si sa altesa replica [...] les dites

42 r

dites constitucions e demana quines son les constitucions que en aço contrasten, en tal cas, lo dit mossen Navarro respondra que ja es stat per dues vegades en dos consells reyal vists e [...] en los quals ha hagut molts prelats mestres en facta theologia e doctors que la dita tramesa de dits inquisidors es contra constitucions. Et si lo S.R. diu que ell o fara venir en son consell o quin ha ja fet veure en aquell. En tal cas lo dit mossen Johan Navarro respondra e dira que per constitucions de Cathalunya de tal contesa nos pot conèixer ne disfer fora Cathalunya com sie causa de Cathalunya e segons les constitucions del dit Principat, tota alteracio qui sie de causes de Cathalunya se han de veure e determenar en Cathalunya.

Et si la Majestat del S.R. valent se mes justificar venir a dir que en nenguna manera nos pogues dir esser contra constitucions la tramesa dels inquisidors com aquell hagi posat e creat lo Sant Pare quid aço te potestat pero que ses clamaven dels oficials e ministres donats per sa altesa als dits inquisidors. En tal cas lo dit mossèn Johan Navarro satisfara e dira que ell no es trames sino sols per obtenir de sa Majestat revocació de la dita tramesa la qual es contra constitucions e axi es stat declarat en los consells reials del dit cons(...) loctinent com damunt es dit. Et suplicara a sa altesa continuament que sie merçe sua voler revocar e nos encara lo dit mossèn Navarro entrar en altres expedients ne maneigs.

Et si la dita Majestat no voler [...] los dits inquisidors e ministres e no voldria crear [...] sie suplicada que vulle diferir e sobreseure [...] los dits inquisidors e comissaris de la dita ciutat que reposar los [...] dels poblats en ella per ço com stan [...] e temerosos encara que no sien culpables e no esser apresonats, maltractats, presos que [...] los dits inquisidors e comissaris son venguts ab gran furia sien preparacions de presons en lochs no continuara com dit es

42 v

sino en hostel o es molt neta de no haver hi mals cristians qui fahessen actes de jueus. Et axi mateix dira que la dita ciutat no es difamada de mals cristians e que los officis divynals se fan ab gran solemnitat e tots los poblats en aquella axi conversos com altres van en los officis e les esglesies molt (ordenadas) per donatius que li fan los poblats en aquella en axi que aquells axi conversos com altres fan donatius e ornaments en aquelles e altres actes demostratius de bons cristians. E en los crims de heretgia nos deu proçeure sino com prebeix difamació de tal crim.

Encara dira que en la dita ciutat, los conversos no entrenand en regiment de aquella ne del Principat a ço que los diputats fan e la dita tramesa han feta e fan sens passió nenguna per lo servey de nostre senyor deu e augmentació de la corona reyal e conservació del dit Principat e be del dit General per les quals rahons ha parat als dits deputats esser molt [...] sie informada la sua Majestat de les dites coses. Creants que haguda la dita informació fara desistir e sobreseure als dits inquisidors e comissaris e Inquisició. E han trobat los dits deputats en l'archiu reyal letres e previsions dels reys passats de gloriosa memoria per desordens quis fehien per inquisidors de semblant crims d'heretgia ab les quals prohibien no inquirir per be de sos vassalls e reposar les terres e vassalls seus.

Et mes puix si trobara ab la dita Majestat com per los oficials de la excelencia sua assiduament sien comesos abusos e evidents prejudicis en diverses maneres a les constitucions de Cathalunya, capitols de cort, e usatges de Barchinona puix suplicara a la Majestat sua li plarie provehir e manar dits abusos cessin e sien tornats (afocs) e davant de tals abusos se abtinguen los quals abusos e siem dins entre los altre son los següents [...]

Et primerament que [...] dels processos de regalia son tramessos alguatzils e [...] ministres de la cort sua

43 r

[...] presons de persones delades e altres actes o articles [...] ocorrents en los dits processos e aquells tals per dietes o peatges e altres messions en los bens de aquells delats fan exaccions e execucions rigides penyoren e fan aprehensions de bens e aquells venen e exequent per la dita (causa?) abans que los dits delats sien condemnats o per (sentencia?) o en altre manera per acte havent virtut de condempnació iuxta la forma del proçe de regalia sie conegut aquells esser culpables no feta avynença transaccio o composició ab la part expressament e directa contra la constitució per lo Senyor Rey don Johan de perpertua memoria pare de sa altesa en la cort de Barchinona celebrada en la qual sanctament perque algu no fos punit ans que si vist haver culpa es provehit e ordenat que tals exaccions per los dits respectes et als nos fossen ans desuyan o sie conegut aquell tal delat esser culpable o haver trahigir o esser composat ab la cord altrament aquell tal oficial o ministre exhigint es hagut per privada persona e no deu esser obert e encorre en pena de . d. florins guanyadors la mitat a sa excelencia e l'altre meitat a la part lesa segons en la dita constitucio pus largament appar don se segueix diverses vegades que lo ignosten de culpa es punit e grans e inextimables dans oppressions e destencions dels vassalls los quals per les dites rigoroses execcions per la dita (causa?) fetes resten destruits los lochs ells habitants e despoblats per ço suplicara la dita Majestat que plarie manar e proveu ab tot effecte per la administracio de justícia, observança de la dita constitucio sobre tot abús e evitar que algu no sie executat ans desser conegut esser culpable que la dita constitució e la letra sie observada e no sie contrafet en alguna part volents tots abusos fins aci fets. E que si [...] se fet la dita pena de la dita constitució sie [...].

Item que los dits alguatzils, oficials e altres ministres quant van [...] causa vist que lo principat [...] dits pressos [...]

43 v

salariis, peatges, dietes, treballs, despeses fan en los bens dels dits delats rigides e inmoderades exequcions encara en lo cas a ells permes exigir iuxta forma de la dita constitucio per los dits respectes inmoderats salays e messions e mes salariis que nols es taxat e permes taxar e exigir per aquella contra forma e tatxa espressament feta e continguda en les dites constitucions no tenents encorrer les penes en dita constitució contingudes de la dibla a x d florins en gran dany apressió e destancio dels vassalls perque sie suplicada ly plarie ab tot efecte sobre tot abus [...] nos fasse e la dita constitució e tatxa en aquella continguda si a la letra observada e les penes en la dita constitució contingudes ses merçe executades en los contra faents.

Item que en dies passats misser Bernat Miquel, jurista, domiciliat en Barchinona sie anat a Cervera e en altres parts e hage presentat als loctinent, veguer e batle, una comissió del ilustre infant loctinent general a supp del procurador fischal e manada dirigida als veguers, bisbes, e loctinents e les ciutats e viles de tot lo Principat axi reals com altres en efecte continent que alguns temerariament han gabella de blats e aquells compren, tenen o avisten en sitges o botigues per moda que tots los blats e vitualles de la terra vinguen en poder lur e nenguno pugue comprar ny haver dits blats sino per lur ma a grans preus a fi de opprimir e posar la terra en necessitat de forments e de altres vitualles e que haver informació de aço mana a aquells dits oficials sots pena de II mil florins d'or a consell de dit miçer Bernat Miquel, jutge de cort de la Majestat sua creant e continuant aquest assessor e assident en les dites coses a aquells e donant los [...] per assessor aquell prenguen informació de dites coses e aquella cloa e segellada trameten per lo dit assessor [...] ab la qual los dits veguers e batles axi de Cervera com de altres lochs asi reals com de barons ensemms ab lo dit misser Bernat Miquel han fetes e preses enquestes e pres contra los dits compradors dels dits blats e altres dient e nomenant-se assessor e ajudant del dit veguer [...] una enquesta [...]

44 r

dit veguer e batle no premes o (prenen) prestat iurament o seguretad alguna feta per lo dit misser Bernat Miquel novell assessor [...] lo que expressament es contra constitucions.

Ffinalment los dits deputats ab lo dit consell de lurs assessors e advocats per relevar les despeses lo dit General e per que les coses demunt dites en la dilacio porten grans damnatges preguen e encarreguem lo dit mossen Johan Navarro que ab gran diligencia se hage en dites coses a fi sien expresades dins tres mesos comptadors del dia que partira de la present ciutat de Barchinona fins al die que tornant entrara en aquella lo qual temps precisament li prefixen.

Expediti en Barchinona a XXI de Augusti Anno ....

Post datam expeditionem faent delliberam per prefactos de nos deputats [...]

Et per fortificacio de les sobredites coses lo dit mossen Johan Navarro aduira a la prefata Majestat reyal que en lo temps del rei don Alfonso de gloriosa memoria en lo principat de Cathalunya per lo Sant Pare foren [...] emissaris per inquirir de com de usura lo qual [...] com la dita usura sie prohibida per ley [...] dits inquisidors la reyna dona Maria [...] manament del dit rei don Alfons qui ere [...] foren assignats juristes, alguatzils per inquirir [...] afavorir e ajudar los dits inquisidors [...]

44 v

experts en dret comú e en les leys del dit Principat e per diverses voltes fou conclos esser contra constitucions e libertats del dit Principat. Et per ço se oppoosaren per observancia de les dites constitucions e libertats. E la dita reyna dona Maria Loctinent general feu reposar e abolir les dites inquisicions e mesanant nos preçehi. Et per ço suplicam a la prefata Majestat que vulle manar e provehir que en dites inquisicions no sie mes proçehit.

E mes anant fara fonament e humilment deduir davant la Reyal Majestat que ninque tals procehiments que volen fer dits inquisidors foren vists en lo dit principat de Cathalunya ne en la dita ciutat de Barchinona car de .L. C. e CC anys e de tant de temps que no es memoria de homens en contrar es stat observat en la dita ciutat que en lo Monestir de Prehicator de la dita ciutat ha e acostume de haver hun inquisidor que inquireix ab lo official del bisbe de Barchinona quant ocorre algun cas de algu que sie infamat de crim de heretgia legitimament o en forma deguda e no en la manera que los dits inquisidors volen fer i segons les constitucions de Cathalunya, los usos e costums san a servar com a constitucions per constitucions son haguts. E axi per dits usos e costums e constitucions nos parte proçehir sino segons es stat tot temps i fins aci es acostumat.

Per dret criminal e (humanal?) privilegis de la ciutat de Barchinona, usos e costums de aquell nos deu nes por proçeu a enquestes generals. E com los dits inquisidors sien venguts per inquirir generalment en la dita ciutat per conseguent es contra dits usos e costums e libertats predites es cosa no acostumada a la dita ciutat per ço ses causada molta [...] refusament a la dita ciutat e als poblats de aquella [...] no sien culpables en cosa [...] de los

45 r

mercadors e cessassio dels negocis per (raho) e temor de dites inquisicions.

Per totes les sobredites rahons e altres les quals ocorren en la dita feyna supplicara lo dit mossen Johan Navarro humilment la reyal Majestat provahisque e mane la sua excelencia los dits inquisidors sen vagen de la ciutat. Pere Blancha.

Memorial apart

Expedites per lo molt honorable mossen Johan Navarro trames al Senyor Rey les coses per los reverendisimos nobles e magnifichs deputats a ell en instrucció dades e en lo maneig de aquelles segons vist hi sera esser loctinent e temps [...] dira e comenara a la alta Senyoria sua com per constitució d'aquest principat es disposat a [...] vicecanciller dins dos mesos continuats apres mort de aquell lo Senyor Rey hi provehir vicecanciller segons [...] ha los dits deputats [...] passat dos mesos que la magestat [...] pages qui era vicecanciller es passat desta vida [...] suplicara de part de los dits deputats [...] per merçe sua vulla provehir (ja no es pot llegir més, hi ha molt text)

45 v

e subiecta reuencia de la sua Serenisima Excelencia serie de directo contra constitucions del dit principat per aquella solempnament jurades reduint a memoria a aquella que veient lo dit misser Johan Pages lavors vicecanciller vingueren de part dessa letres de la Majestat sua signades de ma del dit misser Alfonso qui es deie vicecanciller e fou vist no poder se fer obstants les dites constitucions suplicant lo dit mossen Navarro de part dels dits deputats sie plasant a la sua alta majestat proveir al dit offici de persona conforme a les dites constitucions a fi aquelles restes del tot il-leses. Pere Blanca.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-712.

Document 46. El diputats comunican al rei la victòria de les seves forces sobre el remences a Llerona i la captura del seu cap. També li manifestan la seva preocupació per la situació del comtat del Pallars.

Barcelona, 7 de gener de 1485

84 r

Serenisimo e virtuosissimo Senyor.

Recordam-nos per diverses espeses letres haver scrit a la Majestat vostre del moviment e novitats fets per en Pere Johan quy sots nom e veu de vostre Majestat se anomena capita en les parts d'Ampurda e per los quys diuen pagesos de remença e altres a ell adherits e de la novitat feta en persona de mossen Çalba, alguatzil de vostre Majestat Los quals pagesos no solament continuament continuen mas ningu nen nombre de gent e [...] novitats insoportables en aques vostre principat. En tant que apres de haver trames lo Illustre Infant don Enrich d'Aragó, lloctinent general de la Majestat vostre e governador de Cathalunya per dita rahó entrat es dins de l'Ampurda e en aquella provincia del Valles prop que a de Barchinona e es novament es en capita un altre pages del terme de Montornes apellat Sala deshobeint al dit Pere Johan Sala e altres sobredits. Lo que novell porta ha (no es pot llegir més fins final pàgina)

84 v

dits e es venguts ab CCC o CCCC davant la vostra vila de Granollers e ha requests los habitants de aquella no paguen censos ny altres drets com aquesta es la voluntat de vostra Majestat. Los quals no han deixat entrar en la dita vila. E apres ha tirat la via de Montmeló e apres la volta de Terraça e apres de Osona e en gran menyspreu de vostre altesa, del Loctinent General, e de altres oficials de vostre Majestat. Per ocasió de les quals coses se segueix gran turbació en lo dit Principat. Per la qual rahó e per reduir dites conmocions ha convingut al dit loctinent trametre en les dues parts del Valles lo veguer de Barchinona e de Valles ab alguns homens de honor quis trobaven en aquesta ciutat quy per servei de vostre altesa librement hi son anats. E entre altres mossen Bellera, mossen Berenguer de Requesens, mossen Anthony d'Erill, mossen Celba, mossen, Johan Pere de Sentmenat, son germa Joffre de Sentmenat, mossen Turell, mossen Pere Torrens e altres. E es se seguit Senyor molt alt que dimecres que es comptaria V. del present lo dit veguer ab los de sa companya se son encontrats ab los dits pagesos en lo terme de Montornes e volent los ver desinstar e exercir lo per que trames era, dits pagesos han capitolat ab ell e han apressonat mossen Ganderich Pages, capita que han tengur en lur poder hi han donades dues coltellades en lo cap e una en la ma, e a la fi lo han degollat e mort e han nafrat alguns homes d'honor e mort set o vuyt cavalls del quy eren ab lo dit veguer. E entre los altres se diria es stat nafrat los dits mossen d'Erill, Joan Pere de Setmenat e un germa. E com los dits pagesos axi instats entren en força en les dites coses prenguen formalment les vidualles [...] vassalls e subdits e no volent obeir vostres oficials e [...] se restituesquen e de continuo comete altres coses que se provehesque explicar e no solo saben coppositio [...] comte de Pallars no obehisca als manaments de vostre altesa ne a vostre oficials (no s'enten res i falta un troç de baix del paper)

85 r

provehir en dites coses talment que la audacia de dits pagesos sia refrenada e lo quy causa hi donen castigats. E lo principat constituhint en tranquilitat e repos segons la necessitat del negoci requer e porque les dites coses no augmenten mes que en fins aci han car si als principis fos stat provehit en dits fets mill[o]r se prodra remediari amb menys treballs de despesses e inconvenients que al punt e ara ab menys per anant. A donchs Serenisimo Senyor plaria a vostre altesa girar la cara en la conservació de aquest vostre Principat e no remetre-ho al que subsequir sen pot mas ab prontitud e efecte provehir com de la Majestat vostre se espera. Lo stat de la qual nostre senyor deu prospere e exalçe per lonch temps. De Barchinona, a VII dies del mes de jener del any Mil CCCC L XXXV.

D. V. Ex. Sia.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-712.

Document 47. El rei li demana al comte de Cardona que utilitzi la seva influència per conwençer als diputats que acudeixin a Tarassona.

Sevilla, 9 de gener de 1485

184 r

Lo Rey

Egredi Comte. Per la part que vos tenui en los diputats e diputacio de Cathalunya per be que creem vos no haver y sabut cosa alguna haviem delliberat scriureus de la molestia que havem presa en saber que los diputats de Cathalunya han presentada una requesta o suplicacio al Illustrisimo Infant don Enrich asi que no sien admeses provisions algunes o letres signades per lo magnifich e amat conseller e vicecanciller nostre Alfonso de la Cavallerya per esse aragones. E no es dupte que es gran atreviment voler instar sia impedit lo exercici del dit vicecanciller sens que primer no sia conegut per nos aquy pertany tal conexenca si la provisio feta per nos es contra constitucions o no. E fora stat molt millor als dits diputats per esser fora de tota culpa ab maior delliberacio hagi esser proveyt en aço e no per complaure la desordenada

184 v

ambicio de algu qui en aço los ha empesos car de tot som certificats aple. E siau cert que com nos provehim del dit offici empersona del dit micer Alfonso volguem primer veure e consultament fer mirar totes les constitucions de aqueix principat signant nostres la constitucio nona per nos feta la qual clarament no solament confirma lo he la facultat que primer teniem en quant loha y aproba les altres constitucions sobre la dita materya disposes mes encara de nou dispon que dels officis de nostre cassa pugam dispondre a nostra voluntat e ninguna altra constitucio obsta ni (lena) a nos la dita preeminencia de provehir liberament del dit offici axi en cathala com aragones valencia o mallorquin segons disponen les altres constitucions velles fetes per los predecessors nostres e los passats habitants del dit principat. E pus tenim per clar nos tenim tal preeminencia segons les dites constitucions sian cert la volem conservar y defendre tant per esser y tenguts com per en aço lo be de la justicia. E que si aço no tenguessim per expedit de iusticia no hagerem feta provisio del dit offici contra les dites constitucions. Empero pres es feta conforme a quelles nostra incommutable voluntat es que lo dit micer Alfons e no altri sia vicecanciller en lo dit principat axi com ho es en los altres regnes e terres nostres segons que de paraula mes stretament havem significades aquestes coses a mossen renard vostre familiar qui es aci al qual havem manat vos ne faça relacio o scrigue per ses letres. E per que siau ben certificat de la iusticia que en dita preeminencia tenim vos trametem copia de una letra que fet al infant per la qual lo havisam dels motius e fonaments per los quals nos moguen a fer dita provisio enus no obstant les dites suplicacions o requestes admeta o faça obtemperar Les provisions per dit vicecanciller provehides e provehidores. Encarregam e manam vos stretament que per nostre servey axi com sempre fins aci havieu posades vostres forces e estudi en les coses del stat nostre axi en conservar nostres preeminencies siau propici e prompte e no doneu loch pus hi podeu molt facilment provehir que per dits deputats sien fetes impertinentes instancies e poch fundades en iusticia havent vos en aço segons que de vos confiam. Dada en Sevilla VIII de gener any Mil CCCC XXXV.

Al Egredi magnifich e amat conseller nostre lo Comte de Cardona e de Prades

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti Reg. 3564.

Document 48. Carta del rei a la Diputació per a informar-los de les gestions portades a terme per resoldre el plet dels remences. També el comunica que el seu servidor Jaume Ferrer es dirigeix al Principar per participar a les negociacions.

Sevilla, 2 de febrer de 1485

119 r

Lo Rey

Diputados, per mossen Amer nostre alguatzir havem reebuda vostre letra e axi per aquells com per les instruccions que lo Illustre Infant nostre car cosi, e loctinent general nos ha trames havem sabut tot lo que fins en aquella ora era subsegit sobre les questions dels pagesos de remença e los desordens e delictes per aquells comesos e signantment de la mort de mossen Galderich pages de la qual ultra la molestia que de les dites coses tneim nos ha granment desplagut. E quant a la provisio sobre aço fahedora vos responem que segons ja per altres hauren sabut anos ha tots temps paregut deuer hi entrar per via de compromes a saber es que los senyors dels dits pagesos e los dits pagesos comprometessen en nos totes les dites diferencies. E per ço venynt a nos lo abbat Sampso li donam carrech ho introduhis ab luns e ab altres en certa forma la qual segons nos haia scrit ja molts dels dits pagesos

119 v

eren contents e per lo semblant tenim letra dels staments ecclesiastich e myltar del Ampurda que les pla hia. Apres vengueren a nos certs dels dits pagesos e com a sindichs de aquells firmaren lo dit compromis e feren certa obligacio que dins tres mesos farien que tots los altres ratificarien aquell e axi poch ha sen son partits per fer ho vèner a effecte e nos veent la cosa emer introduhida e que consonava ab lo que allans era scrit deliberam trametre axi com haviem trames a Jaume Ferrer nostre scriva de manament ab instruccions sobre aço cab lo compromes per aquells format molt ben instruynt pera que treballa en conduhir la cosa vinga a effecte. E ab tot apres de aço hajam sabut lo sobre dit desorde. Empero encara perseveram en lo dit compromes vist quel dit Jaume ferrer e los dits pagesos encara no eren junts ny han prosseguit en lo dit compromis devant nos principiats segons dit es hans peragut veure quina fi pendra ço quels dits Jaume Ferrer e pagesos deuen prosseguir per nostre manament ans de passar a altres remeys en la dita questio. E per ço del present no sez en aço altra provisio no fem reputant lo compromes esser via mes saludable, e ab la qual venint a effecte speram totes coses pendrau complida e final conclusio: per ço vos encarregam e manam molt afectuosament que enquant pujxau siau diligents e solícits en ajudar e donar ordre com la dita questio sia mesa en nostre poder iuxta lorde que lo dit Jacme Ferrer senporta. E si per ventura nos podra conduhir e la necessitat requerra proceyr contra los dits pagesos a castigar aquells sens sperança del dit compromis faren e posarem per obra tot lo que lo sobre dit Illustrisim infant vos dira e manara. Car nos li screvim largament lorde que en tal cas en aço ha de tenir e fer havent vos hi en tot ab aquella diligencia e affeccio que de vosaltres confiam e lo cas requer. Data en Sevilla a II dias del mes de febrer del any Mil CCCC LXXXV.

Yo el Rey

Dirigitut Dipputatis Cataloniae

ACA. Reial Cancelleria. Curiae Sigilli Secreti. Reg. 3613

Document 49. Instruccions del rei al lloctinent Enric en relació al plet remensa. Ferran li demana en aquest assumpte que apliqui com estrategia per resoldre'l "pau i palo".

Ronda, 30 de maig de 1485

149 r

El Rey

Illustrisimo infante, nuestro muy caro y muy amado primo lugarteniente general. Antes de partir nos de Cordova para venr con nuestro exercito a continuar esta santa empresa de Granada, sabida la destrosa y prision de Pere Joan Sala y algunos de los pageses de remensa y de la execucion fetha de la persona de aquel y otros culpantes en la faccion vos scribimos y significamos largamente nuestro parecer y voluntat, a cerca este negocio todavia perseverando en lo que de primero de Ecija en cifra vos haviamos scritto. A saber, es que pues ya se havia fecho castigo competente en los dichos pageses para que Los Senyores de aquellos homes sen de quedar contentos, era a tiempo y razon de poner en platiqna el compromiso por una vez constituir en paz y reposo esse principado dressedes orden en quel dicho compromis se firmasse iuxta el dren que enviado vos tenemos. Segundo, en la dicha carta a la qual nos referimos mas largamente se contiene, Despues recibimos una carta vuestra de dos de abril con la respuesta de lo que de Ecija vos scribimos y otra de propia mano fecha en Sant Celony por las cuales nos dezyais que todas las cosas venien bien al susodicho effecto y que sin duda todos seria presto en nuestra mano que los militares y eclesiasticos no faryan otra cosa, y como todos los pageses venyan a submision y venia de lo qual stando ya nuestro anymo reposado y sperando de dia en dia oyr el fin de ello haviamos recibido otra carta vuestra de XV del dicho mes fecha en Torroella por la qual reyterando nos los mismo nos dezis que por dar complimiento y execucion a las dichas cosas y porque la gente de armas no se desordenasse en furtar y robar vos partisteis con aquella para el ampurdan passando por el Valles y el modo como muchos de los payeses asii de la montanya como del llano vinieron a la dicha submision prestando obligacion con acto publico testificando por Jayme Ferrer nuestro escribano destar acta corrección y determinacion vuestra sobre los crimenes y delitos . E como teniades sentimiento que los pageses de la muntanya ahun perseverarian en su pertumacia y que vos entendiades ir alla con la dicha gente y usar con aquellos del pan y del palo por tomar-les a obediencia y que tenyades deliberado enviar alla el dicho Jayme Ferrer para les requerir fiziessen lo que por aquel les embiamos a mandar por lo qual y por muchas otras particularidades que nos recitais conocemos vien la vigilancia y diligencia que teneys en reposar e traer a debido efecto las dichas cosas e senyaladamente en fazer que todo este negocio asi del compromiso como de las composiciones de los delitos perpetrados vengan en manos e poder nuestro tenemos a lo servicio y complacencia muy accepta. Rogando y encargando vos con quanta voluntat y aficio podemos con gran diligencia

149 v

y por todas las vias e industrias necesarias trabajaseis en concluyr lo assi como lo screvys conformando-os con lo que scripto vos haviamos ca nos tenemos firme confianza que pues nuestra intencion comprendesy y aquella vos havemos declarado lo fareys y concluyreis como decis y nuestro servicio cumple y contal confianza havemos querido remeter a vos todo este negocio assi como lo remetemos agora noturando de cosas algunas que por otros nos hayan seydo scriptas sperando nos dareys dello tal cuenta que sera diga ser es agradecida por ende como dicho es trabarad en que el compromys se firme y todas cosas desta negociacion vengan a nuestro poder esenyaladamente la cognicion e punicion de los dichos delitos y composiciones de aquellos pervenyderos car en la determinacion sera hondo por nos respecto a todas cossas assi en fazer las particiones por pagar los gastos como en remunerar a vos principalmente y otros que conosteremos haver nos en ello servydo y si a vos parecer complir a la firma del dicho Compromis yfer nuestro servicio y reposo deste principado al entender en el castigo de clavaguera y otros sequaces suyos lo fagays iustamente o segund vos pareciere embiando a Jaime Ferrer a las partes que menester fuere como ya scritto vos havemos y si el guiage general fuese necesario deverse otorgar por semejante lo atorgueis por una vez apuntar ese dicho negocio y fazer que los pageses se desavisten porque se dize que los senyores no vndran bien en el Compromiso General que aqui fue apuntado de todas diferencias sino que solamente diga de los malos usos porfiareys en todo caso sea general y passe como se los levo el dicho Jayme Ferrer ordenado e caso que no lo pudiesses obtener assi lo fagays firmar particular de los seys malos usos con clausula de iuridentes y emergentes comesos y annexos E porque como sabeis y scripto vos haviamos el conde de Cardona y el gobernador son personas que es devida cosa en vos en esta negociacion de tanta importancia y en los conseios y deliberaciones sobrella fazederas les llameys asso como nos lo fariamos si presentes fuesemos porque haundo vuestro parecer y de aquellos podays mejor dellyberar fazxer y proveer en todo lo que mas y mejor vieredes ser necessario para la salud del negocio servicio nuestro bien y reposo del dicho principado por ende vos rogamos y encargamos afectuosamente assi lo fagays yen todo useys de vuestras acostumbradas diligencias industria, y saber a effecto que en todo caso la cosa haya conclusion haviendo vos en todo como el negocio requiere y de vuestra virtud confiamos. E sea Illustre Infante dada en la ciudad de Ronda a XXX dias del maes de mayo de Mil CCCCLXXXV. Post Data: recibimos una cara vuestra fecha en Barchinona a VI del presente muy extensa y dos otras de propia mano por las cuales especificadamente nos rentays y dais razon de todo lo que en la yda y estda de ampurdan y muntanya y fasta quell ora havyades fecho y todas Las fablas que Jayme Ferrer huvo con la pageses y la deposicion que aquel hizo de lo que passo con los de la muntanya y el acuerdo que despues los que della baxacion havian tomado creyendo todas seguirian Lo que los otros del llano havian hecho. E ultimamente nos dezis como ya lo tenyades todo

150 r

concertado y en buen apuntamiento tenyedo ya conduzidos a los eclesiasticos y militares que serian contentos de firmar el Compromis y dexar todas las cosas a nuestra mano, como susodicho es y que ya entendian en faz election de personas para ello y

esso mesmo los pageses y como devian ser ahi a X del presente con poder para fazer la dicha fira de que podeys pensar quanta alegria havemos tomado como quiere que siempre tovymos firme confianza que pues vos tenyades las manos en ello y con tanta diligencia y aficcion bientendiades posposades todos trabajos edestentoss de vuestra persona ahun que fuesse cosa muy dificil de apuntar vos sabriades con ello y los traheryades al fin devydo y teniendo lo nos assi por indubitado quisimos como vistes y suso dezmos remitir e toda esta negociacion e asi pues las cosas llevaran y a tambien camyno y estarian en tal apuntamiento conviene si al recibir desta fecho non sera fagays por manera como luego se faga y todo venga a su devydo effecto como nos scrivys, y quanto a lo del parlamento que para el primero de junio dezis haveys convocado pareciendonos no pude sino mucho aprovechar y no danyar a cosa alguna, y para lo de Sicilia es nuestra voluntad se continue no concluyendo empero cosa alguna en aquel sin primero consultar nos y assi venyndo el tiempo no creys sino de continuar faziendo por manera que los negocios de pallas no tomen agraugo ni destorbo alguno porque ya vedes tambien quanta cumple a nuestro servicio y reputación quanto a lo que nos decis quexandos de lo que scripto os havemos que en los fechos de los remenças tommasseis consejo del Conde de Cardona y gobernador y por aquello os parecia tenyamos desconfianza que vos dieseis en ello el recando que days vos respondemos que jamas tal pensamiento havemos tenydo ni vos lo havemos scripto ca la principal cosa que a ellos nos ha movido y mueve es el tanto desseo que tenemos estos negocios tomen fin y deseando instar aquellos con vuestro parecer a fin que todas dificultades fuesen atajadas y despues considerando quanto bien el dicho Conde acudió a lo del castigo de Joan Sala y como en aquel se fallaron ya sea por vuestro mandado las personas destas fijos el Condestable obispo y comendador y tenyendo nos relacion quanto bien pelearon con los villanos apeandose en los barrancos y esforcando la gnete que conosimos per tenyda cosa dar les aquella havia mayormente que allende de todo esto por ser personas principales como suso dicho y anos afecctades es bien sean por vos llamados a los consejos y deliberaciones de las dichas y otros cualesquiera negocios assi como nos tenyendo les acerca siempre les haviamos llamado y lo fariamos en esso si presentes fuessemos e assi sino vos deveyes enojar ca ahum que vos digamos hos consejeys con aquellos por esso no de presupostar hayays de fazer lo que ellos os consejaren si su consejo a vos no xeriere vien salvo lo que en conclusio a vos prefriere ser millor depues de oydo el parecer dellos y de otros de nuestro consejo que assi lo fazemos nos E por ende poder cuydado que lo fiziesens

150 v

por otro pensamiento Ca s ide vos tuviessemos confianza y creyessemos que apasionadamente vos hoviessedes de llevar en los dichos negocios non los remitieramos todos a vos como fizimos. En lo que dezis de mossen Margarit por semeiante no debeis creer en cosa alguna de lo que dezis et sehan desado dezir que llevaria cargo penal desta negociacion ca la creencia que nos le encomendamos no era de cosa que en nada pudiesse perjudicar a lo que a vos tenemos remitido, ya vimos el traslado de la creencia que explico Ferrer e assi nos es menesaer mas sobrello sino uqe vos fagays y continueis Lo que ample para la total condicion del negocio porque es cierto que a vos y no a otro lo tenemos que agradecer quanto a lo que nos scribis de mirar Maleté tenemos por cierto todo lo que de aquel nos scribis porque le tenemos bien conosido siempre a nuestro servicio muy afectado, nos le scrivimos de presente continue sus servicios como bien ha acostumbrado y que no cure de legastes que en lo que a el tocar nos entendemos a myrar y lo miraremos como la razón quiere. E sea Illustrisimo Infante. Dado en la ciudad de Ronda a XXX dias del mes de mayo del anyo Mil LXXXV

Yo el Rey
Dirigitur Illus. Infante.

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3663

Document 50. Els diputats aprofiten la renovació del consistori per enviar a Guillem de Santcliment a la Cort amb les últimes novetats relacionades amb l'estat de la Diputació i la situació del Principat.

Barcelona, 27 d'Octubre de 1485

42 r

Instruccions

Instruccions per los Reverendisims e magnífichs Senyors deputats del General del Principat de Catalunya residents en Barchinona ab intervenció dels magnífichs oydors de comptes fetes precedent deliberació a co[n]sell dels honorables assessorse e advocats ordinaris del dit General al molt magnífich mossen Guillem de Santcliment, cavaller en la dita ciutat de Barchinona domiciliat, per la anada que de llur ordinació ha fer a la Majestat del Senyor Rey per les coses davall scrites.

Primerament premeses humils e subiectes recomanacions dels dits diputats besara les mans a la Majestat del Senyor Rey [...]

42 v

recomenants aquells en llur gracia e merce e liurada ahun alta senyoria les letres de creença que sen porte.

Après, obtenguda de lur alta Senyoria hora e loch per explicar la crehença, lo dit mossen Guillem de Santcliment reduhira a memoria a la Majestat del Senyor Rey com los Reverends Nobles e magnífichs diputats immediats precessors llurs primerament per al dit mossen Santcliment e après per mossen Johan Navarro, canonge, per los dits diputats a la sua Serenissima excelencia tramesos son stats avisats com los poblats en lo vescomtat de Castellbó e algunes parts de Pallars han recusat exercisen pagar los drets del General segons per la Cort per la sua Illustrisima Senyoria celebrada darrerament en la present ciutat de Barchinona es stat ordenat. La qual recusa no ve en algun neclette de aquella e grandissimo dany del dit General e encara se spere maior car les terres en al dit vezcomtat (nemunvehines) vehens que la negociació segue al vezcomtat e altres parts en los dits drets no pagen se congoxe de hun dan e destrucció e a la darrereria faran e seguiran la denegació de pagar dessus dita si debidament provehit no hi es. E mes lo dit mossen Santcliment explicara al Senyor Rey que cat sia los prop passats diputats haren hagudes letres de la excelencia sua dirigides a la Illustrisima dama comtessa de Foix e a Marhinot procurador del dit vezcomtat e altres molt conserents al negoci damunt dit. E

fet tot lo que podieu iudira [...] fer ells empero sempre persevere en no voler pagar los dits drets en [...] que no resta sino verun en proçehiments execucions de fet als quals los dits prop passats ne los presents, no son volguts entrar atessa la concurrencia de temps, e los ardues negocis que la sua Senyoria te en Navarra e los fets de Ffrança e los comocios dels pagesos e la guerra que es al comtat de Pallars. Mas han delliberat altra vegada consultar la sua Serenisima Excelencia per apartar [...] e perill de

43 r

inconvenients. E supplicam aquella lo dit mossen Guillem de Sentcliment de part dels dits deputats molt humilment ab afecio per merce sua vulle provehir a les dites coses segons es necessari e sera vist a la sua vist a la sua altra Senyoria. E aparrie als dits deputats que conferie molt al negoci si la Majestat sua ne scrive e trametre persona a la dita Illustre madama de Ffox, Senyora del dit vescomtat de Castellbó e a son consell assi les coses prenguen conclusió tal, que los dits drets hi sien integrament collits axi com en les altres parts de Cathalunya pus lo dit vescomtat es en Cathalunya e es regit segons les leys de aquella e encara lo dit General sia reintegrat del que fins aci los es stat recusat pagar e en les despesses que per dita raho son stades fetes ultra altres provisions a la sua alta Senyoria ben vistes. E semblarie als dits deputats que pus tants manaments e so fadigues han hagudes e encara stan e perseveren en lus pertinacia de no voler pagar los dits drets que la Majestats sua sa vist li ere provehis e manas al portantveus de[] Governador, o al veguer de Urgell de la vegueria de la qual lo dit vezcomdat es que fessen apprehensio del dit vezcomdat a mans del dit Senyor Rey. E explicades les coses damunt dites del interes del General per les quals es trames explicara a la prefata Majestat les comocios e desordens que los pagesos han fets e tots jorns fan e aquest seu principat metent lo en tota revolta e desorde ab obres de fet detestables fahent morts e robant e prenent forces. E jat sia los dit pagesos se deguessen reposar per lo compromes quis tratte e per lo guiatge que la sua Majestat have fet e fet fer al Illustrisimo Senyor Infant Loctinent de sa majestat grant de clemencia per voler reposar lo dit seu principat e maiorment per la venguda del noble don Enyego Lopez de Mendoza per la sua altra Senyoria per lo dit fet dels pagesos trames. Ells empero continuants lurs temeritats e desordens no han cessat ne cessen de les dites comocios ans fan captius e no obeixen oficials reyalis so pocs dies ha passat han pres un castell a sis leguas desta ciutat apellat Castellbell en lo qual han maltractat lo senyor d'aquell e la muller despullada erolada de paraules desonestes molt maltractada e apres lançada del castell amb unes sot faldetes

43 v

quasi esquinçades. E mes los dits pagesos son entrats en lo loch de Angles, prop Gerona e han aquell barrecat e apres han pres la vila de Monistrol qui es de Montserrat. E mes han pres lo castell o força de Santhiga en Valles e hausen portat lo senyor d'aquell e robada la cada e presos e portats ab si dos gentils homens quy ab ell eren, apres son muntats al Monestir de Montserrat e han volgut stalar aquell quy es molt fornit d'or e d'argent de les presentalles que molts reis e reines e altres gents que per devocio hi han fetes e de molts altres bens e coses e (tatxat) riques[ses]. E abans havien pres robar e destroit lo castell de Colonga qui es del noble mossen Canyelles e un altre castell apellat Castellfollit qui es de altre noble mossen Cruylles. Totes les quals coses e altres davall narrades son en gran perjudici e violació de les preheminiencies regalies e superioritats de la sua excellent senyoria e han aplegats armats en nombre de C en C per tota la terra analotants aquella per manera que segurament de huna ciutat en altra nos pot anar e axi cessa tot lo comerç e tota la negociació de tot lo principat entant que per dita raho molta gent s'en va en Rossello e altres parts fora lo dit Principat. E ultra los grans dans e destruccio de aquella succeheix grandissimo dan als drets del dit General. E si per la alta sua Senyoria non es degudament e presta provehit en lo dit Principat vindra en tota ruina, de[s]pupulació e destrucció. E mes jatsia los dits deputats (neguen) que la sua Majestat a de aço plenament informada encara comemorara aquella la fort resistencia per los pagesos feta al alguatzil mossen Çalba e nafres en la sua cara, e la preso del veguer de Gerona quy ab ell ere, los quals matar volien, sino que nostre Senyor Déu los ajuda. E apres com mataren mossen Galderich, pages, cavaller qui era en companya del veguer de Barchinona e la resistencia que al prop dit veguer farien. E mes com los dits pagesos pregueren

44 r

la vila de Granollers e com molt cruelment mataren mossen Ffrancí de Tagamanent e de Montbuy, cavaller qui era capiata de dita vila e hun ciutada apellat mossen Bosch e altres morts, crueltats, robatoris que han fetes. Item que vingueren a pendre la ciutat de Gerona en la qual mal nafren un portaler e aquella tingueren per alguns dies quasi assetjada e de lavors ença sempre la dita ciutat [e]sta en gran recel dels dits pagesos e encara la ciutat de Vich e totes les viles (munades) e altres forteses. E mes anant per les dites comocios lo comerç es empatxat e los drets del General com dit es venen en gran disminució e los sobrecolidors e oficials de aquell segurament no poden anar. E crehien los dits deputats que per lo dit guiatge e venguda de don Mendoza lo dits pagesos se reposassen e ara fan ab obres de fet mes mal que de abans. E si degudament expressa provehit noy es dit General vindra en gran e inestimable destrucció. E certificara la prefata Majestat que ca los dits pagesos no obeixen los dits seus oficials ans stan tots avalotats e sens tenença denguna e per lur propia [...] fan capitans e oficials.

Item explicara que en los dies no ha molt passats abans empero de la venguda del dit Mendoza los dits pagesos en nombre de circa cent avalotats ma armada de propia autoritat e sens official reial apres del dit guiatge vingueren assetjar un castell en lo vescomtat de Cabrera apellat Montnegre qui es d'un gentil home, apellat mossen Gualba. Lo qual nos guardava de res ne teme gent sino la familia sua combateren lo el prengueren e lo millor partit que pogue haver si fou deixar-lo anar aturant-se lo dit castell e robant tota la roba de aquell e aço han fet malotadament apres del dit guiatge com dit es e sens (exaccio) e sens official reial.

E mes continuats los dits insults en los dies mateixos los dits pagesos prengueren altre castell e loch apellat Palau de la Tor en Empurdà lo qual de res nes tennia nes guardave confiant de la intenció de la Majestat del Senyor Rey e del dit guiatge en lo qu'il castell los dits pagesos han fetes moltes novitats e robatoris fins [...]

44 v

la roba del lit hon la muller del senyor jahie partera posant sobre aquella sachs e dient-li paraules molt deshonestes e vils e robant tot lo dit castell en axi que no prenen castell dengun que nol roben totalment e hi maten algunes persones.

Los dits pagesos no cessen continuar les dites novitats e metre tot lo dit Principat en armes e en tal perdició es dexten dir que pendran tantes forces com poran sens que lurs senyors nols ne donen ocasió o causa maiorment apres del dit guiatge publicat. E considerant los dits deputats que per la venguda del dit don Mendoza e per lo maneig del dit compromes ne per lo dit guiatge los dits pagesos no son reposats ans sempre continuen lurs desordes ha paregut a ells per dar raho a la prefata Majestat avisar aquella de les dites coses pus per los negocis e fets del dit General novament trametre li havem per les quals causes damunt dites han (incoada?) la trames a

del dit mossen Santcliment affi la excelencia del Senyor Rey sia plenament informada dels grans dans del General e de la perdicíó del dit Principat.

Los dits deputats sperants la venguda del dit Mendoça han diferida per alguns dies la tramessa al senyor Rey de alguna persona. La qual tramessa los precessors llurs deputats havien deliberada fer per los dits fets del General. E pus lo dit Mendoça es arribat lo compromes sta en bon apuntament. En lo qual los dits deputats han treballat quant han pogut. Es stat vist als dits deputats metre en execució ço que per los dits precessors lurs deputats era stat deliberat. E trametre lo dit mossen Santcliment a la sua excelencia affi (sie) de totes les dites coses informada per la gran novitat que

45 r

ocorre en haver promte remey per reposar lo dit Principat e les conmocions e (crims?) dels dits pagesos al reposar, dels quals nos pot provehir maiorment com stan aplegats ab deguns offer per fer los desplegar e cessar del mal que volen fer com no vullen obeir a aquells de ques segueix grandissimo dan[y] als dits drets del General e a los huy arrendadors sen congouxen.

Lo dit mossen Santcliment informara particularment e streta lo clementissimo Senyor Rey dels dits insults e morts, preses de Castells e altres novitats que los dits pagesos han fetes e de continu fan e fer treballen. E com han fet novells desafiaments als eclasiastichs, militars e homens de honor e del dan[y] del dit General e del robar que fan per los camins sensn temença nenguna.

E mes dira al dit Senyor Rey que los dits pagesos han mort, poch dies ha, un capella castella quy venia de Roma e essent al Monestir de Montalegre, del orde de Cartoxa lo tragueren del lit e aquell mataren molt cruelment perço com dit capella trobant-se ab alguns d'ells lo reprenia de llurs maleficis.

Mes anant explicara a la sua Majestat que apres del dit guiatge per los pagesos son stats posats molts albarans e cartells a les portes de diverses esglésies del bisbat de Gerona certificants a tothom que no sien pagats censos, tasques, delmes, agrers e altres drets emenassants als capellans quy per dita raho publicaran o signaran letres de vet.

Item lo dit mossen Santcliment explicara e dira a la Majestat del Senyor Rey que apres fet e publicat lo dit reyal guiatge, los senyors de dits pagesos no han contrafet a aquell per obeir-los [...]

45 v

ments ans an stat reposats servants los dits guiatge ne vexacio alguna feta han als dits pagesos ells empero dits pagesos no han stat ne stan per res de continuar los dits desordens, maleficis e novitats en grandissimo dan e destrucció del dit principat esta negociacio comunia e en no poch dan als drets del dit General a les quals coses es mester la alta Senyoria façe provisions degudes segons vist sera a aquella.

Mes anant per quant la prefata Majestat en virtut de letra de crehença explicada per dit noble Mendoça ha encarregats los dits deputats que treballen en fer fermar los compromes per (serma) sen lo dit mossen Santcliment dira a la sua alta senyoria que ells per servici de aquella hi han treballat ab molta voluntat e afeccio e treballaran tota via en aço e en totes altres coses per tot lur poder. E certificada a aquella que empar los del braç eclesiastich e militar quis troben en aquesta ciutat lo compromes es stat atorgat e per molts dels dits senyors rafermat en la forma que es stat concordat ab lo dit Mendoça en ha scrit e consultats los altres senyors poblats dins los bisbats de Gerona e de Vich de hon se spera bona resposta e conclusio. E mes certificara la sua excelentissima senyoria que lo dit Mendoça es partit de Barchinona per anar a la vida de Empurda per conduhir dits pagesos a fermar dit compromes e fer aquells arreglar de llurs insolencies de la qual anada se spera bon fruit e bona conclusió ab la ajuda del nostre Senyor Déu.

Mes anant explicara a la prefata Majestat que en alguns lochs del dit Principat los pagesos han manat a llurs mullers fills e familia que no faren offerres al rectors o vicaris. La qual cosa es de mals cristians en malissimo exemple en gran ofensa de la Majestat divina.

Item, certificara lo Senyor Rey com los dits pagesos han pres en

46 r

Empurda la setmana passada lo castell apellat castel empurda qui es de mossen Bertran e lo han mal nafrat his creu que sia la mort hun gentilhome gendre seu apellat mossen Luis Miquel [h]e robat dit castell e quastum dia no fan altre sino pendre e robar quant poden.

Mes anant explicara al Senyor Rey la depopulacio que segueix en aquesta ciutat de Barchinona a causa de les inquisicions quis volen fer contra los conversos. E com la galeassa de Ffrança qui poch dies ha de aci es partida sen son anats de la dita ciutat la via de Ffrança dels principals casats de conversos e altres ab lurs mullers e ves e apres sen ha anats mes ab una nau qi es partida poch a ecastum dia per mar e per terra sen va la via de Ffrança hon los son dades franqueses e guiatges per anar star alla de hon se segueix despulacio e gran dan a la dita ciutat e als drets del dit General e dels altres drets axi reials com altres e per consequent de tot lo públic.

Item encara la dita Majestat que una nau molt rica carregada de passats mil quintars de species e dos mil peçes de (rhamelots) e altres coses era partida de Rodes per aportar aquelles a la dita ciutat de Barchinona. E ara hi ha nova certa que per causa de les dits inquisicions la dita nau ha descarregat en Ayguesmortes e altres parts hor mes hi havie nova certa que per causa de les conmocions e congouxes quy son en lo reyalmet de Nàpols molts catalans e altres se preparen venirsen en Barchinona ab tots lurs bens e mercaderies e havers de valor passats CC mil ducats. E ara, sabudes les dites inquisicions e encara los desordens dels pagesos cessen de venir de part deça en sen van en les parts de Avinyo e Montpellier, e altres parts fora la senyoria del Senyor Rey.

E per quant los dits deputats ab altre letra al dit mossen Santcliment liurada scriuen molt stesament a la prefata Majestat de la persecució que es face en les fronteres de aquest principat vehines [...]

46 v

Aragó de les lanes, robes, e mercaderies qui de Aragó en lo dit principat entraven per raho de certa marca (aduicada) contra los Reguiroles de Aragó per certa quantitat de peccunia devallant devalant de un censal de pensio M sous que micer Anthony Torres, quondam, doctor en leys, ciutada de aquesta ciutat rebre sobre la universitat e singulars de la ciutat de Calataiu per oçassio de la qual marca e execucio de aquella cessaven entrar en aquest principat les dites lanes e mercaderies en grandissimo dan[y] als drets del dit General e encara del General de Aragó e dels poblats en aquells per los quals remediari han treballat los deputats e conduhit que micer Jeronim Johan Torres aqui la dita quantitat pertany sobreseu en la execucio de la dita marca fins a la festa de Sent Johan de Juny primer vinent de totes les quals coses les dits deputats avisen la sua Majestat ab una letra la qual per lo dit Sentcliment li sera dada. Supplicara per ço a aquella de part dles dits deputats plarie a la alta Senyoria Sua provehir e manar als governadors e Justicia de Aragó e als Justicia e jurats de Calataiu donen orde dins lo temps damunt dit sia feta la conte al dit micer Torres o façen algun apuntament per lo qual la dita marcha cesse o que ab ell se concorden e axi cessaran lo dan[y] del dit General e los scandols quy per dita marca seguir se porien.

Item lo dit mossen Guillem de Santcliment com sera ab lo Senyor Rey informar-se ha ab la Majestat sua a ab son protonotari e altres de cort si per los jurats, drapers e botiguers de Gerona es stada feta scrits o verbalvent querimonia alguna per quant los cullidors dels drets del General en la dita ciutat de Gerona exhegexen los dits drets a moneda barchinona e al for que los florins [...] de or corren e reben en la taula de la ciutat de Barchinona e no al for de dites monedes corren en Gerona. Lo qual for corre ço es flori ducat parfici estut a gran for molt maior que no corren en Barchinona. E si tal querimonia sentia esser

47 r

feta o encara que no sia feta lo dit mossen Sentcliment per plenaria satisfacció de les dites coses e per mostrar que la dita exaccio a moneda barchinona se fara debidament comunicara a la Majestat sua o aqui manara la deliberació e declaració sobre aço feta per los dits deputats a consell de llurs assessors e advocats la qual lo dit mossen Sentcliment sen porta copia e allí veuran lo motius e rahons deguts e pertinents qui's ha mogut enter la dita deliberació e declaració suplicant humilment lo dit mossen Guillem de part dels dits deputats que per benefici del dit General e encara per que les monedes desaforades qui en dita ciutat de Gerona mes voluntariament que [...] corren sia de merçe sua no vulle provehir en res contra la dita deliberació e declaració, car lo contrari seria desbaratar tot l'orde de les omendes qui corren en lo dit principat en gran dan[y] del dit General e de tot lo dit Principat. Ffinalment los dits deputats ab lo dit consell de lurs assessors e advocats per relevar de despesses lo dit General e perque les coses damunt dites en la dilació no porten grans danmatges al dit General e al publich pregunen e encarreguen lo dit mossen Guillem de Sentcliment que ab gran diligencia se haie en les dites coes affi sien expedites com mes prest fer se puixa.

Expedit, Barchinona vicesima septima die octobris anno a nat. Domini Millesimo M L CCC quynto. P. a Abat de Ripoll.

47 v

Memorial apart

E fetes per lo dit mossen Guillem de Santcliment les coses en instruccions a ell dades e en lo maneig de aquelles si vist li sera remetent ho los dits senyors deputats a la sua bona discreccio. Lo dit mossen Guillem de Santcliment dira per part llur a la Majestat del Senyor Rey. E ve jat sia per letres e boca per mossen Johan Navarro, canonge a la sua alta Senyoria trames per lo reverendissimo noble e magnifichs deputats immediats precessors llurs sia stada suplicada volgues dins dos mesos segons les constitucions de la reina doña Maria e altres leys del dit principat provehit del offici de vicecanciller vacant per mort del magnifich micer Johan Pages, quondam, alguna notabla persona avant offici deguda e pertinent conforme a les leys e constitucions de aquest principat seu. Empero la sua excelentissima senyoria ho ha diferit, suplicara per ço a aquella de part dels dits deputats sia de la sua merce vulle provehir al dit offici com sia molt (noccer?) per expedicio e bona direcció de la Justicia del dit principat. E si la sua Alteza na a provehit micer Alfonso de la Cavalleria replicara lo dit mossen Sentcliment a aquella que salva humil e subrecta reverencia tal provisio sia de directo contra constitucions del dit Principat, expresament de la constitució feta en Monço per la sua Majestat solemnement jurades. Era vinit lo dit mossen Johan Pages vingueren de part de ça letres de la sua Serenissima Excelencia signada de ma del dit micer Alfonso qui-s dehie vicer. E fou vist no poder se fer obstants les dites constitucions. Replicant e suplicant molt humilment de part dels dits deputats la sua alta Senyoria que sia plahent de aquella provehir al dit offici de persona conforma a les dites constitucions assi que aquelles resten il-leses. P. a Abat de Ripoll.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-713.

Document 51. Carta de la Diputació al seu enviat a la cort Guillem de Santcliment per informar-lo sobre diversos aspectes relacionats amb els remences, el problemes als comtats de Castelló i Pallars i sobre les actuacions de la nova Inquisició.

Barcelona, 20 de desembre de 1485

69 r

Al molt magnifich e savy cavaller mossen Guillem de Sentcliment a la Majestat del S. R. trames per los deputats de Cathalunya.

Molt magnifich mossen y molt savy, de la Majestat del S. Rey rebem los dias passats letra ab la qual se encarregava ab nosaltres treballassem la ferma del compromís per sa altesa destinat fos fermat entre los senyor que tenen per vassalls pagesos de remença de una part e los dits pagesos de la altra. E nosaltres volents attendre al servey de la M. del dit S. benefici y repos de aquest seu Principat havem volgut contar e ab sollicitud treballar [...] per uns se fermar per dit [...] en nosaltres (no es pot lligir)

69 v

e mal tractats e dispades lurs (fechories?) e foragitats de aquelles e axi periudicats e interessats sens haver ne reportat alguna previsio e castich de lur mal fet e sens alguna satisfaccio dels dits senyors feta hagem a fermat compromís ab lurs vassalls e homens

propis qui de tener lurs fortaleses e bens els tenen privats de les rendes e finstrats de sustentacio de lurs vida com dit es par lus dura cosa. E [...] tenen al servey de la M. del dit S. benefici [...] aquest Principat per contemplacio e reverencia de la M. del dit S. dihen esser se detenguts en proçeir contra dits pagesos axi per la prehemencia e iurisdiccio que en ell es han quant en altra manam. E encara plegat en aquest dit Principat lo noble Enyego Lopez de Mendoza trames per la M. del dit S. lo qual ab molta sollicitut, diligencia e treballs ses hagut en dit fet molts dels dits Senyors son stats contents de fermar e de fet fermar lo compromis en la forma e manera que la M. del dit S. ordenat ab tal empero retencio que dits pagesos dins cert temps haguessen a fermar aquell. E series seguit que no obstant la venduda del dit noble e la feina del dit compromis los dits pagesos no han cessat a ocupar e pendre mes fortaleses apresonar, matar e robar e castiguen cavallers, gentils homens e altres e axi en lurs propies cases com per los camins e han fet despoblar e derenhir molts monestirs e sglesies en los quals cessen del tot los officis [...] nostre Senyor Deu contempte dels [...] (no es pot continuar llegint)

70r

senyors es dit fermat ans han volgut fermar en diversa manera e no conforme a l'altra. E com retornat lo dit nobles de les parts d'Empurda en Barchinona hage insistir dit compromis se fermas per los Senyors que fermat no havyen e en dita ciutat de Barchinona se trobaven alguns dels se detenyen atessa la diversitat de fermes del dit compromis e encara considerants ab quant desaventatges dit compromis se fermave tant perque los dits pagesos cessen pagar les rendes a lurs senyors de les quals non ere questio alguna e detenents se moltes de les fortaleses e bens de dits senyors lurs e que los dits senyors ne han gents fiades manera ne facultats ab les quals puguem guardar ne conservar sos castells ne carrech, ne sustentar lurs vides. Empero confiants de lur justicia e clemencia del dit S. les coses sobredites no obstant los dits eclesiastichs e militars son venguts deliberar fermar e de fet fermen dit compromis iuxta la forma per la M. del dit S. Rey ordenada. E per ço vos mossen molt magnifich es manesteu e axi afecctuosament vos pregam sopliqueu ab molta instancia e sollicitud la Majestat del dit S. una e moltes vegades sie merçe sua decontinuant e sens tarda alguna provehit que en l'entretant que sa M. tardara declarar sobre dit negoci los senyors dels dits pagesos cobren lurs fortaleses, casas e bens e que los caminants e negociants per los camins stïguen e puguen anar segurament per lo Principat, comerciar, negociar per aquells com continuat era abans de dites commocions e en feu [...] senyors sie respost de les rendes [...] (ja no es pot seguir)

70v

que sa altesa ne reste servida la iusticia administrada lo Principat constituït en tranquilitat e repos e lo comerci de aquell reformat lo qual vinyes del tot (desivat). E moltes hores se ha nova que los dits pagesos no cessen de mal obrar e que novament havyen cremat molts pallers e palla de Ramon de Calders gentil home qui sta prop de Martorell e havien levat dels termens de Sant Lorenç del Munt certs bestiar de continuum no desisteixen de robar per los camins e fer moltes novytats. Lo dit Mendoza se spere partir molt prest de aci e tirar la via del dit S. ab lo qual se diu deuen anar molts dels dits pagesos. Creu se la Majestat del dit S. sera per ell plenament informada axi de la manera es son haguts ab ell com de tot lo que en dit fet fins aci hauria succeït e que la altesa sua sobre aquell provehira talment lo negoci, reguer e cumple a son servici pregan vos per tant nous oblit suplicar e solicitar la M. del dit S. provaheque les generalitats del vescomtat de Castellbó e de les altres terres de Pallars se exhiguesquen egualment com en instruccions vos es comes e no us canseu de continuo suplicar la altesa sua scriurens de pas en pas tot lo que succehira. E nous maravelleu si fins aci no us havem escrit axi continuament com ere escrit per instruccio vostra car essent lo dit noble en Ampurda i no havent en cert les noves ne sabent ell com scriuye al dit S. no voliem scriure en manera que contrayas a la verytat hen poguessem esser redarguits. Quant es al fet de la Inquisicio vos fem certs que los conversos buyden aquesta ciutat de persones, peccunies, robes, havers e bens en tal manera que no es per rentar car ab una nau qui ara parteix sen van una gran multitud e per terra que continuament hi hixen per ço es menester com dit negoci vos haiau com vos es dat en instruccio. Nostra voluntat es no partau d'aqui ne anticipasseu vostra tornada (trossus) per nosaltres vos sie stat lo que fera fahedor. Nosaltres scrivim

71r

sobre aço a la M. del S. Rey remeten a creença vostra axi dan ly nostre letra e conferiu ne ab sa altesa. Dada en Barchinona a vint dies del mes de dahembre del any M CCCCLXXXV.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-713.

Document 52. Carta de la Diputació a Santcliment. Aquests li plantegen una possible connivència del rei amb els remenes

Barcelona, 9 de febrero de 1486

101 r

Al molt magnifich mossen e molt savy mossen Guillem de Santcliment cavaller a la Majestat del S. Rey trames per los deputats del General de Catalunya.

Molt magnifich mossen e molt savy. Admirats er pus que admirats som de la audacia e temeritat dels pagesos de remença e altres a ells adherents que durant lo compromis fermat en la M. del S. Rey e stants los apuntaments per lo noble Enyego Lopez de Mendoza que la prefata M. trames fets abans partis de aquest Principat e stants aqui los pagesos per ells tramesos pares e (gerunde) lurs no cessen ans de continuament insuportables crims, excessos e delictes en gran menyspreu de la dita real M. e del S. R. e destruiem dels vinyers e particulars e desijament de la negociacio e gran disminucio dels drets de les generalitats de aquest Principat en tant que quasi nengu no gose comerciar ne anar per los camins car apres de haver vos escrit per altra ha contingudes (falta resta paper)

101 v

instats en assats gran numero los que isqueren els apresonaren e levaren la roba, anells, manilles, perlas, joylles, diners e coses de valua, e prevengudes aquestes coses a noticia del batlle e habitants de Sant Celoni isquere sometent e per seguretat dits pagesos fins

prop lo castell de Muntnegre han son com pellmucha de ladres se recapten e recobraren les persones dels homens e dones que apresonats havien empero no pogueren recobrar les robes, bens, diners, or ni argent que presos los havien, cosa inhumana e odiosa e detestable a deus e al mon ques haze dir quels sobre dits sien stats desrobats de tot quant tenien e romasos sens alguns instancia. E lo que pus fort es los dits pagesos no contents del que fet havien mas descontents del batle e altres de Sant Celony per quels havien perseguits sometent son venguts ma armada en gran nombre e son se avesos ne aguayt o çelada prop de la dita vila de Sant Celony deça lo pont e han fingida remor o brega e fer cridar so de via fors en lo camy reyal prop de ally hon ere la dita çelada en tal manera que los de la dita vila isqueren ab lo batle ocorren al so per veure que ere e per satisfier al que son tenguts e com foren prop de la dita çelada isqueren los dits pagesos e donaren en ells els inmasiren de tal manera que han presos V homens dels de la vila que eren exits al so hels sen han portats e detenen presos en lo dit Castell de Muntnegre e los altres ferun recullits en la dita vila molt atemoritzats cosa inaudita en aquest Principat. E avistant mal amals venint del Monestir un pages atembler [...] abat de Sant Salvador de [...] per al dit abat [...] son Monestir per dubte de sos que en [...] ly son exits los dits pagesos

102 r

al camy e li han levat lo vi e la una adzembla e axy be ly hagueren levada la altra sino que dit missatge aduera que la una que restava era sua propia. Mesanant dits pagesos son exits al dit camy reyal e alguns que per previsions desta ciutat portaven gallines, capons, volateria e altres virtualles e dihent que tant be havien ells menester capons e gallines per a carnestoltes los o han tot leva. E mes ses seguit que anant un mestre en theologia appellat mestre Costa del ordre dels frares menors a la ciutat de Gerona per sermonar allí la quaresma e en companya sua hu al qual dien en Caldes prengueren los dits frare e home e mostraren voler degollar dit mestre en Theologia sino per persuasio del dit Caldes e surgiren haver rebut un correu del Senyor Rey per donar entendre que quant fan fan ab voluntat del S. Rey empero a la fi ells dexaren los dits frare e Caldes. E no resmenys han barrejada e robada la casa de Vilanova de Osot e la cada de Aimerich de la via e li han derrocades colones e finestres e donats grans dampnatges en aquelles. Et jat sia lo dit Enyego Lopez de Mendoza quant de aci parti lexas apuntat e concertat que los qui tenen Castellbell lo havien de integrar en poder del abat de Muntserrat e apres de esser vengut hu dels qui en dit castell eren appellat Bustharons al dit abat que tramesos per rebre la integracio de dit castell e hauen hi trames dit abat a son procurador ensemps ab lo dit Bustarons ells han dit nol coneixen e son se burlats dell e dels altres per dit abat e per [...] seu qui tramesos hi eren e apres de molts scarnis en lurs parlars fets e dits lo fill den Sala de Muntornes quis diu capita e altres quy ab ell son en lo dit castell volent dar entendre que o que fan se fa ab intelligencia de la Majestat del S. Rey fingint vullen star en concert de cert senyor ab ells ha feta al procurador del dit abat resposta per letra lo traslat del qual es del tenor seguent: Molt honest [...] nosaltres no fariem [...] (no es pot continuar llegint)

102 v

Rey Don Ffernando car per en Bustanos no havien res fer e no mes sino quem coman a vos escrita en Castellbell a IIII de ffebrer Raffel Sola capita de Castellbell per los quals e molts altres crims e excessos que de continuo dits pagesos cometen qui serien prolixos de referir e scriure podem comprendre quins e quals respectes tenen e quant temem poch la correccio temporal e quant per dita raho aquest Principat sta torbat e quant es [...] la M. del S. Rey hi provaheque hes faça venir los que aqui son per part dels dits pagesos hels atemoritze e provaheque ab ells o sens ell de tal manera que ells fassen desistir de tals letgeses lurs fills germans (propmchs)e aderents qui dits excessos cometen podem mossen comprendre que cometent los fills germans e nebots e altres parents e aderents de Sala de Montornes den Busquets de la bella dona e dels altres que aqui son los actes dessusdits e altres enormes stant lurs peres (conniats eppermico) aqui ab lo S. Rey indueixen los grossers e ignorants a presomir que lo S. Rey no ha addeservey ne molestia lo que ells fan. E com tants ne tant detestables actes dels quals tant desservici se segueix a la M. del S. R. e tal e tant gran dampnatge al Principat no sien per celar a sa altesa per tant vos pregam e encarregam ab quanta mes affectio podem que usant de vostra acostumada providencia e diligencia rebudes les presents les quals podem en son cas (comunicar) a tots e quistums senyors embaxadors que qui son de dites coses totes e sengles vullau informar la M. del S. Rey e suplicar aquella de nostre part ab quanta mes humilment subiecto e devota affectio que podem sie merçe sua no prometre aquest seu Principat paralizar ne so ferir tants e tals dapnamtges mais [...] paciencia los senyor dels dits pagesos [...] eclesiastichs e militars qui per reverencia de la M. [...] ha posadas les mans frustrats

103 r

de lurs rendes, castells, cases e bens sostenen molta novitat en lur viure e no han volgut ni volen usar axi de lur jurisdiccions dominy en que dits pagesos tenen ne de obra fet de altres remeys per miga dels quals no es dubte eren suficients e pus que suficientes a refrenar la audacia de dits pagesos e donar los condigna primico dels delictes e excessos que comesos han e de continuo cometen planen a donchs totes aquestes coses humilment per aquells myllors myans forma e manera que a vos sien vists e usar dels quals nostre senyor deu vos ha donada loable industria e disposicio referir a la altesa del dit Senyor. Car no es de presumir que informat plenament de elles lo sen Reyal animo no sie mogut a haver compassio dels dits eclesiastichs e militars que ab tanta humilitat padexen e ab tanta paciencia suporten tantes e tants prejudicis e dampnatgs per serva lo que dita M. los ha encarregat e manat e no provaheque sobre dit compromis e com sie promptament declarat a los dits senyors en lurs castells casas rendes e vens e dampnatges suportats reintegrats e los ladres e malfactors castigats e punits e lo Principat reste en tranquillitat e repos el comerci reformat a lahor de nostre senyor deu e honor renom e gloria del dit Senyor. Stant en expedicio del present en aquest instant havent rebuda vostre letra de II del present de la qual havem hagut e havem grandissim plaer com per aquella restam avisats de tot lo que en cort en los negocis de punt ocorrents ha succet e satisfen en aquella prenen gran pler nos haiam rebudes totes nostres letres en la vostre comenciorades e en aquella dels eclesiastichs e militars axi los primer com mossen Vilademay sos avisser Alfonso de la Cavalleria quilhs hoye e reganya tot a la part dels pagesos com la M. del S. Rey tingue voluntat pres la letra de mossen lo abat de Roses e Galligons ha [...] abat de Ripoll quant es de les segu des [...] Governador de Catalunya mossen [...] haver [...]

103 v

als dits embaxadors havem plaer e o regraciam e pregam axi o continueu e supliqueu a la M. del S. Rey sie merçe sua quant mes prest pugue declarar en dit compromis havent vos hi constituim a persona comuna lo que dignament comendam hen pregam e encarregam e continueu y persevereu. Desplau nos que per aquella pus honesta via que feu se pugue nos haze dat orde la M. del S. Rey fos informada de la mort del capita de Centelles e dels altres insuportables crims e delictes per ells comesos. E axi ne pregam e encarregam com no sien coses de pretenir en manera alguna sino nosaltres calye scriure ne avisar vos en car avisats sera que los pagesos informen la M. del S. Rey de coses qui no [...] ab veritat com dir que la bandera desta ciutat sie crida ab gent de cavall e la dita gent haze provehit de robar e dapnerar a ells lo que no es en esser e que lo que dits pagesos destruccio cometen se haze çelar paryents dura cosa encara que presumyau que per altra via ne sie informat. E trobam plaer que en dit fet tingau tal voluntat qual significau com la raho vol. Enquant nos scrigiu lo parer vostre es que la (sumya?) donadora per la M. del Senyor Rey fara per lo

senyors mas que passau mes bastha de la exequcio. E a nosaltres par que declarat que lo Senyor Rey no dubtem de la execucio e de la observança de dita declaracio. Maiorment si la M. del S. Rey scriu e mana al S. Infant loctinent general de sa altesa deduesque dita sumya a degut efecte e als staments eclesiastichs e militar e a les ciutats e viles reyalss assitesquen al dit S. loctinent e altres officials del S. Rey de consell favor e ajudar e portants quantes vegades ne seran instats. Car apres donada dita sumya sempre ocorreran remeys per fer la servir de que encara vos scriurem apres del fet de la Inquisicio restam avisats que vos e quant en aço no havem mes a dit del que ja scrit vos havem com siau cert de nostra intencio axi be restau avisats per vos del que lo senyot infant ha scrit [...] sobre dit fet. Pregant vos [...] lo fet del vescomtat de

104 r

Castellbo del que scriuiu sie donat a la senyora vostra muller honra hon compliment. No havent per ara mes a dir sino recomendacions als senyors embaixadors ab los quals vos parlie de dits fets comunicar e que de continuo nos vullau scriure del que subsegura dada en Barchinona a VIII dies del mes de ffebrer del any Mil CCCC LXXXVI.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-713.

Document 53. El rei escriu al loctinet perquè sospita d'irregularitats comeses pels diputats en relació als diners d'una herència d'un parent seu, el duc de Villahermosa. Pel mateix motiu també escriu al regent Bardaxí.

Menbrilla, 30 de juliol de 1486

65 v

El Rey

Illustrisim Infante nuestro muy caro y muy amado primo e lugarteniente general, por quanto entre los illustrisimos don Johan de Aragon, conde de Ribagorça e don Alonso de Aragon nuestros sobreinos, fijos del Illustrisimo duque de Vilafermosa nuestro hermano que Dios haya prende cierta question sobre las quatro mil libras que el dicho quondam duque tenya en el General de Cathalunya y nuestra voluntad es que aquellas se den o se responda de ellas a quien por justicia dar, o responder se deviere por ende vos encargamos y mandamos que no permitays sea respondido a alguno dellos de las dichas quatro mil libras en pensiones ny en propiedad por virtud de quales quiera letras que en favor de

66 r

alguno de ellos oviessesemos atorgado sino a aquella que por justicia nos constara dever se responde. Car no es nuestra voluntad que por nuestras letras favorables alguna de las dichas partes sea preindicada y por esso nos plaze que entre ellas cerca lo susodicho sea ferho lo que por justicia fazer se deve y sea Illustrisimo Infante nuestro muy caro y muy amado primo y lugarteniente general la Santissima Trinidad vuestra proteccion. Dada en el lugar de la Menbrilla a XXV de julio del anyo Mil CCCC L XXXVI

Yo el Rey

Dirigitum III. Infant Enrico, loctinent general in Cathalunya

Amb còpia

Al magnifich i amart conseller e regent nostra cancelleria micer Anthony de Bardaxí.

Al venerable e magnifichs e amats nostres los deputats del General del Principat de Cathalunya.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3565

Document 54. Els consellers de la ciutat de Barcelona esciuen a Ferran II en relació a la Inquisició

Barcelona, 14 de juliol de 1487

De la majestat vostre havem rebuda una letra dada en Cordova a XXX de Març prop passat ab la qual havem vist com vostra gran altesa ha (despatxat) trametre en aquesta sua ciutat e bisbat les persones diputades per lo exercici de la Inquisicio ab lurs minystrs per los quals inquisidors diu vostre excelencia nos sera mes largament sobre aquest fet significada la voluntat de la majestat vostra encarregant nos que no sols dits inquisidors receptem, mes encare quels donem tot consell, favor e ajuda per exercir lur offici segons en dita letra es contengut. Nosaltres Senyor molt alt besam les mans a la majestat vostra com en aquesta cosa ha volgut myrar com fins aci loablement ha acostumat al que tant instament per la ciutat era pretes sobre lo poder de mestre franco e hage volgut provehir de novell e bastant poder al nostre Sant Pare, car ara cessen les dificultats que en lo passat concorrien en la persona del dit mestre Franco e si en los principis se fos provehit [...] en lo que ara ses fet, no hi haguera haguda diferencia alguna, car aquestra vostra ciutat guarda molt en no demanarne suplicar sino del que es just, e per ço veent les noves comissions obteses de nostre sant pare, ab

renovacio de la bulla de mestre Comes pus dels mals e destruccio de aquesta ciutat ha donada raho a la majestat vostra, ha deliberat ab tota reverencia e honor reebre dit inquisidor, exint li los principals homens de aquesta ciutat e acompanyar lo al palau Reyal de la Mt. vostra, e encara que fins aci dit inquisidor no hage explicada a nosaltres la creensa de la gran altesa vostra, empero aquesta ciutat li ha trameses persones de les principals offerint se prestar tot consell, favor e ajuda que necessari hage en totes coses planyents a son offici. E es veritat .S. que aquesta vostre ciutat ha myrat tostemps e mira molt en les vostres reials preeminencies e regalies com aquella quy es tenguda e obligada, e entre les altres te en aquesta ciutat [...] preemynencia e regalia real que perpa bisbe ne altre qualsevol jutge eclessiastic ordinary o delegat nunque ha haguda facultat ne li es stat permes de pendre algu ab official propi de aquell, ans lo de fer ab los officials ordinaris de vostra gran altesa, implorant lo auxily de aquells e aço per quant lo bisbe ne algun prelat eclessiastic no te territory en Cathalunya sino la sola mt. vostre. E per ço aquesta vostra ciutat es stada aconsellada de molts homens de sciencia que posat lo pare inquisidor pogues crear alguatzir e exequitor de sos manaments. E empero en aquesta ciutat tal algutzir no te ne pot tenir exercici per no tenyr territory, car es contra la real premynencia e regalia, e metre en [...] la jurisdiccio e [...] de cosa que james ha de ajudar ne lies stada permesa, e es perjudicar molt a la reial dignitat. Nosaltres Senyor per ço no havem fet ny fet in [...] algu, mas havem ho manifestat al Illustre Infant lochtinent de vostre altesa e ab la present ne donam avis a la mt. vostra per nostre descarrech e que hi proveescha en la forma que li parega. Supplicant a la mt. vostre voler manar als dits inquisidors que en lurs procehiments se regesguen de tal manera que no es redesguen lur potestat ne se empatxen sino de coses pertanyents a lur ofici per forma que nostre Senyor deu ne sia loat, vostre altesa servida, e los mals e culpables punyts, e los bons de totes vexacions preservats. E la divynitat Sancta vulla conservar e prosperar vostra real persona per lonch temps, e guardar aquella e tot vostre exercit de dans e inconvenients, donant li gloriosa e presta victoria de sos enemichs. De Barchinona a XIII de juliol del any Mil CCCCLXXXVII.

ACA. Generalitat. Cartes Diplomàtiques. Sèrie V, 237, 554.

Document 55. Tras diversos problemes i negociacions amb els inquisidors del rei, la Diputació procedeix a jurar la seva obediència al Sant Tribunal.

Barcelona, 18 de juliol de 1487

Com los Reverendisims e magnifichs deputats de la Generalitat de Cathalunya sien stats requests e amonestats que [...] al Reverendisim . P. inquisidor de la heretica pravitat, lo jurament en tal cas per les sacres canones statuit e ordonat. Per ço zelants tota favor e exaltacio de la sancta fe catholica e conformats en tot lo que en favor de aquella com statuit e ordonat asenyaladament en les cesos que son tenguts jurar, dien que son prests jurar e ab la present juran e permeten que fer liurar e ab tota eficacia tota volta e quant requests ne seran, ajudaran sancta mara sglesia contra los heretges e sos complices de aquells en bona fe e segons lur ofici e pedira de aquells e no resmenys en quant pertanyera a lurs oficis tots e qualsevol heretge per Sancta Mara Sglesia denotats e publicats de totes lurs terres e jurisdiccions en bona fe e per totes lurs forces exterminaran e foragitaran encara precisament atenderan e inviolablement observaran e per lurs subdits sin alguns ne tenen oservar faran per tot lo temps de lur requerit e en les terres on tal posant hauran les constitucions [...] los heretges creents recaptadors fautors e defensors de aquells e de los fills e nebots de aquells per la sancta seu [...] promulgadors

(INACABAT)

ACA. Generalitat. Sèrie V, 237, 564.

Document 56. El rei ordena als regents de la Cancelleria Malet i Vilana obrir una investigació sobre els desordres de la Diputació.

Còrdova, 21 de setembre de 1487

94r

Don Fernando, etc. Als amats consellers nostres Francesch Malet regent nostra cancelleria, e micer Gaspar Vilana, doctors en leys, salut e dileccio. Com sia prevengut a nostra noticia que en la casa e ofici de la Diputacio de aqueix nostre Principat de Cathalunya per los diputats e ministres de aquella se ha fet e attemptat per passa, es fan e attempten de tots dies molts desordens en diverses maneres, no solament en lo exercici e regiment de lurs oficis, mes encara en moltes e diverses altres coses axi estenent e ampliant son poder e facilitats a coses que nols es permes, com encara usurpant e apropiant als dits officis e a ells prehemincies, prerogatives e poders que nols pertanyen e absorvint en moltes maneres la substancia del General e de la cosa publica de aquell, e convertint aquella en sos propis usos e utilitats en gran menyspreu de Deu e de la correccio nostra e no poch dan e detriment de aqueixa nostre ciutat e Principat e en gran carrech de les consciencies dels dits diputats i ministres, com en aço expresament contravinguen al jurament per ells solempnament prestat en lo introyt de sos oficis, de haver se be e lealment en lo exercici de aquells e de aplicar tot lo be e augment que degudament aplicar puixen al dit General e a la republica del dit Principat e de apartar per son poder tots los mals e dans que del dit General en qualsevol manera apartar puixen, e encara contravenint a la forma e tenor de les ordinacions e status del dit General, per ells, com dit es, expresament jurats. E per quant a nos com a Rey y Senyor e cap de la cosa publica pertany per conservacio de aquella obviar a tals desordens e mals e proveyr que la sustancia del dit General no sia axi tramuyada ni maltractada en tant deservey de deu e nostre e dan del dit Principat. Desitjant extirpar los dits desordens y en son cas

justicia mitjançant, punir y castigar aquells. E confiants granment de la fe, probitat, pericia e industria de vosaltres ab tenor de les presents, de nostra certa sciencia y expressament, vos diem, cometem y manam que de continent aquelles vistes ab suma diligencia e molt cautament entenau en rebre e reebau verdadera informacio no solament dels desordes mals e dans dessus dits fets e comesos e ques fan e cometem de tots dies per los dits diputats e ministres de la dita Diputacio en tant detriment del dit General e de la cosa publica de aqueix Principat, mes encara de totes les altres coses tocants lo dan e perjudici del dit General e de la casa de la dita Diputacio, e encara dels statuts e ordinacions de aquella. E reebuda la dita informacio e redirigida en scrits, tindreu aquella en vostre poder fins tant de nos haiau manament del que fer deureu. Car aquella vista entenem proveyr degudament e mitjançant justicia en tot lo que sia servey de Deu, nostre y benefici y conservacio del dit General y Diputacio e de la cosa publica del dit Principat. Car nos a vosaltres en e sobre les dites coses e cascuna de aquelles, ab les incidents, dependents e emergents de aquelles e a aquelles annexes, vos cometem e comanam totes nostres veus, loch e poder ab les presents. Data en Cordova a XXI del mes de Setembre en lany de la Nativitat de nostre senyor M CCCC L XXXVII

Yo el Rey

ACA. Reial Cancelleria. Varia 2. Negotiorum Castellae. Reg. 3686

Document 57. Instruccions de la Diputació a Lluís Desplà enviat a veure al rei, Repassar nombrosos temes pendents de solucionar-se com el de facilitar el tràmit de mercaderies entre Castell i el Principat. Aborda temes com la seguretat en el mar o les últimes novetats sobre la revolta remença.

Barcelona, 1 de desembre de 1487

33 r

Instruccions

Instruccions per los molts Reverendissims e magnífichs Senyors los deputats del General de Cathalunya residents en Barchinona, fetes al magnífich e de gran prudencia mossen Luis Dezpla, canonge e ardiaca maior en la Seu de Barchinona, de les coses de vall scrites que haura fer ab les Ma. dels Senyors Rey e Reyna quy son en lo Regne de Arago en la ciutat de Saragoça o alla hon seram lurs Majestats.

Lo dit mossen Ardiachha quant Deu vulla sie en la dita ciutat de Saragoça donara les letres que sen aporte, e besera les Reals mans de la prefata Majestat del Senyor Rey en nom e per part dels dits deputats. E dira que ells humilment se comanen en gracia e merçe de la sua Altesa, dienth quesi a ells fos conferit per los Capitols de Corts de poder exir del principat de Cathalunya foren anats a visitar la Majestat sua e besar les mans de la excellencia e explicar ly per servei e augmentacio de la seua corona reial e be de aquest son Principat de Cathalunya les coses de vall scrites. Empero per no poder ells anar han delliberat trametre lo dit mossen Ardiacha per explicar e conferir a la Majestat de les coses següents.

E primerament dira e explicara a la prefata Majestat lo desinament de la mercaderia e dels negocis de la Ciutat de Barchinona e de tot lo Principat de Cathalunya per lo [...] desinament los drets del General son molt dif[...] e venen a total disminucio e perdicio, car en temps passat molts [...] del principat de Cathalunya tenyen naues e [...] de mercaderia ab les quals se fehien molts [...] e los drets del dit General per les entrades [...] drets de aquell valyen molt. A [...] nos fan alguns trasteigs [...] en los dits drets

33v

E mes les naus e fustes que arriben en la Ciutat de Barchinona o altres parts del dit Principat e los mercaders que ab aquelles porten mercaderies e trahen mercaderies del dit Principat son maltractats e empatxats per oficials reials e altres. En tal manera que ja nos fa negociacio e molt pocha en la dita ciutat de Barchinona e altres lochs del dit Principat. Et humilment supplicara a la Majestat del Senyor Rey vulle girar la cara en lo redreç e augmentacio del dit Principat. Car sensa la ajuda de la Majestat sua lo dit Principat esta en camy de destruccio e despoblacio. Reduhint a memoria a la sua excellencia que lo dit Principat de Cathalunya e dita ciutat de Barchinona es lo proper patrimony e casa de sa M. e es stada dels Reys gloriosos de Arago predecessors de la altesa sua los quals han molt entes tottemps en augmentacio del dit principat per quant ab aquell han fetes conquestes moltes. E los deputats han ferma speranza que sa M. entendra en redressar e augmentar lo dit Principat, per ço han remaes lo dit mossen Ardiacha a la excelencia sua.

E mes anant son adindicades moltes marchas per lo cristianissimo Rey de França e los oficials contra los poblats en lo Principat de Cathalunya e altres vassalls de la M. del S. Rey e per contrari altres marchas son stades adindicades per la Majestat del Senyor Rey e oficials seus contra los oficials del cristianismo Rey de França, e per les dites marchas çessen totes les negociacions de França ab Cathalunya, entant que los drets del General de entrades e exides son molt disminuïts, per ço supplicara o Senyor Rey vulle en les dites coses provehir.

E per semblant de Arago son adindicades marchas contra [...] de Cathalunya contra Arago [...] en les negociacions e drets suplicara [...] sa Majestat, attes que [...] marches no sien indicades [...] que faça justicia [...].

34 r

Aixi mateix dira e explicara a la prefata Majestat que per los Reys de Arago predecessors de sa altesa per be e repos de sos vassalls per diverses prachmatiques, es stat statuit e ordonat que nengu no gosax armar alguna galera, galeota, o berganti, nau balaner o calavera o altra navili per anar en cors sense licencia de sa Majestat o del Almyrall de la mar donades bones ydoneas fermançes de no pendre coses algunes de vassalls ne daltres persones quy no fossen ab guerra ab la M. del dit Senyor Rey. E com de algun temps ença se abus ques armen moltes fustes sense liçencia de la prefata M. ne de oficials seus e no prestada la sobre dita caucio, e prenguen robes de persones quy no son de bona guerra, de que es segueix que los mercaders no gosen mercaderiar ne tresterar, e pus no son donades fermançes los dampnificats no poden obtenir justicia, e los oficials no poden executar los quy han presses les dites

robes per no tenir bens e per guiatges que alleguen, deques segueixen robatoris iministres, adindiquen marchas, segueix se total desinament de la mercaderia, e axi son torbats e disminuïts los drets del dit General. Per ço suplicara la sua excellencia vulla provehir en les dites coses que axi indiferentment negu no pugne armar fustes sense licencia de sa Majestat o del dit Admirall de la mar, e se hage prestar caucio ydonea en la ciutat de Barchinona de les fustes quis armaran en lo dit principat, e aquells qui ara ja les tenen armades hagen aprestar dita caucio. E axi mateix en les altres fustes ques armaran en totes les terres e parts de sa Senyoria hagen prestar semblant caucio alli ahon armaran.

E particularment dira a la prefata Majestat que naus de viscahins e altres vassalls de la sua altesa del Regne de Castella han presas e prenen moltes robes de naus cathalanas e assegurades per los poblats e [...] E supplicara a la sua Majestat que vulle provehir [...] stat pres de cathalans o poblats [...] sie restituit [...] (falta la resta de paper).

34 v

Lo dit mossen Ardiacha dira a la prefata Majestat que per lo offic e carrech que los dits deputats tenen de lurs officis demanen a la sua Real Majestat com la dita ciutat de Barchinona e lo dit Principat se despobla e despoblant se la dita ciutat e altres lochs del dit Principat ab los lurs bens mullers e infants, los uns sen van en Ffrança, los altres en altres parts e aço per quant tota la terra ve en grandissima pobresa e desinament de tots negocis, e que si la sua excellencia no gire la cara en reparar e tornar en negociacio la dita ciutat e principat restaran totalment destruïts, e los drets del General vendran a total disminucio e destruccio. E lo maior redreç e mes be del dit principat serie que la Majestat sua vingues visitar aquella, car la excellencia sua vahent les necessitats occorreria e provehiria en aquelles.

Entenent los dits deputats en la conservacio e augmentacio del dit General e drets de aquell dies ha hampensat se pora aujar una gran negociacio quis poria fer en lo dit Principat per causa de la fira de Medina del Campo e altres del Regne de Castella, e fahent e introduhint se los mercaders e altres vassalls de la Mt. del Sor. Rey axi poblats en lo dit Principat com en les altres terres e Regenes de la excelencia porien fer ab gran seguretat de lurs persones e bens com no haguessen a passar lurs mercaderies e persones sino per terres de la prefata Majestat ab menys despeses deques seguiria, no sols beneficis als drets del General, mas encara als drets reials. Car axi com les mercaderies que ixen de Castella e son trameses en Arago o Cathalunya per via de Ffrança, de Lio, de Gascunya e de Navarra e altres parts porien detra via passar per Arago e serie pero curt cami. E empero [...] causa e o desfoch e desinament per que no passen per [...] per los grans drets quy hi son de entrada e de exida [...] los dits drets e provehint se en la forma [...] drets axi del Regne de Castella com del [...] Arago e del principat de Cathalunya [...] augmentacio. Car encara que en quantitat [...] experimentarien per la gran necociacio [...].

35 r

E primerament per aujar dita negociacio serie necessari se donas orde fos feta disminucio del dret de entrada e de exida del dit Regne de Arago de les robes, mercaderies, e havers quy de Cathalunya exiren o entrarien per al Regne de Castella, e de les robes que exirien de Castella per a Cathalunya passant per Arago, de les quals robes sen paguen V per çent de entrada, e V per çent de exida, axi que entre ab dos los drets son deu per çent, los quals drets porrie se deveure disminuir al mes a un per entrada per cent, e altre hun per cent de exida de totes robes, mercaderies que exiren de Cathalunya passant per Arago e serien trameses en Castella o en altres parts e de qualsevol altres mercaderies e robes que trauien de Castella o altres parts passant per Arago per aportar les en Cathalunya e sis venen en Arago se pagas tot lo dret acostumat de V per çent per les robes que allis vendrien de entrada.

E axi mateix es necessari sia provehit, que com en lo dit Regne de Castella se exhigesque un dret appellat de duana lo qual es .X. per çent de entrada, e .X. per cent de exida que fos provehit que los cathalans o poblats en lo Principat de Cathalunya quy mentra o trauran qualsevulle robes e mercaderies bens o havers de Cathalunya en Castella, no sien tenguts de pagar per dit dret de duana sino hun per çent e segons se paga en Cathalunya que son III diners per liura, e axi que tant hagen a pagar los quy (tramen?) les robes de Cathalunya e daltres parts quy seran poblats en lo Principat ho entrada o de exida en Castella, com fan los poblats en lo Regne de Castella matent o trahent robes en lo Principat de Cathalunya, maiorment que segons relacio de mercaders jas acostumen de fer gracia del dit (regne, taxat) dret a dos per çent, empero [...] seran certs dels dits drets los mercaders [...] faran la mercaderia que nosaltres [...].

Stem com en lo port hon [...] se exhigesan [...]

35 v

cavalquen e atzemblas e altres animals, sia provehit que los dits cathalans e poblats en Cathalunya entrant ne exint en o de Castella no sien tenguts pagar sino sis mercaderies o menys per cavalcadures, e que no hagen dar fermança de tornar ab dites cavalcadures per lo port mateix, pero si trauran de Castella cavalls o mules o altres animals per mercaderia, que aquells o aquel les hagen pagar lo dret demunt dit com de la mercaderia.

Item que los cathalans o poblats en Cathalunya quy entraran en Castella per un port o pas ab orbes o mercaderies, no sien tenguts tornar exir per aquell mateix, ans sie en libertat lur sens inconvenient lur de pena alguna passar per aquell port o pas que li plaura ab les mateixes o altres robes mercaderies e bens.

Item que passants los dits cathalans o poblats en Cathalunya lurs robes, mercaderies, e havers qui exiran de Cathalunya per qualsevulla port o pas de Castella hon hage dret de peatge o altre dret, sien tenguts los peatges ho cullidors de aquells demanar de fet al quy les passara los dits dret o drets. E si nol demanavem de fet com dit es, encara que les passassen sens pagar que no cayguen o incorreguen en pena alguna pero en tal cas hagen pagar los dits dret o drets, mas si passaven aquelles fora del camy real, en tal cas los qui les passarien hagen trametre persona als cullidors o guardes dels dits drets sots la pena acostumada.

Item [...] mercaderies, havers e altres bens quy [...] cathalans o poblats en Cathalunya com de [...] Mtat. del Sor. Rey exints de Cathalunya [...] seran portades en lo dit Regne de Castella [...] sien plenament guiades e [...] esser marcades ne en [...] tengudes.

36 r

Item que sobre totes robes, havers, mercaderies, e bens quy seran meses en los Regnes e Senyoria de Castella per Lio e Ffrança e per altres parts que no sien de Senyoria del S. R. axi com specis, drogues, brocats dor e dargent draps de çeda, xemellots, sures e altres coses quy nos facen defet es leven e cullen dins la Senyoria del Rey de Ffrança, sien imposat en tota Castella hum tant gran dret que

sien vistes esser les dites coses prohibides no poder hi entrar sino per Cathalunya e altres terres del S. R. e aço per favorir la negociacio de tots los vassalls de les prefates magestats.

Item vist que los dits Regnes e senyoria de Castella se acostumane fer gran gracia als mercaders del dret appellat alcavala e signament en la fira de Medina sie statuhit e practicat de tostemps que en cars que los mercaders e altres nos puixem concordar al dit cullidor no sien tenguts pagar per dit dret de alcavala sino hum per cent de les robes, mercaderies e havers que vendran e no de altres que no vendran.

Mesanan dira e explicara a la prefata Majestat com per sa excelencia es stat imposat un dret appellat de venecians, ço es de .V. per cent. E com lo dit nou imposit sie contra capitols de corts, car en les mercaderies hon ha imposat dret de General nos deu imposar altre dret, e mes que per lo dit dret es desinada la negociacio que venecians acostumen de fer en la Ciutat de Barchinona e altres parts del Principat de Cathalunya acostumaven a passar galeasses ab mercaderies e metre e descarregar moltes robes en la Ciutat de Barchinona e altres parts, e carregar moltes lanes a Tortosa, e ara per lo dit dret neguna galeassa no (aqua) en Barchinona ny en nengun port del dit Principat, de ques segueix grandissima disminucio en los drets del General e gran dany a tot lo Principat e poblats en aquell, e som informats los dits deputats que lo dit dret nos cull en Valencia e Malorques, o sis cull sen fa grandissimo [...] que per aquell respecte los venecians [...] decarreguen en lo dit Principat [...] en Valencia o en [...]

36 v

fata Mtat. que lo dit dret nos exhigesque en lo dit principat e si exhigue se ha se exhigesque en lo dit Principat com en Valencia o en Mallorques egualment e no mes en una part que en altra.

Per lo semblant lo dit mossel Ardiacha dira e explicara a la prefata magestat lo gran desorde que es en lo dit Principat en les monedes contra constitucions de Cathalunya e privilegis de Barchinona, e sta en grandissimo desorde que en una part del dit Principat val a hun for, e en altre part a altre for, lo qual desorde de les dites monedes porte grandissim dan al dit principat.

Molts poblats en lo Principat de Cathalunya e altres vassalls de sa Majestat reben çensals sobre la vila de Perpenya e de Puig çerda e altres universitats e per titulars de Rossello, e per causa de les turbacions passades han cessat e cessen de pagar als creadors, de ques segueix grandissim dan[y] al dit principat, e per quant als poblats en los dits comdats de Rossello e Cerdanya es feta iusticia daço quels es degut en lo principat de Cathalunya axi de çensals com de altres coses, lo dit mossen Ardiacha supplicara a la prefata Mt. vulle scriure al cristianissimo Rey de França que fasse pagar los çensals i altres rendes que la vila de Perpenya e altres universitats e singulars fan als poblats del dit Principat de Cathalunya fahent li axi mateix altres previsionis neçessaries segons (parra) a la sua excelencia, sera donat al dit mossen Ardiacha memorial de çensals quis prenen sobre la dita vila de Perpenya, e donar hi ha aquell millor recapte que pora.

L[...] mossen Ardiacha sen porte letres dirigides als deputats [...] e als jurats de Saragoça vullen ajudar [...] negociacio, transit e disminucio de dret [...] forma que d'Arago e de Castella [...] fer gran negociacio e fer [...] Mt. del Senyor Rey [...] del Principat de

37 r

Cathalunya, car encara ques disminuesque en quantitat empero (aupant) e endressant la mercaderia per la gran negociacio ques fara muntaran mes los drets e seran grans utils als poblats en los dits Regnes vassalls de la Mt. del Sor. Rey, per lo semblant haura cord en Arato sih sera vist recorrara ab la cord e ab los brassos de aquell remeten a tot a la sua bona discreccio.

E mes supplicara lo dit mossen Ardiacha la Mt. del dit Sor. Rey, per quant se diu publicament en la dita ciutat que alguns tracten que en lo dit Principat hage con vinença qui seria nova forma de regiment contra constitucions de Cathalunya e altres leys del dit Principat, que sie merçe sua no voler dar loch a tals coses com porten a grandissims contraris, e gran dany al dit Principat.

Item mes dira que sia merçe de la Majestat del Senyor Rey provehir e manar, que la prachmatica feta en la cord de Barchinona sobre los corals hage son efecte.

E pus lo dit mossen l'Ardiacha sera ab la Mt. del Senyor Rey per les sobre dites coses qui han sguard al interes del dit General, supplicara la prefata Mt. voler provehir e manar a son lochtinent en lo principat de Cathalunya e altres officials que vullen servar los usatges de Barchinona, constitucions de Cathalunya, capitols de cort, privilegis e libertats del dit Principat.

E particularment supplicara humilment sa Magestat vulla provehir e manar, e fer moderar los abusos quys fan dels processos de regalia que de questuna cosa se [...] de regalia, per los quals se donen grans vexacions a los poblats en lo dit Principat e sa Mtat ordene [...] nos fassen sino per grans cassos axi com [...] feyen co es per cassors de morts e altres [...]

37 v

per lo Principat per fer inventaris, citacions, presons de persones delades e altres actes o (delictles?) necessaris ocorrent o ocorrents en los dits presos e aquella tals per dretes o peatges o altres messions en los vens de aquells delats fan exaccions, execucions rigides, penyoren e fan aprehensions de bens e aquells venen e exequen per la dita causa abans que los dits delats sien condemnats o per sentencia o per altre manera per acte havent virtut de condemnacio iuxta forma del proçes de regalia sie conegut aquells esser culpables, no feta anuencia transaccio e composicio ab la part expressament e directa contra la Constitucio per lo S. Rey don Johan de perpetua memoria pare de sa altesa en la Cort de Barchinona çelebrada, en la qual sanctament perque algun no fos punit ans que sie vist haver culpa, e provehit e ordonat que tals exaccions per los dits respectes et altres nos fassen hans de sentencia o sie conegut aquell tal delat esser culpable o haver transhigut e esser compost ab la Cort, altrament aquell tal official o mynistre exhigint esser hagut per privada persona e no deu esser obert e encorre en pena de . D. florins guanyadors per la meytat a sa excelencia e l'altra meytat a la part lesa, segons en la dita institucio pus largament appar, don se segueix diverses vegades que lo ignoscent de culpa es (punyt?), e grans e inextimables dans, oppressions e deffensions dels vassalls los quals per les dites rigorosos execucions per la dita causa fetes restes destrohits los lochs on ells havitaven e despoblats, per ço suppliquem la dita Majestat que plaria manar e provehir ab tot efecte per la administracio de justicia e observança de la dita constitucio toltre tot abus, e evitar que algu no sie executat ans de esser conegut culpable, que la dita constitucio a la letra sie observada, no sie contra furs en alguna part, tolents tots abuses fins aci fets. E que si daquí avant se feyen la dita pena de la [...] constitucio sie exequitada.

[...] alguatzirs, officials i altres ministres [...] per lo Principat per causa dels [...] als lochs e habitacions [...] presons de persones [...] en los dits processos

38 r

de regalia per salaris, peatges, drets, treballs, despesses, fan en los bens dels dits delats rigides e inmoderades execucions exigint encara en los cars a ells per mes exhigir iuxta forma de la dita constitucio per los dits respectes inmoderats salaris e messions e mes salaris que nols es tatxat e permes tatxar e exhigir per aquells contra forma e tatxa expressament feta e contenguda en les dites constitucions no tements en correr les penes en dita constitucio contingudes de la dobla e de .d. florins en gran dan opressio e destruccio dels vassalls, per que sie supplicada li placie ab tot efecte tolre tot abus deçetero nos fassa, en la dita constitucio e tatxa en aquella contengut sia a la letra observada, e les penes en la dita constitucio contengudes sens merçe exequetades en los contrafahents.

Item dira e explicara a sa Mt. com per constitucions de Cathalunya no deuen haver exercir sins dos alguatzirs, e axi se abuse que ny ha V e VI e mesanant per lo Principat de Cathalunya per processos de regalia, los quals fan moltes exequcions als poblats en lo dit Principat e entren per Baronies, e prenen homens de que no han comissio, suplicara per ço lo dit mossel Ardiacha la Mt. del Sor. Rey vulle provehir e manar al lochtinent que no tingue sino dos alguatzirs ne sien en exercici sino dos en tot lo Principat de Cathalunya.

Item de un temps ença se es introduhit quant algu es pres entre que sie vist per justicia per lo Cancellor vice canceller o en fan avis per regent la cautela lo dit pres o delat deure esser tret de la presso, liberat del tot, o donat (amonlenta) segons es vist deures fer per justicia. Lo dit presoner no es desliurat de la preso encara que lo dit Cañçeller o vice cañçeller o en fan [...] regent la cautela o provehesquen sens albar [...] Thesorer, la qual cosa es contra constitucions de Cathalunya e capitols de cort. E [...] introduhit que lo dit thesorer [...] lo dit albara e un scriva [...] els porter qui el porten [...] cosa es en gran [...]

38 v

Principat e cosa novament introduhida, per ço supplicara lo dit mossell Ardiacha la prefata Mt. vulla provehir e manant quant sera vist per justicia algun delat deure esser tret de la presso e dat amanlenta que lo cañçeller, vice cañçeller, o en son cars regent la cautela pugue traure aquell de la preso e dar amanlenta segons sera vist de justicia sense albara de thesorer e que nos hage pagar quantitat alguna al dit thesorer ny al scriva, ny al porter, ni altra persna sino lo carçellatge acostumat.

Item lo dit Ardiacha explicara a la Mt. sobre dita la gran pobresa quy es en lo dit Principat e en la ciutat de Barchinona e per ço per conservacio del dit principat e ciutat supplicara la sua excelencia vulle moderar les sobre dites coses car com dessus es deduit la dita ciutat e tot lo Principat venen en grandissima destruccio e disminucio per los carrechs quy concorren en dita ciutat e principat, e les poques negociacions stan en perill de despoblarse.

Item dira e explicara que en la Sentencia donada per sa Mt. arbitral entre los Senyors o senors dels pagesos de remensa de una part, e los dits pagesos de remença de altra ha paregut als dits deputats ab aquella honor e subrecta reverencia ques pertany de la sua altesa, haver algunes coses contra constitucions, e usatges e libertats del dit Principat, e specialment en quant en dita sentencia es feta mencio que lo Senyor Rey no solament com arbitre arbitrador mas com a Rey e Senyor ha declarat en dita causa, e axi mateix en dita sentencia es feta [...] no obstant usatges e constitucions del dit Principat e altres coses. E los dits deputats per no torbar lo servey de la Mt. confiants que la sua altesa repararia tot ço que fos [...] constitucions han feta contradiccio neguna [...], solament ne scrivirem a la sua excellent [...] lo dit mossel Ardiacha supplicara [...] Rey que fasse un acte en [...] Sentencia que la sua excellencia no en [...] als usatges de Barchinona [...] actes e capitols de

39 r

Corts privilegis e leys del dit principat sino solament haver declarat com a arbitre e arbitrador en les diferencies quy eren entre los dits seniors e pagesos de remença, e que la dita Sentencia e paraules en aquella contengudes, no puguen esser tretes a consequencia en altres actes e causes.

Mesanant lo dit mossen Ardiacha dira a la prefata Mt. lo bon orde quis te en lo dit General en los pagaments quis fans als creadors, en confernar los drets del General, e deffençar aquells, e en exhigir los deutes deguts al dit General, segons largament lo dit mossel Ardiacha es informat. Remetent a ell e a la sua bona discreccio si dira les dites coses e quant a ell apparra de dir.

Lo dit mossel Ardiacha explicara a la Mt. del Sor. Rey com lo Monastir de nostra dona de Ripoll es stat hedicat constituint e dotat per los gloriosos comtes de Barchinona predecessors de sa excelencia, en lo qual Monastir tenen sepultura los dits Comtes de Barchinona, e per causa de les turbacions lo dit Monastir e Abadia han perdudes quasi totes les rendes com sien a les muntanyes, e los lochs que tenen son quasi desavitats, empero ab lurs pobreses no ha çessat ni çessa lo offici divynal, ans tostemp se fa molt devotament e solempne, e lo dit Monastir o Abbat quy ara es un dels deputats del dit principat, fa de pensio al Reverendissimo Cardenal Vicecancellor CXX (diners o sous -no es veu-) barchinonensis. E com lo dit Monastir e Abat no puguen suportar tanta pensio, lo dit mossell Ardiacha per quant dels dits deputats humilment supplicara la sua excelencia que vulle scriure affectadament al dit Reverendisim Cardenal que vulle levar la dita pensio o disminuir aquella almenys de la meytat, car altrament lo dit Abbat e monjos hauran alexar lo dit Monestir e cessar lo offici dunimal, per quant quasi totes les [...] haurem servir per pagament de la dita pensio [...] mossen Monros un dels hohidors de [...] general o sa muller prenen un [...] de Ribagorça lo qual es tant [...] del Illustre Comte [...].

39 v

poden haver justicia del dit censal o pensions. Per ço per part dels dit deputats humilment supplicara la sua gran altesa que mane al dit Illustre Comte de Ribagorça, que pague lo dit censal, pensions degudes e (denedoes?) segons es acostumat. E per lo semblant lo dit mossel lo Ardiacha humilment supplicara per part dels dits deputats la Mt. prefata vulle haver per recomanat lo Rev. bisbe de Gerona, fahent ly testimony de esser notable prelat, e viure molt be, e tenir lo dit bisbat en grandissima regla, e fer fer los officis divinals en tot lo seu bisbat molt devotament e be, e fer actes de bon prelat. E axi mateix supplicara la prefata Mt. sie de sa merçe voler desempatxar la causa de mossel Abbat de monestir de Sant Cugat, lo qual es molt insigne Monastir, e en aquell se acostume fer lo offici divinal be e ordonadament, ara per ausencia del dit Abbat e per dita questio lo dit Monastir sta en total desuaiament.

E per quant los pagesos de remença encara no stan del tot reposats ne volen pagar altre seniors segons es stat declarat per la Mt. del Senyor Rey, e encara fan alguns aplechs secretament, supplicara a la prefata Mat. vulle provehir en les dites coses.

E a mes dira e explicara a la prefata Mt. que los dits deputats han hagudes letres de l'altesa sua per la administracio den Jachme Ferrer, scriva de manament ques fahes en Anthony Lombard scriva maior deputacio. Que los dits deputats son desigosos de obeir e servir a la excelencia sua enquant puguen [...] tal admicio ells no poden fer per quant en Miquel Benaula preten una expectativa de la dita scrivania feta segons ell afecte per la Cort per la Mt. ultimament celebrada [...] e de aço penje plet devant ells. E penyant [...] pot fer admetre. E mes que les ad [...] en çerta forma ordonada per capitols [...] ultimament jurats.

[...] Mt. que ells han donada

40 r

tota favor e endressa que han pogut a la Sancta Inquisicio per esser a servey de Deu e en conservacio e augmentacio de la fe cristiana e per obeir a les letres e manaments de sa excelencia. E supplicara a la altesa sua que vulle scriure e donar ordre que sie provehit que los dits inquisidors no torben les mercaderies, e naus o fustes quy venen a la ciutat de Barchinona o altres parts del dit principat, e mercaderies e mercaders entren e ixen del dit principat. Car altrament seria total desulament e perdicio del dit principat que la altesa sua sab que aquell es steril e tot sta en negociacio, e si aquella cessa lo dit principat e General es del tot destrohit. E per ço es (noticia?) attendre en lo dit principat que la negociacio no çes com en altres terres no sie tant (noticia?) la negociacio com es en lo dit Principat. Axi mateix supplicara que los dits inquisidors no fassen aprehensio de bens com empares o altres empatxaments de persones que no son condemnades, com sie contra orde de dret e en derogacio de la sua intencio real, com dits inquisidors nos deguen entrametre de bens, e los dits bens nos deuen apendre sino de aquells quy son condemnats com aheretges. E mes anant supplicara que en la Ciutat de Barchinona son presentades algunes butlles e actes apostholichs ab çensures e penes, les quals son contradites empatxades e fets manaments en contrari per los inquisidors. Que sa Mt. vulle fer donar orde com se regiran los poblats en dita ciutat, per quant porten grans contraris les dites contradiccions axi en les consciencies com en lo viure de les gents e per dits contraris alguns se aparten de la dita ciutat.

Lo dit mossel ardiacha quant deu vulla sia a Saragoça dara la letra que sen porte a la Mt. del Senyor Rey e Reyna besara les mans de la sua excelencia per part dels presents deputats, e dira com los dits deputats se encomanan a gracia e merçe de la sua reial Mt. e que ell [...] desig de visitar la sua altesa e [...]

40 v

Principat de Cathalunya, e no podent hi anar hem deliberat trametre lo dit mossel Ardiacha per visitar e fer reverencia e conferir ab lurs Mts. de les sobre dites coses que son a servey de lur, e conservacio e augmentacio de la corona real, e be del dit General e del Principat de Cathalunya. E lo dit mossel lo Ardiacha explicara totes les sobre dites coses a la sua exçellencia e supplicara aquella vulle ajudar intercedir ab la Mt. del Senyor Rey, e fer gracia que a les sobre dites coses sie provehit degudament, deduhint li largament lo que sie neçessari a coneguda del dit mossel lo Ardiacha.

Et si la Senyora Reyna no venia ho no era a Çaragoça e er a II, III o IIII jornades de alli, ans que lo dit Ardiacha sen vingue hira vulla hon sera la sua excellencia per fer li reverencia, e besar les mans reals de sa Mt. per part dels dits deputats, e recomenar li ha lo dit General e Principat de Cathalunya, e comunicar li ha sobre les dites coses segons dit es.

E mes anant lo sobre dit mossel lo Ardiacha besara les mans al Senyor Princep e a les Sras. Infantes per part dels dits deputats, e dir los ha com lo dits deputats se comanen en gracia e merçe de lurs senyories.

Foren finides e complides les sobre dites instruccions lo premier die de Dahembre del any Mil CCCC LXXXVIII. E foren prefigits al dit mossel lo Ardiacha dos mesos dins los quals hage negociades les coses deduhides en dites instruccions, e sie tornat en la dita ciutat de Barchinona. E per ell apres fou prestat jurament com acostumat de prestar.

[...] prima de mensis Deçembris [...] Milio CCCCLXXXVII. P. a Abat [...]

41 r

Post datam expeditionem fuit delliberant per prefatos duos deputatis interviemus auditobus compotorh de consilio be valor gordiola alteribus ex advocatis quondam in predictis insetur troelibus comtientur et addantio sequencia die stilz VI diee mensis deçembrys.

Fetes e complides les instruccions donadas al dit mossel Ardiacha foren donades dues letres de la Mt. del Sor. Rey la una a mossel Abat de Ripoll, e l'altra a mossen Guerau Dzpla deputats, als quals la Mt del dit Sor. Rey los scrive particularment que letra vista partissen per sa excelencia, e dites letres foren fetes a XXVII de Novembre prop passat, e foren a ells donades dilluns a tres del dit mes de de dahembre. E axi lo dit mossen Ardiacha dira a la prefata Mt. que de continent lo dit mossen Garau Dzpla se mote a punt per anar a la sua altesa, e lo dit mossel Abat de Ripoll fera anat sino per la sua indisposicio que te de la persona sua de (poagre?), e anant ell per les fredors e pluies que son molt contraries a la sua indisposicio, serie gran perill no hagues a restar en alguna part del camy, e per ço lo dit abat per excusacio sua ha trames son nebot appellat Johan Steve a la Mt. del Senyor Rey per dar li raho com no es partit e de la sua indisposicio. E empero que si sa Mt. vol que tal com es vage per obeja als manaments de la sua altesa de continent partira.

E semblant lo dit Ardiacha per part de tots los dits deputats dira a la sua excelencia lo empatxament e indisposicio del dit Abat, e largament informara sa Mt. de dita indisposicio. E empero volent la Mt. sua que lo dit Abat vage de continent partira per obeir a los manaments de sa excelencia.

E mes si sera vist al dit mossen lo Ardiacha fos neçessari dira a la prefata Mt. que lo scriure fet als dos deputats ha portat grandissima admiracio als poblats del dit Principat e ciutat de Barchinona. E per ço humilment suppliquem a la sua altesa, placie a aquella per no dero [...] capitols de cort e practiques del General no [...] los dits deputats ni neguns de [...] si la sua excelencia vol cosa alguna [...] que lo dit mossen Garau [...] excellencia. E mes que la [...] desempatxar dit [...]

41 v

deputats e consistori de la deputacio, hem a residir en Barchinona e donar gran confort en lo dit principat e negociacio quis fan en aquell. P. Abat de Ripoll.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-714

Document 58. Previsió reial dirigida a la Diputació per defensar que la sentència de Guadalupe no va contra els Usatges ni les Constitucions del Principat de Catalunya.

Saragossa, 31 de gener de 1488

Nos don fernando per la gracia de deu Rey de Castell, de Arago, de Leo, de Sicilia, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorques, de Sevilla, de Cerdenya, de Cordova, de Corcega, de Murcia, de Jaen, del Algarbe, de algezira, de Gibraltar: comte de Barcelona, Senyor de Vizcaya e de Molma: Duch de Athenes e de Neopatria: Comte de Rossello e de Cerdenya, Marques de Oristany y comte de Gociano. En los dies passats fou per nos pronunciada sentència en virtut de compromes fermat per les parts en nos, entre los senyors de pagesos de remença de una part e los pagesos de la dita condicio de la part altra sobre los fets de les remenses. E siam stats suplicats per part de vosaltres venerables e magnífichs los deputats del nostre principat de Cathalunya que fos merçe nostre voler declarar que no es stada nostra intencio ab dita sentència fer lesio a les constitucions de Cathalunya senyaladament en aquelles parts hon diu que sentenciam e declaram en lo dit fet nosolament com arbitre e arbitrador mes coma Rey e Senyor. E mes alli hon diu no obstant usatges e constitucions del principat de Cathalunya. E com sia veritat que la intencio nostra no es stada ni es fer preiuy ni lesio a les dites constitucions e usatges per les dites paraules ny altres en dita sentència contengudes per tant ab tenor de les presents de nostra certa sciencia e consultament diem volem e manam que en temps algu les dites paraules ny algunes altres en dita sentència posades no poguen esser tretes ny portades a consequencia para derogar o lesiar les dites constitucions e usatges ans volem aquelles e aquells restar illeses e en sa força e valor, per aquesta empero provisio no volem a la dita sentència la qual es stada donada per nos per respetes iustissimos e per reposar los habitants e vassalls nostres en dit principat sia fet preiudici ans volem aquella axi com sta de la primera linea fins a la darrera sia servada e rest inmolable. Manant a tots e sengles oficials nostres maiors e menors qui depresent son e per temps seran que la present nostre provisio tenguen e observen tenir e observar facen inconcussament. Guardantse de fer lo contrari per quant tenen la gracia nostre cara e la pena de deu mil florins dor a nostres cofrens aplicadors desigen no incorrer. En testimony de lo qual manam esser fetes les presents ab nostre scrit segell en lo dors segellades. Dada en Caragoça a XXXI del mes de janer any de la nativitat de nostre senyor Mil CCCCLXXXVIII.

Yo el Rey

Vist. Malet.

ACA. Generalitat. Cartes diplomàtiques, V, 236, 523

Document 59. Del rei a l'infant Enric d'Aragó, lloctinent del Principat, per a informar-lo dels seus plans per a intervindre la Diputació del General.

València, 31 de març de 1488

70 v

El Rey.

Illustre Infante, etc. Porque siempre es nuestra voluntad entender en el redreço de la Dipputacion y General desse Principado, querriamos començar el dicho negocio y acabarlo como cumple al servicio de Dios y nuestro y bien del Principado, y para esto conviene fazer cuenta de la entrada con la salida, mayormente poniendo se en platica en nuestra ausencia. Por esto havemos acordado fazer os la presente, por saber de vos si nos proviendo en la mutacion de la dicha Diputacion, por las causas que sabeys assi como vos los fablamos en Çaragossa, si nuestra provision seria exequutada assi e en tal manera que surtiesse en su effecto y no fuesse empachada por los diputados que oy son ny por la Ciudad, con allegaciones de ser esto contra constituciones o por otra qualquyere

71 r

via. Ca de esto no podemos ser mejor informado que de vos, que amays nuestro servicio y teneys buen zelo al dicho negocio y podreys, si quereys, ser informado de los que ahi stan y dessean nuestro servicio y el bien del dicho negocio. Por ende vos rogamos y encargamos, quanto mas affectuosamente podemos, que luego sin dilacion alguna llameys al rigiente micer Malet e a micer Vilana y con ellos comunyqueys lo sobredicho. Y de lo que apuntareys y conclureys en esse punto nos dareys avis con el mesmo correo, que por otra causa no lo embiamos. Assi mesmo, nos avisareys, si os parecera la dicha mutacion, de que veguerias pornemos los diputados, assi de un stamento como de otro, significando nos si los diputados y oydores de contos de la yglesia, del stado militar, y del stamento de las universidades, y en cada uno de los dichos casos nos direys lo que por orden de la casa de la dicha Diputacion se deve fazer, ca en caso de la dicha mutacion aquel mismo orden queremos seguir. Otro si, nos embiareys ordenado, a consejo de los sobredichos, lo que deve contener la provisio[n] que por la suspension de los diputados y oydores se deve fazer en caso de mutacion, y la creacion de los que nombraremos; y aun nos direys los que vos parece que devemos nombrar en dicho caso. E de todo lo al que vos occorrera sobre aquesta materia, assi en caso de haver se de poner en practica como de dexar la de presente si os parecera nos dareys entero avis. E sia etc. Data en el nuestro real de Valencia a XXXI de março del anyo [14] LXXXVIII.

Yo el Rey.

Coloma secretarius

Document 60. El rei mostra el seu malestar a la Diputació per no solucionar el plet entre Lombard i Benaula després de les informacions rebudes per part de Jaume Destorrent i Lluís Margarit. Els ordena que el càrrec d'escrivà major de la Diputació sigui per Benaula, desestimant la petició de Benaula.

València, 31 de març de 1488

152 r

Lo Rey

Venerable religios magnífichs e amats nostres. Per relatio de micer Jaume Deztorrent e mossen Luys Margarit a cada u dels quals a boca diguem nostra voluntat haureu conpres determenadament lo que desitjam esser fet sobre la adjuncio de nostre scriva Jaume Ferrer en lo officio de scriva maior de aqueixa casa e sobre la expedicio de la causa de appellacio vertent entre Anthony Lombard e en Benaula. E fins aci no haveu curat respondre a ninguna cosa, irrecusant o differint fer cosa que moltes coses ses fet per altry. En la quan no y havia consentiment de part ne conformitat de justicia ço es ara en la dita adiuncio per nos demanada. E sabent vosaltres tant cert nostre voluntat es de mes voler entrar en consultes ny trameses car altra resposta de nos no se hauria della queus scrivym puix son certifficats per persones expertes que lo que demanam podeu fer de justicia. E mes vos pregam e exortam que si lo dit Benaula expresament ab acte renuncia a tota apellacion y prossecucio de aquella fassau e procure en la causa per justicia. Ne volem ommetres dir vos quanta maravella tenim que demanant lo dit Benaula esser declarat per vosaltres la cort haver li atorgada la spectativa per ell pretesa. Vosaltres vos offeriau conexedors de tal demanda e permetau per acta de cort se puxe provar ab testymonis lo que pos ses guarde a vostre officio. E menys satisfi al carrech que per dit officis teniu introduhir tals practiques. E per ço vos pregam e exortam advertau e no passar los limits del que a vosaltres pertany fer e no dilateu pus per nostre servey. Lo que de nostre part per los predits vos es stat dit. Car aboca los havem manat e comes lo carrech que tenen. Data en Valencia a XXXI del mes de Març del any Mil CCCCLXXXVIII.

Yo el Rey

Document 61.

- a) **Del rei a la Diputació. Amenaça a la Diputació si no obeeix a la seva ordre d'arrendar per taules (apareix a varies fonts: Reg. N-926 i N-714 de la Generalitat, i Reg. 3566 de la Cancelleria. Aquesta última és la que presentem).**

Murcia, 7 de maig de 1488

89 r

Don Fernando, etc. Al venerable religios magnífich amats e feels nostres los diputats e oydors de comptes del General del Principat de Cathalunya, salut e dileccio. Com a nos legitimament conste e sien notoris los grans abusos e desordens fets e comesos fins aci en los arrendaments de les generalitats del dit Principat en gran offensa de nostre senyor Dey desservey nostre e gran e defencccio de la cosa publica de aquella no solament no donat en lo temps dels dit arrendaments aquella cura e diligencia ques pertany a bons admynistradors deuen donar en fer muntar los preus de aquells, mes encara participant alguns dels diputats, o altres ministres del dit General en los dits arrendaments, e servant molt ilicitament sos modos affi que altres no diguessen ny muntassen en los dits preus, e cometent en diverses maneres molts altres fraus en los dits arrendaments en gran dan e detriment del dit General e del be publich del dit nostre Principat. Volents per ço proveyr com se pertany al servey de Deu, a la exoneracio de nostre real consciencia, e a la indempnitat de la cosa publica del dit nostre Principat de la qual nos per la divyna gracia som cap deffensor e protector, ab tenor de les presents de propy motiu nostre es de nostra certa sciencia y expresament com a Rey y Señor e per la suprema potestat que tenim en loch de nostre Senyor Deu, usant de aquella per lo be publich del dit nostre Principat vos diem, encarregam e manam sots incorrimet de nostre ira e indignacio e de altres penes a nostre arbitre reservades que en lo arrendament del dit General per vosaltres proximatment fahedor per evitar los desordens damunt dits façau aquell encantar o subastar, no solament universalment, y ensemps tots los drets y generalitats del dit General, mes encara particularment e separada per taules e vegueryes, posant aquell axi en la una manera com en l'altra al encant publich e a la (cauela) per los dies que per los statuts e ordynacions de aqueixa casa de Diputacio es dispost. E fet lo dit publich encant al temps de traçar lo dit arrendament trauceu aquell al arrendador o arrendadors quy maior preu offerra donar en lo dit arrendament (sisvulla) siau los quy universalment tots los dits drets ensemps arrendaran sisvulla sien los quy per taules o vegueries separadament y particular faran lo dit arrendament, en axi que si lo preus de les arrendacons particulars per taules o vegueries muntaran mes que lo preu del arrendament universal o lo universal forsa mes que lo particular facau lo tranç del dit General a aquell, o aquells dels dits arrendadors, o sien los uns o los altres quy maior suman o quantitat hauran offert donar en les dites generalitats. Guardant vos attentament de fer o attentar lo contrary en alguna manera per quant haveu cara la gracia nostra, e les damunt dites penes desijau no incorrer. Abdicant e (collent) vos de plenytut de nostre real Majestat tot poder de

fer lo contrary. E decernint e declarant (irrit) e nulle quesuvulla que en contrary fos per ventura fet, o atemptat ço que no es de pensar. Dada en la ciutat de Murcia a Set dies del mes de Maig en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC LXXXVIII.

Yo el Rey

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3566

- b) El rei li demana al regent de la cancelleria Malet que vigili si compleixen les seves ordres. Ordena esperar la intervenció a la renovació de càrrecs perquè la prioritat són els arrendaments**

89 v

Lo Rey

Regent vistes dues letres vostres e les del Illustre Infant que ab aquelles vingueren, e axy be les mynutes aquy ordenades per vos e per micer Vilana sobre lo negoci de la diputacio e lo memoryal de les vegueries e nomina de les persones. Vos tenim molt en servey la diligencia per vos prestada en lo dit fe, e los motius e coses que vist havem per les dites scriptures que tot proceeix de singular zel vostre a nostre servey, pero pper alguns respectes nos ha paregut que per esser negoci de molta importancia se deu fer e proveyr ab deguts fonaments, e ab bona e madura deliberacio, e puix fins a la nova eleccion ha circa de tres mesos se deu be veure la deguda provisio fahedora. La qual se fara per forma que nostre Senyor ne sera servyt y la Real consciencia nostra descarregada e sera proveyt a la indemnitat de la republica de aqueix nostre Principat. Mes y prevenyr a la necessitat que de present ocorre en lo arrendament del General que ara en aquest mes se te a fer havem delliberat fer la prevysio patent que ab la present trametem dirigida als dipputats e oydors de comptes, per aquella veureu lo quels manam sia la forma que deuen tenyr en fer lo dit arrendament, feu que tantost lus dia presentada mediant acte publich a temps que si esser pot, tots los dits diputats y oydors de comptes stiguen junts en la Dipputacio, e de com se hauran en la observacio de aquella nos dareu avys perque en cas que en tot, o en part no observassen lo que per aquella manera no fallyran deguts remeys, ultra que sera constituyr los en major culpa, e nos sera major descarrech para provey daci avant

90 r

lo que cove al servey de deu y al nostre y al redreç de la dita Diputacio. Quant a la presso de mossen Callar de Linya, molt nos plau se sia fet axi com scryt havem, nostra voluntat es que stiga ben guardat, e a gran recapte e que per quantitat alguna no sia affiançat e que ab gran sollicitud sia entes en ferli proces. E fet e fornuyt aquell lons trametau lo pus prest que sia possible clos e segellat per que vist aquell vos trametam manar lo que fer deureu, pero en lo entretant com dit es se deu tenyr gran cura en la guarda de la persona sua. En lo empenyorament de Muncada puix per altres nostres letres haveu compres nostre intencio, deveu sollicitament entendre en fer ho axi com servyu que el fet dels pagesos de remença stiga de la manera que scrivyu nos plau. Lo que haveu aconsellat e ses fet per lo dit Illustre Infant car lo negoci de Pallars nos ha paregut be, deu se perseguir lo dit fet per lo camyt quel haveu mes, que bona delliberacio nos sembla es statda la del dit Illustre Infant e vostra. Dada en la Ciutat de Murcia a VII de Maig del Any M CCCC LXXXVIII.

Yo el Rey

Dirigit Francisco Malet, Regent Regia
Cancilleri

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3566

Document 62.

- a) Carta de la Diputació al seu enviat Joan d'Argensola demanant-li que es reuneixi amb rei per advertir-lo, davant els rumors sobre un possible modificació a l'hora de escollir als seus diputats, que això no esta permès segons les lleis i constitucions de Catalunya.**

Barcelona, 30 de maig de 1488

92 r

Instruccions fetes per los diputats del General del Principat de Catalunya al magnifich frare Johan de Argensola, comanador de les coses que ha de fer ab les Mts. del S Rey e Reyna per fets del dit General.

Primerament, en cas que lo dit frare Johan dargensola no pogues obtenir de las prefatas M ço que es deduit en les primeres instruccions e conegues que la M del S Rey volgues fer previsions en lo fet de la eleccio fahedora dit mossen Argensola deduiira e recordara a la prefata M que si la M sua per qualsevulle consideracions li paragues que la forma de la dita eleccio e regiment dels dits diputats e hoydors de comptes no fos bona es degues mudar en altre manera sa M o ha de fer e pot fer ab corts generals del dit Principat segons fins aci es stat acostumat e no fer hi previsio nenguna en contrary. Car primerament com dit es en les primeres instruccions seria contra lo jurament per sa M prestat e contra los capitols e actes de corts en gran vergonya e infamia dels dits diputats e oydors de comptes e per lo semblant serie perdre totalment lo credit del dit General.

Expedite Barchinona. XXX die Mady Anno a nat de Millessimo CCCC octuagesimo octavo. P A Abad de Ripoll.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-714.

b) Instruccions detallades per frai Argensola de la Generalitat en relació a les possibles accions que el monarca estaria estudiant per intervingre la Diputació.

86 v

Instruccions fetes per los diputats del General del Principat de Cathalunya al magnífich frare Johan dargensola. Comanador de la Casa del Temple de Castello dempuries de les coses que ha de fer ab les Mts. dels Sor. Rey e S. Reyna per fets del dit General.

Primerament quant deu vulle lo dit frare Johan dargensola sie ab les prefatas Mts. dara les letres que sen aporte de creença e besara les reynals mans de lurs alteses dient lus que los dits diputats e hohidors de comptes agenollats se comanen en gracia y merçe de les Mtats. lurs.

E explicara la creença de part dels dits diputats e dira que a hohida lur es prevengut que la M. sua ha fet pendre informacio o enquesta en la ciutat de Barchinona contra los diputats passats e la administracio o regiment de la casa (de la casa -repetit-) de la diputacio e per quant es contra capitols de cort los dits diputats ne han scrit a sa Mt. E anant mossen Johan Navarro canonge de la Seu de Barchinona, un dels hohidors de comptes del dit General en Valencia (coicam?) ab la M del dit S. Rey de part dels dits diputats supplicar la altesa sua volgues revocar los dits actes fets de la dita informacio o enquesta. E segons lo dit mossen Navarro ha referit [...] diputats la sua excelencia ly dir que encara no havie [...] informacio o enquesta que vista aquella alli hi [...] dita enquesta o proçahiments fets sien com [...] de corts e contra moltes exequories

87 r

e previsions fetes per los Reys passats predecessors de sa M. de gloriosa memoria. Supplicara aquella li placie los dits actes fets revocar.

E lo dit magnífich frare Johan Argensola sen porte copies autentiques de molts capitols de corts e exequories al fet fahents les quals si mester sera mostrara a la prefata Mt perque sie de tot informada. Car los Serenisimos Rey darago passats de alta recordacio sempre per serva lur e be de la cosa publica e del dit General han favorit aquell e los deputats e han revocades les coses que en prejudici lur e del dit General eren fetes segons en dites copies se pot veure.

E mesanant humylment exposara a la prefata Mt. com pocho jorns ha que als dits diputats e hoidors de comptes son stades presentades certes previsions de la sua excelencia manant lus que fahessen encantar los drets del General en dues maneres ço es per taules de una part e tot plegat daltre e que fahessen lo arrendament al pus util que lo dit General. Dira a la sua excelencia que ia abans que dites letres o previsions fossen presentades ells havien fet e fahien ja encantar los dits drets del General e les dites dues maneres ço es per taules o tot plegat, e per lur poder e industria treballen en cercar la utilitat del dit General y arrendaran aquell [...] trobin lo for rahonable en aquel [...] dit General troban porar [...] maior for per taules o encants [...]

87 v

poran a tota utilitat del dit General. E per avis seu lo dit magnífich frare Argensola sen porta copia de la dita letra o previsio del S. R. tramesa als dits diputats per los fets dels dits arrendaments. E dira de part lur a la sua M. que ells no han part en lo arrendament qui corre ny saben que disordes alguns se fahessen com se arrendesen los dits drets del General. E reduira a memoria a aquella que ans de fer se lo primer arrendament de tots los dits drets ne fou feta paraula a la cord que la sua alta S. celebrare en Barchinona e axi se arrendaren a XXXI mil lliures per any e apres laltre trienny que ara finara per tot lo mes de juny se torna arrendar per altres XXXI mil lliures quastum any.

Mesanant dira e explicara a la prefata Mt. que jatsie los dits diputats e hohidors de comptes segons dit es haguessen posat al encant e fahessen encantar los dits drets del General en la forma contenguda en les dites previsions empero tostemp parlant ab aquella subieta honor e reverencia ques pertany son contra capitols e actes de cort. Car sa M. e los Reys gloriosos predecessors han ordenat dit General en tal forma e ab tals capitols e actes de corts que los dits diputats han a fer lo arrendaments e altres actes del General segons forma dels dits capitols de corts ja ordenats e statuits. E suplicant la M. Reyat que novulle proveir ne manar letres e provisions [...] sien contra lo exercici e regiment dels [...] de comptes e altres actes tocants [...] (scrivym?)

88 r

E per lo semblant dira e explicara a la sua Mt. que lo dit General es stat fundat per los Reys predecessors e per sa excelencia confirmat e per les corts del dit Principat de Cathalunya e que lo dit General sta fundat tot sobre credit a total servey de la Reyat corona. Car com ve algun temps de (necesitat?) e lo dit Principat vol ver algun servey per deffensio o augmentacio de la corona reyal ab lo dit General trobeu diners per lo credit que te e per ço es stat ordenat per conservar aquell que la dita administracio e regiment del dit General e actes de aquell se façen per los dits diputats e hohidors de comptes questum en lur exercici segons es ordenat per los dits capitols de corts. E volent sa excelencia fer previsions e actes alguns en lo regiment e exercici del dit General es ab subiecta (reunencia?) parlant contra los dits capitols e ordre de la casa de la diputacio e General e es perdre lo credit al dit General. Perço lo dit frare Johan dargensola humylment supplicara la M sua vulle revocar los dits actes axi de la dita enquesta com de les previsions del dit arrendament e que vullle conservar lo orde ordenat e acostumat en lo dit General per los actes e capitols de corts statuits e ordenats com dit es los quals sa Mt. per la sua acostumada clemencia ha jurats e permes de servir e contra aquells no venir ne fer acte algu.

E mes deduir a sa Majestat que los dits diputats e hohidors de comptes en tot lur trienni [...] en ells es stat a tota utilitat [...] General e credit de aquell [...]

88 v

deguts al dit General com en pagar les pensions als creadors, en examinar los comptes passats e totes altres coses tocants al dit General a tota utilitat e benefici de aquell. E tostemp han entes en lur trienny en totes coses qui hagen hagut esguard al servey de sa Mt. es son mirats tant com a ells es stat possible en be e degudament regir e governar lo dit General. E no creu que a sa Mt. sien stades fetes clamors per lur regiment e govern. E com es stat dit ans de les dites previsions per part de sa Mt a ells presentades ells havien delliberat e ja mes ere exequicio de encantar los drets del General per taules separadament e apres tot plegat e no dubte sa M

que ells entendran en lo dit arrendament a tot profit del dit General per fer ço que son tenguts e per donar ne raho a nostre Senyor lur. E per ço han ferma sperança que informada la excelencia sua de les sobre dites coses revocara los dits actes fets contra capitols de cort 'orde' e practiques de la dita casa de la deputacio e del dit General no solament havents esguard a la observança de aquells mas encara al honor dels dits deputats e oydors de comptes. Car fahent sa M en aquestes coses contra lo General eo deputats previsions tocants lorde de la casa de la deputacio les quals coses fins aci no son stades fetes haurias de presumyr que sa M o farie per [...] dels dits deputats e oydors de comptes [...] acostumada virtut observantissima [...] de Cathalunya e actes de corts

89r

e de les coses per sa M permeses e jurades acostume de provehir e manar que sien observades les dites constitucions de Cathalunya capitols de cort. E la M sua no ha feta novitat denguna als diputats passats ne a altres diputats passats ans son stat servats los dits capitols de corts e les practiques e observances de la casa de la deputacio sens empatxament o previsions fetes en contrary.

Mesenant los dits diputats en los dies passats om la excelencia del S. Rey ere en Seragoça tramateren a aquella lo magnifich mosen Luis dzpla canonge e Ardiacha maior de la seu de Barchinona per fets e negocis del dit General per los quals obtengue letres e previsions patents e closes de la M sua de les quals li feren pagar dret de segell a la sua Reyal cort. E com per diversos capitols de corts e signantment per acte fet en la cort ultimament celebrada per la sua alta S celebrada en la dita ciutat de Barchinona del qual lo dit frare argensola sen porte copia autenticha. Los diputats sien franchs de dret de segell e de previsions letres e altres coses havent sguard al dit General o generalitats de aquell. Per ço lo dit frare argensola supplicara de part dels dits diputats la prefata M ly plarie per observança dels dits capitols e acte anar restituir les quantitats de pecunia per dit mossen Luis Dzpla per dret de segell servades com dit es (pervendacianan) tal e [...] del dit dret de segell nos façe. E [...] registres on son scrits los pagaments [...] o feta mencio deguda [...] segell. E si e com [...]

89 v

encara de dites coses ab lo magnifich prohonotary del S. Rey el qual los dits diputats ne scriuen.

E lo dit frare argensola no dira mesenant la primera volta de les sobredites coses e veura que ly respondra la prefata M. E si ly dira alguna cosa significant per la dita enquesta o per altres respectes sa M vol provehir en la forma de la eleccio fahedora dels diputats i oydors de comptes en tal cas deduir les coses següents.

E si la M sua no ly dira cosa denguna de la dita eleccio pora dir per altra volta e jornada ens la primera. Que a hoyda dels dits diputats e hoydors de comptes es provengut que sa M ha fet pendre dita enquesta per voler metre les mans e provehir en la eleccio fahedora lo que los dits diputats e hoydors de comptes no podem creure empero dira i explicara les coses següents.

Primerament que lo orde de la casa de la deputacio segons los capitols de cort es que los diputats e hoydors de comptes lo jorn de Sancta Magdalena ab jurament y ab sentencia de excomunicacio son tenguts y obligats de elegir y fer nomyna com de diputats e hoydors de comptes en la forma en los dits capitols es conteguda. E si sa M. fahe previsions en [...] de aquelles serien contra dits capitols e actes de corts [...] M no ha acostumat fer ne provehir.

[...] darrerament per la M sua en la [...] son stades fetes e ordenades

90 r

constitucions locs que negunes previsions que sien contra constitucions capitols e actes de corts no sien observades. E com los dits diputats e hoydors de comptes hagen solepnament jurat de observar les dites constitucions capitols e actes de corts e mes com dit es hagem iurat de fer dita eleccio en lo dit die e hagem hohida sentencia de excomunicacio e perçen en dita eleccio en la forma e dits capitols contenguda supliquem per ço humilment a la M sua no vulle fer previsions nengunes en contrary.

E mes deduir a la sua reyal M com fins en la sua excelencia ne los altres Reys predeçessors no han fetes previsions dengunes ne han torbada la forma de la dita eleccio e fahent la sua Mt. lo contrary ferie cosa nova e redundarya en gran vergonya del dits diputats e hoydors de comptes que ara son. Car demostrarie com dit es que la Mt. sua reyal tendria decontentacio dels dits diputats e hoydors de comptes e que ells no serien be haguts en lur regiment e administracio. E lo proçes o enquesta quis diu esser fetes serien stats fets per culpes o actes mals comesos per los dits diputats e hohidors de comptes e mostrarya no fiar dells en la dita eleccio e nomynacio fahedora.

Explicara axi mateix a la M reyal com segons lorde dels capitols de cort tocants sobre la eleccio dels dits diputats e hoidors de comptes se han anomenada XXXVI persones del dit Principat e no poden nomenar pares fills germans ne altres (comunites?) contengudes en los dits capitols e aquelles han de exir ab sorts ab redolins segons forma dels dits capitols. E axi es vist que del dit gran nombre han exir los diputats e hoydors de ceptats e vists e vol dits diputats e hoidors de comptes no poden fer aquells a lur plaer [...] sua torbar la dita forma ço que [...] los dits capitols de corts [...] les constitucions en [...]

90 v

celebrada e altres encara redundaye en gran vergonya dels dits diputats e hoydors de comptes e no seria en servey de sa Mt. per quant no porie complaure a tots aquells que volrien esser diputats e hoidors de comptes.

E mesenant dira que los dits diputats e hoidors de comptes de descarrech de lurs consciencies e del jurament per ells prestat e de la sentencia de excomunicacio ensems a fer lo dit jorn de Sancta Magdalena la dita eleccio e nominacio de persones bones e notables e de bona consciencia e afecctades al servey de sa Mt de manera que axi com fins aci poden donar e donan bona raho del regiment e administracio que han tengut en lo temps que son stats diputats que semblantment sa M conega que han nomenades persones dignes e de bona constiencia per esser diputats e hoidors de comptes del dit General.

E mes anant dira a sa M lo stament e esser del dit Principat e de la ciutat de Barchinona com venen a grandissima pobressa es despoble e com sa fa poch comerci en lo dit Principat e en la dita ciutat. E que si sa M no ha provehit en alguna manera de redres se sperara mayor disminucio e depopulacio en lo dit Principat e ciutat.

E explicara mesenant a la excelencia sua que per quant la dita eleccio de diputats e hoidors de comptes se fa com dit es ab nominacio de tantes persones ço es de XXXVI que la dita eleccio se fa molt pacificament e sens contrary algu e semble als dits

deputats e hoidors de comptes esser servey de la M sua e be e repos del dit Principat no somoure cosa alguna ne fer denguna novitat en lo govern del dit General.

E lo dit frare [...] ver ab summa diligencia e study entendra [...] qui la M del S Rey no fahes [...] seguent del dit General ni la eleccio fa [...] que de la son deduits e altres a la [...] Argensola remesos interposara hi per

91 r

intercessora en la forma devall escrita la M de la S Reyna. E suplicar la ven humilment com pora que sa M no vulla fer previsio alguna contra lo dit General e amb regiment de aquell e eleccio fahedora.

E dare orde dit frare Argensola que la prefata M. del S R vulque scriure als dits deputats e hoidors alguna letra encarregant e confortant aquells que la eleccio prop e sostenidora que hauran fer a XXII del mes de Juliol seguent fassan iuxta e segons la forma ordenada per capitols de cort.

E lo dit frare Argensola treballara e dara orde tant com pora e en ell sera que sie prestament expedit de la altesa del S. Rey per retornar als dits deputats per lo molt que hi va. E si ell no pode esser tornat an Barchinona a XX del dit mes de juliol fara correu e ab letres avisara los dits deputats de aço que hauria fet e trametra la letra sobredita que obtendra del S Rey donant tal diligencia que lo dit correu en tota manera arribe en Barchinona a XX del dit mes de Juliol.

E per bona condicio e maior eficacia de les coses demunt dites lo dit frare Joan Argensola recorrera a la M de la S Reina e de part dels dits deputats de comptas dira a sa M que los dits deputats e hoidors de comptes agenollats devant la M sua supliquen la sua [...] esser intercesora ab la M del S Rey [...] servey de lurs majestats e per lo be e repos del dit Principat [...] deputats e hoidors de comptes de aquest Principat [...] gonya al dits deputats.

E mes explicara [...]

91 v

Mt de la dita S Reyna les coses dalt deduhides per les quals sa M se deu interposar que la excelencia del dit S. Rey revoque ço que es stat fet de la dita enquesta e de la dita previsio del arrendament e que no vulle fer prevision negunes quy sien contra lo dit General e sobre lo regiment de aquell e electio fahedora dels dits deputats e hoidors ans vulle servir ço que fins ara es stat observat. E deduir los motius e rahons sobredits e humylment supplicara la M sua per part dels dits deputats e oydors de comptes sie de sa merçe donar orde ab la M del S Rey que no sie feta vergonya als dits deputats e hoidors com ells fins ara hagen entes en lo servey de lurs Majestats e be del dit General e no fer mutacio denguna en lo govern de aquell e eleccio fahedora dels dits deputats e hoidors de comptes.

Les altres coses e motius sien remeses a la bona discreccio e prudencia del dit frare Argensola per observacio de les coses demunt expressades.

Expedit Barchinona XXX die Mady Annis a nat de Mill CCCC LXXXVIII. P A Abat de Ripoll

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-714.

Document 63.

a) Ferran II li explica al lloctinent Enric d'Aragó els motius per portar a terme la intervenció de la Generalitat

Lo Real contra Vera, 6 de juliol de 1488

1 r (imatge 16)

Don Ferrando per la gracia de deu Rey de Castella de Arago de Leo de Sicilia al Illustre Infante don Enrich duch de Sogorb comte dempuries nostre molt car cosingerma e loctinent general en lo principat de Cathalunya Regne de Mallorques e illes a aquell adjacents. Salut e dileccio, certa cosa es que lo General es la anyma del cos mistich de aqueix nostre principat del qual nos per divina gracia som cap defensor e preceptor. E com la mala governacio del dit general sia detriment e grandissim dan del dit principat, axi per conseguint la bona e compostament ordenada es conservacio e preservacio de aquell no sols universalment mas encara en particular. E com nos haiam plenament informada la consciencia nostre e a nos legitimament haie constatat, e conste, e sien notoris los molts e grans abusos fets en la casa de la deputacio de aqueix nostre principat de Cathalunya en gran ofensa de nostre Senyor deu e deservey nostre dan e destruccio de la cosa publica de aquell. Axi participant alguns dels deputats e o altres mynistres del dit general en los arrendaments de les generalitats e hon se segueix que son jutges e part, com pagant e quitant a alguns deputats que eren e son deutors en grans quantitats al dit General censals que havien en aquell, prenants per complacencies fermances menys ydonees o saltem no axi exiquibles com los censals abque podien compensar. E per quant pensions a alguns aderraryans, altres a qui primer eren degudes, gratificant quilis plahie, hor e alguns anticipant pensions devedores, no pagades ans restants e rossecs a molts diverses persones degudes. Pagant mesanant pensions ja pagades, e pagant, e fahent pagar salaris duplicats. E no curant entendre en oyr e definir los comptes dels passats deputats e altres ministres receptors e cullidors del dit General ens donant en lo temps dels arrendaments aquella cura e diligencia ques pertany a bons administradors deuen donar en fer muntar los preus de aquelles, ans essent alguns dissuadits per los ministres que no hi diguessen, he axi poch entenen en exhibir los deutes de grans quantitats degudes al dit general ans en aço usant de

1v

complasencies. De la exaccio dels qirols deutes se poguere fer pagua acreadors, e luyr censals. E lo que es molt notory com lo preu del arrendament sia XXXI Mil lliures castum any e los carrechs del dit General entre pensions e salarys sien XXVIII Mil lliures, e axi restarien castum any III Mil lliures en loch de pagar als creadors censalistes die adiat, se es seguit que son aderrerriats en lurs pensions per VIII o VIII mesos convertint les peccunies destinades a les solucions dels dits censals, en altres usos propis, e lurs, lo que es cosa de molt mal exemple e gran ofensa de deu e desservey nostre dan, e destruccio del dit General quy per aquesta via pert totalment lo credit, e es fora de la deguda llibertat, e sta en oppressio e violencia com si no hagues Rey, Senyor, e cap en la cosa publica de aqueix nostre principat volen alguns vendicar e lo dit General com si ere propy patrimoni e axi aderregant los creadors alguns dells, per suplir a lurs necessitats han venudes les pensions de lurs censals a menys for, dels quals son compradors los arrendadors e altres mynistres de la dita casa, quy aquelles se fan de continent pagar Mes que alguns dels cullidors se han detengut e detenen les peccunies del dit General e ab aquelles negocien usant ne com de bens proppis sabents e tollerans ho los deputats e administradors. E en lo comprar propietats de censals a menys for fahent los e quytar de continent diners per diners, dels quals actes molts pubills, vidues, pobres esglesies e obres pies son stades e son granment damnificats e damnificades. E mesanant paguant e fent pagar pensions integres, e alguns del dits deputats o ministres de la dita casa qui per si o per algu dels deputats o altres havyen aquelles a molt poch for comprades. E concordant se ab alguns creadors quels farien pagar les pensions degudes donant los ne axi com de fet han donada apres de haver les rebudes certa part sabent e no ignorant ho los quy fahien, o fer fahien los dits paguaments, fahent encara arrendaments de algunes de les taules del dit general a tot beneplacit dels arrendadors per complasencie lur. E finalment elegint los deputats e oydors de comptes, quy de algun temps ença nos elegexen ab llibertat dels eligidors sino a complasencia e expres memorial deles

2 r

persones o testimonis quis volen en les eleccions trobar presents per portar segurament que aquells e no altres que ells volen e donen en memorial sien nomenats. E cometent molts altres abusos e desordens que per evitar plexitats ometem.

Ateses donchs les multiplicades clamors que a nostra magestat son stades fetes dels dits e altres desordens en tata notorietat que ja no es poden ignorar em aqueix nostre principat sens gran carrech nostre no podent ny devent tollerar ny passar aquelles sots dissimulacio maiorment concurrent tants fraus e interessos publichs e particulars Desijjants per ço provehir com se pertany al servey de deu e la exoneracio de nostra real consciencia per indempnit del publich del dit nostre principat e per redar e reposar los corratges dels poblats en aquell que per la dita causa e non iumerito stan moguts veent la cosa publica esser feta particular e lo que es de molts esser de poch e lo que fonch ordenat ab singular prudencia dels Reys passats nostres progenitors de loable recordacio ab voluntat e consentiment de aqueix nostre principat per a subvensio defencio e conservacio sua esser convertit en usos e utilitats particulars, les publiques totalment oblidades e negligides.

Ab tenor de les presents de propy motiu nostre, e de nostre certa sciencia expresament com a Rey e Senyor e per la real potestat que tenim en loch de nostre Senyor deu usant de aquella per lo be publich del dit nostre principat, provehim vos dit Illustrisim Infant loctinent general nostre, diem, cometem e manam. Dada en lo real devant la nostre ciutat de Vera a sis dies del mes de juliol en lany de la nativitat de nostre Senyor deu Mil CCCCLXXXVIII.

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926.

b) Del rei al Lloctinent. Sobre les instruccions anteriors i els noms dels escollits per ocupar els càrrecs del nou trienni.

123 r

Don Fernando regis. Al Illustre Infant don Enrich de Aragó, duch de Sogorb, comte de Ampurya, nostre molt car cosi germa e Loctinent General en lo Principat de Cathalunya, Regne de Mallorques e illes adiacents: salut e dileccio. Com per altra nostre previsio de la data de la present haiam provehit per les causes e rahons legitimes en aquella contengudes suspensio de la electio proximament fahedora dels officis dels dipputats e oydors de comptes e altres mynistres del General del dit nostre Principat. E sia lo desig e voluntat nostra que molt millor sien regits los dits officis e lo dit General conservat de que son stats per lo passat. Per tant de motiu nostre propy e de nostra certa sciencia y expressament inseguint la costuma e practica de la casa de la deputacio la qual no es nostra intencio mudar ne alterar vos diem encarregam e manam molt stretament que feta e executada primerament la damunt dita suspensió de electio acomaneu en nom e per part nostra axi com ab les presents ara per llavors e llavors per ara acomanan los dit officis de dipputats del dit Principat, ço es per lo stament de la sglesia al venerable fra (espai deixat en blanc) Cuello, abbat del monestir de Poblet. E per lo stament myltiar al spectable vezcomte devol e per lo stament real a PereTerrades, ciutada de Gerona. A mossen Bernat Calba, major de dies. E per lo real a mossen Johan Roig, ciutada de Barchinona. Los quals e casou dells tingan e exercisian los dits officis e caseu de aquells singula singulis referendo axi e segons sa natura e costum e per leys de la dita dipputacio se deuen be e loablement regir e exercir, prestat primerament per ells en la forma acostumada lo jurament y homenatge e rebuda sentencia de excomunicacio segos que rebre e prestar se den. Sobre les quals coses e castuma de elles ab los incidents dependents e emergents de aquelles acmexes cometem e acomanam a vos dit Illustre Infant loctinent general nostre totes nostres veus loch e poder ab la present, determint e declarant esser nulle e de ninguna efficacia e valor a qualsevulla que encontrari fos per ventura fet e atemptat, com axi per la salut e conservacio del dit nostre Principat e per lo be publich de aquell ho basam consultament proveyt e ordenat. Dada en lo Real, davant la nostra ciutat de Vera a VI dies del mes de juliol en el Any de la Nativitat de nostre Senyor Mil CCCC L XXX VIII.

(postdata) E los officis de oydors de comptes del dit general y lo stament eclesiastich a mossen Gaspar Peyro, canonge de la seu de Barchinona, per lo myltiar.

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3665.

Document 64. Instruccions al Lloctinent sobre com cal fer la intervenció el dia previst per a la renovació del seus càrrecs.

Lo Real de Vera, 6 de juliol de 1488

123 r (apèndix 104) llibre de Vicens.

Instruccions y memoryal de la forma que vos el illustre infante don Enrique, nuestro muy caro y muy amado promo y logarteniente general en el principado de Cathalunya, deveys tener en la exequcion de las provisiones que vos enviamos sobre el negocio de la Diputacion.

Primeramente deveys attender qye sean presentes en la ciudad los diputados y oydores de contos que hoy son, aunque por causa de ser cerca la jornada de la eleccion es de creer que todos se fallaran

123 v

ende y siendo presentes attendereys hora que los dichos diputados sten en la Diputacion y que se faga en aquel dia y hora que staran para fazer la eleccions, o si mejor os pareciera el dia antes - remitimos lo a lo que mejor vierdes que sea-, y como todos staran en la dicha casa de la Diputacion o antes si vos pareciere ser mejor, llamareys a los consellers de la ciudad y daer les heys la carta que les fazemos, en la qual extensamente les dezimos las causas que nos han movido y mueven a suspender la eleccion de los officios de diputados y oydores de contos y fazer la nomyncio de las personas que vereys por la dos provisiones patentes que vos enviamos con la presente. Y en virtud de la creencia que en fin de la dicha letra hay en persona vuestra, le[s] significareys quanto nos sera cosa accepta se haya[n] con affeccion y promptitud en la exequcion de nuestras previsionos y la molestia que tomariamos contra los que, por ventura en esto quisiessen dar empacho. Y fecho esto, en lo qual vos detendreys muy poco tiempo, el menos que podreys, vos mismo, personalmente, acompanyado de los dichos consellers y assi bien de las personas que a los dichos officios de diputados y oydores de contos haveys de nombrar, que son mencionados en la segunda provision, yreys a la Diputacion, donde seran presentes los diputados y oydores de contos que hoy son, y dada aquellos nuestra letra de creencia en persona vuestra, que sera con la presente, les significareys nuestra causa y voluntad por las causas y razones estensamente deduzidas en la patente provision nuestra; y aquella significada, en virtud de la dicha provision, presentando les aquella mediant acto publico, suspendereys la eleccion de los dichos officios por las causas y razones legitimas en aquella contenida, e inhibireys de nuestra parte, e so las penas en la dicha provision impuestas, a los dichos diputados y otros que menester fuere que no procedan ni algunos de ellos proceda a fazer eleccion de los dichos officios ni de alguno dellos, iuxta serie y tenor de la dicha nuestra provision. E fechas las dichas suspensiones e inhibicion, encomendareys en nombre nuestro los dichos officios a las personas en la dicha otra provision nuestra nombradas, singula singulis referendo, iuxta serie e forma de aquella. Recibiendo de aquellas el sacrament y homenatge que se acostumbra prestar y faziendo fulminar en ellos sentencia de excomunicacion, segund que por la practica y stilo de la dicha casa de Diputacion fazer se deve.

Otro si. Porque havemos sabido que los officios de advogados de la dicha Diputacion no se fazen por eleccion de la forma que los diputados e oydores de contes, antes fecha la eleccion de diputados aquellos los eslien e nombran, es nuestra voluntad que de nuestra parrte digays y mandeys a los diputados, que si menester fuere a los oydores de contos, por vos nombraderos en virtud de la dicha nuestra provision, que fecho que hayan su juramento y homenatge en la misma forma acostumbrada eslian y nombren en advogados de la dicha Diputacion a mycer Jacme Deztorrent, non embargante que sia stado advogado este triennio que agora fenece, e a micer Vilana, porque a nuestro servicio e al beneficio de la casa de la dicha Diputacion cumple que ellos tengan los dichos officios.

E porque podria ser que alguno de los nombrados en la dicha nuestra provision a los dichos officios de diputados e oydores de contos fuesen absentes dessa ciudad al tiempo que reicibireys este despacho es menester que luego que en la presente instruccion vereys, scrivays a los que, como dicho

124 r

es, fueren absentes encargando lo mucho de nuestra parte y la vuestra que por cosas mucho complideras a nuestro servicio, luego todas cosas dexadas, vengan a essa ciudad, affin que a la jornada de las sobredichas suspensiones y nueva nominacion se fallen todos presentes. Y parece nos que deveys quanto se pudiere tener esta materia muy secretas fastal dia que se haura de executar lo sobredicho, porque assi la exequutareys mejor y mas a compliment.

E como todos los sobredichos nombraderos a los dichos officios seran ahi juntos, o antes de fazer los sobredichos actos, o despues de fechos aquellos, como mejor vierdes que cumple al bien del negocio dareys nuestras cartas a cada uno de ellos y en virtud de creencia que en aquellas hay en persona vuestra les direys y madareys, de nuestra parte, todo lo que al bien y execucion del negocio cumpliere, infungiendo les que pues nos havemos esleydo y nombrado para cosa y por respectos que tanto ceden en servicio de Dios y nuestro y en beneficio de de la re publica desse nuestro Principado, se dispongan a bien regir y exercir los dichos officios con toda integridad, de manera que se conozca la mejoría de lo que hoy es y ha seydo por lo passado a lo que por nos se provee de presente.

Item, fechas y exequatadas todas las sobredichas cosas a compliment, sera bien, y assi vos lo encargamos, que por dar a entender a los que por ventura de aquesta nuestra provision tomassen sinistros conceptos que es todo lo contrario de lo que se les figura, y que lo que ello nos ha movido y mueve solamente es el zelo del servicio de Dios y el bien de la cosa publica desse Principado, de la qual nos somos cabeça protectos y defensor, fagays ajustar los consellers dessa Ciudad y todos los que en ella fueren de cadaanyo de los tres stamentos del dicho Principado, assaber es, aquellos que a vos pareciere que se deven llamar; y en virtud de la carta de creencia en persona vuestra que les fazemos y sera con la presente, les digays, en suma, que vistos los grandes abusos y desordenes cometidos en la dicha Diputacion, en tanto deservicio de Dios, y nuestro danyo de la cosa publica, no pudiendo con paciencia tollerar aquellos, nuestra voluntad ha sido de algunos dias a qua proveer sobre ello. Y pensavamos haver lo de fazer con Corte o Parlamento, mas acordando nos que en tales ajustes y congregaciones con mucha dificultad se trahen las voluntades de muchos a un effecto e que mucho mas difficil fuera traher las a este que a otro, porque parece que el reparo del dicho General toca a muchos y en muchas maneras, los quales se sforçarian fazer en ello todo el obstaculo que pudiessen, e que por evitar aqueste empacho e

dilacion no pudiendo mas comportar la destrucción del dicho General, siendo de aquello y de los dichos desordenes bien informada y certificada la consciencia nuestra, havemos acordado usar del remedio sobredicho y esto por render el deudo nuestro quanto a Dios y quanto al mundo y por evitar al tan grande danyo que padeçia la cosa publica del dicho Principado, y que tengan por cierto que otro respecto no nos ha ello movido. Car nuestra voluntad es stada y es prover en la reparacion de los dichos officios y General por restituir aquel e aquellos en su primer estado assi como estavan antes y que los dichoos excessos y abusos se fiziessen e de quitar daqui

124 v

adelante toda manera y ocasion de poder se apropiiar los dichos officios y General y de todo lo que respondieren y se haura fecho luego nos dareys entero y particular avys.

Expedita in nostris felicibus castris prope ciuitatem de Vera, die . VI. Julii millessimo CCCC LXXXVIII.

Yo el Rey

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3665.

Document 65. Carta del rei Ferran als tres estaments anunciant-los que ha decidit intervenir la Generalitat i que el lloctinent els informará dels detalls.

Lo Real de Vera, 6 de juliol de 1488

124 v

Reverendos venerables spectables nobles magnífichs amats e feels nostres. Lo Illustrisim Infant Don Enrich nostre molt car e molt amat così germa e loctinent general en aqueix Principat vos parlara per part nostre e us dira les causes y respectes que han mogut a nostra Majestat en fer les provisions que vist haveu a causa dels tants abusos e desordens ffets e comesos en la casa de la Diputacio de aqueix dit Principat entant desservey de Deu e nostre e dan de la res publica de aquell. Pregam e encarregam vos doneu al dit Illustrisimo Infant en tot lo que per parta nostre sobre aço us dyra plena fe e creença com a la propya persona nostra. Data en lo Real davant la nostra ciutat de Vera a VI de juliol del any LXXXVIII.

Yo el Rey

(dirigit als braços del principat de Catalunya - en llatí-)

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3665.

Document 66. Carta de Ferran a la Diputació on els felicita per pagar censals i els hi demana que comencin a fer lluisons. També vol que vigilin la bolla de Pallars i que els hi envia a la cort al seu mestre racional.

Valladolid, 20 de desembre de 1488

133r

Lo Rey

Venerable religios nobles magnífichs e amats nostres. Vist havem vostra letra de XXVIII de Nohembre per la qual som fets certs com ja pagaveu los censals de la dita mesada de nohembre, lo que ens statda cosa gratissima, per quant es hu dels articles que nos desijavem per lo redreç del General, e restarem molt mes satisfets e contents quant altre article principal sera executat, ço es que començareu a luir los censals. E per quant no volriem que en lo fet de les luycions portara vosaltres dubitacio alguna lo interes nostre, volem ab aquesta significar vos sobre aço nostre determenada voluntat y es que no cregau vullam esser preferits a nengu en dites luycions, ans es nostre desig y voluntat que la utilitat y profit del General sia preferit a tot altre interes nostre y de quisvulla, e que no hi hage excepcio alguna de persones, mes que lo fi vostre sia tot aplicat al beneffici e utilitat del General y axi no mirareu a nostres censals ny als nous ny als vells, ni de la sera sino que vosaltres ab los advocats vejau quina forma de luycio pot esser mes profitossa al General y com aquell mes prest pora esser descarregat y allo executareu. E sius parra donar al encant quy per menys luyr ho façau, no sperant en dites luycions (recolligir) moltes o grans quantitats sino que destineu cascum mes o de dos en dos mesos la quantitat que si trobrara fahent luycio de aquella. En les quals luycions aplicareu molta cura e vigilancia sens dilacio per que la utilitat del General en aço es (precipua) que les pecunyes no stiguen mortes sens aprofitar al descarrech de aquell. E per quant los dits quitaments nos poden fer sens pecunyes y aquelles han procehir dels arrendaments e dels deutes y es vist que dels arrendaments pagats los carrechs ordinaris no pot fer per ara molt quitament, per ço tota o la maior part de la força de dits quitaments ha esser dels deutes, es segons scrit vos havem, jat sia vos tingam per persones de tanta integritat que per subordinacions nos dexarieu corrompre, empero dexarse veure per prechs no ho reputarem a menys dan del General que sis fes per pecunia. E per ço desijam nos aviseu sovint dels deutes que exigiu affi que tengam noticia del progres de la exaccio de aquells e no nos ho passeu ab paraules generals. Car en lo dit General ha deutes deguts per collectors e officials de la casa qui han rebut y no pagat, axi be de altres officials qui han presos salaris demasiats e han bollat sens pagar, mes hi ha deutes de arrendaments de les bolles, e administracions de aquelles, e per ferreres y altres natures de deutes e obligacions. En los quals deutes ha persones principals qui son stat officials, e fins açi vehem havien recusat exercitar-los, de que tenym admiracio y molestia per voler vosaltres

ab dan del General e carrech de les vostres consciencies per lo jurament prestat donar comport a deutors de les qualitats demunt dites . E per ço vos encarregam e manam que sens dilacio alguna, o sens accepcio de persones executeu, e façe executar rigidament dits deutes puix lo principal respecte per que us havem posat en aqueixos officies es stat procurar lo benefiici del General, e si ab dan de aquell haguesseu aguanyar complacencies, ço que no crehem, pensau quant seria frustrada la intencio nostre quy es desijosa del

133 v

que la experiencia vos mostra. Una cosa vos encarregam que molt attentament myrey en la smena que los arrendadors vos demanen per la (enyccio) a causa de les bolles de Pallars. Car nos som informats de persones qui saben com passen les coses de aquell comtat que no es axi com aquelles pretenen, ans la bolla de alli es en maior valor que no es la quantitat per la qual es feta (emiccio) als dits arrendadors. E per que nos seria feta relacio que algunes persones a qui per ventura toquen les execucions fahedores amenazen al ministres de aqueixa casa quy volen be servir pertant molt vos encarregam e manam hi provehiau degudament. Car si algu se atrevya contra ells, o qualsevol dells a coses de fet per via directa o indirecta sia cert hi provehirem de tal forma que a qualsevol que fos seria degut castich e altres ne pendrien exempli. E com per be y complidament entendre en procurar lo redreç del General vullam maior informacio de les coses pertinents al dit redreç, per ço vos encarregam e manam que lo pus prest sia possible nos trametau en Bertran Boscha, racional, a ple informat de totes les coses necessaries al dit redreç, assi que oyt aquell pugam provehir en tot degudament. Car dins la present vos trametem una letra per a ell ab la qual li manam se dispongue de continent a venir e no dilate sa venguda. Dada en Valladolid a XX de Dehembre del any Mil CCCCLXXXVIII.

Yo, el Rey

Diri. diputatis cathaloniae

Coloma secretarius

Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secretiReg. 3566.

10 v

R a XI de janer Any Mil XXXVIII

Lo Rey

Venerable religios noble e magnifichs e amats nostres vist havem vostra letra de XXVIII de noembre per la qual som fets certs com ja paguaven los censals de la dita mesada de noembre lo quens stada cosa gratissima per quant es hu dels articles que nos desijavem per lo redreç del general, e restaren molts mes satisfets e contents quant laltre article principal sera executat ço es que començarem aluir censals. E per quant no volriem que en lo fet de les luicions portas a vosaltres dubitacio alguna lo interes nostre volem ab aquesta significar vos sobre aço nostre determinada voluntat y es que no cregau vullam (emer) preferns a nengu en diïtes luicions ans es nostre desig y voluntat que la utilitat y profit del general sia preferit a tot altre interes nostre y dequisvulla e que noy hage excepcio alguna de persones mes que lo fi vostre sia tot aplicat al benefici e utilitat del general y axi no mirareu a nostres censals ny als nous ny als vells in de la Sera sino que Nosaltres ab los advocats vejan quyna forma de luycio pot esser mes profitosa al general y aquell mes prest pora cern descarregat y allo exequarem. E si us paria donar al encant quy per menys luyra ho façau no sperant en dites luicions recollir moltes o grans quantitats, sino que destineu castum mes o de dos en dos mesos la quantitat que si trobara fahent luycio de aquella en les quals luicions aplicareu molta cura e vigilancia sens dilacio per que la utilitat del general en aço es (precriptia) que les peccunyes no stiguen mortes sens aprofitar al descarrech de aquell. E per quant los dits quitaments nos poden fer sens pecunyes y aquelles han aprobehir dels arrendaments e dels deutes y es vist que dels arrendaments paguats los carrechs ordinaris nos pot fer per ara molt quyaments per ço tota o la maior part de la força de dits quitaments ha esser dels deutes e segons scrit vos havem jat sia vos tingam per persones

11 r

de tanta integritat que per subornacions nous dexterien corrompre empero deixar se veure per prechs no ho reputarem amenys dan del general que sis fes per pecunnia. E per ço desijam nos aviseu sovynt dels deutes que exigiu asi que tenguam noticia del progres de la exaccio de aquells eno nos ho passeu ab paraules generals Car en lo dit general ha deutes deguts per collectors e oficials de la casa qui han rebut y no paguat axi be de altres oficials qui han presos salaris demasiats e han bollat sens pagar, mes hi ha deutes de arrendaments de les bolles e administracions de aquelles e per ferreras y altres natures de deutes e obligacions en los quals deutes ha persones principals qui son stats oficials e fins aci vehem haveu recusat exequar los deque tenym admyracio y molestia per voler vosaltres ab dan del general e carrechs de vostres consciencies per lo jurament prestat donar comport a deutors de les qualitats demunt dites. E per ço vos encarregam e manam que sens dilacio alguna o sens accepcio de persones executeu e façau executar rigidament dits deutes puix lo principal respecte havem posat en aqueixos o fins es stat procurar lo benefiici del general e si ab dan de aquell haguessen aguanyar complacencies ço que no crehem pesau quant seria fustada la intencio nostra qui es desijosa del que la experiencia vos mostra una cosa vos encarregam que molt atentament mireu en la smena que los arrendadors vos demanen per la eniccio a causa de les bolles de Pallars car nos som informats de persones quy sabeu con passen les coses de aquell comtat que no es axi com aquells pretenen ans la bolla de ally es maior valor que no es la quantitat per la qual es feta enuncio als dits arrendadors. E per que nos seria feta relacio que algunes persones aquy per ventura toquen les execucions fahedores amenazen als ministres de aqueixa casa qui volen be servir per tant molt vos encarregam e manam

11 v

hi provehirau degudament, car si algu se atrevia contra ells o qualsevol dells aco ses de fet per via directa o indirecta sia cert hi provehirem de tal forma que a qualsevol que fos seria degut castich e altres ne pendryen eximpli. E com per be y complidament entendre en procurar lo redreç del general vullam maior informacio de les coses pertinents al dit redreç per ço vos encarregam e manam que lo pus prest sia possible nos tremetrau en Bertran Boscha racional aple informat de totes les coses necessaries al dit redreç, a fi que oyr aquell pugam provehir en tot degudament, car dins la present vos trametem una letra pera ell, ab la qual li manam e dispongue de continent a venir e no dilatar sa venguda. Dada en Valladolid, a XX de deembre del any LXXXVIII.

Yo el Rey

Coloma secretarius

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926

Document 67. Carta del rei als diputats on els hi demana més atenció en la seva feina. També crítica a Benaula per participar en els arrendaments quan no ho podia fer

Valladolid, 12 de gener de 1489

140r

Lo Rey

Diputats. Rebut havem tres vostres lletres de XXIII y XXVIII del mes passat ensemps ab los relats de les deliberacions fetes per vosaltres sobre la revocacio de les pensions que fahien los officis de regent los comptes del General en Francesch Navarro, e lo ajudant de regent al mateix regent ensemps ab les scriptures posades axi per part del dit Francesch Navarro com per lo (pernor?) del General. E vist es e enteses totes coses, quant en haver vos recomanat per nostre letra al Egrege Comte de Cardona e a sos amichs e servidors sempre havem entes y entenem dir ho en coses iustes y honestes. Car no es nostre voluntat que per la dita comendacio sua ny de nengu se haia dar comport a cosa iusta o indeguda o que repugnas al redreç de aqueix General, lo que com sabeu tenym tant a cor. E axi lo que la justicia acompanyara al dit comte e sens derogacio de la honestat vostre fer poreu per ell y coses sues nos plaura ho façau. Quant se guarda a la pensio del dit Francesch Navarro perques fou dit aquell justament posseyr la nos moguen afer vos aquella letra pero no fou ny es la intencio nostre que per nostre scriure se fes cosa que en alguna manera repugnas a la justicia mes puix diheu vostres deliberacions esser sobre aço fetes ab consell de vostres advocats e offeriu mynistrar iusticia al dit Francesch Navarro. Sobre la causa de la supplicacio, a nos plau que en axo y en totes altres coses se faça e ministre equalment la justicia sens excepcio de persones. Ja per altra vos scrivim mes stretament nostra voluntat sobre la correccio de totes coses mal fetes aquella executareu e siguireu. E si en favor de algu a qui toque lo dit redreç per nos vos

140v

sera scrit, sempre volem que nostre scriure sia entes entant com sera cosa conforme a justicia y no altrament. E la comendacio que us fem de la iusticia de Benaula a supplicacio del dit comte de Cardona, no es per lo plet den Lombart puix aquell te ja assento, pero perques preten que aquell te officis incompatibles e que deu esser privat de aquells per haver presa part en los arrendaments de les generalitats, lo ques preten esser contra capitols de la casa, per ço lo us havem acomanat en sa justicia sia la tindra, assi que lo dit Benaula no haja iusta causa de queimonya en lo que sobre aquest article haveu aprobeyr. Entes havem la raho quens donau per la dilacio de la exaccio de les quantitats que deuen los arrendadors, ço es per la esmena que aquells demanen per les turbacions de Pallars. Plau nos hajau myrat axi en dita semana. Car segons scrit vos havem informacio tenim que aquella era iustament demanada, e pus lo dit empaig es remogut sia donada deguda diligencia en la exaccio dels dits deutes, avisant nos particularment e distinta dels deutes que demanau e exhigir de qui son, e quanta quantitat e per quines rahons. Car les causes que a nos han mogut en voler entendre en lo redreç del General no son stades sols en posari a vosaltres per oficials, mes en que façau lo degut, e que se prenga fatiga e treball. Volent entendre totes coses particularment, e proveyr en aquelles iustament e sens comport per portar lo dit redreç al fi desitjat, per la qual es cert havem mester nostra favor e manament perque toque a molts. La vexacio dels dits deutes, de la specie y qualitat dels quals vos havem ja scrit merevellant nos com no si havya feta major diligencia, specialmentt en aquells quy eren molt lests y clars. E per ço volem nos sia donat avys particular de totes les exaccions, e aquelles ab promptitut sien convertides en luycions de censals seguynt la forma per nos escrita a vosaltres a tota utilitat e sublevacio del dit General. Plau nos sia per vosaltres investigat segons vos havem manat dels desordens fets per los ministres del General en la exida dels comessos, avisant nos del que trobareu. Al que diheu haveu comunycat ab los consellers de aqueixa ciutat sobre lo dret imposador en los draps quy iran a Sicilia a causa de la prohibicio fahedora en aquell regne dels draps strangers, vos encarregam hi doneu conclusio prompta, pus compreneu lo beneficci que a la republica de aqueix Principat ne prove affi que se posse per execucio lo que tenim delliberat entanta utilitat de nostres subdits. Nos volem obmetre que nostre voluntat es poseu per execucio sobre lo que scrit vos havem per nostre criat e nostre sala mossen Gralla en lo officí que fon den Granada, y que admetau la resignacio fahedora per en Franci Morer de son officí, per a que de aquell sia proveyt PereTorect. Dada een la vila de Valladolid a XII de Janer del any LXXXVIII:

Yo el Rey

Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3566

Document 68. Instruccions dels diputats i als oïdors de la Diputació per a redreçar la institució que porta a la cort reial el racional Boscà.

Barcelona, 12 de març de 1489

152r (imatge 218)

Instruccions fetes per los reverendisims noble e magnífichs diputats del General de Cathalunya ab intervencio dels magnífichs oydors de comptes a mossen Bertran Boscha, racional del dit General demanat per la Majestat del Senyor Rey e trames per los dits diputats a sa altesa.

Primerament lo dit Bertran Boscha quant Deu vulle sia junt lla hon sera la majestat del Senyor Rey dara a sa altesa la letra que porta dels dits diputats, e besera las mans de sa excelencia, per part de aquelles, e dira com los dits diputats humilment besen les mans e peus de sa excelencia e suplicara que hage a ells e al dit General en special proteccio e comendacio, e suplicara la majestat sua que li vulle dar dia e hora per poder splicar la creença que de part dels dits diputats porta a la sua gran excelencia.

Item, apres procurara de poder besar la ma a la molt alta Senyora Reyna, e donada la letra que sen porta a sa altesa

152v

besara per part dels dits diputats la ma a sa excellencia suplicant la que haie en special comanda e proteccio los dits diputats e lo General del Principat de Cathalunya.

Item lo mateix fara ab lo reverendisimo Senyor Princep.

E fetes les dites coses e obtenga jornada de la real majestat e audiencia exposara a sa gran excelencia com per moltes vegades la majestat sua haia scrit que ells trametessen lo dit Bertran Boscha a sa altesa be instruit e format de continent deliberaren trametre aquell lo qual fins aci no es pogut expedir per quant se son hagudes moltes coses a veure e regoneixer moltes coses, per que pogues anar be instruit e informat per sa altesa.

Item dira a sa majestat que com ab letre de sa majestat hagen vist voler esser informats dels deutes e quantitats degudes al General axi de coses passades com encara de les presents, que los diputats abtemperant a sos reyal manaments han fer posar en un memorial al dit Bertran Boscha tots los deutes que per al present se mostren esser deguts per que sa altesa mirant aquell puga esser plenament avisada e informada.

154r (no hi ha 153)

Item mes dira a la ma sua que los dits diputats han fet mirar e regoneixer los comptes de dates e rebudes de les deputacions passades desque la ciutat de Barchinona es venguda en obediencia de sa altesa, e los quals per los oydors de comptes passats e encara per los presents son stats fets alguns dubtes, copia dels quals sen porie lo dit Boscha hon la majestat sua pora veure totes coses.

Item dira a sa altesa que vist lo que mana, e per moltes lletres los encarrega que exhigesquen los deutes del General, rigidament e sens comport algu que axi ho han fet e fan los dits diputats e començant primerament per los oficials y ministres de la casa han fet donar compte a Johan Lorenç, sobrecullidor del General, dels triennis de LXXIII LXXVI LXXVIII lo qual per molts anys passats no havia donat compte, e han trobat aquell deutor de liquit atorgat e confessat per ell DCCXII lliures, XVIII sous e per liquidar circa mil liures de les quals se creu sera deutor per que fins aci non dona raho que bona sia de les quals ha pagar CCXXVI lliures (y S y), e per la resta se fa execucio continua en la persona e bens seus com stigua pres ab sacrament e homenage, e los bens inventariats, e se insta sie venut lo loch de pachos qui per ell huy en die es possehit e tengut.

154v

Item, se son haguts e vist los comptes den Andreu Bosch sobrecullidor del General lo qual del any LXVII ença no havia donat compte e creu fera tornar.

Item, se examinen e veuen de cascum jorn los comptes de Rafel Rafart e den Luys Granada, quondam, receptors lo hu de les pecunies de les bolles, lo altre de les pecunies de les entrades e exides, los quals, ço es lo dit Rafart no havia donat compte del any LXX ença e lo dit Granada del any LXXVIII ença. Los quals seran tornadors alguna bona suma.

Item se examinen e veen los comptes den Barthomeu Ferrer, quondam, regent los comptes, qui fins aci james havia donat compte.

Item se enten ab suma diligencia en veure los comptes dels fogatges imposats en les corts de Monço e de Barchinona, dels quals se creu se haura alguna bona suma.

Item dira a la prefata majesttat com los diputats insten continuament execucio contre Miquel Cardona

155 r

de Leyda, e la viuda Boscha per CCCLXXI lliures que ha passats XXX anys que les deuen al General per resta de hun arrendament de la bolla del trienny de Mil CCCC LVIII e mes (?) lo dit mossen Cardona per CCLX lliures que deu per resta de aministracions que ha tengudes per lo General, les quals cantitats dins breu seran hagudes.

Item per semblant los dits diputats insten execucio e demanen als comte de Cardona, al abbat Ribes, e an Bernat Ayber de Perpinya, ahun diputat, a mossen Amiguo, a mosse Nicholau de Lupia e als hereus den Galceran Durall, quondam, passades DC LXXII lliures per ell rebudes tant de salaris del temps que no eren diputats com de salaris rebuts en absencian ultra lo temps donat per capitols de cort, car han se fet comptar lo salari del primer de agost fins al dia que juraren que fou a XXII de deembre Mil CCCCLXXIII, ço que no podien fer.

Item fan e insten execucio contra mossen Dalmau de Queralt per hun deute de DCCLXXXXV lliures que deu al General per huns ferrers restants de maior quantitat del qual deute prestament se haura maior part per que te hun censal sobre lo General de CCCC lliures.

155v

Item axi mateix se insta execucio contra lo bisbe de Urgell e mossen Bellera ahun diputats, per quant ultra los dos mesos de ausencia donats per la cort se han fet pagar salaris prenants suman de passades CCCCXXIII lliures jat sia ells pretenguen que les

dites absencies se son causades a causa de la guerra de Pallars on dien que eren per servir de sa altesa, lo que als dits deputedats, oydors e advocats no par just per quant les peccunies del General no poden esser convertides, sino en pagaments de censals e luycio de aquells.

Item se insta exequcio per salaris e drets de bolla deguts per l'archabisbe de Sacer per mossen Mecha e ahun deputedats per mossen Altarriba, per Johan Çaportella, Luys Divorra, e micer Rossell e ahun oydors de les quantitats dels quals salaris son particularment designades en lo memorial dels deutes que lo dit Boscha sen porta.

Item dira que los deputedats continuament entenen en apuntar los altres deutes los quals sen porra per memorial lo dit Boscha e que entendran ab suma diligencia en exhigir aquell, sense comport

156r

algu e sens diferir a persones, sino egualment segons que per sa altesa es manat e ordenat.

Item dira a sa magestat com reebuda la letra e letres de sa altesa ab que mana que los arrendadors donen los comptes en poder dels racional e ajudant de aquell, e aquells paguen de lurs salaris segons que han acostumat que los dits deputedats de continent ho han axi provehit e manat e que per part dels arrendadors se preten que noy son tenguts ni obligats e que los deputedats han fet veure a llurs advocats e assessors lo que fora de justicia, los quals han dat en parer que ells son teguts e obligats donar aquy los comptes e pagar lo salari acostumat, per ço com ells han arrendat ab los capitols del arrendament, e ab totes les practiques e costums passades e com ells en los dos triennys prop passats haien acostumat donar los comptes als dits racional e ajudant de aquell e pagar los salaris acostumats es vist als advocats encara que expressament no sia axi dit, que lo dit arrendament es stat fet per los deputedats, e per ells acceptat, en aquella forma praticata

156v

e manera que en los arrendaments prop passats per ells mateixos arrendats es stat praticat e observat maiorment, mirant que los dits llibres, por haver interes del General, com es los bans, confhiscacions, e que no exhigesquen drets sino per forma dels capitols e encara que donant los comptes de Pallarts pretenen los dits arrendadors esser cobradores, circa DC lliures son stades fetes rahons e dubtes tals que es stat vist no deure res haver com no han hagut de que de continent sospengueren de pagar los salaris acostumats, e per ço dira que los dits deputedats han feta assignacio a aquelles per dir lo que vullen, e apres oytz aquells hi provehiran segons poran e deuran de justicia segons que per sa majestat es stat scrit e manat.

Item dira a la majestat del senyor rey com los censals del General se paguen dia a diat, e que fins aci los dits deputedats se han quitades dels censals del General circa II mil lliures, e que ells entenen, e entendran continuament en fer luycions que fer se puguen, e

157r

al quy fara millor mercat cercant tota voluntat del General, lo qual ha pres tant gran (aument) e credit que los censals nous quis venien a VII e VIII sous per lliura huy no sen noben per a comprar a X e XI sous e los del donatiu quy valien a XII sous huy son muntats a XIII e de cascum jorn munten, e tantes miserables persones e necessariosos quy feyen cessions, venien les pensions a menys for huy en dia no sen fan, pusa saben que son pagats a la jornada de que sa altesa porta gran gloria, e lo pensament e provisio de aquella es per tots sumament loada e bendita.

Item dira a la majestat sua com ha reebut letres de sa altesa en que vol e mana que los officis del General quant occorrera cas se haga aprofitar de aquells, ans de provehir a persona alguna. Vol sa altesa esser consultada per que vol veure la ydoneitat e suficiencia de les persones. Los dits deputedats besen les mans a sa altesa que tingua la sua real pensa al be del General, que vulle mirar per totes les coses, e que los dits deputedats mirant la sancta intencio de la majestat sua faran lo que sa altesa amana, pero supliquen a la majestat sua que mire, si es servey de sa altesa e be del General tota volta ho remetem a disposicio e ordinacio de sa excellencia per que creem que desuberara lo que complica a son servey e be del General.

157v

Item dira que la majestat sua ha fetes e atorgades diverses letres en que vol e significa que los primers officis que vagaran sien donats a les persones en aquelles contengudes e senyaladament una suplicacio de la Illustrisima dona Johana filla sua e altra en favor de Jacme Poble lo que par als dits deputedats poria gran contrari e enuig a sa altesa, e gran desmanament e desreputacio al consistori. E per part dels dits deputedats explicara a sa altesa no vulle daci avant donar tals spectatives per levar-se de importunitats e donar reputacio de la qual surt lo credit de aquest consistori, pus sa excelencia es certa que si te a fer lo que mana e ordena.

Item dira que la majestat sua ha scrit e manat que lo ofici de receptor qui ha vacat per mort den Granada fos donat a mossen Gralla, e apres ab altra letra ha manat que pus lo dit ofici segons era informat era stat donat a Rafel Angles que tinguessem modo e forma que lo dit Rafel Angles renuncia aquell, e si fer non volgues, que en tal cas, revocasen la dita provisio e provehisen del dit ofici al dit mossen Gralla e quey faes regir aquell per substituhir a que dira que los deputedats quy eren presents an presa gran molestia com no han sabuds la

158r

voluntat de sa altesa, ans de la provisio del dit ofici per que hagueren hagut a bona ventura poder servir e fer lo que sa excelencia mana e ordena. Empero que ans de rebre letra alguna los deputedats quy presents eren an provehit de dit ofici al dit Rafel Angles, qui es ciutada honrat de aquesta ciutat e notable e bona persona e pus la provisio es feta legitimament e be segons forma dels capitols de la casa han dubtat e dubten en revocar aquella sens causa e meritis precedents se pugna e dega fer de justicia e encara mirant que lo dit ofici per substituit nos pot regir, per ço suplicara a la majestat sua que mirant a la honor e reputacio del consistori no vulle que cosa justament e segons lorde de la casa en aquell fara se age a revocar, com a sols paregua esser servey de sa excellencia.

Quant al fet del ofici den Morer de que sa majestat ha scrit, dira que fins aci lo dit Morer no ha renunciat son ofici, e per ço no ses pogut provehir a mes tostems que renunciara sera servida sa altesa.

158v

Item que seguín los manaments de sa altesa los dits deputats han començat fer pendre informacions dels desordes quys dien dels arrendadors senyaladament del ques diuhan exhigir dels comessos (o vol dir conversos?), e que fins aci non tenen complida informacio, e que aguda aquella ne daran avys a sa altesa.

Item sobre lo que sa majestat mana que sie presa informacio sobre los oficials de la casa, quy hagut hi han principi en lo arrendament dira a sa majestat que los dits deputats ja han començat inquirir les dites coses e que del que trobaran ne daran avis a la majestat sua.

Item dira que sa altesa ha scrit e manat que sien remoguts oficis superfluos e salaris demasiants e que los dits deputats veuran e miran los capitols e actes de corts, usos, practiques e costums de la casa, e si res hi trobaran superfluo e demanat sia certa sa altesa que los ho revocaran e tornaran a degut orde.

Item dira a sa majestat que ab letra sua es manat que es ministre justicia sobres les respensions carregades

159r

los oficis e que los deputats tenen les dues respensions per grandissim desorde e gran dan e desaviament de les coses del General, e que de aço per al present hi ha poques questions per que ab la mort de les persones quy aquelles fahien o a rebien moltes de elles han cessat, e que per al present de les que es saben es la questio de mossen Canet e de Luys Ros lo qual mossen Canet pren cascum any la meitat del salari del ofici de defenedor que son XXXXV lliures e la questio den Anthony Ferrer porter sobre la qual suma dona quis diu na (?) hi acostumat pendre quascum any X lliures e den Johan Verdera cullidor de les peccunies de la bolla quy respon quascum any a Francesh Navarro XXX lliures aquestes son las que stan a noticia dels dits deputas en les quals son deliberats fer e provehir hi tot lo que sia justicia.

Item dira a sa excelencia com ab una letra de sa altesa ha scrit e manat (quesumlle) sie star scrit en favor den Francesch Navarro en la diferencia que es entre mossen Johan Navarro en e Johan Fuster regent los comptes del General sobre lo dit ofici que la sua sancta e recta

159v

intencio es que y sia feta justicia, de que dira que los deputats li besen les mans, per que tant com fa a la conservacio la reputacio de aquest consistori se satisfara al servei seu e al be e credit del General com en tot temps, les causes tocants al General, los reys passats per diversos capitols de cort les hagen remeses a conaixença dels deputats e advocats per quels ha paregut pariar gran contrary de tals causas haver se conexer per audiencies ny altres juys ordinadris com tals plets poden portar gran dan e despeses al General, e axi en tots temps se es practicat e fet molt mes den voler sa altesa ques serva no de present car per causa de aquesta mutacio e per executar los deputats lo que mana sa altesa moltes persones de continuo pensen com poran desreputar, envergony e desfavorir, los deputats presents treballar que lo per sa altesa sanctament es stat pensat, e executat no succehesche a la voluntat e preposit de la majestat sua. E per ço suplicara que sia merce sua que pus ha fiat de les persones que ha elegides per amaior coses vulle reposar e dar fer e creença que no faran sino lo que sera just en lo que ocorrera haver

160r

se de jutgar, e determenar en lo dit consistori e dira que por esser certa sa altesa que en lo que es stat declarat en lo fet de mossen Navarro o de son germa, es stat declarat be e justament segons que haura pogut veure en los actes que a sa majestat son stats tramesos e que la dita questio de present penja (persupperlan) qual los dits deputats ultra los advocats volen haver altres juristes a consell de aquells e de lurs advocats e assessros fer hi vot lo que sie de justica e per ço suplicacio a la majestat sua, que sia de la present causa ny de altres pertanyents al consistori era recorregut a la majestat sua que per observancia dels capitols de cort e reputacio dels deputats, oydors e advocats vulle aquelles remeter als dits deputats que li provehiran e administraran lo que sera de justicia.

Item lo dit Boscha passant per Caragoça no haura fets ab lo reverendisim archabisbe de Çaragoça apuntament del fet de dos censals que te recort prenya lo General e hun pren en Gaspar Maymo sobre la camariera de

160v

en tal cas dira a la prefata majestat com lo general prenia los dits dos censals, sobre la camararia de C lliures de pensio e de Mil CCCC lliures de preu, e que durant les turbacions en lo Principat en hun parlament tengut en Cervera per lo senyor rey don Johan de alta recordacio per quant en Maymo pretenya esser li deguda certa quantitat que havia bestreta e occorrimient del sou de la gent d'armes, li foren donades los dits dos censals per preu de XXII mil sous ensemps ab totes les pensions degudes e deudores, e feren li (eniccio) que en cas que lo camarer dins trenta dies request no pagues que en tal cas lo General li fos tengut pagar les dites pensions, e que lo dit Maymó veent que la camararia era en mans del dit Illustre Reverendisimo Archabisbe de Çaragoça e no pagaria seria fet demanda com a los deputats passats, mostrant les requestes havia fetes de DLXXXXV lliures que deyan esser li degudes, per ço no tenint altres defences e ignorant aquelles los deputats presents han hagut a pagar CCCC lliures al dit Maymo per deliberacio e sentencia donada per los deputats passats e com sie cosa rahonable

161r

que la camararia pague les dites quantitats pus hi es obligada suplicacio a sa altesa que sie merce sua per lo be del General e descarrech de aquell voler provehir e manar e scriure al dit archabisbe detenedor camararia que pague la dita quantitat pagada per los huy, e que pague una pensio deguda en los altres sdevenidors dels dits censals, a fi que lo General non reporte tant grant, que basta que per causa de les turbacions passades hage perdut lo censal de preu de XXVIII mil sous.

Item suplicara a la dita Majestat que sia merce sua voler provehir, manar e ordenar que letres algunes de qualsevol protonotari e secretari que sien expedites, los deputats les haien per nulles si donchs no eren spatxades totes per hun, e aço per que los fets del General vagen ab gran secret, e no isquen provisions contraries e quesa magestat pus facilment ab hun secretary que ab molts pugan entendre e comprende la negociacio de aquell.

161v

Item dira a sa magestat que volent informar los deputats lo dit General e corregir los desordens e entendre en la reformacio de aquell alquidns a quy toca, e es interes sotzcolor de haver recors a sa majestat posen en cedules paraules desonestes e impertinents en vergonyha e desonor dels deputats, oydors, e advocats, de que redunde gran vilipendi al consistory e porta gran empatx en la execucio de dites coses per que mesclant (insa) altaes cors los del consistory miren com deuen per aquella e no fan lo que per ventura farien e exercitarien com ere en lo passat acostumat per esta casa e per capitols de cort, e lo que los passats acostumaven de fer quant ells regien e governarien e per ço suplicaran a sa excelencia, que no proveian de qualsevulle clams ques fassen esser tretes provisions sino que lo remeta als dits deputats, car del que ells façan ne daran raho a sa majestat per que per honor del consistory, e de tant gran negociacio los par que sa majestat los deu favorir e no admetre ne oyr tals queeles

162r

com axi sia disposat per capitols, e si res li parra no esser ben fet scrip lels apart e particularment no a instancia de les parts per que los deputats li donen raho e daquesta manera sera servada lo honor del consistory que es en lacte de la execucio e sa majestat sera servida.

Expedit en Barchinone, .xii. die de Marcy Anno a nath dominy Millesimo Quadringentesimo octoagesimo nono. Johanes abbat populeti.

(També signa al final Antoni Lombard).

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926

Document 69. El rei adverteix al loctinent Enric que els diputats prenen atribucions que no els corresponen.

Jaén, 25 de maig de 1489

173r

Lo Rey

Illustre Infant nostre molt car y molt amat cosi germa y loctinent general. Ja sabeu quant tenim a cor que la casa de la Diputacio e lo General de Cathalunya sien redreçats e los deputats de aquella favorablement tractats per tot reputats molt mes ara que en lo passat, perque tenen fer e executar per nostre servey e be del General moltes coses que en atanyer la fi de aquells han mester vostra favor e endreça, e de nostre officials

173v

a que en cosa alguna no sien impeditos no perturbats. E com haiam entes que alguns tenguts e obligats al dit General e qui han tractar causes pertanyents als dits deputats e se han a jutjar segons los capitols e ordinacions practiques e stils de la casa de la Deputacion, sots color que los deputats se empachen de causes no pertanyents a la jurisdicció llur en prejuhi de nostre Majestat han obtengudes de vos enocacio de les dites causes en la real audiència. E jat sia per vos sia stat tornat a loch, pero per aquesta via se porien empachar les execucions de deutes y la reformacio de la casa e lo be e redreç del dit General en gran deservy nostre e com nos confiem dels deputats e advocats qui de present son que no faran cosa alguna indeguda, e si se pretenya que la fessen volem nos conexerne y no altra persona. Per tant vos pregam, encarregam, e manam stretament per quant serviu nos desijau que daquy avant no otorgueu enocacio de causes algunes pertanyents o acostumades esser determynades per los dits deputats ny doneu loch sien empachades deliberacions e execuciones que los dits deputats faren en qualsevulla cosa que los pertanga per interes del General o be o redreçe de aquell, ans request per ells los doney e presteu tot auxili favor e ajuda. E per res no fessen lo contrari per quant nos desijan serviure e complaura. E sea ech de Jahen a XXV de Maig del any LXXXVIII.

Yo el Rey

Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3566.

Document 70. Ferran II escriu al comte de Cardona Joan Ramon Folc IV per fer-li fa saber que ha escoltat Navarro, el seu enviat. Repassen els comptes motiu del plet entre ell i la Generalitat.

Jaén, 25 de maig de 1489

175r

Lo Rey

Egredi comte, per mossen Navarro reeben vostra letra e lo havem hoyt moltes vegades sobre tot lo que de vostra part nos ha volgut dir e a tot li havem respost segons per ells entendreu. Empero per quant los deputats de manament nostre han trames aci Bertran

Boscà, racional del General, per que nos voliem ordenar e provehir diverses coses que tocant lo redreç del General, en algunes de les quals per tenir hi vos interes havem volgut oyr lo dit mossen Johan Navarro. E de present trametem als deputats lo quens par deven

175v

provehir de justicia la qual vos deveu voler se faça y contentar vos de aquella pus es benefici unic lo interes del General lo qual deu esser preferit a tot altre. E primerament quant al salari quius ere repetit com a diputat del temps queus partis del consistori si vos mostrareu acte de cort de la licencia de aquell a vos dada se deu passar. Quant al temps que no ereu diputat e vos pagas del salari per nos per les consideracions en nostres instruccions contengudes que els altres diputats que us elegiren deuen restituir lo salari del dit temps. En una compensacio que fou feta en lo primer trienny del arrendament de DCCC lliures o cerca per la bolla de Pallars y despres ha paregut que lo ques culli de la dita bolla era mes de que se ere afermat per a nos que constant de la veritat vos deuen restituyr lo que es stat mal composat. Sobre los IIII florins d'or que foren pagats al comte vostre pare e al castella quant anaren en França no sen parlara. Quant a un arrendament que fou fet del fogatge de vostres terres al dit comte, vostre pare, per ques preten que de cosa certa se feu dit arrendament ab gran frau e dan del General per ço nos par que sia refert lo General en lo que per justicia sera contengut esser stat fraudat. E mes per quant vostre pare se retingue los drets del General dels vostres comtats dient que lo General li devia de sou e que volia recompensar nos per que attes que ninguna recompensacio se pot fer en lo General que vos deuen pagar lo que monte los drets e ab la mateixa ma los diputats vos deuen pagar les cauteles del sou a aquell degut. Quant a la paga de les terces del arrendament axi com es nostra voluntat que lo General (pach) les pensions a tothom dia a dia axi volem que los arrendadors paguen les terces dia a dia segons forma del arrendament. En lo que us es demanat de una ferrera si vos no poreu mostrar vostre pare haver pagat aquella al General par nos no poder vos scusar de la paga de aquella car axi be scrivim als diputats vos faceu justicia del argent que preten lo General esser obligat als diputats screviu molt encargadament que en les coses vostres e de vostres servidors se hajan ab tota favor e en les que haura interes depart mostren la justicia ab tota egualtat sens passio e que favoresequen les coses del arrendament axi en la execucio de fraus comen que los drets se exigesquen en lo comtat de Castellbo e altres drets de la princesa de Navarra situades dins lo principat de Cathalunya. Dada en Jahen a XXV de Maig any Mil CCCCLXXX.

Yo el Rey
Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3566.

Document 71. Carta del rei a la Diputació perquè no el molesti al comte de Cardona després de la investigació oberta per les irregularitats detectades entre els membres de la seva família.

Jaén, 25 de maig de 1489

175r

Lo Rey

Deputats en los dies passats vos scrivim pregant i encarregant vos que les coses del egregi comte de Cardona y de Pradas y de los familiars e servidors fossen per vosaltres be curades e tractades y es nos referit per part sua que no es axi per vosaltres fet, ans se tractarien ab grans impetus les coses que a ell e los seus han respecte de manera ques diu se inferex per los miradors que per manament e voluntat nostra se fa axi affi de ffavorir e de reputar aquell. E certament ja mes fonch ny es nostra voluntat car los serveys que aquell nos ha fets no ho tenen meresent. E per ço vos tornam encarregar que en totes les coses justes e honestes que sens prejuhi de tercer lo poreu honrar y favorir ho façau, car senyalat servey nos ne fareu. E en les coses que tocan adjudicar per vostres officis en les quals haura interes del dit comte vos hajau ab tota egualtat y maturitat com a bons jutges se pertany ministrant la justicia tota passio apart posada. No resmenys en les coses del arrendament vos haureu be e degudament favorint aquell en totes les coses degudes. Car par a nos que favorint vosaltres lo dit arrendament es fer benefici al General e que en la execucio de bands, confiscacions y penes pocehiau segons los capitols de la casa requere. Car es nos dit que en loch de vosaltres executar dits bands, constitucions e penes a les vegades pregau per la tolleracio dels qui son atrobats en frau e per la dilacio e comport prenen las gents audacia e gosar cometre dits fraus. E axi be en les inquisicions que feu o sen porien fer contra los arrendadors vos guardareu no sien scrupulosos e en lo proceyr en aquelles servareu degut orde appellant e oynt aquells plenament. E mes procehireu que los drets de bolla e altres qui se han pagar segons los capitols de la casa sien pagats per totes persones sens sensacio alguna, axi be favoreireu e provehireu per totes les vies acostumades e licites segons lorde de la casa que los dits drets sien cullits e exigits en lo condat de Castellbo e terres de la molt ilustre princesa de Navarra situades en lo Principat de Cathalunya e en la Vall de Aran e barrants e en altres parts hon los drets no se exigexen complidament. Car aço redunda en la utilitat del General per evitar lo dan que seria si en virtut de la (emicio) ere demandada per los arrendadors recompensa. Dada en Jahen a XXV de Maig Any Mil CCCC LXXXVIII.

Yo el Rey
Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3566.

Document 72. Els diputats informant al rei que han començat a treballar am les seves instruccions. També li fan saber que hi ha molta feina per fer a la institució.

Barcelona, 25 de setembre de 1489

227r

Al molt alt excellent e potentissimo Senyor lo Senyor Rey

Molt alt excellent e potentissimo Senyor

De continent haver rebudes les instruccions que vostra altesa nos tramete ab lo racional Bertran Boscha, e vist los capitols en aquella contenguts e quasqu de aquells, nos ajustarem a la casa de my abbat e Poblet, tots deputats e oydors de comptes e advocats ab lo notari e scriva maior de la casa y lo dit racional per entendre y apuntar e deliberar que los manaments de vostre majestat fossen posats en obre y fos deduyt a execucio tot lo que per vostra majestat ab aquelles a nosaltres ha manat y axi molt alt senyor es stat fet, apres serenissimo Senyor fets los manaments per part de nosaltres a aquells a quy tocaven haver de satisfer lo General segons per vostra majestat nos era stat per instruccions manat les parts han fetes moltes rahons per la defencio lur, e deduyts molts articles per los quals mane deure cessar la execucio de aquells fins tant vostre altesa fos sobre aquells consultada, e axi molt alt excellent senyor ses fet e per que los capitols son molt y moltes les rahons que algunes de les parts fan y encara los dubtes que sobre aço occorren volent nosaltres donar plena raho a vostra majestat, havem diferit scriure a aquella y per ço molt al senyor sers aquesta solament per dar raho a vostra al. de la triga de nostre scriure, e que es stada la causa, y de continent senyor entenen en posar en execucio, e no levam la ma en tots

227v

los capitols de dites instruccions en les quals no se mostra iusta causa de consulta, y dels que tal seran ab home propi sera vostra majestat ocularment informada y de aquella aguda resposta sera axi deduyt en execucio com per la altesa vostra sera manat. Si ja en aquest entretant altre per aquella sobre dites coses manat nos era, del que fins aci a la hora e ara serenissimo senyor ses executat el ofici de Johan Lorenç ses fet axi com vostra majestat ha manat, les responsions son letrades, los oficis de la casa son servyts per persones propias, la declaracio de micer Rossell per causa del salary per ell (retut) y no servyt ja es feta y se fara de continent la execucio en la paga los comptes den Lobet tenguts de certa administracio despres, y corrents en les turbacions passades son stats closos y es stat tornador al General be Mil e cinch centes quaranta cinc lliures set sous, allega advocacions de son pare, nosaltres empero tota via entenem en la execucio axi mateix senyor molt excellent havem sospes tots los oficials quy han administrat peccunyes del General dels oficis fins tants que hagen comptat y tornat lo que deuran al General. Aquesta senyor molt alt es la disposicio, e que huy sta vostra casa del General quant al capitol de les dites

228 r

instruccions per vostra majestat tramesas. Quant a les altres coses senyor ordinarias de aquest General sta per gracia de nostra senyor becar los pagaments se fan dia diat en gran honor de vostra gran e excellent senyoria la qual nostre Senyor Deu prospere e exalce longuament ab felicitat e victoria. Escrit en Barchinona a XXV de setembre del any Mil CCCC LXXXVIII.

D.V. Se. Ex.

humils...

Anthony Lombard

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926.

Document 73. Carta del rei a la Diputació. Molt enfadat perquè sap que hi ha disparitat d'opinions a l'hora d'aplicar les seves instruccions. Els amenaça amb les paraules: "no tindrè solo paciència".

Real contra Baza, 3 d'octubre de 1489

155 v

El Rey

Diputados, poco aprovecha fazer buenos apuntamentos y deliberaciones si no son acompañados con devida execucion. Sabido havemos que luego que ahy lleigo el racional mossen Boscha con las instrucciones y pareceres nuestros sobre los memoriales que con el nos embiastes y otras cosas que nos ocurrieron tocantes al bien y redreço desse General vos ayuntastes todos e vistas la dichas instrucciones pareciendo vos que de lo en ellas contenido era servido nuestro Senyor la justicia rectamente mynistrada y essa republica conservada y acrecentada fezistes con unanimidad y concordia universal y particular deliberacion sobre todo ello la qual por las decretaciones y respuestas por vosotros fechas a cada capitol havemos visto y fasta ally todo fue bien, pero quando haveys venido a la execucion en que mayor constancia, conformidad, e diligencia deviades de tener, y en que mas haviades de satisfazer al descargo de vuestros officios anteponiendo el servicio de Dios y el nuestro, y vuestras consciencias a toda otra cosa, parece nos que affecciones humanas, deudos, amistades, e ruegos han tenido y tienen tanta fuerza con vosotros o algunos de vos que por aquellos haveys olvidado aquel respecto de rectitud que siempre ante los ojos devyerades tener y muestra lo bien la experiencia en las dilaciones y desiyos que haveys dado e days en la execucion, con color de consultas y con otras no buenas formas que en ello han tenido. Cosa muy scusada de la qual no solo tenemos mucha admyracion,

156 r

mas havemos recibido dello enojo y molestia grande, porque tal seguinda corresponde muy mal a la confiança con que entre todos los otros nuestros subditos desse Principado vos elegimos e nombramos a esos officios, y devierades acordaros que tenemos el memorial que con el dicho racional nos embiastes de las deudas de la casa, y que sera cosa muy justa que en su tiempo y lugar faltando en lo que deveys se vos pida razon por no haver fecho lo que soys obligados en la recuperacion de aquellas y ahun podria ser que con justicia repitiesse el General el danyo en tal manera recibido de los bienes de aquel de vosotros por cuya negligencia quedara danyado y prejudicado, y lo mismo que dizemos en respecto de las deudas lo entendemos dezir de todo lo al por vosotros bien deliberado y fastaquy muy mal executado. Ça nuestra voluntat es e assi vos lo encargamos e mandamos que todas las dilaciones e particulares passiones aparte prestes luego sin mas diferir lo pongays por obra lo que como dicho es ha sido por vosotros sobre cada cosa de las instrucciones apuntado y puesto por pluma y faziendo lo assi emendareys lo que fastaquy haveys mal mirado, servyreys a Dios, redreys el deudo a vuestros officios , y fareys en respecto nuestro cosa gratissima assi como el contrario y la dilacion dello nos seran tan molestas que no solo con paciencia no los tolleraremos mas proveheremos sobre ello assi devydamente que no sera su cargo e culpa de aquellos de vosotros que del contrario fuese causa. Dado en el nuestro real sobre Baça a tres de octubre del anyo Mil CCC LXXXVIII.

Dirigitur diputatis principatus cathaloniae

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3665.

Document 74. Carta de Ferran, molest, li diu als diputats i oïdors que sap com estan barallats i que cadascú només mira per lo seu. També els hi demana, punt per punt, una explicació de com porten les seves instruccions.

Real contra Baza, 15 de novembre de 1489

170 r

Lo Rey

Deputados, por diversas letras antes y despues que despachassemos al racional Bertran Boscha muy encargadamente vos havemos exortado diessedes forma que con vuestra diligencia e industria el redreço del General fuesse traydo al fin que desseamos por alcançar el qual vos havemos puesto en los officios que exercis. E bien que tuviessemos de algunos de vosotros special confiança, pero creyamos que en fazer el bien comun y nuestro servicio todos seriays conformes. Ahora por diversas personas havemos sabido las discordias e diferencias que son entre vosotros los quales son ya muy publicas, e assi bien las causas de donde aquellas proceden, de lo qual conjeturamos que los negocios desse consistorio e que se tractan en el son profanados e divulgados. E como por las instrucciones que levo el dicho Boscha parece que no havemos havido respecto salvo al beneficio comun y a lo que la justicia ordena ny havemos perdonado a nadye no fecho excepcion de personas ahun que fuessen cosas que tocassen muchos que nos han fecho senyalados servicios stimando que las remuneraciones no han deser fechas de la cosa comun ny en danyo de aquella. E somos certificados que en la exequcion de las dichas instrucciones cada uno de vosotros tiene studio y forma de salvar su amigo, su pariente, o aquel a quien se ha fecho deudor de peccunyas prestadas. E assi quando cada uno de vosotros quiere salvar al suyo y executar al otro a quien no tiene obligacion o conjuncion el otro no da lugar a ello de donde proçede que sehan de fazer entre vosotros complacencias y son salvados unos por unos y otros por otros en prejudicio del bien y redreço del General, e assi fazzeys que lo proveydo y deliberado con tanta rectitud de la justicia no solo es executado, mas es reputado ser cosa injusta e inferior a vuestras complacencias salvando lo que ny dretho ny justicia salvar deve, pero myrat cada capitulo de nuestras instrucciones y dat nos razon de lo fecho y executado haveys e conocereys si tenemos iusta causa de os scrivyrr lo que oys. E si algunas deliberaciones de consultas han sido fechas en esse dicho consistorio myrat la diligencia que se ha dado en embiar aquellas, las quales siendo voluntarias e sin fundamento de drecho nos serian molestas, pero si seran fundadas en derecho por no haver se concebido el negocio, o por otro buen respecto no nos enojariamos pues luego nos fueran embiadas, y por ende considerat quan adelante soys del secundo anyo de vuestros officios sin haver fecho cosa alguna, o muy poco y myrat las comynaciones que fasta quy con nuestras cartas vos havemos fecho, las quales sabemos no fazen operacion alguna en vosotros como que tengays ya los oydos endurecidos dellas y por ende nondespereys mas de aquy adelante pero myraremos que haveys fecho en beneficio de esse General daquy (Reg. N-926: adelante pero miraremos que haveys fecho en beneficio desse General) a el tiempo de la primera eleccion de diputados, e segund vieremos assi faremos y segund que conoceremos cumplir al bien y redreço del dicho General. Una cosa no queremos ometer que en la letra que nos fareys en respuesta de la presente nos dar razon complida de cada capitulo de las instrucciones que llevo el dicho Boscha y dexada la forma acostumbradas en el sotascrito de la letra cadahuno de vosotros diputados y oydores e advocados se sota scriva de propia mano porque aquella sera el testigo para comprobar las palavras com las obras. Dada en el nuestro real sobre Baça a XV de Noviembre anyo de Mil CCC LXXXVIII.

Yo el Rey

Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3665.

Document 75. El rei escriu als diputats enfadat perquè no es paguen els arrendaments i no es fan lluçions. També vol que estiguin tots junts.

Barcelona (26 de juny de 1490 - la data no consta)

45v

El Rey

Deputados. Sabido havemos que los arrendadores desse General no pagan dia diado los precios de la arrendacion segund son obligados y que a causa dello esse General rocega de continuo de ocho a diez mil lliuras las quales los dichos arrendadores se retienen en si que las pagassen luego se faria dellas luycion y no correria al interes de la pensio que corre, lo que ya vedes quanto es danoso a esse dicho General. E siendo como han sido sobresto desenganyados por nos el conde y los otros arrendadores no creemos pueda ello ser sino a culpa y cargo de vosotros que no instays y procurays como seria razon, por ende vos encarregamos y mandamos que apartades todas passiones y complacencias y mirando solamente a nuestro servicio y al bien del General trobareys y deys forma como en todo caso los dichos arrendadores daquy adelante paguen dia a dia el precio de la arrendacion, segund son obligados y que de aquello luego en cobrando se,se faga luyciones porque se gane el interesse de las pensiones de los censales que dello se quitaran. E assi bien entendays con suma diligencia en fazer exhigir las deudas desse General porque dando en lo uno y en lo otro el recaudo y diligencia que se deve mas presto sea descargado aquel. E ahun nos parece, e assi vos lo encargamos que donde quiere que vos haveys de mudar a causa de la pestilencia, steys todos juntos en un lugar, porque meior y mas comodamento podays entender en todo lo que fuere servicio nuestro y beneficio del dicho General. Dada en Cordova a XXVI de Juny anno de Mil CCCC L XXXX.

Yo el Rey

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926

Document 76.

Córdoba, 7 de juliol de 1490

- a) **Del rei a la Diputació. Els hi fa saber que vol que sigui el diputat eclesiàstic qui esculli l'ajudant del regent dels comptes, mort per la pesta.**

13v

El Rey

Dipputados, sabido havemos que vaca de presente una de las scrivancias de la dipputacio del General desse principado por muerte de (espai en blanc) Jornet ultimo posseydor de aquella. E porque en dias passados tuvimos por bien que se dispussiese a voluntat del abat de Poblete del primer officio que vacasse en essa dipputacion y en la persona que el nombraria, por ende es nuestra voluntat y assi vos lo encargamos que por servicio nuestro proveays luego del dicho officio a la persona quel dicho abat vos nombrare, pues empero sia abil ydonea y sufficiente para regir y exercir aquell en lo qual mucho nos servireys. Dada en Cordova a VI de Julio del anyo Mil CCCC L XXXX.

*** Apareix al dietari el 4 de juny de 1490, era ajudant del offici de regent los comptes. El seu nomb Pere Benet Jornet.

Yo el Rey

Dirigitur dipputats cathalonyae

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3666.

- b) **El rei escriu a l'abat de Poblet per dir-li als seus companys que calia escollir al seu mestresala, Joan Aymeric**

14r

El Rey

Venerable abbat. Con la presente vos enviamos una letra para los dipputados desse principado para que provean a la persona que vos les nombrareys de la scrivanya que vaca de presente en essa dipputacion por muerte de (espai en blanc) Jornet ultimo posseydor de aquella, y esto porque en dias passados os lo offrecimos a suplicacion de mossen Aymerigue nuestro mastre Sala quy de vuestra parte nos suplico de ello, datles nuestra carta y nombrarles persona. Car pues sea abil y sufficiente y qual cumple nuestro servicio y al buen regimiento del dicho officio luego le proveeran. Dada en Cordova a VII de julio del anyo Mil CCCC L XXXX.

Yo el Rey

Coloma secretarius

Dirigitur abbaty populeti

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3666.

Document 77. El rei escriu als diputats demanant informació sobre els problemes que tenen els arrendadors per pagar les terces. Demanen més temps per pagar-les a causa de la pesta

Cordova, 17 d'agost de 1490

55r

El Rey

Diputados. El condestable Conde de Cardona nos ha scritto y enviado a dezir que por las grandes muertes e pestilencia que ha havido en nuestra ciudad de Barchinona, en Tarragona, y otras partes desse nuestro Principado, la negociacion esta muy perdida y las generalidades reciben gran disminucion y danyo, y por consiguiente los arrendadores grant perdua de que se sigue que no pueden pagar las tercias dia diado ni assi como fazian en tiempo no havia pestilencia. Suplicandonos fuesse de nuestra merced proveer e mandar que a los dichos arrendadores sea dado comport e tiempo para pagar las dichas tercias no dandoles vexacion sino pagan al tiempo devido, por ende nos oyda la dicha suplicacion queriendo acerca lo susodicho devidamente proveer vos rogamos e mandamos luego nos scrivades sobre ello vuestro parecer de lo que de justicia e razon se deve fazer pera que assi lo proveamos y mandemos y entretanto no executedes los dichos arrendadores sino pagaren en tiempo devido las tercias segunt son tenidos y obligados. De Cordova a XVII de agosto del anyo Mil CCCC LXXXX.

Yo el Rey

F. Clementh prothonotario

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926.

Document 78. La Diputació informa al monarca de la situació de la institució en “múltiples” temes: renovació de càrrecs, arrendaments, institucions de Boscà, salaris, advocats absents, etc.

Cervera, 24 de setembre de 1490

(imatge 388) PROBLEMES EN LA CORRELACIO DE PÀGINES

Al molt alt e molt excellent e potentissimo senyor lo S. Rey

Molt alt excellent e potentissimo Senyor.

Per vostra majestat ab letra de XX de abril nos fou scrit que ultra les quantitats ques paguaven a la vostra ciutat de Barchinona per les pensions e luycio de censals en que lo General li es obliguat. Iuxta forma de la vostra reyal sentencia en la cort donada, paguem cert salary que dita ciutat preten ha haver per alguns mynistres o si tindrem rahons per les quals pretengam dits salaris no deures pagar les alleguem devant vostra majestat, per ço senyor molt alt trametem interclus un memorial de les rahons que a nosaltres han ocorregut, ensemps ab la copia de una requesta feta a nosaltres, e de la resposta feta a aquella, vostra majestat provehira lo que plasent li sera e nosaltres, obehirem aquella. Per altra senyor apres rebuda de vostra majestat feta a XXIII de Març havem hagut la resposta de la consulta per nosaltres feta a vostra majestat en lo fet del salary dels ahun deputats, e de mossen Roig, e del defenedor dels drets del General, segons aquella senyor entenem en donar conclusio en lo fet de dits ahun deputats, lo temps de la pestilencia, e les mutacions que per ella nos ha convengut fer, nos ha tardar la expedicio, e mes la ausencia dels advocats de la casa, los quals no havem poguts haver per molt los haiam demanats, pur per nosaltres si fara lo degut. Quant en lo salary dels quatre mesos pagat a mossen Roig per integrar lo General segons lo manament de vostra excelencia, nosaltres nos havem atinat semblant quantitat de les terces del salary, a ell degut ell senyor se clame de nosaltres dihent haver lo trectat ab molt rigor per haver lo executat sens haver lo oyt en sa justicia nosaltres senyor havem myrat que los manaments de vostra excelencia fossen obeyts maiorment que venyen dressats axi

(imatge 389) 234v

a ell esser del consistory com als altres. E en part tenym marevella los advocats haien trames lo parer lur aquy abans de esser senectats los merits de la causa ab gran instancia lo dit Roig demane esser oyt, vege vostra excelencia si manera. Nosaltres oyam les rahons sues e les del General e tot lo trectam a vostra altesa per provehir lo que li sera vist. En lo fet del salary del defenedor demanant per en Luys Ros, com veu vostra majestat, fins Deu vulle siam en Barchinona no hi podem entendre, alli farem segons vostra excelencia nos scriu. En los altres capitols de les instruccions portades per Boschca, nosaltres senyor molt excellent tant com podem nos esforsam vostra majestat sia servyda, e lo be del General sie fet, ab la menys tarda se puga fer speram ab Deu donarem raho de tots tal que vostra excelencia sen tindra per servida, encara que lo temps nos sia molt contrary. Apres senyor per part del comte de Cardona nos son stades presentades .v. lletres de vostra mat. de XXVIII e XXVIII de abril en lo orde que vol vostra mat. se tingua en les demandes fetes per part del General nos por avisar. Vostra mat. es contra lo contengut en les instruccions e porie poner dan al General maiorment que compren les causes sdevenidores axi que no poriem declarar en causa alguna contra dit comte placie a vostra majestat nos man scriure lo que vol fessam, e axi se fara axi com per vostra excelencia sera manat, ara entenem en instruyr dits processos strenyent les coses mes clares per que no sien diferides per aquelles quy han mester maior examinacio. Quant en lo fet de les lanes de Arago de quens scriu vostra altesa los arrendadors esser se clamen nosaltres haver prohibit o impedit lo pas, senyor nos pot trobar nosaltres haiam feta tal prohibicio, ne impediment ans tostemps les havem leixades passar, e axi injustament los dits arrendadors se son clamats que may

(imatge 380)

tal prohibicio se es feta de lanes de Arago, e axi se pot veure en los actes. En los fraus senyor de que dits arrendadors se son clamats no y fem justicia segons vostra mat. nos scriu senyor nosaltres creem fer lo degut encara que per ventura no façam tant a pler dels arrendadors com altres acustumaven, e per ço creem dits arrendadors no estan contents de nosaltres, e menys ho seran com sebran lo que inquirim e trobam en aquesta vila de desordens fets, en los quals provehirem. E per semblant senyor creem haver fer e fet lo degut contra los qui havien sebut hagem injuriat mynistrer algu del General de que dits arrendadors se son injustament clamats e los actes fets mostren no y som en culpa alguna, e donam los officis de cullidors vaquants aquy lo dit comte nos presente segons los capitols del arrendament com se pot veure en les provisions fetes de dits officis, stam admyrats dells en fer clamors sens tenyr culpa. En fer pagar dits arrendadors e luyr e desliurar lo General senyor molt alt nos esforçam, e esforsarem com vostra excelencia nos scriu ab altre letre feta a XXVI de juny segons porem, myrant en totes coses lo servey de vostra majestat e benefici de dit General. E per attendre al be de dit General volem senyor, vostra altesa, que los inquisidors de la serenissima pravitat qui quoy son en aquest vostre Principat de Cathalunya, no volen pagar ne permeten quels sie exigit lo dret del General de cosa alguna qui servescha per ells, o per ministrer algu dells ny del que trahen, o meten en Cathalunya. Lo que molt alt senyor es expressament contra los capitols de cort, us e practicha del General, gran desservey de vostra excelencia la qual per sa benignitat ha costumtat pagar dits drets e gran dan del dit General, e molts del dit Principat ne murmuren, e sen porie pendre mal

(imatge 381)

exempli, e diuse que los arrendadors a la fi del temps ne pretendran haver esmena del dit General per la (eniccio) e mes senyor los inquisidors de Tortosa tenen pres un guarda del General per la Inquisicio, e en lo loch de aquella han volgut metre altre guarda, no permetent que per nosaltres hi sia mesa guarda, e forsen de respondre del salary a aquell qui ells volen, lo que senyor es molt prejudicial als capitols de cort, e al orde, e be del General, lo qual vostra mat. tant te a cor per cessar scandol no havem feta força en fer pagar dits drets ny en lo restant fins haverne consultat vostra mat. plasié li nos man scriure que vol sie fet per nosaltres en dit (tatxat). Com senyor molt excellent es stat dit per causa de la pestilencia nos ha convengut fer algunes mutacions de lochs, e huy som en aquesta vostra vila de Cervera, e per que nosaltres no podem star sens advocats car ab ells havem a declarar les coses que ocorren de justicia, e los capitols de cort volen, que ells sien en lo loch on se tindra la deputacio, e axins ha scrit vostra excelencia que siam tots pleguats, e pus la necessitat lo requer, ells podien, e devyen esser alli hon nosaltres erem, de que los havem scrit, e requests per moltes letres e no havem pogut obtenir, lo quens ha molt danyat, e tardar en les causes e fets que tenyem afer. Apres senyor per no star axi empatxats e per provehir en moltes coses com havem fet vista dita necessitat, e sabut per lurs letres (responsives) dits advocats no volien venir, seguyn lo orde donat per capitol de cort, qui vol en tal cas los deputats elegesquen altres advocats, e assessors e los (ordinaris?) no puguen donar substituir e lurs lochs, del qual capitol trametem copia a mossen Coloma per que vostra mat.

(imatge 382)

lo pugue veure nosaltres senyor havem elegits per advocats durant la ausencia dels ordinaris, misser Ugo de Miguylla e misser hieronym Albanell dels quals per causa de les morts haïem hagut ventura trobar los alli on heren, e encara a prechs nostres nos han seguit, e segueixen son persones notables doctors solemnes de sciencia e bona consciencia, han entes e continuament entenen en los negocis, e be del General, e certament de lurs consells, e diligencia nosaltres tenym raho star contents, axi com som expedint totes les coses provehim, e entenem en quant podem en lo be del dit General. Speram en nostre senyor Deu quant vostra majestat sebra tot lo havem fet sen tindra per servida lo que molt desijam, e ab totes nostres forces treballants. Quant senyor los advocats ordinaris seran presents [a]lla hon serem hauran lur exercici e salary segons vostre majestat nos encarregue ab letra de XVII del prop passat mes de agost pot veure vostra excelencia que encara que sie stada fet cosa, los dos advocats en un mateix temps leixar lo consistory no havem per ço volgut fer sino lo menys ques porie, qui es stat elegit ne altres, durant lur ausencia. Mes senyor en dies passats havem rebut algunes letres de vostra majestat en favor de alguns per los officis dde la deputacio vaguants, e segons volie la mat. vostra nosaltres havem admesa la resignacio per en Pere Sola qui tenye lo ofici del albaraner, e havem donat dit ofici a Miquel Salmes, barber, per sembant, a peticio e voluntat de mossen Johan Eymerich com vostra alteza volie havem provehit en Pere Sagner del ofici de pesador e cullidor en la casa de la bolla qui vague per mort den Johan Verdera, e per lo semblant havem ofert, e som prests donar lo ofici de ajudant al regent los comptes

(imatge 383)

de la casa de la Deputacio vaguant per mort den Pere Jornet notari, aquy lo rever. abbat de Poblet volia segons vostra mat. nos scriu, e no sta ne stara per nosaltres. Mes senyor havem haguda la letra de vostra excelencia de VIII de maig del present any ab vidit de vicecanciller ab la qual volie, en encarregave vostra altesa admetessem la resignacio fahedora per en Ffranci Morer del ofici de exhigidor dels deutes del General, e donassem aquell anan Guillem Ramon Soler gendre seu, apres nos informassem si dit ofici ere superflu o inutil, e dita informacio trametessem a vostra altesa, o a dit vicecanciller perque pogues vostra mat. deliberar, e scriurens si dit ofici serie abolit apres mort de dit Morer o no, narrant vostra majestat en dita letra que per alguns li ere stada feta relacio dit ofici seria superflu, e per ço manave per nosaltres fos presa la informacio devant dita, oynt lo dit Soler ab consell, e intervencio de juristes no sospitosos, e dita informacio, e lo parer nostre trematessem a vostra majestat per provehir com dalt es dit, e axi senyor vist quant vostra mat. nos encarregave de dit fet dient se tenye molt per servida del dit Soler, e de son pare, e stimant segons dita narracio vostra majestat se recordave del capitol de les instruccions portades per Boscha disponents de la abolicio de dit ofici ab consell dels advocats ara tenym quins han dit segons lo scriure de vostra mat. per dita letra, axi se havie de presumir, nosaltres apres alguns dies havem admesa dita resignacio de dit ofici, e donat aquell a dit Soler seguyn, e beynt la voluntat de vostra altesa. Apres senyor havem rebut laltre

(imatge 384)

letra de vostre excelencia feta a XVII de agost per la qual havem vist vostra majestat vol dit ofici sie abolit apres mort de dit Morer segons dites instruccions, e que ab tal clausula e condicio donassem dit ofici, a dit Soler, ab veritat senyor a nosaltres desplau no haïam rebut abans dita letra per quant, no volriem fer res qui desplagues a vostra altesa apres senyor per haver donat ja dit ofici alguns dies abans de dita letra, nons par li puguam afegir dita condicio ny cosa alguna en lo acte ja fet, nens par necessary, per quant la concessio es ab beneplacit nostre, e tostemp que lo ofici se age per abolit cessara la administracio, e salary de dit ofici, e nosaltres senyor ja per dita letra som deliberats que morynt lo dit Morer fariem sobreseure lo exercici al dit Soler si donchs per vostra alteza nons ere scrit lo contrary, pero senyor demanan de gran a vostra altesa si persevera en voler dit ofici sia abolit apres mort de dit Morer nos man scriure si dit cas venye com e per qui vol se faça la exaccio de dits deutes del General, axi dels derreratges com dels arrendadors e les execucions se han afer, e les altres coses tocants a dit ofici segons pora veure vostra mat. en

una copia de un acte fet entemps passat per les persones electes per la cort sobre semblant alteracio de dit ofici, del qual tramatem copia a mossen Coloma, ab la qual nos par vostra mat. pora esser en gran part informada si dit ofici es util, o no que altre informacio no havem volgut pendre per causa de dita ultima letra, en tot se fara lo que per vostra altesa nos sera manat. Quant senyor en lo ofici de taraçaner del qual vostra mat. primer nos havye scrit

(imatge 385)

en favor de Jacme Montfort regent la tresoreria, e hara revocant dita letra per los justs respectes en altre letra de XVII de agost (exprimits) vostra majestat nos scriu lo donem al fill de mossen Boscha, quondam, sino ere dit ofici superflu havisam aquella lo dit ofici sta en aço que are te axercici en guardar la casa de dita taraçana no vingus e que si faça obra quant es master, per que tal edifici e tant noble e quy tant ha costat e quy tant enbelleix la vostra ciutat de Barchinona se conserve, e quant si fa armada maritima te molt exercici, e es molt necessary, vege vostra magestat que mane se faça per nosaltres en dit ofici. Per lofici de porter vaquant per mort den Anthony Ferrer nos es stada donada una letra de vostra mat. de XVI de agost ab la qual vostra mat. nos encarregue e mane provehiam, e ab aquell done, e confereix a nostre Jacme Oller lo ofici de veguer de la Deputacio, vaguant per mort del novament mort, e per mossen Johan Eymerich nos es stada presentada un altre letre de XX de juliol ab la qual vostra mat. nos encarregue, e mane provehiam en Jacme Poble del ofici de porter vaguant per mort de dit Anthony Ferrer, quascu dels demunt dits Poble e Oller nos ha instats lo provehissem de dit ofici. Nosaltres havem deliberat consultar ne vostra majestat a qual se pertany determenar dita alteracio e haguda per nosaltres resposta e la voluntat certa de vostra excelencia farem segons aquella manara. Ab altra letra de XVIII de agost vostra mat. nos encarregava provehiam en Berthomeu Ferrer, scriva de manament de vostra mat., del ofici vaquant

(imatge 386)

per mort den March Busquests, e certament senyor segons la informacio tenym dell, a tots par dit Berthomeu Ferrer abte per dit ofici, empero senyor per lo capitol .xxxviii. de les instruccions portades del bon orde de la casa de la Deputacio, no vol algu servescha per substituyr havem dubtat donar dit ofici al dit Ferrer, per esser absent del Principat, e no servynt personalment dit ofici, de tot consultam vostra excelencia e farem segons aquella manara, la qual nostre senyor deu mantingue, e prospere longament ab felicitat e victoria. Scrit en la vila de Cervera, on per les mortalitats que son en Barchinona fem residencia a XXIII de setembre del any Mil CCCC LXXX.

D.V. Sma. Excia.

Humils vassalls...

Anthony Lombard

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926.

Document 79. La Diputació fa saber al rei que manté el seu plet amb el comte de Cardona pel desfase existent de les comptes del temps del seu pare: Joan Ramon Folc III.

Cervera, 9 d'octubre de 1490

232v (imatge 377)

Al molt alt excellent e potentissimo Senyor lo S. Rey

Molt alt excellent e potentissimo Senyor:

No ha molt havem larch scrit ab home propi a vostre mat. que desijam la resposta per fer segons ab aquella nos sera manat . Are senyor nos par havisar vostra mat. que nosaltres entenem en prosseguir la causa de les demandes fetes al egregi compte de Cardona, es ver que entre aquelles ny ha dues les quals par son mes clares es poden pus prest expedir de les altres quy han mester maior examynacio e son del salari mes rebut per dit comte del temps ere deputat e de les .dccc. xxxiiii. lliures e sous retengudes per lo egregi, quondam, son pare del preu del arrendament del General del trienny de Mil CCCC LXXXII per causa de la pretesa enuccio per los drets de Pallars, Vall d'Aran, e altres terres per las quals los deputats quy lavors heren han feta smena, comptant a .ccc. lliures per any dita quantitat de .dccc xxxiiii lliures e sous, e nosaltres senyor, e nostres advocats par la justicia del General molt clarament e no deures diferir per les altres demandes quy son de coses molt sperades e quy no han participi ny (comunicacio?) ab aquestes, e pus en los libres del General se mostre dit Egre comte ha rebut entegrament tot lo salary del trienni que fou deputat, e per dits libres se mostre fou absent del loch hont ere lo consistory per tants dies que prenent li en compte e deduynt lo los dos mesos los quals quasqu any lo deputats han de ausencia per dits dies restants se mostra tornador .cxiii. lliures, iii sous, .vi. e axi se porie declarar, e per semblant nos par que per lo capitol de la eniccio promesa per les terres de Pallars e altres, lo General fos tengut fer voler los drets de dites terres ccc lliures per any sino solament que fent hi los arrendadors deguda diligencia se pogues cullir lo dret en

233r

dites terres lo qual encare no sie cullie be, e aço par dit lo capitol, e axi ho mostren moltes paraules de aquel, e axi es de la natura, e calitat de semblants contractes e versemblant, car lo guany o la perduda e lo mes o menys deu esser a risch utilitat o, dan del arrendador, e no fora raho fos dells la mes volria siny hagues e la menys valria fos a dan del General que mes valguera axi no fossen compreses dues terres en lo arrendament e pus se mostre per lur confessio, lo dit dret ses cullit en dit temps e dues teres sens empatx de algu, lo General no ere ny es en res tengut, e axi la smena, o retencio feta de dites .dccc xxxiiii lliures per dita raho sens intervencio dels advocats de la casa no par justa ans par dita quantitat se deu restituyr a dit General, e maiorment senyor que ab alguns libres de cullidors de alguns dels dits lochs los quals apres venguts en nostres mans se mostra que sa exhibit de aquells lochs

en dits temps dret molt maior del ques donave en compte quy pren suma de mes de .cccc. lliures e encare manquen alguns libres dels cullidors dels altres lochs los quals se han a veure e examynar e nons par senyor raho que sens esser tot examynat e vist e que ere tengut lo General per dita (enneccio) pretesa, e sens veure sies ere feta la diligencia necessaria segons lo mateix capitol e trobant se lo compte de les rebudes maior encara que lo General fos per la eneccio obligat en fer valer dites .ccc. lliures lo que nos creu degues esser detenguda la dita quantitat ans nos par dit General deurie esser reintegrat en aquella, e apres examynar se, e fer lo que fos just, e aço senyor com dit es nons par se degues diferir en declarar per esser clar, e per que per la

233v (imatge 379)

examynacio de les altres coses quy ha esser mes larga, e ab maior dilacions no stiga lo General tant prejudicant e ab lo cap trencat e lo liquit no sie impedit per lo (illigit?) , e axi senyor fora stat declarat per nosaltres sino per que vostra majestat, ab una letra feta a XXVIII de abril prop passat nos ha manat no prohibissem, a alguna declaracio sino quen sruvissem a vostra excellencia, e axi no ha stat ne sta per nosaltres vostra majestat vullens manar scriure lo que li plaura se fassa en dit fet, e per nosaltres sera fet com la desijam en totes coses obeyt, e mantingue nostre senyor deu vostra gran e excellent senyoria longuament ab felicitat e victoria segons desige. Scrit en la vila de Cervera per les mortalitats, que son en Barchinona fem residencia, a VIII de octubre del any Mil CCCC LXXXX.

D. V. S. E.

Devotissimos e afectadissimos...

Anthony Lombard

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926

Document 80. El rei respon a les últimes cartes de la Diputació on aquest el posava al corrent de la seva situació.

Guevara, 20 de novembre de 1490

32r

El Rey

Diputados. Vimos dos cartas vuestras, una extensa de XXIII de septiembre, e otra que despues havemos recebido de VIII de octubre, respondiendoy a lo necessario de las quales, quanto al salario que la ciudad de Barchinona pretende deve haver desse General por algunos mynystros havemos visto el memorial de las razones que vosotros fazeys en contrario, mas nos las que faze la dicha ciudad por su parte, pero pues vosotros soys juezes desta question, vos dezimos e mandamos que oyais la dicha ciudad e oyda aquella a conseio de los advogados desse General dempto micer Torrent por ser advogado de la ciudad en lugar del qual porveys otro fagays e minystreys justicia en el dicho negocio.

De la dilacion que se ha dado en el fecho del salario de los ahun diputados que stuvyeron en la diputacion quatro meses mas del triennio, bien creemos ha sido causa el tiempo de la pestilencia que no vos la dexada reposar en un lugar, pero pues ya sois vueltos a Barchinona segund nos haveys scrito vos encargamos e mandamos que luego entendays con diligencia en dar cumplimiento a la execucion de la consulta y respuesta a aquella por nos sobrello fecha con vedrenya. Certificando vos qualquiere dilacion que en ello se diesse nos seria molesta.

Lo que haveys fecho por integrar al General del salario de los quatro meses pagado a mossen Roig nos ha parecido bien. E porque no tenga razon de se quexar oyreis las razones que por su parte allega, e las que se dan por parte del General e aquellas con el parecer vuestro nos embiareys porque todo visto mandemos proveher sobre ello, lo que de justicia fuere, pero esto fagase sin dilacion alguna.

En la causa de las demandas fechas por parte desse General al conde de Cardona dezys haveys sobreseydo a causa de ciertas cartas nuestras que sobre ello vos havemos fecho, si bien myrays las dichas cartas, fallareys que no havemos proveydo sobre seymyento en los negocios del dicho conde, salvo que aquel se oydo y despues de ser acabado su processo en qualquiere caso que nos seamos consultado, porque nuestra deliberacion es havyda sobre ello vuestra consulta proveer lo que de justicia fuere y en esta manera queremos sean entendidas nuestras cartas. Encargamos vos por ende que en los dichos negocios procedays con toda diligencia y consulteys con nos ensemble com los processos como dicho es.

Plazenos que no hayais vedado a los arrendadores el passo por esse Principado de las lanas de Aragon, y todavya lo deveys assi fazer si de justicia fuere y myrar en tratarlos bien por manera que no hayan iusta causa de se queixar pues sia sin lesion de los actos de corte desse Principado los quales queremos siempre sean servados.

Comendamos lo que dezis, fazeys en lo que toca a los dichos arrendadores inquiriendo dellos por haver noticia de lo que fazen y nuestra voluntad es que lo continueys y que no useys de complacencia alguna con ellos que assi pertenece fazer a buenos oficiales.

Sobre fazer pagar los arrendadores y el luyr de los censales que estan sobre esse General por otra carta nuestra de la fecha de la presente que sera con ella vereys nuestra voluntad, aquella executareys sin comorte de nadie e sin dilacion alguna.

32v

De los desordenes que dezis cometen los inquisidores de la heretica pravedat e otros mynistros de aquest oficio en no querer pagar los derechos del General y en haver puesto la guarda que pusieron lo de Tortosa e no haver consentido que por vosotros fuesse puesta tenemos admyracion. Ca pues nos pagamos los derechos no sabemos que razon haya para que ellos no los devan pagar, y lo

de la guarda ha sido cosa mal mirada por ellos. Nuestra voluntad es que d'aquy adelante fagays pagar a los dichos inquisidores e ministros todos los derechos que de razon pagar devan e que luego en recibiendo esta quiteis la susodicha guarda puesta por los inquisidores de Tortosa, e no le pagueys salario de aquy adelante, e vosotros pongays otra la que vos pareciere mas satisfazer para aquel cargo. Ca no queremos sea perjudicado en lo uno ny en lo otro a los capitulos de corte ny a la orden e beneficio del General. Sobrello fazemos dos cartas, una a los inquisidores de Barchinona, e otra a los de Tortosa que seran con la presente, fazed geles dar que vistas aquellas no creemos vos pongan impedimento en cosa alguna de lo susodicho.

Quanto a la eleccion que fezistes de mycer Ugo de Mijavyla e mycer Geronymo Albanell stando los advocados absentes para que durante su ausencia scriviessen los dichos officios pagando les el salario que havian de haver los dichos advocados por el tiempo que sirvyeron, havemos visto el capitulo de corte por el qual pretendeys haver lo podido justamente fazer, pero porque los dichos advocados pretenden lo contrario y dizen que de justicia les deve ser pagado el salario de la dicha su ausencia, vos encargamos e mandamos que oyais a los unos y a los otros e oydos aquellos a consejo de otros letrados no sospechosos que para esto tomareys fagays e minystreys cerca lo susodicho lo que de justicia fuere.

Quanto al officio que tenia Morer del qual proveystes a su yerno Soler havemos visto el acta de cort que embiastes fecho sobre semejante alteracion del dicho officio por el qual dezis ser aquel necessario y puede ser que en aquel tiempo fuesse necesario y agora no. E porque esto ignoramos es nuestra voluntad, e vos mandamos que luego recibays informacion si el dicho officio es para agora necesario o no e aquella juntamente con el dicho capitulo de cort, e con vuestro parecer nos embieys porque visto todo por nos vos scrivamos determinadamente lo que cerca de ello deureys fazer.

El officio de tاراçanero pues dezis es necesario para la conservacion de tal casa y edificio como es la tاراçana e para en tiempo de armada, como quer que postreramente vos hovimos scritto se diesse al fijo de mossen Juan Bosca, quondam, pero por justos respectos havemos despues acordado que sea proveydo del, Jayme Monforte, de nuestra thesoreria en favor del qual como sabeis primero vos screvimos. Encargamos e mandamos vos por ende que sin mas consultar com nos luego proveays del dicho officio de tاراçanero al dicho Monforte non embargante qualquier cosa que en contrario vos hayamos scritto. Ca en lugar deste officio havemos fecho gracia al fijo del dicho mossen Bosca, quondam, del

33r

officio de conservador de las marcas que tenya el dicho su padre, del qual le havemos mandando despachar el privilegio necesario.

Del officio de portero vacante por muerte de Anthony Ferrer nuestra voluntad es por justos respectos nuestro anymo movyentes que sea proveydo Jayme Pobra, e assi vos lo mandamos non embargante lo que en favor de Jayme Oller vos havemos scritto por el dicho officio pero a nos plaze que el primer officio semejante que vacare se de al dicho Oller por la buena relacion que del tenemos e assi lo fareys.

Quanto a la duda que haveys puesto en dar a Berthomeu Ferrer nuestro scrivano por ser absente el officio que vaca por muerte de March Busquests diziendo que el XXXXVIII capitulo de nuestras instrucciones que levo Bosca dispone que los officios sean regidos personalmente. Segund la informacion que tenemos vosotros no guardays esse capitulo sino en los que quereys. Ca dize se que no se serva sino en Barchinona, y alli no por todos de lo qual si assi es tenemos admiracion porque en cosa por nos tambien proveyda y tan necesaria no se deve usar de complacencias mayormente que no puede ser sino en danyo del General, nuestra voluntad es y assi vos lo mandamos que observeys y fagays observar inviolablemente el dicho capitulo, pere parece nos que deve haver alguna excepcion en los que de fecho y continuamente residen en nuestro servicio como es el dicho Bartholomeu Ferrer. (Reg. N-926: Ca si en o nos por otras causas no sera servao dicho capitualo, no es menor causa la residencia en nostro servicio que de tales officios son proveydos pues que no sea tan general ni se faga dello tanto abuso que fuesse aterar en todo dicho capitulo, provque vos encargamos y mandamos que por esta vez en respecto al dicho Bartholome Ferrer) el qual como dicho es continuamente nos sigue y sirve se dispense com el y no le comprehenda la observacion del susodicho capitulo tanto quanto residiere en nuestro servicio ponyendo en el su lugar persona ydonea y sufficiente quy supla sus vezes y en esto no se faga difficultad alguna porque assi procede de razon conforme con nuestra voluntad. Dada en hievar a XX de noviembre anyo de Mil CCCCLXXXX.

Yo el Rey
Coloma secretarius

Dirigitur diputatis cathaloniae

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3666

Document 81. Carta de Ferran on mostra el seu descontent amb la gestió de diputats i oïdors demostrant-los que està al corrent de totes les seves actuacions. També els hi demana que aprofitin el temps i tot allò que deixin de cobrar se'ls hi demanarà.

Guevara, 20 de novembre de 1490

33r

El Rey

Diputados, como quiere que por otra carta nuestra de la fecha de la presente havamos respondido particularmente y extensamente a las dos vuestras de XXIII de setiembre y VIII de octubre que ultimamente nos fezistes, pero porque a mas de lo contenido en la dicha nuestra respuesta havemos sabido las negligencias y complacencias de que se ha usado en la exequcion de lo contenido en nuestras instrucciones que levo el racional Bosca queremos fazeros en esta particular mencion de aquellas. Bien sabeys quanto vos hoymos encargado la execucion de las deudas devidas a esse General porque con ellas se ayudase al quitamiento de aquel y vista la

grande importancia deste articulo fuera razon que assi lo fizierades specialmente en las que stan lyquidas y los deudores o fianças tienen assaz facultades de que pagar. Sabemos que no lo haveys fecho porque Johan Lorenç sobreculidor deve trezientas lliuras, Andreu Bosca sobreculidor, deve doscientas del General y cerca de CCCC de los fogatjes. En Granada, receptor, quondam, deve de liquydo passadas Mil D lliures y hay bienes suyos y buenos fiadores que tienen censales sobre esse General. En Raffart tambien deve, en Folgues y en Mas, culidores de la taula de Barchinona deven mas de CC lliuras. En Lobet deve de resta Mil lliuras, y otros contenidos en hun memoryal que levo Bosca deven mas quantidades. Assi mismo sabemos que las fianças no son meioradas ny reconocidas segund por el XXVII capitulo de nuestras instrucciones vos lo havymos mandado. De los abusos que se fazen de entrar en esse Principado cosas prohibidas sin pagar lo que sta ordenado por capitulo de cort como son (cueros cadines) de Perpinya, safran, ferremyenta y otras cosas prohibidas de las quales se sigue mucho danno a la cosa publica, diz que todos los menestrales son por esto muy danyados. E como sabeys

33v

a causa desto por saber quien eran los que fazian los dichos abusos hovymos proveydo por el quinto capitulo de las dichas nuestras instrucciones que se fiziessse inquisicion por todas las taulas desse Principado si los officiales de los arrendadores exigen los derechos segund son tenidos y sabemos que ny en los uno ny en lo otro haveys fecho provision alguna. E porque es razon por la conservacion de la cosa publica del dicho Principado que no se se consentan los dichos abusos es nuestra voluntad y vos mandamos que cerca la exaccion del drecho de las dichas cosas prohibidas observeys y fagays observar inviolablemente el susodicho capitulo de Cort assi a los dichos arrendadores y sus officiales como a otros qualesquiera no dando lugar a lo contrario, y assi mismo fagays la susodicha inquisicion iuxta la forma ordenada por el dicho quinto capitulo de nuestras instrucciones. Otro si por dos cartas nuestras de XX de diciembre del LXXXVIII y V de enero de LXXXVIII y por el tercer capitulo de las dichas nuestras instrucciones vos hovymos mandado compellisedes los arrendadores e dar los libros al racional y ayudante de aquel como se acostumbra en los otros tryennys y no lo haveys fecho. Mandamos vos por ende que luego lo fagays, servado sobre el fazer restituyr los dichos libros lo contenido en el dicho tercero capitulo, quanto empero al salario pagador al Racional vos mandamos que veays si se le deve pagar el dicho salario o no, y en caso que de justicia se le deva pagar, veys porque se deve pagar, si por los arrendadores o por el General, porque en caso que no se le deva pagar, no es nuestra intencion dar graveza al General ny a los arrendadores de salarios indevydos, y en caso que se le deva pagar queremos que se le pague por quien de justicia pagar se le deva. Por letra de V de enero vos havymos mandado que los officios superfluos fuessen removidos los salarios demasado limytados y (3566: que inquiriessedes contra los officiales dessa casa que tienen y han tenido parte en el arrendamiento y) esto de los officiales y lo de los officios superfluos tambien fue proveydo por los VIXXXIII y LIIII capitulos de las dichas instrucciones en lo qual nenguna cosa haveys fecho por el IIII capitulo de las dichas instrucciones proveymos que fuesse executado el obispo de Urgel y los otros que tomaron mas dietas de las que sirvieron en su triennio, y como quiera que en esto haveys fecho algo, pero lo mas sta por fazer. En lo de las respniones que fazen de sus salarios los mynistros del General que vos fue mandado por el VII capitulo de las dichas instrucciones no curays de proveer, ny menos haveys exequutado lo que por el XII capitulo de las dichas instrucciones sobre la deuda de don Matheo de Montcada vos hovymos mandado. No haveys tampoco exigido de micer Rosell toda la cantidad en que ha sido condenado por el salario de hun año que recibio micer Guardiola como abogado en lugar suyo, ny menos del dicho micer Guardiola el salario de dos meses que recibio syendo abogado por ausencia de micer Torrent segund fue provehydo por el XIII capitulo. Sobre lo contenido en el XV capitulo nenguna cosa habeys fecho. En lo que proveymos por el XVI capitulo sobre las luyciones fechas de los censales comprados y vendidos a menos precio por el obispo de Urgel y otros han se comenzado los procesos y no haveys curado de passar adelante. De lo contenido en los XVIII y XVIII. XX. XXII. XXIII. XXX. XXXVIII capitulos nenguna cosa haveys fecho. Lo que proveymos por el XXI capitulo sobre las pensiones pagadas dos vezes, las quales somos informados montan por cada una vez mas de III mil CCCC XXXX lliuras, vemos que no lo haveys executado, y tenemos de ello no poca admiracion, ca articulo tan poderoso como es este no se devia tratar tan remissamente ny con tanta negligencia. Por ende vos mandamos que sin poner en ello mas dilacion ny scusaros unos con otros luego cumplays y exequiteys lo contenido en el dicho capitulo, embiando nos los votos de los letrados con el parecer de vosotros y el memorial a quien fueron pagadas las dichas pensiones iuxta forma del dicho capitulo, porque todo visto vos mandemos lo que cerca ello fazer se deviere. De fazer pagar el precio del arrendamiento dia a diado segund vos fue mandado por el XXXII capitulo diz que vos scusays diziendo que por una carta nuestra la qual vos fezimos a suplicacion de los arrendadores

34r

vos ha sido empachado, por ende offrecereys a los dichos arrendadores que de todo lo que contara legitimamente y con justicia ante vosotros que de nuestro haver, o ser les fecha enmyenda por las causas que allegan, que vosotros les fareys complimiento de justicia, pero proveereys que paguen en toda caso por sus tercios y dia diado como son tenidos el precio de la arrendacion. Ca si otro se fazia attendido que los dichos arrendadores no han fecho diligencia alguna, discorreria el tiempo y las pensiones del General y otros cargos serian malpagados. Lo que no se deve comportar, mayormente que segund el contracto de la arrendacion somos informados que han de pagar una vez sin excepcion alguna, y no vos maravilleys si por la dicha nuestra carta vos scrivimos que fuessen oydos y que entretanto no fuesse executados por que reputariamos que si justicia tenían en lo que pedian que la mostrarian promptamente y sin dilacion alguna y viendo que no lo han fecho sin la dicha prevision no faziamos seria mucho prejuicio a esse General y en fazer la no se faze a los dichos arrendadores sin justicia ny se deroga a la dicha nostra letra pues ellos no han fecho la diligencia que devian. En lo del XXXIII capitulo de las despensas fechas para visitar las islas y en lo del XXXIII de la enmyenda fecha al vizconde Dilla, fizieron se luego las demandas y nunca despues se ha hablado en ello. Ved como corresponde esto a lo que haveys jurado y soys obligados y a lo que todos concordes deliberastes quando la primera vez vistes las instrucciones levadas por Bosca. Sobre lo contenido en el XXXV capitulo de la embiada de mossen Durall en Napoles porque nos ha sido suplicado que fuessen oydos sus herederos, es nuestra voluntad y vos mandamos que los oyays y con toda brevedat fagays justicia en el dicho negocio a conseio de los advogados, mirada solamente la verdad y la rectitud de la justicia. De las luyciones que fabla el XXXVIII capitulo pudierades haver fecho muchas mas de las que se han fecho, pero dizese que por no pagar los arrendadores dia adiado como son obligados se ha dexado de fazer y pues cessara este inconveniente si vosotros lo essecutays como desuso vos lo havemos mandado, deveys con otra diligencia que fastaquy dar forma con effecto que se faga las mas luyciones que sea possible. En las luyciones fazederas aprovechcho del General segund se preveyo por el XXXX capitulo no haveys fecho en todas lo que se devyera. Lo del XXXXIII capitulo de tener las cosas secretas sabemos que no se ha guardado. Las penas y confiscaciones de los fraus no las haveys executado como se os mando por el XXXXVIII capitulo, antes haveys absolvydo a muchos que havian incorrido en ellas. En lo del officio del sindico que tiene Benaula no ignorays lo que dispusimo por el (3666: .LIIII. capitulo pero bien parece que poco habeys fablao en ello ni tampoco en lo que se dispone por el) LVcapitulo de tomar censales de los que deven al General ny haveys mirado de fazer venyr al archiu los processos y actos de corte ny de la adjuncion de Fuster que vos fue mandado por los .LVI. y LVIII. capitulos. De todo lo qual sobredicho pensar podeys si tenemos razon de star malcontento de vosotros. Ca haviendo vos

elegido para esos officios entre todos los de esse Principado como apersonas de mucha confianza y que creyamos cuirariades y trabajariades mas que otros en lo que fuesse nuestro servicio y bien desse General no devyades dar tantas dilaciones en la essecucion de las cosas susodichas, mayormente que quando Bosca os levo las dichas nuestras instrucciones proveystes como dicho es aquellas deverse essecutar y no haverlo fecho ya vedes quanto es maior el cargo y culpa que dello teneys. Por ende vos mandamos que en este tiempo que os queda de vuestro trienno antes de sallir de los officios pongays muy grande diligencia en fazer complida essecucion assi de las cosas susodichas como de todos los otros cabos que por las dichas nuestras instrucciones que levo Bosca vos fue mandado, siquyera porque

34v

perdamos el recuerdo de las negligencias que cerca lo sobre dicho sobre el tiempo passado se han cometido. Ca assi como en fazer lo nos servireys mucho, assi lo contrario nos seria mas molesto de lo que pensar podryades. Certificando vos que quanto toca a la exaccion de las deudas devydas a esse General todo lo que no sera cobrado de aquellas, pues haya buenos pagadores o fermanças lo demandaremos a vosotros, pues no se puede atribuyr sino a negligencia vuestra, o a querer fazer complacencias, y assi mismo en su caso se repetira de vosotros el dannio e interes que el General haura recebido por no haver fecho luyr lo que se podia del arrendamiento y de la dicha exaccion de las deudas. Dada en Huevara a XX de Novembre anno de Mil CCCC LXXXX.

Yo el Rey
Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3666

Document 82. Carta del rei on li diu a Jaume Destorrent que sap com hi ha diputatas i oficials de la Cassa que cobren suborns. Ferran li demana que el mantingui al corrent.

Sevilla, 26 de gener de 1491

18v

El Rey

Micer Torrent. Sabido havemos que uno de los dipputados del General desse Principado e otros officiales de la Dipputacion entienden mas en tomar subornaciones que en bien regir sus officios y lo que peor es, los otros dipputados que lo deverian reprehender y proveher en castigarlo, diz que se lo callan y consienten y se dize que nos no podemos poner la mano en castigarlo, obstantes las ordinaciones de la casa de la Dipputacion. E porque es cosa que no la consentiramos ny deve passar impunyda y queremos saber la forma que se deve tener para que sin impedimento alguno los susodichos puedan ser castigados devydamente, vos encargamos y mandamos que por servicio nuestro lo veays y penseys bien en ello, retenyendolo secreto con el primero que aqui venga que sea persona fiada nos scrivays particularmente vuestro parecer sobre ello, porque aquel visto lo podamos mandar proveher como mas cumpliere a nuestro servicio. Dada en Sevilla a XXVI de Enero del anyo M CCCC LXXXXI.

Yo el Rey
Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3569

Document 83. Els diputats escriuen al rei per dir-li que davant l'actitud dels arrendadors han fet aprensió de les taules degut als problemes de la última terça de l'any anterior. Es comprometen a mantenir-lo informat.

Barcelona, 1 de febrer de 1491

240r (imatge 392)

Al molt alt excellent e potentissimo Senyor lo Senyor Rey

Molt alt excellent e potentissimo senyor

Nosaltres veems que ab prechs, disimulacions, comynacions de execucions no havem pogut acabar ab los arrendadors dels drets del General que seguint los manaments de vostra majestat nos servassen lo contracte del arrendament jurat, e de penes rovocats, e quens paguassen quascuna terça com vol lo dit arrendament ans tostemps som entrats dins sumaterça abans quens haien acabat de pagar la preçadent y attenents aquest dilatar del pagar de lo dia diat repugna als manaments e vostra majestat conformes al que per no pagar ells se desija la luicio y quitament que deven fer dels censals que lo General fa en los quals concerneix lo maior be e utilitat y augmentacio del credit de aquest vostre General, e a gran gloria de vostra altesa usants de les forces del contracte molt madurament a consell dels nostres advocats havem procehit a aprensió de les taules dels drets a ells arrendats los quals huy senyor se cullen per nosaltres, e ultre axo los strenyem en fer pagar lo degut de la terça quy finy lo derrer de deembre prop passat y encara ceria esta e la anticipada e tot aço va a carrech de ells per que si dan hi haura lo General sera reintegrat de lurs bens segons forma del capitol de arrendament copia del qual trametem a vostra altesa. E axi mateix senyor molt alt seguint los manaments de vostra majestat conformes a justícia e al que ses pratiguat los dos pus prop passats trienys havem compellit dits arrendadors en dar los llibres de les

collectes de dits drets dels quals fin aci nos havyen tenguts (anoves o anones?), e axi havem procehit apendre part dels que aci havem trobats, e scrit al egregi comte de Cardona arrendador nos

240v

ha trameia los altres quey manquen que sen ha fet portar a Arbecha creem los nos trametra com altrament sera forçat per descarrech de nostres oficis provehir hi per justícia e havents dits libres. Speram de molts fraus e altres coses haver noticia tal quen sert servey a vostra majestat y be de aquest vostre general de tot aço senyor nos ha paregut per ara dar avys a vostra excelencia la qual dins breus dies sera avisada de totes les altres coses que ha manades les quals speram hauran conclusio ensemps ab una luycio que stam per a fer de XII o XIII mil lliures. E mantingue nostre senyor den vostra gran e excellent senyoria longuament ab felicitat exaltacio de vostra reyal corona e victoria com desige. Manant sempre a nosaltres lo que plasant li sie, scrit en Barchinona lo primer die de febrer del any Mil CCCC LXXXXI.

D.V.Sma. Excia.

Devotissimos...

Anthony Lombard

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926.

Document 84. Ferran escriu als diputats en relació al plet amb els arrendadors. Els hi demana que tinguin en comte les seves demandes.

Sevilla, 18 de febrer de 1491

21v

Lo Rey

Diputats, per part dels arrendadors de aqueix General no es stada feta gran querela, dient que vosaltres sou stats executats per la terça deguda de la arrendacio del dit General de continent que fonch cayguda, dien que no devia ser executada axi promptament atesa la costum de aqueixa casa que en les execucions que se han a fer axi del preu de les arrendacions com de altres deutes se ha portat e porta tostemps ab grans comports, e no axi regorosament, dient encara que per causa de la pestilencia que es stada en aqueixa ciutat de Barchinona y en altres parts del Principat era causa molt justa e necessaria per la qual aquells devyan ser sperats e ab dilacion rahonable comportats en la paga de la dita terça. E que sobre aço no son stats oyts, e que ans sens esser oyts son stats executats molt acceleradament, maiorment que es diu per part dels dits arrendadors que de luyt jorns apes de esser cayguda la dita terça vos foren lyurades tres mylia e cinch centes lliures, e que per Jacobo Vernega en son nom propi, e per tots los dits arrendadors vos fonch ofert que en lo primer dia de taula per que lavors eren festes vos girarian la resta a compliment de tota la dita terça, lo que si axi es no devyen passar

22r

a execucio de la dita terça, com se diu haveu fet. Suplicant nos sobre aço degudament lis fessem proveyr. E nos recordant nos del que ultimadament ab una nostra extensa vos haguem scrit sobre lo dit article efectualment fonch nostra intencio que ans de esser executats fossen oyts. E reputant que havyam stat oyts vos diguem quels executasseu puix no havyen demostrat causes per les quals no devyen esser executades. Ara veent que ells dien que no son stats oyts e que tenen causes per les quals deven esser sperats e no executats dia a diat per la dita terça, vos encarregam e manam que sobre la paga de la dita terça oyau los dits arrendadors, e sius mostraran que segons us e costum de la dita causa deuen esser sperats en la paga de la dita terça, quels spereu, tant quant per practica e us de aqueixa casa trobareu deuen esser sperats. E si per ventura sobre les dites rahons que per part dels dits arrendadors se deduyran no havent us ni practica sobre la dita paga seran tals per les quals la dita execucio deu ser dilatada, axi mateix sobreseureu en aquella per aquell temps que rehonablement vos sera vist. E si per aventura sobre les coses que per part dels arrendadors se allegaran no sereu certs per a fer la dita previsio, en tal cas ab les dites allegacions e haguda sobre aquelles deguda informacio y parer dels advocats de la casa consultareu ab nos per que vista vostra consulta vos scrigam ço que fer deureu sobre la dita execucio en la qual sobreseureu entretant, e restituyreu libres, e altres coses per vosaltres fetes e ocupades per causa de la dita execucio al primer stat. Axi mateix sobre la restitucio dels libres dels dits arrendadors que aquells diuen haveu presos de casa de Benaula per a metre'ls en poder del racional de aqueixa casa penjant plet sobre lo dit article per que los dits arrendadors pretenen ser molt prejudicats sobreseureu e restituyreu los dits libres alla hon los trobas ab inventari, e ab securitat que farau dells lo que per justicia sera determinat, e havent oyt les parts e havent haguda plena informacio sobre lo dit article axi en fet com en dret ab lo parer dels dits advocats nos consultareu y sperareu nostra resposta per que haguda aquella puixau myllor provehir lo que de raho e justicia proveyr deureu. Dada en Sevilla a XVIII de febrer any Mil CCCC LXXXXI.

Yo el Rey

Coloma secretarius

Dirigitur deputatis generalis cathalonie

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti Reg. 3569.

Document 85. Els diputats mostren el seu malestar per les últimes instruccions rebudes, especialment pel plet dels arrendaments.

Barcelona, 4 de març de 1491

242 r (imatge 396)

Al molt alt excellent e potentissimo Senyor lo S. Rey

Molt alt excellent e potentissimo Senyor

De vostra altesa havem rebut hunna letra feta en Sivilla a XVIII del prop passat mes de febrer. E per aquella havem vist com per part dels arrendadors de aquest General es stada feta gran querella dien esser stats per nosaltres executats per la terça per ells derrerament deguda de continent que fonsh ha terme la paga de aquella contra la costum de aquesta casa de la Deputacio que segons dien es dar comport en la exaccio dels preus dels arrendaments, e de altres deures e no fer per aquella rigoroses execucions maiorment que per causa de la pestilencia quy es stada en aquesta ciutat e principat era causa iusta fossen sperats en la paga de la dita terça e que sobre aço sens esser oyts son stats executats molt aceleradament maiorment que luyts jorns apres del terme de aquells foren pagades per ells III mil D lliures, e per Jacobo Vernigal feta oferta que lo primer dia ques tingues taula pagaria lo compliment de la dita terça recordant nos que jat sie ab altre de vostra majestat hagues scrit sobre lo dit article la intencio de aquella era que ans de esser executats dits arrendadors fossen oyts, e creent que fossen oyts manaria vostra altesa fossen executats, pus en contrary no havien mostrat causes iustes ny rahanables. E per ço mana la altesa vostra sobre la pagua de la dita terça haïam aquells, e si mostraran causes iustes que sien sperats tant quant per praticia e us de la casa se deu fe, e si tal practicha no sera empero las rahons que allegaran seran tals ques

(imatge 397)

deguen sperar vol vostra majestat que per algun temps rahanable se speren. E si per ventura en les dites coses son dubiases en tal cas ab les allegacions e informacio deguda, e parer dels advocats consultem de tot la excelencia vostra, e emetant sobre sigam en la execucio e refirieschan los libres e altres coses fetes e ocupades per causa de la dita execucio al primer stament. E per semblant per quant es stat allegat que daquelles son stats presos de la casa de Benaula penjant plet, e portats al racional mana vostra altesa esser hi sobre segut e los libres restituits alla on los trobam ab inventari e seguretat que faran lo que per justicia sera determenat, e havent oyt les parts ab plena informacio, e ab lo parer dels advocats consultem vostra altesa e esperem resposta de aquella per que vostra excelencia hi puga degudament provehir, de la qual letra senyor molt excellent som stats molt meravellats, o de les coses ve e justament fetes, e per tantes letres e manaments per vostra majestat a nosaltres fetes e scrites haïam haver reprensio maiorment ab informacions contra tota veritat a vostra altesa fetes. Car tenym recort que per moltes letres ans de la tramesa de Bertran Boscha racional del General, vostre majestat diverses voltes ha scrit e manat fessem pagar los arrendadors dia diat. E apres ab les instruccions trames per dit Boscha en lo XXXII capitol de aquelles las quals consultam y ab gran e (manua) deliberacio de vostra altesa e de vostre sacre consell fets myrant los capitols del arrendament dia diat sien paguaes e apres lo mateix ha scrit e manat ab diverses letres, e senyaladament ab huna darrera feta en Guevara a XX de novembre pus prop en la qual

(imatge 398) 243r

reprement nos de negligencia comport e ordonat mans que aquelles fassam pagar dia diat comprant e recordant nos que de la tarditat e negligencia de la dita exaccio nos demanat compte e raho, e fara pagar de nostres bens pro pus no sols lo preu del arrendament si aquell se podra mes encara los interessos e dan que lo General havia sostengut per no haver pogut quitar e luyr los censals de los its preus e pagues en los termens connenguts e statuyts fossen stades fetes. E per ço, nosaltres desijosos obeyr los reyal manaments de aquells tan justs deguts e rahanables e conformes als capitols del dit arrendament jurats per dits arrendadors arribats en aquesta ciutat vengut lo termyny de la terça pagadora lo derrer deembre pus prop passat moltes e diverses veguades, demanan, requeryn e pregam de paraula als dits arrendadors volguessen pagar aquella e (ceria?) resta deguda de la terça pagadors en lo setembre pus prop passat anant ab aquesta intencio per servey y gloria de vostra altesa que pogueses continuar hun censal dde la ciutat de preu de onze milia lliures de les quals lo General pagava XV mil sous quascum any de interes per star a molt baix for. Empero per moltes requestes haïam fetes ja mes poguerem la conseguir que volguessen pagar complidament aquelles ans encara discorregueren molts dies que non pagaren quantitat alguna. E per ço han informada vostra altesa que nosaltres aceleradament e rigorosa fem dites execucions car nils havien exercitats, ni lo que es degut demanat sino en sontemps e loch degut e pertinent, e no es questio de les degudes en temps de la pestilencia, car aquelles ja son pagades, ny en temps

(imatge 399)

de la pestilencia han perdut pus prest guanyat, e en aquell temps per nosaltres foren tractats e comportats tant com volgueren e dir que no sien stats oyts nosaltres no acostuman de tals cosas poriar los procesalment no ferne plet ordinary mas de paraula oyr aquelles com haviem oyts huna, moltes, e diverses vegades donant nos tostemps dilacions, e paraules, en mes en aquesta terça passada que en nenguns altra car senyor nosaltres no curam quyns ne quals son stats los usos o abusos e practiques passades quy havien portat lo General a total destruccio e ruhina, mas miran per la justicia, e per la ley del contracte, quy vol que hagen a pagar dia dia diat de tres en tres mesos, e sinon fan los diputats poden pendre les generalitats cullir, o fer vendre aquelles, e aço es la veritat e no lo que es stat dit a vostra majestat car que en lo passat sie dada forma e potestat com ny en quyna manera podem o devem exhigir los preus del arrendament e altres deutes del General, e en lo passat poria esser ques fossen dats tals comports per los quals trobava lo General esser dampnificaten grandissymes summes huy totalment inexhigibles e perdudes. Empero nosaltres no havem arrendat ab tals pactes ni tals stils e practiques mas ab certs e determinats capitols los quals los arrendadors sostenguts e obliguats observar. E axi hi son obligats ab jurament e homenage e prou deven esser contents que per los dits capitols han tres mesos en que cull en tots los drets ans que paguen quantitat alguna. E per ço senyor molt alt nosaltres anant per la ley del contracte e seguint los manaments de vostra altesa veent que los dits arrendadors no volien pagar complidament

(imatge 400)

e no pagant no podiem fer lo dit quitament tant famos e tant haviat de les dites XI mil CCL lliures axi com es stat fet ab deliberacio feta en lo consistory provehint que les taules, e los drets de les generalitats segons que en aquest cas nos es permes fossem com son stades restituydes preses a mans nostres per que del que elles procehiria poguessen pagar los creditors censalistas, e aço senyor es stat lo menys y lo pus honest que havem pogut fer deixant tota altra natura de execucions que podiem fer en los bens e persones lurs per no enuñarlos e no haviam curat sino de cobrar la penyora nostra, les taultes a nosaltres e a nostres advocats los vots dels quals ab lo capitol del dit arrendament tramatem dins la present, ha pogut per justicia non som tenguts e myrant que lo derrer del present mes de març cau huna altre terça e lo derrer dia de juny primer vinent la darrera, e sentim que entre los arrendadors ha diferencies veent que tenynt les taules pus justament e segura ho podeu fer parer pagar les pensions devenedores, e fer encara quytament de huna bona suma, nos ha paratut per plaure a ells levar aquest be haura, e util del General, e la gloria a vostra excelencia, per ço havem los ofert que sins donen bona e suficient seguretat que dia diat pagarem dites terces serem contents restituhir los les taules lo que fins aci no han volgut fer anant ab fantasia que la darrera terça no la pagaran a nosaltres sino als successors nostres. E empero havem los ofert una e moltes vegades que si estes coses nos paren justes e rahonables serem prests e aparellats oyra ells, e lurs advocats en nostre consistory, e ajustar hi altres hommes

(imatge 401)

de sciencia, e star a tot lo que sera de justicia. E quant als libres los quals son molt poch que nony ha casi dos (munts?) quy son stats donats per Benaula es stada vostra alteza mal informada que pendent plet sien stats presos com stiga ab veritat que grans dies ha la dita questio fou determenada ab declaracio donada a consell de nostres advocats, e aquella es stada vista per vostra majestat en son sacre consell, e axi per les instruccions portades per Boscha es stat per vostra majestat provehit e manat fos executada axi com se es fet jat sie que lo comte quy te la resta dels dits libres de mes de dos anys fins aci nols haia liurats lo que redunda en gran dan del General per lo que moltes voltes es stat dit y scrit a vostra gran excelencia per ço nosaltres veent que les coses exposades a vostra alteza no son veras suprepticiamt dites e narrades e creent la dita letra esser exida ab importunyat, e vostra majestat no be informada recordam nos de una letra de vostra altesa data en Cordova a XVII de agost prop passat en que mana que qualsevulle letres de sa majestat que sien contra dites instruccions o altres en dan del General no sien executats ans consultem la excelencia vostra, per ço myrant dita letra esse contra dites instruccions e en grandissim e enormissim dan del General confiant de la clemencia de vostra altesa deliberat no moure les cosa alguna del que fins aci es fet sino tenyr les coses com se stan, e consultar ab la present e informar personalment la majestat vostra per que pugua deliberar lo que sie servey de Deu e seu, e be de aquest General e nosaltes executar lo que manara e ordonara vostra gran excelencia si ja en len danuig com los haviem demanat nons daven tal seguretat que les dites dos terces

(imatge 402) 245r

al temps nos fossen pagades per que en tal cas segons quells tenym ofert los tornareu dites taulas suplican la majestat vostra que a la present com pus prest sie posible mane fer nos resposta y nostre senyor deu mantingue e prospere vostra gran e excellent senyoria longuament ab felicitat e victoria segons desige manant sempre a nosaltres lo que placent li sie. Scrit en Barchinona a IIII de març del any Mil CCCC L XXXXI.

D. V. Sma. Excia.

Devotissimos e afectisimos...

Post scripta, per maior informacio de vostra excelencia havysam aquella com per lo quondam comte de Cardona arrendador universal en lo primer trienni de LXXXII fou demandada la dita darrera per que la cullisen los deputats quy vindrien, e no li fou permes abans realment la pagar dins lo dit trienny al bisbe d'Urgell, son fill quy era deputat, e als altres condeputats seus.

Anthony Lombard

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-714

Document 86. El rei escriu als diputats eclesiàstics, l'abat Rayo, per dir-li que escriurà als arrendaments. També es mostra receptiu en la seva proposta d'eliminar la figura de l'oidor, però es mostra convençut que no és moment per dur-la a terme. També li demana que no vagi a veure'l.

Real contra Granada (22 de maig de 1491 - la data no consta)

55v

El Rey

Arrendadores. Como sabeys siendo nos por vuestra parte suplicado vos mandassemos restituyr las taulas que los dipputados desse General havyan tomado a manos suyas, pretendiendo que de justicia lo podyan y devian assi fazer, nos no queriendo dar lugar al rigor de la justicia havemos proveydo y mandado vos sean luego restituidas y puesta desta gracia se ha usado con vosotros vos rogamos y encargamos que por servicio nuestro querays pagar las dos tercias postreras del arrendamiento, o lo que dellas se deve en los termynos devidos y por vosotros jurados y capitulados, porque dellas se fagan quitamientos en beneficio del General , y en ello non pongays dilacion alguna que allende que seria cargoso a vuestras consciencias por venir que el dicho juramento y capitulacion, lo que no creemos fareys, a los diputados por fazer lo devydo en tal caso seria forçado essercitar aquellas en los dichos terminos porque como sabeys no sta en facultat de ellos sobresseer en la essecucion de las dichas tercias, o de algunas de ellas antes expressamente por los capitulos desta mena arrendacion enarga se deroga aaquella facultat, fazed lo pues de manera que no se haya de venir a la dicha essecucion, ca allende que fareys lo que soys obligados y lo que cumple al descargo de vuestras consciencias, sin duda nos tenemos de vosotros por muy servidos en ello. Dada en el nuestro Real del Gozco sobre Granada a XXII de mayor anno de Mil CCCC LXXXXI.

Yo el Rey
Coloma secretarius

Dirigitur arrendatoribus generalis cathaloniae

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3666

Document 87. La Diputació li comunica al rei que havia atorgat al complet tot l'arrendament a Jaume Sarriera per 38.000 lliures

Barcelona, 1 de juliol de 1491

(imatge 413)

Al molt alt excellent e potentissimo Senyor lo Senyor Rey

Molt alt excellent e potentissimo Senyor

Per quant lo be del General de aquest vostre Principat lo qual vostra Majestat tant zela e per ses letres continuament nos recomane e encarregua granment consisteix en que lo arrendament dels drets de aquell se faes al mes aventatge ques pogues havem entes ab aquella maior diligencia e stusia que es stat possible en fer lo muntar a preu rahonable, fahent lo encantar particularment per taules, e per semblant en general arrendament combatent se la dos de manera que fins a la jornada de huy havem en los preus quasi al egual, e veent que nos de ve mes diferir lo liurar de aquell apres de haver assignades moltes jornades al quy entenyen en fer dits arrendaments lus fou assignaa ab veu de cryda solempna la jornada de huy per aliurar lo als mes donants vulles en los particulars arrendaments vulles en lo general. E per quant excellentissimo senyor los arrendaments particulars no han montat sino en suma de xxxviii mil dccc lliures per ço aparegut a nosaltres esser mes servey de vostre altesa e be del dit General liurarlo a aquella per dit preu, e axi es stat dit es se arrenda mes que en lo trienny passat V mil dl lliures per quascum any quy es preperar forma als quy apres de nosaltres vindran de poder ben descarregar lo dit General, e luyr a gran servey de vostra majestat, e per que creem sen tindria

(imatge 414)

per molt servida havem deliberat ab propi correu donar lo present avis a aquella. En la loycio senyor molt alt de las dos milia lliures de aquesta ciutat de que vostra altesa tant encarregadament nos ha scrit se faia com ha scrit havem a aquella la qual nostre senyor deu mantingue e prospere longuament ab felicitat e victoria com desige, manant sempre a nosaltres lo que plasent li sie. Scrit en Barchinona lo primer de juliol del any M CCCC LXXXXI.

D. V. Sma. Excia.

Devotissimos e afectadissimos vassalls...

Los deputats...

Anthony Lombar

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926

Document 88. El rei ordena a la Diputació que el racional dels comptes, Bertran Boscà, quedi al marge del plet del sobrecollidor Joan llorenç

Real de Santa Fé, 15 de juny de 1491

52r

Lo Rey

Diputats. A nos ha recorregut lo amat nostre mossen Johan Lorenc exposant nos humilment que com ell fos e presten esser sobrecollidor del General be e legitimament proveyt los diputats antecessors vostres li han carregades moltes quantitats que foren trobades esser en restes degudes per les taules de la sua sobrecollecta de les quals le han fetes pagar myl e vint y dues lliures e sous, e aço diuen haver fet per letres nostres e instruccions fetes an Bertran Bosca, scriva del archiu del racional del General, de la qual quantitat ell dit Johan Lorenc hauria atorgar haver rebut segons diu quatrecentes o cinch centes lliures e de aquelles dona lo compte de la desexida que feta havia per manament dels diputats passats, les quals diu no li han volgut admetre per be que haia tengudes les mostre e cauteles prestes, e les restants siscentes o setcentes lliures a compliment de la dita quantitat se es mostrat clarament restae en poder dels dits collidors, o receptors que grant parte de aquelles haurien despeses per manament dels diputats passats com per letres e mostres de aquells se es mostrat. E per be se sia stat vist clarament que la dita quantitat exceptades les dites

CCCC o V lliures de que ha dat iusta desexida no era ny es james stada en poder del dit Johan Lorenç, empero aço no obstant e sens sperar la claricia de sos comptes que ab diverses suplicacions iusta o requiri dins los quatre mesos que lo foren assignats fos vista, los dits diputats lo han executat, e com dit es fet pagar les dites mil e vint y dues lliures e sous contra tot ordre de raho e justicia. E no contents de tant greuge e injusticia havent li fet pagar la dita quantitat de la qual part havia legitimament despes com dit es, e part ja mes havia rebut, lo han privat del dit offici de sobrecullidor, e aquell conferint a altre. Dient los dits deputats segons diu, fer aço per manament nostre. E axi nos es stat per part sua humilment suplicat en tant perjudici greuge injusticia e factura sua ly proveysem de saludable remey de justicia. E com nos no tengam memoria ny per letres ny per instruccions haver manat sobre dit negoci sino justicia. E si altre era stat obtengut de nos contra lo dit Johan Lorenç repugnant a dret,

52v

e raho de que com dit es no tenym memoria no volem sia de valor e effecte algu ans ho tenym e volem esser hagut per nulle e de nyinguna eficacia e qualsevol cosa feta en prejuhi de aquell e contra justicia volem com es raho esser tornada a degut effecte e primer stat. Per ço vos diem, encarregam e manam que de e ab consell de vostres advocats hoiau lo dit Johan Lorenç, e altres que oyr fareu e revejau los actes sobre aço fets y examyneu e façau examinar los comptes del dit Johan Lorenç, e altres que veure fareu e li admetau tot lo que segons stil e practica de la casa e de raho e justicia li deu esser admes en compte, e lo que trobareu esser li stat indogudament executar per no esser entrat en ell, o per haver ne dat justa desexida e ab legitimes cauteles o altres li fareu restituyr e tornar de les pecunyes del General. E com ell dit Johan Lorenç tinga per molt sospitos lo dit Bosca per justes causes de sospita que davant nos ha adverat, sens nota alguna de infamya sua lo inhibireu del (dels dits comtes e examynacio de aquells e de aqueta negociacio e de tota intercessio de -929-) aquella. E per semblant constant vos lo dit Johan Lorenç esser stat indogudament e injusta privat del dit offici de sobrecullidor ly restituyreu de continent aquell, procehint en totes les dites coses ab lo dit consell de vostres advocats, e mynstrar breu spachat compliment de justicia al dit suplicant. Servant lo stil, e practica de la casa de manera que no ly reste causa justa de querela, e aço fareu e complireu, qualsevol letres nostres fetes per ventura en contrary en res no obstant. Dada en lo nostra Reial de Santa Fe de Granada, a XV de juny any Mil CCCC LXXXXI.

Yo el Rey
Coloma secretarius

Vt. Generalist thesorerus
Dirigitur deputatis Cathaloniae

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3569.

Document 89. El Ferran ordena al Lloctinent Enric, per segona vegada, la suspensió de les eleccions a diputats i oïdors.

Real contra Granada, 9 de juliol de 1491

57r

Don Fernando, etc. Al illustre Infant don Enrich, duch de Segorb, comte d'Empuries, etc. molta car e molt amat cosi germa e loctinent general en lo Principat de Cathalunya, Regne de Mallorques e illes a aquelles adiacents. Salut e dileccio. Deliberant ordenar e dispondre ab la presencia de nostra real persona en aquest dit nostre Principat de la eleccio de diputats e oydors de comptes e altres mynystres del General del dit Principat per al trienny quy ve fahedora e dalivaran ab total reparacio dels dits officis e General per restituyr aquells e aquell consultament en son primitiu stat, e axi com staven abans que los excessos e abusos comesos fossen seguits e ab reintegracio de sos drets e pertinencies segons fes mes util e benefici del dit General e dels poblats en lo dit Principat en sa deguda forma e segons fer se deu, havem detenguda fins aci la dita provisio sperant poder la fer dins lo dit Principat axi com dit es. E veent som ia tant prop de la fi del present trienny e som nos axy ocupats en aquesta sancta empresa e conquesta en que de present stam ab nostre exercit no podem nos conferir al dit Principat per fer la dita provisio en la forma sobre dita, ne tampoch delliberant aquella remetre a altres persones per lo zel que de lo dit General e de la sua conservacio tenym hans connegut nomenar diputats e oydors de comptes e advocats del dit General per al trienny primer venidor moguts dignament per les causes e (fechas?) contengudes en nostra real provisio, ab la qual fem suspensio de la eleccio dels dits officis lavants fahedora per los diputats e oydors de comptes que lavos eren del dit General dada en lo nostre Real davant la nostra ciutat de Vera a VI dies del mes de Juliol en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC vuytanta vuyt a la qual nos refferim. E jat sia que la eleccio de dits officis en la forma acostumada en la casa de la dita deputacio, atesses les causes per les quals fou feta sia suspesa per la dita provisio no sols per aquella vegada mes pera alli avant durant la dita suspensio. Empero a mes ab mudant cautela que no acostuma noure mes aprofitar insistint en perservar en la dita suspensio per les dites causes en aquella deduydes ab tenor de les presents e de nostre propi motiu y de nostra certa seram expressament com a Rey e Senyor e per la real potestat que tenym en loch de nostre Sanct Deu, e usant de aquella per lo be public del dit nostre Principat e dels poblats en aquell provehim e avos dit Illustre Infant Loctinent General nostre diem, cometem e manam que de continet suspenau en nom e per part nostra axi com nos ab aquesta mateixa suspenem la eleccio permanent fahedora dels dits officis de diputats oydors de comptes e altres mynystres del dit General, inhibint als diputats e oydors de comptes que de present son e altres qualsevol persones segons nos ab les presents inhibim, diem e manam sens incorriment de nostra ira e indignacio e pena

57v

de deu mylia florins dor dels bens de qualsevol dells quy lo contrary fara lo que no podem creure irremissiblement exigidors e a nostres ofrens aplicadros e encara sots incorriment de altres maiors penes a nostre arbitri reservades que no proceesquen o algu dells no proceesca a eleccio nomyacio o creacio de altres diputats oydors de comptes e altres mynystres del dit General, decernynt e declarant qualsevol actes de eleccio, nomyacio e reaccio e altres qualsevol per ells e qualsevol dells en contrari per ventura fets e attentats, fahedors e attentadors, esser nulles e de ninguna eficacia e valor, havent los segons nos ab aquest mateix tenor los havem reputam e declaram en lo dit cas ara per llavors e lavors per ara per perpetrador de crim de usurpacio de nostra real jurisdiccio. E

fetes les dites suspensio, inhibicio e manament, acomanarem en nom e per part de nostre real majestat, los dits officis e lo us exercici de aquells a les persones per nos en altra previsio de la data de la present nomenades segons forma e tenor de aquellas a la qual nos refferim: proveynt rigidament que qualsevol remitents e contradients a les dites coses segons a la nostra real preheminiencia pertany en assistint e donant tota favor e direccio a les persones per nos com dit es nomenades als dits officis en tot lo que sia necessari be e redreç de la casa de la Diputacio e drets del dit General e de aquella ab les salvetats en la precalendada nostra previsio contengudes. Car nos en e sobre les dites e cascuna de aquelles ab los incidents dependents e emergent de aquelles e a elles annexes e connexes vos cometem comanam e comferim totes vostres veus, loch, forces e bastan poder plenariament ab aquestes mateixes. (Tolent) e abdicant als dits diputats e oydors de comptes que ara son e atots e seng les altres qualsevol officials e persones de qualsevol dignitat gran stat e condicio sien y de qualsevol jurisdiccio e potestat, usants tot poder de fer e attentar lo (contrari?) en alguna manera. E decernint e declarant (icirit?) cas e nulle qualsevol acte que en contrari fos per ventura fet o attentat os fara, o attentara. Dada en lo nostre Real de la Vega de Granada a VIII dies del mes de juliol en l'any de la Nativitat de nostre senyor Mil CCCC noranta y hu.

Yo el Rey

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3569.

Document 90. Ferran li diu al Lloctinent que hauria volgut estar a Barcelona en el moment de la nova elecció però no ho feia per la guerra de Granada. També l'informa de com havia de fer el nomenament i enviant-li a més la llista dels escollits.

Real contra Granada, 9 de juliol de 1491

57v

Don Fernando, etc. Al Illustre Infant don Enrich duch de Sogorb, comte d'Ampuries, etc. nostre molt al e molt amat cosi germa e loctinent general en lo Principat de Cathalunya, regne de Mallorques e illes adiacents, salut e dileccio. Com per altra oportuna previsio de la data de la present haiam proveit per les causes y rahons legitimes en aquella contengudes suspensio de la eleccio proximately fahedora dels officis de diputats e oydors de comptes e altres ministres del General de aqueix dit nostre Principat per los diputats e oydors de comptes qui de present son per al trienni primer venidor. Per tant de nostre propi motiu ed nostra certa (sciencia?) expressament ab tenor de la present vos diem cometem e manam que feta e executada degudament

58r

la damunt dita suspensio de eleccio acomaneu en nom e per part nostre axi com nos ab aquesta mateixa acomanam los dit officis de diputats del dit Principat per al trienni proximately venidor, ço es per lo stament de la esglesia a fra Joan Peralta, abbat de Montserrat, e per lo stament militar a mossen Miquel Joan Gralla, cavaller, e per lo stament real a Pere Dez Torrent, ciutada de Barchinona, e los officis de oydors de comptes del dit General per al dit trienny per lo stament eclesiastich a micer Galceran Albanell, canonge de Gerona, e per lo stament militar a (mossen guillem doms - apareix tatxat-) Luis Yvorra, donzell, e per lo real an Lorenç de Vilanova, burges, los quals e cascu dells axi e segons per sa natura e costum e per leys de la casa de la dita Diputacio se deven be e loablement exercir primer per ells e cascu dells en la forma acostumada lo jurament e homenatge e rebuda la sentencia de excomunicacio segons que prestar e rebre se deve. Salvant e exceptant en aquells e aquella nostres reals manaments sobre les quals coses ecascuna delles ab los (inadents) deppendents e emergents de aquelles e a elles annexes e coinexes cometem comanam e conferim a vos dit Illustre Infant Loctinent General nostre totes nostres veus, loch, forces e poder plenariament ab les presents, descrivint e declarant esser nulle cas (irrit?). E de ninguna eficacia e valor e quesivulla que en contrari fos per ventura fet o attentat o es fara o attentara, com axi per la salut e conservacio del dit nostre Principat e per lo be publich de aquell ho haiam consultament proveit e ordenat fins que per nos en sa deguda forma e axi comprendreu essent nos personalment en lo dit nostre Principat al benefici del dit General e dels poblats en lo dit Principat sia proveyt lo que humanament desitjam. Dada en lo nostre Real de la Vega contra Granada a VIII dies del mes de juliol any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC noranta hu.

Yo el Rey

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti. Reg. 3569.

Document 91. Cartes al rei als escollits per la segona intervenció intervinguda.

Real sobre Granada, 19 d'agost de 1491

a) Al diputat militar i mestresala del rei Miquel Joan Gralla

76v

El Rey

Mestresala, vostra carta de III del present vimos e havimos plazer en lo que nos screvis de las cosas del General, vos entre los otros sabeys la gracia que tenemos en el redreço del dicho General y como quiere que tengamos mucha confianza en todos los elegidos e diputados e oydores, pero con alguna razon se deve por nos tener en vos no menor. Por ende vos encargamos que en procurar el bien

del dicho General seays tan diligente y sollicito como nos confiamos que lo haveis de ser mayormente en la exaccion de las deudas que se faga sin complacencias y accepcion de personas segund que por la letra comun a vos y a los otros screvimos, significais nos que dentro pocos dias creyais dar conclusion al fecho de los eclesiasticos con la ciudad lo qual mucho nos sera cosa grata de la conclusion de vuestro matrimonio mucho nos ha plazido y que de ello steis contento como lo significais y segund vuestro screvir creemos que mas lo stareys despues que alhi stuviere vuestra sposa. Dada en el nuestro real de la vega de Granada a XVIII de agosto anno de Mil CCCC LXXXI.

Yo el Rey
Coloma secretarius
Dirigitur Micaelis Joanny Gralla, diputatis generalis cataloniae

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3569.

b) Al diputat reial Pere Destorrent

75v

Lo Rey

Pere Torrent. Vist havem vostra eltra de tres del present a placinos vos oferiam tan prompte a les coses de nostre servey e pus la confiança que en vos tenym nos ha dat occasio de donar vos carrech de aqueix General ensemps ab los altres con diputats vostres encarregam vos siau molt sollicit y curos del benefici y redreç del dit General. Car en aço nos servireu molt, metent per obra lo que ab letra comuna vos scrivim e sera comprovar ab les obres lo que scriuiu e satisfèr al que a nos ha mogut en fer eleccio de vos per al dit officii de diputat. Dada en lo nostre real de la vega de Granada, a XVIII de agost any de Mil CCCC LXXXI.

Yo el Rey
Coloma secretarius

Al amat nostre Pere Torrent, diputat del General del Principat de Catalunya.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli Secreti (Cat). Reg. 3569.

Document 92. Ferran escriu a l'esposa del Duc de Cardona, tieta seva, per demanar-li de convercer al noble amb la Diputació després que Sarriera s'havia quedat amb els arrendaments del trienni.

Real contra Granada, 30 de setembre de 1491

85r

El Rey

Egregia duquesa tia. En dias passados screvimos al duque, vuestro marido que favoriesse en su tierra la exaccion de los derechos de la Generalidad y esto mismo fue scritto a muchos otros. Agora nos es referido que el dicho duque desfavorece mucho en su tierra la dicha exaccion y todo lo que trata al dicho General, lo que si assi es nos da causa de admiracion y por esso le tornamos a screvir sobre ello y no querriamos tal cosa se hoviesse de dezir de su tierra, porque terciamos causa justa de tornar lo molestamente, visto quanto desseamos el redreço del dicho General y ahun que lo scrivamos a el, havemos deliberado scrivirlo a vos, porque mireis que ello assi se faga, porque no sea menestar proveher hi assi como en tal caso concerna fazer lo y queramos scusarlo is se pudiere. Dado en el nuestro real de la vega de Granada a XXX de setembre anno de Mil CCCC LXXXI.

Yo el Rey
Dirigitur duquesse de Cardona

Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3569.

Document 93. El rei escriu al lloctinent Enric per demanar-li que busqués jutges imparcials que es facin càrrec dels plets de l'Almirall de Castella, Fadrique Enrique de Cabrera, perquè aquest desconfianva de les intencions del regent Jaume Destorrent. Ferran li deia a més al seu cosí que mirés el tema objectivament.

Real contra Granada, 22 de novembre de 1491

100r

El Rey

Illustre Infante nuestro muy caro y muy amado primo e logarteniente general. Por parte del almirante de Castilla nos fue fecha relacion que aquel tiene causas justas de sospecha contra micer Jayme Deztorrent, rigiente nuestra cancelleria y que fuesse [...] nuestra proveer en que todas las causas del dicho almirante qui se tractan en essa nuestra audiencia fuessen comendas a jueces no sospechosos diciendo que el dicho micer Torrent se ha puesto juez en las dichas causas. Por ende es nuestra y assi os lo encargamos y mandamos que en todas las dichas causas tocantes al dicho almirante en que el dicho rigiente es juez deis y assigneis dos otros doctores de la ciudad de Barchinona no sospechosos a las partes qui ensemble con el dicho rigiente conozcan y determinen las dichas causas y cadauna dellas, e en las causas del dicho almirante que se cometran de aqui adelante en las cuales no es juez el dicho regiente fareis que se cometan a jueces no sospechosos a alguna de las partes. E sea Illustre Infante nuestro muy caro y muy amado primo e logarteniente general continua proteccion vuestra la santa trinidad. Dada en el nuestro real de la vega de Granada a XXII de noviembre del anyo mil CCCC LXXXXI.

Yo el Rey
Dirigitur infante enrico loctinentis generali principatum cathaloniae

Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3569.

Document 94. El rei comunica als diputats i oïdors la presa de Granada. La carta va arribar a Barcelona el 19 de gener.

Granada, 2 de gener de 1492

15r

El Rey

Deputados fazemos vos saber que ha plazido a nuestro Senyor depues de muchos y grandes trabajos, gastos, y fatigas de nuestros Reynos, muertes, derramamientos de sangre de muchos de nuestros subditos y naturales dar bienaventurada fin a la guerra que havemos tenido con el rey y moros y Reyno de la Ciudad de Granada, enemigos de nuestra Santa Fe Catholica, la qual tenido y occupada por ellos por mas de setecientos ochenta anyos, oy segundo de enero deste anyo de .lxxxii. es venida en nuestro poder, e senorio, e senos entrego el alhambra y la ciudad y las otras fuerças de ella con todos los otros castillos y fortalezas y pueblo que deste Reyno nos quedavan por ganar, lo qual acordamos de vos scrivyr, porque sabemos el plazer que dello haureys y para que deveis gracias a nuestro Senyor de tant gloriosa victoria com le ha plazido dar nos a gloria y enalçamiento suyo y de nuestra Sancta Fe Catholica honor y acrecentamiento de nuestros Reynos y Seniorios y generalmyento honra y reposo de nuestros subditos y naturales. Dada en la ciudad de Granada a dos de Enero del Anyo Mil CCCC LXXXXII.

Yo el Rey
Coloma secretarius

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-929.

Document 95 - El rei, en resposta a una carta del consistori, es felicita per com estant portant a terme la seva gestió, especialment en relació a les instruccions de Boscà.

Villa de Santa Fé, 21 de gener de 1492

108r

El Rey

Diputados. Vimos vuestra carta de XXVIII de noviembre y el memorial que los diputados del anno pasado vuestros predecesores, y vosotros haveis cobrado de las deudas devidas a esse General, plaze nos mucho saber la diligencia con que entendeis en dar el cumplimento en las cosas que havymos proveydo y mandado por las instrucciones que levo Bertran Bosca, e ya sea que no dudamos lo hayais de fazer assi, con todo vos mucho encargamos que por nuestro servicio seais muy vigiles y diligentes en expedir lo mas presto que pudierdes assi las cosas de las dichas instrucciones como las otras que acatan a nuestro servicio y al beneficio desse General, y senyaladamente deveis tener gran cuidado de exhigir las deudas desse General, y de expedir brevemente la justicia en los processos que ante vosotros se tractan contra aquellos de quyen el General pretende dever cobrar algunas quantias no dando les mas dilaciones de las que por derecho y justicia se les deven dar porque no se pueda dezir que por vosotros usar de complacencias el General recibiese danno, de manera que pues segund screvystes el mes de deziembre passado havyades de igualar las pensiones que faze el General y que sobraria dinero, aquello y lo que proceyra de las dichas deudas podays convertirlo en el quitamiento. Quanto a lo que nos screvisteis sobre el censal de Gaspar Maymo, nos parece que esse General deve quitar el dicho censal de Maymo por el precio de XXII mil sueldos que el lo compro, y que el Maymo faga vendicion al General del censal de la camararia con plena (ennicion) y seguidos della, mas vysto que por tener la camararia el Illustre arzobispo nuestro fijo no es pagado el dicho censal y assi paga vacio el General, y es justo que pues el General quita de Maymo sea pagado de la camararia, viendo

assimismo que la paga es difícil, mayormente en cada un año, havemos pensado este expediente que a nuestro ver no hay otro mejor para que el General sea pagado, el qual es que havemos mandado secuestrar los frutos y rentas de la dicha camararia, affin de mandar tomar della alguna cantidad en cada un año para que en algunos años como a nos pareciere sean pagados los dichos XXII mil sueldos y pensiones y porras devidas si algunas haura para la pension que corstera y se deura, durante la dicha luicion fasta que sea fecha disminuyendo della cada un año segund disminuiran la propiedad pero porque cumple convertir la fortuna del dicho sequestro y la quantitat que del se tomara para la dicha luicion, quanto sera en cadaun año fasta que el dicho secuetro sia executao y concertada la forma de la dicha luicion vosotros no fareis la dicha luicion sperando carta nuestra que de lo susodicho vos faremos quando el dicho concierto sera

108v

fecha. No olvideis de nos screvir vuestro parecer sobre la reduccion de salarios y officios superfluos porque en todo lo que se pueda sea sublevado esse General. Asimismo nos plazera que de lo contenido en las dichas instrucciones nos deis particular razon de cada cosas assi como se fiziere y de lo que quedare por fazer y las causas porque. Dada en la nuestra villa de Santa Fe a XXI de enero año de Mil CCCC LXXXXII. Post datam, scrivit nos si el dicho arzobispo, nuestro fijo, deve algo de pensiones recargadas al dicho censal, y que tanto, y de que anyadas. Dat vt supra

Yo el Rey
Dirigitur deputatis cathaloniae

Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3569.

Document 96 - Ferran escriu al regent Jaume Destorrent la informació rebuda sobre els suborns que s'havien produït en el trienni anterior. El rei es comprometia a pendre unes mesures que no compliria posteriorment.

Villa de Santa Fé, 2 d'abril de 1492

141r

El Rey

Regente, vimos vuestra carta del primero de março y plazenos mucho la diligencia que haveys puesto para que los consellers y consols de la mar dessa ciudad fiziessen los capitulos que han fecho sobre las dos galeas que han de estar en la guarda dessos mares, havemos visto los dichos capitulos y lo que sobre ellos nos han scritto los dichos conselleres, a los quales respondemos sobretodo ello de nuestro parecer y voluntat como por su carta vereys remitimos nos a ella, deveis tener manera que se ponga por obra assi como lo screvimos y mandamos y que essa ciudad y Valencia y Mallorcas se concuerden sobre ello lo mas presto que ser pudiere. Ca cosa de que tanto beneficio spera seguirse no se deve dilatar, al infante screvimos que faga contribuir a las tierras que se dizen ser suyas y pagar la porcio que les cupiere de los gastos de las dichas galeas. La enquesta que haveis embiado de las sobornaciones recibidas por los diputados desse General del triennio cerca passado havemos mandado ver y aquella vista mandaremos proveer sobre ello lo que vieremos cumplir mas a nuestro servicio y a la buena administracion de la justicia. Sobre la (conservacion?) del privilegio dicho dels mantellets de que nos han suplicado los dichos consellers, les screvimos lo que nos ocurre vet lo y vos assi mismo screvit nos vuestro parecer sobre ello porque visto lo que de allo se scriviere podamos mandar proveer en ello devidamente. A micer Albanell screvimos la carta que sea conesta mandadole que acabe de fazer el quitamiento de los dos censales que teneis sobre las rentas reales de mallorcas y vos acabe de pagar lo que resta para la dicha luicion. Dada en la villa de Sancta Fe a dos de abril año de mil CCCC LXXXXII.

Yo el Rey
Dirigitur Jacobo Destorrent, regent cancelleria in principatu cathaloniae

Coloma secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3569.

Document 97. Els diputats informen al rei de la situació en que es troben els censals. Entre els aspectes més destacats li fan saber que han fet una lluita de més de 2000 lliures i que mentre en el trienni anterior els seus propietaris els volien vendre els censals, ara això no passava.

Barcelona, 13 d'abril de 1492

(imatge 431)

Al molt alt excellent e potentissimo Senyor lo Senyor Rey

Molt alt e potentissimo Senyor

Trabellans nosaltres sempre en lo que devall sera dit segons vostra majestat ab ses letres ha manat havem entes e entenem ab molta diligencia en fer luycons dels censals que lo dit General fa, e fins al dia de huy havem convertides de peccunyes del dit General dos mil doscentes LXV lliures XVI sous veritat es Serenissimo Senyor que en lo trienny prop passat molts dels creadors desijaven e volien esser quitats a propi motiu lur, e encara interposaven pregnadors. Ara empero es lo contrary e si per part nostre ne son (conydats?) ells se tenen en no leixar cosa alguna dels vertaders preus, o tant pocha quantitat que no es res, sino dels censals carreguats en lo temps de les turbacions seguides en aquest vostre Principat quy statn a XXXII mil per mil. Daquelles se fa alguna rahonable gracia, e encara ab diligencia sen troben per a quytar, dels altres empero censals antichs quys reben a XXII mil per mil, e dels nous quy son a XXV mil los creadors ne volen lo integre preu, o poch menys e per ço stam armats, deliberants avisar vostra majestat si li sera vist deiam fer crida que seran quytats los quy millor mercat faran, la qual crida semble a nosaltres los fara mes de tenyr, o si altra cosa circa aço ocorrera deures fer a vostra majestat la qual humilment suplicam per merce sua nos mane scriure de la intencio sua.

(imatge 432)

Car nosaltres farem e complirem tot lo que vist e manat nos sera per vostra gran e excellent senyoria la qual nostre Senyor Deu mantingue e prospere longuament ab felicitat e victoria com desige. Escrit en Barchinona a XIII de abril del any Mil CCCC LXXXI.

D. V. Sma. Excia.

Devotissimos...

Los deputats...

Anthony Lombard

ACA. Generalitat. Lletres rebudes del rey. Reg. N-926.

Document 98. Ferran escriu de nou al lloctinent Enric en relació al regent, Jaume Destorrent, perquè ha rebut queixes que ampara a la família Saportellal en un plet que tenen a l'Audiència

Saragossa, 4 de setembre de 1492

158r

El Rey

Illustre Infante nuestro muy caro y muy amado primo y lugarteniente general. A nos ha seydo recorrido por parte del reverendo Arzobispo de Tarragona y de los vecinos del campo, vassallos del arzobispado diziendo que ante vos y en essa nuestra real audiencia se tractan algunas causas en ellos de una parte e mossen Çaportella e otros de la otra a causa de ciertas resistencias que se pretender fer fechas por el dicho Çaportella a los oficiales del dicho arzobispado en las quales dizen que el regente la cancilleria micer Torrent, que es uno de los jueces relatores da e procura muchos favores a la parte del dicho Çaportella e de otros collitigantes con el dicho arzobispo y sus vassallos, en manera que con mucha razon pueden sospechar del, e haviendo por cosa dura litigar ante juez o relator sospechoso, nos ha seydo por parte del dicho arzobispo y sus vassallos muy humilmente supplicado fuesse de nuestra merced provehir e mandar que de las dichas causas e otras qualesquiere tocantes a el e a los dichos sus vassallos sea expellido el dicho micer Torrent e que se determinen sin su intervencion, voto y parecer. E nos queriendo sobre ello devidamente proveer vos dezimos y encargamos affectuosamente, que en las dichas causas e otras qualesquien tocantes a los dichos arzobispo e sus vassallos deys relatores a ellos no sospechosos. Las quales causas expedireys e deliberareys e fareys deliberar en audiencia real exclusivos dellas y del dicho consejo todas aquellas personas e letrados sospechosos assi al dicho arzobispo y sus vassallos como a las otras partes con ellas colligantes, por manera que todo se faga con tanta rectitud que ninguna dellas haya causa justa de se queixar, que allende que es cosas devida e conforme a justicia nos fareys en ello plazer y servicio agradable. E sea Illustre Infante, etc. Dada en Caragoça a IIII de setembre del ano Mil CCCC LXXXII.

Vt vist

Yo el Rey

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3569.

Document 99. El rei donava instruccions als seus oficials perquè donessin protecció als honres de la Diputació a tot el Principat després de les amenaces i els atacs rebuts.

Barcelona, 2 de novembre de 1492

163r

Don Fernando, etc. Als amats nostres tots e sengles oficials axi eclesiastichs com seculars e altres qualsevol oficials de qualsevol stat o condicio sien veguers, sotsveguers, batles, sotzbatles e altres qualsevol oficials nostres e a totes qualsevol persones de qualsevol stat, gran dignitat, o condicio, sien poblades en lo present nostre Principat de Cathalunya als quals o a les quals pertanga e presents provendran e presentadas seran, salut e dileccio. Informacio tenim com per moltes gents axi poblats en lo present Principat com altres confluents, contrahents e negociants en aquell los drets del General son molt fraudats e encare los oficials cullidors, sobrecullidors e guardes dels dits drets empachats e torbats moltes vegades en la exaccio dels dits drets e poch ajudats e favorits en aquells. De hon se segueix grandissim dan e destruccio a les generalitats

163v

e drets de aquelles. Per ço volents en quant a nos sia provehir e ajudar al beneffici del dit General e drets de aquell cullidors, sobrecullidors guardes e oficials de aquell. Encare als qui per los arrendaments fets los triennis passats e present han interes e se sguarden los dits drets als quals es raho sia donada tota favor e ajuda que per la exaccio dels dits drets hagen necessaria a vosaltres e a cascu de vos diem e manam stretament de nostra certa sciencia expresament sots incorriment de la ira e indignacio nostre e pena de dos mil florins d'or a nostres coffrens aplicadors e de qualsevol contrafaent exhigidors que tota hora e quant sereu instats o regits per part dels administradors del arrendament del dit General e dels oficials e cullidors dels dits drets per la exaccio e execucions faedores de deutes de aquells e encara en los fraus que trobats seran en dits drets los donen e fassen donar, tota favor ajuda e consell que hagen de vosaltres necessari. Guardant vos de dar los impediment ni prometre e consentir que torb o dilacio alguna los fos feta en la exaccio dels dits drets segons son tenguts e obligats en las cosas que han sguart a interes de la exaccio e cobraran de les generalitats. E no fessen lo contrari si la nostre gracia haveu e han cara, e en la demont dita pena e altres maiors imposades en tal cas per capitols de cort desijan no incorrer. Dada en Barchinona a dos dies del mes de Novembre en lany de la nativitat de nostre Sennor mil quatrecentos norantados.

Yo el Rey

Dominus rexmandany michi Michaeli Perez Dalmaçan.
Viser Pere Torrent Rx cancellarian.

ACA. Reial Cancelleria. Diversorum Sigilli secreti. Reg. 3566

Document 100.Corts de 1493. proposició del rei per a redreçar la Diputació. també apareix anomenada la Comissió de Greuges

Barcelona, 7 de maig de 1493

Fitxa 2510 (1829)

9v

No us poriem dir ab quanta afecçio amor e voluntat havem desijat venir en aquest nostre Principat per lo redreç e reparacio de aquell, lo qual si be ab les provisions per nos e la serenissima reyna, nostra molt cara e molt preada muller fetes en les corts que derrerament celebram en aquesta ciutat, lexam ab algun orde, no empero tal, ne ab tant compliment, com era manester e nos haueram volgut. Restant lo que fer se devia per les nostres ocupacions, que a causa de la conquesta del Regne de Granada nons donaren loch per a mes aturar e provehir en lo que sens provisio restava. La qual dita conquesta acabada, e obtesa gloriosa fi de aquella, ab la ajuda de Jesucrist nostre senyor, la exaltacio de la qual proseguim contra la perfidia secta de Mahoma e dels seus sequaces enemichs de la nostra religio christiana, de continent nos en la dit serenissima reyna, ab lo illustrissimo princep e primogenit nostre carissimo, som venguts en aquesta ciutat per provehir axi en lo que llavors restava, com encara en algunes coses apres subseguides les quals si per nos romanguessen sens

10r

provisio, no seria sens gran offensa de Deu, desservey nostre e dan de la cosa publica del dit Principat. E jat sia, despuys que arribam en aquesta dita ciutat, haiam entes ab molts de vosaltres en la dita reparacio, perço es cert que sens corts la provisio fahedora no tendria son compliment.

Volents per ço satisfifes a nostre desig e descarrech, havem convocat aquesta cort general, en aquesta ciutat per tractar e practicar ab vosaltres del redreç de aquest Principat en comu e en particular, axi en lo que toca al orde e composicio de la bona administracio de la justicia e de les monedes, e Deputació, lo que molt desitjam arreglar e compondre, com encara per tractar e practicar dites coses dels comdats de Rossello e de Cerdanya e de totes altres coses que sien e pertanguen a la bona e deguda governacio del dit Principat, universalment et singular.

Per tant, vos pregam e encarregam quant mes affectuosament podem, que ab gran diligencia e sollicitut entengau en les dites coses, per que prestament e sens dilacio sien per nos, ab consentiment vostre, provehides.

10r

RESPOSTA DEL BISBE DE GIRONA, BERENGUER DE PAU, A L'ANTERIOR PROPOSICIÓ.

Excellentissimo rey e poderos senyor.

La cort general del Principat de Cathalunya sObiranament regracia a la excellencia vostra la convocacio per vostra altesa feta, precipitadament per dos respectes. Lo primer per que de si mateixa es justa causa e acostada a Deu; diffiniren los filosofos que lo be de la cosa publica es divynal, e los quil procuren, com vostra altesa, pus propiament divinals que humans. Lo segon respecte es veure e considerar aquest Principat, fins aci, la celsitud vostre en quins actes se es ocupada. E son stats diversos exercicis meritoris et condignes de retribucio: per algun temps divertint se en administrar justicia a molts subdits de difussos regnes seus; per altre temps en augmentar lo patrimoni de la corona reyal, ampliar lo christianisme e exalçar la sancta

10v

fe catholica, suppeditant nacions barbares, com testifiquen vostres glorioses conquestes e nova adquisicio de regnes. Les quals operacions, en tot o en part, sobre seura la altesa vostra per comunicar se en aquest Principat, fahent convocacio de cort donen causa de constituir nos ,si dir se pot mes obligats de lo que eram a vostra serenitat, e, per reconexença de tant benefici, besam tots vostres reyls mans.

Figure yo, senyor molt alt, com alguna volta he referit, que la venguda de vostra Magestat en aquest Principat representa la incarnacio de Jesucrist: lo qual vehent prostrada natura humana, destituida de forces e sens poder se llevar, baixa a visitar nos prenent carn humana per la redempcio nostre. E com la maiestat vostra sia vist corporal Deu en la terra, speram que imitara les operacions de Jesuchrist, lo qual en lo dissabta sana los paralitichs, no per parts, mes en tot: no li sana los ulls, no li sana las mans, no li sana los peus, mes universalment tot lo que freturava de curacio. E axi confiam la curacio nostra sera universal, tal qual nos es necessaria e convenyent a fer a tanta magestat com la vostra.

Venint, senyor, a la proposicio per vostra altesa feta, la cort comunycara e tractara de les coses proposades, e fara tal resposta que sera servici de Deu, de vostre altesa, e benefici de la cosa publica de aquest Principat.

GREUGES

55V

EL senyor rey deputa e nomena per sa part lo reverend don Pere bisbe de Urgell, canceller, micer Alfonso de la Cavallaria, doctor en leys y vicecancellor, micer Jacme Destorrent, doctor en leys regent la cancelleria, lo governador de Cathalunya, mossen Gabriel Sanchez, tresorer general, mossen Joan Scuna del ram, mestre racional de la cort del senyor rey en lo Regne de Valencia, mossen Joan Çarriera, cavaller, batlle general de Cathalunya, micer Francesch Franc advocat fiscal, e micer Joan May, assessor de la governacio de Cathalunya doctors, en leys, consellers del dit senyor rey. E la dita cort anomena, ço es per la condicio dels eclesiastichs micer Jacme Fiella dega de la seu de Barchinona, micer Francesch Vicent, prior de Tarragona, micer Galceran Albanell, canonge de Barchinona. E per la condicio de barons e cavallers don Perot de Moncada, mossen Bernat Turell, Gispert de Ponç, donzell. E per la condicio de les ciutats e viles reyls micer Joan Oliba, hu dels syndichs de Barchinona, micer Vicent Orrit, hu dels sindichs de Leyda i micer Pere Boix syndich de Cervera.

ACA. Generalitat. Corts. Reg. N-994.

Document 101. El rei es dirigeix als arrendadors per anunciar-los que ha iniciat les primeres gsetions per a reintroduir els arrendaments del rosselló i la Cerdanya

Perpinyà, 29 de setembre de 1493

15r

Jo Fernando, etc. Al amats y feels nostres los arrendadors e o collectors de les entrades y exides del General i del segell o bolla ques exhigeix e cull en los comtats de Rossello e de Cerdaña e a cascu dells salud e dileccio. Per quant los diputats del present Principat de Cathalunya pretenents que los drets del General de entrades e exides y del segell o bolla de totes coses bens e mercaderyes que entran y ixen en los comdats del Rossello e de Cerdaña e de les coses ques venen y compran en aquells es tot una cosa ab los drets del Principat de Cathalunya e per conseguent la exaccio e collecta dde aquells pertanyera a ells e que puix tots es un Principat, la exaccio e collecta de dits drets deu esser tota una e equal e los dits drets de entrades e exides y de la bolla o segell se deven per ells e per sos mynistres o arrendadors exhigir equalment si e segons se exhigen en la ciutat de Barcelona e en altres ciutats e parts del Principat de Cathalunya e que noy deu haver dificultat alguna mes en una part que en altra. E per aço han trames a la present vila de Perpinya hun diputat e hun oydor de comptes e hun advocat per pendre los dits drets de generalitats e segell o bolla y creixer los e fer exhigir de la manera que es cullen e exhigeixen en la dita ciutat de Barcelona. E atenen que per part de la universitat de present vila de Perpinya e altres poblats e habitants en los dits comtats de Rossello e de Cerdaña ja es pretes que los dits diputats no poden creixer los dits drets de entrades y exides ny de la bolla o segell com tots temps en los dits comtats de Rossello y Cerdaña se sian exhigits e cullits de la manera que vuy se exhigeixen. E que no seria justa cosa que per haver ells sostenguts tantes destruccions y congoxes per lo servey de nostra majestat los hageu a esser carregats mes carrecchs dels que fins ara santengut suplicant nos fos merce nostra no permetre ne donar loch a semblants coses. Considerant encara que no per la recuperacio dels dits comtats de Rossello e Cerdaña los quals mediant la divina gracia havem recobrats e reduhits a nostra obediencia nos ha convengut fer moltes converses despeses, e havem hagut a pagar molts e grans quantitats de pecunyes les quals havem hagut a manlevar. E es justa e pertinent cosa cobrem e haiam aquelles, per ço per los dits respectes e per que ab madur e digest consell puixam degudament provehir en la dita differencia que es entre los dits diputats del Principat de Cathalunya y los poblats que habitan en los dits comtats de Rossello e de Cerdaña e per molts altres justes consideracions e respectes nostres (arguments) iustament havem deliberat los dits drets del General axy de entrades com de exides e drets de bolla o segell e tots altres drets que deprent se exhigeixen

15v

e cullen en los dits comtats de Rossello y de Cerdanya a pendren a mans nostres e posar (ensegestren), segons que ab tenor de la present e deuran certa sciencia y expresament los apprenen e posan ensegestren fins atant que las ditas diferencias sien justicia mygençant determinades y nostra cort satisfeta, sens empero prejudici o derogacio dels drets de nenguna de les parta, ans aquells volem los romangen salvos e illesos. E axi a vosaltres dits arrendadors e collectors dels dits drets e taules en los dits comtats de Rossello y Cerdanya de la dita nostra certa sciencia e expressament sots obtenyment de nostra gracia e amor e incorriment de nostra ira e indignacio e pena de confiscacio de bens e altres penes a nostre arbite reservades diem e manem que los dits drets de General de entrades e exides e de bolla, o segell del dia que nostra majestat entra en los dits comtats de Rossello y Cerdanya e foren a nostra obediencia reduhits reebau demaneu exhigau e culiau per nos y en nom nostre com aseguestres nostres, e de les pecunyes axi preceydes dels dits drets del dit dia que nos entram en los dits comtats com de las daci avant proceydores durant lo present (segreste) responau e respondrem façau, e aquelles doneu e liureu realment y ab effecte al magnifich e amat conseller e tresorer general nostre Gabriel Sanchez, e a son procurador, al qual donareu compte e raho de tota la dita admynistracio fins atant com dit es les dites diferencies sien per justicia determenades e nostra cort satisfeta. E no façau lo contrary car axi volem per vosaltres sia fet y exseguit, e complit tots disfugis, dilacions y excepcions a part posades. E guardan vos atentament noy poseu empaig algu per quant nostra gracia haveu cara e la pena demunt dita desitjam evitar. Dada en Barchinona a XXVIII de Setembre en lany de la nativtyat de nostre Senyor Mil CCCC LXXXXIII.

Yo el Rey

(vist i plau del rei signat per Coloma amb el beneplacit de Jacobus Ferrer)

ACA. Reial Cancelleria. Curiae Sigilli Secreti. Reg. 3611

Document 102. Carta de la Cort on sol·licita al rei convocar el sistema d'elecció de Diputats i oïdors

Barcelona, 4 de novembre de 1493

81r

Constitucions fetes per lo senyor Rey don Fernando Rey de de Castella de Arago etc, en la segona cort de Cathalunya celebrada en Barchinona en l'any Mil CCCC LXXXXIII.

In nomine domini nostri Jesu Cristi pateat....

- Del nombre, qualitat, offici e jurament de les persones de la audiencia e consell real. Capitul .i.

Primerament, ordenam, e statuim ab consentiment....

81v

- De la residencia e ausencia de les persones de la audiencia e consell reyal. Capt .ii.

E mes statuim que les dites persones...

- Del temps e loch per la expedicio de les causes. Ca .iii.

82r

- Del modo de cloure les causes. Ca .iiii.

Encara provem e ordenam...

- De la revocacio faedora de les letres, provisions, cartes o actes emanats o fets contra drets de la patria o contra justicia. C. v.

82v

- De la provisio faedora en lo loch de alguna o algunes de les vint persones e dos jutges de cort qui per qualsevol causa vacara. ca .vi.

Quant sdevendra...

- Que no havent primogenit ni loctinent general en lo present principat les dites vuyt persones e dos jutges de cort seguesquen la audiencia del portant veus de governador. ca .vii.

E mes statuim e ordenam....

83r

- Dels salaris del canceller e vicecanceller e regent. ca .viii.

83v

- Dels salaris del governador, de les vint persones, dos jutges de cort, dos alguatzirs, dels advocats e procurador de pobres. ca .iiiiii.

E cascu dels vuyt juristes...

- Que lo General hia pagar los dits salaris. Ca .x.

Los quals salaris provehim e ordenam se hagen a pagar per lo General de Cathalunya per terces. Ço es, de tres, en tres mesos. Lo pagament dels quals salaris sia tant privilegiat com es lo pagament de les pensions dels censals carregats sobre lo General. Entes empero que dits salaris no correghen als dits oficials fins hagen oyda la sentencia de excomunicacio e prestat lo jurament demunt dit provehint que nengu dels demunt dits canceller, vicecanciller, regent la cancelleria enson cas vuyt persones, dos jutges de cort portantveus de governador e assessor de portanveus e governador en los casos damunt dits per si mullers, fills, ny altra interposada persona no puga pendre, subornacio, o present de persona que sapia que pleidege en dita audiencia

84r

o consell. E mes volem que los damunt dits no puguen res pendre de signar letres de justicia. E lo advocat fiscal essent del nombre dels vuyt no puga pendre salari de alguna part privada. E semblantment nengu dels dits jutges de cort per si mullers, fills o altre interposada persona no puga pendre res per deffenses ny altrament dels delats. Satuim que ultra violacio del jurament que prestat haurant incorregam lo qui contrafara al present capitol en pena de privacio de officis e de inhabilitat de restitucio invudeenplun la qual sia adquisida al General.

- Que tots los salaris de les causes de la dita audiencia e consell reyal sien del General. Capitulo XI.

E mes volem que tots los salaris de les causes de la audiencia e consell reyal, o del portantveus del governador no havent loctinent en Cathalunya iuxta la forma e tatxa de les constitucions sien del General, e aquells sien exhigits, e reebuts per persona per los diputats en aço diputadora. E que la sentencia no puga publicar fins lo salari sia depositat. E volem que per exaccio dels dits salaris se façen promptes e expedites exequcions, en tal cas acostumades. E si differencies exiran sobre les pagues dels dits salaris aquelles hagen esser determenades per lo dit consell servades les constitucions de Cathalunya. E per semblantment ordenam que sia apres que les causes seran introduydes en la dita audiencia, o consell se fermara compromes de aquelles en algu dels presidents o del dit consell qui en dites causes pronunciassen sentencies arbitrals que los salaries de les dites sentencies arbitrals sien del General.

"De littibus abbrevyandis"

- De la clausula de la inhibicio de letres citatories. Ca. primo.

Com experiencia mostra que per dilacions dels plets... (fins a 24 capítols).

88r

"Altres constitucions e capitols de corts"

93r

- Que lo balle general qui vuy es puxa en sa ausencia crear regent dit offici sens preiudici del quy vuy es loctinent seu. Ca. XXXIII.

E mes ordenam, e statuhim ab aprobacio e consentiment de la present cort que mossen Joan Çarriera batle general del present Principat puxa de vida sua en sa ausencia o empachament fer e crear un regent lo offici de la ballia general. No obstant la constitucio en la cort per nos ultimament celebrada en contrari disponent sens preiudici empero de mossen Gaspar Maymo, loctinent de batlle general de Cathalunya.

- De la revocacio de la sequestra imposat en los drets del General dels comtats de Rossello e de Cerdanya e de la restitucio dels dits drets a la cort e al dit General.

Excellentissimo e serenissimo senyor.

Com la noticia de la present cort que de present per la majestat vostra se celebra en la present ciutat de Barcelona sia pervengut que la excelencia vostra per qualsevol respectes hage posat sequestre en los drets del General, axi de bolles com de entrades, e exides quis cullen en los comtats de Rossello e de Cerdanya apres que dits comtats son stats recuperats per la altesa vostra, pertant supplica la dita

93v

cort a la altesa vostra sia merce de aquella haver per revocat de fet ab acte fet en la present cort, revocar de present lo dit sequestre e dexar liberament e expedita lo dit General e drets de aquell detenguts en los dits comtats a la dita cort, e staments de aquella perque los drets del dit General sien incorporats e agregats a les peccunyes del General del dit Principat, e segons antigament era acostumat sens retencio ans ab plena renunciacio de totes despeses fetes per la recuperacio dels dits comtats, e altres coses preteses anulant e cancellant ab lo present acte de cort tots los actes e procehiments fets fins aci en preiudici de la dita cort per manera que de aquy avant no puxen esser trets a consecuencia. Pau al senyor rey.

- Del poder atorgat a les persones electes per la cort sobre la nova forma de eleccio de diputats e oydors de comptes e del poder e jurisdiccio dels diputats e oydors de comptes esdevenydors.

Excellentissimo e serenissimo Senyor.

La cort general del Principat de Cathalunya convocada e celebrada per la altesa vostra en la present ciutat per certs i justs respectes a la dita cort dignament movents, volent de nou ordenar e mudar la forma de eleccio de diputats, e oydors de comptes del General fins aci observada supplica a la majestat vostra sia merce de aquella voler donar licencia e facultat a la dita cort quant a la majestat vostra se sguarda de mudar la dita forma de eleccio de diputats e oydors de comptes segons a la dita cort e staments de aquella e a persones electes per los dits staments sera be vist faedor e ordenar sobre la dita nova forma tots aquells capitols e ordinacions quels parra esser necessaris e utils per beneffici e bon govern e regiment de la casa de la Diputacio e bona administracio dels drets del General donant e atorgant als diputats e oydors de comptes sdevenydors ampla e sufficient poder e jurisdiccio qual als diputats e oydors de comptes per capitols e actes de corts passats usos e costums e per privilegis les es stada plenament atorgada ab supplement de tot poder e clausules necessaries. Loant, aprovant e ratificant tots e qualsevol actes que lo dia present sera publicats encara que sien

stats fets per dita cort ans de la present vostra licència volents que sien haguts com si fetes fossen apres de esser donada per vos licència per fer dits actes. Plau al senyor rey.

- Approbacio e salvetat dels capitols, actes de cort, usos e costums de la casa de la Dipputacio.

94r

Supplica mes avant la present cort, placia a vostra excelencia que tots e sengles capitols e actes de cort, ordinacions, usos, practiques, e costums de la casa de la Dipputacio sino en quant seran vists contrariar e derogar als capitols e actes per la present cort fetes, sien, stiguen e romanguen en lur plen effecte, força e valor. Plau al senyor rey.

- Que cuyrams de sumach puxen entrar pagant lo drets que generalment se paga de entrada e exida.

- Comissions, provisions e executories de les sentencies dels provisors de greuges dats en la cort que hagen virtut de acte de cort.

- Offerta e donatiu fet al senyor rey per la cort de de doscentes vint milia liures en censals sobre lo General a raho de vint milia per mil, e decretacio del sindicat fermador per dita cort.

Molt alt y excelent senyor

La cort del Principat de Cathalunya qui de present se celebra per

94v

vostra altesa en la present ciutat de Barcelona considerant lo gran amor e affeccio que la Mat. vostra ha mostrat tenir a aquest vostre Principat de Cathalunya e als singulars de aquells venint de vostres regnes de Castella a la present ciutat on per lonch temps ha aturat entenen en lo be e redres del dit Principat. Convocant corts generals o en aquelles fets diversos capitols e constitucions sobre lo redreç de la justicia e donada forma sobre la eleccio dels diputats e oidors de comptes del General en encara hagen entes en la reparacio de greuges e fer declarar sobre la reparacio de aquells, e encara ab gran vigilancia e prudencia haia entes en la recuperacio de la vostra vila de Perpenya e dels comdats de Rossello y de Cerdanya de que se es seguit gran e evydent utilitat tranquilat e repos al dit Principat e poblats en aquell. Per aço, per les coses dessus e devall contengudes la dita cort, o fer a vostra gran excellencia e fa donatiu gracios de doscentas e vint milia liures de moneda vuy corrent en la dita ciutat de Barcelona e en la forma e ab les condicions devall contengudes, e no en altra manera ço es per carregaments e vendas de censals en poder dels scrivans de la cort carregadors per los diputats del Principat de Cathalunya a rao de vint mylia per mil, e no menys, sobre los drets de les generalitats imposats en la forma e manera e ab totes les seguretats que los altres censals sobre dit General son carregats e fetes e fermades les dites constitucions e sentenciat e restituyt al dipputats los drets del general ques cullen en los comtats de Rossello y Cerdanya haia les ditas docentas e vint mylia liures de la propietat carregadores sobre lo dit General e drets de aquell segons es dit, e que de aquelles quant a la propietat no puga vostra altesa ne los successors de aquella fer alienacions algunas ans romanguen inalienables e inseparables de la reyal corona e reial patrimony. Empero quant a les pensions puga dispondre vostra altesa a sa voluntat. Protesta empero la dita cort e rete en la present oferta que no sia per aço derogat a les libertats constitucions e usos de aquelles ans romanguen en sa força, e valor e libertat segons ab avis de la present oferta era: La present oferta en res no contrastant com per sa mera liberalitat e graciosament la cort aquella faça e per les desus e deins scrites coses, e no per que en altra manera hi fos tenguda, en encara per qualsevol actes fets en la present cort no sia perjudicat als usatges de Barchinona, constitucions de Cathalunya, actes e capitols de cort, privilegis generals e particulars usos e costums ne pusque esser tret en consequencia ans aquells romanguen salvos e ilesos, e que per lo present acte no sia fet perjudici als censals sobre lo dit General carregats ny a la prioritat e pocioritat de aquells. E com per fer les vendes dels dits censals segons es dit no sia necessari que la dita cort faça sindicat e do poder als diputats per fer les dites vendes en la forma desus dita per aço supplica a vostra altesa que li,

95r

placia fermar, loar, e aprovar, e decretar aquell ab aquelles clausules e privilegis que seran necessaris en favor de vostra magestat. E ab carta de gracia de poder quitar lo dit censal de doscentes e vint milia liures de vint en vint mylia liures de propietat tant solament en axi que si del dit censal de propietat de doscentes e vint mylia liures se fahien moltes parts que alguna de aquelles nos puga luyr e quitar sino en la forma damunt e davall scrita, e aço per conservacio del patrimony reyal de vostra altesa. La qual dita quantitat de doscentes vint mylia liures en la forma damunt dita sia pagada a la vostra altesa o als successors de aquella reys de Arago e comtes de Barchinona de les quals encars de la dita luycio les dites doscentes e vint mylia liures, o la quantitat ques luyra se hagen a convertir en luycio, e esmerç de patrimony reyal lo qual axi mateix sia inalienable. E no sien los dits censals e pensions de aquells lo dit patrimony que de aquell se comprara en son cars tenguts ny obligats a deutes alguns ny contractes e obligacions faedors fets per los antecessors de vostre reyal mat., e per vos dit senyor.

Franquesa de dret de segell.

Item que plasia a vostra altesa...

... segons en les altres corts es acostumat.

Protestacio del stament eccliaistich

Item, senyor molt excellen. Lo stament eccliaistich prelat, sindichs procuradors e singulars de aquell consenten en les coses demunt dites salves a ells e a quasen de si e al dit stament cominidament e divisa inunitats e libertats, privilegis usos e practiques axi scrites com no scrites, scrits

95v

o no scrits e observances, e altres drets e progatives al dit stament eccliaistich e singulars de aquell pertanyent al quals tacitament o expressa, directament o indirecte o per acte contrari en propietat o possessio per lo present consentiment no entenen derogar ans volen, e es lur intencio los romanguen salvos e illeses demanant de aço fer acte en lo present proces de cort e si mester sera carta. Plau al senyor rey.

Protestacio del stament mylitar

Item, senyo molt alt excellent los barons magnates nobles cavallers gentils homens e de peratge del Principat de Catalunya consenten en les coses damunt dites: salves a ells e a quiseu dells e a lur stament continuament e divisa lurs libertats privilegis usos practiques axi scrites com no scrites serits o no serits e observances e altres drets e prerogatives al dit stament militar pertanyents als quals tacitament o expressa directament o indirecta, o per acte contrari en propietat o possessio per lo present consentiment no entenen a derogar a ans volen e es lur intencio los romanguen salves e illeses demanant de aço esser fet acte en lo present proces de la cort e si mester sera carta, a part. Plau al Senyor Rey.

Protestacio stament reyal

Item senyor molt alt e excellent protesta lo braç de les ciutats e viles reyalas que per per les constitucions camunt dites ne per qualsevol capitols preiu serts nne per algunes de les coses desus dites no sia fet perjudici als libertats franqueses e privilegis usos e costumns scrites e no scrites, e serits e no serits del dit braç ne de les dites ciutats viles e lochs reyalas ne dels singulars de aquells ans romanguen en lurs força e valor les coses damunt dites en alguna manera no contra stants. Plau al senyor Rey.

Acceptacio de la oferta e donatiu

E la magestat sua accepta la oferta e donatiu gracios de les doscentes vint milia lliures a sa altesa per la dort fet concordablement ab les condicions en aquell contengudes regraciant a la dita cort lo dit donatiu atorga e statueix les constitucions, capitols e altres coses per la dita cort supplicades ab les decretacions per sa excellencia fetes segons que desus se contenen.

ACA. Reial Cancelleria. Curie 3. Reg. 3601

Document 103. Ordenacions de les Corts de Barcelona sobre la nova elecció, per insaculació, de diputats i oïdors del General.

Barcelona, 4 de novembre de 1493

1r

La Cort general del Principat de Catalunya convocada e celebrada per la altesa vostra en la present Ciutat per certs e justs respectes a la dita Cort dignament movents. Volent de nou ordenar e mudar la forma de eleccio de diputats e oydors de comptes del General fins assi observada. Suplica a la Magestat vostra sie merce de aquella voler donar licencia, e facultat a la dita Cort quant a la Magestat vostra se guarda de mudar la dita forma de eleccio de diputats e oydors de comptes segons a la dita Cort e staments de aquella e a persones electes per los dits staments sera vist fahedor, e ordenar sobre la dita nova forma tots aquells capitols e ordinacions quels porra esser necessaries e utils per benefici e bon gover e regiment de la casa de la Deputat e bona administracio dels drets del general donant, e atorgant als diputats e oydors de comptes sdevenidors ampla e sufficient poder, e iurisdicció qual als diputats e oydors de comptes, e per privilegis los es stada plenament atorgada ab supplement de tot poder, e clausules necessaries loant, aprovant, e ratificant tots e qualsevol actes que lo dia present seran publicats encara que sien stats fets per dita Cort, ans de la present vostra licencia. Volent que sien haguts com si fets fossen apres de esser donada per vos licencia per fer dits actes. Plau al Senyor Rey.

1v

Approbacio e salvetat dels capitols actes de Cort, usos e costums de la casa de la Deputacio.

Supplica mes avant la present Cort placia a vostra excellencia que tots e sengles capitols e actes de Cort ordinacions usos e practiques e costums de la casa de la Deputacio sino en quant seran vistres contrariar, e derogar als capitols e actes de la present Cort fets, sien, stiguen, e romanguen en lur plen effecte força e valor. Plau al Senyor Rey.

Fuerint duo preinserta capitula aliena manu scripta abstracta ab originali processu diste generalis curie recondito in archivo domus deputationis et cum eodem per me. Jacobum Ferrer scribam maiorem generalist qui het manu propria scribo et meum qua utor in claudendis publicis instrumentis appovo. Signum.

2r

Doc et translatum bene e fideliter sumptum aqui busdam publicis capitulorum ordinationum nominorum personarum instrumentis insaculacionis generalis principatus Cathalonie facte et inquodam libro continuate. Iuxta et secundum dispositiones et conclusiones in curys generalibus per serenissimum dominium domini Ferdinandum regem Castella, Aragonim ets nunc feliciter regnantem barcinone celebratis. Quorum quidem tenores nichil in eidem additis nichil remoto quod facti substantiam imminent aut varie intellectum sequitur et sunt tales.

Translatum

En nom de nostre senyor deu Jesucrist e de la gloriosissima verge Maria mare sua, sia a tos cosa manifesta que dilluns ques contare quatre dies del mes de Novembre any de la nativitat del dit Senyo Mil CCC noranta tres, congregada la Cort general del Principat de Catalunya la qual molt alt, e molt poderos Senyor lo Senyor Rey don Fernando per la gracia de deu Rey de Castella, de Arago, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorques, de Sivilla, de Sardenya, de Cordova, de Corsega, de Murcia, de Jahen, de Algarbe, de Algezira, de Gibraltar, de les illes de Canaria, compte de Barchinona, senyor de Vizcaya, e de Molina, duc de Athenes e de Neopatria, comte de Rossello e de Cerdenya, Marques de Oristany e comte de Gociano, vuy benaventuradament regnant celebra als cathalans en lo Monestir de Santa Anna de la ciutat de Barcelona hon per los negocis, e actes comuns e publichs qui en la dita Cort se manegen, es tracten, son travats e concordats la dita Cort se es acostumada congregat e ajustar los reverendos pares en Christ Nalfonso per la gracia de deu bisbe de

2v

Tortosa, en Pere, bisbe de Barcelona, en Berenguer, bisbe de Gerona, en Joan, bisbe de Vich, en Berenguer archibisbe de Çaser, comendatari del abbadiat de Scarp, frare Miquel, abbat del monastir de Sant Salvador de Breda, ffrare Nicholau, abbat dels monastirs de Sant Pere de Gallicans e de Sancta Maria de Roses, ffrare Bernard, abbat del monestir de Sant Feliu de Guixol, micer Jaume Fiella, canonge e dega de la Seu de Barcelona, administrador e comendatari del monastir de santa Silia de Montserrat, mossen Pere Vimes, canonge de Barcelona, procurador del reverendisimo archebisbe de Tarragona micer Pere Gallet procurador del reverend bisbe de Enla, ffrare Johan Ycart procurador del prior de Cathalunya, micer Ffrancesch Vicens, canonge e prior de la sglesia de Tarragona, e sindich del capitol de dita sglesia, mossen Luys Despla, canonge e arciacha maior e sindich del capitol de la seu de Barchinona micer Pere Olivo, canonge e sindich del capitol de la sglesia de Leyda, mossen Pere Garau Terrades, canonge e sindich del capitol de la sglesia de Gerona mossen Jordi Sanç canonge de Barchinona, sacrista de la sglesia de Vich e sindich del capitol de la dita sglesia mossen Marti Joan de Foxa, canonge de Barcelona, arciacha maior de la sglesia de Urgell, e sindich del capitol de dita sglesia per lo bras o stament de la sglesia. Los illustres spectables nobles e magnifichs infant don Enrich duc de Sogorb, comte de Ampuries, don Joan Ramon Folch, duch de Cardona, marques de Pallars e comte de les muntanyes de Prades, don Galceran de Requesens, comte de Trivento, e de Palamos, don Phelip Dalmau, vezcomte de Rocaberti, don Phelip de Castre, don Ramon de Cardona. Los magnifichs Joan de Montboy, mossen Pere Joan Ferrer, mossen Joan Pere de Vilademany, mossen Bernard Guerau de Boxadors, mossen Jaume Alemany, mossen Joan Daltarriba, cavallers. En manuel de Corbera, Ramon Berenguer de Lorach, Gilpert de Ponç, Damia Dezcallar, Jofre de

3r

Senmana e Damia de Raiadell, donzells per lo bras o stament dels magnats nobles cavallers gentils homens e homens de paratge. Los honorables en Pere Buçot, conseller en cap, en Guillem Oliver, en Gabriel Sampso, en Johan Berenguer de Junyent, micer Johan Oliba, doctor en quistum dret, ciutadans e sindichs de la universitat de la ciutat de Barcelona, Vicens Orrit, doctor en decrets, en Marti Johan Botella ciutadans e sindichs de la universitat de la ciutat de Leyda, en Pere Terrades e Ponç Julia ciutadans e sindichs de la universitat de la ciutat de Gerona, en Joan Andreu burges, e sindich de la vila de Perpenya en Johan Jorda, ciutada e sindich de la universitat de la ciutat de Tortosa, Miquel Sala, notari, sindich de la universitat de la ciutat de Vich, micer Pere Boix, doctor e sindich de la universitat de la vila de Cervera, en Berenguer Ripoll, ciutada e sindich de la universitat de la ciutat de Manresa, Pere Pasqual mercader sindich de la universitat de la vila de Puigcerda Joan Pallicer, sindich de la universitat de Vilafrancha de Penedes Pere Maynau, sindich de la universitat de la vila de Besalu e Johan Steve, sindich de la universitat de Torroella de Muntgri, per lo braç o stament de les ciutat e viles reyalis del dit Principat congregats en lo dit refector del monestir per fer e ordenar les coses e actes devall scrits en virtut de la potestat a ells donada e atorgada per la dita Cort e staments de aquella sots diversos calendaris los dies passats e present en los procesos de la Cort per los scrivans de aquella continuats seguint la forma de llur comissio e nnom e veus de la dita crot sobre la nova forma e eleccio, e ensaculacio de deputats e oydors de compte del General del dit Principat de present per ells durant la present cort fahedora, e en lo sdevenidor perpetualment duradora feren e ordenaren los capitols següents:

3v

E primerament les damunt dites persones eletas per fer la dita ensaculacio ans de totes coses hogen missa del Sant Sperit. La qual hoyda se congregue quiscuna devuytena en llur stament o apartament per si, e hagu lo missal ubert al canon sobre aquell posada la vera creu tenguda en mans de algun sacerdot present lo notari del stament quiscuna de aquella hage a jurar sobre la dita vera creu e missal que postposats tot amor odi e temor elegiran e anomenaran axi per lo offici de deputats com oydors de les persones que segons Deu, e llurs bones consciencies los seran habilis e sufficients per regir los dits officis. E prestat lo dit jurament trataran de la dita ensaculacio, e faran la nominacio e eleccio com dit es segons Deu e llurs bones consciencies axi per lo dit offici de deputats com de oydors de comptes de aquellas personas quels parran esser habilis e sufficients fins a aquell nombre que semblara aquisquina devuytena.

E ordenen les damunt dites persones en nom e veus de la dita cort que feta la dita nominacio e eleccio axi de dipputats com oydors de ocmptes hagen esser escrits tots los elets e nomenats en un libre de pergami, ço es los nomenats per les devuyt persones del estament ecclesiastich per lo scriva del dit setament, e los nomenats per lo stament militar per lo scriva del dit stament, e los nomenats per lo braç o stament reyal per lo scriva del dit stament. E apres la dita nominacio axi continuada per los dits tres scrivans sia autentificada e closa quiscuna nominacio en dit libre per aquells, fahent mencio en dita clausula de les rasures e correccions si algunes per defecte del scriure ni haura e del nombre de les persones que per les damunt dites persones electes per dits tres staments sera eletas nomenades e ensaculades, a fi que per persona alguna en lo sdevenidor frau no se pugue fer.

4r

E per maior conservacio del libre en que les dites persones seran continuades lo dit libre deu esser posat en un armari o caxa per aço fahedora en la qual hage tres diverses tancadures de les quals tingues les claus los dipputats, ço es quiscun la sua, e si algu, o alguns dels dits dipputats per alguns negocios se absentaran hagne dexar les claus en poder del oydor de comptes del stament mateix. Del qual libre sia fet un traslat autentic per los dits tres scrivans lo qual stigue en lo mateix armari guardat com damunt es dit affi que si lo consistori de la Dipputacio se mudara per mortalitat, o altra justa causa que los dipputats en si porten dit traslat de dit libre tancat en una caxa ab tres tancadures tenint los dipputats les claus de aquella com damunt es dit.

E mes ordenen les dites persones en nom e veus de la dita Cort que servant lorde acostumat a XXI de juliol prop venidor, e daqui avant quiscun trienni seguent en lo dit die los dipputs e oydors de comptes sien tenguts per lo jurament que prestat hauran en lo introyt de llurs officis demanar e convicar, ço es la primera eleccio venidors per bon principi de novella forma deu persones de quiscun stament de la Cort del nombre de les damunt dites cinquanta quatre persones electes per la present ensaculacio si tantes haver se poran aquella hora, e los triennis següents tres persones de quiscun stament pregant los que lo endema que tendran per XXII de juliol sian ab los depputats e hoydors de comptes per testimonis de la eleccio fahedora de dipputats e oydors de comptes, e hoyda per ells dit die la missa del Sanct Sperit se hagen a iustar en la casa de la Dipputacio, o altre hon los dipputats en temps de tal eleccio tindran llur consistori. E presents lo hoydors de comptes e dits testimonis los dipputats obren lo armari, e caixa hon lo dit libre sera recondit e conservat e tret en presencia

4v

dels dits oydors e testimonis, sia trasladat per lo scriva maior de la casa de la Deputacio, o altre scriva de la dita casa lo nom de quiscuna de les persones que seran ensaculades per lo stament eclesiastich en una lença de pergami lo qual en presencia de tots sia posada en un rodoli de cera fahedor ab les tenalles de la Dipputacio segons en altres eleccions de la Dipputacio era acostumat, e dit rodoli axi fet, sia posat per ma del diputat del stament eclesiastich en un bassi ple de aygua, e axi sia fet de quiscu dels noms dels dits ensaculats axi continuats. E acabats de fer los rodolins de les dites persones eclesiasticas sian trets de dit bassi hu a hu presents los dits deputats oydors e testimonis per mans del dit diputat eclesiastich monstret la mma descuberta per remoure tota sospita e siau posats per dit diputat dins un bssi dargent de la casa de la Dipputacio a hon se acostumen a metre los rodolins de les eleccions de les dipputacions passades per forma que totes les persones allí presents vegem tot lo compte complit dels ensaculats per dit stament esser en dit bassi posats.

E fet aço un fradri de edat menor de vuyt anys meta lo bras nuu e la ma oberta en presencia de tots los diputats oydors testimonis e scriva per tres vegades en dit bassi hon dits rodolins seran, e maneiant quiscuna vegada a la ma los dits rodolins, la tercera vegada trague un rodoli lo qual axi tret sia obert per lo dit diputat eclesiastich en presencia dels sobredits altres diputats oydors testimonis e escriva e la persona ques trobara escrita en lo dit rodoli sia mostrada publicament per lo scriva maior, o altre scriva de la casa de la Dipputacio. La qual persona axi treta sia haguda per lo trienni seguent encara que sia de la iglesia diocesi vila ciutat e vegueria de algu, o alguns dels diputats o oydors de comptes qui de dits officis exiran.

5r

E feta dita eleccio de diputats e oydors de comptes com dit es los diputats qui hauran feta dita eleccio stan tenguts, e obligats en continent trametre un official de la casa de la Dipputacio al diputat e oydor de comptes elect si sera dins de la ciutat, vila o loch hon dita eleccio sera feta, e si sera absent de la dita ciutat, vila o loch e de tot lo Principat, ab porter o official de la casa avisaran la persona o persones qui seran elegides en dits officis e faran donar la letra en la propia casa en la qual dins lo Principat lo tal diputat novament tret acostumara fer residencia. De la relacio del qual porter o official los diputats faran levar acte en la dita casa de la Dipputacio. E si dins dos mesos del dia de la eleccio e navant comptadors los diputats e oydors de comptes novellament elegits no seran arribats en la ciutat, vila o loch on los diputats fan llur residencia, en tal cas los diputats e oydors qui en lo exercici de dits officis presents seran faccen eleccio de altre o altres perones en loch de dit o dits absents servant la forma damunt dita axi que lo diputat principal dels qui presents seran

5v

hage possar en lo bassi los rodolins en la forma sobre dita. E si los tal o tals segonament elegits seran per semblant absents del dit Principat sian tret o trets, altre o altres en loch dels absents fins atant que sian tretes persones que presents sian en lo dit Principat. E si cas sera que alguna persona de les ensaculades en lo temps de la eleccio sera official reyal e o de la casa de la Dipputacio exceptat diputat local no puguen concorrer en la eleccio fahedora. E si per inadvertencia era mes en rodoli, e per cas exia en diputat o oydor no pugue concorrer ans sia tret un altre en loch de aquell qui no sia de la mateixa condicio. E per ques poria seguir cas que diputat e oydor de un stament serien absents com dit es sia da facultat als diputats e oydors qui presents seran de fer e exercir tots actes en la casa e administracio de la Dipputacio duran la ausencia dels elegits la qual administracio e facultat dure fins atant que los tals elegits hagen prestat lo dit jurament.

E si cas sera que en la eleccio isquesen en sort dels rodolins pare e fills o germans que no puguen concorrer ans en loch del qui segonament sera exit sia tret altre del stament mateix que no tengue tal impediment.

E los qui seran trets del dit bassi per deputats e oydors no puguen esser tornats a deputats e oydors fins sien passats dos triennis. Entes empero que puy son stats una vegada ensacultas no sien trets de aquell puy no puguen concorrer dins los dits dos triennis a deputats ni oydors.

6r

Mes avant com fos diferencia en lo stament reyal entre los sindichs de la universitat de la ciutat de Barcelona de una part e los sindichs de Leyda, de Gerona, de Perpinya, de Tortosa e altres universitats del Principat de Cathalunya presents en Cort en lo dit stament reyal de la part altra sobre los modo et forma que per lo temps sdevenidor se servara en la eleccio de deputats e oydors de comptes de les persones del dit stament qui de present e per lo sdevenidor seran ensaculades, es stat concordat e per les dites persones electes en nom e veus de la dita Cort statuit e ordenat que lo die de la festa de Santa Magdalena primer vinent de la matricula e nombre de persones de la dita universitat de Barcelona quis continuaran e scriuran en lo dit libre per concorrer en diputats sia tret a sorte de aquellas lo diputat per lo trienni seguent, e per lo dit trienni sie tret a sort en la dita forma lo oydor de comptes de la matricula e nombre de les persones de les altres universitats del dit stament les quals seran continuades en lo dit libre per concorrer en oydors de comptes, e passat lo dit trienni, en lo seguent trienni lo diputat sia tret a sort en la forma damunt dita del nombre e matricula de les persones de les dites universitats de Leyda, gerona, Perpenya, Tortosa e altre que en lo dit libre seran continuades per concorrer en deputats e oydors de comptes per lo dit trienni sia e hage esser tret a sort del nombre e matricula de les persones de la dita ciutat de Barcelona que per oydors de comptes en lo dit libre seran scrites e continuades. E finit lo trienni en lo trienni apres seguent los deputats, e oydor de comptes sien e hagen esser trets a sort en la forma predita de la matricula e nombre de les persones de les prop dites universitats de Leyda, Gerona, Perpenya, Tortosa e altres qui en dit libre seran scrites e continuades

6v

per concorrer en deputats e oydors de comptes. E finit lo prop dit trienni del nombre e matricula de les persones de la dita ciutat de Barcelona qui concorreran en diputats sia tren a sort lo diputat, e del nombre e matricula de les persones de les altres universitats sia tret a sort lo oydor de comptes, e axi daquivant per los temps, e triennis sdevenidros sia servada en tot, e per tot la forma, e orde en lo present capitol expressada refferint singula singulis.

E si algu o alguns dels deputats e oydors de comptes morran llur trienni duran, dins deu dies continuos e apres seguents que la dita mort sera manifestada als dits deputats e oydors de comptes aquells hagen elegir altre o altres dels ensacultas en loch del defunt o defunsts sobre dits. E si dins lo terme de deu dies los dits deputats e oydors no fahien la dita eleccio sien privats de llur salaris fins per ells sia donat compliment en la eleccio sobredita servant en totes coses lo orde e forma en los presents capitols contenguda.

Item per provehir a la conservacio e perpetuacio de aquest orde les dites persones en nom e veus de la dita cort statuexen e ordenen que morint alguna persona de les que seran ensaculades, en tal cas los deputats e oydors de comptes qui en aquell temps seran

prestats per ells sacrament sobre los sants quatre evangelis, e oyda sentència de excomunicacio promulgadora per aquell official qui sera en aquella ciutat, vila o loch hon lo consistori de dits deputats se tendra, de be, e lealment elegir tot amor, favor, e temor apart, posats hagen

7r

nomenar, e elegir, una persona habil e sufficient segons Deu e llurs bones consciencies per a diputat de les que seran ensaculats en oydors, eo de altres no ensaculats. E si eran mes de hu los mostra fessen eleccio de tantes persones com mortes seran. E si sera lo mort ecclesiastich ço es lo archabisbe o algu o alguns dels bisbes del dit Principat qui per raho de llur dignitats seran ensaculats succehis que en lo loch de tal mort la persona que succehira en dita prelatura. E si sera abbat o prior o comendatari de abbadia o priorat, o algu comanador del orde de Sant Johan o altre religios de aquells qui de present seran axi per deputats com oydors de comptes ensaculats que en cas de molrt de algu de aquells hagen de ensacular altra abbat o prior conventual o comendatari de abbadia, o altres religios de qualsevulla orde, o diocesi sia puys sien de aquells ordens, e religions que en tals officis concorrer acostumen o algun comanador del orde de Sant Johan puys los tals tinguen lo beneficis abbadiats, priorats o comandes dins lo predit Principat, e sien habils e sufficientes. E si algu dels capitulars qui seran ensaculat per diputat morra en tal cas se hage ensacular en loch de aquell un altre capitular habil e sufficient de qualsevula capitol de les sglesies catredals del dit Principat ab condicio que de quiscum capitol ni romangue tostemp sin ensaculat per deputats e de algu de dits capitols non puxe haer en algun temps mes de tres ensaculats per deputats. Empero si mora algu dels capitulars qui seran ensaculats per oydors se hage ensacular e nloch de aquell altre ecclesiastich habil e sufficient del mateix capitol, e no havent ni de habils, e sufficientes puxen elegir altre ecclesiastich secular de la mateixa diocesi per la qual era lo mort ensaculat. E si sera lo mort del stament militar se faça en la forma seguent ço es que si lo mort o morts seran persones de titol, sia hagut ara per lavors per ensaculat lo fill de

7v

de aquell qui succehira en lo titol e casa de aquell. E morint algun noble ensaculat se hage elegir en loch de aquell altre noble del Principat de Cathalunya habil e sufficient per a dit offici. E si seran cavallers o gentilhomens domiciliats, tenint son continuu domicili en la vegueria de Barcelona la qual es en gran nombre de persones del dit stament militar se hage elegir altre de la dita vegueria. E si lo mort o morts feren daltra vegueria del present Principat se hagen elegir de la mateixa vegueria si en aquella haura persones del dit stament militar habils e sufficientes per a dits officis. E no havent ni hagen a servir aquest ordre ço es que si seran los tal o tals mort o morts de la vegueria de Cervera puguen en tal cal elegir de la vegueria de Agramunt o de Balaguer altre o altres persones segons sera lo nombre dels morts, habils e sufficientes per dits officis com dit es et viceversa. E si sera de la vegueria de Leyda, e no sen hi trobara de habils e sufficientes per tals officis puguen elegir de les vegueries de Tortosa, Montblanch e Manresa et viceversa com dit es. E si sera de la vegueria de Vilafrancha del Penedes no havent hi persones habils e sufficientes per dits officis puxen elegir de les vegueries de Tarragona, Tarrega e Vich e vice verça com dit es. E si sera de la vegueria de Gerona no havent hi persones habils e sufficientes en lo dit cas puguen elegir de la vegueria de Besalu e Camprodon et viceversa com dit es. E si sera de la vegueria de Perpenya no havent ni persones habils, e sufficientes en tal cas puguen elegir de les vegueries de Puigcerda e Vilafranca de Conflent et viceversa com dit es. En la qual forma es provehit a que los deputats e oydors de comptes hagen poder de fer dita ensaculacio, e per default de persones habils e sufficientes la dita ensaculacio no pogues periclitir. E si lo tal, o tals morts seran del bras reyal sian elegits altre o

8r

altres de aquella ciutat o vila de hon era lo tal mort. En la qual eleccio e nominacio hagen apellar e de manar sis persones de quiscum stament en presencia dels qula dita eleccio e nominacio sia feta e publicada. E los qui seran eletes e nomenats en loch del mort o morts com dit es sian continuats en presencia de les devuyt persones en lo libre sobredit per lo notari de la Diputacio. E si per ventura los dits diputats e oydors no podien concordar en eleccio de una persona el o tal, o tals morts sera diputats en tal cal cas quiscum diputat nomen hu de aquell capitol diocesi orde vegueries ciutat o vila segons damunt es disposat, e aquells tres axi nomenats per los dipputats sian mesos ensengles rodolins e de aquells tret hu a sort e aquell qui exira sia scrit segons damunt es dit. E si cas sera que lo tal o tals morts seran oydors e los dits dipputats e oydors no poran concordar en eleccio de una persona, en tal cas los tres oydors hagen nomenar tres persones habils e sufficientes de aquell capitol orde diocesi vegueries ciutats o vila com dit es. E de les tres axi nomenades sia tret a sort hu com damunt es dit dels diputats e aquell qui exira sia scrit en dit libre. E si per ventura lo tal elegit en diputat en loch del mort fos tret del nombre dels oydors sia elegit un altre per oydor, e continuat en dit libre en la forma e ab les condicions damunt dites. Les quals eleccio o eleccions se hagen afer dins trenta dies comptadors del dia que hauran vera noticia de la mort. Entes que si noticia havien certa de la mort abans de Sancta Magdalena del any que la eleccio se haurie fer de diputats sien tenguts los diputats elegir altre en loch del mort nosperat los trenta dies de manera que lo axi elegit puxe concorrer en la eleccio fahedora

8v

Item si cas sera que algu de aquells qui per raho de les persones llurs seran ensaculats dixeran los beneficis que en temps de la ensaculacio obtenien e apres de haver aquells dexats o renunciats exiran en diputats e oydors de comptes ordenen les dites persones que los tals puxen regir dit offici puys tinguen algun benefici en dit Principat attes que aquells tals son stats ensaculats per raho de la probitat e industria porpia mes que per raho de dignitat o benefici.

E per provehir a les edats axi de les persones qui de present seran electes e nomenades per les dites persones com encara per les que apres com damunt es dit per avant se elegiran e nomenaran ordenen les dites persones en nom e veus de la dita Cort que no puxen esser nomenades ara ne en sdevenidor per a diputats ny oydors de comptes persones del stament ecclesiastich que sian de menor edat de vint e cinch anys. E quant es en les persones del stament militar de la present ensaculacio e nominacio en avant no puxen ser electas e nomenades ne ensaculades persones nobles per a diputats menors de vint e cinch e cavallers e gentils homens menors de trenta anys, e per oydors de comptes menors de vint e cinch anys. E en les persones del braç reyal per semblant de la present eleccio e nominacio en avant no puxen esser electes ne ensaculades per a diputats de menor edat de trenta anys e per oydors de comptes menors de vint e cinch anys. Entes empero que si algu o alguns de les persones qui de present seran eletes nomenades e ensaculades exiran en diputats e oydors e seran de menor edat de vint e cinch anys no puxen concorrer fins hagen dita edat de vint e cinch anys. Empero en la persona de don Ffernando de Cardona, Almirant de Arago per esser

9r

persona tant principal e de tal casa com es en ell dignament dispensen axi que si passat lo trienni primerament exira en diptuat o puxe liberament esser no obstant lo que damunt es dit en lo present capitol.

Per quant de trobar se de present moltes persones habils e sufficients per oydors de comptes del stament ecclesiastich poria esser que de present lo nombre dels que seran elegits haurie esser gran e en lo sdevenidor lo gran nombre poria esser causa de ensacular persones no tant habils com serian necessaries per tals officis en gran dan del dit Principat. Per ço ordenen les dites persones que en cas de mort de algu dels ecclesiastichs ensaculats per oydors si seran capitulars en loch de aquell mort no sia altre elegit fins en tant que lo nombre de present per raho del tal capitol elegit sia reduhit a nombe de tres persones ensaculades per oyodrs per quiscum capitol e no mes per via alguna. Quant empero als religiosos oydors de comptes ordenen que lo nombre de aquells sia per mort dels ensaculats de present reduynt a nombre de dotze persones de manera que morint algu de aquells no sia altre elegit en loch del mort fins en tant que sian reduhits a dotze com dit es. Les quals dotze persones siguen sempre ensaculades ço es que per mort de alguna de aquellas sia un altre elegit.

Item atenen que per un capitol que comense 2Encara vol e ordone la dita Cort que algu que sia deutor al

9v

dit general etc" fet per la cort general que en dit Principat se celebra per la illustrissima senyora Reyna Maria de gloriosa memora en lo capitol de la seu de Barcelona en lo any Mil CCCC XXXIII es satatuhit e ordena que persones algunes que sien stades deputats no puguen esser elegits altre volta en dit offici de deputats si donchs en lo temps de la segona eleccio no eran ja difinits los comptes de la administracio per aquells com a deputats tenguda. E com la culpa de no esser difinits los comptes de aquells se dege mes imputar als oydors successors que no als deputats antecessors attes que los comptes de tals administracions romanen en la diputacio, e en poder dels oydors successors als quals toca aquells definir. Volen e ordenen les dites persones en nom e veus de la dita Cort que si constara que les tals persones o algunes de aquellas que seran stats deputats hauran fet requesta en escrits als oydors de comptes successors sobre la expedicio de dits comptes puguen esser elegits de nou en deputats encara que los comptes de la administracio per aquells com a deputats tenguda no sien difinits, la dita ordinacio dalt mencionada no obstant. Entes empero que los tal, o tals deputats com seran elects ans de usar de dits officis hagen a donar bones e sufficients fermances de pagar tot ço e quant seran trobats esser deutos en dits llurs comptes dins quatre mesos comptadors del die que dits comptes sera closos. Los quals comptes los oydors sien tenguts de examinar e cloure sots lo jurament que prestat hauran dins sis mesos comptadors del die que en la administracio de dits officis de oydors seran admesos. Romanent empero totes altres coses en aquella contingudes en sa força e valor.

Declaren e ordenen mes avant les dites persones electes en nom e vens de la dita Cort que tots capitols privi

10r

legis e ordinacions que sien en la casa de la Deputacio e dels quals los deputats generals de Cathalunya poden e han acostumat de usar fins aci no derogants empero ne obviant en alguna manera als presents capitols ne algu de aquells sien romanguen e stiguen en sa força e valor, e de aquells puguen usar los dits deputats presents, e sdevenidors servants empero tots los presents capitols ordinacions e declaracions e no en altra manera.

Los quals capitols e ordinacions fets e ordenades per les dites cinquanta quatre persones eletes per la dita Cort, e staments de aquella foren de ordinacio e manament llur publicats e legits per en Miquel Benaula, notari e escrivà del stament militar de la dita Cort en presencia de les dites cinquanta quatre persones e dels altres scrivans dels staments ecclesiastich e reyal, requerintns de totes les dites coses fos feta una e moltes cartes publicques per vosaltres dits e devall scrits e scrivans de la dita Cort present en aço los honorables mossen Anthoni Codo, canonge de Barchinona de l'estament ecclesiastich, mossen Garau Durall e Ffranci Splugues del stament militar [...]vedors, e micer Jaume Anthony Boteller e micer Joan Ribalter doctors en leys, ciutadans de Barcelona. Advocats del stament militar de la dita Cort Miquel Palou e Anthony Bosch scrivents, habitants en Barcelona Anthony Loret Miquel Joan e Ffranci Pla porters dels staments de la dita Cort per testimonis a les dites coses apellats e demanats.

* No figura el llista de les 54 persones que reunides aquell dia elegiren e nomenaren una divuitena de cada estament per escollir deputats i oïdors de comptes.

ACA. Generalitat. Sèrie G. Reg. 155, 2.

Document 104 . Memorial de la Diputació a Gralla, enviat a veure al rei per abordar la situació dels comtats recuperats als francesos i la reforma monetària

Barcelona, 11 de novembre de 1493

15r (imatge 115)

Memorial per los reverend e magnífichs Senyors los diputats e oydors de comptes del General de Cathalunya fet al magnífich mossen Miquel Joan Gralla, condeputat llur del que trobant se en la Majestat del Senyor Rey ha de negociar per part dels condiputats llurs e oydors a sa altesa per los fets e benefici dels drets del General.

15v

Essent ab les majestats del Senyor Rey e Reyna e princep besara les mans a aquelles de part dels dits diputats e hoydors e donada la letra de crehença del Sor. Rey per virtut de aquella explicara a sa majestat les coses següents:

Primerament dira a sa majestat com apres la partida de aquella volents dar conclusio en les vendes dels censals ordenats per la cort trobant se aci mossen Gabriel Sanxis tresorer general de sa majestat fou fet per los dits diputats balanç de tots los carrechs de la casa

de la diputacio los quals munte una gran suma segons crehem que lo dit general tresorer haura mostrat a sa majestat e encara lo dit mossen Gralla mostrara per lo memorial que sen porte on son posats e continuats.

Mes anant mostrat lo dit memorial a sa majestat dira aquella quant es necessaria cosa per benefici de aquest General en la conservacio del qual vacant a sa majestat com a rey e senyor daquest Principat e en poder del qual la cort del present Principat ab complida (?) ha mes en poder la determinacio dels drets del Rossello quy tant han beneficiat lo dit general e encara per que huy la majestat sua e successores de aquella tenen de credit sobre dit General que la majestat sua atena en que los drets quys culliran en los comtats de Rossello e Cerdanya sien egualment pagats ab los ques cullen en les altres parts del present Principat axi en la forma de la imposicio dels dits drets com encare en lo pagament de moneda fort de aquella que los dits diputats son tenguts pagar e paguen los credits del dit General.

Mes pot dir a sa Majestat que aquest pagament recau en una gran necessitat per dos respectes, la hu en la equal

16r

imposicio dels drets per que los carrechs com dit es del General son tant grans que es necessari que ab los dits drets de Rossello hi sia ajudat. Laltre en lo pagament de moneda fort per quant fins aci en la ciutat de Gerona, Vich, comtat Dempuries, e altres parts de Empurda, muntanyes e terres fronteres ab França han pretes e stan en litigi ab los deputats que no deuen pagar lo dret sino de la moneda corrent en dites terres e que fins aqui los deputats no han donat loch e si en Rossello e Cerdanya altrament ere exhibit los altres haurien causa de demanar als diputats smena del que fins aci se ha exhibit mes anant del que ells han pretes e dequianant no volrien pagar sino en la forma dels dits comtats quy serya ley e declaracio per alli questio per hon vendria una grandissima destruccio e irreparable als drets del General. Lo qual dampnatge se stima seria ensus de V mil lliures per quistum any.

Mes anant lo dit mossen Gralla dira a la prefata majestat que aquella ha molt attendre en lo demunt es dit de egualar los dits drets per quant es vist segons los carrechs del dit General que pendria gran disminucio la valua de aquell e mostran la speriencia que segons lo que se ha pogut fins aci veure dels libres dels drets de entrades e exides de diverses taules del dit Principat per cessar la exaccio dels dits drets de Rossello e Cerdanya en aquestes altres parts se creu que pendria disminucio lany circa tres mil lliures per han sepot veure quant es necessaria e qual imposicio. E ultra aço si los dits drets egualment nos culles les taules vehines als dits comtats pendrien tant (grandimynuacio) que seria un gran dan del dit General, axi acumulats tots los dits dans dels quals ne poden provenir altres que al present nos poden veure fins a la practica del fer lo dit General pendria tan gran disminuacio que no bastaria a pagar los carrechs de aquell lo que seria gran desservey de sa majestat e destruccio del present Principat e total perdicio de aquesta casa.

16v

E per confortar lo animo de sa Majestat en fer dita declaracio segons es supplicat maiorment considerat que lo poblats en los dits comtats no reben dan de tal egualment de drets vist loques benifiquen dels drets que huy no pagaven de entrades, e exides que solien pagar es donat memorial al dit mossen Gralla delles coses que los dels dits comtats vuy se benifiquen lo qual lo dit mossen Gralla mostrara a sa majestat per hon aquella pora clarament veure que los dels dits comtats no tenen raho declarantse de tal declaracio ne de aquella considerats los beneficis continguts en dit memorial restaven gravats.

Mes lo dit mossen Gralla dira a sa Majestat que los dits comtats del Rossello e Cerdanya com la Majestat sua no ignora part son del present Principat, inseparable de aquell e ab eguals drets e ab eguals leys devallants de corts han acostumat fins aci continuament viure e esser governats ab les altres parts del dit Principat comuna es axi als dels dits comtats com a les altres parts del dit Principat com donchs poria star dequivant fora tal proporcio grans contraris sen porien seguir infinits frauds als quals per leys de la terra ne altrament comodament nos podria provehir.

Mes dira al Senyor Rey que attes que ab acte de cort la majestat sua ha levat lo sequestre per aquella posat en los drets del general dels comtats del Rossello e de Cerdanya sens retencio ans ab plena renunciacio de totes despeses fetes per recuperacio dels dits comtats e altres coses preteses. E com se hage obtengudes letres del tresorer general de sa majestat dirigides al quy tenien dits sequestre que obtemperat dit acte de cort los dits drets sien restituys als dits diputats per la dita cort. La qual restitucio no es fet mensio dels drets exhibit per los officials de sa Majestat

17r

dels quals drets los dits diputats e hoydors no porien donar bom compte segons lo dit acte de cort si compidlament no eren recuperats com tal fos la intencio de la dita cort e per dit acte clarament appar, per tant lo dit mossen Gralla supplicara a sa Majestat per complida execucio de dit acte de cort e per descarrech dels dits diputats mane restituyr tota la quantitat dels drets cullits per los officials de sa altesa (eodo?) facultat als dits diputats que de les pecunnies de les procores dels censals cretas a sa Majestat los dits diputats se puguen (avirar?) les dites quantitats per dits officials dels dits dres rebudes.

Remitent les altres coses delles demunt dites a la bona discreccio del dit mossen Gralla quy de aquelles es plenament informat e del qual plenament se confia donat encontinent avis dels dits diputats del que ab sa Magestat haura negociat.

Expedit en Barchinona undecima die novembris anno anat domyny Millesimo XXXXL XXXX tercio Johannis Eps vican.

17v (imatge 120)

Mes dira a la prefata Majestat que attes que aquella no ha posat nombre al valor de la moneda menuda, al croat e axi resta aquesta moneda no proporcionada compidament segons en dita cort fou tractat que sia merce sua voler ordenar que lo menut sia proporcionat al valor del croat segons fou tractat en dita cort. Lo qual croat ere pensat e apuntat en valor de vuit e quatre menuts e que la pronunciacio sia igual a tot lo Principat, altrament seria gran dan de aquell, e avyse a sa Majestat que en la forma de tal declaracio sia attes que nos desiyas del orde que te lo present Principat en tots los pagaments de aquell quy van a (sols e lliures) com en tal manera se facen los pagaments dels censals, e arrendament del General e exaccio de drets de aquell e de tots altres contractes fetes en lo dit Principat en aquest fet delles monedes compren granment al servey de sa Majestat e benefici del dit Principat e per ço hi fa molt mirar.

E sobre aquest fet de les monedes decontinent ab gran diligencia adjunte ab lo .S. Rey lo que se ha de fer e de tot lo prompte avis. Dat a XII de dit mes e any Johans. Eps. Vicy.

Anthonyo Lombard

18r

Carrechs del general dels quals es stat fet lo compte de VII de Nohembre any Mil CCCC LXXXX tres

Janer	2037 lliures
Febrer	1499 lliures
Març	2130 lliures
Abril	1580 lliures
Maig	1684 lliures
Juny	1398 lliures
Juliol	3593 lliures
Agost	1735 lliures
Setembre	2025 lliures
Octubre	1625 lliures
Nohembre	2128 lliures
Dahembre	1273 lliures

Suma 22.655 lliures

Salaris e despesses de la casa 3520 lliures

Luhicio de la ciutat 1500 lliures

Donatius - Salaris dels de la Audiencia e consell no metent h les CCCC y en sou cas pagadores al Regent
5.500 lliures

E les pensiosn velles (ja no es llegeix)

18v

Demanen los arrendadors del General esmena per les entrades e exides que son stades levades dels comtats de Rossello e Cerdanya per diverses taules que vuy dien son inutills per dita causa per terça siscentes noranta una lliures (falta passar numeros) daqu a la fi del arrendament.

E ultre la dita quantiat dihen son los spetxaments fets en las taules de entrades e exides de la ciutat de Barchinona Leyda Tortosa Terragona e e per tota la costa e altres clochs del Principat que prenen suma aiustant hi la quarta terça la quall fall de la quantitat demunt dita de II Mil LXXV lliures

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-715.

Document 105. La Diputació escriu a l'ajudant del racional, Joan Esteve, en relació als drets dels comtats del Rosselló i la Cerdanya en mans encara del monarca.

Barcelona, 20 de novembre de 1493

24r

Memorial fet per los reverendisimos e magnífichs deputats e ohidors dels comptes del General de Cathalunya a consell de lurs advocats al honorable en Johan Esteve, mercader e ajudant al ofici de Racional de la casa de la Deputació de les coses que lo dit General ha negociat en los condats de Rossello, Serdanya e altres lochs convehins dels dits comdats.

Primerament, tirara dret camy a Perpinya a hon de continent donara la letra de deputat local la qual nosaltres ly escrivim copies, donara la letra que nosaltres fet al governador dels dit comtats e requeriras aquell primer de paraula que preste lo sagrament e homenatge segons los altres governadors dels dits comdats son acostumat de prestacio e segons la forma copia de la qual sen porta e acusant

24v

de prestar los dits sagrament e homenatge lo dit governador ço que nos creu presentan ly ha una requesta copia de la qual sen porte de la qual fara levar acte autentic lo qual nos portara ensemps la resposta.

Item, pres que lo dit jurament del dit governador proçehira en pendre los juraments e homenatge de tots los altres oficials seculars e juraments dels oficials ecclesiastichs segons lo memorial que sen porte e recusant los dits oficials de prestar dits juraments segons son obligats e es acostumat presentara a aquells la dita requesta mutatis mudandis a consell del assessor del General.

Item, presos e prestats los dits juraments ne fara levar actes dels quals nos portara certificacio autentica e apres donara la letra als consols ab los quals tractara que la crida se publique ab complacencia de tots com axy sie stat aci (apmitat) ab los sindichs de la dita vila e com los dits consols no volguessen assentir en la publicacio de la dita crida ans totalment volguessen star en lur pertunacia lavors requerra al dit governador en virtut del sagrament e homenatge que prestats haura que fassa e mane publicar la dita crida. E en cas que los dits governador e altres oficials demunt dits no haguessen prestats los dits juraments segons demunt es dit e los dits consellers no volguessen condestendre en la publicacio de la dita crida ço que nos creu que esser tant justa en tal cas presentara als

dits consols la requesta copia de la qual sen porte de la presentacio de aquella ab la resposta siny fa nos portara certificacio o acte autentichs.

Item, feta e publicada o no publicada la dita crida cavalcara per los lochs principals dels dits comtats de Rossello e Serdanya e encada hun dells entendra en totes aquelles coses que sian e hagen sguart al benefici dels drets del General co es prenent denou ab sacrament e homenatge los cullidors dels dits drets que be elcalment ahauran en la exaccio dels dits drets a tota utilitat del General tota frau cessant e que en los libres de les tercas quels seran donats continuaran en lo principi de la joranda quels rebran e que los de la bolla no posaran bolla de plom ne segell

25r

de sera en drap algu sens que primer lo partit no sia scrit en lo dit libre de la dita terça collens entrades e exides que no faran albara negu de desempatxament sens que primer la partida no sia continuua en lo dit libre e altres coses si a ell parra assigir hi quisien hi hagen sguard a benefici dels dits drets del enuns se informara diligentment de la bondat e facilitat e abilitat dels dits cullidors e guardes esiny haura neguns que noy stigue be se informara dels qui seryen disposts e de tot nos portara larg memorial e axi mateix delles fermances que tenen dades si son suficients sino que les milloren a tot profit del General e de tot nos portara larch memorial segons que dell confiam.

Item, essent en los dits lochs principals si dell porra hi haga master de crear algunes guardes tant per los drets de bolla de plom, e segell de sera com per lo dret de entrades e exidas ne creara tantes com a ell sera ben vist pus no hagen salary algu stipulat del General.

Item, si les dites guardes tant a les que vuy hi son asselariades per lo Generla com encara a aquelles que crearen de noy sens salary permatra per part nostra que del frauds que trobaran esser fets al General los quals srean com (dempuats?) per lo deputat local lus seran donats los sinquanta sols pertanyents a la acusador axi com aqualsevulla altre stranger quoy acusats dits frauds.

Item provehit que haga en les dites taules axi de la vila de Perpinya com en les altres foranes de la sua collecta segons que eta instruhit en los capitols e actes mancionats tirara en les terres de Vilafranca de Comflent e de Puigalida a hon fara lo semblant del que haura fet en la dita vila de Perpinya collam sua collecta.

Item tant en la dita vila de Perpinya e collecta de aquella com encara en totes les demunt dites taules de Rossello e Cerdanya

25v

a hon se culle dret de entrada e exides encantara e pendra tots los cullidors als quals per part nostre manara sots virtuts del sacrament e homenatge per ells prestats e sots privacio de lurs oficis que no dexen passar ne fassen ny permeten fer nengu desempatxament de lanes per exida de Cathalunya sens que nos facen pagar primer per aquelles lo dret imposat per la cort darrera que es VI sous per rova de lana neta e III sous per rova de lana sutza caço encars que nos fos donat loch, en la publicacio de la dita crida com la intencio nostra sia que lo dit dret de les lanes sia exigit per tota Cathalunya com es imposat per la dita cort.

Item, complides totes les dites coses sen tornara per alla ho li sera ben vist e encars que les dites crides no sien publicades en los dits comdats de Rossello e Cerdanya com dalt es dit afigira en les dites crides que sen porta la addicio seguent co es que qualsevol lanes que entraran en los comdats de Rosselló e Cerdanya que aquells quoy les metran les hagen a denunciar e manifestar als cullidors de les entrades e exides, e hagen adonar fermaça idonea als dits cullidors que si aquelles lanes per alguna via exien dels dits comtats per anar fora Cathalunya en tal cas pagaran los drets demunt dits ço es de VI sous per rova de lana neta e de III sous per rova de lana sutza, segons sia disposat per capitols de cort e feta la dita addicio en dites crides ligar ne ha hiuna ab castuma letra de les que sen porta per als deputats locals que no li vendran en camy e per presona segura trametra a castu de dits deputats locals la sua letra ab la crida e als quoy li vendran en camy dar laltra.

Item haura si haver pora los libres e values de aquells de totes les taules tant de les bolles com de entrades e exides de tot lo que ses exigit del dia que lo Senyor Rey entra en Perpinya, ço es de .xiiii. de Setembre fins que los drets son stats restituys al General e levat lo que sequestre es informe quoy ha rebuts los [...] cobrant les apoques que los cullidors e receptors ne tindran.

26r

Item se infome en los anys passats per quyn preu se son arrendades les bolles dels dits comtats e axi mateix les entrades e exides a fassa de haver si pora informacio ab los libres dels arrendadors passats qui muntaven los drets de intrades e exides de Rossello e Cerdanya en Cathalunya de tot un any es informe integrament ans delles turbacions de Cathalunya essent la moneda diferenciada de Rossello en lo restant de Cathalunya de qual moneda pagaven alli los drets del General.

Expedit en Barchinona a vicesima die noviembri anno a nat dominy Millesimo CCCC LXXXIII.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-715

Document 106. Declaració a la Diputació i a altres sobre els arrendaments dels comtats recuperats. S'ordena que aquests es reincorporin al Principat des de l'1 de gener de 1494 fins el moment de renovar el consistori al mes d'agost.

Saragossa, 14 de desembre de 1493

42 v

Ara oyats ques fan a saber los deputats del General del Principat de Cathalunya e los oyadors de comptes daquell a tothom generalment que com ells haven deliberat vendre o arrendar per lo temps devall scrit los drets de les generalitats de la bolla de plom

e segell de cera (espai en blanc) quys culliran en lo comdat de Rossello en les formes e manera contengudes en la provisio e declaracio per la Majestat del S. R. don Ffernado benaventuradament regnant havent ne puntat de la cort ultimament per la sua altesa celebrada en lo monastir desanct a ma de Barchinona dath en Caragossa a XIII del corrent mes de deembre de la qual provisio e declaracio se referen lo qual arrendament començara a correr lo primer die del prop vinent mes de janer any Mil CCCC LXXXVIII e finyra lo derrer dia del mes de juny pus prop vinent que prestament diguen en aquells drets lo preu que per lo dit temps han voluntat de offerir e dar hi car los dits deputats han deliberrat liurar aquells per lo dit temps al mes donant

Similis del dits drets de la bolla de plom y de segell de cera en lo comdat de Cerdanya

43r

Ara horats tothom generalment per manament del magnifich [...] a instancia dels reverendisimos e magnifichs Senyors los deputats del General del Principat de Cathalunya residents en Barchinona que com la majestat del Sr. Rey don Fernando benaventuradament regnant havent de aço plena potestat dels staments de la cort general ultimament per la sua al. celebrada als cathalans en lo monastir de Sancta Anna de la dita ciutat de Barchinona havem sentenciat e declarat sobre lo pagament fahedor en los comdats de Rossello e Cerdanya dels drets del dit General ab la sua reyal sentencia quy es del tenor seguent:

En nom de nostre Senyor Deu Jesucrist sia manifest a tots que io don Ffernado per la gracia de Deu Rey de Castella, de Arago, de Leo, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorques, de Sevilla, de Cerdanya, de Cordova, de Corsega, de (Muuecia), de Jahen, de Algarve, de Algesiras, de Gibraltar e de les illes de Canarias. També de Barchinona, senyor de Vizcaya, e de Molina, duch de Athenas e de Neopatria, comte de Rosselló e de Cerdanya, marques de Oristany e de Gociano. Attenents considerants que en la cort a nostres vassalls cathalans en la ciutat de Barchinona per nos derrerament celebrada foren certes contraversies e diferencies entre los staments e singulars concorrents en aquella sobre les monedes del Principat de Cathalunya, comdats de Rossello e Cerdanya e sobre la exaccio dels drets del General fahedores en los comdats de Rossello e Cerdanya de les quals no podent se entre ells concordar foren contents que les dites contraversies e diferencies fossen per nos vistes e determinades segons en la potestat a nos donada a la qual nos referim mes largament se conte. E com nos en virtut de la dita potestat e com a rey e senyor sobre les dites monedes haiam feta e promulgada certa declaracio en lo dit Principat ja en efecta de dit [...] ab aquella nos haiam retenguda potestat de mudar e regir e de nou declarar una vegada y moltes qualsevol coses que a nos ocorreguessen e fossen vistes necessaries segon sigue en dita declaracio a la qual nos refferim es contengut. E com sobre los pagaments dels drets de les generalitats pagadors [...]

43v

sobre dits comdats de Rossello e Cerdanya sia stada contencio. A saber es com o en quina manera se pagaran los drets del general, e nos attenents que la diversitat en pagar lo dret del dit General de les entrades e exides portaria confusio e dan al dit General. E attes que los poblats en los dits comdats nostres de Rossello y de Cerdanya son relevats en no pagar dret de entrada de les lanas, bestians e altres coses les quals del restant de Cathalunya entren en dits comdats ny han a pagar dret de la exida de draps e altres coses les quals de dits comdats se trahen es porten en les altres parts de Cathalunya. Lo qual dret solien pagar com eren fora de nostra obediencia. E muntaria molta quantitat e molt mes que no muntara pagar ygualment les entrades e exides com se paga en les altres parts de Cathalunya. Per ço e per provehir a la indempnitat de dit General e al que es just e rahonable en virtut de la dita potestat a nos donada per la dita cort e com a rey e senyor DECLARAM E PROVEHIM que les entrades e exides del dit dret del General quys culliran en las parts de Rossello e Cerdanya se cullen es paguen per tots axi com en altres parts de Cathalunya se cullen fahent pagar a tots integrament tot aquell dret e de totes aquelles coses en que e segons en les altres taules de Cathalunya se cull es paga dit dret de entrades e exides y segons disponen los capitols de la cort per nos celebrada en la Barchinona en lany Mil CCCC LXXXI e segons los altres capitols de cort us e practica fins aci observada en les altres parts de Cathalunya. E per quant lo dit General ha apegar les pensions dels censals e altres carrechs segons val la moneda en Barchinona provehim e declaram que dit dret de entrades e exides e encara de la bolla e tots los altres drets del dit General axi en los dits comdats de Rossello e Cerdanya com en les altres qualsevol parts de Cathalunya se haien a pagar a moneda Barchinona e a la valor que es e sera en la dita nostra ciutat de Barchinona. Retenim nos empero poder demudar, corregir, e denou declarar sobre lo dret de la bolla pagador en dits comdats e altres en la forma e manera que dit poder tenyem abans de la present nostra declaracio e provisio al qual poder no entenem per la present e res preiudicar. Manant la present nostra declaracio provisio esser invyolablement observada segons la sua serie

44r

y tenor. Dada y publicada fou la present sentencia declaracio o provisio en la ciutat de Seragoça a .xiiii. dies del mes de deembre en lany de la nativitat de nostre senyor Mil CCCC LXXXtres.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-715.

Document 107. El rei escriu a la Diputació per dir-li que segons l'escrivà Banaula no s'estan pagant els deutes. Els hi demana que busquin ajuda.

Aranda de Duero, 16 de gener de 1494

4r (segona numeració)

Lo Rey

Reverend Pare en crist, magnífichs y amats nostres. Cregut tenyem que en les corts per nos aquy ultimament celebrades se havya provehit per los staments en algun expedit orde circa la examynacio dels comptes del general e de haver vos dat poder de poder compondre ab los deutors a aquell maiorment per deutes vells per alguns rahonables pagants pus fossem al temps certes esegurs, e esser affi ab nos en Miquel Benaula scriva de la dita cort, tractat

4v (segona numeració)

ab ell dels actes de aquella som stats certificats que no sen feu conclusio per los dits staments la que fora necessaria, lo que encert nos ha desplagut que fiscal haguessen aqui entemps ho hagueren provehit ab los dits staments per lo beneffici de aqueixa casa, e per que los deutes fossen pagats a aquella ab algun comport dels deutors, vist aço som de parer que vosaltres per vostre descarrech e per lo enllestimente beneffici de aqueixa casa deveu continuar segons be fins assi ho haveu fet e myllor si fer se pot ab una gran diligencia e cura de examinar y fer examinar tots los comptes de aqueixa casa, per que de aquells se veja la conclusio eclaricia altrement que en lo passat, car deutes que en fer ho satisfaren algun son tenguts per vostre descarrech nos vos ho tindrem en servici molt accepte, quant en los deutes deguts a la dita casa maiorment de aquell quy son per algun discos de temps detus nos ploguera tinguesseu facultat e poder e dar les algun rahonable temps e comport convertint los en alguns pagans certes e segons per que ab alguna ajuda de aquells los carrechs del dit General fossen subneguts. E encara seria bo que ho myrassau si tan poder tenyu de corts passades y com nol tinguesseu serie de parer que aplegasseu hun consell de homensa de sciencia y encara de persones dels staments de les principals que haver poreu, proposant lo la necessitat tenyu per be de la casa de la exaccio dels deutes, e com son strets en no poder los dar algun comport concordant ho per pagans segurs e facilis de haver lo que desiyau poder se fer per no executar de present los deutos e que us compellen en dit fet lo quels paria pugau e degau fer e de aquy crehem serien per ells acompellats en algun bon medy que satisfara al be de la casa e exaccio de dits deutes sens greuge de rigor ses execucions als deutors e al descarrech de vosaltres, e per manera que no seria contraytat als capitols de cort. Sobre aquestes coses havem comunycat deuran intencio ab lo dit Benaula com per ell vos sera deauram part referit sia ly donats plena fe y creencia, havent vos hi ab aquella cura y diligencia que acostumat haveu e de vosaltres confiam. Dada en Aranda de Duero a XVI de Janer any de Mil CCCC LXXXVIII.

Yo el Rey

Almaçan P secretarius.

ACA. Reial Cancelleria. Itinerum Sigilli Secreti. Reg. 3668

Document 108. Queixa de la Diputació al rei pel jurament del nou lloctinent, Juan de Lanuza

Barcelona, 29 de gener de 1494

60r

Molt alt e molt poderos princep Rey e Senyor

Lo spectable mossen Johan de Lanussa loctinent general de la altesa vostra es arribat en aquesta vostra ciutat de Barchinona lo qual per nosaltres es stat rabut ab aquella honor e reverencia que al offici e ennom de v. al. se pertany e per aquella ab ses letres nos era manat per lo qual besam les reyalis mans de vostra majestat de la merce ha feta en aquest seu Principat en provehir de tal president complit de tanta virtut e consciencia e persona tant discreta e reposada com la al. v. en ses letres nos a ferme e la experiencia de ell fa testimoniy ver es senyor molt alt en la prestacio del seu jurament som stats e encara de present som en diferencia per quant per nosaltres es stat suplicat li plagues hoir la sentencia de excomunicacio ordonada e statuida per vostre majestat en lo capitol de la observança en la primera cort [...] a nosaltres ab consell de nostres advocats [...] apar ell esser tengut [...]

60v

exceptats en dita questio en la qual v. Mt. ha volgut fer diferencia entre los devallants de casa reyal e los altres no volent los de casa reyal sien compresos en lo capitol de la observança si no sol en no veure executar res contra los drets de la terra mes los altres lochs esser compresos en dita questio en la forma de aquella exceptat sol que no incorreguen en les penes de persona ny de bens en la questio contengudes. La qual posa penes quant a les persones dels officis de privacio de officis e de perpetua inhabilitacio en no poder ne tenir en totes altres coses vol la Mt. v. ells esser compresos e axy haurien a hoir la sentencia de excomunicacio la qual es pena spiritual ligan la aian e jat sia senyor molt excellent la dita questio dispongue la excomunicacio deures hoir abans que los officis usen ne usar puguen de lurs officis nosaltres sols per satisfffer que lo offici nostre nos obligue, havem suplicat al loctinent li plagues hoir aquella e havem part no sia fet preiudici per ell no hoir dita excomunicacio a les (constitucions) ne reet a consecuencia e no havem mes anant volgut ab protestacions donar algun empaig al exercici de son offici ans en los juraments del consell e altres havem existit per lo servici de la altesa vostra sino sol recorrer en aquella sperant per sa clemencia manara tal sentencia de excomunicacio sia hoyda per lo dit loctinent per observancia de la dita questio e attes que sal ha sguart a la recta administracio de justicia e encantar lo mes en aquella e no aporta de res en desservici a la al. vostra ny menys toca a les preheminencies de aquella e sol per la consciencia sua resta mes streta en ser justicia lo que la Mt. v. tant observadora de justici de tots sos officis vol e mana en no ha loch tan excomunicacio sino en lo que stretament faria contra constitucions e drets de la terra e axy en gran culpa sua que scientment volgues rompre les constitucions les quals la excellencia vostra per sa clemencia serva e ha volgut jurar servir e vol per sos officials sien servades e donara asso Senyor molt al a vostres vassalls maior seguretat de administracio de justicia, axi humilment suplicam a la M. v. sia de sa merce voler menar tal excomunicacio sia hoyda per lo dit loctinent. E tots vostres vassalls ho hauran a infinyda merce a la altesa vostra e restaran confortats besant ne peus e mans a la excellencia [...] nostre senyor Deu prospere la vide e stat per molts

61r

anys. Scrit en Barchinona a XXVIII de janer del any de la nativitat de nostre senyor Mil CCCC L XXXXIII.

D. V. S. Excia.

Devotis ...

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-715.

Document 109. La Generalitat escriu al rei per fer-li saber els problemes que tenen per fer els nous arrendament degut a la pesta que pateix el Principat.

Barcelona, 3 de juny de 1494

97r

Al molt alt excellent e potentissimo Senyor lo S. R.

Molt al e molt poderos Rey e Senyor

Seguint les costums e practiques servades en aquesta casa de la Deputació sobre los arrendaments dels drets de les Generalitats del Principat havem posat al encant los dits drets per particulars taules ab deliberacio que pares lo fariem encautar tot plegat per pendre lo que seria mes util del dit General, e havem fetes moltes diligencies remetent duplicades letres e crides e fahent scriure a loctinent general de v. al. per tot lo Principat affi que vinguen a la present ciutat totes les persones quy tindran ganes de arrendar, empero reclam que per causa de la pestilencia quy es en aquesta terra e per morir se agluns en aquesta ciutat [...] havyen venir no recusen [...]

97v

granment e timen mes la sanitat que tot altre interes e no resmenys que la indisposicio del dit temps dubten fer tals arrendament com per causa de la pestilencia cayson los comercis. E daltra part si havem mudar lo consistory fora de la present ciutat per la dita causa bonament no sabem deliberar ho sera mes utilitat o comoditat per fer dit arrendament ab tot que encara que fins acci no haiam feta deliberacio ferma pero som de parer que sera millor sia lo loch aquell que lo dit loctinent general de v. al. elegira per son stat per haver dell favor sera menester. E per que concorrera ally mes gent essera reputat per mesa que algun altre loch poc considerar la al. v. la congxa que daço tenym per lo molt que importa axi al servey de aquell com al beneffici de tot aquest Principat. E per que es degut que nosaltres de aço donem raho a v. al. com a rey e senyor e per que tenir hy lo interes tant gran com hi te havem deliberat certificar lo de totes les coses predites. E per que tenym recort que en la benaventurada partida sua nos significa que feria dir en lo dit arrendament XXXXV mil lliures que son poch mes de la quantitat dels carrechs que te lo General cascum any com hage menester castum any per pagar tots los dits carrechs XXXXIII mil lliures [...] suplicam la al. vostra sia merce sua fer dir en dit arrendament la dita quantitat affi que si maior preu no si trobara rest segur lo General per aquest trienny que bastara en pagar les messans de de v. al. y los altres carrechs jat sie que sempre havem cregut que si no fos lo recel de la pestilencia maior quantitat se trobare en dit arrendament maiorment se tingues sperança que v. al. hagues venir en lo present Principat. E si cosa que satisfes a sou stat concorrior per la qual cregues v. al. poder e deure venir aprofitaria molt al dit arrendament donar ne alguna sperança. E record se vostra a. que lo dit arrendament se ha de liurar forsadament per tot lo mes de juny e axi placia li manar expedir lo que se ha de fer dins lo dit termyny. E per que vostra al. (saperia) la utilitat del General ha rebebut fins aci de los salaris de les sentencies de la (rota?) certificam aquella que del dia que comencaren acorrer los salaris del officails a carrech del General fins al mes abril reebe lo General XXXX lliures mesades de abril e maig se han rebudes CLVI lliures VII sous II. E axy per a nosaltres que molt poch se aprestara lo General dels dits salaris de sentencies attes que continuament la dita (rota?) ha ministrada justicia sens intermedi algun dit temps.

[...] al. en favor de Jacme Ferrer sobre [...] de aquesta casa e per quant Benuala

98r

pretenent haver dret en dita scrivania contradix a la admissio de la possessio al dit Jacme Ferrer ab diverses suplicacions fou a nosaltres forçat oyr aquell e son advocat en tot lo que dir e alleguar volgue empero vist que la dita possessio per justicia nos podia denegar havem admes aquell al dit offici precehint deliberacio feta per aquest consistori e consell dels advocats e assessors de la casa. E axy nosaltres havem administrada justicia v. al. es servint de que nos havia scrit. Scrit en Barchinona a III de juny del any Mil CCCC LXXXXIII.

D. V. Seresinisma Excia.

Devotissimos...

Los deputats...

Anthony Lombard

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-715.

Document 110. Carta de la Diputació on convida al Consell de Cent a assistir a la primera insaculació del Consistori.

Mataró, 18 de juliol de 1494

10v (imatge 308)

Als molt magnífichs e de gran providencia los senyor consellers de la ciutat de Barchinona.

Molt magnífichs e de gran providencia senyors, per quant la eleccio primer venidors de deputats e oydors de comptes es la primera ques ha fer segons la nova forma dada per la cort quy ha volguda solemnyzar aquell ab .xxx. testimonys, ço es .x. de cada stament. E jat sia nosaltres ab tota diligencia haïam provehit en que dits testimonys venguen empero encara havem deliberat notificar a las saviasas vostres com la dita eleccio se fara per nosaltres en aquesta vila de Mataro affi que si sera plaer vostra que algu, o alguns de vosaltres hi sien presents nosaltres ho stimarem molt e ho pendrem en gran compte. E sia merce senyor en guarda de tots. Data en la vila de Mataro a XVIII de juliol del any Mil CCCC LXXXXIII. Miquel Johan Gralla.

Los deputats del General...

Jacobo Ferrer

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-715

Document 111. Carta de la Diputació on comunica a Ferran II que per primer cop han escollit els seus nous càrrecs mitjançant la insaculació. També informen sobre les últimes lluçions portades a terme.

Mataró, 22 de juliol de 1494

12v (imatge 312)

Al molt excellent e potentissimo Sor. lo S. Rey

Molt alt e molt excellent rey e senyor

Nosaltres seguint la nova forma per la cort ordenada sobre la eleccio de deputats e oydors de comptes del General de aquest vostre Principat de Cathalunya havem lo die present procehit a la extraccio de deputats e oydors per lo trienny quy començara lo primer dia del mes de agost prop vinent. E es stada feta ab molta pau e repos, son los dits elects lo que v. al. veura en la steda dins la present interclusa, paren nos persones abonades ydoneas per a regir los dits officis e speram que se honrau en aquells be e degudament a servey de nostre senyor deu de vostra al. e al benefici e utilitat del dit General. (A qui acomiadaven pero està tatxat i segueix). Axi mateix senyor molt excellent certifficam a v. al. comen[çar] aquest nostre trienny lo General ha despeses per ordinacio de la cort XII mil lliures e nosaltres havem luydes VIII mil lliures e ara abans que lo nostre temps pas luyrem sis mylia e .d. lliures o cerca per quant no hi ha mes peccunies car si maior quantitat hi hagues per poder luir tot ho hagerem convertit en luicio. E augmente nostre senyor Deu la vida y reial stat de v. al. per loch temps ab victoria de sos enemichs. De la vila de Mataro hon per la pestilencia que es en Barchinona fem residencia a XXII de juliol del any Mil CCCC LXXXX quatre.

D. V. S. R.

Devotissimos e afectadissimos vassalls servidors quy besants vostres reys mans en gracia e merce de aquella humilment se comanen

13r (imatge 313)

Per deputats

mossen Pere Terrades, scriva maior de Gerona per lo braç eclesiastic
mossen Miquel Doms per lo braç militar
mossen Ffranci de Vallseca per lo braç reyal

Oydors de comptes

mossen Sabastia Sala canonge de Vich per lo braç eclesiastic
mossen Johan Bertran per lo braç mylitar
mossen Guillem Pere, burges de Puigcerda

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-715

Document 112. Ferran li demana al seu home de confiança a la Diputació, Jaume Ferrer, que el mantingui informat de tot el que facin els diputats i oïdors elegits pel nou trienni.

Segovia, 4 d'agost de 1494

178r

El Rey

Jaime Ferrer recibimos vuestra carta juntamente con la de los diputados por las quales supimos la nueva eleccion fecha de aquellos e de los oydores de cuentas para el triennio corriente, e tenemos vos en mucho servicio las cosas que nos screvys sguardantes al beneficcio e utilitat del dicho General encargamos y mandamos vos assi lo continueys avisando es que en la respuesta que agora fazemos a los dichos diputados en las

178v

dichas otras cosas les screvimos y encargamos que entiendan en la exaccion de las deudas, no obstante qualesquier cartas nuestras que pudiesen impedir la execucion de ellas, de las quales no tenemos memoria haver otorgado tales cartas a persona alguna e mas les scrivimos que nos embien memoryal de las deudas del dicho General como por la dicha nuestra carta vereysm nos mandamos que lo solliciteys. Assi mesmo les encargamos que tengan cura e studio de luyr cadanyo los mas censales que podran por que como vos dezys essas cosas son las que principalmente cumplen para el descargo del dicho General. E vos pues esse officio teneyn no cesseyn continuamente de screvirnos de todo lo que mas adelante viereses cumplir, a nuestro servicio y bien del dicho General y poned vuestra diligencia de entender todo lo que entender se pueda, screviendo nos siempre de vuestro parecer como fueren las cosas pues sabeys quanto nos haveys de servir en ello. Dada en Segovia a IIII dias de Agosto del anyo Mil CCCCLXXXVIII.

Dirigitur Jacobo Ferrer

Scriba maior diputationis Cathaloniae

Gonçales secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Curiae Sigilli Secreti. Reg. 3606.

Document 113. El rei es felicita per l'elecció dels nous càrrecs a diputats i oïdors i els posa al corrent de les seves decisions després de les consultes portades a terme pels membres del consistori anterior.

Segovia, 7 d'agost de 1494

176v

Lo Rey

Diputats, lo primer del present mes de agost reebem dos letres dels diputats predecessors vostres. Ab la primera que era feta en Barchinona a quatre de juliol nos feyu saber com haven liurat lo arrendament de aqueix General a mossen Joan Çarriera per preu de XXXX mil liures cascum any segons per nos los fou offers fer hi dir aquelles. E jast dia que apres sobrevenint la indisposicio del temps e mortaldats en aqueix Principat les gents que primer tenen pensament de arrendar mostraven tenir hi poca gana refusant donar hi tan alt preu. E empero nos per lo amor que portam al dit Principat, desitjant conservar e augmentar lo dit General volem donar hi sforç favorint lo dit arrendament en tal manera e forma que lo dit arrendament se es lliurat al preu sobre dit de que nos restam molt alegres myran quant be ses fet segons cumpla al servey nostre e al beneficcio e utilitat del dit General e certament los dits vostres predecessors hi han tengut tan bon estudi que meritament son de nos comendats. Ab la ultima que es feta a Mataro a XXII de juliol sabem la nova eleccio feta de vosaltres en diputats e oydores de comptes del dit General de que restam molt alegres e contents per la bona relacio que tenim de la probitat e suficiencia de cadahun de vosaltres para regir los dits officis confiant que en aquells vos haureu be e degudament segons lo carrech de vostres officis vos ha obligat a tot servey de Deu e nostre beneficcio e utilitat del dit General. E axins ho encarregam ho façau tenint en grande estudi e vigilancia principalment en descarregar

177r

lo dit General preservant aquell de excessius e despeses. E entenen ab suma diligencia en exhigir los deutes que al dit General son deguts en la execucio dels quals creem que fins aci no ses fet lo que se aguera pogut e fer se devia. Car havem sabut que molts dels deutors se son defensats alguns per via de prechs e complacencies, altres sots color de letres nostres ab les quals se diu impediuh la execucio de les quals letres nos no tenim record ny es nostra voluntad que per aquellas se dilate la dita exaccio y execucio de qualsevol deutes. E per ço es menester que vosaltres hi entengau y façau executar aquells no obstant qualsevol letres nostres en contrary e si deutes hi ha obscurs vos desuelleu en aclarir aquells de manera que conegan que per culpa vostra aquells no resten per exhigir. E per que desijam saber quins e quants deutes son los que son deguts al dit General vos pregam que de aquells nos trametau memorial. E no resmenys vos encarregam que tingau estudi e diligencia continuament de luyr castum any los mes censals que luyr se puguen e del esser de les dites coses per servey nostre nos vullau scriure quant lo cars ho requerram car en lo que nos pugam e degam fer per lo que haura sguart al beneficcio e utilitat e augment del dit General tostemp nos hi haureu propicis e favorables segons fins aci per speriencia se es conegut. E nos volem oblidar de dir vos que considerat lo sobre dit preu que se es donat en lo dit arrendament es deguda cosa que aquell sie per vosaltres favorit maiorment mirada la desposicio del temps e que no doneu loch que los arrendadors sien en res perjudicats axi en lo que toca a la creacio dels oficials qui han a tenir lo carrech de exhigir los drets e guardar aquells com dels diputats locals que no sian creats ny mudats altres dels que son stats donats en memorial per Jaume de Casafranca loctinent de nostre thesorier car ab aqueixa confiança se es donat lo dit preu en totes les altres coses vos pregam tingau aquells per be recomanats car ultra que en favorir lo dit arrendament fareu lo que sguardara a la conservacio dels drets e interessos

del dit General. Nos per los dits respectes ho rebrem en molt accepte servey. Dada en ciutat de Segovya a .VII. dias del mes de Agost del any Mil CCCC L XXXXVIII.

Yo el Rey
Dirigitur Dipputatis Principatus Cathaloniae

L. Gonçales secretarius

ACA. Reial Cancelleria. Curiae Sigilli Secreti. Reg. 3606.

Document 114. Carta de la Diputació al conseller en cap de Barcelona molestos per com aquests han actuat amb les sis mil lliures que els hi van entregar per fer unes llucions.

Mataró, 16 d'agost de 1494

(imatge 122)

19v

Al honorable en Joan Fuster

Honorable senyor, lo clavari de la ciutat de Barchinona nos ha scrit que ha fetes certes llucions de les VI mil lliures que los diputats passats hi scrigueren en la Taula per llucions fahedores pero que se ha retenguda certa quantitat e no diu quanta per lo que suma la terça deguda per lo General a la ciutat lo que es estat contra fer a la comissio per los diputats a ell donada. E es gran fatiga a nosaltres que som nous en aques officis no tenir presents los ministres quy nos han donar claricie e informacio del que es degut per lo General com es la dita terça que lo dit clavari demane per nosaltres ly es respost ly es respost que lo dan de la delacio de no tenir la dita quantitat ha esser comptada a ell o a la ciutat, e no al General pus aço dos dans lo hu de no esser luida la quantitat laltre que tenint se ell los diners en la Taula nos scusa lo interes que poden demanar los creadors censalistes per les porrates. E per ço vos dehim e manam que vista la present siam ab lo dit clavari e facau lo compte ab ell de porrates e pensions egudes per lo generl e faça e poch lo que deu esia descarrat ara be conexem que los deputats passats no myraven allo e devyen attendre pus fahien llucio que pagassen les porrates e pensions degudes fins al die de la llucio sena les quals bonament dites llucions fer nos poden. E de vos haïam de continent respostata ab bona informacio. Dada en la vila de Mataro hon per la pesta en Barchinona residim a XVI dagost... Doms.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-716.

Document 115. Carta dels diputats al rei, molestos al rei perquè la jurisdicció reial s'ha fet càrrec d'un falsificador de la bolla que estava a la presó de la Diputació. Li demanen que els hi sigui retornat

Mataró, 16 d'agost de 1494

16r (imatge 115)

Al molt alt e molt excellent Rey e Senyor.

Molt alt e molt excellent Rey e Senyor.

Nosaltres en lo introhit de nostres officis havem prestat sacrament e homenage de procurar defendre, e conservar los bens e drets del General e en aço nos son posades grans scretures per que concerneix ultra lo servey de V. Al. lo be unyversal de la cosa publica quy es dit be divynal. E per poder los deputats millor exercir les dites coses v. al. e sos predecessors reys de Arago de gloriosa memoria han otorgades als dits deputats quy son son los procuradors de tot lo Principat prehemincies e jurisdiccions les quals (nosaltres - taxat) som obligats conservar quant en nosaltres sie. E per ço essent fet prejuy a aquelles per los oficials de .v. al. la dita obligacio nos forca recorrer a aquella e donar li noticia per que hi sia provehit maiorment que la dita provisio no sols li pertany fer com a Rey e Senyor mes encara cauria en obligacio de observancia de jurament que ha fer a suplicacio de la terra de fer guarir e servar los capitols de cort, e constitucions de Cathalunya jat sia que nosaltres som certs que sens dita obligacio la al. v. per se gran clemencia e virtut ha myrat e myra per lo be e conservacio del dit General. E com per en Jaume de Casafrança, regent la thesoreria de .v. al. en aquest Principat sia stat fet un gran prejuyh al dit General que sens conaguda de dret e sens apellar e oyr los deputats

16v

se ha fet girar e scriure un home que los deputats passats feren metre en la preso lo qual stave scrit al deputats privant aquells de llur possessio per la qual informacio constava lo dit pres haver feta una empremta de bolla falsa per faudrar los drets del dit General. E serie lo preuiy molt maior si per ell e o los ministres de la reyal audiencia o consell ere procehit a condempnacio absolucio o composicio del dit pres. E per be que los dits deputats passats hagen justat que lo dit pres fos tornat girar e scriure als dits deputats james ho han pogut optenir e attes que la audiencia reyal e lo consistori de nosaltres son fora de Barchinona e en diverses parts havem deliberat per haber reparo e reintegracio de aquest prejuyh recorrer a .v. al. dexant tota altra via e dins breus dies trametre

persona propia be informada e instruhida de aquest negoci a .v. al. e mostrar ly com a vos señor e als seus predecessors ha plegut que los deputats coneguessen de aquestes coses e no altres officials es rahonable e just que tots que pus tots som officials de vostre altesa e a aquelles e sos predecessors han ordenat que la coneixença sia dels dits deputats que algu altre si no ells ho faça. Empero per que los actes ab que havem instruhir la persona que trametem son en Barchinona de hon nosaltres som absents e es menester alguna dilacio per haver aquells fem la present, humilment suplicant a .v. al. li placia de (convanent) scriure e manar a son loctinent general en lo present Principat que no procehesca en conexer ny determenar del dit pres fins a tant que .v. al. apres de haver oyt nostre trames li man lo que haura de fer sobre dit negoci. E prospere y augment

17r

nostre senyor deu la vida e real stat de v. al. per molts anys. De Matero hon per la peste es en Barchinona residim a XVI de agost del any de la nativitat de nostre senyor Mil CCCC LXXXXIII.

D.V. Al.

Devottissimos e afectadissimos vassalls servidors quy besants vostres reyal mans en gracia e merce de aquella humilment se comanen.

Los deputats del General de Cathalunya residents en la vila de Matero.

Domyny deputat nostra m. Jacobo Ferrer.

ACA. Generalitat. Correspondencia Expedida. Reg. N-716.